

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**KIRIM TATAR ŞAİRİ
ŞAKİR SELİM'İN ŞİİRLERİ
(METİN-AKTARMA-İNCELEME)**

İŞILAY İŞIKTAŞ SAVA

**ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

NİSAN 2015

KIRIM TATAR ŐAIRİ ŞAKİR SELİM'İN ŞİİRLERİ
(METİN-AKTARMA-İNCELEME)

Işılay IŞIKTAŞ SAVA

DOKTORA TEZİ
ÇAĞDAŞ TÜRÖ LEHÇELERİ ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRÖ LEHÇELERİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜŐÜ

NİSAN 2015

Işıl İŞIKTAŞ SAVA tarafından hazırlanan “Kırım Tatar Şairi Şakir SELİM’in Şiirleri (Metin-Aktarma-İnceleme)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL

Kuzey-Batı Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

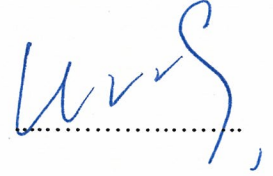
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Prof. Dr. Âbide DOĞAN

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Kuzey-Batı Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Feyzi ERSOY

Çuvaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 29.04.2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Suna BAŞAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Işıl İŞİKTAŞ SAVA

29.04.2015

KIRIM TATAR ŞAİRİ ŞAKİR SELİM'İN ŞİİRLERİ
(METİN-AKTARMA-İNCELEME)

(Doktora Tezi)

Işıl İŞIKTAŞ SAVA

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisan 2015

ÖZET

Bu çalışma 20. Yüzyıl Kırım Tatar Edebiyatı'nın önde gelen şahsiyetlerinden biri olan gazeteci, mütercim, Kırım Tatar Millî Hareketi'nin aktivisti ve şair Şakir Selim'in hayatı, eserleri ve faaliyetleri hakkındadır. Çalışmamızda Kırım Tatar Tarihi ve Edebiyatı ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmamızın esas konusunu teşkil eden Şakir Selim'in şiirleri incelenmeden önce şairin hayatı ve yaşadığı dönemi içeren bilgiler verilmiştir. Şairin kaleme aldığı şiir kitapları hakkında açıklamalar yapılmış ve şairin Kırım Tatar Edebiyatı'ndaki yeri hususu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Tezimizin ana malzemesini oluşturan şairin "Aqbardağ (1974)", "Duygularım (1979)", "Sevgi Alevi (1982)", "Uyavuv (1986)", "Yellerini Dinle (1990)" ve "Tüşünce (1996)" ve "Qırımname I (2006), "Qırımname-Tamçılar II (2008)" adlı kitaplarındaki toplam 347 şiiri, kiril harflerinden lâtin harflerine çevrilmiş ve Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Şairin şiirleri, nazım birimleri, nazım şekilleri, ölçü ve kafiye düzeni bakımından tasnif edilmiş ve incelenmiştir. Şiirler muhteva bakımından değerlendirilmiş, şairin hayatı ve şiirlerin yazıldığı yerler göz önüne alınarak iki döneme ayrılıp konularına göre incelenmiş, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Dil ve üslûp bölümünde şairin şiirlerinde kullandığı kelimelerin miktarı, türü tespit edilmeye çalışılmış, şiirlerindeki söz sanatları örneklendirilmiştir. Kırım Tatar Edebiyatı'nın Sürgünlük ve Vatan Kırım'a Avdet Dönemi'nin önemli şahsiyetlerinden biri olan Şakir Selim'in hayatının ve şiirlerinin incelenmeye çalışıldığı tezimizin, sonuç bölümünde tezimizden elde ettiğimiz veriler sırasıyla açıklanmıştır. Tezin sonunda şairin şiir kitaplarındaki şiirlerin nazım biçimleri, nazım birimleri, ölçüsü ve muhtevası ile ilgili bilgiler tablo hâlinde gösterilmeye çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 4.046

Anahtar Kelimeler : Şakir Selim, Kırım Tatar Edebiyatı, 18 Mayıs 1944 Kırım Tatar Sürgünü, Sürgünlük ve Vatan Kırım'a Avdet Dönemi Edebiyatı, Sovyet Dönemi Edebiyatı

Sayfa Adedi : 1021

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL

POETRY OF CRIMEAN TATAR POET ŞAKİR SELİM
(Ph. D. Thesis)

Işılray IŞIKTAŞ SAVA

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

April 2015

ABSTRACT

This dissertation is an exploration of the life, poetry and activism of Şakir Selim who is a journalist, interpreter, an activist of the Crimean Tatar national movement and a poet. The study also includes a general overview of Crimean Tatar History and Literature. Firstly, Şakir Selim's life and the conditions of his period have been studied. His poems which are the main focus of this study constitute the next part. His poetry books and poems have been examined one by one to conclude with his role in Crimean Tatar Literature. 347 poems which are published in the books "Aqbardağ (1974)", "Duyğularım (1979)", "Sevgi Alevi (1982)", "Uyavuv (1986)", "Yellerini Dinle (1990)", "Tüşünce (1996)", "Qırımname I (2006) and "Qırımname-Tamçılar II (2008)" have been transcribed into Latin script, classified and examined in terms of poetry forms and content. While studying on the content a classification has been made based on the two main periods(Soviet and post-Soviet). While analyzing the poems in terms of vocabulary and forms, a statistical analysis of the word frequencies has been performed. In the conclusion part, the evaluations based on the content and form have been used to come up with Şakir Selim's role in Crimean Tatar Literature. Finally, tables related to his poems have been provided to complete the conclusion.

Science Code : 4.046
Keywords : Şakir Selim, Crimean Tatar Literature, May 18th, Crimean Tatars,
Crimean Tatar poetry, Soviet literature
Number of pages : 1021
Thesis Supervisor : Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL

TEŞEKKÜR

Öncelikle tezimin konusu seçerken, kaynaklarımı bulmaya çalışırken, tezimi yazarken benim bitmek bilmeyen sorularıma her zaman büyük bir sabırla cevap veren, elindeki kaynakları hiç esirgmeden bana açan, bir anne şefkati ve itinasıyla tez sırasında karşılaştığım meselelere çözüm arayan kıymetli hocam Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL'e; vakitlerini ayırıp tezimin yöntemleri ve işlenişi konusunda bana yol gösterip büyük bir titizlikle tezimi okuyan, bana yardımcı olmaya çalışan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Leylâ KARAHAN'a ve Âbide DOĞAN'a; tezimi yazma aşamasında manevî anlamda her zaman varlığını yanımda hissettiren kıymetli hocam Prof. Dr. Naciye YILDIZ'a; Kırım Tatar kimliği ve tarihi konusundaki engin bilgisiyle bana yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Hakan KIRIMLI'ya; tezimle ilgili materyallerin bana ulaşmasına yardımcı olan kıymetli dostum Leniyara SELİMOVA CELİLOVA'ya; dil ve üslûp konusunda kaynaklar verip bana yardımcı olmaya çalışan kıymetli hocam Ferhat TAMİR'e; teknik konularda olduğu kadar maddî manevî her konuda imdadıma yetişip hayatımı güzelleştiren kıymetli eşim Serkan SAVA'ya; ona yeteri kadar vakit ayıramadığım için bana darılmayan ve sabırla tezimin bitmesini bekleyen biricik kızım İdilbike SAVA'ya; hayatını çocuklarına vakfetmiş sevgili fedâkâr annem Hafize IŞIKTAŞ'a ve mekânen aramızdan ayrılmış olsa da kalben bizimle olduğunu her zaman hissettiğimiz sevgili babam Selâhattin IŞIKTAŞ'a; bu süreçte her zaman bana destek veren sevgili kardeşim Berna IŞIKTAŞ'a; uzaklarda da olsa dualarını ve sevgilerini bizlerden eksik etmeyen her konuda bize yardım ellerini uzatan sevgili annem-babam Servet SAVA-Rıdvan SAVA'ya ve tezyem Müşerref CANAYAKIN'a; kardeşim kadar sevdiğim ve her konuda bana desteklerini gönülden sunduklarını bildiğim dostlarım Hüseyin YILDIZ, Gökçen BİLGİN AKSOY, Tuğba BAYRAKDARLAR ve Serkan BAŞOL'a; teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. KIRIM TATARLARI	9
3. ŞAKİR SELİM'İN HAYATI VE ESERLERİ.....	15
4. ŞİİRLERİN İNCELENMESİ	27
4.1. Şekil Özellikleri.....	27
4.1.1. Nazım Birimleri	27
4.1.1.1. Bendleri Eşit Sayıda Mısralarla Yazılmış Şiirler	27
4.1.1.1.1. Beyit Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler.....	27
4.1.1.1.2. Üçlük Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler.....	30
4.1.1.1.3. Dörtlük Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler	30
4.1.1.1.4. Beşlik Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler	39
4.1.1.1.5. Altılık Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler.....	40
4.1.1.1.6. Sekizli Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler	41
4.1.1.2. Farklı Bendlerle Yazılmış Düzenli Şiirler	42
4.1.1.3. Farklı Bendlerle Yazılmış Düzensiz Şiirler.....	44
4.1.1.3.1. Muhtelif ve Düzensiz bendlerde yazılmış şiirler	44
4.1.1.3.2. Karşılıklı konuşma şeklinde olanlar	47
4.1.1.3.3. Görsel şiir şeklinde olanlar.....	47

4.1.2. Ölçü	50
4.1.2.1. Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiirler	61
4.1.2.1.1. Tamamı aynı hece ölçüsüyle yazılmış şiirler	62
4.1.2.1.2. Tek mısrası farklı hece ölçüsünde yazılmış şiirler	71
4.1.2.1.3. İki Farklı Hece Ölçüsünün Düzenli Kullanıldığı Şiirler	78
4.1.2.1.4. İki Farklı Hece Ölçüsünün Düzensiz Kullanıldığı Şiirler	82
4.1.2.1.5. Kırık Mısralı ve Düzenli Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiirler	87
4.1.2.2. Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler	93
4.1.2.2.1. Çoklu Hece Ölçüsünün Kullanıldığı Şiirler	93
4.1.2.2.2. Tamamen Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler	105
4.1.3. Kafiye	106
4.1.3.1. Kafiye Türü	106
4.1.3.1.1. Yarım Kafiye	107
4.1.3.1.2. Tam Kafiye	108
4.1.3.1.3. Zengin Kafiye	111
4.1.3.1.4. Benzer Ses Kafiyesi	112
4.1.3.1.5. Redif Önünde Kafiyesizlik	113
4.1.3.2. Kafiye Düzeni	116
4.1.3.2.1. Çapraz Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	116
4.1.3.2.2. Düz Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	123
4.1.3.2.3. Kaside Tipi Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	126
4.1.3.2.4. Semai Tarzı Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	126
4.1.3.2.5. Sarmal Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	126
4.1.3.2.6. Mani Tarzı Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	127
4.1.3.2.7. Koşma Tarzı Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	127
4.1.3.2.8. Dörtlü Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	127

Sayfa

4.1.3.2.9. Bendleri Muhtelif Kafiye Düzenleri İle Yazılmış Şiirler	128
4.1.3.2.10. Son Bir veya İki Mısrası Tekrarlanan ve Farklı Nazım Birimleriyle Yazılmış Şiirler.....	129
4.1.3.2.11. Terzarima Kafiye Düzeni ile Yazılmış Şiirler.....	130
4.1.3.2.12. Serbest Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler	130
4.1.4. Redif.....	131
4.2. Şakir Selim'in Şiirlerinde Muhteva	136
4.2.1. Şairin Özbekistan'da Yaşadığı Dönemde Kaleme Aldığı ve Özbekistan'da Bastırdığı Şiir Kitaplarında Muhteva.....	136
4.2.1.1. Ferdî Tema ve Konular.....	142
4.2.1.1.1. Şairin Doğrudan Doğruya Kendisini Konu Ettiği Şiirler	142
4.2.1.1.2. Şairin Ailesini Konu Ettiği Şiirler.....	153
4.2.1.1.3. Aşk Şiirleri.....	163
4.2.1.1.4. Kızlar, Kadınlar Hakkında Yazdığı Şiirler	191
4.2.1.1.5. Muhtelif Kişiler İçin Yazdığı Şiirler	194
4.2.1.1.6. Diğer Konular Hakkında Yazdığı Şiirler	209
4.2.1.2. Sosyal Tema ve Konular	226
4.2.1.2.1. Sovyet Rejimi, 1917 Ekim (Oktyabr) İhtilâli Hakkında Yazdığı Şiirler	226
4.2.1.2.2. İkinci Dünya Savaşı Hakkında Şiirler.....	240
4.2.1.2.3. Şairin Vatanı Kırım ve Kırım Tatarları Hakkında Yazdığı Şiirler	257
4.2.1.2.4. Şairlik ve Şairler hakkında Yazdığı Şiirler.....	276
4.2.1.2.5. Tabiat ve Mevsim Şiirleri.....	283
4.2.1.2.6. Diğer Konular Hakkında Şiirler.....	286
4.2.2. Şairin Vatanı Kırım'a Döndüğünde Kaleme Aldığı Şiir Kitaplarının Muhtevası	292
4.2.2.1. Ferdî Tema ve Konular.....	295

Sayfa

4.2.2.1.1. Şairin Doğrudan Doğruya Kendisini Konu Ettiği Şiirler	295
4.2.2.1.2. Şairin Ailesini Konu Ettiği Şiirler	301
4.2.2.1.3. Aşk Şiirleri	304
4.2.2.1.4. Kızlar, Kadınlar Hakkında Yazdığı Şiirler	306
4.2.2.1.5. Muhtelif Kişiler İçin Yazdığı Şiirler	308
4.2.2.1.6. Diğer Konular	322
4.2.2.2. Sosyal Tema ve Konular	323
4.2.2.2.1. Sovyet Rejimi, Ekim (Oktyabr) İhtilâli 1917 Hakkında Yazdığı Şiirler	323
4.2.2.2.2. II.Dünya Savaşı Hakkında Şiirler.....	323
4.2.2.2.3. Şairin Vatanı Kırım ve Kırım Tatarları Hakkında Yazdığı şiirler	327
5. DİL VE ÜSLÛP.....	369
5.1. Leksikoloji.....	370
5.1.1. Kelime Frekansları ve Mahiyetleri.....	370
5.1.1.1. İsimler.....	370
5.1.1.2. Sıfatlar	378
5.1.1.3. Zamirler.....	382
5.1.1.4. Fiiller.....	383
5.1.1.5. Zarflar	384
5.1.1.6. Bağlaçlar	385
5.1.1.7. Edatlar	385
5.1.1.8. Zarf-fiiller	386
5.1.1.9. Sıfat-fiiller	388
5.1.1.10. İsim-fiiller	389
5.1.1.11. Ünlemler.....	389

	Sayfa
5.2. Edebî Sanatlar	390
5.2.1. İstifham.....	390
5.2.2. Mecaz ve Semboller	391
5.2.3. Teşhis ve intak.....	393
6. SONUÇ	397
7. METİN-AKTARMA	403
KAYNAKLAR	897
EKLER.....	903
EK-1. Şekil ve Muhteva Tablosu.....	904
EK-2. Şakir Selim ile İlgili Fotoğraflar.....	1006
ÖZGEÇMİŞ	1020

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

a.g.e

Adı geçen eser

a.n.

Aktaranın notu

bkz.

Bakınız

ş.n.

Şirin notu

(A)

Aqbardağ (Şairin kitabının adı)

(D)

Duyğularım (Şairin Şiir kitabının adı)

(SA)

Sevgi Alevi (Şairin Şiir kitabının adı)

(U)

Uyanuv (Şairin Şiir kitabının adı)

(YD)

Yellerni Diñle (Şairin Şiir kitabının adı)

(T)

Tüşünce (Şairin Şiir kitabının adı)

(Q1)

Qırımname-I (Şairin Şiir kitabının adı)

1. GİRİŞ

“Kırım Tatar Şairi Şakir Selim’in Şiirleri (Metin-Aktarma-İnceleme)” adlı tezimizin konusu, 1944 Sürgünü’nden sonraki dönemin şair ve yazarlarından olan Şakir Selim’in şiirlerinin Lâtin harflerine transkripsiyonunun yapılması, bu metinlerin Türkiye Türkçesine aktarılması, şekil, muhteva, dil ve üslûp bakımından incelenmesidir.

Tezimizin amacı, Kırım Tatar Edebiyatı’nın sürgünde yeniden canlanmasında önemli bir isim olan Şakir Selim’in şiirlerinin tespit edilmesi; bu eserlerin şekil, muhteva, dil ve üslup bakımından değerlendirilmesidir.

14. yüzyılda Altın Orda Devleti’nden kopup müstakil bir devlet olan Kırım Hanlığı’nda teşekkül eden ve klâsik divan edebiyatı tarzında çok parlak bir dönem yaşayan Kırım Tatar Edebiyatı, 1783 yılında Rus Çarlığı tarafından işgal edilmesiyle 100 yıl süren karanlık bir dönem yaşamıştır. Ancak İsmail Gaspıralı’nın 22 Nisan 1883’te çıkartmaya başladığı “Tercüman” gazetesinin çevresinde yetişen siyasî, içtimaî ve millî meselelerle ilgilenen aydınlar bu karanlık dönemin aydınlanmasında önemli rol oynarlar. 1905’in getirdiği özgürlük ortamıyla yeniden canlanan Kırım Tatar Edebiyatı, 1917 Bolşevik İhtilâli ve 1944 sürgünüyle neredeyse yok olma seviyesine getirilmiştir. 1950’li yıllardan sonra Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu’nun liderliğinde başlayan millî mücadele Kırım Tatarlarına siyasî ve içtimaî haklar kazandırmıştır. 1 Mayıs 1957 tarihinde Taşkent’te Kırım Tatarcasıyla “Lenin Bayrağı” gazetesinin çıkmaya başlaması, 1968’de Nizami adına Taşkent Pedogoji Enstitüsü’nde Kırım Tatar Edebiyatı Bölümü’nün açılması, aynı yıl Gafur Gulam Neşriyatı bünyesinde Kırım Tatar yayınları bölümünün kurulması ve Kırım Tatarcası ile yılda 13-14 kitap neşredilmesi bu dönem yaşanan gelişmelerdendir. Ayrıca 1976 yılında, yılda iki kez Kırım Tatarcasıyla “Yıldız” almanağı çıkarılmaya başlanır. Bu almanağın 1980’de iki ayda bir çıkarılan “Yıldız” dergisine dönüştürülmesi ve genç yazarların burada eserlerini yayımlamaları gibi gelişmeler Kırım Tatar Edebiyatı’nın az da olsa hareketlenmesine sebep olmuştur.

Sürgündeki Kırım Tatar Edebiyatı’nın canlanmasında önemli isimlerden biri, 18 Mayıs 1944’te Kırım Tatarlarının topyekün vatanları Kırım’dan Özbekistan’a ve Sibirya’ya sürülmelerinden iki yıl önce 1942’de Kırım’da dünyaya gelen ve sürgün yerleri olan Özbekistan’da yetişen Şakir Selim’dir.

Eserleri üzerinde aktarma, inceleme çalışması yaptığımız Şakir Selim, Kırım Tatar Edebiyatı'nın son döneminin en önde gelen isimlerinden biridir. Eserlerinde vatanı Kırım, hürriyet, gelenek ve kültür, aydınlanma, sosyal hayat, içtimaî meseleler, ana dil gibi konuları işlemiştir. O, eserlerinde gelenekle geleceği birleştirmiş, tarihle beslediği duygu ve düşüncelerini o günün şartlarına göre değerlendirmiş ve halkının yaşadığı acı gerçekleri kendine has üslûpla okuyucularına aktarmıştır. Onun eserlerinde toplum, tarihî geçmişiyle birlikte bir bütün olarak ifade edilmiştir.

Kırım Tatar Edebiyatı'nın Sürgünlük ve Vatan Kırım'a Avdet Devri şair, yazar ve aktivistlerinden olan Şakir Selim; tarihinin büyük bir kısmında baskı ve zulüm altında kalan, dili, kimliği ve benliği unutturulmaya çalışılan bir Türk boyunun evladıdır. Şair, halkının yaşadığı acılara seyirci kalmamış, yazdığı eserlerle duygu ve düşüncelerini, devrin şartlarını göz önüne alarak ortaya koymaya çalışmıştır. Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Kırım Tatarcasının ve Kırım Tatar Edebiyatının canlanmasında çok önemli bir rol oynayan Şakir Selim'in şiirlerinin ve dilinin incelenmesi; şimdiye kadar hiç çalışılmayan bir konu olması yanında Kırım Tatar Edebiyatı'nın gelişmesi açısından da önemlidir.

Ana malzemesi dil olan edebî eser, yaşayan dili açık ve canlı şekilde sergilemektedir. Bu çalışma, hem mühim bir Kırım Tatar şairinin eserlerinin muhtevasının neler olduğunu ve bu eserlerde kullanılan dilin şairi nasıl bir üslûba ulaştığını ortaya çıkaracak, hem de Türkiye'deki dil ve üslûp çalışmalarına bir katkıda bulunacaktır.

Şakir Selim'in şiirlerinin konusu, hem onun hayata bakış açısını hem de mensubu olduğu Kırım Tatarlarının geçmişten günümüze yaşadıklarının yansımasını içermektedir. Şair, 1783'te Kırım Hanlığı'nın yıkılıp topraklarının Çarlık Rusyasının eline geçmesiyle başlayan felâketli günlerden, 1917 Ekim İhtilâli'nden, II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1944'te topyekün sürgüne uğramalarının ardından gelişen siyasî hadiselerden yola çıkarak millî, siyasî ve içtimaî, bir o kadar da evrensel hadiselerle sahip bir muhtevayı okuyucularına sunmaktadır. Şiirlerinde bunları işlerken dönemin panoraması ve gerçekliğini, eleştirel bir perspektiften yansıtmaktadır. Eserlerinde, tarihî karakterlere ve hadiselerle atflarda bulunarak; okuyucuların merak kapısını aralamayı amaç edinen şair, yaşanan iyi veya kötü her durumu halkın bilinçlenmesinde araç olarak kullanmaktadır.

Bu varsayımlardan yola çıkarak hazırladığımız çalışmayla ilgili olarak tezimize başladığımız 2010 yılına kadar Türkiye’de şairin şiirinden bazı örneklerin dergilerde, kitaplarda ve antolojilerde yer aldığını görmekteyiz. Şakir Selim’in “Bağçasaray” şiiri Emel dergisinin (1989) 170. Sayısında ve Ahmet Bican Ercilasun’un “Örnekleriyle Bugünkü Türk Alfabeleri” (1996) kitabında yayımlanır. T.C. Kültür Bakanlığı’nın “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Kırım Türk Tatar Edebiyatı” 13. cildinde (1996) şairin hem hayatı hakkında bilgi hem de şiirlerinden birkaç örnek bulunmaktadır. Tezimizin amaçlarından biri de şairin hayatının ve eserlerinin bir bütün hâlinde incelenerek Türkiye’deki edebî çalışmalar arasında yer almasını sağlamaktır. Bu çalışma esnasında Arzu Sema Ertane Bayar’ın yayımladığı 2012’de Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi’nin 47. sayısındaki “*Şakir Selim’in Edebî Şahsiyetine Dair Notlar*”(s.57-74) ve 2012’de Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi’nin Güz 32. sayısındaki “*Şakir Selim’in Şiirlerinde Vatan Sevgisi*” (s.73-94) adlı makaleleri de tezimize katkıda bulunmuştur. Şairin vatanı Kırım’da da onun edebî şahsiyeti hakkında bilgi ve eserlerinden bazı parçalar, çeşitli yüksek okulların edebiyat tarihi kitaplarında, orta okul ve liselerde okutulan edebiyat kitaplarında yer almaktadır. Ayrıca kendisinin 1997 yılından vefatı olan 2008 yılına kadar editörlüğünü yaptığı, Kırım Tatarlarının içtimaî hayatında mühim bir yeri olan “Yıldız” dergisinde de yazıları çıkmıştır. En son şairin doğumunun 70. yılına ithafen şairin eserlerinden seçmelerin yer aldığı “Şair Bolsañ-Saylanma Eserler Cıyıntıǵı” adlı eser de 2014’te Kırım’da Akmescit’te yayımlanmıştır.

Tezimizin ana malzemesini şairin 1974’de “Aqbardağ”, 1979’da “Duyğularım”, 1982’de “Sevgi Alevi”, 1986’da “Uyavuv”, 1990’da “Yellerini Dinle” ve 1996’da “Tüşünce” ve 2006’da “Qırımname I, 2008’de “Qırımname-Tamçılar II” adlı kitaplarındaki şiirleri oluşturmaktadır. Şairin bu şiir kitaplarındaki bazı şiirler, onun birkaç kitabında birden yer almaktadır. Tezimizde Şakir Selim’in birkaç şiir kitabında birden yer alan şiirlerinin ilk basıldıkları şekli alınmıştır. Çünkü tekrar eden şiirler birbirinden farklılık arz etmemektedir. Bu şiirlerin hangi kitaplarda hangi başlıklarda ve nasıl geçtiği hem tezin metin-aktarma bölümünde hem de Ek-1 tablo-1’de gösterilip açıklanmıştır. Şairin incelediğimiz şiir kitaplarında dünya edebiyatından şairlerin şiirlerinden Kırım Tatarcasına tercüme ettiği şiirler de bulunmaktadır ve bu şiirler aktarmalarımızda yer almıştır. Ancak inceleme bölümüne bu tercüme dahil edilmemiştir. Şairin incelediğimiz şiirlerinin sayısı, diğer kitaplarda yer alıp almadığı ve başka şairlerden Kırım Tatarcasına tercüme olan şiirlerinin sayıları tablo olarak aşağıda verilmiştir:

Kitabın Adı	Şiir sayısı	Tekrarlanan şiirler	Tercüme şiirler	İncelenen şiirler
Aqbardağ	56	-	-	56
Duyğularım	40	-	-	40
Sevgi Alevi	93	Aqbardağ-14 Duyğularım-10	Tercüme-5	64
Uyavuv	75	Aqbardağ-5 Duyğularım-6 Sevgi Alevi-6	Tercüme-2	56
Yellerini Dinle	34	Aqbardağ-1 Uyanuv-1	Tercüme-4	28
Tüşünce	88	Aqbardağ-1 Duyğularım-3 Sevgi Alevi-12 Uyanuv-17 Yellerni Diñle-2	Tercüme-20	33
Qırımname-I	82	Sevgi Alevi-4 Uyanuv-1 Yellerni Diñle-1 Tüşünce-1	Tercüme-5	70
Qırımname-II Tamçılar	13		Tercüme-13	-
incelenen şiirlerin toplam sayısı	-	-	-	347

Bu kitaplardan “Qırımname II-Tamçılar” adlı eserinde şairin edebiyat dünyasıyla ilgili kaleme aldığı fikrî yazılar ve başka Kırım Tatar şairlerinin şiirlerinden kısmen naklettiği 13 şiir bulunmaktadır. Bu yazılar ve şairin naklettiği şiirler tezimizin Türkiye Türkçesine aktarma-inceleme kısımlarına dahil edilmemiştir.

Şairin 1997’de Kırım Tatarcasına tercüme ettiği Adam Mickiewicz’in “Kırım Sonetleri” isimli eseri Polonya’da Leh dilinde ve Kırım Tatarcasında iki ayrı kitap olarak basılmıştır. Bu ayrı kitaptaki on sekiz şiir, şairin “Tüşünce” kitabında yer almaktadır, bunlar tezimizin Türkiye Türkçesine aktarma-inceleme kısımlarına dâhil edilmemiştir.

Tezimizin ana malzemesini oluşturan 347 şiir, öncelikle Kırım Tatarcasında kullanılan kiril harflerinden lâtin harflerine transkribe edilmiş, ardından bu şiirler Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Her şiir kitabındaki şiirler numaralandırılmış, transkripsiyonlu metin ve aktarmaları kitap sırasıyla yan yana yazılarak tez metni hâline getirilmiştir. Şiirler ve yer aldıkları kitapların adları, numaraları, şiirlerin nazım birimleri, nazım türleri, ölçüleri, muhtevaları tablo hâlinde yazılarak bu bilgilerin tezin sonunda toplu olarak görülmesi sağlanmıştır.

Tezin inceleme kısmı şekil-muhteva-dil ve üslûp olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Şekil bölümünde şiirler; nazım birimleri, vezin, kafiye ve redif başlıkları altında incelenmiştir. İncelem sırasında şiirler tasnif edilirken şiir kitabının adının kısaltılmış şekli, şiirin numarası ve şiirin adı sırayla verilmiştir. Genelden özele bir sıralama takip edilmiştir. Mesela “Aqbardağ” şiir kitabındaki 20 numaralı “Ressam” şiiri incelemede “(A-20) Ressam” şeklinde verilmiştir. Şairin bazı şiirlerinde başlık bulunmamaktadır. Bu şiirler, kendinden önceki şiirlerin bitiminde *** ile ayrılıp yazılmıştır. Başlığı olmayan bu şiirlerin numaralandırılmasında “*kitap adının kısaltması-şiirin numarası-Başlıksız-Şiirin ilk mısrası*” yöntemi kullanılmıştır. Mesela: (A-50) *Başlıksız. Men seni tüşümde ...*

Şiirlerin nazım birimleri önce üç ana başlıkta değerlendirilmiş, sonra bunlar da kendi içinde alt başlıklara ayrılıp incelenmiştir.

- A) Bendleri Eşit Sayıda Mısralarla Yazılmış Şiirler
- B) Farklı Bendlerle Yazılmış Düzenli Şiirler
- C) Farklı Bendlerle Yazılmış Düzensiz Şiirler

Şiirlerin vezin yapısı incelenirken “*Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiirler*” ve “*Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler*” başlıkları ile yetinilmemiş eldeki şiirlerin yapısının bizi yönlendirmesiyle başka şiir incelemelerinde pek görülmeyen alt başlıklandırma yoluna da gidilmiş ve “*Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiirler*” aşağıdaki gibi tasniflenmiştir:

- Tam hece ölçülü şiirler:
 - 7’li hece ölçüsüyle yazılmış şiirler
 - 9’lu hece ölçüsüyle yazılmış şiirler

- 11’li hece ölçüsünde yazılmış şiirler
- 12’li hece ölçüsünde yazılmış şiirler
- 13’lü hece ölçüsünde yazılmış şiirler
- 15’li hece ölçüsünde yazılmış şiirler
- 16’lı hece ölçüsünde yazılmış şiirler
- Tek mısrası farklı hece ölçüsünde yazılmış şiirler
- İki farklı hece ölçüsünün düzenli kullanıldığı şiirler
- İki hece ölçüsünün düzensiz kullanıldığı şiirler
- Kırık mısraları düzenli hece ölçüsündeki şiirler

Ayrıca “Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler” başlığı altında incelen altmış sekiz şiirin elli ikisinde üç veya dört hece ölçüsünün bir arada kullanıldığı, on altısında tamamen serbest ölçünün tercih edildiği görülmüştür. Bu sebepten “Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler” başlığı da kendi içinde şu başlıklara ayrılıp incelenmiştir:

- Çoklu Hece Ölçüsünün Kullanıldığı Şiirler
- Tamamen Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler

Bu incelemeler esnasında her şiir kitabı içindeki şiirler ayrı değerlendirilmiştir. Şiirlerin önce adları ve numaraları, sonra hangi nazım biriminden oluştuğu, sonunda da hece ölçülerinin şiir içlerindeki durumu tablolar hâlinde yazılarak açıklanmıştır. Örneğin:

Qırırname 1 şiir kitabındakiler: (14)

Oquyucuma (1)	dörtlük (10x4)	1.ve 3. mısraları 12’li, 4. mısrası 10’lu, diğer mısraları hepsi $6+5=11$ ’li hece ölçüsündedir.
Bizni Añlamağan Yıvanlarğa (8)	dörtlük (5x4)	1. mısrası $5+5=10$ ’lu, 14. mısrası $8+5=13$ ’lü, Diğer mısraları $6+5=11$ ’li

İncelemenin “Kafiye” kısmı “Kafiye Türü” ve “Kafiye Düzeni” başlıklarında incelenmiştir. Bu başlıklarda her şiir için açıklamalar yapılmıştır. Redif kısmında da şiirler redif türlerine göre değerlendirilmiş ve bunlara örnekler verilmiştir.

Şiirlerin muhtevalarının incelendiği kısımda ise şairin hayatı ve şiirlerini yazdığı dönemler göz önüne alınarak önce iki döneme ayrılarak genel bir değendirme yapılmıştır. Sonra şairin bu iki dönemde yazdığı şiirlerinin muhtevaları temalarına göre tasnif edilmiş ve her başlık altında şiirler açıklanmaya çalışılmıştır. Şiirlerinde geçen mekân, kişi ve hadiseler hakkında gerekli yerlerde okuyucuya bilgi verilmiştir:

- ❖ Şairin sürgünde Özbekistan'dayken kaleme aldığı şiirlerin muhtevası (Aqbardağ, Duyğularım, Sevgi Alevi, Uyanuv, Yellerni Diñle adlı şiir kitabındaki şiirler)
- ❖ Şairin vatanı Kırım'a döndükten sonra kaleme aldığı şiirlerin muhtevası (Tüşünce, Qırımname 1 adlı şiir kitabındaki şiirler)

A. Ferdî Tema ve Konular

- A.1. Şairin Doğrudan Doğruya Kendisini Konu Ettiği Şiirler:
- A.2. Şairin Ailesini Konu Ettiği Şiirler:
- A.3. Aşk Şiirleri:
- A.4. Kızlar, Kadınlar Hakkında Yazdığı Şiirler
- A.5. Muhtelif Kişiler İçin Yazdığı Şiirler
- A.6. Diğer Konular Hakkında Yazdığı Şiirler

B. Sosyal Tema ve Konular

- B.1. Sovyet Rejimi, Ekim (Oktyabr) İhtilâli 1917 Hakkında Yazdığı Şiirler
- B.2. II.Dünya Savaşı Hakkında Şiirler:
- B.3. Şairin Vatanı Kırım ve Kırım Tatarları Hakkında Yazdığı şiirler:
- B.4. Şairlik ve Şairler hakkında Yazdığı Şiirler:
- B.5. Tabiat ve Mevsim Şiirleri
- B.6. Diğer Konular Hakkında Şiirler

Dil ve üslûpta ise şairin şiir kitaplarında tekrar ettiği şiirleri ve başka dillerden tercüme ettiği şiirleri ayrılarak geride kalan 347 şiiri kelime dünyası (leksikoloji) bakımından değerlendirilmiştir. Kelimelerin türleri, alıntı kelimelerin şiir içindeki kullanım oranları, kelime sıklıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Şiirler cümle yapısı bakımından incelenmiş ve tasniflenmiştir. Şiirlerde tekrar eden unsurlar tespit edilmeye çalışılmış ve

ŕiirde faydalanılan söz sanatları rneklendirilmiŕtir. Bu yolla ŕairin üslûbu hakkında bir fikir edinmeye gidilmiŕtir.

Tezde izlenen bu yollarla elde edilen veriler sonuç bölümünde tasnif edilmiŕtir. Okuyucuya ŕairin ŕiirlerinden yola çıkarak Kırım Tatar edebiyatı hakkında bir pencere açılmaya alıŕılmıŕtır. Kırım Tatar edebiyatına ve eserlerine ilginin çekilmesine bir nebze de olsa katkıda bulunmak amacını güderek yapılan bu alıŕma elbette bazı yönlerden eksiktir. Ancak bundan sonra yapılacak alıŕmalarla tamamlanması ve baŕka alıŕmalara yardımcı olması da tarafımızdan temenni edilmektedir.

2. KIRIM TATARLARI

Kırım Tatarları, 1783 yılında Kırım Hanlığı'nın Rus Çarlığı tarafından işgalinden sonra değişik dönemlerde, bugünkü Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'ye; 18 Mayıs 1944 sürgünü neticesinde ise Orta Asya'nın çeşitli bölgelerine, bilhassa da Özbekistan'a yerleşmek zorunda kalmış bir Türk boyudur.¹

Altın Orda Devleti'nin mirasçısı durumundaki Türk Devlet ile zümrelerinin en büyüğü, en uzun süre hayatta kalanı ve Ruslar tarafından en son işgal edileni, Karadeniz'in kuzeyindeki Türk devletleri arasında çok mühim bir yere sahip olan Kırım Hanlığı (1442-1783)dır². Cengiz Han'ın büyük oğlu Cuci'nin oğlu Batu Han tarafından kurulmuş olan Altınorda Devleti, XIV. asrın ikinci yarısından itibaren taht kavgalarına maruz kalarak zayıflamıştır. Altın Orda Devleti'nin dağılmasından sonra yerine Kırım, Kazan, Astrahan gibi hanlıklar kurularak kendilerini Altın Orda Devleti'nin mirasçıları olarak görmüşlerdir. Kırım'da, Kırım Hanlığı'nın kurucusu Cengiz soyundan gelen Hacı Giray olmuştur³. Hacı Giray'ın vefatından sonra oğulları arasında taht kavgaları meydana gelmiştir. Hacı Giray'ın oğullarından I.Mengli Giray'ın Osmanlı Devleti ve Fatih Sultan Mehmet Han ile münasebeti sonucunda 1475'te Kırım Hanlığı özerk haklarıyla Osmanlı Devleti'ne tâbi olmuştur⁴.

1769-1774 Türk Rus savaşı sonucunda imzalanan Küçük Kaynarca anlaşmasıyla Kırım Hanlığı ile Osmanlı Devleti arasındaki bağlar koparılmıştır. 1783 yılında Rus Çarlığı'nın Kırım'ı işgaliyle de Kırım Hanlığı bağımsızlığını kaybetmiştir. İşgalden sonra

¹ Yüksel, Z. (2005). *Kırım Tatar Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*. Ankara: Semih Eğitim Kültür Yayınları, s.16

² Kurat, A.N. (2002). *IV.-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Murat Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, Ankara, s. 203-273

³ Hülâgü, M. (2004). *Kırım Hanlığı'nın Kuruluşu ve Türk-Rus İlişkilerindeki Yeri (1441-1783)*. (Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), 31 Mayıs-4 Haziran 2004, Akmesit, Ukrayna, Kırım. 321.

⁴ Kefe'nin Fatih Sultan Mehmet Han'ın sadrazamı Gedik Ahmet Paşa tarafından fethedilmesiyle birlikte Mengli Giray da 1475'te diğer esirlerle birlikte İstanbul'a gönderilmiştir. Daha sonra Fatih Sultan Mehmet, Mengli Giray'a ev bark ihsan edip geçimini sağlamış, sadakat ve savaşlarda hizmet sözü karşılığında Kırım Hnlığı'nı bağışlayarak sancak ve tuğ vermiştir. Mengli Giray da Sultan'ın otoritesini; Cengiz Han'ın soyundan gelen bir kimseyi hiçbir gerekçeyle asla ölüme mahkum etmeme, Han'ın memleketleri veya Cengiz Han'ın soyundan gelen bir prensin elindeki topraklar dokunulmaz biçimde özerk devlet olması, Cuma günleri Cuma namalarında verilen hutbelerde Sultan'ın adından sonra Han'ın isminin anılması, Han'ın yazılı bir talebinin asla ret cevabı almayacak olması gibi şartlar çerçevesinde kabul etmiştir.

Hammer-Purgstall, J. (2013). *Kırım Hanlığı Tarihi*. (Çev. Dr. Seyfi Say). İstanbul: İnsan Yayınları. 32-34;

İnalçık, H. (1944). *Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığının Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi (30 sayılı Belleten'den ayrı basım). 185-229

yüz yıl süren uzun ve karanlık dönemde biri Abdurrahman Kırım Hoca'nın "Rusça-Kırım Tatarca Konuşma kitabı, diğeri Abdurrahman Bodaninskiy'nin Kırım Tatarca-Rusça sözlük olmak üzere iki kitap basılmıştır. Kırım Hanlığı'nın Ruslar tarafından işgal edilşinin 100. yılında 22 Nisan 1883'te İsmail Bey Gaspıralı'nın "Tercüman" gazetesini çıkarmasıyla Kırım Tatarlarının karanlık günleri aydınlanmaya başlamıştır.⁵ "Tercüman" gazetesi, yayımlandığı andan itibaren yalnız Kırım'da değil, bütün Türk dünyasında ilgi ile okunan ve aydınları etkileyen bir merkez hâline gelmiş, millî meselelere ilgi duyan aydınların sayısının artmasına da ön ayak olmuştur.

1905-1906 Rus Japon savaşının sonunda Çarlık Rusyasının yenilmesi siyasî ve içtimaî birtakım hâdiselerin gelişmesine sebep olur. Çarlık Rusyası içinde başlayan huzursuzlukları, iç karışıklıkları durdurmak için çeşitli adımlar atar. Meşrutiyetin ilân edilmesi, yerel yönetimlerde idarî değişiklikler, kısmî de olsa halk meclislerinin (dumaların) açılması, Çarlık Rusyası hâkimiyetinde yaşayan milletlerin anadilleriyle yayın çıkarabilmesi gibi gelişmeler bu adımlar arasında sayılabilir. 1905 meşrutiyet inkılâbından sonra Çarlık Rusyası hâkimiyetinde yaşayan hemen bütün Türk boylarında millî edebiyatın gelişmesi yolunda çalışmalar başlar. Gazetecilik ve dergicilik faaliyetleri hızlanır. Kırım Tatarları da edebî sahada faaliyetlerini arttırır. İsmail Bey Gaspıralı'nın "Tercüman" gazetesi etrafında yetişen gençler, Usul-i Cedid mektepleri için Türkiye'den özel olarak getirilen öğretmenlerin yetiştirdiği gençler, İstanbul'da okuyan gençler bu dönemde edebî ve fikrî eserler yazmaya başlarlar. Gazetecilik ve dergicilik sahasında mühim gelişmeler yaşanır. Bunlardan biri İsmail Bey Gaspıralı'nın kızı Şefika Gaspıralı'nın 3 Mart 1906'dan itibaren çıkartmaya başladığı ve kadınların kendilerini geliştirmelerini amaç edinen "Âlem-i Nisvan" gazetesidir. Asan Sabri Ayvazov, Abdürreşid Mehdiyev ve Seydamet Çelebi'nin gençlerle birlikte 1 Mayıs 1906'da Karasubazar'da çıkartmaya başladığı "Vatan Hâdimi" gazetesi de diğeri mühim gazetedir. Bu gazete "Tercüman" gazetesinin temkinli ve ölçülü tutumunu tasvip etmediğinden kendilerini daha ileri görüşlü ve daha inkılâpçı olarak nitelendirmiştir. Gaspıralının matbaasında çocuklar da ihmal edilmemiş onlara hitaben içinde fıkraların, bilmecelerin, masalların ve nasihatların bulunduğu "Âlem-i Sübyan" adlı dergi çıkarılmıştır. Yine bu dönemde Şamil Toktargazi, Asan Çergeyev, Ali Bodaninskiy, İsmail Lemanov, Osman Akçokraklı, Abdullah Lâtifzade, Abdullah Özenbaşı, Mehmet

⁵ Yüksel, Z.(2005). *Kırım Tatar Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*. Ankara: Semih Eğitim Kültür Yayınları, s.16-.20

Nüzhet gibi ediplerin hikâyeleri, şiir kitapları, tiyatro eserleri ile Kırım Tatar Edebiyatı ve Dili hakkında ilmî çalışmaları yayımlanmıştır⁶.

1917 Bolşevik İhtilâliyle Rus Çarlığı'nın çökmesi üzerine, Kırım Tatarlarının hayatında yeni bir dönem başlamıştır. 13 Aralık 1917'de Numan Çelebi Cihan başkanlığında Kırım Millî Hükûmeti kurulmuş, ancak kısa bir süre sonra Kırım yarımadası Bolşeviklerce işgal edilmiş, Numan Çelebi Cihan Bolşevikler tarafından şehit edilmişti. Nisan 1918'de Kırım, Almanların eline geçmişti. 25 Haziran 1918'de General Süleyman Sülkeviş Başkanlığında Kırım Millî Hükûmeti kurulmuştu. 1918-1920 arasındaki dönemde Kırım, önce General Denikin kumandasındaki Beyaz Ruslar, sonra Bolşevikler, ardından da General Vrangel komutasındaki Beyaz Ruslar tarafından işgal edilmişti. Sonunda 20 Kasım 1920'de üçüncü ve son kez Bolşevikler tarafından işgal edilen Kırım'da bu işgal sırasında 60-70 bin kadar Kırım vatandaşı kurşuna dizilmiştir.⁷ Ancak 18 Ekim 1921'de bir kararname ile Veli İbrahim başkanlığında Kırım Sovyet Cumhuriyeti kurulur ve 1928 yılına kadar bu cumhuriyet devam ettirilir. 1918'den beri sistemli olarak Kırım'a Yahudi nüfus yerleştirilir ve 1928'den sonra da burada bir Yahudî Cumhuriyeti kurulması için çalışmalar yapılır. Bu duruma karşı çıkan aydınlar Kırım dışına sürülür, bir kısmı da öldürülür. 1928-31 yılları arasında ellerinden toprakları alınan kırk bin civarındaki Kırım Tatarı Urallara sürgün edilir.⁸

Kırım Tatarlarının felaketleri bunlarla bitmez, Stalin'in kolektivizm politikasına direnen herkes bunun karşılığını canıyla öder. 1 Şubat 1931 tarihinde SSCB Merkez İdare Komitesi ve Yüksek Sovyet Prezidyumu kararnamesi uyarınca "kulak" olarak adlandırılan toprak sahibi köylüler, bir yere toplanır ve kurşuna dizilir, sağ kalanları da sürgüne gönderilir. Sibiry'a'daki çeşitli bölgelere ve çalışma kamplarına gönderilenler arasındaki Kırım Tatarlarının sayısı 35-40 bini bulur. Gerçekte rejim, ideolojisine aykırı gördüğü herkesi "kulak" diye adlandırıp yok edilir. Kulakların sürgün edilmelerinin sona erdiği 1933 yılında, toplam 1.317.000 kişi topraklarından zorla çıkarılarak ülkenin başka

⁶ Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 13.cilt, *Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 27-29

⁷ BOZKURT, G. S. (2007). *Kırım Tatarları ve Sürgün*, E.G.Naskali ve L.Şahin (Editörler). *Stalin ve Türk Dünyası*. 1. basım Kaknüs Yayınları, s.221

⁸ Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 13.cilt, *Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı s.20

yerlerine gönderilir. Bazıları idam edilir, bazıları da toplama kamplarına gönderilir. Milyonlarca insan, bu kamplarda korkunç şartlarda çalıştırıldı ve çoğu kısa sürede ölü.⁹

1931-1936 yılları arasında Kırım'daki "sovyetleştirme" siyasetiyle müslüman din adamlarının çoğu Kırım'dan sürülür ve öldürülür, cami ve medreseler kapatılır. Kırım Tatar aydınları "burjuva milliyetçiliği" ile suçlanarak takibata uğrar. 1937-1938 yıllarında ise, Stalin hükümetinin uyguladığı yıldırma politikaları neticesinde Kırım Tatarlarının bütün sosyal tabakaları tevkif, sürgün ve imha edilir. Kırım'da Sovyet hakimiyetinin 1921-1941 yılları arasında 160-170 bin Kırım Tatarı öldürülür. II.Dünya Savaşı sırasında 1941-1944 yılları arasında Kırım, Alman ordusunun işgaline uğrar. Sovyet ordusu 10-25 Nisan 1944 tarihlerinde Kırım'a girer. Stalin yönetimi, aralarında Kızıl Ordu'da savaşan Sovyet kahramanlarının da bulunduğu Kırım Tatarlarını Almanlarla işbirliği yaptıkları bahanesiyle "vatan haini" ilân eder ve Kırım'da bir terör havası estirerek tarihin en büyük katliamlarından birini başlatır. Bu katliamlar Kırım Tatarlarının, 18 Mayıs 1944 gecesi Kırım'dan topyekûn sürgün edilmesiyle sonuçlanır¹⁰.

Kızıl Ordu askerleri o gece Kırım'daki tüm köy ve şehirleri sarar, Kırım Tatar evlerini basar. 20 dakika içinde çoluk çocuk, genç yaşlı herkes, evlerinden apar topar çıkarılır ve mezarlıklara getirilir. Evden çıkmak istemeyenler, derhal orada şehit edilir. Toplananlar ise, daha sabah ışıltıları doğmadan yük vagonlarına üst üste istif edilerek bindirilirler. Hınca hınç insan dolu yük vagonları kilitlenir, Orta Asya steplerine ve Sibiryaya doğru yol alır. İki veya üç günde bir açılan vagonlardan ölenler çıkarılır. Aç, susuz günlerce süren yolculuk sonunda sağ kalabilenler kendini Özbekistan'da, Sibiryada ya da Urallarda bulur¹¹.

Kırım, 1954 yılında Şubat ayında çıkarılan bir kararname ile Rusya Federasyonu'ndan çıkarılarak Ukrayna'ya bağlandığında Kırım'da bir tane bile Kırım Tatarı kalmamıştır. Kırım Tatarları vatanlarından uzak yerlerde, vatan Kırım'a dönebilmek için türlü zorluklara göğüs germişler; baskı ve zulümlere karşı var güçleriyle mücadele etmişlerdir. Onların bu mücadelesi özellikle 1960'ların ikinci yarısından sonra sürgün günü 18 Mayıs'ın ve Kırım Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kuruluş günü olan 18

⁹ Bozkurt, G. S. (2007). *Kırım Tatarları ve Sürgün.*, E.G.Naskali ve L.Şahin (Editörler). *Stalin ve Türk Dünyası*. 1. basım Kaknüs Yayınları,224.

¹⁰ Kırimal, E. (1970). Kırım Türkleri. *Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi*. s.59 (Temmuz-Ağustos).11-15.

¹¹ Bozkurt, G. S. (2007). Kırım Tatarları ve Sürgün., E.G.Naskali ve L.Şahin (Editörler). *Stalin ve Türk Dünyası*. 1. basım Kaknüs Yayınları, 226-227.

Ekim'in yıldönümlerinde düzenledikleri geniş kitlelerin katılımıyla gerçekleşen mitinglerle, gösterilerle artmıştır. Ayrıca Kırım Tatarları seslerini dünyaya duyurabilmek için Moskovada'ki insan hakları savunucularıyla irtibata geçmişlerdir. Sovyet Hükûmeti, 5 Eylül 1967'de bir kararname yayımlayarak Kırım Tatarlarına haksızlık yaptığını kabul eder; ama Kırım Tatarlarının vatan Kırım'a dönmelerine izin vermez. Yani suçun işlenmediği kabul edilir ama suça verilen ceza kaldırılmaz. Her türlü baskıya rağmen 1970'li yıllarda Kırım Tatarlarının millî mücadeleleri Mustafa Abdülcemil Kırımoglu'nun liderliğinde devam etmiştir. Özellikle Kırımoglu'nun 303 gün süren açlık grevi, dünya basınının dikkatini ve ilgisini Kırım Tatarlarının üzerine çekmiş; Sovyet bilim adamlarının da destek vermesi bu mücadeleyi güçlendirmiştir.¹²

1944'ten 1957'e kadar hayatla bağları koparılan; kültürleri, millî benlikleri unutturulmaya çalışılan, vatan Kırım'ın adının kullanılması bile suç sayılan Kırım Tatarları için 1957 yılı biraz da olsa umut kapısının aralandığı yıl olur. 1 Mayıs 1957'den itibaren Taşkent'te Kırım Tatarca "Lenin Bayrağı" gazetesi çıkmaya başlar, sonradan "Kaytarma" adını alan Kırım Tatar oyun ve yır topluluğu teşkil edilir. Aynı yıl, Özbekistan yazarlar birliği yanında Kırım Tatar Edebiyatı bölümü meydana getirilir ve o bölüm kendi etrafına, felâketli yıllardan sağ kalan edipleri toplar¹³. Bu gelişmelerin ardından Taşkent'te bulunan Gafur Gulam neşriyatının içinde Kırım Tatar Edebiyatı Bölümü'ün açılmasıyla birlikte Kırım Tatarcasıyla yılda 13-14 kitap basılır. 1976'da ise yılda iki kez Kırım Tatarcasıyla "Yıldız" almanağı çıkarılmaya başlanır ve bu almanak 1980'de iki ayda bir çıkan "Yıldız" adlı edebî ve içtimaî-siyasî dergiye dönüştürülür¹⁴.

Siyasette ve kültürel hayatta yaşanan gelişmeler umut verici olsa bile edebiyatçılar zor şartlar altında yaşıyorlardı. Millî kimliğini korumak, yaşatmak ve kendilerinden sonraki nesillere doğru olarak aktarmak için var güçleriyle çaba gösteriyorlardı. Onların eserlerini baskı ve korku altında yazdıklarını; birbirlerini gözetim ve denetim altında tuttuklarını "*Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*" adlı kitabın "*Edebiyatımız ve Taleplerimiz*" başlıklı bölümünde şu cümlelerden öğrenmekteyiz:

¹² Age.230-232, Kırımoglu, M.A. (2004). *Kırım Tatar Millî Hareketinin Kısa Tarihi* (Rusçadan Türkçeye Çeviren : Hakan Kırımlı). Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları No 6., 17-30

¹³ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 406

¹⁴ A.g.e. 407-410

(...) Kırım Tatar edebiyatı olarak, yani vatandan, doğduğu yurttan, öz topraklarından mahrum bırakılmış, bazı hâkimiyet memurlarının tasavvuruna göre şimdiden sonra geleceği olmayan bir halkın edebiyatı olarak farklı bir bakış, münasebet gösterilerek, farklı bir keskin nezaret ve baskı altında bulunduğunu unutmamak gerekir. Bizim yazar ve şairlerimiz kendi eserlerini istedikleri gibi, kendi fikirlerini ve duygularını, hâdiselerle olan münasebetlerini olduğu gibi yazmaktan acizdiler. Böyle resmî nezaret ve baskılardan da ziyade onlar kendi kendilerini kontrol etme zincirleri ile sıkı bir şekilde bağlı olup: “Bu fikri nasıl yazayım acaba, bunu böyle yazsam ne derler, bunu geçirirler mi acaba?” denen daimî korkuyla eser yazmaktaydılar. Aynı zamanda onlar birbirinin gözetimi altında da bulunmaktaydılar¹⁵.

Daha önce Sovyet İdaresi, Kırım Tatarlarının vatan Kırım’a dönmelerine her türlü engeli çıkarırken 1980’li yıllarda Rusya’da değişim rüzgârlarının esmesiyle 1987 yılında Moskova’da Kızıl Meydan’da iki bine yakın Kırım Tatarının başlattığı protesto gösterileri olumlu sonuçlanır ve Kırım Tatarlarının şartlı da olsa Kırım’a dönmelerine izin verilir. Özel bir tüzüğü ve faaliyet programı olan Kırım Tatar Millî Hareketi Teşkilatı 2 Mayıs 1989’da kurulur ve bu teşkilatın başına Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu seçilir. Kırım Tatar Millî Hareketi Teşkilatı, kurulduğu andan itibaren çadır şehirler kurar ve Kırım’a geriye dönüşleri hızlandırır. SSCB’nin dağılmasından önce Moskova’nın emriyle Kırım’ı SSCB’nin Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Birlik Antlaşması’nın iştirakçisi statüsüne getirmek amacıyla 20 Ocak 1991’de bir referandum düzenlenir. “Evet” ile sonuçlanan referandum Kırım Tatarlarının itirazlarına rağmen Ukrayna Yüksek Sovyeti tarafından onaylanır ve 12 Şubat 1991’de Kırım Özerk Cumhuriyeti kurulur. Sürgünün 50. yıldönümünde 1994’te Ukrayna ve Kırım’daki resmî otoriteler “18 Mayıs’ı” resmen matem günü ilân ederek Tatarlara haksızlık yapıldığını kabul etmiş olur. Bugün sürgünden sonra hayatta kalabilen ve vatan Kırım’a dönebilme başarısını gösteren yaklaşık 300.000 Kırım Tatarı, çadır kentlerde yaşamakta, millî ve kültürel kimliklerini koruyup yaşatmaya çalışmakta, sosyo-ekonomik meselelere göğüs gererek hayatlarını sürdürmektedir.¹⁶

¹⁵ a.g.e., s. 419

¹⁶ Age.231-232, Kırimoğlu, M.A. (2004). *Kırım Tatar Millî Hareketinin Kısa Tarihi* (Ruşçadan Türkçeye Çeviren : Hakan Kırimlı). Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları No 6., 17-30

3. ŞAKİR SELİM'İN HAYATI VE ESERLERİ

Şakir Selim, Kırım Tatar Edebiyatı'nın Sürgünlük Devri ve Vatan Kırım'a Avdet Devirlerinin önde gelen mühim şahsiyetlerinden birisidir. O, 10 Nisan 1942'de Kırım'ın Akşehir Reyonu'nun Büyük As köyünde doğmuş ve ailesiyle birlikte 18 Mayıs 1944'te Özbekistan Cumhuriyeti'nin Semerkant Vilayeti'ndeki bir köye sürgün edilmiştir. Sekiz kardeşin en küçüğü olan ve henüz yedi yaşındayken annesini kaybeden Şakir Selim, ağabey ve ablaları tarafından büyütülmüştür. Altı yaşında köydeki ilkokula başlamış, 1958'de ortaokulu bitirmiş, Semerkant'ta öğretmen okulunda öğrenim görmüştür. İki yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Sibirya'ya asker olarak gönderilmiştir. 1965 yılında Semerkant Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nin Rusça bölümüne girmiş ve 1971'de buradan mezun olmuştur.¹⁷

İlk şiirleri 1963'te Kırım Tatarlarının Taşkent'te çıkarttığı "Lenin Bayağı" adlı gazetede yayımlanır. "*Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*" adlı kitapta onun şiirleri için şu ifadeler yer alır: Şiirleri 1963 senesinde basılmaya başlandı. Şakir'in şiirlerindeki tazelik, kendine has yönelişi ve üslûbu okuyucuları kendine çekti. Onun şiirleri "Lenin Bayrağı" ve sonra "Yıldız" dergisinin sayfalarında daima yer buldu.¹⁸

Şakir Selim'in 1974'de "Aqbardağ", 1979'da "Duyğularım", 1982'de "Sevgi Alevi", 1986'da "Uyanuv", 1990'da "Yellerini Dinle" adlı şiir kitapları Özbekistan'da Gafur Gulam adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı tarafından Taşkent'te yayımlanır. Onun şiirleri ve Kırım Tatar Edebiyatı'ndaki yeri hakkında "*Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*" adlı kitapta şu sözler yer almaktadır:

Onun ilk şiir kitabı, 1974'te çıkan "Aqbardağ"tır. O, daima araştırmaya gayret göstermiş ve önüne koyduğu hedefleri iyi kavramıştır. Cesaret ve kararlılık, Şakir Selim'in lirik şair kahramanına has çizgileri olmuştur. Şakir Selim, bu hususiyetleri Eşref Şemizade, Reşid Murad, Enver Selâmet gibi Kırım Tatar lirik şairlerinin eserlerinde işledikleri ananeleri benimseyerek kazanmıştır.

¹⁷ Karaş, E. (2009). Şakir Selim'le Röportaj. *Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi*, sayı 228, s.26

Baydar, A.S.E. (2012). Şakir Selim'in Edebî Şahsiyetine Dair Notlar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 47, 58

¹⁸ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 485-486

Şakir Selim, aslında “ lirik şiir mektebi”nin vekilidir. Bu onun “Duygularım (1979)”, “Sevgi Alevi (1981)” adlı kitaplarıyla birlikte diğer şiir kitaplarında da açıkça görülmektedir. Genç şair, halka yakın olmaya ve halkının arzularını, hayallerini aksettirmeye çalışır. Bunu yaparken devrin taleplerine de cevap vermeye de gayret gösterir. Onun 1986’da “Uyanuv”, 1990’da “Yelleri Dinle” adlı şiir kitapları neşredilir.¹⁹

Yirmi yıllık dostlukları olmasına rağmen hiç yüzyüze görüşemeyen Ali Şamil (Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü Başkanı), Şakir Selimle ilgili yazdığı yazıda onun şairliği ile ilgili düşüncelerini “*Sert Sovyet sansürünün baskısı altında olan Kırım Tatar şairleri vatanperverlik mevzusunda yazabilmek için, sürgünü hatırlamamak, Kırım’ın, Karadeniz’in ve bırakıp geldikleri yer-yurt adlarından kaçınmak zorunda olduklarından, onlar fikirlerini bazen soyut olarak bazen kinaye ile verirlerdi. Onlar sanki soydaşlarını sabırlı olmaya, güçlerini önlerindeki mücadele için saklamaya çağırırlardı. Şakir Selim’in fikrinde, ömür; sonu gelmeyen mânileri şerefle geçtiği zaman mânâlı olurdu.*”²⁰ cümleleriyle dile getirir.

Sovyetler Birliğinde 1980’li yılların sonlarında başlayan demokratikleşme süreci Kırım Tatarlarını da etkiler. 1987 ve sonrasında Kırım Tatar Millî Hareketi, Taşkent’te ve Moskova’da büyük gösteriler düzenleyip dünya basınının da vasıtasıyla Kırım Tatarlarının durumunu bütün dünyaya duyurmaya çalışır. Bu ses uğradıkları haksız suçlamaların kaldırılarak sürgün yerlerinden vatanları Kırım’a, evlerine dönebilmenin çığlığı olarak dünyaya haykırılır. Akabinde mitinglerine, gösterilerine ve açlık grevlerine devam eden Kırım Tatarları için Sovyet yönetimi çeşitli kanunlar ve kararnameler çıkarır. Kırım Tatar Millî Hareketi Teşkilatı Merkez Şûrâsı, 1989’dan sonraki bütün büyük toplantı ve kongrelerini Kırım’da yapma kararı alır. Sürgün yerlerindeki Sovyet idarecilerin karşlarına çıkardıkları sayısız engelle rağmen yüzlerce Kırım Tatar ailesi Kırım’a dönmeyi başarır. Karşılaştıkları problemleri çözebilmek için Kırım’da da protesto gösterileri ve

¹⁹ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatının Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 485-486

²⁰ Şamil, Ali.(2009).Yüzünü Görmediğim Dost Şakir Selim. *Emel dergisi*, 228, 21

mitingler tertip ederler. 1989 yılına gelindiğinde Kırım'daki Kırım Tatar nüfusu 40.000'e ulaşır.²¹

İşte Kırım Tatarları için önemli bir tarih olan 1987 senesi hem Kırım Tatar Edebiyatı hem Şakir Selim için de dönüm noktası olur. Çünkü o yıl “Yıldız” dergisinde Şakir Selim'in “*Bar Güçnen*” adlı bir poeması yayımlanır ve bütün dikkatleri üzerine çekerek okuyucuda büyük bir ilgi uyandırır. Bu şiirin önemi “*Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*” adlı kitapta; *Şakir Selim, memleketimizde günün güncel meselelerini açıktan ortaya sürerek, çetin problemleri açıkça göstermeye çalışarak, 1987 senesinde “Yıldız” dergisinde “Bar Küçnen” adlı poemasını bastırdı, bu poema edebiyatımızda doğrudan doğruya dönüş yapmak için bir işaret oldu.*²² şeklinde ifade edilir.

1989 senesi bütün Kırım Tatarlarının olduğu gibi şairin de hayatında oldukça önemli bir yer tutar. Mihail Gorbaçov'un başlattığı “yeniden kurma-değiştirme” işi, Kırım Tatar meselesinin çözülmesine de yol açar. Kırım Tatarlarına vatan Kırım'a geri dönüş imkânı doğar. Bu dönüşle birlikte karşılaşılan zorluklar, sosyal meseleler, yeniden hayat kurma çabaları, iş ve çalışma durumları, yerleşmedeki sıkıntılar vb. gibi içtimaî meseleler şair ve yazarları derinden etkiler. Şakir Selim de 1989 yılında vatanı Kırım'a geri dönmüş ve yaşananlara kayıtsız kalmayarak çeşitli faaliyetlere girişmiştir. Şairin vatana döndükten sonra hadiselere bakış açısını ve onun bu durumunun şiirlerine nasıl yansıdığını bize dostu Ali Şamil şöyle aktarır:

“Şakir Selim 1989 yılında Kırım'a döndükten sonra daha çok içtimaî işlerle meşgul olur, soydaşlarının Kırım'a dönmeleri için elinden geleniyapar, sürgünden dönenlerin yerleşmelerine, kendilerine ev bark kurmalarına mani olmaya çalışan hükümet memurlarına, Rusların faşist tavırlı kuvvetlerine karşı çıkar. Sovyetler Birliğinin çökmeye doğru gitmesinden yararlanan şair, şiirlerinde halkın dert ve acılarını açık şekilde dile getirir:

“Nasıl bir künlerge qaldıq, qardaşlar,
Bu uzun yollarda taldıq, qardaşlar,

²¹ Kırımoglu, M.A. (2004). *Kırım Tatar Millî Hareketinin Kısa Tarihi* (Rusçadan Türkçeye Çeviren : Hakan Kırımlı). Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları No 6., 20-25

²² Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 486

Aman aman bitip yandıq qardlar.
 K z miz ögünde sabiyle  le,
 Dünya bizge baqıp bir k znen ağlay,
 Bir k znen k le”²³

1989 senesinden sonra dergicilik ve gazetecilik faaliyetlerinde ve başka yazarlık alanlarında da faal olan şair, çeşitli yerlerde görev alır. şair, 1989 yılında Kırım’a döndükten sonra burada yeni çıkmaya başlayan “Dostluk” gazetesinde başmuharrir muavini olarak çalışır. “Lenin Bayrağı” gazetesini ve “Yıldız” dergisinde yazarlık yapanlar, vatanları Kırım’a döndüklerinde “Kırım Tatar Edebiyatı Kurultayı”nı düzenlerler. şakir Selim de bu kurultayın başkanı olarak seçilir (vefatına kadar da devam ettirir). O, aynı zamanda SSCB Yazarlar Birliği’nin ve Ukrayna Yazarlar Birliği’nin azalığını da y r t r²⁴.

“*Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*” adlı kitapta yazar, Ayder Osman’ın şakir Selim hakkında bir makalesinde yaptığı değerlendirmeden ve ikisinin arasında geçen konuşmadan söz edilir. Ayder Osman, onun Eşref şemizade’nin mirasını üzerine aldığını belirtir; ancak şair kendisinin Eşref şemizade’nin yeteneğine erişemediğini dile getirir. Kitapta şakir Selim’in Yıldız dergisinde muharrirlik yaptığı dönemle ilgili değerlendirme yer alır:

“Ben burada çok yıllar önce şakir’e: “Eşref şemizade’nin edebiyatta taşıdığı yük, vakti gelince senin omuzlarına biner.” demiştim. şakir: “Yok,  yle Şey söyleme, Eşref şemizade nerededir, biz neredeyiz?” diye cevaplamıřtı²⁵.

şakir Selim gazete ve dergicilik faaliyetlerine devam ederken şiir dünyasından da uzaklaşmaz. 1996’da “Tüşünce”²⁶ şiir kitabını çıkaran şair, aynı yıl Ankara’da “Kutlu Doğum Haftası” münasebetiyle düzenlenen şiir yarışmasında birinci olur. Yine aynı yıl Kıbrıs’ta ve Ankara’da düzenlenen “Türk Dünyası şairleri şöleni”nde Arif Nihat Asya  d l ’n  kazanır. Ayrıca şair, 1995’te Sudak-Kefe vakaları²⁷ için “Yaralanan Türküler”

²³ şamil, Ali. (2009). Yüzünü Görmediğim Dost şakir Selim. *Emel dergisi*, 228, 21-22

²⁴ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 486

²⁵ A.g.e. 487

²⁶ Selim, ř. (1996). *Tüşünce*. Qırım : “Tavriya” neşriyatı

²⁷ *Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi*. (1995). 208 Mayıs-Haziran, 46-47

isimli şiirini kaleme alır. Onun bu şiiri Server Kakura tarafından bestelenir, o yıl Kırım’da meşhur sanatçı Rüstem Memedov tarafından icra edilir²⁸.

Tercüme sahasındaki faaliyetlerini son yıllarda daha da arttıran şair, N. Gogol’un “Evlenme”, Mustay Kerim’in “Ay’ın Tutulduğu Gecede”, W. Shakespeare’in “Makbet” eserlerini Kırım Tatarcasına tercüme eder ve ödüllendirilir. Ayrıca şair, W. Shakespeare’in “Makbet” eserlerinin tercümesinden dolayı tiyatro topluluğuyla beraber Kırım Muhtar Cumhuriyeti’nin Devlet ödülüyle mükafatlandırılır. Şakir Selim’in, 1997’de Kırım Tatarcasına tercüme ettiği Adam Mickiewicz’in “Kırım Sonetleri” isimli eseri Polonya’da Leh dilinde ve Kırım Tatarcasında iki ayrı kitap olarak basılır. Şair, bu kitabından dolayı Polonya medeniyeti yardımlaşma fonu olan “Polkul”un “Polonya Ödülü”nü kazanır.²⁹

Şakir Selim 2006’da “Qırımname I”³⁰ ve 2008’de “Qırımname II-Tamçılar”³¹ adlı kitapları yayımlanır. Kırım’da doğan ancak sürgün sebebiyle 66 yıllık ömrünün 47 yılını Özbekistan’da geçiren, 1989’dan beri vatan Kırım’da yaşayan şair, hayatında bunca acıya rağmen doğru bildikleri için mücadele etmekten vazgeçmez. Bir dönem Kırım Tatar Millî Meclisi’nin üyeliği görevini üstlenen ve 1997 senesinden beri de “Yıldız” dergisinin baş redaktörü olarak çalışan şair, hastalığı sebebiyle vazifesinden ayrılrsa da Kırım Tatar Yazarlar Birliği’nin fahri başkanlığı ve Avrasya Yazarlar Birliği’nin fahri üyeliğini 18 Kasım 2008’de Kırım’da vefat edene kadar sürdürür.

Şakir Selim’in Kitapları:

Aqbardağ: Şairin ilk şiir kitabıdır. 1974’te Taşkent’te Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı’ndan çıkan bu kitapta 56 şiir bulunmaktadır. Şiir kitabı “Yolğa Çıqtım”, “Krasnoyarsk Defterinden”, “Sevgi Alevi” ve “Sizler de Öser, Büyürsüz” adlı dört ana başlığa ayrılmıştır. “Yolğa Çıqtım” başlığı altında daha çok şairin hayatı anlamaya ve şairlik dünyasına adım atışıyla birlikte hissettiklerini anlatmaya çalıştığı şiirler yer almaktadır. “Krasnoyarsk Defterinden” başlığının altında şair, Krasnoyarsk adlı bölgede askerliğini yaptığı sırada askerlik, vatan ve ailesine, sevdiklerine karşı duyduğu hasret gibi mevzuları şiirleştirmiştir. Kitabın “Sevgi Alevi” bölümünde sevdiğinden uzakta

²⁸ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatının Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 578

²⁹ A.g.e. sy.578-579

³⁰ Selim, Ş. (2006). *Qırımname I*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı

³¹ Selim, Ş. (2008). *Qırımname II-Tamçılar*. Akmascit: Tarpan

olmanın acısını, ona olan sevgisini ve aralarındaki münasebeti dile getirdiği şiirler bulunmaktadır. “*Sizler de Öser, Büyürsüz*” bölümünde çocuklara hayatla ilgili nasihat içeren iki, ninni mahiyetli bir ve kendi şiirleri için düşüncelerini kaleme aldığı bir şiiri olmak üzere dört şiiri görmekteyiz.

Duyğularım: Şairin ikinci şiir kitabıdır ve 1979’da Taşkent’te Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı’ndan çıkmıştır. Toplam 40 şiirin yer aldığı kitapta ilk 25 şiir şairin Avrupa, Şili’nin siyasî durumu, Putilov fabrikası, işçiler ve hakları, Kırım Tatar sovyet halk kahramanı Alime ve Amet Han Sultan, annesi ve ailesi gibi konuları işlemiştir. Kitap bu 25 şiirden sonra “*Ğazeller*” ve “*Balalarğa*” adlı iki bölüme ayrılmıştır. “*Ğazeller*” başlığında altısı (I-II-III-IV-V-VI) numaralarıyla beyitler hâlinde yazılmış, diğer altısı dörtlük nazım birimi ağırlıklı olarak kaleme alınmış toplam 12 şiir bulunmaktadır. “*Balalarğa*” adlı bölümde 3 şiir yer almaktadır. Bunlardan birisi bir an önce büyümeye çalışan bir çocuğun anlatıldığı latifeli anlatımla okuyucuya sunulan “*Men Özüm*” adlı şiirdir. Diğer şairin kendi çocukluğundan yola çıkarak kaleme aldığı “*Köbelek*” şiiridir. Sonuncusu ise çocuklar için iyi niyetlerini, güzel dileklerini ninnileştirerek kelimelere döktüğü “*Ayneni*”dir.

Sevgi Alevi: Şairin 1982’de Taşkent’te Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı’ndan çıkarttığı şiir kitabıdır. Kitapta 93 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 14’ü şairin “*Aqbardağ*”, 10’u “*Duyğularım*” kitabındaki şiirleriyle aynıdır. Kitapta “*Tercümeler*” adlı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde 5 tercüme şiir vardır. Rus şair Lermantov’dan “*Dilenci*”, “*Tüş*”, “*Qançal*”, “*Şairniñ Ölümü*” adlı dört şiir ile Kazan Tatar şairi Abdullah Tukay’ın “*Ahlaqsızlıq*” adlı bir şiiri Kırım Tatarcasına tercüme edilerek verilmiştir. Kitapta “*Tercümeler*” bölümünden başka “*Dörtlükler*”, “*Sekizlikler*”, “*Ğazeller*”, “*Poemalar*”, “*Balladalar*”, “*Masallar*” adlı altı bölümdaha bulunmaktadır. “*Dörtlükler*” bölümünde dördü “*Aqbardağ*” kitabındaki şiirlerle aynı olmak üzere toplam 9 dörtlük yer almaktadır ve bu dörtlükler birbirinden (***) ile ayrılmaktadır. “*Sekizlikler*” bölümünde 20 sekizlik vardır. Bu sekizliklerin her biri ikişer dörtlükten oluşmuştur. Sekizliklerin altısı şairin “*Aqbardağ*” kitabındaki şiirlerle aynıdır. “*Ğazeller*” bölümünde yedisi şairin “*Duyğularım*” kitabındaki “*Ğazeller*” başlığında yer alan şiirlerle aynı olmak üzere beyitlerle yazılmış toplam 11 şiir bulunmaktadır. “*Poemalar*” bölümünde “*Sevgi Alevi*” ve “*Bağışlav*” adlı 2 poema vardır. “*Sevgi Alevi*” adlı poema iki gencin aşkını anlatan, birbirini tamamlayan ve ayrı başlıklar altında yazılmış 19 şiirden oluşmaktadır.

“Bağışlav” adlı poema ise (I-II-III-IV-V-VI) numaralarıyla ayrılmış 6 şiiri içermektedir. “Balladalar” bölümünde “Nikaragua Faciasından Levhalar” ve “Yüklü Kadın” adlı iki şiir bulunmaktadır. Ballada (Balad³²) kelimesi, Eski Fransız şiirinde görülen bir biçimin adıdır. 19.yüzyılda acıklı aşk, halktan derlenen peri masallarının ya da kanlı olay ve savaşları anlatan şiir biçimi niteliği kazanmıştır³³. Balad’ın tanımıyla şairin iki şiiri muhteva bakımından örtüşmektedir. “Nikaragua Faciasından Levhalar” adlı şiir (I-II-III-IV) numaralarıyla ayrılmıştır ve Nikaragua’daki siyasî hâdiseleri ve kanlı bir şekilde süren 45 yıllık iç savaşı anlatmaktadır. “Yüklü Kadın” adlı şiir hamile bir kadının çocuğunu dünyaya getirmeden önce onun hakkında neler düşünüp hissettiğini ve kaygılarını masalsi bir anlatımla okuyucuya sunmaktadır. *Masallar*” adlı bölümde de masal üslûbuyla dörtlükler hâlinde kaleme alınmış iki masal bulunmaktadır.

Uyanuv: Şairin 1986’da Taşkent’te, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı’ndan yayımladığı şiir kitabıdır. Kitapta toplam 75 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin 5’i “Aqbardağ”, 6’sı “Duyğularım”, 6’sı “Sevgi Alevi” adlı kitaptaki şiirlerle aynıdır. Ayrıca kitapra, Rus şair Puşkin’in iki şiiri Kırım Tatarcasına tercüme edilmiştir. 36. şiirden sonra “Sekizlikler”, “Dörtlükler”, “Ğazeller” ve “Poemalar” adlı bölümler bulunmaktadır. “Sekizlikler”de her biri iki dörtlük 12 ayrı sekizlik yer almaktadır. “Dörtlükler”de beş ayrı dörtlük vardır. “Ğazeller” bölümünde 4 gazel bulunmaktadır. “Poemalar”bölümü ise birbirini tamamlayan ve II. Dünya Savaşı’nı konulan 13 şiirden oluşmaktadır.

Yellerni Diñle: Şairin 1992’de Taşkent’te, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı’ndan yayımladığı şiir kitabıdır. Kitapta toplam 34 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin 1’i “Aqbardağ”, 1’i “Uyanuv” adlı kitaptaki şiirlerle aynıdır. Ayrıca kitapta biri Rauf Parşı, biri Boris Çiçibabiç, biri A.O.(öyle yazıyor), biri de A. Tbardovskiy’den olmak üzere 4 şiir de Kırım Tatarcasına tercüme edilerek yazılmıştır. Kitabın “Leningrad Şiirleri” başlığının altında şehrin tarihi ve şehirde yaşananlarla ilgili 4 şiir bulunmaktadır. *Balladalar*” bölümünde 3 şiir, “Poemalar” adlı bölümde ise 2 şiir yer almaktadır.

Tüşünce (şiirler-tercümeler): Şairin vatanı Kırım’a döndükten sonra burada bastırıldığı ilk kitabıdır. 1996’da Tavridya Neşriyatı tarafından basılmıştır. Kitapta toplam

³² Tekin, A.(2006). Edebiyatımızda Terimler. Ankara: Elips Kitap, 36

³³ Özdemir, E. (1990). Örnekli-Açıklamalı Edebiyat Bilgileri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi, 32-33

88 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin 1'i "Aqbardağ", 3'ü "Duyğularım", 12'si "Sevgi Alevi", 17'si "Uyanuv", 2'si "Yellerni Diñle" adlı kitaplardaki şiirlerle aynıdır. Ayrıca Polonyalı şair, Adam Mickiewicz'in Polonya'da Leh dilinde ve Kırım Tatarcasında iki ayrı kitaplar olarak basılan "Kırım Sonetleri" isimli 18 şiirlik eseri, Konstantin Levin'in bir şiiri ile Başkurt şairi ve yazarı Mustay Kerim'in "Ay Tutulğan Gecede" adlı şiir şeklinde yazılmış tiyatro metni bu kitabın içinde "Tercümeler" bölümünde yer almaktadır. Kitabın "Ğazeleler" bölümündeki 10 şiirin 6'sı "Duyğularım", 5'i ise "Uyanuv" kitabındaki şiirlerle aynıdır. "Sekizlikler" bölümünde her biri iki dörtlük 6 sekizlik bulunmaktadır. Bu sekizliklerin 3'ü şairin "Uyanuv" kitabındaki "Sekizlikler" bölümünde yer alan şiirlerle aynıdır. Kitabın "Balalarğa" bölümünde 5 şiir yer almakla beraber bu şiirlerin 2'si "Duyğularım", 1'i "Sevgi Alevi", 1'i de "Uyanuv" kitabındaki şiirlerle aynıdır.

Qırımname I (Seçme Eserler-şiirler-destanlar-tercümeler): Şairin 2006'da Aqmescit'te, Qırım Devlet Oquv-Pedagogika Neşriyatı tarafından basılan şiir kitabıdır. Kitapta toplam 82 şiir vardır. Bu şiirlerin 4'ü "Sevgi Alevi", 1'i "Uyanuv", 1'i "Yellerni Diñle", 1'i "Tüşünce" kitabındaki şiirlerle aynıdır. Kitabın içinde 5 tercüme şiir bulunmaktadır. Şakir Selim, Rus şairi Lermantov'un 1, Özbek şairi Şükrulla'nın 1; Ukraynalı şairler T.G. Şevşenko, Stepan Rudanskıy, V.L. Sosura'nın birer şiirini Kırım Tatarcasına tercüme etmiştir.

Qırımname II-Tamçılar (Hatıralar): Şairin 2008'de Aqmescit'te, Tarpan Neşriyat tarafından basılan kitabıdır. İçinde şairin hatıraları, edebî tenkitleri, şiir dünyasıyla ilgili düşüncelerin kaleme aldığı yazılar yer almaktadır. Şair, bu yazılarında zaman zaman hem Kırım Tatar hem de dünya edebiyatından şairlerin şiirlerinden bazı parçaları okuyucularıyla paylaşmaktadır.

Şairin Kitapları:

- "Aqbardağ" şiirler kitabı, Taşkent, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, 1974.
- "Duyğularım" şiirler kitabı, Taşkent, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, 1979.
- "Sevgi Alevi" şiirler kitabı, Taşkent, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, 1982.

- “Uyanuv” şiirler kitabı, Taşkent, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, 1986.
- “Yellerni Diñle” şiirler kitabı, Taşkent, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, 1992.
- “Tüşünce” şiirler-tercümeler kitabı, Kırım, “Tavridya” Neşriyatı, 1996.
- “Qırımname I” Seçme Eserler (şiirler-destanlar-tercümeler) Simferopol, Qırım Devlet Oquv-Pedagogika Neşriyatı, 2006.
- “Qırımname II-Tamçılar” Hatıralar, Aqmescit, Tarpan Neşriyat, 2008.

Şairin Edebî Muharrirliğini (Editörlüğünü) Üstlendiği Kitaplar³⁴:

- Eşref Şemizade, *Edebî ve Tenkidî Maqaleler*, Simferopol, “Dolâ”, 2000.
- Bekir Sıtkı Çobanzade, *Bir Saray Quracaqman!...* Aqmescit, 2001
- Memet Nüzet, *Qırımniñ Çöl Ayatından*, Simferopol, “Dolâ”, 2003
- Ümer İpçi, *Meni Duadan Unutmañız*, Aqmescit, 2001
- *Eylik Hatırası*, (F. Yaqubov ve A. Veliyev ile beraber), Aqmescit, 2004
- “*Ey Ana Til! Ey Tuvğan Til!*” Aqmescit, 2008

Tercümelere :

- “Ebediylik” (Hamid Gulan, Roman) Taşkent, 1981 (Özbekçeden Kırım Tatarcasına aktaranlar Çerkez Ali ve Şakir Selim)
- “Kafkaz Esiri” (A.S. Puşkin “Kavkazskiy plennik” poema Rusçadan) Yıldız dergisi, 1999, Nu.3, s.11-32
- “Katerina” (T.Şevçenko, Poema, Ukrain dilinden) Yıldız dergisi, 1998, Nu.9-10, s.16-34
- “Eñ Uzun Tercimeim alım. Asret Anañ Aynenisi. Brend İyentsşke Vatan Aqqında Mektübim-Şiirler” (Rauf Parfi) Yıldız dergisi, 1998, Nu.6, s.11-23 vb.
- “Hatıra Huququnen” (Aleksandr Tvadovskiy, Poema, Rusçadan) Yıldız dergisi, 1987, Nu.3, s.120-124)
- “Şiirler” (M.Yu.Lermantov, Rusçadan)
- “Qırım Sonetleri” (Adam Mickiewicz, Leh dilinden)
- “Makbet” (W. Sheakspear, Rusçadan)

³⁴ Şairin Editörlüğünü üstlendiği kitaplar, makaleri, tercümelere, kazandığı mükâfatlar, meslekî hayatı başlıklarındaki bilgiler için “Selim, Ş. (2014). Şair Bolsañ. (Redaktör Dr. Leniyara Selimova). Aqmescit: Dola Neşriyat, 5-11” kaynaktan faydalanılmıştır.

- “Romeo ve Jülyetta” (W. Sheakspear, Rusçadan parçalar)
- “Karmen” (Prosper Merime, Rusçadan)
- “Şiirler” (Danilo Kononenko, Ukrain Dilinden)
- “Evlənüv” (N.V. Gogol, “Jenitba” piyesi, Rusçadan)
- “Ay Tutulğan Gece” (Mustay Kerim, Rusçadan)
- “Yedi Qocalı Urmus” (Sadıq Şendil, piyes, Türkiye Türkçesinden)

Makaleleri:

- “Milletimizni Titretken Üç Kün” (19-21 Dekabr-Aralık 1997 künleri münasebeti ile) Yıldız dergisi, 1998, Nu.2, s.3-6.
- “Biz Begenilecek Milletimizmi?”, Yıldız dergisi, 2001, Nu.2, s.3-7.
- “Narpay Pamuqçıları”, Yıldız dergisi, 1984, Nu.1, s.3-6.
- “Tezyalar Yanında Çiçekler” (Beş Yıllık İleri Adımları), Yıldız dergisi, 1986, Nu.2, s.24-28.
- “Deñişüvler Devri ve İcatkâr” Yıldız dergisi, 1987, Nu.2, s.120-129.
- “Edebiyatımızın İrmaq Başları (K. Qoñuraltı ile beraber) Yıldız dergisi, 1992, Nu.4, s.73-84.
- “Mekânım Qırım Edi, Qırım Olsun Mezarım” (Eşref Şemizadeniñ 90 Yıllığı münasebetinen.) Yıldız dergisi, 1992, Nu.9-10, s.7-15.
- “Tüşkinlikmi, İstidatsızlıkmı? (1997 sene bediyy edebiyatımızğa bir nazar), Yıldız dergisi, 1998, Nu.2, s.8-21.
- Şiiriyet-“Şirpotreb” Degil... (1998 Edebiy yılınıñ yeküni) Yıldız dergisi, 1998, Nu.2, s.8-21.
- Esasiy Esabatımız-Eserlerimizdir. Yıldız dergisi, 1999, Nu.6, s.65-71.
- Şanlı ve Facialı Bir Ömür (Bekir Sıtkı Çobanzadeniñ 110 yıllığına), Yıldız dergisi, 2003, Nu.2, s.5-7.
- Qırımtatar Edebiyatşinaslığı: Şimdiki vaziyeti ve kelecegi (“Qırımtatar Edebiyatşinaslığınıñ bugünkü vaziyeti ve istikbali” konferantsiyası, çıqış-bildiri, TMU, Aprel 20), Yıldız dergisi, 2003, Nu.3, s.4-10.
- “Çingiz Aytmatovniñ Şerefli 75 yıllığı”, Yıldız dergisi, 2003, Nu.3, s.126-131.

Mükâfatlar

- 1996 : Kutlu Doğum Haftası Haftası Şiir Yarışması Birincilik Mükâfatı “Tüşünce” Şiiri (Kıbrıs)
- 1996 : “Bağçesaray” şiiri Arif Nihat Asya edebiyat mükâfatını kazandı (Ankara-Türkiye)
- 1997 : Adam Mickiewiczniñ “Krimski Soneti” eserini Kırım Tatarcasına tercüme ettiği ve Kırım Tatarları arasında Leh (Polonya) medeniyetini tanıttığı için Polkul Foundation (Polşa) Birincilik mükâfatını kazandı. (28.08.1997)
- 2006 : Bekir Çobanzade edebiyat mükâfatı (Karasubazar-Kırım)

Şairin Meslekî Hayatı:

- 1960-1963 : Cambay rayonu (Semerkant) Özbek mektebinin beden eğitimi öğretmenliği
- 1963-1965 : Ordu Hizmeti (Krasnoyarsk bölgesi)
- 1969-1989 : Semerkant radyo komitesi, Kırım Tatar Bölümü Başkanlığı
- 1975-1988 : “Lenin Bayrağı” gazetesi (mahsus muhabir)
- 1989-1996 : “Qırım” gazetesi (gazeteci)
- 1991 : “Salğır” mecmuası (edebî muharrir)
- 1995-1996 : “Edebiyat ve Sanat” gazetesi (başmuharrir)
- 1997-2008 : “Yıldız” mecmuası (başmuharrir)
- 2000-2001 : “Tilde Birlik” gazetesi (başmuharrir)
- 2004-2006 : “Ha-ha-ha” gazetesi (başmuharrir)
- 2007-2008 : “Kardeş Kalemler” Uluslararası Edebiyat Dergisi muharririyet azası ve Kırım Tatar Yazarlar Biriği Başkanı

4. ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

4.1. Şekil Özellikleri

4.1.1. Nazım Birimleri

Şakir Selim 347 şiirinin çoğunluğunu “dörtlük” nazım birimiyle yazmakla beraber düzenli ve düzensiz, farklı nazım birimlerini şiirlerinde kullanmıştır. Şair, 15 şiirini farklı bendlerle, 40 şiirini serbest nazımda düzenleyip yazarken; 292 şiirini beyit, üçlü, dörtlü, beşli, altılı, sekizli gibi nazım birimleriyle kaleme almıştır. Şairin bu 347 şiirini üç ana başlığa ayırıp inceledik:

4.1.1.1. Bendleri Eşit Sayıda Mısralarla Yazılmış Şiirler

Şairin bu tür şiirleri nazım birimlerinin çeşidine göre altı alt başlığa ayrılarak incelenmiştir:

4.1.1.1.1. Beyit Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim beyit nazım birimiyle otuz dört şiir yazmıştır. Bu şiirler beyit sayı sırasıyla şunlardır:

Bir beyitlik şiirler: (1 şiir)

(SA-86) Gülnaz

Dört beyitlik şiirler: (4 şiir)

(A-39) Sevgini Sen Çok Yazasın, ayt ne için?

(D-15) Gazel

(Q1-17) Vatanda Yaşa

(Q1-22) Narlı Dere

Beş beyitlik şiirler: (3 şiir)

(D-31) Belleyim

(SA-60) Ey-Vah

(SA-62) Çağırınız Mahbubemi

Altı beyitlik şiirler: (9 şiir)

- (D-30) Kördüm Seni Baar Faslı
 (D-26) Seniñ İle Ketti Qalbim
 (D-27) Aşık Ümer
 (D-28) Mendirim
 (D-29) Niçün?
 (U-54) Kim Eken o? (bitişik yazılmış)
 (U-55) Yarem Olsañ
 (U-56) Gül Gibi Dülbersiñ
 (U-57) Ey Göñlüm (bitişik yazılmış)

Yedi beyitlik şiirler: (4 şiir)

- (SA-61) Qabahatim Ne Menim
 (D-40) Ayneni
 (Q1-7) Aydınız Gençler!
 (Q1-50) Öz-Özüme

Sekiz beyitlik şiirler: (1 şiir)

- (SA-63) Olmasan

Dokuz beyitlik şiirler: (2 şiir)

- (A-20) Ressam
 (T-33) Aqmescit Bazarında

On beyitlik şiirler: (3 şiir)

- (SA-78) Gülnazniñ Yırıtı (10x2)+(20x1)
 (U-35) Qadınlara
 (T-19) Meraba Gençlik!

On dört beyitlik şiirler: (2 şiir)

- (YD-25) Adları Silingen Köyler
 (T-14) Türkiyede Yaşayan Yurtdaşlarıma

On altı beyitlik şiirler: (1 şiir)

(SA-22) Lokatacılara

Yirmi dört beyitlik şiirler: (1 şiir)

(U-2) Rekviyem

Yirmi yedi beyitlik şiirler: (1 şiir)

(Q1-68) Çoban Çoq Olğan Yerde... (Pek Eski Rivayet)

Otuz beyitlikşiirler: (1 şiir)

(Q1-60) Toydan Evel Davul Zurna Çalmañız

Otuz üç beyitlik şiirler: (1 şiir)

(SA-15) Tatlı Zeer

Bu şiirler içinde (D-15) Gazel, (D-26) Seniñ İle Ketti Qalbim, (D-27) Aşık Ümer, (D-28) Mendirim, (D-29) Niçün?, (D-30) Kördüm Seni Baar Faslı, (D-31) Belleyim, (SA-60) Ey-Vah, (SA-61) Qabahatim Ne Menim, (SA-62) Çağırınız Mahbubemi, (SA-63) Olmasan, (SA-69) Ne Olğan adlı şiirler şairin “*Duyğularım*” ve “*Sevgi Alevi*” adlı şiir kitabında “Gazeller” ana başlığının altında yer almış ve kaside tipi kafiye düzeninde yazılmışlardır. Şairin kaside tipi kafiye ile beyitler hâlinde yazdığı diğer şiirleri şunlardır: (A-20) Ressam, (U-55) Yarem Olsañ, (U-56) Gül Gibi Dülbersiñ , (Q1-50) Öz-Özüme (50).

Şairin bu şiirler içinde mesnevi tipi kafiye düzeni ile yazdığı şiirler şunlardır: (A-39) *Başlıksız*. Sevgini Sen Çoq Yazasın ... , (SA-15) Tatlı Zeer, (SA-22) Lokatacılara, (YD-25) Adları Silingen Köyler, (T-33) Aqmescit Bazarında, (T-19) Meraba Gençlik!, (T-14) Türkiyede Yaşağan Yurtdaşlarıma, (Q1-7) Aydınız Gençler!, (Q1-22) Narlı Dere, (Q1-60) Toydan Evel Davul Zurna Çalmañız, (Q1-68) Çoban Çoq Olğan Yerde... (Pek Eski Rivayet).

Şair “(SA-78) *Gülnazniñ Yırı*” adlı şiirini on beyit olarak yazmış ve şiirin sonuna yirmi mısradan oluşan bir bölüm eklemiştir: (10x2)+(20x1). Ayrıca şairin, “(U-54) *Kim Eken O?*” ve “(U-57) *Ey Göñlüm*” adlı iki şiiri (6x2) beyit olarak bitişik yazılmıştır.

4.1.1.1.2. Üçlük Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler

Şair üçlük nazım şekliyle sadece iki şiir yazmıştır. Bunlardan “Yellerini Diñle” şiir kitabındaki “(YD-24) *Tertsina*” adlı şiiri (5x3) uzunluğunda, terzarima (aba bcb cdc ded efe) kafiye düzenindedir. Ancak terzarimadaki son mısra bu şiirde yer almamıştır. Diğeri ise “(D-22) *Başlıksız*. Yazsana! dey halqım ...” şiiridir ve (4x3) uzunluğundadır.

4.1.1.1.3. Dörtlük Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim şiirlerinde en çok dörtlük nazım birimini kullanmıştır. İncelediğimiz 347 şiirin 232’si dörder mısralık bendlerden teşekkül etmiştir. 232 şiirin 19’u tek dörtlükten ibaret şiirlerdir. Ayrıca şairin bu 232 şiirinin yanı sıra, dörtlüklerin hâkim olduğu karışık bendli şiirleri de bulunmaktadır.

Tek dörtlük şiirler: (19 şiir)

Şairin şiirleri arasında 19’u tek dörtlüktür. Bunların bazıları şiir kitaplarında “Dörtlükler” başlığı altında yazılırken bazıları şiirlerin bitiminde *** ile ayrılarak müstakil hâlde karşımıza çıkmaktadır. Tek dörtlük şiirler şunlardır:

(A-15) *Başlıksız*. Bir Çıtlım Toz topraq Ketirdik Ay’dan ...

(A-16) *Başlıksız*. Ayt, taştan da suvuq ne bar, ne? ...

(A-17) *Başlıksız*. Taştay Qattı Olsa İraden ...

(A-37) *Başlıksız*. Taşnı Taşqa Ursalar Epkin ...

(SA/30-38) Dörtlükler 5., 6., 7., 8. ve 9. Dörtlükler

(U/49-53) Dörtlükler 1., 2., 3., 4. ve 5. Dörtlükler

(D-20) Anama Eñ Büyük Şiirim

(D-35) *Başlıksız*. Ey şair ...

(Q1-21) Basır Gafarnıñ Baştaşına

(Q1-56) Arzu-Hayal

(Q1-62) İtiraz

Bu şiirlerden *Başlıksız* diye yazdıklarımızın bir adı bulunmamakta ve kitaplarda diğeri şiirlerden ayrılması için başlarına (***) işaret konulmaktadır.

(A-16) *Başlıksız*. Ayt, taştan da suvuq ne bar, ne? ..., (A-37) *Başlıksız*. Taşnı Taşqa Ursalar Epkin ... , (SA/30-38) Dörtlükler 5., 6., 7., 8. ve 9. Dörtlükler, (D-20) Anama Eñ Büyük Şiirim, (D-35) *Başlıksız*. Ey şair ... şiirlerinin dörtlükleri çapraz kafiye düzeninde (abab); (U/49-53) Dörtlükler 1., 2., 3., 4. ve 5. sıradaki beş dörtlük ise mani tarzında (aaba) yazılmıştır. (A-15) *Başlıksız*. Bir Çıtlım Toz topraq Ketirdik Ay'dan ... , (A-17) *Başlıksız*. Taştay Qattı Olsa İraden ..." şiirleri abcb, "(Q1-21) *Basır Gafarnıñ Baştasına*" şiiri ise (aaaa) şeklinde kafiyelenmiştir.

Şairin dörder mısralık bendlerden teşekkül etmiş şiirleri bend sayısı sırasıyla şunlardır:

İki dörtlük şiirler: (41 şiir)

(A-23) Anama

(A-27) Mektüp Yaz

(A-30) Yareme

(A-34) Güzel Yarem (34)

(A-35) İnanmaysıñ (35)

(A-41) Yüregiñe Tapmaz Edim Yol (41)

(A-42) Bilesiñ (42)

(A-48) Asret (48)

(A-48) Yoq Tiz Çökemem Qarşında Dülber (49)

(SA / 39-52) Sekizlikler bölümündeki 14 sekizlik

(YD-1) Vatan ve Şiiriyet

(YD-3) Çıq Tamçıları

(D-13) Halqımdan Ögrendim

(U / 37-49) Sekizlikler 12 sekizlik

(T / 57-58-59) Sekizlikler 3 sekizlik

Şairin "Sevgi Alevi" adlı şiir kitabındaki "Sekizlikler (39-59)" bölümünde her biri iki dörtlükle yazılmış 20 "sekizlik" yer almaktadır. Bu sekizliklerden altısı "Aqbardak" şiir kitabındakiyle aynıdır. Ayrıca "Uyanuv" şiir kitabında da "Sekizlikler (37-49)" adlı bölümde her biri iki dörtlükle yazılmış 12 "sekizlik" daha bulunmaktadır. "Tüşünce" adlı şiir kitabında yer alan "Sekizlikler" bölümündeki ilk üç sekizlik (54-55-56 bizim verdiğimiz numaralar) "Uyanuv" şiir kitabında sekizlikler başlığındaki ilk üç sekizlik ile aynıdır. "Tüşünce" adlı şiir kitabındaki E. Şemi-Zadege (60-61-62-63) şiiri başlığında yer

alan 4 sekizlik, “Uyanuv” şiir kitabındaki sekizlikler başlığının altında “E. Şemi-zadeniñ Hatiresine” adıyla (7.,8.,9. ve 10.sekizlikler) yazılmıştır. Ancak “Tüşünce” şiir kitabında 4 tane sekizlik yer alırken Uyanuv şiir kitabında buna ilave 2 sekizlik daha vardır.

Üç dörtlük şiirler: (21 şiir)

- (A-7) Abaqan-Tayşet
- (A-8) Ordum Seni Unutmam
- (A-28) Yaremden Bahşış
- (A-38) Sağımış, Tegenekli Gülleriñ
- (A-40) Albomiña
- (A-44) Cevaire
- (A-47) Qarday Temiz
- (A-50) Ah, Neyleyim Alışqan Yürek
- (A-51) Ah Ne yazıq
- (A-56) Şiirlerime
- (D-11) Yigit Olsañ
- (D-39) Köbelek
- (SA-14) *Başlıksız*. Men Seni Tüşümde Öpkenim ...
- (SA-19) Eşref Şemizade'nin Vefatına
- (U-23) Yapalaqlap qar yava
- (U-73) Seni beklerim - hatime yerine
- (YD-20) Men Seni Er Yerde, Er Yerde Tanırım
- (Q1-5) Tuvğan Sima
- (Q1-20) İsyar Edip Ketti
- (Q1-23) Sersemlik
- (Q1-72) Kün Siyardı Mayıs 18, 1944 s

Dört dörtlük şiirler: (19 Şiir)

- (A-3) Eykeller
- (A-24) Yeniseyim
- (A-31) Bağışla!
- (A-32) Soldatnı Beklemek Kerek
- (A-21) Şairge Qıyın (21) (3x4) (1x5) (kırık dize),
- (D-3) Tezyalarnıñ Yüregi Bar Araretli Çelik Kaynay

- (D-10), Cenk Körmedim
 (D-33) Sen Meni Öyle Sev
 (SA-77) Altıncı Yır
 (U-11) Şiiriyetnen Yaşarım
 (U-17) Eñ Güzel Adet
 (YD-22) Unutulmağan Yır
 (Q1-4) Perde Açıla
 (Q1-15) Katarinanıñ Qızları
 (Q1-24), Meni Hatırlama
 (Q1-27) Çoçamıy
 (Q1-28) Şamata
 (Q1-57) Aşq Gölü
 (Q1-66) Qadınlarımızğa Arzuhalım

“(A-21) *Şairge Qıyın*” adlı şiir dört dördlükten meydana gelmiştir. Ancak üçüncü dördlüğünün dördüncü mısrası bölünmüş ve beşinci mısra kırık mısra olarak yazılmıştır.

Beş dördlük şiirler: (31 Şiir)

- (A-2) Oktyabr
 (A-11) *Başlıksız*. Sıcağım pek büyük ...
 (A-14) *Başlıksız* Bütün gece yağmur yağdı ...
 (A-45) Baarde
 (A-52) Neyleyim
 (D-9) Böyle Yigit
 (D-12) Ür Yüregim)
 (D-16) Elzara
 (D-24) Evelki Şairler Ömürinde
 (SA-23) Yahşı İnsan
 (U-3) Tayanç Noktası
 (U-13) Çeltek ve Dedem
 (U-15) Bizim Güzeller
 (U-16) Aenk ve Renk
 (U-20) *Başlıksız*. Men Seni Tüşümde ...
 (U-22) *Başlıksız*. Baar Keldi ...

- (YD-5) Zamanğa
 (YD-6) Ana Qıymeti
 (T-5) Oktyabr 6, 1992
 (T-13) Gavr
 (T-36) Arıq Başnıñ Eteginde
 (T-64) Bizim Qorantamız
 (Q1-6)«Vatan Nedir?» Degen Sualime Cevap Berip Olamağan Gençlerimizge
 (Q1-8) Bizni Añlamağan Yıvanlarğa
 (Q1-18) Saçım Ağardı
 (Q1-25) Qalpaqçı Asan Ağa
 (Q1-37) Çingız ve Susannağa
 (Q1-46) Qadınizm Biñ Yaşasın!
 (Q1-47) Asiye Saale
 (Q1-52), Şiiriyet
 (Q1-79) Hatime

Altı dörtlük şiirler: (25 şiir)

- (A-6) Soldatınım Vatanım
 (A-46) Baar Keldi Sen de Kel (Yır)
 (A-53) Ayneni Dinlep
 (D-4) İşçi Oğlu
 (D-17) Şeñ Ayatqa Qaytırım
 (D-25) Sizni Oyladım
 (D-34) İlk Sevgim
 (SA-11) Yırcı
 (SA-24) Düel
 (U-5) Kommünist
 (U-10) 8-15'te,
 (U-33) Emen,
 (U-64) Sağlıqlaşuv
 (YD-2) Beyaz Tabak
 (YD-12) Küçük Öğüt
 (YD-13) Leningrad Şiirleri-En Küneşli Şeer
 (YD-15) Çavdar Ötmegi

- (T-3) Yaralanğan Türküler
 (T-11) Zıncırlı Medrese
 (T-18) Bahtlı Qul Say Özünni
 (T-26) Elvida Anam!
 (Q1-14) Tiyme Mezhebime
 (Q1-38) Bir Ay Bar
 (Q1-54) Rollan Qadiyevniñ Hatırasına
 (Q1-64) Yetim Bala Aqmescit Yetimhanesinde

“(D-34) *İlk Sevgim*” adlı şiir, I ve II adlı bölümler hâlinde her biri üç dördlük olmak (3x4) üzere toplam altı dördlükten meydana gelmiştir.

Yedi dördlük şiirler: (10 şiir)

- (SA-13) Ömür-Degirmen
 (SA-18) İnsanğa
 (SA-20) Şair
 (SA-74) Dördüncü Yır
 (U-7) Uyanuv
 (D-23) Küz Yapraqları
 (D-38) Men Özüm
 (YD-14) Qara Özençik (Uzun ve kısa dizeleri düzenli),
 (Q1-40) Sağ Ol, Özbek
 (Q1-58) İlk Sevgim

Şairin *Duyğularım* adlı şiir kitabında *Küz Levhaları* ana başlığına ayrılmış olan kısımda *Küz Yapraqları* (23) adıyla yer alan şiir, Uyanuv adlı kitabında *Qınalı Yapraqlar-Küz Manzumeleri* (30) adıyla geçmektedir. Şiirin I. bölümü on iki mısralık (12x1) serbest nazım, II. bölümü dört dördlük (4x4), III. bölümü ise üç dördlükten (3x4) meydana gelmiştir.

Sekiz dördlük şiirler: (8 şiir)

- (SA-4) Yılbaş Şiiri
 (SA-79) *Başlıksız*. Qızğa cevap bermedi çeşme ...
 (U-9) 20 Million Safqa Tizile

- (U-28) Ayılmağan Sözlər
(YD-16) Göñül
(T-9) Dobrucalı Qırım Tatarlarğa
(Q1-35) Aqaylıq Borcu
(Q1-63) Tuvğan Tilim

Dokuz dörtlük şiirler: (10 şiir)

- (SA-7) Qarbabanı Beklep
(SA-71) Birinci Yır
(SA-73) Üçüncü Yır
(SA-83) Onuncı Yır
(U-67) Düşmanğa Nefret Besle
(YD-8) Qalemnen Dertleşüv
(T-10) Hayal
(T-15) Bağışlav
(Q1-34) Avaşerfe
(Q1-49) Çöl Qadını

On dörtlük şiirler: (15 şiir)

- (D-6) Alime
(SA-72) Ekinci Yır
(SA-76) Beşinci Yır
(U-12) Ustaznı Hatırlap
(U-31) Masal
(U-63) 22 Haziran 1941
(YD-7) Hatıra Künü
(YD-18) Bağçasaray
(T-16) Bir Gecede
(T-43) Qırımğa Qaytqan Emir Amet
(Q1-1) Oquycıma
(Q1-12) Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet?
(Q1-53) Şair Bolsañ
(Q1-61) Qayda Qaldı Altın Edebiyatıñ
(Q1-67) Kim Neni Sever (uzun ve kısa mısraları eşit)

On bir dörtlük Şiirler: (5 Şiir)

- (U-62) Tur Arqadaş
 (U-66)  köşeli mektüpler
 (YD-4) Sabır Tb
 (T-12) Hansaray Kölgeleri
 (Q1-65) Yapma Balam Ayıptır

On iki dörtlük Şiirler: (2 Şiir)

- (SA-21) Vâçeslav Mikrovga
 (Q1-42) Bazı Aqaylarımızğa

On  dörtlük Şiirler: (3 Şiir)

- (SA-5) Balalığım
 (YD-32) Qaya ve Qartal
 (T-17) Qırım Cennet Degil, Dostlar

On dört dörtlük Şiirler: (1 Şiir)

- (Q1-71) Qırımname (Destan)

“(Q1-71) *Qırımname*” adlı Şiir, toplam 14 dörtlüktür. Şiirin ilk kısmı 7 dörtlüktür. İkinci kısmı *** ile ayrılmış ve “Nice kere qurulaman ...” mısrasıyla başlayıp yedi dörtlükle devam etmiştir.

On beş dörtlük Şiirler: (2 Şiir)

- (D-19) Yaz Aqşamı Karağaç Tübünde
 (SA-82) Doquzıncı Yır

On yedi dörtlük Şiirler: (3 Şiir)

- (SA-90) Nikaragua Faciasından Levhalar I-II-II-IV
 (U-68) Şair ve Cenk
 (Q1-3) Soņu Körülmegen Şiir I-II

“(Q1-3) *Soņu Körülmegen Şiir*” adlı Şiir iki bölümdür. I. Bölüm on bir dörtlük (11x4), II. bölüm altı dörtlüktür (6x4). Şiir toplam on yedi dörtlükten ibarettir. Şairin Sevgi

Alevi adlı şiir kitabında “(SA-90) *Nikaragua Faciasından Levhalar*” adlı şiirin I. bölümü (5x4)+2 şeklinde beş dördlük ve bir murassa beyitten, II. bölümü (4x4) şeklinde dört dördlükten, III. bölümü (4x4)+2 şeklinde dört dördlük ve bir murassa beyitten, IV.bölümü (4x4) şeklinde dört dördlükten olmak üzere toplam on yedi dördlük ve iki musarra beyitten meydana gelmiştir.

On sekiz dördlük şiirler: (1 şiir)

(D-21) Anam Seni Bek Sağındım

On dokuz dördlük şiirler: (1 şiir)

(D-37) Men Nasıl Şair Oldım

Yirmi dördlük şiirler: (2 şiir)

(T-41) Peşman

(Q1-77) Rivayet-I Adını Begenmegen Talqinkelerge

“(T-41) *Peşman*” adlı şiir on bölümdür ve her bölüm ikişer dördlük olmak üzere toplam yirmi dördlük hâlinde yazılmıştır.

Yirmi bir dördlük şiirler: (1 şiir)

(U-70) Yılbaş Gecesi Yazılğan Mektüp

Yirmi iki dördlük şiirler: (1 şiir)

(U-69) Mükâfat

Yirmi beş dördlük şiirler: (1 şiir)

(SA-92) Bir Deli ve Qırq Aqıllı

Yirmi altı dördlük şiirler: (1 şiir)

(Q1-78) Rivayet-II Sudaqlı Noğay Müelliften

Yirmi dokuz dördlük şiirler: (2 şiir)

(SA-93) Cumert Yılan, Alicenap Qart Ve Hiyanet Köse Aqqında Masal

(U-60) Merdivenden Yıqıldı

Şairin “(U-60) *Merdivenden Yıqıldı*” şiiri dört bölümden oluşmaktadır ve bu bölümlerin dörtlük sayıları şöyledir: I. bölüm (11x4), II. bölüm (2x4), III. bölüm (4x4), IV. bölüm (12x4).

Otuz dokuz dörtlük şiirler: (1 şiir)

(A-55) Erecepniñ Öpkesi

Kırk bir dörtlük şiirler: (1 şiir)

(Q1-74) Ev, Mayıs 1, 1990

“(Q1-74) *Ev, Mayıs 1, 1990*” adlı şiir 36 dörtlük bölümünden sonra *** ile ayrılmış ve 5 dörtlük bir bölümle devam etmiştir.

Elli dörtlük şiirler: (1 şiir)

(SA) Bağışlav (89)

“(SA-89) *Bağışlav*” adlı şiir beş bölümdür. Bu şiirin bölümleri ve dörtlük sayıları şöyledir: I. bölüm iki dörtlük (2x4), II. bölüm on dört dörtlük (14x4), III. bölüm yedi dörtlük (7x4), IV. bölüm on iki dörtlük (12x4), V. bölüm on dört dörtlük (14x4), VI. bölüm bir dörtlüktür (1x4).

Yetmiş iki dörtlük şiirler: (1 şiir)

(Q1-78) Qırımlı Şairler

4.1.1.1.4. Beşlik Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler: (8 şiir)

İki beşlik şiirler: (1 şiir)

(A-9) *Başlıksız. Taştan Eken ...*

Dört beşlik şiirler: (2 şiir)

(YD-19) *Defn Olunğan Şiirlerime*

(T-31) *İstemem*

Beş beşlik şiirler: (1 şiir)

(U-73) Fatma İbrahimova.

Altı beşlik şiirler: (1 şiir)

(Q1-19) Qızıлтаşnıñ Asretlik Türküsü.

Yedi beşlik şiirler: (1 şiir)

(YD-10) Seni Unutmağan Vatannıñ Olsun

Dokuz beşlik şiirler: (1 şiir)

(SA-2) Zamandaş

On beşlik şiirler: (1 şiir)

(Q1-33) Sos!

4.1.1.1.5. Altılık Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler: (11)

Üç altılık şiirler: (2 şiir)

(T-30) Qalmadı

(Q1-59) Vasiyet

Dört altılık şiirler: (1 şiir)

(U-65) Fatma hanım

Beş altılık şiirler: (4 şiir)

(SA-10) Sizge Ne Kerek?

(SA-12) Künlerim

(YD-11) Güzel Tabi

(Q1-26) Dünya Terekleri Büyük Telaşta

Yedi altılık şiirler: (1 şiir)

(A-18) İyun 30, 1971

Sekiz altılık şiirler: (3 şiir)

(D-5) Navrez

(A-22) Oy yaşamaq İsteyim

(T-1) Tüşünce

Altılı nazım birimiyle yazılmış olan bu şiirlerin kafiyeleri karışık ve düzensizdir:

“(T-30) *Qalması*” şiiri aaaaaa-bbbbaa-cccmaa,

“(Q1-59) *Vasiyet*” şiiri aabbcc-ddeeff-gghhıı,

“(SA-10) *Sizge Ne Kerek?*” şiirinin 1. ve 6. mısraları nakarat hâlinde abbbbc-
abbbc-abbbc-abbbc-abbbc,

“(SA-12) *Künlerim*” şiirinin 1., 2., 4. ve 6. mısraları nakarat hâlinde aabcbc-
aabcbc-aabcbc-aabcbc-aaddec,

“(YD-11) *Güzel Tabi*” şiiri ababcc-dedeff-ghghıı-jkjkll-mnmnoo,

“(D-5) Navrez” şiirinin uzun ve kısa mısralarının hece sayıları düzenlidir: 4-5-9-4-
5-9; abcdbc-aefgef-ghıhi-klmklm-anoano-öprspr-ştttş-aefgef şeklinde kafiyelenmiştir.

“(A-18) *İyun 30 1971*” şiiri, serbest nazımda ölçülü-kafiyesiz olup uzun ve kısa dizeleri düzenli bir şiirdir.

4.1.1.1.6. Sekizli Nazım Birimiyle Yazılmış Şiirler: (8 şiir)

Şair sekiz şiirini sekizli nazım birimiyle kaleme almıştır. Bu şiirler bend sayısı sırasıyla şunlardır:

İki sekizlik şiirler: (3 şiir)

(YD-21) Manzara

(YD-23) Üç Qızıma

(T-4) Çelebi Ciannıñ Sonki Yırı

Dört sekizlik şiirler: (1 şiir)

(SA-88) Hatime (1x7)+(4x8)

“(Hatime” adlı şiir aslında “Sevgi Alevi” şiir kitabında “Poemalar” başlığında yazılmış ve birbirini tamamlayan 19 ayrı şiirin sonuncusudur. Bu şiir, başında bir yedilik bölüm ve onu takip eden dört sekizlikten meydana gelmektedir.

Beş sekizlik şiirler: (2 şiir)

(A-4) Soldat Dostuma

(YD-9) Eşref Şemizadeniñ Qabri Başında Doğan Şiir

On üç sekizlik şiirler: (1 şiir)

(T-21) Vatanğa Qaytuv

On beş sekizlik şiirler: (1 şiir)

(Q1-75) Amerikağa Mektüp

Bu şiirlerinde belli bir kafiye düzeni bulunmamakla birlikte “(T-4) *Çelebi Cianniñ Sonki Yırı*” şiirinde düz kafiye kullanılmıştır: aabbccdd-eeffgghh

4.1.1.2. Farklı Bendlerle Yazılmış Düzenli Şiirler**Dörtlüklerle kurulmuş ve bir musarra beyit ile biten şiirler: (4 şiir)****Beş dörtlük ve bir musarra beyitten oluşan şiirler:**

(SA-85) Nadir

(SA-87) *Başlıksız. Alev daa küçlü ...***Yedi dörtlük ve bir musarra beyitten oluşan şiirler:**

(Q1-11) Biçare Qırım

Sekiz dörtlük ve bir musarra beyitten oluşan şiirler:

(SA-81) Sekizinci Yır

“(SA-81) *Sekizinci Yır (81)*” şiiri sekiz dörtlük ve karşılıklı konuşmayı içeren bir beyitten oluşmaktadır.

Dörtlüklerle kurulmuş ve bir - iki beşlikle biten şiir: (4 şiir)**Üç dörtlük ve bir beşlikten oluşan şiirler:**

(D-31) Keldim Seni Tapmadım

Sekiz dörtlük ve bir beşlikten oluşan şiirler:

(D-18) Eyecan

Yirmi altı dörtlük ve bir beşlikten oluşan şiirler:

(Q1-76) Quzđunlar.

 dörtlük ve iki beşlikten oluşan şiirler:

(D-36) Tanıştılar

Dörtlüklerle kurulmuş ve bir altılıkla biten şiir: (1 şiir)

“(A-25) *Endi Birqa Yaprqa aqan Nazik Dalda*” adlı şiir (1x4)+6 uzunluğunda olup serbest nazımda ve ölçsüz- kafiyesiz olarak yazılmıştır.

Başında ve sonunda birer murassa beyit bulunup dörtlüklerle yazılmış şiir: (2 şiir)**Bir musarra beyit-on dörtlük- bir musarra beyitten oluşan şiirler:**

(D-14) Alupqada Bir Eykel Bar

Bir musarra beyit-altı dörtlük- bir musarra beyitten oluşan şiirler:

(Q1-30) Afu Et, Türkiye

Başında bir beşlik bulunup dörtlüklerle yazılmış şiirler: (1 şiir)**Bir beşlik ve iki dörtlük şiirler:**

(A-29) Aydın Gecede

Başında ve sonunda birer beşlik bulunup dörtlüklerle yazılmış şiir: (1 şiir)**Bir beşlik-dört dörtlük-bir beşlikten oluşan şiirler:**

(A-1) Yolđa ıqtım

Değişik bendlerle kurulmuş olup sonu murassa bir beyitle biten şiirler: (2 şiir)**İki onluk ve bir murassa beyitten oluşan şiirler:**

(D-8) Matematik.

Bir on dörtlük-bir yirmilik-bir murassa beyitten oluşan Şiirler:

(Q1-13) Qorqmañız Tatarlar.

4.1.1.3. Farklı Bendlerle Yazılmış Düzensiz Şiirler

Dörtlüklerin hâkim olduğu karışık bendli Şiirler: (3 Şiir)

Üç beşlik ve iki dörtlük Şiirler:

(U-61) Kiriş

On dörtlük-bir altılık-yedi dörtlük Şiirler:

(A-54) Seitnen Veli

Dört dörtlük ve bir yirmibirlikten oluşan Şiirler:

(SA-80) Yedinci Yır

4.1.1.3.1. Muhtelif ve Düzensiz bendlerde yazılmış Şiirler: (37)

Bir sekizlik-bir on ikilik-bir on altılık-bir sekizlikten oluşan Şiirler:

(SA-70) Mukaddeme

Bir yirmi dörtlük ve bir dörtlük Şiirler:

(SA-75) Nadiriñ Yır

Sekiz sekizlik-bir dokuzluk-bir onluktan oluşan Şiirler:

(U-71) Soñki mektp

Bir altılık ve beş sekizlikten oluşan Şiirler:

(D-7) Minareler

Bir onluk-bir onaltılık-bir on ikilikten oluşan Şiirler:

(Q1-48) Kervanbaş ve albaŐ Bora (Rivayet)

Bir yirmi dokuzluk-bir yirmi dokuzluk-bir otuz birlikten oluşan Şiirler:

(SA-91) Yüklü Qadın

“(SA-91) *Yüklü Kadın*” adlı şiir üç bölüm hâlinde yazılmıştır. Bu şiirin I. ve II. bölümleri 29 mısra, III. bölümü 31 mısradır ve şiir toplam 89 mısradan oluşmaktadır.

Bir kırk ikilik-bir sekizlik-bir on dörtlük-bir beşlikten oluşan şiirler:

(D-1) Avrupa Toprağı

Bir seksen sekizlik ve bir sekizlikten oluşan şiirler:

(U-59) Sağın

Bir on altılık-bir yirmilik-bir kırkık--bir yirmilik-bir yirmilikten oluşan şiirler:

(YD-30) Üç Esir

Bir elli birlik-bir yedilik-bir yirmi üçlük-bir üçlükten oluşan şiirler:

(T-42) Qarğış

Bir dörtlük-bir ikilik-bir dörtük-bir ikilik-bir dörtük-bir ikilikten oluşan şiirler:

(Q1-31) Küz Yaprakları

Bir seksen birlik ve bir onluktan oluşan şiirler:

(D-2) Yaralı Çili

Bir on altılık ve bir dörtlük şiirler:

(Q1-16) Qara Qıştan Soñ Baar Arfesinde

Bir doksan altılıktan oluşan şiirler:

(T-20) Devlet Tili Aqqında Orman Qanunu

Bir kırk dörtlük bendden oluşan şiirler

(Q1-32) Bilmir

Bir kırkıktan oluşan şiirler:

(Q1-29) Savlıqman Qal, Tatarlıq...

Bir otuz üç benden oluşan şiirler:

(T-34) Ey Qafkaz Dağları!

Bir otuz ikilik benden oluşan şiirler:

(Q1-9) Salğır Taştı

Bir yirmi ikilik benden oluşan şiirler:

(Q1-2) Menim Bir Davam Vatan Davası

(Q1-51) “Yañı” Molla, İmamlar

(Q1-55) “Lenin Bayrağı” Gazetasını Hatırlap

Bir yirmilikten oluşan şiirler:

(A-5) Atom Degil

(A-10) Fal Kerekmey

Bir on beşlikten oluşan şiirler:

(A-12) Yer Anam

(T-6) *Başlıksız.* Azat etiñiz! ...

Bir on üçlükten oluşan şiirler:

(A-13) Meraba

(A-19) Aqbardağ

(A-33) Hoş Keldiñ!

(T-8) *Başlıksız.* Çalbaş...

Bir on ikilikten oluşan şiirler:

(A-43) Kökke Baqıp: “Ne Qadar Uzaq”

(A-26) On Ekide

Bir dokuzluktan oluşan şiirler:

(T-7) *Başlıksız.* Ölü közü kibi ...

4.1.1.3.2. Karşılıklı konuşma şeklinde olanlar

(A-36) Yigit ve Qız (yır)

(SA-84) Adamlar Arasında

4.1.1.3.3. Görsel şiir şeklinde olanlar

(U-32) Nazım İkmek

(YD-17) Piskaröv Qabristanı

(YD-33) Bar Küçnen

Şair; “(U-32) *Nazım İkmek*, (YD-17) *Piskaröv Qabristanı*, (YD-33) *Bar Küçnen* (33)” adlı şiirlerini merdiven basamakları gibi kat kat, yana doğru kaydırarak görsel şiir şeklinde yazmıştır. Şiirler aynı basamak sayılarıyla belli bir düzende yazılmamıştır. Aynı şiir içinde bazen 2, bazen 3, bazen 4, bazen 5’li basamaklar kullanılmıştır. *Piskaröv Kabristanı* adlı şiiri 2 ve 3’lü basamaklarla; *Nazım İkmek* ve *Bar Küçnen* adlı şiirler ise 2, 3, 4, ve 5’li basamaklarla yazılmıştır.

Görsel şiirlerden örnekler:

NAZIM İKMET (32)

1. O
2. serbestlik
3. aradı
4. qalemine,
5. Ömüründe
6. Serbestlik
7. körmese de.
8. Dalmadı
9. dülber qafiyeler
10. alemine,
11. Serbest
12. şiirler
13. yazdı

14. *Bursa türmesinde*³⁵
 15. *Bursada*
 16. *doğğan*
 17. *serbest satırlar*
 18. *Cebege*
 19. *kettiler*
 20. *cenkçiler*
 21. *kibi.*
 22. *Bursada*
 23. *doğğan*
 24. *biñlep satırlar*
 25. *Bügün*
 26. *bizni qorçalay*
 27. *bekçiler*
 28. *kibi.*
 ...
 Uyanuv (32)

PİSKARÖV QABRİSTANI

1. *Nefesim qısıla.*
2. *Siñir tartışa.*
3. *Matem ezgileri*
4. *Yürekni eze.*
5. *Tenge*
6. *bir ağır yük*
7. *yaman yapışa,*
8. *Sanarsıñ*
9. *Ögümde*
10. *ğamlı ruh keze.*
11. *Bir degil,*
12. *on degil,*

³⁵ Şair ömüriniñ 17 yılını türmede keçirdi (şairin notu).

13. *yüz degil*
14. *470 biñ can*
15. *obalar túbünde*
16. *“Defin” sözüne*
17. *inanmay*
18. *göñül,*
19. *Olar ses bereler*
20. *bizge*
21. *bügün de.*

Yellerni Diñle (17)

BAR KÜÇNEN

Publististik poema

KİRİŞ

1. *Vladimir Vladimiroviç!*
2. *İzin beriñiz*
3. *Siziñ ile söyleşmege*
4. *bir-qaç daqiqa*
5. *Ömürimizde*
6. *belli tura*
7. *ülken yeriñiz*
8. *Coyulmağan kibi*
9. *ölmez*
10. *ulviy Aqiqat.*
11. *Bügün*
12. *bizge*
13. *ğayet kerek*
14. *Siz atqan adım.*
15. *Em de*
16. *Siziñ*
17. *inqilâbiy*
18. *qaviy «Sol marşı»*

19. *Usulñıznen*20. *yazayım dep*21. *qalemim aldım,*22. *Taqlid degen şeyge*23. *göñlüm*24. *olsa da qarşı.*25. *(Zaten,*26. *büyük simalarğa*27. *taqlid etüv de*

...

Yellerni Diñle (33)

4.1.2. Ölçü

Şakir Selim, şiirlerinde hem hece ölçüsünü hem de serbest ölçüyü kullanmıştır. İncelediğimiz 347 şiirden 283'ü hece ölçüsüyle, 63'ü ise serbest ölçüyle yazılmıştır. Serbest ölçüyle yazılmış olan 63 şiirin 59'ünde hece ölçüden uzaklaşmamış, şiirlerinin muhtelif bölümlerinde hece bakımından birbirine uyan mısralar yer almıştır. 14 şiir ise tamamen serbest yazılmıştır. Şiirlerinin büyük bir kısmında hece ölçüsünü kullanan şair, zaman zaman eski tarzda beyitler hâlinde kaleme aldığı şiirlerini de hece ölçüsünde yazmıştır. Şairin bu şiirleri beyitler hâlinde, 14'lü, 15'li, 16'lı hece ölçüsünde ve kaside tipi kafiye düzenindedir. Bunlar, "*Duyğularım*" adlı şiir kitabındaki "*Gazel (15)*" şiiri ile "*Gazeller*" bölümünde yer alan "*(II) Aşık Ümer*", "*(V) Kördüm Seni Baar Faslı*", "*(I) Senin İle Ketti Kalbim*", "*(III) Mendirim*", "*(IV) Belleyim*"; "*Sevgi Alevi*" kitabında "*Ey-Vah*", "*Qabahatim Ne Menim*", "*Çağırınız Mahbubemi*", "*Olmasan*", "*Niçün?*", "*Ne Olğan*"; "*Uyanuv*" adlı şiir kitabının "*Gazeller*" bölümündeki "*Kim Eken O?*", "*Yarem Olsañ*", "*Gül Gibi Dülbersiñ*", "*Ey Göñlüm*" şiirleridir.

14'lü, 15'li, 16'lı hece ölçüsünde ve kaside tipi kafiye düzeninde yazılmış şiirlerinden örnekler:

AŞIQ ÜMER

1. Aşiq Ümer yazdı ğazel seksen altı yaşqace,
2. Kuraştırdı sazına tel seksen altı yaşqace.
3. Ceyyam-alem şair olup, sazı ile elinde
4. Bulmadı bir bahıtlı il seksen altı yaşqace.
5. Yoqsul-faqr içün qurdı ağlay-ağlay sazın o,
6. Aqlın aldı nice güzel saksen altı yaşqace.

(D-27/ Ğazeller II)

EY-VAH!

1. Hucur alğa tüşe eken dünyada insan, ey-vah!
2. Men özümni coydım bugün güzelim inan, ey-vah!
3. Közüm körmey, til aylanmay, tenim suvuqtaş kibi,
4. Añladım men: sen ekensiñ boynumnu urğan, ey-vah!
5. Ne özüm bar, ne sözüm bar, ne alevli is-duygum,
6. Bu alımnı körgenler dey; -Bayğuş çıldırğan, ey-vah!
- ...

(SA-60/ Ğazeller)

YAREM OLSAÑ

1. Yarem olsañ, dertleriñe biñ derman tapayım men,
2. Yaqmaq içün aşq otuna canımnı atayım men.
3. Vaslıña yetmek yolunda ağularnı yutayım,
4. Bir saniye lebleriñniñ şerbetin tatayım men.
5. Sevgiñe toyıp-toyıp tapsam göñül tilegini,
6. Soñra qara degil, nurlı qabirde yatayım men
- ...

(U-55 / Ğazeller)

GÜL KİBİ DÜLBERSİÑ

1. Gül gibi dülbersiñ amma tikenli zat ekensiñ,
2. Saña sevda olğanlarğa qılınğan yat ekensiñ.
3. Seni maña söylediler misğamber dep qoqusı,
4. Kendim kibi sevdalarğa ey gül, imdat ekensiñ.
5. Ömrüm boyu arağanım sen dep bastım köksüme,
6. Tikenleriñ accı battı, ey-vah, afat ekensiñ.
- ...

(U-56 / Ğazeller)

“(U-54) *Kim O Eken?*” ve “(U-57) *Ey Göñlüm*” adlı şiirlerin beyitleri ise kitapta bitişik yazılmıştır:

KİM EKEN O

1. Kim eken o büllür suvda saçlarını yaydırğan?
2. Köküsi üzre tellerini dalğalarğa saydırğan?
3. Feriştemi, Gülzademi, Şemsinurmi , Mahinur
4. Tolğun, tıgız endamını salqın suvğa daldırğan?
5. Künciliknen seyir etip kökten baqqan Çolpanniñ
6. Közlerini qamaştırıp-qamaştırıp taldırğan?
- ...

(U-54/Ğazeller)

EY GÖNLÜM

1. Ey, göñülim, hastalanma, seni tebdil etseler,
2. Parça-parça tebdil etip, kendin tekmiil etseler.
3. Bergen bal ve kevseriñni içip «ağü» deyerek,
4. Cümle alem qarşısında kendin «safdil» etseler.
5. Bil ki, dünya faniy degil, ömür izi silinmez,
6. Dayan, seni iprandırıp, kendin kâmil etseler.
- ...

(U-57/Ğazeller)

Kırık Mısralı şiirlerinin hece düzenine örnek şiirler:

Şakir Selim'in şiirlerinde kullandığı dikkat çeken bir husus hece ölçüyüyle yazdığı şiirlerin 24'ünde bazı mısralarını kırarak ölçüyü iki, bazen üç, bazen beş mısraya bölmüş olmasıdır. 4+5=9'lu hece ölçüsüyle yazılmış "(A-1) Yolğa Çıqtım" şiirinin ilk ve son bölümlerinin ilk mısralarınının 4'lü, 5'li iki mısraya bölündüğünü görmekteyiz:

1. Yolğa çıqtım,	___4
2. Menzirim uzaq.	___5
3. Cayav yürsem yetecegimmi?	___4+5=9
4. Çalbaş dağlar qarşımnda ap-aq,	___4+5=9
5. O dağlardan ötecegimmi?	___4+5=9
22. ...Kene yoldam.	___4
23. ...Kene keterim.	___5
24. Yolumda çoq sert, çalbaş dağlar.	___4+5=9
25. Menzilime ille yeterim,	___4+5=9
26. Dostım küler, düşmanım ağlar.	___4+5=9

"(A-18) İyun 30, 1971" adlı şiir altılı (7x6) nazım birimiyle yazılmıştır, uzun ve kısa mısraları düzenlidir. Şiirin kısa mısraları 6+5=11'li ölçüyün 6 ve 5'li iki mısraya bölünmesiyle, uzun mısraları da 6+5=11'li ölçüyle yazılmıştır. Şiirin hece düzeni şöyledir:

1. Yigirminci asır!	_____ 6
2. Ey Ulu Devir!	_____ 5
3. Nice vaqiağa oldıñ sen şaat.	_____ 6+5 =11
4. Yalvarıp aytmayım,	_____ 6
5. Etem men emir:	_____ 5
6. Tiz çöküp sözümnü diñle bu saat.	_____ 6+5 =11
...	
7. Altın defteriñni	_____ 6
8. Açıp sen bugün	_____ 5
9. Şefqatsız eliñnen yaz ebediylikke,	_____ 6+5 =11

10. Üç cesür şainniñ _____ 6
 11. Qudretin, küçün _____ 5
 12. Bildir sen nesilge, alemge, kökke. _____ 6+5 =11

“(A-26) *On Ekide*” adlı şiirin de kısa mısraları sırayla 4’lü, 4+4=8’li ve uzun mısraları da 4+4+4=12li hece ölçüyle kaleme alınmış:

1. Postta turam... _____ 4
 2. Elimde bek avtomatım. _____ 4+4=8
 3. Soñki oylar, soñki daqqa keçe aqıp. _____ 4+4+4=12
 4. Sağlıqnen qal, _____ 4
 5. Dey eski yıl, ey soldatım! _____ 4+4=8
 6. Ana, Yılbaş keleyatır çanta taqıp. _____ 4+4+4=12
 7. Ay nurında _____ 4
 8. Saatime köz taşladım: _____ 4+4=8
 9. Köksümdeki yüregimday tegiz ura. _____ 4+4+4=12
 10. On ekide _____ 4
 11. Vatanımda yıl başladı. _____ 4+4=8
 12. Yılbaş için, tınçlıq için postta _____ 4+4+4=12
 turam.

Kırık mısralı yazılmış “(D-5) *Navrez*” adlı şiir, sekiz altılıdan meydana gelmiştir. Bu altılıların hepsi aynı hece ölçüsü düzenindedir. Kısa mısraları sırayla 4’lü ve 5’li, uzun mısraları 4+5=9’lu’dur.

1. *Navrez! Navrez!* 7. *Navrez! Navrez!*
 2. *Senden başlana* 8. *Özüñsiñ aslı*
 3. *Yıllarımız. Sen yılınıñ başı.* 9. *Bayramlarıñ eñ dülber soyu.*
 4. *Yüreklerge* 10. *Sen özüñsiñ*
 5. *Sevgi aşlana,* 11. *Sırlı ve nazlı*
 6. *Sevda ola qızı ve yaşı.* 12. *Sevdalarıñ eñ dülber soyu.*

...

“(Q1-26) *Dünya Terekleri Büyük Telaşta*” adlı şiirinde ise şair, şiirin ilk dört beşliğinin 6. mısralarını 4 basamaklı merdiven gibi şekillendirmiş, $6+5=11$ ’li hece ölçüsünün 5’li kısmını dört mırsaya dağıtmıştır. Şiirde ilk dört bölümde kırılarak yazılan altıncı mısralar tekrar mısralarıdır:

1. Dünya terekleri büyük telaşta:	$6+5=11$	
2. Doğğanına biñ peşman kibi olalar,	$7+5=12$	
3. Afğanda, Bosnaqta, Pamir Yanında	$6+5=11$	
4. Yanalar, yanalar, yanalar,	$3+3+3=9$	
5. Yıldırımından degil,	6	
6. qur-	1	
7. şun-	1	
8.lana-	2	
lar!		1
9. Dünya terekleri oyğa dalalar:	$6+5=$	
10. Ne oldı, ne oldı sizge insanlar?	11	
11. Kökten yağmur degil, yağa qurşunlar,	$6+5=$	
12. Kökte şain uçmay, uça «körşunlar».	11	
13. Dünya terekleri	$6+5=$	
14. qur-	11	
15. şun-	$6+6=$	
16. lana-	12	
17. lar!	6	
...	1	
		1
	2	
	1	

Bu şiirin bazı mısralarının hece ölçüleri farklı olmakla birlikte çoğunluğu 11’li hece ölçüsünde olan şiirin ölçü düzeni aşağıdaki gibidir:

3. Beşli	4.Beşli	5. Beşli	6. Beşli
__6+5=11	__6+5=11	__6+5=11	__6+5=11
__6+5=11	__6+5=11	__6+5=11	__4+5=9
__6+5=11	__6+5=11	__6+5=11	__6+5=11
__6+5=11	__6+5=11	__4+5+2=11	__6+5=11
_6	_6	_4	__6+5=11
_1	_1	_2	
_1	_1	_2	
_2	_2	_2	
_1	_1		

Şairin ölçü sayıları farklı olmakla birlikte kırık dizeli yazılmış başka şiirleri de bulunmaktadır. Bundardan biri “(YD-14) *Qara Özençik*” adlı şiirdir . Bu şiir, uzun ve kısa mısraları düzenli olarak 7 dörtlük hâlinde yazılmıştır. Bu şiirin kısa mısraları 4’lü, uzun mısraları 9’lu ve 10’lu hece ölçüsündedir.

1. Sen bu adnı	___4
2. Dertten aldığın; Qara Özençik?	___5+5=10
3. Yanığından	___4
4. Qurıp qaldığın, Qara Özençik?	___5+5=10
5. Keldim seni	___4
6. Körmek için, Qara Özençik.,	___4+5=9
7. Taliyiñni	___4
8. Bilmek için, Qara Özençi	___4+5=9
9. Senden yañgız	___4
10. Bir ad qalğan: Qara Özençik.	___4+5=9
11. Etrafiñda	___4
12. Adam tolğan, Qara Özençik.	___4+5=9

Şiirin diğer dördlüklerinin hece ölçüleri aşağıdaki gibidir:

4.Dördlük	5.Dördlük	6.Dördlük	7.Dördlük
___4	___4	___4	___4
___4+5=9	___4+5=9	___4+5=9	___5+5=10
___4	___4	___4	___4
___4+5=9	___4+5=9	___4+5=9	___4+5=9

Şairin, yine hece ölçüleri farklı ama kendi içinde düzenli olan, kısa ve uzun mısralı başka bir şiir de “(YD-23) Üç Qızım” adlı şiiridir. Bu şiirin birinci sekizliğinde kısa-kırık mısralar 4, uzun mısralar 8’li; ikinci sekizlikte ise kısa mısralar 4, uzun mısralar 11’li hece ölçüsündedir:

1.Üç kızım bar	___4
2.Ömrümniñ üç yıldızı.	___4+4=8
3.Üç kızım bar	___4
4.Ömrümniñ üç arzısı,	___4+4=8
5.Üç kızım bar	___4
6.Ömrümniñ şeñ kundüzi,	___4+4=8
7.Tileyim men	___4
8.Sizge üç baş yazısı:	___4+4=8
9. İlk tilegim	___4
10. Yoldaşñız olsun aqıl-feraset.	___4+4+3=11
11. Ekincisi	___4
12. Ayrılmañız ömürbillâ namustan.	___4+4+3=11
13. Üçüncisi	___4
14. İnsanlarğa olmañız iç qaba-sert,	___4+4+3=11
15. Dülberlikni	___4
16. Ala daim şu üç şeyden saf insan.	___4+4+3=11

...

Yukarıda belirttiğimiz şiirler gibi şairin, hece ölçüleri farklı ama kendi içinde düzenli olan başka bir şiiri de “(Q1-67) Kim Neni Sever” şiiridir. Kısa mısraları kırık, uzun

ve kısa mısraları düzenli, on dörtlükten meydana gelen bu şiirdeki farklılık ise önce uzun mısra, sonra kısa mısranın kullanılmasıdır.

1. Diñle sen, yavrum, aytayım saña	__5+5=10
2. Kim neni sever:	_5
3. Beşikte bala yuquğa dala,	__5+5=10
4. Ayneni sever.	_5
5. Tamçı tammasa, lâleler ösmez,	__5+5=10
6. Çöl yağmur sever.	_5
7. Ğağasın tıqmasa, ördek eyflenmez,	__6+5=11
8. O, çamur sever.	_5
9. Tavlanıp-tavlanıp terende yüzgen	__6+5=11
10. Balıq suv sever.	_5
11. Anayıñ içine mantılar tizgen	__6+5=11
12. Qazan buv sever.	_5

...

Şiirin diğér dörtlüklerinin hece ölçüleri aşağıdaki gibidir:

4.drtlk	5.drtlk	6.drtlk	
__5+5=10	__6+5=10	__6+5=11	
_5	_5	_5	
__6+5=11	__6+5=10	__6+5=11	
_5	_5	_5	
7.drtlk	8.drtlk	9.drtlk	10.drtlk
__5+5=10	__6+6=12	__5+5=10	__6+6=12
_5	_5	_5	_5
__5+5=10	__6+6=12	__6+5=11	__6+6=12
_5	_5	_5	_5

Bir yedilik ve dört sekizlik bölümden meydana gelen “(SA-88) *Hatime*” adlı şiirin hece düzeni $\underline{\quad}4+4=8$ 'li / $\underline{\quad}5$ 'li şeklindedir:

1. Ey, Buhara, ey, Buhara,	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
2. Qadim Buhara!	$\underline{\quad}5$ 'li
3. Efsaneñni diñlegende	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
4. Qulan çölünde,	$\underline{\quad}5$ 'li
5. Yüregimde peyda oldı	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
6. Tatlı bir yara,	$\underline{\quad}5$ 'li
7. İç bir vaqıt savulmaz o aşiq göñlümden.	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
16. Qaç peyğamber, qaç hanlarğa	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
17. Oldıñ sen mekân,	$\underline{\quad}5$ 'li
18. Nice-nice insan çekti	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
19. Sende aizar?	$\underline{\quad}5$ 'li
20. Çölleriñde baht tapmağa	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
21. Olmadı imkân,	$\underline{\quad}5$ 'li
22. Nice bahtsız aşıqlarğa	$\underline{\quad}4+4=8$ 'li
23. Oldıñ sen mezar.	$\underline{\quad}5$ 'li

Şakir Selim'in sekiz altılıdan meydana gelen “(T-1) *Tüşünce*” adlı şiirinde altıncı mısralar kısa mısralı ve 5 hecelidir. Beşinci ve kısa olan altıncı mısralar her bölümün sonunda tekrarlanmaktadır. Şiirin ilk ve son bölümlerinin örneği ile diğer kısımlarının hece ölçüleri aşağıdaki gibidir:

1. Nasıl bir künlerge qaldıq, qardaşlar.	$\underline{\quad}6+5=11$
2. Bu uzun yollarla taldıq, qardaşlar,	$\underline{\quad}6+5=11$
3. Aman-aman bitip-yandıq, qardaşlar,	$\underline{\quad}6+5=11$
4. Közümüz ögünde sabiyler öle,	$\underline{\quad}6+5=11$
5. Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,	$\underline{\quad}6+5=11$
6. bir köznen küle.	

8.Bölüm-Yedili

43. Ey, felek, işiñe aqıllar yetmey,
 44. Tatarnıñ başında tüşünce bitmey,
 45. Bir küçük arzum bar -aqlımdan ketmey:
 46. Ömürler bite ve ömürler kele,
 47. Demesinler:
 48. “Dünya bularğa baqıp,
 49. bir köznen ağlay.

8.Bölüm-Yedili

- __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __4
 __7+5=12
 __5

2. Altılı

- __6+5=11
 __6+6=12
 __6+5=11
 __7+5=12
 __6+5=11

__5

3. Altılı

- __7+5=12
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11

__5

4. Altılı

- __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11

__5

5.Altılı

- __7+5=12
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11

__5

6.Altılı

- __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __8+5=13
 __6+5=11

__5

7.Altılı

- __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11
 __6+5=11

__5

Şairin “(SA-80) *Yedinci Yır*” şiiri, dört dörtlük ve yirmi bir mısralık serbest kısımdan meydana gelmiştir. Bu şiirin serbest kısmı ise kendi içinde şöyle bir hece düzeni göstermektedir:

Serbest kısım

17. «Bekleyim seni _____5
 18. Küneş batqanda, _____5

19. Bekleyim, aqşam	___5
20. Çolpan qalqanda,	___5
21. Bekleyim, közden yaşlar aqqanda,	_____5+5=10
22. Bekleyim, canım,	___5
23. Sevgilim Nadir!	___5
24. Bekleyim seni	___5
25. Güller açqanda,	___5
26. İlvan lâleler	___5
27. Nurlar saçqanda,	___5
28. Bekleyim seni quçaq açqanda,	_____5+5=10
29. Bekleyim, canım,	___5
30. Sevgilim Nadir!	___5
31. Bekleyim seni	___5
32. Dertlerge tolıp,	___5
33. Bekleyim seni	___5
34. Asrette solıp,	___5
35. Bekleyim seni-seniñki olup,	_____5+5=10
36. Bekleyim, canım;	___5
37. Sevgilim Nadir!»	___5

Şakir Selim'in şiirlerini ölçü bakımından önce iki ana bölüme, sonra da bu iki bölümü kendi içlerinde alt başlıklara ayırıp değerlendiriyoruz.

4.1.2.1. Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim 347 şiirinin 280'ini hece ölçüsüyle kaleme almıştır. Bu 280 şiirin içinde bazı şiirlerin bir mısrası farklı hece ölçüsüyle yazıldığını, bazılarında ikili hece ölçüsünün kullanıldığını, bazılarında da farklı hece ölçüleriyle veya kırık mısralarla şekillendirildiğini görmekteyiz. 280 şiirin 136'sında tek hece ölçüsü kullanılırken, 56'sında şiirin tamamına hâkim olan hece ölçüsünden farklı olarak bir mısranın başka bir hece ölçüsüyle yazılmıştır. 22 şiir hece ölçüleri bazen eşit bazen farklı olmakla beraber kırık mısralıdır. 32 şiirde bir mısra belli bir hece ölçüsünde, bir mısra başka bir belli hece ölçüsünde ve şiirde sırayla tekrarlanarak iki ayrı hece ölçüsü kullanılmıştır. Bu yapıdan farklı olarak şairin 34 şiirinde de iki ayrı hece ölçüsünü bir arada kullandığını görmekteyiz.

Fakat bu şiirlerin diğeri 32 şiirden farkı iki ayrı hece ölçüsünün şiir içinde düzenli - tekrarlı değil de şiir içinde muhtelif yerlerde olmasıdır.

4.1.2.1.1. Tamamı aynı hece ölçüsüyle yazılmış şiirler

Hece ölçüsünün 7'li kalıbıyla yazılmış şiirler: 3 şiir

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: 1

Eşref Şemizadenin Qabri Başında Doğan Şiir (9)	Sekizlik (5x8)	_4+3=7'li
--	----------------	-----------

Uyanuv şiir kitabındakiler: 1

Tur Arqadaş (62)	Dörtlük (11x4)	_4+3=7'li
------------------	----------------	-----------

Duyğularım şiir kitabındakiler: 1

Men Nasıl Şair Oldım (37)	Dörtlük (19x4)	7'li hece ölçüsüyle,
---------------------------	----------------	----------------------

Hece ölçüsünün 9'lu kalıbıyla şiirler: 21

Şairin, hece ölçüsünün __4+5=9'lu veya __3+3+3=9'lu kalıbıyla yazdığı yirmi bir şiiri bulunmaktadır.

Aqbardağ şiir kitabındakiler: 8

Eykeller (3)	Dörtlük(4x4)	_3+3+3=9
<i>Başlıksız.</i> Ayt, taştan da suvuq ... (16)	Dörtlük (1x4)	_4+5=9
<i>Başlıksız.</i> Taşday qattı olsa ... (17)	Dörtlük (1x4)	_4+5=9
<i>Başlıksız.</i> Yüregiñe tapmaz... (41)	Dörtlük (2x4)	_4+5=9
<i>Başlıksız.</i> Kökke baqıp ... (43)	(1x12)	_4+5=9
Qarday Temiz (47)	Dörtlük (3x4)	_4+5=9
Yoq Tiz Çökemem Qarşında Dülber (49)	Dörtlük (2x4)	_4+5=9
<i>Başlıksız.</i> Eh, neyleyim alışqan ...(50)	Dörtlük (3x4)	_4+5=9

Duyğularım Şiir Kitabındaki: 1

Küz Yaprakları (23)	I. Serbest nazım (müstezat uzun ve kısa mısraları düzenli) II. Dörtlük (4x4) III. Dörtlük (3x4)	I. BÖLÜM II. Bölümde 4 dörtlük de $_4+5=9$ 'lu hece ölçüsündedir. III. Bölümde 3 dörtlük de $_4+5=9$ 'lu hece ölçüsündedir.
---------------------	--	---

Sevgi Alevi şiir kitabındaki: 10

Birinci Yır (71)	Dörtlük (9x4)	$_4+5=9$
Ekinci Yır (72)	Dörtlük(10x4)	$_4+5=9$
Üçüncü Yır (73)	Dörtlük (9x4)	$_4+5=9$
<i>Başlıksız. Qızğa cevap bermedi ... (79)</i>	Dörtlük (8x4)	$_4+5=9$
Dokuzuncu Yır	Dörtlük (15x4)	$_4+5=9$
Onuncu Yır	Dörtlük (9x4)	$_4+5=9$
Nadir	Dörtlük (5x4)+(2x1)	$_4+5=9$
Gülnaz (86)	Beyit (2x1)	$_4+5=9$
<i>Başlıksız. Alev daa küçlü ... (87)</i>	Dörtlük (5x4)+(2x1)	$_4+5=9$
Altıncı Yır	Dörtlük (4x4)	$_4+5=9$

Uyanuv şiir kitabındaki: 1

Şair ve Cenk (68)	(17x4)	$_4+5=9$
-------------------	--------	-----------

Qırımname 1 şiir kitabındaki: 1

Çoçamı (26)	Dörtlük (4x4)	$_4+5=9$
-------------	---------------	-----------

Hece ölçüsünün 11'li kalıbıyla yazılmış şiirler:

Şairin elli altı şiiri 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bunların bazıları $_6+5=11$ 'li, bazıları $_4+4+3=11$ 'li, üçü $_4+3+4=11$ 'li hece ölçüsünde olup durakları farklılık göstermektedir.

Aqbardağ şiir kitabındaki: (16)

Ordum Seni Unutmam (8)	Dörtlük (3x4)	$_4+4+3=11$
<i>Başlıksız.</i> Taştan eken ... (9)	Beşlik (2x5)	$_4+4+3=11$
Fal Kerekmey (10)	(20x1)	$_4+4+3=11$
Yer Anam (12)	Serbest nazım	$_4+4+3=11$
<i>Başlıksız.</i> Bütün gece ... (14)	Dörtlük (5x4)	$_4+4+3=11$
<i>Başlıksız.</i> Bir çitlim toz ... (15)	Dörtlük (1x4)	$_11$ 'li
Anam (23)	Dörtlük (2x4)	$_4+4+3=11$
Yeniseyim (24)	Dörtlük (4x4)	$_4+4+3=11$
Mektüp Yaz (27)	Dörtlük (2x4)	$_4+4+3=11$
Yaremden Bahşış (28)	Dörtlük (3x4)	$_6+5=11$
Albomiña (40)	Dörtlük (3x4)	$_4+4+3=11$
Bilesiñ (42)	Dörtlük(2x4)	1. d. $_6+5=11$ 2. d. $_4+3+4=11$ $_4+3+4=11$ $_4+4+3=11$ $_4+4+3=11$
-Baarde (45)	Dörtlük (5x4)	1. ve 2. dörtlük $_6+5= 11$ li 3. dörtlük $_6+5= 11$ $_6+5= 11$ $_4+4+3=11$ $_4+4+3=11$ 4.dörtlük $_4+4+3=11$ 5.dörtlük $_4+4+3=11$
Asret (48)	Dörtlük (2x4)	$_6+5= 11$

Duyğularım şiir kitabındaki: (9)

Tezyalarnıñ Yüregi Bar Arareti Çelik Kaynay (3)	Dörtlük (4x4)	___4+3+4=11
İşçi Oğlu (4)	Dörtlük (6x4)	___4+4+3=11
Cenk Körmedim (10)	Dörtlük (4x4)	4+4+3=11'li
Ür Yüregim (12)	Dörtlük (5x4)	13. mısrası 6+5=11'li, diğ ^{er} mısraları 4+4+3=11'li hece ölçüsündedir.
Halkımdan Öğrendim (13)	Dörtlük (2x4)	__6+5=11
Elzara (16)	Dörtlük (5x4)	__4+4+3=11
Şeñ Ayatqa Qaytırım (17)	Dörtlük (6x4)	__4+4+3=11
Sizni Oyladım (25)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11'li
<i>Başlıksız. Ey şair ...</i> (35)	Dörtlük (1x4)	__6+5=11

Sevgi Alevi şiir kitabındaki: (6)

<i>Başlıksız. Men seni tüşümde ...</i> (14)	Dörtlük (3x4)	6+5=11'li
Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	5.dörtlük 11'li
Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	7.dörtlük 11'li
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	1. Skzlk _6+5=11
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	7. Skzlk _6+5=11
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	13. Skzlk _6+5=11

Uyanuv şiir kitabındaki: (5)

Uyanuv (7)	Dörtlük (7x4)	__6+5=11'li
Şiiriyetnen Yaşarım (11)	Dörtlük (4x4)	__6+5=11'li
Ustaznı Hatırlap (12)	Dörtlük(10x4)	__6+5=11'li
Sağlıqlaşuv (64)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11'li
Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	__6+5=11'li

Yellerini Dinle şiir kitabındaki: (7)

Beyaz Tabak (2)	Dörtlük (6x4)	__4+3+4=11
Çıq Tamçıları (3)	Dörtlük(2x4)	__4+4+3=11
Ana Qıymeti (6)	Dörtlük (5x4)	__6+5=11'li
Kalemnen Dertleşiv (8)	Dörtlük (9x4)	2.mısrası __2+5+4=11'li, diğer mısraları __4+3+4=11'li hece ölçüsündedir.
Küçük Ögüt (12)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11
Eñ Küneşli Şeer (13)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11
Qaya ve Qartal (32)	Dörtlük (13x4)	__6+5=11

Tüşünce şiir kitabındaki: (4)

Hayal (10)	Dörtlük (9x4)	__4+3+4=11
Elvida Anam! (26)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11
Sekizlikler (51-52-53)	Dörtlük (2x4)	1.sekizlik __6+5=11
Sekizlikler (51-52-53)	Dörtlük (2x4)	2.sekizlik 1.mısra __7+4=11'li, diğer mısraları diğer mısraları __6+5=11'li

Qırımname 1 şiir kitabındaki: (9)

Menim Bir Davam Vatan Davası (2)	(1x22) düzeninde	__6+5=11'li
Soñu Körülmegen Şiir 1-2 (3)	I. Bölüm (11x4) II. Bölüm (6x4)	I. ve II.Bölüm __6+5=11'li
Perde Açıla (4)	Dörtlük (4x4)	__6+5=11'li
Tuvğan Sima (5)	Dörtlük (3x4)	__6+5=11'li
Biçare Qırım (10)	Dörtlük (7x4)+2	__6+5=11'li
İsyan Edip Ketti (20)	Dörtlük (3x4)	__6+5=11'li
Çöl Qadını (45)	Dörtlük (9x4)	__4+4+3=11'li
Qayda Qaldı Altın Edebiyatıñ (61)	Dörtlük (10x4)	11'li
Asiye Saale (47)	Dörtlük (5x4)	__6+5=11'li

Hece ölçüsünün 12'li kalıbıyla yazılmış şiirler:

Şiirin on beş şiir 12'li hece ölçüsündedir, bunların içinde __4+4+4=12'li, __6+6=12'li, __7+5=12'li duraklı şiirler vardır.

Aqbardağ şiir kitabındakiler (6)

Atom Degil (5)	(1x20)	__4+4+4=12
Güzel Yarem (34)	Dörtlük (2x4)	__4+4+4 =12
İnanmaysın (35)	Dörtlük (2x4)	__4+4+4 =12
Ah Ne yazıq (51)	Dörtlük (3x4)	__4+4+4=12
Neyleyim (52)	Dörtlük (5x4)	__6+6=12
Ayneni Dinlep (53)	Dörtlük (6x4)	__6+6=12

Duyğularım şiir kitabı: (1)

Anama Eñ Büyük Şiirim (20)	Dörtlük (1x4)	___4+4+4=12'li
----------------------------	---------------	----------------

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: (2)

Ömür-Degirmen (13)	Dörtlük (7x4)	__4+4+4=12
Gülnaznıñ Yırı	Beyit (10x2)	__4+4+4=12

Uyanuv şiir kitabındakiler: (1)

Emen (33)	Dörtlük (6x4)	__4+4+4=12'li
-----------	---------------	---------------

Yellerni Diñle şiir kitabındakiler: (3)

Vatan ve Şiiriyet (1)	Dörtlük (2x4)	___7+5=12
Bağçasaray (18)	Dörtlük (10x4)	3. ve 38. mısraları __6+6=12'li, diğer mısralar __4+4+4=12'li hece ölçüsündedir.
<i>Başlıksız.</i> Men seni er yerde ... (20)	Dörtlük (3x4)	___6+6=12'li

Qırımname 1 şiir kitabındakiler: (2)

Qadınizm Biñ Yaşasın! (46)	Dörtlük (5x4)	12'li hece
Yetim Bala Aqmescit Yetimhanesinde (64)	Dörtlük (6x4)	12'li hece

Hece ölçüsünün 13'lü kalıbıyla yazılmış şiirler:

Şairin dört şiiri hece ölçüsünün 13'lü kalıbıyla yazılmıştır.

Duyğularım şiir kitabındakiler: (1)

Alupqada Bir Eykel Bar (14)	$(1 \times 2) + (10 \times 4) + (1 \times 2)$	__4+4+5=13
-----------------------------	---	------------

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: (2)

Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	6.Skzlk 2. mısrası __4+5+4=13, diğer mısları 4+4+5=13'tür.
BAĞIŞLAV (89)		
I.	Dörtlük (2x4)	__4+4+5
II.	Dörtlük (14x4)	__4+4+5
III.	Dörtlük(7x4)	__4+4+5
IV.	Dörtlük (12x4)	__4+4+5
VI	Dörtlük (1x4)	__4+4+5

Tüşünce şiir kitabındakiler: (1)

Bir Gecede (16)	Dörtlük (10x4)	__4+4+5=13'lü
-----------------	----------------	---------------

Hece ölçüsünün 14'lü kalıbıyla yazılmış şiirler:

Şairin hece ölçüsünün 14'lü kalıbıyla yazdığı iki şiiri vardır.

Duyğularım şiir kitabındakiler: (1)

Gazel (15)	Beyit (4x2)	__7+7=14
------------	-------------	----------

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: (1)

Ne Olğan (69)	Beyit (4x2)	__7+7=14
---------------	-------------	----------

Hece ölçüsünün 15'li kalıbıyla yazılmış şiirler:

Şairin otuz üç şiiri hece ölçüsünün 15'li kalıbıyla yazılmıştır.

Aqbardağ şiir kitabındakiler: (1)

Ressam (20)	Beyit (9x2)	__4+4+4+3=15
-------------	-------------	--------------

Duyğularım şiir kitabındakiler: (5)

Matematik (8)	(2x10)+(1x2)	__8+7=15
(Ğazeller-I) Seniñ İle Ketti Qalbim (26)	Beyit (6X2)	__8+7=15
(Ğazeller-II) Aşık Ümer (27)	Beyit (6X2)	__4+4+7=15
(Ğazeller-III) Mendirim (28)	Beyit (6X2)	__8+7=15
(Ğazeller-VI) Belleyim (31)	Beyit (5x2)	__8+7=15

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: (2)

Qabahatim Ne Menim (61)	Beyit (7x2)	__8+7=15
Olmasan (63)	Beyit (8x2)	__8+7=15

Uyanuv şiir kitabındakiler: (4)

Kim Eken O? (54)	Beyit (6x2) (bitişik yazılmış)	__8+7=15 mi
Yarem Olsañ (55)	Beyit (6x2)	__8+7=15
Gül Gibi Dülbersiñ (56)	Beyit (6x2)	8. mısrası __6+9=15'li, diğer mısraları __8+7=15'li,
Ey Göñlüm (57)	Beyit (6x2) (bitişik yazılmış)	__8+7=15

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: (2)

Tertsina (24)	Üçlük (5x3)	__8+7=15
Adları Silingen Köyler (25)	Beyit (14x2)	__8+7=15

Tüşünce şiir kitabındakiler: (7)

Çelebi Ciannın Sonki Yırı (4)	Sekizli (2x8)	__8+7=15'li
Bağışlav (15)	Dörtlük (9x4)	__8+7=15'li
Bahtlı Qul Say Özünni (18)	Dörtlük (6x4)	__8+7=15'li
Meraba Gençlik! (19)	Beyit (10x2)	__8+7=15'li
İstemem (31)	BeşliK (5x4)	__8+7=15'li
Aqmescit Bazarında (33)	Beyit (9x2)	__8+7=15'li
Peşman (41)		__8+7=15'li

Qırımname 1' şiir kitabındakiler: (11)

«Vatan Nedir?» (6) Degen Sualime Cevap Berip Olamağan Gençlerimizge	Dörtlük (5x4)	__8+7=15'li
Qara Qıştan Soñ Baar Arfesinde (16)	(16x1)+4	__8+7=15'li
Basır Gafarın Baştasına (21)	Dörtlük (1x4)	__8+7=15'li
Afu Et, Türkiye (30)	2+(6x4)+2	__8+7=15'li
Bazı Aqaylarımızğa (42)	Dörtlük (12x4)	1. Mısrası __9+7=15'li diğer mısraları __8+7=15'li
Kervanbaş ve Çalbaş Bora (48) (Rivayet)	(10x1)+(14x1) +(12+1)	__8+7=15'li
Öz-Özüme (50)	Beyit (7x2)	__8+7=15'li
“Lenin Bayrağı” Gazetasını Hatırlap (55)	(1x22)	__8+7=15'li
Toydan Evel Davul Zurna Çalmañız (60)	İkilik (30x2)	__8+7=15'li
İtiraz (62)	Dörtlük (1x4)	__8+7=15'li
Kün Siyardı Mayıs 18, 1944 s.(72)	Dörtlük (3x4)	__8+7=15'li

Hece ölçüsünün 16'lı kalıbıyla yazılmış şiirler:

Şairin iki şiiri hece ölçüsünün 16'lı kalıbıyla yazılmıştır.

Duyğularım şiir kitabındakiler: (1)

Kördüm Seni Baar Faslı (30)	Beyit (6x2)	__8+8=16
-----------------------------	-------------	----------

Uyanuv şiir kitabındakiler: (1)

Qadınlarğa (35)	Dörtlük (????)	__8+8=16'lı
-----------------	----------------	-------------

4.1.2.1.2. Tek mısrası farklı hece ölçüsünde yazılmış şiirler

Şairin elli altı şiirinde belli bir hece ölçüsü hâkim olmakla beraber bu şiirlerin bir mısrası farklı bir hece ölçüsüyle yazılmıştır. Aşağıda bu şiirler ve ölçüleri verilmektedir.

Aqbardağ şiir kitabındakiler: (8)

Oktyabr (2)	Dörtlük (5x4)	8+5=13'lü hece ölçüsü Bir mısrası 8+6=14'lü hece ölçüsü
<i>Başlıksız. Sıcağım pek büyük ...</i> (11)	Dörtlük (5x4)	6. mısrası $\underline{\quad}6+6=12$ 'li, 20. mısrası $\underline{\quad}7+5=12$ 'li, diğer mısraları $6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.
Yareme (30)	Dörtlük (2x4)	1. Dörtlük $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}4+6=10$ $\underline{\quad}4+4+3=11$ 2. Dörtlük $\underline{\quad}4+4+3=11$ $\underline{\quad}4+4+3=11$ $\underline{\quad}4+4+3=11$ $\underline{\quad}4+4+3=11$
Bağışla! (31)	Dörtlük (4x4)	1.dörtlüğün 2. mısrasının ölçüsü $6+5=11$ 'dir. Bu şiirin geriye kalan bütün mısraları $6+6=12$ ölçüsündedir.
<i>Başlıksız. Taşnı taşqa ursalar ...</i> (37)	Dörtlük (1x4)	$\underline{\quad}4+5=9$ $\underline{\quad}4+4+2=10$ $\underline{\quad}4+5=9$ $\underline{\quad}4+5=9$
- <i>Başlıksız. Sevgini sen çok ...</i> (39)	Beyit (4x2)	1.b. $\underline{\quad}4+4+4=12$ $\underline{\quad}4+4+3=11$ 2.b. $\underline{\quad}4+4+3=11$ $\underline{\quad}4+4+3=11$ 1. b. $\underline{\quad}4+4+3=11$ $\underline{\quad}4+4+3=11$ 2. b. $\underline{\quad}4+4+3=11$ $\underline{\quad}4+4+3=11$

Cevaire (44)	Dörtlük (3x4)	3. dörtlüğün son mısrasındaki $5+5=10$ 'lu hece ölçüsü hariç, şiirde $6+5=11$ 'li hece ölçüsü hâkim.
Meraba (13)	Serbset nazım (ölçüsüz kafiyeli)	11'li hece ölçüsü ağırlıklı ama bir mısra 10, bir mısra 12'li hece ölçüsündedir.

Duyğularım şiir kitabındakiler: (6)

Alime (6)	Dörtlük (10x4)	1. mısrası $5+5=10$ 'lu hece ölçüsündedir, diğer bütün mısraları $6+5=11$ 'lidir.
Böyle Yigit (9)	Dörtlük (5x4)	<p>__ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$ __ $6+6=12$ __ $5+6=11$</p> <p>__ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$ __ $6+6=12$ __ $6+6=12$</p> <p>__ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$</p> <p>__ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$ __ $4+4+4=12$</p>
Anam Seni Bek Sağındım (21)	Dörtlük (18x4)	14.mısrası $4+5+5=14$ 'lü, diğer bütün mısraları $4+4+5=13$ 'lü hece ölçüsündedir.
Keldim Seni Tapmadım (31)	(3x4)+(1x5)	<p>1.dörtlük __ $4+4+3=11$</p> <p>2.dörtlük __ $4+4+3=11$ __ $4+4+3=11$ __ $6+5=11$ __ $6+5=11$</p> <p>3.dörtlük __ $6+5=11$</p>

		$_6+5=11$ $_4+4+3=11$ $_6+5=11$ Son beşlik $_4+4+3=11$ $_4+4+3=11$ $_4+4+3=11$ $_6+5=11$ $_4+3=7$
İlk Sevgim (34)	I. (3x4) II. (3x4)	I.Bölüm $_4+5=9$ II.Bölüm 1.ve2.dörtlük $_4+5=9$ 3. dörtlük 9. mısra $_4+5=9$, diğerleri $_6+5=11$
Ayneni (40)	Beyit (7x2)	6.beyit $_4+5+3=12$, diğer beyitler $_4+4+3=11$

Sevgi Alevi şiir kitabındaki: (13)

Zamandaş (2)	Beşli (9x5)	1.mısrası $5+5=10$ 'lu hece ölçüsünde, diğer mısraları $6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.
Yırcı (11)	Dörtlük (6x4)	3. mısrası $7+5=12$ 'li hece ölçüsünde, diğer mısralarının tamamı $6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.
Şair (20)	Dörtlük (7x4)	19. mısrasında $6+6=12$ 'li hece ölçüyü kullanılırken diğer mısralarının tamamında $6+5=11$ 'li hece ölçüyü kullanılmıştır.
Yahşı İnsan (23)	Dörtlük (5x4)	1. ve 5. mısrası $5+5=10$, 7. mısrası $7+4=11$, diğer mısraları $6+5=11$ 'li hece ölçüsünde yazılmıştır.
Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	8.dörtlük $_9$ -12 -12 -12

Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	9.dörtlük _11 -12 - 11 -11
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	13. Skzlk ilk mısrası __7+5=12, 4. mısrası __5+6=11, diğer mısraları __6+5=11 dir.
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	10.Skzlk 2. mısrası __4+4+5=13, diğer mısraları __6+5=11
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	12 Skzlk 9.mısrası __7+6=13, diğer mısraları __6+6=12
Ey-Vah (60)	Beyit (5x2)	1. mısrası __4+5+5=14 diğerleri __4+4+7=15
Çağırınız Mahbubemi (62)	Beyit(5x2)	1. mısrası __8+7=15, 2. diğerleri __8+8=16
Dördüncü Yır (74)	Dörtlük (7x4)	1. mısrası 4+6=10'lu, diğer mısraları __4+5=9
Beşinci Yır (76)	Dörtlük (10x4)	31. mısra __4+6=10 diğer mısralar __4+5=9

Uyanuv şiir kitabındaki: (8)

Tayanç Noktası (3)	Dörtlük (5x4)	7.mısrası __5+5=10'lu, diğer mısraları _6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Bizim Güzeller (15)	Dörtlük (5x4)	9. mısrası __7+4=11'li, 10. mısrası __7+5=12'li, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	2. skzlk: 1.d.11-10-11-11 2.d. 11-11-11-11
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	4.skzlk: 7.mısra 10'lu hece ölçüsü diğer mısralar _3+3+3=9'lu

Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	3.drtlk: __4+4+3=11 __4+4+3=11 __6+5=11 __7+5=12
Dörtlükler	Dörtlük (1x4)	4.drtlk: __6+5=11 __6+5=11 __5+5=10 __6+5=11
Üç köşeli mektüpler (66)	Dörtlük (11x4)	İlk üç dörtlük __4+5=9'lu __6+3=9'lu hece ölçüsündedir. 4.dörtlük __4+5=9 __4+5=9 __6+5=11 __4+5=9 hece ölçüsündedir. 5., 6., 7., 8., 9., 10. Ve 11.dörtlükler __4+5=9'lu hece ölçüsündedir.
Yılbaş gecesi yazılğan mektüp (70)	Dörtlük (21x4)	15. mısrası __4+3+5=12'li, diğer mısraları __4+4+5=13'lü hece ölçüsündedir.

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: (4)

Zamanğa (5)	Dörtlük (5x4)	22.mısrası __7+5=12, diğer mısraları __6+5=11
Seni Unutmayan Vatanıñ Olsun (10)	Beşli (7x5)	1. beşlik: __7+4=11 __7+4=11 __4+4+4=12 __6+5=11 __6+5=11 Şeklinde, diğer beşlikler __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Güzel Tabi (11)	Altılı (5x6)	19.mısra __7+5=12, diğer mısraların hepsi __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Gönül (16)	Dörtlük (8x4)	5.mısra __6+6=12, 51. mısra __7+5=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.

Tüşünce şiir kitabındakiler: (4)

Yaralanğan Türküler (3)	Dörtlük (6x4)	İlk beş dörtlük $4+4+5=13$ 'lü, son dörtlük 21. mısrası $4+4+4=12$ 'li, diğer mısraları $4+4+5=13$ 'lü hece ölçüsündedir.
Ey Kafkaz Dağları!(34)	(1x33)	3.mısra $7+5=12$ 'li, diğer mısraları $8+5=13$ 'lü hece ölçüsündedir.
Arıq Başnıñ Eteginde (36)	Dörtlük (5x4)	9.mısra $4+3+4=11$ 'li, diğer mısralar $4+4+4=12$ 'li hece ölçüsündedir.
Qırımğa Qaytqan EmirAmet (43)	Dörtlük (10x4)	12.mısra $4+4+3=11$ 'li, 32.mısra $4+5+3=12$ 'li, diğer mısralar $4+4+4=12$ 'li hece ölçüsündedir.

Qırımname 1 şiir kitabındakiler: (13)

Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet? (12)	Dörtlük (10x4)	18.mısra $7+5=12$ 'li, 27.mısra $4+5+2=11$ 'li, diğer mısraları $4+4+4=12$ 'li hece ölçüsündedir.
Vatanda Yaşa (17)	İkilik (4x2)	1.mısrası $8+5=13$ 'lü, diğer mısraları $7+5=12$ 'li hece ölçüsündedir.
Saçım Ağardı (18)	Dörtlük (5x4)	14.mısra $7+4=11$ 'li, 15.mısra $5+5=10$ 'lu, diğer mısraları $6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.
Narlı Dere (22)	İkilik (4x2)	3.mısrası $8+6=14$ 'lü, diğer mısraları $8+7=15$ 'li hece ölçüsündedir.
Şamata (28)	Dörtlük (4x4)	12.mısrası $7+5=12$ 'li, diğer mısraları $6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.

Küz Yaprakları (31)	4+2+4+2+4+2	1.mısrası __5+6=11'li, 16.Mısrası __6+4=10'lu, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Bilmir (32)	(1x44)	12'li hece ölçüsündedir. 13.mısrası __3+5+4=12, 18.mısrası __4+5+3=12, 19.mısrası __3+3+6=12, 44.mısrası __4+4+5=13, diğer mısraları __4+4+4=12'li hece ölçüsündedir.
Sos! (33)	Beşlik (10x5)	15.mısra __5+4+5=14'lü, diğer mısralar __4+4+5=13'lü hece ölçüsündedir.
Rollan Qadıyevniñ Hatırasına (54)	Dörtlük (6x4)	12.mısrası __7+5=12'li, diğer mısralar __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Arzu-Hayal (56)	Dörtlük (1x4)	__7+5=12 __5+6=11 __6+5=11 __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
İlk Sevgim (58)	Dörtlük (7x4)	8.mısrası __6+6=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Tuvğan Tilim (63)	Dörtlük (8x4)	28.mısrası 11'li, diğer mısraları 12'li hece ölçüsündedir.
Çoban Çoq Olğan Yerde... (68) (Pek Eski Rivayet)	Beyit (27x2)	34.mısrası 9+7=16'lı, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.

4.1.2.1.3. İki Farklı Hece Ölçüsünün Düzenli Kullanıldığı Şiirler

Şakir Selim şiirlerinin 32'sinde iki ayrı hece ölçüsünü bir arada kullanmıştır. Bu şiirlerde bir mısra belli bir hece ölçüsüyle, onu takip eden diğer mısra başka bir hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiirler bu döngü içinde tekrarlanmıştır. İki hece ölçüsünün düzenli kullanıldığı şiirler ve onların hece ölçüleri şöyledir:

Aqbardağ şiir kitabındaki: (4)

Soldat Dostuma (4)	Sekizlik (5x8)	Bir mısra 4+4=8'li Bir mısra 4+3=7'li hece ölçüsünde şeklinde tekrarlanıyor.
Oy yaşamağ İsteyim (22)	Altılık (8x6) Ölçülü-kafiyesiz (4+4)	Her altılının bir mısrası 8'li, bir mısrası 7'li, bir mısrası 8'li, bir mısrası 7'li, bir mısrası 8'li, bir mısrası 7'li hece ölçüsünde şeklinde tekraklanıyor 8-7-8-7-8-7
Soldatın Beklemek Kerek (32)	Dörtlük (4x4)	Bu şiirde bir dörtlükte 13'lü, bir dörtlükte 8'li, hece ölçüsü dönüşümlü kullanılmıştır. Şiirin düzeni şöyledir: 1. Dörtlük ___ 4+4+5 =13 2. Dörtlük ___ 4+4=8 ___ 3+3+2=8 ___ 4+4=8 ___ 4+4=8 3. Dörtlük ___ 4+4+5 =13 4. Dörtlük

		$\underline{\quad} 4+4=8$ $\underline{\quad} 3+3+2=8$ $\underline{\quad} 4+4=8$ $\underline{\quad} 4+4=8$
Baar Keldi Sen de Kel (Yır) (46)	Dörtlük (6x4)	Altı dörtlük de şu şekilde tekrarlanmakta: $\underline{\quad} 4+4=8$ $\underline{\quad} 4+3=7$ $\underline{\quad} 4+4=8$ $\underline{\quad} 4+3=7$

Duyğularım şiir kitabındakiler: (2)

Men Özüm (36)	Dörtlük (7x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.
Köbelek (39)	Dörtlük (3x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: (6)

Balalığım (5)	Dörtlük (13x4)	Bir mısrası $4+4=8$ Bir mısrası $4+3=7$ 'li hece ölçüyü ile yazılmış ve şiirin tamamında bu ölçüler tekrarlanmıştır.
Qarbabanı Beklep (7)	Dörtlük (9x4)	8. mısrası $5+2=7$ 'li, diğer mısraları ise Bir mısrası $4+4=8$ 'li, bir mısrası $4+3=7$ 'li hece ölçüyü ile yazılmış ve şiirin tamamında bu ölçüler tekrarlanmıştır
İnsanğa (18)	Dörtlük (7x4)	1.dörtlük $\underline{\quad} 4+3=7$ 'li 2.dörtlük $\underline{\quad} 3+4=7$ 'li 3.dörtlük $\underline{\quad} 4+3=7$ 'li 4.dörtlük $\underline{\quad} 4+4=8$ $\underline{\quad} 4+3=7$ $\underline{\quad} 4+4=8$ $\underline{\quad} 4+3=7$

		5.dörtlük ___ 4+4=8'li 6.dörtlük ___ 4+4=8 ___ 4+3=7 ___ 4+4=8 ___ 4+3=7 7.dörtlük ___ 4+4=8 ___ 4+3=7 ___ 4+4=8 ___ 4+3=7 düzenindedir.
Dörtlükler	(1x4)	6.d. _ 11-12-11-12
SEVGİ ALEVİ Mukaddeme (70)	(8x1)+(12x1)+ (16+1)+ (8x1)	Bir mısra 8 bir mısra 5 heceli tekrarlanıyor.
Nadirin Yırı (75)	(24x1) + (1x4)	Bir mısra ___ 4+4=8 Bir mısra ___ 4+3=7 diye tekrarlanıyor. Son dörtlük ___ 4+5=9

Uyanuv şiir kitabındakiler: (12)

Masal (31)	Dörtlük (10x4)	Şiirin 10 dörtlüğünde mısralar ___ 4+3=7 / ___ 4+4=8'li hece ölçüsünde tekrarlanmaktadır.
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	7. skzlk: ilk mısra 4+5=9'lu, diğer mısraları ___ 4+3=7 / ___ 4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	8.skzlk mısralar ___ 4+3=7 / ___ 4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	9.skzlk mısralar ___ 4+3=7 / ___ 4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	10.skzlk mısralar ___ 4+3=7 / ___ 4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	11.skzlk 5.mısrası ___ 4+5=9'lu, diğer mısraları ___ 4+3=7-___ 4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Dörtlükler (49)	Dörtlük (1x4)	1. Drtlk : ___ 7+5=12 ___ 7+5=12 ___ 6+5=11 ___ 6+5=11

Dörtlükler (49)	Dörtlük (1x4)	2.drtlk: :__5+5=10 __5+5=10 __6+5=11 __6+5=11
Sağın (59)	Serbest 88+8	Şiirin mısraları __4+3=7, __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
22 Haziran 1941 (63)	(10x4)	__4+4=8'li, __4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Soñki mektüp (71)	(3x8)+(1x9)+ (1x7)+(2x8)+ (1x10)+(1x6)	Şiir 8'li ve 7'li hece ölçülerinin tekrarından oluşmaktadır. Şiirin mısralarının çoğunda __4+4=8'li , __4+3=7 duraklı hece ölçüsü görülürken 42. Ve 74. Mısraları (2+5=7'li), 46. Mısrası (2+6=8'li) duraklı yapıdadır.
Sabır Tübü (4)	Dörtlük (11x4)	__4+4=8'li - __4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.

Yellerini Dinle şiir kitabındakiler: (1)

Üç Esir (30)	16+20+40+20+20	Tek numaralı satırlar __4+4=8'li, çift numaralı satırlar __4+3=7'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
--------------	----------------	--

Tüşünce şiir kitabındakiler: (7)

Zıncırlı Medrese (11)	Dörtlük (6x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış. 8-7-8-7...
Hansaray Kölgeleri (12)	Dörtlük 11x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.
Gavr (13)	Dörtlük (5x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.
Qırım Cennet Degil, Dostlar (17)	Dörtlük (13x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.

Devlet Tili Aqqında Orman Kanunu (20)	Serbest nazım Ölçülü kafiyeli Uzun ve kısa dizeleri düzenli 1x96	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.
Vatanğa Qaytuv (21)	Sekizlik (13x8)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.
Bizim Qorantamız (64)	Dörtlük (5x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.

4.1.2.1.4. İki Farklı Hece Ölçüsünün Düzensiz Kullanıldığı Şiirler

Şairin aşağıda sıraladığımız şiirlerinde de iki ayrı hece ölçüsü bir arada kullanılmıştır. Bu şiirlerin diğerlerinden farkı, iki ayrı hece ölçüsünün belli bir düzen içinde değil de şiirin muhtelif yerlerinde yer almasıdır.

Aqbardağ şiir kitabındakiler: (4)

Soldatınım Vatanım (6)	Dörtlük (6x4)	1. Dörtlük 4+7=11, 12, 12, 11 2. Dörtlük 12, 11, 11, 11 3. Dörtlük 11,11,11,11 4. Dörtlük 11; 11,11,11 5. Dörtlük 11,11,11, 11 6. Dörtlük 11,11,11, 11
Abaqan-Tayşet (7)	Dörtlük (3x4)	1. Dörtlük, 12, 11, 11, 12 2. Dörtlük 11, 11, 11, 12 3. Dörtlük 11, 11, 11, 11
<i>Başlıksız. Saqımp, tegenekli güllerin ... (38)</i>	Dörtlük (3x4)	İlk dörtlük: ___ 3+4+3 =10 ___ 4+3+3=10 ___ 4+5=9 ___ 4+5=9 _diğer iki dörtlük __ 4+5=9 ölçüsündedir.
Erecepniñ Öpkesi (55)	Dörtlük (39x4)	4+3=7'li hece ölçüyüyle yazılmış olan bu şiirin bazı mısralarında değişik hece ölçüyü kullanılmıştır. Şiirin 10., 37., 41., 52., 72., 85., 108., 112. mısralarında 3+4=7'li,

		44. ve 102. mısralarında __5+3=8'li, 93. mısrasında 4+4=8'li, 76., 110. ve 113. mısralarında 5+2=7'li, 121. mısrasınca 2+5=7'li hece ölçüyü kullanılmıştır.
--	--	---

Duyğularım şiir kitabındakiler: 3

Eyecan (18)	(8x4)+(1x5)	1.ve 2. dörtlük __6+6=12'li, 12., 17., 18., 35., 36., 37., 38. mısralar ve 8. dörtlük __6+6=12'li, diğer mısralar ve dörtlükler __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Evelki Şairler Ömüründe (24)	Dörtlük (5x4)	19. ve 20. mısralar __5+6=11, diğer mısralar __6+6=12'li hece ölçüsündedir.
Niçün? (29)	Beyit (6x2)	4.ve 5. mısraları __7+7=14, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: 3

Yılbaş Şiiri (4)	Dörtlük (8x4)	16., 25., 31. ve 32. mısraları 7+5=12'li hece ölçüsünde olup diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsünde yazılmıştır.
Tatlı Zeer (15)	Beyit (33x2)	19. mısrası 6+5=11'li, 24., 31. 32., 42., 45., 46., 53., 55., 60. ve 66. mısraları 4+4+4=12 hece ölçüsünde yazılmıştır. Şiirin diğer mısraları ise 4+3+4=11'li hece ölçüsündedir.
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	4.Skzlk __6+6=12 __7+5=12 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11

Uyanuv şiir kitabındakiler: (7)

Kommünist (5)	Dörtlük (6x4)	Şiirin 7. mısrası 6+6=12'li, 21. ve 23. mısraları 7+5=12'li, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Aenk ve Renk (16)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 1. ve 3. __6+6=12'li, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	3.skzlk _9-10-10-10 _9-9-11-11
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	5.skzlk: 11-9-11-9 _9-9-9-9
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	6.skzlk: _8-8-8-7 _7-8-8-7
Sekizlikler	Dörtlük (2x4)	12. skzlk 1., 5. ve 7. mısraları _4+4=8'li, diğer mısraları __4+3=7'li hece ölçüsündedir.
Seni beklerim - hatime yerine (72)	Dörtlük (3x4)	__5+6=11 __6+5=11 __5+6=11 __6+5=11 __5+7=12 __6+5=11 __5+6=11 __6+5=11 __6+6=12 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: (2)

Hatıra Künü (7)	Dörtlük (10x4)	15., 30. ve 33. mısraları __7+5=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Unutulmağın Yır (22)	Dörtlük (4x4)	10., 12. 13. ve 16. mısraları _3+3+5=11, diğer __3+3+3=9'lu hece ölçüsündedir.

Tüşünce şiir kitabındakiler: (2)

Oktyabr 6, 1992 (5)	Dörtlük (5x4)	4., 6. ve 8. mısraları __7+5=12'li, diğər mısraları __6+5=11
Türkiyede Yaşayan Yutdaşlarıma (14)	Beyit (14x2)	2.beyit __4+3+5=12'li, 25. ve 28. mısralar __5+3+4=12'li, diğər mısralar __4+3+4=11'li hece ölçüsündedir.

Qırımname 1 şiir kitabındakiler: (16)

Aydınız Gençler! (7)	Beyit (7x2)	1.Beyit: 11'li, 2. Beyit:10'lu, 3. Beyit:10-11'li, 4. Beyit: 10-11'li, 5. Beyit: 10'lu, 6. Beyit:10'lu 7.Beyit:11'li
Qorqmañız Tatarlar (13)	(14x1)+(20x1)+(2x1)	6., 15. ve 22. mısraları __5+5=10'lu, diğər mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Katarinaniñ Qızları (15)	Dörtlük (4x4)	8., 10. ve 15. mısraları 11'li, diğər mısraları __6+6=12'li hece ölçüsündedir.
Sersemlik (23)	Dörtlük (3x4)	1.,2.,3. mısraları __7+7=14'lü, 4. mısrası __8+6=14'lü, diğər mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.
Qalpaqçı Asan Ağa (25)	Dörtlük (5x4)	1.dörtlük __7+7=14 __8+7=15 __7+7=14 __7+7=14 2.dörtlük __8+7=15 __7+7=14 __8+7=15 __8+7=15 3.dörtlük __8+7=15 4.dörtlük __7+7=14

		$_7+7=14$ $_8+7=15$ $_7+7=14$ 5.dörtlük $_8+7=15$ $_8+7=15$ $_7+7=14$ $_7+7=14$
Avaşerfe (31)	Dörtlük (9x4)	13.,15.,17.mısraları $_7+7=14$ 'lü hece ölçüsünde, diğer heceleri $_8+7=15$ 'li hece ölçüsündedir.
A aylık Borcu (35)	Dörtlük (8x4)	7.mısrası $_7+5=12$, 30.mısrası $_6+6=12$ 'li, diğer mısraları $_6+5=11$ 'li hece ölçüsünde.
Çingiz ve Susannağa (37)	Dörtlük (5x4)	7.mısra $_4+5+3=12$ 'li, 12.mısra $_4+6+4=14$ 'lü, 17. mısra $_6+4+4=14$ 'lü, diğer mısralar $_4+4+4=12$ duraklı hece ölçüsündedir.
Sağ Ol, Özbek (40)	Dörtlük(7x4)	4., 9. ve 12. mısralar $_7+5=12$ 'li, diğer mısralar $_6+5=11$ 'li hece ölçüsünde
Şiiriyet (52)	Dörtlük (5x4)	16., 20.mısraları 12'li, diğer mısraları $_4+4+3=11$ 'li
Şair Bolsañ (53)	Dörtlük (10x4)	İlk iki dörtlükte tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış. Diğer dörtlükler ise 7'li hece ölçüsündedir.
Aşq Gölü (57)	Dörtlük (4x4)	7., 9., 11., 15. mısraları $_4+4=8$ 'li, diğer mısraları $_4+3=11$ 'li hece ölçüsündedir.
Vasiyet (59)	Altılık (3x6)	İlk altılık, 7., 8., 15., 16. mısralar $_7+7=14$ 'lü, diğer mısralar $_8+7=15$ 'li hece ölçüsündedir.
Qırımname (Destan)-Nice Kere Qurulaman...(71)	Dörtlük (14x4)	51.mısrası $_7+7=14$ 'lü, diğer mısraları $_8+7=15$ 'li hece ölçüsündedir.

Quzğunlar (76)	Dörtlük (26x4) Beşli (1x5)	22., 24., 43., 44., 49., 52., 56., 62., 67., 109. mısraları _7+5=12'li, diğer mısraları _6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Rivayet-I (77) Adını Beğenmeyen Taltinkelerge	Dörtlük (20x4)	11., 62., 64. mısraları _7+5=12'li, diğer mısraları _6+5=11'li hece ölçüsündedir.

4.1.2.1.5. Kırık Mısralı ve Düzenli Hece Ölçüsüyle Yazılmış Şiirler

Aqbardağ şiir kitabındaki: (8)

Yolğa Çıqtım (1)	(1x5)+(4x4)+ (1x5)	4+5=9'lu hece ölçüsü Bir mısrası 4+4=8 Son dörtlük kırık dizeli, aslında 3 mısra ama 1. Ve 2. Mısralar 4+5=9 hece ölçüsüne denk geliyor.
İyun 30 1971 (18)	Serbset nazım Ölçülü-kafiyesiz? Uzun ve kısa dizeleri düzenli (7x6)	6'lı, 5'li ve 11'li vezin Kısa mısraları 6+5=11 'li ölçüyün duraktan bölünmesiyle uzun mısralar da 6+5=11'li ölçüyle yazılmış şiirin vezin düzeni: ___ 6 ___ 5 ___ 6+5 =11 ___ 6 ___ 5 ___ 6+5 =11
Aqbardağ (19)	Serbset nazım Ölçülü Kafiyeli	4+4+3=11 Bir yerinde kırık mısra, vezin kısa mısrada 4, uzununda 4+3 olarak bölünmüş. Bölmüş mısrayı tek mısra kabul edersek 12 mısra.
Şairge Qıym (21)	Dörtlük (3x4) (1x5)(kırık dize)	Birinci dörtlüğün ilk mısrası 10, üç mısrası 9 heceli; 2. Dörtlük 9 heceli,; 3. Dörtlüğün üç mısrası 9 heceli son mısrası kırık

		dizeli 6 heceli ve 3 heceli. 4. drtlgn 1., 2. Ve 4. Mısraları 9 heceli, 3. Mısrası 10 hecelidir.
<i>Başlıksız.</i> Endi birkaç yapraq ... (25)	Serbest nazım (1x4)+(1x6) ll kafiyesiz	ilk dörtlük 4+4+4=12 1. dörtlük ilk mısrası kırık 3 mısraya bölünmüş. _ 4 _ 4 _ 4 _12 _12 _12
On Ekide (26)	Serbest nazım ll kafiyesiz	4+4+4=12li hece ölüyü ama kırık mısralı yerleri var. Düzen Şöyle: ___ 4 ___ 4+4 ___ 4+4+4 ___ 4 ___ 4+4 ___ 4+4+4 ___ 4 ___ 4+4 ___ 4+4+4 ___ 4 ___ 4+4 ___ 4+4+4
Aydın Gecede (29)	(1x5)+(2x4)	İlk ddrtlk kırık mısralı ___ 4 ___ 5 ___ 4+5 ___ 4+5 ___ 4+5 Diğer iki dörtlük ___ 4+5 Şeklindedir.
Hoş Keldiñ! (33)	Serbest nazım ll kafiyeli Uzun ve kısa dizeleri düzensiz	Hece ölüsünün düzeni Şöyledir: ___ 3 ___ 3+3=6 ___ 4+4+4+ =12 ___ 3+3+3=9 ___ 3+3+3=9 ___ 3+3+3=9 ___ 4+4+4+ =12

		$\underline{\quad}3+3+3=9$ $\underline{\quad}4+4+4+ =12$ $\underline{\quad}3$ $\underline{\quad}3+3=6$ $\underline{\quad}4+4+4+ =12$ $\underline{\quad}3+3+3=9$ $\underline{\quad}4+4+4+ =12$
--	--	---

Duyğularım şiir kitabındaki: (3)

Navrez (5)	Altılı (8x6) Uzun kısa dizeleri düzenli	$\underline{\quad}4$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}4+5$ $\underline{\quad}4$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}4+5$
<i>Başlıksız</i> . Yazsana! dey halqım ... (22)	Dörtlük (5x4)	İlk dörtlüğün ilk mısrası kırık mısra ve $\underline{\quad}4$ $\underline{\quad}7(4+3?)$ $\underline{\quad}4+7(4+3?)=11$ $\underline{\quad}4+7(4+3?)=11$ Diğer dört dörtlük de $\underline{\quad}4+7(4+3?)=11$ 'li hece ölçüsü düzeninde.

Sevgi Alevi şiir kitabındaki şiirler: (3)

Künlerim (12)	Altılı (5x6)	Altılılardan da da kullanılan hece ölçüsünün düzeni şöyledir: $\underline{\quad}4$ $\underline{\quad}4$ $\underline{\quad}8 (4+4)$ $\underline{\quad}3$ $\underline{\quad}8 (4+4)$ $\underline{\quad}3$
Yedinci Yır (80)	Dörtlük-serbest (4x4)+ (21x1)	Dört dörtlük $\underline{\quad}4+5=9,$ Serbest kısım $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}5+5=10$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}5$

		$\begin{array}{r} _5 \\ _5 \\ _5 \\ _5+5=10 \\ _5 \\ _5 \\ _5 \\ _5 \\ _5 \\ _5 \\ _5+5=10 \\ _5 \\ _5 \end{array}$
Hatime (88)	Sekizlik (1x7)+(4x8)	$\begin{array}{r} _4+4=8 \\ _5 \text{ düzeni tekrarlanıyor.} \end{array}$

Uyanuv şiir kitabındakiler: (2)

Yapalaqlap qar yava (23)	Dörtlük (3x4)	<p>Üç dörtlük de $_4+5=9$'lu hece ölçüsünde, son dörtlüğün ilk mısrası kırık mısra olarak</p> $\begin{array}{r} _4 \\ _5 \end{array}$ <p>şeklinde yazılmış.</p>
Kiriş (61)	(3x5)+(2x4)	<p>1.ve 3. dörtlüklerin ilk mısraları kırık mısra hece ölçüleri de şöyledir.</p> $\begin{array}{r} _4 \\ _4+5 \end{array}$ <p>3.dörtlüğün 3.mısrası $_4+5+5=14$'lü, şiirin diğer mısraları $_4+4+5=13$'lü hece ölçüsündedir.</p>
Fatma İbrahimova (73)	(5x5)	<p>Beş beşliğin hece ölçüsü şöyledir:</p> $\begin{array}{r} _4 \\ _6+5=11 \\ _6+5=11 \\ _6+5=11 \\ _6+5=11 \end{array}$

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: (2)

Qara Özençik (14)	Dörtlük (Uzun ve kısa dizeleri düzenli) (7x4)	<p>___4 ___5+5 ___4 ___5+5</p> <p>___4 ___4+5 ___4 ___4+5</p> <p>___4 ___4+5 ___4 ___4+5</p> <p>___4 ___4+5 ___4 ___4+5</p> <p>___4 ___4+5 ___4 ___4+5</p> <p>___4 ___4+5 ___4 ___4+5</p> <p>___4 ___5+5 ___4 ___4+5</p>
Üç Qızıma (23)	Sekizli (2x8) Ölçülü kafiyeli Uzun ve kısa dizeleri düzenli	<p>___4 ___4+4 ___4 ___4+4 ___4 ___4+4 ___4 ___4+4 ___4 ___4+4+3 ___4 ___4+4+3 ___4 ___4+4+3 ___4 ___4+4+3</p>

Tüşünce Şiir kitabındakiler: (1)

Tüşünce (1)	Beşli (8x5) Altılı???	<p>Altıncı mısra kısa mısra, beşinci ve altıncı mısralar her altılığın sonunda tekrar kısmı.</p> <p>__6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __5</p> <p>...</p> <p>__6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __4 __7+5=12 __5</p>
-------------	--------------------------	--

Qırımname 1 şiir kitabındakiler: (3)

Dünya Terekleri Büyük Telaşta (26)	Altılık MI BEŞLİ Mİ? (ama 6. Mısraları 4 basamalı merdiven) 6x6	<p>1. Bölüm</p> <p>__6+5=11 __7+5=12 __6+5=11 __3+3+3=9 __6 __1 __1 __2 __1</p> <p>2.bölüm</p> <p>__6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+6=12 __6 __1 __1 __2 __1</p> <p>...</p>
Kim Neni Sever(67)	Dörtlük (10x4) uzun ve kısa mısraları eşit	<p>1.drtlk</p> <p>__5+5=10 __5 __5+5=10 __5</p> <p>2.drtlk</p>

		$\underline{\quad}5+5=10$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}5$ 3.drtlk $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}5$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}5$...
Ev (74) Mayıs 1, 1990	Dörtlük (46x4)	1.drtlk son mısra kırık $\underline{\quad}7+4=11$ $\underline{\quad}7+5=12$ $\underline{\quad}7+4=11$ $\underline{\quad}7$ $\underline{\quad}5$ 2.drtlk $\underline{\quad}7+4=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}7+4=11$ $\underline{\quad}7+5=12$ 95.mısrası $\underline{\quad}9+4=13$ 'lü, 131., 133., 134., 135. ve 155. mısraları $\underline{\quad}8+4=12$ 'li, son mısrası kırık mısra olarak $\underline{\quad}7$ $\underline{\quad}5$ 'li, diğer mısraları $\underline{\quad}7+4=11$ 'li

4.1.2.2. Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim'in serbest ölçüyle altmış sekiz şiir yazmıştır. Bu şiirlerden elli ikisinde üç-dört hece ölçüsünü bir arda kullanırken on altısında tamamen serbest ölçüyü tercih etmiştir. Şairin serbest ölçüyle kaleme aldığı bu altmış sekiz şiiri iki alt başlıkta inceleyebiliriz.

4.1.2.2.1. Çoklu Hece Ölçüsünün Kullanıldığı Şiirler

Şairin serbest şiirlerinin bazılarında ölçüden uzaklaşmadığı, serbest olarak kaleme aldığı şiirlerin muhtelif bölümlerinde-mısralarında hece bakımından birbirine uygun

mısraları kullandığı göze çarpmaktadır. Üç ve bazen dört hece ölçüsünün bir arada kullandığı bu şiirleri şunlardır:

Aqbardaq şiir kitabındaki şiirler: 2

Meraba (13)	Serbset nazım (ölçüsüz kafiyeli)	11'li hece ölçüsü ağırlıklı ama bir mısra 10, bir mısra 12'li
Seitnen Veli (54)	Dörtlük (10x4)+(1x6)+(7x4)	4+3=7'li hece ölçüyüyle yazılmış olan bu şiirin 20., 21., 30. ve 53. mısraları 5+3=8, 39. ve 41. mısraları 5+2=7'li, 62. mısrası 3+3=6'lı hece ölçüsü şeklindedir.

Duyğularım şiir kitabındaki şiirler: (5)

Minareler (7)	(1x6)+(5x8)	38. mısra 3+3=6'lı, diğer mısralar 4+4=8'li, 4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Yigit Olsañ (11)	Dörtlük (3x4)	1.d. 12 2.d. 10-10-11-12 3.d. 12-10-12-12
Yaz Aqşamı Karağaç Tübünde (19)	Dörtlük (15x4)	16. mısrası 3+3+3+4=13'lü, 20. mısrası 5+4+3=12'li, 21. mısrası 6+6=12'li, 22. mısrası 5+7=12'li, 24. mısrası 4+7=11'li, 33. mısrası 6+5=11'li, 54. mısrası 5+4+3=12'li diğer mısralarının hepsi 4+4+3=11'li hece ölçüsünde yazılmıştır.
KÜZ LEVHALARI Küz Yaprakları (23)	I.Serbest nazım (müstezat uzun ve kısa mısraları düzenli) II.Dörtlük (4x4) III.Dörtlük (3x4)	I. BÖLÜM 12/3 12/5 11/5 11/5 11/5 II.Bölümde 4 dörtlük de 4+5=9'lu hece ölçüsündedir. III.Bölümde 3 dörtlük de 4+5=9'lu hece ölçüsündedir.
Sen Meni Öyle Sev (33)	Dörtlük (4x4)	6+6=12 3+3+3=9 6+6=12 3+3+3=9

		$\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}3+3+3=9$ $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}3+3+3=9$ $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}3+3+2=8$ $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}3+3+2=8$ $\underline{\quad}3+3+3=9$ $\underline{\quad}3+3+3=9$ $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}3+3+3=9$
Tanıştılar (36)	$(2 \times 4) + (2 \times 5) + (1 \times 4)$	13.ve 17.mısraları $8+8=16$ diğer mısraları $8+7=15$

Sevgi Alevi şiir kitabındaki şiirler: (12)

Sizge Ne Kerek? (10)	Altılı (5x6)	Her altılı bölümün ilk mısrası 5'lidir. 1. altılığın 3. ve 4. mısraları $3+4=7$ 'li hece ölçüsündedir. Şiirin diğer mısraları $3+5=8$ 'li hece ölçüsünde yazılmıştır.
Eşref Şemizade'nin Vefatına (19)	Dörtlük (3x4)	1. ve 2. dörtlükte $6+5=11$ 'li hece ölçüsü kullanılırken 2. dörtlükte $\underline{\quad}3$ $\underline{\quad}3+5=8$ $\underline{\quad}4+4+5=13$ $\underline{\quad}4+3+5=12$ $\underline{\quad}4+3+5=12$ düzeninde hece ölçüsü kullanılmıştır.
Vâçeslav Mikrovga (21)	Dörtlük (12x4)	Şiirin 1., 33. ve 41. mısralarında $6+6=12$, 17. mısrasında $7+5=12$, 43. mısrasında $6+4=10$ 'lu hece ölçüyü kullanılırken diğer mısraların tamamı $6+5=11$ 'li hece ölçüsünde yazılmıştır.
Lokatacılara (22)	Beyit (16x2)	1. B. $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}4+4+4=12$ 2. B. $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}5+6=11$ 3. B. $\underline{\quad}4+3+4=11$

		<p>___4+3+4=11</p> <p>4. B. ___4+3+4=11 ___5+6=11</p> <p>5. B. ___4+4+4=12 ___4+4+3=11</p> <p>6. B. ___4+3+4=11 ___4+3+4=11</p> <p>7. B. ___4+3+4=11 ___4+3+4=11</p> <p>8. B. ___4+3+4=11 ___6+6=12</p> <p>9. B. ___4+4+5=13 ___4+3+4=11</p> <p>10. B. ___4+3+4=11 ___3+3+5=11</p> <p>11.B. ___4+3+4=11 ___4+4+4=12</p> <p>12.B. ___4+3+4=11 ___4+3+4=11</p> <p>13.B. ___4+3+4=11 ___4+4+4=12</p> <p>14. B. ___4+4+4=12 ___4+4+4=12</p> <p>15. B. ___4+4+4=12 ___4+4+3=11</p> <p>16. B. ___4+4+4=12 ___4+4+4=12</p>
Düel (24)	Dörtlük (6x4)	<p>1. d. ___6+5=11'li</p> <p>18. mısra ___4+4+4=12 'li,</p> <p>22. diğer mısraları ise ___6+4+3=13'lü hece ölçüsünde yazılmıştır.</p>
Sekizlikler (39)	Sekizlik (20x8)	<p>1.Skzlk ___3+4+5=12 ___3+4+4=11 ___3+4+4=11 ___3+4+5=12</p> <p>___3+5+5=13 ___6+6=12 ___6+6=12 ___6+5=11</p>
Sekizlikler (39)	Sekizlik (20x8)	<p>2. Skzlk ___6+5=11 ___6+5=11 ___4+5=9 ___4+5=9</p> <p>___4+6=10</p>

		$\underline{\quad} 4+5=9$ $\underline{\quad} 4+5=9$ $\underline{\quad} 4+5=9$
Sekizlikler (39)	Sekizlik (1x8)	9. İlk drtlk $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 3+3+3=9$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 3+3+3=9$ $\underline{\quad} 7+5=12??$
Sekizlikler (39)	Sekizlik (1x8)	11. skzlk.2. mısrası $\underline{\quad} 5+5=10,$ 5. mısrası $\underline{\quad} 6+6=12,$ diğer mısraları $\underline{\quad} 6+5=11$
Sekizlikler (39)	Sekizlik (1x8)	14. skzlk $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 7+6=13$ $\underline{\quad} 7+6=13$ $\underline{\quad} 7+5=12$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+6=12$ $\underline{\quad} 7+6=13$
Nikaragua Faciasından Levhalar (90) I.	Dörtlük (5x4)+(2x1)	Düzensiz $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 7+5=12$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+7=13$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 7+5=12$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 5+5=10$ $\underline{\quad} 7+5=12$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 6+5=11$ $\underline{\quad} 7+5=12$ $\underline{\quad} 6+5=11$

		$\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+6=12$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}7+5=12$
Nikaragua Faciasından Levhalar (90) II.	Dörtlük (4x4)	$\underline{\quad}7+5=12$ $\underline{\quad}5+5=10$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}5+5=10$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}7+5=12$ $\underline{\quad}7+5=12$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}7+5=12$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$
Nikaragua Faciasından Levhalar (90) III.	Dörtlük (4x4)+(2x1)	1. dörtlük $\underline{\quad}6+5=11$ 2. dörtlük $\underline{\quad}4+5=9$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+6=12$ 3. dörtlük $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}7+5=12$ 4. dörtlük $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}5+5=10$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$ $\underline{\quad}6+5=11$

Nikaragua Faciasından Levhalar (90) IV.	Dörtlük (4x4)	1. dörtlük $_7+5=12$ $_5+5=10$ $_6+5=11$ $_4+5=9$ 2., 3. ve 4. d. $_4+5=9$
Bir Deli ve Qırq Aqıllı (92)	Dörtlük (25x4)	7., 24., 33., 37, 39., 41. mısraları $_5+2=7$ 'li 54. ve 58. mısraları $_5+3=8$ 'li 30., 65., 67., 69., 71., 73., 75., 77., 79., 83., 85., 87., 89., 91., 93., 95. mısraları $_4+4=8$ 'li 81. mısrası $4+5=9$ diğerleri $4+3=7$ 'li

Uyanuv şiir kitabındaki şiirler: (13)

Rekviyem (2)	Serbest nazım müstezat (24x2)	İlk dörtlük $4+3=7$ 'li $4+4=8$ 'li $4+3=7$ 'li $4+4=8$ 'li şeklinde, şiirin geriye kalanı müstezat mısralar $_4$ $_4+4+3=11$ 'li hece kalıbında tektarlanmakta. Son dört mısra ise $_4+4=8$ $_4+3=7$ $_4+4=8$ $_4+3=7$ şeklinde bitmektedir.
20 Million Safqa Tizile (9)	Dörtlük (8x4)	Şiirin 2. dörtlüğünün hece ölçüsü $-6+4=10$ $-6+5=11$ $-6+4=10$ $-6+5=11$ şeklindedir. 14.mısrası $_6+7=13$ 'lü, diğer mısraların hepsi $_6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.

8-15'te (10)	Dörtlük (6x4)	Şiirin 2. ve 7. mısrası __7+7=14'lü, 16. mısrası __9+7=16'lı, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.
Çeltek ve Dedem (13)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 13. mısrası __7+5=12'li, 16. mısrası __5+5=10'lu, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Eñ Güzel Adet (17)	Dörtlük (4x4)	Şiirin 2. ve 17. mısraları __5+5=10'lu, 18.mısrası __6+6=12'li, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.
<i>Başlıksız.</i> Men seni saygınen... (20)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 9. mısrası __6+6=12'li, 20. mısrası __5+5=10'lu, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Ayılmağan Sözler (28)	Dörtlük (8x4)	Şiirin ilk üç ve son dörtlüğü __4+3=7'li hece ölçüsündedir. 4. dörtlük __4+3=7'li __4+3=7'li __4+4=8'li __4+3=7'li 5.ve 6. Dörtlük __4+4=8'li __4+3=7'li __4+4=8'li __4+3=7'li 7. dörtlük __4+5=9'lu __4+3=7'li __4+4=8'li __4+3=7'li hece ölçüsündedir.
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	3.skzlk 9-10-10-10 9-9-11-11
Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	7. skzlk: ilk mısra 4+5=9'lu, diğer mısraları __4+3=7 / __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.

Sekizlikler (37)	Dörtlük (2x4)	11.skzlk 5.mısrası $_4+5=9'$ lu, diğer mısraları $_4+3=7 / _4+4=8'$ li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Merdivenden Yıqıldı (60)	Dörtlük I. Bölüm (11x4) II. Bölüm (2x4) III. Bölüm (4x4) IV. Bölüm (12x4)	1. Bölüm: 4.mısra $_2+5=7'$ li, 46.mısra $_5+4=9'$ lu diğer mısralar $_4+4=8'$ li / $_4+3=7$ şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor. II.Bölüm $_4+4=8'$ li / $_4+3=7$ şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor. III.Bölüm 4.mısra $_2+5=7'$ li, 6.mısra $_5+3=8'$ li, diğer mısralar $_4+4=8'$ li / $_4+3=7$ şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor. IV.Bölüm $_4+4=8'$ li / $_4+3=7$ şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.
Düşmanğa nefret besle (67)	Dörtlük (9x4)	2.dörtlük $_5+6=11$ $_6+6=12$ $_6+6=12$ $_6+5=11$ 4.dörtlük $_6+5=11$ $_6+4=10$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ Diğer dörtlükler $_6+5=11'$ li hece ölçüsündedir.
Mükâfat (69)	(22x4)	Farklı hece ölçüsündeki mısralar şunlardır: 2. mısra $_6'$ lı (4+2?), 49. mısra $_3+5=8'$ li, 64. mısra $_6+2=8'$ li, 73. mısra $_5+5=10'$ lu. Durakları farklılıklar göstermekle beraber diğer mısraları 9'lu hece ölçüsündedir.

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: (2)

Çavdar Ötmegi (15)	Dörtlük (6x4)	4.mısrası __6+7=13, 5. mısrası __6+8=14, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Defn Olunğan Şiirlerime (19)	Beşli (4x5)	12.mısra __4+5=9'lu, 14.mısra __7+5=12'li, 17.mısra __6+6=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.

Tüşünce şiir kitabındakiler: (3)

Dobrucalı KırımTatarlarğa (9)	Dörtlük (8x4)	16.mısra ve 24. mısra __9+7=16'lı, 22. mısra __8+9=17'li, 32. mısra __8+8=16'lı, diğer mısraların hepsi __8+7=15'li hece ölçüsünde
Qalmanı (30)	Altılı (3x6)	15-14-14-15-15-13 15-15-15-15-15-13 16-16-15-15-16-15
Sekizlikler (59)	Dörtlük (2x4)	6.sekizlik __10'lu, __9'lu, __9'lu __10'lu, __9'lu, __9'lu, __11'li __11'li

Qırımname 1 şiir kitabındakiler: (14)

Oquyucuma (1)	Dörtlük (10x4)	1.ve 3. mısraları 12'li, 4.mısrası 10'lu, diğer mısralarının hepsi __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Bizni Añlamağan Yıvanlarğa (8)	Dörtlük (5x4)	1.mısrası __5+5=10'lu, 14.mısrası __8+5=13'lü, Diğer mısraları __6+5=11'li

Salgır Taştı	(32x1)	4.mısrası __4+4+3=12'li, 7. mısrası __5+4+3=12'li, 11.,12.ve 19. mısralar __4+4+4=12'li, 27. mısra __5+5+4=14'lü, diğer mısralar __4+4+3=11'li
Tiyme Mezhebime (14)	Dörtlük (6x4)	12.mısrası __9+8=17'li, 21.mısrası __4+6+5=15'li, diğer diğer mısraları __8+8=16'lı hece ölçüsündedir.
Qızıltaşnıñ Asretlik Türküsü (19)	Beşlik (6x5)	9.,14.,19. ve 29. mısraları __5+5=10'lu, 13.mısrası __7+5=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.
Meni Hatırlama (24)	Dörtlük (4x4)	1. ve 4. dörtlük __6+5=11 __4+5=9 __6+5=11 __4+5=9 2. dörtlük __6+5=11'li 3.dörtlük __7+5=12 __6+5=11'li __4+5=9 __7+5=12
“Yañı” Molla, İmamlar (51)	(22x1)	1.ve2.mısrası __7+7=14'lü, 9.ve 20.mısrası __9+7=16'li, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir... HÜLASA BÖLÜMÜ (6X1) 24.mısra __4+5+3=12'li, diğer mısraları __4+4+4=12'li
Yapma Balam Ayıptır (65)	Dörtlük (11x4)	1. ve 24. mısrası 12'li, 22. mısrası 13'lü, diğer mısraları 11'li hece ölçüsündendir.
Qadınlarımızğa Arzuhalim (66)	Dörtlük (4x4)	İlk dörtlüğü __6+5=11'li, 2.dörtlüğü __7+5=12 __6+5=11 __6+5=11 __8+5=13'lü 3.dörtlüğü __5+5=10 __6+5=11

		<p>__6+5=11 __6+5=11'li</p> <p>4.dörtlüğü __6+5=11 __7+5=12 __6+5=11 __7+5=12'li hece ölçüsündedir.</p>
Amerikağa Mektüp (75)	Sekizli (15x8)	<p>5.sekizlik __7 __7 __7 __7 __8 __7 __8 __7</p> <p>119. mısra __9'lu, diger mısraları tek numaralılar __8'li, çift numaralılar __7'li</p>
Qırımlı Şairler (78)	Dörtlük (72x4)	<p>66. mısrası 14'lü, 67. mısrası 15'li,</p> <p>71., 95., 137., 138., 139., 146., 147., 149., 152., 155., 160., 161., 170., 173., 174., 175., 181., 186., 187., 190., 199., 200., 202., 212., 220., 233., 240., 243., 252., 260., 280., mısrası 12'li,</p> <p>86 .mısrası 9'lu,</p> <p>88. ve 128., 164., 193., 209., 211., 214., 218., 221., 222., 270., mısrası 10'lu,</p> <p>150., 219., 234., 235., 237., 238., 239., mısrası 13'lü</p>
Rivayet-II (78) Sudaqlı Noğay Müelliften	Dörtlük (26x4)	<p>1.d. 11 2.d. 12-11-12-11 3.d. 8-7-8-7 4.d. 8-7-8-7 5.d. 8-7-8-7 6.d. 8-7-8-7 7.d. 8-7-8-7 8.d. 8-7-8-7 9.d. 8-7-8-7 10.d. 8-7-8-7 11.d. 8-7-8-7 12.d. 8-7-8-7</p>

		12-d. 8-7-8-7
Bir Ay Bar (38)	Dörtlük (6x4)	1.d. 11-11-11-13 2.d. 11-11-11-11 3.d. 12-11-10-13 4.d. 11-11-11-13 5.d. 11-11-11-13 6.d. 11-11-11-13
Savlıqman Qal, Tatarlık... (29)	(1x40)??	14-12-11-12-13-12-12-12-12-13- 11-12-11-12-12-12-12-12-11-11-11-11- 11-11-15-15-11-11-15-15-15-15-15- 15-15-15-16-15-15

4.1.2.2.2. Tamamen Serbest Ölçüyle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim, incelediğimiz şiirleri içinde on altısını tamamen serbest ölçüyle kaleme almıştır. Bu şiirleri şunlardır:

Aqbardağ şiir kitabındakiler: (1)

-Yigit ve Qız (yır) (36)	Karşılıklı konuşma	???
--------------------------	--------------------	-----

Duyğularım şiir kitabındakiler: (3)

Avrupa Toprağı (1)	Serbest nazım Ölçüsüz kafiyesiz	serbest
Yaralı Çili (2)	Serbest nazım Ölçüsüz kafiyesiz Uzun kısa dizeleri düzensiz 81+10	serbest
<i>Başlıksız</i> .Yazsana! dey halqım ... (22)	Karşılıklı konuşma	serbest

Sevgi Alevi şiir kitabındakiler: (3)

Adamlar Arasında (84)	(konuşma)	
Yüklü Kadın (91)	29+29+31	Düzensiz
Cumert Yılan, Alicenap Qart Ve Hiyanet Köse Aqqında Masal (93)	Dörtlük (29x4)	7-7-8-7 7-7-8-7

Uyanuv şiir kitabındakiler: (2)

Nazım İkmek (32)	Görsel şiir	Serbest
Fatma hanım (65)	(6x4)	Serbest

Yellerini Diñle şiir kitabındakiler: (3)

Piskaröv Kabristanı (17)	Görsel şiir merdiven	serbest
Manzara (21)	Sekizlik (2x8)	serbest
Bar Küçnen (33)	Görsel şiir (serbest nazım merdiven gibi)	serbest

Tüşünce şiir kitabındakiler: (4)

<i>Başlıksız. Azat etiñiz! ...</i> (6)	Mısra (15x1)	Serbest
<i>Başlıksız. Ölü közü kibi ...</i> (7)	Mısra (9x1)	Serbest
<i>Başlıksız. Çalbaş ...</i> (8)	Mısra (13x1)	Serbest
Qarğış (42)	Serbest nazım Ölçüsüz kafiyeli Uzun kısa mısraları düzensiz 51+7+23+3	serbest

Serbest ölçüyle yazılmış olan 68 şiirin 54'ünde hece ölçüsünden uzaklaşmamış, şiirlerinin muhtelif bölümlerinde hece bakımından birbirine uyan mısralar yer almıştır. 14 şiir ise tamamen serbest yazılmıştır.

4.1.3. Kafiye

Şakir Selim, şiirlerinin çoğunda kafiyeden faydalanmıştır. Serbest tarzda yazdığı şiirlerinde de kafiyeye yer vermiş; bazı şiirlerinde ise birden fazla kafiye düzenini ve kafiye cinsini bir arada kullanmıştır.

Selim'in şiirlerindeki kafiyeyi; “kafiye türü” ve “kafiye düzeni” başlıklarında inceledik:

4.1.3.1. Kafiye Türü

Şakir Selim “yarım”, “tam”, “zengin”, “benzer ses”, tunç” kafiyelerin hepsini şiirlerinde kullanmıştır. Tam kafiyeye şiirlerinde daha çok yer veren şair, yarım kafiyeden

de tam kafiyeeye yakın oranda faydalanmıştır. Şairin bazı şiirlerinde redif tek başına kullanılırken bazı şiirlerinde rediften önce tam ya da yarım kafiyeenin de yer aldığını görmekteyiz.

Şakir Selim'in şiirlerinde kullandığı kafiyeelerin cinsi şöyledir:

4.1.3.1.1. Yarım Kafiye

Bir ünlü veya bir ünsüz ile yapılan ve genellikle halk edebiyatında kullanılan bu kafiyeeyi Şakir Selim şiirlerinde az kullanmıştır. Şakir Selim şiirlerinde yeni türlere yer vermekle birlikte halk şiirinden de faydalanmıştır. Şairin şiirlerinde yarım kafiyeeyi çoğunlukla rediften önce kullandığı da göze çarpmaktadır. Ayrıca şairin bu kafiyeeyi herhangi bir şiirini başından sonuna kadar kullanmayıp şiirin içinde bazı yerlerde kullandığını görmekteyiz. Bir ünsüzle yapılan yarım kafiyeeli örnek:

15. Tozlu duman yavaş-yavaş sarq-tı yerge.
16. Altın küneş külümsirep baq-tı yerge.

(A-5) Atom Degil

“(A-5) Atom Degil” adlı şiir 20 mısralı bir şiirdir ve düz kafiye düzeni ile yazılmıştır. Şiirin 15. ve 16. mısralarındaki kafiye “sarq-” ve “baq-” fiillerindeki –q sesi ise sağlanırken bu yarım kafiye “-tı yerge” redifiyle desteklenmiştir. Şiirin diğer mısralarında tam kafiye, tam kafiye-redif kullanılmıştır. Yine Aqbaraq şiir kitabında yer alan kaside tipi kafiye ile yazılmış Ressam adlı şiirde de kafiye şiirin 7 beyitinde tam kafiye-redif ile sağlanırken 8. ve 9. beyitlerinde yarım kafiye-redifin kullanılması göze çarpmaktadır:

15. Mina kimden öğrenmege kerek eken biz-lerge!
16. Şiirlerde rastkelmezdik quru, cansız söz-lerge.
17. Mina kimniñ usulinen kerekmiz iş kör-mege.
18. Tek şundan soñ aqqımız bar şiirge yol ber-mege.

(A-20) Ressam

Şairin yarım kafiyeli mısralarından bazı örnekler aşağıdadır:

3. Sevgi için canından keç-ken azmı?
4. Kâ bal-şerbet, kâ zeer iç-ken azmı?
- ...
53. Can kerekmi, qan kerekmi al, ber-eyim,
54. Men ölsem de tek seni sağ kör-eyim...

(SA-15) Tatlı Zeer

1. Putilovcu olğan onın babası,
2. Gece-kündüz işlep aqqın kör-megen.
3. Oktyabrde doğğan bahtlı sabası,
4. Soñ bu bahtnı iç kimsege ber-megen.

(D-4) İşçi Oğlu

5. Bir serseriy olup gec-e
6. Soqaqlarda kezdim men.
7. Ana-Yurtqa etip secd-e,
8. Ah, nelerni kördim men:

(T-12) Hansaray Kölgeleri

4.1.3.1.2. Tam Kafiye

Mısra sonunda bir ünlü-bir ünsüz, bir ünsüz-bir ünlü veya uzun bir ünlüyle yapılan bu kafiye, Şakir Selim'in şiirlerinde en çok rastladığımız kafiye türüdür. Bu kafiyenin zaman zaman rediflerle daha da kuvvetlendirildiğini de görmekteyiz.

1. Er yerde, er yerde, er yer-de,
2. Eykeller, eykeller, eykel-ler.
3. Turalar köylerde, şeer-de
4. Avtomat sıqqan o tunç el-ler.
- ...
9. Bronza ve taştan şinel-ler...
10. Nice yıl mına şay tur-alar.
11. Avtomat sıqsa da, o el-ler

12. Biznen bir tınc ömür **qur**-alar.

...

13. Kene qan istegen cell**ât**-lar

14. İstegin hayaldan **sil**-sinler.

15. Taş olup turğan şu sold**at**-lar

16. Kerekse tirilir ... **Bil**-sinler.

(A-3) Eykeller

“(A-3) *Eykeller*” şiiri çapraz kafiyelidir. Şiirin ilk dördlüğünde *yer*-de / *şeer*-de kelimelerinde -er’ler tam kafiye ve -de’ler rediftir. *eykel*-ler / *el*-ler kelimelerinde -el’ler tam kafiye ve -ler’ler rediftir. Üçüncü dördlüğünde *şinel*-ler / *el*-ler kelimelerinde -el’ler tam kafiye ve -ler’ler rediftir. *tur*-alar / *qur*-alar kelimelerinde -ur’lar tam kafiye ve alar’lar rediftir. Dördüncü dördlüğünde *cellât*-lar / *soldat*-lar kelimelerinde -at’lar tam kafiye ve lar’lar rediftir. *sil*-sinler / *Bil*-sinler kelimelerinde -il’ler tam kafiye ve -sinler’ler rediftir.

Şairin hem redifle birlikte hem redifsiz tam kafiyeyi kullandığı şiire örnek:

1. Küneş çıktı. Qar iridi. Oldı **qaq**.
2. Yolcular ep quru yerden **keç**-tiler.
3. Suvuq yerden türtip çıqqan aqbard-**aq**.
4. Yol yanında onı şu an **seç**-tiler.
5. Baar ke! Baar ke! degen s-**es**
6. Ortalıqni deñiştirdi şu ande.
7. Yüreklerge sevinç toldı, şad er k-**es**

(A-19) Aqbardağ

Bu şiirde *q-aq* / *aqbard-aq*, *s-es*/ *er k-es* kelimelerinde -aq’lar ve -es’ler tam kafiyedir. *keç*-tiler / *seç*-tiler kelimelerinde -eç’ler tam kafiye, -tiler’ler ise rediftir.

Şairin tam kafiyeli şiirlerinden örnekler:

11. BAM yolağında çelik yol **qur**-ğan,
12. Küreşte pişkinlik rekordin **ur**-ğan,
13. Asav deryalarınñ yolunu **bur**-ğan,
14. Yolları qavrağan çöllerge tut-**as**,
15. Bizim zamandaştır, bizim zamand-**as**

(SA-2) Zamandaş (2)

5. Dolana o el-yurt-larını,
6. O kirmegen ev yog-tır.
7. Baqıp çıqa cap-sirt-larını,
8. Onı beklegen çog-tır.

(SA-7) Qarbabanı Beklep

17. Hür yüregim! Hür, çapalan, taşsın qan,
18. Barsın miyge derya olıp quy-ulsın.
19. Qısqa ömür körse bile bu yaş can,
20. Barsın bugün yaşağanım duy-ulsın!

(D-12) Ür Yüregim

5. Kene peyda oldı ruhuñ, kene yoqladıñ,
6. Saf, mübarek elleriñnen sıypap bas-ımnı,
7. Sağsıñımı, dep öz borcuñnı kene aqladıñ,
8. Soñ yavaştan soradıñ sen benim yas-ımnı.

(D-21) Anam Seni Bek Sağındım

1. Vatan ve şiiiriyet -ana ve evl-ât,
2. Vatan ve şiiiriyet -gonce ve bülb-ül.
3. Vatansız şiiiriyet -ögey em de y-at,
4. Vatansız şiiiriyet -açmay solğan g-ül.

(YD-1) Vatan ve Şiiiriyet

17. Ey, “Bulutlar”, biz olmağan yurtqa yet-iñiz,
18. Bağrımızda olğan dertni atıp ket-iñiz,
19. Nomanlarğa, Bekirlerge selâm et-iñiz,
20. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.

(T-3) Yaralanğan Türküler

3. Sındı hanmıñ qılıçı urulıp tas-qa,
4. Barmı düşman bizlerge yavurdan bas-qa?
5. Biz bu yaqta cılaymız, cürek suv-may,
6. Siz ketken soñ Qırımda küneş tuv-may.

7. Toprağımız bir edi, qan-ımız bir,
8. Çoqrağımız bir edi, can-ımız bir.

(T-13) Türkiyede Yaşayan Yurtdaşlarım

29. Qabaatnı tek yatlarğa tas-lasaq da,
30. Bizden aruv millet yoq, dep, bas-lasaq da,
31. Kendimizge «büyük» sevgi as-lasaq da, -
32. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

(Q1-12) Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet?

4.1.3.1.3. Zengin Kafiye

Şakir Selim mısra sonlarında üç ve daha fazla sesin benzerliğiyle yapılan bu kafiyeden şiirlerinde epeyce faydalanmıştır.

8. Al Oktyabr doğğan künü doğdı aqi-qat,
9. Al Oktyabr doğğan künü doğdı se-adet.
10. Şu kün kelse gönüllerde sevinç ola qat-qat,
11. Bayram etmek ür halqıma muqaddes adet.

(A-2) Oktyabr

19. Qız göñlüni ara-dı Nadir,
20. Közlerine qara-dı Nadir,
21. Yaresinden sora-dı Nadir,
22. Eyilikke yora-dı Nadir:

(SA-82) Doquzıncı Yır

37. Biz -aqaret,
38. Yer yüzünde insan bahtın duymaymız,
39. Biz -naqaret,
40. İç bir yırnıñ aenkine uymaymız.

(U-2) Rekviyem

12. Yoq, meni afu et, ey ulu ş-*eer*?
13. Küneşsiz künleriñ çoq dep ayt-almam.
14. Qarşımda mına bu yaslanğan n-eer
15. Küçünden küç almay kerı qayt-almam.

(YD-15) Eñ Küneşli Şeer

1. Putilovcı olğan onın baba-sı,
2. Gece-kündüz işlep aqqın körmegen.
3. Oktyabrde doğğan bahtlı saba-sı,
4. Soñ bu bahtnı iç kimsege bermegen.

(D-4) İşçi Oğlu

37. Alladan berilgen güzel bu top-raq,
38. Közlerimiz kibi körlanğan çoq-raq,
39. Tereklerimizde sararğan yap-raq
40. Biz kibi çekmekte feryad ve na-te,
41. Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,
42. bir köznen küle.

(T-1) Tüşünce

13. Epsi Yivan belki sarı degildir,
14. Anası Grudinaday qarı degildir,
15. Aytqanları namus-arı degildir,
16. Bu da bizge yañı küreş yoludur!

(Q1-8) Bizni Añlamağan Yivanlarğa

4.1.3.1.4. Benzer Ses Kafiyesi

Benzer ses veya seslerin meydana getirdiği bu kafiyeye Ş.Selim'in şiirlerinde bazen tek başına bazen de ek tekrarlı rediflerin önünde rastlamaktayız.

17. Şu ülkede ögge kete benim de halq-ım,
18. Ey, Oktyabr! Yetekleysiñ halqlar elinden.
19. Ey, Oktyabr! Sende taptı halqlar öz baht-ım,
20. Sen bergen küç iç tükenmez onıñ belinden.

(A-2) Oktyabr

1. Anam, seni pek sağındım, şunıñçün bög-ün
2. Tatlı-tatlı oylarımnen seni añ-maqtam.
3. Nice yıldır yüregimde baylanğan düğ-üm
4. Çezilirken, asretiñnen kene yan-maqtam...
- ...
9. Oyçan, mahzün közleriñnen baqtıñ köz-üme,
10. Özüñkiday sac-larımni ohşap sıypadıñ.
11. Kene sıcaq köküsiñni bastıñ yüz-üme,
12. Özüñkiday qas-larımni ohşap sıypadıñ.

(A-21) Anam Seni Bek Sağındım

9. Bu dünyanıñ tat-lılığı - qadınlardır, qadınlardır,
10. Ömrümüzniñ şad-lılığı - qadınlardır, qadınlardır.

(U-35) Qadınlarğa

3. Pıçma taştan, kirametli ey-lerini qıdırdım,
4. Halqın coyıp qalğan dertli köy-lerini qıdırdım.
- ...
7. Doğğan köyüm Büyük-Asnı tapalmadım, tuw-ğanlar,
8. Oña çoqtan «Beryozovka» degen bir ad qoy-ğanlar..
15. Nice asır furtunalı hışımlarğa dayan-ıp,
16. Nice asır afatlardan, ateşlerden sağ qal-ıp

(YD-25) Adları Silingen Köyler

4.1.3.1.5. Redif Önünde Kafiyesizlik

Şakir Selim'in bazı şiirlerinin bazı mısralarında rediften önceki ses veya sesler birbirine benzememektedir.

21. Alime, Alime! Cesür Alime!
22. Baarde açtılar ilvan lâle-ler.
23. Küreşiñ seadet ketirdi bizge,
24. Adıñni qanatta taşıylar yel-ler

(D-6) Alime

1. Ah, tabılsañ bugün sen, Çoban-zade,
2. Açıq calpaq betiñmen bir **cilmay**-sañ.
3. Şu teren ve şu halqçan em de sade
4. Cırlarıñman halqımnı bir **quvant**-sañ
- ...
25. Dunay taşa! -dep taştıñ. **İnqilâb**-qa
26. Ümütiñni bağladıñ qanıp-qanıp.
27. Gürüldegen şu küçlü alev-**ot**-qa
28. Tutaştıñ da, can berdiñ aqsız canıp.

(T-10) Hayal

Aşağıdaki örneklerde ise redif öncesindeki kafiyesizliğin son seste kafiye olmadığı hâlde son sestem önceki ünlülerin benzerliği ile telâfi edilmeye çalışıldığını görmekteyiz:

13. Sönmez küneş - Oktyabrniñ nurı **qız**-dıra
14. Qullıq yükün siltep atqan insan köksünü.
15. Eski dünya buğavını qıra **sin**-dıra,
16. Kommünağa yetekley o Sovet ülkesin.

(A-2) Oktyabr

1. Bazanıp yaşayım men **yıldız**-larğa,
2. Million yıl uzaqta olsalar **bile**.
3. Gece tüşip qalsam yañlış **yol**-larğa,
4. Yıldızlarğa baqıp doğru yol **bilem**.
5. Bazanıp yaşayım men **terek**-lerge;
6. Etrafnı yaqqanda küneş alqası,
7. Melem olaraq qızğan **ten**-lerge,
8. Qurtara kimerde terек taldası.

(A-3) Tayanç Noqtası

1. Qutlay meni *dostlar*-ım -
2. Yaşım otuzğa yetken.
3. Nasıl duymay *qalğan*-ım,
4. Yıllar nasıl tez ötken.

(D-37) Men Nasıl Şair Oldım

5. Körse ediñ bugün sen qayta tuvıp
6. Qırımtatar qalbine *cet*-keniñni.
7. Otuzıncı cıllarda seni buvıp,
8. Yoq etken şu hainniñ *cek*-kenini.

(T-10) Hayal

Sonuç olarak Şakir Selim'in şiirlerinde en çok "tam kafiye"yi kullandığını, bununla birlikte diğer kafiye türlerinden de epey istifade ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca Ş.Selim'in değişik kafiye türlerini aynı şiir içinde kullandığı örnekler de vardır. Mesela aşağıdaki örnekte 1. ve 3. Mısralarda tam kafiye, 2. ve 4. Mısralarda zengin kafiye kullanılmıştır:

- 1.Nice asır yer yüzünü aqsızlıq *boğ*-dı,
- 2.Nice asır qaranlıqta edi bu a-*lem*.
- 3.Kene yahşı bahtımızğa Oktyabr *doğ*-dı,
- 4.Yüreklerni sıqmay artıq ğam, keder, e-*lem*

(A-2) Oktyabr

Aynı şiirin devamında iki mısrada redifle kafiye sağlanmaya çalışılırken iki mısrada da benzer ses kafiyesi kullanılmıştır:

13. Sönmez küneş - Oktyabrniñ nurı *qız*-dıra
14. Qullıq yükin siltep atqan insan köksünü.
15. Eski dünya buğavını qıra *sm*-dıra,
16. Kommünağa yetekley o Sovet ülkesin.
17. Şu ülkede ögge kete benim de halq-*ım*,
18. Ey, Oktyabr! Yetekleysiñ halqlar elinden.
19. Ey, Oktyabr! Sende taptı halqlar öz baht-*ım*,
20. Sen bergen küç iç tükenmez onıñ belinden.

(A-2) Oktyabr

4.1.3.2. Kafiye Düzeni

Selim'in şiirleri kafiye bakımından çeşitlilik göstermektedir. Klasik kafiye düzenine uygun şiirlerinin yanında yeni kafiye düzenleri ihtiva eden şiirleri de göze çarpmaktadır. Düz, sarmal, koşma, mâni, kaside, semaî, dörtlü ve çeşitli yeni kafiye düzenleri ile şiirler yazan Şakir Selim, en çok çapraz kafiyeden faydalanmıştır.

Şakir Selim'in şiirlerini kafiye düzenleri bakımından şöyle tasnif ettik:

4.1.3.2.1. Çapraz Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

Şairin çapraz kafiyenin durumuna göre yazdığı şiirlerini kendi içinde şu alt başlıklara ayırdık:

❖ Bütün bendleri çapraz kafiye düzeniyle yazılmış şiirler:

(A-2) Oktyabr , (A-3) Eykeller, (A-6) Soldatınım Vatanım, (A-10) Fal Kerekmey, (A-11) *Başlıksız*. Sıcağım pek büyük ... , (A-16) *Başlıksız*. Ayt, taştan da suvuq ... , (A-19) Aqbardağ, (A-21) Şairge Qıym, (A-23) Anama, (A-24) Yeniseyim, (A-27) Mektüp Yaz, (A-28) Yaremden Bahşış, (A-30) Yareme, (A-32) Soldatnı Beklemek Kerek, (A-33) Hoş Keldiñ!, (A-34) Güzel Yarem, (A-37) *Başlıksız*. Taşnı taşqa ursalar ... , (A-40) Albomiña, (A-41) *Başlıksız*. Yüregiñe tapmaz edim ... , (A-44) Cevaire, (A-45) Baarde, (A-53) Ayneni Dinlep, (D-3) Tezyalarınñ Yüregi Bar Araretti Çelik Qaynay, (D-9) Böyle Yigit, (D-10) Cenk Körmedim, (D-12) Ür Yüregim, (D-13) Halqımdan Öğrendim, (D-16) Elzara, (D-17) Şeñ Ayatqa Qaytırm, (D-19) Yaz Aqşamı Karağaç Tübünde, (D-20) Anama Eñ Büyük Şiirim, (D-35) *Başlıksız*. Ey şair... , (D-39) Köbelek (1 dörtlük), (D-33) Sen Meni Öyle Sev, (SA-4) Yılbaş Şiiri, (SA-13) Ömür-Degirmen, (SA-19) Eşref Şemizade'nin Vefatına, (SA/30-38) Dörtlükler, 5.dörtlük, 6.dörtlük 7.dörtlük, (SA-39) Sekizlikler 1. Sekizlik, (SA-71) Birinci Yır, (SA-73) Üçüncü Yır, (SA/ 39-59) Sekizlikler 5., 6., 9. ve 14. Sekizlikler, (SA-79) Qızğa cevap bermedi çeşme, (SA-83) Onuncu Yır, (U-2) Rekviyem, (U-10) 8-15'te, (U-11) Şiiriyetnen Yaşarım, (U-15) Bizim Güzeller, (U-17) Eñ Güzel Adet, (U-20) *Başlıksız*. Men Seni Sayğınen ... , (U/37-48) Sekizlikler 1., 2., 4., 5. Sekizlik, (U-61) Tur, Arqadaş! Tañ Ağardı-Kiriş, (U-63) 22 Haziran 1941, (U-69) Mükâfat, (YD-1) Vatan ve Şiiriyet, (YD-3) Çıq Tamçıları, (YD-5) Zamañğa, (YD-13) Eñ Küneşli Şeer, (YD-16) Göñül, (YD-20) Men Seni Er Yerde, Er Yerde Tanırım (20), (YD-22) Unutulmağan Yır, (T-12) Hansaray Kölgeleri, (T-12) Gavır, (T-26) Elvida Anam!, (T-41) Peşman, (Q1-4) Perde Açıla, (Q1-5)

Tuvğan Sima, (Q1-15) Katarinanıñ Qızları, (Q1-24) Meni Hatırlama, (Q1-28) Şamata, (Q1-37) Çıngız ve Susannağa, (Q1-40)Sağ Ol, Özbek, (Q1-57) Aşq Gölü, (Q1-58) İlk Sevgim, (Q1-61) Qayda Qaldı Altın Edebiyatıñ, (Q1-62) İtiraz, (Q1-63) Tuvğan Tilim, (Q1-67) Kim Neni Sever , (Q1-78) Qırımlı Şairler.

“(T-41) *Peşman*” şiiri her biri 2 dördlük 10 bölüm hâlinde kaleme alınmıştır. Bu şiirin her bölümü kendi aralarında abab-cdcd düzeninde kafiyelenmiştir. Sadece VII. Bölümün kafiye düzeni abac-dede şeklindedir.

Çapraz kafiye düzeninin hâkim olup bazı dördlükleri-beyitleri-mısraları farklı kafiye ile yazılmış şiirler:

“(A-1) *Yolğa Çıqtım*” şiiri 1 beşlik-4 dördlük-1 beşlikten oluşmuştur. Beşlikler de aslında ilk mısralarının ikiye bölünmesiyle ortaya çıkmıştır.Bu durum kafiyeye de yansımış, çapraz düzende olan bu beşlikler bir mısra frklı kafiyeliymiş gibi gözükmiştir. Şiirin kafiye düzeni: abcbc-dede-ffff-xgyg-hıhı-ijkjk’dir.

“(A-14) *Bütün Gece Yağmur Yağdı, Çoq Yağdı*” şiiri 5 dördlüktür. Şiirin 4 dördlüğü çapraz kafiyeli, 1 dördlüğü ise kafiyelidir: abbb-cdcd-efef-fefe.

“(A-29) *Aydın Gecede*” şiiri 1 beşlik ve iki dördlükten meydana gelmiştir. Şiirin beşlik kısmı aslında ilk mısranın kırılmasıyla beşlik hâline gelmiş ve bu durum kafiyeye de yansımıştır. İki dördlüğü çapraz kafiyeli olan şiirin beşlik kısmı da aslında çapraz kafiyelidir fakat kırık mısradan dolayı farklı bir görünüm ortaya çıkmaktadır: abcdc-efef-ghgh.

“(A-43) *Kökke Baqıp: “Ne Qadar Uzaq”* şiiri 12 mısralıdır. İlk 8 mısrası çapraz kafiyeli, son 4 mısrası düz kafiyelidir: abab-cdcd-eeff.

“(A-47) *Qarday Temiz*” şiiri 3 dördlüktür. 2 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü sarmal kafiyelidir: abab-cdcd-effe.

“(A-48) *Asret*” şiiri 2 dördlüktür. 1 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü koşma tarzında kafiyelidir: abab-cccd

“(A-52) *Neyleyim*” şiiri 5 dördlüktür. 4 dördlüğü çapraz kafiyeli kafiyelidir: abab-cdcd-efgf-hıhı-ijkı.

“(A-55) *Ereceptniñ Öpkesi*” şiiri 39 dördlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-ccdd-efef-ghıi-jklk-mnon-öpöp-rsşs-tsts-uüüü-vyvy-vzxx’dir.

“(D-4) *İşçi Oğlu*” şiiri 6 dördlüktür, 5 dördlüğü çapraz kafiye, 1 dördlüğü karışık kafiyelidir: abab-cdcd-efef-ghıh-ijij-klkl.

“(D-6) *Alime*” adlı 10 dörtlük Şiirin kafiye düzeni: abab-cdcd- efef- ghıh- ijij- klkl- lmlm- nnno’dur.

“(D-11) *Yigit Olsañ*” adlı Şiir 3 dörtlüktür ve 2 drtlĞu çapraz kafiyeli, bir drtlĞu ise karışık kafiyelidir: abac-dede-fgfg.

“(D-14) *Alupqada Bir Eykel Bar*” adlı Şiir, başında ve sonunda birer beyit bulunmakla beraber 10 dörtlükten oluşmuştur. Kafiye düzeninde 10 dörtlük çapraz kafiyeli, beyitler ise farklıdır: Aa-bcbc-dede-fgfg-hıhı-ijij-klkl- mnmn-oo-prpr-sss-tu.

“(D-18) *Eyecan*” Şiiri 8 dörtlük ve 1 beşlikten oluşmuştur. 5 drtlĞu çapraz kafiyeli, 3 drtlĞu ve bir beşliği karışık kafiyelidir.

“(D-21) *Anam Seni Bek Sağındım*” adlı Şiir, 18 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abcb- dede- fgfg- hıhı- ijij - klkl- mnmn- oo - prpr- ssss - tu- vyvz- aaaaaaaaa-bbccbbcc-ddeeddee-ffggffhh-ıııııı- jkkkjkk’dir.

“(D-23) *Kz Yaprakları*” Şiiri  bölümdür, iki bölümü tamamen çapraz kafiyeli, bir bölümü karışık kafiyelidir. 1.bölüm abab-cdcd-efef; 2.bölüm abab-cdcd-efeg-hıhı; 3.bölüm abab-cdcd-efef’dur.

“(D-24) *Evelki Şairler mrinden*” Şiiri 5 dörtlüktür. Şiirin 3 drtlĞu çapraz kafiyeli, 2 drtlĞu karışık kafiyelidir.

“(D-25) *Sizni Oyladım*” Şiiri 6 dörtlüktür. Şiirin 5 drtlĞu çapraz kafiyeli, 1 drtlĞu karışık kafiyelidir.

“(D-31) *Keldim Seni Tapmadım*” adlı Şiiri 3 dörtlük ve bir beşlikten oluşmuştur. 3 drtlĞu çapraz kafiyeli, 1 beşliği karışık kafiyelidir.

“(D-34) *İlk Sevgim*” Şiiri 3 dörtlüktür. Şiirin 2 drtlĞu çapraz kafiyeli, 1 drtlĞu ise karışık kafiyelidir.

“(D-37) *Men Nasıl Şair Oldım*” Şiiri 19 dörtlüktür. Şiirin 15 drtlĞu 15 drtlĞu çapraz kafiyeli, 2 drtlĞu mâni tarzında kafiyeli, 2 drtlĞu ise serbest kafiyelidir.

“(D-38) *Men zm*” Şiiri 7 dörtlüktür. 6 drtlĞu çapraz kafiyeli, 1 drtlĞu karışık kafiyelidir.

“(SA-5) *Balalığım*” Şiiri 13 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abac-dede-fgfg--hıhı-ijij-klkl-mnon-prp-sss’dir.

“(SA-7) *Qarabanı Beklep*” Şiiri, 9 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abcb- dede- fgfg- hıhı- ijij- mnon- prp- ssss- tut’dur.

“(SA-11) *Yırcı*” Şiiri, 6 dörtlükten oluşmuştur Şiirin kafiye düzeni: abac-dede-fgfg-hıhı-ijij’dir.

“(SA-14) *Başlıksız*. Men Seni Tüşümde ...” , şiiri 3 dörtlüktür. Şiirin kafiye düzeni: abab-cdcd-efff’dir.

“(SA-18) *İnsanğa*” şiiri, 7 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cded-fgfg-hıhı- ijij- klkl-mnmn’dir.

“(SA-20) *Şair*” şiiri, 7 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cdcd-dbdb-cbcb-cbcb-ebfb’dir.

“(SA-21) *Vâçeslav Mikrovga*” şiiri, 12 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cdcd-efef-ghgh-ıiii-jkjk-lmlm-nono-öpöp-rşşş-tutu’dur.

“(SA-23) *Yahşı İnsan*” şiiri, 5 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cded-fgfg-hıhı-ijij’dir.

“(SA-24) *Düel*”şiiri, 6 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cdcd-efef-ghgh-ıiii-jklk’dir.

“(SA-72) *Ekinci Yır*” şiiri , 10 dörtlük dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cded-fdfd-ghgh-ıiii-jklk-mnmn-oöoö-prps-ştut’dir.

“(SA-75) *Nadiriñ Yır*” şiiri 24 mısra ve bir dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cded-fggg-cded- hııı-cded’dir.

“(SA-76) *Beşinci Yır*”, şiiri 10 dörtlüktür. Şiirin 7 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 1 dörtlüğü dörtlü kafiyeli, 2 dörtlüğü ise muhtelif mısraları kendi aralarında çapraz kafiyeli düzendedir: abab-cccc-dede-fgfg-hııı-jkjk-lmlm-nono-öprp- şşşş.

“(SA-76) *Altıncı Yır*” şiiri 4 dörtlüktür. Şiirin 2 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 1 dörtlüğü dörtlü kafiye düzenindedir. 1 dörtlüğü ise iki mısrası kendi arasında kafiyelidir: abab-cccc-dedf-ghgh.

“(SA-76) *Gülnazniñ Yır*” şiiri 22 mısradan oluşmuş bir şiirdir. Şiirin ilk 12 mısrası çapraz kafiyeli, 10 mısrası da düz kafiyelidir: Ababcdcdefef-gghhıııı.

“(SA-80) *Yedinci Yır* şiiri 4 dörtlük ve 20 mısralık bir bölümden oluşmaktadır. Şiirin 3 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 1 dörtlüğü koşma tarzında kafiyeliyken 20 mısralık bölümü kafiyesizdir-serbest kafiyelidir: abab-cddd- efeg-hıhı-serbest.

“(SA-81) *Sekizinci Yır*” şiiri 8 dörtlük ve bir beyitten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni: abab-cdcd-efef-ghgh-ııij-klkl-mnom-öpöp

“(SA-82) *Dokuzuncu Yır*” şiiri 15 dörtlüktür. Şiirin 10 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 5 dörtlüğü ise bazı mısraları kendi arasında kafiyelidir: abcb-deca- fgfg-hııı-jkjk-lıll-mnmn-oöoö-prpr-şşşş-tutu-üvüv-yzxyz-aabbaabb- cddccdd.

“(SA-85) *Nadir*” şiiri 5 dörtlük ve bir beyitten oluşmuştur. Şiirin 2 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 3 dörtlüğü ise bazı mısraları kendi arasında kafiyelidir: abcb-dede-fdfg-hdgh-iiii-jk.

“(SA-87) *Başlıksız. Alev daa kl...*”, Şiiri 5 dörtlük ve bir beyitten oluşmuştur. Şiirin 4 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 1 dörtlüğü düz kafiyelidir: abab-cdcd-eeff-ghgh-iiii-jk.

“(SA-89) *Bağışlav*” Şiiri, 50 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin 42 dörtlüğü çapraz kafiye ile, 8 dörtlüğü karışık kafiye ile yazılmıştır. Bağışlav’ın 2 dörtlükten oluşun 1.bölümünün kafiye düzeni aprazdır: abab-cdcd. 14 dörtlük 2. bölümünün kafiye düzeni Şöyledir: abcb-defd-ghgh-iiii-jklk-mnmn- oo-jklk-prpr-sşşş-tutu-vv-yzyz-qwqw. 7 dörtlük 3.bölümün kafiye düzeni abab-cddd-efef-ghgh-iiii-jkjk-lmlm şeklinindedir. 12 dörtlük 4.bölümünün kafiye düzeni ise abab-cdcd-efef-gggg-hıhı-ıjjj-klkm-nono-pp-rsrs-şşşt-uçuş’dr. 14 dörtlük 5. bölümünün kafiye düzeni abab- cdcd-efef-ghgh-iiii-jkjk-lmlm-non-prpr-sşşş-tut-vyvy-zxzx-qwqw’dir. Tek dörtlük son bölümü 6. bölümü abab kafiye düzenindedir.

“(SA-90) *Nikaragua Faciasından Levhalar*” Őiirininin bölümleri ve kafiye düzeni Şöyledir: 1. bölüm 5 dörtlük ve bir beyitten meydana gelmiştir; abab-cdcd-efef-ghg-iiii-jk. 2. bölüm 4 dörtlüktür; abab-cdcd-efef-gghh. 3.bölüm 4 dörtlük ve bir beyittir; abab-cdcd-efef-gghh. 4.bölüm 4 dörtlüktür; abcb-dede-fgfg-hıhı.

“(SA-92) *Bir Deli ve Qırq Aqıllı*” Şiiri 25 dörtlüktür ve 19 dörtlüğü çapraz kafiyelidir, 6 dörtlüğü karışık kafiyelidir.

“(SA-93) *Cumert Yılan, Alicenap Qart Ve Hıyanet Köse Aqqında Masal*” Şiiri 29 dörtlüktür. 9 dörtlüğü çapraz kafiyeli, diğer dörtlüklerinin muhtelif mısraları kendi aralarında kafiyeli bir düzen göstermektedir: abac-adad-aeae-afag-hdhd.

“(U-3) *Tayanç Noktası*” Şiiri 5 dörtlüktür. Őiirn 3 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 2 dörtlüğünün ise muhtelif mısraları kendi aralarında kafiyeli bir düzen göstermektedir.

“(U-7) *Uyanuv*” Şiiri 7 dörtlüktür ve 5 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 2 dörtlüğü ise karışık kafiyelidir: abcb-dede-fgfh-iiii-jkjk-lmlm-nono.

“(U-9) 20 Million Safqa Tizile”, Şiiri 8 dörtlüktür ve 7 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 1 dörtlüğü ise karışık kafiyelidir: Abab-cdcd-efef-ghıh-iiii-jkjk-lmlm- nono.

“(U-12) *Ustaznı Hatırlap*” Şiiri 10 dörtlüktür ve 8 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 2 dörtlüğü ise karışık kafiyelidir: abcb-dede-fgfg-hıhı-ıjjj-klkl-mnon-pp-rsrs- şşşt.

“(U-13) *eltek ve Dedem*” Şiiri 5 dörtlüktür ve 3 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 2 dörtlüğü düz kafiyelidir: abcc-dede- fgfg-hıhı-ıjjj.

“(U-16) *Aenk ve Renk*” şiiri 5 dörtlüktür ve 4 drtlg çapraz kafiyelidir, 1 drtlg ise sarmal kafiyelidir: abab-cdcd-efef-ghgh-iiii.

“(U-22) *Başlıksız*. Baar keldi ...” şiiri, 5 dörtlüktür. Şiirin 3 drtlg çapraz kafiyeli, 1 drtlg düz kafiyeli, 1 drtlg ise iki mısrası kendi arasında kafiyeli dzendeir.abab/ cada/ efef/ gghh/ iiii.

“(U-23) *Yapalaplâp Qar Yava*” şiiri, 3 dörtlüktür ve 2 drtlg çapraz kafiyeli, 1 drtlg sarmal kafiyelidir: abab-cdcd-efef.

“(U-31) *Masal*” şiiri, 10 dörtlüktür ve 8 drtlg çapraz kafiyeli, 2 drtlg ise karışık kafiyelidir: abcb-dede-fgfg-hıhı-ijij-klkl-mnmn-oo-prr-sssş.

“(U-33) *Emen*” şiiri ,6 dörtlüktür ve 3 drtlg çapraz kafiyeli, 3 drtlg karışık kafiyelidir: abac-aded-fafa-ghgh-iiii-jkjj.

“(U/37-48) *Sekizlikler*” bölümündeki 3. Sekizlik, iki dörtlüktür ve bir drtlg çapraz kafiyeli, diğerk drtlg karışık kafiyelidir: abab-cdce.

“(Sağın (U-59)”) şiiri, 88 mısra + 8 mısradan oluşmuştur. Şiirin çoğuk mısraları kendi arasında çapraz kafiyeli olmakla birlikte bazı mısraları karışık kafiyelidir: abcb-dede-fgfg-hııı-jjjj-klkl-mnmn-op ...

“(U-60) *Merdivenden Yıkıldı*” şiiri, dört bölüm ve 29 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin 24 drtlg çapraz kafiyeli, 5 drtlg ise karışık kafiyelidir. 1.bölümü 11 dörtlüktür ve 9 drtlg çapraz kafiyeli, 2 drtlg karışık kafiyelidir: abab-cdcd-efge-hıhı-ijijl-klml-nono-pp-rsrs-ştst-uçuş. 2. Bölümü 2 dörtlüktür ve bir drtlg çapraz, bir drtlg karışık kafiyelidir: abcb-dede. 3. bölümü dört dörtlüktür ve tamamı çapraz kafiyelidir: abab-cdcd-efef-ghgh. 4. bölümü on iki dörtlüktür ve on drtlg çapraz kafiyeli, iki drtlg karışık kafiyelidir: abab-cdcd-efef-ghgh-iiii-jkjk-lmlm-nono-pp-rsrs-u-vyvy.

“(U-62) *Tur Arqadaş*” şiiri, 11 dörtlüktür ve sekiz drtlg çapraz,  drtlg karışık kafiyelidir: abcb-dede-fgfg-hıhı-ijij-klml-nono-pp-rsrs-ştst- ...?

“(U-67) *Düşmanğa Nefret Besle*” şiiri, 9 dörtlükten oluşmuştur; şiirin 8 drtlg çapraz kafiyeli, 1 drtlg düz kafiyelidir: abab-cccc-dede-fgfg-hıhı-ijij-klkl-mnmn-oo.

“(U-68) *Şair ve Cenk*” şiiri, 17 dörtlükten oluşmuştur; şiirin 16 drtlg çapraz kafiyeli, 1 drtlg ise karışık kafiyelidir: Abab-cdcd-efef-ghgh-iiii-jkjk-lmlm-nono-pp-rsrs-ştst-uçuş-vyvy-zxqx-aabbaabb- ...

“(U-60) *Yılbaş Gecesi Yazılğan Mektp*” şiiri, 21 dörtlüktür ve 16 drtlg çapraz kafiyelidir. 5 drtlg ise karışık kafiyelidir: Abab-cdcd-efef- ghgh-ijij-klkl-mnmn-u-zyyaa-bbccbbcc-...

“(U-73) *Fatma İbraimova*” şiiri, 5 beşliktir ve kafiye düzeni şöyledir: abcb-accc-dede-fgfh-ıiii.

“(YD-2) *Beyaz Tabaq*” şiiri, 6 dördlüktür. Şiirin 3 dördlüğü çapraz kafiyeli, 3 dördlüğü ise karışık kafiyelidir.

“(YD-4) *Sabır Tübü*” şiiri, 11 dördlüktür. Şiirin 6 dördlüğü çapraz kafiyeli, 5 dördlüğü ise karışık kafiyelidir.

“(YD-6) *Ana Qıymeti*” şiiri, 5 dördlüktür. Şiirin 3 dördlüğü çapraz kafiyeli, 1 dördlüğü düz kafiyeli ve 1 dördlüğü ise karışık kafiyelidir.

“(YD-7) *Hatıra Künü*” şiiri, 10 dördlüktür, şiirin 8 dördlüğü çapraz kafiyeli, 1 dördlüğü karışık kafiyeli, 1 dördlüğü ise kafiyesizdir.

“(YD-8) *Qalemnen Dertleşiv*” şiiri, 9 dördlüktür. Şiirin 7 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü düz, 1 dördlüğü de karışık kafiyelidir.

“(YD-12) *Küçük Ögüt*” şiiri, 6 dördlüktür. Şiirin 5 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü karışık kafiyelidir.

“(YD-15) *Çavdar Ötmeği*” şiiri, 6 dördlüktür. Şiirin üç dördlüğü çapraz, 3 dördlüğü ise karışık kafiyelidir.

“(YD-18) *Bağçasaray*” şiiri, on dördlüktür. Şiirin sekiz dördlüğü çapraz, iki dördlüğü ise karışık kafiyelidir.

“(YD-32) *Qaya ve Qartal*” şiiri, 13 dördlüktür ve 10 dördlüğü çapraz kafiyeli, 2 dördlüğü karışık kafiyeli, 1 dördlüğü ise mânî tarzında kafiyelenmiştir.

“(T-5) *Oktyabr 6, 1992*” şiiri, beş dördlüktür. 3 dördlüğü çapraz kafiyeli, 2 dördlüğü düz kafiyelidir: Abab-cdcd-eeff-ghgh-ıiii.

“(T-10) *Hayal (10)*” şiiri, 9 dördlüktür. Şiirin 8 dördlüğü çapraz kafiyeli, 1 dördlüğü ise mânî tarzında kafiyelidir: abab-cdcd-eeff-ghgh-ıiii-jkjk-lmlm-nono-öpöp.

“(T-5) *Zincirli Medrese*” şiiri, 6 dördlüktür. Şiirin 4 dördlüğü çapraz, 2 dördlüğü ise mânî tarzında kafiyelidir: aabc-dede-fgfg-hıhı-ıijj-kklk.

“(T-15) *Bağışlav*” şiiri, 9 dördlüktür. Şiirin 8 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü ise karışık kafiyelidir: abab-cdcd-efef-ghgh-ıiii-jklk-mnmn-oöop-rsrs.

“(T-16) *Bir Gecede*” şiiri, 10 dördlüktür. Şiirin 9 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü ise düz kafiyelidir: abab-cdcd-efef-ghgh-ıiii-jkjk-lmlm-nono-öpöp-rsss.

“(T-17) *Qırım Cennet Degil, Dostlar*” şiiri, 13 dördlüktür. Şiirin 4 dördlüğü tam çapraz kafiyelidir. 6 dördlüğünde ise her dördlüğün iki mısraları aralarında çapraz kafiyeli, 1 dördlüğü ise zxxx kafiyelidir: abab-acdc-efgf-hııı-ajkj-lmnm-oöoö-prrr-sşşş-ptut-vyvy-zxxx-qwqw.

“(T-43) *Qırımğa Qaytqan EmirAmet*” şiiri, 6 dörtlüktür. Drtlktlerinde tam çapraz kafiyeye olmamakla birlikte her drtlgn kendi içinde belli mısraları birbirleriyle apraz Şekilde kafiyelenmiştir: abcb-abdb-abeab-abfb-abfb-abgb- ...

“(Q1-2) *Menim Bir Davam Vatan Davası*” Şiiri, 22 mısralı bir Şiirdir. Şiirin 16 mısrası çapraz kafiyeli, 4 mısrası düz kafiyelidir:

“(Q1-30) *Afu Et, Türkiye*” Şiiri, bir beyit+ 6 dörtlük+ bir beyittir ve 3 drtlg çapraz kafiyeli olan Şiirin kafiyeye düzeni Şöyledir: aa-bcbc-dede-fgfg-hiii-jkk-iiii-ii

“(Q1-33) *Sos!*” Şiiri, 10 dörtlüktür. Şiirin 3 drtlg çapraz, 3 drtlg dörtlü, 2 drtlg mn tarzında, 1 drtlg semaî tarzında, 1 drtlg düz kafiyelidir: abab-ccdd-eeee-fgfg-hhhh-iiii-jjjj-kklk-mmmn-o.

“(Q1-35) *Aqaylıq Borcu*” Şiiri, 8 drtlktr. Şiirin 6 drtlg apraz, 1 drtlg dz, 1 drtlg karışık kafiyelidir: abab-cccc-efef-ghgh-iiii-jkjk-lmlm-nnoo.

“(Q1-42) *Bazı Aqaylarımızğa*” Şiiri, 12 drtlktr. Şiirin 11 drtlg apraz, 1 drtlg karışık kafiyelidir: abab-cdcd-efgg-hih-ijij-klkl-mmmn-o-prpr-sss-tutu-vv.

“(Q1-52) *Şiiriyet*” Şiiri, 5 drtlktr. 4 drtlg çapraz, 1 drtlg karışık kafiyelidir: abcd-efef-ghgh-iiii-jkjk

“(Q1-53) *Şair Bolsa*” Şiiri, 10 dörtlüktür. Şiirin 7 drtlg çapraz, 1 drtlg mn tarzında, 2 drtlg karışık kafiyelidir: Aaba-cdcd-eaea-fdfd-ghgh-iiii ...

“(Q1-74) *Ev, Mayıs 1, 1990*” Şiiri, *** ile ayrılmış olan “On yıl Azap ektim Men” kısmıyla beraber 41 dörtlüktür. Ev, Mayıs 1, 1990 (74) olan kısmı 36 dörtlüktür ve bu 36 drtlgn 26 drtlg çapraz kafiyeli, 2 drtlg düz kafiyeli, 8 drtlg karışık kafiyelidir. “On yıl Azap ektim Men” kısmı 3 drtlg çapraz, 1 drtlg sarmal, 1 drtlg karışık kafiyelidir.

“(Q1-75) *Amerikağa Mektp*” Şiiri, 15 sekizliktir. Şiirin muhtelif mısraları kendi arasında çapraz kafiyeye ile kafiyelenmiştir: abbcddcd- efffghih- ijijklklml -nono ...

“(Q1-79) *Hatime (79)*” Şiiri, 5 dörtlüktür. Şiirin 3 drtlg çapraz, 2 drtlg düz kafiyelidir. aabb-ccdd- efef-ghgh-iiii.

4.1.3.2.2. Düz Kafiyeye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

❖ Düz kafiyeli beyitler hâlinde yazılmış Şiirler:

Bu Şekilde 13 Şiir vardır: (A-20) Ressam, (A-39) Sevgini Sen oq Yazasın, ayt ne için?, (A-15) Tatlı Zeer, (A-22) Lokatacılara, (D-40) Ayneni, (T-14) Türkiyede YaŐaŐan Yurtdaşlarıma, (T-19) Meraba Gençlik!, (T-33) Aqmescit Bazarında, (Q1-7) Aydınız

Gençler!, (Q1-9) Salğır Taştı, (Q1-17) Vatanda Yaşa, (Q1-22) Narlı Dere, (Q1-60) Toydan Evel Davul Zurna Çalmañız, (Q1-68) Çoban Çoq Olğan Yerde...

“(Q1-17) *Vatanda Yaşa*” şiiri, 4 beyittir ve bu beyitlerin hepsi aa-aa-aa-aa kafiye düzeninde yazılmıştır.

❖ Düz kafiye Düzeni ile dörtlükler hâlinde yazılmış şiirler:

(A-8) Ordum Seni Unutmam, (A-42) Bilesiñ, “(U/37-38) Sekizlikler” bölümündeki 6. sekizlik, (T-4) Çelebi Cianniñ Sonki Yırı, (Q1-20) İsyân Edip Ketti, (Q1-25) Qalpaççı Asan Ağa, (Q1-31) Küz Yapraqları, (Q1-47) Asiye Saale, (Q1-72) Kün Siyardı Mayıs 18, 1944 s.

Bu şiirlerden “(Q1-25) Qalpaççı Asan Ağa” şiiri, beş dörtlüktür. Şiirin ilk dört dörtlüğü düz kafiyeli, son dörtlüğü ise kafiyesizdir. Küz Yapraqları (31) (Q1) şiiri 4+2+4+2+4+2 düzeninde yazılmıştır ve kafiye düzeni de düzdür: aabb-cc-ddee-cc-fghh-cc.

❖ Düz kafiye düzeni ile altılık hâlinde yazılmış şiirler:

“(Q1-59) Vasiyet” adlı şiir üç altılıktır.

❖ Düz kafiye düzeni ile tertipsiz bendler hâlinde yazılmış şiirler:

“(A-5) *Atom Degil*” şiirinin 20 mısrası, “(A-36) *Yigit ve Qız (yır)*” şiirinin 10 mısrası, “(D-8) *Matematik*” şiirinin iki onluk+bir beyiti, “(T-34) *Ey Kafkaz Dağları!*” şiirinin 33 mısrası, “(Q1-13) *Qorqmañız Tatarlar*” şiirinin on dört mısra + yirmi mısra + bir beyit (14x1)+(20x1)+(2x1)’i, “(Q1-16) *Qara Qıştan Soñ Baar Arfesinde*” şiirinin on altı mısra+bir dörtlük (16x1) + 4 bölümü, “(Q1-29) *Savlıqman Qal, Tatarlık...*” şiirinin kırık mısrası, “(Q1-32) *Bilmir*” şiirinin kırk dört mısrası, (Q1-48) Kervanbaş ve Çalbaş Bora (10x1)+(14x1)+(12+1) bölümü, “(Q1-51) *“Yañı” Molla, İmamlar*” şiirinin 22 mısrası, “(Q1-55) *“Lenin Bayrağı” Gazetasını Hatırlap*” şiiriin 22 mısrası düz kafiye düzeni ile yazılmıştır.

Bu şiirlerden “Lenin Bayrağı” Gazetasını Hatırlap (55) (Q1) şiiri 22 mısradır ve kafiye düzeni: aaaa-bbcc-ddee-ffgg-hhıı-ii şeklindedir.

❖ Düz kafiye düzeninin hâkim olduğu, bazı dörtlükleri-beyitleri-mısraları farklı kafiye düzüni ile yazılmış şiirler:

“(A-7) *Abaqan-Tayşet*” şiiri 3 dördlüktür. Şiirin 2 dördlüğü düz kafiyeli, 1 dördlüğü ise sarmal kafiyelidir: abba-ccdd-eeff.

“(A-13) *Meraba*” şiiri 13 mısradır ve şiirin kafiyeye düzeni a-bb-cc-dd-ee-fggf’dir.

“(D-36) *Tanıştılar*” şiiri, iki dördlük-iki beşlik-bir dördlükten meydana gelmiştir. Şiirin iki beşlik kısmı karışık kafiyeli, 3 dördlüğü ise düz kafiyelidir.

“(D-64) *Sağlıqlaşuv*” şiiri, 6 dördlüktür ve 5 dördlüğü düz kafiyeye ile, 1 dördlüğü ise çapraz kafiyeye ile yazılmıştır: aabb-ccdd- eeff- gghh- iii- jjkk.

“(U-5) *Kommünist*” şiiri 6 dördlüktür. 4 dördlüğü düz kafiyeli, 2 dördlüğü çapraz kafiyelidir: abab-aacc-dfdf-aacc-aagg-hhıı.

“(YD-25) *Adları Silingen Köyler*” şiiri, on dört beyittir. Şiirin on üç beyiti düz (mesnevî), bir beyiti karışık kafiyelidir.

“(T-7) *Başlıksız. Ölü közü kibi ...*” şiiri, 9 mısradır. Şiirin ilk iki ve son iki mısraları kendi arasında düz kafiyelidir: aabacdcee.

“(T-9) *Dobruçalı KırımTatarlarğa*” şiiri, 8 dördlüktür. Şiirin 6 dördlüğü düz kafiyeli, 1 dördlüğü mânî tarzı kafiyeli ve 1 dördlüğü de karışık kafiyelidir: aabb-ccdd-eeff-gghh-iii-jjkk-llmn-ooöo-pprr.

“(Q1-3) *Soñu Körülmegen Şiir 1-2*” şiiri, iki bölüm hâlinde yazılmıştır. Şiirin I. Bölümü 11 dördlüktür ve tamamı düz kafiyelidir. II. Bölümü 6 dördlüktür ve tamamı çapraz kafiyelidir.

“(Q1-6) «*Vatan Nedir?*» *Degen Sualime Cevap Berip Olamağan Gençlerimizge*” şiiri, 5 dördlüktür. Şiirin 3 dördlüğü düz kafiyeli, 1 dördlüğü dördlü (aaaa) kafiyelidir.

“(Q1-11) *Biçare Qırım*” şiiri, 7 dördlük ve bir beyit olarak kaleme alınmıştır. Şiirin 5 dördlüğü düz kafiyeli, 1 dördlüğü mânî tarzında kafiyeli, 1 dördlüğü (abaa) kafiyeli, beyit kısmı ise düz kafiyelidir (öö).

“(Q1-66) *Qadınlarımızğa Arzuhalim*” şiiri, 4 dördlüktür. Şiirin üç dördlüğü düz, bir dördlüğü ise sarmal kafiyelidir.

“(Q1-71) *Qırımname (Destan)*” şiiri, *** ile ayrılmış bölümü “*Nice Kere Qurulaman...*” ile birlikte 14 dördlüktür. Şiirin Qırımname kısmı 7 dördlüktür ve 6 dördlüğü düz, 1 dördlüğü çapraz, kafiyelidir: Aabb-cdcd-eeff-gghh-iii-jjll-llmm. Şiirin Nice Kere Qurulaman bölümü de 7 dördlüktür ve her dördlük düz kafiyeye ile kafiyelenmiştir: aabb-ccdd-eeff-gghh-iii-jjkk-llmm.

“(Q1-77) *Rivayet-I Adını Begenmegen Taltunkelerge*” şiiri, 20 dördlüktür. Şiirin 7 dördlüğü düz, 6 dördlüğü çapraz, 1 dördlüğü mânî tipi kafiyelidir. 6 dördlüğü ise bir kafiyeye düzeni göstermemektedir.

4.1.3.2.3. Kaside Tipi Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim kaside tipi kafiye (aa-ba-ca-da-ea-fa ...) düzeni ile 17 şiir yazmıştır. Bunların 15'ü beyitlerle, ikisi ise 12 mısrayla yazılmıştır. Şairin kaside tipi kafiye ile yazdığı beyitler hâlindeki şiirleri şunlardır:

(D-15) Gazel, (D-26) Seniñ İle Ketti Qalbim, (D-27) Aşık Ümer, (D-28) Mendirim, (D-29) Niçün?, (D-30) Kördüm Seni Baar Faslı, (D-31) Belleyim, (D-60) Ey-Vah, (SA-62) Çağırınız Mahbubemi, (SA-63) Olmasan, (SA-69) Ne Olğan, (U-55) Yarem Olsañ, (U-56) Gül Gibi Dülbersiñ, (Q1-50) Öz-Özüme.

Kaside tipi kafiye düzeni ile 12 mısra hâlinde yazılmış şiirler şunlardır: (U-54) Kim Eken O?, (U-57) Ey Göñlüm.

4.1.3.2.4. Semai Tarzı Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

Sadece kafiye bakımından semaî tarzında kafiye düzeni ile kaleme alınmış olan bu şiirlerin tür olarak semâî ile ilgisi bulunmamaktadır. Bu şiirlerin kafiye şeması şöyledir: aaab-cccb-dddb-eeeb-fffb-gggb-hhhb... Şairin semaî tarzı kafiye ile yazıldığı şiirleri şunlardır:

(T-3) Yaralanğan Türküler, (T-18) Bahtlı Qul Say Özünni, (Q1-8) Bizni Añlamağan Yıvanlarğa, (Q1-12) Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet?, (Q1-23) Sersemlik (Q1-38) Bir Ay Bar, (Q1-49) Çöl Qadını, (Q1-54) Rollan Qadıevniñ Hatırasına, (Q1-64) Yetim Bala Aqmescit Yetimhanesinde. Bu şiirlerden “(Q1-54) *Rollan Qadıevniñ Hatırasına*” adlı şiir 6 dörtlüktür. Şiirin 5 dörtlüğü semaî tarzında kafiyelenirken 1 dörtlüğü mânî tarzında kafiyelenmiştir: Aaba-ccca-ddda-eeee- fffa- ggga.

4.1.3.2.5. Sarmal Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

Şakir Selim bendlerinin sayısı farklı olmakla beraber bütün bendleri sarmal kafiye düzeni ile (abba-cddc-effe ...) yazılmış 3 şiir kaleme almıştır. Bu üç şiiri de dörmlükler hâlinde yazılmıştır. Şairin sarmal kafiyeli şiirleri şunlardır:

(A-50) *Başlıksız*. Eh, neyleyim alışkan ... , (U-66) Üç Köşeli Mektüpler, (T-36) Arıq Başniñ Eteğinde. Şairin ayrıca 10 dörtlük olan “(Q1-1) Oquyucuma” şiirinin 4 dörtlüğünü sarmal kafiyedir. Bu şiirin 2 dörtlüğü düz kafiyeli, 2 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 2 dörtlüğü ise dörtlü kafiyelidir.

4.1.3.2.6. Mani Tarzı Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

Şairin “(A-56) *Şiirlerime*” şiiri 3 dörtlük, “(Q1-27) *Çoçamı*” şiiri 4 dörtlük ve mânî tarzı kafiye (aaba-cccde-eeefe ...) ile yazılmış şiirleridir. Bir de bunların yanında Sevgi Alevi şiir kitabında yer alan Dörtlükler (30-38) bölümündeki 9. Dörtlük ve Uyanuv şiir kitabındaki Dörtlükler (49-53) bölümündeki 5 dörtlüğün hepsi mânî tarzı kafiye ile yazılmıştır. 5 dörtlük “(Q1-18) *Saçım Ağardı*” şiirinin ise 2 dörtlüğü mânî tarzı kafiyeli olmakla beraber şiirin 2 dörtlüğü çapraz, 1 dörtlüğünün son iki mısrası düz kafiyelidir: aaba-bcdd-efef-ghgh-iiii.

4.1.3.2.7. Koşma Tarzı Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

Şair bütün bendleri koşma tarzında kafiye düzeni ile meydana getirilmiş şiir yazmamıştır. Şairin 3 şiirinde bazı dörtlükleri koşma tarzında kafiye düzeni ile yazdığı görülmektedir. Bu şiirler ve kafiye düzenleri şöyledir:

“(A-51) *Ah Ne yazıq*” şiiri 3 dörtlüktür ve şiirin 2 dörtlüğü koşma tarzı kafiyeli, 1 dörtlüğü ise çapraz kafiyelidir: aaab-cccd-efef.

“(SA-3) *Zamandaş*” şiiri 9 beşliktir ve bu beşliklerin ilk dört mısraları koşma tarzında kafiyeli, son mısraları nakarattır: aaabc-dddec-fffge-hhhic-iiije-kkklc ...

“(Q1-76) *Quzğunlar*” şiiri 26 dörtlük ve 1 beşlikten oluşmuştur. Şiirin 9 dörtlüğü koşma tarzında kafiyeli, 7 dörtlüğü düz kafiyeli, 7 dörtlüğü çapraz kafiyeli, 1 dörtlüğü sarmal kafiyeli, 1 dörtlüğü serbest kafiyeli ve 1 beşliği de kafiyelidir.

4.1.3.2.8. Dörtlü Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

“(Q1-14) *Tiyme Mezhebime*” şiiri, 6 dörtlüktür dörtlüklerinin hepsi dörtlü kafiye düzeni ile yazılmıştır: aaaa-bbbb-cccc-dddd-eeee-ffff.

“(Q1-21) *Basır Gafarniñ Baştasına*” şiiri, tek dörtlüktür ve dörtlü kafiye düzeni ile yazılmıştır (aaaa).

“(Q1-34) *Avaşerfe*” şiiri, 9 dörtlüktür ve şiirin 5 dörtlüğü dörtlü kafiye ile 4 dörtlüğü ise düz kafiye düzeni ile yazılmıştır: aabb-cccc-dddd-eeee-ffff-gghh-iiii-jkkk-iiii.

“(Q1-46) *Qadınızın Biñ Yaşasın!*” şiiri, 5 dörtlüktür dörtlüklerinin hepsi dörtlü kafiye düzeni ile yazılmıştır: aaaa-bbbb-cccc-dddd-eeee.

İkinci ve Dördüncü Mısraları Kafiyeli Yazılmış Şiirler:

“(A-15) *Başlıksız. Bir Çıtlım Toz ...*” (15) şiiri, 1 dörtlüktür: abcb.

“(A-17) *Başlıksız. Taştay Qattı Olsa ...*” şiiri, 1 dörtlüktür: abcb.

“(U-28) *Aytılmağan Sözler*” şiiri sekiz dörtlüktür. Şiirin kafiye düzeninden örnek şöyledir: Abcb-dede-fgcb-cehe-iiii-jeke ...

Uyanuv şiir kitabında Sekizlikler (37) bölümündeki 6. Sekizliğin kafiye düzeni abcb-aded’dir. Diğer sekizliklerin kafiye düzenleri de aşağıdaki gibidir.

Uyanuv	Sekizlikler (37)	7.sekizlik	abcb-aded
Uyanuv	Sekizlikler (37)	9.sekizlik	abcb-dbdb
Uyanuv	Sekizlikler (37)	10.sekizlik	abcb-dbdb
Uyanuv	Sekizlikler (37)	11.sekizlik	abcd-ebfd.

“(YD-14) *Qara Özençik*” şiiri uzun ve kısa mısraları düzenli olarak 7 dörtlükten oluşmuştur. Şiirin kafiye düzeni abcb-dbeb-ebfb-gbhb-ıbib-jbkb-lbmb’dir.

4.1.3.2.9. Bendleri Muhtelif Kafiye Düzenleri İle Yazılmış Şiirler

Şairin bazı şiirlerinde farklı kafiyelerin bir arada kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle farklı şiir kitaplarında “Sekizlikler” başlığında yer alan şiirlerde bu kullanım göze çarpmaktadır. Farklı kafiye düzenlerinin bir arada kullanıldığı şiirler ve düzenleri şöyledir:

(A-25) Endi Birkaç Yapraq açqan Nazik : Abcb-defgfg

Dalda

(A-38) Sağınıñ Tegenekli Gülleriniñ : aaba-cbdd-eeff

(A-31) Bağışla! : abcb-dede-fghg-iiij

(A-35) İnanmaysıñ : abab-cdee

(A-46), Baar Keldi Sen de Kel (Yır) : abab-cded-fggg-cded-iiii-cded

(A-49) Yoq Tiz Çökemem Qarşında Dülber	: abba-cccd
(A-49) Seitnen Veli	: aaba-cdec-fghf-iiii-jklk-mnon-öprp- ...
Sekizlikler (39-59) 2.sekizlik (SA)	: aabb-abab
Sekizlikler (39-59) 3.sekizlik (SA)	: abac-cdce
Sekizlikler (39-59) 4.sekizlik (SA)	: abcb-dede
Sekizlikler (39-59) 7.sekizlik (SA)	: abab-cccd
Sekizlikler (39-59) 8.sekizlik (SA)	: abab-cdce
Sekizlikler (39-59) 10.sekizlik (SA)	: abab-cded
Sekizlikler (39-59) 11.sekizlik (SA)	: abab-cdce
Sekizlikler (39-59) 12.sekizlik (SA)	: abab-cdcc
Sekizlikler (39-59) 13.sekizlik (SA)	: abab-cdcc

“(Q1-78) Rivayet-II” adlı 26 dörtlüktür, çapraz ve mânî tarzında kafiyelenmiş dörtlükleri vardır.

4.1.3.2.10. Son Bir veya İki Mısrası Tekrarlanan ve Farklı Nazım Birimleriyle Yazılmış Şiirler

“(SA-10) Sizge Ne Kerek?” şiiri, 5 altılıktır, kafiye düzeni abbbbc-abbbc-abbbbc-abbbbc-abbbbc. Bu şiirde bendlerinin 1. mısraları da tekrarlanmaktadır.

“(SA-12) Künlerim” şiiri, 5 altılıktır ve kafiye düzeni şöyledir: aabcbc-aabcbc-aabcbc-aabcbc-aaddec.

“(YD-10) Seni Unutmayan Vataniñ Olsun” şiiri 7 beşliktir. Şiirin her beşliğinin son iki mısrası tekrarlıdır. Ababc-dddbc-eeebc-fffbc ...

“(YD-11) Güzel Tabi” şiiri, 5 altılıktır. Şiirin her altılığının ilk dört mısraları kendi aralarında çapraz kafiyeli olmakla beraber son iki mısraları düz kafiyelidir: ababcc-dedeff-ghghı-jkjkll-mnmnoo,

“(T-1) Tüşünce” şiiri, sekiz altılıktır. Şiirin her altılığının altıncı mısrası kısa mısradır ve bu kısa mısra bir önceki mısranın bir kısmının bölünerek diğer mısrada yazılmasıyla oluşmuştur. Beşinci ve altıncı mısralar her altılığın sonunda tekrarlanmaktadır: aaaabc-ddddbc-eeeebc-ffffbc-ggggbc-hhhhbc-ııııbc-iiiıbc.

“(T-30) Qalması” şiiri, üç altılıktır. Şiirin her altılığının son mısraları tekrarlanmaktadır: Aaaaaa-bbbbaa-ccccaa.

“(T-31) *İstemem*” şiiri, dört beşliktir. Şirin her beşliğinin son mısrası tekrarlanmaktadır: Aaaab-ccccb-ddddb-eeeeb.

“(Q1-19) *Qızıtaşniñ Asretlik Türküsü*” şiiri, altı beşliktir. Bu beşliklerin son iki mısraları tekrarlanmaktadır: Ababc-dddbc-eeebc-ffbc-gggbc-hhhbc.

4.1.3.2.11. Terzarima Kafiye Düzeni ile Yazılmış Şiirler

Şair “(YD-24) *Tertsina*” adlı şiirini beş üçlük şeklinde kaleme almış ve şiirin kafiye düzenini de terzarima kafiye göre yazmıştır. Ancak bu şiirde, terzarima düzenindeki şiirlerde var olan son mısra bulunmamaktadır. Şiir aba-bcb-cdc-ded-efe’dir.

4.1.3.2.12. Serbest Kafiye Düzeni İle Yazılmış Şiirler

(A-4) Soldat Dostuma, (A-9) *Başlıksız*. Taştan Eken Yüregi ... , (A-12)Yer Anam, (A-18) İyun 30 1971, (A-22) Oy yaşamaq İsteyim, (A-26) On Ekide, (SA-70) Mukaddeme, (SA-91) Yüklü Kadın, (U-35) Kadınlarğa, (U-32) Nazım İkmek, (U-37) Sekizlikler 12. Sekizlik, (U-65) Fatma hanım, (YD-9) Eşref Şemizadeniñ Qabri Başında Doğan Şiir, (YD-17) Piskaröv Qabristanı.

(YD-19) Defn Olunğan Şiirlerime adlı şiir dört beşliktir. Bu dörtlükler kendi içinde belli bir karfiyeyi düzensiz bir şekilde göstermektedir: aabab-cccde-fffgg-hhhhı. (YD-21) *Manzara*, (YD-23) *Üç Qızıma* şiirinde kafiye bazı yerlerde göze çarpmaktadır: ababadeb-fghihıgi.

(YD-33) Bar Küçnen, (D-2) Yaralı Çili, (D-5) Navrez, (D-7) Minareler, (D-21) *Başlıksız*. Yazsana ... , (T-6) Azat etiñiz!, (T-8) *Başlıksız*. Çalbaş ..., (T-20) Devlet Tili Aqqında Orman Kanunu, (T-21) Vatanğa Qaytuv, (T-57-58-59) Sekizlikler 4, 5, ve 6. Sekizlikler, (T-42) Qarğış, (T-64) Bizim Qorantamız, (Q1-26) Dünya Terekleri Büyük Telaşta, (Q1-56) Arzu-Hayal, (Q1-65) Yapma Balam Ayıptır,

“(T-42) *Qarğış*” şiiri nazım birimi olarak da serbest yazılmış bir şiirdir. Kafiye düzeninde belirli düzen görülmemekle beraber bazı mısrasları kendi arasında uyum göstermektedir. Şiirin kafiye düzenindeki bazı uyumlara örnek: aaaaaabbccdefdggehhııijji... gibi.

4.1.4. Redif

Şairin duygularının yoğunluğunu ifade ederken istifade ettiği redifler, onun şiirlerinde kimi zaman ek tekrarı, kimi zaman kelime tekrarı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Şair kafiyelerinin çoğunu fiillerden oluşturduğu için “ek redif”i kullandığı şiirlerin sayısı fazladır. Aşağıda “ek redif”in kullanıldığı şiirlerden örnekler yer almaktadır:

1. Ressam dostım, ustalıqnen işletkenciñ firçıñnu,
2. Vicdanıñnen ödegeniñ sen ressamlıq borc-ıñnu.

3. Polotnoñda kör ip turam al küneşniñ tel-lerin
4. Ve güllerni nazlandırğan talğın yelniñ el-lerin.

5. Kör ip turam selbilerniñ tizilişip tur-ğanın,
6. Saç aqlarğa qarılğaçlar yuvaların qur-ğanın.

7. Gül üstünde köbelekniñ oynap-oynap uç-ğanın,
8. Sarmaşıqlar sevdalarday bir-birlerin quç-ğanın.

9. Yoq, bu boya degil deyim, tabiatnıñ öz-üdür,
10. Bu-ressamnıñ şairane aytqan olmez söz-üdür.

11. Bu eserden boya degil, kele emek, ter is-i,
12. Belli tura çin insanniñ yürek ve saf qalb irs-i.

13. Çin, aqiqiy ressam ise yıllar boyu çalış-a,
14. Bir resimni er kün bozıp, er kün sızıp alış-a.

15. Mina kimden öğrenmege kerek eken biz-lerge!
16. Şiirlerde rastkelmezdik quru, cansız söz-lerge.

17. Mina kimniñ usulinen kerekimiz iş kör-mege,
18. Tek şundan soñ aqqımız bar şiirge yol ber-mege.

1. Alime, Alime! Ey, Vatan qız-**ı**,
2. İzin ber, yırlayım cesaret-**iñni**.
3. Ey, sen halqımıznıñ sönmez yıldız-**ı**,
4. Yırlayım bir künlik esaret-**iñni**.
- ...
25. Alime, Alime! Yeller es-**eler**,
26. Dalğalı ömrüñday bayraq qol-**uñda**.
27. Alime, Alime! Güller ös-**eler**
28. O künü sen ketken soñki yol-**uñda..**

(D-6) Alime

- ...
5. Sevseñ, sığmay yüresiñ keñ felek-**ke**,
6. ... Men özüm de uruldım bir melek-**ke**.
- ...
7. Sevda oldım közüne, saç-**larına**,
8. Eki yayday tartılğan qaş-larına..
- ...
9. Sevda oldım qamışday bel-**ine de**,
10. Meni cuvuq qoymağan el-**ine de**...
- ...
11. Sevda etti ay kibi yanaq-**ları**,
12. Tegiz-tıgız, bem-beyaz ayaq-**ları**...

(SA-15) Tatlı Zeer

1. Putilovcı olğan onın baba-**sı**,
2. Gece-kündüz işlep aqqın kör-**megen**.
3. Oktyabrde doğğan bahtlı saba-**sı**,
4. Soñ bu bahtnı iç kimsege berme-**gen**.
- ...
5. Bu dünyadan ketecekte oğl-**una**,
6. Maylı-paslı urbasını kiy-**dirgen**.
7. İşçi oğlu, ketsin işçi yol-**una**...
8. Şay dep baba zenaatın sev-**dirgen**.

(D-4) İşçi Oğlu

1. Qasevet pancası tırnay göñl-ümnü,
2. Yañgızlıq tenimni taş kibi ez-e.
3. Azapnen ötkerem gece kün-ümnü,
4. Miyimde tasalı tüşünce kez-e.
- ...
29. Leningrad! Hatırma yerleşip qal-dı
30. Eyi teessuratlar olıp bir yol-daş..
31. Er künüñ ömrüme teren ız sal-dı
32. Sanarsıñ göñlümni alğan semet-daş..

(YD-16) Göñül

1. “Aluştadan esken yeller” furtuna ol-dı,
2. Sudaq-Kefe yollarına qiyamet tol-dı,
3. Güzel Qırım dağlarınıñ çırayı sol-dı,
4. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü
5. “Seit oğlu Seydamet”ler kene ur-ıldı,
6. Papazlarınıñ darağaçı kene qur-ıldı,
7. Kene qırımtatarlarınıñ göñlü qır-ıldı,
8. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.
- ...

(T-3)Yaralanğan Türküler

1. Bu kitap icadımın sonmı, orta-şı,
2. Belki şerbetidir, belki torta-şı,
3. Belki «qaynatmamın» damsız sorpa-şı,
4. Oquycım, özüñ qıymet kesersin.
5. Geceler özümnen özüm qal-ğanda,
6. İlhamım de sönip, de gür yan-ğanda,
7. Er sefer qalemim elge al-ğanda,
8. Samimiy oquycım, tek seni andım.

(Q1-1) Oquyucıma

Yukarıdaki şiirlerde hem isim hem fiiller ile kafiye kurulmuş ve “ek redif”leri ile kafiye kuvvetlendirilmiştir.

Bazen de hem ek hem kelime tekrarından müteşekkil rediflerin bir arada bulunduğu şiir örnekleri göze çarpmaktadır:

1. Ah, yel gibi es-se edim men,
2. Dağ-taşlarğa tırmaş-maz edim.
3. Doğrudan yol kes-se edim men,
4. Uzaq yolnen sırdaş-maz edim.
5. Yel, boranday qoz-maq isteyim,
6. Asırımni oz-maq isteyim.
7. Raketaday ket-mek isteyim,
8. Menzilime yet-mek isteyim.

(A-1) Yolğa Çıqtım

3. Sevgi içün canından keç-ken azmı?
4. Kâ bal-şerbət, kâ zeer iç-ken azmı?
- ...
15. Azır edim onıñçün can bermege,
16. Donor olıp tenimden qan bermege.

(SA-15) Tatlı Zeer

1. Sen Küneş-ke osama
2. O gecesi nur bermey.
3. Sen Ay-ğa da osama
4. Küneş çıqa körünmey.
- ...
21. Okean-ğa osama sen
22. Dalğalansa yatışır.
23. Qar-boran-ğa osama sen
24. Arzu-ümütler qarışır

(SA-18) İnsanğa

1. Yuqla-yuqla qoqla-ciğim, ayneni.
2. Yum közüñni tompa-ciğim, ayneni.
3. Saba erte tur-maq kerek, ayneni,
4. Soñ, bağçağa bar-maq kerek, ayneni.
5. Bağçada çoq oyun-caq bar, ayneni.
6. Sallanmağa salın-caq bar, ayneni.
7. Terbiyeci apteñ yır-lar, ayneni.
8. Yırlap sabiy göñlüñ sır-lar, ayneni.
9. Siz bağçada şeñ yaşa-rsız, ayneni.
10. Sütlü botqa da aşa-rsız, ayneni.
11. Saña anda alış-maq kerek, ayneni.
12. Maña ise çalış-maq kerek, ayneni.
13. Yum közüñni tompa-ciğim, ayneni.
14. Yuqla endi qoqla-ciğim, ayneni.

(D-40) Ayneni

1. Nasıl bir künlerge qal-dıq, qardaşlar.
2. Bu uzun yollarla tal-dıq, qardaşlar,
3. Aman-aman bitip yan-dıq, qardaşlar,
4. Közümüz ögünde sabiyler öle,
5. Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,
6. bir köznen küle.
- ...
19. Bizni kene birevler oynat-maq istey,
20. Kene damsız bir şorba qaynat-maq istey,
21. Kenardan hoşlanıp bir baq-maq istey,
22. Bar, oyna, közyaşñ sile ve sile,
23. Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,
24. bir köznen küle.
- ...

(T-1) Tüşünce

4.2. Şakir Selim'in Şiirlerinde Muhteva

Sanat eserleri, sanatçıların fikrî ve ruhî dünyalarının yansıması sayılmakla birlikte sanatçıların içinde yaşadığı toplumun sosyal, kültürel, siyasî ve ekonomik dinamiklerinin, yaşantılarının sanatçı üzerinde bıraktığı tesirin de bir ürünüdür. “*Edebiyat sanatı çerçevesinde şiir, hikâye, roman, deneme, sohbet hatıra, seyahat... gibi türleri bulunan edebiyatın konuya yaklaşımı subjektiftir. Sanatçı edebî eserde ele aldığı konuyu kendi özel tercihlerine göre işler*”³⁶. Toplum ve sanatçı ilişkisi penceresinden bakıldığında hemen her eserde hem sanatçının hem de içinde yaşadığı toplumun ya da mensubu olduğu milletin, kimi zaman çok kimi zaman daha az, maddî manevî izlerini görmek mümkündür.

Şakir Selim'in şiirlerinde muhteva, şairin yaşadığı dönem, mekân ve şartların tesirinde şekillenerek karşımıza çıkmaktadır; şairin hayatındaki dönüm noktaları şiirlerinin mahiyetine yansımaktadır. Şair 1942'de Kırım'da dünyaya gelmiş, ancak 18 Mayıs 1944'te henüz iki yaşındayken bütün halkıyla birlikte, Ruslar tarafından, vatani Kırım'dan sürgün edilmiştir. 1944'ten 1989 yılına kadar Özbekistan'da sürgün hayatını yaşayan şair, komünist rejimin hâkimiyeti altında eserlerini vermiştir. Daha Özbekistan'dayken Kırım Tatar Millî Hareketinin içerisinde yer alan şair, 1989 yılında Vatan Kırım'a dönebildikten sonra da davasına sahip çıkmış ve bu fikriyatını yansıtan şiirler yazmıştır. Şairin şiirleri de tıpkı onun hayatı gibi iki döneme ayrılmaktadır:

4.2.1. Şairin Özbekistan'da Yaşadığı Dönemde Kaleme Aldığı ve Özbekistan'da Bastırdığı Şiir Kitaplarında Muhteva

Şair Özbekistan'dayken Aqbardağ 1974, Duyğularım 1979, Sevgi Alevi 1982, Uyanuv 1986, Yellerni Diñle 1990 kitaplarını bastırmıştır.

Şairin, Özbekistan'dayken, farklı şiir kitaplarında tekrarlanan ve başka şairlerden Kırım Tatarcasına tercüme ettiği şiirlerini çıkardığımızda Aqbardağ kitabında 56, Duyğularım'da 40, Sevgi Alevi'nde 78, Uyanuv'da 56, Yellerni Diñle'de 28 şiir olmak üzere 258 şiir kaleme aldığını görmekteyiz. Onun bu şiirlerindeki muhteva şahsî konulardan dünya siyasetine, çocuklara hitaben yazdığı masalvari ve eğlenceli şiirlerden Rekviyem gibi insanlığa yönelttiği ağır ithamlara kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir.

³⁶ Önal, M. (2012). *Edebiyat Sanatı*. Kurgan Edebiyat Yay. 39-40.

Ayrıca şairin içinde yaşadığı sovyet rejimi lehine kaleme aldığı şiirlerden unutmadığı, unutamadığı vatanı Kırım ve öz halkı Kırım Tatarlarına olan bağlılığını haykırdığı şiirlere uzanan muhteva zenginliği de karşımıza çıkmaktadır. Muhteva yelpazesinin genişliği ve çeşitliliği şairin yaşadıklarının bir tezahürüdür.

İlk şiirini annesine yazan şair, kardeşleriyle küçük yaşta annesiz kalmanın zorluklarını, annesine olan hasretini ve sevgisini “(A-23) Anama”, “(D-20) Anama Eñ Büyük Şiirim”, “(D-21) Anam Seni Bek Sağındım” şiirlerinde dile getirmiştir.

1. Anay, çoqtan aqıl-balıǵ olsam da,
2. Qaldırmazdıñ tenada bir özümni.
3. Şimdi mensiz sen uzaqta qalsañ da,
4. Soldat oǵluñ iç qızartmaz yüzüñni.

(A-23) Anama

1. Anam, seni pek sağındım, şuniñçün bugün
2. Tatlı-tatlı oylarımnen seni añmaqtam.
3. Nice yıldır yüregimde baylanǵan düğüm
4. Çezilirken, asretiñnen kene yanmaqtam...
- ...
17. Nice yıllar... Añsam yanam, seniñ baǵrıñdan
18. Bir küçüçük sabî olup ayrılǵanımnı
19. Qalbim sızlay, ah, şu künü alǵan ağrımdan
20. Añsam, saña soñki kere sarılǵanımnı

(A-21) Anam, Seni Pek Sağındım

Ayrıca şairin ailesi, kendi çocukluğu ve kızları ile ilgili “(D-19) Yaz Aqşamı Qaraǵaç Tübünde”, “(SA-5) Balalıǵım”, “(SA-7) Qarbabanı Beklep”, “(U-13) Çeltek ve Dedem”, “(YD-23) Üç Qızıma” şiirleri karşımıza çıkar. “(D-19) Yaz Aqşamı Qaraǵaç Tübünde”, şiirinde şair çocukluğunda ailesiyle birarada oldukları bir günü, aile sıcaklığını ve yaşadıklarını hasretle dile getirir:

5. *Yazniñ sıcaq çillesinde boldurğan*
6. *Quşlar yuqlay bir-birine tıqlışıp.*
7. *Anayımniñ qırıq qalbin toldurğan*
8. *Sekiz evlât oturğanımız sıqlışıp.*
- ...
13. *Anam tize yarınki kün planın,*
14. *Böliştire yapılacaq işlerni:*
15. *-Er kes yarın öz işini becersin,*
16. *Dey de, saya iş yapacaq kişilerni:*
- ...
53. *Ne qorqusın, ne közyaşın bildirmey,*
54. *-Maali boldı, yat yuqlaıtız, ballar, dey.*
55. *Unutmaıtız yarın erte turmağa,*
56. *Örtünemiz sekiz can bir yorğanğa.*

Şairin “(A-2) Oktyabr”, “(A-3) Eykeller”, “(A-4) Soldat Dostuma”, “(A-5) Atom Degil”, “(A-6) Soldatnım Vatanım”, “(A-7) Abaqan-Tayşet”, “(A-8) Ordum Seni Unutmam”, “(A-13) Meraba”; “(D-3) Tezyalarnı Yüregi Bar Araretli Çelik Qaynay”, “(D-4) İşçi Oğlu”, “(SA-2) Zamandaş”, “(SA-89) Bağışlav”, “(SA-90) Nikaragua Faciasından Levhalar”; “(U-5) Kommünist”, “(U-9) 20 milion Safqa Tizile”, “(U-10) 8-15’te”, “(U-32) Nazım İkmek”, “(U-61) Tur Arqadaş Tañ Ağardı – Kiriş”, “(U-62) Tur Arqadaş”, “(U-63) 22 Haziran 1941”, “(U-64) Sağlıqlaşuv”, “(U-65) Fatma Hanım”, “(U-66) Üç Köşeli Mektüpler”, “(U-67) Düşmanğa Nefret Besle”, “(U-68) Şair ve Cenk”, “(U-69) Mükâfat”, “(U-70) Yılbaş Gecesi Yazılğan Mektüp”, “(U-71) Soñki mektüp”, “(U-72) Seni beklerim / hatime yerine”, “(U-73) Fatma İbraimova” gibi şiirleri sovyet sosyalist rejimin siyasî atmosferinde kaleme alınmış şiirlerdir. Bu şiirlerde fabrikalar, işçiler, işçilerin çalışma hayatı, Şili ve Nikaragua’da gerçekleşen siyasî değişiklikler, II. Dünya Savaşı sırasında sovyet askerlerinin hâli ve aileleri ile yazışmaları, Lenin ve değişen düzen hakkında görüşler okuyucuya sunulmaktadır. “(U-10) 8-15’te” şiirinde II. Dünya Savaşı sırasında Japonya’da yaşanan facianın hatırasına oradaki halkın duyguları dile getirilmektedir.

Sovyet edebiyatı; 70’li, 80’li yıllarda eski gücünü kaybetmeye başlamış olmasına rağmen prensipleri Komünist Parti Merkez Komitesi tarafından belirlenmiş bir edebiyat dönemidir ve Komünist Parti Merkez Komitesi’nin propaganda aracıdır. Sovyet

edebiyatının bu içinde doğan şairin şiirlerinin çoğunda emek, sovyet vatani, sovyet rejimi, Ekim İhtilali - Oktyabr (1917), Lenin, II. Dünya Savaşı gibi konuları işlemesi de şaşırtıcı değildir. Çünkü son yıllarında zayıflamakla birlikte sovyet rejiminin “birincisi 1934 yılında toplanan Sovyet Yazarlar Birliği Kurultayından itibaren Sovyet rejiminde sanatın ve bilhassa edebiyatın nasıl olması gerektiği hususunda yönlendirici ve emredici bir tavrı olmuştur”³⁷

Şairin “Oktyabr” ve “Soldat Dostıma” adlı şiirlerine “Aqbardağ”, “Sevgi Alevi” ve “Uyanuv” adlı üç ayrı şiir kitabında yer vermesi dönemin siyasî ve psikolojik baskısının şairler üzerindeki tesiri olarak yorumlanabilir.

OKTYABR (2)

1. Nice asır yer yüzünü aqsızlıq boğdı,
2. Nice asır qaranlıqta edi bu alem.
3. Kene yahşı bahtımızğa Oktyabr doğdı,
4. Yüreklerni sıqmay artıq ğam, keder, elem.

5. Tañ küneşi çıq suvunu silgeni kibi,
6. İnsanlarnıñ közyaşını silip taşladı.
7. İlk baarde açqan lâle külgeni kibi,
8. Göñüllerde kelecikke ümüt aşladı

9. Al Oktyabr doğğan künü doğdı aqiqat,
10. Al Oktyabr doğğan künü doğdı seadet.
11. Şu kün kelse göñüllerde sevinç ola qat-qat,
12. Bayram etmek ür halqıma muqaddes adet.

...

³⁷ Karakaş, Ş. (2009). Sosyalist Realizm (Toplumcu Gerçekçilik) ve Sovyet Edebiyatı Hakkında Resmî Bir Yazı. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 29.597

SOLDAT DOSTIMA (4)

1. *Er kün saba, er kün saba*
2. *Al küneşniñ telleri*
3. *Penceremden kireler de,*
4. *Şeñ yüzümni öpeler.*
5. *Tańda esken talğın yelniñ*
6. *Salqın-salqın elleri*
7. *Güya tur, dep penceremni*
8. *Yavaş çertip öteler.*

9. *Seni ise soldat dostım,*
10. *Bilem gorn uyanta.*
11. *Erkelemey seni ne yel,*
12. *Ne de nurlı al küneş.*
13. *Öz sırańdan yer alasıñ*
14. *Taqıp yelkeñe çanta.*
15. *Silâ berdi saña Vatan,*
16. *Düşman kelse, dep küreş!*

Kırım Tatarları, 1783'te Kırım Hanlığı'nın Çarlık Rusyasının işgaline uğramasıyla birlikte çeşitli baskılara, zulümlere maruz kalmaya başlamıştır. 1905 inkılâbına kadar siyasî, içtimaî ve insanî pek çok hakkı ellerinden alınmış olarak Çarlık rejimi altında yaşayan Türk halkları gibi, Kırım Tatarları da, Lenin ve ekibini Çarlık rejiminden kurtulmanın bir yolu olarak görmüştür. "Halklara eşitlik, adalet ve kendi kendilerini yönetme" gibi siyasî söylemlerle tarih sahnesinde kendini gösteren Lenin ve ekibi, Çarlık yönetimi altındaki halklar tarafından önemsenmiştir. 1905 ve sonrasında yaşanan hem siyasî hem içtimaî gelişmeler, basın hayatında bazı hakların ortaya çıkması ve kısmen de olsa rahatlamının göze çarpması, edebiyatta Lenin'e yer verilmesine sebep olmuştur. 1917'de Çarlığın yıkılması ve Sovyet rejiminin kurulmasıyla artık edebiyat partinin ve rejimin kontrolü altında devam etmeye başlamıştır. Sovyet sisteminde komünist partisine üye olmadan, Lenin ve ekibine övgüler yağdırmadan, sosyalist rejimin tüm insanlığa güzellikler getirdiğine değinmeden, Ekim (Oktyabr) Devrimi'ni (1917)

yüceltmeden eser vermenin hatta hayatta kalabilmenin imkânsız olduğu herkesçe malumdur. Şakir Selim de “(SA-89) *Bağışlav (89)*” şiirinde sovyet rejimini halklara saadet ve güzellikler getirdiğini anlatıp Lenin’e övgü dolu sözler söylemektedir:

69. *Tarihiñni söylegende, aytmay keçalmam,*
 70. *Kim saña baht em de quvanç ketirgenin.*
 71. *Gece-kündüz onıñ adın aytmaqdan talmam,*
 72. *Ömrüm boyu tekrarlarım:-Tuvğanım-Lenin!*

69. *Nice kere dalğalandı raatsız deñiz,*
 70. *Nice kere ağladı o müşkül alıña.*
 71. *Ömür yoluñ degil edi «qolay ve tegiz,*
 72. *Baht ketirdi tuvğan Lenin çölüñ, yalıña.*

73. *Tuvğan halqım, kimligiñni Lenin bildirdi,*
 74. *Zift qaranlıq ömürüñe oldı o küneş.*
 75. *Saña qıyış baqqanlarñın sesin tındırdı,*
 76. *Teñ uquqlı halqlarğa sen oldıñ dost ve eş,*

73. *Lenin! Lenin! Lenin! Lenin! Tilimde tespi,*
 74. *Tuvğan halqım, sen şu adnen yaşaysıñ bugün.*
 75. *Lenin ile ömürüñde talğın yel esti,*
 76. *Lenin ile keñ ufuqqa barasıñ bugün!*

Şair II. Dünya Savaşı sırasında Sovyet ordusunda pilot olarak hizmet eden Amethan Sultan’ın memleketi Alupka’da³⁸ adına yapılan heykel hakkında “(D14) *Alupqada Bir Eykel Bar*” şiirini yazmıştır.

³⁸ Pilotun yaşadığı Alupka şehrinde ve Mahaçkala’da Amethan Sultan’ın bronz heykeli dikildi. <http://qha.com.ua/amethan-sultan-anitinin-insaati-icin-hesap-acildi-45311tr.html> adresinden 21 Ekim 2014’de alınmıştır.

Amethan Sultan (25 Ekim 1920- 1 Şubat 1971) iki kez SSCB kahramanı, SSCB’nin usta test pilotu unvanı ve SSCB devlet nişanını kazandı. Amethan Sultan, katıldığı İkinci Dünya Savaşı sırasında 603 savaş uçuşu yaptı, tek başına 30, grup halinde ise 19 düşman uçağını düşürdü. İkinci Dünya Savaşından sonra MiG-15, MiG-17 ve MiG-19 gibi jet uçaklarını test etti. Kariyeri boyunca 100 uçağın test uçuşuna katıldı. Amethan Sultan, yine bir uçak test uçuşunu yaparken 1 Şubat 1971’de vefat etti. Amethan Sultan’ın adını memleketi Alupka, Rusya’nın Volgograd şehri, Rusya’nın Jukovski şehri, Dağıstan’ın başkenti Mahaçkala’nın sokakları taşıyor. Pilotun bronz heykeli Alupka ve Mahaçkala’da kuruldu. <http://qha.com.ua/kirim-da-amethan-sultan-fonu-kurulacak-38579tr.html> adresinden 21 Ekim 2014’de alınmıştır.

15. *Bir Sultan ki, qılıçına dayanmay düşman,*
 16. *Bir Sultan ki, kök qoynunda şainday keze,*
 17. *Bir Sultan ki, ğayıbını sayalmay düşman,*
 18. *Bir Sultan ki, bar küçünen düşmannı eze.*
19. *Karşıñdaki düşmanıñnı dır-dır titretken*
 20. *Bu -sen ediñ ey, halqımnıñ cesür Sultanı!*
 21. *Vatanımnıñ qanatını qaviy pekitken,*
 22. *Bu sen ediñ ey, halqımnıñ meşur Sultanı!*

Kırım Tatar Edebiyatı'nda önemli bir yere sahip olan Eşref Şemizade, Şakir Selim'in hayatında saygı duyduğu ve edebî hayatında da örnek aldığı büyüğüdür. Şair onun için “(SA-19) *Eşref Şemizade’niñ Vefatına*”, “(U-12) *Ustaznı Hatırlap*”, “(YD-9) *Eşref Şemizade’niñ Qabri Başında Doğğan Şiir*” adlarıyla üç şiir yazmış, ayrıca başka şiirlerinin içinde de zaman zaman ona değinmiştir.

Bu muhtevaları da temalarının durumuna göre kendi içlerinde aşağıda belirttiğimiz alt başlıklarda incelenmiştir.

4.2.1.1. Ferdî Tema ve Konular

4.2.1.1.1. Şairin Doğrudan Doğruya Kendisini Konu Ettiği Şiirler

Şakir Selim'in Özbekistan'dayken kaleme aldığı şiir kitaplarında doğrudan doğruya kendisini konu ettiği şiirler şunlardır: (A-1) *Yolğa Çıqtım*, (A-11) *Başlıksız*. Sıcağım pek ... , (A) *Başlıksız*. Bütün gece ... , (A-56) *Şiirlerime*, (D-10) *Cenk Körmedim*, (D-18) *Eyecan*, (D-28) *Mendirim*, (D-39) *Köbelek*, (SA-5) *Balalığım*, (SA-46) *Sekizlikler (8.sekizlik)*, (SA-51) *Sekizlikler (13.sekizlik)*, (SA-52) *Sekizlikler (14. Sekizlik)*, (U-7) *Uyanuv*, (U-57) *Ey Göñlüm*, (YD-8) *Qalemnen Dertleşüv*.

“(A-1) *Yolğa Çıqtım*” şiiri, şairin ilk şiir kitabı *Aqbardağ*'ta yer almaktadır. Şairin şiir hayatına adım atmasından duyduğu heyecanı, bu işi yürütebilecek beceride olup olmadığının kaygısını ilk beşlikte şöyle görmekteyiz:

1. *Yolğa çıqtım,*
2. *Menzilim uzaq.*
3. *Cayav yürsem yetecegimmi?*
4. *Çalbaş dağlar qarşında ap-aq,*
5. *O dağlardan ötecegimmi?*

Şiirin devamında şair, gelecekle ilgili duygularını ve niyetlerini şöyle dile getirmektedir:

6. *Yel, boranday qozmaq isteyim,*
7. *Asırımnu ozmaq isteyim.*
8. *Raketaday ketmek isteyim,*
9. *Menzilime yetmek isteyim.*
10. *Niyetlerim - sadıq yoldaşım,*
11. *Arzularım - uçurğan qanat.*
12. *Ümütlerim - ögde yol başı,*
13. *Menzilimdir - parlaq ayat.*

Bütün gücünü Komünizm'den aldığını söyleyerek şiirine devam eden şairin bu tutumunu, sovyet rejiminin gölgesinde şiir dünyasına adım atan genç bir şair olmasıyla değerlendirebiliriz:

14. *Kommünizm! Kommünizmdir*
15. *Meni yel ve raketa etken.*
16. *Baqıñ, ana, benim izimdir*
17. *Qırtış, dağ ve semağa yetken.*

Şair, şiirin önemini anlattığı “(A-11) *Başlıksız*. Sıcağım pek büyük...” şiirinde, şiirin hastayı iyileştirebileceğini vurgular:

1. *Közümni açam men, yaş dostum şair*
2. *Sevimli şairniñ şiirin oquy...*
3. *Kökte ay nur saça, dersiñ cevair,*
4. *Yastığım yanında gül-çeçek qoquy.*

Şair, “(A-14) *Başlıksız*. Bütün gece ...” şiirinde yağmurlu bir gecede pencereden gördüğü manzarayı tasvir ettikten sonra hayalleriyle bulutları benzeştirip kendi duygularını aktarır:

1. *Taň maali yağmur tındı, niayet,*
2. *Pencereden kökke baqtım şadlanıp.*
3. *Ne güzel an küneş doğa allanıp,*
4. *Bulutlar yoq. Kök qubbesi saf ğayet.*
- ...
37. *Bir gecede mucizeler yaratqan*
38. *O bulutlar qayda acep, kettiler?*
39. *Belkim olar suvsızlıqtan taş qatqan*
40. *Başqa yerge endi çoqtan yettiler.*
- ...
26. *Bulutlarday yüksek uça hayalım,*
27. *Şöyle oylar kele miyge bu ande;*
28. *«Yeter edi, bu yaraşıq ayatqa*
29. *Bir münasip zerre olsam, dost, men de.»*

Şair, “(A-56) *Şiirlerime*” adlı şiirinde, edebiyat dünyasına yeni atılmasının heyecanını mısralarında yansıtmıştır. Birilerinin bu şiirlere “ham şiir” demesine de aldırış etmeden kendi şiirlerini savunmuştur.

1. *Közlerimniň nuri sızsiz, şiirlerim,*
2. *Yüregimniň sıru sızsiz, şiirlerim,*
3. *Birev sizni «ham şiirler» dese de*
4. *Yaş tenimniň qoru sızsiz, şiirlerim.*
5. *Kirpigimday tizip saldım sizlerni,*
6. *Yüregimden üzip aldım sizlerni,*
7. *İlham kelip duyğularım çoşqanda*
8. *Gece-kündüz yazıp taldım sizlerni.*
9. *Yeter edi hayalday keň dünyağa*
10. *Özüňizday adiy köznen baqsañız.*
11. *Hür ayatqa hizmet etken deryağa*
12. *Cılğası yoq özençikday aqsañız.*

II.Dünya Savaşı sırasında iki yaşında bir çocuk olan şair, savaşın içinde bire bir yer almamasına rağmen savaş ortamının meydana getirdiği her türlü zorluğun anne sütüyle iliklerine kadar işlendiğini “(D-10) Cenk Körmedim” şiirinde tasvir etmektedir:

1. *Qarsanbalı qırq ekide doğğanım,*
2. *Körmedim, men, deşet cenkni körmedim.*
3. *Men o yıllar bir sabiyçik olğanım,*
4. *Körmedim men, deşet cenkni körmedim.*

5. *Eşitmedim top-tüfekniñ sadasın,*
6. *Anayçığım qundaqqa pek sarğandır.*
7. *«Cenk sadası qulağında qalmasın»*
8. *Degen oyğa merametli dalğandır.*

9. *Ah, anayım! İstegiñday olmadı.*
10. *Qundaqta men, cenk içinde ediñ sen.*
11. *Evlâdıñniñ teni iç de solmadı,*
12. *Amma kirdi cenk sadası sütüñnen.*

13. *Cenk körmedim, lâkin oniñ yarası*
14. *Saf tenimni alâ bugün raatsızlay.*
15. *Qulağımdan ketmey oniñ sadası,*
16. *Zeyinime yerleşken o bir buzday.*

Şair, “(D-18) Eyecan” şiirinde bir insanın doğduğu andan itibaren hayatının çeşitli dönemlerinde yaşadığı heyecanları ve duygu karmaşalarını dile getirmiştir. Şiirin ilk dördlüğünde anadan doğan bir bebeğin süt içmesiyle başlayan heyecanını anlatır:

1. *Anadan doğğanda bir parça et olup,*
2. *Yaşamaq aqqını qazana sabiy can*
3. *Ananıñ kökregi börterken süt tolıp,*
4. *Sabiyniñ qalbinden yer ala eyecan.*

Hayatın sefasının ve cefasının, ömrün mânâsının da o andan itibaren başladığını şiirin ikinci dördlüğünde, buna bağlı olarak da kendi heyecanlarını ifade aşağıdaki mısralarla ifade eder:

5. *Şu anden başlana yaşavnın sefası,*
6. *Şu anden başlana ömürniñ manası.*
7. *Şu anden başlana yaşavnıñ cefası...*
8. *Şu anden başlana insanniñ anası.*

9. *Men de şu ikmetli bir anden başlap,*
10. *Sayaraq özümni adiy bir insan,*
11. *Yaşayım dünyada keñ adım taşlap,*
12. *Ve yaşay menimnen kalbimde eyecan.*

Şiirin devamında dost kazanmanın heyecanını, çocukluk çağlarında kelebekler yakalarken yaşadığı tatlı duyguları, annesinin mezarı başında yaşadığı üzüntülü anları samimi bir üslupla dile getirir:

13. *Eyecanlı anlerim turalar aqlımda,*
14. *Balalıq çağımda köbelek tutqanım,*
15. *Yırlar diñlegenim sevgi aqqında,*
16. *Yaremniñ nefesin qanıp yutqanım*

17. *Anamniñ qabiri üstünde ösken*
18. *Qırmızı lâlege közyaşnen baqqanım...*
19. *Unutmam, taş soldat yanında küsken*
20. *Analar tik turıp, taş kibi qatqanın.*

Şiirin son kısmında hayatının heyecanlı anlarını, ömrünün sonuna kadar yaşadığı en güzel anlar olduğunu tekrar vurgular:

21. *Eyecanlı anlerim!*
22. *Eyecanlı anlerim!*
23. *Tek sızsiz ömrümniñ eñ yüksek noktası.*
24. *Men sizni daima qalbimde saqlarım,*
25. *Eyecansız urğance yüregim toqtasın!*

Şair, “(D-39) *Köbelek*” şiirinde çocukluğuna dönüyor ve hafızasında yer eden güzel anları, bir kelebeğin peşinden koşup mutlu olduğu anları, annesinin ona seslenirken atfettiği “kelebeğim sensin” hatırasında özlemle dile getiriyor:

1. *Sarı, kızıl ve beyazlı*
2. *Güller içinde çapam.*
3. *Sarı, kızıl ve beyazlı*
4. *Dülber köbelek tapam*

5. *Anam çapıp peşimden*
6. *-Toqta gülge ensin, dey.*
7. *Toqtasam tutup elimden:*
8. *-Köbelegim sensin, dey.*

Çocukluk dönemi, şairin şiirlerinde bazen tamamen bazen şiirlerin içinde ara ara kullandığı bir konudur. Çocukluğunun sürgün ve savaş ortamının olumsuz atmosferi içinde geçtiğini göz önüne alırsak şairin bu konuya şiirlerinde eğilmesi tabiidir. Şair “(SA-5) *Balalığım*” şiirinde de önce çocukluğunun geçip gittiğini, sonra kendi çocuklarıyla oyun oynarken mutlu olduğunu, ancak kendi çocukluğunu hatırlayınca üzülüp ağladığını şöyle ifade eder:

1. *Balalığım keçti-ketti*
2. *Yaşınlı bir kün gibi.*
3. *Aman-aman qırqqa yettim*
4. *Sanki balam dün gibi.*

13. *Yüregime aruv ola*
14. *Ballarımnen oynasam.*
15. *Kâde közüm yaşqa tola*
16. *Balalığım oylasam.*

Kendi çocukluğunu II. Dünya Savaşı'nın tesiri sebebiyle doya doya yaşayamadığına üzülen şair, çocukluğunda annesinin ona söylediği türküleri o zamanlar anlayamadığını hatırlar ve kendi kendine hayıflanır:

17. ...Doğup, bala olalmadım
18. O qırqıncı yılları.
19. İç de añlap olalmadım
20. Anayımniñ yırların:

Ayrıca cenk yıllarını kendi çocukluğunu çalmakla suçlar:

37. Ötip ketti cenk yılları
38. Balalığım hırsızlap,
39. Yaşlıqniñ da sarp yolların
40. Öttim kâde buz-buzlap.

Şair kendi çocukluğunda yaşayamadığı duyguları, kızlarının doya doya yaşamasını ister ve onların çocukluğuyla kendininkini özleştirir:

41. Bu ayatniñ yollarında
42. Ne qıdırıp, çaptım men?
43. Mına, endi ballarımda
44. Coyuğımni taptım men.

49. Balalarım-balalığım,
50. Meni raat qoymañız!
51. Balalığım - balalarım,
52. Toyıp-toyıp oynañız!

“Duyğularım” şiir kitabının içinde birbirinden ***’larla ayrılmış ve son altı tanesi “Aqbardağ” kitabındaki şiirlerle aynı olan 20 adet başlıksız sekizliğin oluşturduğu “Sekizlikler” adlı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümün içindeki “(D-46) 8. sekizlik”, “(D-51) 13. sekizlik” ve “(D-52) 14. sekizlik”te şair, kendisi ve hayatı ile ilgili duygularını işlemiştir. Bunlardan “(D-46) 8. sekizlik”te, şairin dost bildiklerinin düşman çıkmasının kendisini yaraladığını ve kendi kendisini teselli eden cümleler yazdığını görmekteyiz:

1. *Yaşamaqdan tünüldim bugün,*
2. *Yüregimni eziyet sıqtı.*
3. *Hayır ola,-dersiñiz,-neçün?*
4. *Dost bellegenim-Düşmanım çıqtı.*
5. *Yaşayım. Kim bar ya, ğamsız ve dertsiz?*
6. *Kene bu ayatnıñ azabın çekem.*
7. *Hayır, canım, daa ne? - dertsiz,*
8. *Düşman bellegenim çin dostum eken.*

“(D-51) 13. *Sekizlik*”te ise şair, dünyada çeşitli acılar olduğunu, insanların kimisinde az, kimisinde çok derdin varlığını ifade ettikten sonra kendi acısını kimseye açamadan toprağa gitmek istediğini anlatır:

1. *Yanıqnıñ episi yanıqtır, elbet,*
2. *Birimizde eksik, birimizde çoq,*
3. *Beterini körüp, deyley, şükür et,*
4. *Kimisinde ise iç bir yanıq yoq.*
5. *Suqlanmam yanıqnı bilmegenlerge,*
6. *Olarğa derdimni asla bildirmem.*
7. *Qalsın yanıqlarım özümnen birge,*
8. *Eyisi, özümnen kirsinler yerge*

Dünyada insanların birilerini yüceltirken bu durumla alay etmelerinden ya da zor duruma düşenlerin bu durumu hak ettiklerini düşünülmesinden duyduğu rahatsızlığı “(D-52) 14. *Sekizlik*”in ilk dörtlüğünde tenkidî dille ortaya koyar:

1. *Ne hucur eken bu dünyanıñ işi:*
2. *Zevqlanalar şahsnu kökke köterip.*
3. *Yıqılıp, qırılğan soñ ağızında tişi,*
4. *Oña şay kerek edi! - deyley kögerip*

Bu sekizliğin ikinci dördlüğünde ise şair, ilk dördlükte belirttiği duruma düşmemek için temennide bulunur. Kaderinden kendisini bu durumdan korumasını ister. Yaptığı her işe kıymet biçilmesini ve her şeyin zamanında gerçekleşmesini arzular:

5. *Ey taliy! Qoru meni böyle qısmetten;*
6. *Küçüme degerli olsun er işim.*
7. *Ve qıymet kesilsin küçüme, nisbeten*
8. *Vaqıtsız qırılmasın ağızımda tişim...*

Şair, “(U-7) Uyanuv” şiirinde, kırk yaşına gelmiş bir şair gözüyle, hayatının muhasebesini yapar. Bu yaşına kadar neden çevresindeki güzelliklerin farkında olmadığını hayıflanır. Ayrıca o ana kadar etrafında olup bitenlerin farkında olmadığını anlayıp, kendisine kızar:

1. *Ğaflet yuqusundan uyandım bir kün,*
2. *Baqsam ne köreyim, gül-baar kelgen!*
3. *Qaçıncı baarım, dep şaşıp qaldım:*
4. *Kırıkıncı baarım kelgen de yetken...*
5. *Neçün körüp olmadım eken evelsi*
6. *Baarniñ böyle şeñ, dülber kelgenin?*
7. *Qulağımda çınlay quşlarniñ sesi,*
8. *Yüregimde ise biñ bir öpke, kin:*
9. *Qaydan kelgen eken pervasız olmaq?*
10. *Niçün etrafıma ayretsiz baqtım?*
11. *Ne sebep, bilmedim yaşamaq-yanmaq?*
12. *Qırq yıllıq özenim neçün tınç aqtı?*

Şairin kırk yaşına kadar rehavetle yaşaması ve iyi bir eser yazamamış olduğunu düşünmesi kendine duyduğu öfkeyi devam ettirir. Şair, yazdığı eserlerin içinde hiçbirinin şaheser sayılamayacağını fark eder ve kahrolur. Kendisini tanıyanların ve tanımayanların “onun uyanması gerektiği” hakkında nasihatında bulunduğunu dile getirir:

13. *Ey-at! Letargiya derdine dalğan*
14. *İnsanday pervasız yaşap ötkenim.*
15. *Vücudañ sanki bir suvuq taş olğan,*
16. *Aceba, qırq yaşta nege yetkenim?*

17. *Yazğan şiirlerim, kitaplarımda*
18. *Yoq eken bir dane ölmez şah eser,*
19. *Meni bilgen, bilmegen ustazlarım da:*
20. *«Uyanmaq kereksin, uyanmaq!» deyler.*

Şakir Selim, “(U-57) *Ey Göñlüm*” şiirinde göñlüne seslenip onu üzenlere, yaptıklarını yanlış gösterip safdil insan yerine koyanlara aldırış etmemesini tavsiye eder:

1. *Ey, göñülüm, hastalanma, seni tebdil³⁹ etseler,*
2. *Parça-parça tebdil etip, kendin teknil etseler.*

3. *Bergen bal ve kevseriñni içip «ağü» deyerek,*
4. *Cümle alem qarşısında kendin «safdil» etseler.*

5. *Bil ki, dünya faniy degil, ömür izi silinmez,*
6. *Dayan, seni iprandırıp, kendin kâmil etseler.*

Çünkü şaire göre bir gün dünya değışecek ve kötülük edip ayakları yerden kesilenler yere inecektir. Dünya fanidir ve ızdıraplar geçicidir:

7. *Ayretlenme, bir kün ola, yerden kökke uçqanlar*
8. *Kene yerge enecekte seni zembil etseler.*

9. *İncituvlar, azaplavlar baqiy degil dünyada,*
10. *Şükran eyle, er nesnege seni amel etseler.*

³⁹ Tebdil: bölmek, hırpalamak (ş.n)

Yazılan eserlerin okunmamasından yakınarak uzun zaman yazı yazmayan şair, bu defa da şair sustu diye eleştirildiğinden dert yanarak kalemine iç dökmesini “(YD-7) *Qalemnen Dertleşüv*” şiirinin ilk iki dördlüğünde şöyle ifade eder:

1. *Aydi, yetti, qalemim, tınç turğanıñ*
2. *Kene evelkisiday dertdeşim ol.*
3. *Duyasıñmı damarnıñ sıq urğanıñ?*
4. *Demek, kene açıldı zametli yol,*
5. *Ah, kaç kere ant ettim yazmayım dep*
6. *Kimge kerek kâğıtta qalğan yırlar*
7. *Yazsam qulaq asmaylar, yazmasam deñe,*
8. *Bu şair de tındı, dep yürgenler bar.*

Şair, iki bin adet basılan bir kitabının bile kaç kişi tarafından okunduğunu bilmediğini, çünkü olumlu ya da olumsuz okuyucu tepkisinin olmadığını şiirin devamındaki dördlüklerde dile getirir:

9. *Eki biñ nüsha basılğan kitabımnı*
10. *Haberim yoq, kaç adam oquy eken.*
11. *Özü degil, atta ki cilt-qapını.*
12. *Yoqtır yahşı ve ne de yaman degen*
13. *Seyirciler yırçığa elçirpmasa.*
14. *Qaydan bilsin sesiniñ yarağanın??*
15. *Ya qıyamet qoparıp sızğırmasa,*
16. *Qaydan bilsin nafıle yırlağanın?*
17. *Yoqsa bizde bittimi tenqidçılar?*
18. *Bar olsalar niçün şay tınç qaldılar?*
19. *Ne olacaq alımız, ketse böyle?*
20. *(Nafıle olsa feryadım, afu eyle...)*

Yazdıklarının hepsinin iyi olmadığını ama yine de yazmaktan vazgeçmeyeceğini söyleyen şair, kendini içkiden vazgeçemeyen ayyaşlara benzetir ve son dörtlükte kaleminden başka kimsesi olmadığını vurgular:

21. *Yoq, men inkâr etmeyim yırlarımni*

22. *Olar maña episi can evlâttır.*

23. *Lâkin qaydan bileyim men olarnıñ*

24. *Qaysı biri sadıqtır, qaysı yattır.*

25. *Şay olsa da men seni terk etalmam,*

26. *İçkilikten ayınmaz pyansaday...*

27. *Bu elemli demlerni unutalmam,*

28. *Öz qıymetin bilmegen bir insanday.*

29. *Kel, qalemim, dertdeşim, ol sen kene*

30. *Sevin eger sevinsem, yan -men yansam.*

31. *Senden başqa kimim bar? İşte, men de .*

32. *Öz başına yırlağan bir pyansam,*

4.2.1.1.2. Şairin Ailesini Konu Ettiği Şiirler

Şakir Selim'in şiirlerinde aile konusu önemli bir yer tutmaktadır. Şair şiirlerinde annesine özel bir yer ayırırken ailesinin diğer fertlerine olan sevgisini ve onlarla geçirdiği güzel anların hatıralarını (A-23) *Anama*, (A-53) *Ayneni Dinlep*, (D-19) *Yaz Aqşamı Qarağaç Tübünde*, (D-20) *Anama Eñ Büyük Şiirim*, (D-21) *Anam Seni Bek Sağındım*, (D-40) *Ayneni*, (SA-7) *Qarbabanı Beklep*, (U-13) *Çeltek ve Dedem*, (U-45) *Sekizlikler (9.sekizlik)*, (YD-23) *Üç Qızıma* adlı şiirlerine taşır.

Şair, henüz iki yaşındayken bütün ailesi ve öz milleti ile birlikte vatanı Kırım'dan sürülmüş, sürgün yerleri Özbekistan'dayken de çok geçmeden annesini kaybetmiştir. Annesine olan sevgisi ve hasretiyle şiir yazmaya başladığını, şairin kendi ifadelerinde şöyle görmekteyiz:

“Kırım'dan 18 Mayıs 1944'de sürgün edildiğimizde iki yaşında idim. Halkımız Ural Dağlarına, Türkistan'a sürgün edildiler. Benim ailem de Özbekistan Cumhuriyeti'nin Semerkand Vilayeti'ndeki bir köye sürgün edildi. Yedi yaşında iken annem vefat etti, baba eline kaldık. Beni ablalarım ve ağabeylerim büyüttüler, terbiye ettiler. Çok erken yaşlarda kaybettiğim annemin sevgisi ve sıcaklığı hiç aklımdan gitmiyordu. Annesiz büyüdüğüm için her zaman annemi arzu ediyordum. Askerde iken 1965 yılında "Anneme" isimli bir şiir yazmıştım. Şiirimi o vakitler yegane Kırım Tatar Türkçesi'nde neşredilen gazete olan “Lenin Bayrağı”na (şimdiki adı “Yeni Dünya”dır, E.K) gönderdim. Derc edileceğine dair hiç ümidim de yoktu. Bir süre sonra adıma gönderilmiş gazetenin bir sayısı geldi. Gazetede şiirimin yayınlandığını görünce dünya gözümde başka türlü görünmeye başladı, başım göklere değdi, çok sevindim. İşte o günden beri şiir yazmayı bırakmadım.”⁴⁰

Şair, Sovyet ordusunda askerken yazdığı yukarıda bahsi geçen “(A-23) Anama” adlı şiirinde yıllar önce vefat eden annesini her an yüreğinde hissettiğini ve ona lâıyk bir evlât olduğunu dile getirir.

5. Anay, çoqtan aqıl-balığ olsam da,
6. Qaldırmazdıñ tenada bir özümni.
7. Şimdi mensiz sen uzaqta qalsañ da,
8. Soldat oğluñ iç qızartmaz yüzüñni.

9. Oğluñ için iç oylanma, ey anam,
10. Men pek sevem şanlı Sovet ordumnu.
11. Utandırmam, saf sevgiñe inanam,
12. Sen aytqanday eda etem borcımnu.

Şair, bir dördlükten ibaret olan “(D-20) Anama Eñ Büyük Şiirim” adlı şiirinde annesinin öldüğü günü hiçbir zaman aklından çıkarmayacağını ve ne zaman o günü hatırlasa ağlayacağını söylemektedir:

⁴⁰ Karaş, E. (2009). “Şakir Selim İle Röportaj”, *Emel Dergisi*, Sayı 228, Temmuz-Ağustos-Eylül, 26

1. *Balalıqta olğan çoq şey esten ketmey*
2. *Anam ölgen künnü este saqlaycağım.*
3. *Sabiy edim. Ağlamadım aqlım yetmey,*
4. *Endi ise, qaçan ańsam ağlaycağım.*

“(D-21) *Anam, Seni Bek Sağındım*” şiirinde de şair, annesinin ruhunun kendi yanına gelip kendisiyle konuştuğu, saçlarını okşadığı, kendi başını annesinin göğsüne yasladığı bir anda, annesine olan özlemini mısralara döktüğünü ifade eder:

1. *Anam, seni pek sağındım, şunıñçün bugün*
2. *Tatlı-tatlı oylarımnen seni ańmaqtam.*
3. *Nice yıldır yüregimde baylanğan düğüm*
4. *Çezilirken, asretiñnen kene yanmaqtam...*
5. *Kene peyda oldı ruhuñ, kene yoqladıñ,*
6. *Saf, mübarek elleriñnen sıypap başımni,*
7. *Sağsıñmı, dep öz borcuñni kene aqladıñ,*
8. *Soñ yavaştan soradıñ sen benim yaşımni.*
9. *Oyçan, mahzün közleriñnen baqtıñ közüme,*
10. *Özüñkiday saçlarımni ohşap sıypadıñ.*
11. *Kene sıcaq köküsiñni bastıñ yüzüme,*
12. *Özüñkiday qaşlarımni ohşap sıypadıñ.*

Şiirin devamındaki dörtlükte şair annesinden, kendisine verdiği nimetler için helâllik ister ve annesine çektirdiği zahmetler için ondan af diler:

13. *Ah, şefqatlı, köralmadıñ mağrur yaşımni,*
14. *Afu eyle maña ketken zemetleriñni.*
15. *Köküsiñe sıyıqqan o sabiy başımni,*
16. *Elâl et sen, maña bergen nimetleriñin?*

Şair, şiirin bir sonraki dörtlüğünde annesinin bağrından ayrıldığı, ona son kez sarıldığı anları her hatırlayışında yıllardır kalbinin sızladığını anlatır.

17. *Nice yıllar... Añsam yanam, seniñ bağrıñdan*
18. *Bir küçüçük sabî olup ayrılğanımnı*
19. *Qalbim sızlay, ah, şu künü alğan ağrımdan*
20. *Añsam, saña soñki kere sarılğanımnı*

Aynı şiirin altıncı dördlüğünde annesinin öldüğü günü en yağmurlu ve en karlı güne benzetirken o günü geri getirebilmek için deryalar gibi gözyaşı akıtmaya ve bütün âlemin matem tutup karalar bağlamasına razı olduğunu anlatır.

21. *Razı edim, deryalarınıñ suvu yerine*
22. *Sadaqatlı evlâtlarınıñ közyaşı aqsa.*
23. *Eñ yağmurlı, qarlı künler qaytsa kerige*
24. *Bütün alem matem tutup, qaralar taqsa.*

Arzu Sema Ertane Baydar, bununla ilgili “Şair için hayat durmuş, kıyamet kopmuştur. Yürekteki acı, tabiatla sembolize edilmiştir. Deryalar, güneş, ay, yağmur, kar, gök, yer kısaca her şey bu acıya eşlik etmelidir. Gün kara bir gündür; bu yüzden de, şaire göre, dünya da karalara bürünmelidir.”⁴¹ ifadelerini kullanmaktadır.

25. *Añlamadım: niçün senden ayrılğan künde*
26. *Qarışmadı töpemdeki köknen qara yer?*
27. *Biz, evlâtlar analardan ayrılğan ande*
28. *Razı edim, ay ve küneş sönseler eger.*

Şiirin devamındaki on dördlükte annelerden bu dünyaya miras olarak evlatlarının kaldığını, bu evlatların da annelerine lâyük işler yaparak onlara olan borçlarını ödemeleri gerektiğini dile getiren şair, kendi annesinin ona öğrettiklerinden bahseder. Kendi annesine olan sevgisi ve özlemiyle başladığı şiirin son üç dördlüğünde dünyadaki bütün annelerin önemine dikkat çeker. Son dördlükte de evlatların annelerinin kıymetini bilmesi gerektiğini çünkü bu dünyadaki en mukaddes insanın anneler olduğunu vurgular.

⁴¹ Baydar, A.S. (2012). Şakir Selim’in Edebî Şahsiyetine Dair Notlar. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 47, Erzurum, 60

65. *Ey, siz, yañı doğğan millionca evlâtlar,*
 66. *Emdiñizmi ana süttün qana ve qana,*
 67. *Biliñiz ki, sizni bekley sütday aq yollar,*
 68. *Biliñiz ki, eñ muqaddes insan bu-ANA!*

(U-45) Sekizlikler bölümündeki 9. sekizlikte şair, bazı insanların ömründe dileklerinin kabul olduğu yıldızlı anların vuku bulduğunu dile getirir. Eğer ömründe bir kere olsun istediği bir şey olacaksa; o da annesini evlerinin başköşesinde görmek olduğunu ve böyle bir anı dünyadaki hiçbir şeye değişmeyeceğini söyler.

1. *Yıldızlı an ola, deyley,*
2. *Kimer insan ömründe.*
3. *Yanı adı ulularniñ*
4. *Sırasına alına.*
5. *Bir an körsem anayımni*
6. *Evimizniñ töründe,*
7. *Deñişmezdim öyle annı*
8. *İç bir dünya malına.*

Şairin annesini esas alarak kaleme aldığı şiirlerinin yanında hem çocukken ailesiyle birlikte geçirdiği günleri hatırlatan hem de hayatının devamında sahip olduğu çocuklarını anlatan şiirleri de bulunmaktadır. Şair bunları bazen ayrı ayrı bazen de bir arada işlediği görülmektedir. Bir yaz akşamı tasviriyle başladığı “(D-19) *Yaz Aqşamı Qarağaç Tübünde*” adlı şiirinde, “şairin ablaları ve ağabeyleriyle birlikte annesinin etrafında toplanarak birbirleriyle şakalaşmalarını, annelerinin onlara ertesi günün işleri için görev taksimi yapmasını” anlatır.

5. *Yazniñ sıcaq çillesinde boldurğan*
6. *Quşlar yuqlay bir-birine tıqlşıp.*
7. *Anayımniñ qırıq qalbin toldurğan*
8. *Sekiz evlât oturğanmız sıqlşıp.*

9. *Anam tize yarınki kün planın,*
10. *Böluştire yapılacaq işlerni:*
11. *Er kes yarın öz işini becersin,*
12. *Dey de, saya iş yapacaq kişilerni:*

Şiirin devamında annesinin bütün işleri çocukları arasında taksim ettikten sonra, en küçük olduğu için iş vermediği Şakir Selim’i onu ortaya çıkarıp oynatmalarıyla başlayan eğlenceli anlar dile getirilir.

25. *Tek kencemiz işsiz qaldı,-dey anam,*
26. *Qa aytıñız oña ne iş bereyik?*
27. *(Men de böyle itibarğa quvanam)*
28. *-İşi belli: qa oynasın, köreyik!*
- ...
37. *«Ağır ava» ve «Qaytarma» çalına,*
38. *«Assa!» deyley, yerge tiye tizlerim.*
39. *Yüregimde sanki alev alına,*
40. *Başım döne, tınıp qala közlerim.*

Şiirin sonunda sekiz evlat annesine sokulup uyumaya çalışırken annelerinin gözünü gökyüzüne dikip oradan bir medet umarak cenkin bitmesini dilediği anlar mısralara tezahür ediyor:

53. *Ne qorqusın, ne közyaşın bildirmey,*
54. *-Maali boldı, yat yuqlañız, ballar,-dey.*
55. *Unutmañız yarın erte turmağa,*
56. *Örtünemiz sekiz can bir yorğanğa.*
57. *Otura o soñsız kökke tikilip,*
58. *Sanki kökten bulunacaq bir çare.*
59. *Mañlayımnı öpe yavaş egilip,*
60. *-Cenk bitkeydi...-dey de köküis keçire.*

Şakir Selim’in bu şiiri Kırım Tatarlarının ünlü şairi ve Türkoloğu Bekir Sırkı Çobanzade’nin “*Yaz Akşamı Üy Aldında*” adlı şiiriyle, muhteva ve üslup bakımından

benzerlikler göstermektedir. Bekir Sıtkı Çobanzade'nin “*Yaz Akşamı Üy Aldında*” adlı şiiri de bir yaz akşamının tasviriyle başlar, ailenin bir arada olduğu ve birbirleriyle şakalaştıkları anlarla devam eder.

Bekir Sıtkı Çobanzade'nin “*Yaz Akşamı Üy Aldında*”⁴² şiirinden:

Yaz akşamı... Kök açık, yıldız ötkür.

Üy aldında, sarmaşık, akşam sefa

Arasında töşelgen minder, kilim,

Oturamız diz dizge bar koranta...

Şakir Sekim'in “*Yaz Akşamı Qarağaç Tübünde*” şiirinden

9. *Aqquş kibi yalday kökte tolğun ay.*

10. *Lip-lip yana kök şemleri-yıldızlar.*

11. *Etraf çim-çirt, alem cenksiz olğanday...*

12. *Toz yatışqan, bom-boş qalğan yol-ızlar.*

13. *Yazniñ sıcaq çillesinde boldurğan*

14. *Quşlar yuqlay bir-birine tıqlışıp.*

15. *Anayımniñ qırıq qalbin toldurğan*

16. *Sekiz evlât oturğanmız sıqlışıp.*

“(SA-7) *Qarbabanı Beklep*” şiirinde şair, ilk üç dörtlükte çocuk gözüyle dışarıda kardan adamın her yeri dolaştığını düşünüp onun gece gündüz demeden gezdiğini tasvir eder. Tasvirine de sobalı evlerinde annesinin ona fal bakmasıyla ve falında ata binmiş bir ihtiyarın evlerine geldiğini söylemesiyle devam eder. O ihtiyar, annesinin tabiriyle şairin babasıdır. Annesi babasını görebilmek için uyunmasını ister. Şair de o ihtiyarı, yani babasını görebilmek için uyur; düşünde babasına kavuşur.

17. *«Ana, cüyriük mingen bir qart*

18. *Evimizge kelmekte.*

19. *Omuzında çantası bar,*

20. *Bizge baqıp külmekte...*

⁴² Şiirin tamamı için bakınız: OTAR, İsmail (1999); *Kırımlı Türk Şair ve Bilgini Bekir Sıtkı Çobanzade* Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., İstanbul, s.147-148

- ...
33. *Kirpiklerim bir-birine*
 34. *Tatlı-tatlı yapışa.*
 35. *Cüyrük mingen qart körüne,*
 36. *Tüşte onnen tapışam.*

Şairin hem “*Yaz Aqşamı Qarağaç Tübünde*”, hem de “*Qarbabanı Beklep*” şiirinde “baba”sı cenkten dolayı uzaklardadır ve annesi evlâtlarına ninni söylerken, fal bakarken hep babalarını işaret eder.

Şair, hem “*(U-13) Dedem ve Çeltek*” hem de “*(SA-93) Cümert Yılan, Alicenap Qart ve Hiyamet Köse Aqqında Masal*” şiirlerinde, dedesine ve büyük dedesine değinmiştir. *(U-13) Dedem ve Çeltek* şiiri şairin yine çocukluk hatıralarında faydalanarak kaleme aldığı şiirlerden biridir. Şair bu şiirine harmanda dedesinin hiç yorulmadan harman bastırıldığı günleri, yaptığı işleri hatırlayıp mısralara döker. Şiirin sonunda her şeyin değiştiğini dedesinin de toprağa karıştığını, eline kalemini her aldığı da dedesini kaybetmenin ızdırabını yaşadığını dile getirir:

1. *Aqlımda, armanda bastırıp boğday,*
 2. *Zavallı qartbabam egilterek bel,*
 3. *Onı çelteklerdi iç tınış almay,*
 4. *Ve islaq çalardı essin dee yel.*
- ...
17. *Er şey keçe eken ayatnen birge,*
 18. *Dedem yoq, o çoqtan teslimdir yerge.*
 19. *Er sefer elime alğanda qalem,*
 20. *Deyim: olsa edi çeltek ve dedem*

Şair, “*(SA-93) Cümert Yılan, Alicenap Qart ve Hiyamet Köse Aqqında Masal*” adlı şiirinde adından da anlaşılacağı gibi bir masalı şiir formunda dillendirir. Şiirine de “Bu masalın qartbabam, dedesinden eşitken” mısralarıyla başlar. Devamında bu masalın dedesinden kendisine kadar söylenip geldiğini, kendisinin de sonraki nesillere bunu aktarmayı bir borç bildiğini ifade eder:

1. *Bu masalrı qartbabam*
2. *Dedesinden eşitken.*
3. *Qartbabamrıñ ağızından*
4. *Maña kelip yetişken.*
5. *Men de sizge, balalar,*
6. *Öz borcumrı ödeyim.*
7. *Qartbabalar sırasına*
8. *Masal aytıp öteyim.*

Şairin bu şiirinden evlerinde masal anlatma geleneğı olduğunu ve nesilden nesile bu geleneğın aktarıldığını görmekteyiz.

“(A-53) *Ayneni Dinlep*” ve “(YD-23) *Üç Qızıma*” adlı şiirlerinde şair, diğeri şiirlerindeki gibi kendi anne babası, ablaları, ağabeyleri ve ailesini değil; yuvasını kurmuş bir baba gözünden evlatları için hislerini kaleme aldığı şiirlerdir.

Bir kış gecesi düşüncelere daldığı anda ayyüzlü güzel kızının annesinin göğsüne sokulup ninni dinlediğini anlatarak başladığı “(A-53) *Ayneni Dinlep*” şiirinde şair, aile hayatından genele bir geçiş yapar ve bütün âlemin ninni dinlediğini söyler. Buradaki ifadenin altında siyasî atmosferden dolayı şairin etrafındaki herkesin uyduğunu ve yaşananlara tepkisiz kaldığını düşünerek bu benzetmeyi yaptığı söylemek mümkündür.

1. *Qara qış gecesi. Tısta yel iñley.*
2. *Oylarğa dalğanım. Elimde qalem.*
3. *Aybetli qızçığım ayneni diñley,*
4. *Ayneni yırını diñley bar alem...*

Ayrıca şiirin son dörtlüğü, ilk dörtlüğüyle iki kelime hariç aynıdır. Bu ifadeleri tekrarla kullanan şairin bu duruma dikkat çekmek istediğı de söylenebilir.

17. ...*Qara qış gecesi. Tışta yel iñley.*
18. *Satırlar doğalar. Elimde qalem.*
19. *Aybetli qızçığım ayneni diñley,*
20. *Ayneni yırını diñley bar alem.*

şairin “(YD-23) *Üç Qızına*” adlı şiirinin ilk sekizliğinde üç kızını ömrünün üç yıldızına, üç arzusuna ve mutlu gündüzüne benzetmeleri yer almaktadır. şair, kızları için “üç alın yazısı” dileyerek şiirine devam etmektedir:

1. *Üç qızım bar*
2. *Ömrümniñ üç yıldızı.*
3. *Üç qızım bar*
4. *Ömrümniñ üç arzısı,*
5. *Üç qızım bar*
6. *Ömrümniñ řeñ kündüzi,*
7. *Tileyim men*
8. *Sizge üç baş yazısı:*

şiirin ikinci sekizliğinde şairin kızları için üç dileğini sıralar. İlk olarak akıl ve ferasetin kızlarına yoldaş olarak akıl ve ferasettir. İkinci ve üçüncü dileği ise daha çok baba nasihatı şeklinindedir. O, kızlarından hayatları boyunca namustan ayrılmamalarını, insanlara da daima kibar olmalarını ister. şiirin sonunda da saf insanın güzelliğini daima bu üç unsurdan aldığını dile getirir.

9. *İlk tilegim*
10. *Yoldařıñız olsun aqıl-feraset.*
11. *Ekincisi*
12. *Ayrıлмаñız ömürbillâ namustan.*
13. *Üçüncisi*
14. *İnsanlarđa olmañız iç qaba-sert,*
15. *Dülberlikni*
16. *Ala daim şu üç şeyden saf insan.*

Şiirin içinde kızı için temenniler barındıran mısralar kullanan şair, kızına nasihatlar eder.

29. *Baar de tez keçer, ebediy degil,*
30. *Ömrüñde nice qış, baar olacaq.*
31. *Tompaçım, qızçığım, evlâtçığım bil*
32. *Ayneni qalbiñe siñip qalacaq.*

4.2.1.1.3. Aşk Şiirleri

Şairin yazdığı aşk şiirleri ve yer aldığı kitap adlarıyla numaraları şöyledir:

(A-9) *Başlıksız*. Taştan eken yüregi ... , (A-27) Mektüp Yaz, (A-28) Yaremden Bahşış, (A-29) Aydın Gecede, (A-30) Yareme (30), (A-31) Bağışla!, (A-34) Güzel Yarem, (A-35) İnanmaysiñ, (A-36) Yigit ve Kız, (A-37) *Başlıksız*. Taşni taşqa ... , (A-38) *Başlıksız*. Sağınıp tegenekli ... , (A) *Başlıksız*. Sevgini sen ... , (A-40) Albomiña, (A-41) *Başlıksız*. Yüregiñe tapmaz ... , (A-42) Bilesiñ, (A-43) *Başlıksız*. Kökke baqıp ... , (A-44) Cevaire, (A-45) Baarde, (A-46) Baar Keldi (Yır), (A-47) Qarday Temiz, (A-48) Asret, (A-49) *Başlıksız*. Yoq tiz çökemem ... , (A-50) *Başlıksız*. Eh, neyleyim ... , (A-51) Ah Ne yazıq, (A-52) Neyleyim, (D-17) Şeñ Ayatqa Qaytırım, (D-26) *Ğazeller-I*. Seniñle ketti qalxim ... , (D-29) *Ğazeller-IV*. Niçün, (D-30) *Ğazeller-V*. Kördim seni baar faslı ... , (D-31) *Ğazeller-VI*. Belleyim ... , (D-32) Keldim Seni Tapmadım, (D-33) Sen Meni Öyle Sev, (D-34) İlk Sevgim,, (SA-12) Künlerim, (SA-14) *Başlıksız*. Men Seni Tüşümde, (SA-15) Tatlı Zeer, (SA-39) Sekizlikler (1.sekizlik), (SA-57) Sekizlikler (19.sekizlik), (SA-60) Ey-Vah , (SA-61) Qabahatim Ne Menim, (SA-62) Çağırınız Mahbubemi, (SA-63) Olmasañ, (SA-70) Mukaddeme, (SA-71) Birinci Yır, (SA-72) İkinci Yır, (SA-73) Üçüncü Yır, (SA-74) Dördüncü Yır, (SA-75) Nadirin Yır, (SA-76) Beşinci Yır, (SA-77) Altıncı Yır, (SA-78) Gülnazniñ Yır, (SA-79) *Başlıksız*. Qızğa cevap bermedi ... , (SA-80) Yedinci Yır, (SA-81) Sekizinci Yır, (SA-82) Dokuzuncu Yır, (SA-83) Onuncu Yır, (SA-84) Adamlar Arasında, (SA-85) Nadir, (SA-86) Gülnaz, (SA-87) *Başlıksız*. Alev daa küçlü..., (SA-88) Hatime, (U-20) *Başlıksız*. . Men Seni Tüşümde ... , (U-22) *Başlıksız*. Baar Keldi ..., (U-23) Yapalaqlap qar yava, (U-54) Kim Eken O?, (U-55) Yarem Olsañ, (U-56) Gül Gibi Dülbersiñ.

Sevgili, yâr, sevilen; her ne ad verilirse verilsin sanat dallarında sanatçının eserleri için en mühim ilham kaynaklarından birisidir. Edipler de tıpkı diğer sanatkârlar gibi onlara, sevdiklerine karşı hissiyatını bazen coşkulu, bazen öfkeli, bazen de özlemlili bir dille ifade ederler. Şakir Selim de şiirlerinde çok geniş bir muhteva yelpazesine sahiptir ve siyasî, içtimaî, kültürel mevzular kadar şahsî duygularını şiirlerine yansıtmıştır.

Şakir Selim 68 şiirini aşk temalı yazmıştır. Bu şiirlerin büyük çoğunluğu dördlüktür. (D-26) *Ğazeller-I*. Seniñle ketti qalbim ... , (D-29) *Ğazeller-IV*. Niçün, (D-30) *Ğazeller-V*. Kördim seni baar faslı ... , (D-31) *Ğazeller-VI* . Belleyim ... , (SA-15) Tatlı Zeer, (SA-60) Ey-Vah, (SA-61) Qabahatim Ne Menim, (SA-62) Çağırınız Mahbubemi, (SA-63) Olmasañ, (U-54) Kim Eken O?, (U-55) Yarem Olsañ, (U-56) Gül Gibi Dülbersiñ” şiirleri ise beyitler hâlinde yazılmıştır. (SA-15) Tatlı Zeer, hariç hepsi şiir kitaplarının “Gazeller” başlıklarında yer almaktadır.

“*Sevgi Alevi*” şiir kitabında yer alan “Poemalar” bölümünde ayrı ayrı başlıklarda (SA-70) Mukaddeme, (SA-71) Birinci Yır, (SA-72) İkinci Yır, (SA-73) Üçüncü Yır, (SA-74) Dördüncü Yır, (SA-75) Nadirin Yır, (SA-76) Beşinci Yır, (SA-77) Altıncı Yır, (SA-78) Gülnazniñ Yır, (SA-79) *Başlıksız*. Qızğa cevap bermedi ... , (SA-80) Yedinci Yır, (SA-81) Sekizinci Yır, (SA-82) Dokuzuncu Yır, (SA-83) Onuncu Yır, (SA-84) Adamlar Arasında, (SA-85) Nadir, (SA-86) Gülnaz, (SA-87) *Başlıksız*. Alev daa küçlü..., (SA-88) Hatime, “*Sevgi Alevi*” adı altında yazılmış ve birbirini tamamlayan devam niteliğinde şiirlerdir.

Şakir Selim’in sevgi ve aşk temalı şiirlerinde bazen sevdiğine olan hasretini, bazen sitemini, bazen muhabbetini coşkulu bir şekilde dile getirir. Bazen de sevdiğiyile ayrı düşmüşse bunun acısını ya da kavuşmanın hayalini çeşitli tasvirlerle şiirlerine yansıtır.

Şairin bu sevgi ve aşk temalı şiirlerinde sevdiği için en çok “yarem (yârim)” ve “dülber (güzel)” hitaplarını kullanır:

1. *Yaqında dülberim, bahşış dep maña,*
2. *Yollağan bağçadan bir qutu alma.*

...

21. *Yoq, dostlar, bu dülber almalar oşay*
22. *Yaremniñ şırnıqlı al yanağına.*
23. *Saf sevgim bağrımda seniñçün yaşay,*
24. *İnan sen, dülberim, yaş soldatıña.*

(A-28) Yaremden Bahşış

6. *Tınıq özen boyuna bardım,*
7. *Cilvelenip baqtı kümüş ay.*
8. *Hayalımda men onı sardım,*
9. *Bellep suvda dülberim yalday.*
10. *Söyle yürek, meni delirtken,*
11. *Közlerime nazlı baqqan kim?*
12. *Ür sevgimni aevlendirgen*
13. *Ay olmasa, yaremdir belkim?...*

(A-28) Aydın Gecede

1. *Güzel yarem, qoy başıñnı köküsiime,*
2. *Caydır siya saçlarıñnı quçağıma.*
3. *Telçikleri sarılsınlar hoş yüzüme*
4. *Yapışsınlar areretli dudağıma.*

(A-34) Güzel Yarem

5. *Hatirime tüştüñ sen yarem,*
6. *Qalbiñ qarday temiz ve sade.*
7. *Qarda seniñ yüzüñni körem,*
8. *Lâkin qarday suvuqsıñ kâde.*

(A-47) Qarday Temiz

1. *Sevgin için keçtim yollar, keçtim dere,*
2. *İnanmaysıñ, kene dülber, bu közlerge.*

...

7. Nege kerek, ayt dülberim, közlerimiz,
8. Lafsız köznen añlaşmasaq biz ekimiz.

(A-35) İnanmaysıñ

1. *Ah, dülberim!*
2. *Ah, dülberim!*
3. *Yüzüñ kibi ruşen olsun*
4. *Künlerim,*
5. *Saçlarıñday gür şeñ olsun*
6. *Künlerim!*

(SA-12) Künlerim

1. *Yarem olsañ, dertleriñe biñ derman tapayım men,*
2. *Yaqmaq içün aşq otuna canımnı atayım men.*
- ...
9. *Ey-vah! Dülber, nedir maña köstergen bu cefaiñ?*
10. *Sevmez iseñ, al canımnı, taş kibi qatayım men.*

(U-55) Yarem Olsañ

1. *Gül kibi dülbersiñ amma tikenli zat ekensiñ,*
2. *Saña sevda olğanlarğa qılınğan yat ekensiñ.*

(U-56) Gül Gibi Dülbersiñ

Ayrıca şair, sevdiği için güzel mânâsında “yosma” tabirini de kullanmaktadır:

3. *Amma şimdi yosmam dayan,*
4. *Soldatnı beklemek kerek.*
5. *Pek kederli yırlay bayan*
6. *Sağınğanda seni yürek.*

Şairin sevdiğine sitemi:

Şair zaman zaman sevdiğine çeşitli sebeplerden dolayı sitem eder. Bu sitem bazen sevdiğinin kendisine yüz vermemesinden, bazen şairin ona olan sevgisine inanmamasından kaynaklanmaktadır. “(A-35) İnanmaysıñ” şiirinde şair, sevdiğine karşı hislerini sözlerle

değil, onun için yaptığı fedakârlıklarla gösterdiğini ancak sevdiğinin bunları dikkate almadığını ve kendisinin sevgisine inanmadığını dile getirir:

1. *Sevem seni, dep aytmadım iç bir kere,*
2. *Ağzımnı toldırmadım boş sözlerge.*
3. *Sevgin için keçtim yollar, keçtim dere,*
4. *İnanmaysıñ, kene dülber, bu közlerge.*

Şair, şiir kitabındaki “(A-38) *Başlıksız. Saqınıp, tegenekli ...*” şiirinde de şair sevdiği için binbir zahmetle güller toplamış ancak sevdiğinden bir karşılık bulamamıştır. Bunun üzerine de sevdiğini kalpsiz olmakla itham etmiştir:

5. *O güllerni üzgende, benim*
6. *Ellerimden ey qız, qan aqtı.*
7. *Can ağırtıp meni terc qaqtıñ,*
8. *Ayt, barmı ya, yüregiñ seniñ?*

Şair sevdiğinin ona karşı ilgisiz ve yüz veremeyen tutumundan yakındığı *Aqbardağ* kitabında yer alan “(A-40) *Albomiña*” adlı şiirinde sevdiğinin yıllar sonra kendisini hatırlayıp pişmanlık duyacağını ifade eder:

5. *OKünü kelir, qaltırağan eliñnen*
6. *Albomiñni yavaş açıp baqarsıñ.*
7. *Meni eslep ah çekersiñ qalbiñden*
8. *Qartayğanda yüregiñni yaqarsıñ.*

Şiirin devamında da sevdiğinin kendisini çok güzel bulduğu için şaire bakmadığını ve şairin sevgisine de inanmadığını şu mısralarda dile getirir:

5. *Şimdi maña qaramansıñ yürekten.*
6. *Dülberim, dep qataytasıñ başıñn*
7. *Sevgenime inanmaysıñ iç de sen*
8. *Albomiña tökme soñ közyaşıñnı.*

Bu şiirin bitiminde *** işaretiyle ayrılmış ve “*Yüregiñe Tapmaz Edim*” mısrasıyla başlayan iki dördlük şiiri, “*Albomiña*” şiiriyle mânâ bakımından birbirini tamamlayıcı şiirlerdir. “(A-41) *Başlıksız. Yüregiñe tapmaz edim ...*” de şair sevmeyi annelerinden öğrendiklerini ve aralarındaki sevgiye de annelerinin sebep olmuş olabileceğini söyler:

1. *Ekimizniñ de sevgimizge*
2. *Eki ana sebepçi, belkim*
3. *Şay olmasa, ayt canım bizge*
4. *Böyle bahtnı kim tilegen, kim?*

Şairin sevdiğinin soğuk tavırlarına sitemine örnek olarak yine “(A-47) *Qarday Temiz*” şiiri göze çarpmaktadır. Bu şiirinde şair, sevdiğinin kalbinin temizliğini ve sadeliğini, yüzünün beyazlığını karlara benzetirken onun soğuk tavırlarını da “*Lâkin qarday suvuqsıñ kâde.*” mısrasıyla tanımlar:

5. *Hatirime tüştüñ sen yarem,*
6. *Qalbiñ qarday temiz ve sade.*
7. *Qarda seniñ yüzüñni körem,*
8. *Lâkin qarday suvuqsıñ kâde.*

“(A-48) *Asret*” şiirinin bütününe hâkim olan duygu yıllardır yolunu beklediği sevdiğine karşı beslediği özlem ve zaman zaman da onun yaptıklarına karşı içinde biriken sitemdir. Bu sitem önce şiirin 3. dördlüğünde şairin sevdiğine karşı özleminin ve sevgisinin ne kadar büyük olursa olsun onun karşısında asla diz çökmeyeceğini ifade etmesiyle karşımıza çıkmaktadır.

9. *Yoq, tiz çökmem qarşıñda dülber,*
10. *Sevgi otı meni yaqsa da.*
11. *Barsın başım azçıq sarqsa da*
12. *İç tiz çökmem! Halq buña ne der?*

Bu şiirin devamında 4. dördlükte şair, sevdiğinin kendisine zorluklar çıkarmasına, kendisini diz çöktürüp sevgisini ispat ettirmeye çalışmasına sitem eder:

13. *Sevilmege qorqtı, dep külme,*
14. *Yüregimni, mağrur qız, tilme*
15. *Tiz çöktirip sevecek olsañ*
16. *Ket yanımdan, meni iç sevme!*

Sevdiği için her şeyi yapan şair ondan yüz bulamayınca sitemini dile getirdiği başka bir şiiri da “(A-52) *Neyleyim?*”dir. Burada şair, sevdiği için hislerini damlalara benzetir. Bu damlaları yıllardır onun gönlüne akıttığını ve bunların göl gibi olduğunu söyler. Akabinde sevdiğinin onu hiç dikkate almamasından, ona soğuk davranmasından, gösterdiği sevgiye kanaat etmemesinden yakınan şair bunu şöyle ifade eder:

5. *Kimerde yüzeme suvuqça baqtıñ sen,*
6. *Çekiştim, tenime sançıldı mil-ine.*
7. *Saylap tek tatlı söz söyledim yürekteñ,*
8. *Ayt Ülker, neyleyim, seniñçün men kene?*
9. *Ne tatlı sözüme, ne cıyğan gülüme,*
10. *Ah yazıq! Göñülüñ etmedi qanaat.*
11. *Tek kökke telmirdiñ- arzuñni bildim men*
12. *Ve şu ana fezağa başladım seyaat.*

“(D-26) *Ğazeller-I. Seniñle ketti qalbim ...*” şiirinde şair, sevdiğinin merhametsizliğinden ve şaire cefa çektirdiğinden yakınır. Sevdiğinden bu davranışlardan vazgeçmesini ister:

7. *Sümbül saçlı servinazım, cebru cefa çektirme,*
8. *Diñle de baq köküsimni, anda bir isyan qaldı*
9. *Merametsiz olma artıq, asret künler yoq olsun,*
10. *Sevgimizni hor etmeycek şefqatlı zaman qaldı.*

Şairin sevdiği için canını kanını seve seve vereceğini, ancak onun bunlardan hiç etkilenmediğini ve kendisine eziyet etmekten zevk aldığını, sevdiği yüzünden dert sahibi olduğunu “(SA-15) *Tatlı Zeer*” adlı şiirinde şöyle ifade eder:

15. *Azır edim onıñçün can bermege,*
16. *Donor olıp tenimden qan bermege.*

17. *Amma oña kerekmey ne yaş canım,*
18. *Ne de sevip, qaynağan sıcaq qanım.*

19. *Oña kerek edi tek meni yaqmaq,.*
20. *Şu biçare alıma külip baqmaq,*

21. *Bu güzelniñ adeti şöyle eken,*
22. *Men kibi çoq yaş canını dertli etken.*

“(SA-60) *Ey-vah*” şiirinde aşk ateşine düşüp kendisini kaybeden şairin aşktan gözü hiçbir şey görmez, dili tutulur ve bedeni taş kesir.

1. *Hucur alğa tüşe eken dünyada insan, ey-vah!*
2. *Men özümni coydım bugün güzelim inan, ey-vah!*

3. *Közüm körmey, til aylanmay, tenim suvuqtaş kibi,*
4. *Añladım men: sen ekensiñ boynumnu urğan, ey-vah*

Bunların sorumlusu olarak da sevdiğini gösteren şair bu şiirin son beyitinde sevdiğinin merhametten ve şefkaten yoksun olmasına sitem eder, bunu da sadece kendisinin bildiğini diğer insanların bilmediğini söyler:

9. *Onı faqat özüm bilem, adamlar qaydan bilsinler*
10. *Yoqluğını sende şefqat, meramet, iman, ey-vah!*

Şairin sevdiği için en çok sitem içeren şiiri “(SA-61) *Qaabatim Ne Menim*” adlı şiirdir. Bu şiirde şair, sevdiği için her şeyi yapmış ancak ondan bir karşılık görememiş ve perişan bir hâle gelmiş, canından bezmiştir. Şiirin ilk beyitinde;

1. *Alımnu çoq harap ettiñ, qabaatım ne benim?*
2. *Ahrı yaş canıma yettiñ, qabaatım ne benim?*

diyerek hâlini gözler önüne serer. Şiirin beşinci beyitinde sevdiği için gönlünü feda ettiğini ancak onun ise gönlüne hasret tohumları ektiğini ifade eder:

9. *Seniñ için feda olğan şu taliysiz göñlüme*
10. *Asret urluqların ektiñ, qabaatım ne benim?*

Şiirde şair, artık sabrın sonunda selâmete varacağına olan inancının da kalmadığını, «Er nesnege bir çare» sözünü de kullanıp halk edebiyatındaki Kerem ile Aslı” hikâyesine Kerem’e de telmih yaparak çaresiz bir derde düştüğünü söyler:

5. *Sabır tübü-sarı altın, degenlerge inanmam,*
6. *Sabır azapların çektim, qabaatım ne benim?*
7. *Kerem kibi bulamadım «Er nesnege bir çare»,*
8. *Çaresiz bir dertke yektiñ, qabaatım ne benim?*

Çok sevdiği Mahbube’sine doyamayan ve onun başkalarına gülmesinden, kendisine vefasız olmasından yakınan şair bunu “(SA-62) *Çağırñız Mahbubemi*” şiirinde şöyle ifade eder:

1. *Men oña şeñ yırlar tizdim, o ğayrıya külip baqtı,*
2. *Ömrüm boyu yazdığım tek endi ğamlı nazım olsun!*
3. *Subhi saba em şebu-ruz* onı oylap fiğan çektim,*
4. *Barsın, o da vefasızniñ yüregine azm olsun!*

Kendisine zalimce davranan ve hiç yüz vermeyen sevdiğinin her hareketine gülüp geçen, etrafında kendisine sevdiğiyle ilgili akıllar verenlere aldırış etmeyen şairin kendisiyle hesaplaşmalarıyla da “(D-29) *Ğazeller-IV. Niçün*” şiirinin mısralarında karşılaşmaktayız:

1. *Sert baqsañ da, ters qaqsañ da seve, dep küldim, niçün?*
2. *Asret otunda yaqsañ da seve, dep bildim, niçün?*

Şiirde sevdiğini güle, kendisini de bülbüle benzettir ancak onun kendisine ilgi duymadığını da ifade eder:

3. *Bülbül seve açqan gülni, aday oña yırını,*
4. *Maña sen açılmadıñ, qayğımni sildim, niçün?*

Şair, etrafındaki insanların kendisine, sevdiğinin kalbinin başkasında olduğunu söylediklerinde çok üzüldüğünü ve kalbinin paramparça olduğunu dile getirir:

7. *Baq, dediler, aldanırsıñ -oniñ qalbi başqada,*
8. *Bu sözlerçün bağırmni hancernen tildim, niçün?*

Şair, "(U-56) *Gül Gibi Dülbersiñ*" şiirinde, güzel ve gururlu sevdiğinin kendisine sevdalananlara soğuk davrandığını söyleyerek onu dikenleri olan bir güle benzetir:

1. *Gül kibi dülbersiñ amma tikenli zat ekensiñ,*
2. *Saña sevda olğanlarğa qılınğan yat ekensiñ.*

Ömrü boyunca aradığının o olduğunu fakat gülün dikenleri gibi sevdiğinin de dikenleri yani zorluklarının canını acıttığına dikket çeken şair, sevginin tadını bilmeyen ve mis gibi kokan bu güzelin uğruna harcadığı olgunluk çağına acır:

5. *Ömrüm boyu arağanım sen dep bastım köksüme,*
6. *Tikenleriñ accı battı, ey-vah, afat ekensiñ,*
7. *Yazıq misğamber qoquña, yazıq quvam çağıña,*
8. *Muabbetniñ tatlı duygusından azat ekensiñ.*

❖ Sevgiliye özlem:

Şair, "(A-27) *Mektüp Yaz*, (A-28) *Yaremden Bahşış*, (A-29) *Aydın Gecede*, (A-30) *Yareme*, (A-31) *Bağışla!*, (A-32) *Soldatnı Beklemek Kerek*" şiirlerini Sovyet ordusunda

askerlik yaparken sevdiğine duyduğu özlem ve ondan gelen mektuplardan aldığı mutluluğu ifade etmek için yazmıştır. Ayrıca bu şiirlerde şair, üç yıl Sovyet ordusunda hizmet ettiğini, bundan şeref duyduğunu dile getirir.

1. *Servinazım, senden mektüp alsam men*
2. *Yaş yüregim eycanlana, şadlana.*
3. *Uzaq sefer ve marşlarda talsam men,*
4. *İnan, ğayret ve küç bere o maña.*

(A-27) Mektüp Yaz

1. *Aramızda şimdi deryalar, dağlar,*
2. *Endi seni körem yar, ep tüşümde.*
3. *Amma gönlüñ goñlümnen beraber,*
4. *Em postımda, em şerefli işimde.*
5. *Askerim yar, küç bar bilek-belimde,*
6. *Vatanıma basqınlarnı atlatmam.*
7. *Halqım bergen küçlü silâ elimde,*
8. *Sevgimizni düşmanlarğa taptatmam.*

(A-30) Yareme)

3. *Geceleri avtomatnen postta tursam men.*
4. *Servinazım, yalvaram men kelme yanıma.*
5. *İnanam men, pek sevesiñ, amma sevgiñnen*
6. *Hayalımı şimdi bölme kirip añıma.*

...

33. *Hızmet etip Vatanıma tamam üç sene,*
34. *Ana-baba ısançını aqlap qaytırım.*
35. *Şundan son kel, kel dülberim yanıma kene,*
36. *Üç yıl cıyğan yırlarımı saña aytırım.*

(A-32) Soldatnı Beklemek Kerek

“(A-37) *Başlıksız*. Taşnı taşqa ...” ile başlayan dörtlükte şair kavuşamadığı sevdiğine olan hasretini ateşe benzetir ve kavuştukları gün kendileri için güneşin doğduğu gündür. Başka bir tabirle şu anda ikisi de karanlıktadır:

1. *Taşnı-taşqa ursalar epkin*
2. *Ateş çıqa, dülberim, ateş.*
3. *Yüregimiz qavuşsa bir kün*
4. *İlle doğar biz için küneş.*

“(A-48) *Asret*” adlı şiirinde şair, günlerce sevdiğinin yoluna gözünü dikip onu beklediğini ve kalemini eline alıp onu dilediğini belirtir. Arkasından da etrafında olup biteni, kar yağması, tan atması, rüzgârın uğultusu gibi her hadiseyi ona atfettiğini ancak sevdiğinin gelmediğini ifade eder:

1. *Nice kün közümnü tiktim yoluña,*
2. *Nice kün çekişti sevda yüregim.*
3. *Nice kün qalemim alıp qoluma*
4. *Men seni bekleyim, sensiñ - tilegim.*
5. *Ap-aq qar ağarsa sensiñ belledim,*
6. *Ap-aq tañ ağarsa sensiñ belledim,*
7. *İñlep yel çağırsa sensiñ belledim,*
8. *Nerede qaldıñ sen, niçün kelmediñ*

Şair “(A-51) *Başlıksız*. Eh, neyleyim alışqan ...” şiirinde sevdiğiyle daha önce buluştuğu çeşme başına gittiğini, şimdi ise sevdiğinin nerede ve kiminle olduğunu, başkalarına hangi türküleri söylediğini bilmediğinden yakınır.

1. *Eh, neyleyim, alışqan yürek*
2. *Çekse meni o sırlı çeşme*
3. *Geceleri o nurlı yerge*
4. *Bilesiñ de, kelmezdik siyrek.*

5. *Men bilmeyim şimdi qandasıñ.*
6. *Belki başqa çeşme taptıñ sen,*
7. *Belki başqa qalbni yaqtıñ sen,*
8. *Kimge nasıl yırlar aytasıñ.*
9. *O çeşmege men er kün kelem,*
10. *O çeşmede seniñ yüzüñ bar.*
11. *O çeşmede soñki sözüñ bar,*
12. *Yüregimde ise biñ alem...*

❖ Sevgiliye Lirik Duygular

Şairin sevdiğine olan hislerinin coşkunuğu, şiirlerinde bazen söz sanatlarıyla bazen de sade ve samimî ifadeleriyle hayat bulmaktadır. Sevdiğinin şairde uyandırdığı hislerin sade ve samimî bir dille tezhürüne “(A-34) *Güzel Yarem*” rastlanmaktadır. Siyah saçlı güzel yâr, şaire dünyayı unutturan güzeldir. Onun saçlarına sarılmak, onun saçlarının tellerinin şairin yüzüne dağılması şair için cennettir. Şair için başka cennet gerekli değildir.

1. *Güzel yarem, qoy başıñni köküsiime,*
2. *Caydır siya saçlarıñni quçağıma.*
3. *Telçikleri sarılsınlar hoş yüzüme*
4. *Yapışsınlar areretli dudağıma.*
5. *Bu dünyada taptım seni emegimnen,*
6. *Yalvaram yar, saf sevgimniñ qadrine yet.*
7. *Mına şaytip saçlarıña sarılsam men,*
8. *Keregi yoq maña iç bir türlü cennet!*
9. *Keregi yoq maña iç bir türlü cennet!*

“(A-44) *Cevaire*” şiirinde, şairin zenginliği, sevinci Cevaire’dir. Kızıl ufukta onun yüzünü gören şairin yüreği erimekte, onun adını duyduğunda aklından çeşitli düşünceler geçmektedir.

1. Qırmızı şu yüzüñ ufuqtır belkim,
2. Yüzüñe baqsam men yüregim ire.
3. Nice yıl qalbimni sızlatqan, ah kim
4. Sen degilmisiñ, ayt, Cevaire?!

5. Şadlığım baylığım, Cevairim - sen,
6. Adıñnen miyimde çoq oylar yüre.
7. Saña dep bu yırnı tizdim yürekten,
8. Qalbimniñ yırı bu, al Cevairem!

Şairin “(A-43) *Baarde*” şiirinde tabiatın güzelliklerini ve tabiatın canlandığı bahar mevsimindeki değişiklikleri insanların duygularıyla bağdaştıran şair, bunu şu mısralarla dile getirmiştir:

1. *Baar keldi. Talğın yelçik esmekte,*
2. *Qırda lâle açtı al renk dudağın.*
3. *Kirazlar da bürlər açıp ösmekte*
4. *Kün nurında sallap nazik budağın.*

Şiirin son dörtlüğünde de baharın gelişinde gözlemlediği tabloya niçin şaşırıldığını kendi kendisine soran şair bunun sebebi olarak da yeni hisleri ve ilhamı görmektedir.

13. *Ayt, gül baar, feralanıp bugün men*
14. *Körgeñimni körüp niçün şaşmaqtam?*
15. *Çünkü dostım taze is ve ilhamnen*
16. *Men qanıñda derya olup taşmaqtam.*

“(A-51) *Ah, Ne Yazıq*” şiirinde de şair sevdiğinin güzelliğini anlatmak için bütün gece düşünmesine, defterlerini satırlarla doldurmasına rağmen kâfi bir söz bulamamaktan yakınır. Ayrıca güneşi, ayı tasvir etmenin ve şarkılar yazmanın bile bunu yapmaktan daha kolay olduğunu vurgular:

1. *Bütün gece oyğa dalıp otursam da,*
2. *Defterimni saturlarnen toldırsam da,*
3. *Güzelligiñ yazmaq içün tırıssam da,*
4. *Bir ibare yazalmadım, Ah, ne yazıq!*

5. *Kirpikleriñ köz aldında dane-dane,*
6. *Menim için bu dünyada sen bir dane,*
7. *Dülberligiñ yazmaq pek küç (ayt, bu da ne?)*
8. *İç tasvirlep olamayım,*
9. *Ah, ne yazıq!*

10. *Küneş, ay ve yıldızlarını tasvirlemek,*
11. *Yırlar yazıp bülbülleri seslendirmek,*
12. *Pek küç degil şair için, amma seniñ*
13. *Güzelligiñ yazalmayım.*
14. *Ah, ne yazıq!*

Sevdiği ile hayatını birleştirdiği vakit dünyayı unutan ve onunla asla ayrılmayacaklarını düşünen şairin, “(D-17) *Şeñ Ayatqa Qaytırım*” şiirinde hayatın akışı içinde bu mutluluğunun bozulması, sonra ise yeniden eski huzurlu günlerine dönme isteğini anlatır. Şiirin son iki dördlüğünde sevgilisini üzdüğünü, incittiğini, ağlattığını, onun kendisine hayatın bir lütfu olduğunu unuttuğunu ancak huzurlu hayata dönebilmenin mânâsını da sevgilisine hakkettiği sevgiyi vererek bulabileceğini idrak ettiğini dile getirir:

13. *Biz ayatnı soñsız bayram, dep sandıq,*
14. *Soñ rastkeldik accı yelge, sert taşqa.*
15. *Bir yasgıqqa baş qoyğan soñ añladıq;*
16. *İstek başqa, ömür ise bam-başqa.*

17. *Nice kere saf sevgiñni incittim,*
18. *Közyaşıña sebep oldım, bağışla.*
19. *Men ayatnıñ bu bağışın unuttım,*
20. *Ğurur ile sen ayatnı alğışla*

21. *Añladım men: şeñ ayatqa qaytırım,*
22. *Közyaşıñday saf sevgiñni aqlasam.*
23. *Közlerime yerleştirip közüñni,*
24. *Yüregimde yüregiñni saqlasam.*

Sevdiğinin hislerinden emin olamayan ve ona kalbini tam açamayan şair, “(D-30) *Ğazeller-V. Kördim seni baar faslı ...*” şiirinde bahar faslında açan güller arasında sevdiğini hayâl eder ve dudacağına değen rüzgârı bile sevdiğine benzetir.

1. *Kördim seni baar faslı, subhi saba açqan güller.*
2. *Arasında ruhiñ degil, mahzün-mahzün kendiñ kezer*
3. *Bir belgisiz sevgi kibi leblerime yelçik tiydi;*
4. *O yelçikniñ talğınlığı saña beñzer, saña beñzer.*

Aynı şiirin devamında şairin kalbin “sevdiğinin kime meyli olduğunu bilmemesi”nden dolayı yorulmuştur.

5. *Sevda olğan yüregimde peyda oldı ağır sual:*
6. *O ferişte, beyaz eller kimler içün güller üzer?*

Şiirin sonunda ise, bu dünyada şair olmazsa sevdiği için kimsenin gazel yazmayacağını ve sazını çalmayacağını belirterek şair kendisine kıymet biçer:

7. *Oylandıñmı, men olmasam bu dünyada seniñ için*
8. *Sazı ile kimler yırlar, kimler ğazel yazar-sızar?*

“(D-33) *Sen Meni Öyle Sev*” şiirinde şair sevdiğinin sıcaklığını hissetmek ve mis gibi kokmak için ondan kendisini bağına basmasını ister. Ayrıca kendisini saçlarıyla sarmasını öyle çok ister ki kıskananların yürekleri bundan dağlansın diye temenni eder. Şiirin sonunda da sevdiğinin kendisini öyle çok sevmesini ister ki, bu sevgiyle ölene kadar onun yanında kalabileceğini dile getirir:

13. *Sen meni öyle sev, güzelim,*
14. *Sevgiñden saf lezet alayım.*
15. *Sen meni öyle sev, öyle sev, güzelim*
16. *Ölgençe seniñnen qalayım!*

Yıllar sonra karşılaştın iki sevgiliyi konu alan “(D-34) *İlk Sevgim*” adlı şiirinin ilk bölümünde şair, “dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur” atasözüne telmihle kendilerini, iki eski sevgiliyi, iki dağa benzetir ve yıllarca sevdiğine duyduğu hasreti dile getirir:

1. *Biz ekimiz kene körüştük.*
2. *Rasgkelişti sanki eki dağ.*
3. *Kene közin-közge tiktik,*
4. *Olar dedi: «Sağ ekensiñ, sağ!»*
5. *Keçip kettiñ suvuq yıllarday.*
6. *Lâkin közüñ artında qaldı.*
7. *Közlerime qalbim inanmay:*
8. *Kene sensiz asrette kaldım.*

Şair, şiirin ikinci bölümünde bütün suçun kendisinde olduğunu, sevdiğine kaba davranıp onun sevgisini ayaklar altında ezdiğini, sonunda da onun sevgisini kaybettiğini itiraf eder.

1. *İlk sevgiñnen oynadım kaba,*
2. *Pak duyğuşuñnu añsız taptadım...*
3. *Artıq mençün külmedi saba,*
4. *Sensiz bahtımnı iç tapmadım.*

Kendisini ve ilk aşkına olan sevgisini kafesteki bahtsız kuşa benzeten şair ilk sevgisini “tatlı bir düş” diye tanımlar ve ömür boyunca bunu aklından çıkarmayacağını söyler:

1. *Tutma meni, uçur qafesten*
2. *Çoq yırlağan bahtsız quş kibi.*
3. *Ömürim boyu çıxarmam esten*
4. *İlk sevgiñni, tatlı tüş kibi.*

“Sevgi Alevi” adlı şiir kitabında “Poemalar” bölümünde “Sevgi Alevi” adlı poema bulunmaktadır. Bu Poema, birbirini tamamlayan 19 ayrı şiirden oluşmaktadır:

Mukaddeme (70), Birinci Yır (71), İkinci Yır (72), Üçüncü Yır (73), Dördüncü Yır (74), Nadirin Yır(75), Beşinci Yır (76), Altıncı Yır (77), Gülnaznıñ Yır (78), *Başlıksız. Qızğa cevap...* (79), Yedinci Yır (80), Sekizinci Yır (81), Dokuzuncu Yır (82), Onuncu Yır (83), Adamlar Arasında (84), Nadir (85), Gülnaz (86),*** *Başlıksız* (87), Hatime (88).

Bu şiirler iki gencin birbirine karşı hislerini, toplum içinde onların muhabbetlerine karşı tutumları ile birlikte onların sevgileri için göze aldıkları değerleri ve karşılaştıkları zorlukları içeren bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirler okunurken bir romanın şiirleşmiş hâli okuyucunun gözünde canlanmakta ve her bölüm bir öncekiyle birbirini tamamlamaktadır. Bu şiirlerin baş kahramanı Gülnaz ve Nadir adlı iki gençtir. Anlatıcının gözünden bir girizgâh mahiyetinde “(SA-70) *Mukaddeme*” başlığının altında tabiat manzarası tasviriyle açılışı yapılan bu uzun şiirler külliyyatında masalsı bir anlatım dikkat çekmektedir:

1. *Küneş aqrın başın qoydı*
2. *Qırnıñ tizine.*
3. *Balqıldadı yıldızlarnıñ*
4. *Arasında ay.*
5. *Salqın aqşam kümüş saçın*
6. *Cayıp bezene,*
7. *Nazlı-nazlı bezene o*
8. *Yaş bir kelinday.*

Manzara tasvirine kaval sesinin nâmelerini katarak anlatmaya devam eden şair bu şiirlerin konusunun Buhara'nın çöllerinde geçtiğine dair ibaresini kondurmaktadır:

17. *Keçtim yaylâ, keçtim qırlar,*
18. *Barıp tapqance,*
19. *O qavalnı söylendirgen*
20. *Qırıq yürekni.*
21. *Kelip çöktim yançıǵına*
22. *Ve tañ atqance,*
23. *Köz ögümden keçti ötmış*
24. *Kördim erekni...*
25. *Söyley qaval qart çobannıñ*
26. *Qatqan elinde*
27. *Mavı alev olıp yanǵan*
28. *Sevgi qıssasın.*
29. *Buharanıñ keñ çölünde*
30. *Diñleyim men de*
31. *Duk-duk urǵan yüregimni*
32. *Zar-zornen basıp.*

Bir hikâye dinleyeceğini ve onu nakledeceğini sezdiren şair,göğün, yıldızların, ayın ve bütün âlemin bunu dinlediğini belirttikten sonra kendisinin de bunları eksiksiz kaleme aldığı söyler:

37. *Bu qıssanı diñley kökte*
38. *Parıldağan ay,*
39. *Diñley Çolpan, diñley qır, çöl,*
40. *Diñley bar alem.*
41. *Bu qıssanıñ er yırını*
42. *Men de qaldırmay*
43. *Em diñleyim, em yazam men*
44. *Elimde ..qalem...*

Bu girizgâhtan sonra “(SA-71) Birinci Yır”a geçilir ve burada kahramanlardan biri olan Nadir’in hem fizikî hem ruhî özellikleri tavirlenir. Şairin anlatımıyla Nadir, selvi boylu, geniş omuzlu; alçak gönüllü ve neşeli biriydi.Ssabahları erkenden hayvanlarını

otlaklara çıkararak çalışkan ve akıllı bir çobandı. Bütün bu özellikleriyle köyün en sevilenlerindii. Kimi kimsesi olmayan bu çobanın hayâlleri vardı.

21. *Soy-uruvsız öksüz bir çoban,*

22. *Irğağından başka şeyi yoq.*

23. *Yatsa, töşey tübüne toban,*

24. *Siyrek ola oniñ qarnı toq.*

...

33. *Sever edi ateş başında*

34. *Öz-özünce hayal sürmekni.*

35. *İster edi ateş başında*

36. *Kelecegin, bahtın körmekni.*

Şiirlerin devamında “(SA-72) *Ekinci Yır*” ve “(SA-73) *Üçünci Yır*” adlı şiirlerde günlerin, ayların ve yılların geçmesi; mevsimlerin değişmesi anlatılırken Nadir’in de büyüüp olgunlaşması, Nevruz’un gelişiyle tabiatın canlanması tasvirlerir. “(SA-74) *Dördünci Yır*” adlı şiirde Nevruz’un gelmesiyle köyde yaşanan heyecanlar ve hareketlilik içinde Nadir’in de Nevruz kutlamalarında bir türkü söylemesi ve o türküyle hangi kızın kalbini çaldığının merakı soru yoluyla ifade edilir:

21. *Nevbet ile keldi oña saz:*

22. *Sen de yırla, Nadir,-dediler*

23. *Qalbiñ kimni ete eken arz,*

24. *Sevgiñ nege qadir?-dediler.*

25. *Yaylâlarğa, keniş qırlarğa*

26. *Bir hoş ezgi seslenip aqtı.*

27. *Er kes baqtı şu an kızlarğa;*

28. *Nadir kimniñ yüregiñ yaqtı?*

Hemen arkasından “(SA-75) *Nadir’in Yır*” adlı şiirde Nadir, baharın gelişini ve bu durumun sevdalılar üzerindeki etkisini anlatan dördlükler sıralanır. Şiirin sonunda da çobanın susmasıyla gözlerinde beliren ateşi farkedenden insanların onun kime sevdalandığını anlayamaması anlatılır:

21. *Baar keldi, sen de kel, yar,*
22. *Qatlanayım naziña.*
23. *Kel, kelüviñ ilham bersin*
24. *Yaş çobanniñ sazına...*
25. *Tınp qaldı çobanniñ sesi.*
26. *Er kes kördi: yana közleri.*
27. *Duymadılar, bir qızniñ esin*
28. *Alıp ketti oniñ sözleri.*

“(SA-76) *Beşinci Yır*”da kızların kalbini “sihirli bir sandık”a benzeten şair, onu açmak için er kişilerin yıllarca bekleyip meşakatli yollardan geçtiklerini dile getirir ve sonra kızların kalbini bu defa taş ve suya benzetir ki er kişiler bu suda boğulmuş, başlarını da taşa çarpmıştır. Şairin gözünde zaman değişir ama kızların kalbini açam konusundaki muhafazakârlıkları değişmez.

17. *Qızniñ qalbi suvdır ve taştır,*
18. *Daldıq suvğa, uruldıq taşqa.*
19. *Nice kere boğuldıq, taştıq,*
20. *Sevilgende oldıq bam-başqa.*
21. *Asırlarnen devir deñişir,*
22. *Qızniñ qalbi iç de deñişmez.*
23. *Sevda yigit ağu, bal içer,*
24. *Qolaylıqnen qız sırın bilmez.*

“(SA-77) *Altıncı Yır*”da Nadir’in yırından etkilenip kalbi çarpan kızın adının Gülnaz olduğu, onun yırının etkisiyle çeşme başına varıp orada çeşmeye dert yanması anlatılır:

9. *Dertke tolu sevda yüregin*
10. *Açıp taşlay çeşmege Gülnaz.*
11. *Çeşme! Çeşme! Diñle tilegin,*

12. *Sözlerini saf dalğaňa yaz:*

“(SA-78) *Gülnaznıñ Yırı*” adlı şiirde Gülnaz çeşme başına varır ve ona sırrını açamaya geldiğini, yüreğinin heyecanla dolup taşıdığını, on yedi yıllık ömründe bu yaylalarda çok gezdiğini ama böyle güzel bahar görmeyişinin sebebinin gönlünde yeşeren sevadan mı olduğunun muhasebesini dillendirir. Bunun devamında *** ile ayrılmış “(SA-78) *Başlıksız*. Qızğa cevap bermedi çeşme...” mısrasıyla başlayan bölümde de o çeşmenin yıllardır nice sevdalıların derdini dinlediği ve onlar için bu sularını gözyaşı olarak akıttığı tasvirlenmektedir:

- 17. *Qaydan bilsin o sevda melek*
- 18. *Çeşmeniñ de dertke tolğanın.*
- 19. *Qaydan bilsin o bahtsız yürek*
- 20. *Bu çeşmeniñ közyaş olğanın.*

- 21. *Nice-nice sevişkenlerniñ*
- 22. *Közyaşları edi bu çeşme.*
- 23. *Qalbin otqa deñişkenlerniñ*
- 24. *Közyaşları edi bu çeşme.*

Bu bölümün içinde kızlarla erkeklerinin münasebetlerinde toplumsal bazı tutumların gençleri zorda bırakmasına değinilmiş, sevmenin günah-ayıp varsayıldığından, din adamlarının gözlerinin körleştiğinden dem vurulmuştur.

- 17. *Hurafatniñ qolunda edi*
- 18. *Sevdalarnıñ taqdir cugeni.*
- 19. *Hurafatniñ yolunda edi*
- 20. *Sevmek ayıp deye bilgeni.*
- 21. *Ayıp degil edi o zaman*
- 22. *Dindarlarnıñ küfür olğanı.*
- 23. *Ayıp degil edi o zaman*
- 24. *İmamlarnıñ soqur olğanı.*

25. *Yalıñız bir sevip-sevilmek*
26. *Sayılırdı büyük cinaet.*
27. *Ayıp edi sevgini bilmek,*
28. *Şöyle edi quranda ayet...*

“(SA-80) *Yedinci Yır*”da artık Nadir ile Gülnaz’ın sevdası anlaşılmış, çoban olan Nadir ile imamın kızı olan Gülnaz’ın ayrı yerlerde ayrı şekillerde birbirlerinin sevdalarını yüreklerinde hissetmeleri yansıtılırken onların birbirleri için hislerini dillendirdikleri türkülere yer verilmiştir:

1. *Yana edi qalbniñ birisi*
2. *Yaylâlarda, otlaq, qırlarda.*
3. *Ekincisi imam evinde...*
4. *Gülnaz aytqan sırlı yırlarda.*
5. *Eki yır bar edi bu evde:*
6. *Çağırırdı biri namazğa,*
7. *Defalarca egilip yerge*
8. *Der edi ki:-Mevlâm şay yazğan.*
9. *Sevgi edi ikinci bir yır,*
10. *Sevgi edi onda din, iman.*
11. *Sevgi edi yürekteki sır*
12. *Olsa bile babası imam:*
- ...
31. *Bekleyim seni*
32. *Dertlerge tolıp,*
33. *Bekleyim seni*
34. *Asrette solıp,*
35. *Bekleyim seni-seniñki olup,*
36. *Bekleyim, canım; Sevgilim Nadir!»*

“(SA-81) *Sekizinci Yır*”da iki farklı hayatı yaşayan âşıklar bir gece kırlarda buluşmuş, sevgilerini dillerinde, gönüllerinde ve bedenlerinde yaşayıp yaşatmışlar:

1. *Sakin aqşam. Kökte yıldızlar,*
2. *Temiz edi yer, kök-bar cian.*
3. *Yer yüzünde bir sükünet bar*
4. *Qavuşqanda eki sevda can.*
- ...
25. *Eyecanlı edi eki qalb,*
26. *Eyecanlı edi çift yürek.*
27. *Böyle qudret, böyle küçlü al*
28. *Yanardağda olmasa gerek.*
29. *Suvsuzluğun qandırğan gülday*
30. *Bahtlı edi olar bu gece.*
31. *Bir-birini sevip toyalmay*
32. *Bu anlerge ettiler secde.*

“(SA-82) *Doquzıncı Yır*”da iki sevdalının beraberken bir mucizeye şahit olmaları, iki sevdalının sevgisi sayesinde topraktan bir ateş çıktması ve onun etrafında bir kere daha aşk ateşlerine teslimiyetleri gözler önüne serilmektedir. Fakat bu aşktan gözleri hiçbir şey görmeyen iki âşık, ateşin etrafında toplanan halkı da görmemektedir.

53. *...Bir-birini sarıp eki can*
54. *Tatlı iske teren daldılar.*
55. *Sır-alevni körip, toplaşqan*
56. *Adamlarnı duymay qaldılar.*

53. *Toplaşqanlar añlamadılar:*
54. *Nedir bu al-estemi, tüşte?*
55. *«Deşet» edi turğan eki yar*
56. *Ve alevniñ körünişi de...*

“(SA-83) *Onuncı Yır*”da Buhara’da böyle bir manzarayla daha önce kimsenin karşılaşmadığı anlatılır ve buna şaşırان insanların korkuyla dua etmesi tasvir edilir. Sonra o cemaatin imamının, Gülnaz’ın babasının, bu alev karşısında tutunduğu tavır ve bu

durumdan kendi kızıyla Nadir'i sorumlu olarak görmesini dile getirdiği kısım yer alır. İmam kendi kızı bile olsa bir kız ve bir erkeğin sarmaş dolaş olmalarının namussuzluk olduğunu, onların bu hâllerinden dolayı Allah'ın onları cezalandırmak için bu alevi çıkarttığını, bu durumdan kurtulmak için onların tövbe etmesi gerektiğini, aksi hâlde bu ateşte yanacaklarını öfkeli ve tehditkâr bir üslûpta dillendirir:

37. *-Ey, cemaat, ey siz müslimin,*
38. *Yoq bularda, ne iman, ne din!*
39. *Olsa bile o tuvğan qızım,*
40. *Yoqtur onu körmege közüm.*
41. *Olar yapqan namussızlıqtan,*
42. *Olar yapqan bu arsızlıqtan.*
43. *Qaar-ğadap allanı sıqtı,*
44. *Şunçün yerden bu alev çıqtı.*
45. *Günahkârğa azdır biñ ceza,*
46. *Din olarğa şay üküm yaza:*
47. *Olar başta tevbe etsinler,*
48. *Tiz çöksinler, quran alsınlar,*
49. *Aksi alda... otta yansınlar!*

Arkasından “(SA-84) *Adamlar Arasında*” kısmında konuşuru belli olmayan, konuşma çizgileriyle başka başka kişilerin söylediği anlaşılan cümleler sıralanır. Buradaki cümleler iki genci tövbe etmeye, Kurân alıp diz çökerek merhamet dilemeye davet eden cümlelerdir:

1. *-Etiñiz tevbe!*
2. *-Alıñız quran!*
3. *-Caniñizni etmeñiz viran!*
4. *-Tiz çökiñiz,*
5. *Ey, asiy qullar!*
6. *-Allanıñ da merameti bar....*

Devamında “(SA-85) *Nadir*” şiirinde de Nadir'in bu duruma cevabı yer alır. Nadir, hayatı boyunca hiçbir zaman böyle bir yaşamadığını, sevdiğiyle bu güzel duyguları

yaşamaktan memnun olduğunu ve iki sevgilinin bundan dolayı cezalandırılacaklarsa buna razı olduğunu söyler:

17. *Ölecekte yigit çökmez tiz,*
18. *Saf sevgisin etmez aqaret.*
19. *Ey, adamlar, yahşı biliñiz:*
20. *Bu gür alev degil ahiret.*

21. *Yoq, bu alev endi sönmecek,*
22. *Men azırım onda yanmağa!*

“(SA-86) *Gülnoz*”da da Gülnoz, Nadir’e sevgilerinin ölmeyeceğini ve onunla birlikte yanmaya hazır olduğunu haykırır:

1. *-O sevgimiz, Nadir, olmeycek,*
2. *Men azırım sennen yanmağa!*

Ardından “(SA-87) *Başlıksız. Alev daa küçlü ...* ” adlı şiirde de iki sevdalı ateşte birbirlerine sarılırlar, aşk şarkısını söyleyerek insanların dedikleri gibi secde ederler. Fakat bu secdeleri “*Sevgi adlı muqaddes otqa!..*” dir. Sevdalılar yanmaz, sevgileri ölmeden ebediyen bu âlemde kalır:

15. *Aqçil-mavı ateş bağrında*
16. *Bir-birine sıyıqışıp baş,*
17. *Em de yırlap aqrın-aqrından*
18. *Tura edi dülber qız ve yaş.*

19. *Tura edi sevgi-muabbet*
20. *Yırın aytıp baqiy ayatqa.*
21. *Degen kibi, insan secde et*
22. *Sevgi adlı muqaddes otqa!..*

23. *Yoq, yanmadı olar alevde-*

24. *Sevgi ölmey qaldı alemde.*

Şair, “(SA-88) *Hatime*”de ise Buhara’da her zaman böyle âşıkların olduğunu, kimisinin bu aşk ateşinin farkına varamadığını, devirler değişse de bu yaşananların tekrarlandığını dile getirir.

8. *Ey, Buhara, ey, Buhara!*

9. *Qaç kervan keçti*

10. *Kâde taqır çöllərində*

11. *Tegiz yuralmay?*

12. *Asırlarnen, devirlernen*

13. *Qaç insan keçti*

14. *Bağırında gizli yatqan*

15. *Otnı köralmay?*

16. *Qaç peyğamber, qaç hanlarğa*

17. *Oldıñ sen mekân,*

18. *Nice-nice insan çekti*

19. *Sende aizar?*

20. *Çöllərində baht tapmağa*

21. *Olmadı imkân,*

22. *Nice bahtsız aşqlarğa*

23. *Oldıñ sen mezar.*

Şairin “*Uyanuv*” şiir kitabında “*Gazeller*” başlığının altında beyitler hâlinde ama birbirine bitişik olarak yazdığı “(U-54) *Kim Eken O*” adlı şiirinde hem bilip de bilmezden gelme sanatını (tecahül-i arif’i) hem de cevabını bildiği hâlde dikkâti çekmek amacıyla soru sorma sanatını (istifham’ı) bir arada kullanır. Bu şiirinde sevdiğinin güzelliğine methiyeler sıralarken gökteki Çolpan yıldızının onun güzelliğini kıskandığını söyler:

1. *Kim eken o büllür suvda saçlarını yaydırğan?*

2. *Köküsü üzre tellerini dalğalarğa saydırğan?*

3. *Feriştemi, Gülzademi, Şemsinurmi⁴³, Mahinur⁴⁴*
4. *Tolğun, tıgız endamını salqın suvğa daldırğan?*
5. *Künciliknen seyir etip kökten baqqan Çolpanniñ*
6. *Közlerini qamaştırıp-qamaştırıp taldırğan?*

Şiirin devamında beyaz elleri ile sudan inciler sıçratan, suda süzülerek dalğalarıyla dünyanın boşluğunu dolduran ve Aqqu, kuğu gibi narin olan bu güzelin kim olduğunu soran şair, eski Türk şiir geleneğindeki gibi son beyitte sevdiğinin güzel görünüşünü ilâhî olarak niteler, onun önünde ibadetin bir parçası olan secde etmeyi gerçekleştirdiğini dile getirir ve kendi adını zikrederek kendisinin aklını başından alanın kim olduğuna istifham sanatıyla dikkat çeker:

8. *Beyaz eller ile suvni incilerday saçratıp*
9. *Yalday-yalday bu dünyanıñ boşluğını toldırğan?*
10. *Kim eken o, kim eken o, qaysı yurtniñ Aqqusı,*
11. *Tabiatniñ bergisinen tatlı isler qaldırğan?*
12. *Şu ilâiy körünüşke secde etken Şakirniñ*
13. *İlhamını taşırğan ve aqılını aldırğan?*

Bu şiir gibi yine “Uyavuv” şiir kitabında “Gazeller” başlığı altında ve beyitler hâlinde yazılan “(U-55) Yarem Olsañ” şiirinde şair sevdiğine kendi sevgisini kabul ederse neler yapabileceğini sıralar. Bunlar arasında onun dertlerine derman olmak, aşk ateşinde yanmak, vaslına ermek için zehirleri içmek gibi temenniler vardır.

1. *Yarem olsañ, dertleriñe biñ derman tapayım men,*
2. *Yaqmaq içün aşq otuna canımnı atayım men.*
3. *Vaslıña yetmek yolunda ağularnı yutayım,*
4. *Bir saniye lebleriñniñ şerbetin tatayım men.*

Eğer sevdiğini üzüp, onu incitirse inci gibi gözyaşlarında boğulacağını söyler.

⁴³ Şems: küneş

⁴⁴ Mah: ay

7. *Canfıdaim, ömürümde seni zerre incitsam,*
8. *İnci gibi közyaşıña boğulıp batayım men.*

Şiirin son iki beyitinde sevdiğinin kendisine niye cefa ettiğini soran şair, eğer sevdiği kendisini sevmeseceğini almasını ister ve taş gibi katılışp kalacağını ifade eder. Şairin söylediği bu sözlerin kıymetini anlamazsa kendisini garip bir kul gibi satacağını dile getirir:

9. *Ey-vah! Dülber, nedir maña köstergen bu cefaiñ?*
10. *Sevmez iseñ, al canımnı, taş kibi qatayım men.*
11. *Şakir dey ki: bu sözlerniñ qıymetini bilmeseñ,*
12. *Kendimi ğarip qul kibi bir pulğa satayım ben.*

4.2.1.1.4. Kızlar, Kadınlar Hakkında Yazdığı Şiirler

Şairin “kızlar, kadınlar” hakkında yazdığı şiirler, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır: (SA-10) Sizge Ne Kerek?, (U-15) Bizim Güzeller, (U-35) Kadınlarğa, (YD-6) Ana Qıymeti.

Şakir Selim; hanımlara, kızlara şiirlerinde özel bir yer ayırmaktadır. Onun şiirlerinde kadın, karşımıza en çok anne figürüyle çıkarken, kızlar için düşünceleri de kendi üç kızı hakkında yazdığı şiirlerde göze çarpmaktadır. Bu şiirleri şairin ailesini konu alan şiirler başlığı altında incelemiştik. Şairin Kırım Tatarlar sanatında mühim bir yere sahip yırcı Sabriye Erecebova ve ressam Zarema Trasinova için yazdığı şiirler de vardır. Bu iki şiir başka bir başlıkta incelenecektir. Bunların dışında şairin hanımlar için bariz bir şekilde duygu ve düşüncelerini yansıttığı şiirler “*Sevgi Alevi*” kitabındaki “(SA-19) Sizge Ne Kerek?”, “(U-15) Bizim Güzeller” ve “(U-35) Kadınlarğa (35)”, “(YD-6) Ana Qıymeti” adlı şiirleridir.

“*Sevgi Alevi*” kitabındaki “*Sizge Ne Kerek? (10)*” şiirinde açıktan açığa Kırım Tatar hanımları tabirini kullanmamakla beraber şiirin içinde yer verdiği telmihlerle Kırım Tatar kızlarını-hanımlarını işaret eden şair çeşitli milletlerin kızlarında bulunan hususiyetlerin bizim kızlarımızda, Kırım Tatar kızlarında, var olduğunu meşhur Kırım

Tatar hanımlarına atıflarla okuyucuya sunmaktadır. Şair önce “denizin maviliğini, dağların mağrurluğunu, çöllerin genişliğini alın bizim kızlardan” diye bir girizgâhla Kırım tatar kızlarının meziyetlerini tabiat unsurlarıyla benzeştirir. Sonra Puşkin’in meşhur “bahçisarayskiy fontan” (Bahçesaray Çeşmesi) şiirindeki karakterlere göndermeler karşımıza çıkmaktadır.

1. *Sizge ne kerek?*
2. *Mariya inceligimi,*
3. *Ya gürci küncüligimi,**
4. *Azerniñ tatlı sözümi,*
5. *Ruslarnıñ açıq yüzümi?*
6. *Alıñız bizim qızlardan!*

“Puşkin’in romantik döneminin en önemli poeması olan “Bahçesaray Çeşmesi”, Kırım Hanı Kerim Giray’ın (Kırım Geray’ın olması gerekir) bir baskın sırasında Polonyalı kontes Mariya’yı babasının şatosundan kaçırmayı, haremdeki Gürcü eşlerinden Zarema’nın Mariya’yı kıskanmasıyla gelişen olaylar, liizmi, dramatik konusu, Kırım’ın doğasının renkli ve canlı bir dille anlatımı ve görkemli harem betimlemeleriyle okur kitlesinin büyük ilgisini” çeker.⁴⁵

Sonra Alime (Alime Abdennanova), Sabriye (Sabriye Erecebova) ve Anife (Anife Bodaninskaya) gibi mühim Kırım Tatar şahsiyetlerine göndermeler yaparak onların meziyetlerine dikkat çeker:

5. *Sizge ne kerek?*
6. *Alime fidaiyliğimi.*
7. *Sabriye kedaylığımı,*
8. *Anife cesürlüğümü,*
9. *Ay, küneş tesirliğimi?*
10. *Alıñız bizim qızlardan!*

⁴⁵ Yükseler, Kaya (2012), Aleksandr Sergeyeviç Puşkin Poemalar, Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, YKY., s. 9 Ayrıca

Burada Alime'nin fedailiği ile Alime Abdennanova'ya telmihte bulunulmuş onun hayatı okuyucuya hatırlatılmak istenmiştir. 2. *Dünya Savaşında SSCB tarafında casusluk faaliyetleri gerçekleştirmiş olan Alime Abdennanova, Kuzey Kafkasya istihbarat grubunda ve Sahil Ordusunda görev almış, Cermay-Kaşıksk yeraltı örgütün üyesiyken telsizci Larisa Gulyaçenko'nun ihaneti yüzünden grubun tüm üyeleri tutuklanmış, 5 Nisan 1944'te Akmescit civarında vahşiyce öldürülmüştür.*⁴⁶

“Sabriye kedaylığı” ile de okuyucuya “Sabriye Erecepova” telmihi yapılmıştır. Sabriye Erecepova, 12 Temmuz 1912 tarihinde Bahçesaray'da, öğretmen olan Kerim Cemilev'in ailesinde dünyaya gelmiş, 1926 yılında Akmescit'te okula başlamış, 1939 yılında Moskova'da 1. SSCB Şarkı ve Oyun Yarışması'na katılarak “Yetenekli Genç Türkücü” ödülünü kazanmış bir sanatçıdır. 1940 yılında Kırım Özerk Sovyet Cumhuriyeti Halk Sanatçısı unvanını alan Erecepova, 2. Dünya Savaşı başladıktan sonra askerlere konser vermek için kurulan topluluğa dahil edilmiştir. Kırım Tatar halkının 18 Mayıs 1944'te topyekün Kırım'dan sürgünü sırasında Erecepova'nın kocası ve oğlu Özbekistan'a sürgün edilmiş; Erecepova, 1940'lı yılların sonunda kocası ve oğlunun yanına Özbekistan'a gelmiştir. Kırım Tatar sanatçısı, 15 Eylül 1950 yılında tutuklanmış ve savaş sırasında düşman ülkede (Romanya) bulunmak suçundan dolayı 25 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Erecepova, hakkındaki dava iptal edildikten sonra, 12 Mart 1956'da serbest bırakılmış ve 18 Aralık 1967'de ise sabıkası silinmiştir. 1964 yılında Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Halk Sanatçısı unvanını alan Sabriye Erecepova, 1977 yazında Taşkent'te hayatını kaybetmiştir.⁴⁷

Şiirde “*Anife cesürligimi*” telmihiyle de okuyucunun hafızasına Kırım Tatarları için çok önemli olan 1917 Kırım Milli Demokratik Cumhuriyeti dönemi düşürülmüştür. O dönemde toplanan 1. Kırım Tatar Millî Kurultay'ında üyelerden dördü kadındır ve bu dört kadından biri de Kırım Tatar Millî Demokratik Cumhuriyeti yöneticilerinden biri olan Ali Efendi Bodaninskiy'nin hanımı Anife Bodaninskaya'dır.⁴⁸ Şair bu telmihle hem okuyuculara Kırım Tatar tarihinde önemli bir yere sahip olan Kırım Millî Demokratik

⁴⁶ Bkz (<http://qha.com.ua/gaspirali-kutuphanesinde-kadin-casus-alime-abdennanova-yi-anma-sergisi-132917tr.html> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

<http://www.qirim.net/qaraman.aspx/qaraman.aspx?id=4> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

⁴⁷ Osman Bayramaliyev, <http://qha.com.ua/merhum-sabriye-erecepova-vatanina-geri-donuyor-113628tr.html> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

⁴⁸ İnternet: <http://kirimdernegi.org.tr/dataprint.asp?id=285> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

Cumhuriyeti'ne hem de o cumhuriyetin kurulmasına katkıda bulunan üyelerin bazılarının kadın olmasına dikkat çekmek istemiştir.

Daha önce farklı şiir kitaplarındaki şiirlerinde kendi annesine olan özlemini ve sevgisini dile getiren şair “*Yellerni Diñle*” kitabındaki “*Ana Qıymeti (6)*” şiirinde bakış açısını genişletmiş, dünyadaki bütün annelerin kutsallığını içeren bir duygu yoğunluğunu kaleme almıştır. Şiirin başında dünyada ana kıymetinin değerini ölçecek hiçbir şeyin olmadığını vurgulanmıştır:

1. *Dünyada er şeyniñ qıymeti ola.*
2. *Ana qıymetiniñ yoqtır ölçüsi.*
3. *Ayatniñ qaç çeşit ziyneti ola,*
4. *Ebediy qalğan şey tek ana tüsü.*

Hayatta var olan sevginin, merhametin, inanç ve namusun kaynağının analar olduğunu vurgulayan şair; huzurlu bir hayatın da ancak silahların bırakılıp anaların başının çiçeklerle taçlandırılırsa mümkün olacağı görüşündedir:

5. *Ayatta bar eken şefqat, meramet,*
6. *Ayatta bar eken sevgi-muabbet,*
7. *Ayatta bar eken işanç, namus-ar,*
8. *Episi, episi sizden, Analar!*
9. *Ey, sen silâlardan titregen alem*
10. *Tınç ayat oğruna yañı yol başla,*
11. *Analar çekmesin eziyet-elem,*
12. *Olarını başına gül-çeçek taşla!*

4.2.1.1.5. Muhtelif Kişiler İçin Yazdığı Şiirler

Şakir Selim şiirlerinde Kırım Tatarların içtimaî hayatında öne çıkan şahsiyetlere yer vermiş, bunun yanında yaşadığı dönemde gündemde olan uzaya çıkan astronotlar için de kalem oynatmaktan geri kalmamıştır. Kırım'a gidene kadar çıkarttığı beş şiir kitabında doğrudan doğruya şahısları anlattığı şiirleri on yedidir. Bunların yanında bazı şiirlerinde

bazı şahıs adları da telmihlerle yer almaktadır. Buradaki değerlendirmemizde şairin bu on yedi şiiri üzerinde durulacaktır.

Şairin “muhtelif kişiler” hakkında yazdığı şiirler, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

- (A-18) İyun 1971 : Kozmonotlar Dobrovolskiy, Volkov, Patsayev ile övünme
- (D-14) Alupqada Bir Eykel Bar : Amet Han Sultan için şiir
- (D-26) Aşiq Umer : Aşık Ömer için şiir
- (SA-11) Yırcı : Yırcı Sabriye Erecebeova için şiir
- (SA-19) Eşref Şemizade'nin Vefatına : Eşref Şemizade için şiir
- (SA-13) Ömür-Değirmen : Kırım Tatar yazarı Emil Amit için şiir
- (SA-24) Düel : Rus şair Lermantov için şiir
- (SA-49) Sekizlikler : Dağıstanlı şair Gamzatov için şiir
- (U-12) Ustaznı Hatırlap : Eşref Şemizade'ye olan sevgi ve saygısı
- (U-16) Aenk ve Renk : Ressam Zarema Trasinova için şiir
- (U-32) Nazım İkmet : Türkiyeli şair Nazım Hikmet için şiir
- (U-33) Emen : Kırım Tatar şair Çerkes Ali için şiir
- (U-43) Sekizlikler : Eşref Şemizade'ye olan sevgi ve saygısı
- (YD-9) Eşref Şemizadenin Qabri Başında : Eşref Şemizade'ye olan sevgi ve saygısı
- Doğan Şiir
- (YD-16) Göñül : Şairin dostu Enver Asanov için yazdığı şiir

Şairin Aqbardağ kitabındaki “İyun 1971 (18)” adlı şiiri, “Kosmonavtlar Dobrovolskiy, Volkov, Patsayevlarnıñ hatiresine” dibacesiyle başlar. Şiir başlığını bu üç kozmonotun hayatını kaybettiği tarihten alır. İyun kelimesi, Haziran ayının Rusçasıdır. Bu üç kozmonot yani astronot Georgi Dobrovolsky, Vladislav Volkov ve Victor Patsayev, 30 Haziran 1971’de Soyuz 11 adlı uzay arasında ani basınç düşmesiyle hayatlarını kaybetmişlerdir.⁴⁹

⁴⁹ İnternet: <http://www.milliyet.com.tr/uzay-yolunda-olenler---e-yukseldi/yasam/haberdetayarsiv/03.02.2003/1729/default.htm> adresinden 21 Ekim 2014’de alınmıştır. (<http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=haberyazdir&articleid=863676>) adresinden 21 Ekim 2014’de alınmıştır.

20. asrın ikinci yarısında özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB ile ABD arasında uzaya yönelik çalışmalarda yarış başlamış ve birbiri ardına uzaya gönderilen araçlar ile bunların yaptığı izlenimlerden dolayı yarışın hızlanması gözlemlenmiştir. ABD bir uzay aracı gönderip bir gelişmenin sebebi olursa SSCB bundan geri kalmamış o da çeşitli uzay araçları ile gelişmelerde bir adım atılmasına katkıda bulunmuştur. O yıllarda dünya gündemi bu konuyu haberlerine taşırken şairler veya sanatçılar da bu konuyu sanat eserlerinde (sinemalarda Apollo 13 gibi...) yer vermişlerdir.

Şakir Selim de bu şiirinde kozmonotları “*üç cesur şain- üç cesur şahin*” olarak tanımlamakta ve onların adının, gücünün atın deftere yazılıp gelecek nesillere kalması gerektiğini belirtmektedir:

7. *Altın defteriñni*
8. *Açıp sen bugün*
9. *Şefqatsız eliñnen yaz ebediylikke,*
10. *Üç cesür şainniñ*
11. *Qudretin, küçün*
12. *Bildir sen nesilge, alemge, kökke.*

Şiirin sonunda bu günü asla unutmayacağını söyleyen şair, bu kozmonotları, aziz insanları, insanlığın da unutmaması gerektiğini ifade ettikten sonra onlarla birlikte gökyüzünde bir kat daha ileriye gidildiğini vurgulamaktadır:

37. *Unutmam bu küñni,*
38. *Unutmam asla.*
39. *Yürekten ağıladıq, yürekten küstik.*
40. *Unutmañ sizler de Aziz insanlar,*
41. *Olarnen biz kökke bir boy daa östik.*

Şairin “(D-14) *Alupqada Bir Eykel Bar*” adlı şiiri, II. Dünya Savaşı sırasında SSCB ordusunda pilotluk yapan Kırım Tatarı Amet Han Sultan'ın hatırası için kaleme aldığı şiirdir. Başında ve sonunda birer beyit bulunan şiir on dördlüktür. Şiir, şairin bu şiiri niçin kaleme aldığını açıklayıcı mahiyetteki bir beyit ve dördlük ile başlar. Burada şair,

“Alupka’da mermerden bir heykel olduğunu, bu heykelin cesaretin temsili, mertlerin en önde geleni için dikildiğini” ifade ettikten sonra bu şiiri yazmasının boynunun borcu olduğunu söyler:

1. *Alupkada bir eykel bar, mermerdir taşı,*
2. *Cesürlükniñ temsili o, merdlerniñ başı.*
3. *Cesaretle aldım men de elime qalem,*
4. *Bağışlamaq içün saña bir-kaç saf satır.*
5. *Yazmasam da bile, elbet, seni yurt, alem,*
6. *Amma benim öz borcum bar sana ey, batır!*

Şiirin içinde Amet Han Sultan’ın adı açıkça geçmemekle birlikte “Sultan” adı onun gökyüzünde şahin gibi süzülmesi, düşmanı bütün gücüyle ezmesi gibi meziyetleri ile sık sık vurgulanarak okuyucuya çağrışım yapılmaktadır. Amet Han Sultan, 25 Ekim 1920’de Alupka’da (Kırım’da) dünyaya gelmiş, II.Dünya Savaşı sırasında SSCB ordusunda pilot olarak hizmet etmiş, iki kere Sovyetler Birliği Kahramanlık Madalyası ile ödüllendirilmiş bir Kırım Tatarı’dır. II. Dünya Savaşı sırasında 150 hava saldırısına katılmış ve tek başına 30, grup olarak da 19 Alman uçağını düşürmüştür. Savaş sonrası test pilotu olarak kariyerine devam etmiştir. 1 Şubat 1971 tarihinde test uçuşu sırasındaki bir uçak kazası nedeni ile hayatını kaybetmiştir⁵⁰. Yaşamı boyunca 100'den fazla uçağın test uçuşunu gerçekleştirmiştir. Şair şiirinde onun sayısız düşmanı yok ettiği, uçağını sağlamca kullanıp onları ezdiğini anlatır:

15. *Bir Sultan ki, qılıcına dayanmay düşman,*
16. *Bir Sultan ki, kök qoynunda şainday keze,*
17. *Bir Sultan ki, ğayıbını sayalmay düşman,*
18. *Bir Sultan ki, bar küçünen düşmannı eze.*
19. *Karşındaki düşmanıñni dır-dır titretken*
20. *Bu sen ediñ ey, halqımnıñ cesür Sultanı!*

⁵⁰ İnternet: <http://qha.com.ua/kirim-da-amethan-sultan-fonu-kurulacak-38579tr.html> adresinden 26 Ekim 2014’de alınmıştır.

21. *Vatanımniñ qanatını qaviy pekitken,*
 22. *Bu sen ediñ ey, halqımniñ meşur Sultanı!*

Şiirin devamında şair Amet Han Sultan'ın doğduğu Alupka'daki bağlarda bahçelerde gezip onu yâd eden şair, gök gürlemesinde göğün Amet Han Sultan'ı çağırıldığını; gök yüzündeki uçakların artlarında izler bırakarak uçtuğunda sanki gökyüzünde Amet Han Sultan'ın uçtuğunu düşündüğünü mısralarında dile getirir:

35. *Baar vaqtı güdürdese şemşekler kökte,*
 36. *Men belleyim kökler seni çağıradır, dep.*
 37. *İz qaldırıp samolyotlar uça yüksekte,*
 38. *Közlerimni tikem kökke uçasıñ bellep.*

Şiirin sonunda Amet Han Sultan'ın adına Alupka'da dikilen mermer heykel karşısında saygısından başını eğdiğini ifade eder:

43. *Alupkada bir eykel bar, mermerdir taşı*
 44. *Şu eykelniñ qarşısında egildi başım...*

Şair, Kırım Tatarlarının edebî hayatında güzide bir yere sahip Aşık Ömer hakkında “(D-27) Aşık Ümer” adlı şiiri kaleme almıştır. Aşık Ömer; 1621’de Kırım’da Kezlev’de dünyaya gelmiş, medrese tahsili görmüş, şiirler yazıp bestelemiş ve onları söylemiş bir âşıktır. Dağıstan’a, Azerbaycan’a, İran’a, Türkiye’yi gezmiş ve buralarda sekiz yıldan fazla kalmıştır. Gezdiği her yerde saz şairi olarak tanınmış, yetmiş yaşını geçtikten sonra doğduğu topraklara Kezlev’e dönmüştür. Ömrünün sonuna kadar burada yaşayıp 1707 senesinde vefat etmiştir. 1894 senesinde Bahçesaray’da İsmail Bey Gaspıralı matbaasında onun “Divan-ı Aşık Ümer” adlı yetmiş şiirinden ibaret külliyatı basılmıştır. Onun elyazması olarak üç cönkü bilinmekteydi. Bunlardan biri İstanbul’da, diğeri Konya’da, üçüncüsü ise Londra’daki müzededir. Onun eserleri hem Kırım’da hem Türkiye’de neşredilmiştir. Kırım’da “Yıldız” dergisinde, Taşkent’teki Gafur Gulam adına Edebiyat ve sanat neşriyatı tarafından Aşık Ümer’in iki ciltlik eserleri toplamı (1988 ve 1990’da) Kırım Tatarca olarak okuyucuya sunulmuştur.⁵¹

⁵¹ Kurtnezir, Z. (2000). *Qırımtatar Edipleri*. Aqmescit. 17-18

“(D-27) *Aşiq Ümer*” adlı şiirinde şair, Aşiq Ümer’in seksen altı yaşına kadar gazeller yazıp sazıyla bunları icra ettiğini, diyar diyar gezmesine rağmen dört dörtlük bir memleket görmediğini ifade eder. Onun, fakir fukaranın hâlini görüp sazını onların bu hâlini dillendirmek için çaldığını ve ömrünün sonuna kadar sevgiyi arayıp bulamadığını da hayıflanarak okuyucuya sunar. Son dörtlüğünde halkının ona hayran olduğunu söyleyen Şakir Selim, Aşiq Ümer’i “gökyüzündeki güneşe”, kendisini de “bir ışığa” benzetir. Kendisinin de onun yaşına geldiğinde tıpkı onun gibi bir gazel yazması gerektiğini söyler:

5. *Sevdigi-hor halqı edi, aşiq oldı halqına,*
6. *Halq gönlünden aldı azel seksen altı yaşqace.*
7. *Aşiq Ümer-kökte küneş, Şakir, sen bir ışıqsıñ,*
8. *Aşiq kibi yaz bir ğazel seksen altı yaşqace*

Şair daha önce “(SA-10) *Sizge Ne Kerek?*” şiirinde, atıfta bulunduğu Sabriye Erecebova (o bahiste S.E.nin hayatı hakkında bilgi vermiştik) için aynı şiir kitabında “(SA-11) *Yırcı*” adıyla ve “Sabriye Erecepovağa” dibacesinin yer aldığı müstakil bir şiir yazar. Şiirin ilk dörtlüğünde şair, dünyadaki bütün matemlerin insanları yaraladığını ve insanların bunlara sabrettiğini ancak bir yırcının bu dünyadan göçmesinin hepsinden daha ağır olduğunu vurgular:

Sabriye Erecepovağa

1. *Dünyada matemniñ episi ağır,*
2. *Episi yanıqlı, episi tüşkün.*
3. *Episine könemiz, etemiz sabır,*
4. *Tek yırcı matemi müşkülden-müşkül.*

Şair, şiirin devamında hayat ve ölümle ilgili düşüncelerini “*Yoq, yalan! Bir kere yaşamay insan, Bir ömür körgenge bu dünya pek tar.*” mısralarıyla açıkladıktan sonra insanların kargalara ve bülbüle benzemediği için aslında ölüm ve sonrası iki hayatları olduğunu söyler. Sonra artık hayata gözlerini yuman yırcının sahnelerde olamayacağına üzülür ve onun ikinci hayatının başladığını düşünerek kendisini teselli ettiğini dillendirir. Şiirde şair, Sabriye Erecebova’yı halkının gözünde ölmeyecek bir hüner, miras olarak

görür ve halk hikâyesindeki Kerem'e benzetir. Ayrıca onun yırlarını işittiğinde tıpkı Aşık Ümer'in eserlerinin kendilerine verdiği haz gibi bir hazzı kapıldığını ifade eder:

17. *O bizçün parıldap yanğan bir Kerem,*
18. *Ve bizçün ölmeycek bir miras-üner.*
19. *Yırını eşitsem, dünyamı körem,*
20. *O-bizge zevq bergen bir Aşık Ümer.*

Şakir Selim'in şiirlerinde yer verdiği başka bir Kırım Tatar edibi de Emil Amit'tir. Şair, "(SA-13) *Ömür-Degirmen*" adlı şiirini "Emil Amitke" dibacesiyle ona ithaf etmiştir.

1938-2002 yılları arasında yaşayan Emil Amit, başarılı roman yazarı ve tercümanıdır. Akmescit'te Gestapo mensupları tarafından 1942 yılında kurşuna dizilen Kırım Tatar şairi Osman Amit'in oğludur. Emil Amit; Özbekistan, Türkmenistan, Tataristan'ın önde gelen yazarlarıyla Şamil Aladin, Çerkez Ali gibi Kırım Tatar yazarların eserlerini Rusçaya tercüme etmiştir. Yazar, eserlerini genelde Rus dilinde yazdı ancak hemen hemen tüm eserleri Kırım Tatar diline tercüme edildi. Uçurumlu Yol (1971), Sevgiden Güçlü (1973), Büyük Arzuyla (1978), Sığın Çokrağı (geyik pınarı) (1982), İşanç (Rusça'da Son Şans olarak) (1986) ve diğer kitapları Rusça'dan Kırım Tatarca'ya tercüme edilmiştir.⁵²

Şiir, şairin Emil Amit ile Semerkant'ta bir çınarın gölgesinde vedalaştıkları günü hatırlamasıyla başlar:

Emil Amitke

1. *Dostum, dostum! Aqlıñdamı, bir yaz künü,*
2. *Otpuskañnıñ soñ künleri qalmasında,*
3. *Sağlıqlaşıp, pivo içtik aq köpüklü,*
4. *Samarqandnıñ çinarları taldasında.*

Sonra şair ona sorular sorarak hatırlamak ve okuyucuya anlatmak istediği "babalarının, eş dostlarının cenkte-II. Dünya Savaşı'nda ölmelerini, başlarından geçen iyi ve kötü hatıraları" aktarır. Arkasından hatıraların acı izlerini dağıtmak için şaka yoluyla

⁵² İnternet: <http://qha.com.ua/yazar-emil-amit-kitap-sergisi-ile-anildi-123216tr.html> adresinden 29 Ekim 2014'de alınmıştır.

Emil Amit'e "Degirmenden kelgen kibi başıñ ap-aq? /Değirmenden gelmiş gibi başın apak?" sorusunu sorar. Onun cevabı ise hüznüldür: "Dediñ: - Ömür insan için bir degirmen... /Dedin: Ömür insan için bir değirmen..."

Bu duygu yoğunluğuyla geçmiş günlerin sisli dünyasına dalıp giden şair, şiirin sonunda yıllar geçse de yaz kış o çınarlığa geldiğini ve her seferinde dostunu hatırladığını şöyle dile getirir:

25. ...Yıllar keçe. Yaz, qış kelem çınarlıqqa,

26. Yazda yırlay, egileler qışta yelden.

27. Yoq, olarnı ne qış yeñe, ne yel yıqa,

28. Hatırıma sen tüşesiñ ve degirmen.

Şair, iki büyük Rus şairine Puşkin ve Lermantov'a "(SA-24) Düel" adlı şiirinde telmihte bulunur. Düel, düello'nun Rusçasıdır ve her iki şairin hayatında "düello" dönüm noktasıdır. Zira, *Rus yazarlara özgün bir kimlik, ulusal bir karakter kazandıran ilk yazar*⁵³ olarak tanımlanan Puşkin, *Dantes adında Fransız subayın kendi eşine ilgi göstermesiyle başlayan sosyetik söylentiler sebebiyle Dantes'i düelloya davet eder ve düello sonucunda ölümcül bir yara alır. 29 Ocak 1837'de ölür*⁵⁴. Şiirin ikinci dördlüğünde "Mariya ve Zarema" verilerek okuyucuya "Bahçesaray Çeşmesi" poeması ve Puşkin hatırlatılmış, parçadan bütüne varma yolu takip edilmiştir.

5. Alâ bugün Bağçasaray çeşmesi

6. Öz yırcısın asretinde töke yaş.

7. Saf sevgili Mariyanıñ nağmesi

8. Zaremanıñ yüregine ura taş.

Çok sevdiği Puşkin öldüğünde henüz yirmi üç yaşında bir genç olan Lermontov, onun ölümünden duyduğu hicapla "*Şairin Ölümü*" adlı şiirini kaleme alır ve kendi ölümü

⁵³ Süer, Aydın. (2006). XIX.Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 23

⁵⁴ A.g.e.31-32

de tıpkı Puşkin'in ölümü gibi "düello"dan olur, 1841'de bir düello sonucunda ölür⁵⁵. Şakir Selim her ikisinin ölümünü bir tabloya yerleştirerek bunu şiirinde şöyle yansıtır:

9. *Alâ bugün yüksek Maşuq dağında*
10. *Yaş Lermontov qatillerni izleydir?*
11. *Düel küni pıştav tutqan çağında*
12. *Alçaq ve pis dantes⁵⁶lerni közleydir?*

Şiirin sonunda sadece Lermontov'un "Şairin Ölümü" şiirini yazarak Puşkin'in katilinden-katillerinden intikamını aldığını ve bunu yapmaktan da hiç pişmanlık duymadığını Şakir Selim şöyle ifade eder:

17. *Tek Mihail Lermontovda ökünç yoq,*
18. *İntiqamnen yüregini toldurdi.*
19. *Ulu «Şair ölümüne» şiirinen*
20. *Million-million qatillerni öldürdi.*

Tabii Şakir Selim, Lermontov ve Puşkin için sadece bu şiirleri yazmakla kalmaz onların en meşhur şiirlerini Rusçadan Kırım Tatarcasına tercüme eder. Bu tercümeler tezimizin metin-aktarma bölümünde verilmiştir.

Şakir Selim, Avarca şiirler yazan ve Moskova'daki Maksim Gorki Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olduğu 1950 yılından 2003'teki vefatına kadar Dağıstan Yazarlar Birliği'nin başkanlığını yürüten Dağıstanlı ünlü şair Resul Gamzatov⁵⁷ hakkında da bir şiir yazmıştır. Bu şiir "Sevgi Alevi" adlı şiir kitabındaki "Sekizlikler" başlığında 49 numaralı 11. Sekizlik'tir. Kendi eserlerinde "şiir ve emek" kavramlarını yücelten Gamzatov'un ülkesine gittiğini anladığımız "Şakir Selim" bu şiirin ikinci dördlüğünde bu durumu şöyle ifade eder:

5. *Mına bu ekisi: Şiiriyet-Emek!*

⁵⁵ A.g.e.31-32

⁵⁶ Şiirdeki Dantes, Puşkin'in düello ettiği Fransız subayın adıdır.

⁵⁷ Ayrıca Gamzatov hakkında bilgi için bakınız (<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/242122.asp>) adresinden 30 Ekim 2014'de alınmıştır. http://tr.wikipedia.org/wiki/Resul_Hamzatov adresinden 30 Ekim 2014'de alınmıştır.

6. *Dediñ sen lâle ve maden uzatıp,*
7. *Baht edi menimçün dağıña kelmek,*
8. *Qarşında güya sen ediñ Gamzatov.*

Şakir Selim'in şiirlerinde yer verdiği bir Kırım Tatar edibi de Çerkez Ali'dir. 1925 senesinde Kırım'da Kuybişev rayonunun Bağatır köyünde dünyaya gelen ve "*Kuş Kaya*" adlı şiirini henüz on beş yaşındayken 1940'ta "*Yaş Leninciler*" mecmuasında yayımlayan Çerkez Ali ilk şiiri, 1967-1986 seneleri arasında Gafur Gulam Edebiyat ve Sanat Bölümünde müdürlük ve "Yıldız" almanağında (1976-1979) muharrirlik görevlerini icra etmiş, sonraki üç yıl da "Yıldız" mecmuasında başmuharrirlik muavinliği yapmıştır. Romanları, şiir kitapları bulunan Çerkez Ali, 1995'te vatanı Kırım'a gelir ve Aqmescit'te yaşamaya başlar. 200 senesinde Ukrayna'da edebiyat ödülü almıştır.⁵⁸

"(U-33) Emen" adlı şiirini "*Çerkez-Aliniñ 60 yıllığına*" dibacesiyle Çerkes Ali'ye adadığını belirten Şakir Selim, bu şiirin ilk dördlüğünde onun "*Kuş Kaya*" adlı şiirine atıfta bulunur. Çerkez Ali'yi ve yazdığı eserleri, Emen-Meşe ağacına benzetir:

Çerkez-Aliniñ 60 yıllığına

1. *Yalpaq-Qaya ve Quş-Qaya eteginde*
2. *Tamır atqan emen bugün 60 yaşta.*
3. *Bağatırda talğın-talğın yel eskende*
4. *Şu emenniñ damarında quvet taştı.*

Şiirin devamındaki dördlüklerin her birinde Çerkez Ali'nin kitaplarının adlarına yer vererek okuyucuyu bilgilendirir:

5. *Quvet taştı onuñ er bir yaprağında*
6. *Küçü bitmez dalğalı bir deñizdayın.*
7. *Ğıda alıp qaynaq ömür çoqrağından*
8. *Ep pekişti «Cumertlik»nen ösken sayın.*
9. *Ösken sayın öse onda yañı dallar,*

⁵⁸ Kurtnezir, Z. (2000). *Qırımtatar Edipleri*. Aqmescit.168-169; Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 445-446

10. *Tinç ve serin «Sabalarınıñ quçağında».*

...

11. *Gür çağında şu emennin gür yırları*

12. *Epkın-epkın aqqan temiz «Uluqlar» day.*

13. *Etrafında ep çoqlaşa «Doğmuşlar»ı*

14. *Ve turalar yıqılmaz bir qoruvlarday.*

15. *«Yıqılmaz bir qoruvlarday er yanımda,*

16. *Emen dey ki,yaşamaqta «Arzularım».*

Son dörtlükte de Şakir Selim, Çerkez Ali gibi bir şahsiyete altmış yaşın az olduğunu, daha nice yılların ona bahşolunmasını diledikten sonra önünde daha çok yılların olduğunu ve bu yıllar içinde ona daha nice yırlar yazacağını söyler:

19. *Önüimde bar daa altmış yaz, qışlarım,*

20. *Sizge daa çoq güzel yır bağışlarım!*

Şair, dostu Enver Asanov için “Yellerni Diñle” şiir kitabının içinde “Leningrad Şiirleri” bölümünün altında “(YD-16) Göñül” şiirini “Leningradda yaşağan semetdeş⁵⁹ime cenk ve emek veteranı Enver Asanovğa” dibacesiyle adanmıştır. Şiirinde Leningrad’da kaldığı günlerde bir dost sesine muhtaç olduğunu ve hüzünlendiğini dile getiren şair, en umutsuz anında orada yaşayan, Kırım Tatarları için mücadele eden Enver Asanov’dan gelen bir telefonla adeta bir mucize yaşar:

21. *Allo, ya sensiñmi, Şakir qardaşım?*

22. *Ayt, bugün qızıñnıñ ehvalı nasıl?*

23. *Afu et... ve diñle, sen menden yaşsıñ.*

24. *İnanam... Tüzelir, insan şay asıl...*

Bundan mutluluk duyan şair, Leningrad’ı hatırında iyi bir intiba bırakan yoldaşa benzetir:

25. *Leningrad! Hatırma yerleşip qaldı*

⁵⁹ Semetdeş: hemşeri, vatandaş (Qırımtatarca-Rusça-Ukraince Luğat. (2008) Aqmescit “Tezis” Neşriyat Evi, 492.

26. *Eyi teessuratlar olup bir yoldaş..*
 27. *Er küniñ ömrüme teren ız saldı-*
 28. *Sanarsıñ göñlümni alğan semetdaş..*

Şakir Selim sadece edipler için değil, Kırım Tatarlarının içtimaî hayatında yer alan meşhur ressam Zarema Trasinova için de “(U-16) Aenk ve Renk” adlı şiirini kaleme almıştır. Bu şiirin başlığının altında “Zarema Trasinovağa”⁶⁰ ibaresi yer alır. Şiirde onun eserlerinin yansıttığı duygulardan, insanlarda uyandırdığı düşüncelerden söz edilerek İtalyan ressamlar kadar meşhur, yetenekli olmasa da kendi yolunu çizmesi anlatılır:

17. *Sen ne Rafelsiñ, sen ne Belloni,*
 18. *Barsın, eksik olsun senin talantuñ.*
 19. *Belki olar kibi olmazsıñ belli,*
 20. *Amma sen özüñce güzel yır taptıñ.*

Şiirin son dörtlüğünde ressamın resimlerindeki ahengin ve renklerin düzeninden, onun zekâsının halkının duygularını uyandırışından bahsedilmektedir:

21. *Aenk ve renkleriñ ne qadar uyğun,*
 22. *Olar yol bermeyler unutulışqa.*
 23. *Deañ davet ete ür intulışqa,*
 24. *Zaten halqnen yaşay yüregiñ, duyğuñ!*

Şakir Selim, Sovyet coğrafyasında epey rağbet gören Nazım Hikmet için de “(U-32) *Nazım İkmek*” adlı şiirini yazar. Nazım Hikmet 1902’de Selânikte başlayan ve 1963’te Moskova’da biten hayatını komünizme adanmış bir şairdir. O, eski usûle ait ne varsa geride bırakıp sadece komünizmin gerçekliğine inanmış ve şiirlerinde, oyunlarında, romanlarında komünizmi işlemiştir.⁶¹

⁶⁰Ayrıca bkz: <http://www.kalgaydergisi.org/index.php?sayfa=dergiicerik&sayi=15&kod=621> adresinden 02 Kasım 2014’de alınmıştır.

<http://ilmiyqirim.blogspot.com.tr/2014/06/krmn-surgun-cocuklarnn-imgelerinde.html> adresinden 02 Kasım 2014’de alınmıştır.

⁶¹ Şairin hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için Ahmet KABAKLI, *Nâzım Hikmet Bütün Eserleri*, Türk Edebiyatı Vakfı, 1. Baskı Mayıs, 2002 ve Ekber BABAYEV, “Ustam Ve Ağabeyim Nazım Hikmet, Nazım Hikmet Dizisi 5, Milliyet yayınları 2 Basım 1997

Şair, bu şiirinde Nazım Hikmet'in şiir şekillerine de gönderme yaparak şiirini onun şiirleri gibi kırık mısralı ve merdiven gibi basamaklı olarak görsel şiir şeklinde yazmıştır. Onun kendisi hürriyeti göremese de yazdıklarıyla kalemlere hürriyet arayan bir şair olduğunu vurguladıktan sonra Türkiye'de Bursa hapishanesinde kaldığı dönemde yazdığı şiirlerini cepheye giden savaşçılara benzetmiştir:

15. *Bursada*

16. *doğğan*

17. *serbest satırlar*

18. *Cebege*

19. *kettiler*

20. *cenkçiler*

21. *kibi.*

22. *Bursada*

23. *doğğan*

24. *biñlep satırlar*

25. *Büğün*

26. *bizni qorçalay*

27. *bekçiler*

28. *kibi.*

Şiirde onun Türkiye'de şairliğinin ve hürriyet mücadelesinin yeterince anlayamadığını söyledikten sonra Türkiye hasret kalışının da altını çizer:

43. *Onı*

44. *Vatan*

45. *asretligi*

46. *yıqtı.*

Nazım Hikmet Şairin "Kerem gibi" şiirine gönderme yapar:

142. *Er tamçı qan*

143. *Seadetke*

144.yağınlaşqan qan!

145. Er tamçı qan

146. “Kerem kibi

147. yan,

148. yan,

149. yan!”

Şakir Selim’in bütün şiir kitapları göz önüne alındığında annesinden sonra şiirlerinde en çok yer verdiği kişi Eşref Şemi-zade’dir. 1908’da Kırım’da Kezlev’de dünyaya gelen E. Şemizade ilk şiirini henüz on yedi yaşındayken bastırılmış, 1924’te çıkarttığı “Quvan (arı kovanı)” adlı 24 sayfalık resimli mecmuanın ardından 1927 senesinde çocuklar için neşredilen “Közaydın” mecmuasının mesul muharriri tayin edilmiştir. 1932’de Bütünüttifak Moskova Devlet Filmcilik Enstirüsün’ün Edebî Sanatlar Fakültesi’ne tahsil almaya girmiş, burada “Dneprelistan” poemasını kaleme almıştır. 1934’de bir grup Kırım Tatar yazarlarıyla birlikte SSCB yazarlarının ilk kurultay’ına delege olarak katılmış ve 1936-1937 senelerinde Kırım Yazarlar Birliği’nin sorumlu kâtibi olarak görev yapmıştır. Puşkin’den, Shakespeare’den, Lermantov’dan, Mitskeviç’den, Nevaî ve Nizamî’den Kırım Tatarcasına eserler çevirmiş, 1937-1938 yıllarındaki represya ve 1944’teki sürgünlük felâketine o da maruz kalmıştır. 1965’te “Qaval”, 1969’da “Toğan Qaya”, 1978’de “Şiirler ve Poemalar” adlı şiir kitaplarını neşretmiştir. 1978 yılında Moskova’da vefat eden şair, Kırım’da defnedilir. 1990’da onun daha önce bütün bir hâlde neşredilmeyen “Közyaş Divar” destanı “Yıldız” mecmuasında basılır.⁶²

Şakir Selim, Eşref Şemi-zade ile ilk kez karşılaştıklarında 26 yaşındadır. Şairin “Qırımname II–Tamçılar” kitabında anlattığına göre, 1968 yılında Özbekistan’ın Cambay (Semerkant) vilayetindeki evlerine gelen Eşref Şemizade ile edebiyattan, Kırım Tatar gençlerinden sohbet ederler. Şakir Selim o günü ne zaman hatırlasa içinin burulduğundan bahseder.⁶³

Şakir Selim’in Eşref Şemizade’ye olan sevgi ve saygısını kaleme aldığı ilk şiiri “(SA-19) Eşref Şemi-zadeniñ Vefatına” adlı şiiridir. İki dördlük ve bir beşlikten oluşan şiirinde 1978’de vefat eden E. Şemizade için yetmiş yaşında vefat etmenin çok erken

⁶² Kurtnezir, Z. (2000). *Qırımtatar Edipleri*. Aqmescit.103-104

⁶³ Selim, Ş. (2008). *Qırımname-II Tamçılar*. Aqmescit, Tapran, 6-12

olduğunu ifade eden şair, o vefat etse bile “ölmez satırları”nın karşısında kendisinin saygıyla eğildiğini dile getirir:

1. *Şair vefat etti yetmiş yaşında,*
2. *Dünyadan vaqıtsız ketti, neyleyim?*
3. *Ölmez satırları tura qarşımda,*
4. *Endi men olarğa secde eyleyim.*

Şair, şiirin ikinci dörtlüğünde “ecel”e diklenir, kimin canını aldığını bilip bilmediğini sorar. Şiirin sonunda da onun ölümün elem verici olduğunu, ancak geride bıraktığı eşsiz eserlerin onu her zaman canlı tutacağını mısralarına döker:

5. *Öyle şair için nedir yetmiş yaş?*
6. *Kimni alğanıñni bildiñmi, ecel!*
7. *Sadiq şegirtleriñ közü tolıp yaş*
8. *Ağlap qalğanını bildiñmi, ecel?!*
9. *Ey, ustaz!*
10. *Ölümiñ olsa da ökünç,*
11. *Şiirleriñ eyecanlı bir asav taşqın.*
12. *Şiirleriñ-qayğınen sırlanğan sevinç,*
13. *Şiirleriñ-ölümdeñ biñ kere aşqın!*

Şair, Özbekistan’da çıkarttığı “Uyanuv” şiir kitabında “Sekizlikler” bölümünde 7. sekizliğinde Eşref Şemizade’ye yer verir. Bu şiirde “(U-43) E. Şemi-zadeniñ hatiresine” dibacesinin bulunması şiirin Eşref Şemizade’ye atfedilmiştir. Şair, şiir yazarken gücü yetmese, işleri yolunda gitmese, ustası Eşref Şemizade’nin ruhuna sığınarak yardım aldığını ve onun keskin sözleriyle kalemini bilemediğini dile getirir.

E. Şemi-zadeniñ hatiresine

1. *Ey ustazım, şiiriyette*
2. *Kâ de küçüm yetmese,*
3. *Ruhuñızğa secde eylep*

4. *Sizden imdat arayım.*
5. *İcat etip çekişkende*
6. *İşim ögge ketmese,*
7. *Siziñ ötkür sözüñizge*
8. *Qalemimni qayrayım.*

Şair, “(YD-9) *Eşref Şemizadenin Qabri Yanında Doğğan Şiir*” adlı şiirini de Eşref Şemizade’ye adanmıştır. Şiir beş sekizlikten oluşmuştur. Şiirin ilk sekizliğinde uzak yoldan ustasının mezarı başına geldiğini belirten Şakir Selim için Eşref Şemizade o kadar önemlidir ki kabrinin başındaki kuşların cıvıldaşmalarına alınır ve onların burada yatan kişiyi bilmemelerine hayıflanır. Sonra ikinci ve üçüncü sekizlikte şair, eğer burada yatanı bilen bir kuş olsaydı onun için neler yapabileceğini sıralar: Bu muhteremin ruhunu şâd etmek için masmavi gökyüzünde uçamak, ona yalnızlığını hissettirmemek için halkına bıraktığı eserleri yâd etmek, kabrindeki taze çiçekler büyüsün diye küçücük ağzıyla Salğır nehrinden kabrine su taşımak ...vb.

Şiirin son sekizliği ile ilk sekizliğinin altı mısrası aynıdır. Son iki mısrasında şair, bu kuşlardan burada yatanın ne kadar kıymetli olduğunu biliyorlarsa kendisine onlarla kalması için izin vermelerini diler:

33. *Çivildeşmeñ, quşçıqlar,*
34. *Yüregimni tilesiz.*
35. *Uzaq yoldan keldim men,*
36. *Bir tınış yal alayım.*
37. *Mında kimniñ yatqanın*
38. *Ya siz qaydan bilesiz?*
39. *İzin beriñ, bilseñiz,*
40. *Men de siznen qalayım.*

4.2.1.1.6. Diğer Konular Hakkında Yazdığı Şiirler

Şairin diğer konular hakkında yazdığı şiirler ve temaları, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

- (A-15) *Başlıksız*. Bir çıtlım toz ... : Ay'a ayak basan insanoğlu
- (A-17) *Başlıksız*. Taştay qattı ... : İnsanoğlunun huyu ile ilgili
- (A-22) Oy yaşamaq İsteyim : Hayatı layıkıyla yaşama istediği
- (A-54) Seitnen Veli : Kardeşlik, birlik ruhu
- (A-55) Ereceptniñ Öpkesi : İnsanî duyguların önemi
- (D-38) Men Özüm : Büyümek isteyen bir çocuğun duyguları
- (SA-4) Yılbaş şiiri : Yeni yılda savaşız bir dünya dileği
- (SA-18) İnsanğa : İnsanlara iyi olmaları için nasihat
- (SA-23) Yahşı İnsan : İyi insanların erken ölmesine olan üzüntü
- (SA-35) Dörtlükler (6.dörtlük) : Askerler için vefa
- (SA-40) Sekizlikler (2.sekizlik) : İnsanlık hakkında duygular
- (SA-41) Sekizlikler (3.sekizlik) : İnsanoğlu ve âlem
- (SA-42) Sekizlikler (4.sekizlik) : Düşmanlığın bitmesi dostluk
- (SA-45) Sekizlikler (7.sekizlik) : Baba ile oğul münasebeti ve aile ilişkisi
- (SA-50) Sekizlikler(12.sekizlik) : Kul hakkı yemiş biri hakkında duyguları
- (SA-91) Yüklü Kadın : Hamile bir kadının duyguları
- (U-2) Rekviyem : İnsanlığın işlediği suçlara sitem
- (U-3) Tayanç Noktası : Hayata bağlılık ve insanlara güven
- (U-17) Eñ Güzel Adet : Baba oğul arasında saygı
- (U-28) Aytılmağan Sözler : Söyleyemediklerinden duyduğu hicap
- (U-31) Masal : Savaşız bir dünyanın masalı
- (U-37) Sekizlikler (1. sekizlik) : Bir annenin evlat sevgisi
- (U-38) Sekizlikler (2. sekizlik) : Çocuk yetiştirme büyüklerden nasihat
- (U-46) Sekizlikler (10. sekizlik) : Kırık yıldır bir arada yaşayan iki halkın münasebeti
- (U-49) Dörtlükler (1. sekizlik) : İnsanın insana ettiği zulme sitem
- (U-50) Dörtlükler (2. dörtlük) : Kıskanç ve kötü niyetli insanlara sitem
- (U-51) Dörtlükler (3. dörtlük) : Ömür boyu iftira atan ve yalan konuşan insan hakkında duygular
- (U-52) Dörtlükler (4. dörtlük) : Kızdığı biri hakkında duyguları
- (U-53) Dörtlükler (5. dörtlük) : Kızdığı biri hakkında duyguları
- (YD-11) Güzel Tabi : İnsanlık
- (YD-12) Küçük Öğüt : Kendi millî değerlerinin kıymetini bilmeyenlere sitem

Şakir Selim her istidatlı sanatçı gibi önce iyi bir gözlemcidir. Çevresinde olup biteni, insanların yaşadıkları her farklı hadise karşısında tutundukları tavırları ve gösterdikleri tepkileri, aile içi saygı ve sevgi münasebetlerini, savaşın insanlar ve toplumlar üzerindeki tesirlerini, insanların başkalarına zulmü gözlemlemiş ve şiirlerine yansıtmıştır. Bunları bazen başkalarını tasvirleyerek bazen de kendi başından geçenleri samimî bir dille ifade etme yoluna gitmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ortalarında dünyaya gelen ve soğuk savaş döneminde Özbekistan'da yetişen şair için savaş, hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. II. Dünya Savaşı'ı ve tesirleri hakkında şairin kaleme aldıklarını başka bir başlıkta değerlendireceğimiz için burada daha ziyade savaşız bir dünya özlemi içinde olan insanın duygularını yansıtan anlatımlara yer vereceğiz.

Şairin “(SA-4) *Yılbaş*” şiiri adlı şiiri yılbaşı zamanı bütün insanlar için sonsuz iyi niyet içeren dilekleri sıralamasıyla başlar. Şiir, şairin “cenk” sözünü “kara bir gölge”ye benzeterek bahtlı insan ömrüne zeval etmemesini istemesiyle devam eder. Şiirde “roket, tank, tüfek” gibi silah araçlarının sadece çocukların oyun dünyasında kalması gerektiğini savunulurken zehirli tozlardan yani radyoaktif maddelerden sakat kalmamayı temenni ifadesi de yer alır. Cenk'in sofralara bereket ve nimet kazandırmada, emek isteyen işlerde insan tabiatının mücadelecisi kaynağı olması gerektiği şiirin son dörtlüğünde işlenir. Şiirin son iki mısrası “Yeni yıl” yaklaştığı için insanların kadehlerini boşaltırken yüreklerini iyi niyetlerle doldurmalarını temenni eden sanatlı ifadeleri içerir.

25. *«Balalar dünyasında» köreyik faqat*

26. *Pıštav, avtomat ve raketalarnı.*

27. *Zeerli tozlardan*⁶⁴ olmayıq saqat,*

28. *Qarşılav alayıq sağlam tañlarnı.*

25. *Cenk olsun daima qaynaq emekte*

26. *Soframızda olsun bol-sal nimetler.*

27. *Boşatıñız qadeni Yılbaş kelmekte,*

28. *Tolduriñız yürekke yahşı niyetler!*

⁶⁴ Radyo aktif tozlar manasında

Şairin “(SA-35) *Dörtlükler (6.dörtlük)*” şiiri savaşın başka bir yüzünü, isimsiz kahramanlarını, askerlerini yâd etmek ve onlara vefa borcunu ödemek için yazılmış gibidir. İsimsiz kahramanların bazılarının kabrinin olmasa bile onların kabrinin gönüllerde olduğunu vurgulaması şöyledir:

1. <i>Qıdırmañız belgisiz soldat qabirin,</i>	1. Tanınmayan asker kabrini aramayın;
2. <i>O yaşay er künki ömürimizde.</i>	2. O, her zamanki hayatımızda yaşar.
3. <i>Yüz biñmi, millionmi, adsız er birin</i>	3. Yüz binlerce, milyonlarca adsız herbirinin
4. <i>Qabiri bizim- saf yüregimizde.</i>	4. Kabri, bizim saf yüreğimizde.

Şairin “(U-31) *Masal*” şiiri sekiz dörtlüktür ve bir kış gecesi bir çocuğun ninesinden masal anlatmasını istemesini tasvir etmesiyle başlar. Ninenin anlattığı masal bir “ütopya”dır. Savaşın, zulmün ve çilenin olmadığı bir dünyanın pembe tabloyla sunulduğu masal adı üstünde bir “masal”dır. Yıllardır savaştan, açlıktan, eziyetlerden bitap düşmüş insanları ayakta ve hayatta tutuan tek duygu “umut”tur. Umut, yeni nesillere mutlu bir dünyanın anlatıldığı “masal”lar ile aşılacaktır.

17. *Bir zamanda yaşay eken*
18. *Cenk ne, bilmey adamlar,*
19. *Çalışa ve aşay eken*
20. *Cenkte ölmey adamlar.*

21. *Yer yüzünde zamanlar tınç,*
22. *Devletler tınç kün körgeñ.*
23. *Asker-masker olmağan iç,*
24. *Er kes birday şen yürgeñ.*

Bu masal içinde, aslında dünyada “herkesin birbirine eşit” olduğunun özellikle belirtilmesi, yeryüzünün “herkesin evi” şeklinde vurgulaması ve annelerin üzerinde parlayan güneşin “al küneş-kızıl küneş”e benzetilmesi masal için hem kinayeli hem de ironik bir yaklaşımdır. Yıllardır insanlara bu “masal” anlatılarak onlara daha âdil ve daha mutlu bir yaşam vadeden komünizm, bunların aksine insanlarına savaş, yoksulluk ve adaletsizlik getirmiştir. Çocuklar ise bu masalın vadettiklerini bitalarından, ninelerinden dinleyerek büyümüşür:

15. *Kimse qorqup yaşamağan,*
16. *Dünya cenksiz keñ eken.*
17. *Yahşı-yaman halq olmağan,*
18. *Er kes birday teñ eken.*

29. *Analarnıñ başı üzre*
30. *Parıldağan al küneş.*
31. *Yer -qocaman bir ev eken,*
32. *Adamları dost ve eş...*

Şairin iyi bir dünyada, refah içince ve huzurla yaşama isteğini “(A-22) *Oy yaşamaq İsteyim*” adlı şiirinde görmekteyiz. Bu şiir sekiz altılıktır ve şiirde şair, hayatın güzelliklerinin tadına varmayı istemektedir. Bu isterken de dünyadaki bütün mazlumlara aydınlık günleri getirecek “lider”in vadettiği hak hukuku bayrak gibi üzerine alıp göğsü kadar yükseltmeyi amaç edinir.

9. *Dünyadaki mazlum halqıñıñ*
10. *Ruşen yüzün körgende,*
11. *Daiy bergen uquq, aqı*
12. *Bayraq etip yürgende,*
13. *Kökke qadar baş köterip*
14. *Oy yaşamaq isteyim.*

Bahtlı insan olmamanın ancak komün hayatla mümkün olacağını dile getiren şair, halkının hürriyetini ve emeklerinin karşılığının da komün bir hayatta görür:

17. *Emek ile baht ketirsem*
18. *Ür halqıma, yurtuma,*
19. *Kommunağa kelip kirsem*
20. *Basıp düşman zıtına,*
21. *Olıp öyle bahtlı insan*
22. *Oy yaşamaq isteyim.*

Şair, kardeşlik ve birlik ruhunu vurguladığı “(A-54) *Seitnen Veli*” şiirinde, adlarını paylaşamayıp birbirine küsen iki kardeşin durumunu hikâye ederek anlatır. Şiirin sonunda babaları, onlara birlik olmaları için adlarını birbirini tamamlayan şekilde koyduklarını izah eder. Babaları için bahtlı ve kutlu olmanın yolu “daima birlik içinde” yaşamaktır ve bunu çocuklarından istemektedir:

55. *Bir ad qoydım men sizge,*

56. *Sizde birlik olur, dep.*

57. *Birlik olğan er yerde*

58. *Elbet tirilik olur, dep.*

55. *Seit, Veli qoşulsa*

56. *Kerçekten de bir addır.*

57. *Eki insan bir olsa*

58. *Em bahtlı, em şaddır,*

Şair; “eşitlik, adalet ve hakkın yerini bulması” gibi kavramların önemini vurgulamak için “(A-55) *Erecebin Öpkesi*” adlı şiiri kaleme alır. Şiirde daima iyi notlar alan bir öğrencinin kibrinden dolayı “mükâfatlandırılan öğrenciler tablosu”ndan çıkarılmasına üzülmeleri ve yaptığı hatanın farkına varması hikâye edilir. Üzüntüsünden hasta olup evde yatan “Erecep”i ziyaret eden sınıf arkadaşları onun yaptığı hatayı ona şöyle söylerler:

77. *Er kesten çoq bilem, dep,*

78. *Kökke yettiñ, Erecep.*

79. *Qusuriñni aytsalar*

80. *Öpke ettiñ Erecep.*

77. *Yardım etmek yerine*

78. *Dostlarıñni küldiñ sen.*

79. *Dünyada eñ aqıllı*

80. *Mendirim, dep bildiñ sen.*

Şiirin devamında hatalarını anlayan ve kendisini arkadaşlarına karşı borçlu hisseden Erecep, onlara bu hatalarını bir daha tekrarlamayacağına dair söz verir:

- 121. *Yahşı, yarından başlap*
- 122. *Men mektepke barırım.*
- 123. *Dostlarıma endi men*
- 124. *Dost közünen baqarım.*

- 121. *Rica etem dostlarım,*
- 122. *Bağışlañız meni siz*
- 123. *Arqadaşlığıñızçün*
- 124. *Sağ oluñız epiñiz.*

Bu anlatıma şair de dahil olur ve hikâye bitiminde okuyucularına bundan çıkarılacak dersi özetler. Erecep'in düştüğü hataya her zaman düşebilecek öğrenciler olacağını, diğerlerinin ise onları tenkit ederek düzeltmeleri gerektiğini, bir arada ve dürüst insanlar olarak yaşamının insanları mutlu edeceğini ifade eder. Şiirin sonun da da şair bu temenni ve nasihatlarını komün hayata bağlar:

- 137. *Öylelerin acımay*
- 138. *Tenqid etiñ er yerde.*
- 139. *Kelecekniñ meyvası*
- 140. *Bu-tenqiddir, deyle de.*

- 137. *Kim olsañ ol, dünyada*
- 138. *Kollektivnen yaşaysıñ.*
- 139. *Aşnı bile eviñde*
- 140. *Aileñnen aşaysıñ.*

- 153. *Bizler şimdi kommunizm*
- 154. *Qurmaqtamız arqadaş!*
- 155. *Kollektivdir - bizge qanat,*
- 156. *Kollektivdir - çin yoldaş!*

Şair için “insan” mefumu, birçok meziyeti kendi bünyesinde barındırması sebebiyle çok müstesnadır. Yedi dörtlük “(SA-18) *İnsanğa*” şiirinde şair, insanın türlü yönlerden Ay’a, Güneş’e, Yıldız’lara, okyanuslara benzememesi gerektiğini savunur. Son dörtlüğünde yeryüzünde ve gökyüzündeki her varlığın kendine mahsus olduğunu dile getirir. Şaire göre insan hiçbir şeye benzemeye çalışmamalıdır, aksine diğer her şey insana benzemeye gayret sarf etmelidir:

25. *Er mucize yerde-kökte*

26. *Özcesine yaşasın,*

27. *Sen olarğa oşama tek,*

28. *Olar saña oşasın!*

İnsanoğunun tabiatı gereği her zaman daha iyiyi, daha güzeli aramasını şair, “(SA-40) *Sekizlikler*” bölümünün 2. sekizliğinde şöyle ifade eder:

5. *Amma kene toqtamaz İnsan*

6. *Yükseklikke intılır yürek.*

7. *Ana-Yerde o şöyle doğğan:*

8. *İnsanlarğa yükseklik kerek*

İnsanoğlunun hayatta karşılaştığı zorluklarla ilgili düşüncelerini şair “(SA-41) *Sekizlikler*” bölümünün 3. sekizliğinde “*Kerem der ki, bu dünyada / Üç nesneden qorqarım: / Bir ayrılıq, bir yoqsuzlıq, bir ölüm... {Halq yırı}*” dibacesiyile ifade etmeye başlar. Şiirde insanlığın bu üç belâdan çok çektiğini ancak onların sadece bu üç belâdan değil başka belâlardan da korktuğunu dile getirir:

1. *Belâlar ola ki, iç çare yoqtır,*

2. *Qıçqırsañ bile sen bar küç, bar sesnen.*

Hayat, insanlara güzelliklerle dolu anlar sunduğu kadar yaşanması istenmeyen “ölüm” kötü hâdiseleri de zaman zaman insanların karşısına çıkarmaktadır. Öyle insanlar vardır ki, öldüğünde arkasından tabiri caizse gökler ağlar, ardında kalanlar için hayat ıstıraba dönüşür. Şakir Selim, “(SA-21) *Yahşı İnsan*” adlı şiirinde, çok sevdiği birinin ölmesiyle yaşadığı üzüntüsünü dile getirir:

5. *Vaqıtsız kettiñ sen, ey, yahşı insan,*
6. *Vaqıtsız kömüldi büyük arzular.*
7. *Seni bilmese de cümlei cian,*
8. *Adiñni yürekte saqlaycaqlar bar.*
9. *Vaqıtsız ketti, dep dostlar yanalar,*
10. *Demek sen kelmediñ dünyağa böten.*
11. *Vaqıtsız öleler yahşı insanlar,*
12. *Vaqıtsız qar yağa kimerde kökten..*

Şiirde sevdiği dostunun ölümünü “vakitsiz” olarak nitelendiren şair, bu kişiyi cümle âlem tanımasa da onu bilenlerin kalbinde daima yaşayacağını söyler. Şaire göre iyi insanlar hep vakitsiz ölür.

Şair, bu şiirdeki üzüntü durumunun tam aksine çok kötü meziyetleri olan birinin ardından hissettiklerini başka bir şiirinde“(SA-50) *Sekizlikler*” bölümündeki 12. sekizliğinde şöyle dile getirir:

1. *Kimsege eyilik yapqanın bilmeyim,*
2. *Ters mezep ve hınzır olaraq yaşadı.*
3. *(Ey, rabbim, afu et, ölgenni külmeyim),*
4. *Qaç defa insanniñ aqqını aşadı.*
5. *Maalleniñ qart-yaşı-episi keldiler,*
6. *Cenaze qılındı ve soñki sualge:*
7. *Yahşı edi, canına bir rahmet! dediler.*
8. *...Oniñ tek bir kere aqqını yediler.*

İnsana has duygular değişik ve çeşitlidir. Bu değişiklikler zaman zaman insanların sözlerine ve davranışlarına da yansır. Şair, “*Sevgi Alevi*” kitabındaki “(SA-42) *Sekizlikler*” bölümündeki 4.sekizliğinde daha önce birbirinin yüzünü görmeye bile katlanamayan iki kişinin zor bir durum karşısında birbirlerine dost eli uzatmaları işlenir:

1. *Ölüm ister edi olâr bir-birine,*
2. *Nice yıl yaşadılar bir-birin körmey.*
3. *Unuttılar attâ yüz-bet sımâsın,*
4. *Şöyle qartaydılar sağ-esen, ölmey.*
5. *Qış küni (ey, taqdir) tayğaq edi yol,*
6. *Eki qart rastkeldi, birisi taydı...*
7. *Digeri qol tutıp, dedi: Muqayt ol!*
8. *Ve şu an: Çoq sağ ol! cevabın aldı.*

İnsan dünyada ne yaşarsa yaşasın çevresindekilere güvenerek hayatına devam etmek ve geleceğe güvenle bakabilmek ihtiyacı içindedir. Şairin bu duygularını “(U-3) *Tayanç Noqtası*” adlı şiirinde yansıttığını görmekteyiz. Bu şiirinde şair, karanlık gecelerde yıldızlardan güç aldığını, güneşin yakıcı ışınlarından ağaçların dallarıyla gölgede kalarak korunduğunu, gönül dertlerine düşünce çiçeklere sığındığını ve en nihayetinde de insanlara güvenip hayatına devam ettiğini işler:

17. *Köbelek, çeçekler, terek, yıldızlar*
18. *Güzel dünyamızniñ dülber qoqlası*
19. *Bazanıp yaşanıñ sizge, adamlar*
20. *Menimçün ekâne tayanç noqtası.*

Pişmanlık, insanın içini kemiren bir duygudur. İnsan kimi zaman yaptıklarından, kimi zaman yapamadıklarından ya da söylediklerinden, söyleyemediklerinden kendine hayıflanır. Bunu şair, “(U-28) *Aytılmağan Sözler*” şiirinde önce genel olarak hayatta dile getiremediğimiz sözlerin bizlere ilerde ne kadar acı verdiğini anlatarak ifade eder.

1. *Aytılğan çoq sözlerden*
2. *Aytılmağan sözler çoq.*
3. *Olar bir kün bizlerge*
4. *Sançılırlar olup oq.*

Şiir daha sonra özele indirgenerek sevdiği kıza açılmayan bir gencin pişmanlığını gözler önüne serer:

9. *Sevip alğan qadınıñ*
10. *Külip tursa gül, narday,*
11. *“Canım, közüm» demege*
12. *Neçün kâde til barmay?*

Nihayetinde şairin küçük yaşta kaybettiği annesinin ardından “Anneciğim, seni seviyorum” sözünü ona söyleyememekten duyduğu hicap mısralarına yansır:

13. *Aq süt kibi ömürge*
14. *İç birimiz toymaymız.*
15. *«Anam, seni sevem» degen*
16. *Üç söz aytıp olmaymız.*
17. *Matem künü qalbimizni*
18. *Sara keder ve yanıq:*
19. *Sağ olğanda rahmetlige*
20. *Kerek sözni aytmadıq,*

Şair için sözlerimiz “keskin bir nişancı”dır ve onlar biz ölsek bile yok olmayacaktır:

21. *Mergin sözdür biz ölgen soñ*
22. *Yoq olmaycaq malımız.*
23. *Aşığıñız, kerek söznü*
24. *Dostlar, aytıp qalıñız.*

Hayatta yaşanan bazı duyguların tarifi çok zordur. Bazen aynı anda farklı duyguları bir arada yaşayabilir insan. Mesela hamilelikte anneler dünyanın en mutlu insanıyken aynı anda doğacak çocuğunun geleceği hakkında endişelenebilmektedir. İşte şair de bu çelişkili ve karmaşık duygular içinde olan bir annenin hâlini “(SA-91) *Yüklü Kadın*” şiirinde tasvirlemeye çalışır. Şiir üç bölüm hâlinde kaleme alınmıştır. İlk bölüm yirmi dokuz mısradır ve karanlık bir gecede hamile kadının heyecanının ve mutluluğunun dışa yansımısı göze çarpar.

17. *Añlamaqta yaşavniñ*
18. *Lezetin, dadın,*
19. *Aqırın-aqırın*
20. *Ataraq adım*
21. *Ağırayaqlı qadın.*
22. *Bağrında eyecan*
23. *Ve ikinci can*
24. *Daa dünyağa*
25. *Kelmegen insan.*
26. *Onı oylay*
27. *Ağırayaqlı qadın.*
28. *Onı qayğıra*
29. *Yer yuzünde ataraq adım.*

Şiirin otuz mısralık son bölümünde çocuğunun gelecekte nerede, hangi şartlar altında yaşayacağı endişesi mısralara yansırken, şair şiirin son beş mısrasında geleceği iyi şekillendirmenin insanların ellerinde olduğuna dair vurgusu dikkat çekmektedir:

73. *Oynaycaqmı*
74. *Küneşniñ şevqı?*
75. *Tınçlıq olacaqmı illerde?*
76. *Yüreginde*
77. *Qaynaycaqmı*
78. *Ayatniñ zevqı?*
79. *Bağrındaki ağır*
80. *Yükünen degil.*
81. *Şu sualler ağır yükünen*
82. *O qadın*
83. *Kelmekte yolda!*
84. *Kelmekte yolda!*
85. *Onıñ ağır yüküni,*
86. *Yengilleştirmek*
87. *İnsanlar,*

88. *İnsanlar,*

89. Tek bizim qolda!

Şairin aile içindeki saygı ve sevgi bağları, çocuk yetiştirmenin mesuliyeti, gelecek nesillere miras bırakılacak âdetler gibi konuları da şiirlerine yansıttığını görmekteyiz.

“(SA-45) *Sekizlikler*” bölümündeki 7. sekizlikte şair, babasının sözünden çıkmayan bir çocuğun durumu şöyle anlatır:

1. *Deyler ki:-Maşalla, baba oğludur,*
2. *Bir vaqıt babasın sözünden çıqmaz.*
3. *Evlâdıñ şay olsa, ebet, oğurdır,*
4. *Böyleler, ölse de, ailesin yıqmaz.*

Atalarının kadrini kıymetini bilmeyi ve onların kabirlerini ziyaret ederek ruhlarını ihya etmeyi gelecek nesillere bırakılacak en güzel âdet olarak gören şair bunu “(U-17) *Eñ Güzel Adet*” adlı şiirinde ikinci dördlükte şu musralarla ifade eder:

5. *Senden soñ kelecek bahtlı nesilge*
6. *Qaldırmaq isteseñ eñ güzel adet*
7. *Ve sadıqlığıñnı bildirseñ İlge,*
8. *Babalar mezarın et sen ziyaret.*

Şair, şiirin son son dördlüğünde yeni nesiller bu nasihata kulak asmayıp gaflet uylusuna dalarsa onlar için toprağın ömür boyu taş olmasını diler:

17. *Olurmi, olurmi kendi qadriñni*
18. *Ğaflet yuqusında qalıp unutmaq?*
19. *Unutsañ babalar aziz qabirini,*
20. *Sençün ömür billâ taş olsun topraq!*

Annelerin evlât sevgisi dünyada hiçbir şeyle ölçülemeyecek bir duygudur. Anneler çocukları için ellerinden geleni yaparlar, ancak evlâtları düşman elinde olduğunda onlar

sönmüş güneşe benzerler. Bunu şairin “(U-37) Sekizlikler” bölümündeki 1. sekizliğinde şöyle görmekteyiz:

5. -Ömrüñde qaç kere yuquñı böl-diñ?
6. -Evlâdım yanımda olğan er tünde.
7. -Sen Küneş ediñ de, ne vaqıt söñdiñ?
8. -Evlâdım düşmanğa qul olğan künde.

Çocuk yetiştirmek zor ve mesuliyet isteyen bir süreçtir. Anne babalar, dedeler nineler çocukları büyütürken gözleri her zaman onların üzerinde olur. Ama bazen çocukların da kendi başlarına bir şeyler becerebilip öğrenmeleri için büyüklerinden bağımsız hareket etmeleri gerekir. Çocuklarla ilgili bu durumu şairin “(U-38) Sekizlikler” bölümündeki 2. sekizliğinde şöyle görmekteyiz:

1. Çoq keçmey sürünip yıqıldı bala,
2. Ana-baba azır uçıp barmağa.
3. Olarğa sert baqıp dedi qartbaba:
4. Tiyemeñiz, öğrensiz özü turmağa!

Büyüme, kendi işini kendisi yapabilmek bütün çocukların vazgeçilmez arzusudur. Kendisinin büyüdüğünü ve her işini kendisinin yapabileceğini düşünen bir çocuğun başından geçenlerin onun gözünden bu hislerin anlatıldığı “(D-38) Men Özüm” şiiridir. Şiirde büyüme hevesi içindeki bir çocuk şiirin sonlarında babasının tarladan getirdiği kapruzu kendisi kesmeye kalkışır ancak bıçak elini keser. Bunu gururuna yediremediğinden ninesine “büyüdüm de parmağımı bile kendim kesiyorum artık” diye kendisini büyüklerinin gözünde haklı çıkarmaya çalışır:

25. Bitam soray:-Parmağıñı
26. Kim kesti ya, ayt qozum.
27. -Bitaçığım, büyük oldım,
28. Onı kestim men özüm

İnsanların birbirlerini kıskanmaları, hayatları boyunca yalan söyleyip başkalarına iftira atan birilerinin ölümü ardından yaşanan durum, kıskanç ve kötü niyetli insanlara sitem gibi temalar da şairin şiirlerine mevzu bahis olmuştur.

Şair, insanların birbirlerine zara vermelerini “karga karganın gözünü oymaz” sözünün insanlarda işlemediğini göstermek için “(U-49) Dörtlükler” bölümündeki 1. dörtlükte şöyle dile getirir:

1. *Deyler: qarğa çoqumaz qarğanıñ közün,*
2. *Sevem böyle ikmetli atalar sözün.*
3. *Lâkin añlamayım, kimer insanlar*
4. *Neçün qarğa kibi tutmaylar özün?*

Kıskançlıkla dolu insanların hâlini şair, “(U-50) Dörtlükler” bölümündeki 2. dörtlükte şu mısralarla gözler önüne serer:

1. *Ne özü yaşar, ne de yaşatır,*
2. *Ne özü aşar, ne de aşatır.*
3. *Pahl taşlarinen tolu cepleri,*
4. *Ya saña, ya maña bir kün boşatır.*

Şairin, yalan ve iftirayı karakter edinmiş kişiler için sitem içeren şiirine “(U-51) Dörtlükler” bölümündeki 3. dörtlükte rastlamaktayız:

1. *Ömür boyu yalan-yañlış söyledi,*
2. *İftira ve beftan qanın biyledi.*
3. *Ahrı soñ cemaat yengil nefesnen:*
4. *«Am-i-in!» dep canına rahmet eyledi.*

Şair, “(U-2) Rekviyem” adlı şiirinde, insanoğlunun var olduğu günden beri birbirine verdiği zararı dile getirir ve tarih boyunca yaşanan savaşlara atıflar yapar. Rekviyem’in kelime mânâsı şairin bu şiirin başlığı altında dipnot ile verdiği şekliyle “Katolik kiliselerinde söylenen bestelenmiş ölüm duası”dır. Şair de şiirinde insanlığın kara yüzünü ortaya sererek onların arkasından bu şiirle günah çıkarıp duasını etmektedir. Şiirin

içinde II.Dünya Savaşı sırasında ABD'nin Japonya'daki Hiroşima ve Nagasaki şehirlerini atom bombalarıyla vurduğu anlarda insanlığın gözünü nasıl kan bürüdüğünü işler:

21. *Adam sima*
22. *Adamların özlerinden doğdık biz,*
23. *Herosima,*
24. *Nagasakide nice canni boğdık biz.*
25. *Bizni kâde*
26. *Bağışlaylar aqlamaqçün özünü,*
27. *Bizni kâde*
28. *Qarğışlaylar saqlamaqçün özünü.*
29. *Ya bizge ne!*
30. *Biz -hatamız, biz -hatamız, hatamız.*

Şiirde insanoğulunu değişik şekillerde kötülük yaptığı için yeren şair; insanların başka insanları yersiz yurtsuz, vatansız bırakmasından ve sürekli birbirlerinin canını yakmasından dem vurur. Şair, insanları yaptıkları zulümlerden dolayı fitneci, büyücü ve doğmuş hatalar olarak nitelendirir. Öyle öfkelidir ki artık insanların böyle kötülükler yapmaması için doğmaması gerektiğine inanır:

41. *Ey, insanlar!*
42. *Yeter artıq, yeter, bizni doğurmañ!*
43. *Tiri canlar!*
44. *Ayınıñız, ömrüñizni yoğurmañ!*

Şairin insanlığın başlangıçtan günümüze kadarki durumunu panoromik bir bir tablaıyla gözler önüne serdiği “(YD-11) *Güzel Tabi*” şiirinde hayatın haksızlıklarına baş kaldıran nesillerin hep var olduğuna dikkat çekilirken biri mitolojik biri tarihî karakter olan “Promete ve Spartaküs”e de atıf ve vurgu yapılmaktadır:

Prometey Yunan mitolojisindeki adıyla Prometheus, Tanruların düşmanlığına karşı insanlığı savunduğu düşünülen bir titandır. Prometheus, ateşi Tanrılardan çalıp insanlara verdiği ve Tanruların kurmuş olduğu düzene karşı geldiği için Zeus tarafından

cezalandırılır. Kafkaslar'da ıssız bir kayaya zincirletilir, her gün bir kartal gelip Prometheus'un karaciğerini yer ama ciğeri her gece o ölümsüz olduğu için tekrar büyür.⁶⁵

Spartak (Spartacus), Trakyalı bir köle ve gladyatördür. M.Ö. 73'te bir gladyatör okulundan kaçıp Capua'da bir ayaklanma başlatmış, çok sayıda başka köle ve çaresiz yoksullarda onun ayaklanmasına katılmıştır. Kısa zaman içinde Roma ordusunu yenilgiye uğratmış, İtalya'yı yakıp yıpmıştır. Sonunda M.Ö. 71'de yenilmiş ve öldürülmüştür.⁶⁶

13. Bu faniy dünyada isyancı nesil

14. Qaç kere ölgen ve qayta tirilgen.

15. Aqiqat ve şefqat qıdırıp asıl,

16. Qaç kere qul olup yerge serilgen;

17. Amma boğdayniñ ilk danesi kibi

18. Kene olup qalğan ömür saibi...

19. Prometey, soñ Spartak olup yaşağan,

20. Qıdırğan canına şefqat ve necat.

21. Ah, kene ve kene yoldan adaşqan

22. Qaç biñ yıl evelsi keçken şu ecdat:

23. Sanarsın olmaycaq bu yolniñ soñu,

24. Sanarsın körmeycek insanlıq onu

İnsanoğlunun yaptığı haksızlıklara şiirlerinde yer veren şair, kendi milleti içinde de övünen fakat diline, örfüne âdetine sahip çıkayan, zenginliği ile başkalarını küçük düşürmeye çalışanlara da öfkesini “(YD-12) Küçük Öğüt” şiirinde mısralarında nakışlar:

9. Lâkin qayda qaldı medeniyetiñ?

10. Laf etip olmysiñ ana tiliñde.

11. Seni añlamasa tuvgan milletiñ,

12. Eñ ğarip adamsiñ yürgen iliñde.

⁶⁵ Howatson, M.C.. (2013). Oxford Antikçağ Sözlüğü. (Çeviri: Faruk Ersöz). İstanbul:Kitap Yayınevi, 784. Erhat, A. (2000). Mitoloji Sözlüğü. Remzi Kitabevi. 255.

⁶⁶ Howatson, M.C.. (2013). Oxford Antikçağ Sözlüğü. (Çeviri: Faruk Ersöz). İstanbul:Kitap Yayınevi, 882

Ayrıca şiirde dünyada her varlığın kendine mahsus meziyetleri olduğuna, kendi değerleri ile başka varlıklardan ayrıldığına dikkat çekilmekte ve insanların diğer insanlara bir üstünlüğü olacaksa bunun “medeniyet”leri ile sağlanacağına vurgu yapılmaktadır:

17. *Er gülge beñzegeñ güller qoqlanmaz,*
18. *Özünce qoqusı, tısü olmasa.*
19. *Atta ki, qafeste bir quş saqlanmaz,*
20. *Özünce şırnıqlı sesi olmasa.*

21. *Caniñ ağırmasın bir-qaç sualge,*
22. *Meni afu eyle semetdeş-qandaş.*
23. *Qayda, kim olsañ da ürmet et tilge*
24. *Medennetiñnen «forsalan» qardaş!*

4.2.1.2. Sosyal Tema ve Konular

4.2.1.2.1. Sovyet Rejimi, 1917 Ekim (Oktyabr) İhtilâli Hakkında Yazdığı Şiirler

Şairin Sovyet rejimi ve 1917 Ekim İhtilâli ile ilgili yazdığı şiirler ve temaları, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

(A)Oktyabr (2)	: Ekim (Oktyabr) İhtilâli 1917
(A)Eykeller (3)	: Sovyet Rejiminin iyi yönleri
(A)Soldat Dostuma (4)	: Sovyet Rejimi iyi yönleri
(A)Atom Degil (5)	: Sovyet Rejimi iyi yönleri
(A)Soldatınım Vatanım (6)	: Sovyet Rejimi ve Sovyet vatani
(A)Abaqan-Tayşet (7)	: Sovyet Rejimi iyi yönleri
(A)Ordum Seni Unutmam (8)	: Sovyet Rejimi ve Sovyet ordusu
(A)Fal Kerekmey (10)	: Sovyet rejiminin getirdiği hayat görüşü
(A)Yer Anam (12)	: Sovyet hayatı
(A)Meraba (13)	: Ay’a giden kozmonotlar ve orada SSSR’ye övgü
(A)Yeniseyim (24)	: Yenisey nehrindeki Hes’ler ve Lenin’e övgü
(A) Endi Birkaç Yapraq (25)	: Tabiat güzelliği ve sovyet vatani

- (A) On Ekide (26) : Askerlik ve ona ait duygular
 (A) Soldatnı Beklemek Kerek (32) : Askerlik ve ona ait duygular
 (B) Hoş Keldiñ! (33) : Askerlik ve ona ait duygular
 (D) Tezyalarınñ Yüregi Bar Araretli : Fabrika hayatı
 Çelik Kaynay (3)
 (D) İşçi Oğlu (4) : Fabrikada çalışanların hayatı
 (D) Yaralı Çili (2) : Şili’de 1940’lı yıllarda siyasî değişim hayatı
 (D) Elzara (16) : Sovyet sistemimde örnek bir işçi bir kızın hikâyesi
 (SA) Zamandaş (2) : Sovyet zihniyetindeki insanlara övgü
 (U) Kommünist (5) : Komünist kimdir, tarifi.
 (A) Ressam (20) : Siyasî rejime uygun sanat icrası...
 (SA) Nikaragua Faciasından Levhalar : Nikaragua’nın siyasî hayatı ile ilgili görüşler
 I-II-II-IV (90)

1917 Ekim ihtilâlinde Çarlık Rusyası yıkılmış ve yerine Lenin’in başını çektiği Bolşevikler gelmiştir. Çarlık rejimi altında pek çok felâketli günler geçiren Rusya müslümanlarının bir kısmı kurtuluşu yeni rejim içerisinde görmüş ve onun öğretilerini kendi halkları için uygulamaya çalışmıştır. Diğer sanat dalları gibi edebiyat da Lenin ve ekibinin yeni rejimini halklara duyurmak, rejimin etki alanını genişletmek için kullandıkları propaganda unsuru olmuştur.

K. Zelinski’ye göre “*Sovyet edebiyatı, 1917 Oktyabr Devrimi’nin yavrusudur. Devrimin imajlarının, düşüncelerinin, türkülerinin, devrimin kendisinin sesidir. Bu edebiyatın temelleri işçilerin ve köylülerin başarıları, Lenin’in komünist toplumun kuruluşundaki fikirlerinin zaferiyle atılmıştır.*”⁶⁷

Lenin daha 1905 yılındayken kaleme aldığı “*Parti Örgütü ve Parti Edebiyatı*” adlı makalesinde edebiyatın bir parti edebiyatı olması gerektiğini, bu parti edebiyatının tek ve bölünmez büyük Sosyal Demokrat mekanizmada “küçük bir çark ve küçük bir vida” olmasını dile getirmektedir.⁶⁸

⁶⁷ Zelinski, K. (1978). *Sovyet Edebiyatı*. İstanbul: Konuk Yayınları. 15.

⁶⁸ Lenin, İ.V. (1976). *Sanat ve Edebiyat*. İstanbul: Payel Yayınevi. 24-31

Andrei Siniavski, “*Sosyalist Realizm*” adlı kitabında “*Toplumcu Gerçekçilik*”in Sovyet Yazarlar Birliği’nin tüzüğünde “*Sovyet edebiyatının ve Edebî eleştirirnenliğin temelini teşkil eden metod*” olarak tanımlandığını yazar. Ayrıca Kruşçef’in “*Güzel Sanatlar ve Edebiyatın Halka olan Sıkı Bağları*” makalesinden “*Edebiyat ve Güzel Sanatlar halkın Komünizm için yaptığı çabaların birer parçalarıdır. Güzel Sanatların ve edebiyatın erişmesi gereken en yüksek sosyal amacı komünizmin kurulması çabasına halkın da katılmasını sağlamasıdır.*” alıntılmasıyla güzel sanatların ve edebiyatın amacını belirtir. Siniavski, toplumcu gerçekçi eserlerin amacının da komünizmi övmek ya da komünizm düşmanlarını yermek, hayatın komünizme doğru hareketi olarak devrim gelişmesi içinde hayatı tanımlamak” olarak nitelendirir.⁶⁹

Şakir Selim, ilk şiir kitabı “*Aqbardağ*”ta on beş, “*Duyğularım*” kitabında dört, “*Sevgi Alevi*” kitabında bir, “*Uyanuv*” kitabında bir şiirinde 1917 Ekim (Oktyabr) İhtilâli, Sovyet rejimi, Sovyet Vatanı, Sovyet ordusu, Lenin’e övgü, sovyet rejimine hizmet eden işçilerin hikâyesi, komünistin kim olduğunun tarifi gibi sosyallst realist edebiyat anlayışına uygun temaları işlemiştir.

Şairin “(A-2) *Oktyabr*” şiirinde, asırlardır haksızlıklara maruz kalan âlemi 1917 Oktyabr (Ekim) ihtilâlinin getirdiği yeniliklerin aydınlattığı, Kızıl Ekim’in doğduğu gün saadetin ve hakikatin de doğduğu vurgusu yapılmaktadır:

1. *Nice asır yer yüzünü aqsızlıq boğdı,*
2. *Nice asır qaranlıqta edi bu alem.*
3. *Kene yahşı bahtımızğa Oktyabr doğdı,*
4. *Yüreklerni sıqmay artıq ğam, keder, elem.*
5. *Al Oktyabr doğğan künü doğdı aqiqat,*
6. *Al Oktyabr doğğan künü doğdı seadet.*
7. *Şu kün kelse gönüllerde sevinç ola qat-qat,*
8. *Bayram etmek ür halqıma muqaddes adet.*

⁶⁹ Siniavski, Andrei. (1967). *Sosyalist Realizm*. İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları. 10, 24, 30.

Şairin “(A-4) *Soldat Dostuma*” şiirinde vatani koruyan ve güçleriyle düşmanlara göz dağı veren (sovyet) askerlerini takdir ettiğini görmekteyiz:

9. *Seni ise soldat dostum,*
10. *Bilem gorn uyanta.*
11. *Erkelemey seni ne yel,*
12. *Ne de nurlı al küneş.*
13. *Öz sırañdan yer alasiñ*
14. *Taqıp yelkeñe çanta.*
15. *Silâ berdi saña Vatan,*
16. *Düşman kelse, dep küreş!*

17. *Tıpqı senday tura edi*
18. *Postta üyken neslimiz,*
19. *Mına, endi nice yıldır*
20. *Qorçalaymız Vatanni.*
21. *Nice yıldır, bilseñ dostım,*
22. *Tüfek tutup kelemiz*
23. *Nice yıldır,soldat olup*
24. *Qorçalaymız er canni.*

Bu şiirin son sekizliğinin sonunda 1968 yılında yazıldığı not düşülmüştür. Şiirin içinde anlatılan askerlerin sovyet askeri olduğu açıkça yazılmamış olmaya beraber şairin bu şiiri yazdığı 1968 yılında Özbekistan’da yaşadığı ve yaşadığı yerin de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin bir parçası (Özbekistan) olduğu dikkate alınınca şiirdeki askerlerin sovyet askeri olarak tasvirlendiğini düşünmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü şairin bir röportajında belirttiği üzere bütün Kırım Tatarları gibi o ve ailesi de 18 Mayıs 1944’te vatanları Kırım’dan Özbekistan’a ve Sibirya’ya sürgün edilmiş, gittikleri yerlerde hayatlarını devam ettirmişlerdir. Hatta Sovyet ordusunda askerlik görevlerini yerine getirmişlerdir. “*Orada Özbek mektebinde ve Rus mektebinde okudum. Orta okuldan sonra askere çağrıldım. Üç yıl ordu hizmetinde bulundum. 1965 yılında asker dönüşü*

sonrasında Semerkand Devlet Üniversitesi'nin Rus Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydoldum.”⁷⁰

Bu bilgilerin ışığında şairin “Sovyet ordusu ve askerleri”yle ilgili düşüncelerini yansıttığı “(A-6) *Soldatınım Vatanım*” şiirinde de “vatan” ve askerlik” kavramlarını, “Sovyet vatani ve sovyet askerleri” için kullandığını söylemekte bir beis görmemekteyiz. Bu şiirinde şair, bir gece ruyasında askerde olduğunu ve cenkte düşmanla çarpıştığını görür. Uyandığında durumu annesine anlatır, o da kendisine cenkin kötü bir şey olduğunu ve hiçbir zaman yaşanmasını istemediğini dile getirir. Ardından şair aslında askerlik görevini yerine getirip evine döndüğünü ancak vatan borcu için ömrü billah vatanının askeri olduğunu dile getirir:

17. *Lâkin postta turmaq kerek er zaman*

18. *Tüşüñde de, esiñde de soldat ol.*

19. *Balam, şimdi cenk istemey bir insan*

20. *Yaşamağa isteymiz biz tınç ve bol.*

17. *Ömür billâ soldatıñım, Vatanım!*

18. *Hızmet etip qaytsam da men ordumdan.*

19. *Sensiñ, Vatan, pak vicdanım ve añım,*

20. *Yoq, yoq! Daa qurtulmadım borcımдан.*

Şairin yine askerdeyken askerlikle ilgili duygularını, vatanına (sovyetlere) borcunu ödediğini, annesinin yüzünü kara çıkarmadığını dile getirdiği bir şiiri de “(A-23) *Anama*” adlı şiiridir:

5. *Oğluñ için iç oylanma, ey anam,*

6. *Men pek sevem şanlı Sovet ordumnu.*

7. *Utandırmam, saf sevgiñe inanam,*

8. *Sen aytqanday eda etem borcımnu.*

⁷⁰ Karaş, E. (2009). “Şakir Selim İle Röportaj”, *Emel Dergisi*, Sayı 228, Temmuz-Ağustos-Eylül, 26

Şair “(A-6) *Ordum Seni Unutmam*” şiirinde de Sovyet ordusunda askerlik yaparken hissettiklerini anlatır ve şiirin son dördlüğünde kışlanın ona ev olduğunu, burada kuvvetlendikçe kendisini bir dev gibi gördüğünü dillendirir. Vatanına sadık bir asker olarak ordusunu hiç unutmayacağını söyler:

- 13. *Keñ kazarma oldı maña tuvğan ev,*
- 14. *Küçke toldım, qaruvlandım tıpqı dev.*
- 15. *Vatanına sadık asker degen nam*
- 16. *Mennen qalır, ordum seni unutmam!*

Ayrıca “(A-26) *On Ekide*” şiirinde şair, askerdeyken bir yılbaşı akşamı bütün ülkede kutlamalar yapıldığını, kendisinin ülkesinin rahatı için nöbette olduğunu belirtir:

- 10. *On ekide*
- 11. *Vatanımda yıl başladı.*
- 12. *Yılbaş için, tınçlıq için postta turam.*

Şair, askerlik görevini yerine getirirken sevdiği “Servinaz”ın rüyalarına geldiğini ancak kendisinin üç yıllık askerliğini bitirdiğinde ona kavuşabileceğini “*Aqbardağ*” kitabındaki “(A-32) *Soldatnı Beklemek Kerek*” şiirinde anlatır:

- 9. *Hızmet etip Vatanıma tamam üç sene,*
- 10. *Ana-baba işançını aqlap qaytırım.*
- 11. *Şundan son kel, kel dülberim yanıma kene,*
- 12. *Üç yıl cıyğan yırlarımnu saña aytırım.*

Sovyet düzeni altında hayatı anlamlandırma, hayatın akışı içinde var olan bütün hadiseleri sovyet zihniyeti ile ilişkilendirme ve içinde yaşanan o âlemi eşsiz bir düzen harikası olarak yansıtmaya sovyet edebiyatının vazgeçilmez bir unsurudur.

Şairin “(A-7) *Abakan-Tayşet*” şiirinde yeni yollar kurmanın, doğa şartlarını insanların yararına değiştirebilmenin mutluluğunu yaşadığını ifade ettiğini görmekteyiz. Bu şiirini 1964’te yazdığını belirten şair, Sibiry’a’daki demiryoluyla su yollarının kesiştiği Abakan-Tayşet adlı bir hattın yapılmasının kıvancını yansıtmıştır:

9. *Alıstıq ep yañı yollar qurmaga,*
10. *Ögrendik özenler suvın burmağa.*
11. *Ketirsın Vatanğa baylıq ve şöret*
12. *Taygada qurulğan «Abakan-Tayşet»!*

Şair, Yenisey nehrinde kurulan Hidro Elektrik Santralleri'ne ve bunların kurulmasını sağlayan Lenin'e "(A-24) *Yeniseyim*" adlı şiirinde yer verir:

5. *Sayan dağı eteginde aqasıñ,*
6. *Can endirip üyken-üyken GES⁷¹lerge,*
7. *Ulu Lenin lampaların yaqasıñ,*
8. *Baht ve yarıq ketiresiñ evlerge.*

1960'lı, 70'li yıllar SSCB ile ABD arasında uzaya araç ve insan gönderme, Ay'da hayat olup olmadığını keşfet açısından hareketli yıllardır. Bu yıllarda her iki ülke de zaman zaman Ay'a keşif araçları göndermeye çalışmış, birinin bir hareketi diğerinin bir adım daha ileri seviyede çalışmalar yapmasına vesile olmuştur. Şairin "(A-12) *Yer Anam*" ve "(A-13) *Meraba*" şiirlerinde bu hadiselerle yer verdiğini görmekteyiz:

12. *Aynı ise şay bir körmege baram,*
13. *Eger kene men tek saña qaytmasam*
14. *Olsun aram bergen suvuñ ve avañ,*
15. *Yer-anam!*

(A-12) Yer Anam

1. *Meraba!*
2. *Bu benim, ey, Ay, baq maña!*
3. *Mucizeler yaratqan uzaq yurttan,*
4. *Er kün aydın tañ atqan ap-aq yurttan*
5. *Sovetler yurtından keldim men saña.*

(A-13) Meraba

⁷¹ hidro elektrik santral

İşçiler, onların toplum hayatına ve sovyet rejimine katkıları, Sosyalist realizm edebiyatının esas temalarındandır. İşçiler ne kadar çok çalışırsa yeni kurulan düzen o kadar iyi işleyecektir. Şairin “(D-3) *Tezyalarniñ Yüregi Bar Arareti Çelik Kaynay*” adlı şiirinde fabrikada Marklen adında bir işçinin çalışma hayatı anlatılmaktadır:

5. *Biñ derece sıcaqta qıza marten.*
6. *Dayanalmay sıcaqqa çıqam tışqa.*
7. *Ğururlanam, sevinem: - Yaşa Marklen!*
8. *Dayanasıñ sen böyle küçlü otqa!*
9. *Çelik qaynay domnada, ep fısqıra,*
10. *Marklenniñ iç boşamay qolu işten.*
11. *Zamandaşım çelikday ömür qura,*
12. *Zamandaşım çelikday pişkinleşken.*

İşçilerin emeklerinin karşılığını almaya 1917 Oktyabr ihtilâli ve sonrasındaki siyasî gelişmelerle kazandığını dillendiren şair bu fikrini “(D-4) *İşçi Oğlu*” şiirinde yansıtır.

1. *Putilovcı olğan onın babası,*
2. *Gece-kündüz işlep aqqın körmegen.*
3. *Oktyabrde doğğan bahtlı sabası,*
4. *Soñ bu bahtnı iç kimsege bermegen.*

Bu şiirde Putilov fabrikasına göndermeler yapılır. Bu fabrika Leningrad Kirov Fabrikası veya Kirov Fabrikası (Rusçası: Кировский Завод), Rusya Federasyonu’nda Sankt Petersburg’da yer alan makina fabrikasıdır. Fabrika 1800’lü yıllarda top mermisi imalatı için inşa edilmiştir. 1848 yılında Putilov isimli bir sanayici tarafından satın alınan fabrikanın işçi sayısı 1900 yılına gelindiğinde 12 bin 400 kişidir. 1917 yılında meydana gelen Şubat Devrimi ile Çarlık rejiminin yıkıldığı dönemde Putilov Fabrikası işçilerinin düzenlediği grevler ve eylemler öne çıkmıştır. Bolşeviklerin iktidarı aldığı Ekim Devrimi sonrasında fabrikanın ismi Kızıl Putilov Fabrikası olarak değiştirilir. Fabrika Sovyetler

Birliğinde gerçekleştirilen sanayileşme hamlesi gereğince başı çeker ve çok sayıda ağır makina üretir.⁷²

Şiirin sonunda, o Putilovcu baba oğlunu alıp Lenin heykelinin yanına varır, orada oğlunun da Lenin'in yolundan gittiğini söyler. Bu duruma şahit olan şair bunu şöyle dile getirir:

21. *Kördim, bir kün tutup oğlun qolundan,*
22. *Tura Lenin eykeliniñ yanında.*
23. *Oğlum kete seniñ şanlı yoluñdan,*
24. *Degen sözü siñip qaldı añımda*

Sovyet insanının hayatını belirleyen beş yıllık kalkınma planları onları daha çok çalışmaya ve daha fazla üretim yapmaya teşvik eder. İnsanların hayatları bir yarış hâlinindedir, sisteme hizmet, daha çok çalışma ve sonunda makineleşme.

Şakir Selim'in "(D-16) Elzara" şiirinde komünizm sisteminde beş yıllık kalkınma planları içinde yer alan daha fazla üretim çabasına katkıda bulunmak ve örnek işçi sıfatına lâyık olmak amacıyla fabrikada tüm gücüyle çalışan "Elzara" isimli bir kızın çalışma hayatından bir kesit gözler önüne serilmektedir:

1. *Küneş nuru tolu geniş tsehlerde*
2. *Gürüldegen tezyallarnı iş sara.*
3. *«Beş»ni «dört»ke çevirgen çalt ellerde,*
4. *Baht yarata tikici qız, Elzara.*

Ayrıca şiirde Elzara'nın çalışma disiplininde döeminin öde gelen dokumacısı Ayşe Abduramanova'yı örnek aldığına da dikkat çekilmiş ve bu şahıs da okuyucuya hatırlatılmıştır:

9. *Sotsyarişta? yeñip çıqa afta-ay,*
10. *Qızgın işten yüzü narday qızara.*

⁷² İnternet: <http://nenedirnedemekhakkindakimdirbiyografi.com/1045262-Putilov-Fabrikasi/Putilov-Fabrikasi> adresinden 12 temmuz 2014'de alınmıştır.

11. *Niyetim,dey,olmaq Ayşe aptemday*⁷³
12. *Beşyillikniñ udarnigi, Elzara.*

Şairin yaşadığı zamanının içtimaî gelişmelerini anlatırken içinde bulunduğu siyasî atmosferin bu gelişmeleri sağladığını işlediği şiirlere de rastlamaktayız. Bunlardan bir “(SA-2) *Zamandaş*” adlı şiiridir. Dokuz beşlik olarak kaleme alınan şiirde gökyüzünde ve uzaya araç göndermede başarılarla, Bam adı verilen ve çok uzun bir mesafeyi kapsayan demir yollarının yapılmasına katkı sağlayanları “bizim zamandadır” diye tarif eder.

26. *Tinçlıq sınırında qılıç ve qalqan,*
27. *Dünyanı cenklerden qurtarıp qalğan,*
28. *İzden çıqqanlarını izine salğan,*
29. *Erksever halqlarğa qardaş-arqadaş,*
30. *Bizim zamandadır, bizim zamandaş!*

Bunun haricinde komünistin tarifini kendine göre yaptığı “(U-5) *Kommunist*” adlı altı dörtlük şiirinde şair, dört dörtlüğünün ilk mısrasına “Kommünist kimdir, dep sorsalar menden” ifadesini yerleştirir ve didaktik bir eda ile okuyucularına cevap vermeye çalışır. İlk dörtlükte komünist, Lenin’in diri canı ve ölmez şanı olarak tanımlanır:

1. *Kommünist kimdir, dep sorsalar menden,*
2. *Cevap berir edim şöyle sözlernen;*
3. *Kommünist -Leninniñ tiri qanıdır,*
4. *Ulu daiymizniñ ölmez şanıdır.*

Şiirin dördüncü dörtlüğünde ise komünist kökleri derinlerde olan bir ağaç; herkese nur saçan bir güneştir:

13. *Kommünist kimdir, dep sorsalar menden,*
14. *Cevap berir edim şöyle sözlernen:*
15. *O-terek, tamırı terenge batqan,*
16. *O-küneş, er keske birday nur saçqan.*

⁷³ Belli toqumacı Ayşe Abduramanova (ş.n)/ Meşhur dokumacı Ayşe Abduramanova (a.n)

Şiirin son dörtlüğünde ise dünyayı kötülük kasıp kavururken kalbinde insaniyet duygularını yaşatan kişinin komünist olduğu vurgulanır:

21. *Dünyada aman eken felâketlerden,*
22. *Aşlıq köterilip öserken yerden,*
23. *Qalıplerde yaşarken insaniyetli is,*
24. *Demek, aramızda yaşay Kommünist!*

Şakir Selim'in komünizm ile ilgili düşünceleri sadece yaşadığı coğrafyayla sınırlı değildir. Şairin, 60'lı, 70'li yıllarda dünyanın çeşitli ülkelerinde değişen rejimler, sol görüşlü yönetimler ve iktidara gelenler hakkında da şiirleri bulunmaktadır. Mesela Güney Amerika'daki Şili'nin siyaseti hakkında kaleme aldığı “(D-2) *Yaralı Çili*” şiirinde 1960'lar ve sonrasındaki siyasî gelişmelerin pamoromik görünümü okuyucuya sunulur.

Şili'de 1970'te sol güçlerin ittifakıyla Salvador Allende başkan adayı olarak gösterilir ve seçimlerde %37 oy alarak iktidara gelir. Ancak 11 Eylül 1973 tarihinde hükümete karşı bir askeri darbe gerçekleşir. Yüzlerce Allende yanlısı bu günlerde öldürülür, binlercesi tutuklanır. Tüm devlet birimleri askeri birlikler tarafından işgal edilir. Tüm yetkileri, cunta lideri olarak General Augusto Pinochet⁷⁴ devralır. Askeri birlikler kuzey Şili'nin en tenha çöl bölgelerinde ve Patagonya'nın yerleşimi seyrek yerlerinde toplama kampları oluşturulur. Birçok cunta muhalifi işkencede öldürülür ya da uçaklardan denize atılır. Binlerce Şilili, insan hakları ihlalinden yurt dışına kaçır ya da sürgüne gönderilir.⁷⁵

Şair bu şiirinde 20. Yüzyılda Şili'nin kana bulandığını ve Şilili meşhur politik şair ve yazar 1971 Nobel ödül sahibi Pablo Neruda⁷⁶,nun (1904-1973) da bu askeri ihtilalden sonra vefat ettiğini hatırlatmak için şu mısraları kullanır:

5. *Dayanmadı şair yüregi,*
6. *Dayanalmadı.*

⁷⁴ Ana Britannica, (1987).Cilt 16, 618.

⁷⁵ Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi (A-Z), (1990).22

⁷⁶ Ana Britannica, (1987).Cilt 16, 461-462.

7. *Yıqıldı şiiriyetniñ*
8. *Ülken teregi.*
9. *Qan qoqudı*
10. *Ava.*
11. *Nefes almadı...*
12. *Ketti ŞAIR*
13. *Soñki yolğa*
14. *Million qolda*
15. *Pablo Neruda!*
16. *Pablo Neruda!*

Sonra şair, şiirinde başka bir sanatçıyı hatırlatır. Tüm Güney Amerika'daki devrimci sanatçı hareketinin en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen politik şarkıcı Victor Jara⁷⁷ (1932-1973), Salvador Allende'yi desteklemiş, askeri darbe sırasında işkence görerek öldürülmüştür.

28. *Ey alem, körmüsüñ?*
29. *Çeviril, qara!*
30. *Qan,*
31. *Qan,*
32. *Qan içinde yata*
33. *Parmaqları*
34. *Kesilgen*
35. *Viktor Hara!*
36. *Viktor Hara!*
37. *O da*
38. *Şair edi.*
39. *Azatlıqı sevgen.*
40. *Er şeyden pek*
41. *Yırnı sevgen.*
42. *Yırlama! dediler,*
43. *Yırladı.*

⁷⁷ İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADctor_Jara adresinden 10 Ağustos2014'de alınmıştır.

44. *Soñ*
45. *Qan qoquğan*
46. *Yeller estiler.*
47. *Soñ*
48. *Gitara çalğan*
49. *Parmaqlarnı*
50. *Kestiler.*
51. *Sanki*
52. *Parmaq olmasa*
53. *Yır ayılmaycaq,*
54. *Sanki*
55. *Parmaq olmasa*
56. *Azatlıqqa*
57. *Qayılmaycaq.*

Ayrıca şiirde Şilili politikacı Luis Alberto Corvalán Castillo Lepe (1916-2010) için de mısralara yer alır. Corvalán, Pinochet'nin 11 Eylül 1973'deki askeri darbesinden sonra tutuklanmış, Pinochet diktasının sona ermesinden sonra Şili'ye dönmüş ve 1989 yılına kadar Şili Komünist Partisinin başında kalmıştır.⁷⁸

74. *Qan içinde qalmasıñ*
75. *Luis Körvalan!*
76. *Luis Körvalan!*
77. *O da*
78. *Şair. Zaten*
79. *Er kömmunist*
80. *Şairdir*
81. *Şair.*

Şair yine Amerika'da başka bir ülkedeki felâkete “(SA-90) *Nikaragua Faciasından Levhalar I-II-III-IV*” şiiriyle dikkat çekmeye çalışır. Somoza⁷⁹ların yönetimi altındaki

⁷⁸ İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/Luis_Corval%C3%A1n adresinden 26 Ağustos 2014'de alınmıştır.

⁷⁹ İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/Anastasio_Somoza_Debayle adresinden 20 Ağustos 2014'de alınmıştır.

ülkede olanların anlatıldığı şiir dört bölümdür; I. Bölüm beş dördlük-bir beyit, II. Bölüm dört dördlük, III. Bölüm dört dördlük-bir beyit, IV. Bölüm dört dördlükten meydana gelmiştir. Şiirin başlığının altında dört madde sıralanmış ve bunların gazete haberlerinden alındığı bilgisi verilmiştir.Şiirde de bu dört haber hakkında şairin duyguları kaleme dökülmüştür:

NIKARAGUA FACIASINDAN LEVALAR

1. ...Masaye soqaqlarından birinde yanıp, yarı kül olğan insan cesedi yata. Bu cesedni soqaqlardaki bıralqı köpekler tartqıçlaylar.
2. ...Esteli şeerinde yaş ana balasına süt qıdırıp çıqqanda,
balasinen atılıp öldürildi.
3. ...Leon şeerinde Samosa gvardiyacıları 10 yaşında üç oğlançıqını divarğa qarşı qoyıp, qurşunladılar.
4. ...Samosa karatelleri azatlıq için küreşkenlerniñ yüreklerini yarıp almaqtalar...
(Gazetalardan)

Nikaragua'da 1936'dan 1979'a kadar ülkeyi sırasıyla yöneten Anastasio Somoza Garcia ve iki oğlunun 45 yıllık rejimine, eski bir kurtuluş örgütü yapılanması olan Sandinistalar son verir. Bu durum şiirde ikinci dördlükte şöyle dile getirilir:

5. *Ey, siz «tarihçılar», söylemeñ yalan,*
6. *Bitmedi faşistler kırq beş senesi.*
7. *Olarıñ yırtıcı soyları qalğan,*
8. *Buni añlatmaqta Nikaragua sesi!*

Aslında burada 45 yıllık Samoza rejimi kastedilmiş olabileceği gibi II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılı da akıllara getirilmek istenmiş olabilir. Çünkü dördlüğe bakarak “Bitmedi faşistler kırk beş senesi” ifadesindeki “faşistler”den nazilere, “kırk beş senesi” ile de savaşın bittiği 1945 senesine göndermeler çıkarılabilir. Burada 1945'te savaş bitip naziler-faşistler yenilmiş olsa bile onların zihniyetinin temsilcilerinin Nikaragua'da hüküm sürdüğü anlatılmaktadır.

Şiirin devamında ülke halkına eziyet eden Samoza ve oğullarına da ağır ifadeler yer almaktadır:

13. *Vatanını sevgen insanni yaqqan*
14. *Pinoçetniñ orospu dostu Samosa,*
15. *Östürgen oğluñ⁸⁰* da avtomat taqqan,*
16. *O da azatlıqni yaqa ve asa.*

Samoza ve ekibinin halka kin kusturduklarını, şehir şehir yaptıkları kötülükleri şiirdeki dörtlüklerde görmekteyiz. Ayrıca bu diktatörlerin ABD'den para aldıklarını ifade eden şair, haklılıklara karşı mücadele eden cesur yüreklerin her zaman dünyaya geldiğini, azatlık ateşinin mücadelecilerde hiç sönmeyeceğini de söyler:

57. *Şöyle istey qanlı diktator,*
58. *Dollarlarğa⁸¹ tayanıp arqa.*
59. *Yüreksizden qorqmağan «batur»,*
60. *Tek yürekli cesetten qorqa...*
61. *Kesilgen bir mağrur yürekniñ*
62. *Yüzlep-biñlep doğğanın bilmez,*
63. *Azatlıqçün tınğan yürekniñ*
64. *Arzuları bir vaqıt ölmez!*

4.2.1.2.2. İkinci Dünya Savaşı Hakkında Şiirler

Şairin "II.Dünya Savaşı" ile ilgili yazdığı şiirler ve temaları, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

(SA-44) Sekizlikler (6.sekizlik)	: II.Dünya Savaşı'nda ölen şehitlerin ardından duyulan üzüntü
(U-9) 20 Million Safqa Tizile	: II. Dünya savaşı ve onun tesiri

⁸⁰Samoza'nın 26 yaşında oğlu, karatellerin hassası komutanlığı yapıyordu. (ş.n.)

⁸¹Diktatörniñ profesyonel cellâtları Pentagoniñ gizli fonundan 60 milyon dolar kredit aldılar. (Gazetadan). (ş.n)

- (U-10) 8-15'te : II. Dünya savaşında Japonya'da yaşanan facia
- (U-61) Kiriş : Irgat Kadir'in hatırasına
- (U-62) Tur Arkadaş! : Irgat Kadir'in yazdığı Tur Arkadaş şiirine nazire
- (U-63) 22 Haziran 1941 : II. Dünya savaşı
- (U-64) Sağlıqlaşuv : II. Dünya savaşı
- (U-66) Üç köşeli mektüpler : II. Dünya savaşı
- (U-67) Düşmanğa nefret besle : II. Dünya savaşı
- (U-68) Şair ve cenk : II. Dünya savaşı
- (U-69) Mükâfat : II. Dünya savaşı
- (U-70)Yılbaş gecesi yazılğan mektüp : II. Dünya savaşı
- (U-71) Soñki mektüp : II. Dünya savaşı
- (U-72) Seni beklerim / hatime yerine : II. Dünya savaşı
- (YD-7) Hatıra Künü : Hem halkının acıları hem de II. Dünya Savaşında
- (YD-15) Çavdar Ötmegi : II. Dünya savaşı'da Leningrad'da açlık zamanını anlatıyor.
- (YD-17) Piskaröv Qabristanı : II.Dünya Savaşı zamanında Leningrad'ta ölenler hakkında

II. Dünya Savaşı, 20. yüzyılda dünya çapında yapılan iki savaştan ikincisi olup, dünya milletlerinin çoğunun yer aldığı, 1939'dan 1945'e kadar süren küresel bir askeri çatışmadır. Savaşa dönemin tüm büyük güçleri olan Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği, ABD ve Fransa; Müttefik Devletler olarak, Almanya, İtalya ve Japonya; Mihver Devletler olarak katılmıştır. 100 milyondan fazla askeri personelin dâhil olduğu savaş, dünya tarihindeki en büyük savaştır. Savaşın önemli katılımcıları tüm ekonomik, endüstriyel ve bilimsel güçlerini, sivil ya da askeri kaynak farklılığı gözetmeksizin, bu savaş için kullanmıştır. Nükleer silahların kullanıldığı tek savaş olan ve Yahudi Soykırımı gibi kitlesel sivil ölümlerin gerçekleştirildiği II. Dünya Savaşı, insanlık tarihindeki en kanlı savaştır. Savaş boyunca 40-50 milyon insan hayatını kaybetmiştir. Sovyetler Birliği ve

Polonya kuvvetlerinin Berlin'i ele geçirmesini takip eden Almanya'nın 8 Mayıs 1945'te koşulsuz teslimiyetiyle birlikte Avrupa'da savaş sona erdi.⁸²

Bunların yanında II.Dünya Savaşı'nda 18 Mayıs 1944'te bütün Kırım Tatarları gibi Şakir Selim ve ailesi de Ruslar tarafından savaş sırasında Almanlarla işbirliği yaptığı iftirasıyla vatanları Kırım'dan hayvan vagonlarıyla başka memleketlere sürgün edilmiştir. O zaman iki yaşında olan Şakir Selim yıllar sonra hem bu savaşı hem de milletin başından geçen bu faciayı şiirlerinde yansıtmıştır.

Şair, savaşta vatan için (Sovyet vatani) neler yaptıklarını ve savaşın bitişinin ertesi günü 9 Mayıs'ta savaşta yitirilenlerin ardından onların ruhlarını yâd etmek için toplananların hâlini “(U-9) 20 Million Safqa Tizile” şiirinde şöyle dile getirir:

5. *Mahv olğan 20 million can*
6. *Şimdi biz yaşağan bu güzel ayat!*
7. *Olarnen muqaddes bu ülken cian,*
8. *Olar -bizler için iç talmaz qanat.*

13. *Er sene kelgende 9 May küni,*
14. *20 million kene safqa tizile.*
15. *«Ğalebe!» adlı eñ quvançlı künde*
16. *Nice kirpiklerden közyaş üzüle.*

Şiirin son iki dördlüğünde genç neslin bu savaşta canını verenlere daima minnettar olması gerektiğini, onların bıraktıklarına sahip çıkılmasının bu nesillere farz olduğunu yazar:

25. *Cenkten soñ ayatqa kelgen yaş nesil,*
26. *Saña şay ricam bar er kün, er saat:*
27. *Veteranlar ögünde daima egil!*
28. *Olardır 20 millionğa şaat.*

⁸² İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/II._D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1 adresinden 14.12.2014'de alınmıştır.

29. *Cenkte mahv olğanlar em sağ qalğanlar*
30. *Aqqıçün yalıñız baş egmek azdır.*
31. *Biz için can berip em can alğanlar*
32. *Aqqıçün tınçlıqını saqlamaq farzdır!*

Şakir Selim II.Dünya Savaşı'na sovyet ülkesi penceresinden değil, savaşa dahil olan ve acı çeken başka ülkelerin gözünden de bakmaya çalışır. Şair, "(U-10) 8-15'te" şiirinde II. Dünya Savaşı sırasında ABD'nin Japonya'ya attığı atom bombası neticesinde hayatlarını kaybeden onbinlerce insanın acılarına ortak olduğunu dile getirmeye çalışır. Şiirin adının 8-15'te olmasının sebebi de ABD'nin Japonya'ya attığı atom bombası ülkenin iki şehrinde çok büyük çapta tahribata yol açar : Hiroşima ve Nagasaki.

Hiroşima'ya atom bombası saldırısı, II. Dünya Savaşı'nın son aşamasında 6 Ağustos 1945 Pazartesi, saat 08:15'te Amerika Birleşik Devletleri'nin Uranyum-235 tipi atom bombası "Little Boy" (Küçük Oğlan) ile gerçekleştirilmiştir. Nagasaki'ye düzenlenen atom bombası saldırısı ile birlikte askerî tarihinde gerçekleştirilen yegane nükleer saldırısıdır. 1945 yılının sonuna kadar Hiroşima'da atom bombası saldırısından dolayı yaklaşık 140.000 kişi hayatını kaybetmiştir.⁸³

Bu şiir hangi gazete olduğu belirtilmeden "gazeteden" alındığı notu düşülen iki cümlelik 8-15'in önemini açıklayan bir dibaceyle başlar. Onu takip eden ilk dördlükte şair her gün 8.15'te Hiroşima'da acıların tekrar yaşandığını, başlarına gelen bu faciayı gözyaşlarıyla hatırladıklarını ve çevrelerindeki de bunnı hatırlattıklarını yazar:

8-15 TE

Hirosima şeeriniñ baş saati er kün bir kere 8-15 te ura. Onıñ sesi telâşlı nida kibi eşitile. 1945 senesi-niñ avgust 6 küni saat elquvanları şu vaqıtnı köstergende insanlıq tarihında eñ müdhiş facia yüz berdi... (Gazetadan):

1. *Hirosima üzerinde ses bar muñlı, telâşlı,*
2. *Eşitile o er kün saat 8-15 te.*
3. *Añdıraraq adamlarınıñ aqqan accı közyaşın,*
4. *Añdıraraq facianı düşmanlarğa, dost-eşke.*

⁸³İnternet:http://tr.wikipedia.org/wiki/Hiro%C5%9Fima%27ya_atom_bombas%C4%B1_sald%C4%B1r%C4%B1s%C4%B1 adresinden 20 Ekim 2014'de alınmıştır.

Şiirin ilerleyen dördlüklerinde şair, Hiroşima'ya hiç gitmese ve orayı hiç görmese de oradaki felaketin sebep olduğu acıyı yüreğinde hissettiğini belirtir. Hiroşima'yı dünyanın en bahtsız şehri olarak niteleyen şair, Japon halkının genç neslinin de bu acıyı hiç unutmaması gerektiğini vurgular.

17. *Hirosima, senden bahtsız şeer barmı alemde?*
18. *Saniyede elâk olğan biñlernen can-temsiliñ.*
19. *Ömür billâ yaşaycaqsıñ ağır matem-elemde,*
20. *Ah, bir vaqıt unutmasın faciañni nesiliñ!*

Şiirin son dördlüğünde ise şair, Hiroşim'daki gibi bir facianın bir daha yaşanmamasını diler:

21. *Hirosima, seni neçün hatırladım men bu an?*
22. *İnsan aqlı ketmegeydi tayıp kene enişke.*
23. *Dünyamıznıñ baş saati iç bir vaqıt, bir zaman*
24. *Muñlı-muñlı seslenmesin saat 8-15 te.*

Şair, “Uyanuv” kitabında II. Dünya Savaşı ile ilgili Poemalar bölümünde “*Tur, Arqadaş! Tañ Ağardı*” ana başlığının altında birbirini tamamlayan on üç şiirlerde işlenmiştir. Şiirlerin adları, şiir numaraları ve nazım birimleri şöyledir:

- (U-61) Kiriş (üç beşlik-iki dördlük),
- (U-62) Tur Arqadaş (on bir dördlük),
- (U-63) 22 Haziran 1941 (on dördlük),
- (U-64) Sağlıqlaşuv (altı dördlük)
- (U-65) Fatma Hanım (dört altılık),
- (U-66) Üç Köşeli Mektüpler (on bir dördlük),
- (U-67) Düşmanğa Nefret Besle (dokuz dördlük),
- (U-68) Şair ve Cenk (on yedi dördlük),
- (U-69) Mükâfat (yirmi iki dördlük),
- (U-70) Yılbaş Gecesi Yazılğan Mektüp (yirmi bir dördlük),
- (U-71) Soñki Mektüp (3x8)+(1x9)+(1x7)+(2x8)(1x10)+(1x6),

- (U-72) Seni Beklerim / hatime yerine (üç dörtlük),
- (U-73) Fatma İbraimova (beş beşlik)

Bu şiirlerden ilki “(U-61) *Kiriş*”de “*Kömmunist, şair, cenkçi Irğat Qadırın aydın hatırasına.*” dibacesiyile Irğat Qadır’e bağışlandığı belirtilmiştir. Şiirin ilk dörtlüğünde şair, Irğat Qadır gibi bir yiğidi hiçbir halkın unutmayacağını, bu satırları da onun aziz hatırası için kaleme aldığını belirtir:

POEMALAR

TUR ARQADAŞ, TAÑ AĞARDI..

Kömmunist, şair, cenkçi Irğat Qadırın aydın hatırasına.

Kiriş

1. *Cenkçi şair!*
2. *Qabul eyle satırlarımnu*
3. *Ömürbillâ saña borclu qalğan nesilden.*
4. *Seniñ kibi alev qalpli batırlarını*
5. *Angi bir halq, angi bir il hatırdan silgen?*

Irğat Qadır (1905-1945), Kırım’ın en büyük köylerinden birisi olan Üsküt köyünde dünyaya gelmiştir. Asıl adı ve soyadı Halil Qadır oğlu olan şair için uzun yıllar birlikte çalıştığı dostu, büyük edip Eşref Şemizade “Şair, cenkçi ve cemaat hâdimi” başlıklı bir makale aleme almıştır. Irğat Qadır’in kısa ama üretken ömrü, edebî verimliliği, çeşitli sahalardaki faaliyetleri ve ömrünün facialı sonu bu devrin bir yansımasıdır. Onun çocukluğu gençliğisıkıntı, yoksulluk ve ırgatlık ile geçmiştir. 1927’de askerliğe çağrılan Qadır, bu sırada orada medenî aydınlanma işleri ile ilgilenir ve askerlere gazete, mecmua getirip dağıtır. 1929’da onun ilk şiir kitabı “Irğatın Yırları” neşredilir. 1932 senesinde çıkardığı “Üküm” adlı ikinci şiir kitabında askerlik, vatani koruma, halkına ve vatanına sadakat mevzularında vatanperverlik ruhuyla yazdığı şiirler yer alır. Bunların içinde meşhur “Kızıl asker marşı” türküsü de vardır. 1934 senesinde Irğat Qadır Kırım Yazarlar Birliği’nin kâtipliğine seçilir. 2. Dünya Savaşı sırasında tekrar askere çağrılır ve 1945 senesi Ocak ayında cephede vefat eder.⁸⁴

⁸⁴ Fazıl, R., Nagayev, S. (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 92-93

Şiirde şair onu cenkçi-mücadeleci bir şaire benzetir ve onun mücadelelerinin ne için olduğunu anlatır:

10. *Sen Şairsiñ,*
11. *Sen Cenkçisiñ canını bergen*
12. *Menim kibi millionlarniñ doğması için.*
13. *Qalem ile, süngü ile duşmanı sergen,*
14. *Tuvğan yurtniñ serbest, bahtlı olması için.*

Şakir Selim bu şiirin devamındaki “(U-62) *Tur Arqadaş*” şiirinde Irğat Qadır’ın yazdığı “Kızıl asker marşı”⁸⁵ için yer verir ve onun yazdığı bu türkü ile gençlerin askerde kendilerine moral bulup cephede savaştıklarını dile getirir:

33. *«Tur, arqadaş!» marşıñle*
34. *İl cebege atlandı.*
35. *Yırıñ duşman qalbine*
36. *Qurşun olıp saplandı.*

37. *Köterildi bar Vatan,*
38. *Köterildi cebege,*
39. *Almaq için canğa-can*
40. *Yır çağıra ketmege:*

41. *«Aydı, aydı, aydı*
42. *Daim ileri!*
43. *Ür Vatanniñ cesür*
44. *Yaş askerleri!..»*

Poemanın “(U-63) 22 *İyun* 1941” adlı şiirinde, Almanların bu savaşta SSCB topraklarına girmesi sebebiyle yaşanan tobloyu anlatılır. Poemanın akabindeki şiirlerde Irğat Qadır’ın yani Halil Qadir oğlunun gözünden cepheye gidip savaşta yaşananları ailesine mektup yazarak aktardığı dibacelerle okuyucuya yansıtılır. Bu dibacelerin altında

⁸⁵ Irğat Qadır’ın “Kızıl Asker Marşı”nın tamamı Irğat Qadır’ın “Taşqın-Şiirler ve Poemalar”, Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent-1974, sayfa 45-46’da yer almaktadır.

yer alan şiirlerde Şakir Selim'in gözünden bu savaş atmosferi şiirleştirilerek kronolojik bir anlatımla işlenir.

Bunlardan “(U-64) *Sağlıqlaşuv*” şiirinde Halil'in hanımı Fatma ve oğlu Emil'e cepheye gidişlerini bildirdiği vetarih verdiği bir dibace yer alır. Arkasından Halil'in memleketi ve sevdikleriyle vedaşmaları Şakir Selim'in kaleminden şiirleşir:

SAĞLIQLAŞUV

Sevimli azizlerim, Fatma ve Emilçigim! Bizlerni şimdi qısımlarğa bölip
cebege yollaylar. Menim içün raatsızlanmañız. Men sağ-selâmet qaytıp
kelirim.

Halil. İyun 23, 1941.

1. *Sağlıqnen qalıñız, serbest dağlar,*
2. *Sağlıqnen qalıñız, çimen yılğalar.*
3. *Sağlıqnen qalıñız, zumrüt dağlarım,*
4. *Sağlıqnen qalıñız, yaşlıq çağlarım!*
- ...
9. *Sağlıqnen qalıñız, yırcı bülbüller,*
10. *Sağlıqnen qalıñız, men sevgen güller,*
11. *Sağlıqnen qalıñız, arzu-ümitim,*
12. *Nurlı şeerlerim, tuvğan Üskütim!*

Şiirin devamında savaş bitince sağ salim memleketine, Üsküt'e, ailesine ve sevdiklerine kavuşacağını düşünen İrgat (Halil) Qadır'ın bu düşüncelerini şair şöyle ifade eder:

17. *Duşmannı yer ile eksan etken soñ,*
18. *Meraba!-deyerek qaytırım sizge.*
19. *Yurtumdan bir tamam afat ketken soñ,*
20. *Bütün yırlarımnu aytırım sizge!*
21. *Sağlıqnen qalıñız, ey, vatandaşlar,*
22. *İrgatnı ür etken candaş -qandaşlar.*
23. *Ğalebe yırların aytıp kelirim,*
24. *Men sağ-selâmet qaytıp kelirim!*

Poemamın “(U-67) *Düşmanğa Nefret Besle*” adlı bölümünün dibacesinde Halil’in ağzından oğlu Emil’e gönderdiği bir kartpostalda Almanların SSCB talebelerine nasıl kötü davrandıkları ve babasının oğluna nasihatları anlatılmakta ve sonunda tarihle verilmektedir. Şirin kendisinde de bu durumun teferruatları şair tarafından mısralara dökülmektedir:

DÜŞMANĞA NEFRET BESLE! (67)

*Qıymetli Emilçigim! Saña yüregimniñ törinden babalıq selâmı yiberem. Bu
otkritka üstündeki resimge diqqatnen baq: anda faşist köpekleri
Vatanımızdaki talebelerni nasıl atıp öldürgenleri tasvirlengen. Duşmanğa
nefret beslemekni
açıq köz olmaqı öğren, ciddi bala ol.
Seni quçaqlap opem.
Babañ Halil. İyul. 17, 19*

1. *Aceba, kim edi o talebeler?*
2. *Nasıl bir aqlanmaz günâh yaptılar?*
3. *Neçün atıldılar o yaş sabiylar?*
4. *Neçün öz yurtunda ecel taptılar?*

İlerleyen dörtlüklerde savaşın bütün dehşetiyle devam ettiğini, yeryüzünün bunaa benzer bir savaşı görmediğini yazan şair, Halil’in oğluna ettiği nasihatları kaleme alır:

25. *Cenk kete alemde aqransız, deşet,*
26. *Böylesin alemde aslı kim körgen?*
27. *Qısqa mektüp yaza, tizde planşet⁸⁶;*
28. *«Nefret beslemekni oğlum, sen öğren!»*
29. *Düşmanğa sınırsız nefret beslemek*
30. *Vatannı sınırsız sevmektir demek,*
31. *Düşmanğa sınırsız nefret beslemek*
32. *Kerekse Vatançün ölmektir demek.*

⁸⁶ Plânçet: Harita çıkarmaya yarayan bir âlet. (TDK Türkçe Sözlük, Dokuzuncu baskı 1998 Ankara, cilt 2, s.1811)

Şair, “(U-68) Şair ve Cenk” şiirinde ise savaşın dehşetinin insanlar üzerindeki tesirini anlatır. Bir yandan da tabiatı gereği şairlerin savaş kavramıyla yanyana olamayacağını açıklamaya çalışır:

21. Şair ve cenk. Qadimiy yerde
22. Bu eki söz bir-birine yat.
23. Sen olarnı neçün kimerde
24. Ketiresiñ köz-közge, ayat?!

25. Şair ve cenk -suv ile alev,
26. Şair ve cenk - ayat ve ecel;
27. Birisinin güzel bu alem,
28. Digerinen sarsıla temel.

Gelecek asrın şairler için güzel duygularını yansıtacağı huzurlu bir dönem olmasını dileyen şair, daha önce masasında duran ve “üç köşeli mektuplar” olarak zikrettiği, Halil’in ailesine yazdığı belirtilen mektupları tekrar eline aldığını ve bunları açıp okumaktan çok büyük bir heyecan duyduğunu şöyle ifade eder:

- 61 Ey, sen yañı kelecek Asır,
62. Şairlerçün ol güzel aenk;
63. Cenkke qarşı daim ol azır,
64. İç olmadım sen kösterme cenk!

65. Mektüplerni açam yavaştan,
66. Sadeñ kibi tegiz satırlar;
67. Olar maña neler aytırlar?..
68. Vucudımda biñ bir eyecan.

“(U-69) Mükâfat” adlı şiir, Halil’in ordusuna hizmet ederken kazandığı devlet nişanını anlattığı dibace ve altında o günleri anlatan şiirdir:

MUKÂFAT (69)

«...Bugünkü kün benim için pek büyük bayramdır. Meni mukâfatlar bölüğine çağırıp, 1944 senesi avgust 12 emirinen «Vatan Cenki ordeni»nen mukâfatlanğanımı ayttılar...»

Halil, 1944s. oktyabr 18

1. 1944 senesi.
2. Oktyabr 18...
3. Artıq kökte küzniñ nefesi.
4. Mektüp qısqa. Satırlar tegiz.
5. Er satırda ğurur sezile.
6. Vatan cenki ordeni için.
7. Ebet, temiz, namusu ile
8. Cenkte azmı sarf etti küçün!

Şair, şiirinde savaş esnasında yüzlerce binlerce gencin tıpkı Emil gibi babasız kaldığına ve kalacağına dikkat çeker:

46. Yoq, daa adları belgisiz
47. Yüzlerce, biñlerce batırniñ.
48. Oğlunday qalacaq babasız,
49. Oğlu da «Mişka-tatar⁸⁷ niñ»
50. Osman da gestapo elinde⁸⁸
51. Can berip sırnı bermedi.
52. Oğluñniñ addaşı Emil de
53. Babasın quvançın körmedi.

Şiirin son iki dörtlüğünde şair, savaşta hayatını kaybedenlerin hepsini halkın Halilmiş gibi kabullendiğini ve Halil'e verilen bu nişanın aslında kahraman halkına verildiğini söyler:

⁸⁷ Kahramanlıkları savaştan sonra anlaşılan meşur partizan Adamanov (ş.n) 2. Dünya Savaşı kahramanı olarak kabul edilen Yalta doğumlu Kırım Tatarı Mişka Tatar lakaplı Ümer Adamanov (a.n)

⁸⁸ Osman Amit, meşhur şairimiz, gestapo elinde helâk oldu.(ş.n)

78. *Cenkte mahv olğan, ey, batırlar!*

79. *Deyim men fahrlı bir sesnen,*

80. *Halq sizni Halil dep hatırlay,*

81. *Alıñız, siziñki şu örden!*

82. *Halilge berilgen mükâfat*

83. *Altında körem men halkımnı.*

84. *Qaç yıldır, keçse de cenk -afat,*

85. *Şu örden dep bilem halqımnı!*

“(U-70) *Yılbaş Gecesi Yazılğan Mektüp*” şiiri, Halil’in oğlu Emil’e 1945 yılının yılbaş gecesini hissettiklerini ifade eden uzun bir dibaceyle başlar:

YILBAŞ GECESİ YAZILĞAN MEKTÜP

«Menim aziz oğulçığım! Daa şimdiki senden mektüp aldım. Ğayet hoşnut oldım, çünkü o 1945 senesi alğan birinci mektübim edi. Elbet, oğulçığım, biltir olğanı kibi bu yıl da Yılbaşnı qarşılamaq nasip olmadı. Bu yılbaşnı men pek mürekkep şaraitta qarşıldım. Arbiy postımda edim, alçaq faşistlerni qurşun yağmurinen sıyladıq. Nemselerniñ toprağında faşistlerge lânet oqudıq. Qayda baqma, er yerde talanıp alınğan sovet eşyalarına rastkelesiñ. Menim gvardiyacılarım bugün zemlânkamızğa eki skemle alıp keldiler. Olarnıñ üstünde Harkov mebel, fabrikasınıñ yıldızlı markaları bar... Yazıp tur, oğulçığım. Seni ve anañnı quçaqlap öpem.

Halil. Yanvar 1. 1945 s

Şiirin içinde savaş esnasında Almanların yaptıkları anlatıldıktan sonra daha önce Goethe, Schiller gibi büyük edipler, sanatçılar çıkarmış olan Almanların nasıl olup da Hitler gibi bir zalimi dünyaya getirdiklerini sorgular şair:

9. *Yer yüzünde baş qalqarlar bütün analar,*

10. *Sen melunsıñ dep adıña tamğa basarlar.*

11. *Soñ bil: saña ne qurtuluş, ne yaşayış bar*

12. *Gitler qurğan darağaçqa kendiñ asarlar.*

13. Göte, Şiller kibi sima doğurğan halqtan
14. Nasıl olup doğdı eken böyle pis, alçaq?
15. Ey , tabiat, sen kâ de qaranı aqtan
16. Ayırmaysıñ, yaşatasıñ böylesin ancaq.

Daha sonra şair, Halil'in gözünden geçmiş yıllarda ailesiyle birlikte geçirdiği yılbaşı gecelerini tasvir eder. O vakitler neler yaptıklarını, neler konuştuklarını okuyucunun gözünde canlandırmaya çalışır.

“(U-71) *Soñki Mektüp*” adlı şiir de Halil'in oğluna yazdığı mekubu içeren dibaceyele başlar. Orada Halil, oğluna derslerine iyi çalışmasını, her zaman iyi notlar

SOÑKI MEKTÜP

«Oğulçığım, daa yaqında senden mektüp aldım. Lâkin, oğulçığım, resimiñ yahşı olsa da, yazıñ daa dülberleşmegen. Doğru yazmağa ziyade vaqıt ayır, azca oyna, ders azırlamağa çoq vaqıt qaldır. Yorulmaq bilmeden tek «alâ» ve «yahşı» işaretlerinen oqu, «orta qarar» işaretleri sende olmasın.

Men mında tek alâ derecede cenkleşem. Meni bekleñiz, tezden evge yeñişnen qayıp kelirim. Ondan soñ er zaman beraber olurmız. Ekiñizni de quçaqlap öpem.

Babañ Halil, Yanvar 16, 1945 s.

Baba oğul arasındaki nasihatlar içeren bu hâli şair şiirde işler. Şair, Halil savaş sırasında Kenigsberg'te öldüğü için ailesine söz verdiği hâlde evine dönemediğini, bundan duyduğu üzüntüyü dile getirir:

61. *Eyat, eyat! Kenigsbergniñ*
62. *Soñki şturmlarında*
63. *Artıq toqtap qalğan edi*
64. *Cenkçi -Şair yüregi.*
65. *Sen, men ve biz için aqqan*
66. *Saf, muqaddes qanında*

67. *Ebediyen qatıp qalğan*
 68. *Edi arzu -tilegi...*

“(U-72) *Seni Beklerim-Hatime Yerine*” adlı şiir ise bu defa şairin, Şakir Selim’in, editörüne bu şiirleri yazmasının sebebini ve İrgat Qadir’e olan vefa borcunu ödeme istediğini içeren bir mektup dibacesiyle başlar.

SENİ BEKLERİM
HATİME YERİNE

«Ürmetli redaksiya!

Men şair olmasam da Ulu Vatan Cenkinde elâk olğan aqayım -belli yazıcımız İrgat Qadırnıñ hatırasına bağışlap bir şiir yazmaqnu çoqtan arzu ete edim. Bütün ömrüm boyu yüregimde oña, onıñ sönmez, ebediy yaşaycaq hatırasına beslegen is-duyğularımnu şu qısqa satırlarda aks etecek olıp tırıştım... ve bu şiirni siziñ em de qıymetli oquyıcılarımıznıñ diqqatına tevsiye etem:

Üç dördlük bu şiirde şair, İrgat Qadir’in yaptıklarının halk hafızasında her zaman yaşadığını belirttikten sonra kendisinin hatırında İrgat Qadir ile ilgili kalanları okuyucuya aktarır:

9. *Dostlarnıñ hatırında daima yaşarsıñ,*
 10. *Sözleriñ aqlımda, seni beklerim.*
 11. *Mulâyim külüşüñ, ötkür baqışüñ*
 12. *Ömürlük qalbimde, seni beklerim!*

Poemanın sonunda *** ile ayrılmış “(U-73) *Başlıksız. Fatma Hanım*” adlı şiir yer alır. Bu şiir “Fatma Hanım!” ile başlar. Şiir Şakir Selim’in İrgat (Halil) Qadir’in hanımı Fatma’ya hitaben yazdığı bir şiirdir. Burada şair Fatm hanımı yaşadıklarını göz önünde bulundurarak ana vatana, aydınlık tan vaktine benzetir.

11. *Fatma hanım!*
 12. *Men Sizni oşatam ana-Vatanğa,*
 13. *Vatan unutırmı qaramanı?*
 14. *Men Sizni oşatam saf, aydın tañğa,*
 15. *Şu tañçün tökkendir Şair qanı,*

Şiirin sonunda Fatma hanımdan kocasının mandolinini alıp onun yazdığı marşı çalmasını ister. Aynı zamanda onun ilham verici bu marşını anlamak gerektiğini vurgular:

21. *Fatma hanım! Alınız Şairniñ mandolinasın,*
22. *«Tur, arqadaş!»nı çertsinler eller.*
23. *Añayıq Şairniñ aydın lirasın,*
24. *Yırlayıq, quraqşıp qalmasın teller!*

Şairin II. Dünya Savaşını konu alan başka şiirleri de vardır. Bunlardan biri “(YD-15) *Çavdar Ötmegi*” şiiridir. Şiir bu savaş zamanında Leningrad’da yaşanan açlığı konu almaktadır. Şiir, baba ile kızın arasında Leningrad’da karşılaştıkları durum hakkında geçen bir diyalog dibacesiyle başlar.

ÇAVDAR ÖTMEĞİ

*-Baba, bu bolluqta leningradlılar
bütün aşhanede beyazinen beraber
niçün ille qara ötmek de aşaylar?*

-Şu qara ötmek şeerni ölümden qurtardı, qızım.

1. *Aqiqiy açlıqni körgeñ adamlar*
2. *Bügün toqluqniñ da qadrine yete.*
3. *Qızım, bu sözlerde teren ikmet bar,*
4. *Leningradlılar bunu adet dep küte.*

Savaşın üzerinden yıllar geçmiş ve ve şair kızıyla Leningrad’a gitmiştir. Orada kızıyla gezerlerken artık acı günler geride kalmasına rağmen şehirde insanların beyaz ekmeğin yanında kara (çavdar) ekmeğini de yemesi kızının dikkatini çeker. Kızı babasına bu durum hakkında soru sorunca şair cevaplar ve arkasından bu durumun sebeplerini anlatan mısraları okyucuya sunar. Bu savaş sırasında yani 27 Ocak 1944'te, o zamanki adıyla Leningrad, şimdiki ismiyle Petersburg şehri halkı, dokuz yüz gün süren Alman kuşatmasını kırmayı başarır. Bu kuşatma, bir milyona yakın sivil insanın, açlık ve soğuktan ölümüyle sonuçlanır. Alman ablukası Eylül 1941'den Ocak 1944'e kadar sürer. Bu 29 ay

şehrin kuruluşundan beri geçirdiği en trajik zamandır ve tarihe '900 Gün' olarak geçen bu süre boyunca, yaklaşık 3 milyon olan şehrin nüfusunun, kimi hesaplamalara göre bir milyon, kimi hesaplamalara göre ise iki milyonu, bombardıman, hastalık ve en önemlisi açlıktan hayatını kaybeder.⁸⁹

Şair ve kızı müzede gezerken o günlerden kalan Tanya'nın defterini görürler. Şair, kızına Tanya'nın o açlık günlerinde hayatını kaybetmesini anlatır. Ayrıca şiirin içinde Tanya'nın defteri hakkında dipnot da verir. Dipnotta Tanya'nın blokada günlerinde ailesiyle birlikte açlıktan ölen kızcağızın defteri diye bilgi verilir. Tanya'nın defteri hakkında Atlas dergisindeki bir yazıda şu bilgiler yer almaktadır:

Kuşatmanın son yılında, yiyeceksizlikten ölen 12 yaşındaki Tanya Saviçeva'nın yürek parçalayıcı günlüğü hâlâ capcanlı: Zhenya 28 Aralık 1941'de saat 12:30'da öldü. Büyükanem 25 Ocak 1942'de saat 3'te öldü. Lyoka 17 Mart 1942'de saat 5'te öldü. Vasya amcam 13 Nisan 1942'de saat 2'de öldü. Lyoşa amcam 10 Mayıs 1942'de saat 4'te öldü. Annem 13 Mayıs 1942'de saat 7:30'da öldü. Saviçev'ler öldüler. Herkes öldü. Yalnızca Tanya hayatta.⁹⁰

5. *Muzeyde biz körgen 125 gramm*
6. *Qara ötmek için kündüz ve gece*
7. *Senday yaş qızçıqlar nevbette turğan;*
8. *Açlıqtan ölgenler nice ve nice.*
9. *Tanyanıñ defterin⁹¹ oquğanıñda*
10. *Niçün közleriñden yaş aqtı qızım?*
11. *Şu çavdar parçaçıq yetmey qalğanda*
12. *Söngen edi onıñ kökte yıldızı...*

Şairin “(YD-17) *Piskaröv Kabristanı*” adlı şiirinde de II. Dünya Savaşı'nı ve onun acılarını konu almaktadır. Bu şiirin başlığından da anlaşıldığı gibi şiir Piskaröv

⁸⁹ Blokada günleri için bkz İnternet <http://old.kesfetmekicinbak.com/kultur/tarih/01060/> adresinden 18 Aralık 2014'de alınmıştır.

⁹⁰ İnternet: <http://old.kesfetmekicinbak.com/kultur/tarih/01060/> adresinden 18 Aralık 2014'de alınmıştır.

⁹¹ Blokada günlerinde bütün ailesiyle açlıktan ölen kızcağızların günlük defter (Pisharöv Kabristan müzesinde saklanmakta) s. 24 Yellerini Dinle.ş.n.

şehrindeki mezarlığın sebebini ve orada yatanların hikâyelerini gözler önüne sermektedir. Bu mezarlıkla ilgili “Rusya Federasyonu’nun Türkiye Büyükelçliği” adlı bilgisayar sayfasında şu bilgiler yer almaktadır:

İkinci Dünya Savaşı zamanında kuşatma altında kalan Leningrad, tarihinin en zor 900 nünü geçirmiştir. 1941–1942 yıllarının korkunç derecede soğuk olan ve açlık içinde geçen kışları ve bombardımanlar şehirde yaşayan 640 bin kişinin hayatına mal olmuştur. Bütün bunların anısına Piskaröv ve Serafimov Mezarlıkları’nda dokunaklı anıtlar dikilmiştir.⁹²

Şiir Amerikalı bir itfaiyecinin 1985 yılında Pravda gazetesinde yayımlanan birkaç cümlelik duygularını içeren dibaceyle başlar:

PİSKARÖV QABRİSTANI

«...Men çoqça amerikalınıñ Rusiyege barıp kelmesini ister edim. Eminim ki, olar benim anda körgerlerimniñ yarısını körseler bile, sovet adamlarınıñ tunçlıqını nasıl sıcaqlıqnen istegenlerine emin olup qaytır ediler.

Men iç bir vaqıt ağlamadım. Amma Leningraddaki Piskaröv qabristanında olğanda közyaşlarımıñ tıyıp olamadım...»

Eg Derkin,

Madison şeer (AQŞ) yanğın söndiriciler komandasınıñ başı. («Pravda» 25 avgust 1985 s)

Şiirde şair bu itfaiyecinin gözünden oradaki manzarayı dile getirir:

11. *Bir degil,*

12. *on degil,*

13. *yüz degil-*

14. *470 biñ can*

15. *obalar tübünde*

16. *“Defin” sözüne*

17. *inanmay*

⁹² İnternet: http://www.turkey.mid.ru/hakk_t06.html adresinden 18 Aralık 2014’de alınmıştır.

18.göñül,

19. Olar ses bereler

20. bizge

21.bügün de.

4.2.1.2.3. Şairin Vatanı Kırım ve Kırım Tatarları Hakkında Yazdığı Şiirler

Şairin “Vatanı Kırım ve Kırım Tatarları” ile ilgili yazdığı şiirler ve temaları, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

(D-13) Halkımdan Öğrendim	: Şairin halkının meziyetlerine övgüsü
(SA-89) Bağışlav I-II-II-IV-V	: Kırım Hanlığı döneminden şiiri yazdığı güne kadar şairin halkı için duyguları ve düşünceleri
(U-44) Sekizlikler (8. Sekizlik)	: Kırım Tatar halkının çektiği eziyetlere atıf
(YD-4) Sabır Tübü	: Halkının çektiği sıkıntıları hicivli bir dille anlatma
(YD-18) Bağçasaray	: Kırım Hanlığının tarihî başkenti Bahçesaray ve şairin buraya olan sevgisi
(YD-20)Başlıksız. Men seni er yerde...	: Şairin öz halkına sevgisi
(YD-25) Adları Silingen Köyler	: Kırım’da siyasî sepeplerle adları silinmiş, değiştirilmiş köyler için şiir
(YD-30) Üç Esir	: Esaret ve kurtuluş, vatanın önemi
(YD-33) Bar Küçnen	: Kırım Tatarlarının hâliyle ilgili isyan 1986’da yazılmış.

Şair sürgün neticesinde vatanından uzaklarda yaşasa da vatanı Kırım’ı ve halkının hâlini kaleme almayı ihmâl etmemiştir. Bu bazen karşımıza Kırım Tatarlarının tarihinden kesitler sunarak, bazen Kırım’ın coğrafî sembollerinin altında halkının vatan hasretini gidermeye çalışarak, bazen de yaşadığı coğrafyadan kendi halkının sesi olarak çıkmaktadır.

Bu şiirlerden biri şairin “(D-13) *Halkımdan Öğrendim*” adlı şiirdir. Şiirde şair, hayatta hiç kimse için kötü bir şey dilememeyi halkından öğrendiğini ve içinde kötülük

barındırmadığını, her zaman insanların iyi günler görmesi için elinden geleni yaptığını belirtir. Sonra da her zaman helâl lokma yemenin ve alınının akıyla her işten çıkmanın, namuslu olmanın erdemini halkından öğrendiğini dile getirir.

1. *Halqımdan öğrendim ötmek-tuzumnu*
2. *Er daim elâllap aşamağa men.*
3. *Halqımdan öğrendim açıq yüzümnən*
4. *Er yerde namusnen yaşamağa men.*

Şair, “halkımdan öğrendim” ibaresini kullanır ancak bunun altındaki ifadenin Kırım Tatar halkı olduğunu okuyucunun bilgisine bırakır. Bu şiirin altında herhangi bir tarih bulunmadığından ne zaman yazıldığı bilinmemektedir. Şairin “Duyğularım” kitabı 1979 yılında yayımlandığından şiirin bu yıldan önce kaleme alındığı düşünülmektedir. Ayrıca 70’li yılların sonuna kadarki süreçte SSCB’nin siyasî atmosferi göz önüne alındığında şairin “Kırım”, Kırım Tatarı” gibi vatan ve milleti ifade eden sözcükleri kullanamamasının sebepleri daha iyi anlaşılacaktır.

Şairin “(SA-89 *Bağışlav*” şiiri, beş bölümden oluşan bir şiirdir. Şiirin bölümlerinde şairin gözünden Kırım tarihine ve Kırım Tatarlarının başından geçen tarihî hâdiselere göz atılmaktadır. Şiirde sırasıyla Kırım Hanlığı’ndan ve hanlardan, 1917 Ekim ihtilâli ve Lenin’den, Asan Sabri Ayvaz(ov), Bekir Sıtkı Çobanzade, Alime Abdennannova, Gülzade Sofu, Amet-Han Sultan gibi şahsiyetlerden ve Yıldız dergisinden söz edilmektedir.

Şiirin ikinci bölümü şairin halkının geçmişine göz atma isteğini dile getirmesiyle başlar:

II

1. *Uzaq-uzaq keçmişine taşlayım nazar,*
2. *Körmek istep mazi olğan ecdadlarımı,*
3. *Şu an bütün vücudımda biñ bir dert qoza:*
4. *Sıcaq eyecan, suvuq isler taşa qanımda...*

Arkasından şair, bulutlu bir havada tarihin perdesini aralayıp gözüne çarpanları anlatır. Kırım Hanları’ndan hangisinin olduğunu net yazmadığı ve sadece Girey demekle yetindiği kesitte bu hanı halkını düşünmemekle itham eder:

5. *Devam ete oyun muñlı ava altında,*
6. *Keyf çata çubuğını tütetip Girey.*
7. *Qade altın, tahtı altın, çubuq altından,*
8. *Öz halqınıñ taqdirini oylamaq bilmey.*

Karadeniz'in kuzeyindeki Türk devletleri arasında çok mühim bir yere sahip olan Kırım Hanlığı (1442-1783), Altın Orda Devleti'nin mirasçısı vaziyetindeki Türk Devlet ile zümrelerinin en büyüğü, en uzun süre hayatta kalanı ve Ruslar tarafından en son işgal edilendir.⁹³

Altın Orda IV. asrın ikinci yarısında Altın - Ordu'da hüküm süren taht kavgaları sırasında, Kırım rakip beylerin ve hanların sığındıkları başlıca bir bölge halini aldı. 1380'de Mamay, Toktamış Han'a yenilince, Kırım'a kaçtı. Aynı suretle İdikü (Edike) Toktamış'a karşı mücadelesinde Kırım'ı üs olarak kullanıyordu. Bu suretle Kırım parçalanmakta olan Altın-Ordu hanlığı içinde müstakil bir siyasî varlığa namzet görünüyordu. Cengiz Han soyundan prensler, bu bölgeye dayanarak, hanlıklarını ilan etmekte ve sonra Volga üzerinde merkezi ele geçirmeğe çalışmakta idiler. Toktamış Han bunlardan biridir. 1394/1385e doğru, Toktamış gibi, Cuci'nin küçük oğlu Tokay Timur soyundan olan Baş-Timur Kırım'da sikkeye kendi adını da koyarak, hakimiyet iddiasında bulundu. Kırım onun atalarının yurtluğu idi. Onun oğulları rakiplere (Ulug Muhammed ve Edike) karşı mücadelelerden sonra nihayet Kırım'da ayrı bir hanlık kurmağa muvaffak oldular. Kırım hanlığının hakikî kurucusu Hacı Giray sayılır ve adını taşıyan en eski para 845 (1441/1442) tarihini taşımaktadır.⁹⁴

Hacı Giray, hanlığın, kendi adını taşıyan ilk parasını 1441-42 yıllarında Solhat şehrinde bastırmak ve başşehir olarak Bahçesaray'ı seçmek suretiyle hanlığın fiilen kuruluşunu sağlamıştır. Hacı Giray'ın soyundan gelenler "Giray" hanedanı adıyla anılmışlar ve Hanlığın yıkılışına kadar yaklaşık 350 yıl boyunca Kırım Hanlığı tahtının sahipleri olmuşlardır.⁹⁵

⁹³ Kurat, A.N. (2002).*IV.-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Murat Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, Ankara. 203-273.

⁹⁴ İnalçık, H. (2002). *Kırım Hanlığı*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara.c.25., 450

⁹⁵ Hülâgü, M. (2004). Kırım Hanlığı'nın Kuruluşu ve Türk-Rus İlişkilerindeki Yeri (1441-1783). (Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), 31 Mayıs-4 Haziran 2004, Akmescit, Ukrayna, Kırım. 321

İşte şiirde Kırım Hanlığı'nın hüküm sürdüğü dönem ve hanlığın yıkılsa da halkının ebedî oluşu şu mısralarda hayat bulur:

9. *Bilmey nice el yurtlarını zil titretse de,*
10. *Ömrünü yıldırımday kısqı olğanın.*
11. *Bilmey üç yüz yıl içinde hanlıq etse de,*
12. *Tek halqını ebediyen yaşap qalğanın.*

Tarihî hadiselerin akislerine şiirinde yer vermeye devam eden şair, şiirin III. bölümünde sırasıyla Kırım Hanlığı'nın Çarlık Rusyası tarafından işgalini, Çarlık Rusyası'nda 1905'te Duma (meclis)'in açılmasını, sonra 1917 Ekim ihtilâli ve sonrasında gelişen hâdiselerde öne çıkan Kırım Tatarlarını okuyucuya hatırlatır.

1904-1905 Rus-Japonya savaşından Rusyanın yenik çıkması, Rusya içindeki müslüman ve gayrimüslim halkların topraksızlık meseleleri, işçilerin hak ve adalet arayışları isyanla; bu isyanın kanlı bir şekilde bastırılmasıyla ve nihayetinde Çar'ın yetkilerini paylaşacağı bir Duma (Meclis)'in açılmasıyla sonuçlanır. *Çar Nikola, halkın baskısına dayanamayarak 17(30) Ekim 1905 Manifestosu'nu eder. Bu fermanla Rusya'da yaşayan herkes için söz, basın ve toplantı hürriyeti tanınmakta, "Duma"nın teşrii bir müessese olacağı ve seçimler yapılacağı bildirilir.*⁹⁶

1905-1909 yılları arasında inkılâpçı ve milliyetçi eğilimlerdeki ilerici Kırım Tatar aydınlarının umumî hareketi olan Genç Tatarlar da Rusya'nın içinde bulunduğu felâketketin temel sebebini mutkakiyetçi Çarlık düzeni olarak görmüşler, Çarlığın yıkılmasına yönelik çalışmışlardır. Genç Tatarlar hareketinin sembol şahsiyeti Abdürreşid Mehdi(yev), Kırım'ın en kuzeyindeki Or bölgesinde fakir bir ailede dünyaya gelmiş, Akmescit'teki Tatar Öğretmen Okulu'nda okumuş, mezun olduktan sonra öğretmenlik yapmış, Haziran 1906'da şehir dumasına ve bir yıl sonra da Karasubazar belediye başkanlığına seçilmiş⁹⁷ mühim şahsiyetlerden biridir. Ayrıca Kırım'da çıkan ikinci gazete

⁹⁶ Devlet, N. (1999). *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905-1917)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 172. Ankara. 87

⁹⁷ Kırmımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik Millî Hareketler (1905-1916)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 167. Ankara. 88-97

Vatan Hadimi'nin sahibi olan Mehdi(yev)⁹⁸, büyük çoğunluğu Ruslardan oluşan mahallî Kadelerin oylarıyla Duma'ya milletvekili olarak seçilir. Onun, Devlet Duma'sındaki ilk Kırım Tatar milletvekili olarak seçilmesi Kırım Tatarları arasında sevinçle karşılanır ve Duma'ya gittiğinde “Kırım yarımadasının Tatar halkından Devlet Dumasına” başlıklı bir dilekçe takdim eder.⁹⁹ Mehdi(yev) şiirde şöyle anılmaktadır:

III

1. *Şeñ «Qaytarmañ» çalındı bir kün dünyada,*
2. *Mazlum halqıñıñ yüregini iñletken kibi.*
3. *Öz ateşin nutqı ile Mediyev Dumada*
4. *Çürip qalğan Rusiyeni titretken kibi.**

Mehdi(yev)'in Duma'da yaptığı ateşli ve ihtilâlcî konuşmasında müslümanlara “toprak ve hürriyet” talep ettiği bilgisi Duma tutanaklarında yer almaktadır.¹⁰⁰

Çarlık rejiminin yıkılıp yerine Bolşeviklerin geldiği ve Ekim ihtilâli, Bolşevik İhtilâli, 1917 Devrimi gibi terimlerle adlandırılan yeni dönem Rusya içerisinde yaşayan bütün Türkleri, müslümanları tesiri altına almış Kırım'da da yeni siyasî gelişmelere zemin hazırlamıştır.

1917 yılında Bolşeviklerin Moskova'ya egemen olmasıyla Ukrayna bağımsızlığını ilân eder ve Kırım Rusya'dan ayrılmış olur. Kırım Tatar Millî Kurultay'ı Kasım ayında toplanır ve 13 Kasım 1917 tarihli oturumunda 18 maddelik bir Anayasayı kabul eder.¹⁰¹ 13 Aralık 1917'de, Numan Çelebi Cihan'ın başkanlığında Kırım Millî Hükümeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra ise Kırım yarımadası Bolşeviklerce işgal edilir.¹⁰² 1917 tarihi, Bolşevik ihtilâlinin mirmarlarından Lenin, şairin şiirinde şöyle yansımıştır:

⁹⁸ Devlet, N. (1999). *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905-1917)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 172. Ankara. 190

⁹⁹ Kırımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik Millî Hareketler (1905-1916)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 167. Ankara. 110

* (Reşid Mediyevniñ Dumada çıkışını V. İ. Lenin «Ateşin revolüsyon çıkış» dep tanıdı.ş.n.)

¹⁰⁰ Devlet, N. (1999). *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905-1917)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 172. Ankara. 118-119

¹⁰¹ Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı s.19

¹⁰² Bozkurt, G. S. (2007). Kırım Tatarları ve Sürgün., E.G.Naskali ve L.Şahin (Editörler). *Stalin ve Türk Dünyası*. 1. basım Kaknüs Yayınları, s.221

5. *Boran qozdı, bir boran ki, yer şarı üzre*
6. *Baht ketirgen boran edi temiz ve sade.*
7. *1917de, boranlı küzde*
8. *İlham keldi mazlum halqqa ğayet ziyade.*

17. *Tuvğan halqım, kimligiñni Lenin bildirdi,*
18. *Zift qaranlıq ömürüñe oldı o küneş.*
19. *Saña qıyış baqqanlarnıñ sesin tındırdı,*
20. *Teñ uquqlı halqlarğa sen oldıñ dost ve eş,*

Lenin, Rusya içindeki halkları Çar zulmünden ve baskılarından kurtaran bir kahraman olarak sovyet edebiyatı eserlerinde her zaman yerini almıştır. Buna uygun olarak şairin bu şiirin devamında Lenin'e övgüler bulunmaktadır:

21. *Lenin! Lenin! Lenin! Lenin! Tilimde tespi,*
22. *Tuvğan halqım, sen şu adnen yaşaysıñ bugün.*
23. *Lenin ile ömüründe talğın yel esti,*
24. *Lenin ile keñ ufuqqa barasıñ bugün!*

Bu tarihî hadiseler anlatılırken Lenin'den sonra, Bolşeviklerin 23 Şubat'ta Numan Çelebi Cihan'ı kurşuna dizerek öldürmesine ve Kırım'ın Ruslar tarafından tekrar işgal edilmesine hiç yer verilmez ve II. Dünya Savaşı'ı tasvir edilir. Daha önce değerlendirmelerimizde yer verdiğimiz İrğat Qadir ve onun yazdığı "Tur arqadaş tañ ağardı" mısrasıyla başlayan "Qızıl Asker Marşı" şiirde tekrar karşımıza çıkmaktadır:

5. *Qara haçlı svastika tamğası battı,*
6. *Şay da yara izlerinden yanğan teniñe.*
7. *«Tur, arqadaş!» dep yırladıñ. Qara tañ attı,*
8. *Vatan için silâ aldıñ, halqım, eliñe.*
9. *Ayat için küreşkende Sovet Vatani,*
10. *Can acımay şu küreşke sen de qatıldıñ.*
11. *Nice-nice evdâdıñıñ töküldi qanı,*
12. *İrğat Qadır, Teifuq kibi cenkke atıldıñ.*

Şiirin devamında Asan Sabri Ayvaz(ov), Bekir Sıtkı Çobanzade, Osman Akçokraklı, Alime Abdennanova¹⁰³, Güلزade Sofu gibi halka mâl olmuş şahsiyetler bir dörütlüğün içinde vatan için heykel olmaları ve gül gibi solmalarıyla anılmıştır.

13. *Nice Asan, nice Bekir, nice Osmanlar*
14. *Sen ve aziz Vatan için eykel oldılar.*
15. *Alimeñday, Güلزadeñday nice yosmalar*
16. *On yedige kirer-kirmez Gülday soldılar.*

Asan Sabri Ayvaz (ov), 1878’de Alupka’da dünyaya gelmiş, 1906-1908 yılları arasında Abdürreşid Mehdiyev ile birlikte Karasubazar’da “Vatan Hadimi” gazetesini çıkarmış, 1914’te İsmail Gaspiralı’nın vefatından sonra “Tercüman” gazetesinin baş muharrirliğini yapmış, 1930’ların başlarında işsiz bırakılmış ve 1938’de 60 yaşındayken Stalin’in zülmünden kurtulamayarak kurşuna dizilip öldürülmüş¹⁰⁴ bir Kırım Tatar aydınıdır.

Bekir Sıtkı Çobanzade, 1893’te Kefe’nin Arğın köyünde dünyaya gelmiş, 1909’da İstanbul’a gelip “Sultaniye” tahsil görmüş, 1914’te Kırım’a dönmüş, 1916’da Macaristan’daki Budapeşte Üniversitesi’nin Şark Dilleri Bölümü’ne öğrenimi için gönderilmiş, Codeks Cumanicus üzerine çalışmalar yazmış, 1920’de Kırım’a dönmüş ve üniversitede çalışmış meşhur Türkolog’tur. Bir taraftan da şairlik yönü kuvvetli olan Çobanzade şiirlerini hem kitap hâlinde hem de farklı dergilerde neşretmiştir. Ne var ki 1937-38 aydın kırgınından kurtulamayan Kırım Tatar aydını önce hapse atılmış, sonra da 12 Ekim 1937’de kurşuna dizilip öldürülmüştür.¹⁰⁵

1879’da Bahçesaray’da doğan Osman Akçokraklı, 1907-1909 yılları arasında İstanbul ve Kahire’de tahsil görmüş, 1917’den sonra Kırım’da Zincirli Medresede ve Kırım Üniversitesinde öğretmenlik yapmış, “Nenkecan Hanım Türbesi” romanını ve “Qırım Gonceleri” adında Rus klâsiklerinden yaptığı tercümelerin yer aldığı kitabını

¹⁰³ Bkz.daha önce başka şiirde geçmiş olan açıklamalarımıza, (<http://qha.com.ua/gaspirali-kutuphanesinde-kadin-casus-alime-abdennanova-yi-anma-sergisi-132917tr.html>) (21 Ekim 2014) <http://www.qirim.net/qaraman.aspx/qaraman.aspx?id=4> (21 Ekim 2014) ve Fazıl.R.(Tertip eden) (1977). *Analar Yaş Ekende*. Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.11-28

¹⁰⁴ Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 13.cilt, *Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı s.371

¹⁰⁵ Kurtnezir, Z. (2000). Kırımtatar Edipleri, Aqmescit “Tavriya” Neşriyatı, 64-65

bastırılmış, “Qırım Türk-Tatar Edebiyatınıñ Qısqaçe Tarihçesi” gibi ilmî eserleri kaleme almış fakat ne yazık ki 1938’de milliyetçilikle suçlanarak kurşuna dizilmekten kendisini kurtaramamış¹⁰⁶ bir Kırım Tatar aydınıdır.

Gülzade Emirova Sofu ise 1906 ‘da Yalta’nın Avtqa köyünde doğmuş, Faal bir cemaatçi olarak SSCB Yüksek Sovyeti’ne seçilmiş Seçim komisyonunun sekreterliğini yapmış, Gespato (Alman gizli örgütü)nun elinde beş kalıp eziyet görmüş 28 Ekim 1943’te kurşunlanıp öldürülmüş¹⁰⁷ bir Kırım Tatarı’dır.

Şiirin devamında II. Dünya Savaşı sırasında SSCB ordusunda askeri pilotluk yapan Amet-Han Sultan¹⁰⁸, a övgü dolu mısralar sunulmuştur:

109. *Seniñ kibi istidatlı olsaydım şair,*
 110. *Yazar edim iç teñi yoq bir küçlü destan.*
 111. *Yazar edim sen doğurğan merdlikke dair,*
 112. *Em de adın qoyar edim «Amet-Han Sultan».*
113. *Halqım, sende Amet-Hanniñ merdligin körem,*
 114. *Halqım, sende Amet-Hanniñ qanatları bar.*
 115. *Halqım, sende Amet-Hanniñ erligin körem,*
 116. *Halqım, sende biñlep Amet-Han zatlari bar.*

Tarihin seyri içerisinde Kırım Tatarlarının başından geçenleri panoromik bir bakışla okuyucuya sunmaya çalışan şairin, açıktan açığa Stalin’in yaptıklarına, Kırım Tatarlarının uğradığı büyük haksızlığa, 18 Mayıs 1944 sürgününe bu şiirinde yer vermemesini şiirin yazıldığı döneme bağlayabiliriz. Bu şiir, şairin 1982’de Taşkent’te çıkarttığı “Sevgi Alevi” adlı şiir kitabında yer almaktadır.

¹⁰⁶ Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı s.378, Çokraklı’nın siyasî faaliyetleri için ayrıca bkz. Devlet, N. (1999). *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905-1917)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 172. Ankara.; Kırımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik Millî Hareketler (1905-1916)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 167. Ankara; Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 221

¹⁰⁷ Fazlası için bkz. Fazıl.R.(Tertip eden) (1977). *Analar Yaş Ekende*. Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent. 98-101

¹⁰⁸ Amet-Han Sultan için daha önceki şiir açıklamalarına bakınız.

Şiirin sonunda, VI. Bölümde, Kırım Tatarlarının içtimaî hayatında önemli bir yere sahip olan Yıldız dergisine telmih yapılmıştır. Yıldız dergisi önce 1976 yılında Özbekistan’da Kırım Tatarcasında hazırlanıp yılda bir kez almanak olarak çıkarılırken sonra 1980’de iki ayda bir çıkarılan dergiye dönüştürülmüştür. 7500 nüsha çıkan dergi, genç yazarları etrafında toplamıştır.¹⁰⁹

VI

198. *Yañı doğğan Yıldız kibi yaşa, ey, halqım,*

199. *Zeval körmey parıldasın aydın nurlarıñ!*

200. *Al küneşli kündüz kibi yaşa, ey, halqım,*

201. *Kömmunizm ufuqına yetsin yollarıñ!*

Şair, halkının başından geçenleri açıkça değil de telmihlerle okuyucuya sunmaya “(U-40) Sekizlikler” bölümündeki 4. sekizlikte devam eder. Burada şair, tarihi bir kazana benzetirken onun içinde gezinmesini kepçeyle ifade eder ve kepçesne hep cenklerin, kederin geldiğini belirterek halkının tarihinden hüzünlenir:

1. *Qarıştırdım çal tarihniñ*
2. *Biñ «qulaqlı» qazanın.*
3. *Anda kimler qaynamadı?*
4. *Anda neler pişmedi?*
5. *De eşittim cenkler sesin,*
6. *De muedzin ezanın,*
7. *Çömüçime halq ğamından*
8. *Başqa bir şey tüşmedi.*

Artık şairin “Yellerni Diñle” şiir kitabına geldiğimizde yıl 1990’dır. Bu kitapta yer alan bazı şiirlerinin altında 1980’lerin sonlarında kaleme aldığını not düşen şair, 1989’da siyasî gelişmeler doğrultusunda vatani Kırım’a dönebilmiş ancak bu kitabını 1990’da Taşkent’te bastırmıştır. Bu kitabında Kırım’la ilgili biraz daha fazla şiir yazdığını görmekteyiz. Bu kitapta şair, “(YD-4) Sabır Tübü”, “(YD-18) Bağçasaray”, “(YD-20) Başlıksız. Men Seni Er Yerde”, “(YD-25) Adları Silingen Köyler”, “(YD-30) Üç Esir”,

¹⁰⁹ Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı s.35

“(YD-33) Bar Küçnen” şiirlerinde Kırım Tatarlarına, Kırım’da yaşanan bazı hâdiselere yer verir.

1987-1988 yıllarında yazıldığını, şiirin sonunda düşülen nottan anladığımız “(YD-4) *Sabır Tübü*”, adlı şiirde şair, halkını başına gelen onca felakete rağmen yeryüzündeki en sabırlı millet olarak adleder. Şiir on bir dörtlükten oluşmuştur, şiirin ilk dörtlüğünde sabrın sonunun altın olduğunu vurgulayan atasözüne gönderme yapılır ve şairin atalarının bu sözü nereden öğrendiğini merak ettiğini dile getirmesiyle devam eder:

1. «*Sabır tübü sarı altın*»,
2. «*Susıp turmaq -altındır*»-
3. *Dep bizlerge ögüt bergen*
4. *Ata-baba halqımdır.*

Halkını her koşulda her zaman itiat emekle itham eden şair, halkının başına ne gelirse gelsin suskun kalmasına da hem üzülür hem hayıflanır. Daha önce bir başrahabin kaybolmasından suçsuz yere sorumlu tutulan Taraktaşlı Seit oğlu Seydamet¹¹⁰ ve iki

¹¹⁰ 22 Ağustos 1866 tarihinde Taraktaş’ta Kızıtaş manastırının başrahibi Parfeniy’in kaybolması sebebiyle büyük bir soruşturma başlatılmıştı. Piskopos Aleksiy, başrahibin öldüğüne inanarak Taraktaş köyünün sakinlerinden Seydamet Emir-Ali oğlu, Emir-Üsein Abduraman oğlu, Seyit- İbrahim Seyit-Amet oğlunu suçlamış. Bu suçlamalarda sadece 60 yaşındaki Yakub Sale-Akay oğlunun şahitliği dikkate alınmıştı. Yakub Sale-Akay oğlunun şahitliği ise tamamen mesnetsizdi. Mahkeme, başka şahitleri ve suçlananların savunmalarını dikkate almamıştı. İki yıl devam eden soruşturmanın sonucunda mahkeme, suçlu kabul ettiği Taraktaş köyünün bu üç sakini için idam kararı vermiştir. Taraktaşlıların soruşturma bilgileri ve askeri mahkemenin sonuçları gizli tutulmuştur. Taraktaşlı gençlerin suçlanmasıyla ilgili halk arasında pek çok şey anlatılmaktadır. Bunlar arasında inanılması güç bir senaryo mevcuttur. İnek kemikleri yakılarak mahkemeye delil olarak getirilmiş. Ayrıca bir Taraktaşlı Tatar sarhoşken ‘*Ben Seydameti gördüm*’ demiştir. Ancak sarhoş adamın Seydamet’i ne zaman ve nerede gördüğü önemli değildir. Davaya bakan hakim bu işin mesuliyetini taşımaktan korkmuş. Rivayete göre hakim değiştirilmiştir. Ancak sonuç değişmemiş ve gençler asılmıştır. Kırım Türkleri için oynanan oyunları idrak edemeyen gafil insanlar ‘*Seydamet papazı yakmış*’ diye inanmışlardır. Korkunç eziyetlerden sonra darağacının önüne geldiklerinde bile Seydamet, Seyit-İbrahim ve Emir-Üsein kendilerine atılan bu iftiranın doğru olmadığını söyleyerek suçu kabul etmemişlerdir. 2 Mart 1868 tarihinde Taraktaş köyünün üç sakini, başrahip Parfeniy’i öldürüp yakmakla suçlanarak idam edilmişlerdir. Zulüm, suçsuz insanların asılması ile bitmemiş, Taraktaş faciası sonrası Rahip Parfeynin öldürülmesi de aralarında olan çeşitli sebeplerle Kırım Türkleri vatanlarını terketmeye zorlanmışlardır. Taraktaş faciası bütün Kırımlıları üzüntüye sevk etmiştir. Kırımlılar suçsuz yere asılan evlatlarına ‘*Menim adım Seyit oğlu Seydamet*’ adlı türküyü yakarak bellekte her zaman canlı kalmasını nesiller boyu bu suçsuz Taraktaşlı gençlerin hatırlanmasını sağlamışlardır. (Bkz.Turan, A.- Üseinova, F. (2013). Ağlayan Kırım: “Menim Adım Seyit Oğlu Seydamet” Türküsü, IV. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı bildirileri, Fethiye, 21-24 Mart 2013, cilt 1, s. 373-374.)

Menim adım, ah, aman,
Seyit oğlu Seydamet.
Köyge barsan, aman,
Eşe-dosta selam et.

arkadaşının da Ruslar tarafından idam edilişine sessiz kalan Kırım Tatarlarına bu hadise bu şiirde şöyle hatırlatılmaktadır:

5. *İtaatlı olmaq sizge*
6. *Ömür boyu ne berdi?*
7. *Söyleñ, angi biriñizge*
8. *Sabır bahıt ketirdi?*

9. *Başıñızğa nagaykalar*
10. *Urulğanda sustıñız.*
11. *Seydametke darağaçlar*
12. *Qurulğanda sustıñız*

Şiirin devamında halkının bu sabrına hayranlığını dile getiren şair, şiirin son iki dördlüğünde aradan geçen onca zamana rağmen bu özelliğinden vazgeçmeyen halkını atasözündeki altına benzetir. Şair bu şiirinde açıkça Kırım Tatarı gibi bir tabiri kullanmamakta, Seit oğlu Seydamet karakteri ile bunu vurgulamaktadır:

33. *Boranlarğa rastkelgende*
34. *Sabır ettiñ çıdamnen.*
35. *Ğururlanam yaşaviña*
36. *Sabır bergen ğıdañnen.*

37. *Ey, sen halqım, sadıq qaldıñ*
38. *Atalarınñ sözüne*
39. *Saña baqşam, altın olıp*
40. *Körünesiñ közüme. 1986-1987 s.*

1980'li yılların sonunda siyasî yapı değişmeye başlamış Özbekistan'da sürgünde yaşayan Kırım Tatarları vatanları Kırım'a dönüş sürecinde ciddî adımlar atılması yönünce

Taraqtaşnın, ah, aman,
Yollarında yürmedim.
Tövbeler olsun,ama,
Şu papaznı körmedim...

(Türkünün devamı için bkz. Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 173 ve Antologiya Krimskoy muzıkıy-QırımHalq Muzıqasınıñ Antologiyası. (2001). Aqmescit-Simferopol, 94-95

çabalarını kuvvetlendirmiştir. O günkü şartlar içinde kısıtlı ve tedirgin de olsa şahsî gidiş dönüşler başlamıştır. Şairin Kırım ile ilgili şiirlerinin üstü kapalı anlatımlarla okuyucularına takdiminin daha faal hâle geldiği dönem de buna, 1980’li yılların sonuna, rastlamaktadır. Şair için Kırım’ın tarihî başkenti Bahçesaray, milletin tarihine olan bağlılığın bir sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Şair, “(YD-18) *Bağçasaray*” şiirinde Bahçesaray’ı tasvir ederken onu canlı bir insan gibi görmektedir. Ona sorular sormakta ve Bahçesarayla özdeşleştirdiği Kırım Tatar halkının hüznü tarihini bu sorular yoluyla okuyucuya haykırmaktadır. On dörtlük bu şiirin, 1988’de kaleme alındığı şiirin altında not düşülmüştür. Şiirin ilk iki dörtlüğünde Bahçesaray’ı çevreleyen yeşil tabiatından, şehrin içinden akıp geçen Çürük Su nehrinden, şehrin Sırlı Çeşme’sinden ve dar sokaklarından bahsederek okuyucunun gözünde Bahçesaray canlandırılmaya çalışılmıştır. Ancak burada Bahçesaray bir insanmış gibi ona sorular yöneltilmiş, artık bu dar sokaklarda kimsenin kalmayıp, Sırlı Çeşmenin kurumasından, Çürük Suv’un etrafındaki selvi ağaçlarının büyümemesinden dem vurulup neden böyle olduğu sorulmuştur. Burada şair bu soruların cevabını bilmektedir. 18 Mayıs 1944’teki sürgün sebebiyle Kırım’da bir tane bile Kırım Tatarı kalmamış sokaklar boşalmış, eski hayatın izleri silinmiştir. O, bu durumu ifade etmek için şiirinde önce Bahçesaray’ı teşhis yoluyla insan vasfına kavuşturmuştur. Akabinde hem bilip de bilmezden gelme sanatı olan tecâhül-i ârifi hem de soru sorarak anlamı kuvvetlendirme sanatı olan istifhâmı bir arada kullanmış, okuyucuya derin yapıda Kırım Tatarlarının hâlini ve tarihini hatırlatmıştır. Şair, şiirde geçen “otuz eki ayyıldız” tabirini daha önce Bahçesaray şehrinde var olan ancak Rus işgalinden sonra sayısı bir-ikiye düşen cami için kullanılmıştır.¹¹¹

BAGÇASARAY

1. *Yeşil caplar arasında esken eliñ*
2. *Tar soqaqlı maallelerde kimni aray?*
3. *Niçün qurıp qaldı «Sırlı Çeşme»leriñ?*
4. *Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray.*

5. *Çürük-Suv»niñ boylarında tamır atqan*
6. *Selbileriñ niçün ösmey, niçün qavray?*
7. *Otuz eki Ay-yıldızıñ qayda batqan?*
8. *Söyle baña, Bağçasaray, Bağçasaray.*

¹¹¹ Şairin kızı Leniyara Selimova Celilova’dan edinilen bilgidir.

Bu üslûpta devam eden şiir, II. Dünya Savaşı sırasında “*Almanlarla işbirliği yapmakla*” suçlanan halkının, Kırım Tatarlarının, uğradığı iftirayı hatırlatmak için Bahçesaray’daki alçak ve yan yarmış evleri halkı gibi iftiralardan kamburlaşmış bahtsızlara benzetir. Şiirin yazıldığı 1988’de henüz Kırım Tatarlarının vatanları Kırım’a dönüp yerleşmeleriyle ilgili kararlar çıkmadığından buradaki evlerde başkaları oturmaktadır. Bu sebepten şiirde bunun acısını anlatmak için bu evlerin gerçek sahiplerinin nerede olduğu sorulmaktadır:

13. *Beftanlardan qamburayğan qutsız kibi*
14. *Alçaq-campik evler kimden imdat soray?*
15. *Kimler edi bu evlerniñ öz saibi?*
16. *Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray.*

Şair uzun zamandır doğdukları vatandan uzakta yaşadıklarını, bunun için de kendilerini affetmesini ister Bahçesaray’dan. Neredeyse hepsinin uzakta yaşarken ölmek üzere olduğunu da dile getirir:

29. *Afu eyle, saña tanış olğan tilde*
30. *Böyle sözni eşitmediñ nice zaman.*
31. *Biz epimiz iraq edik tuvğan İlden,*
32. *İcranlıqta oleyazdıq aman-aman.*

Şair şiirin sonunda bugünlere nice zorlukları aşa aşa geldiklerini, hâli ne olusa olsun Bahçesaray’ı hep sevdiğini ve seveceğini ifade eder:

37. *Bu küнге de taqdnrime biñ evalla!*
38. *Yettim saña boranlarğa ogray-oğray.*
39. *Sevem seni olsañ bile nasıl alda,*
40. *Bağçasaray, Bağçasaray, Bağçasaray.*

Şairin bu şiiri daha sonra bestelenmiştir. Bestelenen şarkıda kendi şiirinin bir dördlüğünün yer aldığını, fakat başka ilavelerle şarkının yazarının Edip Asan olarak radyolarda geçtiğini, bundan dolayı da bestekâra ve onunla birlikte bu şarkıyı

besteleyenlere hiçbir zaman bir şey söylemediğini Qırımname II-Tamçılar¹¹² kitabında teferruatıyla anlatır.

Şair, vatanı Kırım'dan uzaklarda yaşadığı dönemde 70'li yılların sonunda nerede öz halkından birisini görse hemen ona kanının kaynadığını, nereli olduğunu sormadan onun kendi milletinden olduğunu anlayıverdiğini "(YD-20) *Başlıksız*. Men seni er yerde ..." şiirinde dile getirmektedir. Şiirde dünyanın herhangi bir yerinde öz halkından birisine rastladığında duyduğu sevincini mısralara döken şair, gurbetteyken her şeyin kıymetinin daha iyi anlaşıldığına dikkat çekmektedir:

9. *Meraba, tuvganıñ!-denilgen saf sözler*
10. *Ne qadar hoş kele ve siñe yüreкке!*
11. *Nefesler tutula, torlana em közler,*
12. *Er şeyniñ qıymeti biline erekte»*

Şairin 1988 yılında kaleme aldığını belirttiği "(YD-25) *Adları Silingen Köyler*" adlı şiirinde Kırım'ın başına gelen felâketlere değinilmiştir. Şairin, Kırım'da doğduğu yerlerde dolaşıp köylerin, kasabaların Kırım'ın aslı unsuru olan Kırım Tatarlarına mâl olmuş adlarının değiştirilip yerlerine Rusça, Grekçe adlar verilmesinden duyduğu üzüntü şiire yansıtılmıştır. On dört beyit hâlinde yazılmış olan şiirin ilk iki beyitinde ecdâdlarının yüzyıllardır bu topraklarda yaşadığını ancak artık hem halkının kendisinin buralardan köylerden kaybolduğunu hem de onların karakteristik ev yapısının yok olduğunu vurgular:

1. *Çoq dolandım men Qırımniñ babam yürgen çöllerin.*
2. *Ecdadlarım nice asır saban sürgen çöllerin.*
3. *Pıçma taştan, kirametli evlerini qıdırdım,*
4. *Halqın coyıp qalğan dertli köylerini qıdırdım.*

Arkasından gezdiği ama adları değiştirildiği için bulamadığı köyleri, kasabaları sıralar. Kendi doğduğu Büyük As'ın da artık adının değiştiğini hüznle dile getirir:

¹¹² Selim, Ş.(2008). Qırımname II-Tamçılar, Aqmescit-Tarpan, 21

5. *Sarıbolat, Acibolat, Aqmanaynı qıdırdım,*
6. *Acı-Tarhan, Curtçı, Semen, Toqmanaynı qıdırdım*
7. *Doğğan köyüm Büyük-Asnı tapalmadım, tuvğanlar,*
8. *Oña çoqtan «Beryozovka» degen bir ad qoyğanlar..*

Şair, Kırım'daki "Konrat, Kıpçak, Kıyat" gibi tarihî adların da insanların hafızasından silinmesine, hiç suçu olmayan köylerin haritalardan kaldırılmasına sitemini "böyle bir durumun yeryüzünden hiç görülmediğini" söyleyerek dile getirir.

11. *Qoñrat, Kıpçaq, Qıyatlarınñ adı-yolu silingen*
12. *Añulmasın dep bir zaman başqa halqlar tilinde.*
13. *Böyle bir al Yer yüzünde, acep, qayda körgülgen?*
14. *Qabaatsız köyler bile haritadan sürülgen.*

Yüzyıllardır bu toprakları ekip biçen, burada hüküm süren halkını buralardan sürdün eden ve bu toprakların adlarını değiştirenleri "Hıyanelik Allası" olarak tanımlayan şair, kırlara seslenir ve onların acısını yüreğinde hissettiğini söyler:

25. *Ey, siz çöller, qulan çöller! Ne qadar keñ bağrıñız!*
26. *Bügün benim bağırumda siziñ accı ağırıñız.*

Şiirin sonunda her şeye rağmen içindeki umudu kaybetmeyen şair, yeniden köyler kurulup yeni adlar verileceğini yani Kırım Tatarlarının birgün mutlaka vatanları Kırma döneceğini düşünür. Fakat köylerin ve Kırım'ın o günkü hâlimden hissettiği yürek acısının nasıl geçeceğini bilmemektedir:

27. *Bilem, yañı köyler doğar, yañı adlar qoyulır,*
28. *Amma benim yüregimden ağırı nasıl coyulır?*

Vatan sevgisini şiirlerinde okuyucusuna vermeye çalışan şair, kitabında "(YD-30) Üç Esir" adlı şiirinde bunu masalsı bir anlatımla yapar. Üç esirin hürriyetlerine kavuşma istekleri ve buna kavuşunca neler yapacaklarını dillendirmelerini konu alan şiirde, bir

kartalın bu üç esirden sadece vatani için hürriyetine kavuşmayı isteyen esirin kurtarması tasvirlenir.

137. *Yigitlerniñ üçüncisi*
138. *Mağrur baqtı qartalğa.*
139. *Dedi:- Yetmek ister edim*
140. *Candan aziz Vatanğa.*
141. *Vatan içüm küreştim men,*
142. *Vatan için cenkleştim,*
143. *Onıñ azatlığı için*
144. *Böyle allarğa tüştim.*
145. *Taliyime peşmanım yoq,*
146. *Qartal, saña bar ricam:*
147. *Qurtaralsañ meni mundan,*
148. *Vatanıma baracam.*
149. *Soñki borcum qalğan olsa,.*
150. *Soñ nefeste bermege,*
151. *O da şudır- isteyim tek*
152. *Vatanımni körmege.*

Şiirin sonunda kartal dünyayı dolaştığını vatani için böyle çırpınana hiç rastlamadığını söyleyerek bu esirin dileğini yerine getirmek ister.

165. *Arzuñni eda eteyim,*
166. *Kel, min, yigit, sirtıma,*
167. *Sadıqlığıñ beyan olsun-*
168. *Qavuş Ana-Yurtuña,*
169. *Beyan olsun bar alemge*
170. *Sözlerimniñ manası:*
171. *Vatansızniñ ne yaresi*
172. *Olur. Ne de anası...*
173. *Aydı, yigit, qanatlarım*
174. *Olsun saña düldüliñ,*

175. *Bekley seni Vataniñda*

176. *Anañ em de sevgiliñ!*

Şairin “(YD-33) *Bar Küçnen*” adlı ve 1988’de yazıldığını belirttiği poeması ise artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını, ilhamının verdiği kuvvetle aka ak, karaya kara demenin vaktinin geldiğini yüksek perdeden dillendirdiği şiiirdir. Şiir merdiven şeklinde üçlü dörtlü basamaklarla kaleme alınmıştır. Şair, şiirinin başında Vladimir Vladimiroviç’e seslenir ve şiirini onun usûlünde görsel şiir olarak merdiven basamakları gibi yazdığını belirtir. Buradaki Vladimir Vladimiroviç , meşhur Rus şair ve yazarı Mayakovski olabilir diye düşünmekteyiz, çünkü şiirin devamında Vladimir Vladimiroviç’e ait olduğunu belirttiği “sol marşı” adlı eser Mayakovski’nindir.

75. *Ey, ilhamım,*

76. *rica etem,*

77. *bırakma meni*

78. *Yañı nefes*

79. *urulğanda*

80. *açiq yüzüme.*

81. *Seniñ ile*

82. *tutaşqanda*

83. *bağırım-tenim*

84. *Küç-qudret ber*

85. *er satırım,*

86. *er bir sözüme.*

87. *Zaten,*

88. *artıq*

89. *aqqım yoqtır*

90. *zayıflaşmağa,*

91. *Aqqım yoqtır*

92. *küçlüklerden*

93. *qorqıp qaçmağa*

94. Talap ete**95. bugün devir:****96. qaranı- qara,****97. Aqı- aq dep****98. dogrusını****99. açıq aytmaga.**

Şair, şiirin devamında sosyalizmin zor günlerden geçtiğini sarsıldığını, hatalarının ve eksiklerinin olduğunu ancak yeni “beş yıllık” planlarla ve parti programlarıyla halkı eski kudretli günlere geri döndürmenin de imkânsız olmadığını uzun uzun anlatır. Gençliğinde okul tatillerinde çağrılıp gittikleri kamplarda sosyalizm ruhu için yarıştırdıkları günlerde nasıl heyecanlandıklarını, teknikte, uzay biliminde sovyet insanının nasıl ileride olduğunu ancak son zamanlarda başlarındaki liderlerin beceriksizliğinden gerilediklerini söyler. Kendi aklına ileri insan denince hep sovyet insanının geldiğini de vurgular:

440. Adı**441. iri arif ile****442. yazılğan İnsan****443. Denilgende****444. ilk-evelâ****445. sovet adamın****446. İç şubesiz****447. köz öğüne ketirem,****448. inan,****449. Onıñ ile****450. añladım men****451. yaşavnıñ dadın**

Daha sonra şiirin ş’sinden anlamayanların şairim diyerek ortalıkta gezdiğini, gereksiz yere antolojiler basıldığını daha Aşık Ömer gibi kıymetli şairlerin kitapları tam basılmadan yeni şairlerin kitaplarının raflarda yer aldığını, ediplerin halk uğruna eserler vermediğini söyleyip edebiyat dünyasında olanları gözler önüne serer. Anadilinde yazılmayan şiirlerden hayır gelmeyeceğini şair ve vatandaş olarak öncelikle anadille okuyup yazılmasının ne kadar önemli olduğunun anlaşılması gerektiğine dikkat çeker. Bunun içinde yine istifham sanatıyla kendine, şairlere ve vatandaşlarına soru yoluyla

sitemde bulunur. Anadiline sahip çıkmak için ses çıkarmamakla, millî değerlerinden uzak kalmakla suçlar halkını.

790. *Merkezkomğa,*

791. *Minprosqa*

792. *bardıñmı, şair,*

793. *Yaş neslimiz*

794. *tuvğan tilde*

795. *oquyalmay, dep?*

796. *Bu mesele*

797. *saña degil,*

798. *ayt, kimge dair?*

799. *Yo-o-o-q,*

800. *sen baş kötermey*

801. *şiir yazasıñ ep...*

802. *Tuvğan halqniñ sanatı -*

803. *tek bir ansambl.*

804. *Olğanı da*

805. *gece*

806. *tatlı yuquñni bozmay.*

Şiirin sonuna doğru, Vladimir Vladimiroviç'e dan af dileyen şair edebiyatın bir oyun olmadığını, maksadını aşan sözler söylediye bağışlanmasını ister.

848. *E,*

849. *añlayım:*

850. *edebiyat degildir oyun,*

851. *Yüreklerni*

852. *coşturmaqçün*

853. *yazıla sözler.*

854. *Ey, sert ustaz!*

855. *Yoq, men siziñle*

856. *Bu satırlar uzerinde*

857. *sağlıqlaşmayım.*

858. *Bizler daa*

859. *körüşirmiz*

860. *eñ Ulu Künde -*

861. *Kommünizm*

862. *adlı*

863. *aydın nurlar içinde!*

Şair, şiirin en sonunda “Hatime” başlıklı bir bölüm yer alır, orada devrin değiştiğini belirttikten sonra yeni kurulan düzene katılmak ve bu devri güzelleştirmek için bütün vatandaşlarını bu duruma katılmaya davet eder.

34. *Ey, zamandaş!*

35. *Ey, Vatandaş!*

36. *Etrafıña baq,*

37. *Yañı küreş*

38. *dalğasına*

39. *qoşulmaqçün*

40. *qalq!*

Buradaki anlatın Kırım Tatar Edebiyatının Tarihi adlı kitapta şöyle ifade edilmektedir: *Bu küreş/mücadele dalgasının adı söylenmese de, onun vatan için, vatana dönüş için mücadele olduğunu her okuyucu bilir ve okuduğunda yüreğinde hareketin canlandığını, nabzının hızlı hızlı attığını hissetmekten kendini alıkoymaz*¹¹³.

4.2.1.2.4. Şairlik ve Şairler hakkında Yazdığı Şiirler

Şairin “Şairlik ve Şairler” ile ilgili yazdığı şiirler ve temaları, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

(A-21) Şairge Qıym : Şairlik

(D-8) Matematik : Şiirin ve şairliğin önemi nükteli

¹¹³ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 565

- (D-24) Evelki Şairler Ömüründe : Şairlerin kıymetinin bilinmemesi
- (D-25) Sizni Oyladım : Şairin insanlara olan sevgisi
- (D-35) *Başlıksız. Ey şair ...* : Şairlik hakkında şiir
- (D-27) Men Nasıl Şair Oldım : Şairin yazar arkadaşının nasıl şair olduğu ile ilgili şiir
- (SA-20) Şair : Şairlik hakkında şiir
- (SA-21) Vâçeslav Mikrovga : Şair hakkında şiir
- (SA-22) Lokatacılara (22) : Mevki için şiir yazanlara sitem
- (SA-34) Dörtlükler (5.dörtlük) : Şairin şiirleri için düşünceleri
- (SA-36) Dörtlükler (7.dörtlük) : Ölen bir şairin ardından hissettikleri
- (SA-37) Dörtlükler (8.dörtlük) : İyi şair olma hakkında fikirler
- (SA-38) Dörtlükler (9.dörtlük) : İyi şair olma hakkında fikirler
- (SA-43) Sekizlikler (5.sekizlik) : Şairliğin ebedî oluşu
- (SA-47) Sekizlikler (9.sekizlik) : Şirin şiirleriyle ilgili düşünceleri
- (U-11) Şiiriyetnen Yaşarım : Şairin şiir dünyası için duyguları
- (U-39) Sekizlikler (3. sekizlik) : Şairlerin vazifesi
- (U-40) Sekizlikler (4. sekizlik) : Şairlere nasihat
- (U-41) Sekizlikler (5. sekizlik) : Şairlere nasihat
- (U-42) Sekizlikler (6. sekizlik) : Şair olmanın sebepleri hakkında düşünce
- (U-47) Sekizlikler (11. sekizlik) : Şairlerin üzerindeki sorumluluklar
- (YD-1) Vatan ve Şiiriyet : Vatan ve şiir münasebeti
- (YD-2) Beyaz Tabak : Şairin şiir yazarken yaşadığı duygular
- (YD-5) Zamanğa : Zaman içinde yazdıkları hakkında değerlendirme
- (YD-19) Defn Olunğan Şiirlerime : Şairin şiirleriyle ilgili hayıflanması
- (YD-24) Tertsina : Şairlere nasihatlar

Şair için şiir yazmak sadece sanat adına yapılacak bir faaliyet değil, içinde yaşadığı toplumun içtimaî meselelerinin de sesi olması gereken bir icraattır. Şairlik vasfının omuzlarına bıraktığı yükü kavrayan, şairliğin zorluklarını bilen vatan ve şiiriyeti bazen bir kefeye koyan Şakir Selim, bu konuları da şiirlerinde işlemiştir.

Şair, “(A-21) *Şairge Qıym*” adlı şiirinde bülbülün her zaman aynı şekilde ötmesinin ya da şarkıcıların aynı şarkıyı söylemesinin kimseyi rahatsız etmediğini, ancak

şairlerin en ufak bir tekrara düştüğünde okuyucuların eleştiri oklarına hedef olduklarını dile getirir.

14. *Tek şairge, şairge qıyın*
15. *O em bülbül ve em de yırcı.*
16. *İtiraz eter, yorarlar miyin*
17. *Bir yırını tekrarlap körçi.*

Şairlerin görevlerinden birinin de samimi bir şekilde duyguları dile getirmek olduğunu “(D-35) *Başlıksız. Ey şair ...*” numaralı tek dörtlük şiirinde şöyle dile getirmektedir:

1. *Ey Şair! Eliñe alma sen qalem,*
2. *Coşmasañ, külmeseñ yürekten.*
3. *Yüregiñ susqanda sen de sus barem*
4. *Ne fayda yapraqsız terekten*

Şairliğin tanımını kendine göre yapmaya çalışan Şakir Selim, “(SA-20) *Şair*” adlı şiirinde şairliği kâh dünyayı kalemiyle zapteden bir hükümdara, kâh yüksekte düşüp hayatını mahveden bir kartala bazen de bir güzelin gözlerinin peşinden koşan serseme benzetir. Ama nihayetinde şair cömert bir alevdir, yandığında bütün âlemi ısıtan:

21. *Añlañız şairni, o cumert alev*
22. *Gürüldep yanaraq, gürüldep bitken.*
23. *Az buçuq isinse şu ottan alem*
24. *Başqa şey kerekmey-oña şu yetken!*

Şairlik hakkında kalem oynatan Şakir Selim, Semerkant'ta yaşayan ve hasta yatağından kımıldanamayan bir şair için “(SA-21) *Vâçeslav Mikrovga*” adlı şiir yazmıştır.

VÂÇESLAV MİKŪKOVĀ

O Samarqandda yaşay. Çoq yıllardan berli töşekte yata.

Hasta alınan aliy oquv yurtunu bitirdi. Acayip şiirler yaza.

(«Literaturnaya uçöba» № 3. 1979)

1. Qayağa mihlanğan Prometey kibi
2. Qıynalıp yatasıñ qaç yıl töşekte.
3. Ayaqqa sarılğan hastalıq yipi,
4. Yaşaysıñ dert ile küçük köşükte.

Şair, “(D-8) *Matematik*” adlı şiirinde, matematikçi bir arkadaşının hanımı tarafından terkedilip üzüldüğü bir anda ona teselli vermeye çalıştığını anlatır. O; matematikçi dostu tarafından ilime katkıda bulunmamakla suçlanınca biraz öfkelenir. Şairliğin önemine vurgu yapar ve dostuna şunları söyler:

11. *Afsuslandım, gönlün aldım, kitapçıqını uzattım,*
12. *Saifelep baqtı da o, soñ miskıllap söz qattı:*
13. *Formulalar çezmek için şiirlerden ne fayda?*
14. *Siz, şairler alâ yerde, bizler ise - ta Ayda!!!*
15. *Şu da oldı, bosağasın atlap ayaq basmayım.*
16. *Onı er kes aqıllı dep, maqtay - qulaq asmayım.*
17. *Keçenlerde eşittim men, yañğızlıqtan beze eken!..*
18. *Apay ile tınç yaşavniñ formulasın çeze eken...*
19. *Ey, dostçığım! Bilse ediñ şiirniñ ne olğanın,*
20. *Bir şırın söz aytsañ, nasıl qalbke sevinç tolğanın.*
21. *Yastıqdaşñ ayrılmazdı bağırıñdan bir zaman,*
22. *Er cietten? ulu alim olur ediñ sen, inan!*

Şair, “(D-24) *Evelki Şairler Ömürinden*” şiirinde şairleri ne kadar iyi eserler bırakırlarsa bıraksınlar bazen kadir kıymetlerinin bilinmediğini, nihayetinde vefat ettiklerinde bir mezar taşıyla onlara veda edildiğini dile getirir.

17. *Dalğalı deñizday yüregi bar edi,*
18. *Toqtadı urmaktan. Kabirge qoydılar.*
19. *«Felân zemanniñ ulu bir şairi».*
20. *Dep isim-şerifin mermerge oyduklar...*

Şair, “(D-25) *Sizni Oyladım*” şiirinde şair olarak insanlara olan sevgisini anlatır.

5. *Stñırsız bu sevgim, İnsanlar, sizge*
6. *Canımsız -sevem men yürekten-candan.*
7. *Bağışlañ, çok faydam tiymese bile,*
8. *Men sizni oylayım, oylayım er an.*

Şair, “(D-25) *Men Nasıl Şair Oldım*” şiirinde ise manzumeler yazan bir edibin sıradan şiirler yazarak para kazanma hevesini ve sonunda bunda başarılı olamayışını gözler önüne serer:

49. *Yazdım küneş doğğanın,*
50. *Aynıñ dülber olğanın,*
51. *Baar kelse şuvuldap,*
52. *Özen suvğa tolğanın.*
53. *Qaraladım çoq kâğıt,*
54. *Acımadım merekep.*
55. *Qafiyeler degil kıt -*
56. *Tizdim satırlar çiftlep...*

Şair, “(SA-22) *Lokatacılarğa*” adlı şiirinde şair, hak yiyerek bir yerlere gelmeye çalışan şair kılıklı insanlara ateş püskürür:

LOQATACILARĞA

«...umum edebiyatımızda kâde halturağa rast-keline:
zayıf eserler, kitaplar derc oluna.

Esaslı sebeplerge köre, «eserleri» basılmağan loqatacılar
şikayetçilikke urunalar.»

(«Literaturnaya gazeta».. 28. VI. 1978.)

1. *Loqatacı zatnı tutmaq yaman küçtir,*
2. *Olar zatı ta evelden doğma piçtir.*

3. *Rastkeleler olar kâde şiiiriyette,*
4. *Em de sizden ve bizden ögde kete.*

On altı beyitlik şiiirin devamında onların ne kadar basit işlerle kendilerini öne çıkarmaya çalıştıklarını ve sergiledikleri çirkin davranışlarını ifşa eder.

Bunlardan başka iyi şair olmak için neler yapılması gerektiğini şairin “Sevgi Alevi” kitabındaki “Sekizlikler bölümünde 37-38” numaralı şiiirlerinde görmekteyiz. Şairin kendi şiiirleri hakkındaki düşüncelerine de yine aynı “Sekizlikler” bölümündeki “34 ve 47” numaralı şiiirlerinde rastlamaktayız.

“Uyanuv” kitabında da şairlik ve şiiir dünyası hakkında şiiirler yazan şair, bu kitaptaki “Sekizlikler” bölümün “39 ve 47” numaralı şiiirlerini şairlerin sorumluluklarını anlatmaya ayırmıştır. Bir yandan da başka şairlere nasihatler vermeyi sürdüren şair, “Uyanuv” kitabında bu Sekizlikler bölümünde “40 ve 41” numaralı şiiirlerinde, “*Yellerni Diñle*” kitabındaki “*Tertsina (24)*” şiiirinde bunu dillendirir.

Şairin “(YD-1) Vatan ve Şiiiriyet” adlı şiiirinde ise vatan ve şiiir dünyası kavramlarını bir teraziye koyar. Vatanı anneye, şiiiriyeti de ondan doğmuş evlâda benzetir. Vatanı gül’e, şiiiriyeti de bülbüle benzeterek şiiiriyetin vatan aşkı için kaleme alınması gerektiğini vurgulamaya çalışır. Vatan konusunun işlenmediği şiiirleri üvey ve yabancı gibi gören şair, bu şekilde yazılmış şiiirleri “açmadan solan gül” diye nitelendirir:

1. *Vatan ve şiiiriyet -ana ve evlât,*
2. *Vatan ve şiiiriyet -gonce ve bülbül.*
3. *Vatansız şiiiriyet -ögey em de yat,*
4. *Vatansız şiiiriyet -açmay solğan gül.*
5. *Vatan ve şiiiriyet -egiz ve qandaş,*
6. *Vatan ve şiiiriyet -tez em de yürek.*
7. *Vatansız şiiiriyet -yolda yatqan-taş,*
8. *O kimge kerek?!*

Şairin zaman geçtikçe kendi yazdığı şiirlere de tenkidî bir gözle bakabildiğini onun “(YD-5) *Zamanğa*” ve “(YD-19) *Defn Olunğan Şiirlerime*” adlı şiirlerinde fark edebiliyoruz. “(YD-5) *Zamanğa*” şiirinde kendisini zamana uymayan şiirler yazmakla itham edenlere cevap vermektedir.

1. «*Zamanğa yat*», *deyler kimer yırımni*,
2. «*Zamanğa uymay*», *dep tapalar mana*.
3. *Ey, zaman, gizlemem senden sırımni*;
4. *Meni sen doğurdiñ, sen maña -ana...*,
- ...
17. *Zaman, qabul eyle qalb yırlarımni*,
18. *Idırınıp, seniñnen adım atam*.
19. *Yoq, yoq! Saña degil, «yat» yırlarımni*
20. *Saña yat adamlar için yaratam*.

Şairin “(YD-19) *Defn Olunğan Şiirlerime*” adlı şiirinde gün yüzü görmeden kalan bahtsız şiirleri için üzüntüsünü dile getirdiğini görmekteyiz. Şair, bu şiirlerini çok genç yaşta ölen Kazan Tatarlarının büyük şairi Abdullah Tukay¹¹⁴’a benzetir.

6. *Bilip olamayım, qabriñiz qayda*.
7. *İzlep tapsam bile şimdi ne fayda?*
8. *Siz kibi vaqıtsız öldi Toqay da*,
9. *Amma qalbinde o er bir tatarıñıñ*,
10. *Ah, sizge de bir küñ al tañ atarmı?*

¹¹⁴ Abdullah Tukay, 1886 yılında Kazan’a bağlı Kuşlavıç köyünde doğmuş hayatı felâketlerle geçmiş,2013 yılında 27 yaşında ağır hastalıklardan sonra hayata gözleni yummuş ve ardında yüzlerce şiir bırakmış büyük bir şairdir. Ayrıntılar için bkz: Özkan, F. (1994). *Abdullah Tukay’ın Şiirleri*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları

4.2.1.2.5. Tabiat ve Mevsim Şiirleri

Şairin “Tabiat ve Mevsim” ile ilgili yazdığı şiirler ve temaları, yer aldıkları kitapların adları ve şiir numaraları şunlardır:

(A-19) Aqbardağ	: Hayata tutunma
(D-5) Navrez	: Nevruz’un hissettirdiği duygular
(D-23) Küz Levhaları (I-II-III)	: Güz mevsiminin uyandırdığı duygular
(YD-21) Manzara	: Tabiatın güzelliği ve şairde uyandırdığı duygular
(YD-13) En Küneşli Şeer	: St.Petersburg (Leningrad) şehri için şairin duyguları.
(YD-14) Qara Özençik	: St.Petersburg (Leningrad) şehrindeki nehir için şiir

Şair bazen bir çiçeğin zorlu şartlarda hayata tutunuşunu, bazen Nevruz’un insanlarda uyandırdığı duyguları, bazen güz mevsimi ve insanların hayatı arasındaki bağı bazen de dünyanın çeşitli yerlerinde gördüğü manzaralar karşısındaki düşüncelerini şiirlerine yansıtmıştır.

“(A-19) Aqbardağ” şiirinde karların erimesi ve ortaya çıkan manzarayla birlikte karların altından hayata tutunmaya çalışan cılız görünümlü fakat canlı ve kuvvetli Aqbardağ-Kardelen çiçeğini tasvirler. Bekli de burada Kırım Tatarlarını Aqbardağ’a benzetir. Üzerine ne kadar kar yağarsa yağsın, başına ne gelirse gelsin mücadele etmekten yılmayan ve hayata dört elle sarılan Kırım Tatarlarına...

7. *Yüreklerge sevinç toldı, şad er kes,*
8. *Aqbardağnı körip coştım soñ men de.*
9. *Baq sen oña!*
10. *Parmaq qadar boyunen*
11. *Bağışladı insanlarğa o baar*
12. *Göñüllerge sevinç bermek eşqinen*
13. *Onda nice dülberlik ve qoqu bar.*

Nevruz, baharın gelişi, yeni gün bayramı olarak hemen bütün Türkistan dünyasında kutlanan gündür. Bunun insanda uyandırdığı duyguları şair, sekiz altılıktan oluşan“(D-5) Navrez”adlı şiirinde dile getirir:

7. *Navrez! Navrez!*
8. *Özüñsiñ aslı*
9. *Bayramların eñ dülber soyu.*
10. *Sen özüñsiñ*
11. *Sırlı ve nazlı*
12. *Sevdalarını eñ dülber soyu.*

Güz mevsimi hemen her şaire ilham olmuş ve hüznü çağrıştırmıştır. Yaprakların dökülmesi, kuşların göç etmesi insanları hayat hakkında düşünmeye davet eder. Şair de güz mevsiminin içini burkmasını “(D-23) *Küz Levhaları I-II-II*” adlı üç bölümden oluşan şiirinde tasvir eder:

III

29. *Ayaqlarım tübünde qat-qat*
30. *Yapraqlarğa yavaş söz qatam:*
31. *Baqñ dostlar, yoq mende taqat,*
32. *Sanki men de üzüleyatam.*
33. *İndemeyley altın yapraqlar,*
34. *Baş üstüme vira tüşeler.*
35. *Yaşamağa büyük istek bar;*
36. *Taliyine ökünüşeler.*

Şairin o günkü adıyla Leningrad olan şehre seyahatinde oradaki manzara karşısında kaleme aldığı iki şiir vardır, bunlar “*Yellerni Diñle*” kitabında “*Leningrad şiirleri*” bölümünde yer almaktadır: (YD-13) En Küneşli Şeer, (YD-14) Qara Özençik.

“(YD-13) En Küneşli Şeer” şiirinde Leningrad’ta gezen şairin içinde uyanan duyguları şiirine yansıttığını görmekteyiz. Şair, orada Neva nehrinin manzarasına hayran kalmıştır. Ayrıca bu şehir her ne kadar coğrafi şartlar bakımından güneşi az gören bir şehir olsa da Lenin’in şehri olduğu için zulüm gören halkalara güneş getirdiğinden sözler:

5. *Neva¹¹⁵ niñ boyunda nice küñ kezdim.*
6. *Ayret ve eyecan içinde qalıp.*
7. *Yalñız bulutlı künlerden bezdim,*
8. *Kezmekten toñüldim kimerde talıp.*

...

13. *Cianda küneşsiz qalğan halqlarga*
14. *İlk kere eñ parlaq küneş dogupıp*
15. *«Avrora¹¹⁶»ñ ses berdi pek çoq yaqlarga*
16. *Zift qara künlerin zalpnen yogurıp.*

“Qara Özençik 1837 s. (14)” şiirini pek çok şiirini Kırım Tatarcasına tercüme ettiği ve hatırasına şiirler yazdığı Aleksandr Puşkin’i okuyucularına hatırmak için yazmıştır. Kara Özençik (Kara Nehir) Puşkin’in düello yaptığı, düello neticesinde hayatını kaybettiği yer olan kara nehirdir. Şiirin yanında yazan tarih de Puşkin’in ölüm tarihidir.¹¹⁷ Şakir Selim, Leningrad’ta gezerken bu nehirin kıyısında Puşkinin anısına bu şiiri kaleme almıştır:

QARA ÖZENÇİK (1837 s.)

1. *Sen bu adnı*
2. *Dertten aldıñmı; Qara Özençik?*
3. *Yanığñdan*
4. *Qurıp qaldıñmı, Qara Özençik?*

¹¹⁵ (a.n) **Neva Nehri**, Rusya’da 74 km uzunluğunda, Ladoga Gölü’nden (Ладожское Озеро) başlayıp Karelya Kıstağı’nı (Карельский Перешеек) takip edip ve St. Petersburg’tan (Санкт -Петербург) Finlandiya Körfezi’ne dökülen bir akarsudur. Nehrin döküldüğü yerde bulunan St. Petersburg’ta sel tehlikesi yüzünden nehir etrafında su bariyerleri inşa edilmiştir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Neva_Nehri 10.11.2014

¹¹⁶ **Avrora** (Rusça: Аврора), Rusya İmparatorluk Deniz Kuvvetleri’nde korumalı kruvazör olarak, Sovyet Deniz Kuvvetleri’nde eğitim gemisi olarak hizmet eden savaş gemisi. 1957’den itibaren Sankt Petersburg’da Neva Nehri kenarında müze gemisi olarak demirlemektedir. [http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrora_\(kruvaz%C3%B6r\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrora_(kruvaz%C3%B6r)) 10.11.2014

¹¹⁷ (a.n) Puşkin’in hayatına George Charles d’Anthès adında biri girer. Puşkin, o sıralarda yazdığı birkaç imzasız mektup aracılığıyla, d’Anthès adındaki bu Fransız delikanlısının bayan Natalya Puşkin’e kur yaptığını, bayan Natalya Puşkin’in de d’Anthès’e karşı kayıtsız kalmadığını öğrenir. Çok üzülen Puşkin, 1837’de d’Anthès’i düelloya çağırır. Bu bir anlamda Puşkin’in ölümüne meydan okuyuşudur. Çünkü, d’Anthès’in ordunun en iyi nişancılarından olduğu bilinmektedir. 27 Ocak 1837’de St.Petersburg yakınında Kara Dere’nin bir köşesinde düellonun yapılmasına karar verilir. Puşkin’in şahidi arkadaşı Danzas’tır. Düello’da kullanacağı silahı almak için gümüşlerini sattığı iddia edilir. Düelloda Puşkin tarafından omzundan yaralanan d’Anthès, Puşkin’i karnından yaralamayı başarır. Büyük bir soğukkanlılıkla iki gün boyunca can çekişen Puşkin, 29 Ocak, 1837 tarihinde hayata gözlerini yumar. <http://www.bilgiivi.gen.tr/frmWhoIsWhoShow.aspx?WhoIsWhoID=187> adresinden 06 Ocak 2015’de alınmıştır.

Şair, düelloda kurşun yarası alan Puşkin'i bu nehirle özleştirir ve şiirinde şunları yazar:

7. *Niçün Şair*
8. *Saňa keldi, Qara Özençik?*
9. *Yüregini*
10. *Qurşun deldi, Qara Özençik.*

Şiirin sonunda üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin bu nehrin ve onun insanlara hatırlattıklarının hiçbir zaman unutulmayacağını söyler:

21. *Biñ yıl keçer,*
22. *Unutalmazsıñ, Qara Özençik.*
23. *Şu adıñdan*
24. *Qurtulmazsıñ, Qara Özençik*

4.2.1.2.6. Diğer Konular Hakkında Şiirler

Şairin muhtelif konularda kalem aldığı şiirler ve numaraları şunlardır:

- (A-9) *Başlıksız*. Taştan eken yüregi ... : İnsanın duygusuzluğu
- (A-16) *Başlıksız*. Ayt, taştan da suvuq ... : Taşın soğukluğu ve insanın sevgisili arasındaki benzerlik
- (D-1) Avrupa Toprağı : Avrupa ülkeleri hakkında şiir
- (D-7) Minareler : Alişer adlı birisi için şiir
- (D-36) Tanıştılar : İçki hakkında nükteli bir şiir
- (SA-48) Sekizlikler (10.sekizlik) : Karga ve Tilki hikâyesine nazire ama sonunda akıllanmış karga
- (SA-92) Bir Deli ve Kırk Akıllı : Masal
- (SA-93) Cumert Yılan, Alicenap Qart ve Hiyanet Köse Aqqında Masal : Masal
- (U-48) Sekizlikler (12. Sekizlik) : Eşek ve sahibi arasında geçen bir diyalog (insan ilişkilerini sembolize ediyor).

- (U-60) Merdivenden Yıqıldı : Atasözünden hareketle hayata dair dersler
- (YD-3) Çıq Tamçıları : Çiğ damları ve hayat
- (YD-10) Seni Unutmayan Vataniñ Olsun : Vatana sevgi
- (YD-22) Unutulmağan Yır : Gurbette olmanın acısı ?

Şairin muhtelif konularda kaleme aldığı şiirler de vardır. Şair, Avrupa ülkeleri hakkında, insanların hissiyatındaki zayıflık hakkında, atasözlerinden ve masallardan hareketle insanlara nasihatlar verme şeklinde şiirler kaleme almıştır.

“(A-9) *Başlıksız*. Taştan eken yüregi ...” adlı iki beşlikten oluşan şiirinde insanların yüreğinin bazen taştan bile soğuk olabileceğini işittiğinde buna inanmadığını insan yüreğinin öyle bile olsa elbet yumuşayacağına inandığını belirtir:

1. «*Taştan eken yüregi*»-*dep kimerde,*
2. *Qıymet kese insan, diger insanğa.*
3. *Rastkelsem de böyle lafqa çoq yerde*
4. *İnanmadım, em inanmam bu alğa.*
5. *İnsan, dostlar, insan olup qalğanda,*

Şairin taşlar ve soğukluk konusunu işlemesine “(A-16) *Başlıksız*. Ayt, taştan da suvuq ...” adlı tek dördlük şiirinde rastlanır. Burada da şair taşın her zaman soğuk olduğunu, taştan da soğuk bir şey olmadığını, ancak insanların da ilk defa bu soğukluktan ateşei elde ettiklerini anlatır:

1. *Ayt, taştan da suvuq ne bar, ne?*
2. *O evelden şay suvuq olğan.*
3. *Lâkin, acep... İlk insan kene*
4. *Ateşini şu taştan alğan.*

İçkinin kararında içilmediğinde ne kadar zararlı ve insanı küçük düşürücü olabileceğini feleton-fıkra yollu bir anlatımla okuyucuna anlatmaya çalışan şair bunu “(D-36) *Tanıştılar*” şiirinde şöyle izah etme gayretindedir:

1. *İçkilikniñ ne olğanı endi çoqtan bellidir,*
2. *Men içsem de saruş olmam, degen adam delidir.*
3. *«Men aqayım», degen nice «aqay» alı haraptır,*
4. *Onıñ alın harap etken kene raqı, şaraptır.*

Şiirde şarabı, rakıyı fazla kaçırın bir baba oğulun yolda rastgeldiklerinde sohbet etmeleri ancak birbirlerini tanınamalarını, daha sonra sohbetin bitiminde doğru evlerinin önüne gelip birbirlerini evlerine davet ederken gerçekte kim olduklarını anlamalarını konu alır:

19. *Yavaş-yavaş bir-birine yakınlaşıp bardılar.*
20. *«Sen ekensiñ» dep, quvançnen, quçaklaşıp aldılar,*
21. *...Bahtlı edi ekisi de, em oldılar şad ğayet,*
22. *Şaqamı ya? Baba-oğul tanıştılar niayet..*

Ayrıca şair halk edebiyatının önemli unsurlarından masal ve atasözlerinden, halk hikâyelerinden de faydalanıp şiirler yazmıştır. Karga ile Tilki hikâyesine nazire olarak yazdığı (SA-48) Sekizlikler bölümündeki 10. sekizlikte şair, hikâyenin sonunu biraz değiştirmiştir ve kargayı akıllanmış olarak göstermiştir. Karga ağzını açıp şarkı söylese peyniri kaptırabileceğini bilir ve şarkı söylemeden önce peynirini kanadının altına alır. Burada şair belki de vaadlere kanmanın bir sonunun gelmesi gerektiğini düşündüğünden bir daha baş vaadlere kimse inanmasın diye halkına mesaj vermek istemiş olabilir.

1. *Sağındım sesiñni, yırlasa, canım,*
2. *Quşlar suqlanır bir kere deseñ «qar-r»*
3. *Penirni qanatı tübüne alıp,*
4. *Qarğa dey: - Yırlarım! - Çoqmı gonorar?*

Yine “Sevgi Alevi” kitabında “Masallar” bölümünde yer alan “Bir Deli ve Kırk Akıllı” (92), “Cumert Yılan, Alicenap Qart ve Hiyanet Köse Aqqında Masal” (93) adlı şiirlerinde şair masal türünün anlatım unsurlarından faydalanmış ve bu yolla okuyucularına nasihatlar vermeye çalışmıştır. “(SA-92) Bir Deli ve Kırk Akıllı” adlı masalda adından da anlaşılacağı gibi rahatına düşkün insanların yaşadığı bir köyde kuyuya taş atan bir delinin ardından o taşı çıkarmaya çakışıp da başarılı olamayan halk anlatır. Masalın sonunda hâlâ bu taşın başında bugün bile akıllıların kafa yordüğünü belirtir:

93. *Bir deliniñ yapqan işi*
 94. *Köyni suvsuz qaldırğan.*
 95. *Oniñ quyuğa atqan taşı*
 96. *Halqı oyğa daldırğan.*
97. *Yata emiş alâ o taş*
 98. *Teren quyu tübünde.*
 99. *Aqıllılar yoralar baş*
 100. *Taş üstünde bugün de.*

“(SA-93) *Cumert Yılan, Alicenap Qart ve Hiyanet Köse Aqqında Masal*” adlı şiirde şair, bu masalı büyük dedelerinden işittiğini, şimdi de dedelerinden aldığı bu mirası çocuklarına anlatarak onlara olan borcunu yerine getirdiğini belirterek başlar:

1. *Bu masalrı qartbabam*
2. *Dedesinden eşitken.*
3. *Qartbabamniñ ağızından*
4. *Maña kelip yetişken.*
5. *Men de sizge, balalar,*
6. *Öz borcumrı ödeyim.*
7. *Qartbabalar sırasına*
8. *Masal aytıp öteyim.*

Kısmetini dağlarda arayan bir adamın bir yılan ile karşılaşması ve ona her gün süt verip ondan altın alması, bir vakit sonra aralarındaki bu dostluğun komşusunun yılanı öldürüp onlara ihanet etmesiyle bozulması ve sonunda ihtiyarın pazardan döndüğünde köse komşusunun da canından olduğunu görmesini hikâye eder:

109. *Qart bazardan kelip baqsa,*
110. *Köse çoqtan serilgen.*
111. *Nomay altın alacaqday*
112. *Eki qolu kerilgen.*

- 113. Ne terek bar, ne yılan bar,
114. Baqın siz bu ikmetke.
115. Süt taşılğan çanaq yata
116. Qapaqlanıp bir çette.*

Şairin “(U-60) Merdivenden Yıqıldı” adlı şiirde şair, “Apaynıñ yamanı özü kün körmez. Aqayına da kün köstermez. / Kadının kötüsü kendi gün görmez. Erkeğine de gün göstermez ” atasözünü dibace olarak kullanır. Şiirin ilk iki dördlüğünde bu anlatacağı vakanın gerçekte yaşandığı, ancak hangi şehir veya köyde gerçekleştiğini hatırlayamadığını dile getirdikten sonra evlenen bir çiftin başından geçenleri anlatır. Yeni evli çiftin hayatına müdahil olan gelinin annesi kızına sürekli damadına kötü davranmasını, tabiri caizse evlilik ipini elinde tutmasını öğütler. Hatta damadının bir basamak olduğunu, onun üzerinden kendisini yüceltmesini kızına tembihleyen akayınvalide kızının amutsuz sonunun hazırladığını düşünmemektedir. Ancak sabırının sonuna gelen damat hanımıyla annesinin konuşmalarına şahit olur ve bu oyunu bozar... Hikâyenin sonunda damat, kendisine annesinin elini ayağını yıkamasını emreden hanımını dışarı çağırır ve ona iki tokat atar. Bunları işiten kayınvalide koşarak yanlarına gelir, kızını yerde görünce damadına ne olduğunu sorar. Damat ise daha önce kendisini merdiven basamaklarına benzeten kayınvalidesine “Merdivenden yıkıldı” diye verir:

- 109. Şamar sesin eşiterek
110. Çapıp çıqa anası;
111. Kiyev tura bilek tirep,
112. Serilip yata balası.

113. -Vay-y! Ne oldı qızıma, dey,
114. Nege canı sıqıldı?
115. Sabır ile kiyev söyley:
116. - Merdivenden yıqıldı!...*

“(U-48) Sekizlikler” bölümündeki 12. sekizlikte şair, bir eşek ve sahibi arasında geçen bir diyalogtan yola çıkarak insan ilişkilerini tasvir eder:

- 1. Şorbacısın küldi eşek:
2. -Ayaqlarıñ qıyış, dep.*

3. *-Kerçek, dedi şorbacı,*
4. *Lâkin seni minem ep.*
5. *Sebebini aňlatayım*
6. *Eşek olup külseň de:*
7. *Ayaqlarım qıyış oldı*
8. *Seniň qatır eňseňde.*

“(YD-3) *Çıq Tamçıları*” adlı şiirinde şair, tabiatın güzelliklerini tasvirlerken gül goncasının sabah çiy damlalarını haksızlığa kurban gidenlerin gözyaşlarına benzetir:

5. *Çıqlı güller -yaňı künge cavçılar,*
6. *Taň şavlesi-olarıň ilk sözleri.*
7. *Yapraqlarıň üstündeki tamçılar -*
8. *Aqsız qurban ketkenleriň köz-yaşı.*

Şairin “(YD-10) *Seni Unutmayan Vataniň Olsun*” adlı şiiri ise ad vermeden Kırım’ı okuyucuya anlatmak için yazılmıştır. Şiir yedi beşlikten oluşmuştur, ilk beşliği ve son beşliği aynıdır. Her beşliğin sonunda aynı mısra tekrarlanmaktadır: “*Seni unutmağan Vataniň olsun.*” Şair ilk beşliğinde kaderin merhametsizliğinden, hayatta insanı çek şeyden ayırabildiğinden dem vurur ve şunları yazar:

1. *Taqdir merametsiz, şefqatsız kâde:*
2. *İnsanı çoq şeynen ayıra bile.*
3. *Amma urar eken yürek teniňde,*
4. *Er alğan nefeste aňla, dost, ille:*
5. *Seni unutmağan Vataniň olsun.*

Şiirin dördüncü beşliği ise okuyucuya vatanın her şeyden daha önemli olduğunu anlatmak için soru sorma yoluna gider :

16. *Közüňniň bebegi nursızlanacaq,*
17. *Ömür ne? Altınmı?- hırsızlanacaq,*
18. *Ebediy ne şuret, ne şan qalacaq,*
19. *Unutma kendiňni bilgenden-bile:*
20. *Seni unutmağan Vataniň olsun.*

Şair, “(YD-22) *Unutulmağan Yır*” adlı şiirinde bir muhacirden dinlediği türküden nasıl etkilendiğini anlatır:

5. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
6. *Qanatsız bülbülge muhteşem yuva*
7. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
8. *Muacir ölgenge suselâ-dua.*

9. *Dep yırlay edi o közyaşın tökip,*
10. *Nelerdir kimlerdir aqqında.*
11. *Diñledim onı men tiz çökip,*
12. *Çıqarıp olmayım şu yırnı aqlımdan.*

4.2.2. Şairin Vatanı Kırım’a Döndüğünde Kaleme Aldığı Şiir Kitaplarının Muhtevası

Şair, vatanı Kırım’a döndükten sonra 1997 yılında, “Tüşünce”, 2006 yılında “Qırımname-I” adlı şiir kitaplarını yayımlar. Ayrıca 2008’de “Qırımname-II Tamçılar” adlı şairin hatıralarını ve edebî tenkitlerini içeren kitabı çıkar. Burada “Tüşünce” ve “Qırımname-I” kitaplarındaki şiirleri değerlendirilmiştir.

Şair 1989’da vatanı Kırım’a döndükten sonra daha çok içtimaî işlerle meşgul olur, soydaşlarının Kırım’a dönmeleri için elinden geleni esirgemez, sürgünden dönenlerin yerleşmelerine, kendilerine ev bark kurmalarına mâni olmaya çalışan hükümet memurlarına, Rusların faşist tavırlı kuvvetlerine karşı çıkar.¹¹⁸ Faaliyetlerine hemen her alanda devam eden şair, 1989’da Kırım’da Kırım Tatarca “Dostluk” gazetesinin çıkarılmasıyla yakından ilgilenir ve 1996 yılına kadar bu gazatede hem redaktör muavinliği hem yazarlık yapar. 1995-1996 yılları arasında “Edebiyat ve sanat” gazetesinde edebî muharrirlik görevini yürütür.¹¹⁹

Onun sürgünlük devrinde kaleme aldığı şiirleri Tüşünce adlı kitapta toplanır ve 1997 yılında “Tavriya” neşriyatı tarafından yayımlanır. Bu kitabındaki şiirleri hakkında

¹¹⁸ Şamil, Ali.(2009).Yüzünü Görmediğim Dost Şakir Selim. *Emel dergisi*, 228, 21

¹¹⁹ Selimova, L. (2014). Şakir Selim-Şair Bolsañ, Aqmescit, “Dola” Neşriyatı, 5-6

“Kırım Tatar Edebiyatının Tarihi” adlı kitapta şu değerlendirmeler yapılmıştır: “Bu kitabında onun şiirlerindeki ustalığının daha fazla olgunlaştığı, dilinin mükemmelleştiği ve kendisine has üslûbunun olduğu göze çarpmaktadır. Burada yer alan şiirleri zamanımızın aktüel mevzularında yazılmış olup yüksek bedii seviyeye maliktirler ki, mezkûr kitap Şakir Selim’in devrimizin önde gelen şairlerinden biri olduğunu gösterdi.”¹²⁰

Şairin, bu kitabına adını veren “Tüşünce”¹²¹ adlı şiiri 20 Nisan 1996’da Ankara’da düzenlenen “Kutlu Doğum Haftası”nda gerçekleştirilen “Vatan ve millet sevgisi imandandır” adlı şiir yarışmasında birinci seçilmiş ve şair mükafatlandırılmıştır. Şair ayrıca bu dönemde 1997’de Adam Mickiewicz’in “Kırım Sonetleri” eserini Kırım Tatarcasına tercüme ettiği için “Polkul” Fonunun Polonya mükafatını ve 1998 yılında Kırım Tatar Tiyatrosu’nun rejisör ve aktör grubuyla birlikte “Taras Şevçenko” adlı Ukrayna Devlet Mükafatı’nı kazanmıştır. Yine aynı kitabındaki “Yaralanğan Türküler (3)”şiirini şair 1995 senesinde Sudak-Kefe şehirlerindeki vakaları adına kaleme almıştır.

Tüşünce kitabında şairin toplam 88 şiiri bulunmaktadır. Kitap şiirler ve tercüme adında iki ana bölümden oluşmaktadır. Şiirler başlığında yer alan 68 şiirin 35’i şairin diğer şiir kitaplarında da geçen şiirleridir. Tercüme bölümünde ise daha önce sözü geçen Adam Mickiewicz’in “Kırım Sonetleri” 18 şiir, Konstantin Levin’den “Qart” adlı bir şiir, İdil Ural Türklerinden Mustay Kerim’den de üç perdelik “Ay Tutulğan Gece” adlı şiir şeklinde yazılmış tiyatro Kırım Tatarcasıyla yer almaktadır.

Şakir Selim, “Tüşünce” kitabında ferdî tema olarak aşk şiirine hiç yer vermemiş , ailesi ile ilgili olarak annesine ithaf ettiği “Elvida Anam (26)”, kendisi ile ilgili iç hesaplaşmalarını yansıtan ve Kazan Tatarı Abdullah Tukay’ın bir şiirinden bir mısraya dibecesinde yer verdiği “Peşman (41)”, büyük Kırım Tatar âlimi İsmail Bey Gaspıralı için kaleme aldığı “Bağışlav (15)”, Kırım’a yeni gelen nesiller için nasihatlar içeren “Meraba Gençlik (19)”, ressam Zarema hanım Trasinova’ya yazdığı “İstemem (31)”, sevgisini ve saygısını her zaman dile getirdiği Eşref Şemizade için “Ariqbaşniñ Eteginde (36)”, evlat yetiştirme hususunda düşüncelerini içeren Sekizlikler bölümündeki (58) numaralı şiir, şairin ferdî tema olarak kaleme aldığı şiirlerdir. Ancak burada göze çarpan husus şair, ferdî

¹²⁰ Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı:579

¹²¹ Selim, Ş. (1997). Tüşünce.Akmescit: “Tavriya” neşriyatı, 12

temada değindiği, şiirini atfettiği şahıslar Kırım Tatarlarının hayatında mühim yere sahip şahıslardır, konuları da yine Kırım Tatarlarının içtimaî hayatına temas etmektedir..

Tüşünce’de sosyal temalara daha ağırlık veren şair, Kırım Tatarlarının kara günü, vatanlarından sürgün edildikleri “18 Mayıs 1944”e bu şiir kitabında ilk defa yer verir ve bu konuda bir şiir kaleme alır: “Bir Gecede (16)”

1980’li yıllarda Semerkant’ta iken Kırım Tatar Millî Hareketi’nin faaliyetlerini benimseyen ve 1987’de hareketin işlerine faal olarak iştirak eden şair için Kırım Tatar Millî Hareketinin lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoglu şöyle ifadeler kullanır:

Ta Semerkant’ta 80’li yıllarda o zamanki millî hareketin içinde yer alan İdris Asanın, Rollan Kadiyev grubunun yanında bulunan Şakir hem şahıs hem şair olarak ilk derslerini millî hareketin parlak çizgileri sayesinde almıştır. Elbette millî harekete faal olarak katılan insanlar çeşitli tavırlara maruz kalıyorlardı. Sovyetlerin idaresi böyle insanlarımızı daima gözetim altında tutuyor onlara her yönden huzursuzluk çıkarıyorlardı. Ama çeşitli zorlukları, hükümetin kurnazlıklarını ve bildiğimiz kurumların doğrudan soğruya halkımıza yaptıklarını bir kenara bırakırsak, millî harekete katılanlar her zaman varan uğruna mücadelelerine devam ettiler. Şakir Selim de bu iradeli orta nesil millî hareketi faaliyetlerine 1987 yılında katıldı. Onların yanında yer aldı, yetişti ve büyüdü.¹²²

“Tüşünce” kitabında daha çok Kırım Tatarlarının vatanlarına dönüşünden sonra karşılaştıkları sıkıntılar, içtimâî meseleler, gelecekleri ile ilgili kaygıları, vatanda daha iyi yaşayabilmek için neler yapılabileceği gibi sosyokültürel meseleler şairin şiirlerine yanıttığı temalar olmuştur. Şair, vatani Kırım ve Kırım Tatarları hakkında bu kitabında epey şiir yazar. Kırım Tatarlarının antlı kurbanı ve millî marşın yazarı Numan Çelebi Cihan’ı konu alan “Çelebianniñ Sonki Yırı (4)”, tarihî ehemmiyeti bulunan Bahçesaray’daki Zincirli Medrese’yi anlatan “Zincirli Medrese (11)”, Kırım Tatarlarının Hanlarına ev sahipliği yapan Hansaray hakkında “Hansaray Kölgeleri (12)”, vatan Kırım’a dönenlerin durumunu değerlendiren “Qırım Cennet Degil, Dostlar (17)” ve “Vatanğa Qaytuv (21)” gibi şiirleri bu kitaptadır.

¹²² Cemilev, M. (2009). Millî Harekette Onuñ Öz Bir Yeri Bar Edi, *Yıldız*, No:1 Yanvar-Fevral, Aqmescit

1997-2008 yılları arasında “Yıldız” dergisinin baş muharrirliğini icra eden şair, 2006 yılında “Qırımname I” adlı şiir kitabını yayımlar. Tıpkı “Tüşünce” kitabındaki gibi “Qırımname-I” kitabının da muhteva ağırlığı sosyal temalı şiirlerdir. Kırım Tatar gençlerine hitaben kaleme aldığı Aydıñız Gençler (7), Menim Bir Davam Vatan Davası (2), Salğır Taştı (9), Biçare Qırım (11), Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet? (12), Qorqmañız Tatarlar (13), Vatanda Yaşa (17), Savluqman Qal Tatarlıq (29), Sos (33), “Lenin Bayrağı Gazetasını Hatırlap (55), Qayda Qaldı Altın Edebiyatıñ? (61), Tuvğan Tilim (63) vb. gibi. Sürgünü ve dolaylı olarak sonrasını itiva eden “Kün Siyardı Mayıs 18, 1944 (72)”, “Ev, Mayıs 1, 1990 (74)” iki şiir de bu kitapta bulunmaktadır.

Hatta şairin ferdî temalı şiirlerinde yer alan muhtelif kişilere atfen yazılmış şiirleindeki kişiler de tıpkı Tüşünce’deki gibi Kırım içtimaî hayatında belli bir yeri olan, Kırım Tatarları için mühim olan kişilerdir: Basır Gaffar, Cengiz Dağcı, Ayder Osman, Asiye Sale vb. gibi.

4.2.2.1. Ferdî Tema ve Konular

4.2.2.1.1. Şairin Doğrudan Doğruya Kendisini Konu Ettiği Şiirler

(T-41) Peşman, (Q1-23) Sersemlik, (Q1-27) Çoçamıy, (Q1-50) Öz-Özüme.

Şair, on bölümden ve her bölümü iki dördlük “(T-41) Peşman” adlı şiirine, Kazan Tatarlarının meşhur şairi Abdullah Tukay’ın Tereddüd ve Şüphe” adlı şiirinden bir dördlüğü dibace olarak koymasıyla başlar. Tukay’ın bu dördlüğünde geriye dönüp baktığında neler yaşadığının hesaplaşmalarını yansıttığını görürüz. Şakir Selim de şiirinin ilk dördlüğünde tıpkı Tukay gibi geçmişine göz atar, neler yaşadığını düşünüp pişman olduklarını anlatmaya çalışır. Şiirin neredeyse tamamına hâkim olan duygu şairin kendine hesap sorması ve yapamadıklarından dolayı günah çıkarmasıdır:

PEŞMAN

“Ne kördim men bu cihanda ? Ne bitirdim? Oylasam:

Aldıma tek tüz yollardan çetke tayğanım kele.

Yırlayım, lâkin yırimdan fayda barmı halqıma?

Bir melekten, ya da şeytandanmı ilhamım kele?”

Abdulla Toqay

(“Tereddud ve şübhe”)

I

1. *Ömür kördim bu dünyada elli yıldan ziyade,*
2. *Azmi-çoqmi, accı-tatlı şeyler keldi başıma.*
3. *Artıq ömrüm ekindige avıp turğan bu künde*
4. *Kederlenem, peşman etem keçip ketken yaşıma*

Sonraki dördlüklerde geçmişi gözünün önüne gelen şair, hayata boşverdiği zamanlardan dolayı pişmanlığını ve hayatın anlamını kavrayamadığını dile getirir:

II

1. *Balalıqtan soñ ösmürlük, ğurbetlik ve sürgünlik,*
2. *Qafiyedaş olup, uyğun turdıñız yan-yanaşa...*
3. *Aqlım yetmey añlamadım, dedim: ömür bir künlik,*
4. *Oyna, Şakir, şeñlen, zevqlan, ğamsız-dertsiz kül, yaşa!*

Şair, şiirin IV. Bölümünde gençliğinin hızla geçtiğini ve o dönemde şiir âlemine kapıldığını, vaktini vatan meselelerine ayırmadığı için kendisine kızdığını dile getirir. Gençliği ilkbaharda düşen son kara, ömrü ise suda akıp giden nara benzetir:

1. *Gençlik keçti ilk baarde tüşken soñki qar kibi,*
2. *Şiiriyetke qapıldım da, yazdım neler aqqında!..*
3. *Ömür güzel körüdi ep suvda aqqan nar kibi,*
4. *Keç añladım yurtsızğa baht külmeycegin yaqında.*
5. *Peşman etem, ömürümniñ keçken er bir daqqasın*
6. *Aldandım da, Vatanımniñ davasına bermedim.*

V.Bölümde o güne kadar yazdıklarının kimseye bir faydası olmadığını düşünen şairin üzüntüsü, halkı aşağılanıp hapislerde süründürülürken kendisi şiir âlemine dalması ve halkına faydasını dokunamamasıdır. Böyle düşündüğü içinde kendi kendine hayıflanmaktadır:

1. *Kimge kerek edi benim safsatalı yırlarım,*
2. *Hor milletim aşalanıp bastırıqta yatqanda?*

3. *Şu cealet memlekette nice ülviy sırlarım*
4. *Doğmaz burun yüregimde al qanlarğa batqanda?*

Aynı bölümün ikinci dörtlüğünde şair, anadiliyle şiirler yazmasının kimseye bir şey ifade etmediğini, kendisini bir baykuşa benzettiğini ve boşu boşuna iğneyle kuyu kazdığını ancak bir yere varamadığını söyleyip sitem eder:

5. *Ne özüme, ne halqıma bir faydası tiymedi*
6. *Tilimizni saqlayım dep manzumeler yazğanım.*
7. *Ay sen, halqım, öz tiliñni bir quvet dep bilmediñ,*
8. *Ay men bayğuş, ine ile naflle quyu qazğanım...*

Şiirin VI. Bölümünde hayatında bir kerecik evlerine misafir olan¹²³ büyük şair Eşref Şemizade'nin kıymetini bilemediğini, onu bir ağacın altına oturtup o ağaçtan Kırım'a getirip de onun mezarına dikemediğini ve mecazlı bir anlatımla onun hayata bakış açısından feyz alıp vatanı Kırım'da insanlara bunu anlatamadığını düşünen şair, bunlardan pişman olur:

1. *Eşref ağam tek bir kere evimizge kelgende,*
2. *O teşrifniñ nasıl büyük baht olğanın bilmedim.*
3. *Halq şairi ilk baarde azbarımda yürgende,*
4. *Peşman etem, bir tereçik oturtıñız, demedim*
5. *O terekten bir pıtaçiq ketirirdim Qırımğa,*
6. *Aşlar edim qabirinde ösken inci terekke.*
7. *Secde etip özüm açqan böyle güzel ırımğa,*
8. *Aşlar edim samimiylük er bir künci yürekke...*

Şiirin VIII. Bölümünde milleti için canını vermeye ant edenlerin çoktan öldüğünü, kendisinin ise yaşadığını ve bundan dolayı Allah'tan af dilediğini gördüğümüz şair burada

¹²³ Şair, Eşref Şemizade'nin kendilerine Semerkant'taki evlerine misafir olduğu ve neler konuştuklarını Qırımname-II Tamçılar kitabında "İlk Kere Aqiqiy Şarnen Körüşüvim" adlı yazısında sayfa, 6-10 arasında anlatır.

ant edenler ile Kırım Tatar millî marşı “Ant Etkenmen” in yazarı Numan Çelebi Cihan¹²⁴ halkına hatırlatmaktadır:

1. *Çoqtan öldi ant etkenler millet için ölmege,*
2. *Rabbim, özüñ afu eyle, men ise ep yaşayım.*

Şiirin son bölümünde Kırım’ın meşhur dağı Çatırdağ’a her baktığında gözünün önüne “*milleti için yanıp ölenler*” geldiğini söyleyen şair burada kinaye yapmaktadır. Hem mecazî mânâda milleti için yananları hem de gerçekten kendini yakarak öldüren Musa Mahmut’u okuyucularına hatırlatmak istemiştir.

Musa Mahmut, 1932 yılında Kırım’ın Balaklava kasabası yakınındaki Uzuncı köyünde dünyaya gelmiş, 1944’te henüz 12 yaşında iken vatanından sürgün edilmiş ve aradan 21 yıl geçtikten sonra 1975 yılında Vatanına geri dönebilmiş bir Kırım Tatarıdır. Musa Mahmut, Akmesçit’in Beşterek köyünde bir ev satın almıştır. 23 Nisan 1975’te pasaport rejimi kurallarını ihlal ettiği ve Vatanı Kırım’da ikamet kaydı olmaksızın yaşadığı gerekçesiyle iki yıllığına tutuklanmıştır. İyi hali sebebiyle cezasının dolmasına 9 ay kala 23 Temmuz 1977’de hapisshaneden serbest bırakıldığı hâlde sovyet idarecileri tarafından aradan bir yıl geçmeden kendisine ve eşine “pasaport rejimini bozma” suçlamasıyla bir kez daha dava açılmıştır. Vatanında yaşamaktan başka bir şey istemeyen Musa Mahmut, kendisini tutuklamaya gelen milisin eline geçmemek için kendi üzerine benzin dökerek ateşe verir. Beş gün sonra Akmesçit’teki hastanede vefat eder ve 30 Haziran 1978’de Beşterek’te gömülür. 46 yaşında kendi canına kıyarak hayata veda eden Musa Mahmut, o günden beri “Kırım’ın Ebedi Meşalesi” olarak anılmaktadır.¹²⁵

¹²⁴ 1885 yılında Kırım’ın Or kazası, Sonak köyünden doğan Numan Çelebi Cihan, önce mahalle mektebine sonra Kezlev medresesine gider ve 1908-1916 yılları arasında Türkiye ve St.Petersburg’da tıp, hukuk tahsili alır. 1908 yılında İstanbul’da Cafer Seydahmet Kırimer ile birlikte Kırım’dan gelen talebeleri de yanına alarak “Kırım Talebe Cemiyeti” ve “Vatan Camiyeti”ni kurar.1916’da önce Kırım müftüsü, sonra Kırım Müslüman İcra Komitesi’nin başkanı seçilir. 9 Aralık 1917’de Bahçesaray’da toplanan Kırım Tatar Millî Kurultay’ı tarafından seçilen ilk Kırım Tatar hükümetinin başkanı olur. Ne yazık ki Kırım Tatar Kurultay Hükümet’nin ömrü uzun olmaz ve Bolşevikler Ocak 1918’de hükümeti dağıtırlar, Numan Çelebi Cihan’ı da yakalayıp idam ederler. Bkz. Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 413; Kırımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik Millî Hareketler (1905-1916)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 167. Ankara.250-251

¹²⁵ Karaş, E. (2008). “30. Ölüm Yıldönümünde Kırım’ın Ebedi Meşalesi Musa Mahmut’u Anarken” <http://www.fikirdebirlik.org/yazdir.asp?yazi=200806002> adresinden 18 Ekim 2014’de alınmıştır.

1. *Çatırdağğa nazar atsam, köz ögümde canlana*
2. *Milletimniñ millet için yanıp ölgen erleri.*
3. *Ümütlerim tutaşa da küneş kibi allana,*
4. *“Peşman etme!” dep bağıra Vatanımniñ er yeri*

1998 senesinde hastane yazılan “(Q1-23) Sersemlik” adlı şiirde şairin hastalığından dolayı epey yorgun ve bitap düştüğünü, umutsuzluğunun ve çaresizliğinin mısralarına yandığını görmekteyiz. Hayatın güzelliklerine karşı hissiyatını kaybettiğini düşünen şair yine de kendi, kendine teselli de bulunur. Kendisine uzaklardan bir sesin tövbe etmesini, bu topraklardan vatanından nasıl ayrılacağını sormasını, daha ayrılık vaktinin gelmediğini kulağına fısıldamasını anlatır.

9. «Tövbe et, ey, sersem qulım! - dedi bir ses uzaqтан,
10. Nasıl etip ayrılırsıñ bu sevimli topraqтан?
11. İçilecek suviñ bitmey daa tuvğan çoqraqтан, -
12. Yüregiñe yañı quvet, yañı ilham salınsın!»...

“(Q1-27) *Çoçamıy*” şiiri şairin 1998 yılında Nisan ayında kaleme aldığı şiiridir. Hasta olduğu bir dönemde yaşadıklarını ifade eden şair, bahçede sesini duyduğu bir boztorğay kuşunu farkına varmadan kiskandığını anlatır. Çünkü şaire göre bu kuş, hastalık ve ölüm sıkıntısına düşmemiş, hasret ve ayrılık acısını çekmeden geniş kırlarda yaz kış dolanmıştır:

5. *Cığer sızlay, ağır iñledim,*
6. *Çoçamiyniñ sesin diñledim.*
7. *Pencereden kelgen bu sesniñ*
8. *Saibini añsız künledim.*
9. *Hastalıq ve ömür yoquşı*
10. *Ne olğanın bilmey çöl quşı.*
11. *Sağınuv ve ayrılıq çekmey,*
12. *Qulan çölde keçe yaz, qışı.*

Şair, kendisinin de bu kuş gibi hür olup düzlük yerlerde, kırlık memleketinde gönlüne göre dolaşması gerektiğini düşünür:

13. *Sıqa meni yeşil bir kölge*
14. *Ve çağıra geniş - tüz ilge.*
15. *Dudaqlarım yavaş qıbirday:*
16. *«Yoq, olmaycaq ketmesem çölge...»*

Şairin kendisini konu ettiği diğer şiiri, “(Q1-50) Öz-Özüme” şiirinde de tıpkı “Tüşünce” kitabındaki “Peşman” şiirinde olduğu gibi Abdullah Tukay’ın şiirinden bir beyiti dibace olarak kullanılmıştır.

ÖZ-ÖZÜME

«...Kirlenip bittim özüm, dünyanı pakleyalmadım»

A. Toqay

1. Ey, asabam, taşla şunu, sefillerge sataşma!
2. Üstüne kir tökseler de, sabırlı ol, taş atma!

Yedi beyitten oluşan şiirinde kendisiyle konuşup nasihatlar veren şair aslında bunları kendine söyleyormuş gibi gözükp bütün insanları uyarmaktadır. Ona göre dünyada kıskançlık hastalığına tutulandan uzak durulması gerekir, sefiller pislikle beslenen bataklıktır ki onların bataklığına batılmamalıdır:

5. *Olarıñ bir bilgenleri - pahullıqtır dünyada,*
6. *Indemey keç yanlarından, sıq tişiñni, söz qatma!*
7. *Sefillerniñ aşu - leştir, yuvaları - bataqlıq,*
8. *Olar batqan şu bataqqa, saqın-saqın, sen batma!*
9. *Oñğanıñni körseler, ep dir-dir titrer tenleri,*
10. *Pahıllarıñni, küncülerniñ hastalıqları - sıtma...*

4.2.2.1.2. Şairin Ailesini Konu Ettiği Şiirler

Şair ailesiyle ilgili “*Tüşünce*” kitabında “*Elvida Anam (26)*” ve “*Bizim Qorantamız (64)*” adlı şiirleri yazmıştır.

Şakir Selim, 1989’da Özbekistan’dan vatani Kırım’a giderken annesi Şahzade’nin kabrinin başında “*Rahmetli anam Şahzadeniñ qabri başında doğğan şiir*” dibacesiyle “(T-26) Elvida Anam!” şiirini kaleme alır. Şair, şiirin ilk dörtlüğünde bu ayrılığın en ağır ayrılık olduğunu ve “Vatan” yoluna çıktığını ifade eder. Şiirin bu bölümü hakkında Arzu Sema Ertane Baydar şu derğerlendirmeyi yapmaktadır:

Şair vatana dönüşte Elvida, elvida, elvida, Anam! mısrayla bu kez Cambay’da 1989 yılında annesinin kabri başında onunla vedalaşır. Ölüm bir ayrılıktır ama yine de kabir o ayrılığın bir kavuşmaya döndüğü yerdir. Şimdi sıra en ağır ayrılıkta. Artık buluşma sadece yürekte... Ancak böylesi ağır bir ayrılığa katlan-mak için çok geçerli bir mazeret var: Vatan.¹²⁶

Rahmetli anam Şahzadeniñ
qabri başında doğğan şiir

1. *Elvida, elvida, elvida, Anam!*
2. *Soñ kere qabriñniñ otların yulqtım.*
3. *Eñ ağır ayrılıq keldi dep sanam,*
4. *Anayım, men Vatan yoluna çıqtım.*

18 Mayıs 1944’te Kırım’daki bütün Kırım Tatarları, Ruslar tarafından hayvan vagonlarına doldurularak insanlık dışı şartlarda 22 gün süren yolculukla Özbekistan’a ve Sibirya’ya sürgün edilmiştir. Bu sürgünle birlikte Kırım Tatarlarının büyük bir kısmı sürgün esnasında ve sürgünden sonraki yıllarda hayatlarını kaybetmişlerdir. Şairin annesi de sürgün anında sadece çocuğuna bir kundak alabilmiş, vatan toprağından bir avuç toprak alabilmekse ona nasip olmamıştır. Şair ise annesinin kabrinden bir avuç toprak alıp ondan ayrılrsa da sağ oldukça bu toprağı saklayıp koruyacağını şu mısralarla dile getirmektedir:

¹²⁶ Baydar, A.S. (2012). Şakir Selim’in Edebî Şahsiyetine Dair Notlar. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 47, Erzurum, 61

5. *Qırq yıllık qabriñden bir sıqım topraq*
6. *Aldım da tıyımlep qoydım yavluqqa.*
7. *Anayım, ketsem de senden pek iraq,*
8. *Şu topraq benimle olur sağlıqta.*
9. *Qırq dörtte... Menimçün alıp tek qundaq*
10. *Sürgünlik yoluna tüşkensiñ, ey-at!*
11. *Ecdatlar qabrinden bir sıqım topraq*
12. *Almağa sen için olmağan firsat.*

Vatanı Kırım'a kavuşmayı ömrü boyunca bekleyen şair için annesini Özbekistan'da bırakıp Kırım'a gitmek annesinden ayrılacağıdan çok zor gelmektedir.

17. *Aceba, şu qadar ağırmı eken*
18. *Ömürlük beklengen Vatanđa qaytmaq?*
19. *Bağırma sançıla ağuvlu tiken,*
20. *Şu qadar ağırmı üç sözni aytmaq?*
21. *Elvida, elvida, elvida, Anam,*
22. *Ebediy qalasıñ muacirlikte...*
23. *Vatanđa qaytsam da bir şeyge yanam:*
24. *Biz için ayrılıq kene kelmekte.*

Şairin,“(T-64) Bizim Qorantamız” adlı şiiri kitabın “Balalara / Çocuklara” bölümünde yer alır. Şair, şiirde ailesinin fertlerini ismen sayar.

1. *Qorantamız büyük degil,*
2. *Epsi olup on bir can:*
3. *Babam, anam, ağam, aptem,*
4. *Ayşe-Fatma ve Gülcan.*
5. *Ağam -Asan, aptem -Gülnaz,*
6. *Ayşe-Fatma -egizler.*

7. *Qorantada epsi olıp*
8. *Altı balamız bizler.*

Şiirde herkesi saydıktan sonra sonunda kedilerini unuttuğunu anlar. Onunla birlikte on bir kişilik ailesini anlatmayı tamamlar.

9. *Qartbabammen bitam da*
10. *Bizim evde yaşaylar.*
11. *Bizlerdayın er kün saba*
12. *Sütlü botqa aşaylar.*

13. *Qana bir daa sayayım:*
14. *Onmı ya da on bir can?*
15. *Babam, anam, ağam, aptem,*
16. *Ayşe, Fatma, men, Gülcan.*

17. *Qartbabam ve bitammen -on...*
18. *Vay, yañıldımmı sayğanda?*
19. *A... a... ayınmayıp yuqlağan*
20. *Pardoşımız qalğan da!*

Şairin bu şiirindeki üslûp Kazan Tatar şairi Abdullah Tukay'ın "Bizniñ Gaile"¹²⁷ adlı şiiriyle çok benzemektedir. Tukay'ın iki beyit hâlinde yazdığı şiirde de aile fertleri sayılır ve kedisini unuttuğunu fark eder:

1. *Etkey, enkey, min, apay, ebi, babay hem bir pisi,*
2. *Bizniñ üyde biz cidev: Bizniñ pisi cidincisi.*
3. *Birge aşty, çey içe, bizniñle birge yuqlıy ul,*
4. *Hizmeti de bar: Üyni tıçkan yavızdan saklıy ul.*

¹²⁷ Özkan, F. (1994). *Abdullah Tukay'ın Şiirleri*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 136. Ankara. 678-679

4.2.2.1.3. Aşk Şiirleri

Şakir Selim “*Tüşünce*” kitabında aşk şiirlerine hiç yer vermez. Qırımname-I kitabında ise dört şiirinde aşk temasına rastlanmaktadır: “(Q1-24) Meni Hatırlama”, “(Q1-31) Küz Yapraqları”, “(Q1-57) Aşq Gölü”, “(Q1-58) İlk Sevgim (58)”.

Şairin dört dörtlük “(Q1-24) Meni Hatırlama” şiirin ilk ve son dörtlüğü aynıdır. Şair sevdiğinden artık kendisini anmamasını ister, hatıraların boş bir eğlence olduğunu ve ölene kadar hatırlasa bile yarasının düzelmeyeceğini anlatır. İkinci dörtlüğünde ise artık saçlarına aklar düştüğünü, ömrünün geçtiğini ve hatıralardan vazgeçtiğini dillendirir:

5. *Men çoqtan vazgeçtim hatırlavlardan,*
6. *Yaşayım ayatta serbest quş kibi.*
7. *Başıma tökülgen beyaz qarlardan*
8. *Ömürim keçmekte ağır tüş kibi.*

Şairin güz mevsiminden etkilenerak kaleme aldığı, dört dörtlükten ve bu dörtlüklerin sonunda tekrarlanan beyitlerden oluşan “(Q1-31) Küz Yapraqları” adlı şiirinin ilk dörtlüğünde güz yapraklarının dökülmesi ve sevdiğinden ayrı kalmanın acısından gözkyüzünün bile ağladığını yani yağmur yağdığını tasvirler:

1. *Küz yapraqları töküle, töküle,*
2. *Sen yoqsın yanımda, qalbim öküne.*
3. *Aşqımız sönmesin bu ğamlı küznen,*
4. *Muğayıp tura kök tamçılı köznen.*
5. *Muğaydı Çatırdağ, muğaydı Salğır,*
6. *Asrette yaşamaq ne qadar ağır.*

Son dörtlüğünde güz mevsiminden dolayı renk değiştiren bahçeleri altın renkli fes giymiş insanlara, sevdiğini ise göçüp giden turnalara benzeti ve giderse onsu yaşayamayacağını söyler:

13. *Bağçalar kiydiler altın tüs fesin,*
14. *Yüksekte eşitle turnalar sesi.*
15. *Sen ketme olarnen, ey, Telli Turnam,*
16. *Sensiz men küzlerde yaşap olmam.*

Burada göze çarpan nakarat kısımlarında Salğır nehrini, Çatırdağ dağıny insanlaştıyıp hasretten ne kadar üzgün olduklarını ve incindiklerini belirtirken burada belki de Kırım'ın gözünden Kırım Tatarlarına olan sevgi ve hasret dile getirilmek istenmiştir.

“(Q1-57) *Aşq Gölü*” şiirinde sevdiği varken başka hiçbir şeye bakma gereği hissetmeyen şairin duyguları mısralara dökülür. Şair, sevdiğinin ela gözleri varken yıldızlara bakmaz, onun tatlı dili varken sazına teller bağlamaz. Sevdiği öyle nurludur ki Ay'a bakmak istemez, dert çölündeki güldür sevdiği başka gül yetiştirmeye içi elvermez. Nihayetinde şair için sevdiği güneştir, bülbüldür; sevdiğine kavuşmak için akan Salğır nehridir. Şair, eğer sevdiğine doğru akmazsa ve aşk gölüne dalmazsa yaşayamayacağını düşünür:

5. *Küneşimsiñ, gül-bağçamsiñ,*
6. *Bermem ilvan dağlarğa.*
7. *Yat bülbülni iç qondırmam*
8. *Bağçamdaki dallarğa.*
9. *Yaşap olmam, Salğır kibi*
10. *Saña taba aqmasam.*
11. *Saña aqıp, seni yaqıp*
12. *Aşq gölüne batmasam.*

Şairin 2005-2006 yıllarında yazdığını belirttiği “(Q1-58) *İlk Sevgim*” şiiri ise altmış yılını geçen ömründe adını vermeden gönlündeki ilk sevgilisine ithaf edilmitir. Şiirin başlığının altında “S'ye” dibacesi yer almaktadır. Ömrü boyunca onu bambaşka sevdiğini dile getiren şair, onun sağ olduğunu ve taze bir lâleye benzediğinin haberini aldığını, kendisinin ise yıllardır içinde tuttuğu bu sevgiden kurup solduğunu, artık yaşlandığını söyler:

1. *Ya seniñ aşqıñda ömürlük yanğan*
2. *Men kibi biçare nasıl qurumasın?*
3. *Yatqanda, turğanda ep seni añğan*
4. *Közyaşın tökmeyip nasıl yırlasın?..*

4.2.2.1.4. Kızlar, Kadınlar Hakkında Yazdığı Şiirler

Şair şahıslara ismen atıfla yazdığı şiirlerinin haricinde biri kendisinin tarifıyla “şaka tarzında” olmak üzere Qırımname-I kitabında kadınları konu alan üç şiir “(Q1-35) Aqaylıq Borcu”, “(Q1-46) Qadinizm Biñ Yaşasın!”, “(Q1-66) Kadınlarımızğa Arzuhalim” kaleme almıştır.

Bu şiirlerden “(Q1-35) Aqaylıq Borcu”nda şiirin başlığın altında “8 Mart münasebeti ile” notu yer almaktadır ve dünya kadınlar günü olarak bilinen bu günde kadınlara ithafen yazıldığı anlaşılmaktadır. Şiir Mart 2001’de yazılmıştır. Şiirin ilk beyitinde her erkeğin bu dünyada kadınlara karşı bir vazifesi olduğunu, onu etmezlerse kendileri için erkenden mezar kazmaları gerektiğini söyler.

8 Mart munasebeti ile

1. Aqaylıq borcu bar çarhlı dünyada,
2. Onı eda etmek - muqaddes farzdır,
3. Eda etalmasañ, qavrulıp yan da, -
4. Özüñe kün evel teren lât qazdır.

Erkeklik borcunun kutsal olduğunu ve Allah tarafından verildiğini düşünen şair, kadınları sevmenin ve onlara saygı duymanın vatani da sevmenin bir parçası olduğunu öne sürer:

9. *Açıq lafım budır sizge, aqaylar:*
10. *Qadinsız olamaz Vatan sevgisi.*
11. *Yurtqa sevgiñizni olar saqlaylar,*
12. *Qadınlar - em Vatan, em evniñ tüsü.*

Şair, dünyada beyliğin kıymetini ancak kadınların anladığını bu sebepten erkeklerin bütün gücünü kadınlara harcaması gerektiğini dile getirir. Ayrıca cennetin kadınların ayaklarının altında olduğunu peygamber efendimizin de buyurduğunu okuyucuya hatırlatır.

Şiirin son dördlüğünde kadınların erkeklerin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade eden şair, Bekir Sıtkı Çobanzade'nin "Tuvğan Tilim"¹²⁸ adlı şiirinin mısralarına aften kendi şiirine uyarlar:

29. «Qabrimde melekler sorğu sorasa»,
30. Azrail tenimni qaç parça doğrasa,
31. Canımniñ parçası - qadıdır, dermen, -
32. Canımni qadınga berip ölermen!..

"(Q1-46) Qadinizm Biñ Yaşasın!" adlı şiiri şairin 1997'de şaka tarzında kaleme aldığını belirttiği şiiridir. Şiirde kadınların erkeklere iğneleyici sözler söyleyip anlaşılmaz davranışlar sergilemelerini ve kadın erkek ilişkilerinin çetrefilli yollarını latifeli bir dille okuyucuya sunar:

1. Kirpiklerin bizge hancer etip urğan,
2. Erkeklerniñ raatlığın hırsızlağan,
3. «Qaburğaında et qaldırmam», dep yırlağan
4. Qadın zatı tapmacadır tapılmağan.
- ...
9. Dülber qadın körsek, kökten tez enemiz,
10. Baqıp közler toymay, keçe yıl-senemiz,
11. Nefsi toymaz de tekemiz, de devemiz, -
12. Ah, çünkü biz qadınlarnı pek sevemiz!

¹²⁸ «Qabrimde melekler sorğu sorasa,

Azrail tilimni biñ kere torasa,

“Öz tuvğan tilinde ayt maña dermen,

Öz tuvğan tilimde cırlap ölermen...” Çobanzade'nin bu şiiri için bkz. Fazıl, R. ve Selim, Ş. (Editörler). (2008). *Ey Ana Til! Ey Tuvğan Til!*. Aqmescit: “Qırımdevoquvpednneşir” neşriyatı, 20-21

Şiirin son dörtlüğünde kadınları erkeklerin ömrünü yiyen kurda benetirken komünizmi kuramadıklarını kadıncılık diye bir rejimi yaşatmak gerektiğini söyler, hicivli bir dille:

13. *Barsın, olar bizni qurt kibi aşasın,*
14. *Biñ-bir azap, ateş-alevge taşlasın.*
15. *Kömmunizm degen ömür quralmadıq;*
16. *QADINIZM biñ yaşasın, biñ yaşasın!*

Şair, “(Q1-46) *Qadınlarımızğa Arzuhalim*” adlı şiirinde Kırım Tatarları için İsmail Gaspıralı, Noman Çelebi Cihan ve Bekir Sıtkı Çobanzade gibi önemli şahsiyetleri dünyaya getiren Kırım Tatar analarına vurgu yapar. Kırım Tatar kızlarından onlara benzeyip yeni kahramanlar dünyaya getirmelerini ister. Şiirde “Avcıköy’de doğan insan” parça bütün ilişkisi içinde açıkça yazmamakla beraber İsmail Gaspıralı kastedilmektedir.

9. *Ey, qırımtatar qadın-qızları,*
10. *Halqımızniñ qanı suvıp buzladı.*
11. *Yañı Çoban-zade doğurıñ bizge,*
12. *Can kirsın totlanğan şu tilimizge.*
13. *Ey, bizim qadınlar! Sizge şeref-şan,*
14. *Der edik, Avcıköyde doğsa bir insan!*
15. *Bu yurtniñ gülünü soldurmaycaq - siz,*
16. *Saf nesil doğurmaqtan boldurmaycaq siz!*

4.2.2.1.5. Muhtelif Kişiler İçin Yazdığı Şiirler

Şakir Selim hem “*Tüşünce*” hem de “*Qırımname-I*” kitabında çeşitli kişiler için şiirler yazmıştır. Bu kişiler hem Kırım Tatar içtimî ve siyasî hayatında mühim bir role sahip belli kişiler hem de umumî mahiyette topluluk isimleri oldukları gibi Türkiye’den ve Özbekistan’dan, Kafkaslardan bazı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şairin şiirlerinde yer verdiği kişileri şöyle sıralayabiliriz:

- (T-15) *Bağışlav* : İsmail Gaspıralı hatırası için şiir
- (T-19) *Meraba Gençlik!* :Sürgünlükten vatan Kırım'a dönen gençlere şiir
- (T-31) *İstemem* :Kırım Tatar Ressamı Zarema Trasinova için şiir
- (T-34) *Ey Qafqaz Dağları* :Çeçen halkı için
- (T-36) *Arıqbaşınıñ Eteğinde* : Kırım Tatar edibi Eşref Şemizade için şiir
- (T-57) *Sekizlikler* : Annelerin kıymeti hakkında şiir
- (Q1-1) *Oquyucuma* : Şairin okuyucuları için yazdığı şiir
- (Q1-19) *Qızıltaşınıñ Asretlik Türkisi* : Kırım Tatar edibi Cengiz Dağcı için şiir
- (Q1-20) *İsyân Edip Ketti* : Kırım Tatar edibi Ayder Osman için şiir
- (Q1-21) *Basır Gaffarınıñ Baştaşına* : Kırım Tatar edibi Basır Gaffar için şiir
- (Q1-30) *Nazım İkmet* :Türkiye'den şair Nazım Hikmet için şiir
- (Q1-37) *Çiñğız ve Sususannağa* :Yeni evlenen bir çift için şiir
- (Q1-40) *Sağ ol, Özbek!* :Kırım'daki üniversitenin açılmasına katkı sağlayan Özbek birisi için şiir
- (Q1-41) *Bazı Aqaylarımızğa* : Hâlınden şikâyetçi olan birileri için şiir
- (Q1-47) *Asiye Saale* : Kırım Ansambili'nin sanatçısına şiir
- (Q1-54) *Rollan Qadiyevniñ Hatırasına* : Âlim ve millî hareket erbabı için şiir
- (Q1-75) *Amerikağa Mektüp* : Amerika'da yaşayan Kırım Tatarlarına şiir

Şakir Selim, Kırım Tatar içtimâi hayatının mihenk taşlarından biri olan, belki de en önemlisi sayılan maarifçi, teşkilatçı, ilim adamı ve edip İsmail Bey Gasıpralı için “(T-15) *Bağışlav*” şiirini kaleme almıştır.

İsmail bey Gaspralı, 1851'de Bahçesaray'a yakın Avcıköy'de dünyaya gelmiş, önce mahalle mektebine ardından Rus okulu olan Akmesit Erkek Gimnaziyumu'na devam etmiştir. Devamında Moskova'daki Harbokulu'na kaydolmuş, buradaki askerî tahsil yıllarında genç dönemin Rus fikir hayatını ve aydınlarını yakından tanımak imkânını elde etmiştir. Gaspıralı, 1868'de Bahçesaray'a dönerek, buradaki ünlü Zincirli Medrese'de Rusça muallimliğine başlamış 1872'de Kırım'dan ayrılmıştır. Gaspıralı İstanbul, Viyana, Münih ve Stuttgart üzerinden Paris'e gitmiş. Paris'de geçirdiği iki yıl içinde ünlü Rus yazarı İvan Turgenyev'e asistanlık yapmıştır. 1874'de öteden beri içinde yatan Osmanlı

zâbiti olma arzusuyla İstanbul'a gelmiş, ancak burada geçirdiği bir yıla yakın süre içinde müracaatına olumlu karşılık alamayıp tekrar Kırım'a dönmüştür. 1878'de Bahçesaray Belediye Başkan Yardımcısı seçilen İsmail Bey, ertesi yıl Belediye Başkanlığı'na getirilmiş ve 1884 yılına kadar bu görevde kalmıştır. Edindiği tecrübelerin ışığında soydaş ve dindaşlarını uyandırmak, onların seslerini duyurmak için yayın yolunu uygun gören Gaspıralı, bunu sağlamak amacıyla Akmesic'te çıkan Rusça Tavrıda gazetesinde "Rus İslâmı" (Russkoe Musulmastvo) başlıklı sonradan risale olarak da yayınlanan bir dizi yazı yazmıştır. Ona göre Rusya dahilindeki milyonlarca Müslüman cehalet ve ekonomik çöküş durumundan kurtulmalı, tecrid olunmuş cemaatlerden birleşmiş, modern bir millet haline dönüşmeliydi. Bu maksatla önce İlk nüshası 22 Nisan 1883'de Bahçesaray'da basılan Tercüman adında haftada bir gün çıkan gazeteyi yayımlar.¹²⁹

Gazete bütün Türk dünyasına yayıldı ve büyük heyecan uyandırdı. Bu gazete Gaspıralı'nın sevgili eşi ve ateşli bir türkçü olan Zühre Hanım'ın mücevherleri ile çıkmıştır. Gaspıralı Türk lehçelerinin, yabancı diller yerine birbirlerinden kelimeler alarak zenginleşmesini ve İstanbul Türkçesini esas alınarak ortak bir yazı diline kavuşulmasını sürekli savundu. Onun "Dilde, fikirde, işte birlik" sözü bugün de bütün Türk dünyasının ülkü ve ilkesi olmak değerindedir.¹³⁰

Maarif hayatında da yenilikler yaparak Kırım'da "Usû-ü Cedid" mektepleri açan ve Türk dünyasında da benzer okulların açılmasına önayak olan Gaspıralı, yayın faaliyetlerine; Rusya Müslümanları (1881), Mirâ(T-ı Cedid (Bahçesaray, 1882), Avrupa Medeniyetine Bir Nazar-ı Muvazene (İstanbul, 1885), Hâce-i Sıbyan (Bahçesaray, 1893), Atlaslı Cihannâme (Bahçesaray, 1894), Mekteb ve Usul-ü Cedid Nedir (Bahçesaray, 1894) Dârürrahat Müslümanları ya da Acaib-i Diyâr-ı İslâm (Bahçesaray, 1909) Halebâ Vebası ve Onun Daru Devası gibi eserleriyle devam eder.¹³¹

Yoğun faaliyetler içinde sağlığı giderek bozulan İsmail Bey Gaspıralı 24 Eylül 1914'de Bahçesaray'da öldü. Cenazesi Rusya İmparatorluğu'nun her tarafından gelen

¹²⁹ Kırımlı, H. İnternet: http://ismailgaspırali.org/ismailgaspırali/?page_id=4 adresinden 19 Ekim 2014'de alınmıştır. Ayrıca bkz. Krimer, C.S. (1996). *Gaspıralı İsmail Bey*. (Yayına Haz. Ramazan Bakkal). İstanbul: Avrasya Bir Vakfı Yayınları-2

¹³⁰ Yüksel, Z. İnternet: <http://www.vatankirim.net/yazi.asp?YaziNo=98> adresinden 20 Ekim 2014'de alınmıştır.

¹³¹ İsmail Bey Gaspıralı'nın hayatı, eserleri, maarif ve siyasi hayatındaki faaliyetleri için ayrıca bkz. Kırım, H. (Baş editör). (2004). *İsmail Bey Gaspıralı İçin*. Ankara: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları

6,000'i aşkın insanın katıldığı büyük bir törenle Bahçesaray'ın Salaçık mevkiinde Kırım Hanlığı'nın kurucusu Hacı Geray Han'ın türbesi yakınlarında toprağa verildi. Ölümü bütün Türk dünyasında büyük üzüntü doğurdu ve gerek Rusya'da, gerekse Türkiye'de basın aylarca onun hizmetlerini hayranlıkla anlatan yazılar yayınladı. Başyazarlığını Hasan Sabri Ayvazov'a vasiyet ettiği Tercüman ise Gaspıralı'nın ölümünden beş yıl sonrasına kadar yayınlamayı sürdürdü.¹³²

Şairin 2001 yılında kaleme alıp başlığının altında “İsmail bey Gaspralınıñ 140 yıllığında oqulğan şiir”notunu koyduğu şiiri yedi dördlüktür. İlk dördlüğünde şair, Gaspıralıyı Türk dünyasının üzerine doğan güneş olarak nitendirmektedir.

1. *Ey, sen, qara gecelerni yarıp kelgen ulu zat, -*
2. *Türkiy halqlar dünyasınıñ ümüt bergen küneşi!*
3. *Bu alemde yaşamaqçün qalmağanda bir fursat,*
4. *Berdiñ iman, berdiñ işanç, berdiñ aqıl keñeşi..*

Onun ölümün ardından doğduğu Bahçesaray'ın öksüz kaldığını ve ağladığını, kızı Şefika gibi nice nesil Şefika¹³³ların karalar bağladığını anlatır:

5. *Sen ketken soñ Bağçasaray öksüz qalıp ağladı,*
6. *Qopqan qara furtunada silindiler izleriñ.*
7. *Nice nesil Şefiqalar qara şallar bağladı,*
8. *Avdarıldı qaya, faqat, ölmey qaldı sözleriñ.*

Onun her zaman halkının birliği ve beraberliği için çalıştığını, “Dilde, fikirde, işte birlik” şiarını halkına sıkı sıkı tembihlediğini, ancak haklının başına çok büyük felaket geldiğini anlatır. Bu felâket sürgündür. Şair, Gaspıralı'ya ustam diye seslenir ve halkının bir gecede öz vatanlarından sürüldüklerini anlatır. Hatta bu sürgünde ustasının mezartaşının bile ağladığını söyler:

¹³² Kırımlı, H. İnternet: http://ismailgaspıralı.org/ismailgaspıralı/?page_id=4 adresinden 19 Ekim 2014'de alınmıştır.

¹³³ Gaspıralı'nın kızı Şefika Gaspıralı Türk dünyasında kadın hareketinin öncülerindendir. Hayatı için bakınız Hablemitoğlu, Ş.; Hablemitoğlu, N., (1998). *Şefika Gaspıralı ve Rusya'da Türk Kadın Hareketi (1893 – 1920)*, Ankara, Ajans Türk Matbaacılık Sanayii A.Ş.

13. *Ey-at, ustaz! yañılmadıñ, ecel yeli üfürdi,*
14. *Tuvğan halqıñ bir gecede sürüldi öz yurtundan.*
15. *Qartbabalar, qartanalar qan zuqumlar tükürdi,*
16. *Mezar taşıñ ağlap qaldı biçareler artından.*

Şair, Gaspıralı'nın nasihatlarını tutamadıklarını birlik içinde olamadıklarını, mezar taşının dağıldığını ama ona sahip çıkamadıklarını dile getirir. Sonra da sürgünlükten vatana dönebildiklerini, onun Tercüman'ını tekrar anlamaya çalıştıklarını okuyucuya aktarır:

25. *Bu yalancı faniy-yurtta yıqıntılar tiklenir,*
26. *Mermer taşqa şu muqaddes ad-ismiñni oyarmız.*
27. *Aqsızlıqlar yeksan olur, adaletli kün kelir,*
28. *Bütün Qırım üzerine kök bayraqlar qoyarmız!*

Bu son dörtlükte şair, Kırım Tatarlarının geleceğinden umutlu olduğunu, vatanlarında hür bir şekilde yaşayacaklarını, Kırım'ın üzerinde millî bayrakları gökbayrağın dalğalanacağını ifade eder.

Şairin daha önceki şiir kitaplarında adına şiirler yazdığı, sevip saydığı Eşref Şemizade için "(T-36) Arıqbaşnıñ Eteginde" adlı şiiri kaleme aldığını görmekteyiz. Şair şiirin başlığının altında "Eşref Şemi-zadege" dibacesiyle şiirini ona yazdığını belirtmiş ve şiirinin başlığını da Eşref Şemizade'nin 1928'de kaleme aldığı "Arıqbaş Eteginde"¹³⁴ şiirinden esinlenmiştir. Şakir Selim bu şiiri 1974 yılında kaleme aldığını belirtmiştir ki bu tarih Eşref Şemizade'nin vefatından dört yıl öncedir. Şair, şiirinde içi sıkıldığında gidip Arıqbaş'ın kıyısında dert yandığını, oradaki menekşelerden, kelebeklerden ve manzaradan feyz alıp rahatladığını anlatır. Ardından duygularının burada yoğunlaştığını şöyle ifade eder:

9. *Dersiñ benim saniyeli ömrüm qalğan,*
10. *Ketalmayım Arıqbaşnıñ quçağından.*
11. *Duyğularım taşa onıñ sıcağından,*
12. *Dersiñ menden ölmeycek bir şiir qalğan...*

¹³⁴ Şemizade, E. (2008). Saylama Eserler-I. (Haz. R. Fazıl-A.Şemizade). Aqmescit: Tarpan.59-60

Buranın güzelliği karşısında şaşırıp kalan şair, bunların bir gedayın (ozan, âşık) yani Eşref Şemizade'nin gönlünde, nasıl izler bıraktığını anlamaya çalışır.

9. *Bir körümsiz Arıqbaşniñ etegine*
10. *Şaşıp qaldım, bu qadar sır qaydan kelgen?*
11. *Şaşıp qaldım, bu qadar yır qaydan kelgen*
12. *İnce ruhlu bir kedayniñ yüregine?*

Şair başka bir mühim Kırım Tatar edibine Cengiz Dağcı'ya da Qırımname-I kitabında “(Q1-19) *Qızıltaşniñ Asretlik Türkisi*” adlı şiirinde yer verir. Şiirin adındaki Qızıltaş, Cengiz Dağcı'nın yetiştiği yerdir. Ayrıca şiirin adının altında “Cıngız Dağcığa” dibacesi yer alır.

Cengiz Dağcı, 1920'de Gurzuf'ta dünyaya gelmiş, babasının işleri münasebiyle Kızıltaş köyüne taşındıklarından ilk tahsini orada görmüştür. Babasının sovyetler tarafından tutuklanıp bir yıl hapiste tutulup bırakılmasından sonra ise Akmescit'te orta okulu bitirir, eğitim enstitüsünü bitirecekken 1940'ta askere alınır ve Ukrayna cephesine gönderilir. Almanlara karşı savaşır, 1941 senesinde onlara esir düşer. Türlü zorluklardan sonra Avusturya'dan İtalya'ya gitme yolunu bulur, Kızıl Haç'a katılır. Oradan İngiltere'ye geçip burada yerleşir. Yansılar, Benim Gibi Biri, Anama Mektuplar, Korkunç Yıllar, O Topraklar Bizimdi, Yurdunu Kaybeden Adam, Genç Timuçin ... gibi roman, hikâyeler kaleme almış Kırım Tatarlarının başından geçenleri dünyaya duyurmaya çalışmış büyük bir ediptir.¹³⁵ 22 Eylül 2011'de Londra'da vefat etmiştir.

Altı beşlikten oluşan şiirin her beşliğinin son iki mısrsı tekrardır. Şakir Selim, şiiri yazarın memleketi Gurzuf'un gözünden Cengiz Dağcı'ya olan hasreti dile getirmek için yazmıştır. Yazarın büyüdüğü Kızıltaş'taki “Ayuv Dağ, Suvuşuv, Kelinqaya” gibi Cengiz Dağcı'da iz bırakan unsurlara şiirde yer verilir. Ayrıca yazarın kitaplarını okuyucuya hatırlatmak için şiirde onlara atıflar yapılır. Yazarın “*Badem Dalına Asılı Bebekler*” kitabı, şairin şiirinde şöyle geçmektedir:

¹³⁵ Kurtnezir, Z. (2000). *Qırımtatar Edipleri*. Aqmescit: Tavriya” Neşriyatı, 160-161. Ayrıca bkz. Şahin, İ. (1996). *Cengiz Dağcı'nın Hayatı ve Eserleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Baimevi.

6. *Bebekler asılğan dallar sallana,*
7. *Sen sevgen armutlar dalda ballana,*
8. *Er yazda qızılçiq ottay allana,*
9. *Qaydasıñ yavrum-evladım-qozym?*
10. *Sen ketip qaytmağan yollarda közüm.*

Yazarın “Anneme Mektuplar” adlı kitabı ise okuyucuya aşağıdaki gibi hatırlatılmaktadır:

21. *Anneñe yazılğan mektüpler mende,*
22. *Er biri qurşundur hasta bu tende,*
23. *Kelsene, kelsene men sağ ekende,*
24. *Qaydasıñ yavrum-evladım-qozym?*
25. *Sen ketip qaytmağan yollarda közüm.*

“(Q1-20) *İsyen Edip Ketti*” şiirini “*Ayder Osmannıñ Ölümüne*” dibacesiyle ona atfeder. Ayder Osman, 1938’de Beşkurtqa-Vaquf köyünde doğmuş, 1944 sürgünüyle Özbekistan’da yetişmiş, Taşkent Devlet Üniversitesi Gazetecilik bölümünü dereceyle bitirmiş, “Lenin Bayrağı” gazetesi ve “Yıldız” dergisinde çalışmış, “Emcenden Selâm”, “Tanış Közler”, “Yıllar ve Dostlar”, “Ösüv Basamaqları”, “Tutuşuv” gibi hikâye, uzun hikâye, edebî tenkit yazılarının olduğu kitaplarını yayımlamış bir yazardır. Yazar, 1997’de Akmescit’te vefat etmiştir.¹³⁶

Şair de onun vefatı üzerine 1997’de “(Q1-20) *İsyen Edip Ketti*” şiirini kaleme almış, halk olarak onu anlamadıklarından, onun yüreğini koruyamadıklarından dolayı üzülmüştür. Şiirinde yazarın hayatı değil, Kırım Tatarlarını bırakıp gittini vurgulamıştır.

Ayder Osmannıñ Ölümüne

1. *Añlap olamadıq onıñ yüregini,*
2. *Saqlap qalamadıq onıñ yüregini.*
3. *Qadirsiz suv kibi tınç aqıp ketti,*
4. *Ayat degil, bizni bıraqup ketti.*

¹³⁶ Kurtnezir, Z. (2000). *Qırımtatar Edipleri*. Aqmescit: Tavriya” Neşriyatı, 192-193

Halkının acılarını, dertlerini kendi derdi bilip öyle yaşayan yazarın vefatının sessiz sedasız oluşunu ve kimsenin hisstmemesini de şiir sonunda şöyle dile getirir.

9. *Bütün dertlerini bir özü çekti,*
10. *Çektiği dertlerin yüklenip ketti.*
11. *Milletim, duymadıñ onıñ ketkenin.*
12. *Onıñ derdi edi seniñ dertleriñ...*

Şair, ilim adamı Basır Gafgar¹³⁷ı da unutmamış Qırımname-I kitabında “(Q1-21) *Basır Gaffarnıñ Baştaşına*” adlı tek dördlük şiirini ona adamıştır.

1991 senesi Bulğanaq
qabristanında defn etildi

1. *Tilimizni saqlap qalğan alimlerden birisiñ,*
2. *Tilşmaslıq iliminiñ körümlü bir piriñ,*
3. *Milliy Kütüphanemizde bütün variyetleriñ*
4. *Ana tilni sevgenlerniñ qalplerinde tiriñ.*

Şakir Selim, “(Q1-30) *Afu Et Türkiye*” adlı şiirini ise «*O bir şanlı yerdir ki, Rabbi bulmuş qanında. N. Hikmet*” dibacesiyle daha önce de adına şiir yazdığı¹³⁸ Nazım Hikmet’e adamıştır. Şiirde şair, Türkiye’ye seslenip onu affetmesini ister ve Nazım Hikmet’in büyük bir şair olduğunu vurgular:

7. *Tövbe, - dedim, - türk asabam, neçün bilemiyorsıñ?*
8. *Öyle büyük Şairiñni olurmu ya unutmaq?*
9. *Qalbiñdeki kin-açuvnu neçün silemiyorsıñ?*
10. *Kerem kibi yanğanlarğa olurmu ya kin tutmaq?*

¹³⁷ Basır Gafarov 10 Ocak 1907 tarihinde Kerç bölgesi Beş Tarım köyünde doğdu. Üniversiteyi bitirdikten sonra 1932 yılında Kerç’te Kırım Tatar Dili ve Edebiyatı dersi öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 2. Dünya Savaşında çarpıştı. Ömrü boyunca ağırlıklı olarak Rusça-Kırım Tatarca sözlüğü üzerinde çalıştı. Gafarov, hayatını sözlük hazırlanmasına, Kırım ve Kırım Tatarları hakkında tarihi bilgilerin toplanmasına, Türk halklarının arkeolojisi, edebiyatı hakkında bilgilerin toplamasına adadı. Basır Gafarov’un “Gagavuz Dilinde Fiil Zamanları Sistemi” tezi, Kırım Tatar şair, yazar, bilim adamları, sanatçılar, siyasetçiler ve sivil toplum aktivistleri hakkında yazdığı makaleler gibi bilimsel araştırma çalışmaları mevcut. Basır Gafarov, Haziran 1991’de hayata veda etti ve vasiyeti üzerine Akmescit bölgesi Bulganak (Kolçugino) köyünde gömüldü. <http://qha.com.ua/dilbilimci-basir-gafar-in-dogumunun-106-yildonumu-121079tr.html> adresinden 02 Kasım 2014’de alınmıştır.

¹³⁸ bkz. Tezin 210 numaralı sayfası

Şair bu şiirini 1996-1998 yılları arasında kaleme almış, o günün şartları içinde Türkiye’de Nazım Hikmet’in yasaklı bir şair olduğunu, edebiyat kitaplarında yer almadığını görmüş, bundan dolayı duyduğu üzüntüyü şiirine yansıtmiş ve Nazım Hikmet’in “Kerem Gibi” şiirine gönderme yapmıştır.

23. *Şaat oldım: Türkiyede onu Şair sanmazlar,*
24. *Doğğan küniün, ölgen küniün iç bir yerde añmazlar.*
25. *«Türk şiiri» kitabında adın bile yazmazlar,*
26. *Añmağanlar iç bir zaman Kerem kibi yanmazlar!*

“(Q1-47) *Asiye Saale*” adlı şiir Kırım Tatar ses sanatçısına yazmıştır. Asiye Saale Kırım’ın meşhur halk oyunları ve müzik topluluğu olan Qırım Ansambli’nde çalışmaktadır. Şair şiirin başlığının altında «*Qırım ansambliniñ istidatlı yrcısına*” notunu yazmış ve sanatçıyı istidatlı olarak tanımlamıştır. Beş dörtlük hâlinde ve 2002 yılında yazılmış olan şiirde sanatçının sesine, yırları söylerken tutunduğu nazik edaya övgü dolu sözler yazmıştır.

«Qırım» ansambliniñ istidatlı yrcısına

1. Bülbüller tek Şarqta yırlaylar güzel,
2. Qırırmda bülbül çoq ezelden-ezel;
3. Sesiñden şarqıcı yanığı kele,
4. Qalplerni yaqasıñ, Asiye Saale.

Şair, “(Q1-54) *Rollan Qadiyevniñ Hatırasına*” şiirini ise hem fizik-matematik uzmanı hem Kırım Tatar Millî hareketinin liderlerinden ve fikir adamlarından olan Rollan Qadiyev (1937-1990)¹³⁹’in hatırasına bağışlamıştır. Şiirde onu inatçı bir ata benzeten şair, kendisinden daha akıllı olduğunu söylediği Rollan Qadiyev’in bazı fikirlerini anlayamadığı için üzüldüğünü belirtir. Onun vatanından uzakta ölmesi ise şairde ayrı bir yaradır :

17. *Vatanğa qavuşqan bazı kimseler,*
18. *«Qaraman - bizmiz!» - dep ayta bileler,*
19. *Ve seni hatırdan eppey sileler, -*
20. *Günahlım, hatrañnı saqlap olmadım.*

¹³⁹ Rollan Qadiyev için bkz. <http://www.avdet.org/tr/node/1593> adresinden 20 Kasım 2014’de alınmıştır.

21. *Vatandan uzaqta yatasıñ sessiz,*
22. *Dos(T-eşiñ çoq edi, qaldıñ kimsesiz,*
23. *Zaten, biz epimiz yatamız essiz,*
24. *Bağrım ep yansa da, dağlap olmadım.*

Daha önce ressam Zarema Trasinova için “Uyanuv” kitabında “Aenk ve Renk” adlı şiiri kaleme alan şair, “Tüşünce” kitabında “(T-31) İstemem” adlı şiirini onun için yazmıştır. Bu şiirini ressam Zarema Trasinova için yazdığını başlığın altında “*Aşiq Umer divanınıñ 213-nci saifesindeki güzel resimniñ muellifi Zarema hanım Trasinovağa*” ifadesiyle açıklamaktadır. Şiirinde önce Zarema hanıma övgüler yağdırır sonra da yaptığı Kırım resimlerinin kendisinde uyandırdığı duyguları okuyucularına aktarır:

11. *Resimiñe baqıp turam: bağları bar Qırımniñ,*
12. *Kiyikleri serbest kezgen dağları bar Qırımniñ,*
13. *Güllerine el tiymegen çağları bar Qırımniñ,*
14. *Şu gülşende seniñ kibi sağları bar Qırımniñ,*
15. *Men olarnıñ yat ellerge alınğanın istemem.*

Şair “(Q1-37) Çıñğız ve Susannağa” adlı şiirini ise yeni evlenen Çıñğız ve Sussanna için iyi dileklerini sunmak için yazmıştır. Çıñğız, Kırım Pedogoji ve Mühendislik Üniversitesi’nin rektörü Fevzi Yakubov’un oğludur.

17. *Daa ne aytayım? Men sizlerge baht tileymen,*
18. *Temelinde sevgi bolğan taht tileymen.*
19. *Ömürbilla qalpleriñiz qırılmasın,*
20. *Bir yoluñız eki yaqqa burulmasın!*

“(T-34) *Ey Qafqaz Dağları*” şiirinde “Cesür Çeçen Halkına” notuyla onlar için yazdığını belirten şair Çeçenlerin başına gelenlere değinir ve şiirin sonunda kendisinin de hakkı yenilmiş bir halkın evlâdı olarak onlara akıl vermesinin haddi olmadığını, onların yanında olduğunu anlatmaya çalışır.

28. *Sizge aqıl ögretmege yoq benim aqqım,*
29. *Men bir küçük evlâdıman uquqsız halqınıñ.*
30. *Ey, siz, Kavkaz dağlarınıñ cesür merdleri,*
31. *Küçük halqınıñ dev yürekli çeçen erleri,*
32. *Bu küñlerde men de sızsiz yaşap olmayım,*
33. *Bu şiirimni bir silâh dep sizge yollayım!*

Şairin sürgünlükten vatan Kırım'a dönen gençlere için kaleme aldığı "(T-19) *Meraba Gençlik!*" adlı şiirinde başlığın altında şiir için açıklama yazar ve yeni nesilden umutlu olduğunu onları bahara benzeterek yapar.

*1995 senesi noyabr 23-te Qırım sanayı-pedagogika
institutınıñ talebelerinen körüşüvde oqulğan şiir.*

1. *Meraba, ey, yurtqa kelgen yañı nesil, meraba!*
2. *Meraba, ey, baar kibi yañı fesil, meraba!*
3. *Ana yurtta bilgi alğan bahtlı nesil, meraba,*
4. *Ant etmege meil bergen antlı nesil, meraba!*

Sonra geçmişten ders alınması gerektiğini gençlere anlatmak için Zincirli Medrese'yi söyleyip Gaspıralı'yı gençlere hatırlatır ve Bekir Sıtkı Çobanzade'nin "Tuvğan Til" şiirinden hareketle ana dillerini her zaman korumaları gerektiğini ifade eder.

11. *Bugün sizge közüñ tike hor "Zincirli medrese"*
12. *İsmail bey qabri üzre için çekip yel ese...*
13. *Til doğrağan Azrailge Bekir canın aldırıldı,*
14. *Amma kene "Tuvğan til!" dep bizge tilin qaldırıldı.*

(Q1-40) *Sağ ol, Özbek!* Şiirini Kırım'daki üniversitenin yanındaki abide münasebeti ile yazmıştır.

*QDMPU (Qırım Devlet Müendis-Pedagoji Üniversitesi) yanındaki
«Tikleniv abidesi
münasebetinen yazılğan şiir*

1. *Sağ ol, bar ol deymen saña, ey, özbek!*
2. *Küneşli yurtıñda sağ qaldı canım.*
3. *Aqlımda, qıt edi bir parça ötmek,*
4. *Ağzıñdan üzip bergen zağarananıñ*

Şiirin devamında Özbekistan’da kaldıkları dönemde yardımlarını esirgemeyen Özbek halkına minnettarlığını sunan şair, onların da dünyaya Nevaî gibi büyük sanatkârlar yetiştirmesini över.

Okuyucularını da unutmayan şair onlar hakkında düşündüklerini Qırımname-I’de “(Q1-1) *Oquyucuma*” adlı şiirinde dile getirir. Sekiz dörtlük şiirde şairin şiirleri hakkında takdirini okuyucuya bıraktığını, ancak okuyucuların da Kırım Tatar dilinin güzide örneklerini bile okumadığını, okuyucu sayısının günden güne azaldığını sitemkâr dille gözle önüne serer.

17. *Bilemen, kün-künden eksilmektesin,*
18. *Til bilmey tamırdan kesilmektesin,*
19. *Ecdatlar hatrasın ep silmektesin,*
20. *Tilsiz bir milletke çevrilmektesin.*
21. *Çoban-zademizni oqup olmasan,*
22. *Noman-zademizni oqup olmasan,*
23. *Öz tuvğan yurtında kimsin ve nesin?*
24. *Ecel töşeginde yatqan milletsin...*

Okuyularına eleştirilerine anadiline sahip çıkmaması bakımından da sürdüren şair, anadilin korunması ve yeni nesiller tarafından geliştirilmesi konusuna ayrıca vurgu yapmaktadır.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Şairin Anadil konusundaki hassasiyetlerini ve şiirlerindeki durumunu içeren makale için bkz. Sava, I.I., (2014). “Şiirde Ana Dil Vurgusuna Örnek: Şakir Selim’in Şiirlerinde Kırım Tatarcasının Yeri”. Gazi Türkiyat, Bahar: 145-156.

29. *Tilsizlik beterdir biñ aqsızlıqtan,*
 30. *Közyaşın qurumaz olmasa tiliñ...*
 31. *Tuvğantil - eñ büyük Vataniñ-iliñ,*
 32. *Tilnen qurtulırsıñ bataq-sazlıqtan!*

33. *Öz tuvğan tiliñden lezet almasañ,*
 34. *Öz tuvğan tiliñnen ğururlanmasañ,*
 35. *«Ant ettim!» - degende coşıp yanmasañ,*
 36. *Ne özüñ qalırsıñ, ne qalır sesiñ.*

Millet olmanın yolunun anadili ile varlık gösterebilmesinden geçtiğini düşünen şar bunu şiirin son dörtlüğünde şöyle yansıtır:

37. *Dünyada İman ve Vatan yekâne,*
 38. *Vatanda Millet, Til ve Can yekâne.*
 39. *Tuvğan tiliñ ile milletmen, dersin,*
 40. *Barsıñmı, yoqsıñmı - Tilde körersiñ!*

Şair, Amerika’da yaşayan Kırım Tatarları için de “(Q1-75) Amerikağa Mektüp” adında şiir kaleme alır. On beş sekizlik olan bu şiirde vatanları Kırım’a gelmeyip Amerika’ya yerleşenlere biraz sitem eden şair bu dünyada insanın vatanından ayrı kalmanın acısının ne kadar zor olduğunu hatırlatır.

49. *Qoñuzniñ da ola eken*
 50. *Sevgen kübre-toprağı,*
 51. *Qarılğaçlar unutmaylar*
 52. *Balçıq alğan çoqrağın.*
 53. *İnsanlarğa qaydan kele*
 54. *Tuvğan yurtnu terk etmek?*
 55. *Özü istep ketken soñra*
 56. *Asretlikten dert çekmek?*

...

65. *Yat yurtlarğa ketmek için*
66. *Tuvğan yurtqa qaytmadıq.*
67. *Nice yıllar Qırım dedik,*
68. *Başqa sözni aytmadıq.*
69. *Siz de güzel şu Qırımnuñ*
70. *Közü, qaşı ediñiz,*
71. *Qayta doğğan sanamızıñ*
72. *Ana-başı ediñiz.*

Şair sadece kendi annesi için değil dünyada evlatları zor durumda olan bütün annelerin durumunu anlatmaya çalıştığı şiir de yazmıştır. “Tüşünce” kitabındaki “Sekizlikler” bölümünün içindeki (T-57) numaralı bu şiirde anneleri dünyadaki en fedakâr ve sevgi dolu insan olarak nitelendirir:

1. *Evlât asretine nasıl dayandıñ?*
2. *-Neyleyim, er şeyge dayana ana.*
3. *-Ömrüñde sen daa qaç kere yandıñ?*
4. *-Analar küneşday ebediy yana.*
5. *-Ömrüñde qaç kere yuquñni böldiñ?*
6. *-Evlâdım yanımda olğan er tünde.*
7. *-Sen Küneş eliñde, ne vaqıt söndiñ?*
8. *-Evlâdım düşmanğa qul olğan künde.*

“(Q-41) Bazı Aqaylarımızğa” adlı şiirinde şair, binbir zaorluklarla vatanları Kırım’a dönmenin haleti ruhiyesini kavrayamamış insanlara sitemini dile getirir. Onlara geçmişlerindeki güzlü Kırım Tatarlarını örnek gösterip onlardan feyz almaları gerektiğini hatırlatır:

37. *Tikle ölmez ğururıñni, tikle ölmez şanıñni,*
38. *Biz ölmeycek urluqlardan ösip çıqqan erlerimiz.*
39. *Öl ve tiril saqlamaqçün qırımtatar qanıñni,*
40. *Qıyınlıqlar qarşısında tiz çökmez, baş egmemiz!*

4.2.2.1.6. Diğer Konular

Şair, evlat yetiştirmek, inançlara sayęı, hayata tutunma, ukala insanlar için hissttikleri ve ramazan ayı gibi muhtelif konulara da şiirlerinde değinmiştir. Bu şiirlerinin adları ve neler hakkında oldukları aşağıdaki gibidir:

((T-58) Sekizlikler	: Evlat Yetiştirme hakkında şiir
(Q1-14) Tiyme Mezhebime	: İnançlara sayęı hakkında şiir
(Q1-28) Şamata	: Hayata tutunma hakkında şiir
(Q1-32) Bilmir	: Ukala insanlar hakkında şiir
(Q1-38) Bir Ay Bar	: Ramazan ayı ve oruç hakkında şiir

Uzun zaman sovyet idaresinde kalan her millet gibi din konusunda baskıya uğrayan ve inançları, ibadetleri idarî makamlarca yasaklanan Kırım Tatarları da müslüman kimliklerini zor Şartlar altında devam ettirmeye çalışmışlardır. Şair Ramazan ayı, oruç tutma gibi kavramları Qırımname-I kitabındaki “(Q1-38) *Bir Ay Bar*” adlı şiirinde Şöyle dile getirmektedir:

17. *Vatandaş, nice yıl onı unuttuğ,*
18. *Ne oraza tuttuğ, ne iman küttik,*
19. *Şu sebeptir belki, - zeerler yuttuğ,*
20. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*

21. *Milletim, saňa da olsun farz - adet*
22. *Bu Güzel Vatanda qılmaq ibadet,*
23. *Qandil gecelerde bulmaq seadet,*
24. *Bir aydır ki, bu mubarek Ramazan ayı.*

4.2.2.2. Sosyal Tema ve Konular

4.2.2.2.1. Sovyet Rejimi, Ekim (Oktyabr) İhtilâli 1917 Hakkında Yazdığı Şiirler

Şair Kırım'a dönmeden önce bu konular hakkında epey şiir yazmışken Kırım'a döndükten sonra bu konuları dile getirmemiştir. Bazı şiirlerinde dolaylı olarak bu konulara değinmiştir.

4.2.2.2.2. II.Dünya Savaşı Hakkında Şiirler

Şair Kırım'a döndükten sonra II. Dünya Savaşını ve aılarını anlatan şiirler değil öz halkının II. Dünya Savaşında vatanları Kırım'dan topyekûn sürgün edilişlerini anlatan şiirler yazmıştır. Bunlar “(T-16) Bir Gecede” ve “(Q-72) Ev, Mayıs 1, 1990” adlı şiirlerdir.

18 Mayıs 1944 gecesinde iyi planlanmış ve yürütülmüş bir operasyonla hemen hemen bütün Kırım Tatarları yurtlarından zorla uzaklaştırılmak üzere toplandılar. NKVD (Sovyet Devlet Güvenlik Polisi) tarafından tevkif edilenler zorla bir yük treninin kapalı vagonlarına sokulup Kırım'dan çıkarıldılar... Tatarlar öyle şaşırılmışlardı ki karşı koyacak fırsat bulamadılar... Sardalya balıkları gibi vagonlara tıkıldılar, vagonlar kilitlenişp mühürlendi ve askeri birliklerin muhafazası altına verildi.¹⁴¹

Bu durum şairin sekiz dörtlük “(T-16) Bir Gecede” şiirinde o geceyi mahşer yeri olarak tanımlayarak; yer ve göğü insanlaştırıp tıpkı milleti gibi ağladığını göstererek yansır:

1. Yer ağladı, kök ağladı, millet ağladı,
2. Üstümüzge yapırılıp keldi meşher kün.
3. Dağlar qara bulutlardan şallar bağladı,
4. Bir gecede taliylerge çekildi yekün.

O gece sahipsiz kalan topraklar, billur sulu pınarlar gözünü kapatır ve halk vatanına veda bile edemen ondan ayrılır. Bu facia şöyle ifade edilir:

¹⁴¹ Fisher, A. (2009). *Kırım Tatarları*. (Çev. Eşref Özbilen). İstanbul: Selenge Yayınları.134, 136.

5. *Bir gecede saibinden ayrıldı mekân,*
6. *Büllür suvlu çoqraqlarınıñ yumuldı közü;*
7. *“Sağlıqnen qal!” dep aytmağa olmadı imkân,*
8. *Boğazında qatıp qaldı tatarınıñ sözü.*

9. *Açıq qaldı sobaları sönmegen evler,*
10. *Odalarda ceennemniñ yelleri oynay,*
11. *Ortalıqta dolanalar silâli devler, -*
12. *Analarınıñ közyaşına közleri toymay.*

Elli yıldır vatanlarından uzakta hep horlandıklarını, çok zor şartlarda hayatta kalmaya çalıştıklarını, vatanda var olmak için her türlü zorluğa göğüs gerdiklerini haykırır:

25. *...Elli yıldır -alâ daa kete şalonlar,*
26. *Bu azaplı uzun yolınıñ soñu körünmey,*
27. *Yarı millet elâk oldı. Ya, sağ qalğanlar?*
28. *Yaşaylar şu elli yılda baht nedir -bilmey.*

29. *Elli yıldır -bir gecede bardan yoq oldıq,*
30. *Elli yıldır -basıp tura qaranlıq gece.*
31. *Elli yıldır -horluqlarğa boğazdan toydıq,*
32. *Küreş ise devam ete ta bugüngece!*

Şiirin sonunda şair vatanlarında köle olmayacaklarını, her ne olursa olsun mücadele edeceklerini ama asla vatanlarından vazgeçmeyeceklerini söyler:

37. *Köstereyik qırımtatar çekilmeycegin,*
38. *Vatanında qullar kibi yekilmeycegin.*
39. *Elli yıldır -biz yaşavnı Küreş dep bildik,*
40. *Biz Vatanğa: ya Vatan, ya ölüm dep keldik!*

“(Q-72) *Ev, Mayıs 1, 1990*” adlı şiirinde ise şair sürgünden vatani Kırım’a geldiğinde kendine ve ailesine ev kurma çabasına anlatır. Kırk altı dörtlük şiirinde bunu anlatırken geçmişten hatıralarını da okuyucuya sunar.

EV**Mayıs 1, 1990 s.**

1. *Ev qurmağa başladım pıçma taştan,*
2. *Keçtim tamam yaqında 48 yaştan...*
3. *Azbarıma oturttum beş-on terek,*
4. *Olar maña degil, yoq, -*
5. *Neslime kerek...*

6. *Dört köşege dört qazıq urğan edi,*
7. *Sürgünlükte babam ev qurğan edi.*
8. *Mına bugün maña da keldi nevbet,*
9. *Yıqılsam da, tursam da qurarım, ebet.*

Vatanın'a dönmenin ve orada yeniden hayat tutunmaya çalışmanın heyecanını, umudunu ve biraz da kaygısını taşıyan şair, bu evin ömürlük olmasını diler:

10. *Amma bir ev qurayım Vatanımda,*
11. *Teprentide, boranda yıqılmasın.*
12. *Er tolası-taşına öz canımdan*
13. *Can bereyim. Ömürlük yoq olmasın!*

Evinin ilk taşını babasının adına koyan şair sürgünderken kaldıkları evi, o evden nasıl kovulduklarını ve hayatta kalabilmek için söylemek zorunda kaldıkları "Yaşasın Stalin" lafını hatırlar:

14. *Zilday ağır ilk pıçma taş alaman,*
15. *Elhamdulillah, deymen, Köz yaşlana.*
16. *Babam, bunu sen İçün men salaman,*
17. *Qurucılıq ilk taştan şay başlana...*
- ...
18. *Ağır hasta nenemnen doquz canmız,*
19. *Campiygen bir evdemiz, balçıq taban.*
20. *Satqın olup epimiz quvulğanmız,*
21. *Yatsaq, tursaq: «Sav bolsın Stalin babam!..»*

İkinci taşı kendisi çok küçük yaşta kaybettiği annesinin adına koyar:

42. *Ekinci bir taş qoydım yan-yanaşa, -*

43. *Ana, anam, gönülçen munis anam!*

44. *Nice ömür ve nice yıllar aş*

45. *Eşitemen sesiñni: «Canım balam!..»*

46. *Bu ekinci taşnı men saña qoydım,*

47. *Seni de öz yurtıña ketirmekçün.*

48. *Şahzade, dep ismiñni taşqa oydım,*

49. *Şu bitmeycek dertimni bitirmekçün.*

Şair bütün akrabalarını hatırlar, onları adlarıyla yâd eder ve onlar için de taşlar koyar evine... Bu akrabalarının büyük bir kısmı sürgünderken vefat etmiş, bir daha vatanlarına dönememiştir:

98. *Yüzge yakın akrabam, yakınlarım,*

99. *Sürgünlükte çekişip can berdiler.*

100. *İç-içimden ağladım, yanıqladım,*

101. *Qara yerge kefinsiz kömüldiler.*

102. *Çaqlıtaşday sepilgen doğmuşlarım,*

103. *Epiñizni toplayman birer-birer.*

104. *Pıçma taşnı er sefer qolğa alıp,*

105. *Tüşünemen: «Olar da evge kirer».*

İlerleyen dörtlüklerde Kırım Tatarlarının durumunu dünyaya duyurmaya çalışan başka halklardan insanların adlarını da anar, kendisine bir şey olsa bile taşlara adını verdiği bu inanların başkaları tarafından hatırlanacağını söyler:

154. *Yüzler degil, biñlerniñ adın añdım,*

155. *Türkiyeden, Dobrucadan meded aldım.*

156. *Öz yurtımda ev qurıp, temel saldım,*

157. *Ahır-soñu küç bitti... hastalandım.*

158. *Bir kün kelir nesiller Salğır keçip,*
 159. *Bitaqta bir soqaqni qıdırarlar.*
 160. *Azbarımda çeşmeden suvlar içip,*
 161. *Meni degil, taşlarını hatırlarlar...*
162. *Vatanda bir ev qurdım pıçma taştan,*
 163. *Ana-mına degenday, altmış yaştam...*
 164. *Azbarımda oturttum beş-on terek,*
 165. *Olar maña kerekmey, -*
 166. *Neslime kerek!*

4.2.2.2.3. Şairin Vatanı Kırım ve Kırım Tatarları Hakkında Yazdığı Şiirler

Şair daha önce bahsettiğimiz gibi vatana döndükten sonra Kırım'daki içtimaî durum ve Kırım Tatarlarının yaşadıkları hakkında epey şiir kaleme almıştır. Bu şiirleri şunlardır:

(T-1) Tüşünce, (T-3) Yaralanğan Türküler, (T-4) Çelebicianniñ Soñki Yırı, (T-5) Oktyabr, 6, 1992 (T-6) *Başlıksız*. Azat etiñiz ... , (T-7) *Başlıksız*. Ölü közü kibi..., (T-8) Çalbaş, (T-9) Dobrucalı Kırım Tatarlarına, (T-10) Hayal, (T-11) Zincirli Medrese, (T-12) Hansaray Kölgeleri, (T-13) Gavr, (T-15) Türkiyede Yaşağan Yurttaşlarıma, (T-17) Qırım Cennet Degil, (T-18) Bahtlı Qul Say Özünni, (T-20) Devlet Tili Aqqında Orman Kanunu, (T-21) Vatanğa Qaytuv, (T-30) Qalmadı, (T-33) Aqmescitniñ Azbarında, (T-42) Qarğış, (T-43) Qırımğa Qaytqan Emiramet; (Q1-2) Menim Bir Davam Vatan Davası, (Q1-3) Sonu Körünmegen Şiir, (Q1-4) Perde Açıla, (Q1-5) Tuvğan Sima, (Q1-6) «Vatan Nedir?» Degen Sualime Cevap Berip Olamağan Gençlerimizge, (Q1-7) Aydınız Gençler!, (Q1-8) Bizni Anlamağan Yıvanlarğa, (Q1-9) Salğır Taştı, (Q1-11) Biçare Qırım, (Q1-12) Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet?, (Q1-13) Qorqmañız Tatarlar, (Q1-15) Katarinaniñ Qızları, (Q1-16) Qara Qıştan Soñ Baar Arfesinde, (Q1-17) Vatanda Yaşa, (Q1-18) Saçım Ağardı, (Q1-22) Narlı Dere, (Q1-23) Sersemlik, (Q1-25) Qalpaqçı Asan Ağa, (Q1-27) Çoçamıy, (Q1-29) Savlıqman Qal, Tatarlık..., (Q1-33) Sos!, (Q1-34) Avaşerfe, (Q1-60) Toydan Evel Davul Zurna Çalmañız, (Q1-61) Qayda Qaldı Altın Edebiyatın, (Q1-62) İtiraz , (Q1-63) Tuvğan Tilim, (Q1-64) Yetim Bala Aqmescit Yetimhanesinde, (Q1-71) Qırımname (Destan), (Q1-76) Quzğunlar , (Q1-79) Qırımlı Şairler.

Şair “(T-1) Tüşünce” şiirini 1996 yılında, Türkiye’de Ankara’da düzenlenen Kutlu Doğum Haftası’ndaki “*Vatan ve millet sevgisi imandandır*” adlı şiir yarışmasında birinci olup ödüllendirilir. Şiirde daha önce ne kadar güçlü bir halk olduklarını ve dünyaya nam saldıklarını ancak başlarına ummadıkları felâketler geldiğini, şimdi vatanda var olmaya çalıştıklarına anlatır:

7. *Dünyağa nam bergen bir millet edik,*
8. *Asırlar tübünden tirilip keldik,*
9. *Vatanğa köz tikip qurbanlar berdik,*
10. *Bizni kene böleler bir şına ile,-*
11. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
12. *bir köznen küle.*

Şair, ayrıca kendi aralarında birlik içinde olmaları gerekirken, bir türlü bunu gerçekleştirememekten dem vurur. Sonra Kırım’ın Allah tarafından verilmiş güzek bir toprak olduğunu ancak ağaçların saradığını, gözlerinin ise kör olduğunu vurgular:

37. *Alladan berilgen güzel bu topraq,*
38. *Közlerimiz kibi körlanğan çoqraq,*
39. *Tereklerimizde sararğan yapraq*
40. *Biz kibi çekmekte feryad ve na-te,*
41. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
42. *bir köznen küle.*

Şair, “(T-3)Yaralanğan Türküler”i ise 23 Haziran 1995’te Kefe şehrinin yakınlarındaki Otuz köyünde Rus mafyasına haraç vermeyi reddeden iki Kırım Tatarının Rus mafyası tarafından öldürülmesi ve akabinde cenaze törenlerine katılanlara ateş açılmasıyla büyüyen hadiseler üzerine yazmıştır. Bu hâdiseler tarihe Sudak-Kefe¹⁴² hadiseleri olarak geçmiştir. Şairin bu şiirini Server Kakura bestelemiş, Rüstem Memet ise seslendirmiştir. Şiir altı dördlük hâlinde yazılmış ve her dördlükte Kırım Tatarlarının hafızasında yer edinmiş türkülerin adlarına yer verilmiştir. İlk dördlükte “*Aluştadan esken yeller*” ile “Ey Güzel Kırım” türküsü hatırlatılmış ve “Sudak-Kefe yollarında kıyamet toldi” ile de bahsi geçen hadiseler vurgulanmıştır:

¹⁴² *Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi.* (1995). 208 Mayıs-Haziran, 46-47.

1. *“Aluştadan esken yeller” furtuna oldı,*
2. *Sudaq-Kefe yollarına qiyamet toldı,*
3. *Güzel Qırım dađlarınıñ ırayı soldı,*
4. *Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.*

Şiirin üçüncü dörtlüğü “Şu Yaltadan Taş Yükleddim” türküsünün adıyla başlar ve Kırım’da işlerin parayla, mafyayla yürütölmeye çalışılması işlenir. Şair, diğer dörtlüklerde Bekir Sıtkı Çobanzede’ye, Numan Çelebi Cihan’a onların eserlerinin adlarını şiirinde kullanara ve adlarını zikrederek atıflar yapar. Şiirin sonunda Numan Çelebi Cihan tarafından yazılmış, Kırım Tatarlarının millî marşı olan “Ant Etkenmen¹⁴³”in yaralanmadığını, tek ümidinin bu marş olduğunu vurgular:

17. *Ey, “Bulutlar”, biz olmağan yurtqa yetiñiz,*
18. *Bağrımızda olđan dertni atıp ketiñiz,*
19. *Nomanlarđa, Bekirlerge selâm etiñiz,*
20. *Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.*

21. *“Ant etkenmen”... tek şu türkü yaralanmadı,*
22. *Bizge ondan ğayrı işanç-ümüt qalmadı,*
23. *Güzel Qırım, bugün saña secdem şu türkü,*
24. *Yaralanđan türkülerge mel’em şu türkü.*

1995 senesi, iyün-iyül

¹⁴³ *Ant Etkenmen*

*Ant etkenmen, milletimnin yarasını sarmağa!
Nasıl bolsın o zavallı qardaşlarım çürüsin?
Olar için ökünmesem, qayđırmamam, yanmasam,
Yüreğimde qara qanlar qaynamasın, qurusın.
Ant etkenmen, şu qararıq yurtqa şavle sepmege.
Nasıl bolsın, eki qardas bir-birini körmesin!
Bunu körip busanmasam, muğaymasam, yanmasam,
Közlerimden aqqan yaşlar derya-deñiz qan dolsın.
Ant etkenmen, söz bergenmen millet için ölmege,
Bilip, köpip milletimniñ közyaşını silmege.
Bilmiy, körmmiy biñ yaşasam, Qurultaylı han bolsam
Yene bir kün mezarlıklar kelir meni kömmege.*

(Numan Çelebi Cihan, *Ant Etkenmen*, Köstence: Editura Euripolis, 2001, s. 23.)

“(T-4) *Çelebicianniñ Soñki Yırı*” şiirinde şair, şiirini Numan Çelebicihan¹⁴⁴,’ın gözünden yazar. Şiirde “kök bayraqlı qurultay” Kırım Tatarları için önem teşkil eden “9 Aralık 1917’de Bahçesaray’da toplanan Kırım Tatar Millî Kurultayı”dır. Numan Çelebi Cihan da bu Kurultay tarafından seçilen ilk Kırım Tatar hükümetinin başkanı olmuştur. Buradaki “kök bayraq” Kırım Tatar millî bayrağıdır. Kırımlı bayrakla ilgili “ sonraları muhtemelen 1917 ortalarında, Kırım Tatarlarının ve bağımsız Kırım devletinin bayrağı olmak üzere “Gökbayrak” bugün kullanılmakta olan şekliyle, yani gök mavisi bir zeminin sol üst köşesine Kırım hanlarının altın “Tarak Tamga”sı yerleştirilmiş olarak düzenlendi.”¹⁴⁵ ifadesini kullanmaktadır. Şiiri kaleme aldığı dönemde Kırım Tatarlarının arasında bir birlik olmadığını düşünen şair, Çelebicihan’ın ağzından bu durum devam ederse vatanda kök salmanın zor olduğunu dile getirir:

8. *Ant etip siz çağırdıñız kök bayraqlı Qurultay,*
9. *Amma kökni yaraştırmay yıldızlarsız tek bir ay.*
10. *Zametiñiz boşuña keter, sizde birlik bolmasa,*
11. *Birleşmekçün ant etmege sizde erlik bolmasa.*
12. *Evlâtlarım, bunı sizge Quran öpüp aytaman!*
13. *Red etseñiz, yırlarımnu alıp artqa qaytaman,*
14. *Demek, halqım oñmay keldi, oñmay yaşap oñmağan,*
15. *Demek, halqnu qurtaracaq yañi nesil doğmağan!..*

“(T-15) *Zincirli Medrese*” şiirinde şair, yüzyıllardır Kırım Tatarlarına ilmî hizmet veren, İsmail Bey Gaspıralı’nın da dersler okuttuğu medresenin Ruslar tarafından depo hatta bir ara tımarhane olarak kullanılmasını monolog hâlinde onun gözünden konuşturarak anlatır.

9. *Zincirimni totlar bastı,*
10. *“Bassa-bassın”, dediler.*
11. *Sardı meni cin-albastı*
12. *Ve günâhsız deliler.*

¹⁴⁴ Numan Çelebicihan Hakkında tezin 316 numaralı sayfasında 120 numaralı dipnotta bilgi verilmiştir.

¹⁴⁵ Kırımlı, H.(1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1917)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 208

13. *Demezmedi İsmail bey*
 14. *Körse bunu ve bilse:*
 15. *“Böyle işke aqlım yetmey,*
 16. *Ah, “Zincirli medrese”...*

Şair, geçmişi Hanlık dönemlerini hatırlayıp Hansaray’da hanların evinde artık gölgelerin olduğunu görüp düşüncelere dalar ve bir gece tasvirinin ardından şunlar dökülür mısralarından:

37. *Bütün gece kezip yüre*
 38. *Hansarayda kölgeler.*
 39. *Kezip yüre, kezip yüre*
 40. *Endi çoqtan ölgenler...*
41. *Çürük-Suvniñ aqıntısı*
 42. *Deşet tüşni añdıra.*
 43. *Mında canniñ sıqıntısı*
 44. *Ağır oyğa daldıra...*

Şairin on üç dörtlük olarak “(T-17) *Qırım Cennet Degil*” şiirinde Kırım’ın tabii güzellikleri olmasına rağmen bakımsızlıktan ve yanlış kullanılmaktan sularının kurduğunu, toprağının verimsizleştiğini, yabancı ellerde cehenneme döndüğünü anlatır:

33. *Kelmeşekniñ er bir soyı*
 34. *Alayım dep tırışqan,*
 35. *Kentler-köyler boruqsığan,*
 36. *Tütünlernen qarışqan.*
37. *Qırım! Qırım! Bir zamanda*
 38. *Belki cennet ediñ sen.*
 39. *Endi ise ceennemniñ*
 40. *Qapısına keldiñ sen.*

Şiirin son iki dördlüğünde ise her ne olursa olsun Kırım'ı kurtarmanın vazifeleri olduğunu söyleyen şair, her şeyden öte vatanları olduğunu vurgular.

- 45. *Qırım! Seni qurtarırmız,*
- 46. *Soñ maqsadqa yetermiz,*
- 47. *Ya da senday taptalı da*
- 48. *Ölüp-sönip ketermiz.*

- 45. *Qırım, belki birevlerge*
- 46. *Sen bir cennet-mekânsiñ.*
- 47. *Bizge ise cennet degil,*
- 48. *Qırım, bizge Vatansiñ!*

“(T-21) *Vatanğa Qaytuv*” şiiri on üç sekizliktir, Kırım'a dönen Kırım Tatarlarının karşılaştıkları durumu gözler önüne serer:

- 41. *Qırırda çeşit hınzır yaşay,*
- 42. *Tik baqalar közüñe,*
- 43. *Tatarlardan qalğan yurtnu*
- 44. *Tatarlarınıñ özüne*
- 45. *Babasınıñ qıymetinden*
- 46. *Yedi qat çoq satarlar, -*
- 47. *Qırımtatarlar Vatanına*
- 48. *Mına böyle qaytalar.*

- 89. *Yetmegenday bu azaplar,*
- 90. *Aşalıqlar, horlıqlar,*
- 91. *Ögümüzde tizilgende*
- 92. *Daa nice zorluqlar,*
- 93. *Öz halqıñniñ sersemli*
- 94. *Zeer-zoqum qatarlar,*
- 95. *Qırımtatarlar Vatanına*
- 96. *Mına böyle qaytalar!..*

Şair, “(Q1-2) *Menim Bir Davam Vatan Davası*” şiirinde dünyadaki tek mücadelesinin vatan olduğunu, bunun için gücü de yine vatanın kendisinden aldığını dile getirir:

1. *İç bir davam yoqtır dünya malına,*
2. *Menim bir davam - tek Vatan davası.*
3. *Qalsam da bir aciz insan alına,*
4. *Maña quvet bere Vatan avası.*
5. *Maña quvet bere horlangan topraq,*
6. *Qanımnı quturta deñiz dalğası.*
7. *Tenimni titrete sararğan yapraq,*
8. *Közüme nur bere küneş alqası.*

Vatan’ın tanımını hemen her açıdan yapmaya çalışan şair, bunu yedi dörtlük “(Q1-6) «*Vatan Nedir?*» *Degen Sualime Cevap Berip Olamağan Gençlerimizge*”, adlı şiirinde her mısara ayrı bir tarif koyarak okuyucuya izah etmeye çalışır. Şair için vatan halkının sonsuz sabrı, ata babalarının Kırım’daki kabri, gençlerin kalbindeki isyandır:

1. *Vatan - soñu körülmegen halqımızniñ sabırı,*
2. *Vatan - baba-dedeleriniñ Qırımdaki qabiri.*
3. *Vatan - Küzde yapraqlarda quruğan al tüs qandır,*
4. *Vatan - seniñ genç qalbiñde yuqlap yatqan isyandır.*

Ona göre vatan, masmavi bayraklarda taraktamganın izidir, nişanıdır. Burada gökbayrak ve taraktamga ile şair Kırım Tatarlarının millî bayrağı “gökbayrak”ı işaret etmekte ve vatan kavramı ile bayrak kavramını kıymet bakımından eşleştirmektedir. Bayrak olmadan vatan, vatan olmadan bayrak eksiktir. Yine şaire göre vatan, hâlâ kendi yurdunda, ülkesinde alamadığı hakktır. Çünkü bu şiirin yazıldığı zamanlarda Kırım Tatarları sürgün yerlerinden vatanları Kırım’a yeni yeni dönmeye başlamışlar; ancak vatandaşlık, ev bark, barınma, vb. temel haklarından mahrum bırakılmışlardır. Aynı zamanda vatan evlerini alamadığı için toprak üstünde naylonlardan kurmaya çalıştıkları çadırlarda yaşamaya çalışan Kırım Tatar halkıdır:

5. *Vatan - köm-kök bayraqlarda taraq-tamğa nişandır,*
6. *Vatan - keniş çölümüzde qoqu saçqan yuvşandır.*

7. *Vatan - daa öz yurtıñda alalmağan aqqıñdır,*
8. *Vatan - bugün yel sızğırğan külbelerde halqıñdır.*

Kırım Tatarları vatanlarına döndükten sonra hiç kolay şartlarda yaşamamışlar, evsiz barksız, her türlü insanî haklardan mahrum ve çileli bir sürecin içine girmişlerdir. Üstteki dörtlükte şair bunu ifade etmeye çalışmıştır.

Vatan Kırım'a döndükten sonra Kırım'daki siyasî ve içtimaî durum hakkında şiirler:

Şair, “(T-5) 6 Oktyabr 1992” şiirinde bu tarihte Kırım'da meydana gelen siyasî hadiseleri anlatır. Kırım Tatarları vatanları Kırım'a döndüklerinde oradaki Kırım Yüksek Sovyeti tarafından hazırlanan anayasada Kırım Tatarlarını yok farzetmektedir. Kırım Tatar Millî Meclisi'nin itirazları da dikkate alınmaz. Kırım Yüksek Sovyeti'nin hakimiyet organları ise, gerginliği tırmandırır.

1 Ekim 1992 günü Aluşta şehir yetkilileri, 600'den fazla milis eşliğinde, buldozerler ve kamyonlarla gelerek Krasny Ray (Aluşta) köyündeki tarlada bulunan Kırım Tatarlarının çadırlarını ve kurmakta olan evleri yıkmaya başlarlar. Evlerinin yıkılmasını önlemeye çalışan Kırım Tatarları, milis güçleri tarafından feci şekilde dövülür. Aluşta şehir hakimiyeti Kırım Tatarlarını dövmekle ve evlerini yıkmakla yetinmeyerek, onların dışlerinden tırnaklarından arttırarak binbir güçlkle temin ettikleri inşaat malzemelerini de gasp ederler. Malzemeleri kamyonlara yükleyip götürürler. Bu arada civar köylerden yardıma gelen Kırım Tatarları da dövülür, Krasny Ray'a gelmeleri engellenir. Burada 27 Kırım Tatarı hafif yaralanır, dört Kırım Tatarı ise ağır şekilde yaralanır. Önce 41 kişi gözaltına alınır, daha sonra bazıları bırakılır ve toplam 26 Kırım Tatarı hapse atılır. Tutuklanan bu Kırım Tatarları da dövülür. 2 Ekim 1992 günü Kırım Tatar Milli Meclisi bir bildiri yayınlarak, Kırım'daki hakimiyet organlarından, tutuklu Kırım Tatarının derhal serbest bırakılmasını, Krasny Ray'da meydana getirilen maddi zararların ödenmesini ve bu olayın sorumlularının cezalandırılmasını talep eder. Kırım Tatar Milli Meclisi Başkanı Mustafa A. Kırımoglu 3 Ekim 1992'de Meclisin taleplerini belirtir, olaylar hakkında açıklama ve yorumda bulunduğu bir basın toplantısı yapar. Fakat Kırım'daki hakimiyet bu duruma kayıtsız kalır. Kırım Tatar Milli Meclisi, tutukluların serbest bırakılmasını talep eder. Tutuklu Kırım Tatarlarının bulunduğu yerin önünde 6 Ekim 1992 günü toplanan binlerce Kırım Tatarının gösterileri ve polis barikatlarının aşarak Kırım Yüksek

Sovyeti'ne yürümleri karşısında Kırım'daki Rusların kontrolündeki hükümet, geri adım atmak mecburiyetinde kalır.¹⁴⁶

Şair de bu durumu şiirinde, o gün halkının güçlü bir yumruk gibi toplandığını, kim olduğunu herkese gösterdiğini ifade eder:

1. *Küçlü bir yumruqday toplanıp keldiñ*
2. *Ve kim olğanıñni kösterdiñ, halqım,*
3. *Ve kim olğanıñni özüñ de bildiñ*
4. *Aşalanuv degil tek uquqıñ aqqıñ.*

Daha sonra halkının bir sürü olmadığını, bir millet olduğunu; öfkeli olduğunda taşan güçlü bir sele benzediğini, önünde gözü kanlı kurdun bile duramadığını anlatır:

5. *Sen halqsıñ -milletsiñ, sürü degilsıñ,*
6. *Saña “sürü” degenler özleri sürü.*
7. *Ğadaplansañ -taşqan küçlü bir selsiñ*
8. *Saña qarşı turalmaz qanlı köz börü.*

Kırım Yüksek Sovyeti'nin hakimiyet organlarını ağızından köpekler saçan ve havlayan köpeklere benzeten şair, halkı bir kervan, menzillerini de vatan Kırım olarak nitelendirir. Şaire göre yol alan kervan yani halk tüm engellemelere karşı yolundan geri kalmayacaktır.

9. *Köpekler ömürlük afırsa bile,*
10. *Ağızı köpürüp -şapırsa bile,*
11. *Yol alğan bir kervan yolundan qalmaz,*
12. *Menzili -Vatandır, kervan iç talmaz.*

“(T-5) 6 Oktyabr 1992” şiirinin bitiminde yer alan “(T-6) *Başlıksız. Azat Etiniz! ...*” adlı şiirde, yukarıda mevzusu geçen tutuklu Kırım Tatarları için 6 Ekim1992’de toplanan halk konu edilmiştir. Şiir, tutuklanan vatandaşlarına özgürlük isteyen Kırım Tatarları ile

¹⁴⁶ Osman, Lütfü. (1992). Kırım Tatarları Güçlerini Gösterdi. *Emel İki Aylık-Fikir Kültür Dergisi* (Eylül-Ekim) 192, 15-17

onları uzaklaştırmaya çalışan yetkililer arasında geçen diyalogla başlar. Yetkililer burada kara güç ve zillet olarak nitelendirilir:

1. *“A-zat etiñiz!”*
2. *“A-zat etiñiz!”*
3. *Meydanda el sallap qıçıra millet.*
4. *“Mindan ketiñiz!”*
5. *“Mindan ketiñiz!”*
6. *Dep sopa sallay qara küç -zillet.*

Şiirin devamında bu olanları anlamayan bir Rus hanımla şair arasında geçen diyalog yer alır.

12. *Qadın menden soray:*
13. *“Kim qapavlı? Kim?”*
14. *Sert - sert cevap berem: “Halq!”*
15. *Belleyim bilmeydir belkim ...*

“(T-7) *Başlıksız. Ölü közü kibi! ...*” adlı şiir de aynı hadiselerle başka bir bakış açısından bakmaktadır. Kırım Tatarlarının evlerine barklarına verdiği zararı anlatan şair, camları kırılan pencereleri önce ölü gözüne, sonra da oyulmuş ejderha gözüne benzetir:

1. *Ölü közü kibi pencereler.*
2. *Camları qırılğan pencereler...*
3. *Dersiñ acderhaniñ közlerin*
4. *Oyup alğanlar.*
5. *Pencere tübünde açuv taşları.*

Evlere yapılan saldırılar sonucu camlar kırılmış, evler dağılmış ve her yer mahvolmuştur:

6. *Qırılmağan camlar yıldıray*
7. *Sağ qalğan acderha başları...*
8. *Bina içinde suvuq rüzgâr ese,*
9. *İndir taşı kibi halqımnı eze, eze, eze...*

Şair, “(T-8). *Başlıksız. Çalbaş ...*” adlı şiirini 7-9 Ekim 1992 tarihinde yazdığı şiirin sonunda belirtmiştir. Bu şiir, yazıldığı tarihten bir gün önce yaşanan hadisenin tesirinde Rusların kilisesini yanmasını isteyen bir kadının bedduasıyla başlar:

1. *Çalbaş, bürüşük qartiy yalvara:*
2. *“Yarabbim! Kilsesi yansın yavurnıñ,*
3. *Çoqunmağa yer tapmasın, yarabbim!”...*

Ancak kendi millet için istemediği olumsuz durumların düşmanlarının bile yaşamasını istemeyen şair, bu düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

4. *Tenim titrey, men de yalvaram:*
5. *“Yarabbim! Diñleme, diñleme*
6. *biçare qartiyni yarabbim!*
7. *Yarabbim! Kilsesin yaqma!*
8. *Barsın da çoqça çoqunsın,*
9. *Elleri başına, köksüne toqunsın*
10. *Belki añlar benim de başımni, köksümni.*
11. *Qartiyim,*
12. *qartiyçigim,*
13. *ökünme!”*

Şair, 28-29 Temmuz 1992 tarihinde Köstence’den Kırım’a dönerken “(T-9) *Dobrucalı Kırım Tatarlarına*” adlı şiirini yazar. Şiirde Kırım’a döndükten sonra burada edindiği izlenimleri nasıl anlatacağını sıralar. Kendisine Dobruca’da “Tatar var mı” diye sorarlarsa Memet Niyazi’nin şiirinden mısraları da kullanarak var olduğunu Kırım’dakinden de bir farkı olmadığını söyleyeceğini şiirinde belirtir. Şairin bu şiirinde dil olarak da Dobruca’daki Kırım Tatar ağzının özelliklerini kullandığını da belirtmek gerekir.

9. *Kelgenimnen curtdaşlarım quçağına sararlar,*
10. *Dobrucada tatar barmı, ayt bizge? dep sorarlar.*
11. *Men -Bar! dermen, bizim tatar bar! dermen,*
12. *Asretlikte canıp olar ana curtqa zar! dermen.*

13. *Dermen olar Köstencege, Mecdiyeye toplanğan*
14. *Tilleri de bizimkiday, dermen, biraz totlanğan...*
15. *Amma, dermen, ğurbetlikte eki yüz yıl keçse de,*
16. *Dobruçalı qırımtatarlar nice ağuv içse de*

Şair şiirin sonunda onların da kendileri gibi gurbetlik yaşadıklarını, bir gün onların da anavatanları Kırım'a döneceklerini düşündüğünü ifade eder:

29. *Dobrucada tatar barmı? dep sorsalar, Bar! dermen,*
30. *Qanı sıcaq, közü açıq uyanğan tatar, dermen.*
31. *Ğurbetlikniñ zincirlerin bir kün üzip atar, dermen.*
32. *Dobruçalı tatarlar da ana curtqa qaytar, dermen!*

(T-10) *Hayal* şiiri, şairin 1989-1992 yıllarında Bekir Sıtkı Çobanzade ve Kırım Tatar halkının ona olan özlemi için yazdığı şiiridir. Şiir, Çobanzade'nin bir şiirinden iki mısra alıntısıyla başlar.

Çıqarsam ğarip halqımı tar gölçikten.
Keñ deryağa cetkizsem, bolsam özen.

Bekir Çoban-zade

Şairin şiirin yazıldığı zamanlarda da Çobanzade'nin yaşamasını ve halkının hâlini görmesini dilediğine şahit olmaktadır. Şairin gözünde o, sağ olmalı ve Kırım Tatar gençlerine dersler vermeli, şiirler yazmalı ve halkı sevindirmelidir. Sağ olup da halkının yanık sesiyle "Garip Halkım" deyişini dinlemelidir; halkının arasında olup onların vatanları Kırım'a dönebildiğini görmelidir:

17. *Ah, tabılsañ, bugün sen, Çoban-zade,*
18. *Totayköyde caşlarğa dersler berseñ.*
19. *Candan süygen halqıñniñ şeer, köyde*
20. *Dervizağa kelgenin, ah, bir körseñ!*

33. *Ah, tabılsañ, eşitseñ, Çoban-zade,*
34. *"Ğarip halqım" dep canıp aytqanıñni.*

35. *Aramızda tabılıp bir körseñ de*
36. *Halqımızniñ Vatanğa qaytqanı!..*

1994'ün yılbaşı gecesini yazdığını belirttiği “(T-18) *Bahtlı Qul Say Özüñni*” adlı şiirinde o güne kadar vatanlarından ayrı kalan Kırım Tatarlarına seslenen şair, bin bir türlü ızdırıp çeken, uzun avdet yollarında gül gibi yüzlerinin solduğunu ama her şeye rağmen vatana dönebildikleri için bahtlı olduklarını dillendirir:

1. *Ey, vatandaş, qandaş, dındaş, bugün qayda olsañda,*
2. *Çekken azap-zametlerden biñ bir dertke tolsañ da,*
3. *Uzun avdet yollarında gül çırayıñ solsa da,*
4. *Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni.*

Şiirin devamında her türlü zorlukla mücadele edip Vatan diyerek Kırım'a gelen Kırım Tatarlarının burada kendi vatanlarında siyasî birçok baskı ve zulüm altında kalmalarına yer verilir. Kendi vatanlarında, topraklarında yabancı muamelesine uğrayan milletin hâlini de şair şöyle ifade etmektedir:

13. *Ğurbetlikte “Vatan, Vatan!” dep Vatanğa keldiñ de,*
14. *Kene ğurbetlikte qaldıñ ana topraq içinde,*
15. *Etrafıñda düşmanlarıñ biñ beşaret biçimde,*
16. *Sabır ile, Rabbim, diye bahtlı qul say özüñni.*

Şiirde, milletinden, vatan toprağına doymadan ölüp giden ve bugün doğup da gün görmeyen çocukları için, bu günleri görmek adına dayanan analar için dua etmesini ister:

17. *Bu topraqqa toymay ketken babalarğa dua et,*
18. *Bugün doğıp kün körmegen balalarğa dua et,*
19. *Bu künlerge dayanğan ür analarğa dua et,*
20. *Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni.*

Şairin “(T-30) *Qalmadı*” adlı şiiri bir iç muhasebe şiiridir. Şiirine Aşık Ömer'in “*Qalmadı başımda qopmadıq qıyamet qalmadı*” mısrasının alıntısıyla başlayan şair, önce dünya üzerinde adaletin kalmayışına olan sitemini dile getirir. Sonra genelden

özele iner. Kırım Tatarlarının bir arada olamayışından, Eşref Şemizade ve Numan Çelebi Cihan gibi mühim şahsiyetlere hürmetin, vefanın kalmayışından yakınır.

“Qalmadı başımda qopmadıq qıyamet qalmadı”.

AŞIĞ UMER

1. *Ey, göñül, şu alem üzre iç adalet qalmadı,*
2. *Qalmadı, dostlıq-aşnalıqqa ürmət qalmadı.*
3. *Qalmadı, yurtumuzla şanu-şevket qalmadı.*
4. *Qalmadı, baq, halqımızda Ummet-mamet qalmadı,*
5. *Qalmadı, Noman, Eşrefler kibi zade qalmadı.*
6. *Qalmadı, şiiriyetimizde seadet qalmadı.*

Şiirin devamında ömrün su gibi akıp geçtiğini, gurbette de şimdi de çekmedikleri eziyetin kalmadığını, Aşık Ömer’in kıymetini cümle âlemin anladığını ama kendi halkının anlayamadığını anlatır. Şair, şiirin sonunda vatan olmadan hiçbir şeyin kıymetinin olmayacağına da vurgu yapar:

17. *Bilmiş ol, aldanma Şakir, ğurbette ziynet qalmadı,*
18. *Qalmadı, Yurtuñ olmasa, saña qıymet qalmadı!*

“(T-33) *Aqmescitniñ Bazarında*” adlı şiirde ise, her milletten insanın bir arada “para” kazanma uğruna bulunduğunu, hatta kendi ülkesinde savaş olan, birbirleriyle mücadele edenlerin bile burada çıkar uğruna işbirliği yaptığını gözlemleyen şairin duyguları yansımıştır:

3. *Bir soy millet bu bazarda, episi para peşinde,*
4. *Bütün “internatsional” aluv-satuv işinde.*
11. *Azerlernen ermeniler can berip can alğanda,*
12. *Canım-canım topraqları cenkte viran olğanda,*
13. *Öz yurtunu taşlap ketken bu “delovoy” erifler*
14. *Aqmescitniñ bazarında dollar deñiştireler.*

Şiirin sonunda da Çingenerin vatansız oluşuna üzüntüsünü dile getiren şair, kendi halkını böyle bir belâdan koruması için Allah'a yalvarır:

15. *Ayıp degil bazarlarğa çingener tolğanı,*
16. *Bu zavallı millet bilmey Vatannıñ ne olğanın.*
17. *Aqmescitniñ bazarında tiledim Aq-Taaladan;*
18. *“Milletimniñ evlâtların saqla böyle belâdan!”*

Şairin “(T-43) *Qırımğa Qaytqan Emiramet*” adlı şiiri “*Büyük şairimiz Eşref Şemizade sürgünlükte bulunğan halqımızniñ arasında rastkelgen bazı inat-ahmaqlar aqqında “Emirametniñ inatlığı” adlı şiir yazğan edi. Bu şiirimde men şu Emirametniñ Qırımğa qayıp kelgenini kördim...*” açıklamasıyla başlar. Eşref Şemizade'nin 1960'ta kaleme aldığı “*Emirametniñ inatlığı*¹⁴⁷” adlı şiiri 22 dördlüktür ve hiç çabalamadan kazanmak isteyen, etrafına buyruklar veren, kendi sözünün üstüne söz tanımayan Emiramet adlı bir kişinin hikayesini anlatmaktadır. Şakir Selim de açıklamasında belirttiği gibi bu inat kişilikte, Kırım Tatarcasını konuşmayan, örf âdetlerden uzaklaşmış, vatana geldikten sonra yaşanan siyasî ve içtimaî hadiselerle kayıtsız kalan bazı Kırım Tatarlarını sembolize eder:

13. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,*
14. *Elli yıllıq ğurbetlikten ders almasam.*
15. *Başımızlan keçkenlerni tez unutıp,*
16. *Cemaatqa düşman kibi ters olmasam.*

Şiirin devamında bu kişilerin Kırım Tatarcasında çıkan gazete ve degileri okumamalarına, çocuklarını sırf inat uğruna Kırım'da millî mektebe göndermemelerine hayıflanır:

25. *Maña derler: “Bizim inat Emiramet*
26. *Qalsa bile cail olup, dımma soqur,*
27. *İnatlıqtan taş kesilip, ömrü boyu*
28. *Ana tilde ne gazet, ne kitap oqur”.*

¹⁴⁷ Şemizade, Eşref.(2008).*Saylanma Eserler*, Aqmescit: Tarpan Neşriyat, 95-98

29. *Maña derler: “Bizim inat Emiramet*
30. *Kâr olmasa, balaq tirep suvğa kirmez”*,
31. *“Tatar tilin bilip qayda kirecek?”*, dep,
32. *Balasını milliy oquvğa da bermez.*

Şairin 1987-1990 yılları arasında “Samarqand-Aqmescit”te yazdığını belirttiği “(Q-3) *Soñu Körülmegen Şiir*” adlı şiiri 17 dörtlükten ve üç bölümden oluşmaktadır. Bu şiirde Kırım Tatar halkına tek bir insan vasfı veren şair, halkının geleceği için yaşadığı endişeleri, geçmişte yaşadığı muhteşem tarihi ile Kırım Tatar halkının şu anki durumunu mukayese ederek âdetâ halkıyla dertleşir gibi samimi bir dille anlatır:

1. *Halqım, ne olacaq seniñ taqdiriñ?*
2. *Nice ülkelerde ölüñ ve tiriñ*
3. *Bu qadar qarğışlı ekenmi yazıñ?*
4. *Ne zaman qurtulır qayğıdan saziñ?*
5. *Bir qartal ediñ sen, yuvañ bozuldı,*
6. *Aevli yüregiñ suvıp buz oldı.*
7. *Yaşadıñ olup sen yuvaş gögercin,*
8. *Nice emirlerni susıp becerdiñ...*

Kırım Tatarlarının başına gelen felaketlere de değinen şair, yer adlarının ve kişi adlarının değiştirildiğini, insanların evlerinden hatta mezarlarından bile sürüldüğünü ifade eder. 18 Mayıs 1944 sürgünün ardından Kırım’daki Tatar kabristanları bazıları otopark, bazıları okul vb. yapılarak tahrip edilmiştir. İsmail Bey Gaspıralı’nın kabrinin bulunduğu Zincirli Medrese tımarhane yapılmış, kabri ise tamamen ortadan kaldırılmıştır. Daha sonra İsmail Bey Gaspıralı’nın kabrinin yerine sembolik bir mezar düzenlemiştir. Şair bu şiirde Kırım’da Kırım Tatar adını silmelerine ve insanları sürdükten sonra, mezarlıkları da yok etmelerine telmih yapmıştır.

13. *Kim atsa özüniñ beftan? taşını,*
14. *Kelip taptı seniñ ğarip başıñni.*
15. *Adıñni qaç kere deñiştirdiler,*
16. *Ev degil, qabriñni bile sürdiler.*

17. *Ne qadar bay oldiñ çeşit yarlıqqa:*
18. *De «satqın» oldiñ sen, de «milliy fırqa»,*
19. *Nice milletlerni «yaqtıñ sobada»,*
20. *Halqım, sabır ile dayan buña da...*

Şair, şiirin devamında Stalin'e, N. Kruşçov'a, L. Brejnev'e değinir. Şiirde Stalin'i kana ve cana doymayan Allah'a benzetilir. Onun gibisi dünyada görülmemiş, ölümünün ardından mezar yeri bile değiştirilmiştir. 1953'te ölen J. Stalin, önce Lenin'in yanına gömülür. Ancak 31 Ekim 1961 tarihinde mezar yeri değiştirilir, Kremlin Duvarı Mezarlığı'na gömülür¹⁴⁸. Şairbu şiirinde bu duruma dikkat çekmiştir.

25. *Bir «Alla» bar edi qanğa toymağan,*
26. *Türmege qapavlı canğa toymağan,*
27. *Öylesin bir zaman alem körmegen,*
28. *Ölüsin attılar alıp dürbeden¹⁴⁹.*

Şiirin ikinci bölümünde şair, Kırım Tatarlarının yaşadığı facialara rağmen her şeye göğüs gererek vatanlarına dönebildiklerini; ancak yine de halkının birlik içinde olmadığı takdirde kum gibi dağılacığından korktuğunu dillendirir:

1. *Taqdiriñde nice facia oldı,*
2. *Nice horluqlarğa dayandıñ, halqım.*
3. *Sabır çanağın da rıqma-rıq toldı,*
4. *Qaç kere öldiñ ve sağ qaldıñ, halqım.*
- ...
21. *Halqım, taqdiriñ tek kendi qoluñda,*
22. *Nice sedler tura bugün yoluñda.*
23. *Ant etip birleşir, sedni bozarmız,*
24. *Birleşip olmasaq, qumday tozarmız!..*

Şair, “(Q1-4) Perde Açıla” adlı şiirini “«Arzı qız» prem’erasına bağışlana” dibacesiyile Arzı Qız efsanesinin sahnelemesi adına yazmıştır. Şiirde Kırım Tatar halkı, efsane kahramanlarından “Arzı Qız” ile sembolleşerek karşımıza çıkmaktadır. Nisan

¹⁴⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Josef_Stalin

¹⁴⁹ İ. Stalin (ş.n)

1990’da yazılan şiirde, sahnelenen “Arzı Qız” efsanesinin perdesinin açılması gibi halkının da üzerinden perdenin kalktığını söyleyen şair, artık ana yurtta kök saldıklarını ve köklerin burada büyüyeceğini ifade eder. Şair, şiirde “Arzı Qız”ın vatanına geldiği zaman denizin dalga seslerini çıkarmasını Kırım Tatarlarının vatanlarına dönmesiyle özleştirir.

Efsanede güzeller güzeli Arzı kız, sevdiği ile evleneceği zaman Ali Baba adlı korsan tarafından kaçırlır ve Osmanlı sarayına satılır. Bazı geceler Kırım’da, denizin ortasında, kayaların üzerinde ağlayan bir kız hayal meyal görünür. Bu kızın Arzı Qız olduğu rivayet edilir.¹⁵⁰

1. *Ömrüñ gizli edi perde artında,*
2. *Halqım, köterile bugün şu perde.*
3. *Yañı tamır attıñ ana yurtıñda,*
4. *Tamurlar öse tek temelli yerde.*
- ...
9. *Baq, deñiz başqaca bugün şuvulday,*
10. *Arzı qız, sen qaytıp keldiñ yurtıña.*
11. *«Ali babalar» qaşqırday uvulday*
12. *İçinde qaynağan aset qurtundan.*

“(Q1-5) *Tuvğan Sima*” adlı şiirin yazılma sebebini “*Siğar yaqıp oturğan qartıñ resimine baqıp*” dibacesi açıklamaktadır. Şair, şiirde bu tablo karşısında hissettiklerini anlatırken, resimdeki ihtiyara sorular sorarak ifadesini güçlendirmeye çalışır:

1. *Niçün tüşüncege daldıñız, qartım?*
2. *Nasıl oy dolana çal başıñızda?*
3. *Bir letin tütüñniñ keyfini çatıp,*
4. *Nelerni köresiz qart yaşıñızda?*

Şair, tablodaki suretin bakışını vatan Kırım olarak tanımlar. Kırım Tatarlarının acıları ve başından geçenler bu surette ifade bulmuştur:

¹⁵⁰ Edemova, U. (2004). *Qırımtatar Efsaneleri*, Aqmescit: Tavriya Neşriyatı, 6-12.

13. *Tek, maña, tek maña tanış ismiñiz,*
14. *O benim yat bilmez teren sıyrımdır.*
15. *Ecdatlar devamı - sıcaq cismiñiz,*
16. *Bütün baqışıñız – tuvğan Qırımıdır!*

“(Q1-7) *Aydınız Gençler*” adlı şiirinde şair, vatanları Kırım’da doğan yeni neslin zor şartlarda dünyaya geldiğini, ancak bu nesiller sayesinde vatanlarında kök salacaklarını ifade eder. Gençlere düşen vazifeleri sıralar. Onlardan isteği ellerinden Tarak tamgalı Kök Bayrağı düşümemeleri, ecdadlarının yaşadığı zorlukları unutmamaları ve Çelebi Cihan gibi liderlerin izinden gidebilmeleridir:

5. *Vatanda doğğan yañı nesilmiz,*
6. *Nesiller tamırı yurtta kesilmez.*
7. *Qoldan tüşmesin tamğalı bayraq,*
8. *Yatlardan arınsın bu aziz topraq!*
9. *Çelebicihan - bizlerge temel,*
10. *Bizçün şuret-şan, bizge baş emel!*

Şairin 1996’da kaleme aldığı “(Q1-8) *Bizni Anlamağan Yıvanlarğa*” şiirinde “Sarı İvan” ismiyle Rus idareciler temsil edilmektedir. İvanlar tarihin hiçbir döneminde dine imana gelmemişler, Kırım Tatarlarına her zaman eziyet etmişlerdir. Şaire göre bunlara boyun eğilmemeli, güçlü olup onlarla ve onların zihniyetiyle mücadele edilmelidir.

1. *Qalsaq da böyle müşkül bir alğa,*
2. *Olar iç kelmezler dinu-imanğa,*
3. *Artıq, yalvarmañız sarı yivanğa,*
4. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

Şair, bugün Kırım Tatarlarına zulmedenlerin geçmişte ana babalarına zulmeden Stalin ile aynı zihniyette karşılarında var olduğunu söyler.

9. *Çarh-felek artına sürüldi bugün,*
10. *Qara künler kene körüldi bugün,*
11. *Cuğaniñ¹⁵¹ balları tirildi bugün,*
12. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

Ayrıca şair, Rusların kendilerine yaptığı kötülüklerin son bulmadığını, daha nice kötülükler yapacaklarından da şüphe duymadığını, bunun Kırım Tatarları için yeni bir mücadele, güreş olduğunu dile getirir.

17. *«Bilemiz, sizlerniñ közüñiz köktir»,*
18. *Bizge daa sançacaq ineñiz köptir,*
19. *Tatar közüñizge tirelgen çöptir,*
20. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

Şairin 10 Nisan 2000’de yazdığını belirttiği “(Q1-9) *Salğır Taştı*” adlı şiirinde, halkını Kırım’daki Salğır nehriyle sembolleştirir. Halkının acılarla yoğrulmuş hayatını göz önüne alan şair, Salğır’ın çöşüp taşmasını diler. Şair, şiirinde Bekir Sıtkı Çobanzade’ye ve onun “Dunay Taşa”¹⁵² şiirine değinir. Salğır’ın taşmasını Dunay (Tuna) nehrinin taşmasına benzetir.

4. *Salğır taştı Seit-Bekirni añdırıp ...*
5. *Bir zamanda Dunay da şay taşqandır,*
6. *Mazlumlarınñ alın körüp şaşqandır,*
7. *Ay, Seit-Bekir, sen Dunaynı aytasıñ,*
8. *Hayalıñda Salğırına qaytasıñ.*

Şair, halkından Numan Çelebi Cihan ve Bekir Sıtkı Çobanzade’nin bir zamanlar coştığı gibi coşmasını, halkından önündeki engelleri aşmasını ve her mevsim bu coşkusu devamlı olmasını diler:

25. *Bir istegim, bir dertim bar, ah-aman;*
26. *Ey, milletim, taşacaqsıñ ne zaman?!*

¹⁵¹ Stalin (ş.n)

¹⁵² Otar, İ. (1999). *Kırımlı Türk Şair ve Bilgini Bekir Sıtkı Çobanzade*. İstanbul: Lebib Yayınları ve Basım İşleri, 77-78

27. *Seit-Nomanlar, Seit-Bekirler taşqanday,*
28. *Tatar kelse, yavuz melun qaçqanday...*
29. *Salğırım, taş! Örnek köster milletke,*
30. *Yuqlap yatsañ, yetalmazsıñ niyetke.*
31. *Tek baarde degil, yazda, güzde taş,*
32. *Seni tutqan tıynaqlarını üz de taş!*

Şairin “(Q1-11) *Biçare Qırım*” adlı şiirinde Kırım’ın yüzyıllardır çeşitli medeniyetlere ve milletlere ev sahipliği yaptığı bir anne gibi şefkatle onlara baktığı anlatılmaktadır.

1. *Qırında yuva çoq çeşit milletke,*
2. *Bağrına sığdırğan, ep qabul etken.*
3. *Çıqarıp atmağan kimseni çetke,*
4. *Anaday sabırlı, bağı keñ eken.*

Sonra şair, sırayla Kırım’da geçmişten günümüze yaşayan halklarla ilgili düşüncelerini aktarır. Şiirin en sonunda da yabancı milletlere annelik eden bu toprakların her zaman haksızlıklara uğradığından yakınan şair, Kırım’ın bu hâle geldiğini ve kolunun kanadının kırılmasının sebepleri üzerinde durur:

25. *Halqlar botqasına çevrildi Qırım,*
26. *Nice arsızlıqtan devrildi Qırım;*
27. *Yat bir evlatlarğa süt bergen ana*
28. *Kibi taldı, öldi-serildi Qırım*
29. *Şu sebep degilmi, - soysız ağalar*
30. *Saipsiz Qırımnu yulqa, sağalar...*

Şair, halkının içinde bulunduğu fikir ayrılıklarını “(Q1-12) *Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet?*” adlı şiirinde değerlendirir. Şaire göre, farklı görüş ve inançlara sahip insanların birlikte yaşadığı Kırım’da Kırım Tatarlarının o günü ve geleceği hakkında çok farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Oysa millet hangi görüşe yöneleceğini de bilmemektedir:

5. *Qulaq asmaz büyük şair Petefiğe,*
 6. *Qulaq asmaz ne imanğa ve ne dinge,*
 7. *Qulaq asmaz yanıp yazğan Asaninge,*
 8. *İç kimseni diñlemez bu bizim millet!*
-
17. *Birsi: ana til küreşi - boş laflar, dey,*
 18. *Birsi tuvğan babasın bir şağa ilmey;*
 19. *Odamanlar çoqlaşqanın, qa, kim bilmey?*
 20. *Ya soñ kimni diñlesin bu bizim millet?!*

Şair, şiirin ilerleyen dörtlüklerinde milletin kendinden başka iyi millet olmadığını düşündüğünü ve kabahati yabancılara attığını söyleyerek milleti hakkında öz eleştiri yapar. Şaire göre birlik olunması gerekirken, milletin kimseyi dinlememesinden yakınır:

29. *Qabaatnı tek yatlarğa taşlasaq da,*
 30. *Bizden aruv millet yoq, dep, başlasaq da,*
 31. *Kendimizge «buyük» sevgi aşlasaq da, -*
 32. *İç kimseni diñlemez bu bizim millet!*
-
33. *Bizge birlik kerek, dep, biñ kere qıçır,*
 34. *İsteseñ şu ağızıñdan quşlar uçur,*
 35. *Boğaz kerip kökten aynı yerge tüşür, -*
 36. *İç kimseni diñlemez bu bizim millet!*

Şairin Nisan 2000’de yazdığını belirttiği “(Q1-13) *Qorqmañız Tatarlar*” adlı şiirinde vatani Kırım’da süren milletin adı meselesinde tarafını ve görüşünü ortaya koyduğunu görmekteyiz. Şair, şiirine Bekir Sıtku Çobanzade’nin “*Tatar Tögülmen! Degenlerge*”¹⁵³ şiirinden bir alıntıyı dibace olarak vermesiyle başlar.

Seniñ bu inkarıñ qorqudan kele...
«Men tatar tögülmen!» - Avropa Küle.
Azğana yüregiñ bolsa tek seniñ,

¹⁵³ a.g.e. 133

*Añlasañ cıgıtlık ne demek ekenin,
«Tatarman!» - der ediñ kökreğiñ tüyip,
«Tatarman!» - der ediñ öz tiliñ süyip...*

Bekir Çoban-zade. «Tatar tügülmen» - Degenlerge

Çobanzade'nin Tatar adını söylemekten ve benimsemekten kaçınanlara, korkanlara hitaben 1919 yazdığı bu şiirindeki gibi, Şakir Selim de 2000 yılında yazdığı şiirinde Çobanzade'nin fikrini tekrarlamaktadır. Şair, kendi milletinin adından, Tatar adından, korkanlara çatar. Bütün dünyanın kendilerini bu ad ile bildiğini, bu addan korktuğunu; kendi içlerinde ise bu adı sahiplenmekten kaçınanlar olduğunu vurgular. Şaire göre bu ada sahip çıkılmadan vatanları Kırım'da var olamayacaklardır.

1. *Ey, siz, öz adından qorqqan tatarlar,*
2. *Mashara olmañız, kene satarlar!*
3. *Aytıñız, tatardan qorqmağan kim bar?*
4. *Olurmi, qardaşlar, qorqudan inkar?!*
5. *Oğuzman, qıpçaqman degenden köre*
6. *«Tatarman!» - deseñ olmazmı, törem?*
7. *Bu addan düşmanniñ yuqusı qaça,*
8. *«Tatarva» dünyağa şan-şuret saça.*
9. *Bu adnen buv kibi ğayıp olmazsıñ,*
10. *Bu adsız Vatanğa saip olmazsıñ.*

Şair düşmana karşı gelinmesi gerektiğini, onun vatan toprağından atılmasının doğru olduğunu savunur. Onun gözünde halkı bunları yapmazsa ve adına sahip çıkmazsa üstüne deri ve yün geçirip dağlara taşlara, mağaralara gidip her şeyden vazgeçmelidir. Şiirde daha sonra tarih konusuna da değinen şair, Cengiz Han'dan da evvel bu topraklarda var olduklarını, âlimlerin buna bin türlü mânâlar bulduklarını ama asla "Tatar" adından vazgeçmediğini dile getirir:

23. *Cıñızdan çoq evel biz mında edik,*
24. *Aslında biz mında doğğanımız, dedik;*
25. *Barsın, «üçöniyiñ» biñ mana tapsın,*
26. *«Tatar»dan vazgeçmem, ne yapsa-yapsın!*

Şiirin sonundaki iki mısradaki vatandaşına seslenen şair, ondan etraflıca düşünmesini ister ve adının şanına lâıyk bir şekilde mücadele etmesini temenni eder:

33. *Ey, sen vatandaşım, terence oylan,*

34. *Şu şanlı adıñnen güreşke şaylan!*

20 Eylül 1998 yılında yazılan “(Q1-15) Katarinaniñ Qazıqları” adlı şiir, Belerus’ta Suvorov heykelinin yıkılması sırasında, bu heykellerin niye yıkıldığı sorusuna vatandaşın verdiği “O, Rusya için kahraman, bizim için ise istilâcıdır.” cevabının yer aldığı bir gazete haberinden alıntıyla başlar.

Belorusiyede Suvorovniñ eykelini yıqtılar.

-Ne için böyle yaptınız? - degen sualge yerli vatanperverler:

-O, Rusiye için qaraman, biz için ise basqıncıdır! - dep cevaplandılar.

«İnter-Faks» haberi

A.V.Suvorov¹⁵⁴, Rus Çarıçesi II. Katerina’nın Karadeniz kıyılarında bulunan “Orda” devletlerini (O dönemin önemli Nogay Orda’ları: Cedisan, Cetikul, Canbulat ve Butmat) ortadan kaldırılmak ve Nogayları Çarlık Rusya’ya bağlamak için, Nogay Türklerinin yaşadığı Kuban Bölgesi’ne gönderdiği General’dir.

¹⁵⁴ “28 Haziran 1783 yılında en son Nogay devleti de yıkılmış oldu. Nogaylar Çarlığa bağlandıktan kısa bir zaman sonra, Nogaylara verilen sözlerde durulmamış ve yeni koşullar dayatılmıştı. Kırım Hanlığı topraklarının Rusya’ya ilhak edilmesinden sonra, II. Yekaterina Karadeniz kıyıları, Novorossiysk ve Kuban steplerinde yaşayan başta Nogay Türkleri olmak üzere bütün Kafkas halklarının Ural Dağları’nın doğusuna (bir nevi Sibiry’a) sürülmesi için bir emir yayınladı, Nogayların yaşadığı topraklar Rusların yerleştirilmeleri için boşaltılacaktı. Bu sürgün emri Nogaylar tarafından şaşkınlıkla karşılandı ve onları bastırmak için üzerlerine bir kez daha Nogay kasabı olarak da bilinen General Suvorov gönderildi. Suvorov Nogay Türkleriyle sözde, suni birlik ve barış anlaşması yaptı, Nogayların rahat bırakılması ve kendisinin SantPetersburg’a gittiği şekliyle bir haber yaydı. Suvorov komutasındaki askerî birlik 19 Ekim’den itibaren gizlice hareket ederek Nogay Türklerinin yaşadıkları yerlere yaklaştılar. Rus General Suvorov, 30 Eylül gecesi Nogayların yoğunlukta bulunduğu yerleri kuşattı ve 1 Ekim 1783 sabahı Nogay erkekleri sabah namazı kılarırken saldırıya geçtiler. Suvorov’un bölgeden ayrıldığını düşünen Nogaylar, hazırlıksız yakalandı ve birkaç hafta içerisinde savunmasız çocuk, ihtiyar, yaşlı demeden yaklaşık 500 bin Nogay Türkü hayatını kaybetti.” Arslan, M. (2013). Kuzey Kafkasya Coğrafyasında Yaşanan Etno-Politik Sorunların Çözümünde Kumuk Türkçesinin Önemi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, XIII/2 (Kış 2013), 175-176.

Ayrıca Suvorov için Galip Çağ’ın makalesinde şu bilgilere yer verilmektedir: “18. yüzyılda Rus baskısı iyice artmış ve General Potemkin’in emri ile General Aleksandr Suvorov’un gerçekleştirdiği kıyım bir kısım Nogayların Ural bölgesine, bir kısmının da Hazar bozkırına sürülmesiyle sonuçlanmıştır. Zira bu sürgün sırasında da ciddi bir kıyımın gerçekleştiği belirtilmektedir. 1783’de gerçekleşen Suvorov kıyımında 30.000 kişinin katledildiği kaydedilmiştir.” Çağ, G. (2013). 19. Yüzyılda Çerkes ve Nogay Göçmenlerin Anadolu’da İskânı ve Çankırı Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 133-134.

Şiirin ilk dördlüğünde Kırım'ın yollarında rastlanan Potemkin'in yaptırdığı üzeri çizilmiş kazıklar anlatılır:

1. *Söyleñiz, ya emce, bu nasıl qazıqlar,*
2. *Rastkele Qırımniñ yolları çetinde?*
3. *Evladım, olarda köstergiç sızıq bar,*
4. *Potömkin yaptırgan olarnı metinden...*

Potemkin (Knyaz Grigoriy Potyomkin), Rus Çariçesi II. Katerina'nın ordusunda generalidir. Kırım Hanlığının Çarlık Rusyasının eline geçmesinde ve bundan sonraki süreçte Kırım topraklarında Rusların iskânında, topraklarının yönetimlerinin Ruslara dağıtılmasında görevlendirilmiştir¹⁵⁵.

Şiirin sonunda Katerina'nın Kırım'da bıraktığı tahribatın hatırası olarak yükselen bu kazıkların Kırım Tatarları vatanlarına dönseler bile yerlerinde durduğunu anlatır.

13. *İşte, şu qazıqlar turalar qatayıp,*
14. *Sağınıp qabarıq köküslü qadınını.*
15. *Turalar, tatarlar kelse de qayıp, -*
16. *Turalar aşşalap Qırımniñ adını.*

“(Q1-16) *Qara Qıştan Soñ Baar Arfesinde*” adlı şiirine şair, Türkiye’den Mehmet Akif Ersoy’un “Leylâ” adlı şiirinden bir dördlük alıntısıyla başlar:

«*Bunaldım kendi kendimden,
Zaman hissiz, mekan hissiz;
Ne vahşetlerde bir yoldaş,
Ne zulmetlerde bir yıldız*».

Şairin 2002 yılında yazdığını belirttiği şiirinde önce milletin içinde bulunduğu vaziyet hakkında umutsuz bir tablo çizdiğini görmekteyiz. Kırım Tatarları binbir türlü siyasî ve içtimaî zorlukları atlatmışlar, sürgün yerlerinden vatanları Kırım’a 1989’dan itibaren dönmeye köklerine kavuşmaya başlamışlardır. Ancak Kırım’da Sovyet tarzı

yönetim anlayışının etkileri kuvvetle devam etmektedir. Rusların da hâkim olduğu bir yönetim bulunmaktadır. Şair de milletin hâlini şöyle gözler önüne sermektedir:

3. *Nice vadiy, nice dağlar keçtik, - aqsay atımız,*
4. *Ne aşyan bar, ne Vatan bar, ne de saltanatımız.*
5. *Millet qaldı orta yolda çekip feryad, çekip ah,*
6. *Elin aça: «Eşhedü en-la-ilahe illallah!»*

Uğradıkları zulmün ve haksızlıkların bitmesini isteyen şair, milletin idareyi eline almasını “taraktamgalı Kök bayrağın” gücüne kavuşmasıyla ve islâmın yeşil yurdu olan Kırım’da artık gün doğmasıyla sembolize eder. Bunu da soru sorma yoluyla yapar:

11. *Neden oldı ayatımız böyle viran - perişan?*
12. *Qaytacaqmı elimizge tarağ-tamğalı nişan?*
13. *İslamnıñ bu yeşil yurtı üzre bir tañ atarmı?*
14. *Ya da ummet bir-birini çaynap yerge batarmı?*
15. *Ne bitmez bir qış oldı bu, kelirmisiñ, baarim?*
16. *Bem-beyaz vişne gülüday külermisiñ, baarim?*

Şair, şiirin sonunda ise bu kadar umutsuzluğun üstüne yine de her zaman bir umudun olduğunu okuyucularına hatırlatmak ister. Bahçesindeki badem ağacının kış zamanında nasıl ayakta kaldığını, onunla konuşup “Allah’a güvendim” cevabını aldığını anlatır. Böylelikle milletin de mutlaka aydınlık günler göreceğine olan inancını vurgular:

17. *Azbarıma keldim bugün çıqıp hastahaneden,*
18. *«Qara qıştan sağ çıqtıñmı?»-dep soradım bademden.*
19. *«Aq-Taalağa bazandım», - dep cevap berdi teregim,*
20. *Qarlar kibi irip ketti bütün derdim, yüregim!..*

Şair, kim olursa olunsun insanların uzun yaşamak isterlerse vatanlarında yaşamaları gerektiğine olan inancını “(Q1-17) Vatanda Yaşa” adlı şiirinde dile getirmektedir:

1. *İster, ol sen millioner, sultan ya paşa,*
2. *Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa.,*

...

5. *İster ol sen Seydamet, Abram, ya Daşa,*
6. *Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa.*

Şairin elli beş yaşında kaleme aldığı “(Q1-18) Saçım Ağardı” adlı şiiri, onun içinde bulunduğu haleti ruhiyesini ortaya koymaktadır. Saçları ağaran şair, başlarına millet olarak neler gelip geçtiğini, vatanlarından uzakta yıllarca hasretlik çektiklerini samimi bir dille ifade etmektedir. Milletçe yaşadıkları zulümleri atlatmaya çalıştıklarını anlatırken de bu uğurda bütün milletin ağaran saçlarını “kasvet karları”na benzetir.

9. *Nice yıl uzaqta yaşadığ yurttan,*
10. *Asretlik ömürü yamandan-yaman.*
11. *Ğurbetlik rüzğarı üfürdi sırttan,*
12. *Başımızğa neler yağmadı, aman!*
13. *Ne zulümlüq olsa, baqtıq epsine,*
14. *Başımızğa qasevet qarları yağdı.*
15. *Menim çalarğan bir tel saçım ne?*
16. *Bütün milletimniñ saçı ağardı.*

Bütün yaşananlara rağmen saçları ağaran milletin buna üzülmemesini isteyen şair, herkese vatanda yaşamının mutluluğuyla bahtlı ve güzel ömürler temenni eder.

17. *Bügün, epiñizge, ey, vatandaşlar,*
18. *Tileymen bahutlı, hayırlı yaşlar!*
19. *Saçlar ağardı dep kederlenmeñiz,*
20. *Yaşasın vatanda çalarğan başlar!*

“(Q1-22) Narlı Dere” adlı şiirde şair, bir tabiat unsuruna bakarak kendi duygularını onun görüntüsüyle özleştirir. Şair, derenin eski heybetli görünüşünden uzaklaşıp sadece adının kalmasını “*hakkı hukuku yenmiş*” milletin akibetine benzetir. Sonra derenin değil de dertlerin içine bir taş fırlatıp onlardan kurtulmak istediğini ifade eden şair, derenin bu hâlini görünce çok üzülür. Böyle görünce ömrünün kısaldığını hisseder:

5. *Seniñ tek bir adıñ qalğan aq-uquqsız halq kibi,*
6. *Pek muğayıp körünesiñ teprenmegen qağ kibi...*
7. *Dere degil, dert içinde nefes almay taş qattım,*
8. *Keşki sene körmegeydim, - ömürimni qısqarttım...*

“(Q1-25) *Qalpaqçı Asan Ağa*” şiiri kalpak diken Asan ağaya minnet ifadeleri içeren bir şiirdir. Şair, Kırım Tatarlarının millî giyim unsurlarından “*kalpak*”ı okuyucusuna hatırlatmayı ihmal etmemiş, başında kalpak olmayanın gerçekten Kırım Tatarı sayılmayacağına vurgu yapmıştır.

17. *Sizge qalpaq tiktirmegen gönüller tunç yatar mı?*
18. *Başında qalpaq bolmağan-aslı qırımtatar mı?*
19. *Bir körüniş beriñiz, qalpaqçı Asan ağa,*
20. *İç bitmesin teriñiz, qalpaqçı Asan ağa!*

Şairin “(Q1-29) *Savlıqman Qal, Tatarlıq...*” adlı şiiri onun milletine ve kendine yönelik kaleme aldığı eleştirel (satirik) bir şiirdir. Şiirin başlığı Numan Çelebi Cihan’ın aynı başlıklı şiirine¹⁵⁶ naziredir. Şiirin başlığının hemen altında Kırım Tatar şairi Mehmet Niyazi’nin “Tatar Barmı, Dep Sorağanlarğa”¹⁵⁷ şiirinden alıntıya yer vermiştir.

«Tatar barmı?» - *dep kim soray? Mına, men barman!*
Adın, sanın bek tanığan çaş tatarman!
Öz teregin begenmegen soysızlarğa
Gür davuşman «kerekmeysiz!» - dep aytarman.

¹⁵⁶ Çelebicihan, N. (2002) Savlıqman Qal Tatarlıq. *Ant Etkenmen*. Köstence, 28
 Sawlıkman kal Tatarlık! Men ketem cenkke.
 Atımın başı aylandı ahiret betke.
 Seniñ için yaşadım, sensiz ölsem,
 Bilmem nasıl kirermen boş cennetke.

...
 Artıma baksam, ak ömür, aldım da ölüm.
 Köp uzamaz belleymen karañğı yolum.
 Karsambadan hawf etmey, kölgeden ürkme,
 Soñ nefeste, “Tatar!” dep uzanır kolum.

¹⁵⁷ Niyazi, M. (1999). Tatar Barmı, Dep Sorağanlarğa. *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 367

Şiir baştan sona halkın “Tatar” adından uzaklaşıp “Kırım” adının etrafında toplanmaya teşvik edilmesinin eleştirilmesini içermektedir. Şair, eleştirisini yaparken, Kırım Tatarlarının mühim şair ve fikir adamlarını ustalarım diyerek sahiplenir ve onların şiirlerindeki Kırım Tatar millî duygularından istifade eder. Daha ilk dört mısırda Numan Çelebi Cihan’ın “*Savlıqman Qal, Tatarlıq men ketem cenkke / Atımın başı aylandı ahiret betke*” ile başlayan “*Savlıqman Qal, Tatarlıq*” adlı şiirinden hareketle artık milletin yüzünün Tatar adından uzaklaştığını ve “Qırım” adına doğru yöneldiğini ortaya koyar.

1. *Savlıqman qalıñız ustazlar, ketemen cenkke,*
2. *Atımniñ başı aylandı «Qırım» betke.*
3. *Anda şimdi pek qızgın davalar bar,*
4. *Yañlış emiş adımız-ismimiz «tatar».*

Şair hemen devamındaki dört mısırda artık Tatar adı kullananlara karşı müellifler arasında cephe alındığını, okuyucunun bile buna karşı sessiz kaldığını hayıflanarak ifade eder. Sonra da Mehmet Niyazi’nin mezarından şiirindeki gibi “Tatar barmı?” diye sormaması gerektiğini, ne yazık ki Kırım’dan artık bu soruya “ben varım” diyecek kimsemin çıkmayacağını büyük bir üzüntüyle dile getirir.

5. *Muellifler arasında qılıçlar sına,*
6. *Oquyıcı avamniñ baş-közü tına...*
7. *Tatar barmı? dep sorama mezariñdan,*
8. *Yahşı cevap alalmazsıñ sen Qırımdan.*

Şair, bugün okuyucunun Eşref Şemizade’nin şiirleri etrafında buluştuğunu, onun “Kırım” sözünün etrafına toplandıklarını, Numan Çelebi Cihan’ın da “Tatar” diye şiir sözleri yazdığını okuyucuya hatırlatır:

13. *Eşref ağam, senmen bugün tabışalar,*
14. *«Qırım» degen bir sözüñe cabışalar.*
15. *Sen de «tatar» dep yırladıñ Çelebican,*
16. *Doğrumı dep şeklenemiz, çekişe can.*

Ardından Kırım Tatar şairi Cemil Kermeçikli'nin “*Tatarım*”¹⁵⁸ şiirinin üçüncü altılığına şiirinin içinde yer vermiştir. Bu altılıktaki “*Yükselirim, alçalırım, batarım / Yer altına kirsem, yine tatarım*” mısralarıyla şair, “Tatarlık” kavramının arkasında olduğunu tekrar vurgulamak istemiştir:

19. «*Qorqunç şemşek iç durmayıp çaqarse,*
20. *Er tarafnı yıldırımlar yaqarse,*
21. *Biñ yıl yağmur, burçaq, qar-buzlar yağıp,*
22. *Düşen seller ortalığı yıqarse,*
23. *Yükselirim, alçalırım, batarım,*
24. *Yer altına kirsem, yine tatarım!»*

Şiirin devamında başka mühim Kırım Tatar şairi olan Hamdi Giraybay'a atıf yapan şair, onun “*Tatar İçün*”¹⁵⁹ adlı şiirinden iki mısraya şiirine yer verir. Onun niçin bu kadar “*Tatar*” adı için mücadele ettiğini alayamadığını nükteli bir üslûpla dile getirir.

25. *Añlamayım men seni de ulu Amdi Geraybay,*
26. *Neçün «tatar» adı için güreştiñ sen arslanday? -*
27. *«Tatar için incerermen, azarman,*
28. *Tatar sözün baştaşıma yazarman...»*

Yine Hamdi Giraybay'ın bu şiirinden “*Tatar için nice-nice deryalarını tıyacaq / Tatar için bir ineniñ teşiğine sıyacaq*” mısralarını alıntılıyıp artık Tatarlık için bunları kimsenin yapmayacağını hicapla ifade eder. Hatta Hamdi Giraybay'a seslenen şair, mezarından kalkıp milletine bir de kendi ağzından onlara niye böyle olduğunu sormasını ister. Şaire göre belki halkı Hamdi Giraybay'ın sözünü dinleyip ona hürmet eder de, Tatar adını sahiplenip dünyaya haykırır. Şiirin sonunda bütün dünyanın kendilerini Tatar diye adlandırdığını, bildiğini; üstelik bu ad ile vatan Kırım'dan kovulduklarını ve yurtları Kırım'a döndüklerini anlatan şair, Kırım Tatar adının dünyayı titretmesi gerektiğine dikkat çeker:

¹⁵⁸ Kermeçikli, C. (1999). *Tatarım. Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 474.

¹⁵⁹ Yüksel, Z. (2012). *Kırım Tatar Şairi Hamdi Giraybay*. Ankara: Grafiker Yayınları, 136.

37. *Dünyağa bar derdimizni biz şu adnen ayttıq da,*
38. *Şu adnen yurttan quvılıp, şu adnen yurtqa qayttıq da!*
39. *Qırım tatar adı, barsın, zirildetsin dünyanı,*
40. *Şu Qırırmda davul urıp gürüldetsin dünyanı!*

Şairin “(Q1-33) Sos!” ve “(Q1-63) Tuvğan Tilim” şiirleri, onun anadil mevzusunda bakış açısını ortaya koyan şiirlerdir. Nisan 2000 tarihinde yazılmış “(Q1-33) Sos!” adlı şiirde, şairin gözünden anadilin durumu gözler önüne serilmektedir. Şair, milletini gemiye, anadilini de geminin baş direğine benzetmektedir. Ona göre geminin direği yıkılmak üzeredir. Sekiz dördlük şiirde milletin anadilinden uzaklaşıp yabancı dillerle konuşan, yazan ve hatta kendi adı “Tatar” olanların bile değiştirilmesini isteyen bir hâl almasından son derece rahatsız olan şairin eleştirel (satirik) anlatımı karşımıza çıkmaktadır. Sürgün yerlerinden vatanları Kırım’a bin türlü zorlukları aşıp dönebilmişlerse de, şaire göre, vatana tam mânâsıyla sahip olamamışlardır. Burada anadillerine yeterince sahip çıkamamışlar, başka dillerde ve lehçelerde hayatlarını idame ettirmişlerdir. Şair; büyük ecdâdları, eğitimci, fikir adamı İsmail Bey Gaspıralı’yı şiirinde yâd etmekte ve ona bu hususlarda dert yanmaktadır:

5. *İsmail-bey, nidadımızı eşit! Kel, yetiş!*
6. *Evlatlarıñ yat lehcede qayray til ve tiş.*
7. *Qayıp keldik ana-yurtqa, amma oldı iş!*
8. *Böyle mudhiş olmağandır Vatandan ketiş...*
9. *Ana-yurtqa qayıp keldik - ilsiz yaşaymız,*
10. *Bir millette olmağan şey - tilsiz yaşaymız,*
11. *Acılar ep çoqlaşa da, - dinsiz yaşaymız,*
12. *Qalbimizde derdimiz çoq - insiz yaşaymız.*

Ardından evlatlarıyla anadilinde konuşmayan anne babaları eleştiren şair, bu defa Çobanzade’ye başvurur. Şair, onun «Tuvğan til» şiirini okurken oradaki dilin zenginliğine dikkat çeker ve kendilerini artık başka dillerde konuşmayı âdet edinmekle suçlar:

21. *Nidadımızı eşit sen de, ey Çoban-zade!*
22. *«Tuvğan til»ni oquğanda ağlaymız kade,*

23. *Nasıl zengin edi tiliñ ve nasıl sade,*
24. *Başqa tilde söyleşmekni ettik biz adet.*

Şaire göre anadilin en iyi öğrenileceği ve gelecek nesillere aktarılacağı yer ailedir, yuvadır. Bu durumun izahı için şair, “Quş yavrusı yuvasında körgecin küter” atasözüne de şiirinde yer verir. Eğer anadil öğrenilmez, yeni nesillere öğretilmezse geminin direği batar. Gemi batarsa da millet kavramı yok olur. Bunu şair şöyle ifade eder:

25. *«Quş yavrusı yuvasında körgecin küter»,*
26. *Bügün bizler quş alından betermiz, beter.*
27. *Gemimizniñ direği - til, batar da keter,*
28. *O batqan soñ, unutulıp, millet de biter.*

Şair, milletin kendi arasında “millî devlet”, “millî ad” gibi kavramları tartıştığını ancak, kimsenin ağzına “Tatar / KırımTatar” kavramlarını almadığını ifade eder:

33. *Nege böyle tartışuvlar, nege qaynaymız?*
34. *«Milliy devlet», «milliy ad» dep ep can çaynaymız?*
35. *Milliy tilde olsun «qırım» ya «tatar» barmı?*
36. *Tilsiz millet taqdirinen neçün oynaymız?*

2006 yılının Ocak tarihli “(Q1-63) Tuvğan Tilim” adlı şiir, şairin ana dilinin zenginliğine dikkat çekmek ve onun adına kaygılarını okuyucusuyla paylaşmak hissiyatıyla yazdığı bir şiirdir. Şiirde ana dili bir insan kimliğine büründürmüş, onun da tıpkı kendi halkı gibi sürgün edildiğine, başından türlü felâketler geçtiğine vurgu yapılmıştır.

1. *Seni sürgün ettiler, ah, tuvğan tilim,*
2. *Istediler ayırmağa tamırından.*
3. *Ateşlerde savurıldı kökke küliñ,*
4. *Tek kimler qıl qıdırmadı hamırından?*
5. *Nice yüz yıl qarsambalı yollar keçtiñ,*
6. *Sende edi ata-babam qayğıları.*

7. *Yaşavıñnen düşmanlarğa kefin biçtiñ.*
8. *Öldürtmediñ halqıñnıñ saf duyğuların.*

Sürgüne ana dilinden başlandığını, ana dilinin kiril alfabesine hapsedildiğini, tıpkı halkı gibi alevlere atıldığını ifade eder:

9. *Soyqıruvnu aslı senden başladılar,*
10. *Qapadılar zorlap-nıqtap tar kirilge...*
11. *Halqıñ kibi alev-otqa taşladılar,*
12. *Efsaneviy quş oldıñ sen ep tirilgen.*

Şair, şiirin devamında ana dilinin başka dillere kelimeler verdiğini, onun zenginliğinin ve güzelliğinin kadrini kıymetini yeteri kadar bilemediklerini okuyucularıyla paylaşır. Şiirin son dörtlüğünde ise şairin, ana dilinin geleceği hakkında onun ebediyen yaşamasını temenni ettiğini görmekteyiz. Ona göre ana dili var oldukça kendileri de ölmeyecek, düşmanlarına hiçbir şey vermeyecektir:

29. *Tuvğan tilim! Güzel tilim! Kene yaşa!*
30. *Sen bar ekeç, ölümge biz baş bermemiz.*
31. *Yurtqa qayttıq sennen birge yıllar aş,*
32. *Topraq degil, düşmanğa bir taş bermemiz!*

Şairin “(Q1-61) Qayda Qaldı Altın Edebiyatıñ” ve “(Q1-79) Qırımli Şairler” adlı şiirleri onun, Kırım Tatar edebiyatını ve şairlerini kendi milletinin bilmemesine ve öğrenmemesine eleştirel bakış açısını yansıtan şiirlerdir. Şair, 2005’te yazdığı “(Q1-61) Qayda Qaldı Altın Edebiyatıñ” adlı şiirine Özbek şairi Çolpan’ın edebiyat hakkında söylediği sözlerden alıntıyla başlar:

«İç toqtamadan areket etip turğan vucudımızğa, tenimizge suv, ava ne qadar zarur olsa, turmuş yolunda çeşit qara kirlerden söñükken ruhumız için edebiyat o qadar kerektir. Edebiyat yaşasa, millet yaşar: edebiyatı güllemegen, edebiyatınıñ inkişafına çalışmağan ve edipler yetiştirmegen millet ahırı bir kün is-duyğudan, oy-fikirden marum qalaraq, yavaş-yavaş inqiraz olur. Bunu inkâr etmek olmaz.» Çolpan.

Şair, ilk dörtlükte milletinin edebiyatını şarkta doğan güneşe benzetir. İkinci dörtlükte edebiyatlarının şarkta en önde gelen, müslüman edebiyatlar arasında ilk romanın yazıldığı bir edebiyat iken, şimdi bu niteliklerden neden yoksun kaldığını sorgular.

5. *Bütün Şarqta ceditlikke baş ediñ,*
6. *Muslümlikte ilki roman yarattıñ,*
7. *Nefasette yañı ayday qaş ediñ,*
8. *Qayda qaldı altın edebiyatıñ?*

Şair için Kırım Tatar Hanlık Dönemi Edebiyatı, gerek eserler gerek şair bakımından altın çağdır. Şairin şiirini kalee aldığı dönemin edebiyatı ise edebî lezzetten yoksundur. Ona göre bu dönemde Bekir Sıtkı Çobanzadeler, Eşref Şemizadeler yetişmemektedir. Yazılan şiirlerde mânâ ve ölçü bulunmamakta, şiirler edebî yönden aciz kalmaktadır:

13. *Acizlik bar zaman şiirlerinde,*
14. *Yoqmı Bekir, Eşreflerden bir zatıñ?*
15. *Ne mana bar, ne ölçüsi yerinde,*
16. *Qayda qaldı altın edebiyatıñ?*

Şairin ilerleyen dörtlüklerde edebiyatlarında roman, destan, kıssa gibi eserlerin olmayışından; var diyerek sadece kendilerini avuttuklarından dem vurur. Rusça bir kitap çıktığında herkesin takdirname yazmak için yarıştığını üzümlere ifade eder. Kırım Tatar şairi genç Hamdi Giraybay, Özbek şairi Çolpan, Kazak şairi Mağcan Cumabayoğlu dönemlerinin altın edebiyatını yaşarlarken, bugün o edebiyatların ışıklarının sönmemesinin sebebi irdelenir:

33. *Yaş Geraybay, yaş Çolpanlar, Mağcanlar*
34. *Mahv oldılar altın sözler yaratıp.*
35. *Bügün soray o ebediy yaş canlar:*
36. *- Qayda halqıñ altın edebiyatı?*

“(Q1-79) *Qırımlı Şairler*” adlı şiir 72 dördlüktür. Şiirin başlığının altında bu şiirin 1995’te Kırım’daki üniversitede gerçekleştirilen konuşmada kendisine sorulan bir soru üzerine yazıldığını imâ eden açıklama yer alır:

«*Şarqta şairler çoq olğan, deyley.*

Biz qırımlı şairlerni de bilmeymiz.

Olar kimler ve nasıl şairler edi?

Siz bunı aytıp olursız mı?»

(1995 s. noyabr 23-te QDMPU’de körüşüvde berilgen sual).

Şiirin ilk 38 dördlüğünde Mahmud Qasım’dan başlayarak İsmail Gaspıralı’ya kadarki Kırım Tatar şairleri ve eserleri anlatılır. Sırasıyla, Mahmud Qasım ve onun “Yusuf-u Züleyha” adlı eserine, Baqaî, Bora Gazi Geray Han (Gazaî), Remzî, Kâmil, Kefeli İzzî, Selim Geray, Cevheri, Rahmi gibi kimisi Kırım Hanı olan şairlere, Halim Geray ve onun “Gülbun-u Hanân” adlı eserine yer verilir. 39. dördlükte İsmail Bey Gaspıralı ve onun 1883’te çıkartmaya başladığı “Tercüman” gazetesiyile yeni bir neslin doğuşundan söz eder. Gaspıralı’nın açtığı yeni usüldeki eğitimi benimseyen “Usûl-i Cedit” mekteplerini, gazetesinin şiarı “Dilde, fikirde, işte birlik”i okuyucularına anlatır.

157. *Hanlar deviri bitti, oldıq «qırcıman»,*

158. *Yañı nesil keldi, doğdı «Tercıman»,*

159. *Halq için başlandı zilletli zaman,*

160. *O zamanğa basqı dep aytsaq, ne olğan?*

161. *Mırza İsmail-bek - maarifçi, edip,*

162. *Şuret qazanmıştır «Usul-u-Cedit»,*

163. *«Til, fikirde, işte birlik»ni sevip,*

164. *Mücevher kibi taqsaq, ne olğan?*

Şiirin devamında “Eşmırza, Canğazi” gibi kedayların (âşık, halk ozanlarının) halk edebiyatındaki önemine değinen şair, Mehmet Niyazî, Asan Çergeyev, Şamil Toqtarğazi gibi Kırım Tatar edebiyatında iz bırakmış mühim şahsiyetlerle ilgili düşüncelerini okuyucusuyla paylaşır. Ardından Numan Çelebi Cihan’ın öldürülmeseydi edebiyatta neler yapabileceğini anlatır, onun adı geçtiğinde saygı duruşuna geçilmesi gerektiğini vurgular:

185. *Elak olmağaydı Çelebicihan,*
 186. *Qırımğa suqlanırdı alem-u-cihan,*
 187. *Şiiriyet devletin qurardı, inan,*
 188. *Adı añılğanda qalqsaq, ne olğan?*

Sonra şair, Memet Nüzet, Şevki Bektöre, Yaqub Şakir-Ali, Latifzade, Bekir Sıtkı Çobanzade, Cemil Kermençekli, Cemil Kence, Noman Şeyhzade, Amdi Geraybay, Irğat Qadır, Amdi Alim, Osman Amit, Tair Üsein, Bekir Vaap, Azam Amet, Eşref Şemizade, Amet Mefa, Enver Selamat gibi nice Kırım Tatar şairinden ve onların eserlerinden söz eder. En son dördlükte de daha pek çok şairin olduğunu ama burada saymadığını dile getiren şair, kendisini de şair diye adlandırmamaktadır. Gelecekte başkalarının onları şair diye adlandırıp adlandırmayacağını da bilmediğini söylemektedir:

285. *Bügün aramızda tendürist-sağlam,*
 286. *Daa şairler çoq, olarnı añmam.*
 287. *Özümnü de, valla, şair dep sanmam,*
 288. *Kelecek bilir dep aytsaq, ne olğan?*

Şair, “(Q1-76) *Quzğunlar*” adlı şiirinde milletinin kendi içinde yaşadığı çekişmeleri, birbirinin arkasından kuyusunu kazmasını ve en büyük zararın kendi içlerindeki kişilerden gelmesini eleştirmektedir. Şiirde insanlara zarar veren, kötü olan her şey “kuzgun” ile sembolleştirilmiştir. Kırım Tatar tarihinde, hayatında mühim yeri olan kişilere yer verilmiş onların akıbetlerinin bu kuzgunlar ile olduğu okuyucuya anlatılmak istenmiştir.

Şiir, halk arsında yaygın olan bir söz ve hem Kırım Hanı hem de şair olan Muhammed Geray (Kâmil)’in bir dördlüğünden alıntıyla başlamaktadır:

*“Vatanğa qayıp keldik, amma kene
 bir-birimizni çoquçlay beremiz...
 (Sıq-sıq ayılğan laflardan)*

*«Bu Kamil dünyadan yükünü tutmuş,
 Gizli alametler ep zuur etmiş,
 Kimsede merhamet qalmamış, gitmiş,*

Cihanniñ alına baqıp, usandım».
Muhammed Geray (Kamil), XVI asır”

Şair, şiirin ilk dörtlüğünde Muhammed Geray’ı anlatmaktadır. 1591 yılında dünyaya gelen Muhammed Kâmil Geray, ilki 1641-1644, diğeri 1654-1666 yılları arasında olmak suretiyle iki defa Kırım Han’ı olarak tahta çıkmıştır. Selâmet Geray’ın oğlu Bahadır Geray’dan boşalan Kırım Hanlığı tahtına ilk kez 1642 yılında geçen Muhammed Kâmil Geray, üç yıl sonra görevinden alınarak Rodos’a sürülmüş ve İslâm Geray’ın vefatından sonra ikinci defa tahta çıkarak Han olmuştur(1654). On dört yıl hanlık görevini icra ettikten sonra görevinden azledilince Dağıstan’a gitmiştir¹⁶⁰. Şiirde han bile olsa kötülerin peşini bırakmadığını, ölümüne sebep oldukları dile getirilmektedir:

1. *Bu dünya insançün yalancı saray,*
2. *Töpeñden quzğunlar köz yummay qaray,*
3. *Han olsañ bile sen Muhammed Geray,*
4. *Quzğunlar çoquçlap öldürdi seni.*

Hanlık döneminde hanlığın içinde taht kavgalarının iktidarın gücünü sarstığı, çekişmelerin hanlığın sonunu getirdiği; ancak kötülüğün ebediyyen yaşadığı da şu mısralarla anlatılmıştır:

13. *Ne hanlıq, ne şuret qalmanı - bitti,*
14. *Episi talaşıp-qırılşıp ketti,*
15. *Mazı atalardan qalma ikmet bar:*
16. *«Ömür-billa ölmey yaşay quzğunlar!»*

Şiirin devamında şair, İsmail Gaspıralı’nın halkının üzerine güneş gibi doğduğunu ve aydınlattığını; onu bile kötüleyecek, çekiştirecek bir şeyler bulduklarını üzüntüyle anlatır.

21. *Halqı qurtarmaqı tüşündiñ, törem,*
22. *Saña qarşı cailni bugün de körem,*
23. *Seni de çoq şeyde ep suçladılar,*
24. *Quzğunlar ciğeriñni çoquçladılar.*

¹⁶⁰ Kurtnezir, Zakir, (2000), *Kırım Tatar Edipleri*, Aqmescit, “Tavriya” Neşriyatı, 13.; Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı: 87.

Başka bir dörtlüğünde Kırım Tatar Edebiyatı'nda önemli bir yeri olan Ömer İpçi'ye yer verir. Ömer İpçi, tarihi şahsiyetlere yer veren ve millî duyguları canlandıran eserler yazdığı için Sovyet idarecileri tarafından önce uyarılır, 1937'de tutuklanır, 12 yıl hapis cezasına mahkum edilir ve işkenceler görür¹⁶¹.

37. *Zindanda delirip mahv olğan İpçi,*
38. *Miy süyeginece asıl milletçi,*
39. *Milletiñ içinden çıqmadımı, zar,*
40. *Seni çoquçlağan sasıq quzğunlar?*

Şair, kuzgun ile sembolleştirdiği kötü karakterli, içi düşmanlıkla dolu insanların günümüzde de var olduğunu şiirin diğer dörtlüklerinde dile getirir. Ona göre bu kuzgunlar, başkaları huzurlu olacak diye ürkerler, her zaman her konuda öne atlarlar ve gagalarını başkalarını gagalamak için hep bilerler:

45. *Quzğunlar bugün de tınç-raat yatmay,*
46. *İstidat körseler, ötleri patlay,*
47. *Menmenlikte ecdat ölüsin atlay,*
48. *Alâ çoquçını qayray quzğunlar.*

Şiirde başka kuzgunlara da değinilir. Şair, halkın içinden çıkan bazı cahillerin camilerde minberlere çıkıp halka seslenirken, Kırım Tatar Millî Hareketi'nin lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu'nu, milletin geçmişini kötülemekten ve yere batırmaktan geri kalmadığını dile getirir.

57. *Qattıbaş bir cail çıkar minberge,*
58. *Mustafa Cemilni «batırar» kirge,*
59. *Millet keçmişini batırar yerge,*
60. *Halqım, quzğunlarıñ seni öldüre.*

Şair, halkının içindeki millî duyguları yüksek insanları “Tek sağlam yemişni-tek sağlam meyve” olarak nitelendirirken onları yok etmeye çalışanları da kurtlara benzeter.

¹⁶¹ Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. (1999), Ömer İpçi.13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı, 475

Aynı zamanda onlar, şaire göre kendi aralarından çıkan beyinsiz, mankurt ve kara kuzgunlardır.

- 97. *Tek sağlam yemişni aşaylar qurtlar,*
- 98. *Darma-dağın oldı hanlıqlar, yurtlar.*
- 99. *Özümüzden çıqqan miysiz manqurtlar*
- 100. *Aramızda yürgen qara quzğunlar.*

Şiirin sonunda şair, Kırım'ın vatanlar içinde tek vatan olduğunu, etrafındaki ihanetlerden usandığını mısralarına döker ve Allah'tan kendisini kuzgunlara yem etmemesini, gagalatmamasını diler.

- 105. *Vatanlar İçinde tek bir Vatanım!*
- 106. *Yoqtur senden ğayrı başqa mekanım,*
- 107. *Hiyanetliklerden usandı canım,*
- 108. *Qayğı vacip, diye keçsin er ağrım,*
- 109. *Quzğunlarğa çoqutma meni tek, Tañrim!*

“(Q1-62) İtiraz” şiirinde şair, Kırım hanlarını eleştiren düşüncelerini mısralarına yansıtır. Onlar zamanında gazel, muhammes yazdıkları kadar saltanatlarını sağlamlaştırabilselerdi ve Kırım'ı koruyabilselerdi Kırım Tatarları bugün bu durumda olmazdı. Şair bu şiirde Kırım Tatarlar milletini “ben” ile anlatır.

- 1. *Hanlar ğazel, muammesler yazsalar da ezelden,*
- 2. *Bilseydiler saltanatın pekitmek dep - muaqqaq.*
- 3. *Yurtumuzu mengü saqlap qalğaydılar, - bugün men*
- 4. *Bu dünyanıñ yollarında yürmez edim tilep aq.*

Şair, “(Q1-71) Qırımname (Destan)” adlı şiirine Türkiye’den Arif Nihat Asya’nın “Dua” adlı şiirinden bir dördlük alıntısıyla başlar.

*“Bizni sen sevgisiz, suvsız, avasız
Ve Vatansız biraqma, Allahım!
Müsülmanlıqnen yoğrulğan yurtnu
Müsülmansız biraqma, Allahım!”*
Arif Nihat Asiya

14 dörtlük Şiirin ilk iki drtlgnde milletine seslenen Şair, onları vatanlarının asıl sahipleri olarak uğradıkları haksızlıklardan kurtarmak ve ecdatlarının alamadığı c, intikamı almak için vazifeye çağırır. Sonra milletin tarihindeki başarılı örneklerine değinir, bugün niçin kendi vatanlarında suçlu durumuna dşrldklerini sorar:

9. *Sen milletsin, bir zamanda Moskovda at oynatqan,*
10. *Aciz qalęan getmanlaręa yardım qolun uzatqan.*
11. *Bügün niçün anda-mında qorqıp-pısıp yresin?*
12. *z yurtında suçlu gibi boynun qısıp yresin?*

Kırım topraklarının asıl sahibinin kendileri olduğunu, gözlerinin bu topraklarda açıldığını ve bu topraklarda kapanacağını vurgulayan Şair, bu vatan için mücadele etmenin ve uğrunda can vermenin ne kadar Şerefli olduğunu dile getirir:

13. *Bu toprağın bağcevanı - saibi tek bizdir, biz,*
14. *Bu toprağta açıldı ve yumulacaq kzmiz.*
15. *Ne Şerefli bu toprağta küreşmek ve can bermek!*
16. *Ne Şerefli Taraq-Tağa kök bayrağı kötermek!*

Şair, Kırım Tatar millî bayrağının her yerde dalęalanmasını ve nesillerden nesillere ulaştırılmasını temenni eder:

25. *Dalęalansın bayrağımız epkin esken yellerde,*
26. *Dalęalansın boranlarda, qasıręalı sellerde,*
27. *Dalęalansın Hansarayda, er saağta, er evde,*
28. *Nesillerden nesillerge tüşmesin o ellerden!*

Millet olarak bu topraklardan defalarca kovulduklarını, yine de vatana geldiklerini, gözyaşlarını da dertli elleriyle sildiklerini söyler. Artık millet olarak feryatlarının ve seslerinin dünyaya sığmadığını da vurgular:

29. *Nice kere quvulaman, kene qayıtp kelemen,*
30. *Qurumağan kzyaşımın dertli elnen silemen.*
31. *Kimler-kimler yazmadılar tarihini ey, adam?*
32. *Dnyalaręa sığmay artıq feryatlarım ve sadam.*

Tarih boyunca çeşitli halkların Kırım'a geldiğini, gelen herkesin burada hak iddia ettiğini ve burayı tahrip ettiğini dile getiren şair, son yüzyılda başlarına millet olarak nice felâketler geldiğini, sonunda da ne halk ne de millet olabildiklerini ifade eder:

49. *Soñki yüz yıl keçip ketti, yarıq bir kün körmedik,*
50. *Başımızğa kiyermiz dep, baht çemberin örmedik.*
51. *Soñki yüz yıl içinde örselendik, talq oldıq,*
52. *Talamağan it qalmadı - ne millet, ne halq oldıq.*

5. DİL VE ÜSLÛP

Şakir Selim'in çocukluğu, vatani Kırım'dan uzakta sürgün edildikleri Özbekistan'da geçmiştir. Annesini çok küçük yaşta kaybeden şairin hayatı babanesi, dedesi, ağabeyleri, ablaları ve babasıyla zor şartlar altındageçer. Şair, çocukken dedesinden dinlediği masallar ve halk hikâyeleriyle anadilinin güzelliklerini hafızasına yerleştirmiştir. Gençlik yıllarında, Eşref Şemizade ile tanışması, onun edebiyata bakış açısında yeni tecrübeler kazanmasını sağlamıştır. Şakir Selim önce Kırım Tatar edebiyatının güzide örneklerini okumuş, sonra da Rus klasikleri ve Batı edebiyatı eserleriyle meşgul olarak o medeniyetin zihniyetini kavramaya çalışmıştır.

Tercüme çalışmalarının şairler için kalemlerini biledikleri bir saha olduğunu düşünen şair, Rusça ve Lehçe'den Kırım Tatarcasına tercüme yapmıştır. Ayrıca Türk Dünyası şair ve yazarlarının eserlerini de okuyup anlamaya ve Kırım Tatarlarına da tanıtmaya çalışan şair; Türkiye, Tataristan ve Özbekistan'ın önde gelen şairlerinin eserlerini Kırım Tatarcasına kazandırmıştır. Şairin bu tercümeleri, onun şiirlerinde kullandığı kelime dünyasını ve şiirlerinin muhtevasını genişletmiştir.

Şiirlerini hece ölçüsünde yazan şair, serbest şiirlerinin çoğunda da üç veya dört farklı hece ölçüsünü bir arada kullanmıştır. Ayrıca gazel başlığı altındaki şiirlerini beyitler hâlinde yazması, aşkı anlatırken tıpkı divan edebiyatındaki gibi, klasik tasvirler ve tamlamalar kullanması; şairin klasik Türk edebiyatı şiirlerini okuduğunu ve bu eserlerden etkilendiğini düşündürmektedir.

Şakir Selim, Kırım Tatar edebî dilinin güzel, anlaşılır ve açık anlatımını şiirlerine taşımıştır. Şair şiirlerinde umumen Türkçe veya Türkçeye çok eski tarihlerde girmiş; artık Türkçeleşmiş, Arapça ve Farsça kökenli kelimeler kullanır. Ancak bazen siyasî durumları anlatırken Rusça kelimelere de yer verir. Gazel tarzında yazdığı şiirlerinde Farsça ve Arapça terkipler de kullandıysa da, bu tertiplerin sayısı azdır.

Şiirlerinde Kırım Tatar tarihine ve önemli şahsiyetlerine şiirlerinde oldukça yer veren şair, yer adları ve tarihleri okuyucusuna hatırlatmak için Bahçesaray, Giray, Kök bayrak gibi semboller kullanmıştır.

5.1. Leksikoloji

Şair, şiirlerinde anlatmak istediği duygu, düşünce, ruh dünyası ve tecrübeleri, seçtiği kelimeler sayesinde okuyucusuna yansıtabilmektedir. Şairin tasavvurundaki her şey kelimelerle vücut bulur, somutlaşır ve okuyucunun gözünde canlanır. Bu sebeple Şakir Selim'in şiirlerinde kullandığı kelimelerin frekansları, türleri ve mahiyetleri incenecektir.

5.1.1. Kelime Frekansları ve Mahiyetleri

Şairin *Aqbardağ*, *Duyğularım*, *Sevgi Alevi*, *Uyanuv*, *Yellerni Diñle*, *Tüşünce* ve *Qırımname-I* adlı şiir kitaplarında tekrar yer verdiği ve çeşitli şairlerin şiirlerinden Kırım Tatarcasına tercüme ettiği şiirlerini hariç tutarak incelediğimiz 347 şiirinde toplam 12.850 farklı kelime kullanılmıştır. Bunlardan 8.340'ı isim, 3.178'i fiil, 1.332'si edattır. Bu durumu yüzdesine göre açıklayacak olursak; Şakir Selim'in kelime dünyasının % 64.902'si isim, % 24.731'i fiil, % 10.365'i edattır demek mümkündür. Bunların içinde birbirinden farklı olan kelimelerin 789'u isim, 294'ü fiil, 127'si edat olmak üzere toplamı 1.210'dur.

5.1.1.1. İsimler

Şakir Selim'in Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerinde geçen isimler ve frekanslarından örnekler şöyledir:

yürek (212 defa), bar (146 defa), köz (146 defa), halq (130 defa), yoq (127 defa), ana (126 defa), yer (124 defa), söz (115 defa), yır (112 defa), kün (105 defa), baş (104 defa), can (103 defa), yol (102 defa), el (96 defa), sevgi (90 defa), dünya (90 defa), dost (83 defa), qan (79 defa), qalb (79 defa), kerek (77 defa), qız (76 defa), yıl (73 defa), yaş (71 defa), vatan (71 defa), gece (70 defa), cenk (69 defa), küneş (67 defa), gül (67 defa), kök (63 defa), ayat (62 defa), küç (59 defa), su (58 defa), dülber (55 defa), ses (54 defa), iş (53 defa), ad (52 defa), baar (50 defa), qadın (50 defa), düşman (48 defa), kere (47 defa), yel (47 defa), yüz (46 defa), alev (46 defa), güzel (46 defa), baba (45 defa), dert (45 defa), gönül (42 defa), tañ (42 defa), taş (42 defa), baht (42 defa), alem (dünya-40 defa), ev (40 defa), tuvğan (40 defa), adam (39 defa), dağ (38 defa), yar (36 defa-23 yar/13 yarım), sevda (35 defa), qalem (35 defa), yıldız (35 defa), yigit (34 defa), satır (33 defa), yurt (33 defa), altın (32 defa), ten (31 defa), saf (30 defa “katıksız, arı, iyi niyetli”), sır (30 defa), vaqıt (30 defa), evlât (29 defa), sıcaq (29 defa), köy (27 defa), közyaş (27 defa), nur (27

defa), oğul (27 defa), uzaq (26 defa), asır (26 defa), bülbül (26 defa), nefes (25 defa), til (25 defa), navrez (25 defa), mektüp (24 defa), bahtlı (23 defa), sağ (23 defa), yaxşı (23 defa), köküs (22 defa), tınç (22 defa), ayneni (21 defa), ilham (21 defa), ot (21 defa), qanat (21 defa), qarşı (21 defa), hayal (20 defa), qaya (20 defa), qol (20 defa), taqdir (20 defa), daim (20 defa), aşırıq (20 defa), ebet (19 defa), qart (19 defa), laf (19 defa), quş (19 defa), adım (18 defa), anay (18 defa), saf (18 defa “sıra-dizi”), sabır (18 defa), emek (18 defa), qaabat (18 defa), qartal (18 defa), ruh (18 defa), sabiy (18 defa), arqadaş (17 defa), deñiz (17 defa), derya (17 defa), lâle (17 defa), ağız (16 defa), içinde (16 defa), borç (16 defa), eyecan (16 defa), nesil (16 defa), oy (düşünce-16 defa), qabir (16 defa), terek (16 defa), yılbaş (16 defa), ebediy (15 defa), duyğu (15 defa), kündüz (15 defa), qurşun (15 defa), saz (15 defa), suvıq (15 defa), cenkçi (13 defa), bahtsız (13 defa), boran (13 defa), kommünist (13 defa), küçlü (13 defa), mucize (13 defa), qanun (13 defa), sebep (13 defa), ustaz (13 defa), yañgız (13 defa), yaz (13 defa), yazıq (13 defa), cevap (12 defa), etraf (12 defa), eyecanlı (12 defa), mukaddes (12 defa), nazlı (12 defa), saat (12 defa), serbest (12 defa), sıra (12 defa), soqaq (12 defa), oktyabr (11 defa), han (11 defa), hatıra (11 defa), hatır (11 defa), köbelek (11 defa), küz (11 defa), miy (11 defa), parça (11 defa), yalıñız (11 defa), yuqı (11 defa), adet (âdet-10 defa), adlı (10 defa), ecel (10 defa), hanım (10 defa), qat (10 defa), saç (10 defa), sevinç (10 defa), soy (10 defa), işçi (10 defa), komünizm (10 defa), sovet (10 defa), cellât (9 defa), güzellik (9 defa), kervan (9 defa), matem (9 defa), mektep (9 defa), nefret (9 defa), niyet (9 defa), orman (9 defa), pencere (9 defa), qadir (9 defa), qardaş (9 defa), qarğa (9 defa), qul (9 defa), sima (9 defa), taliy (9 defa), tınçlıq (9 defa), ceset (8 defa), cesür (8 defa), facia (8 defa), kitap (8 defa), mağrur (8 defa), mana (8 defa), qudrət (8 defa), tezya (8 defa), yalan (8 defa), alâcı (7 defa), ağaç (7 defa), dalğa (7 defa), fal (7 defa), kelin (7 defa), leb (7 defa), masal (7 defa), mucize (7 defa), qaar (7 defa), qafes (7 defa), qandaş (7 defa), qartbaba (7 defa), qorqu (7 defa), quçaq (7 defa), aile (6 defa), afat (6 defa), dostluq (6 defa), bita (6 defa), cebe (6 defa), dede (6 defa), fayda (6 defa), hasta (6 defa), köpek (6 defa), menzil (6 defa), mezar (6 defa), oq (6 defa), süngü (6 defa), aenk (5 defa), keday (5 defa), keder (5 defa), köse (5 defa), memleket (5 defa), meraba (5 defa), ordu (5 defa), qar (5 defa), yosma (5 defa), albom (4 defa), açuv (4 defa), kommünist (4 defa), bet (4 defa), gemi (4 defa), hastalıq (4 defa), mazlum (4 defa), mekân (4 defa), merdiven (4 defa), millet (4 defa), qabristan (4 defa), vatandaş (4 defa), vatansız (4 defa), akis (3 defa), aciz (3 defa), açlıq (3 defa), afta (3 defa), ağırayaqlı (3 defa), ağrı (3 defa), ağı (3 defa), kommünağa (3 defa), addaş (2 defa), kiyev (3 defa), kiyik (3 defa), kozmonavt (3 defa), küreş (3 defa), mañlay (3 defa), oquyıcı (3 defa), peyğamber (3 defa),

abide (2 defa), ald (2 defa), anaçığım (2 defa), cesürlük (2 defa), hor (2 defa), kence (2 defa), qartbabay (2 defa), ahval (1 defa), açıqtır (1 defa), acı (1 defa), aenkdaş (1 defa), babalıq (1 defa), künbatı (1 defa), kündoğuş (1 defa), kvartira (1 defa), yazda (1 defa).

Şakir Selim, sevdiğine özlemine, sevgisini, kırgınlığını ve kızgınlığını çeşitli şiirlerinde dile getirirken sevgisini “*kalbinde-yüreğinde*” hissetmiş, onun “göz”lerine ve “yüz”ünün “*güzelliği*”ne vurulmuş, “*can*”ı yanmış, “*düşünce*”lere dalmış, “*hayal*” kurmuş, aşkı için “*gözyaş*”ı akıtmış, “*mukaddes*” sevgisini “*bülbül*” ile dille getirmiştir. Şairin aşk ve sevgi gibi konuları işlediği şiirlerinde sıklıkla karşımıza çıkan kelimelerinden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

yürek (212 defa), köz (146 defa), söz (115 defa), yır (112 defa), can (103 defa), sevgi (90 defa), qalb (79 defa), qız (76 defa), gül (67 defa), dülber (55 defa), qadın (50 defa), güzel (46 defa), yüz (46 defa), alev (46 defa), dert (45 defa), gönül (42 defa), adam (39 defa), yar (36 defa-23 yar/13 yarım), sevda (35 defa), ten (31 defa), saf (30 defa “katıksız, arı, iyi niyetli”), közyaş (27 defa), bülbül (26 defa), köküs (22 defa), hayal (20 defa), quş (19 defa), ruh (18 defa), lâle (17 defa), eyecan (16 defa), oy (düşünce-16 defa), duyğu (15 defa), suvıq (15 defa), bahtsız (13 defa), yağız (13 defa), eyecanlı (12 defa), mukaddes (12 defa), nazlı (12 defa), parça (11 defa), yalnız (11 defa), saç (10 defa), sevinç (10 defa), güzellik (9 defa), sima (9 defa), leb (7 defa), yosma (5 defa), albom (4 defa), bet (4 defa), ağu (3 defa).

Çok küçük yaşta *annesini* kaybeden şair için anne, aile, kardeş gibi kavramlar önemlidir. Şair, aile büyükleri ve kardeşleriyle büyürken dedesinden “*masal*”lar dinlemiş, kendisi yuva kurduğunda “*çocuk*”larına “*ninni*”ler söylemiştir. Ona göre dostluk ve arkadaşlık da hayatta insanların sahip olabileceği en güzel kavramlar arasındadır. Onun şiirlerinde rastladığımız aile ve dostlukla ilgili kelimelerden bazı örnekler şöyledir:

ana (126 defa), dost (83 defa), baba (45 defa), tuvğan (40 defa), bala (39 defa), evlât (29 defa), oğul (27 defa), ayneni (21 defa), anay (18 defa), arqadaş (17 defa), qardaş (9 defa), kelin (7 defa), masal (7 defa), qandaş (7 defa), qartbaba (7 defa), aile (6 defa), dostluq (6 defa), bita (6 defa), dede (6 defa), balla (5 defa), balalıq (3 defa), kiyev (3 defa), anaçığım (2 defa), kence (2 defa), qartbabay (2 defa), babalıq (1 defa).

1942 yılında Kırım’da doğan şair, 18 Mayıs 1944’te bütün ailesiyle birlikte milletin felâketli kaderini yaşar ve Kırım’dan sürgün edilir. Özbekistan’da hayata

tutunmaya çalışırken II.Dünya Savaşı, askerlik, ordu, sovyet rejimi gibi kavramların etrafını sardığı zamanlarda, Sovyet ordusunda askerlik yapar. Bu sırada ilk şiirlerini yazmaya başlayan şair, Sovyet ordusu, askerlik, sovyet vatani, Oktyabr (1917) ihtilâli gibi konuları şiirlerine taşır. Komünizm, komünistlik, emek, işçi, serbestlik, düşman, cephe, cenk gibi kavramlardan da yararlanır. Onun bu konular hakkında yazdığı şiirlerinde göze çarpan kelimelerden bazıları şunlardır:

halq (130 defa), vatan (71 defa), cenk (69 defa), iş (53 defa), düşman (48 defa), qanat (21 defa), daim (20 defa), soldat (20 defa), emek (18 defa), qurşun (15 defa), cenkçi (13 defa), kommünist (13 defa), qanun (13 defa), serbest (12 defa), oktyabr (11 defa), komünizm (10 defa), işçi (10 defa), sovet (10 defa), cellât (9 defa), nefret (9 defa), matem (9 defa), ceset (8 defa), facia (8 defa), tezya (8 defa), mucize (7 defa), cebe (6 defa), oq (6 defa), süngü (6 defa), memleket (5 defa), ordu (5 defa), komünist (4 defa), millet (4 defa), vatandaş (4 defa), vatansız (4 defa), kommünağa (3 defa), kozmonavt (3 defa), küreş (3 defa).

Şairin yeryüzü, tabiat, mevsimler, hayvanlar gibi kavramları hayatın tabii akışı içinde gözlemleyerek hem milleti ile ilgili hem de kendi duygularını ifade etmede kullandığına şahit olmaktayız. Mesela “kartal”, II. Dünya Savaşı’nda sovyet ordusunda askerî pilotluk yapmış Kırım Tatarı Amet Han Sultan’ı anlatırken şairin kullandığı bir semboldür. Şairin çocukluğunda peşinden koştuğu, bahçelerinde uçuşan ve şaire çocukluğunun saf, güzel duygularını hatırlatan “köbelek-kelebek”tir. Şair için baar, Navrez, ağaçlar, güneş hep yeni başlangıçların ve umudun, savaşız dünyanın hayalinin yansımalarıdır. Şairin bu gibi duyguları için kullandığı kelimelerden örnekler:

yer (124 defa), kün (105 defa), yol (102 defa), dünya (90 defa), yıl (73 defa), gece (70 defa), küneş (67 defa), kök (63 defa), ayat (62 defa), baar (50 defa), yel (47 defa), tañ (42 defa), taş (42 defa), su (58 defa), alem (dünya-40 defa), dağ (38 defa), yıldız (35 defa), navrez (25 defa), qaya (20 defa), qartal (18 defa), deñiz (17 defa), derya (17 defa), kündüz (15 defa), yaz (13 defa), köbelek (11 defa), küz (11 defa), ağaç (7 defa), dalğa (7 defa), qar (5 defa), kiyik (3 defa), künbatı (1 defa), kündoğuş (1 defa).

Şairin vatani Kırım’a döndükten sonra kaleme aldığı “Tüşünce ve Qırımname-1” adlı kitaplarındaki şiirlerde geçen isimler ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

halq (111 defa), bar (109 defa), vatan (103 defa), köz (91 defa), millet (82 defa), baş (79 defa), yoq (73 defa), ana (73 defa), yurt (72 defa), taş (70 defa), yol (68 defa), kün (62 defa), can (58 defa), ad (55 defa), dünya (54 defa), yer (54 defa), yürek (48 defa), Alla (47 defa), söz (45 defa), evlât (45 defa), bala (45 defa), baba (42 defa), dostlar (41 defa), yıl (39 defa), ev (39 defa), dert (36 defa), tuvğan (33 defa), ağa (32 defa), kök (32 defa), qan (26 defa), yaş (26 defa), dağ (26 defa), düşman (26 defa), qalp (22 defa), quzğunlar (21 defa), gönül (20 defa), el (19 defa), sağ (18 defa), gece (18 defa), qız (17 defa), baht (17 defa), altın (15 defa), gül (15 defa), yır (14 defa), aq (14-hak defa), dua (14 defa), ant (13 defa), asretlik (13 defa), ayat (12 defa), bahtlı (12 defa), bazar (12 defa), han (12 defa), alem (dünya 11 defa), apte (11 defa), aqay (11 defa), baar (11 defa), curt (11 defa), fikir (11 defa), küneş (11 defa), azap (10 defa), bayraq (10 defa), dede (10 defa), azbar (9 defa), genç (9 defa), bülbül (8 defa), cürek (8 defa), Tatarlıq (7 defa), bet (7 defa), cer (7 defa), sevgi (defa 6), bita (5 defa), cigit (5 defa), col (5 defa), kerek (4 defa), asabam (4 defa), cıl (4 defa), hanlıq (4 defa), anay (5 defa), bahtsız (3 defa), göz (3 defa), qadam (2 defa), anaçiq (1 defa), antlı (1 defa), caşlarğa (1 defa), kömmunist (1 defa), kömmunizm (1 defa)

Bu isimlerden aile ile ilgili olanlarında “ana” kavramının yine şairin şiirlerinde mühim bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Annesi için “ana, anaçiq, anay” kelimelerini kullanan şair, akrabalık müessesesine de önem verdiğini “tuvğan, asaba, apte, aqay, qada” gibi akrabalık kelimelerini kullanarak göstermektedir:

ana (73 defa), evlât (45 defa), bala (45 defa), baba (42 defa), tuvğan (33 defa), apte (11 defa), aqay (11 defa), dede (10 defa), asabam (4 defa), anay (5 defa), bita (5 defa), qadam (2 defa), anaçiq (1 defa).

Şairin şiirlerinde göze çarpan bir nokta da “vatan” kavramını Özbekistan’da iken yayımladığı kitaplarında “Sovyet” vatani ile ilgili kullanırken, Kırım’a döndükten sonra vatani Kırım için kullanmasıdır. Burada kaleme aldığı şiirlerinde, vatani Kırım’da gördüğü içtimaî meseleleri dile getirmeye çalışan şairin “*halk-millet-Tatarlıq*” vurgusunu yaparken “*dünya*”ya sesini duyurmaya çalıştığını görmekteyiz. Bunun için Allah’a sığınan şair, “*dua*” etmeyi ihmal etmez, “*dost*” ve “*düşman*” ayrımının farkına varır, kök “*bayraq*” da onun kimliğine sahip çıkışının bir göstergesi olur. “*Ant ve ant etmek*” Kırım Tatarları için 1917 Kırım Tatar Millî Kurultayı’nın ve “*Ant Etkenmen*” millî marşının temsilidir. Şair de bunu şiirlerine yansıtmaktadır:

halq (111 defa), vatan (103 defa), millet (82 defa), yurt (72 defa), dünya (54 defa), Alla (47 defa), dostlar (41 defa), düşman (26 defa), baht (17 defa), aq (hak-14 defa), dua (14 defa), ant (13 defa), asretlik (13 defa), ayat (12 defa), bahtlı (12 defa), han (12 defa), alem (dünya-11 defa), bayraq (10 defa), Tatarlıq (7 defa), antlı (1 defa).

İncelediğimiz şiirlerde Kırım Tatarcasının üç ağzından bir olan Nogay (çöl) ağzının ayırt edici özelliklerine de rastlamaktayız. Bu özelliklerden kelime başındaki y->c-değişimi, şairin şiirlerinde bazı kelimelerin iki şekillerinin bir arada kullanılmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimelerin y'li kullanımlarının tekrar sayısı c'li kullanımların tekrar sayısından fazladır:

yurt (72 defa)-curt (11 defa), yol (68 defa)-col (5 defa), yer (54 defa)-cer (7 defa), yürek (48 defa)-cürek (8 defa), yıl (39 defa)-cıl (4 defa), yaş (26 defa)-caş (1 defa).

Şakir Selim'in Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerinde geçen kişi ve yer isimleri:

Şair, şiirlerinin mahiyetine göre şiirin başlığında, başlığın altında açıklama cümlelerinde ya da şiirin içinde zaman zaman kişi ve yer isimlerini okuyucusuna vurgulamaktadır. Kişi isimleri bazen şiirlerin hayalî kahramanları (*Erecep, Nadir, Gülnaz* vb. gibi), bazen şairin sevdiği, gönlünü verdiği kızın ismi (*Servinaz, Cevaire, Mahbube* vb. gibi), bazen Kırım Tatar içtimaî hayatında önemli bir yeri olan kişilerin isimleri (*Alime, Fatma İbraimova, Elzara, Gülzade, Halil-İrğat Qadir, Emil İbraimova, İrğat Qadir, E. Şemizade, Girey (Kırım Hanlarının adı), Mediyev, Aşiq Ümer, Sabriye Erecebova* vb. gibi) olarak geçer. Ayrıca dünya siyasetinde rol oynamış kişilerin ve şairlerin isimleri (*Lenin, Masaye, David, Parnas, Pinoşet, Körvalan, Puşkin, Lermantov, Mayakovski, Krilov, Pablo Neruda, Nazım Hikmet, Gamzatov, Abdullah Tukay, Putilov* vb. gibi), millet isimleri (*Rus, Rum, Gürcü, Tatar, Kırım Tatar, Acem gibi*) karşımıza çıkmaktadır.

Şair, şiirlerinde Kırım'daki Bahçesaray, Acibolat gibi şehirlere, Sovyet coğrafyası içindeki Abakan-Tayşet'e ve Nikaragua, Şili, Hiroşima, Nagasaki, Moskova, Piskarov, Neva (nehir adı) Harkov, Bursa gibi şehir ve ülke adlarına yer vermektedir.

Şiir kahramanlarının isimleri	Kırım Tatar içtimâî hayatı ve tarihi ile ilgili kişi isimleri	Dünya siyaseti ve edebiyatı ile ilgili kişi isimleri	Kırım ve dünya coğrafyasından yer isimler
Erecep (23 defa)	Alime (17 defa)	Lenin (14 defa)	Bağçasaray (20 defa)
Nadir (19 defa)	Fatma İbrahimova (11 defa)	Puşkin (6 defa)	Hiroşima (8 defa)
Gülnaz (16 defa)	Halil (İrğat Qadir) (11 defa)	Kerem (5 defa)	Nikaragua (4 defa)
Servinaz (5 defa)	Emil İbrahimova (9 defa)	Lermantov (4 defa)	Qırım (3 defa)
Cevaire (4 defa)	İrğat Qadır (7 defa)	Prometey (4 defa)	Bursa (3defa)
Cevair (3 defa)	Elzara (6 defa)	A.Tukay (4 defa)	Abakan(2 defa)
Mahbube (3 defa)	E. Şemizade (4 defa)	Körvalan (2 defa)	Acem (2 defa)
Mariya (2 defa)	Enver (2 defa)	Masaye (2 defa)	Piskaröv (2 defa)
	Girey (2 defa)	Nazım İkmek (2 defa)	Acibolat (1 defa)
	Gülzade (2 defa)	Neruda (2 defa)	Hansaray (1 defa)
	Osman (2 defa)	David (1 defa)	Harkov (1 defa)
	Aşiq Ümer (6 defa)	Gamzatov (1 defa)	Krasnoyarsk (1 defa)
	Erecebova (1 defa)	Krilovğa (1 defa)	Nagasaki (1 defa)
	Mediyev (1 defa)	Matros (1 defa)	Neva (1 defa)
		Mayakovaski (1 defa)	Çili (Şili) (1 defa)
		Parnas (1 defa)	***
		Pinoçetniñ (1 defa)	Tatar (4 defa)
		Putilov (1 defa)	Gürce (1 defa)
			Qırımtatar (1 defa)
			Rum (1 defa)
			Rus (1 defa)

Şairin vatanı Kırım'a döndükten sonra kaleme aldığı "Tüşünce ve Qırımname-1" adlı kitaplarında kaleme aldığı şiirlerdeki kişi ve yer isimleri:

Şairin bu şiirlerinde göze çarpan husus Kırım, Kırım Tatarları ve onlara ait manevî kişi ve yer isimlerinin ön planda olmasıdır. Kırım Tatar tarihinde önemli yerleri olan *Asan Sabri Ayvazov*, *Bekir Sıtkı Çobanzade*, *Eşref Şemizade*, *Amdi Geraybay*, *Numan Çelebi Cihan*, *İsmail Gaspıralı* bunlara örnektir. "Qırım" ve Kırım'daki yer adları "*Aqmescit*, *Bağçasaray*, *Canköy*, *Aluşta*, *Kerç*, *Avcıköy*" da şairin şiirlerinde vurgulanmaktadır.

Şiir kahramanlarının isimleri	Kırım Tatar içtimaî hayatı ve tarihi ile ilgili kişi isimleri	Kırım ve dünya coğrafyasından yer isimler
Emiramet (12) Avaşerfe (9) Acimelek (3) Gülnaz (2) Abdulhayır (1) Abduraman (1) Abdülkerim (1)	Asan (44- Sabri Ayvazov) Bekir (11-Sıtkı Çobanzade) Geray (10) Eşref (8-Şemizade) Ayşe (7-Abdennenova) Asiye (6-saale) Geraybay (6-Amdi) Amdi (4-Geraybay) Cihan (3-Numan çelebi) Bektöre (2-Şevki) Gaspıralı (2-İsmail) Caferler (1-Seydamet Kırimer) *** Tatar (53) Dostmambet (8) Hansaray (6) Qırımtatar (4) Dilara (2-Bikeç) Çingiz (2-Cengiz Han) Abdulla (1-Tukay)	Qırım (77) Aqmescit (10) Bağçasaray (6) Canköy (2) Aluşta (1) Cambay (1) Ayuvdağ (1) Kerç (1) Avcıköy (1) *** Dobruca (7) Amerika (5) Kavkaz (4) Dunay (4) Arap (3) Avropa (2) Asiya (2-Asya) Gürci (2) Arabistan (2) Ermeni (2) Gürcistan (1) *** Dünya siyasetinden kişi adları Karamzin (1) Katarina (1) Grıgerenkö (1)

5.1.1.2. Sıfatlar

Sıfatlar, Şakir Selim'in isim ve fiillerden sonra en çok kullandığı kelime türüdür.

Şairin Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki sıfatlardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

bir (454 defa), bu (221 defa), er (65 defa), qara (53 defa), al (50 defa), eki (50 defa), soñki (45 defa), tatlı (43 defa), ilk (38 defa), biñ (37 defa), büyük (36 defa), yañı (33 defa), aq (29 defa), yavaş (29 defa), ulu (27 defa), on (21 defa), bütün (20 defa), temiz (20 defa), accı (19 defa), talğın (18 defa), gür (17 defa), keñ (16 defa), küçük (16 defa), açıq (15 defa), qaviy (15 defa), beyaz (14 defa), ikinci (13 defa), hoş (12 defa), qısqa (12 defa), tar (12 defa), tez (12 defa), sırlı (11 defa), yaman (11 defa), yüksek (11 defa), eyilik (10 defa), biñlep (9 defa), mavı (9 defa), paq (9 defa), sert (9 defa), acayip (8 defa), qızıl (8 defa), alçaq (7 defa), yeşil (7 defa), cömert (6 defa), deli (6 defa), eyi (5 defa), qocaman (5 defa), sarı (5 defa), adiy (4 defa), alevli (4 defa), merametsiz (4 defa), açuvsız (2 defa), açuvlı (2 defa), adsız (2 defa), acaip (2 defa), biñlerce (2 defa), iraq (2 defa), adaletli (1 defa), binbir (1 defa), biñler (1 defa), biñlernen (1 defa)

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki sıfatlardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

bir (357 defa), nice (99 defa), er (93 defa), yañı (39 defa), nasıl (29 defa), biñ (26 defa), qara (24 defa), büyük (23 defa), ilk (23 defa), güzel (22 defa), bütün (20 defa), aq (18 defa), eki (17 defa), ağır (16 defa), dört (16 defa), elli (10 defa), aruv (8 defa), bu (8 defa), eski (7 defa), kök (7 defa), ikinci (4 defa), aruvça (1 defa), biñlerce (1 defa), cartı (1 defa), carıq (1 defa), caş (1 defa), biñlerniñ (1 defa)

Burada dikkat çeken husus “bir” belirtme sıfatıdır. Kullanım alanı geniş olan bu sıfat, her iki gurp kelime kadrosunda da en çok tekrarlanan sıfattır. Ayrıca her iki grupta da niteleme sıfatlarının sayısının ve tekrar sayılarının çok olması dikkat çekicidir.

Şairin Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki niteleme sıfatlarından ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

qara (53 defa), al (50 defa), tatlı (43 defa), büyük (36 defa), yañı (33 defa), aq (29 defa), yavaş (29 defa), ulu (27 defa), temiz (20 defa), accı (19 defa), talğın (18 defa), gür (17 defa), keñ (16 defa), küçük (16 defa), açıq (15 defa), qaviy (15 defa), beyaz (14 defa),

hoş (12 defa), kısa (12 defa), tar (12 defa), tez (12 defa), sırlı (11 defa), yaman (11 defa), yüksek (11 defa), eyilik (10 defa), mavı (9 defa), paq (9 defa), sert (9 defa), acayıp (8 defa), kıvıl (8 defa), alçaq (7 defa), yeşil (7 defa), cömert (6 defa), deli (6 defa), eyi (5 defa), qocaman (5 defa), sarı (5 defa), adiy (4 defa), alevli (4 defa), merametsiz (4 defa), açuvsız (2 defa), açuvlı (2 defa), adsız (2 defa), acaip (2 defa),

“al” “ulu” gibi niteleme sıfatları, daha çok sovyet rejimi ve yeni dönemin hayatını anlatmak için tercih edilmiş kelimelerdir. “al” sıfatı “oktyabr” ekim ihtilâlini nitelemek için kullanıldığına da şahit olmaktadır. 1917 Ekim ihtilali sonrasında akarla kıvıllar arasındaki mücadeleyi Kıvıl Ordu kazanmış, yeni devlet kurmuştur. Şairin “(A-2) *Oktyabr*” şiirinde Ekim ihtilalinin dünyaya gerçeklik, saadet ve huzur getirmesini anlattığı bölüm şöyledir:

9. Al Oktyabr doğğan künü doğdı aqiqat,

10. Al Oktyabr doğğan künü doğdı seadet.

11. Şu kün kelse gönüllerde sevinç ola qat-qat,

12. Bayram etmek ür halqıma muqaddes adet.

“Ulu” sıfatı da “sovyet vatanını ve sovyet dönemini, Lenin’i” nitelediği örneklerle karşımıza çıkmaktadır. “(A-18) *İyun 30, 1978*” adlı şiirinde Rus kozmonotların başarısını anlatan şair, o yüzyılın başarılar dönemi olduğuna vurgu yapmaktadır:

1. Yigirminci asır!

2. Ey Ulu Devir!

3. Nice vaqiağa oldıñ sen saat.

4. Yalvarıp aytmayım,

5. Etem men emir:

6. Tiz çöküp sözümni diñle bu saat.

“(A-24) *Yeniseyim*” şiirinde şairin Lenin’i nitelerken “ulu” sıfatını kullandığını görmekteyiz.

5. Sayan dağı eteginde aqasıñ,

6. Can endirip üyken-üyken GESlerge,

7. *Ulu Lenin lampaların yaqasıñ,*
8. *Baht ve yarıq ketiresiñ evlerge.*

Şair, “(U-5) Kommünist” şiirinde Lenin’i “Ulu dahi” olarak nitelendirmektedir:

1. *Kommünist kimdir, dep sorsalar menden,*
2. *Cevap berir edim şöyle sözlernen;*
3. *Kommünist -Leninniñ tiri qanıdır,*
4. *Ulu daiymizniñ ölmez şanıdır.*

Şair, çok sevdiği ve pek çok şiirini de Kırım Tatarcasına tercüme ettiği Rus şair ve yazarı Puşkin için de bu sıfatı kullanmaktadır. Şakir Selim, şair olmak isteyen bir manzumeci dostunun ağzından onun yaşadıklarını anlattığı “(D-37) *Men Nasıl Şair Oldum*” şiirinde Puşkin’i şöyle ifade eder:

29. *Keregi iç bitmegen*
30. *Ailege baş edim.*
31. *Ulu şair Puşkinday*
32. *Şair olmaq istedim.*

“yañı” niteleme sıfatı komünizmin gelmesiyle değişen hayatı ve yeni başlangıçları anlatırken şaire araç olmuştur. Yeni düzen, yeni nesiller, yeni hayat gibi kavramlar da geçmektedir. “(A-7) *Abakan Tayşet*” şiirinden örnek:

9. *Alıştıq ep yañı yollar qurmaga,*
10. *Ögrendik özenler suvın burmağa.*
11. *Ketirsın Vatanğa baylıq ve şöret*
12. *Taygada kurulğan «Abakan-Tayşet»!*

“(D-4) *İşçi Oğlu*” şiirinde işçi bir babanın oğluyla olan münasebeti anlatılırken Rus kozmonotlara da atıf yapılır:

17. *«Ustaz», deyler, «baba», deyler sayğinen,*
18. *Bildim, kökten engen yañı kosmonavt.*

19. *Bildim, yapqan o buzqıran elinen,*
 20. *Bildim, onıñ emeginen saf ayat.*

Şairin Kırım’da kaleme aldığı şiirlerdeki niteleme sıfatlarından ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

yañı (39 defa), qara (24 defa), büyük (23 defa), güzel (22 defa), aq (18 defa), ağır (16 defa), aruv (8 defa), eski (7 defa), kök (7 defa), aruvça (1 defa), cartı (1 defa), carıq (1 defa), caş (1 defa).

Daha önceki şiirlerinde şair tarafından sovyet hayatını tanımlamada da kullanılan “yañı” niteleme sıfatı, şairin vatanı Kırım’a dönmesiyle birlikte burada kurulacak yeni hayatı anlatmada, kökleriyle kavuşacak nesilleri ifade etmede kullanılır olmuştur.

“(T-17) *Qırım Cennet Degil, Dostlar*” şiirinde sürgünden önen halkın sıkıntıları anlatılmış, “*yeni neslin*” vatana gelerek yeniden vatan olabilmesi için kökleriyle bağ kurması gerektiği ifade edilmiştir.

41. *Qayıp kele saña, yañı*
 42. *Can berecek tamırıñ.*
 43. *Şu tamırıñ ile bağı*
 44. *Er bir ğıdañ, er sırıñ.*

Şair, “(T-19) *Meraba Gençlik!*” şiirinde de sürgünden Kırım’a gelebilen yeni nesle seslenirken şu ifadelerle yer verir:

1. *Meraba, ey, yurtqa kelgen yañı nesil, meraba!*
 2. *Meraba, ey, baar kibi yañı fesil, meraba!*

“(Q1-4) *Perde Açıla*” şiirinde de yeni nesillerin vatana gelip kök salması anlatılırken “yañı tamır at-” ifadesi kullanılır:

1. *Ömrüñ gizli edi perde artında,*
 2. *Halqım, köterile bugün şu perde.*

3. *Yañi tamır attıñ ana yurtıñda.*
4. *Tamırlar öse tek temelli yerde.*

“(Q-7) *Aydınız Gençler!*” şiirinde de vatan Kırım’da doğan nesiller için yañı sıfatının kullanıldığını görmekteyiz.

5. *Vatanda doğğan yañı nesilmiz.*
6. *Nesiller tamırı yurtta kesilmez.*

5.1.1.3. Zamirler

Şairin Özbekistan’da kaleme aldığı şiirlerdeki kişi zamirleri ve frekansları şöyledir: men (464 defa), sen (438 defa), o (354 defa), biz (150 defa), siz (95 defa), olar (91 defa), kendi (20 defa), bular (4 defa).

Şairin Kırım’da kaleme aldığı şiirlerdeki kişi zamirleri ve frekansları şöyledir: biz (167 defa), men (95 defa), sen (91 defa), siz (78 defa), o (43 defa), olar (5 defa) kendi (10 defa).

Burada dikkatimizi çeken nokta, şairin Kırım’a dönmeden önce yazdığı şiirlerinde “men” zamiri, “biz” zamirinin üç katı kadar olmasıdır. O dönemdeki şiirlerinde muhteva olarak kendini, ailesini, kendisinin hayata bakış açısını oldukça işleyen şair, Kırım’a döndükten sonra muhteva ağırlığını Kırım’daki siyasî ve içtimaî meselelere vermiştir. Bu durumun şiirlerindeki tezahürü de şairin Kırım’da kaleme aldığı şiirlerde “biz” zamirinin “men” zamirinin yaklaşık iki katı olarak yer alması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Şairin Özbekistan’da kaleme aldığı şiirlerdeki diğer zamirler ve frekansları şöyledir:

ne (205 defa), kim (116 defa), kimdir (7 defa), nedir (8 defa), birev (5 defa), biri (19 defa), qaysı (4 defa), birisi (5 defa), episi (15 defa), er kes (11 defa), neler (10 defa), nelerdir (3 defa), nelerge (1 defa), nelerni (2 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki diğer zamirleri ve frekansları şöyledir:

birev (6 defa), ne (51 defa), kimse (51 defa), kim (50 defa), qayda (37 defa), biri (23 defa), biri (21 defa), epsi (20 defa), episi (20 defa), epimiz (6 defa), epiñiz (5 defa), qaysı (3 defa), bazısı (1 defa), anav (1 defa) anavısı (1 defa).

5.1.1.4. Fiiller

Şakir Selim, şiirlerinde toplam 3.178 fiil kullanmıştır. Bunların birbirinden farklı olanlarının sayısı 301'dir.

Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

ol- (466 defa), de- (210 defa), kel- (196 defa), kör- (129 defa), yaşa- (96 defa), ber- (84 defa), baq- (80 defa), ayt- (76 defa), qal- (75 defa), keç- (73 defa), ket- (70 defa), tur- (62 defa), al- (59 defa), yan- (57 defa), iste- (47 defa), yat- (44 defa), bekle- (38 defa), aç- (37 defa), diñle- (36 defa), sev- (35 defa), añla- (34 defa), unut- (34 defa), inan- (33 defa), kerek- (32 defa), söyle- (28 defa), kir- (27 defa), kül- (26 defa), ur- (26 defa), oyla- (25 defa), tut- (25 defa), qoy- (24 defa), dayan- (23 defa), kes- (22 defa), yür- (22 defa), ağla- (21 defa), ketir- (21 defa), körün- (21 defa), qur- (19 defa), toqta- (19 defa), yaz- (19 defa), yuqla- (19 defa), doğur- (18 defa), oşa- (18 defa), toy- (18 defa), tüş- (18 defa), sora- (17 defa), duy- (17 defa), qayt- (17 defa), taşla- (17 defa), uç- (17 defa), eşit- (16 defa), oyna- (16 defa), saqla- (16 defa), başla- (15 defa), söñ- (15 defa), qat- (14 defa), rastkel- (14 defa), sıq- (14 defa), titre- (14 defa), dolan- (13 defa), iñle- (13 defa), kez- (13 defa), qaldır- (bıraq-) (13 defa), qorq- (13 defa), peyda ol- (12 defa), saç- (12 defa), afu et- (11 defa), hatırla- (11 defa), otur- (11 defa), dal- (10 defa), köster- (10 defa), küreş- (10 defa), oqu (10 defa), sevin- (10 defa), tik- (10 defa), coy- (9 defa), köteril- (9 defa), añ- (8 defa), ağar- (7 defa), köter- (7 defa), oylan- (7 defa), tüşün- (7 defa), yağ- (7 defa), acı- (6 defa), cenkleş- (6 defa), qarış- (6 defa), qara- (5 defa), cıy- (5 defa), deñiş- (5 defa), qoş- (5 defa), qurtar- (5 defa), ağır- (4 defa), coş- (4 defa), horlan- (4 defa), küt- (4 defa), maqta- (4 defa), ota- (4 defa), qazan- (4 defa), aldan- (3 defa), küy- (3 defa), mahv ol- (3 defa), olamam (3 defa), olama- (6 defa), olalmadım (3 defa), qaz- (3 defa), abın- (sürün-) (2 defa), aldat- (2 defa), alevlen- (2 defa), körüş- (2 defa), maqtan- (2 defa), qarğa- (2 defa), abayla- (1 defa), adaş- (1 defa), ada- (1 defa), afır- (1 defa), afsuslan- (1 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

qal- (132 defa), bil- (24 defa), de- (102 defa), et- (72 defa), ket- (67 defa), ayt- (65 defa), qayt- (57 defa), kör- (62 defa), bol- (57 defa), yaşa- (47 defa), kel- (48 defa), ber- (40 defa), keç- (40 defa), al- (39 defa), tur- (38 defa), iste- (32 defa), baq- (28 defa), sev- (27 defa), kül- (26 defa), ağla- (25 defa), yan- (24 defa), añla- (23 defa), unut (21 defa), bit- (20 defa), doğ- (19 defa), diñle- (18 defa), añ- (18 defa), yür- (17 defa), bat- (17 defa), kir- (16 defa), bar- (16 defa), başla- (15 defa), yet- (15 defa), körün- (14 defa), yat- (14 defa), ol- (13 defa), hatırla- (13 defa), eyle- (12 defa), bas- (12 defa), qurtar- (11 defa), köster- (11 defa), keç- (10 defa), kerek- (10 defa), köter- (10 defa), dayan- (9 defa), söyle- (9 defa), aç- (8 defa), aş- (8 defa), inan- (7 defa), tut- (7 defa), as- (7 defa), eşit- (6 defa), yağ- (5 defa), cıla- (4 defa), cet- (4 defa), bekle- (3 defa), kes- (3 defa), cav- (2 defa).

Bu fiiller içinde gözümüze çarpan nokta, şairin Özbekistan'da yazdığı şiirlerinde 466 defa “ol-” fiilini; Kırım'a döndükten sonraki şiirlerinde ise, 57 defa “bol-” fiilini ve 13 defa “ol-” fiilini kullanmış olmasıdır.

Şair, “ağla-” fiilini Özbekistan'da yazdığı şiirlerinde 21 defa, Kırım'a döndükten sonraki şiirlerinde ise “ağla-” fiilini 25 defa; ağla- anlamındaki “cıla-” fiilini 4 defa kullanmıştır.

Şairin Kırım'a döndükten sonraki şiirlerinde bazı fiillerin hem y'li hem c'li şekillerini de bir arada kullanması dikkat çekicidir: yet- (15 defa) / cet- (4 defa); yağ- (5 defa) / cav- (2 defa).

“coy- (9 defa), cıy- (5 defa)” fiillerinin bu şekillerine ise, şairin Özbekistan'da yazdığı şiirlerinde rastmaktadır.

5.1.1.5. Zarflar

Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki zarflardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

iç (hiç-81 defa), bugün (74 defa), pek (70 defa), pek (70 defa), öyle (51 defa), endi (51 defa), eñ (50 defa), an (44 defa), niçün (40 defa), ep (hep-35 defa), az (30 defa),

qaydan (23 defa), alâ (21 defa), artıq (21 defa), saba (21 defa), neçün (20 defa) qayda (20 defa), kimerde (12 defa), yarın (11 defa), ahır (8 defa), kimer (5 defa), qaçan (3 defa), qışta (3 defa), küzde (2 defa), nerede (1 defa), küzgece (1 defa)

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki zarflardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

iç (hiç)(53 defa), bugün (48 defa), böyle (46 defa), pek (30 defa), hep (27 defa), mında (20 defa), artıq (18 defa), eñ (15 defa), niçün (15 defa), endi (13 defa), evel (13 defa), anda (6 defa), niçin (4 defa), niçündür (1 defa).

5.1.1.6. Bağlaçlar

Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki bağlaçlardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

de (227 defa), ve (198 defa), da (151 defa), tek (85 defa), ile (63 defa), kene (63 defa), em (41 defa), amma (40 defa), ya (32 defa), ki (30 defa), lâkin (23 defa), eger(20 defa), sanki (14 defa), faqat (13 defa), kâ (12 defa), yoksa (6 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki bağlaçlardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

da (116 defa), de (110 defa), ve (69 defa), tek (48 defa), ya (44 defa), ile (24 defa), amma (24 defa), em (20 defa), kene (18 defa), ki (15 defa), lâkin (4 defa), ancaq (5 defa), eger (3 defa), yoqsa (2 defa), faqat (1 defa).

Bağlaçlar gözümüze çarpan bir husus, iki grupta da en çok kullanılan bağlaçların ilk dördünün “da, de, ve, tek” olmasıdır.

5.1.1.7. Edatlar

Şain Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki edatlardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

dep (147 defa), kibi (119 defa), için (101 defa), degil (88 defa), soñ (70 defa), bile (48 defa), daa (46 defa), ise (36 defa), qadar (21 defa), evel (20 defa), aqqında (11 defa), işte (8 defa), sayın (7 defa), başlap (5 defa), doğru (4 defa), qarşı (4 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki edatlardan ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

dep (157 defa), kibi (73 defa), degil (54 defa), içün (47 defa), daa (43 defa), soñ (43 defa), başka (25 defa), degen (16 defa), qadar (14 defa), işte (14 defa), bile (8 defa), aqqında, (2 defa), doğru (2 defa), daha (1 defa).

5.1.1.8. Zarf-fiiller

Şairin Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki zarf-fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

-p / - (Ip)

olıp (69 defa), etip (20 defa), baqıp (19 defa), kelip (14 defa), alıp (14 defa), körip (10 defa), açıp (9 defa), tutıp (9 defa), sevip (8 defa), berip (7 defa), içip (6 defa), oynap (6 defa), köterip (5 defa), ağla-p (4 defa), keçip (4 defa), külip (4 defa), siñip (4 defa), tizilişip (4 defa), beklep (4 defa), iñlep (4 defa), yaşap (4 defa), coyıp (4 defa), oylap (4 defa), kezip (3 defa), kirip (3 defa), serilip (3 defa), istep (3 defa), oqup (3 defa), qorqıp (3 defa), alevlenip (2 defa), kögerip (2 defa), seslenip (2 defa), sevinip (2 defa), silip (2 defa), tizip (2 defa), sögip (2 defa), tüşünip (2 defa), tütetip (2 defa), yetip (2 defa), yürüp (2 defa), egip (2 defa), avelep (2 defa), bellep (2 defa), diñlep (2 defa), eylep (2 defa), körüp (2 defa), parıldap (2 defa), ağırtıp (1 defa), açuvlanıp (1 defa), adımlap (1 defa), aldap (1 defa), irip (1 defa), iyip (1 defa), kötürüp (1 defa), kösterip (1 defa), köterilip (1 defa), sevinişip (1 defa), tutuşıp (1 defa), külüp (1 defa), küyüp (1 defa).

-ĞANDA:

alğanda (6 defa), olğanda (5 defa), kelgende (5 defa), qalğanda (4 defa), doğğanda (3 defa), yanğanda (3 defa), yırlağanda (3 defa), keçkende (3 defa), açqanda (2 defa), oquğanda (2 defa), sağığanda (2 defa), körgende (2 defa), ketkende (2 defa), küreşkende (2 defa), ayılğanda (1 defa), darqalğanda (1 defa), oturğanda (1 defa), eksilgende (1 defa), coşqanda (1 defa), kezkende (1 defa) körüşkende (1 defa), kötergende (1 defa), köstergende (1 defa).

-ken:

yaşarken (2 defa), bitken (2 defa), oqurken (1 defa), alırken (1 defa), börterken (1 defa), turarken (1 defa), uyanırken (1 defa).

-ArAQ:

olaraq (6 defa), ataraq (3 defa), aındıraraq (2 defa), yanaraq (2 defa), açaraq (1 defa), coşaraq (1 defa).

-mAdAn:

etmeden (2 defa), toqtamadan (1 defa), bildirmeden(1 defa), bilmeden (1 defa)

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki zarf fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

-p / -(I)p

Etıp (28 defa), baqıp (18 defa), sallap (11 defa), alıp (10 defa), qalıp (7 defa), yaşap (7 defa), añlap (6 defa), ağılap (6 defa), berip (6 defa), bolıp (5 defa), körip (5 defa), sallap (4 defa), taşlap (4 defa), aytıp (3 defa), içip (3 defa), sağınıp (2 defa), cetip (2 defa), yuqlap (2 defa), birleşip (2 defa), bitip (2 defa), yapıp (2 defa), sevip (1 defa), bilip (1 defa).

-ĞANDA:

turğanda (4 defa), kelgende (3 defa), qalğanda (2 defa), etkende (2 defa), degende (2 defa), aytqanda (2 defa), alğanda (2 defa), cürgende (2 defa), qalmağanda (1 defa), bolğanda (1 defa), cetkende (1 defa), qurumağanda (1 defa), sayğanda (1 defa), sağığanda (1 defa), qararğanda (1 defa), qurulğanda (1 defa), bolğanda (1 defa).

-ken

alırken (1 defa), yatarken (1 defa).

5.1.1.9. Sıfat-fiiller

Şairin Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki sıfat-fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

olğanın (13 defa), degen (12 defa), olğanı (6 defa), olmağan (6 defa), körmegen (4 defa), doğğanın (2 defa), qalğanı (2 defa), qalğanım (2 defa), yaşağanım (2 defa), keçmişine (2 defa), olğanlar (2 defa), sevgenime (2 defa), açqanım (1 defa), açqanına (1 defa), açqanına (1 defa), alğanım (1 defa), alğanıñnı (1 defa), doğğanıma (1 defa), olğanım (1 defa), olğanıñ (1 defa), olğanıñday (1 defa), olğanını (1 defa), oquğanıñda (1 defa), qalğanımız (1 defa), qalğanın (1 defa), qalğanıñ (1 defa), qalğanıña (1 defa), qalğanını (1 defa), kelgeniçün (1 defa), kelgenin (1 defa), kelgeniñe (1 defa), körgenge (1 defa), körgenim (1 defa), körgenimni (1 defa), yaşağanıçün (1 defa), keçmişini (1 defa), olğanlarğa (1 defa), olmağanday (1 defa), sevgenim (1 defa), sevgenimçün (1 defa), sevgeninden (1 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki sıfat fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

qalmağan (9 defa), körgen (7 defa), degen (6 defa), bilgen (4 defa), ayılğan (3 defa), aqıp (3 defa), sevgen (2 defa), sevgenimçün (2 defa), degenay (2 defa), degenim (2 defa), degenlerniñ (2 defa), bolğanın (2 defa), bilmegen (2 defa), aytqanıñnı (2 defa), ayılmağan (2 defa), cürgen (2 defa), qaldırğan (1 defa), qalğanı (1 defa), qalğanın (1 defa), sevgenlerniñ (1 defa), etkenniñ (1 defa), degeniday (1 defa), degenleri (1 defa), degeni (1 defa), degenin (1 defa), degeniñ (1 defa), degenlerge (1 defa), bolmağan (1 defa), bilmegeni (1 defa), bilgenleri (1 defa), aytqanları (1 defa), aytqanın (1 defa), körgenleriñ (1 defa), körgenin (1 defa), körgenlerim (1 defa), kelgenge (1 defa), kelgeni (1 defa), ketkenin (1 defa), ketkenlerni (1 defa), alğanı (1 defa), alğanın (1 defa), aqızıp (1 defa).

5.1.1.10. İsim-fiiller

Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki isim-fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

yaşamaq (15 defa), yaşav (15 defa), olmaq (10 defa), kelüviñ (6 defa), körmek (6 defa), bermege (5 defa), ketmek (5 defa), olmaqnı (4 defa), açmağa (3 defa), oluvı (3 defa), sevmek (3 defa), yürmek (3 defa), bermek (3 defa), bilmek (3 defa), yaşamağa (3 defa), dayanmaq (2 defa), olmağa (2 defa), oquv (2 defa), söylemek (2 defa), beslemek (2 defa), beslemekni (2 defa), yaşama (2 defa), keçmek (2 defa), körüniş (2 defa), köstermek (2 defa), kötermek (2 defa), külüşüñ (2 defa), küreşmege (2 defa), küreşmekten (2 defa), aqlamaq (1 defa), aytmağa (1 defa), defa), aytmaq (1 defa), baqmaq (1 defa), baqmaqçün (1 defa), burmağa (1 defa), burmaq (1 defa), coşturmaqçün (1 defa), maqtav (1 defa), maqtavdan (1 defa), maqtavlardan (1 defa), maqtavnen (1 defa), olmaqçün (1 defa), olmasına (1 defa), oluv (1 defa), oluvdan (1 defa), sevmekni (1 defa), söylemege (1 defa), söylemekçün (1 defa), söylenüviñ (1 defa), bilmekçün (1 defa), yaşamaqçün (1 defa), yaşamaqnı (1 defa), ketmekçün (1 defa), ketmege (1 defa), kezmekten (1 defa), körüşüv (1 defa), küreşmek (1 defa), küreşmekçün (1 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki isim fiillerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

etmege (3 defa), körmege (3 defa), almağa (3 defa), etmek (2 defa), etmekçün (2 defa), aytmağa (2 defa), ketmek (2 defa), barmağa (2 defa), qalmağa (1 defa), qalmasına (1 defa), sevmege (1 defa), aqlamağa (1 defa), qalmaq (1 defa), körüşüv (2 defa), tiklenüv (1 defa), almaqtan (1 defa), aydamaq (1 defa), boldurmaqniñ(1 defa), doğurmaqtan (1 defa).

5.1.1.11. Ünlemler

Şairin Özbekistan'da kaleme aldığı şiirlerdeki ünlemlerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

ey (130 defa), ah (59 defa), ay (40 defa), mına (19 defa), ebet (19 defa), oy (11 defa).

Şairin Kırım'da kaleme aldığı şiirlerdeki ünlemlerden ve frekanslarından örnekler aşağıda gösterilmektedir:

ey (69 defa), ya (44 defa), ah (37 defa), ebet (18 defa)

5.2. Edebî Sanatlar

Edebî eserlerin ifâde gücünü arttırıp kuvvetlendiren, okuyunun duygu, düşünce ve hayâl dünyasında heyecanlar uyanmasına vasita olan edebî sanatlar, yazar ve şairlerin gönül kapıları açan anahtarlardır. Sanatların eserlerde kullanılmasında gelenekten getirilen tecrübeler kadar, sanatçıların içinde bulunduğu psikolojik ve sosyolojik hâller de belirleyici bir unsurdur. Şakir Selim'in yetiştiği dönem ve tarihî olgular göz önüne alınarak bakıldığında, şiirlerinde gözümüze çarpan edebî sanatlar ve bazı örneklerini şöyle sıralayabiliriz:

5.2.1. İstifham

Okuyucunun dikkatini çekmek, duygu ve düşünceleri daha etkili kılmak için bu duygu ve düşüncelerin soru biçiminde verilmesi şeklinde tanımlanan istifham, şairin şiirlerinde epey rastladığımız bir sanattır. Genellikle bilineni bilmezden gelme sanatı tecahül-i arif ile birlikte kullanıldığı dikkatimizi çekmiştir. Şair istifhamı hem aşk şiirlerinde sevdiğine sitem ederken, hem de içtimaî meselelerde okuyucuya bazı hâdiseleri hatırlatmak için kullanmıştır. Mesela şairin Uyanuv kitabındaki “*Kim Eken O (54)*”adlı şiirinde şair, sorduğu soruların cevabını bilmekte fakat bilmezden gelmekte ve soru yoluyla mânâyı kuvvetlendirmeye çalışmaktadır:

13. *Kim eken o büllür suvda saçlarını yaydırğan?*
14. *Köküsü üzre tellerini dalğalarğa saydırğan?*
15. *Feriştemi, Gülzademi, Şemsinurmu, Mahinu*
16. *Tolğun, tığız endamını salqın suvğa daldırğan?*
17. *Künciliknen seyir etip kökten baqqan Çolpanniñ*
18. *Közlerini qamaştırıp-qamaştırıp taldırğan?*

“(YD-18) *Bağçasaray*” şiirinde Bahçesaray şehrine soru soran şair, yirminci asrın merhametsizliğini, Bahçesaray’ın her zaman dertli olduğunu vurgulamaya çalışır:

9. *Yigirminci asırdan da merametsiz*
10. *Bir asırnı kördimeken bu Hansaray?*
11. *Tarihiñda oldımı yıl der(T-zametsiz?)*
12. *Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray.*

“(YD-33) *Bar Küçnen*” adlı poemasında anadilinde yazılmayan şiirlerden hayır gelmeyeceğini, şair ve vatandaş olarak öncelikle anadille okuyup yazılmasının ne kadar önemli olduğunun anlaşılması gerektiğine dikkat çeker. Bunun için de yine istifham sanatıyla kendine, şairlere ve vatandaşlarına soru yoluyla sitemde bulunur.

790. Merkezkomğa,

791. Minprosqa

792. bardıñmı, şair,

793. Yaş neslimiz

794. tuvğan tilde

795. oquyalma, dep?

796. Bu mesele

797. saña degil,

798. ayt, kimge dair?

5.2.2. Mecaz ve Semboller

Bir kelimenin, kendi anlamı dışında bir başka kelime yerine kullanılması sanatı olan mecaz; istiâre, kinâye, telmih gibi başka sanatlara da kaynak teşekkül etmektedir.

Mesela, mecazî kaynaklı olup herhangi bir nesne ya da varlığı anlatmak isterken doğrudan o nesne ya da varlığı söylemek yerine, o nesnenin bir parçasının ya da o nesne ile ilgili bir özelliğinin söylenmesi yoluyla nesneyi aktarma sanatı olan mecaz-ı mürsel, şairin eserlerinde eserinin adını zikredip şairi ya da yazarı kasetme şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Şair, Qırımname-I’de “(Q1-1) *Oquyucuma*” adlı şiirinde “Çobanzademizni oqup olmazsañ / Nomanzademizni oqup olmazsañ” mısraları söyleyip Bekir Sıtkı Çobanzade’nin eserlerini, Numan Çelebicihan’ın eserlerini anlatmak istemiştir:

25. *Çoban-zademizni oqup olmasañ,*

26. *Noman-zademizni oqup olmasañ,*

27. *Öz tuvğan yurtında kimsiñ ve nesiñ?*

28. *Ecel töşeginde yatqan milletsin...*

İsmail Bey Gasıpralı için Tüşünce kitabında “(T-15) *Bağışlav*” şiirini kaleme alan şair, şiirin aşağıdaki mırıralarında “Kök bayrak” yazarak Kırım Tatarlarının millî bayrağı, taraktamgalı bayrağı işaret etmiştir:

35. *Aqsızlıqlar yeksan olur, adaletli kün kelir,*
36. *Bütün Qırım üzerine kök bayraqlar qoyarmız!*

Şairin Özbekistan’a çıkan “Lenin Bayrağı” adlı gazetenin hatırası için kaleme aldığı «Lenin Bayrağı» *Ğazetasını Hatırlap*” şiirinde “*bayraqtan töredik ifadesi*” ile “Lenin Bayrağı” gazetesini anlatılmak istenmiştir.

1. *Arqadaşlar, biz çoqumuz şu «Bayraq»tan töredik,*
2. *Yımşaq yerde otursa da serbest bir kün körmedik.*

Şair, “(YD -18) *Bağçasaray*” şiirindeki “otuz eki ayyıldız” ile sürgünden önce Bahçesaray’da olan camiilere gönderme yapmaktadır.

5. *Çürük-Suv»niñ boylarında tamır atqan*
6. *Selbileriñ niçün ösmey, niçün qavray?*
7. *Otuz eki Ay-yıldızıñ qayda batqan?*
8. *Söyle baña, Bağçasaray, Bağçasaray.*

“(Q1-66) *Qadınlarğa Arzuhalim*” şiirinde “*Avcıköy’de doğsa bir insan*” sözleriyle Avcıköyde doğan İsmail Bey Gasıpralı hatırlatılmak istenmiştir.

1. *Ey, bizim qadınlar! Sizge şeref-şan,*
2. *Der edik, Avcıköyde doğsa bir insan!*
3. *Bu yurtniñ gülünü soldurmaycaq - siz,*
4. *Saf nesil doğurmaqtan boldurmaycaq - siz!*

“(T-1) *Tüşünce*” şiirinde şair, “Dünya bizge baqıp” derken de, dünya devletleri ve onların vatandaşlarını vurgulamaya çalışmıştır.

23. *Nasıl bir künlerge qaldıq, qardaşlar.*
24. *Bu uzun yollarla taldıq, qardaşlar,*
25. *Aman-aman bitip-yandıq, qardaşlar,*
26. *Közümüz ögünde sabiylər öle,-*
27. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
28. *bir köznen küle*

5.2.3. Teşhis ve intak

Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirtmektir. İnsan kişiliğinde canlandırılan bu varlıkları konuşurmaya da “intak” denir¹⁶². Şakir Selim’in iirlerinde dağ ve dere gibi tabiat unsurlarının, medresenin, su kaynaklarının kişileştirilmesine ve konuşturulmasına rastlamaktayız.

Şair “(Q1-19) Qızıltaşnıñ Asretlik Türküsü” adlı şiirinde Kırım’daki Ayuv-Dağ’a insanî vasıflar kazandırmış ve onu gamlı olarak nitelendirmiştir.

1. *... Sarsa da etrafın zumrüt bağça-bağ,*
2. *Mahzün deryasında ğamlı Ayuv-Dağ,*

Aynı şiirin devamında şair, dereye de insan vasıflarından “dertli” olmayı yüklemiştir.

16. *Ğurzufta can berdi «Dereli çeşme»,*
17. *O dertli dereniñ yanından keçme,*

“(T-3) Yaralanğan Türküler” şiirinde Kırım dağları insana benzetilip yüzünün solması ve vatan türküsü insanmış gibi düşünülüp yaralandığının söylenmesi de teşhis sanatına örnek olabilir:

9. *Güzel Qırım dağlarınıñ çırayı soldı,*
10. *Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.*

¹⁶² Dilçin, Cem. (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 419.

Şairin “(T-11) *Zincirli Medrese*” adlı şiirinde Zincirli Medrese insanlaştırılmış ve onun gözünden, zaman içinde başından geçenler anlatılmıştır. Şiirde hem teşhis hem intak sanatı bir arada kullanılmıştır. Zincirli Medrese konuşturulmuş, zincirlerinin paslandığı ve yaralandığı söylenmiş; zincirlere de insan vasıfları verilmiştir.

1. *-Zincirlerim pek totlandı*
2. *Zincirlerim yaralı.*
3. *Yoqtır maña alıp kelgen*
4. *Ne yolçıq, ne aralıq.*
5. *Dört divarım qaldı benim,*
6. *Men - "Zincirli medrese" ...*
7. *Ğam-yanıqlar aldı meni,*
8. *Dertlerim de ep öse.*

“(T-12) *Hansaray Kölgeleri*” şiirinde, Dilara Bikeç için yaptırılan ve Közyaş Çeşmesi olarak bilinen çeşme insanlaştırılmış, damla damla ağladığı ifade edilmiştir. “*Dilâranıñ çeşmesi*” ifadesiyle de parça-bütün ilişkisi kurulmuş, mecaz-ı mürsel sanatı yapılmıştır.

29. *Tamçı-tamçı ağlay ğarip*
30. *Dilâranıñ çeşmesi,*
31. *Asretlikten sim-siyarıp,*
32. *Coyğan bütün neşesin,*

Şair, “(T-16) *Bir Gecede*” adlı şiirinde yer yüzünü ve gökyüzünü insanlaştırmış, milleti ile birlikte onların da ağladığını söylemiştir. Ayrıca dağlarında kara bulutları şal edip bağladığını ifade etmesiyle de şair, dağlara da insan vasfı kazandırmıştır:

1. *Yer ağladı, kök ağladı, millet ağladı,*
2. *Üstümüzge yapırılıp keldi meşher kün.*
3. *Dağlar qara bulutlardan şallar bağladı,*
4. *Bir gecede taliylerge çekildi yekün.*

Œiirin devamında billur suların kanakları da “gözlerini yummak” ifadesiyle insanlaştırılmıştır.

5. *Bir gecede saibinden ayrıldı mekân,*
6. *Büllür suvlu çoqraqlarñ yumuldı közü;*

6. SONUÇ

1783'te Kırım Hanlığı'nın Ruslar tarafından ilhak ve işgal edilmesi, Kırım Tatarları için zorlu günlerin başlangıcı olmuştur. Kırım Tatarları içtimâî mânâda, 1883'te İsmail Gaspıralı'nın bütün Türk dünyasını "Dilde, fikirde, işde birlik" şiarı altında birleştirmeye çalıştığı "Tercüman" gazetesini çıkardığı zamana kadar karanlık bir dönem geçirmiştir.

19. yüzyıl Çarlık Rusyası hâkimiyeti altında yaşayan Türkler açısından pek çok siyasî ve içimâî gelişmelere sahne olmuştur. 1905'te Çarlık Rusyası Japonya'ya yenilince Çar, bir manifesto yayımlayarak meşrutiyet ilan etmiştir. Bu manifesto sonucu basın hayatında bazı haklar elde eden Kırım Tatarları ve Rusya hâkimiyetindeki Türkler gazete, dergi ve kitap neşriyatına başlamışlardır. Ancak 1917 İhtilâli ile Çarlığın yıkılması, yerine Bolşeviklerin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kurması yeni felâketleri de beraberinde getirmiştir. "Gulak" olarak adlandırılan rejim karşıtı pek çok aile Urallara sürgün edilmiş, 1937-38 Stalin'in aydın katliamları da bunun arkasından gerçekleşmiştir. 1940'tan sonra başlayan II.Dünya Savaşı bütün Türk dünyasını etkisi altına aldığı gibi Kırım Tatarlarının da kaderini değiştirmiştir. Savaş sonunda Kırım Tatarları haksız yere suçlanmış, 18 Mayıs 1944'te hayvan vagonlarına doldurularak vatanları Kırım'dan koparılıp Özbekistan'a ve Sibirya'ya sürgün edilmişlerdir.

1950'li yıllardan sonra Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu'nun liderliğinde başlayan millî mücadele sonucunda Kırım Tatarları, Özbekistan'da siyasî ve içtimâî gelişmeler yaşamaya başlamışlardır. 1 Mayıs 1957 tarihinde Taşkent'te Kırım Tatarcasıyla "Lenin Bayrağı" gazetesinin çıkmaya başlaması, 1968'de Nizami adına Taşkent Pedogoji Enstitüsü'nde Kırım Tatar Edebiyatı Bölümü'nün açılması, aynı yıl Gafur Gulam Neşriyatı bünyesinde Kırım Tatar yayınları bölümünün kurulması ve Kırım Tatarcası ile yılda 13-14 kitap neşredilmesi, bu dönem yaşanan gelişmelerdendir. Ayrıca 1976 yılında Kırım Tatarcasıyla yılda iki kez çıkarılan "Yıldız" almanağının 1980'de iki ayda bir çıkarılan "Yıldız" dergisine dönüştürülmesi ve genç yazarların burada eserlerini yayımlamaları gibi gelişmeler Kırım Tatar Edebiyatı'nın hareketlenmesine sebep olmuştur.

1942'de Kırım'da dünyaya gelen Şakir Selim de bütün Kırım Tatarları gibi, 1944'te henüz iki yaşındayken vatanından sürgün edilmiştir. Özbekistan'da büyüyen ve eğitim gören şair, yukarıda zikredilen hadiselerin içinde yetişmiştir. Altı yaşında köydeki

ilkokula başlamış, 1958’de ortaokulu bitirmiş, Semerkant’ta öğretmen okulunda öğrenim görmüştür. İki yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Sibiryaya asker olarak gönderilmiştir. 1965 yılında Semerkant Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nin Rusça bölümüne girmiş ve 1971’de buradan mezun olmuştur.

İlk şiirleri 1963’te Kırım Tatarlarının Taşkent’te çıkarttığı “Lenin Bayağı” adlı gazetede yayımlanmıştır. Şakir Selim’in 1974’de “Aqbardağ”, 1979’da “Duyğularım”, 1982’de “Sevgi Alevi”, 1986’da “Uyavuv”, 1990’da “Yellerini Dinle” adlı şiir kitapları Özbekistan’da Gafur Gulam adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı tarafından, Taşkent’te neşredilmiştir.

Şairin incelediğimiz “Aqbardağ”, “Duyğularım”, “Sevgi Alevi”, “Uyavuv”, “Yellerini Dinle”, “Tüşünce”, “Qırımname-I” adlı yedi şiir kitabındaki 347 şiirin 232’si dörtlük, 32’si beyit nazım birimiyle kaleme alınmıştır. Dörtlülle yazılmış olan şiirlerinde tek dörtlükten yetmiş iki dörtlüğe kadar değişen bend düzeni bulunmaktadır.

Şairin şiir kitaplarında “Gazeller” başlığı altında aşk, sevgi ve sevgiliye karşı hissedilen sitem, özlem gibi konuları içeren şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirler beyitler hâlinindedir ve hece ölçüsünün 15’li, 16’lı gibi uzun kalıplarıyla yazılmıştır. Bu şiirlerinde Arapça ve Farsça tamlamalara, terkiplere yer vermiştir.

Şair annesini küçük yaşta kaybedince şiir yazmaya onun hasretiyle başlamıştır. Askerdeyken edindiği izlenimleri ve çevresinde olup biteni kaleme döken şair, o dönemde sovyet vatani, askerlik, aşk ve lirik duygularını şiirleştirmiştir. 1989’da Kırım’a dönmeden önce yazdığı şiirlerinde ailesi, annesi, sevdiği kişiler, hayat kavgası ve 1917 Oktyabr (Ekim) ihtilâli gibi konulara yer vermiştir.

Kırım Tatar Edebiyatı’nda önemli bir yeri olan Eşref Şemizade ile tanışmasını hayatının dönüm noktalarından biri olarak değerlendiren şair, onu yâd eden şiirler yazmış, onun adına ve eserlerine zaman zaman şiirlerinde yer vermiştir. Bu dönemde Lenin Bayrağı gazetesinde yazılar yazan şair, Kırım Tatarlarıyla ilgili meseleleri şiirlerinde açıkça yazmaktan ziyade bazı sembollerle anlatmaya çalışmıştır. Numan Çelebi Cihan, Bekir Sıtkı Çobanzade gibi tarihî öneme sahip kişileri, onların eserlerinden bazı kelimelerle okuyucularına hatırlatmıştır. Onların yanında II. Dünya Savaşında Rus ordusunda pilot

olan Kırım Tatarı Amet Han Sultan ve partizan Alime Abdennova gibi kişileri de şiirlerine konu etmiştir. Ayrıca Kırım Tatar yırcılarına, ressamlarına da şiirler yazmıştır.

Şair Selim, dünya edebiyatından da eserler okuyup bunlardan bazılarını Kırım Tatarcasına tercüme etmiştir. Şiirlerinde Puşkin, Lermantov, Mayakovskiy gibi Rus şairlerini ve yazarlarını da okuyucusuna hatırlatmayı ihmal etmemiştir. Onlar için de şiirler kaleme almıştır.

Türk Dünyasının önde gelen şair ve yazarlarını takip eden şair, Kazan Tatarı Abdullah Tukay'ın şiirlerinin birkaçını Kırım Tatarcasına aktarmıştır. Ayrıca onun şiirlerine nazireler yapmış ve bazı şiirlerinde onun şiirlerinden mısraları alıntı olarak kullanmıştır. Şiirlerinde dibacelere, alıntılara yer vermeyi hayli seven şair, Özbek şairi Çolpan'dan, Türkiye'deki şairlerden Nazım Hikmet'ten, Mevlâna'dan, Arif Nihat Asya'dan ve Mehmet Akif'ten alıntılar yapmıştır. Türkiye'den Nazım Hikmet ile ilgili iki şiir kaleme almıştır.

II. Dünya Savaşı, şairin şiirlerinde mühim yer tutmaktadır. Savaş hakkında yaklaşık yirmi şiirden oluşan ve Kırım Tatar şairi Irgat Qadır'ın gözünden ailesiyle mektuplaşmalarını da içeren “Tur Arqadaş” adlı poemayı kaleme almıştır. Ayrıca savaş sırasında Japonya'daki Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine atılan atom bombasının yarattığı faciayı şiirlerinde işlemiştir. Bloka'da günleri diye bilinen ve savaş sırasında yaklaşık 300 gün süren açlık günlerini de “Leningrad Şiirleri” başlığı altında “En Küneşli Şeer”, “Çavdar Ötmegi”, “Piskaröv Kabristanı” şiirlerinde anlatmıştır. Şair, yaşadığı coğrafyaya hayli uzakta olan Nikaragua ve Şili gibi ülkelerin 1940 ve sonrasında yaşadığı siyasî gelişmelerini, o ülkelerin sanatçılarına ve liderlerine de atıflar yaparak şiirlerine taşımıştır.

1980'lerin sonlarına doğru Sovyet Rusyasının içe dönük ve dış dünya ile iletişime kapalı olan siyaset anlayışının değişmesi edebiyat dünyasını da etkilemiştir. 1989'da “Bar Küçnen” adlı poemasını kaleme alan şair, şiirinde artık her şeyin değiştiğini dile getirmiştir. Kırım Tatarlarının da kendi hakları için bu değişen durumla birlikte, daha çok güçleneceğini ve bu mücadelede birlikte hareket edilmesi gerektiğini söylemiştir. 1989'da vatani Kırım'a dönebilen şair, pek çok hadiseye şahit olmuştur ve bunları şiirlerine yansıtmaya başlamıştır. Şair, 1990'da “Yellerni Diñle” kitabını Özbekistan'da bastırmıştır. Bu kitabında yer alan “Yaralanğan Türküler” ve “Adları Silingen Köyler” şiirlerinde Kırım

Tatarlarının Kırım'a döndüklerinde karşılaştığı zorlukları, yaşadıkları siyasî ve içtimâî hadiseleri işlemiştir. Kırım Hanlığı'nın tarihî başkenti Bahçesaray'ın eski günlerinden, hâlinden eser kalmamasını, sürgünden sonra şehrin başına gelenleri de "Bahçesaray" şiirinde anlatmıştır.

1996'da "Tüşünce", 2006'da "Qırımname-I" adlı kitaplarını neşreden şair, diğer yandan "Yıldız" dergisinin editörlüğünü üstlenmiştir. Şair, 1990'larda Kırım Tatar Millî Hareketinin de içinde yer almış, Kırım'da çıkarttığı bu iki kitabında da lirik aşk şiirlerinden çok Kırım Tatarlarının içtimâî meselelerini, siyasî problemlerini, gelecekleri hakkında fikirlerini dile getirmiştir. Onun "Tüşünce" adlı şiiri, Türkiye'de düzenlenen Kutlu Doğum Haftası şiir yarışmasında birinci olmuştur. Şair, "Qırım Cennet Degil Dostlar" şiirinde Kırım Tatarlarının vatanlarına döndüklerinde karşılaştıkları "barınma, anadille eğitim, sağlık, insan hakları" gibi siyasî ve içtimâî mevzuların vaziyetini ortaya koymuştur. "Sos!" ve "Tuvğan Tilim" gibi şiirlerinde Kırım Tatarcasının içinde bulunduğu tehlikeyi gözler önüne sermeye çalışmıştır. "Bir Gecede", "Kün Siyardı" gibi şiirlerinde ise, 18 Mayıs 1944 sürgününü anlatmıştır. Sürgünün Kırım Tatarlarının üzerindeki tesirini okuyusunun gözünde canlandırmaya gayret sarf etmiştir. "Ev" şiirinde, sürgünden dönen şairin vatanında tutunma çabası ve Kırım Tatarlarının yerleşim meselelerini işlemiştir. "Qırımlı Şairler" şiiri ile geçmişten bugüne kronolojik bir anlatımla Kırım Tatar Edebiyatında yer alan şair ve yazarlar hakkında bilgileri okuyucularına sunmuştur.

Şiirlerinde sembolik anlatımlara yer veren şair, anlatmak istediklerini somutlaştırarak, bazen parça-bütün ilişkisi etrafında eser-şair hatırlatması yapmıştır. Şairin Özbekistan'da neşrettiği kitaplarında Kırım ve Kırım Tatarlarıyla ilgili konulara az değinilmiştir. Bu konular ifade edilirken kişilerin ya adları, ya eserleri ya da onları çağrıştıracı sembol kelimeler seçilmiştir. Kırım'a döndükten sonraki şiirlerinde Kırım ve Kırım Tatarlarıyla ilgili konulara epeyce yönelen şair, bu üslûbunu devam ettirmekle birlikte teşhis ve intak sanatını da üslûbuna katmıştır. Mesela, "Zıncırlı Medrese" şiirinde medreseyi konuşurmuş ve onun başından geçenleri anlatmıştır.

Didaktik bir üslûbu da olan şair, şiirlerinde tarihî kişileri, hadîseleri, belli tarihleri vurgulayıp okuyucusunu bilgilendirmeye çalışmıştır. Meselâ "Kara Özencik" şiirinin yanına tarih yazar ve bu tarih Puşkin'in öldüğü tarihtir. "Kara Özencik" de Puşkin'in kenarında yaralanıp sonradan öldüğü nehrin adıdır. Şiirlerinde, "Caferler, Numanlar,

Bekirler, Eşrefler, Mehdiler, Aşıqlar, Avcıköy’de doğğan küneş” gibi ifadeler kullanarak Kırım Tatarlarının tarihî, siyasî ve içtimaî hayatında önemli rol üstlenmiş şahsiyetlere dikkat çekmek istemiştir. Ayrıca, Kırım Tatarlarının devlet sembolü “Kök bayraq” ve millî marşı “Ant etkenmen”i şiirlerinde vurgulamıştır.

Şairin *Aqbardağ*, *Duyğularım*, *Sevgi Alevi*, *Uyanuv*, *Yellerni Diñle*, *Tüşünce ve Qırımname-I* adlı şiir kitaplarında tekrar yer verdiği ve çeşitli şairlerin şiirlerinden Kırım Tatarcasına tercüme ettiği şiirlerini hariç tutarak incelediğimiz 347 şiirinde toplam 12.850 farklı kelime kullanılmıştır. Bunlardan 8.340’ı isim, 3.178’i fiil, 1.332’si edattır. Şakir Selim’in kelime dünyasının % 64.902’si isim, % 24.731’i fiil, % 10.365’i edattır. Bunların içinde birbirinden farklı olan kelimelerin 789’u isim, 294’ü fiil, 127’si edat olmak üzere toplamı 1.210’dur.

Şairin kelime dünyasında, onun yaşadıklarının tezahürünü görmek mümkün olmuştur. Mesela şair, “vatan” kavramını Özbekistan’da iken yayımladığı kitaplarında “Sovyet” vatani ile ilgili kullanırken, Kırım’a döndükten sonra vatani Kırım için kullanmıştır. “Kök bayraq”, Ant ve ant etmek” onun kimliğine sahip çıkışının bir göstergesi olmuştur.

Şairin Kırım’a döndükten sonar kaleme aldığı şiirlerinde dikkat çeken bir husus kelime başındaki y->c- değişimidir. Kırım Tatarcasının üç ağzından biri olan Noğay ağzında görülen bu değişim, şairin şiirlerinde bazı kelimelerin iki şekillerinin bir arada kullanılmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimelerin y’li kullanımlarının tekrar sayısı, c’li kullanımların tekrar sayısından fazladır: yurt (72 defa)-curt (11 defa), yol (68 defa)-col (5 defa), yer (54 defa)-cer (7 defa), yürek (48 defa)-cürek (8 defa), yıl (39 defa)-cıl (4 defa), yaş (26 defa)-caş (1 defa).

Kırım’a dönmeden önce yazdığı şiirlerinde şair, “men” zamirini, “biz” zamirinden üç kat fazladır. O dönemdeki şiirlerinde muhteva olarak kendini, ailesini, kendisinin hayata bakış açısını oldukça işleyen şair Kırım’a döndükten sonra muhteva ağırlığını Kırım’daki siyasî ve içtimaî meselelere vermiştir. Bu durumun şiirlerindeki tezahürü de şairin Kırım’da kaleme aldığı şiirlerde “biz” zamirinin “men” zamirinin yaklaşık iki katı olarak yer alması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Fiiller içinde gözümüze çarpan nokta şairin Özbekistan’da yazdığı şiirlerinde “ol-” fiilinin “bol-” şeklini kullanmamış ama “ol-” şeklini 466 defa; Kırım’a döndükten sonraki şiirlerinde bu fiilin “bol-” şeklini 57 defa ve “ol-” şeklini 13 defa kullanmış olmasıdır. Şair, Özbekistan’da yazdığı şiirlerinde “ağla-” fiilini 21 defa kullanmış; Kırım’a döndükten sonraki şiirlerinde ise “ağla-” fiilin 25 defa, “cıla-” fiilini 4 defa kullanmıştır. Şairin Kırım’a döndükten sonraki şiirlerinde bazı fiillerin hem y’li hem c’li şekillerini de bir arada kullanması da dikkat çekicidir: yet- (15 defa) / cet- (4 defa); yağ- (5 defa) / cav- (2 defa). Şairin Özbekistan’da yazdığı şiirlerinde “coy- (9 defa), cıy- (5 defa)” fiillerine rastmaktadır.

Şakir Selim, vatanından uzakta büyüüp yetişen, sovyet hayatının tesirinde hayatını idame ettirmeye çalışan, ama her şeye rağmen vatanı Kırım’ı gönlünde yaşayan ve unutmayan bir şairdir. Vatanı Kırım’a döndükten sonra Kırım’ın ve dönebilenlerin hâlini çok iyi gözleyip şiirlerine yansıtmıştır. Şair, şiirlerini, yeni nesilleri millî mevzularda uyarmak için bir araç olarak görmüştür. Şiirlerinde millî sembolleri, Kırım Tatar tarihine mâl olmuş kişileri, önemli yerleri ve hadiseleri işleyerek, yeni nesillere milli değerlerini aktarmaya çalışmıştır. Anadili, millî şuurun öğrenilmesinde ve gelişmesinde can damarı olarak görmüş onun gelişmesinin ve korunmasının önemini vurgulamak için şiirler yazmıştır. Aşk ve şahsî duygularını lirik bir üslûpla dile getiren şair millî mevzularını işlediği şiirlerinde didaktik bir üslûp benimsemiştir.

7. METİN-AKTARMA

AQBARDAQ ŞİİR KİTABI

DUYGULARIM TAŞQANDA YOLĞA ÇIQTIM (1)

1. *Yolğa çıqtım,*
2. *Menzilim uzaq.*
3. *Cayav yürsem yetecegimmi?*
4. *Çalbaş dağlar qarşımda ap-aq,*
5. *O dağlardan ötecegimmi?*
6. *Ah, yel kibi esse edim men,*
7. *Dağ-taşlarğa tırmaşmaz edim.*
8. *Doğrudan yol kesse edim men,*
9. *Uzaq yolnen sırdaşmaz edim.*
10. *Yel, boranday qozmaq isteyim,*
11. *Asırımni ozmaq isteyim.*
12. *Raketaday ketmek isteyim,*
13. *Menzilime yetmek isteyim.*
14. *Niyetlerim - sadıq yoldaşım,*
15. *Arzularım - uçurğan qanat.*
16. *Ümütlerim - ögde yol başı,*
17. *Menzilimdir - parlaq ayat.*
18. *Kommunizm! Kommunizmdir*
19. *Meni yel ve raketa etken.*
20. *Baqıñ, ana, benim izimdir*
21. *Qurtuş, dağ ve semağa yetken.*
22. *...Kene yoldam.*
23. *...Kene keterim.*
24. *Yolumda çoq sert, çalbaş dağlar.*
25. *Menzilime ille yeterim,*
26. *Dostum küler, düşmanım ağlar.*

DUYGULARIM TAŞINCA YOLA ÇIKTIM

1. *Yola çıktım,*
2. *Menzilim uzak*
3. *Yürüyerek gitsem yetişecek miyim?*
4. *Kır başlı dağlar qarşımda apak,*
5. *O dağlardan geçecek miyim?*
6. *Ah, rüzgâr gibi esseydim ben*
7. *Dağlara taşlara tırmanmazdım.*
8. *Doğrudan yol kesseydim ben,*
9. *Uzun yola sırrımı anlatmazdım.*
10. *Rüzgâr, boran gibi canlanmak;*
11. *Asırımı geçmek istiyorum.*
12. *Roket gibi (hızlı) gitmek istiyorum,*
13. *Menzilime ulaşmak istiyorum.*
14. *Niyetlerim, sadık yoldaşım(dır);*
15. *Arzularım, uçuran kanat(tır).*
16. *Ümitlerim, önde lider(dir);*
17. *Parlak hayat, menzilimdir.*
18. *Komünizm! Komünizmdir,*
19. *Beni rüzgâr ve roket (gibi) yapan.*
20. *Bakın, işte, benim izimdir,*
21. *İşlenmemiş toprağa, dağ ve semâya ulaşan.*
22. *...Yine yoldayım.*
23. *...Yine giderim.*
24. *Yolumda çok sert, kır başlı dağlar.*
25. *Menzilime mutlaka ulaşırım.*
26. *Dostum güler, düşmanım ağlar.*

OKTYABR (2)

1. Nice asır yer yüzünü aqsızlıq boğdı,
2. Nice asır qaranlıqta edi bu alem.
3. Kene yahşı bahtımızğa Oktyabr doğdı,
4. Yüreklerini sıqmay artıq ğam, keder, elem.
5. Tañ küneşi çıq suvunu silgeni kibi,
6. İnsanların közyaşını silip taşladı.
7. İlk baarde açqan lâle külgeni kibi,
8. Gönüllerde kelegekke ümüt aşladı
9. Al Oktyabr doğğan künü doğdı aqiqat,
10. Al Oktyabr doğğan künü doğdı seadet.
11. Şu kün kelse gönüllerde sevinç ola qat-qat,
12. Bayram etmek ür halqıma muqaddes adet.
13. Sönmez küneş - Oktyabrniñ nuri qızdıra
14. Qullıq yükin siltep atqan insan köksünü.
15. Eski dünya buğavını qıra-sındıra,
16. Kommünağa yetekley o Sovet ülkesin.
17. Şu ülkede ögge kete benim de halqım,
18. Ey, Oktyabr! Yetekleysiñ halqlar elinden.
19. Ey, Oktyabr! Sende taptı halqlar öz bahtın,
20. Sen bergen küç iç tükenmez onıñ belinden.

EYKELLER (3)

1. Er yerde, er yerde, er yerde,
2. Eykeller, eykeller, eykeller.
3. Turalar köylerde, şeerde
4. Avtomat sıqqan o tunç eller.
5. Olarğa endi iç farqı yoq:
6. Gecemi, küneşmi parılday.
7. Olarğa qorqunçlı degil oq,
8. Turalar postlarda yuqlamay.

EKİM

1. Nice asır yeryüzünü haksızlık boğdı,
2. Nice asır karanlıktaydı bu âlem.
3. İyi ki güzel bahtımıza Ekim doğdı,
4. Yürekleri sıkıyor artık gam, keder, elem.
5. Tan güneşi, çiy damlasını sildiği gibi,
6. İnsanların gözyaşını (da) silip bıraktı.
7. İlbaharda açan lâlenin gülmesi gibi,
8. Gönüllerde geleceğe ümit aşladı.
9. Kızıl Ekim'in doğduğu gün doğdu hakikat,
10. Kızıl Ekim'in doğduğu gün doğdu saadet.
11. O gün gelirse, gönüllere sevinç olur kat kat.
12. Bayram etmek hür halkıma mukaddes âdet.
13. Sönmez güneş, Ekim'in nuru, ısıtıyor.
14. Kulluk yükünü fırlatıp atan insanın göğsünü
15. Eski dünya prangayı kırıyor,
16. Komüne önder yapıyor o, Sovyet ülkesini.
17. Bu ülkede ilerliyor benim de halkım.
18. Ey Ekim! Tutuyorsun hakların elinden.
19. Ey Ekim! Sende buldu halklar kendi kaderini.
20. Senin verdiğin güç, hiç tükenmez onun belinden.

HEYKELLER

1. Her yerde, her yerde, her yerde;
2. Heykeller, heykeller, heykeller.
3. Duruyorlar köylerde, şehirde,
4. Makineli tüfek sıkan o tunç eller.
5. Onlar için şimdi hiç fark yok:
6. Gece mi, güneş mi parıldıyor.
7. Onlar için korkunç değil ok,
8. Nöbette uyumadan duruyorlar.

9. *Bronza ve taştan şineller...*
10. *Nice yıl mına şay turalar.*
11. *Avtomat sıqsa da, o eller*
12. *Biznen bir tınç ömür quralar.*

13. *Kene qan istegen cellâtlar*
14. *İstegin hayaldan silsinler.*
15. *Taş olup turğan şu soldatlar*
16. *Kerekse tirilir ... Bilsinler.*

SOLDAT DOSTIMA (4)

1. *Er kün saba, er kün saba*
2. *Al küneşniñ telleri*
3. *Penceremden kireler de,*
4. *Şeñ yüzümni öpeler.*
5. *Tańda esken talğın yelniñ*
6. *Salqın-salqın elleri*
7. *Güya tur, dep penceremni*
8. *Yavaş çertip öteler.*

9. *Seni ise soldat dostum,*
10. *Bilem gorn uyanta.*
11. *Erkelemey seni ne yel,*
12. *Ne de nurlı al küneş.*
13. *Öz sırańdan yer alasıñ*
14. *Taqıp yelkeñe çanta.*
15. *Silâ berdi saña Vatan,*
16. *Düşman kelse, dep küreş!*

17. *Tıpqı senday tura edi*
18. *Postta üyken neslimiz,*
19. *Mına, endi nice yıldır*
20. *Qorçalaymız Vatannı.*
21. *Nice yıldır, bilsen dostum,*
22. *Tüfek tutıp kelemiz*
23. *Nice yıldır, soldat olup*
24. *Qorçalaymız er canını.*

9. *Bronz ve taştan kaputlar...*
10. *Kaç yıldır işte öyle duruyorlar.*
11. *Makineli tüfek sıksa da o eller,*
12. *Bizimle sakın bir ömür kuruyorlar.*

13. *Yine kan isteyen cellâtlar,*
14. *İstediklerini hayâllerden silsinler.*
15. *Taş olup duran bu askerler,*
16. *Gerekirse dirilirler, (cellâtlar bunu)...bilsinler.*

ASKER DOSTUMA

1. *Her gün sabah, her gün sabah,*
2. *Al güneşin ışıkları*
3. *Penceremden girerler de,*
4. *Şen yüzümü öperler.*
5. *Tanda esen hafif rüzgârın*
6. *Serin serin elleri,*
7. *Güya ayağa kalk, diye pencereme*
8. *Yavaşça vurup geçerler.*

9. *Seni ise asker dostum,*
10. *Biliyorum (askerî) boru uyandırıyor.*
11. *Şımartmıyor seni ne yel,*
12. *Ne de nurlu kızıl güneş*
13. *Kendi sıranda yer alıyorsun,*
14. *Takıp sırtına çanta.*
15. *Silah verdi sana Vatan,*
16. *Düşman gelirse, savaş diye.*

17. *Tıpkı senin gibi duruyordu,*
18. *Nöbette büyük neslimiz,*
19. *İşte, şimdi yıllardır*
20. *Koruyoruz Vatani*
21. *Kaç yıldır, bilsen dostum,*
22. *Tüfek tutuyoruz.*
23. *Yıllardır asker olarak*
24. *Her canlıyı koruyoruz.*

25. *Alâ bugün qaturalar*
 26. *Aç quzğunday düşmanlar,*
 27. *Gece-kündüz şapırıla,*
 28. *İñley nice okean.*
 29. *Cunğlilerde ateş yana,*
 30. *Öle nice insanlar,*
 31. *Bugün kene cellâtlarnıñ*
 32. *Ellerinden tama qan.*

33. *Soldat dostum! Bil ki, bugün*
 34. *İşanamız biz saña!*
 35. *İsteyim men körmege tek*
 36. *Al küneşniñ tellerin.*
 37. *Bunu istey ür Vatanıñ,*
 38. *Er bir insan, er ana*
 39. *Qaviy tut sen avtomatnı,*
 40. *Titremesin elleriñ!*

1968

ATOM DEĞİL (5)

1. *Subetleşip orman boyu yan-yanaşa*
 2. *Kete edik men ve işçi dostum Saşa.*
 3. *Hayalımıñ deşet patlav böldi birden,*
 4. *Evler kibi taşlar uçtı kökke yerden.*
 5. *Sarsıldılar keñ toğaylar, dağ ve orman,*
 6. *Yerni-kökni sardı tozlu qara yorğan.*
 7. *Bir qaç daqqa tımp qaldı yer nefesi,*
 8. *Ormanlarda eşitilmey bülbül sesi.*
 9. *Dostum bundan iç ürkmedi, em qorqmadı,*
 10. *(Menim ise çırayımda qan qalmadı).*
 11. *Bu ne Saşa, dep soradım, ne attılar?*
 12. *Sınaylarmı kene yoqsam atom küçün?*
 13. *Atom degil. Qır bar edi, patlattılar,*
 14. *Büyük şeer quracaqmız yaşav için.*
 15. *Tozlu duman yavaş-yavaş sarqtı yerge.*
 16. *Altın küneş külümsirep baqtı yerge.*

25. *Hâlâ bugün kuduruyorlar,*
 26. *Aç kuzgun gibi düşmanlar.*
 27. *Gece gündüz çırpınıyor,*
 28. *İnliyor, nice okyanus*
 29. *Cenk alanlarında ateş yanıyor,*
 30. *Ölüyor nice insan.*
 31. *Bugün yine cellâtların*
 32. *Ellerinden kan damlıyor.*

33. *Asker dostum! Bil ki, bugün*
 34. *İnanıyoruz biz sana!*
 35. *Ben görmeyi istiyorum sadece,*
 36. *Kızıl güneşin tellerini (ışınlarını).*
 37. *Bunu istiyor hür Vatanın,*
 38. *Her bir insanı, her bir anası.*
 39. *Sıkı tut sen makineli tüfeğini,*
 40. *Titremesin ellerin!*

ATOM DEĞİL

1. *Sohbet ederek orman boyu yanyana,*
 2. *Gidiyorduk ben ve işçi dostum Saşa,*
 3. *Hayalimi dehşetli bir patlama böldü birden,*
 4. *Evler gibi taşlar uçtu göğe yerden.*
 5. *Sarsıldı geniş çayırlar, dağ ve orman,*
 6. *Yeri göğü sardı tozlu kara yorgan.*
 7. *Birkaç dakika kesildi yer nefesi,*
 8. *Ormanalarda işitilmiyor bülbül sesi.*
 9. *Dostum bundan hiç ürkmedi ve korkmadı.*
 10. *(Benim ise yüzümde kan kalmadı).*
 11. *-Bu ne Saşa, diye sordum, ne attılar?*
 12. *Sınıyorlar mı yine yoksa atomun gücünü?*
 13. *-Atom değil, uçurum vardı, patlattılar.*
 14. *Yaşamak için büyük şehir kuracağız .*
 15. *Tozlu duman yavaş yavaş indi yere.*
 16. *Altın güneş gülümseyerek baktı yere.*

17. *Sevinişip alay quşlar silkti qanat,*
 18. *Öz yolunda devam etti bahtlı ayat.*
 19. *Meni külip, ellerimden tuttu Saşa,*
 20. *Kene kettik orman boyu yan-yanaşa.*

17. *Sevinerek bütün kuşlar çırpıttı kanat,*
 18. *Kendi yolunda devam etti bahtlı hayat.*
 19. *Bana gülerek ellerimden tuttu Saşa,*
 20. *Yine gittik orman boyunca yan yana.*

SOLDATIŃIM, VATANIM (6)

1. *Bir tüş kördim. Hayırğadır... Tüşümde*
 2. *Avtomatnen tura ekenim postımda.*
 3. *Tura ekenim kimsin neler tüşünip*
 4. *Yançığımda tura bir rus dostım da.*

5. *Cenk başladı apansızdan. Şaştım men,*
 6. *Sıra-sıra düşman tura qarşımda.*
 7. *Avtomattan düşmanğa ot açtım men,*
 8. *Son bir qurşun kelip urdı başıma.*

9. *Tamırından kesilgen yaş terekday,*
 10. *Ana-yerge yavaşçıqtan yıqıldım.*
 11. *Cenkte elbet, bilem, olmaq kerek şay,*
 12. *Qan çıbırtıp men tek ögge ıntıldım.*

13. *...Acep, tüşke neler kelmey, baq sen, baq:*
 14. *Anayıma ayttım saba eycannen.*
 15. *Hayırğadır,- dedi,- balam o mutlaq,*
 16. *Atta tüşte körme balam, cenkni sen.*

17. *Lâkin postta turmaq kerek er zaman*
 18. *Tüşüünde de, esiünde de soldat ol.*
 19. *Balam, şimdi cenk istemey bir insan*
 20. *Yaşamağa isteymiz biz tıñç ve bol.*

21. *Ömür billâ soldatıñım, Vatanım!*
 22. *Hizmet etip qaytsam da men ordumdan.*
 23. *Sensiñ, Vatan, pak vicdanım ve añım,*
 24. *Yoq, yoq! Daa qurtulmadım borcumdan.*

1969

ASKERİNİM VATANIM

1. *Bir rüya gördüm. Hayırdır... Rüyamda*
 2. *Makinalı tüfekle duruyormuşum nöbette.*
 3. *Duruyormuşum, kim bilir neler düşünüp*
 4. *Hemen yanımda duruyor bir Rus dostum da.*

5. *Cenk başladı ansızın. Şaşırdım ben,*
 6. *Sıra sıra düşman duruyor karşımda.*
 7. *Makinalı tüfekten düşmana ateş açtım ben,*
 8. *Sonra bir kurşun gelip vurdu başıma.*

9. *Kökünden kesilmiş fidan gibi,*
 10. *Şuraya yavaşçacık yıkıldım.*
 11. *Cenkte elbet, biliyorum, böyle olmak gerek,*
 12. *Kanım aka aka ben hep öne atıldım.*

13. *...Acaba, rüyaya neler gelmez, bak sen, bak;*
 14. *Anama söyledim, sabah heyecanla.*
 15. *Hayırdır, mutlaka çocuğum, dedi o,*
 16. *Sen rüyanda bile cengi görme yavrum.*

17. *Fakat nöbette durmak gerek her zaman*
 18. *Rüyanda da aklında da asker ol.*
 19. *Yavrum şimdi cenk istemiyor hiçbir insan,*
 20. *Yaşamak istiyoruz biz rahat ve bol .*

21. *Ömrübillah askerininim, Vatanım!*
 22. *Hizmet edip dönsem de ben ordumdan.*
 23. *Sensin, Vatan, pak vicdanım ve aklım,*
 24. *Yok, yok! Daha kurtulmadım borcumdan.*

ABAKAN-TAYŞET (7)

1. *Güdok berdi birinci poezd taygada,*
 2. *Uyandı asırlıq yuqudan Sayan.*
 3. *Eser yoq tena ormanda qayğıdan,*
 4. *Sarsıldı köklernen öpüşken boz qaya.*
 5. *Sevinçten dostumniñ qolunu sıqam,*
 6. *Quçaqlap özüday saf qarğa yıqam.*
 7. *-Baq, dostım yol açtıq bugün taygada,*
 8. *Böyle yol qurarmız kerekse Ayğa da!*
 9. *Alıştıq ep yañı yollar qurmaga,*
 10. *Öğrendik ozenler suvın burmağa.*
 11. *Ketirsın Vatanğa baylıq ve şöret*
 12. *Taygada qurulğan «Abakan-Tayşet»!*
- 1964

ORDUM SENİ UNUTMAM (8)

1. *İlki kere elge silâ alğanda,*
 2. *Plats boyu ilki adım atqanda,*
 3. *Çizmalarım tübündeki qattı yer*
 4. *Küye edi. Ağır edi o künler.*
 5. *Talim aldım terge batıp nice ay,*
 6. *«Cenke» kirdim cebelerde olğanday.*
 7. *Qayda barsam yoldaş oldı avtomat,*
 8. *Dostım oldı komandirim, yaş serjant.*
 13. *Keñ kazarma oldı maña tuvğan ev,*
 14. *Küçke toldım, qaruvlandım tıpqı dev.*
 15. *Vatanına sadık asker degen nam*
 16. *Mennen qalır, ordum seni unutmam!*
- 1965

ABAKAN-TAYŞET

1. Siren çaldı ilk tren taygada,
2. Uyandı asırlık uykusundan Sayan.
3. Eser yok تنها ormanda kayğıdan,
4. Sarsıldı göklerle öpüşen boz kaya.
5. Sevinçten dostumun elini sıkıyorum,
6. Kucaklayıp kendi gibi temiz karda yıkıyorum.
7. -Bak, dostum yol açık bugün taygada,
8. Böyle yol yaparız gerekirse Ay'a da!
9. Alıştık hep yeni yollar yapmaya,
10. Öğrendik nehirlerin suyunu kıvırmayı.
11. Getirsin Vatan'a zenginlik ve şöret,
12. Taygada kurulan "Abakan-Tayşet"!

ORDUM SENİ UNUTMAM

1. İlk defa elime silâ aldığımında,
2. Talim alanı boyunca ilk adım attığımında,
3. Çizmelerimin altındaki sert yer
4. Yanyordu. Ağır o günler.
9. Talim aldım tere batıp aylarca,
10. "Cenke" girdim cephelerde olduğu gibi.
11. Nereye gitsem yoldaş oldu makinalı tüfek,
12. Dostum oldu kumandanım, genç çavuş.
13. Geniş kışla oldu bana doğduğum ev,
14. Güçle doldum, kuvvetlendim tıpkı dev.
15. Vatanına sadık asker denen nam
16. Benimle kalır, ordum seni unutmam!

*** (9)

6. «Taştan eken yüregi» dep kimerde,
7. Qiymet kese insan, digər insanğa.
8. Rastkelsem de böyle lafqa çoq yerde
9. İnanmadım, em inanmam bu alğa.
10. İnsan, dostlar, insan olup qalğanda,

6. Niçün oniñ yüregi taş olacaq?
7. Doğğanda o saf yüreknen doğğan da,
8. Niçün o tek bir taş olup qalacaq?
9. Böyle yürek aslı bizge ne kerek,
10. Cılınmasa ondan anav taş yürek!

FAL KEREKMEY! (10)

1. Bu sefer de ögüme çıqtıñ, çingene,
2. Aldatıcı köznen maña baqtıñ sen.
3. Elim tutup: fal bakayım, dediñ de,
4. Köküsime güya bir mih qaqtıñ sen.
5. Muhtaç degil edim seniñ falıña,
6. Ne yüresiñ sen soqaqta, ne içün?
7. Bir baqqanda incındım şu alıña,
8. El uzattım maqsadıñı bilmekçün.
9. İdirımp kelegecim aqqında
10. Laf ettiñ sen, közlerimni maqtadıñ.
11. «Bahtıñ yigit, uzaq degil, yaqında»
12. Dep közüme baqtıñ da qız, toqtadıñ.
13. Şay deycegiñ bile edim evelden,
14. Pek añlayım: tilegiñ şu er keske
15. Sen yaşaysıñ men yaşağan nesilnen
16. Şay olğanda taşla falnı, kel işke.
17. Yan-yanaşa tur benimnen işleyik!
18. Fal kerekmey! Bizimkidir gelecek.
19. Bahtımızğa, kel qız, falsız yeteyik
20. Canım bahtnı tek emeknen küteyik.

1. “Taştanmış yüregi” diye bazen,
2. Kıymet biçiyor insan, diğər insana.
3. Rastlarsam böyle lafa çoğu zaman,
4. İnanmadım, hem de inanmam bu duruma,
5. İnsan, dostlar, insan olup kaldıkça.

11. Niçin onun yüregi taş olacak?
12. Doğduğunda o temiz yürekle doğmuş ya,
13. Niçin o bir taş olup kalacak?
14. Aslında böyle yürek, bize ne gerek,
15. Yumuşamazsa ondan bu taş yürek!

FAL GEREKMİYOR

1. Bu sefer de önüme çıktın, Çingene,
2. Aldatıcı gözle bana baktın sen.
3. Elimi tutup, fal bakayım, dedin de,
4. Göğsüme sanki bir mih vurdun sen.
5. Muhtaç değildim senin falına,
6. Ne dolaşıyorsun sen sokakta, niçin?
7. Bakınca üzüldüm bu hâline,
8. El uzattım maksadını bilmek için.
9. Özenerek geleceğim hakkında
10. Laf ettin sen, gözlerimi övdün.
11. Bahtın delikanlı, uzak değil, yakında,
12. Diye gözüme baktın da kız, durdun.
13. Böyle diyeceğini biliyordum önceden,
14. Anlıyorum, herkese dileğin bu,
15. Sen benim yaşadığım nesille yaşıyorsun
16. Öyleyse, bırak falı, gel çalışmaya.
17. Yan yana dur benimle, çalışalım!
18. Fal gerekmiyor! Bizimdir gelecek.
19. Bahtımıza gel kız, falsız ulaşalım
20. Canım, kaderimizi yalnız emekle bekleyelim

*** (11)

1. Sıcağım pek büyük, yatam döşekte,
2. Köterip olmayım, ağıra başım.
3. Hastacan sabıyday sanki beşikte
4. Yatam men. Közümnden töküle yaşım.
5. Közümni açam men, yaş dostum şair
6. Sevimli şairniñ şiirin oquy...
7. Kökte ay nur saça, dersin cevair,
8. Yastığım yanında gül-çeçek qoquy.
9. Közümniñ ögünden keçe satırlar,
10. Ürekni bayılda nadir yır sesi.
11. Ne kadar günahım olsa, hatırlap
12. Yatam men. (Sanki bu soñki nefesi).
13. Er gece yuqlamay şiir dinleyim,
14. Er beyit ayatqa uyanta ümüt.
15. Derdimniñ zorundan kâde inleyim,
16. Er beyit dey maña: Ölümni unut!
21. Tüzelip çıqqanda ekimge dedim
22. Devaladınız, biñ bir teşekkür.
23. İnanıñ, amma men ölecek edim,
24. Şiirler bermegen olsa ümüt, nur...

YER ANAM (12)

1. Sağlıqnen qal,
2. Sağlıqnen qal, ana - Yer!
3. Qaar etme, elbet yımşaq qonarım,
4. Ayğa basıp yüregimni körgenler
5. Suqlanurlar, ayda kezip qanarım
6. «Tek menimsin, tek menimsin, ey insan!»
7. Dep er vaqıt çektiñ meni bağıña.
8. Men de saña yat olmadım, Yer inan,
9. Emek töktim taş toprağıñ, bağıña

1. Ateşim çoktur yatıyorum döşekte,
2. Kaldıramıyorum, ağrıyor başım.
3. Hastalıklı sabi gibi sanki beşikte
4. Yatıyorum ben. Gözümnden dökülüyor yaşım.
5. Gözümü açıyorum ben, genç dostum şair
6. Sevgili şairin şiirini okuyor...
7. Gökte ay nur saçıyor, sanki cevahir,
8. Yastığının yanında gül kokuyor.
9. Gözümün önünden geçiyor satırlar,
10. Yüreği kendinden geçiriyor nadir yır sesi.
11. Ne kadar günahım varsa, hatırlayıp
12. Yatıyorum ben. (Sanki bu son nefesim)
17. Her yerde uyumadan şiir dinliyorum,
18. Her beyit ayağa kaldırıyor ümidi,
19. Derdimin baskısıyla bazen inliyorum,
20. Her beyit bana diyor, ölümü unut!
25. Düzeliş hekime çıktığımda dedim
26. İyileştirdiniz, çok teşekkür.
27. İnanın ama ben ölecektim,
28. Şiirler vermemiş olsaydı ümit, nur...

TOPRAK ANAM

1. Sağlıkla kal,
2. Sağlıkla kal, ana toprak!
3. Kahr etme, elbet yavaşça konarım,
4. Ay'a basıp yüregimi görenler
5. Arzu ederler, Ay'da gezip kanarım.
6. Yalnız benimsin, yalnız benimsin, ey insan,
7. Diye her vakit çektiñ beni bağına
8. Ben de sana yabancı olmadım, Yer, inan,
9. Emek döktüm taşının, toprağının bağına,

10. *Endi içte şübelenme, Yer anam*
 11. *İnan saña, faqat alıştım saña.*
 12. *Aynı ise şay bir körmege baram,*
 13. *Eger kene men tek saña qaytmasam*
 14. *Olsun aram bergen suvuñ ve avañ,*
 15. *Yer-anam!*
 1965

MERABA (13)

1. *Meraba!*
 2. *Bu benim, ey, Ay, baq maña!*
 3. *Mucizeler yaratqan uzaq yurttan,*
 4. *Er kün aydın tañ atqan ap-aq yurttan*
 5. *Sovetler yurtından keldim men saña.*
 6. *İlk olaraq taş qapıñı men qaqtım,*
 7. *Köküsiñe başım qoyıp diñledim,*
 8. *Ayatsız qalğanıña iñledim,*
 9. *Cılın! Nurlan! Mina saña ot yaqtım.*
 10. *Ot degenim, eger bilsen dostum Ay,*
 11. *SSSRniñ nişanı - al yıldızdır.*
 12. *Endi seniñ geceñ de al kündüzdür,*
 13. *Bağırında baq, o nasıl parılday!*
 1965

***** (14)**

1. *Bütün gece yağmur yağdı, çoq yağdı,*
 2. *Soqaqlardan sular şuvlap aqtılar.*
 3. *Apansızdan tısta qalğan quşçıqlar*
 4. *Cibindiler, qanatların qaqtılar.*
 5. *Tañ maali yağmur tındı, niayet,*
 6. *Pencereden kökke baqtım şadlanıp.*
 7. *Ne güzel an küneş doğa allanıp,*
 8. *Bulutlar yoq. Kök qubbesi saf gayet.*

10. *Şimdi hiç de şüphelenme, Yer anam,*
 11. *İnan sana, fakat alıştım sana.*
 12. *Ay'ı ise söyle bir görmeye gidiyorum.*
 13. *Eğer yine ben sadece sana dönmezsem*
 14. *Haram olsun verdiğin suyun ve havan,*
 15. *Yer anam!*

MERHABA

1. *Merhaba!*
 2. *Bu benim ey Ay, bak bana!*
 3. *Mucizeler yaratan uzak yurttan,*
 4. *Her gün aydın tan atan apak yurttan*
 5. *Sovyetler yurdundan geldim ban sana.*
 6. *İlk olarak taş kapını ben çaldım,*
 7. *Göğsüne başımı koyup dinledim,*
 8. *Hayatsız kaldığına inledim(üzüldüm)*
 9. *Sıcaklaş! Nurlan! İşte sana ateş yaktım.*
 10. *Ateş dediğim, eğer bilsen dostum Ay,*
 11. *SSSR'nin nişanı kızıl yıldızdır.*
 12. *Şimdi senin gecen de kızıl gündüzdür,*
 13. *Bak,bağrında o nasıl parıldıyor!*

1. *Bütün gece yağmur yağdı, çok yağdı,*
 2. *Sokaklardan sular kayıp aktılar.*
 3. *Ansızın dışarıda kalan kuşçağızlar*
 4. *Islandılar, kanatlarını çırpıtlar.*
 5. *Tan vakti yağmur dindi, nihayet,*
 6. *Pencereden göğe baktım sevinip.*
 7. *Ne güzel an, güneş doğuyor allanıp,*
 8. *Bulutlar yok. ökkubbesi saf gayet.*

9. Körüp şaşım; azbardaki taş yerler,
10. Anam basqan qamır kibi qabarğan.
11. Kördim tozdan arınğan güir terekler
12. Tañ nurında tekararıñçiq ağarğan.

13. Bir gecede mucizeler yaratqan
14. O bulutlar qayda acep, kettiler?
15. Belkim olar suvsızlıqtan taş qatqan
16. Başqa yerge endi çoqtan yettiler.

17. Bulutlarday yüksek uça hayalım,
18. Şöyle oylar kele miyge bu ande;
19. «Yeter edi, bu yaraşiq ayatqa
20. Bir münasip zerre olsam, dost, men de.»

*** (15)

1. Bir çımtım toz-topraq ketirdik Aydan.
2. Nice yıl miy yordı insan şu işçün.
3. İnsanğa keldimi ondan bir fayda?
4. Bilmeyim. Lâkin o sınay ep küçün.

*** (16)

1. Ayt, taştan da suvuq ne bar, ne?
2. O evelden şay suvuq olğan.
3. Lâkin, acep... İlk insan kene
4. Ateşini şu taştan alğan.

*** (17)

1. Taşday qattı olsa iradeñ
2. Er müşkülün çezilir baştan.
3. Qattılıqını alsaq da kâde
4. Suvuqlıqını almayıq taştan.

9. Görüp şaşırdım, bahçedeki taş yerler,
10. Annemin bastığı hamur gibi kabarmış.
11. Gördüm tozdan arınmış güir ağaçlar
12. Tan nurunda biraz ağarmış.

13. Bir gecede mucizeler yaratan
14. O bulutlar acaba nereye gittiler?
15. Belki onlar susuzluktan taş kesilen
16. Başka yere şimdi çoktan vardılar.

17. Bulutlar gibi yüksekler uçuşuyor hayalim,
18. Şöyle düşünceler geliyor akla o anda;
19. “Yeterdi ben de bu uygun hayata
20. Bir münasip zerre olsam, dost”

1. Bir tutam toz toprak getirdik Ay’dan.
2. Nice yıl düşündü insan bu iş için.
3. İnsana geldi mi bir fayda ondan?
4. Bilmiyorum. Lâkin o sınıyor hep gücünü.

1. Söyle, taştan da soğuk ne var, ne?
2. O evelden böyle soğukmuş.
3. Lâkin acaba... İlk insan yine
4. Ateşini bu taştan almış.

1. Taş gibi sert olsa iraden
2. Her müşkülün çözülür baştan.
3. Sertliğini alsak da bazen
4. Soğukluğu almayalım taştan.

İYUN 30, 1971 s. (18)

*Kosmonavtlar Dobrovolskiy, Volkov,
Patsayevlariñ hatiresine*

1. *Yigirminci asır!*
2. *Ey Ulu Devir!*
3. *Nice vaqiağa oldıñ sen saat.*
4. *Yalvarıp aytmayım,*
5. *Etem men emir:*
6. *Tiz çöküp sözümni diñle bu saat.*
7. *Altın defteriñni*
8. *Açıp sen bugün*
9. *Şefqatsız eliñnen yaz ebediylikke,*
10. *Üç cesür şainniñ*
11. *Qudretin, küçün*
12. *Bildir sen nesilge, alemge, kökke.*
13. *Yürekni ezse de*
14. *Buguya gam, keder,*
15. *Qalblerni yaqsa da accı közyaşı,*
16. *Ğururım dey maña:*
17. *«Başıñni köter!*
18. *İnsanıñ, tik olsun er daim başıñ.»*
19. *Asırım, ulusıñ.*
20. *Men ise - insan.*
21. *Kökteki sırlarıñ benim elimde.*
22. *Vatandaş uç dostım*
23. *Ölmedi, inan,*
24. *Matem olsa bile bugün ilimde.*
25. *Vatan, sen tazim et*
26. *Üç evlâdıña.*
27. *Doğurdıñ, östirdiñ, kökke uçırdıñ.*
28. *Olarıñ adlarını*
29. *Tutup yadıñda*
30. *Sağ-aman qayıñız, dep de qıçırdıñ.*

30 HAZİRAN 1971

*Astronotlar Dobrovolsky, Volkov,
Patsayevlerin Hatırasına*

1. *Yirminci asır!*
2. *Ey ulu devir!*
3. *Nice vakalara oldun sen şahit.*
4. *Yalvarıp söylemiyorum,*
5. *Ediyorum ben emir:*
6. *Diz çöküp sözümü dinle bu saat.*
7. *Altın defterini*
8. *Açıp sen bugün*
9. *Şefkatsız elinle yaz ebediliğe*
10. *Üç cesur şahinin*
11. *Kudretini, gücünü*
12. *Öğret sen nesilleme, âleme, göğe.*
13. *Yüreğini ezse de*
14. *Bugün gam, keder,*
15. *Kalplerini yaksa da acı gözyaşı,*
16. *Gururum bana:*
17. *“Başımı kaldır!*
18. *İnsansın, dik olsun her daim başın” diyor.*
19. *Asırım, ulusun(büyüksün).*
20. *Ben ise, insan.*
21. *Gökteki sırların benim elimde.*
22. *Vatandaş üç dostum,*
23. *Ölmedi, inan,*
24. *Matem olsa bile bugün ülkemde.*
25. *Vatan, sen tazim et*
26. *Üç evlâdına.*
27. *Doğurdun, büyüttün, göğe uçurdun.*
28. *Onların adlarını*
29. *Tutup hatıranda*
30. *Sağ salim dönünüz diye de haykırdın.*

31. Qayttular

32. *Becerip vazifelerin*

33. *Semaviy geminiñ kögertesinde.*

34. *Vatanım, aqlandı*

35. *İşanç, ümütiñ-*

36. *Üçü de otura öz iş yerinde.*

37. *Unutmam bu künni,*

38. *Unutmam asla.*

39. *Yürekten ağladıq, yürekten küstik.*

40. *Unutmañ sizler de Aziz insanlar,*

41. *Olarñen biz kökke bir boy daa östik.*

AQBARDAQ (19)

1. *Küneş çıqtı. Qar iridi. Oldı qağ.*

2. *Yolcular ep quru yerden keçtiler.*

3. *Suvuq yerden türtip çıqqan aqbardağ,*

4. *Yol yanında onu şu an seçtiler.*

5. *Baar ke! Baar ke!-degen ses*

6. *Ortalıqñ deñiştirirdi şu ande.*

7. *Yüreklerge sevinç toldı, şad er kes,*

8. *Aqbardağñı körüp çoştım soñ men de.*

9. *Baq sen oña!*

10. *Parmaq qadar boyunen*

11. *Bağışladı insanlarğa o baar*

12. *Gönüllerge sevinç bermek eşqnen*

13. *Onda nice dülberlik ve qoqu bar.*

1970

RESSAM (20)

1. *Ressam dostum, ustalıqnen işletkensiñ firçıñni,*

2. *Vicdanıñnen ödeğensiñ sen ressamlıq borcıñni.*

3. *Polotnoñda kör ip turam al küneşniñ tellerin*

4. *Ve gülleri nazlandırgan talğın yelniñ ellerin.*

31. Döndüler

32. *Yerine getirip vazifelerini*

33. *Semavî geminin güvertesinde.*

34. *Vatanım, aqlandı*

35. *İnanç, ümidin.*

36. *Üçü de otura kendi iş yerinde.*

37. *Unutmam bu günü*

38. *Unutmam asla.*

39. *Yürekten ağladıq, yürekten üzöldük.*

40. *Unutmayın sizler de aziz insanlar,*

41. *Onlarla biz göğe bir boy daha tırmandık.*

KARDELEN

1. *Güneş çıktı. Kar eridi. Oldı küçük göl.*

2. *Yolcular hep kuru yerden geçtiler.*

3. *Soğuk yerden itip çıkan kardelen,*

4. *Yol yanında onu o an seçtiler.*

5. *Bahar geliyor! Bahar geliyor, diyen ses*

6. *Ortalığı deñiştirirdi o anda.*

7. *Yüreklere sevinç doldu, mutlu herkes.*

8. *Kardeleni görüp çoştım sonra ben de.*

9. *Bak sen ona!*

10. *Parmak kadar boyuyla,*

11. *Bağışladı insanlara o bahar*

12. *Gönüllere sevinç vermek aşkıyla*

13. *Onda nice güzellik ve koku var.*

RESSAM

1. *Ressam dostum, ustalıkla kullanıyorsun firçanı*

2. *Vicdanıñla ödemişsin sen ressamlık borcunu.*

3. *Tuvalinde görüyorum kızıl güneşin ışıklarını,*

4. *Ve gülleri nazlandıran hafif rüzgârın ellerini.*

5. *Körüp turam selbilerniñ tizilişip turğanın,* 5. Görüyorum servilerin dizilip durduğunu
6. *Saçaqlarğa qarılğaçlar yuvaların qurğanın.* 6. Saçaklara kırlanğıçların yuvalarını kurduğunu.
7. *Gül üstünde köbelekniñ oynap-oynap uçqanın,* 7. Gül üstünde kelebeğin oynaya oynaya uçtuğunu
8. *Sarmaşıqlar sevdalarday bir-birlerin quçqanın.* 8. Sarmaşıkların sevdalılar gibi birbirlerini kucakladığını
9. *Yoq, bu boya degil deyim, tabiatniñ özüdür,* 9. Yok bu boya değil diyorum, tabiatın kendisidir,
10. *Bu-ressamniñ şair ne aytqan olmez sözüdir.* 10. Bu ressamın şairane söylediği ölmez sözdür.
11. *Bu eserden boya degil, kele emek, ter isi,* 11. Bu eserden boya değil, emek, ter kokusu geliyor.
12. *Belli tura çin insanniñ yürek ve saf qalb irsi.* 12. Belli oluyor doğru insanın yürek ve saf kalp
13. *Çin, aqiqiy ressam ise yıllar boyu çalışa,* 13. Doğru, hâkikî ressam ise yıllar boyu çalışıyor,
14. *Bir resimni er kün bozip, er kün sızıp alışa.* 14. Bir resimi er gün bozup her gün çiziyor.
15. *Mına kimden öğrenmege kerek eken bizlerge!* 15. İşte kimden öğrenmek gerek acaba bizlere!
16. *Şiirlerde rastkelmezdik quru, cansız sözlerge.* 16. Şiirlerde rast gelmezdik kuru, cansız sözlere.
17. *Mına kimniñ usulnen kerekimiz iş körmege,* 19. İşte kimin usûlüyle iş görmemiz gerek, ancak
18. *Tek şundan soñ aqqımız bar şiirge yol bermege* 20. Bundan sonra hakkımız var şiire yol vermeye.
1968

ŞAİRGE QIYIN (21)

1. *Bülbül er vaqt bir sesnen yırlay,*
2. *Baar er yıl çeşit kelse de.*
3. *Bülbül ise yırlay ep birday,*
4. *Deñiştirmez yırın ölse de.*
5. *Kimse onıñ yırından bezmey,*
6. *Diñlemege azırmız er an.*
7. *Lâkin niçün iç kimse sezmey*
8. *Nasıl sır bar onıñ yırında.*
9. *Yırcı da şay, sanağa çıqıp,*
10. *Bir yırnu o qaç kere yırlay.*
11. *Seyirciler bir-birin ozıp*
12. *Alğışlaylar onu*
13. *Ana şay.*

ŞAİR İÇİN ZOR

1. Bülbül her vakit bir sesle şarkı söylüyor.
2. Bahar her yıl başka türlü gelse de.
3. Bülbül ise şarkı söylüyor hep bir gibi,
4. Değiştirmez şarkısını ölse de.
5. Kimse onun şarkısından kimse bezmez,
6. Dinlemeye hazırız her an.
7. Lâkin niçin hiç kimse sezmez,
8. Nasıl sır var onun şarkısında.
9. Şarkıcı da öyle sahneye çıkıp
10. Bir şarkıyı o kaç kere şarkı söyler.
11. Seyirciler birbirini geçip
12. Alkışlıyorlar onu
13. İşte öyle.

14. *Tek şairge, şairge qıyın*
 15. *O em bülbül ve em de yırcı.*
 16. *İtiraz eter, yorarlar miyin*
 17. *Bir yırıñni tekrarlap körçi.*
- 1969

OY YAŞAMAQ İSTEYİM! (22)

1. *Talğın-talğın yelçik esip,*
2. *Salqın-salqın tañ atsa,*
3. *Çayır, bağça-bağlarıma,*
4. *Küneş şavle, nur saçsa,*
5. *Duyğularım taşa-taşa*
6. *Oy ya amağ isteyim.*
7. *Tınç gecede barlığımnen*
8. *Yıldızları diñleşem,*
9. *Aruvçamnın yüzün öpken*
10. *Ay yarığın künleşem,*
11. *Öz-özüme şaşsa-şaşa*
12. *Oy yaşamağ isteyim.*
13. *Dünyadaki mazlum halqıñı*
14. *Ruşen yüzün körgende,*
15. *Daiy bergen uquq, aqni*
16. *Bayraq etip yürgende,*
17. *Kökke qadar baş köterip*
18. *Oy yaşamağ isteyim.*
19. *Bahıtlı ayat oğrunda*
20. *Tınmay emek qaynasa,*
21. *Şu emekniñ bağırında*
22. *Taypınmasam, taymasam,*
23. *Onıñ zevqli eşqi ile*
24. *Oy yaşamağ isteyim.*

14. *Sadece şaire, şaire zor,*
15. *O hem bülbül ve hem de şarkıcı.*
16. *İtiraz eder, yorarlar kafasını,*
17. *Bir şarkısını tekrarla da gör.*

OY YAŞAMAK İSTİYORUM

1. *Hafif hafif rüzgâr esip*
2. *Serin serin tan atsa,*
3. *Çayır, bahçe, bağlarıma,*
4. *Güneş ışık, nur saçıyor,*
5. *Duygularım taşa taşa*
6. *Oy yaşamak istiyorum.*
7. *Sessiz gecede varlığımla*
8. *Yıldızları dinlesem,*
9. *Güzelimin yüzünü öpen*
10. *Ay ışığına gıpta etsem,*
11. *Kendi kendime şaşıra şaşıra*
12. *Oy yaşamak istiyorum.*
13. *Dünyadaki mazlum halkın*
14. *Aydınlık yüzünü görerek*
15. *Liderin verdiği hukuku, hakkı*
16. *Bayrak gibi dolandırarak*
17. *Göge kadar baş kaldırıp*
18. *Oy yaşamak istiyorum.*
19. *Bahıtlı hayat uğrunda*
20. *Durmadan emek kaynarsa*
21. *Şu emeğin bağırında*
22. *Sendelemezsem, kayıp düşmezsem,*
23. *Onun zevkli aşkıyla*
24. *Oy yaşamak istiyorum.*

25. *Emek ile baht ketirsem*
26. *Ûr halkıma, yurtıma,*
27. *Kommunağa kelip kirsem*
28. *Basıp düşman zıtına,*
29. *Olup öyle bahtlı insan*
30. *Oy yaşamaq isteyim.*

31. *Qozıp qara ve sert küçler*
32. *Kün yüzünü örtkende,*
33. *Künsiz qalğan sabiyçikler*
34. *Közyaşını sürtkende,*
35. *Al küneşke dönüp şu an*
36. *Oy yaşamaq isteyim.*

37. *Kelecekiñ şerefine*
38. *Yıldızlarğa atılsam,*
39. *Vatan için keregince*
40. *Küçlüklerge qatılsam,*
41. *Qalp yırumnu ayta-ayta*
42. *Oy yaşamaq isteyim.*

43. *Yavaş-yavaş aq tañ attı-*
44. *Küneş naznen süzildi.*
45. *Merekepke qalem battı*
46. *Şu satırlar tizildi.*
47. *Bu tañ kibi qayta-qayta*
48. *Oy yaşamaq isteyim!*

KRASNOYARSK DEFTERİNDEN

ANAMA (23)

1. *Anay, çoqtan aqıl-balığ olsam da,*
2. *Qaldırmazdıñ tenada bir özümni.*
3. *Şimdi mensiz sen uzaqta qalsañ da,*
4. *Soldat oğluñ iç qızartmaz yüzüñni.*

25. *Emek ile baht getirsem*
26. *Hür halkıma, yurduma,*
27. *Komüne gelip girsem*
28. *Düşmanın inadına*
29. *Olup öyle bahtlı insan*
30. *Oy yaşamak istiyorum*

31. *Sinirlenip kötü ve sert güçler*
32. *Gün yüzünü kapladığında*
33. *Günsüz kalan sabiler*
34. *Gözyaşımı eli ile sildiğinde,*
35. *Kızıl güneşe dönüp o an*
36. *Oy yaşamak istiyorum.*

37. *Geleceğin şerefine*
38. *Yıldızlara atılsam,*
39. *Vatan için geregince*
40. *Zorluklarda yer alsam*
41. *Kalp şarkımı söyleye söyleye*
42. *Oy yaşamak istiyorum.*

43. *Yavaş yavaş ak tan attı,*
44. *Güneş naz ile süzildi.*
45. *Kalem mürekkebe battı,*
46. *Bu satırlar yazıldı.*
47. *Bu tan gibi döne döne*
48. *Oy yaşamak istiyorum.*

KRASNOYARSK DEFTERİNDEN

ANAMA

1. *Ana, çoktan yetişkin olsam da*
2. *Bırakmazdın tenhada tek kendimi(beni).*
3. *Şimdi bensiz sen uzakta kalsan da*
4. *Asker oğlun hiç kızartmaz yüzünü.*

5. Oğluñ için iç oylanma, ey anam,
6. Men pek sevem şanlı Sovet ordumnu.
7. Utandırmam, saf sevgiñe inanam,
8. Sen aytqanday eda etem borcımnu.

YENİSEYİM (24)

1. Aşqım qaynay sailiñe barsam men,
2. Qaytalmayım, seyir etem eycannen.
3. Yeşil orman şuvlay, guya yır ayta,
4. Hafif yeliñ islerimni uyanta.
5. Sayan dağı eteginde aqasıñ,
6. Can endirip üyken-üyken GESlerge,
7. Ulu Lenin lampaların yaqasıñ,
8. Baht ve yarıq ketiresiñ evlerge.
9. Olmaz ediñ böyle güzel böyle şad,
10. Altın qollu çeber halqım olmasa.
11. Kelmez edi saña böyle ür ayat,
12. Ta fezağa yeter halqım olmasa.
13. Yeniseyim, aqaber şeñ - şeramet!
14. Yüzlep, biñlep ağaçlarını ep yaldat.
15. Ür halkıma temiz, elâl hizmet et,
16. Sen de dostum, güya menday bir soldat.

***** (25)**

1. Endi bir qaç yapraq açqan nazik dalda
2. Baar quşu yırlay edi bar sesinen.
3. Bayılıcı yırlarında hoş maqamdan
4. Ezgi sezdim, eycanlandım, diñledim men.

5. Oğlun için hiç düşünme, ey anam,
6. Ben çok seviyorum şanlı Sovyet ordumu.
7. Utandırmam, saf sevgine inanıyorum,
8. Sen söylemişsin gibi eda ediyorum borcumu.

YENİSEYİM

1. Aşkımın kaynar sahiline varırsam ben,
2. Döndürülmem seyredirim heyecan ile.
3. Yeşil orman uğulduyor, sanki şarkı söylüyor,
4. Hafif rüzgârın duygularımı uyandırıyor.
5. Sayan dağı eteğinde akıyorsun,
6. Can indirip büyük büyük HES¹⁶³lere,
7. Büyük Lenin lambalarını yakıyorsun,
8. Baht ve ışık getiriyorsun evlere.
9. Olmazdın böyle güzel böyle mutlu
10. Altın elli marifetli halkım olmasa.
11. Gelmezdi sana böyle hür hayat,
12. Ta kâinata ulaşır halkım olmasa
13. Yeniseyim, akmaya devam et şen şakrak!
14. Yüzlerce binlerce ağaçları hep yüzdür.
15. Hür halkıma temiz, helâl hizmet et,
16. Sen de dostum sanki benim gibi bir askersin.

1. Şimdi birkaç yaprak açmış nazik dalda
2. Bahar kuşu şarkı söylüyordu bütün sesiyle.
3. Mest edici şarkılarında hoş makamdan
4. Ezgi sezdim, heyecanlandım, dinledim ben.

¹⁶³ hidro elektrik santrallerin (a.n).

5. *Acayip quş!*
6. *Acayip yır!*
7. *Acayip yurt!*
8. *Ana sütü gibi temiz, taze hava.*
9. *Soldat dostum, tüfeğini pek qaviy tut,*
10. *Bu quşçıqni, bu topraqni berme yavğa!*

ON EKİDE (26)

1. *Postta turam...*
2. *Elimde bek avtomatım.*
3. *Soñki oylar, soñki daqqa keçe aqıp.*
4. *- Sağlıqnen qal,-*
5. *Dey eski yıl,- ey soldatım!*
6. *Ana, Yılbaş keleyatır çanta taqıp.*
7. *Ay nurında*
8. *Saatime köz taşladım:*
9. *Köksümdeki yüregimday tegiz ura.*
10. *On ekide*
11. *Vatanımda yıl başladı.*
12. *Yılbaş için, tınçlıq için postta turam.*

MEKTÜP YAZ (27)

1. *Servinazım, senden mektüp alsam men*
2. *Yaş yüregim eycanlana, şadlana.*
3. *Uzaq sefer ve marşlarda talsam men,*
4. *İnan, ğayret ve küç bere o maña.*
5. *Barsın o pek qısqa olsun kimerde,*
6. *Yükseklerden uçqan sözler olsun az.*
7. *Faqat bil sen, yaş soldatıñ bu yerde*
8. *Pek sağına seni, ille mektüp yaz.*

5. *Güzel kuş!*
6. *Güzel şarkı!*
7. *Güzel yurt!*
8. *Ana sütü gibi temiz, taze hava.*
9. *Asker dostum, tüfeğini pek sıkı tut,*
10. *Bu kuşçağızı, bu toprağı verme düşmana!*

ON İKİDE

1. *Nöbette duruyorum...*
2. *Elimde makinalı tüfeğim.*
3. *Son düşünceler, son dakika akıp geçiyor.*
4. *Eski yıl:*
5. *-Sağlıkla kal,ey askerim!, diyor.*
6. *İşte çanta takıp yılbaşı geliyor*
7. *Ay ışığında,*
8. *Saatime göz attım:*
9. *Göğsümdeki kalbim gibi ritmikvuruyor.*
10. *On ikide*
11. *Vatanımda yıl başladı.*
12. *Yılbaşı için, rahatlık için nöbette duruyorum.*

MEKTUP YAZ

1. *Servinazım, senden mektup alırsam ben,*
2. *Genç yüregim heyecanlanıyor, seviniyor.*
3. *Uzak sefer ve marşlara dalırsam ben,*
4. *İnan, bana gayret ve güç veriyor.*
5. *Varsın bazen o pek kısa olsun*
6. *Yükseklerden uçan sözler az olsun.*
7. *Fakat bil sen, genç askerin bu yerde,*
8. *Pek özlüyor seni, ille mektup yaz.*

YAREMDEN BAHŞIŞ (28)

1. *Yaqında dülberim, bahşış dep maña,*
2. *Yollağan bağçadan bir qutu alma.*
3. *Açtım da ah çektim, er biri yana,*
4. *Qalbim dey; Yazıqtır, ağzıña alma!*
5. *Boysunıp qalbimniñ bergen emrine,*
6. *Köz üzmeý bahşışnı ettim temaşa.*
7. *Aldımda turğanı almamı, ya ne?!*
8. *Söyleñiz, niçün şay közüm qamaşa.*
9. *Yoq, dostlar, bu dülber almalar oşay*
10. *Yaremniñ şırnıqlı al yanağına.*
11. *Saf sevgim bağrımda seniñçün yaşay,*
12. *İnan sen, dülberim, yaş soldatıña.*

AYDIN GECEDE (29)

1. *Küneş battı.*
2. *Endi postta ay.*
3. *Çevre-etraf aldı kümüş renk.*
4. *Susup qaldı quşlar ormanda.*
5. *Eşitilmey endi hoş aenk.*
6. *Tınıq özen boyuna bardım,*
7. *Cilvelenip baqtı kümüş ay.*
8. *Hayalımda men onu sardım,*
9. *Bellep suvda dülberim yalday.*
10. *Söyle yürek, meni delirtken,*
11. *Közlerime nazlı baqqan kim?*
12. *Ür sevgimni alevlendirgen*
13. *Ay olmasa, yaremdir belkim?...*

YÂRİMDEN HEDİYE

1. Yakında güzelim, hediye diye bana,
2. Yollamış bahçeden bir kutu elma.
3. Açtım da ah çektim, her biri yanıyor,
4. Kalbim: “Yazıktır, ağzına alma!” diyor.
5. Kalbimin verdiği emre tâbi olarak
6. Gözümü ayırmadan hediye etti temaşa.
7. Önümde duran elma mı, ya ne?
8. Söyleyin, niçin böyle gözüm kamaşıyor.
9. Yok, dostlar, bu güzel elmalar benziyor
10. Yârimin sevimli al yanaklarına.
11. Temiz sevgim bağrımda senin için yaşıyor,
12. İnan sen, güz lim, genç askerine.

AYDINLIK GECEDE

1. Güneş battı.
2. Şimdi sırada ay.
3. Çevreyi sardı gümüş renk.
4. Susup kaldı kuşlar ormanda.
5. İşitilmiyor şimdi hoş ahenk.
6. Billur nehir boyuna vardım,
7. Cilvelenip baktı gümüş ay.
8. Hayalimde ben onu sardım,
9. Suda sanki güzelim yüz yor.
10. Söyle kalbim, beni delirten,
11. Gözlerime nazlı nazlı bakan kim?
12. Hür sevgimi alevlendiren
13. Ay değilse, yârimdir belki?

YAREME (30)

1. *Aramızda şimdi deryalar, dağlar,*
2. *Endi seni körem yar, ep tüşümde.*
3. *Amma gönliñ gönümnen beraber,*
4. *Em postımda, em şerefli işimde.*
5. *Askerim yar, küç bar bilek-belimde,*
6. *Vatanıma basqınları atlatmam.*
7. *Halqım bergen küçlü silâ elimde,*
8. *Sevgimizni düşmanlarğa taptatmam.*

BAĞIŞLA! (31)

1. *Enisey boyunda, ormanlar qoyunda*
2. *Kezgende tarsıqıp, men yapa-yanğız,*
3. *Rastkeldiñ sen maña kökteki küneşday*
4. *Yüzüñden nur saçıp altın saçlı qız.*
5. *Al küneş ormanı kızartıp batqance*
6. *Malina, çernika, brusnika cıydıq biz.*
7. *Quşçılqar yuvağa kirip tınç yatqance*
8. *Yükeler tübinde kezindik ekimiz.*

9. *Qaytqanda tınç köyge yürüp tar soqaqtan*
10. *-Baq, nasıl güzellik, qal bizde, dediñ sen.*
11. *-Bağışla, canım qız, qalalmam bu yaqta,*
12. *Qararsız güzellik olsa da kerçekten.*
13. *Köpükday teprengen pamuqlı diyar bar,*
14. *Gönlümni men oña berdim ta yaşlıqtan.*
15. *Bekleyler meni keñ tarlalar, otlaqlar,*
16. *Bağışla, canım qız qalalmam bu yaqta,*
17. *Bağışla...*

YÂRİME

1. *Aramızda şimdi deryalar, dağlar,*
2. *Artık seni görüyorum yârim, hep düşümde.*
3. *Ama gönlün gönlümle beraber,*
4. *Hem nöbetimde, hem şerefli işimde.*
5. *Yârim, askerim, güç var bileğimde, belimde*
6. *Vatanıma baskınları atlatmam.*
7. *Alkımın verdiği güçlü silâh elimde,*
8. *Sevgimizi düşmanlara çiğnetmem.*

BAĞIŞLA!

1. *Yenisey boyunda, ormanlar koynunda*
2. *Gezerken sıkılıp, ben yapayalnız,*
3. *Rastladım sen bana gökteki güneş gibi,*
4. *Yüzünde nur saçılıp altın saçlı kız.*
5. *Kızıl güneş, ormanı kızılaştırıp batıncaya kadar,*
6. *Ahududu, yabanmersini, kırmızı yabanmersini topladık.*
7. *Kuşlar yuvalarına girip rahatça yatıncaya kadar*
8. *Ihlamurlar dibinde gezindik ikimiz.*

9. *Dönerken sessiz köye yürüyüp dar sokaktan*
10. *-Bak, ne kadar güzel, kal bizde, dedin sen.*
11. *-Bağışla, canım kız, kalamam bu tarafta,*
12. *Çok fazla güzellik olsa da erçekten.*
13. *Köpük gibi dalgalanan pamuklu diyar var,*
14. *Gönlümü ben ona verdim ta gençliğimde.*
15. *Bekliyorlar beni geniş tarlalar, otlaklar.*
16. *Bağışla, canım kız kalamam bu tarafta,*
17. *Bağışla...*

SOLDATNI BEKLEMEK KEREK (32)

1. *Geceleri avtomatnen postta tursam men.*
2. *Servinazım, yalvaram men kelme yanıma.*
3. *İnanam men, pek sevesiñ, amma sevgiñnen*
4. *Hayalımıñı şimdi böl e kirip añaıma.*

5. *Saf sevgili yosmam dayan,*
6. *Soldatnı beklemek kerek.*
7. *Tek şu aqta yırlay bayan*
8. *Sağınğanda seni yürek.*

9. *Hızmet etip Vatanıma tamam üç sene,*
10. *Ana-baba ıšançını aqlap qaytırım.*
11. *Şundan son kel, kel dülberim yanıma kene,*
12. *Üç yıl cıyğan yırlarımıñı saña aytırım.*

13. *Amma şimdi yosmam dayan,*
14. *Soldatnı beklemek kerek.*
15. *Pek kederli yırlay bayan*
16. *Sağınğanda seni yürek.*

HOŞ KELDİN! (33)

1. *Hoş keldiñ! Dülber May.*
2. *Yer berem men saña başımıñ üstünden.*
3. *Qaç gece bekledim yuklamay,*
4. *Sıkıldı yüregim kün-kunden.*
5. *Salütler gürlegen aq tañda*
6. *Bayraqlar açtıñ sen yurtnıñ er yerine,*
7. *Sen kibi ruşen bu zamanda*
8. *Kelecek ayatım daa şen körüne.*
9. *Bağışla...*
10. *Men saña dülber May,*
11. *Güller ve çeçekler cıymadım bahşışçün,*
12. *Bilesiñ askerim. Yorulmay*
13. *Öderim borcımıñı seniñ tıñ bahtıñçün.*

ASKERİ BEKLEMEK GEREK

1. Geceleri makinalı tüfekle nöbette durursam ben.
2. Servinazım, yalvarıyorum ben gelme yanıma.
3. İnanıyorum ben, çok seviyorsun, ama sevinle
4. Hayalimi şimdi bölme girip aklıma.

5. Temiz sevgili güzelim, dayan
6. Askeri beklemek gerek.
7. Sadece bu konuda şarkı çalıyor armonika
8. Özleyince seni yürek.

9. Hizmet edip Vatanıma tam üç sene,
10. Ana baba güvenini hak edip dönerim.
11. Ondan sonra gel, gel güzelim yanıma
yine,
12. Üç yıl topladığım şarkıları sana söylerim.

13. Ama şimdi güzelim dayan,
14. Askeri beklemek gerek.
15. Çok kederli şarkı çalıyor armonika
16. Özleyince seni yürek.

HOŞ GELDİN!

1. Hoş geldin! Güzel Mayıs.
2. Yer vereyim ben sana başımın üstünden.
3. Kaç gece bekledim uyumadan,
4. Sıkıldı yüreğim günden güne,
5. Havai fişekler gürlemiş tan atarken,
6. Bayraklar açtın sen yurdun her yerine,
7. Senin gibi ruşen bu zamanda,
8. Gelecek hayatım daha mutlu görünüyor.
9. Bağışla...
10. Ben sana güzel Mayıs,
11. Güller ve çiçekler toplamadım hediye için,
12. Biliyorsun askerim. Yorulmadan
13. Öderim borcumu senin rahat bahtın için.

SEVGİ ÇEŞMESİ**GÜZEL YAREM (34)**

1. *Güzel yarem, qoy başını köküsüme,*
2. *Caydır siya saçlarıñni quçağıma.*
3. *Telçikleri sarılsınlar hoş yüzüme*
4. *Yapışsınlar areretli dudağıma.*

5. *Bu dünyada taptım seni emegimnen,*
6. *Yalvaram yar, saf sevgimniñ qadrine yet.*
7. *Mına şaytip saçlarıña sarılsam men,*
8. *Keregi yoq maña iç bir türlü cennet!*
9. *Keregi yoq maña iç bir türlü cennet!*

İNANMAYSIÑ (35)

1. *Sevem seni, dep aytmadım iç bir kere,*
2. *Ağızımı toldırmadım boş sözlerge.*
3. *Sevgin için keçtim yollar, keçtim dere,*
4. *İnanmaysıñ, kene dülber, bu közlerge.*

5. *Ep baqasıñ ağızıma, rastkelsek biz*
6. *«Sevem seni» degen bir söz aytarmı, dep.*
7. *Nege gerek, ayt dülberim, közlerimiz,*
8. *Lafsız köznen anlaşmasaq biz ekimiz.*

YİĞİT VE QIZ (YIR) (36)

Yigit:

1. *-Yüregiñni tikkensiñ bu yavluqqa,*
2. *Kel aruvçam, qavuşayıq baş savluqta.*

Qız:

3. *-Qavuşmağa, ey yigit, çoq vaqıt bar*
4. *İşte özüñni körset de, soñ meni sar.*

SEVGİ ÇEŞMESİ**GÜZEL YÂRİM**

1. Güzel yârim, koy başını göğsüme,
2. Yayıdır siyah saçlarını kucağıma.
3. Telleri sarılsınlar hoş yüzüme,
4. Yapışsınlar hararetli dudağıma.
5. Bu dünyada buldum seni emeğimle,
6. Yalvarıyorum yâr, saf sevgimin kadrine ulaş.
7. İşte böyle yapıp saçlarına sarılsam ben,
8. Bana gerekmez hiçbir türlü cennet!
9. Bana gerekmez hiçbir türlü cennet!

İNANMIYORSUN

1. Seviyorum seni diye hiçbir kere söylemedim,
2. Ağzımı boş sözlerle doldurmadım.
3. Sevgin için geçtim yollar, geçtim dere,
4. İnanmıyorsun yine güzel, bu gözlere.

5. Biz rast geldiğimizde hep bakıyorsun ağızıma,
6. “Seviyorum seni” diyen bir söz söyler mi diye.
7. Neye gerek, söyle bana güzelim, gözlerimiz,
8. Lafsız gözle anlaşmazsak biz ikimiz.

YİĞİT VE KIZ (Şarkı)

Yiğit:

1. -Yüregini dikmişsin bu mendile,
2. Gel güzelim, kavuşalım başımız sağ iken

Kız:

3. -Kavuşmaya, ey yiğit çok vakit var
4. İşte kendini göster de sonra beni sar.

Yigit:

5. -Bir almanı birden-bir qapalmazsıñ,
6. Menday ya nı episi bir tapalmazsıñ.

Yiğit:

5. -Bir elmayı tek başına yutamazsın,
6. Benim gibi genci (hepsi bir) bulamazsın.

Qız:

7. -Yavluqtan kir yuvula, nağış ketmey,
8. Ne işiñnen maqtanasıñ aqlım yetmey.

Kız:

7. -Mendilden kir yıkanır, nakış gitmez,
8. Ne işinle övünüyo sun aklım yetmez.

Yigit:

9. -Maqtansam da yeri bar, añla, ey, qız
10. Gagarin ve Amethanlar neslimiz biz.

Yiğit:

9. -Övünsem de yeri var, anla, ey kız,
10. Gagarin ve Ahmethanlar neslimiz var.

Qız:

11. -Alime ve Tereşkova nesilleri
12. Qalışamı sizden yoqsa azçıq keri.

Kız:

11. -Alime ve Tereşkova nesilleri
12. Kalır mı sizden yoksa azıcık geri

Yigit:

13. -Sen tatlı suv - men içip toyalmayım,
14. Omuzıña qolumnu qoyalmayım.

Yiğit:

13. -Sen tatlı susun, ben içip soyamıyorum,
14. Omzuna kolumu koyamıyorum.

Qız:

15. -Kökte turğan yıldızğa uç, tap qolayın,
16. Tek şundan soñ men saña yar olayım.

Kız:

15. -Gökte duran yıldıza uç, kolayını bul,
16. Sadece bundan sonra ben sana yâr olayım.

Yigit:

17. -Kökke uçtum, Çolpanğa da açarım yol,
18. Men uçqanda aruvçam, yoldaşım ol.

Yiğit:

17. -Göğe uçtum, Çolpan'a da açtım yol,
18. Ben uçtuğumda güzelim, yoldaşım ol,

Qız:

19. -Saña nağış nağışladım, çetin ordim,
20. Sen ekensiñ qısmetim, endi kördim.

Kız:

19. -Sana nakış işledim, kenarını ördüm,
20. Senmişsin kısmetim, şimdi gördüm

Yigit:

21. -Yavluğıñnu qoynuma alıp yattım,
22. Men de baht yıldızımı endi taptım.

Yiğit:

21. -Mendilini koynuma alıp yattım,
22. Ben de baht yıldızımı şimdi buldum.

Qız:

- 23.-** *Yüregimni tiktim men o yavluqqa*
24. *Razım men de qavuşmağa baş savluqta.*
 1970

Kız:

- 23.-** *Yüregimi diktim ben o mendile,*
24. *Razıyım ben de kavuşmaya başımız sağ*
 iken.

*** (37)

- 1.** *Taşnı-taşqa ursalar epkin*
2. *Ateş çıqa, dülberim, ateş.*
3. *Yüregimiz qavuşsa bir kün*
4. *İlle doğar biz için küneş.*

- 1.** *Taşı taşa vursalar şiddetle,*
2. *Ateş çıkıyor, güzelim, ateş.*
3. *Yüregimiz kavuşursa bir gün*
4. *İllâ doğar bizim için güneş*

*** (38)

- 1.** *Saqınıp, teganekli gülleriñ*
2. *Ellerime sançılır, dep qorqtıñ.*
3. *Yüregimni ateşday yaqtı,*
4. *Bil şu anda seniñ elleriñ.*
- 5.** *O güllerni üzgende, benim*
6. *Ellerimden ey qız, qan aqtı.*
7. *Can ağrıtp meni terc qaqtıñ,*
8. *Ayt, barmı ya, yüregiñ seniñ?*
- 9.** *Red etseñ et, bu aq güllerni,*
10. *Saqla sen o beyaz ellerni.*
11. *Tek isteyim qız, sen şunu bil:*
12. *Gül üzme - bu qolay iş degil.*

- 1.** *Dikenli güllerinden sakınarak*
2. *Ellerime batar diye korktun.*
3. *Yüregimi ateş gibi yaktı,*
4. *Bil şu anda senin ellerin.*
- 5.** *Ey kız, o gülleri koparıncı,*
6. *Benim ellerimden kan aktı.*
7. *Can acıtıp beni tersledin,*
8. *Söyle, var mı senin yüreğin?*
- 9.** *Reddedersen et, bu beyaz gülleri,*
10. *Sakla sen o beyaz ellerini.*
11. *Sadece senin şunu bilmeni istiyorum kız,*
12. *Gül koparmak, bu kolay iş değil.*

*** (39)

- 1.** *-Sevgini sen çoq yazasıñ, ayt ne için?*
2. *Dep soradıñ dostum menden sen bir kün.*
- 3.** *Bilmeysiñmi, yaş tenimde yürek bar,*
4. *İnan dostum, qafesim de oña tar.*

- 1.** *-Sevgini çok yazıyorsun sen, söyle neden?*
2. *Diye sordun dostum benden sen bir gün.*
- 3.** *Bilmiyor musun genç tenimde yürek var,*
4. *İnan dostum, göğüs kafesim de ona dar.*

5. *Sevmek istey, seve o er insanı,*
6. *Tabiatı, seve ulu Vatannı.*
7. *Cıltmaq istey, çapalana eycannen,*
8. *Şunuñ için sevgini çoq yazam men.*

ALBOMIÑA (40)

1. *Bilesiñmi, tek albomda qalacaq*
2. *Seniñ dülber qaşın, közüñ, yanağıñ.*
3. *Yıllar epbir keregini alacaq,*
4. *Solar keter balday tatlı dudağıñ.*
5. *Künü kelir, qaltırağan eliñnen*
6. *Albomiñni yavaş açıp baqarsıñ.*
7. *Meni eslep ah çekersiñ qalbiñden*
8. *Qartayğanda yüregiñni yaqarsıñ.*
9. *Şimdi maña qaramaysıñ yürekten.*
10. *Dülberim, dep qataytasıñ başıñ*
11. *Sevgenime inanmaysıñ iç de sei*
12. *Albomiña tökme soñ közyaşıñ ı.*

*** (41)

1. *Yüregiñe tapmaz edim yol,*
2. *Sevmez edim böyle qudretnen*
3. *Çünkü qalbim anamkidan bol,*
4. *Sevme ni de anam öğretken.*
5. *Ekimizniñ de sevgimizge*
6. *Eki ana sebepçi, belkim*
7. *Şay olmasa, ayt canım bizge*
8. *Böyle bahtlı kim tilegen, kim?*

5. Sevmek istiyor, seviyor o her insanı,
6. Tabiatı, seviyor ulu Vatani.
7. Isıtmak istiyorum, heyecanla kaygılanıyorum,
8. Bunun için sevgini ben çok yazıyorum.

ALBÜMÜNE

1. Biliyor musun, sadece albümde kalacak,
2. Senin güzel kaşın, gözün, yanağın.
3. Yıllar gereken her şeyi alacak,
4. Solar gider bal gibi tatlı dudağın.
5. Gün gelir titreyen elinle
6. Albümünü yavaşça açıp bakarsın.
7. Beni hatırlayıp ah çekersin kalbinden
8. Yaşlanınca yüregini yakarsın.
9. Şimdi bana bakmıyorsun yürekten.
10. Güzelim, diye dikiyorsun başını.
11. Sevdiğime inanmıyorsun hiç de sen,
12. Albümüne dökme sonra gözyaşını.

1. Yüregine bulmazdım yol,
2. Sevmezdim böyle kudretle
3. Çünkü kalbim anamınki kadar bol,
4. Sevmeyi de anem öğretti.
5. İkimizin de sevgimize
6. İki ana sebep oldu belki
7. Bötle olmasa, söyle canım bize
8. Böyle bahtlı kim dilemiş, kim?

BİLESİÑ (42)

1. Niçün seni men, yar, ayğa beñzetem,
 2. Niçün aqşam aynı talmay köz etem?
 3. Ah, o niçün çeke meni özüne,
 4. Niçün o şay cıllı baqa közüme?
 5. Servinazım, sen aynı iç künleme,
 6. «Pek nefishor», dep meni sen belleme.
 7. Bilesiñ de, ayğa uçmaq arzum bar,
 8. Seni oña qıyas etmek farzım bar.
- 1965

*** (43)

1. Kökke baqıp: «Ne qadar uzaq
2. Tura eken yıldızım», dediñ.
3. Şu gecesi «Temiz, billür, aq
4. Yüregimni incıtma» dedim»
5. Eşitmediñ yürek sesimni,
6. Yıldızıñni aradıñ Kökten.
7. Coya yazdım şu an esimni
8. Köz yumma qız, bötenden-böten,
9. Baht yıldızıñ yanıñda tura,
10. Çapalanıp yüregi ura.
11. Yıldızıñni arap ta kökten,
12. Yaqma onu bötenden-böten.

CEVAİRE (44)

1. Al renke boyalğan ufuqqa baqsam
2. Göñlüme acaip is-duyğu kire.
3. Deryaday köpükler saçratıp aqşam
4. Suyımdan iç qanıp, iç Cevaire!
5. Qırmızı şu yüzüñ ufuqtır belkim,
6. Yüzüñe baqsam men yüregim ire.
7. Nice yıl qalbimni sızlatqan, ah kim
8. Sen degilmisiñ, ayt, Cevaire?!

BİLİYORSUN (42)

1. Niçin ben seni, yâr, Ay'a benzetiyorum,
2. Niçin akşam yorulmadan Ay'ı gözlüyorum?
3. Ah niçin çekiyor beni kendine,
4. Niçin o öyle sıcak bakıyor gözüme?
5. Servinazım, sen Ay'ı hiç kıskanma,
6. Sen beni "Nefsine çok düşkün" diye düşünme.
7. Biliyorsun Ay'a uçmak arzum var,
8. Seni onunla kıyaslamaya mecburum.

1. Gökyüzüne bakıp, ne kadar uzak
2. Duruyormuş yıldızım, dedin.
3. O gece, temiz, billur, ak,
4. Yüreğimi inciltme, dedim.
5. İşitmedin yürek sesimi,
6. Yıldızını aradın gökten.
7. Kaybetmeye başladım alkımı.
8. Göz yumma kız boşuna,
9. Baht yıldızın yanında duruyor,
10. Çırpıp yüreği vuruyor.
11. Yıldızını arayıp da gökten,
12. Yakma onu boşuna.

CEVAİRE (44)

1. Al renge boyanmış ufuğa baksam
2. Göñlüme güzel hisler giriyor.
3. Derya gibi köpükler saçıp aksam,
4. Suyumdan iç kanıp, iç Cevaire!
5. Şu kırmızı yüzün ufuktur belki,
6. Yüzüne baksam ben yüregim eriyor.
7. Nice yıl kalbimi sızlatan, ah kim
8. Sen değil misin, söyle, Cevaire?!

9. Şadlığım baylığım, Cevairim - sen,
 10. Adınla miyimde çoq oylar yüre.
 11. Saña dep bu yırmı tizdim yürekten,
 12. Qalbimniñ yırı bu, al Cevairem! 19 7

BAARDE (45)

1. Baar keldi. Talğın yelçik esmekte,
 2. Qırda lâle açtı al renk dudağın.
 3. Kirazlar da bürler açıp ösmekte
 4. Kün nurında sallap nazik budağın.
 5. Oynap-oynap uçqan sırlı köbelek
 6. De o gülüni, de bu gülün aldata.
 7. Yalanayaq çapqan anav bala pek
 8. Zevqın sürüp suvda gemi yaldata.
 9. Yılğa boylap kele eki gülday yaş,
 10. Qız köksüne basqan bir top lâlesin.
 11. Yigit memnün taqdirinden, kökte baş,
 12. Qız köksünde lâle degil, yaresin.
 13. Men çoq kördim qırda lâle açqanın,
 14. Men çoq kördim köbelekniñ uçqanın,
 15. Men çoq yürdim suvda gemi yaldatap,
 16. Kördim, elbet, ilk sevgiden dad tatıp.
 17. Ayt, gül baar, feralanıp bugün men
 18. Körgenimni körüp niçün şaşmaqtam?
 19. Çünkü dostum taze is ve ilhamnen
 20. Men qanıñda derya olup taşmaqtam.

1971

9. Sevincim, zenginliğim, Cevairim, sensin,
 10. Adınla aklıma çok düşünceler geçiyor.
 11. Sana diye bu şarkıyı yazdım yürekten,
 12. Kalbimin şarkısı bu, al Cevairem!

BAHARDA

1. Bahar geldi. Hafif rüzgâr esmekte,
 2. Kırdı lâle açtı kırmızı dudağın.
 3. Kirazlar da tomurcuk açıp büyümekte
 4. Gün ışığında sallayarak nazik budağın.
 5. Oynaya oynaya uçan çizgili kelebek
 6. Ha o gülü ha bu gülü aldatıyor,
 7. İşte yalınayak koşan çocuk pek
 8. Zevkini sürüp suda gemi yüzdürüyor.
 9. Nehir boyunca geliyor iki gül gibi genç,
 10. Kız göğsüne koymuş bir demet lâlesini.
 11. Yigit memnun kaderinden, başı gökte,
 12. Kız göğsünde lâle d gül, yâresini.
 13. Ben çok gördüm kırdı lâle açtığını,
 14. Ben çok gördüm kelebeğin uçanını,
 15. Ben çok suda gemi yüzdürerek,
 16. Gördüm, elbet, ilk sevgiden keyif tadarak.
 17. -Söyle, gül bahar, bugün ben ferahlayarak
 18. Göreceğimi görüp görüp niçün şaşmaktayım?
 19. Çünkü dostum yeni his ve ilhamla,
 20. Ben kanında derya olup taşmaktayım.

BAAR KELDİ, SEN DE KEL (YIR) (46)

1. *Kene baar keldi qayıtp*
2. *Eşillendi yılğalar.*
3. *Kene bülbül yırlar aytıp*
4. *Yüregimni qırpalar.*
5. *Baar keldi, sen de kel yar,*
6. *Qatlanayım nazıña.*
7. *Kel kelüviñ ilham bersin*
8. *Tınıp qalğan sazıma.*
9. *Baar asret, men asretim,*
10. *Asret saña bülbüller.*
11. *Tek sen kelseñ açacaqlar*
12. *Aqbardaqlar, sümbüller.*
13. *Baar keldi, sen de kel yar,*
14. *Qatlanayım nazıña.*
15. *Kel, kelüviñ ilham bersin*
16. *Tınıp qalğan sazıma.*
17. *Baq, yañğızdır altın küneş,*
18. *Baq, yañğızdır kümüş ay.*
19. *Faqat bizday sevdalarğa*
20. *Yañğızlıq iç yaraşmay,*
21. *Baar keldi, sen de kel yar,*
22. *Qatlanayım nazıña.*
23. *Kel, kelüviñ ilham bersin*
24. *Yaş kedayniñ sazına.*

QARDAY TEMİZ (47)

1. *Yapalaqlap qar yağa tısta,*
2. *Kök qubbesi dersin un-elek.*
3. *Mına, kirip keldi bu qış da*
4. *Beyaz kiydi er yer, er terek.*

BAHAR GELDİ, SEN DE GEL

1. Yine bahar geldi dönüp
2. Yeşillendi ovalar.
3. Yine bülbül şarkılar söyleyip
4. Yüreğimi kahreder.
5. Bahar geldi, sen de gel yâr,
6. Katlanayım nazına.
7. Gel, gelişin ilham versin,
8. Susup kalan sazıma.
9. Bahar hasret, ben hasretim,
10. Hasret sana bülbüller.
11. Sadece sen gelirsen açacaklar
12. Kardelenler, sümbüller.
13. Bahar geldi, sen de gel yâr,
14. Katlanayım nazına.
15. Gel, gelişin ilham versin,
16. Susup kalan sazıma.
17. Bak, yalnızdır altın güneş
18. Bak, yalnızdır gümüş ay.
19. Fakat bizim gibis evdalılara
20. Yalnızlık hiç yakışmaz (yakışmıyor.)
21. Bahar geldi, sen de gel yâr,
22. Katlanayım nazına.
23. Gel, gelişin ilham versin,
24. Genç ozanın sazıma.

KAR GİBİ TEMİZ (47)

1. Lapa lapa kar yağıyor dışarıda,
2. Gökkubbesi dersin un elek,
3. İşte geldi bu kış da,
4. Beyaz giydi her yer, her ağaç

5. *Hatirime tüştiñ sen yarem,*
6. *Qalbiñ qarday temiz ve sade.*
7. *Qarda seniñ yüzüñni körem,*
8. *Lâkin qarday suvuqsıñ kâde.*

9. *Elem etme, qabaat qarda,*
10. *Qarnı körip tüşündim seni.*
11. *Suvuq laf mı? Afu et meni -*
12. *Qarday temiz sevgimiz bar da!...*

A S R E T (48)

1. *Nice kün közümni tiktım yoluña,*
2. *Nice kün çekişti sevda yüregim.*
3. *Nice kün qalemim alıp qoluma*
4. *Men seni bekleyim, sensiñ - tilegim.*

5. *Ap-aq qar ağarsa sensiñ belledim,*
6. *Ap-aq tañ ağarsa sensiñ belledim,*
7. *İñlep yel çağırsa sensiñ belledim,*
8. *Nerede kaldıñ sen, niçün kelmediñ*

*** (49)

1. *Yoq, tiz çökmem qarşıñda dülber,*
2. *Sevgi otı meni yaqsa da.*
3. *Barsın başım azçıq sarqsa da*
4. *İç tiz çökmem! Halq buña ne der?*

5. *Sevilmege qorqtı, dep külme,*
6. *Yüregimni, mağrur qız, tilme*
7. *Tiz çöktirip sevecek olsañ*
8. *Ket yanımdan, meni iç sevme!*

5. Aklıma gelsin sen yârim,
6. Kalbin kar gibi temiz ve sade.
7. Karda senin yüzünü görüyorum,
8. Lâkin kar gibi soğuksun bazen.

9. Üzülme, kabahat karda,
10. Karı görüp düşündüm seni.
11. Soğuk laf mı? Af et beni,
12. Kar gibi temiz sevgimiz var da!

HASRET (48)

1. Nice gün gözümü diktım yoluna,
2. Nice gün çekti sevda yüregim.
3. Nice gün kalemimi alıp elime,
4. Ben seni bekliyorum, sensin dileğim.

5. *Apak kar yağsa sensin diye düşündüm,*
6. *Apak tan ağarsa sensin diye düşündüm,*
7. *Uğuldayarak yel çağırsa sensin diye düşündüm,*
8. *Nerede kaldın sen, niçin gelmedin?*

1. Yok diz çökmem karşında güzel,
2. Sevgi(min)ateşi beni yaksa da.
3. Varsın başım biraz öne eğilsin de
4. Hiç diz çökmem! Halk buna ne der?

5. Sevilmeye korktu, diye gülme,
6. Mağrur kız, yüregimi parçalama
7. Diz çöküp seveceksen
8. Git yanımdan, beni hiç sevme!

*** (50)

1. *Eh, neyleyim, alışqan yürek*
2. *Çekse meni o sırlı çeşme*
3. *Geceleri o nurlu yerge*
4. *Bilesiñ de, kelmezdik siyrek.*
5. *Men bilmeyim şimdi qandasıñ.*
6. *Belki başqa çeşme taptıñ sen,*
7. *Belki başqa qalbni yaqtıñ sen,*
8. *Kimge nasıl yırlar aytasıñ.*
9. *O çeşmege men er kün kelem,*
10. *O çeşmede seniñ yüzüñ bar.*
11. *O çeşmede soñki sözüñ bar,*
12. *Yüregimde ise biñ alem...*

1966

AH, NE YAZIQ (51)

1. *Bütün gece oyğa dalıp otursam da,*
2. *Defterimni satırlarnen toldırsam da,*
3. *Güzelliğni yazmaq için tırışsam da,*
4. *Bir ibare yazalmadım, Ah, ne yazıq!*
5. *Kirpikleriñ köz aldım da dane-dane,*
6. *Menim için bu dünyada sen bir dane,*
7. *Dülberliğni yazmaq pek küç (ayt, bu da ne?)*
8. *İç tasvirlep olamayım,*
9. *Ah, ne yazıq!*
10. *Küneş, ay ve yıldızları tasvirlemek,*
11. *Yırlar yazıp bülbülleri seslendirmek,*
12. *Pek küç degil şair için, amma seniñ*
13. *Güzelliğni yazalmayım.*
14. *Ah, ne yazıq!*

1. Eh neyleyim, aşılmış yürek,
2. Çekse beni o sırlı çeşme,
3. Geceleri o nurlu yere
4. Bilirsin, gelmezdik seyrek.
5. Ben bilmiyorum şimdi neredesin.
6. Belki başka çeşme buldun sen.
7. Belki başka kalbi yaktın sen.
8. Kime nasıl şarkılar söylüyorsun sen.
9. O çeşmeye ben her gün geliyorum,
10. O çeşmede senin yüzün var.
11. O çeşmede son sözün var.
12. Yüregimde ise bin âlem.

AH NE YAZIK

1. Bütün gece düşüncelere dalsam da,
2. Defterimi satırlala doldursam da,
3. Güzelliğini yazmak için çabalasam da,
4. Bir ibare (şey) yazamadım, ah ne yazık!
5. Kirpiklerin gözümün önünde tane tane,
6. Benim için bu dünyada sen bir tane,
7. Güzelliğini yazmak pek güç (söyle bu da ne?)
8. İç taviplenmiyorum,
9. Ah ne yazık!
10. Güneş, ay ve yıldızları tasvirlemek,
11. Şarkılar, yazıp bülbülleri seslendirmek,
12. Çok zor değil şair için, ama senin
13. Güzelliğini yazamıyorum.
14. Ah ne yazık!

NEYLEYİM (52)

1. *Toplansa tamçılar olur bir büyük göl...*
2. *Nice yıl çın sevgim tamladı qalbiñe.*
3. *Saňa dep qırlarda, aradım lâle-gül ,*
4. *Ayt dülber, neyleyim, seniñçün men kene?*
5. *Kimerde yüzeme suvuçça baqtıñ sen,*
6. *Çekiştim, tenime sançıldı mil-ine.*
7. *Saylap tek tatlı söz söyledim yürekten,*
8. *Ayt Ülker, neyleyim, seniñçün men kene?*
9. *Ne tatlı sözüme, ne cıyğan gülüme,*
10. *Ah yazıq! Göñülüñ etmedi qanaat.*
11. *Tek kökke telmirdiñ- arzuñı bildim men*
12. *Ve şu ana fezağa başladım seyaat.*
13. *Ahrı yoq fezadan aldım da bir yıldız*
14. *Bahtımnıñ yanına dedim tez yeteyim.*
15. *Sevgimden nişan dep, qaldırdım kökte iz,*
16. *Servinaz, seniñçün ayt kene neyleyim?*
21. *İlimiz bilesiñ, mucize ilidir,*
22. *Ne arzuñ olsa ayt, men eda eyleyim.*
23. *İsteseñ ta altın küneşke yeteyim,*
24. *Etme naz birdanem, ayt daa neyleyim?...*

1965

SİZ DE ÖSER, BÜYÜRSİZ**AYNENİ DİÑLEP... (53)**

1. *Qara qış gecesi. Tıšta yel iñley.*
2. *Oylarğa dalğanım. Elimde qalem.*
3. *Aybetli qızçığım ayneni diñley,*
4. *Ayneni yırını diñley bar alem...*

NEYLEYEYİM

1. Damlalar toplanırsa olur büyük bir göl,
2. Kaç yıldır sevgim, damladı kalbine.
3. Senin için kırlarda aradım lâle, gül,
4. Söyle güzel, senin için ben daha ne yapayım ?
5. Bazen yüzüme soğukça baktın sen,
6. Uğraştım tenime battı mil, iğne.
7. Sadece tatlı sözleri seçip söyledim yürekten,
8. Söyle Ülker, senin için ben daha ne yapayım ?
9. Ne tatlı sözüme, ne topladığım güle,
10. Ah ne yazık! Gönlün etmedi kanaat.
11. Sadece göğe bakındın, arzunu anladım ben,
12. Ve işte şu fezâya başladım seyahat (etmeye).
17. Sonu olmayan fezâdan aldım bir yıldız
18. Bahtımın yanına tez ulaşayım dedim.
19. Sevgimden nişandır diye bıraktım gökte iz,
20. Servinaz, senin için ben daha ne yapayım ?
25. Ülkemiz biliyorsun, mucize ülkesidir,
26. Ne arzun olursa söyle, ben yerine getireyim.
27. İstersen ta altın güneşe erişeyim,
28. Etme naz bir tanem, söyle daha ne yapayım ?.

SİZ DE BÜYÜRSÜNÜZ**NİNNİ DİNLEYEREK (53)**

1. Kara kış gecesi. Dışarıda rüzgâr uğulduyor.
2. Düşüncelere dalmışım. Elimde kalem.
3. Ayyüzlü kızım ninni dinliyor,
4. Ninniye dinliyor bütün âlem...

5. *O ana köksüne başını qoyğan,-*
6. *Ananıñ köksüne sıyıqqan eller.*
7. *Uzaq qış gecesi yuqusın coyğan*
8. *Anası yuqlamay. Yuqlamay yeller.*

9. *Faqat qış ömürü qısqadır, tezden*
10. *Tenlerge sançılğan accı yel tınar.*
11. *Qırlarda lâleler öserler tezden,*
12. *Çeçekli dallarğa bülbüller qonar.*

13. *İlk adım atarsıñ, yürersıñ tatiy,*
14. *Suqlanıp baqarsıñ küneşli kökke.*
15. *Aybetli qızçığım, ey ğamsız sabiy,*
16. *Körersıñ ne qadar çoq güller öse.*

17. *Baar de tez keçer, ebediy degil,*
18. *Ömrüñde nice qış, baar olacaq.*
19. *Tompacım, qızçığım, evlâtçığım bil*
20. *Ayneni qalbiñe siñip qalacaq.*

21. *...Qara qış gecesi. Tıšta yel iñley.*
22. *Satırlar doğalar. Elimde qalem.*
23. *Aybetli qızçığım ayneni diñley,*
24. *Ayneni yurını diñley bar alem.*

1972

SEİTNEN VELİ (54)

1. *Ali ağa qomşumuz,*
2. *Pek muabbet yaşaymız.*
3. *Azbarımız bir bizim -*
4. *Bir qazandan aşaymız.*
5. *Oñıñ eki oğlu bar,*
6. *Ekisi de daa yaş.*
7. *Bir-birine ürmetnen*
8. *Yaşaylar ağa-qardaş.*

5. *Anasının göğsüne başını koymuş,*
6. *Anasının göğsüne sığınmış eller.*
7. *Uzun kış gecesi uykusunu kaçırmış*
8. *Anası uyumuyor. Uyumuyor rüzgâr.*

9. *Fakat kışın ömrü kısadır, kısa zamanda*
10. *Tenlere batan acı rüzgâr diner.*
11. *Kırlarda lâleler büyür kısa zamanda*
12. *Çiçekli dallara bülbüller konar.*

13. *İlk adımı atarsın, yürürsün tay tay*
14. *İmrenerek bakarsın güneşli göğe,*
15. *Ayyüzlü kızım, ey gamsız sabi,*
16. *Görürsün ne kadar çok güller büyüyor*

17. *Bahar da tez geçer, ebedî değil,*
18. *Ömründe daha çok kış, bahar olacak.*
19. *Tompacım, kızım, evlâdım bil,*
20. *Ninni kalbine sinip kalacak.*

21. *...Kara kış gecesi. Dışarıda yel uğulduyor.*
22. *Satırlar doğuyor. Elimde kalem.*
23. *Ayyüzlü kızım ninni dinliyor,*
24. *Ninni dinliyor bütün âlem...*

SEİT İLE VELİ

1. *Ali ağabey komşumuz,*
2. *Pek iyi geçiniyoruz.*
3. *Bahçemiz bir bizim.*
4. *Bir kazandan yemek yiyoruz.*
5. *Onun iki oğlu var,*
6. *İkisi de daha çok genç.*
7. *Birbirlerine hürmetle*
8. *Yaşıyorlar ağabey kardeş.*

9. *Ne oldu, ne olmadı,*

10. *Bir kün darğınlaştılar.*

11. *Oların bu işine*

12. *Ana-baba şaştılar.*

13. *Ali ağa-babası*

14. *Ne yapmağa bilmegen.*

15. *Gülsüm apte - anası*

16. *Kederlengen, külmegen.*

17. *«Qavğaların» sebebin*

18. *Bilmegeniçün belkim,*

19. *Ana-baba oylaylar:*

20. *«Qabaat kimde? Aqlı kim?»*

21. *Balalar ise bir qaç kün*

22. *Lafetmeden yüreler.*

23. *Ayrı qayıp mektepten,*

24. *Evge ayrı kireler.*

25. *Baba işten qayıtqan soñ*

26. *Çağirtırğan balların.*

27. *Ekisin de oturtıp,*

28. *Soñ sorağan alların.*

29. *İşim yahşı,- dey*

30. *Seit, Men daa «eki» almadım.*

31. *Men de öyle, dey Veli,*

32. *Men ağamdan qalmadım.*

33. *Öyle olsa ya niçün*

34. *Çıray sıtıp yüresiz?*

35. *Mina oldu bir qaç kün,*

36. *Ayrı çıqıp, kiresiz?*

9. Ne oldu ne olmadı bilinmez,

10. Bir gün küstüler.

11. Onların bu işine

12. Ana babası şaşırdılar.

13. Ali ağabey, babası,

14. Ne yapacağını bilmemiş.

15. Gülsüm teyze, anası,

16. Kederlenmiş, gülmemiş.

17. Kavğalarının sebebin

18. Bilmediği için belki

19. Ana babaları düşünüyorlar:

20. “Kabahat kimde? Haklı kim”

21. Çocuklar ise birkaç gün

22. Konuşmadan geçirirler.

23. Mektepten ayrı dönüp,

24. Eve ayrı girerler.

25. Babaları işten döndükten sonra

26. Çağirttırmış çocuklarını,

27. İkisini de oturtup

28. Sonra sormuş hâllerini.

29. İşim iyi, diyor Seit,

30. Ben daha “iki” almadım.

31. Ben de öyle diyor Veli,

32. Ben ağabeyimden geri kalmadım

33. Peki öyleyse ya niçün

34. Suratınız asık duruyorsunuz?

35. İşte oldu birkaç gün,

36. Ayrı çıkıp giriyorsunuz?

37. *Seit Velige baqqan*
 38. *Sen özüñ ayt degenday.*
 39. *Veli çırayın sıtqan,*
 40. *Ekşi qatıq yegenday.*

41. *Veli eñsesin qaşıp,*
 42. *Yavaş-yavaş söz başlay,*
 43. *Ağamı men incittim,*
 44. *Menden evel doğdıñ, dep.*
 45. *Sen adımñ yarısın*
 46. *Alıp, Seit oldıñ, dep.*

47. *Ekimizge bir adnı,*
 48. *Babam, niçün qoydıñız?*
 49. *Canım-canım bir adnı*
 50. *Ekige bolıp bozdıñız,*

51. *Degen Veli küñip,*
 52. *Közçikleri yaşlanğan.*
 53. *Bu işte tek qabaatnı*
 54. *Babasına taşlağan.*

55. *Bir ad qoydım men sizge,*
 56. *Sizde birlik olur, dep.*
 57. *Birlik olğan er yerde*
 58. *Elbet t rilik olur, dep.*

59. *Seit, Veli qoşulsa*
 60. *Kerçekten de bir addır.*
 61. *Eki insan bir olsa*
 62. *Em bahtlı, em şaddır,*

63. *Oğullarım, bir oluñ*
 64. *Adıñız bir olğanday.*
 65. *Tek dostlıqnen insanñı*
 66. *Ömrü gülge tolğanday!*

37. Seit, Veli'ye bakmış,
 38. Sen kendin söyle der gibi.
 39. Veli suratını asmış
 40. Ekşimiş yoğurt yemiş gibi.

41. Veli ensesini kaşyıp,
 42. Yavaş yavaş söze başlar,
 43. Ağabeyimi ben incittim.
 44. Benden evvel doğdun, diye
 45. Sen adımın yarısını
 46. Alıp Seit, oldun diye

47. İkimize bir adı
 48. Baba, niçin koydunuz?
 49. Bu kadar güzel bir adı
 50. İkiye bölüp bozdunuz.

51. Diyen Veli pişman olup
 52. Gözleri yaşarmış.
 53. Bu işte tek suç
 54. Babasına bırakmış.

55. -Bir ad koydum ben size,
 56. Sizde birlik olur, diye.
 57. Birlik olan her yerde
 58. Elbet canlılık olur, diye.

59. Seit, Veli'ye katılırsa
 60. Gerçekten de bir addır.
 61. İki insan bir olsa
 62. Hem bahtlı, hem kutludur.

63. Oğullarım bir olun,
 64. Adınızda olduğu gibi
 65. Sadece dostlukla insanın
 66. Ömrünün gülle dolduğu gibi.

67. *İnanınız, balalar*
 68. *Veli yaman utanğan.*
 69. *Böten yerde ağamrı*
 70. *İncittim, dep pek yanğan.*
71. *Şu künden soñ qomşumuz*
 72. *Qaytsa işten evine,*
 73. *Dos(T-muabbet ders baqqan*
 74. *Ballarına sevine.*
- 1970

ERECEPNIÑ ÖPKESİ (55)

1. *Men çalışqan mektepte*
2. *Alâcılar pek çoqtır*
3. *Oquv, talim, edepte*
4. *Aqranları iç yoqtır.*
5. *Olar için er yerde*
6. *Sevgi, ürmət, alğışlar;*
7. *Bayram olsa kimerde,*
8. *Mükâfat ve bahşışlar.*
9. *Erecep «hasta» yata,*
10. *Yorğanına sarılğan.*
11. *Kimsege ne söz qata,*
12. *Ne söz diñley. Darılğan.*
13. *Mına otrâd sovyeti*
14. *Erecepniñ evinde.*
15. *Ne istese yapacaq,*
16. *Er şey kele elinden.*
17. *Sovyetniñ de reisi*
18. *Erecepten yaş edi.*
19. *Şay olsa da, pek çoqtan*
20. *O sovyetke baş edi.*

67. *İnanın, çocuklar*
 68. *Veli fena utanmış.*
 69. *Boşu boşuna ağabeyimi,*
 70. *İncittim, diye pek üzölmüş.*
71. *günden sonra komşumuz*
 72. *Döndüğünde işten evine*
 73. *Dost muhabbet ile ders yapan*
 74. *Çocuklarına seviniyor.*

ERECEP'İN ÖFKESİ

1. *Benim çalıştığım mektepte*
2. *Yüksek not alan öğrenciler pek çoktur.*
3. *Okuma, tâlim, edepte*
4. *Akranları hiç yoktur.*
5. *Onlar için her yerde*
6. *Sevgi, hürmet, alkış (var)*
7. *Bayram olursa arada (bazen)*
8. *Mükâfat ve hediye (var).*
9. *Erecep “hasta” yatıyor,*
10. *Yorganına sarılmış.*
11. *Ne kimseyle konuşuyor,*
12. *Ne de söz dinliyor. Küsmüş.*
13. *İşte müfreze tavsiyesi*
14. *Erecep'in evinde.*
15. *Ne isterse yapacak*
16. *Her şey geliyor elinden.*
17. *Ekibin de reisi*
18. *Erecep'ten gençti.*
19. *Öyle olmasına rağmen, çoktan beri*
20. *O ekibin lideriydi.*

21. *Arqadaşlar!-dedi o,*
 22. *Ciddiyliknen laf başlap -*
 23. *Erecepke keldik biz*
 24. *İşlerimizi taşlap.*
25. *Mına şimdi aytsın o,*
 26. *Niçün kelmey mektepke*
 27. *İnatlıqtan qaytsın o,*
 28. *Aytsın doğru yüz-betke.*
29. *Aytsın, nege açuvlı,*
 30. *Aytsın, kimge darılğan,*
 31. *Aytsın, niçün yalandan*
 32. *Yorğanına sarılğan?..*
33. *Olar için divarda*
 34. *«Ürmet tahta» asılğan.*
 35. *Resimleriniñ tübüne*
 36. *Adları da yazılğan.*
37. *Ne oldı - ne olmadı,*
 38. *Bir resimni aldılar.*
 39. *O yer de boş qalmadı -*
 40. *Başqa resim qoydular.*
41. *-Tahtadan tüşken, acep*
 42. *Kim,- dep baqa balalar.*
 43. *Tüşken eken Erecep...*
 44. *Episi şaşıp qalalar.*
45. *-Vay Erecep, Erecep!..*
 46. *(Kim ekenin bileler)*
 47. *Endi nasıl yürecek*
 48. *Dey, fısılday, küleler.*

21. *-Arkadaşlar, dedi o,*
 22. *Ciddi bir şekilde lafa başlayıp.*
 23. *Erecep'e geldik biz*
 24. *İşlerimizi bırakıp.*
25. *İşte şimdi söylesin o,*
 26. *Niye gelmiyor mektebe,*
 27. *İnadından vazgeçsin o,*
 28. *Söylesin doğruca yüzümüze.*
29. *Söylesin niye kızgın,*
 30. *Söylesin, kime küsmüş,*
 31. *Söylesin niçin yalandan*
 32. *Yorganına sarılmış?..*
33. *Onlar için duvarda*
 34. *“Hürmet tahtası” asılmış.*
 35. *Resimlerin altına*
 36. *Adları da yazılmış.*
37. *Nedendir bilinmez*
 38. *Bir resmi aldılar.*
 39. *Orası da boş kalmadı,*
 40. *Başka resim koydular.*
41. *-Tahtadan inen, acaba*
 42. *Kim, diye bakıyor çocuklar.*
 43. *İnen Erecep imiş*
 44. *Hepsi şaşırıp kaldılar.*
45. *-Vah Erecep, Erecep!...*
 46. *(Kim olduğunu biliyorlar)*
 47. *Şimdi nasıl yaşayacak*
 48. *Diye, fısıldıyorlar, gülüyorlar.*

49. *Kerçekten de Erecep*
 50. «Hasta oldu» tüzelmey.
 51. *Künler, dersler keçe ep,*
 52. *Erecep derske kelmey.*
53. *Bir kun sınıf meclisi*
 54. *Yaptılar - al ettiler!*
 55. *Yürüñ barıp köreyik,-*
 56. *Dep, evine kettiler.*
57. *Yavaş tura Erecep*
 58. *(Turmasa da yoq çare).*
 59. *Öpkelenip söz başlay*
 60. *Keçken dersten biçare:*
61. *Niçün meni, aytıñız,*
 62. *Şay köterip attılar?*
 63. *Öyle olmay alâcı,*
 64. *Dep özüme ayttilar.*
65. *-Pek bilesiz epiñiz*
 66. *Bir dane de «2»im yoq.*
 67. *Ocalar da bileler*
 68. *«4»imden de «5»im çoq.*
69. *Şay degen soñ Erecep*
 70. *Yavaş egdi başını.*
 71. *Er kes kördi onıñ şu*
 72. *Tığırğan közyaşını*
73. *-Kerçek, dedi sınıfkom*
 74. *Sende iç de «2» yoq.*
 75. *Amma tüşün, Erecep,*
 76. *Sende qusurlar pe çoq.*

49. Gerçekten de Erecep
 50. “Hasta oldu” düzelmiyor.
 51. Günler, dersler geçiyor hep,
 52. Erecep derse gelmiyor.
53. Bir gün sınıf meclisi
 54. Yaptılar, toplandılar
 55. Hadi gidip görelim,
 56. Diye, evine gittiler.
57. Yavaşça ayağa kalkıyor Erecep
 58. (Ayağa kalkmasa da yok çare)
 59. Öfkelenerek söze başlıyor,
 60. Geçen dersten biçare:
61. Söyleyin, niçin beni,
 62. Öylece kaldırıp attılar?
 63. Yüksek not alan öğrenci öyle olmaz
 64. Diye bana söylediler?
65. İyi biliyorsunuz hepiniz,
 66. Bir tane de “2”im yok.
 67. Hocalar da biliyorlar,
 68. “5”im de “4”ümden çok.
69. Böyle dedikten sonra Erecep
 70. Yavaşça eğdi başını.
 71. Herkes gördü onun şu
 72. Akıp giden gözyaşını.
73. -Gerçekten, dedi sınıf temsilcisi
 74. Senin hiç “2”in yok.
 75. Ama düşün Recep,
 76. Senin kusurların pek çok.

77. *Er kesten çoq bilem, dep,*
 78. *Kökke yettiñ, Erecep.*
 79. *Qusurıñnı aytsalar*
 80. *Öpke ettiñ Erecep.*

81. *Yardım etmek yerine*
 82. *Dostlarıñnı küldiñ sen.*
 83. *Dünyada eñ aqıllı*
 84. *Mendirim, dep bildiñ sen.*

85. *Alâcı olmaq için*
 86. *Tek «5» alsam yeter dep,*
 87. *Alâcı ne yapsa da,*
 88. *Bağışlanır, öter dep,*

89. *Tüşündiñ ve kün-künden*
 90. *Şaşırdıñ sen Erecep.*
 91. *Ahır soñu dadıñnı*
 92. *Qaçırdıñ sen, Erecep.*

93. *Şu sebepten resimiñni*
 94. *Tüşürdiler tahtadan.*
 95. *Özüñni de, bilesiñ,*
 96. *Toqtadılar maqtavdan.*

97. *Endi soñki sözüñni*
 98. *Sen bizge ayt, Erecep.*
 99. *Ertece aç közüñni -*
 100. *Mektepke qayt, Erecep.*

101. *Şay degen soñ sınıfkom*
 102. *Balalar oyğa daldılar.*
 103. *Erecepke episi*
 104. *Baqıp-baqıp aldılar.*

77. Herkesten çok biliyorum diye,
 78. Gökyüzüne vardın Erecep,
 79. Kusurunu söyleseler,
 80. Öfkelenдин Erecep.

81. Yardım etmek yerine,
 82. Dostlarına güldün sen.
 83. Dünyada en akıllı
 84. Benim, diye zannettin sen.

85. Yüksek not alan öğrenci olmak için
 86. Sadece “5” alsam yeter diye,
 87. Yüksek not alan öğrenci ne yaparsa
 yapsın,
 88. Bağışlanır, geçer diye,

89. Düşündün de günden güne
 90. Şaşırdın sen Erecep
 91. Eninde sonunda tadını
 92. Kaçırdın sen Erecep.

93. Bu sebepten resmini
 94. İndirdiler tahtadan.
 95. Biliyorsun seni de,
 96. Övmeyi bıraktılar.

97. Şimdi son sözünü
 98. Sen bize söyle, Erecep.
 99. Yarına kadar aç gözünü,
 100. Mektebe dön, Erecep.

101. Böyle dedikten sonra sınıf temsilcisi
 102. Çocuklar düşünceye daldılar.
 103. Erecep’e hepsi
 104. Baka kaldılar.

105. Ağzğa suv alğanday
 106. Erecep susıp tura.
 107. Qabaatın añlay o -
 108. Yüreği «dük-dük» ura.

109. Sükünetlik hanede
 110. Bir qaç daqiqa sürdi.
 111. Başın yavaş köterip
 112. Erecep şöyle dedi;

113. -Tüşünip baqsam, dostlar,
 114. Doğru aytqan lafiñiz.
 115. Qabaatlım. Siz meni
 116. Ne yapsañız-yapıñız.

117. Kerçekten de özümni
 118. Maqtavlardan coyğanım.
 119. Kerçekten de özümni
 120. Sizden yüksek qoyğanım.

121. Yahşı, yarından başlap
 122. Men mektepke barırım.
 123. Dostlarıma endi men
 124. Dost közünen baqarım.

125. Rica etem dostlarım,
 126. Bağışlañız meni siz
 127. Arqadaşlığıñızçün
 128. Sağ oluñız epiñiz.

129. Şay dep inat Erecep
 130. Bitirdi soñ sözünü.
 131. Dostlarıñıñ ögünde
 132. Borçlı sandı özünü.

105. Ağzına su almış gibi
 106. Erecep susuyor
 107. O, kabahatini anlıyor,
 108. Yüreği “küt küt” atıyor.

109. Hanede sükûnet
 110. Birkaç dakika sürdü.
 111. Başını yavaşça kaldırdı
 112. Erecep şöyle dedi:

113. -Düşününce dostlar,
 114. Doğrudur söyledikleriniz.
 115. Kabahatliyim, siz bana
 116. Ne yaparsanız yapınız.

117. Gerçekten de kendimi,
 118. Övgülerden kaybetmişim.
 119. Gerçekten de kendimi
 120. Sizden yüksek (yere) koymuşum.

121. hâlde yarından başlayıp
 122. Ben mektebe geleceğim.
 123. Dostlarıma artık ben
 124. Dost gözüyle bakacağım.

125. Rica ederim dostlarım,
 126. Bağışlayın beni siz.
 127. Arkadaşlığınız için
 128. Sağ olun hepiniz.

129. Böyle deyip inatçı Erecep
 130. Bitirdi son sözünü.
 131. Dostlarının önünde
 132. Borçlu sandı kendini.

133. *İkâyemniñ soñunu*

134. *Diñleñ endi balalar.*

135. *Erecepler, elbette,*

136. *Er mektepte olalar.*

137. *Öylelerin acımay*

138. *Tenqid etiñ er yerde.*

139. *Kelecekniñ meyvısı*

140. *Bu-tenqididir, deyler de.*

141. *Kim olsañ ol, dünyada*

142. *Kollektivnen yaşaysıñ.*

143. *Aşnı bile eviñde*

144. *Aileñnen aşaysıñ.*

145. *Oqusa da tek «5»ke*

146. *Alâcı dep saymañız.*

147. *Ürmetsizmi dos(T-eşke -*

148. *Yanıñızğa almañız.*

149. *Bir alâcı bir vaqıt*

150. *Küçük bir ev quralmaz.*

151. *Qursa bile bir özü*

152. *Şu evde iç turalmaz.*

1971

153. *Bizler şimdi kommunizm*

154. *Qurmaqtamız arkadaş!*

155. *Kollektivdir - bizge qanat,*

156. *Kollektivdir - çin yoldaş!*

ŞİİRLERİME (56)

1. *Közlerimniñ nurı sızsiz, şiirlerim,*

2. *Yüregimniñ sırrı sızsiz, şiirlerim,*

3. *Birev sizni «ham şiirler» dese de*

4. *Yaş tenimniñ qorı sızsiz, şiirlerim.*

133. *Hikâyemin sonunu*

134. *Dinleyin şimdi çocuklar.*

135. *Erecepler elbette,*

136. *Her mektepte varlar.*

137. *Öylelerini acımadan,*

138. *Tenkit edin her yerde.*

139. *Geleceğin meyvısı,*

140. *Bu tenkittir, derler de.*

141. *Kim olursan ol dünyada*

142. *Toplulukla yaşıyorsun.*

143. *Yemeği bile evinde*

144. *Ailen ile birlikte yiyorsun.*

145. *Sadece “5” ile geçse de,*

146. *Çalışkan öğrenci diye düşünmeyin.*

147. *Hürmetsizse eşe dosta*

148. *Yanınıza almayın.*

149. *Çalışkan bir öğrenci bir vakit*

150. *Küçük bir ev kuramaz.*

151. *Sadece kendisi kursa bile*

152. *evde hiç duramaz.*

ŞİİRLERİME

1. *Gözlerimin nuru sızsiniz, şiirlerim,*

2. *Yüregimin sırrı sızsiniz, şiirlerim,*

3. *Birisi sizin için “ham şiirler” dese de,*

4. *Genç tenimin ateşi sızsiniz, şiirlerim.*

5. *Kirpigimday tizip saldım sizlerni,*
6. *Yüregimden üzip aldım sizlerni,*
7. *İlham kelip duyğularım coşqanda*
8. *Gece-kündüz yazıp taldım sizlerni.*
9. *Yeter edi hayalday keñ dünyağa*
10. *Özüñizday adiy köznen baqsañız.*
11. *Hür ayatqa hizmet etken deryağa*
12. *Cılğası yoq özençikday aqsañız.*

5. Kirpigim gibi dizip bıraktım sizleri,
6. Yüreğimden koparıp aldım sizleri,
7. İlham gelip duygularım coşunca
8. Gece gündüz yazmaya daldım sizleri.
9. Yeterdi hayal gibi geniş dünyaya,
10. Kendiniz gibi basit gözle bakarsanız.
11. Hür hayata hizmet eden dünyaya
12. Nehir vadisi yok nehir gibi akarsanız.

DUYGULARIM ŞİİR KİTABI

AVROPA TOPRAĞI (1)

1. *Telebe edim*
2. *Ömürge ilk adım atqan.*
3. *Aqlımda bir coğrafiya dersi:*
4. *Ocamız globus ketirdi sınıfqa,*
5. *Tomalaq sırlı bir qarpızdır dersiñ.*
6. *Kösterdi köstergiç tayağın tutup:*
7. *-Mına bu Asiya,*
8. *Busı- Afrika,*
9. *Busıdır Qutup...*
10. *Mında küñ doğğanda*
11. *Mında tañ ata.*
12. *Bu kıta okeanlar*
13. *Artında yata.*
14. *Olarınñ özüñce bardır*
15. *Toprağı,*
16. *Adamları,*
17. *Ayvanları...*
18. *Tabiatı, deryası, deñizleri,*
19. *Tarihta qaldırğan izleri.*
20. *Talebe edik,*
21. *Közümüz ögünde Yer şarı*
22. *Dersiñ bir qarpız,*
23. *Yeşilli, mavılı,*

AVRUPA TOĞRAĞI

1. Talebeydim,
2. Hayata ilk adımını atan.
3. Aklımda bir coğrafya dersi:di:
4. Hocamız bir yer küre getirdi sınıfa;
5. Yuvarlak, (çizgili) bir kapruz zannedersin.
6. Gösterdi değneğini tutarak:
7. -İşte bu Asya,
8. Bu Afrika,
9. Burası Kutup...
10. Burada gün doğduğunda,
11. Burada tan atar.
12. Bu kıta okyanuslar
13. Arkasındadır.
14. Onların kendine göre vardır
15. Toprağı,
16. İnsanları,
17. Hayvanları...
18. Tabiatı, deryası, denizleri,
19. Tarihte bıraktıkları izleri.
20. Talebeydik,
21. Gözümüzün önünde yer küre,
22. Zannedersiniz ki bir karpuz,
23. Yeşilli mavili,

- 24.Çeşit türlü iz.
25.Soñ
26.Qıtalarını ayrı-ayrı keçtik
27.Afrikada
28.Mustanglarğa «mindik».
29.Asiya sahralarında
30.Serin yel oldıq
31.Soñ bir derste
32.Avrupa toprağına keldik.
33.-İşte Avrupa...-dedi ocamız
34.Elinde tayağın tutıp.
35.Neçündür tamaqta
36.Bir şeyni yutup...
37.-Avropa... dedi közleri torlandı.
38.-Avropa... dedi, yüreği horlandı.
39.Söyledi,
40.Aşağı alıp tayağın,
41.(O edi ocanın ikinci ayağı):
42.-Avropa toprağın boydan-boy keçtim,
43.Oderniñ, Elbaniñ suvunu içtim.
44.Elimde avtomat, üstümde şinel,
45.Yüzümü küydürdi nice boran, yel.
46.Halkları medeniy, toprağı zengin,
47.Tabiatı dülber, avası yengil.
- 48.Avropanıñ sınıırınace yettim,
49.Çoq memleketlerni azat ettim.
50.-Yoq! dedi,
51.Yerinden turıp Eskender.
52.-Avropa deşetli,
53.Pek yaramay yer!
54.Avrupa toprağı babamı yuttu,
55.Anammen biz onu ne qadar küttik.
- 24.Çeşitli izleri olan bir karpuz.
25.Sonra
26.Kıtaları ayrı ayrı geçtik,
27.Afrika'da
28.Mustanglara “bindik”,
29.Asiya sahralarında
30.Serin yel olduk,
31.Sonra bir derste,
32.Avrupa toprağına geldik.
33.“İşte Avrupa” dedi hocamız.
34.Elinde değneğini tutarak.
35.Niyedir bilinmez boğazında
36.Bir şeyi yutkunarak
37.Avrupa, dedi; gözleri doldu.
38.Avrupa, dedi; yüreği sızladı.
39.Anlattı,
40.Aşağıya doğru alıp sopasını,
41.Oydu hocanın ikinci ayağı,
42.Avrupa toprağını boydan boya geçtim;
43.Oder'in, Elba'nın suyunu içtim.
44.Elimde otomatik silah, üzerimde kaput,
45.Yüzümü yaktı nice fırtına, rüzgâr.
46.Halkları medenî, toprağı zengin,
47.Tabiatı güzel, havası hafif.
- 48.Avrupa'nın sınıırına kadar ulaştım,
49.Birçok ülkeyi azat ettim.
50.Hayır, dedi,
51.Yerinden kalkıp İskender.
52.Avrupa dehşetli,
53.Çok kötü bir yer!
54.Avrupa toprağı babamı yuttu,
55.Annemle biz onu ne kadar çok beklemiştik.

56. *Şu derste*
 57. *Avropa yüregimizni dağladı,*
 58. *Butün sınıf Eskendernen ağladı.*
 59. *Qalmadı acet*
 60. *Artıq*
 61. *Bir sözge*
 62. *Tayaqlı ocamız da qoşuldı bizge.*
 63. *Eskenderge keldi,*
 64. *Stypadı başın.*
 65. *Sildi özünüñ ve onuñ közyaşın.*
 66. *-Avropada çoq dostlardan ayrıldım,*
 67. *-Avropala ayağımni qaldırdım.*
 68. *Qozularım, şöyle edi borcumuz,*
 69. *Dedi bizge coğrafiya ocam z.*
70. *Yıllar keçti,*
 71. *Çoq şey bildik şu dersten.*
 72. *Artta qaldı oca, bilgi çoqraqı.*
 73. *Eske tüşe Eskendernen körüşsem*
 74. *“Sırlı qarpız» ve Avropa toprağı.*

YARALI ÇİLİ (2)

1. *Qan.*
2. *Qan.*
3. *Kan.*
4. *Egraf toldı qanğa.*
5. *Qalmadı*
6. *Yürmege temiz yer.*
7. *XX asır.*
8. *Çili.*
9. *Hunta degen caniy der:*
10. *Qan!*
11. *Qan!*
12. *Qan!*
13. *Dayanmadı şair yüreği,*
14. *Dayanmadı.*

56. *O derste*
 57. *Avrupa yüregimizi dağladı,*
 58. *Bütün sınıf İskenderle ağladı.*
 59. *Kalmadı hacet*
 60. *Artık*
 61. *Başka bir söze.*
 62. *Değnekli hocamız da katıldı bize.*
 63. *İskender'e doğru geldi*
 64. *Onun okşadı başını.*
 65. *Sildi kendi gözyaşını ve İskender'in gözyaşını.*
 66. *Avrupa'da birçok dostumdan ayrıldım,*
 67. *Avrupa'da ayağımı orada bıraktım,*
 68. *Kuzularım, böyleymiş borcumuz,*
 69. *Dedi bize coğrafya hocamız.*
70. *Yıllar geçti,*
 71. *Çok şey öğrendik bu dersten.*
 72. *Geride kaldı hoca, bilgi kaynağı.*
 73. *Hatırlıyorum, İskenderle ne zaman görüşsem*
 74. *“Sırlı karpuz” ve Avrupa toprağı.*

YARALI ÇİLİ

1. *Kan.*
2. *Kan.*
3. *Kan*
4. *Etraf doldu kanla.*
5. *Kalmadı*
6. *Yürümeye temiz yer.*
7. *XX Asır.*
8. *Şili.*
9. *Hunta denen cani der:*
10. *Kan!*
11. *Kan!*
12. *Kan!*
13. *Dayanmadı şair yüreği,*
14. *Dayanmadı.*

15. Yıkıldı şiiriyetniñ
16. Ülken teregi.
17. Qan qoqudı
18. Ava.
19. Nefes almadı...
20. Ketti ŞAİR
21. Soñki yolğa
22. Million qolda
23. Pablo Neruda!
24. Pablo Neruda!
25. Qan.
26. Qan.
27. Qan.
28. Ey alem, körmüsiñ?
29. Çeviril, qara!
30. Qan,
31. Qan,
32. Qan içinde yata
33. Parmaqları
34. Kesilgen
35. Viktor Hara!
36. Viktor Hara!
37. O da
38. Şair edi.
39. Azatlıqı sevgen.
40. Er şeyden pek
41. Yırnı sevgen.
42. Yırlama! dediler,
43. Yırladı.
44. Soñ
45. Qan qoquğan
46. Yeller estiler.
47. Soñ
48. Gitara çalğan
49. Parmaqlarını
50. Kestiler.
15. Yıkıldı şiir dünyasının
16. Büyük ağacı.
17. Kan koktu
18. Hava.
19. Nefes almadı...
20. Gitti ŞAİR
21. Son yola,
22. Millyonların elinde
23. Pablo Neruda!
24. Pablo Neruda!
25. Kan!
26. Kan!
27. Kan!
28. Ey âlem kör müsün?
29. Dön, bak!
30. Kan,
31. Kan
32. Kan içinde yatıyor
33. Parmakları
34. Kesilen
35. Viktor Hara!
36. Viktor Hara!
37. O da
38. Şairdi.
39. Azatlığı seven.
40. Her şeyden çok
41. Yırnı seven.
42. Söyleme, dediler;
43. Söyledi.
44. Sonra
45. Kan kokan
46. Yeller esti.
47. Sonra
48. Gitar çalan
49. Parmaklarını
50. Kestiler.

51. <i>Sanki</i>	51. Sanki
52. <i>Parmaq olmasa</i>	52. Parmak olmasa
53. <i>Yır ayılmaycaq,</i>	53. Şarkı söylenmeyecek,
54. <i>Sanki</i>	54. Sanki
55. <i>Parmaq olmasa</i>	55. Parmak olmasa
56. <i>Azatlığa</i>	56. Azatlığa
57. <i>Qayılmaycaq.</i>	57. Katılmayacak.
58. <i>Qan.</i>	58. Kan.
59. <i>Qan.</i>	59. Kan.
60. <i>Qan.</i>	60. Kan.
61. <i>Ayaq basмага</i>	61. Ayak basmaya
62. <i>Qalmadı temiz yer.</i>	62. Kalmadı temiz yer.
63. <i>XX asır.</i>	63. XX asır.
64. <i>Çili.</i>	64. Şili.
65. <i>Hunta degen caniy der</i>	65. Hunta denen cani der,
66. <i>-Qan!</i>	66. Kan!
67. <i>-Qan!</i>	67. Kan!
68. <i>-Qan!</i>	68. Kan!
69. <i>Ey, alem!</i>	69. Ey, âlem!
70. <i>Ey, sema!</i>	70. Ey, sema!
71. <i>Al'ende asretinde yan!</i>	71. Al'ende hasretinde yan!
72. <i>Qan,</i>	72. Kan,
73. <i>Qan,</i>	73. Kan,
74. <i>Qan içinde qalmasın</i>	74. Kan içinde kalmasın
75. <i>Luis Körvalan!</i>	75. Luis Körvalan!
76. <i>Luis Körvalan!</i>	76. Luis Körvalan!
77. <i>O da</i>	77. O da
78. <i>Şair. Zaten</i>	78. Şair. Zaten
79. <i>Er kömmunist</i>	79. Her Komünist
80. <i>Şairdir</i>	80. Şairdir,
81. <i>Şair.</i>	81. Şair.
82. <i>Zaten o</i>	82. Zaten o
83. <i>İş tuta</i>	83. İş tutuyor (çalışıyor)
84. <i>Vicdanına</i>	84. Vicdanına
85. <i>Yüregine dair.</i>	85. Yüregine dair.
86. <i>Qızıl qan</i>	86. Kızın kan

87. <i>İçinde değil,</i>	87.İçinde değil,
88. <i>Qızıl tañ</i>	88.Kızıl tan
89. <i>İçinde</i>	89.İçinde
90. <i>Körmekni istey alemni daim</i>	90.Görmeyi ister âlemi her zaman
91. <i>Kömmunist</i>	91.Komünist
92. <i>Ve Şair.</i>	92.Ve Şair.
93. <i>XX asır.</i>	93. XX asır.
94. <i>Çili.</i>	94.Şili.
95. <i>Hunta.</i>	95.Hunta.
96. <i>İnsan arzusundan</i>	96.İnsan arzusundan
97. <i>Yıraq,</i>	97.Uzak,
98. <i>Eyiliklerden</i>	98.İyiliklerden
99. <i>Yıraq</i>	99.Uzak,
100. <i>Yer teninde</i>	100. Yer teninde
101. <i>Peyda oldı</i>	101. Peyda oldu
102. <i>Yaman şişik</i>	102. Kötü şişkinlik
103. <i>Rak...</i>	103. Rak...
104. <i>Qan.</i>	104. Kan.
105. <i>Qan.</i>	105. Kan.
106. <i>Qan istegen</i>	106. Kan isteyen
107. <i>Ey, siz, cellâtlar:</i>	107. Ey siz, cellâtlar:
108. <i>Bellemeñiz:</i>	108. Zannetmeyin:
109. <i>Dünya</i>	109. Dünya
110. <i>Fikiriñizday tar.</i>	110. Fikriniz gibi
111. <i>İnsanlarnıñ</i>	111. İnsanların
112. <i>Qızıl qanınla</i>	112. Kızıl kanınla
113. <i>KÜREŞ adlı</i>	113. KÜREŞ adlı
114. <i>Küçlü</i>	114. Güçlü
115. <i>Derman</i>	115. Dermanı
116. <i>Bar!</i>	116. Var!

**TEZYALARNIŇ YÜREGİ BAR
ARARETLİ
ÇELİK QAYNAY (3)**

1. Çelik qaynay domnada, ep fişqıra,
2. Biň derece sıcaqta qıza marten.
3. Al-mavımsı alev de pek qızdırı,
4. Şu alevde çelikday qıza Marklen.
5. Mañlayına tüzetip közlüğini,
6. Ter çıbırtıp yüzünden otqa baqa.
7. Bildirgenday onuň çin sözlüğini,
8. Kövşlardan toqtamay çelik aqa.
9. Biň derece sıcaqta qıza marten.
10. Dayanalmay sıcaqqa çıqam tışqa.
11. Ğururlanam, sevinem: - Yaşa Marklen
12. Dayanasıñ sen böyle küçlü otqa!
13. Çelik qaynay domnada, ep fişqıra,
14. Markleniň iç boşamay qolu işten.
15. Zamandaşım çelikday ömür qura,
16. Zamandaşım çelikday pişkinleşken.

İŞÇİ OGLU (4)

1. Putilovcı olğan onun babası,
2. Gece-kündüz işlep aqqın körmegen.
3. Oktyabrde doğğan bahtlı sabası,
4. Soň bu bahtı iç kimsege bermegen.
5. Bu dünyadan ketecekte oğluna,
6. Maylı-paslı urbasını kiydirmiş.
7. İşçi oğlu, ketsin işçi yoluna...
8. Şay dep baba zenaatın sevdirmiş.
9. Oğlum östi. Keçti işçi yolunu
10. Kömünağa temel qoyıp er adım.
11. Çöküç tutup berçlendirdi qolunu.
12. Ağzından çıqmadı söz: «Men taldım».

**TEZGÂHLARIN YÜREGİ VAR
HARARETLİ
ÇELİK KAYNIYOR**

1. Çelik kaynıyor maden fırınında, hep fişkırıyor;
2. Bin derece sıcakta ısınıyor Marten fırını.
3. Allı mavili alev de pek ısıtıyor,
4. Bu alevlerde çelik gibi ısınıyor Marklen.
5. Alnını düzeltip gözlüğünü,
6. Ter sıçratıp yüzünden, ateşe bakıyor.
7. Anlaştırmış gibi onun gerçek sözlüğünü,
8. Kovalardan durmadan çelik akıyor.
9. Bin derece sıcaklıkta ısınıyor Marten fırını,
10. Dayanamıyor sıcağa, çıkıyorum dışarıya.
11. Gururlanıyorum, seviniyorum: Yaşa Marklen!
12. Dayanıyorsun sen böyle güçlü ateşe!
13. Çelik kaynıyor maden fırınında, hep fişkırıyor;
14. Marklen'in hiç eli boş olmuyor işten.
15. Çağdaşım çelik gibi ömür kuruyor,
16. Çağdaşım çelik gibi olgunlaşıyor.

İŞÇİ OĞLU

1. Putilovcı olmuş onun babası,
2. Gece gündüz çalışarak hakkını alamamış.
3. Ekimde doğmuş bahtlı sabahı,
4. Sonra bu bahtını hiç kimseye vermemiş.
5. Bu dünyadan giderken oğluna,
6. Yağlı paslı kıyafetini giydirmiş.
7. İşçi oğlu, gitsin işçi yoluna...
8. Böyke diyerek baba zenaatını sedirmiş.
9. Oğlum büyüdü. Geçti işçi yolunu,
10. Komün hayata temel atıp her adımda.
11. Çekiç tutup yaraladı elini.
12. Ağzından çıkmadı söz: “Ben yoruldum”.

13. Bayram küünü kördim onu soqaqta, 13. Bayram günü gördüm onu sokakta,
 14. Samaylar aq, közler bahtlı süzülgen. 14. Şakaklar ak, gözler bahtlı süzölmüş.
 15. Şegirtleri tebrikleyler er yaktan, 15. Şakirtleri tebrik ediyorlar her taraftan,
 16. Kökreginde orden, medal tizilgen. 16. Göğsünde nişan, madalya dizilmiş.
17. «Ustaz», deyley, «baba», deyley sayğinen, 17. «Usta» diyorlar, «baba» diyorlar sayğıyla,
 18. Bildim, kökten engen yañı kosmonavt. 18. Anladım, gökten inmiş yeni kozmonot.
 19. Bildim, yapqan o buzqıran elinen, 19. Anladım, yapmış o buzkıran eliyle,
 20. Bildim, onuñ emeginen saf ayat. 20. Anladım, onun emeğıyle saf hayat.
21. Kördim, bir kün tutıp oğlun qolundan, 21. Gördüm, bir gün tutarak oğlunun kolundan,
 22. Tura Lenin eykeliniñ yanında. 22. Dikiliyor, Lenin heykelinin yanında.
 23. Oğlum kete seniñ şanlı yoluñdan, 23. Oğlum gidiyor senin şanlı yolundan,
 24. Degen sözü siñip qaldı añımda 24. Diyen sözü işleyip kaldı aklımda

NAVREZ (5)

1. Navrez! Navrez!
 2. Senden başlıana
 3. Yıllarımız. Sen yılınıñ başı.
 4. Yüreklerge
 5. Sevgi aşlıana,
 6. Sevda ola qızı ve yaşı.
7. Navrez! Navrez!
 8. Özüñsiñ aslı
 9. Bayramlarıñ eñ dülber soyu.
 10. Sen özüñsiñ
 11. Sırlı ve nazlı
 12. Sevdalarıñ eñ dülber soyu.
13. Kim külmegen
 14. Navrez bayramında?
 15. Yaresiçün kim gül cıymağan?
 16. Kim bilmegen
 17. Bu şeñ seyranda
 18. Sevgilisin qalbin duymağa?

NEVRUZ

1. Nevruz! Nevruz!
 2. Seninle başlıyor
 3. Yıllarımız. Sensin yılının başı.
 4. Yüreklerge
 5. Sevgi aşlıanıyor,
 6. Sevdalanıyor kızı ve delikanlısı.
7. Nevruz! Nevruz!
 8. Sensin gerçeğı,
 9. Bayramların en güzel soyu.
 10. Sen kendisisin
 11. Sırlı ve nazlı
 12. Sevdaların en güzel soyu.
13. Kim gülmez
 14. Nevruz bayramında?
 15. Kim sevgilisi için gül toplamamış?
 16. Kim anlamaz
 17. Bu mutlu seyranda
 18. Sevglisinin kalbini hissetmeyi?

19. *Azmi aşiq* 19. Az mı âşık
20. *Çember örmegen* 20. Çember örmemiş
21. *Biñ bir renkli güller destelep,* 21. Binbir renkli güller desteleyerek,
22. *Azmi aşiq* 22. Az mı âşık
23. *Ğamlı yürmegen* 23. Gamlı yaşamamış
24. *«Güzelimni kördim este», dep.* 24. “Güzelimi gördüm hatıradâ”, diyerek.
25. *Navrez! Navrez!* 25. Nevruz! Nevruz!
26. *Yalıñız sensiñ* 26. Yalnız sensin
27. *Sevdalarını tapıştırğan da.* 27. Sevdalıları buluşturan da.
28. *Navrez! Navrez!* 28. Nevruz! Nevruz!
29. *Yalıñız sensiñ* 29. Yalnız sensin
30. *Yüreklerini qavuştırğan da.* 30. Yürekleri kavuşturan da.
31. *Al lâleler* 31. Al lâleler
32. *Teprense çölde,* 32. Teprense çölde,
33. *Yeşil maqat örtünse çöl, kır,* 33. Yeşil kilim örtünse kır;
34. *Yıltırasa* 34. Parlasa
35. *Çıq suvu gülde:* 35. Çiy suyu gülde:
36. *İnsan ayatı için bu - yır.* 36. İnsan hayatı için bu türkü.
37. *Toplansalar* 37. Toplansalar
38. *Cıyınğa yaşlar,* 38. Meclise gençler,
39. *Avelese sevgi yırları,* 39. Uçuşsa sevgi türküleri
40. *Nazlı-nazlı* 40. Nazlı nazlı
41. *Süzülse qaşlar,* 41. Süzülse kaşlar,
42. *Şu degilmi ömür sırları?* 42. Bu değil mi ömrün sırları?
43. *Navrez! Navrez!* 43. Nevruz! Nevruz!
44. *Özüñsiñ aslı,* 44. Sensin gerçeği,
45. *Bayramlarınıñ eñ dülber soyu.* 45. Bayramların en güzel soyu.
46. *Sen özüñsiñ* 46. Sen kendisisin
47. *Tatlı ve nazlı* 47. Sırlı ve nazlı
48. *Sevdalarınıñ eñ dülber toyu!* 48. Sevdaların en güzel soyu.

ALİME (6)

1. *Alime, Alime! Ey, Vatan qızı,*
2. *İzin ber, yırlayım cesaretiñni.*
3. *Ey, sen halqımızniñ sönmez yıldızı,*
4. *Yırlayım bir künlik esaretiñni.*
5. *O seniñ ömrüñde soñki kün edi*
6. *Azaplar, qıynavlar soñuna yetken.*
7. *O seniñ omrüñde ilki kün edi.*
8. *Ebediylikniñ yoluna ketken...*
9. *O künü bildiñ sen ölmeyecegiñni,*
10. *Qurşunlar teniñni telçelese de,*
11. *Düşmanniñ ahır soñ külmeyeceğini*
12. *Bildiñ sen, soñ daqqañ yetip kelse de.*
13. *Ey tuvğan çölüñniñ miskin lâlesi!*
14. *O künü al qanıñ yerge töküldi.*
15. *«Vatanım, sen için.. Kesildi sesiñ...»*
16. *Bulutlar perdesi birden söküldi.*
17. *Epkinli, epkinli yağdı soñ yağmur,*
18. *Tuvğan toprağıña qarıştı qanıñ.*
19. *Sennen sağlıqlaşmaq ne qadar ağır!*
20. *Ne qadar şerefli eñ soñki anıñ!*
21. *Alime, Alime! Cesür Alime!*
22. *Baarde açtılar ilvan lâleler.*
23. *Küreşiñ seadet ketirdi bizge,*
24. *Adıñni qanatta taşıylar yeller,*
25. *Alime, Alime! Yeller eseler,*
26. *Dalğalı ömrüñday bayraq qoluñda.*
27. *Alime, Alime! Güller öseler*
28. *O künü sen ketken soñki yoluñda...*

ALİME

1. Alime, Alime! Ey, Vatan kızı,
2. İzin ver, şarkı olarak söyleyeyim cesaretini.
3. Ey, sen halkımızın sönmez yıldızı,
4. Şarkı olarak söyleyeyim bir günlük esaretini.
5. O senin ömrünün son günüydü,
6. Azapların, eziyetlerin sona erdiği.
7. O senin ömrünün ilk günüydü.
8. Ebedilik yoluna girdiği...
9. O gün anladın sen ölmeyeceğini,
10. Kurşunlar tenini parçalasa da,
11. Düşmanın eninde sonunda gülmeyeceğini
12. Anladın sen, son dakikan gelse de.
13. Ey doğduğun çölün miskin lâlesi!
14. O gün al kanın yere döküldü.
15. «Vatanım, senin için.. Kesildi sesin...»
16. Bulutlar perdesi birden söküldü.
17. Sağanak sağanak yağdı son yağmur,
18. Doğduğun toprağa karıştı kanın.
19. Seninle vedalaşmak ne kadar ağır!
20. Ne kadar şerefli en son anın!
21. Alime, Alime! Cesur Alime!
22. Baharda açtı elvan (türlü renkte) lâleler.
23. Mücadelen saadet getirdi bize,
24. Adını kanatta taşıyor yeller,
25. Alime, Alime! Yeller esiyor,
26. Dalğalı ömrün gibi bayrak kolunda.
27. Alime, Alime! Güller büyüyor
28. O gün, senin gittiğin son yolunda...

29. *Alime, Alime! Ketesiñ ögde,* 29. *Alime, Alime! Gidiyorsun önde,*
 30. *«Tınçlıq ve baht olsun», dep er bir ilde.* 30. *«Refah ve baht olsun», diyerek her bir ilde.*
 31. *Yok, daa soñki yol, Alime, ögde* 31. *Yok, başka son yol, Alime, önde*
 32. *Biz sennen keçermiz o yolnu ille!* 32. *Biz seninle geçeriz o yolu ille!*

MİNARELER (7)

1. *Yüksek-Yüksek minareler*
2. *Örneğine baqam men,*
3. *Çal tarihniñ saifesi*
4. *Köz ögümde açıla.*
5. *Bir zamanda biñlep insan örneğinden*
6. *Zayıf nurlar saçıla.*
7. *Pırıl-parıl yana edi*
8. *Bu örnekler bir zaman,*
9. *Şuret qulı şu örnekmen*
10. *Anılmağa istegen.*
11. *Minareni örneklegen*
12. *İnsanlar qan ağlağan,*
13. *Şuret qulı dar dünyağa*
14. *Tanımağa istegen...*
15. *Vakit degen şey şefqatsız,*
16. *O nelerni söndürmey?*
17. *İnsan aqlın şaşırtacak*
18. *Örnek nurın söndürgen.*
19. *Vakit degen şey şefqatsız,*
20. *O kimlerni öldürmey?*
21. *Dar dünyağa tanılğan çoq*
22. *Hanlarını da öldürgen.*
23. *Minareler sırasında*
24. *Tura küçük bir eykel,*
25. *Abideler arasında*
26. *Yüksekligi bilinmey?*
27. *Şay olsa da, örneklerniñ*

MİNARELER

1. *Yüksek-yüksek minareler*
2. *Örneğine bakıyorum ben,*
3. *Çal tarihin sayfası,*
4. *Gözümün önünde açılıyor.*
5. *Bir zamanlar binlerce insan örneğinden*
6. *Zayıf nurlar saçılıyor.*
7. *Pırıl pırıl parlıyordu*
8. *Bu örnekler bir zamanlar,*
9. *Şöhrete kul bu örnekle*
10. *Anılmayı istememiş.*
11. *Minareyi örnek alan*
12. *İnsanlar kan ağlamış.*
13. *Şöhrete kul olanlar dar dünyada*
14. *Tanınmayı istemiş...*
15. *Vakit denen şey şefkatsiz,*
16. *O neleri söndürmüyor?*
17. *İnsan aklını şaşırtacak*
18. *Örnek nurunu söndürmüş.*
19. *Vakit denen şey şefkatsiz,*
20. *O kimleri öldürmüyor?*
21. *Dar dünyaca tanınmış nice*
22. *Hanları da öldürmüş.*
23. *Minareler sırasında*
24. *Dikiliyor küçük bir heykel,*
25. *Abideler arasında*
26. *Yüksekligi bilinmiyor?*
27. *Böyle de olsa, örneklerin*

28. *Eñ qaviysi şu eken,*
 29. *Nice yıldır, o örnekler*
 30. *Yüreklerde silinmey.*

31. *Ömür boyu bu nağışlar*
 32. *Yaraşığı insanıñ,*
 33. *Asırların yırlay insan*
 34. *Şiir, ğazel-yırını.*
 35. *Esir etti, tutuşturdı*
 36. *Nice-nice canlarını*
 37. *Onıñ sevgi örnekleri*
 38. *«Farhadı e Şirin».*

39. *Yüksek, yıkık minareler*
 40. *Örneğine baqam men,*
 41. *Ebet, dülber örneklerini*
 42. *Vakit degen yel eşer.*
 43. *Cumert halkıñ qalbi kibi,*
 44. *Eyilikçün tiklengen*
 45. *Bir abide, iç yıkılmaz,*
 46. *Adı onıñ - Alişer!*

MATEMATİK (8)

1. *Yolda-ızda, em evinde formüller çeze o,*
 2. *Tenhalığı sevgeninden öz başına keze o.*
 3. *Algebranı suvday içken, raqam tolu miyinde,*
 4. *Formüller qanuninen yaşay atta evinde.*
 5. *Kotangens, tangensler kele onıñ tüşüne,*
 6. *Ğururlanam dostumnen men pek berilgen işine.*
 7. *Bir kün oña men şiirler cıyıntığın ketirdim,*
 8. *Quvantayım dostumni, dep, selâm berip, şeñ kirdim.*
 9. *Moñ otura. Evi bom-boş mezar kibi tım-tırış,*
 10. *Dey: Apayım taşlap ketti, tıpqı kirpi - pek eriş...*
 11. *Afsuslandım, gönül aldım, kitapçıqını uzattım,*
 12. *Saifelep baqtı da o, soñ mısillap söz qattı:*
 13. *Formüller çezmek için şiirlerden ne fayda?*

28. *En sağlamı buymuş.*
 29. *Kaç yıldır, o örnekler*
 30. *Yüreklerden silinmiyor.*

31. *Ömür boyu bu nakışlar*
 32. *Süsüdür insanın,*
 33. *Asırlarca söyler insan*
 34. *Şiir, gazel ve türküyü.*
 35. *Esir etti, tutuşturdu*
 36. *Nice nice canları,*
 37. *Onun sevgi örnekleri*
 38. *“Ferhad ve Şirin”*

39. *Yüksek, yıkık minareler*
 40. *Örneğine bakıyorum ben,*
 41. *Evet güzel örnekleri*
 42. *Vakit denen yel harap eder.*
 43. *Cömert halkın kalbi gibi*
 44. *İyilik için dikilen*
 45. *Bir abide, hiç yıkılmaz,*
 46. *Adı onun; Alişer!*

MATEMATİK

1. *Yolda izde hem evinde formüller çiziyor o;*
 2. *Tenhalığı sevdiğinden kendi başına geziyor o.*
 3. *Cebiri su gibi içmiş, rakam dolu beyninde,*
 4. *Formüller kanunla yaşıyor hatta evinde.*
 5. *Kotanjant, tanjantlar giriyor rüyasına,*
 6. *Gururlanıyorum dostumla ben, çok düşkün işine.*
 7. *Bir gün ona ben şiirler kitabını getirdim,*
 8. *Onurlandırayım dostumu, diye selam verip sevinçle girdim;*
 9. *Üzgün oturuyor. Evi bomboş, mezar gibi sessiz.*
 10. *Diyor: Hanımım bırakıp gitti; tıpqı kirpi, çok inatçı...*
 11. *Üzüldüm, gönül aldım, kitapçığı uzattım,*
 12. *Sayfalarına baktı da o, sonra alay edip laf attı:*
 13. *Formüller çizmek için şiirlerden ne fayda var?*
 14. *Siz şairler hâlâ yerde, bizlerse ta Ay'da!!!*

14. Siz, şairler alâ yerde, bizler ise ta Ayda!!!
 15. Şu da oldu, bosağasın atlap ayaq basmayım.
 16. Onı er kes aqullı dep, maqtay qulaq asmayım.
 17. Keçenlerde eşittim men, yañğızlıqtan beze eken!..
 18. Apay ile tınç yaşavnuñ formulasın çeze eken..
 19. Ey, dostçığım! Bilse ediñ şiirniñ ne olğanın,
 20. Bir şırın söz aytsañ, nasıl qalbke sevinç tolğanın.
21. Yastıqdaşın ayrılmazdı bağıruñdan bir zaman,
 22. Er cietten? ulu alim olur ediñ sen, inan!

BÖYLE YİĞİT (9)

1. Tezyalarnıñ yüregi bar araretli!
 2. Tezyalarnıñ yüregi bar tegiz urğan!
 3. Dedi işçi yiğit, dızman areketli,
 4. Beş yıllıqni o üç yılda toldurğan.

5. Kerek bizge yüreklerni añlamağa.
 6. Kerek bizge endamlıqnen ögge yürmek,
 7. Kerek işçi şanın daim saqlamağa,
 8. Şay dep, emir ete bizde er bir yürek.

9. Kerek bizge partıyanıñ er bir sözün,
 10. Tezyalarnıñ yüregine yetkizmege.
 11. İşçi şanın kötermekçün şahsen özüm,
 12. Vade berem «beş»ni «on»ğa yetkizmege

13. Dedi yiğit işçilerniñ mitinginde
 14. «Minber» olğan tezyasına şaylı çıqıp.
 15. Noqta qoya araretli er sözüne
 16. Qolundaki şapkesini siltep, sıqıp.

17. Canlanğanday oldı şu an köz ögümde,
 18. Bronevik üstündeki daiy Lenin.
 19. Ey, partıyam! Ne vazifeñ bar ögüñde!
 20. Böyle yiğit iç acımaz işçi elin.

15. O oldu, bir daha eşiğine ayak basmıyorum.
 16. Onu herkes akıllı diyerek övüyor, kulak asmıyorum.
 17. Geçenlerde işittim ben yalnızlıktan beziyormuş!..
 18. Hanım ile huzurlu yaşamanın formülünü çiziyormuş.
 19. Ey dostum! Bilseydin şiirin ne olduğunu,
 20. Bir şirin söz söylersen, kalbe nasıl sevinç dolduğunu.
21. Hanımın, ayrılmazdı kollarından hiçbir zaman,
 22. Her cihetten ulu âlim olurdun sen, inan!

BÖYLE YİĞİT

1. Tezgâhların yüreği var hararetli!
 2. Tezgâhların yüreği var, sağlamca çarpan!
 3. Dedi işçi yiğit, kızgın ve hararetli,
 4. Beş yıllık işini o üç yılda yapmış.

5. Bizim yürekleri anlamaız gerek,
 6. Bizim endamımızla öne doğru yürümemiz gerek,
 7. İşçinin şanını daima korumamız gerek,
 8. Diyerek emrediyor bizde her yürek.

9. Bizim, partnin her sözünü
 10. Tezgâhların yüreğine ulaştırmamız gerek.
 11. İşçi şanını yükseltmek için bizzat kendim,
 12. Vade veriyorum “beş”i “on”a ulaştırmaya.

13. Dedi yiğit, işçilerin mitinginde,
 14. “Minber” olan tezgâhına böylece çıkıp.
 15. Nokta koyuyor hararetli her sözüne,
 16. Elindeki şapkasını sallayarak sıkıp.

17. Canlanır gibi oldu o an gözümün önünde,
 18. Zırh üstündeki lider Lenin.
 19. Ey partim! Ne vazifen var önümde!
 20. Böyle yiğit hiç acımaz işçi eline.

CENK KÖRMEDİM (10)

1. *Qarsanbalı qırq ekide doğğanım,*
2. *Körmedim, men, deşet cenkni körmedim.*
3. *Men o yıllar bir sabiyçik olğanım,*
4. *Körmedim men, deşet cenkni körmedim.*

5. *Eşitmedim top-tüfekniñ sadasın,*
6. *Anacığım qundaqqa pek sarğandır.*
7. *«Cenk sadası qulağında qalmasın»*
8. *Degen oyğa merametli dalğandır.*

9. *Ah, anayım! İstegiñday olmadı.*
10. *Qundaqta men, cenk içinde ediñ sen.*
11. *Evlâdıñniñ teni iç de solmadı,*
12. *A ma kirdi cenk sadası sütüñnen.*

13. *Cenk körmedim, lâkin oniñ yarası*
14. *Saf tenimni alâ bugün raatsızlay.*
15. *Qulağımdan ketmey oniñ sadası,*
16. *Zeyinime yerleşken o bir buzday.*

YİĞİT OLSAÑ (11)

1. *Yigit zatı er şeyge dayanmaq mümkün,*
2. *Ah, nelerge dayanmay yigitniñ başı.*
3. *Sevgisi taptalsa dayanır, lâkin,*
4. *İçten ağlasa da tökmez közyaş.*

5. *Küfür niyetler külerler, belkim*
6. *Erifniñ işi iç yürmedi, dep.*
7. *Özleri quvanıp külerler, belkim,*
8. *«Oh olsun», niyetine irişmedi, dep*

9. *Ulu şair ayqtanını unutma asla:*
10. *“Biz yeteriz, bizden ketkenler bar»...*
11. *Yigit olsañ külgenlerge qulaq asma,*
12. *Em de külme senden evel külgenler bar.*

CENK GÖRMEDİM

1. Sıkıntılı kırk iki yılda doğmuşum.
2. Görmedim ben, dehşet dolu savaşı görmedim.
3. Ben o yıllarda küçücükmişim,
4. Görmedim ben, dehşet dolu savaşı görmedim
5. İşitmedim topun, tüfeğin sesini.
6. Anacığım kundağa pek sıkı sarmıştır
7. “Savaş sesleri kulağında kalmasın”
8. Diyen düşünceye merhametli bir şekilde dalmıştır.

9. Ah anacığım, istediğin gibi olmadı.
10. Ben kundak içindeydim, savaşın ta içindeydin sen.
11. Evlâdının teni hiç solmadı,
12. Ama savaşın sesi sütünle girdi içimde.

13. Cenk görmedim, lâkin onun yarası
14. Saf tenimi bugün hâlâ rahatsız ediyor.
15. Zihnime yerleşmiş bir buz gibi,
16. Kulağımdan gitmiyor onun sedası.

YİĞİT OLSAN

1. Yiğit kişinin her şeye dayanması mümkündür.
2. An yiğidin başı nelere dayanmıyor!
3. Sevgisi çiğnense dayanır, lâkin
4. İçinden ağlasa da göstermez gözyaşını.

5. Kötü niyetliler belki
6. “Adamın içi hiç rest gitmedi”, diyerek.
7. Kendileri sevinip gülerler belki
8. “Oh olsun, amacına ulaşamadı” diyerek.

9. Büyük şairin söylediklerini asla unutma:
10. “Biz yeteriz, bizden gidenler var,.”
11. Yiğitsen gülenlere kulak asma,
12. Ve sen de gülme, senden önce gülenler var

VÜREGİM (12)

*aqt oluñız yureka, dey ekimler
ıpalanıp qan basımı artmasın.
· bir şeyge sıqılmañız pek, deyler,
oq tüşünmeñ: qan ta miyge urmasın.*

*zun ömür körmek için, añlañız,
·k zararlır çapalansa bu yürek.
·y dostlarım, bu laflarğa ağlañız!
öyle uzaq ömür sizge ne gerek?*

*· kereksiñ ey, yüregim, urmasañ,
vgilimniñ sıcaq elin tutqanda?
·küsimde alevlenip turmasañ,
ta ecel kelip çıray sıtqanda?*

*·aq ömür körgeñ qaplıbaqaday,
mge gerek çapqalamay yaşamaq?
·küsimde tursañ suvuq taqaday,
ñ bir lânet İnsan adın taşımaq!*

*ir yüregim! Hür, çapalan, taşsın qan,
arsın miyge derya olup quyulsın.
·sqa ömür körse bile bu yaş can,
arsın bugün yaşağanım duyulsın!*

HALQIMDAN ÖĞRENDİM (13)

1. Bir vakit ayatniñ yüzünü taptap,
2. İnsanğa qara kün tilegenim yoq.
3. Yürmedim içimde ğarezlik saqlap,
4. İnsanğa yahşı kün tilegenim çoq.
5. Halkımdan öğrendim ötmek-tuzumnu
6. Er daim elállap aşamağa men.
7. Halkımdan öğrendim açıq yüzümnen
8. Er yerde namusnen yaşamağa men.

HÜR YÜREĞİM

1. Kalbinize dikkat edin, diyor hekimler;
2. Hızlanıp kan basıncı artmasın.
3. Her şeye çok sıkılmayın diyorlar;
4. Çok düşünmeyin, kan da beyne sıçramasın.
5. Uzun ömür geçirmek için bunu anlayın;
6. Kalbinizin hızlı çarpması ana çok zararlıdır,
7. Ey dostlarım, bu laflara ağlayın!
8. Böyle uzun ömür size ne gerek?
9. Ne ye yararsın ey yüreğim, çarpmazsan
10. Sevgilimin sıcak elini tutarken?
11. (Ne ye yararsın) Göğsümde alevlenip durmazsan
12. Hatta ecel gelip surat asarken?
13. Uzun ömür gören kaplumbağa gibi
14. Kime yarar koşturmadan yaşamak?
15. Göğsümde dursan soğuk nal gibi,
16. Binbir lânettir, insan asını taşımak!
17. Hür yüreğim! Hür, heyecanlansın, taşsın kan,
18. Varsın beyne derya olup dökülsün.
19. Kısa bir ömür görse bile bu genç can,
20. Varsın bugün yaşadığı duyulsun!

HALKIMDAN ÖĞRENDİM

1. Hiç bir zaman hayatın yüzünü çiğneyerek
2. İnsanlar için kara gün dilemişliğim yok.
3. Yaşamadım içimde kötülük saklayarak,
4. İnsanlar için güzel günler dilemişliğim çok.
5. Halkımdan öğrendim ekmeğimi, tuzumu;
6. Er zaman helâl ederek yemeyi ben.
7. Halkımdan öğrendim alımın akıyla,
8. Her yerde namusla yaşamayı ben.

ALUPKADA BİR EYKEL BAR (14)

1. Alupkada bir eykel bar, mermerdir taşı,
2. Cesürlükniñ temsili o, merdlerniñ başı.

3. Cesaretle aldım men de elime qalem,
4. Bağışlamaq için saña bir-kaç saf satır.
5. Yazmasam da bile, elbet, seni yurt, alem,
6. Amma benim öz borcum bar sana ey, batır

7. Bu dünyanıñ çeşit-çeşit deviri olğan,
8. Devirlernen avuşkanlar hanlar, sultanlar.
9. Halq olarnıñ zulumından ğam-dertke tolğan,
10. Halk kayğısın oylamağan hanlar, sultanlar

11. Keçmiş olup qaldı olar, keldi ür devir,
12. Bir kün yurtum üzerinde attı titis tañ.
13. Düşman ile küreşmege halq aldı emir,
14. Şu cebede peyda oldı yañı bir Sultan.

15. Bir Sultan ki, qılıcına dayanmay düşman,
16. Bir Sultan ki, kök qoynunda şainday keze,
17. Bir Sultan ki, ğayıbını sayalmay düşman,
18. Bir Sultan ki, bär küçünen düşmanı eze.

19. Karşındaki düşmanıñni dır-dır titretken
20. Bu -sen ediñ ey, halqımnıñ cesür Sultanı.
21. Vatanımnıñ qanatını qaviy pekitken,
22. Bu -sen ediñ ey, halqımnıñ meşur Sultanı!

- 23....Tesadüfqa açuvım bar bitmez-tükenmez,
24. Nasıl olup tuvğan kökte ğafletke daldıñ.
25. Bilem, seniñ yoqluğınğa düşman ökünmez,
26. Halqım ise seni coyıp Sultansız kaldı.

ALUPKA'DA BİR HEYKEL BAR

1. Alupka'da bir heykael var, mermerdir taşı;
2. Cesaretin temsili o, mertlerin başı.

3. Cesaretle aldım ben de elime kalem,
4. Bağışlaman için sana birkaç saf satır.
5. Yazmasam da biliyor seni, yurt, âlem,
6. Ama benim borcum var sana ey, bahadır!

7. Bu dünyanın çeşit çeşit devri olmuş,
8. Devirlerle göçmüş hanlar, sultanlar.
9. Halk onların zulmünden gam ve dertle dolmuş,
10. Halk kaygısını düşünmemiş hanlar, sultanlar.

11. Keçmiş olup kaldı onlar, geldi hür devir;
12. Bir gün yurdumun üstünde attı çirkin tan.
13. Düşman ile savaşmak için halk aldı emir;
14. Bu cephede peyda oldu yeni bir Sultan.

15. Bir Sultan ki, kılıcına dayanmıyor düşman;
16. Bir Sultan ki, göğün koynunda şahin gibi geziyor.
17. Bir Sultan ki, kaybını sayamayır düşman,
18. Bir Sultan ki, bütün gücüyle düşmanı eziyor.

19. Karşısındaki düşmanı tir tir titretmiş
20. Bu sendin, ey halkımın cesur Sultan'ı!
21. Vatanımın kanadını sağlamca pekiştiren,
22. Bu sendin, ey halkımın meşur Sultan'ı!

27. *Yoq, yoq! Seniñ ölümiñde bar teren mana,* 27. *Yoq, yok! Senin ölümünde var derin mânâ,*
 28. *Şunçüin halqıñıñ yureginde, yuregiñ ura.* 28. *Bunun için halkın yüreğinde, yüreğin çarpıyor.*
 29. *Sadıq oğlun unutturmu şefqatlı ana.-* 29. *Sadık oğlun unuttur mu şefkatli ana?*
 30. *Közlerimiz bebeğinde şeñ simañ tura.* 30. *Gözlerimizin bebeğinde mutlu siman duruyor.*
31. *Alupkada bağ-bağçalar boylap kezdim* 31. *Alupka'da bağ bahçeler boyunca gezdim ben;*
men, 32. *Üzerinde serin, mavi tañlar atqanda.* 32. *Üzerinde serin, mavi tanlar atarken.*
 33. *Tıñç ömürniñ tatlılıgıñ kene sezdim men* 33. *Rahat ömrün tatlılığını yine sezdim ben,*
 34. *Serbest deñiz etegine küneş batqanda.* 34. *Hür deniz eteğinde güneş batarken.*
35. *Baar vaqtı güdürdese şemşekler kökte,* 35. *Bahar vakti çaksa şimşekler gökte,*
 36. *Men belleyim kökler seni çağıradır, dep.* 36. *Ben gökler seni çağırıyordur, diye düşünürüm.*
 37. *İz qaldırıp samolyotlar uçaşa yüksekte,* 37. *İz bırakarak uçaklar uçaşa yüksekte,*
 38. *Közlerimni tikem kökke uçasıñ bellep.* 38. *Uçuyorsun diye gözlerimi gökyüzüne dikiyorum.*
39. *Ebet, benim duygularım kerçektir, bilem.* 39. *Evet, benim duygularım gerçektir, biliyorum.*
 40. *Seni köküñ, yurtuñ, em de ür halqıñ aña.* 40. *Seni gökyüzün, yurdun hem de hür halkın anıyor.*
 41. *Köküsimde gururımsıñ, közyaşım silem,* 41. *Göğsümde gururumsun, gözyaşımı siliyorum;*
 42. *Sema kibi, sınırsızdır ürmetim saña.* 42. *Sema gibi sınırsızdır sana karşı hürmetim.*
43. *Alupkada bir eykel bar, mermerdir taşı* 43. *Alupka'da bir heykel var, mermerdir taşı;*
 44. *Şu eykelniñ qarşısında egildi başım...* 44. *Bu heykelin karşısında eğildi başım...*

GAZEL (15)**GAZEL**

1. «Sevem» degen sözüñni «Yalan!» dese ne olğan? 1. “Seviyorum” dediği sözünü “Yalan” dese ne olmuş?
 2. «Ölem!» degen sözüñni «Yalan!» dese ne olğan? 2. “Ölüyorum” dediği sözünü “Yalan” dese ne olmuş?
3. *Dülberlerde evelden şefqatsızdır tabiat,* 3. *Önceden beri şefkatsızlık güzellerin tabiatıdır;*
 4. *Ümütiñni bir söznen üzse, bolse ne olğan!* 4. *Ümidini biz sözle kesse, bölse ne olmuş?*
5. *Bir çoq dülber közleri körse bile, acizdir,* 5. *Birçok güzel gözleri görse bile, acizdir;*
 6. *Seni degil, başqasın dülber körse, ne olğan?* 6. *Onun gözü seni değil, başkasını görse ne olmuş?*
7. *Ümer adlı bir keday öldi sevgi derdinden,* 7. *Ömer adlı bir âşık, öldü sevda derdinden;*
 8. *Şakir adlı sevda da sevip ölse, ne olğan?!..* 8. *Şakir adlı sevdalı da sevip ölse ne olmuş?*

ELZARA (16)

1. *Küneş nuru tolu geniş tsehlerde*
2. *Gürüldegen tezyallarnı iş sara.*
3. *«Beş»ni «dört»ke çevirgen çalt ellerde,*
4. *Baht yarata tikici qız, Elzara.*
5. *Közlerinde kördim ğayret ışqını.*
6. *Çeberliknen sarılmaқта maqara.*
7. *Ak yüzünde sezdim emek aşkını.*
8. *Yüregimni yipsiz sardı Elzara.*
9. *Ğazetağa yazmaq için peşinden,*
10. *Kelgen edim smenağa iş-ara.*
11. *Qaldırmañız, dedi, meni işimden*
12. *İş sevdası, tikici qız, Elzara.*
13. *Sotsyarišta? yeñip çıqa afta-ay,*
14. *Qızgın işten yüzü narday qızıara.*
15. *Niyetim, -dey, -olmaq Ayşe aptemday¹⁶⁴*
16. *Beşyılıknıñ udarnigi, Elzara.*
17. *Tsehte tikiş tezyaları gürüldey,*
18. *Darbedarce vahtalarda iş bara.*
19. *Ür Vatanı halkı için erinmey,*
20. *Baht yarata tikici qız, Elzara.*

ŞEÑ AYATQA QAYTIRIM (17)

1. *Taqdir maña rastketirdi özüñni,*
2. *Sevem, dediñ, işançımni aqladın.*
3. *Közlerime yerleşitirdim közüñni,*
4. *Yüregimde yüregiñni saqladım.*

ELZARA

1. Güneş nuru dolu geniş atelyelerde,
2. Gürüldeyen tezgâhları iş sarıyor.
3. “Beş”i “dört”e çeviren açabuk ellerde,
4. Baht yaratıyor dikişçi kız, Elzara.
5. Közlerinde gördüm gayret aşkını,
6. Hünerle sarılmakta makara.
7. Ak yüzünde sezdim emek aşkını.
8. Yüreğimi ipsiz sardı Elzara.
9. Gazeteye yazmak için peşinden
10. Gelmiştim iş arasında vardiyaya.
11. Alıkoymayın, dedi beni işimden;
12. İş sevdalısı, dikişçi kız Elzara.
13. Sotsyarišta yeniyor haftalar, aylar;
14. Kızgın (ateşli) işten yüzü nar gibi kızarıyor.
15. Niyetim, diyor, olmak Ayşe ablam gibi¹⁶⁵
16. Beşyılığın örnek işçisi, Elzara.
17. Atelye dikiş tezgâhları gürüldüyor
18. Vurucu vardiyalarda işler yürüyor.
19. Hür Vatanı, halkı için usanmadan
20. Baht yaratıyor dikişçi kız, Elzara.

MUTLU HAYATA DÖNERİM

1. Takdir (kader) benimle buluşturdu seni;
2. Seviyorum, dedin, inanacımı haklı çıkardın.
3. Gözlerime yerleşitirdim gözünü,
4. Yüreğimde yüregini sakladım.

¹⁶⁴ Belli toqumacı Ayşe Abduramanova (ş.n)

¹⁶⁵ Meşhur dokumacı Ayşe Abruramanova (a.n)

5. <i>Saruş oldıq tatlı-tatlı demlerden,</i>	5. Sarhoş oldu tatlı tatlı ademlerden,
6. <i>Gecelerniñ quçağında ekimiz.</i>	6. Gecelerin kucağında ikimiz.
7. <i>Bahtlı edik talğın esken yellerden,</i>	7. Bahtlıydık hafif esen yellerden,
8. <i>Yoq edi bir kederimiz, yükümüz.</i>	8. Yoktu bir derdimiz, yükümüz.
9. <i>Sizden bahtlı aşıklar bar, deseler</i>	9. Sizden bahtlı âşıklar var, deseler
10. <i>Qayı olmay, biz olarğa darıldıq.</i>	10. Kabul etmez, biz onlara darılırdık.
11. <i>Bizçün daim talğın yeller eserler,</i>	11. Bizim içindaima hafif yeller eser,
12. <i>Degen oynen bir ömürge sarıldıq.</i>	12. Denen düşünceyle bir ömüre sarıldık.
13. <i>Biz ayatnı soñsız bayram, dep sandıq,</i>	13. Biz hayatı sonsuz bayram zannettik,
14. <i>Soñ rastkeldik accı yelge, sert taşqa.</i>	14. Sonra rastladık acı yele, sert taş.
15. <i>Bir yasıqqa baş qoyğan soñ añladıq;</i>	15. Bir yastığa baş koyduktan sonra anladık
16. <i>İstek başqa, ömür ise bam-başqa.</i>	16. İstek başka, ömür ise bambaşka.
17. <i>Nice kere saf sevgiñni incittim,</i>	17. Kaç kere saf sevgini inciltiltim,
18. <i>Közyaşıña sebep oldım, bağışla.</i>	18. Gözyaşına sebep oldum, bağışla.
19. <i>Men ayatnıñ bu bağışın unuttım,</i>	19. Ben hayatın bu hediyesini (lütfunu) unuttum,
20. <i>Ğurur ile sen ayatnı alğışla</i>	20. Gururla sen hayatı alkışla.
21. <i>Añladım men: şeñ ayatqa qaytırım,</i>	21. Anladım ben, mutlu hayata dönerim;
22. <i>Közyaşıñday saf sevgiñni aqlasam.</i>	22. Gözyaşın gibi saf sevgini haklı çıkarırsam.
23. <i>Közlerime yerleştirip közüñni,</i>	23. Gözlerime yerleştirip gözünü,
24. <i>Yüregimde yüregiñni saqlasam.</i>	24. Yüreğime yüregimi saklarsam.

EYECAN (18)

1. *Anadan doğğanda bir parça et olup,*
2. *Yaşamaq aqqını qazana sabiy can*
3. *Ananıñ kökreği börterken süt tolıp,*
4. *Sabiyniñ qalbinden yer ala eyecan.*

5. *Şu anden başlana yaşavnın sefası,*
6. *Şu anden başlana ömürniñ manası.*
7. *Şu anden başlana yaşavnıñ cefası...*
8. *Şu anden başlana insanıñ anası.*

HEYECAN

1. Anadan doğarken bir parça et olarak,
2. Yaşamak hakkını kazanıyor sabi can.
3. Annenin göğsü şişerken süt dolarak,
4. Sabinin kalbinde yer alıyor heyecan.

5. O andan itibaren başlıyor hayatın sefası,
6. O andan itibaren başlıyor ömrün mânâsı.
7. O andan itibaren başlıyor hayatın cefası,
8. O andan itibaren başlıyor insanın anası.

9. *Men de şu ikmetli bir anden başlap,* 9. Ben de bu hikmetli bir andan itibaren başlayıp
10. *Sayaraq özümni adiy bir insan,* 10. Sayarak kendimi basit bir insan
11. *Yaşayım dünyada keñ adım taşlap,* 11. Yaşıyorum dünyada (büyük) adımlar bırakıp.
12. *Ve yaşay benimnen kalbimde eyecan.* 12. Ve yaşıyor benimle kalbimde heyecan.
13. *Dostlarım artqanda eyecanım arta,* 13. Dostlarım artınca heyecanım da artıyor,
14. *Olar eksilgende eksile ömürim.* 14. Onlar eksildiğinde esiliyor ömrüm.
15. *Eyecansız anlerim kerige tarta,* 15. Heyecansız anlarım geriye çekiyor,
16. *Eyecansız, boş qala qalbimniñ törü.* 16. Heyecansız, boş kalıyor kalbimin başköşesi.
17. *Eyecanlı anlerim turalar aqlımda,* 17. Hayecanlı anlarım duruyor aklımda,
18. *Balalıq çağımda köbelek tutqanım,* 18. Çocukluk çağımda kelebek tuttuğum,
19. *Yırlar diñlegenim sevgi aqqında,* 19. Sevgi hakkında şarkılar dinlediğim,
20. *Yaremniñ nefesin qanıp yutqanım* 20. Yârimin nefesine kanarak yuttuğum.
21. *Anamniñ qabiri üstünde ösken* 21. Anamın kabri üstünde büyüyen,
22. *Qırmızı lâlege közyaşnen baqqanım..* 22. Kırmızı lâleye gözyaşıyla baktığım..
23. *Unutmam, taş soldat yanında küsken* 23. Unutmam, taştan asker yanında usanmış
24. *Analar tik turıp, taş kibi qatqanın.* 24. Anaların dik durarak taş gibi katılaştığını.
25. *Yaşavnın manasın anlatıp şainler* 25. Hayatın mânasını anlatarak şahinler
26. *Halqımnıñ şanıçüin berliler çok can,* 26. Halkımın şanı için verdiler çok can.
27. *Olarnı eyecannen anarım er daim,* 27. Onları heyecanla anarım her daim.
28. *O meni yaşatqan yaşatqan eyecan* 28. O beni yaşatan, yaşatan heyecan.
29. *Eyecanlı anlerim - uyanğan baarım.* 29. Heyecanlı anlarım, uyuyan baharımdır.
30. *Eyecanlı anlerim - ötmışniñ kaari,* 30. Heyecanlı anlarım, geçmişin kahırındır.
31. *Eyecanlı anlerim - bugünki saarım,* 31. Heyecanlı anlarım, bugünkü seherimdir.
32. *Eyecanlı anlerim- ömürde men barım.* 32. Heyecanlı anlarım, ömürde ben varım.
33. *Eyecanlı anlerim!* 33. Heyecanlı anlarım!
34. *Eyecanlı anlerim!* 34. Heyecanlı anlarım!
35. *Tek sizsiz ömrümniñ eñ yüksek noktası.* 35. Sadece sizsiniz ömrümün en yüksek noktası.
36. *Men sizni daima qalbimde saqlarım,* 36. Ben sizi daima kalbimde saklarım,
37. *Eyecansız urğance yüregim toqtasın!* 37. Heyecansız vuruncaya kadar yüreğim dursun!

YAZ AQŞAMI QARAĞAÇ TÛBÜNDE YAZ AKŞAMI KARAAĞAÇ DİBİNDE
(19)

1. <i>Aqquş kibi yalday kökte tolğun ay,</i>	1. Kuğu gibi yüzüyor gökte dolunay,
2. <i>Lip-lip yana kök şemleri-yıldızlar,</i>	2. Göz kırpıştırıp yanıyor gök şemleri, yıldızlar,
3. <i>Etraf çum-çirt, alem cenksiz olğanday...</i>	3. Etraf suskun, âlem cenksiz olmuş gibi...
4. <i>Toz yatışqan, bom-boş qalğan yol-
ızlar.</i>	4. Toz sinmiş, bomboş kalmış yollar, izler.
5. Yaznıñ sıcaq çillesinde boldurğan	5. Yazın en sıcak kırk günü yorulmuş
6. Quşlar yuqlay bir-birine tıqılışp.	6. Kuşlar uyuyor birbirine sokulup.
7. Anayımniñ qırıq qalbin toldurğan	7. Annemin kırık kalbini dolduran
8. Sekiz evlât oturğanmız sıqılışp.	8. Sekiz evlât oturmuşuz sıkışp.
9. <i>Oturğanmız gür qarağaç tûbünde,</i>	9. Oturmuşuz gür karağaç dibinde,
10. <i>Qorantaniñ saqat canlı «incesi»,</i>	10. Ailenin yaralı canlısı «incesi»,
11. <i>Eñ sevimli erketayı, kencesi</i>	11. En sevimli yaramazı, küçüğü
12. <i>Men oturam anayımniñ tizinde</i>	12. Ben otu uyorum anneciğimin dizinde.
13. <i>Anam tize yarınki kün planın,</i>	13. Anam yarının planını sıralıyor,
14. <i>Böliştire yapılacaq işlerni:.</i>	14. Yapılacak işleri bölüştürüyor:
15. <i>-Er kes yarın öz işini becersin,</i>	15. -Herkes yarın kendi işini yapsın,
16. <i>Dey de, saya iş yapacaq kişilerni:</i>	16. Diyor da, sayıyor iş yapaca kişileri:
17. <i>Şevkiye, Selime, Nuriye ve Melekke</i>	17. -Şevkiye, Selime, Nuriye ve Melek'e
18. <i>Saba erte ketmek kerek emekke.</i>	18. Sabah erken gitmek gerek emeğe.
19. <i>Qoldermende kerek aşlıq tartmağa,</i>	19. Koldeğirmende gerek yiyecek çekmeye,
20. <i>Seitğafarnen ortancımız Seitke.</i>	20. Seitğafar ile ortancamız Seit'e.
21. <i>Fetiye, sen de taşla, qızım, qoqlañni,</i>	21. Fetiye, kızım, sen de bırak, kuklanı
22. <i>Yedige yettiñ, endi oyun kerekmez.</i>	22. Yedi yaşına geldin, şimdi oyun gerekmez.
23. <i>Yarın saba al qoluña qopqañni</i>	23. Yarın sabah al koluna kovanı
24. <i>Barıp dut cıy, qışta aşarmız bekmez.</i>	24. Gidip dut topla, kışın yeriz pekmez.
25. <i>Tek kencemiz işsiz qaldı, dey anam,</i>	25. -Sadece küçüğümüz işsiz qaldı, diyor anam,
26. <i>Qa aytıñız oña ne iş bereyik?</i>	26. Söyleyin ona ne iş verelim?
27. <i>(Men de böyle itibarğa quvanam)</i>	27. (Ben de böyle itibara seviniyorum)
28. <i>-İşi belli: qa oynasın, köreyik!</i>	28. -İşi belli: ne oynasın, görelim!

29. *Ziy-çuv ola şu arada üykenler,* 29. O arada büyükler arasında gürültü oluyor,
 30. *Kemanesin ala ağam eline* 30. Ağabeyim kemanesini eline alıyor,
 31. *Çalğı da bar, tüş ortağa tez, deyley,* 31. Çalğı da var, ortaya gel çabuk, diyorlar,
 32. *Men sarılam anamniñ beline* 32. Ben annemin beline sarılıyorum.
33. *Közlerimni öpip, anam oplata:* 33. Anam gözlerimi öperek, hoplatıyor:
 34. *Tur, oynasa, pek üstasıñ, qozum, dey.* 34. Kalk, oyna, çok üstasın, kuzum, diyorsun.
 35. *Şaytip meni ortalıqta oynata,* 35. Böyle yaparak beni ortalıkta oynatıyor,
 36. *Menim ise közüme şey körünmey!* 36. Benim ise gözüme hiçbir şey görünmüyor.
37. *«Ağır ava» ve «Qaytarma» çalına,* 37. «Ağır hava» ve «Kaytarma» çalınıyor,
 38. *«Assa!» deyley, yerge tiye tizlerim.* 38. «Assa!» diyorlar, yere deyiyor tizlerim.
 39. *Yüregimde sanki alev alına,* 39. Yüreğimde sanki alev almış gibi,
 40. *Başım döne, tınp qala közlerim.* 40. Başım dönüyor, kapanıyor gözlerim.
41. *-Yeter! deyley, kemaneci boldurdi,* 41. -Yeter, diyorlar, kemaneci yoruldu,
 42. *O çalmaycaq bedavadan-bedava.* 42. O çalmayacak bedavaya.
 43. *Para yoqtur, çalsın borçğa,-dey anam* 43. Anam, para yoktur, çalsın borçla, diyor
 44. *Yarın talqan pişiririm bir tava* 44. Yarın talqan (yulaf unu) pişiririm bir tava
45. *Şu arada miyav quşniñ sesini* 45. O anda baykuşun sesini
 46. *Eşitemiz, qorqıp, susıp qalamız.* 46. İhtiyoruz, korkup, susuyoruz.
 47. *Bu ses ala anayimniñ esini,* 47. Bu ses annemin aklını alıyor,
 48. *Dey: -Yarabbim, sav qaytqaydı babañız...* 48. Yarabbim, sağ salim dönsün babanız, diyor
49. *Anayimniñ köküsine qoyıp baş,* 49. Anneciğimin göğsüne koyup baş,
 50. *Pek sıyıqam, közlerimni yumam men,* 50. Sığınıyorum, gözlerimi yumuyorum ben,
 51. *Şefqatlimniñ közlerinden tama yaş,* 51. Şefkatlimin gözlerinden damlıyor yaş,
 52. *Sıq-sıq urğan yüregini duyam men.* 52. Hızlı hızlı vuran yüregini duyuyorum ben.
53. *Ne qorqusın, ne közyaşın bildirmey,* 53. Korkusunu da gözyaşını da belli etmiyor,
 54. *-Maali boldı, yat yuqlañız, ballar, dey.* 54. -Zamanı geldi, yatıp uyuyun çocuklar,
 55. *Unutmañız yarın erte turmağa,* 55. Yarın erken kalkmayı unutmayın, diyor.
 56. *Örtünemiz sekiz can bir yorğanğa.* 56. Örtünüyoruz sekiz can bir yorgana.

57. *Otura o soñsız kökke tikilip,* 57.O, sonsuz göge doğru dikilip oturuyor,
 58. *Sanki kökten bulunacaq bir çare.* 58.Sanki gökten bulunacak bir çare.
 59. *Mañlayımnı öpe yavaş egilip,* 59.Yavaşça eğilip alınımı öpüyor,
 60. *-Cenk bitkeydi...-dey de köküsi keçire.* 60.-Cenk bitse... diyor da göğüs geçiriyor

ANAMA EÑ BÜYÜK ŞİİRİM(20)**ANAMA EN BÜYÜK ŞİİRİM**

- 1.*Balalıqta olğan çoq şey esten ketmey* 1. Çocuklukta olan çok şey akıldan çıkmıyor,
 2.*Anam ölgen künnü este saqlaycağım.* 2. Annemin öldüğü günü hatırlayacağım.
 3.*Sabiy edim. Ağlamadım aqlım etmey,* 3. Küçüktüm. Ağlamadım, aklım ermiyor,
 4.*Endi ise, qaçan añsam ağlaycağım.* 4.Şimdi ise ne zaman hatırlasam ağlayacağım.

ANAM, SENİ PEK SAĞINDIM (21)**ANAM, SENİ ÇOK ÖZLEDİM**

1. *Anam, seni pek sağındım, şuniñçün bugün* 1. Anam, bugün şunun için seni çok özledim,
 2. *Tatlı-tatlı oylarımnı seni añaqtam.* 2. Tatlı tatlı düşüncelerimle seni anmaktayım.
 3. *Nice yıldır yüregimde baylanğan düğüm* 3. Yıllardır yüregimde bağlanan düğüm
 4. *Çezilirken, asretiñnen kene yanmaqtam..* 4.Çözülürken, hasretinle yine yanmaktayım..
 5. *Kene peyda oldı ruhuñ, kene yoqladıñ,* 5. Yine peydâ oldu ruhun, yine yokladın,
 6. *Saf, mübarek elleriñnen sıypap başımnı.* 6. Temiz, mübarek ellerinle okşayarak başımı,
 7. *Sağsıñmı, dep öz borcuñni kene aqladı* 7. Sağ mısın, diye kendi borcunu yine akladın,
 8. *Soñ yavaştan soradıñ sen benim yaşımnı.* 8. Sonra yavaşça sordun sen benim yaşımı.
 9. *Oyçan, mahzün közleriñnen baqtıñ közüme* 9. Düşünceli, mahzun gözlerinle baktın gözüme,
 10. *Özüñkiday saçlarımnı ohşap sıypadıñ* 10. Kendininki gibi saçlarımı okşayıp sevdin.
 11. *Kene sıcak köküsiñni bastıñ yüzüme,* 11. Yine sıcak göğüsünü değıdirdin yüzüme,
 12. *Özüñkiday qaşlarımnı ohşap sıypadıñ* 12. Kendininki gibi qaşlarımı okşayıp sevdin.
 13. *Ah, şefkatlı, köralmadıñ mağrur yaşımnı,* 13.Ah, şefkâtlı, göremedin mağrur yaşımı,
 14. *Afu eyle maña ketken zemetleriñni.* 14.Sana çektiğim zahmetler için beni affet.
 15. *Köküsiñe sıyıqqan o sabiy başımnı,* 15.Göğsüne saklanan o sabî başımı,
 16. *Elâl et sen, maña bergen nimetleriñin?* 16.Sen, bana verdiğin nimetlerini helâl et.
 17. *Nice yıllar... Añsam yanam, seniñ* 17.Yıllardır, anarsam yanıyorum, senin bağrıñdan
bağrıñdan 18. Bir küçücük sabî olarak ayrıldığımı.
 18. *Bir küçüçük sabî olup ayrılğanımnı* 19. Kalbim sızlıyor, ah, o gün aldığım ağrımdan
 19. *Qalbim sızlay, ah, şu küñü alğan ağrımda* 20. Anarsam, sana son defa sarıldığımı.
 20. *Añsam, saña soñki kere sarılğanımnı*

21. *Razı edim, deryalarınıñ suvu yerine* 21. Razıydım, deryaların suyu yerine
22. *Sadaqatlı evlâtlarınıñ közyaşı aqsa.* 22. Sadakatlı evlâtların gözyaşı aksa.
23. *Eñ yağmurlı, qarlı künler qaytsa kerige* 23. En yağmurlu, karlı günler dönse geriye
24. *Bütün alem matem tutup, qaralar taqsa.* 24. Bütün âlem matem tutup, karalar taksa.
25. *Añlamadım: niçün senden ayrılğan künde* 25. Anlamadım, senden ayrıldığım gün niçün
26. *Qarışmadı töpemdeki köknen qara yer?* 26. Karışmadı tepemdeki gökle kara yer?
27. *Biz, evlâtlar analardan ayrılğan ande* 27. Biz, evlâtlar analardan ayrıldığımız anda
28. *Razı edim, ay ve küneş sönseler eger.* 28. Razıydım, ay ve güneş sönerlerse eğer.
29. *Eyat! Eyat! Ertemi-keç kete analar,* 29. Heyhat! Heyhat! Er ya da geç gidiyor analar,
30. *Biz-evlâdın özlerinden miras qaldırıp.* 30. Biz evlâdın(a) kendilerinden miras bırakıp.
31. *Bizler aqta olardan tek oylar qalalar:* 31. Bize hâkikatte onlardan yalnız düşünceler kalır.
32. *«Yürmesinler boş-boşına çılbur daldırıp»* 32. «Devam etmesinler boşu boşuna dizgin da dırıp»..
33. *Ah anayım, sen de şöyle oylandıñ, elbet,* 33. Ah anneciğim, sen de böyle düşündün, elbet,
34. *Soñki kere közlerimni toymay öpkende.* 34. Son defa gözlerimi doymadan öperken.
35. *Şay oyladıñ qıbla betke çevrilgende bet,* 35. Öyle düşündün kibleye yüzünü çevirdiğinde,
36. *Şay oylandıñ ebedilik yolğa ketkende.* 36. Öyle düşündün ebedilik yoluna giderken.
37. *...Bahtlı yıldız túbünde men doğğan ekenin* 37. ...Bahtlı yıldız altındaben doğmuşum,
38. *Köresiñmi, şiir yazmaqta saña bağışlap.* 38. Görüyor musun, şiir yazmaktayım sana bağışlayıp.
39. *Degen ediñ: orar balam, er kes ekkenin,* 39. Demiştin; herkes ektiğini biçer yavrum,
40. *Ne büyük baht şiir yazmaq seni alğışlap!* 40. Ne büyük baht şiir yazmak seni alkışlayıp!
41. *Yaş qalbime güzellikler urluğın saçtıñ,* 41. Genç kalbime güzellikler tohumunu saçtıñ,
42. *İlki kere çimenlikni kösterdiñ özüñ.* 42. İlk defa çimenliğini gösterdin kendin.
43. *Endi ise şu çimenlik qalbimde açtı-* 43. Şimdi ise o çimenlik kalbimde açtı,
44. *Seniñ için bağışlayım eñ nefis Sözüm.* 44. Senin için bağışlayayım en güzel sözümü.
45. *İlki kere sen kösterdiñ Çolpan yıldızını,* 45. İlk defa sen gösterdiñ Çolpan yıldızını,
46. *Dediñ şudur yıldızlarınıñ eñ dülber soyu.* 46. Dedin budur, yıldızların en güzel soyu.
47. *Boyuñ yetip rastketirseñ şöyle bir qızını* 47. Boyunu yetiştirip rast getirirsen böyle bir kızı
48. *Kelin etip alır edik etken soñ toyuñ.* 48. Gelin edip alırdık, yaptıktan sonra toyunu.
49. *Sabiylikten aşiq ettiñ meni yıldızğa,* 49. Küçüklükten âşık ettin beni yıldıza,
50. *Aşiq ettiñ çimenlikke, küneşke, ayğa.* 50. Âşık ettin çimenliğe, güneşe, aya.
51. *Anaçığım, evlendim men sen ayıtan qızğa,* 51. Anneciğim, evlendim ben senin söylediğin kızla,
52. *Amma niçün kelalmadıñ gürdeli toyğa?..* 52. Ama niçün gelemedin heyecanlı düğüne?..
53. *Yün şalıñnı qaldırğansıñ-«kelinge nişan»,* 53. Yün şalını bırakıyorsun «geline nişan»,
54. *Bir vaqıtlar baylap yürgen ev ziynetiniñi.* 54. Bir vakitler bağladığım ev ziynetini.
55. *Ağır kelse bile sözüm, anayım, inan,* 55. Ağır gelse bile sözüm, anneciğim, inan,
56. *Bilmegensiñ öz qadriñni, öz qiymetiñni* 56. Bilmiyorsun kendi kadrini, kendi kıymetini.
57. *Biz beraber qarşıldıq tañlarını, belkim* 57. Biz beraber karşılardık tanları, belki,

58. *Qayğırmağan olsa ediñ yalıñız meni.* 58. Üzmemiş olsaydın yalnız beni.
59. *Anasına borc ödemey bahtlı olğan kim* 59. Anasına borcunu ödemededen bahtlı olan kim?
60. *Borcum bermek için qaydan alayım seni?!* 60. Borcumu vermek için nereden alayım seni?!
61. *Olsa edim Prometey, küneşni alıp* 61. Promete olsaydım, güneşi alıp
62. *Nurlarını analarğa darqatır edim.* 62. Nurlarını analara dağıtırdım.
63. *Ve der edim: ömürbillâ turuñız.* 63. Ve derdim: ömürbillah kalkın
64. *Yanıp, yer yüzünde qara küñler olmasın endi.* 64. Yanarak, yeryüzünde kara günler olmasın artık.
65. *Ey sen sema boşluğında uçqan kosmonavt,* 65. Ey sen sema boşluğunda uçan astronot,
66. *Ayaq basqan seyyareñe eykel qoy, qana,* 66. Ayak bastığın gezegen heykel koy, hani,
67. *«Ana» olsun onıñ adı, et sen şuña ant,* 67. «Ana» olsun onun adı, et sen ona ant,
68. *Çünkü saña qanat bergen Anadır, Ana.* 68. Çünkü sana kanat veren Anadır, Ana.
69. *Ey, siz, yañı doğğan millionca evlâtlar* 69. Ey, siz, yeni doğan milyonlarca evlâtlar,
70. *Emdiñizmi ana sütün qana ve qana,* 70. Emdiniz mi ana sütünü kana kana,
71. *Biliñiz ki, sizni bekley sütday aq yollar.* 71. Biliniz ki, sizi bekliyor süt gibi ak yollar,
72. *Biliñiz ki, eñ muqaddes insan bu-ANA!* 72. Biliniz ki, en mukaddes insandır bu; ANA!
- *** (22)
1. *-Yazsana! dey halqım.* 1. -Yazsana! diyor halkım.
2. *Ya nasıl yazmayım* 2. Ya nasıl yazayım.
3. *Gürdeli, qocaman yeñişler aqqında?* 3. Şamatalı, kocaman galibiyetler hakkında?
4. *-Yazsana! dey ayat.* 4. -Yazsana! diyor hayat.
5. *-Ya nasıl yazmayım* 5. -Ya nasıl yazayım
6. *Sedlerni abrağın deryağa baqqanda?* 6. Denize bakarken sedleri yıktığımı?
7. *-Yazsana!-dey zaman.* 7. -Yazsana! Diyor zaman.
8. *-Ya nasıl yazmayım* 8. -Ya nasıl yazayım
9. *Küreşler epkini kalbimnen urğanın?* 9. Savaşların ateşinin kalbimle çarptığımı?
10. *-Yazsana! - dey yürek.* 10.-Yazsana! Diyor yürek.
11. *-Ya nasıl yazmayım* 11.-Ya nasıl yazmayım
12. *Öğrümde küneşli ömürler turğanın?!* 12.Önümde güneşli günlerin durduğunu.?!

KÜZ LEVHALARI (23)**QINALI YAPRAQLAR****Küz manzumeleri****I**

1. *Qınalı-qınalı yapraqlar töküle,*
2. *Kene küz.*
3. *Yapraqlar töküle, göñülüm öküne,*
4. *Terekler öksüz...*
5. *-Kerekmey, kerekmey, ökünme şair,*
6. *Bir quşçağ yırlay.*
7. *Turnalar uçmaқта, bu -büyük hayır,*
8. *Dep göñlüm sırlay.*
9. *Terekniñ ucunda kerbar bir yapraq*
10. *Yavaş sallana.*
11. *Ufuқта tögerek kırmızı tabaq*
12. *Küneş allana.*

II

13. *Kene keldi sarı atlas küz*
14. *Yapraqlardan töküldi yorğan.*
15. *Bağ bağçalar qaldılar nursız,*
16. *Pıtaqlarda yoq artıq sırğa.*
17. *Yipek mezan uça yer boylap,*
18. *Uc bucaqsız tatlı hayalday.*
19. *Oturam men nelerdir oylap,*
20. *Miyim çoqraq oylarım qaynay.*
21. *Tarsıqtırıp kene küz keldi,*
22. *Turnalar da uçıp ketmekte.*
23. *Sağlıqlaşam olarnen endi,*
24. *Maña qanat sallaylar kökten.*
25. *Miyim çoqraq -oylarım qaynay,*
26. *Çekiştire küzniñ nefesi.*
27. *Ey, dostlarım, iç canım qıymay*
28. *Yapraqlarını, turnalar sesin.*

GÜZ LEVHALARI**KINALI PARMAKLAR****Güz Manzumeleri****I.**

1. Kınalı kınalı yapraklar dökülüyor,
2. Yine güz.
3. Yapraklar dökülüyor, gönlüm acı çekiyor,
4. Ağaçlar öksüz.
5. Gereksiz, gereksiz, müteessir olma şair.
6. Bir kuşçağız ötüyor,
7. Turnalar uçuyor, bu büyük hayır,
8. Diyerek gönlüm sırlay
9. Ağacın ucunda kehribah bir yaprak,
10. Yavaşça sallanıyor.
11. Ufukta yuvarlak, kırmızı bir tabak
12. Gibi güneş kızılılaşıyor.

II.

13. Yine geldi sarı atlastan güz
14. Yapraklardan yorgan döküldü.
15. Bağ bahçeler susuz kaldı,
16. Dallarda artık küpeler yok.
17. İpek mezan yer boyunca uçuyor,
18. Uçsuz bucaksız tatlı bir hayal gibi.
19. Ben sürekli neleri düşünüyorum,
20. Beynim kaynak, düşüncelerim kaynıyor.
21. Üzerek yine güz geldi,
22. Turnalar da uçup gitmekte.
23. Vedalaşıyorum onlarla şimdi,
24. Bana kanat çırpıyorlar gökyüzünden.
25. Beynim bir kaynak, düşüncelerim kaynıyor;
26. Sonbaharın nefesi uğraştırıyor.
27. Ey dostlarım, kıyamıyorum
28. Turnaların sesine ve yapraklara

III

29. *Ayaqlarım túbünde qat-qat*
 30. *Yapraqlarğa yavaş söz qatam:*
 31. *Baqñ dostlar, yoq mende taqat,*
 32. *Sanki men de üzüleyatam.*
33. *İndemeyler altın yapraqlar,*
 34. *Baş üstüme vira tüşeler.*
 35. *Yaşamağa büyük istek bar;*
 36. *Taliyine ökünüşeler.*
37. *İnsanlarğa büyük yaz boyu*
 38. *Azır tuttu olar salqın yer.*
 39. *İnsan edi olarnıñ oyu,*
 40. *Endi ise taptap keçeler...*

III.

29. Ayaklarımın altındaki kat kat,
 30. Yapraklara yavaşça söz söylüyorum.
 31. Bakın dostlarım, kalmadı bende takat;
 32. Sanki ben de koparılacak gibiyim.
33. Ses çıkarmıyorlar altın rengi yapraklar,
 34. Başımın üstüne sürekli düşüyorlar.
 35. Yaşamak için büyük istek var,
 36. Talihine küsüyorlar.
37. İnsanlara büyük/uzun yaz boyunca
 38. Onlar her yeri serin tuttular.
 39. Onların düşüncesi insandı,
 40. Şimdi ise çiğneyip geçiyorlar.

EVELKİ ŞAİRLER ÖMÜRİNDEN (24) EVVELKİ ŞAİRLERİN ÖMRÜNDEN

1. *Dalğalı deñizday yüregi bar edi,* 1. Dalgalı deniz kadar yüreği vardı,
 2. *Nice yıl toktamay qaynadı, köpürdi.* 2. Yıllarca durmadan kaynadı, köpürdü.
 3. *Baarde bülbüller yıırına zar edi,* 3. Baharda bülbüller şarkısına muhtaçtı.
 4. *Kör zaman begenmey yıırına tükürdi.* 4. Zaman geçtikçe beğenme
5. *Aceba, ne kerek bu qadar şeñlenmek?* 5. Acaba neye gerekli bu kadar şenlenmek?
 6. *Baarni ilk kere köremi? dediler.* 6. Baharı ilk defa mı görüyor? dediler.
 7. *-Ziyade çoşqan o, nafile eglengen...* 7. -Fazlasıyla çoşmuş o, nafile eğlenmiş...
 8. *Ah, olar şairden uzaqta ediler.* 8. Ah, onlar şairden uzakta idiler.
9. *Dalğalı deñizday yüregi bar edi,* 9. Dalgalı deniz gibi yüreği vardı,
 10. *Qara qış suvlarnı buzlatsa, ağladı.* 10. Kara kış suları dondursa, ağladı.
 11. *Efkârlı yürekke keñ dünya tar edi,* 11. Efkârlı yüreğe geniş dünya dardı.
 12. *Kör zaman bunu da pek yañlış añladı.* 12. Görmediği zaman bunu da pek yanlış anladı.
13. *Aceba, ne kerek bu qadar ağlamaq?* 13. Acaba niye gerekli bu kadar ağlamak?
 14. *Tüşkünlik ruhuna qapılğan...dediler,* 14. Düşkünlük ruhuna kapılmış... dediler,
 15. *-Güzel şey körmey o, közlerin bağlağan!* 15. -Güzel şey görmüyor o, gözlerini baplamış!
 16. *Ah, olar şairden uzaqta ediler.* 16. Ah, onlar şairden uzakta idiler.

17. *Dalğalı deñizday yüregi bar edi,* 17. Dalgalı deniz gibi yüreği vardı,
 18. *Toqtadı urmaktan. Kabirge qoydılar.* 18. Durdu çarpmaktan. Kabire koydular.
 19. *«Felân zamanıñ ulu bir şairi».* 19. “Fılan zamanın ulu bir şairi”.
 20. *Dep isim-şerifin mermerge oydılar...* 20. Diye ismini mermere oydular...

SİZİNİ OYLAYIM (25)

SİZİ DÜŞÜNÜYORUM

1. *Men özüm kim olam? Aslı da, belkim* 1. Ben kendim kimim? Aslında, belki
 2. *Eñ çolpa insannıñ birimen. Faqat* 2. En zavallı insanın biriyim. Fakat
 3. *İnanıñ, bir şeyni gizlemey qalbm:* 3. İnanın, bir şeyi gizlemiyor kalbim:
 4. *Menim yüregimde sevgi bar qat-qat.* 4. Benim yüreğimde sevgi var kat kat.
5. *Sınırsız bu sevgim, İnsanlar, sizge* 5. Sınırsız bu sevgim, İnsanlar, size,
 6. *Canımsız -sevem men yürekte-candan.* 6. Canımsınız-seviyorum ben yürekte-candan.
 7. *Bağışlañ, çok faydam tiymese bile,* 7. Bağışlayın, çok faydam dokunmasa bile,
 8. *Men sizni oylayım, oylayım er an.* 8. Ben sizi düşünüyorum, düşünüyorum her an.
9. *Oylarım, istegim -kökteki küneş* 9. Düşünürüm, isteğim- gökteki güneş
 10. *Bir vaqıt batmasa ufuqqa barıp.* 10. Hiçbir zaman batmasa ufuğa uşalıp.
 11. *İnsanlar yaşasa olup dost ve eş,* 11. İnsanlar yaşasa eş dost olup
 12. *Körüşkende bir-birin quçaqlap, sarıp.* 12. Görüşüklerinde birbirini kucaklayıp, sarıp.
13. *İsannıñ bahtıçün küreşe İnsan.* 13. İnsanın bahtı için mücadele etse İnsan,
 14. *Men de şu küreşniñ ögünde tursam.* 14. Ben de bu mücadelenin önünde yer alsam.
 15. *Sizlernen ağlasam, quvansam er an,* 15. Sizlerle ağlasam, sevinsem her an,
 16. *Sizinnen beraber yü egim ursa.* 16. Sizlerle beraber yüreğim çarpsa.
17. *İnsanlar, men siznn oylağan zaman* 17. İnsanlar ben sizi düşündüğüm zaman
 18. *Qalbimden yer ala daa bir istek* 18. Kalbimden yer alıyor bir istek daha.
 19. *Bizlerde daima bir olsun vicdan* 19. Bizlerde daima bir olsun vicdan
 20. *Bir olsun arzular, bir olsun yürek.* 20. Bir olsun arzular, bir olsun yürek.
21. *Men sizni oylayım «Sağlıqlar olsun!» dep* 21. Ben sizi düşünüyorum “Sağlıklı olsunlar!” diye,
 22. *Keliñiz, yurlayıq gür yırımızı.* 22. Gelin, söyleyelim gür bir şekilde şarkımızı.
 23. *Ür ayat bizlerge külüp baqar ep,* 23. Hür hayat bizlere gülerek bakar hep,
 24. *Oylasaq eger biz bir-birimizni.* 24. Düşünürsek eğer biz birbirimizi.

ĞAZELLER

I

SENİN İLE KETTİ QALBİM (26)

SENİNLE GİTTİ KALBİM

1. Seniñ ile ketti qalbim, tenimde tek can qaldı, 1. Seninle gitti kalbim, tenimde sadece can kaldı.
2. Asretiñde yana-yana yüregimde qan qaldı. 2. Hasretinden yana yana yüregimde kan kaldı.
3. Subhi saba açqan goncem, meni esir eylediñ, 3. Sabahın seher vakti açan goncam, beni esir
4. Alım naçar yüregimde bir melek simañ qaldı. 4. Hâlim naçardır, yüregimde bir melek siman
ettin;
kaldı.
5. İçip aşqıñ şerbetini ağır dertke oğradım, 5. İçip aşkın şerbetini ağır derde uğradım;
6. Sende ise aña dülber, derdime derman qaldı. 6. Sende ise anla güzelim, derdimin dermanı kaldı
7. Sümbül saçlı servinazım, cebru cefa çektirm 7. Sümbül saçlı servinazım, cefa çektirme;
8. Diñle de baq köküsimni, anda bir isyan qala 8. Dinle de bak göğsümü, orda bir tek syan kaldı.
9. Merametsiz olma artıq, asret künler yoq olsun, 9. Merhametsiz olma artık, hasretli günler yok olsun;
10. Sevgimizni hor etmeyecek şefqatlı zaman qaldı. 10. Sevgimizi horlamayacak şevkatli zaman kaldı.
11. Bu zamanda sen goncesiñ, men bir sevda bülbülüñ, 11. Anda sen goncasın, ben de senin sevda bülbülün;
12. Bülbülüñde saña bermek için yarım can qaldı. 12. Bülbülünde sana vermek için yarım can kaldı.

II

AŞIQ ÜMER (27)

ÂŞIK ÖMER

1. Aşiq Ümer yazdı ğazel seksen altı yaşqace 1. Âşık Ömer seksen altı yaşına kadar gazel yazdı;
2. Kuraştırdı sazına tel seksen altı yaşqace. 2. Seksen altı yaşına kadar sazının tellerini ayarladı.
3. Ceyyam-alem şair olup, sazı ile elinde 3. Ceyyam-alem şairi olarak sazı ile elinde
4. Bulmadı bir bahıtlı il seksen altı yaşqace. 4. Seksen altı yaşına kadar bahtlı bir ülke bulamadı.
5. Yoqsul-faqr için qurdı ağlay-ağlay sazın o, 5. O sazını fakir fukara için ağlaya ağlaya çaldı;
6. Aqlın aldı nice güzel saksen altı yaşqace. 6. Seksen altı yaşına kadar nice güzel aklını aldı.
7. Sevmek için doğğan edi iralması muratqa, 7. Sevmek için doğmuştu, muradına eremedi;
8. Qıblası yoq oldu bir yel seksen altı yaşqace 8. Seksen altı yaşına kadar inandığı her şeyi bir yel
yok etti.

9. *Sevdiği-hor halqı edi, aşığı oldu halqına,* 9. Sevdiği hor halkıydı, âşık oldu halkına;
 10. *Halq gönülünden aldı azel seksen altı yaşqace.* 10. Halk gönülünden ezel aldı seksen altı yaşına kadar
 11. *Aşığı Ümer-kökte küneş, Şakir, sen bir ışığıñ,* 11. Şakir, Âşık Ömer gökte güneş, sen bir ışığıñ;
 12. *Aşığı gibi yaz bir gâzel seksen altı yaşqace* 12. Âşık gibi bir gazel yaz sek en altı yaşına kadar.

MENDİRİM (28)

1. *Gerdanıñda hal (ben) degeni beñdirim, yar, beñdirim*
 2. *Yüreğime dal degeni mendirim, yar, mendirim.*

BENİMDİR (28)

1. *Gerdanıñda ben denen, benimdir yâr, benimdir!*
 2. *Yüreğime dal değmesi benimdir yâr, benimdir!*

3. *Aqlıñdamı, ay nurunda eyecanlanıp ilk kere,* 3. *Hatırılıyor musun, ay ışığıñda ilk defa heyecanlanıp*
 4. *Dudaqlarıñ bal, degeni mendirim, yar, mendirim.* 4. *Bal denen dudakların benimdir yâr, benimdir!*

5. *Bir beniñe eki şeer bergen Hafız olamam,* 5. *Bir benim için iki şehir veren Hafız olamam,*
 6. *Saf qalbimni al, egeni mendirim, yar, mendirim.* 6. *Saf kalbimi al, diyen benimdir yâr, benimdir!*

7. *Şeer değil, saf sevgimden altın duraq qurayım,* 7. *Şehir değil, saf sevgimden altın saray kurayım,*
 8. *Şu duraqta qal, degeni mendirim, yar, mendirim.* 8. *Bu sarayda kal, diyen benimdir yâr, benimdir!*

9. *Zilfiñ dalğa, közüñ-badem, inceçiktir endamıñ,* 9. *Zülüflerin dalga, gözün badem, inceçiktir*
 10. *Boyuñ selvi dal, degeni mendirim, yar, mendirim* endamın,
 10. *Boyun selvi gibi dal, diyen benimdir yâr,*
 benimdir!

11. *Dülberliğni maqtay-maqtay Şakirniñ yaş başına* 11. *Güzelliğini öve öve Şakir'in genç başına*
 12. *Musibetler sal, degeni mendirim, yar, mendirim* 12. *Musibetler gönder diyen benimdir yâr, benimdir!*

VI**NIÇÜN?(29)**

1. *Sert baqsan da, ters qaqsan da seve, dep*
 küldim, niçün?
 2. *Asret otunda yaqsan da seve, dep bildim, niçün?*
 3. *Bülbül seve açqan gülni, aday oña yırını,*
 4. *Maña sen aç lmadıñ, qayğımıñ sildim, niçün?*
 5. *Baq, dediler, etrafıñ dünya tolu güzeldir,*
 6. *Ya men, mativ, faqat seni nazarğa ildim, niçün?*
 7. *Baq, dediler, aldanırsın -oniñ qalbi başqada,*
 8. *Bu sözlerçün bağırmıñ hancernen tildim, niçün?*

NIÇİN?

1. *Sert baksan da, tersleyip itsen de seviyor, diye*
 güldüm, niçin?
 2. *Hasret ateşinde yaksan da seviyor, diye*
 düşündüm, niçin?
 3. *Bülbül seviyor açan gülü, ona şarkısını adıyor;*
 4. *Sen bana açılmadın, kaygımı sildim, niçin?*
 5. *Bak, etrafın dünya kadar güzelle doludur, dediler.*
 6. *Fakat ben, aptal, seni gözüme kestirdim, niçin?*
 7. *Bak, aldanırsın, onun kalbi başkasındandır, dediler.*
 8. *Bu sözlerden dolayı bağırmı hancılarla parçaladım,*
 niçin?

9. *Baq, dediler, yañılırsıñ, sevmegenge yaqlaşma,* 9. Bak, yanılırsın, sevmeyene yaklaşma, dediler.
 10. *Ah, on sekiz yaş başımnen bu, lafqa küldim,* 10. Ah, on sekiz yaşın hevesiyle, bu lafa güldüm, niçin?
 niçün?
 11. *Eyat, dostlar, aldanmadım, keçki aldanğaydım, ey* 11. Hey hat dostlar, aldanmadım, keşke aldanmasam
 12. *İlk -sevgime yetalmayıp, söyleñiz, oldim, niçün?* ey!
 12. İlk sevgime yetişemeyip, öldüm; söyleyin, niçin?

V KÖRDİM SENİ BAAR FASLI (30)

1. *Kördim seni baar faslı, subhi saba açqan güller.*
 2. *Arasında ruhiñ degil, mahzün-mahzün kendiñ kezer.*
 3. *Bir belgisiz sevgi kibi leblerime yelçik tiydi;*
 4. *O yelçikniñ talğınlığı saña beñzer, saña beñzer.*
 5. *Sevda olğan yüregimde peyda oldı ağır sual:*
 6. *O ferişte, beyaz eller kimler için güller üzer?*
 7. *Sevda olğan yüregimde peyda oldı ağır taşlar,*
 8. *Gül qoqlaycaq men olmasam, yüregimni taşlar eze*
 9. *Necip neslim Aşık Umer, yar, sevgimi red*
eyleme,
 10. *Sevgimi red eyler iseñ, hasta gönüm azar-tozar.*
 13. *Oylandıñmı, men olmasam bu dünyada seniñ*
içün
 14. *Sazı ile kimler yırlar, kimler ğazel yazar-sızar?*

GÖRDÜM SENİ BAHAR ZAMANI

1. *Gördüm seni sabah seher vakti açan güller*
 2. *Arasında ruhun değil, mahsun mahsun sen gezersin.*
 3. *Belirsiz bir sevgi gibi dudaklarıma rüzgâr değdi;*
 4. *O rüzgârın hafifliği sana benzer, sana benzer.*
 5. *Sevdalanan yüregimde, ağır bir soru peyda oldu:*
 6. *“O feriştenin beyaz elleri kimler için güller koparır?”*
 7. *Sevdalanan yüregimde ağır taşlar meydana geldi,*
 8. *Gül koklayacak ben olmasam, yüregimi taşlar ezer.*
 11. *Yâr, seçkin neslim Âşık Ömer’dir, sevgimi reddetme;*
 12. *Sevgimi reddedersen, hasta gönüm azar tozar.*
 13. *Düşündün mü ben olmasam bu dünyada senin için*
 14. *Sazı ile kimler şarkı söyler, kimler gazel yazıp çizer?*

VI BELLEYİM (31)

1. *Ayğa baqşam, kökte simañ yaldaydır, dep*
belleyim,
 2. *Şu cilveli baqışlarıñ aldaydır, dep belleyim.*
 3. *Talğın yelde çimenlikler dalğasını seyir etsem,*
 4. *Maña nazlım yavlığımı sallaydır, dep belleyim.*
 5. *Sözleriñniñ tatlılığın hatırlağan anlarım*
 6. *Dudaqlarıñ tatlılığı baldaydır, dep belleyim.*

DÜŞÜNÜRÜM

1. *Ay’a baksam, gökte siman dalgalanıyor,*
diye düşünürüm;
 2. *Şu cilveli bakışların aldatıyor diye düşünürüm.*
 3. *Hafif rüzgârda çimenliklerin dalğasını seyretsem;*
 4. *Nazlı yârim bana mendilini sallıyor, diye düşünürüm.*
 5. *Sözlerinin tatlılığını hatırladığım anlarda,*
 6. *Dudaklarının tatlılığı bal gibidir, diye düşünürüm*

7. *Sevdalıqniñ azabında sensiñ maña tesellâ,* 7. Sevdanın ısrabında bana teselli sensin;
 8. *Şunçün simañ peşimden iç qalmaydır,* 8. Bundan dolayı siman peşimi hiç bırakmıyordur,
dep belleyim. *diye düşünürüm.*
9. *Qayda barsam, qayda baqsam, cıllı simañ* 9. Nereye gitsem, nereye baksam ılık/sevimli siman
körüne, *görünüyor,*
10. *Şunçün yürek beklemekten-talmaydır, dep* 10. Bunun için yüreğim beklemekten yorulmuyordur
belleyin *diye düşünürüm.*

KELDİM - SENİ TAPMADIM (32)

1. *Gül ekkesiñ pencereñniñ aldına,*
2. *Abaylamay gülleriñni taptadım.*
3. *Bu gece de yañğızlıqta qaldım da,*
4. *Pencereñe keldim -seni tapmadım*
5. *Ne olurdu seni körüp sevmesem,*
6. *Saña ola qaç gece tınç yatmadım.*
7. *Bağrım yana, dülber, seni tüşünsem,*
8. *Bu gece de keldim -seni tapmadım.*
9. *Közüm taldı telmirmekten perdene,*
10. *Pencereñden baqıp bir söz qatmadıñ.*
11. *Sever iseñ dertdeşim ol derdime.*
12. *Pencereñe keldim -seni tapmadım.*
13. *Bilem şimdi çapalana yüregiñ,*
14. *Meni beklep pencereñin yapmadıñ.*
15. *Yoq, kelmeycem - seniñ de şu tilegiñ,*
16. *Bu gece de keldim - seni tapmadım,*
17. *Keldim -seni tapmadım...*

SEN MENİ ÖYLE SEV... (33)

1. *Sen meni bağırına öyle bas, güzelim,*
2. *Teniñden sıcaqlıq alayım.*
3. *Sen meni bağırına öyle bas, güzelim,*
4. *Qoqunda mis olup qalayım.*

GELDİM-SENİ BULAMADIM

1. *Gül ekmişsin pencerenin önüne,*
2. *Dikkat etmeden güllerini çiğnedim.*
3. *O gece de yalnızlıkta kaldım da,*
4. *Pencerene geldim, seni bulmadım.*
5. *Ne olurdu seni görüp sevmesem,*
6. *Senin için gecelerdir rahat yatmadım.*
7. *Bağrım yanıyor, güzel, seni düşünürsem;*
8. *Bu gece de geldim, seni bulmadım.*
9. *Gözüm yoruldu imrenerek perdene bakmaktan,*
10. *Pencerenden bakıp bir söz söylemedin.*
11. *Seversen dertdeşim ol derdime.*
12. *Pencerene geldim, seni bulmadım.*
13. *Biliyorum, şimdi hızla çarpıyor yüreğim,*
14. *Beni bekleyip pencereni kapatmadın.*
15. *Yok, gelmeyeceğim, seniñ de bu dileğim;*
16. *Bu gece de geldim, seni bulmadım,*
17. *Geldim, seni bulmadım...*

SEN BENİ ÖYLE SEV...

1. *Sen beni bağırına öyle bas ki güzelim,*
2. *Teninden sıcaklık alayım.*
3. *Sen beni bağırına öyle bas ki güzelim,*
4. *Kokunda mis olup kalayım.*

5. *Sen meni saçınñen öyle sar, güzelim,* 5. Sen beni saçınla öyle sar ki güzelim,
6. *Yaramaz ellerim bağlansın.* 6. Yaramaz ellerim bağlansın.
7. *Sen meni saçınñen öyle sar, güzelim,* 7. Sen beni saçınla öyle sar ki güzelim,
8. *Küncüler yüregi dağlansın.* 8. Kıskaçların yüregi dağlansın.
9. *Sen meni... Sen meni... Öyle öp, güzelim,* 9. Sen beni, sen beni öyle öp ki güzelim,
10. *Leblerim ateşday yansın.* 10. Dudaklarım ateş gibi yansın.
11. *Sen meni... Sen meni... Öyle öp, güzelim,* 11. Sen beni... Sen beni... öyle öp ki güzelim,
12. *Nefishor vücudım qansın.* 12. Nefsine düşkün vücudum qansın.
13. *Sen meni öyle sev, güzelim,* 13. Sen beni öyle sev ki güzelim,
14. *Sevgiñden saf lezzet alayım.* 14. Sevginden saf lezzet alayım.
15. *Sen meni öyle sev, öyle sev, güzelim* 15. Sen beni öyle sev ki güzelim,
16. *Ölence seniñnen qalayım!* 16. Ölene kadar seninle kalayım.

İLK SEVGİM (34)

I

1. *Biz ekimiz kene körüştük.*
2. *Rasgkelişti sanki eki dağ.*
3. *Kene közin-közge tiktik,*
4. *Olar dedi: «Sağ ekensiñ, sağ!»*

5. *Keçip kettiñ suvuq yıllarday.*
6. *Lâkin közüñ artında qaldı.*
7. *Közlerime qalbim inanmay:*
8. *Kene sensiz asrette kaldım.*

9. *Bağışladıñ başqasına sen*
10. *Men bilmegen yürek sırıñı.*
11. *Ve, ilk kere, men toymay öpken*
12. *Dudaklarıñıñ şirinliğini...*

II

13. *İlk sevgiñnen oynadım kaba,*
14. *Pak duyđuñni añsız taptadım...*
15. *Artıq mençün külmedi saba,*
16. *Sensiz bahtımı iç tapmadım.*

İLK SEVGİM

I

1. Biz ikimiz yine görüştük.
2. Rastlaştı sanki iki dağ.
3. Yine göz göze geldik,
4. Onlar dedi: “Sağmışsın, sağ!”

5. Geçip gittin soğuk yıllar gibi,
6. Lâkin gözün arkada kaldı.
7. Gözlerime kalbim inanmıyor:
8. Yine sensiz hasrette kaldım.

9. Bağışladın başkasına sen
10. Benim bilmediğim yürek sırrımı.
11. Ve, ilk defa, benim doymadığım
12. Dudaklarıñın şirinliğini öpmüş.

II

13. İlk sevginle oynadım kabaca,
14. Pak duygunu ansızın çiğnedim...
15. Artık benim için gülmedi sabah,
16. Sensiz bahtımı hiç bulmadım.

17. <i>Muddet ödey, bir kün aqlana</i>	17. Zamanı gelince, bir gün aklanır,
18. <i>Tiri canğa qasd etken mahbus</i>	18. Sağlam cana kasetmiş mahbus.
19. <i>Asretiñden nice yıl yanam</i>	19. Hasretinden yıllardır yanıyorum.
20. <i>Yoqsa, meni yaktıñı mahsus?</i>	20. Yoksa beni yaktın mı mahsus?
21. <i>Tutma meni, uçur qafesten</i>	21. Tutma beni, uçur kafesten,
22. <i>Çoq yırlağan bahtsız quş kibi.</i>	22. Çok öten bahtsız kuş gibi.
23. <i>Ömürim boyu çıqarmam esten</i>	23. Ömrüm boyunca çıkarmam hatırımdan
24. <i>İlk sevgiñni, tatlı tüş kibi.</i>	24. İlk sevgini, tatlı bir düş gibi.

*** (35)

1. *Ey Şair! Eliñe alma sen qalem,*
2. *Coşmasañ, külmeseñ yürekten.*
3. *Yüregiñ susqanda sen de sus
barem*
4. *Ne fayda yapraqsız terekten*

1. Ey Şair! Eline alma sen kalem,
2. Coşmazsan, gülmezsün yürekten.
3. Yüregün sustuğunda sen de sus hiç olmazsa
4. Ne fayda var yapraksız ağaçtan.

TANIŞTILAR (36)

(feleton)

1. *İçkilikniñ ne olğanı endi çoqtan bellidir,*
2. *Men içsem de saruş olmam, degen adam delidir*
3. *«Men aqayım», degen nice «aqay» alı haraptır,*
4. *Onıñ alın harap etken kene raqı, şaraptır.*
5. *Ey-ey, neler olup keçmey raqı, şarap
küçünen,*
6. *Muna, daa keçenlerde, şöyle alını kördim
men.*
7. *Eki erif tura edi soqaqta pek sallanıp,*
8. *Quçaqlaşıp laf eteler, tilleri pek ballanıp:*
9. *-Bilesiñmi, olân, sen bir tanışma oşaysıñ,*
10. *Kel ekimiz dost olayıq, sen ne yerde yaşaysıñ?*
11. *Men yaşayım raqı satqan tükânçıqniñ artında,*
12. *Şişelerini qabul etken, budkaçıqniñ qatında.*
13. *Toqta, t... toqta, ekimiz qomşu ekenimiz*

zanımca,

TANIŞTILAR

(feleton)

1. İçkililiğin ne olduğu şimdi çoktan bilinir,
2. Ben içsem de sarhoş olmam, diyen adam delidir.
3. “Ben adamım” diyen nice “adam” hâli haraptır,
4. Onun hâlini harap eden yine rakı, şaraptır.
5. Hey hey, neler olup bitmez rakı, şarap gücüyle;
6. İşte daha geçenlerde şu hâli gördüm ben:
7. İki adam duruyordu sokakta pek sallanıp,
8. Kucaklaşıp konuşuyorlar, dillerinden bal damlayarak:
9. -Biliyor musun, ulan, sen bir tanıdığma benziyorsun,
10. Gel ikimiz dost olalım, sen nerede yaşıyorsun?
11. Ben yaşıyorum rakı satan dükkânın arkasında,
12. Şişeleri kabul eden, kulübenin yanında.
13. Dur, d..., dur, ikimiz komşuyumuz zannımca.

14. *Ey anasın, yuvar edik... bir kapik yoq yanında.* 14. Hay anasını, yıkardık, bir kapik yok yanında.
 15. *Nasil etip qomşumuz ya? Anda tek bir evçik bar.* 15. Nasıl komşuyuz ya? Orada bir tane ev var,
 16. *O evçikte yaşaymız men, anam, babam, Zülfiqar.* 16. O evde yaşıyoruz, ben, annem, babam, Zülfikâr.
 17. *Ana s... saña! Zülfiqarıñ men olam daa, köresiñ,* 17. İşte s. sana! Zülfikâr'ın ben oluyorum görüyorsun,
 18. *Meraqlı şey: sen, qardaşım, meni qaydan bilesi* 18. Meraklı şey: sen kardeşim, beni nereden biliyorsun...
19. *Yavaş-yavaş bir-birine yaqınlaşıp bardılar.* 19. Yavaş yavaş birbirlerine yaklaştırmaya başladılar,
 20. *«Sen ekensiñ» dep, quvançnen, quçaklaşip aldılar,* 20. "Senmişsin" diye sevinçle kucaklaşmaya başladılar,
 21. *...Bahtlı edi ekisi de, em oldılar şad ğayet,* 21. ... Bahtlıydı ikisi de, hem de gayet mutlu oldular,
 22. *Şaqamı ya? Baba-oğul tanıştılar niayet..* 22. Şaka mı ya? Baba oğul tanıştılar nihayet...

MEN NASIL ŞAİR OLDIM (37)

(Bir menzumeciniñ aytqanları)

1. *Qutlay meni dostlarım*
2. *Yaşım otuzğa yetken.*
3. *Nasil duymay qalğanım,*
4. *Yullar nasıl tez ötken.*
5. *Lermontovniñ yaşından*
6. *Yaşağanım üç yaş çoq*
7. *Puşkinge de etmege.*
8. *Aramızda çoq yaş yoq.*
9. *Doğğan küniñ qayd etmek*
10. *İnsan için bir adet*
11. *Toplaşalar eş-dostlar.*
12. *Köterile çoq qade.*
13. *Doğğan küniñ alğışlap*
14. *Maña da keldi dostlar.*
15. *«Yübilâr»ğa bağışlap*
16. *Ayıldı em çoq tostlar.*
17. *Maqtav sözler ayıldı,*
18. *Köterildi tostlar ep.*
19. *Soñ bir dostum soradı:*
20. *-Nasil şair oldıñ? dep.*

BEN NASIL ŞAİR OLDUM

(Bir manzumecinin anlattıkları)

1. Kutluyor beni dostlarım
2. Yaşım otuza erişmiş.
3. Nasıl anlamamışım
4. Yıllar nasıl çabuk geçmiş.
5. Lermontov'ın yaşından
6. Yaşamışım üç yaş fazla.
7. Puşkin'e de yetişmek için
8. Aramızda yaş çok yok.
9. Doğum gününü kutlamak
10. İnsan için bir âdettir.
11. Toplaşmalar eş dost,
12. Kaldırılır çok kadeh.
13. Doğum günümü alkışlayıp
14. Benim için de geldi dostlar.
15. "Jübile"ye bağışlayıp
16. Söylendi hem çok
17. Övgü dolu sözler söylendi,
18. Kaldırıldı şerefeler hep.
19. Sonra bir dostum sordu:
20. -Nasil şair oldun? deyip.

21. *Kerçekten de büyük bir* 21. Gerçekten de büyük bir
 22. *Yübileyden olğanday,* 22. Jübileden olmuş gibi
 23. *Tercimeî alımnı* 23. Tercüme-i hâlimi
 24. *Söyledim men, utanmay:* 24. Söyledim ben, utanmadan:
25. *Balalıqta oynadım,* 25. Çocuklukta oynadım,
 26. *Soñ qız sevip eglendim.* 26. Sonra kız sevip eğlendim.
 27. *Oqup alim olmadım,* 27. Okuyup âlim olmadım,
 28. *Ahri-soñu evlendim.* 28. Eninde sonunda evlendim.
29. *Keregi iç bitmegen* 29. Gereği hiç bitmeyen
 30. *Ailege baş edim .* 30. Ailenin reisi idim.
 31. *Ulu şair Puşkinday* 31. Ulu şair Puşkin gibi
 32. *Şair olmaq istedim.* 32. Şair olmak istedim.
33. *Kündüz evçin çalıştım,* 33. Gündüz ev için çalıştım,
 34. *Gece beyitler yazdım.* 34. Gece beyitler yazdım.
 35. *Şair olmaq qolaymı?* 35. Şair olmak kolay mı?
 36. *Kendim çöpdayın azdım.* 36. Kendim çöp kadar azım.
37. *Keregimiz daa çoq,* 37. İhtiyacımız daha çoktur,
 38. *Çoq yaz, dedi apayım* 38. Çok yaz, dedi hanımım.
 39. *Apayım şay degen soñ* 39. Hanımım böyle dedikten sonra
 40. *Söyleñiz, ne yapayım?* 40. Söyleyin, ne yapayım?
41. *Yazdım yağmur yağğanın,* 41. Yazdım yağmur yağdığını,
 42. *Yazdım qışta yağsa qar* 42. Yazdım kışın yağsa kar.
 43. *Apayım pek sevindi* 43. Hanımım çok sevindi,
 44. *Kelgende ilk gonorar-* 44. Geldiğinde ilk telif ücreti.
45. *Olân, aqay, dedi o,* 45. Tamam, bey dedi o;
 46. *Kelecegin pek parlaq!* 46. Geleceğin pek parlak!
 47. *Ev işin men yaparım,* 47. Ev işini ben yaparım,
 48. *Sen yazaber kelsin aq...* 48. Sen dev m et gelsin ak...

49. Yazdım küneş doğğanın,
50. Aynıñ dülber olğanın,
51. Baar kelse şuvuldap,
52. Özen suvğa tolğanın.

53. Qaraladım çoq kâğıt,
54. Acımadım merekep.
55. Qafiyeler degil kıt
56. Tizdim satırlar çiftlep...

57. Bütün gece apayım
58. Talantlısıñ, dep oylay
59. Saba çapa poçtağa,
60. Şiirlerimni yollay.

61. Şaytıp onıñ küçünen,
62. Men şair olup qaldım
63. Matbuatta, kâde men,
64. Eyi söznen maqtaldım.

65. İlham kelmey, bir qaç ay
66. Elge kalem almadım.
67. Apayıma bu al pek
68. Tesir etmey qalmadı.

69. Ne oldı, ya? dedi o,
70. Körünesiñ tüşkünday?
71. Ey... apay, yazalmayım
72. Ulu şair Puşkinday.

73. Ümitsiz tek şeytandır,
74. Daa uzaqqa.. a.. a ketersiñ.
75. Men sağ olsam, dedi o,
76. Puşkinge de yetersiñ.

49. Yazdım güneşin doğduğunu,
50. Ay'ın güzel olduğunu,
51. Bahar geldiğinde çağlayarak
52. Nehrin suyla dolduğunu.

53. Karaladım pek çok kâğıt,
54. Acımadım mürekkebe.
55. Kafiyeler değildi kıt,
56. Sıraladım satırları çiftleyerek...

57. Bütün gece hanımım,
58. Kabiliyetlisin, diye düşünüyor.
59. Sabah koşarak postacıya
60. Şiirlerimi yolluyor.

61. Böylece onun gücüyle
62. Ben şair olup kaldım.
63. Matbuatta, bazen ben,
64. İyi sözlerle övündüm.

65. İlham gelmiyor, birkaç ay
66. Elime kalem almadım.
67. Hanımına bu hâl pek
68. Tesir etmeden durmadı.

69. Ne oldu, ya? dedi o,
70. Görünüyorsun düşkün gibi?
71. Ey ... hanım, yazamıyorum
72. Ulu şair Puşkin gibi.

73. Ümitsiz tek şey şeytandır,
74. Daha uzağa a....a gidersin.
75. Ben sağ oldukça, dedi o;
76. Puşkin'e de yetişirsin.

BALALARĖA**MEN ÖZÜM (38)**

1. Yaşım endi üçke toldı,
2. Boyum stolğa yete.
3. Elbet, endi büyük oldım,
4. Er şeyni özüm yetem.
5. İsteseler raf üstünden
6. Alıp bermege yüzüm,
7. Qolum sallap qıçıram men:
8. -Toqtañ, toqtañ, men özüm!
9. Anam dese: -Anteriñni
10. Ketir yuvayım, qızım.
11. Deyim: -Yoq, yoq, anaçığım,
12. Yuvarım onu özüm.
13. Babam bir kün bostandan
14. Ketirdi sırlı qarpız.
15. Ey, bu qarpız degenleri
16. Ola eken pek arsız.
17. İç kimsege bildirmeden
18. Oña pıçaq sapladım.
19. Qarpız degil, parmaçığım
20. Kesildi. Pek ağladım.
21. Parmağımni bağladılar,
22. Buña yoqtır iç sözüm.
23. Evdekiler añladılar:
24. Artıq demem «men özüm».
25. Bitam soray: -Parmağıñni
26. Kim kesti ya, ayt qozum.
27. -Bitaçığım, büyük oldım,
28. Onu kestim men özüm

ÇOCUKLARA**BEN KENDİM**

1. Yaşım şimdi üç oldu,
2. Boyum sandalyeye yetiyor.
3. Elbette, şimdi büyük oldum,
4. Her şeye kendim yetiyorum.
5. İsteseler raf üstünden
6. Alıp vermek için üzüm,
7. Elimi sallayarak bağıyorum ben:
8. -Durun, durun, ben kendim!
9. Anam dese: -Elbiseni,
10. Getir yıkayayım, kızım.
11. Diyorum: -Yok, yok anacığım,
12. Yıkarım onu kendim.
13. Babam bir gün bostandan
14. Getirdi süslü karpuz.
15. Ey, buna karpuz diyenler
16. Oluyormuş pek arsız.
17. Hiç kimseye belli etmeden
18. Ona bıçak sapladım.
19. Karpuz değil, parmağım
20. Kesildi. Çok ağladım
21. Parmağımı bağladılar,
22. Buna hiç yoktur sözüm.
23. Evdekiler anladılar:
24. Artık demem “ben kendim”
25. Ninem sorar: -Parmağını
26. Kim kesti ya, söyle kuzum.
27. -Ninem, büyük oldum,
28. Onu kestim kendim.

KÖBELEK (39)

1. *Çapam çapam yetalmayım,*
2. *Uça sırlı köbelek.*
3. *Qayda uça bilalmayım,*
4. *Köbelekke ne gerek?*
5. *Sarı, kızıl ve beyazlı*
6. *Güller içinde çapam.*
7. *Sarı, kızıl ve beyazlı*
8. *Dülber köbelek tapam*
9. *Anam çapıp peşimden*
10. *-Toqta gülge ensin, dey.*
11. *Toqtasam tutup elimden:*
12. *-Köbelegim sensin, dey.*

AYNENİ (40)

1. *Yuqla-yuqla qoqlaçığım, ayneni.*
2. *Yum közüñni tompaçığım, ayneni.*
3. *Saba erte turmaq gerek, ayneni,*
4. *Soñ, bağçağa barmaq gerek, ayneni.*
5. *Bağçada çoq oyuncaq bar, ayneni.*
6. *Sallanmağa salıncaq bar, ayneni.*
7. *Terbiyeci apteñ yırlar, ayneni.*
8. *Yırlap sabiy göñlüñ sırlar, ayneni.*
9. *Siz bağçada şeñ yaşarsız, ayneni.*
10. *Sütlü botqa da aşarsız, ayneni.*
11. *Saña anda alışmaq gerek, ayneni.*
12. *Maña ise çalışmaq gerek. ayneni.*

KELEBEK

1. Koşup koşup yetişemiyorum,
2. Uçuyor süslü kelebek.
3. Nereye uçuyor bilmiyorum,
4. Kelebeğe ne gerek?
5. Sarı, kızıl ve beyazlı
6. Güller içinde koşuyorum.
7. Sarı, kızıl ve beyazlı
8. Güzel kelebek buluyorum.
9. Annem koşup peşimden
- 10.-Dur, güle insin(konsun), diyor.
- 11.Durduğumda tutup elimden:
- 12.-Kelebeğim sensin, diyor.

NİNNİ

1. Uyu uyu kuklacığım, eeee
2. Yum gözünü topacım , eeee.
3. Sabah erken kalkmalıyız, eeeee
4. Sonra, bahçeye bakmalıyız, eeee.
5. Bahçede çok oyuncak var, eeee.
6. Sallanmak içinsalıncaq var, eeee.
7. Terbiyeci ablan söylüyor, eeee.
8. Söyleyerek sabi gönlünü sırlar, eeee.
9. Siz bahçede mutlu yaşarsınız, eeee.
- 10.Sütlü lapa da yersiniz, eeee.
- 11.Sen oraya alışmalısın, eeee.
- 12.Bense çalışmalıyım, eeee.

13. *Yum közüñni tompaçığım, ayneni.*

13. Yum gözünü topacım eeee.

14. *Yuqla endi qoqlaçığım, ayneni.*

14. Uyu şimdi oyuncak bebeğim, eeee.

SEVGİ ALEVİ ŞİİR KİTABI

OKTYABR (1)

(Aqbardaq'takiyle aynı)

ZAMANDAŞ (2)

1. *İnkılâbniñ qızıl bayrağın tutqan,*
2. *Azatlq cenklerniñ tozların yutqan,*
3. *Qaviy adımların -tek aldğa atqan;*
4. *Eykelde ebediy olıp qatqan taş,*
5. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

6. *Yüksekte uçmaqnıñ dadını bilgen,*
7. *«Messerşmidt»lerniñ zıqısın bergen,*
8. *Bulutlar çüiyine yıldızın ilgen,*
9. *Köklerde mahv olğan qartalğa yurtdaş!*
10. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

11. *BAM yolağında çelik yol qurğan,*
12. *Küreşte pişkinlik rekordın urğan,*
13. *Asav deryalarınñ yolunu burğan,*
14. *Yolları qavrağan çöllerge tutaş,*
15. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

16. *Cins degen urbasın tarttırıp kiygen,*
17. *Şimal yellerinde qararıp-küygen,*
18. *Dağların taşını talqanday tüygen,*
19. *Yıqılmay gür ösken selbigе boydaş,*
20. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

21. *Yarım yıl semada uçıp dolanğan,*
22. *Yerde alev körse, yanıp-oylanğan,*
23. *Zeminge “İttifak” olup aylanğan,*
24. *Qaraman yigitler soyuna soydaş,*
25. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

EKİM

(Akbarıak'takiyle aynı)

ZAMANDAŞ

1. *İnkılâbın kızıl bayrağını tutan,*
2. *Azatlq cenklerinin tozlarını yutan,*
3. *Sadece sağlam adımlarını öne atan;*
4. *Heykelde ebedi olarak katılaşan taş,*
5. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

6. *Yüksekte uçmanın tadını bilen,*
7. *“Messerşmidt”leri azarlayan,*
8. *Bulutların çivisine yıldızını takan,*
9. *Göklerde mahvolan kartala yurtdaş!*
10. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

11. *BAM yolunda çelik yol kuran,*
12. *Güreşte olgunluk rekorunu kıran,*
13. *Azak deryalarının yolunu çeviren,*
14. *Yolları kavrayan çöllere birleşik,*
15. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

16. *Cins denen kıyafetini giyen,*
17. *Şimal yerlerinde kararıp yanan,*
18. *Dağlarının taşını un gibi döven,*
19. *Yıkılmadan gür büyüyen selviye boydaş,*
20. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

21. *Yılın yarısı semada uçup dolanan,*
22. *Yerde alev görse yanıp düşünen,*
23. *Dünya'ya “İttifak” olarak dönen,*
24. *Qaraman yigitler soyuna soydaş,*
25. *Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!*

26. Tınçlıq sınırında qılıç ve qalqan, 26. Huzur sınırında kılıç ve kalkan,
 27. Dünyanı cenklerden qurtarıp qalğan, 27. Dünya'yı cenklerden kurtaran
 28. İzden çıqqanlarını izine salğan, 28. Yoldan çıkanları yoluna koyan
 29. Erksever halqlarğa qardaş-arqadaş, 29. Güç sever halklara kardeş, arkadaş,
 30. Bizim zamandaştır, bizim zamandaş! 30. Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!
31. Halqına bağışlap şöret ile şan 31. Halkına bağışlayarak şöret ve şan,
 32. Aqiqat uğruna can berdi insan, 32. Hakikat uğruna can verdi insan,
 33. Halq tilinde oldı adı Qaraman. 33. Halk dilinde oldu adı Kahraman.
 34. Çiline küreşken er bir mağrur baş, 34. Ayıbı için güreşen her bir mağrur baş,
 35. Bizim zamandaştır, bizim zamandaş! 35. Bizim zamandaştır, bizim zamandaş!
36. Neytron bombalardan qoşu aydağan, 36. Nötron bombalarından yarış sürdüren,
 37. Kendine al qanlı poşu saylağan, 37. Kendine al kanlı poşu seçen,
 38. Zorbalıq, aşşalıq yoldan taymağan, 38. Zorbalık, aşağılık yoldan ayrılmayan,
 39. Nice mazlumlardan aqızğan közyaş, 39. Nice mazlumlardan gözyaşı akıttıran,
 40. Biñ lânet! Olar da bizim zamandaş! 40. Bin lanet! Onlar da bizim zamandaş!
41. Şair, bitti deme sen bu yırıñni, 41. Şair, bitti deme bu şarkını,
 42. Tutandır bağırında sıcaq qoruñni, 42. Tutandır bağırında sıcak korunu,
 43. Gizleme yürekte eyi sıırıñni, 43. Gizleme yürekte iyi sıırını,
 44. Bu-küreş meydanı, kel, sen de yanaş, 44. Bu, güreş meydanıdır, gel sen de yanaş,
 45. Zamannı pakleyik, kel, ey, zamandaş 45. Zamanı temizleyelim gel, ey zamandaş!.

SOLDAT DOSTUMA (3)

(Aqbardağ k. aynı)

YILBAŞ ŞİİRİ (4)

1. Yoq, bugün qalemim acizdir, dostlar,
2. Yazmağa ömürniñ keçeyatqanın.
3. Yüregimde sınırsız arzu-tilek bar,
4. Bugün arzularğa qurbandır canım.
5. Eñ yakın dostuñnen sağıqlaşqanda
6. Kerekmi hatırlav yaman künlerni?
7. Yelquvan yılbaşqa yaqınlaşqanda
8. Oylayıq keçken saf-aman künlerni.

YILBAŞ ŞİİRİ

1. Yok, bugün kalemim acizdir, dostlar,
2. Ömrün geçiverdiğini yazmak için.
3. Yüregimde sınırsız arzu, dilek var,
4. Bugün arzulara kurbandır canım.
5. En yakın dostuyla vedalaşırken
6. Hatırlamak mı gerekir kötü günleri?
7. Yelkovan yılbaşına yaklaşırken
8. Düşünelim geçen temiz, iyi günleri.

9. *Tışta qar yağmaqta, acayıp, sade,*
 10. *Ömürde şu qarday olayıq temiz.*
 11. *Bizni beklemede rıqma-rıq qade,*
 12. *Dostlar, kötereyik, keliñ, epimiz!*

13. *Küneş olup kirsin yüregimizge*
 14. *Dünyada aytuvlu Kavkaz şampanı.*
 15. *Ruh bersin arzu ve tilegimizge,*
 16. *Yañı yılñıñ quvançlı olsun er anı.*

17. *Qara kölge kibi kezgen «cenk» sözü*
 18. *Bahtlı ömürimizni etmesin zeval.*
 19. *Nurlu olsun daim insanlar yüzü,*
 20. *Ufukta da daim küneş olsun al!*

21. *Qarşılıp alsınlar balalarımız*
 22. *Tuvğan evimizniñ bosağasında.*
 23. *Olarğa raketa, tanklar alırmız,*
 24. *Oyuncaq olaraq şeñ yolkasına.*

25. *«Balalar dünyasında» köreyik faqat*
 26. *Pıştav, avtomat ve raketalarını.*
 27. *Zeerli tozlardan*¹⁶⁶ olmayıq saqat,*
 28. *Qarşılıp alayıq sağlam tañlarını.*

29. *Cenk olsun daima qaynaq emekte*
 30. *Soframızda olsun bol-sal nimetler.*
 31. *Bořatñız qadeni Yılbaş kelmekte,*
 32. *Toldurñız yürekke yahşı niyetler!*

BALALIĞIM (5)

1. *Balalığım keçti-ketti*
 2. *Yaşınlı bir kün kibi.*
 3. *Aman-aman qırqka yettim*
 4. *Sanki balam dün kibi.*

9. *Dışarıda kar yağıyor, güzel, sade,*
 10. *Ömürde de bu kar gibi olalım temiz*
 11. *Bizi beklemede ağzına kadar dolu kadeh,*
 12. *Dostlar, kaldıralım, gelin, hepimiz!*

13. *Güneş olarak girsin yüregimize*
 14. *Dünyada meşhur Kafkas şampanyası.*
 15. *Ruh versin arzu ve dileğimize,*
 16. *Yeni yılın kıvançlı olsun her anı.*

17. *Qara kölge kibi kezgen «cenk» sözü*
 18. *Bahtlı ömrümüzü etmesin zeval.*
 19. *Nurlu olsun daim insanlar yüzü,*
 20. *Ufukta da daim güneş olsun al!*

21. *Karşılısınlar çocuklarımız*
 22. *Doğduğumuz evin eşiğinde.*
 23. *Onlara roket, tanklar alırız,*
 24. *Oyuncak olarak şeñ yılbaş ağacına,*

25. *Fakat «Çocuklar dünyasında» görelim*
 26. *Tabanca, makineli tüfek, roketleri.*
 27. *Zehirli tozlardan* sakat olmayalım,*
 28. *Karşılıyıp alalım sağlam tanları.*

29. *Cenk olsun daima kaynak emekte*
 30. *Soframızda olsun bol nimetler.*
 31. *Boşaltın kadehi yılbaş gelmekte,*
 32. *Doldurun yü eğe iyi niyetler!*

ÇOCUKLUĞUM

1. *Geçti gitti çocukluğum*
 2. *Şimşekli bir gün gibi.*
 3. *Hemen hemen kırka erdim*
 4. *Sanki çocuğum dün gibi.*

¹⁶⁶ Radyo aktif tozlar manasında

5. <i>Çapqalaşam qızlarımnen</i>	5. Koşturuyorum kızlarımla
6. <i>Yuvarlatıp oynayım.</i>	6. Yuvarlayıp oynayayım.
7. <i>Balalığım kıymayın men,</i>	7. Çocukluğum kıymayın bana,
8. <i>İç oyunğa toymayım.</i>	8. Oyuna hiç toymayayım.
9. <i>Kerek olsa «maçik» olam,</i>	9. Gerekirse «hayvancı» olurum,
10. <i>Kerek olsa «at» olam.</i>	10. Gerekirse «at» olurum.
11. <i>Qızlarımçün «beşik» olam,</i>	11. Kızlarım için «beşik» olurum,
12. <i>Oynay ve taqat alam.</i>	12. Oynarım ve kuvvet alırım alırım.
13. <i>Yüregime aruv ola</i>	13. Yüreğime iyi geliyor
14. <i>Ballarımnen oynasam.</i>	14. Çocuklarımla oynarsam.
15. <i>Kâde közüm yaşqa tola</i>	15. Bazen gözüm yaşla doluyor
16. <i>Balalığım oylasam.</i>	16. Çocukluğumu düşünürsem.
17. <i>...Doğıp, bala olalmadım</i>	17. ...Doğup, çocuk olamadım
18. <i>O qırqıncı yılları.</i>	18. O kırklı yıllarda.
19. <i>İç de añlap olalmadım</i>	19. Hiç de anlayamadım
20. <i>Anayımnuñ yurların:</i>	20. Anneciğimin şarkılarını
21. <i>«Yuqla balam, yuquñ kelse,</i>	21. «Uyu yavrurum, uykun gelirse,
22. <i>Yarın erte turarsıñ.</i>	22. Yarın erken kalkacaksın.
23. <i>İnşalla qavğa bitse</i>	23. İnşallah kavga biterse
24. <i>Qalaqayğa toyarsıñ.</i>	24. Kalakay ¹⁶⁷ , a doyersın.
25. <i>Cenkten aman qaytsa babañ,</i>	25. Cenkten hemen dönerse baban,
26. <i>Bir eçkiçik alırmız.</i>	26. Bir keçicik alırız.
27. <i>Ulaqlasa, aqşam-saba</i>	27. Keçi yavrulursa sabah akşam
28. <i>Saña sütün sağarmız.</i>	28. Sana sütünü sağarız.
29. <i>Avelep uçqan samolyotnıñ</i>	29. Havalanıp uçan uçağın
30. <i>Qanatları demirmi?</i>	30. Kanatları demirden mi?
31. <i>Bahtnıznu hırpalağan</i>	31. Bahtımızı hırpalayan
32. <i>Cenkniñ soñu kelirmi?</i>	32. Cenkin sonu gelir mi?

¹⁶⁷ Kalakay: Kırım Tatar çöreği

33. *Yukla-yukla qoçanayım,
34. Tezden aqay bolarsıñ;
35. Ah, közüñden aylânayım
36. Bir kün aşqa toyarsıñ».*

37. *Ötip ketti cenk yılları
38. Balalığım hırsızlap,
39. Yaşlıqñıñ da sarp yolların
40. Öttim kâde buz-buzlap.*

41. *Bu ayatñıñ yollarında
42. Ne qıdırıp, çaptım men?
43. Mına, endi ballarımda
44. Coyuğımñı taptım men.*

45. *Çapqalaşıp qızlarımnen
46. Yuvarlaşıp oynayım.
47. Balalığım qıymayım men
48. İç oyunğa toymayım.*

49. *Balalarım-balalığım,
50. Meni raat qoymañız!
51. Balalığım - balalarım,
52. Toyıp-toyıp oynañız!*

33. Uyu uyu qoçanayım,
34. Hemen adam olursun;
35. Ah, gözünden döneyim
36. Bir gün yemeğe doyarsın».

37. Geçip gitti cenk yılları
38. Çocukluğumu çalarak,
39. Gençliğin de sarp yollarını
40. Geçtim bazen donarak.

41. Bu hayatın yollarında
42. Ne arayıp, koştum ben?
43. İşte, şimdi çocuklarımda
44. Kaybettiğimi buldum ben.

45. Koşuşturup kızlarımla
46. Yuvarlanıp oynayayım.
47. Çocukluğuma kıymayayım ben
48. Oyunğa hiç doymayayım.

49. Çocuklarım çocukluğum,
50. Beni rahat bırakmayın!
51. Çocuklarım çocukluğum,
52. Doya doya oynayın!

**YAZ AQŞAMI QARAĞAÇ TÜBÜNDE (6) YAZ AKŞAMI KARAAĞAÇ DİBİNDE
(Duyğularım kitabıyla aynı)**

QARBABANI BEKLEP... (7)

1. *Qaşqır kibi uluy tısta
2. Qar-boranlı accı yel,
3. Tek Qarbaba qorqmay qıştan,
4. Dolana o bağlap bel*

KARDAN ADAMI BEKLERKEN...

1. Dışarıda kurt gibi uluyor
2. Karlı boranlı acı yel,
3. Sadece kardanadam kıştan korkmuyor,
4. Dolanıyor o, bağlayıp bel.

5. *Dolana o el-yurtlarını,*
6. *O kirmegen ev yoqtır.*
7. *Baqıp çıqa cap-sırtlarını,*
8. *Onı beklegen çoqtır.*
9. *O em kündüz, em de gece*
10. *Kezip yüre, yuqlamay.*
11. *Qarbabaçün qış eglence;*
12. *Qar üfürte toqtamay.*
13. *Ağızı ıslı sobamızda*
14. *Yana tezek ve qoray.*
15. *“E” denilgen qobamızda*
16. *Anam maña fal qaray:*
17. *«Ana, cüyruk mingen bir qart*
18. *Evimizge kelmekte.*
19. *Omuzında çantası bar,*
20. *Bizge baqıp külmekte...*
21. *Yuqla, qozum, yum közüñni,*
22. *Yarın yılbaş sabañdır.*
23. *Cüyruk mingen qart, özüñniñ*
24. *Cenkke ketken babañdır.*
25. *Yuqla, qozum, saña babañ*
26. *Çoq bahşışlar ketire»,*
27. *...Yavaş-yavaş söne soba,*
28. *Anam falın bitire.*
29. *Sobamızda gürlep yanğan*
30. *Allı alev qorlana.*
31. *Tath hayal, oyğa dalğan*
32. *Sabiy qalbim horlana...*
5. Dolanıyor o el, yurtları(ülkeleri),
6. Onun girmedığı ev yoktur.
7. Geziyor yamaçları, sırtları,
8. Onu bekleyen çoqtur.
9. O hem gündüz, hem de gece
10. Gezip duruyor, uyumadan
11. Kardan adam için kış eğlence(dir);
12. Kar savuruyor durmadan.
13. Ağızı ıslı sobamızda
14. Tezek ve yabanî ot yanıyor.
15. “E” denilen kovuğumuzda
16. Anam bana fal bakıyor:
17. «İşte, yörük atı binmiş bir ihtiyar
18. Evimize gelmekte.
19. Omzunda çantası var,
20. Bize bakıp gülmekte...
21. Uyu, kuzum, yum gözünü,
22. Yarın yılbaşı sabahındır.
23. Hızlı koşan ata binen ihtiyar, senin
24. Cenge giden babandır.
25. Uyu, kuzum, sana baban
26. Çök hediye getiriyor»,
27. ...Yavaş yavaş sönyüyor soba,
28. Anam falını bitiriyor.
29. Sobamızda gürleyip yanan
30. Allı alev korlanıyor.
31. Tatlı hayal, düşüncelere dalan
32. Sabî kalbim horlanıyor...

33. Kirpiklerim bir-birine

34. Tatlı-tatlı yapışsa.

35. Cüyruk mingen qart körüne,

36. Tüşte onnen tapışam.

33. Kirpiklerim birbirine

34. Tatlı tatlı yapışiyor.

35. Yörük atı binmiş ihtiyar görünüyor,

36. Düşümde onunla buluşuyorum.

ANAM, SENİ PEK SAĞINDIM (8)

1. Anam, seni pek sağındım, şuniñçün bugün

2. Tatlı-tatlı oylarımnen seni añmaqtam.

3. Nice yıldır yüregimde baylanğan düğüm

4. Çezilirken, asretiñnen kene yanmaqtam.

5. Kene peyda oldı ruhuñ, kene yoqladıñ,

6. Saf, mübarek elleriñnen sıypap başımnı,

7. Sağşıñmı, dep öz borcuñni kene aqladıñ,

8. Soñ yavaştan soradıñ sen benim yaşımnı.

9. Oyçan, mahzün közleriñnen baqtıñ közüme,

10. Özüñkiday saçlarımni ohşap sıypadıñ.

11. Kene sıcaq köküsiñni bastıñ yüzüme,

12. Özüñkiday qaşlarımni ohşap sıypadıñ.

13. Ah, şefqatlı, köralmadıñ mağrur yaşımnı,

14. Afu eyle maña ketken zemetleriñni.

15. Köküsiñe sıyıqqan o sabiy başımnı,

16. Elâl et sen, maña bergen nimetleriñin?

17. Nice yıllar... Añsam yanam, seniñ bağırıñdan

18. Bir küçüçük sabî olup ayrılğanımnı

19. Qalbim sızlay, ah, şu küni alğan ağrımdan

20. Añsam, saña soñki kere sarılğanımnı

21. Razi edim, deryalarnıñ suvu yerine

22. Sadaqatlı evlâtlarnıñ közyaşı aqsa.

23. Eñ yağmurlı, qarlı künler qaytsa kerige

24. Bütün alem matem tutıp, qaralar taqsa.

ANAM, SENİ ÇOK ÖZLEDİM

1. Anam, bugün şunun için seni çok özledim,

2. Tatlı tatlı düşüncelerimle seni anmaktayım.

3. Yıllardır yüreğimde bağlanan düğüm

4. Çözülürken, hasretinle yine yanmaktayım...

5. Yine peydâ oldu ruhun, yine yokladın,

6. Temiz, mübarek ellerinle okşayarak başımı,

7. Sağ mısın, diyerek kendi borcunu yine akladın,

8. Sonra yavaşça sordun sen benim yaşımı.

9. Düşünceli, mahzun gözlerinle baktın gözüme,

10. Kendininki gibi saçlarımı okşayıp sevdin.

11. Yine sıcak göğüsünü değıdirdin yüzüme,

12. Kendininki gibi qaşlarımı okşayıp sevdin.

13. Ah, şefkâtlı, göremedin mağrur yaşımı,

14. Sana çektirdiğim zahmetler için beni affet.

15. Göğsüne saklanan o sabî başımı,

16. Sen, bana verdiğin nimetlerini helâl et.

17. Yıllardır, anarsam yanıyorum, senin bağırımdan

18. Bir küçüçük sabî olarak ayrıldığımı

19. Kalbim sızlıyor, ah, o gün aldığım ağrımdan

20. Anarsam, sana son defa sarıldığımı.

21. Anlamadım, senden ayrıldığım gün niçin

22. Karışmadı tepemdeki gökle kara yer?

23. Biz, evlâtlar analardan ayrıldığımız anda

24. Razıydım, ay ve güneş sönerlerse eğer.

25. *Añlamadım: niçün senden ayrılğan künde* 25. Razıydım, deryaların suyu yerine
 26. *Qarışmadı töpemdeki köknen qara yer?* 26. Sadakatlı evlâtların gözyaşı aksa.
 27. *Biz, evlâtlar analardan ayrılğan ande* 27. En yağmurlu, karlı günler dönse geriye
 28. *Razı edim, ay ve küneş sönseler eger.* 28. Bütün âlem matem tutup, karalar taksa.
29. *Eyat! Eyat! Ertemi-keç kete analar,* 29. Heyhat! Heyhat! Er ya da geç gidiyor analar,
 30. *Biz-evlâdın özlerinden miras qaldırıp.* 30. Biz evlâdın(a) kendilerinden miras bırakıp.
 31. *Bizler aqta olardan tek oylar qalalar:* 31. Bize hâkikatte onlardan yalnız düşünceler kalır.
 32. *«Yürmesinler boş-boşına çılbur daldırıp»..* 32. «Devam etmesinler boşu boşuna dizgin daldırıp»..
33. *Ah anayım, sen de şöyle oylandıñ, elbet,* 33. Ah anneciğim, sen de böyle düşündün, elbet,
 34. *Soñki kere közlerimni toymay öpkende.* 34. Son defa gözlerimi doymadan öperken.
 35. *Şay oyladıñ qıbla betke çevrilgende bet,* 35. Öyle düşündün kibleye yüzünü çevirdiğinde,
 36. *Şay oylandıñ ebediylik yolğa ketkende.* 36. Öyle düşündün ebedilik yoluna giderken.
37. *...Bahtlı yıldız tübünde men doğğan ekenim.* 37. ...Bahtlı yıldız altındaben doğmuşum,
 38. *Köresiñmi, şiir yazmaqta saña bağışlap.* 38. Görüyor musun, şiir yazmaktayım sana bağışlayıp.
 39. *Degen ediñ: orar balam, er kes ekkenin,* 39. Demiştin; herkes ektiğini biçer yavrum,
 40. *Ne büyük baht şiir yazmaq seni alğışlap.* 40. Ne büyük baht şiir yazmak seni alkışlayıp!
41. *Yaş qalbime güzellikler urluğın saçtıñ,* 41. Genç kalbime güzellikler tohumunu saçtıñ,
 42. *İlki kere çimenlikni kösterdiñ özüñ.* 42. İlk defa çimenliğini gösterdin kendin.
 43. *Endi ise şu çimenlik qalbimde açtı-* 43. Şimdi ise o çimenlik kalbimde açtı,
 44. *Seniñ için bağışlayım eñ nefis sözüñ.* 44. Senin için bağışlayayım en güzel sözüñü.
45. *İlki kere sen kösterdiñ Çolpan yıldızni,* 49. İlk defa sen gösterdiñ Çolpan yıldızını,
 46. *Dediñ şudur yıldızların eñ dülber soyu.* 50. Dedin budur, yıldızların en güzel soyu.
 47. *Boyuñ yetip rastketirseñ söyle bir qızni* 51. Boyunu yetiştirip rast getirirsen böyle bir kıızı
 48. *Kelin etip alır edik etken soñ toyuñ.* 52. Gelin edip alırdık, yaptıktan sonra toyunu.
53. *Sabiylikten aşiq ettiñ meni yıldızğa,* 53. Küçüklükten âşık ettin beni yıldıza,
 54. *Aşiq etttiñ çimenlikke, küneşke, ayğa.* 54. Âşık ettin çimenliğe, güneşe, aya.
 55. *Anaçığım, evlendim men sen aytqan qızğa,* 55. Anneciğim, evlendim ben senin söylediğin kıızla,
 56. *Amma niçün kelalmadıñ gürdeli toyğa?..* 56. Ama niçin gelededin heyecanlı düğüne?..

57. *Yün şalıñnı qaldırğansıñ-«kelinge nişan»* 57. Yün şalıñnı bırakıyorsun «geline nişan»,
 58. *Bir vaqıtlar baylap yürgen ev ziynetini.* 58. Bir vakitler bağladığın ev ziynetini.
 59. *Ağır kelse bile sözüñ, anayım, inan,* 59. Ağır gelse bile sözüñ, anneciğim, inan,
 60. *Bilmegensiñ öz qadriñni, öz qıymetiñin* 60. Bilmiyorsun kendi kadrini, kendi kıymetini.

61. *Biz beraber qarşılardıq tañları, belkim* 61. Biz beraber karşılardık tanları, belki,
 62. *Qayğırmağan olsa ediñ yalıñız meni.* 62. Üzmemiş olsaydın yalnız beni.
 63. *Anasına borc ödemey bahtlı olğan kim?* 63. Anasına borcunu ödemededen bahtlı olan kim?
 64. *Borcum bermek için qaydan alayım seni?!* 64. Borcumu vermek için nereden alayım seni?!

65. *Olsa edim Prometey, küneşni alıp* 65. Promete olsaydım, güneşi alıp
 66. *Nurlarını analarğa darqatır edim.* 66. Nurlarını analara dağıtırdım.
 67. *Ve der edim: ömürbillâ turuñız.* 67. Ve derdim: ömürbillah kalkın
 68. *Yanıp, yer yüzünde qara küñler olmasın endi.* 68. Yanarak, yeryüzünde kara günler olmasın artık.

69. *Ey sen sema boşluğında uçqan kosmonavt,* 69. Ey sen sema boşluğunda uçan astronot,
 70. *Ayaq basqan seyyareñe eykel qoy, qana,* 70. Ayak bastığın gezegen heykel koy, hani,
 71. *«Ana» olsun onıñ adı, et sen şuña ant,* 71. «Ana» olsun onun adı, et sen ona ant,
 72. *Çünkü saña qanat bergen Anadır, Ana.* 72. Çünkü sana kanat veren Anadır, Ana.

73. *Ey, siz, yañı doğğan millionca evlâtlar,* 73. Ey, siz, yeni doğan milyonlarca evlâtlar,
 74. *Emdiñizmi ana sütün qana ve qana,* 74. Emdiniz mi ana sütünü kana kana,
 75. *Biliñiz ki, sizni bekley sütday aq yollar,* 75. Biliniz ki, sizi bekliyor süt gibi ak yollar,
 76. *Biliñiz ki, eñ muqaddes insan bu-ANA!* 76. Biliniz ki, en mukaddes insandır bu; ANA!

ALİME (9)

(Duyğularım kitabı ile aynı)

SİZGE NE KEREK? (10)

1. Sizge ne gerek
2. Deñizniñ mavılığımı,
3. Dağlarıñ mağrurluğımı,
4. Çöllerniñ keñligimi,
5. Baarniñ şeñligimi?-
6. Alıñız bizim qızlardan!

ALİME

SİZE NE GEREK?

1. Size ne gerek
2. Denizin maviliği mi,
3. Dağları mağrurluğu mu,
4. Çöllerin genişliği mi,
5. Baharın şeñliği mi?
6. Alın bizim kızlardan!

7. Sizge ne gerek?
8. Mariya inceligimi,
9. Ya gürci küncüligimi,*
10. Azerniñ tatlı sözümi,
11. Ruslarniñ açıq yüzümi?
12. Alıñız bizim qızlardan!

13. Sizge ne gerek?
14. Alime fidaiyigimi.
15. Sabriye kedaylıgımı,
16. Anife cesürligimi,
17. Ay, küneş tesirliğimi?-
18. Alıñız bizim qızlardan!

19. Sizge ne gerek?
20. Çeberlik, evcümenlikmi,
21. Emekte birincilikmi,
22. Bülbülday yırlap, ötüşmi,
23. Alevday sıcak öpüşmi?-
24. Alıñız bizim qızlardan!

25. Sizge ne gerek?
26. Sıñırsız merametlikmi,
27. Toylarda şerametlikmi,
28. Yiğitni beklegen bahtımi,
29. Sevgiden- kurulğan tahtımi?
30. Alıñız bizim qızlardan!

YIRCI (11)

Sabriye Erecepovağa

1. Dünyada matemniñ episi ağır,
2. Episi yanıqlı, episi tüşkün.
3. Episine könemiz, etemiz sabır,
4. Tek yırcı matemi müşkilden-müşkül.

7. Size ne gerek?
8. Mariya inceliği mi,
9. Ya Gürcü kıskançlığı mı¹⁶⁸,
10. Azerinin tatlı sözü mü,
11. Rusların açık yüzü mü?
12. Alın bizim kızlardan!

13. Size ne gerek?
14. Alime fedailiği mi.
15. Sabriye keday¹⁶⁹lığı mı,
16. Anife cesurluğu mu,
17. Ayın, güneşin tesiri mi?
18. Alın bizim kızlardan!

19. Size ne gerek?
20. Beceriklilik, evcimenlik mi,
21. Emekte birincilik mi,
22. Bülbül gibi şarkı söyleyerek, ötüş mü,
23. Alev gibi sıcak öpüş mü?
24. Alın bizim kızlardan!

25. Size ne gerek?
26. Sonsuz merhamet mi,
27. Düğünlerde eğlence mi,
28. Yiğidi bekleyen baht mı,
29. Sevgiyle kurulan taht mı?
30. Alın bizim kızlardan!

ŞARKICI

Sabriye Erecepova'ya

1. Dünyada matemnin hepsi ağır,
2. Hepsi acıklı, hepsi üzgün.
3. Hepisine (yanıyoruz), ediyoruz sabır,
4. Sadece şarkıcının matemi çok müşkül.

¹⁶⁸ A. S. Puşkin'in "Bahçesaray çeşmesi"ndeki Mariya ve Zarema (S.A. s.25)

¹⁶⁹ Keday: âşık, ozan

5. <i>Yoq, yalan! Bir kere yaşamay insan,</i>	5. Yok, yalan! Bir kere yaşamıyor insan,
6. <i>Bir ömür körgenge bu dünya pek tar.</i>	6. Bir ömür görene bu dünya pek dar.
7. <i>Bülbülge, qartalğa oşamay insan,</i>	7. Bülbüle, kartala benzemiyor insan,
8. <i>Yaşavnı bilgenge eki ayat bar.</i>	8. Yaşamayı bilene iki hayat bar.
9. <i>...yır kibi oquldi dua-suselâ,</i>	9. ...Şarkı gibi okundu dua-suselâ,
10. <i>O endi sanağa çıqmaycaq, eyat!</i>	10. O şimdi sahneye çıkmayacak, heyhat!
11. <i>Matemli gönümde ruşen tesellâ:</i>	11. Matemli gönümde açık teselli:
12. <i>Onıñçün başlandı ikinci ayat.</i>	12. Onun için başladı ikinci hayat.
13. <i>Ekinci ayatnı cennet bellemeñ,</i>	13. İkinci hayatı cennet sanmıştım,
14. <i>O-halqıñ qalbinde qalğan teren iz.</i>	14. O, halkın kalbinde kalan derin iz (dir).
15. <i>Ekinci ayatnı cennet bellemeñ,</i>	15. İkinci hayatı cennet sanmıştım,
16. <i>O-tüşkün qalblerge nur bergen yıldız.</i>	16. O, üzgün kalblere nur veren yıldız (dır).
17. <i>O-bizçün parıldap yanğan bir Kerem,</i>	17. O, bizim için parlayıp yanan bir Kerem,
18. <i>Ve bizçün ölmeycek bir miras-üner.</i>	18. Ve bizim için ölmeyecek bir miras, hüner.
19. <i>Yırını eşitsem, dünyamnı körem,</i>	19. Şarkını işitsem, dünyamı görüyorum,
20. <i>O-bizge zevq bergen bir Aşiq Ümer.</i>	20. O, bize zevk veren bir Aşık Ömer.
21. <i>Ey; halqım, bu sençün matem kün degil,</i>	21. Ey; halqım, bu senin için matem günü değil,
22. <i>O-bizçün doğğan saf yañı bir yırdir,</i>	22. O, bizim için doğan temiz yeni bir şarkıdır,
23. <i>O yırnı pak eyle, ruhuna egil,</i>	23. O şarkıyı saf tut, ruhuna eğil,
24. <i>O seni yaşatqan, küçlü bir sırdır!</i>	24. O, seni yaşatan, güçlü bir sırdır!

KÜNLERİM (12)

1. *Ah, dülberim!*
2. *Ah, dülberim!*
3. *Yüzüñ kibi ruşen olsun*
4. *Künlerim,*
5. *Saçlarıñday gür şeñ olsun*
6. *Künlerim!*
7. *Ah, dülberim!*
8. *Ah, dülberim!*

GÜNLERİM

1. Ah, güzelim!
2. Ah, güzelim!
3. Yüzün gibi açık olsun
4. Günlerim,
5. Saçların gibi gür, şen olsun
6. Günlerim!
7. Ah, güzelim!
8. Ah, güzelim!

9. *Köküsüñday yımşaq olsun*
 10. *Künlerim,*
 11. *Gerdanıñday ap-aq olsyn*
 12. *Künlerim!*

13. *Ah, dülberim!*
 14. *Ah, dülberim!*
 15. *Lebleriñday tatlı olsun*
 16. *Künlerim,*
 17. *Adıñ kibi adlı olsun,*
 18. *Künlerim!*

19. *Ah, dülberim!*
 20. *Ah, dülberim!*
 21. *Quçağıñday sıcaq olsun*
 22. *Künlerim,*
 23. *Öpüşüñday uzaq olsun*
 24. *Künlerim!*

25. *Ah, dülberim!*
 26. *Ah, dülberim!*
 27. *Maña baqqan közleriñ,*
 28. *Meni yaqqan közleriñ*
 29. *Kibi, qara olmasın tek*
 30. *Künlerim!*

ÖMÜR-DEĞİRMEN (13)

Emil Amitke

1. *Dostum, dostum! Aqlıñdamı, bir yaz küni,*
 2. *Otpuskañnıñ soñ künleri qalmasında,*
 3. *Sağlıqlaşıp, pivo içtik aq köpüklü,*
 4. *Samarqandnıñ çınarları taldasında.*

9. Göğsün gibi yumuşak olsun
 10. Günlerim,
 11. Gerdanın gibi apak olsun
 12. Günlerim!

13. Ah, güzelim!
 14. Ah, güzelim!
 15. Dudakların gibi tatlı olsun
 16. Günlerim,
 17. Adın gibi adlı olsun,
 18. Günlerim!

19. Ah, güzelim!
 20. Ah, güzelim!
 21. Kucağın gibi sıcak olsun
 22. Günlerim,
 23. Öpüşün gibi uzak olsun
 24. Günlerim!

25. Ah, güzelim!
 26. Ah, güzelim!
 27. Bana bakan gözlerin,
 28. Beni yakan gözlerin
 29. Gibi, kara olmasın tek
 30. Günlerim!

ÖMÜR-DEĞİRMEN

Emil Amit'e

1. Dostum, dostum! Aklında mı, bir yaz günü,
 2. Otpuskañnıñ son günleri kalmasında,
 3. Vedalaşıp, bira içtik ak köpüklü,
 4. Semerkand'ın çınarları gölgesinde.

5. *Eş-dostlarını hatırladıq birer-birer,* 5. Eşi, dostları hatırladık birer birer,
6. *Hatırladıq cenkte ölgen babalarını.* 6. Hatırladık cenkte ölen babaları.
7. *Hatırladıq başımızdan keçken kimer* 7. Hatırladık başımızdan geçen bazı
8. *Zevqli künni ve küneşsiz sabalarını.* 8. Zevkli günü ve güneşsiz sabahları.
9. *Biñ yaşlı qart çınarlar da teprenerek,* 9. Bin yaşında ihtiyar çınarlar da kımıldanarak,
10. *Şaat edi er bir aytqan sözümüzge.* 10. Şahitti söylediğimiz her bir sözümüze.
11. *Keçken yıllar keldi yaqın, ketti erek,* 11. Geçmiş yıllar yakına geldi, gitti uzak,
12. *Soñ özümüz şaşıp qaldıq özümüzge:* 12. Sonra kendimiz şaşırıp kaldık kendimize:
13. *Ne hucur şey, bilmem aslı, qaydan keldi.* 13. Ne tuhaf şey, bilmem aslı, nereden geldi.
14. *Bu qadar çoq hatırlavlar başımızğa?* 14. Bu kadar çok hatıralar başımıza?
15. *Qart çınarnıñ şuvultısı guya dedi:* 15. Sanki ihtiyar çınarın uğultusu dedi:
16. *“Ne kördiñiz otuz beş-qırq yaşñızda?”* 16. “Neler gördünüz otuz beş, kırk yaşınızda?”
17. *Hatıralar mevzusından qaçmaq için* 17. Hatıralar mevzusundan kaçmak için
18. *Şaqa ettim, meram edi-lafnı burmaq* 18. Şaka yaptım, meramım lafı değiştirmekti.
19. *-Birer pivo patlatayıq, soñ ayt, niçün,* 19. -Birer bira çarpıştıralım, sonra söyle, niçin,
20. *-Degirmenden kelgen kibi başñ ap-aq?* 20. -Degirmenden gelmiş gibi başın apak?
21. *Çınarlarğa baqtñ- sessiz, baqtñ kökke,* 21. Çınarlara baktın sessiz, baktın göğe,
22. *Qaba şaqam için tilsiz qalğaydım men.* 22. Kaba şakam için dilsiz kalsaydım ben.
23. *Yüz-közünde duymadım men zerre öpke,* 23. Yüzünde gözünde hissetmedim zerre kadar öfke,
24. *Dediñ: - Ömür insan için bir degirmen...* 24. Dedin: Ömür insan için bir degirmen...
25. *...Yıllar keçe. Yaz, qış kelem çınarlıqqa,* 25. ...Yıllar geçiyor. Yaz kış geliyorum çınarlığa,
26. *Yazda yurlay, egileler qışta yelden.* 26. Yazın şarkı söylü(yor), eğiliyorlar kışın yelden.
27. *Yoq, olarnı ne qış yeñe, ne yel yıqa,* 27. Yok, onları ne kış yeniyor, ne yel yıkıyor,
28. *Hatırma sen tüşesiñ ve degirmen.* 28. Aklıma sen geldin ve degirmen (geldi)

*** (14)

1. *Men seni tüşümde öpken ekenim,*
2. *Dersiñ ki, leblerim ateşke tiydi.*
3. *Niyet, arzuma yetken ekenim-*
4. *Közümde sevdalıq yaşları iydi.*

1. Ben seni rüyamda öpmüştüm,
2. Dersin ki, dudaklarım ateşe değdi.
3. Nihayet, arzuma erişmiştim,
4. Gözümde sevdalık yaşları süzüldü.

5. *Karşımda turarken dülber suretiñ*
6. *Endi eylediñ eñ tatlı demler.*
7. *Mazun baqışıñnen yavaş soradıñ:*
8. *«Bizni ayırğanlar ayt, canım, kimler?»*
9. *Neyleyim, cevapsız qaldı sualiñ,*
10. *Qalbim qıçırda da, aylanmay tilim.*
11. *Artıq ömür-billâ şöyledir alım,*
12. *Artıq ömür-billâ yaralı dilim*

TATLI ZEER (15)

1. *Ah, bu sevgi degen şey ne köstermey?*
2. *Otqa, suvğa attıra kâ tiriley.*
3. *Sevgi için canından keçken az mı?*
4. *Kâ bal-şerbet, kâ zeer içken az mı?*
5. *Sevseñ, sığmay yüresiñ keñ felekke,*
6. *... Men özüm de uruldım bir melekke.*
7. *Sevda oldım közüne, saçlarına,*
8. *Eki yayday tartılğan qaşlarına..*
9. *Sevda oldım qamışday beline de,*
10. *Meni cuvıq qoymağan eline de...*
11. *Sevda etti ay gibi yanaqları,*
12. *Tegiz-tıgız, bem-beyaz ayaqları...,*
13. *Uruldım men qızniñ şay degerine,*
14. *Qısqa etip aytqanda, er yerine.*
15. *Azır edim onuñçün can bermege,*
16. *Donor olup tenimden qan bermege.*

5. Karşımda dururken güzel suretin
6. Şimdi oluşturdun en tatlı demleri.
7. Mahzun bakışınla yavaşça sordun:
8. «Bizi ayıranlar söyle, canım, kimler?»
9. Neyleyeyim, cevapsız kaldı sualin,
10. Kalbim feryât etse de, dönmüyor dilim.
11. Artık ömrübillah böyledir hâlim,
12. Artık ömrübillah yaralıdır dilim.

TATLI ZEHİR

1. Ah, bu sevgi denen şey ne göstermiyor?
2. (kâh) Ateşe, suya attırıyor, kâh canlandırıyor.
3. Sevgi için canından geçen az mı?
4. Kâh bal şerbet, kâh zehir için az mı?
5. Seversen, sığmadan yürürsün geniş feleğe,
6. ... Ben kendim de vuruldum bir meleğe.
7. Sevdalandım gözüne, saçlarına,
8. İki yay gibi çekilmiş kaşlarına...
9. Sevdalandım kamış gibi beline de,
10. Beni yaklaştırmayan eline de...
11. Sevdalandırdı ay gibi yanakları,
12. Dümdüz, bembeyaz ayakları...,
13. Vuruldum ben kızın böyle değerine,
14. Kısaca söylemek gerekirse, her yerine.
15. Hazırdım onun için can vermeye,
16. Donör olup tenimden kan vermeye.

17. *Amma oña kerekmey ne yaş canım,* 17. Ama ona gerekmiyor ne genç canım,
 18. *Ne de sevip, qaynağan sıcaq qanım.* 18. Ne de sevip, kaynayan sıcak kanım.
19. *Oña kerek edi tek meni yaqmaq.,* 19. Ona sadece beni yakmak, gerekti
 20. *Şu biçare alıma külip baqmaq,* 20. Şu biçare hâlime gülüp bakmak,
21. *Bu güzelniñ adeti şöyle eken,* 21. Bu güzelin âdeti şöyleymiş,
 22. *Men kibi çoq yaş canı dertli etken.* 22. Benim gibi çok genç canı dertli etmiş.
23. *İnanmağan kimseniñ sevgisine,* 23. İnanmamış kimsenin sevgisine,
 24. *«Çin sevgi yoq», ep kestirgen kendisine.* 24. «Gerçek sevgi yok» diye kestirmiş kendisine.
25. *Men de boyun egerek, taliyime,* 25. Ben de boyun eğerek, talihime,
 26. *Güzellikte teñi yoq Aliyeme* 26. Güzellikte dengi yoq Aliyeme
27. *Taqılaraq, ümütüni iç coymadım,* 27. Tutularak ümidimi hiç kaybetmedim,
 28. *«Bir kün maña baht küler», dep oyladım.* 28. «Bir gün bana baht güler», diye düşündüm.
29. *Kölge kibi peşinden üzülmedim,* 29. Gölge gibi peşinden ayrılmadım,
 30. *Aruvçamnuñ izinden köz üzmedim.* 30. Güzelimin izinden göz ayırmadım.
31. *Baar edi. Gül cıymağa çıqtı çölge,* 31. Bahardı. Çiçek toplamaya çıktı kıra,
 32. *Taqıldım men oña kene olup kölge.* 32. Takıldım ben yine gölge olup ona.
33. *Tuvğan köyüm Büyük-As çöllerinde* 33. Doğduğum köy Büyük As'ın çöllerinde
 34. *Bar dünyağa berilmez güllerinde.* 34. Bütün dünyaya değişilmez güllerinde.
35. *Ah şu kibbar yavrumnuñ yüzün kördim,* 35. Ah şu kibar sevdiğimin yüzünü gördüm,
 36. *Sevgilime bahşış dep çember ördim.* 36. Sevgilime hediye diye çember oyaladım.
37. *İnanmadı kene o sevgenime,* 37. İnanmadı yine o, sevdiğime,
 38. *Dedi:-Yazıq taqılıp kelgeniñe...* 38. Dedi: -Yazık takılıp geldiğime...
39. *Şay dedi de ketti o menden erek,* 39. Böyle dedi de gitti o benden uzak,
 40. *Kene ümüt coymadım. Sabır kerek!* 40. Yine ümidimi kaybetmedim. Sabır gerek!

41. *Şu arada eşittim keskin bir ses:* 41. Şu arada eşittim keskin bir ses:
42. *Yılan çaqtı, yılan ça tı! Yetiş tez-tez!* 42. Yılan soktu, yılan soktu! Yetiş çabuk!
43. *Elbet, bu ses, anladım, onuñ sesi,* 43. Elbet, bu ses, anladım, onuñ sesi,
44. *Çapmaq degil, uçtum men coyıp esim.* 44. Koşmadım, uçtum ben kaybedip aklımı.
45. *Barsam, yata. Zeer onu pek taldırğan,* 45. Vardığında yatıyor.Zehir onu çok bitkin bırakmış,
46. *Çaqqañ eken dinsiz yılan aq baldırdan...* 46. Sokmuş onu dinsiz yılan ak baldırından
47. *Közlerini ümütñen tıktı maña,* 47. Gözlerini ümit ile dikti bana,
48. *Menim ise vücudım ottay yana.* 48. Benim ise vücudum ateş gibi yanıyor.
49. *-Ne yapayım, ayt,-dedim,-ey, güzelim!* 49. -Ne yapayım, söyle, dedim, ey, güzelim!
50. *-Seniñ için er işke azır elim.* 50. -Senin için her işe hazır elim.
51. *Tıbbiy yardım kerektir saña, belkim,* 51. Tıbbî yardım gerektir sana, belki,
52. *(Şu arada özümni saydım ekim)* 52. (Bu arada kendimi saydım hekim)
53. *Can kerekmi, qan kerekmi al, bereyim,* 53. Can mı gerek, kan mı gerek, al, vereyim,
54. *Men ölsem de tek seni sağ köreyim...* 54. Ben ölsem de tek seni sağ göreyim...
55. *-Yaq, yoq...-dedi közleri yaşqa tolıp,* 55. -Yok, yok... dedi gözleri yaşla dolup,
56. *Şu imansız zeerden renki solıp,-* 56. Şu imansız zehirden rengi solup.
57. *Ağızınñen yapış sen baldırıma,* 57. Ağızınla yapış sen baldırıma,
58. *Suvurıp al zeerni, iç, qaldırma...* 58. Çekip al zehiri, hiç, bırakma...
59. *«Vah!» dedim de yilanday çalt yapıştım,* 59. «Vah!» dedim de yılan gibi hemen yapıştım,
60. *Bu ümitsiz bahtqa, dostlar özüm şaştıım.* 60. Bu ümitsiz bahta, dostlar kendim şaştıım.
61. *Soñ yavaştan aruvçam açıp közün,* 61. Hiç bilmiyorum ne kadar vakit geçti,
62. *Dedi: -Diñle, söyleyim açıq sözüm;* 62. Ben şu tatlı zehiri doyup içtim.
63. *İç bilmeyim, ne qadar vaqıt keçti,* 63. Sonra yavaştan güzelim açıp gözünü,
64. *Men şu tatlı zeerni toyıp içtim.* 64. Dedi: -Dinle, söyleyim açık sözüm;

65. *Sevgiñ maña kerçekten küçlü eken,*
66. *Baldı uma ise batqan edi tiken...*

65. Bana sevgin güçlüymüş gerçekten,
66. Baldırma ise batmıştı diken...

OY, YAŞAMAQ İSTEYİM! (16)
(Aqbardağ kitabıyla aynı)

AYNENİ DİÑLEP... (17)
(Aqbardağ'takiyle aynı)

İNSANĞA (18)

1. *Sen Küneşke oşama*
2. *O gecesi nur bermey.*
3. *Sen Ayğa da oşama*
4. *Küneş çıqa körünmey.*
5. *Oşama sen yıldızğa*
6. *Yıldızñ ille söner.*
7. *Yanardağ olma qızğan*
8. *O da bir külge döner.*
9. *Sen deryağa oşama*
10. *Onıñ yolun keserler.*
11. *Aqqan suvday yaşama*
12. *Qadır etmey içerler.*
13. *Oşama sen, oşama sen*
14. *Epkın esken yellere.*
15. *O degilmi, afatlarnen*
16. *Ğam ketirgen illerge?*
17. *Oşama sen açqan gülge*
18. *Gülñ omrü qısqadır.*
19. *Qıyas olma şeñ bülbülge*
20. *Quş taliyi başqadır.*

İNSANA

1. Sen Güneş'e benzeme
2. O geceleyn ışık vermez.
3. Sen Ay'a da benzeme
4. Güneş çıkınca görünmez.
5. Benzeme sen yıldıza
6. Yıldızın ille söner.
7. Yanardağ olma kızgın
8. O da bir küle döner.
9. Sen deryaya benzeme
10. Onun yolunu keserler.
11. Akan su gibi yaşama
12. Kıymet bilmez içerler.
13. Benzeme sen, benzeme sen
14. Şiddetli esen yellere.
15. O değil mi, afetlerle
16. Gam getiren ülkelere?
17. Benzeme sen açan güle
18. Gülün ömrü kısadır.
19. Kıyaslama (kendini) şeñ bülbülle
20. Kuş talihi başkadır.

21. *Okeanğa oşama sen*
22. *Dalğalansa yatıştır.*
23. *Qar-boranğa oşama sen*
24. *Arzu-ümitler qarıştır...*

25. *Er mucize yerde-kökte*
26. *Özcesine yaşasın,*
27. *Sen olarğa oşama tek,*
28. *Olar saña oşasın!*

EŞREF ŞEMİ-ZADENİN VEFATINA (19)

1. *Şair vefat etti yetmiş yaşında,*
2. *Dünyadan vaqitsız ketti, neleyim?*
3. *Ölmez satırları tura qarşımda,*
4. *Endi men olarğa secde eyleyim.*

5. *Öyle şair için nedir yetmiş yaş?*
6. *Kimni alğanıñni bildiñmi, ecel!*
7. *Sadiq şegirtleriñ közü tolup yaş*
8. *Ağlap qalğanını bildiñmi, ecel?!*

9. *Ey, ustaz!*
10. *Ölümiñ olsa da ökünç,*
11. *Şiirleriñ eyecanlı bir asav taşqın.*
12. *Şiirleriñ-qayğınen sırlanğan sevinç,*
13. *Şiirleriñ-ölümünden biñ kere aşqın!*

ŞAİR (20)

1. *Yol beriñ şairge, o bir yolcudur*
2. *Eñişli, yoquşlı yollardan ketken.*
3. *İnsanlar ögünde o çoq borcludır,*
4. *Borcunu ödese-oña şu yetken.*
5. *Tiymeñiz şairge, o bir bülbüldür*
6. *İnsanlar zevqiçün tañlarda ötken.*
7. *Çeşit gül içinde o cumert güldür,*
8. *Qalblerni pak etse, oña şu yetken.*

21. *Okyanusa benzeme sen*
22. *Dalgalanırsa yatıştır.*
23. *Kara, borana benzeme sen*
24. *Arzu, ümitler qarıştır...*

25. *Her mucize yerde gökte*
26. *Kendi gibi yaşasın,*
27. *Sen onlara benzeme tek,*
28. *Onlar sana benzesin!*

EŞREF ŞEMİ-ZADENİN VEFATINA

1. *Şair vefat etti yetmiş yaşında,*
2. *Dünyadan vakitsiz gitti, neleyeyim?*
3. *Ölmeyen satırları duruyor karşımda,*
4. *Şimdi ben onlara secde edeyim.*

5. *Böyle şair için nedir yetmiş yaş?*
6. *Kimi aldığıñı anladın mı, ecel!*
7. *Sadık öğrencilerinin gözü dolup yaş*
8. *Ağlayıp kaldığıñı anladın mı, ecel?!*

9. *Ey, usta!*
10. *Ölümün acı verici olsa da,*
11. *Şiirlerin heyecanlı bir dikbaşı gibi taşkın.*
12. *Şiirlerin, kaygıyla gizlenen sevinç,*
13. *Şiirlerin, ölümden bin kere aşkın!*

ŞAİR

1. *Yol verin şaire, o bir yolcudur,*
2. *İnişli çıkışlı yollardan giden.*
3. *İnsanlar önünde o çok borçludur,*
4. *Borcunu öderse ona bu yeter.*
5. *Değmayın şaire, o bir bülbüldür,*
6. *İnsanlara zevk vermek için tañlarda öten.*
7. *Çeşitli güller içinde o cömert güldür,*
8. *Kalpleri pak ederse, ona bu yeter.*

9. <i>Suqlanmañ şairge, o bir qartaldır</i>	9. İmrenmeyin şaire, o bir kartaldır,
10. <i>Yüksekten yıqılıp canın mahv etken.</i>	10. Yüksekten düşüp hayatını mahveden.
11. <i>Aveler, yıqılır, olucı aldır,</i>	11. Uçar, düşer, karşılaşılan durumdur.
12. <i>Yaşavnı añlatsa, oña şu yetken.</i>	12. Hayatı anlatabilirse ona bu yeter.
13. <i>Beñzemeñ şairge, o bir ükümdar...</i>	13. Benzemeyin şaire, o bir hükümdar...
14. <i>(Olarınñ episi şay oylap ötken).</i>	14. (Onların hepsi düşünüp geçmiş).
15. <i>Dünyanı zabt etken tek qalemi bar,</i>	15. Dünyayı zaptetmiş bir kalemi var,
16. <i>Qalemi sınmasa, oña şu yetken.</i>	16. Kalemi kırılmazsa, ona bu yeter.
17. <i>Bağışlañ şairni, o bir sersemdir</i>	17. Bağışlayın şairi, o bir sersemdir,
18. <i>Rastkelgen dülbølge közlerin tikken.</i>	18. Rastladığı güzelden gözlerini alamayan.
19. <i>Ah, yolun tapsam da, qalbine kirsem, der,</i>	19. Ah, yolunu bulsam da, kalbine girsem, der,
20. <i>Güzellik keşf etse, oña şu yetken.</i>	20. Güzelliği keşfeders , ona bu yeter.
21. <i>Añlañız şairni, o cumert alev</i>	21. Anlayın şairi, o cömert alev(dir),
22. <i>Gürüldep yanaraq, gürüldep bitken.</i>	22. Gürüldeyip yanarak, gürüldeyip sönen.
23. <i>Az buçuq isinse şu ottan alem</i>	23. Biraz ısınsa bu ateşten âlem
24. <i>Başqa şey kerekmey-oña şu yetken!</i>	24. Başka bir şey gerekmez, ona bu yeter!

VÂÇESLAV MİKROKOVĞA (21)

*O Samarqandda yaşay. Çoq yıllardan berli
töşekte yata. Hasta alinen aliy oquv yurtunu
bitirdi. Acayip şiirler yaza.
(«Literaturnaya uçöba» № 3. 1979)*

1. *Qayağa mihlanğan Prometey kibi*
2. *Qıynalıp yatasıñ qaç yıl töşekte.*
3. *Ayaqqa sarılğan hastalıq yipi,*
4. *Yaşaysıñ dert ile küçük köşükte.*
5. *Dostum, bu yañılıq degildir, bilem,*
6. *Olğanlar sen kibi qaviy aqaylar.*
7. *Kimerde acıvsız bu ayat, alem*
8. *İnsan iradesin şöyle sınaylar...*

VÂÇESLAV MİKROKOV'A

*O Semarkant'ta yaşıyor. Yıllardan beri
yataкта yatıyor. Hasta hâliyle yüksek okulu bitirdi.
Güzel şiirler yazıyor.
(«Literaturnaya uçöba» № 3. 1979)*

1. Kayaya mihlanan Promete gibi
2. Eziyet çekip yatıyorsun kaç yıldır döşekte.
3. Ayağına sarılan hastalık ipi,
4. Dert ile yaşıyorsun küçük köşükte.
5. Dostum, bu yenilik değildir, biliyorum,
6. Olanlar senin gibi güçlü beyler.
7. Bazen acımasız bu hayat, âlem
8. İnsan iradesini böyle sınıyorlar...

9. *Sınaylar çelikni qızğın alevde,*
 10. *Yañılıq degildir bu da sen için.*
 11. *Bar dünyaya sen yatqan şu tarçıq evde,*
 12. *Sen kibi zatlardan ala öz küçün.*

13. *Çaresiz insan yoq-çaresiz dert bar,*
 14. *İnsan ki, özüne bir melem tapa.*
 15. *Yaz keçip, yapraqlar olğanda kerbar,*
 16. *İnsan özü için altın küz yapa.*

17. *Şiiriyet derdiñe oldı bir derman,*
 18. *O-seni ölümden qurtarğın ilâc.*
 19. *İlhamlı satırlar tizilgen zaman*
 20. *Bahtlısıñ kiyenday güya altın tac.*

21. *-Yürüp toyalmadım...-dediñ. Ökünme,*
 22. *Olsa bile senden böyle baht erek.*
 23. *İnsançün yalınız ayaq degil de,*
 24. *İnsanğa evelâ büyük qalb kerek!*

25. *Kim beller seni, ayt, hasta şair dep;*
 26. *Şiirinde sağlam, saf yürek ura.*
 27. *Tendürist adımnı yuresiñ sen ep,*
 28. *Qalemiñ BAM, Nurek, KamAZlar qura.*

29. *Kimer «şairler» bir issiz, ilhamsız*
 30. *Biñlep satır tizip, qıçıra: -Basta!*
 31. *El-ayağı sağlam, yüreler ğamsız,*
 32. *Ana öyleleri kerçekten hasta!*

33. *Bağışla, ey, dostum, mevzudan çetke*
 34. *İstemey-istemey qalemim burdım.*
 35. *Çünkü men kendiñde quvamğa yetken*
 36. *Aqiqiy ve sağlam şairni kördim,*

9. Çeliği kızgın alevde sınıyorlar,
 10. Yenilik değildir bu da senin için.
 11. Bütün dünya senin yattığın şu dar evde,
 12. Kendi gücünü senin gibi insanlardan alıyor.

13. Çaresiz insan yoktur, çaresiz dert bar,
 14. İnsan ki, kendine bir merhem bulur.
 15. Yaz geçip, yapraklar olduğunda kerbar,
 16. İnsan kendi için altın güz yapar.

17. Şiir, derdine oldu bir derman,
 18. O, seni ölümden kurtaran ilâç.
 19. İlhamlı satırlar dizildiği zaman
 20. Bahtlısın giymiş gibi güya altı taç.

21. -Yaşamaya doyamadım... dedin. Pişman olma,
 22. Talih senden böyle uzak olsa bile.
 23. İnsan için yalnız ayak değil de,
 24. İnsana evvelâ büyük kalp gerek!

25. Kim zanneder seni, söyle, hasta şair diye,
 26. Şiirinde sağlam, saf yürek çarpıyor.
 27. Canlı adımla yürüyorsun sen hep,
 28. Kalemin BAM, Nurek, KamAZlar kuruyor.

29. Bazı «şairler» duygusuz, ilhamsız
 30. Binlerce satır dizip, haykırıyor: - Basta!
 31. Eli ayağı sağlam, yaşıyorlar gamsız,
 32. İşte öyleleri gerçekten hasta!

33. Bağışla, ey, dostum, mevzudan dışarı
 34. İstemeye istemeye kalemimi döndürdüm.
 35. Çünkü ben kendinde olgunluğa erişmiş
 36. Hakiki ve sağlam şairi gördüm.

37. ... Yaşaysıñ mihlanğan Prometey kibi,
38. Bilem, yüregiñni azaplar tile.
39. Şairsiñ, şairsiñ sen baht sabi!
40. Zaten, nur beresiñ şiriñ ile!

- 37.... Yaşıyorsun mihlanan Promete gibi,
38.Biliyorum, yüregini azaplar parçalıyor.
39.Şairsin, şairsin sen baht sabi!
40.Zaten, nur veriyorsun şirin ile!

LOQATACILARĞA(22)

«...umum edebiyatımızda kâde halturağa rastkeline: zayıf eserler, kitaplar derc oluna. Esaslı sebeplerge köre, «eserleri» basılmağan loqatacılar şikayetçilikke urunalar.»
(«Literaturnaya gazeta».. 28. VI. 1978.)

1. Loqatacı zatnı tutmaq yaman küçtir,
2. Olar zatı ta evelden doğma piçtir.
3. Rastkeleler olar kâde şiriyyette,
4. Em de sizden ve bizden ögde kete.
5. Olar ağız köpürtip «coşa» bile,
6. «Gül»nen «bülbul» sözlerin qoşa bile.
7. «Eser»inde savsata mevzusu - baş,
8. Basmay körçi, qa, redaktor arqadaş!
9. Donos yollar büyüklerniñ ta başına
10. Zeer qoşar elâl ötmek-aşıña.
11. Olar suda balıqtır-tutalmazsıñ,
12. «Eserlerin» çaynarsıñ-yutalmazsıñ.
13. Onlar için bir kapik şah eserler,
14. Başqa işnen oğraş, dep kestirirler.
15. Olar için edebiyat bir yalaqtır,
16. Bundan daa «qolay» elbet, bir aş yoqtır.

BEDAVACILARA

«... bütün edebiyatımızda bazen özensiz işlere rastlanıyor: zayıf eserler, kitaplar gazeteye yazılıyor, Esaslı sebeplere göre, «eserleri» basılmayan bedavacılar şikayete başvuruyorlar.»
(«Literaturnaya gazetesi».. 28. VI. 1978.)

1. Bedavacı kişiyi tutmak yaman güçtür,
2. Onların kendi ta evelden doğma piçtir.
3. Rastlıyorlar onlar bazen şiare,
4. Hem de sizden ve bizden önde gidiyor.
5. Onlar ağız köpürtüp «coşa» biliyor,
6. «Gül» ile «bülbul» sözlerini katmayı biliyor.
7. «Eser»inde savsata mevzusu, baş,
8. Basmadan gör, ne, editör arkadaş!
9. İhbar yollar büyüklerin ta başına
- 10.Zehir katar helâl ekmeğine, aşña.
- 11.Onlar suda balıktır, tutamazsın,
- 12.«Eserlerini» çiğnersin, yutalmazsın.
- 13.Onlar için bir kapik¹⁷⁰ şah eserler,
- 14.Başka işle uğraş, diye kestirirler.
- 15.Onlar için edebiyat bir yalaqtır,
- 16.Bundan daha «kolay» elbet, bir aş yoqtır.

¹⁷⁰ Kapik: (Ruşçadan) Rus parası rublenin yüzde biri. (İsmail OTAR; Kıırlılı Türk Şair ve Bilgini Bekir Sıtkı Çobanzade, İst.,1999, s.216

17. Saçma-yapma «şiiir»lerden cıyıntıq eter, 17.Saçma-yapma «şiiir»lerden derleme yapar,
18. Şaytip senden ve menden ozıp keter. 18.Öyle yapıp senden ve benden ileri gider.
19. Bir satırın istese, onğa böler, 19.Bir satırını istese, ona böler,
20. Ş y etse, neşirci çoq para töler. 20.Öyle ederse, neşirci (yayıncı) çok para öder.
21. Ne bermegen quluna, aytñ, alla? 21.Ne vermemiş kuluna, söyleyin, Allah?
22. Soyuzğa da aza olur, der: - Evalla! 22.Birliğe de aza olur, der: - Eyvallah!
23. Ana şundan soñ körüñ «istidatın» 23. İşte bundan sonra görün «istidatını» (yeteneği?)
24. Toqtamayıp «qamçılar» Parnas-atın. 24.Durmayıp «kamçılar» Parnas atını.
25. Satırları doğarlar yüzlep-biñlep, 25.Satırları doğar yüzlerce, binlerce,
26. Çaremiz yoq, dayanayıq endi diñlep. 26.Çaremiz yok, dayanalım şimdi dinleyerek.
27. Biz özümüz açqan edik oña yolını, 27.Biz kendimiz açmıştık ona yolu,
28. «Ustaz» olup bergen edik yardım qolını. 28.«Usta» olarak vermiştik yardım elini.
29. Öylelerden qurtulmaqçün bardır derman, 29.Öylelerinden kurtulmak için vardır derman,
30. Çıqsın bugün fa azım, şöyle ferman: 30.Çıksın bugün farazım (mesela), şöyle ferman:
31. -Şairlerge tölenmeycek aq-gonorar! 31.-Şairlere ödenmeyecek hak telif ücreti!
32. Biliñ, yarın aramızda olmaz olar. 32.Bilin (anlayın), yarın aramızda olmaz onlar.

YAHŞI İNSAN (23)

1. «Sağlar yaşarlar, ölgenge yazıq, 1. «Sağ olanlar yaşarlar, ölene yazık,
2. Balalar öserler, tek ölgen qaytmaz, 2. Çocuklar büyürler, sadece ölenler dönmez,
3. İç kimse dünyağa olmağan qazıq...» 3. Hiç kimse dünyaya olmamış kazık...»
4. Ah, gönül olmaqçün kim şöyle aytmaz? 4. Ah, gönül olmak için kim böyle söylemez?
5. «Ateş yaqa tek tüşken yerini», 5. «Ateş tek düştüğü yeri yakar»,
6. Bunu öz başından keçirgen biler. 6. Bunu kendi başından geçen bilir.
7. Kimdir tabut peşinden qaldı serilip, 7. Kimdir tabut peşinden kaldı serilip,
8. Bu künni hatırdan o nasıl siler? 8. O günü hatırdan o nasıl siler?

İYİ İNSAN

9. *Yürekte accı dert, közler tolu yaş,*
 10. *Aceba, şöylemi, yaşavniñ dadı?*
 11. *Vaqıtsız tiygende ecel degen taş,*
 12. *Sağlarını titrete yaşavniñ adı.*

13. *Vaqıtsız kettiñ sen, ey, yahşı insan,*
 14. *Vaqıtsız kömüldi büyük arzular.*
 15. *Seni bilmese de cümlei cian,*
 16. *Adıñni yürekte saqlaycaqlar bar.*

17. *Vaqıtsız ketti, dep dostlar yanalar,*
 18. *Demek sen kelmediñ dünyğa böten.*
 19. *Vaqıtsız öleler yahşı insanlar,*
 20. *Vaqıtsız qar yağakimerde kökten..*

DÜEL (24)

1. *«Yıkıldı o mağrur başın egiltip»,*
 2. *Rusiyeniñ suvuq qarı üstüne.*
 3. *Keçse bile nice yıl ve ay ötip,*
 4. *Şiiriyet alâ bugün öküne.*

5. *Alâ bugün Bağçasaray çeşmesi*
 6. *Öz yircısın asretinde töke yaş.*
 7. *Saf sevgili Mariyaniñ nağmesi*
 8. *Zaremaniñ yüregine ura taş.*

9. *Alâ bugün yüksek Maşuq dağında*
 10. *Yaş Lermontov qatillerini izleydir?*
 11. *Düel küni pıştav tutqan çağında*
 12. *Alçaq ve pis danteslerni közleydir?*

13. *Dünya ehli alâ bugün öküne:*
 14. *Niçün-oldı facialı o düel?*
 15. *Qaçan eser şiiriyet kökünde*
 16. *Böyle küçlü, böyle talğın, serin yel?!*

9. *Yürekte acı dert, gözler dolu yaş,*
 10. *Acaba, böyle mi, yaşamanın tadı?*
 11. *Vakıtsız değdiğinde ecel denen taş,*
 12. *Sağ olanlarını titretiyor hayatın adı.*

13. *Vakıtsız gittin sen, ey, iyi insan,*
 14. *Vakıtsız gömüldü büyük arzular.*
 15. *Seni bilmese de bütün cihan,*
 16. *Adını yürekte saklayacaklar var.*

17. *Vakıtsız gitti, diye dostlar yanıyorlar,*
 18. *Demek sen gelmedin dünyaya boşuna.*
 19. *Vakıtsız ölüyorlar iyi insanlar,*
 20. *Vakıtsız kar yağıyor bazen gökten..*

DÜELLO

1. *«Yıkıldı o mağrur başını eğip»,*
 2. *Rusya'nın soğuk karı üstüne.*
 3. *Kaç ay ve yıl geçerse geçsin,*
 4. *Şiir (nazım) hâlâ bugün üzülyüyor.*

5. *Hâlâ bugün Bahçesaray çeşmesi*
 6. *Kendi şarkıcısına hasretle döküyor yaş.*
 7. *Saf sevgili Mariya'nın nağmesi*
 8. *Zarema'nın yüregine vuruyor taş.*

9. *Hâlâ bugün yüksek Maşuq dağında*
 10. *Genç Lermontov katillerini arıyordur?*
 11. *Düello günü tabanca tuttuğu çağda*
 12. *Alçak ve pis danteslerni gözlüyordur?*

13. *Dünya ehli hâlâ bugün üzülyüyor:*
 14. *Niçin oldu o feci düello?*
 15. *Ne zaman eser nazımın kökünde*
 16. *Böyle güçlü, böyle hafif, serin yel!*

17. Bilem, daa keçecekler asırlar.

18. Yıllar yıqmaz o tiklegen «Eykel»ni.

19. Amma insan ökünç ile hatırlar

20. Olup keçken hayırsız şu düelni.

21. Tek Mihail Lermontovda ökünç yoq,

22. İntiqamnen yüregini toldurdu.

23. Ulu «Şair ölümüne» şiirinen

24. Million-million qatillerni öldürdi.

17. Biliyorum, daha nice asırlar geçecek.

18. Yıllar yıkmaz o dikilen «Heykel»i.

19. Ama insan hayıflanma ile hatırlar

20. Olup geçmiş o hayırsız düel oyu.

21. Tek Mihail Lermontov'da pişmanlık yok,

22. İntikam ile yüregini doldurdu.

23. Ulu «Şair ölümüne» şiiri ile

24. İlyonlarca katili öldürdü.

TERCİMELER

TİLENCİ (25)

M. Yu. Lermontovdan

1. Muqaddes caminiñ ögünde
2. Açlıqtan, horluqtan sararıp,
3. Qurtarmaççün canın ölümünden
4. Sadaqa tilerdi bir garip.
5. Azaplar içinde baqışi,
6. Bir loqma ötmek yerine
7. Nasıldır keçken bir kişi
8. Taş qoydı uzanğan eline.
9. Men de şay sevgiñni tiledim
10. Asrette ağıvlu közyaşnen;
11. Eñ yahşı duyğumnu bilmediñ,
12. Ömürlük aldatıp kettiñ sen!

TÜŞ (26)

1. Talmatüşte: Dağstanniñ vadiysinde
2. Köküsimde qurşun ile yata ekenim.
3. Daa buvlanıp turğan teren yara içinden
4. Tamlağan al-revan qanğa bata ekenim.
5. Yata edim şu vadiyiniñ sıcaq qumında,
6. Etrafımda yüce dağlarnıñ qaya-taşın
7. Uclarını yaqa edi al küneş mında,
8. Men de yanam, amma ölüm yuqusında başım.

TERCÜMELER

DİLENCİ

M. Yu. Lermontov'dan

1. Mukaddes caminin önünde
2. Açlıktan, horluktan sararıp,
3. Kurtarmak için canını ölümünden
4. Sadaka dilerdi bir garip.
5. Izdırap içinde bakışi,
6. Bir lokma ekmek yerine
7. Oradan geçen herhangi bir kişi
8. Taş koydu uzanan eline.
9. Ben de öyle sevgini diledim
10. Hasretle, acılı gözyaşı ile;
11. En güzel duyğumu anlamadın,
12. Ömür boyu aldattın sen!

DÜŞ (RÜYA)

1. Tam öğlen vaktinde: Dağıstan'ın vadisinde
2. Göğsümde kurşun ile yatmışım.
3. Daha kaynayan derin yara içinden
4. Damlayan al renkli akan kana batıyormuşum.
5. Yatıyordum o vadinin sıcak kumında,
6. Etrafımda yüce dağların kayası, taşı
7. Uçlarını yakıyordu al küneş mında,
8. Ben de yanıyorum, ama ölüm uyukusunda başım.

9. *Ve tüş kördim, parıldağan nurlar içinde* 9. *Ve düş gördüm, parıldayan nurlar içinde*
 10. *Tuvğan yurtta donatılğan keçki ziyafet.* 10. *Doğduğum yurtta donatılmış gece ziyafeti.*
 11. *Yaş qadınlar özarası güller içinde* 11. *Genç kadınlar kendi aralarında, güller içinde*
 12. *Men aqqımda şeñ-şeram t eteler subet.* 12. *Benim hakkımda şen şakrak ediyorlar sohbet.*
13. *Amma, olar arasında gamlı yaş soyu* 13. *Ama, onlar arasında gamlı, genç olanı*
 14. *Şeñ subetke qoşulmazdı oylarğa çomıp.* 14. *Şen sohbete katılmazdı düşüncelere dalıp.*
 15. *Allabilsin, nedir onıñ qalbinde oyu,* 15. *Allah bilir, nedir onun kalbindeki düşünce,*
 16. *Otura o yuqusırap, közlerin yumıp.* 16. *Oturuyor o uyuklayıp, gözlerini yumup.*
17. *Ve tüşünde köre emiş o da: Dağstan* 17. *Ve düşünde görüyormuş o da: Dağıstan*
 18. *Vadiysinde tanış ceset-tenniñ yatqanın;* 18. *Vadisinde, tanıdığı cesedin yattığını;*
 19. *Köküsiniñ yarasında aqa emiş qan,* 19. *Göğsünün yarasında akıyormuş qan,*
 20. *Aqqan qannıñ qara olup, suvıp qatqanın.* 20. *Akan kanın kara olup, soğuyup kaldığını.*

QANCAL (27)

1. *Sevem seni, benim çelik qancalım,*
 2. *Aydın, suvuq dostum oldıñ kesen-kes.*
 3. *İntiqaçmçün gürci seni döggendir,*
 4. *Cenkleşmekçün qayrağandır bir çerkes.*
5. *Seni maña taqdim etti dülber el,*
 6. *Hatrelik dep ayrılışuv daqkası.*
 7. *Ve ilk kere sende aqtı, qan degil,*
 8. *Asretlikniñ incileri-közyaşı.*
9. *Qara közler maña ğamlı baqqanda,*
 10. *Sırlı keder qayğısınen toldılar.*
 11. *Tıpqı seniñ çeliğini yaqqanday*
 12. *De parıld p, de aqırın soldılar.*
13. *Sen sevgime tilsiz kefil em yoldaş,*
 14. *İç deñişmem, senden örnek alırım.*
 15. *Serseriye oldıñ demir arkadaş,*
 16. *Senday, senday qaviy olup qalırım.*

HANÇER

1. *Seviyorum seni, benim çelik hançerim.*
 2. *Parlak, soğuk dostum oldun kesinlikle.*
 3. *İntikam için Gürcü seni dövmüştür,*
 4. *Savaşmak için bilemiştir bir Çerkes.*
5. *Seni bana takdim etti güzel bir el,*
 6. *Hatıra olsun diye ayrılık anında.*
 7. *Ve ilk defa sende aktı, kan değil,*
 8. *Hasretliğin incileri, gözyaşı.*
9. *Kara gözler bana gamlı baktığında,*
 10. *Sırlı keder kaygısıyla doldular.*
 11. *Tıpkı senin çeliğini yaktığı gibi*
 12. *Bazen parıldayıp bazen de yavaşça soldular.*
13. *Sen sevgime hem kefil hem yoldaşsın.*
 14. *Hiç değışmem senden örnek alırım.*
 15. *Serseriye demir arkadaş oldun.*
 16. *Senin gibi, senin gibi kuvvetli olup kalırım.*

ŞAIRNİN ÖLÜMÜ (28)

1. *Elâk oldu Şair! namus esiri*
2. *Köksünde alevli intiqam, qurşun.*
3. *Qalbini qıynadı öşekler kiri,*
4. *Yıqıldı egiltip o mağrur başın!..*
5. *Dayanıp olmadı şairane can,*
6. *Beftan elemeleri yüregin tildi,*
7. *Kibbarlarğa qarşı köterip isyan*
8. *Evelkiday paynozü... ve öldürildi!*
9. *Öldürildi!... ne acet endi ağlavlar,*
10. *Ne acet maqtavlar düğünü?*
11. *Pııldap kendini aqlavlar?*
12. *Al oldu taqdirniñ ükümi!*
13. *Siz degilmi, evvel kinli açuvnen*
14. *Cesaretli, serbest talantnı quvğan,*
15. *Eglence olaraq, oynap ateşnen,*
16. *Yangın çıxarıp ve onu boğğan?*
17. *İşte, seviniñiz... o soñki cemiy .*
18. *Azap-qıynavlarınıñ qurbanı oldu.*
19. *Söndi küneş kibi acayıp geniy,*
20. *Tantanalı çember sararıp soldı.*
21. *Suvuqqanlıq ile onıñ qatili*
22. *Şairni nişanğa aldı, necat yoq;*
23. *Tegiz ura edi bom-boş yüregi,*
24. *Qolu titremedi atılğanda oq.*
25. *Ayretli bir aldır! Uzaq-iraqтан*
26. *Yüzlerce qaçaqqa beñzegen,*
27. *Kendine baht, rütbe izlegen*
28. *O y vuznı taqdir bizge bıraqqan.*
29. *Arsızca külerdi aşşalıq ile*
30. *Oña yat bu yurtnıñ adetin, tilin;*
31. *Açuv qaynay edi o suvuq tende;*
32. *Añlap olamadı qanlı bu ande*

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

1. Helâk oldu Şair! Namus esiri,
2. Göğsünde alevli intikam kurşun.
3. Dedikoduların kiri kalbini kırdı,
4. mağrur başını eğip düştü.
5. şairane can (buna) dayanamadı.
6. İftiranın elemeleri yüreğini parçaladı,
7. Kibirliyle karşı isyan edip
8. önceki gibi bir kendisi ... ve öldürüldü!
9. Öldürüldü! Şimdi ne gerek var ağlamalara,
10. Ne gerek övgülü düğünlere?
11. Ne gerek fısıldayıp kendilerini aklamalarına?
12. Allah'ın hükmü yerine geldi.
13. Siz değil misiniz daha önce kin dolu öfkeyle,
14. Cesaretli ve hür yeteneği kovan;
15. Eğlence olarak ateşle oynayıp
16. Yangın çıkarıp onu boğan?
17. İşte sevinin... bu son toptlantım.
18. Azabının ve eziyetlerinin kurbanı oldu.
19. Güneş gibi büyük deha söndü.
20. Gösterişli çember sararıp soldu.
21. Onun katili soğukkanlılık ile
22. şairi nişan aldı, kurtuluş yok.
23. Bomboş yüreği durmadan çarpıyordu.
24. Ok atıldığında eli titremedi
25. Uzaklardan yüzlerce kaçağa benzeyen,
26. kendine baht ve rütbe arayan o kâfirin
27. takdirinin bize bırakılması,
28. hayret edici bir hâldir!
29. Arsızca ve aşapılık bir şekilde gülerdi.
30. Ona bu yurdun âdeti, dili yabancı.
31. soğuk teninde öfke kayınıyordu.
32. kanlı anda anlayamadı

33. *Kimge kötergenin hayırsız elin!..* 33. Hayırsız elini kime kaldırdığını
34. *Şair öldürildi-ve aldı qabir,* 34. kanlı anda anlayamadı.
35. *Quvetli yırлаğan angi bir* 35. Şair öldürüldü ve onu kabir aldı.
36. *Soqur küncülükniñ qurbanı olğan* 36. Kuvvetli bir şekilde şarkı söyleyen herhangi
37. *Belgisiz, sevimli alkeday kibi* 37. Bir kör kıskançlığın kurbanı olan belirsiz,
38. *Hayırsız bir elden berdi can.* 38. Sevimligibi hayırsız bir elden can verdi.
39. *Neçün ketti dostluq, tınç dünyasından,* 39. Niçin dostluk huzur dünyasından gitti,
40. *Serbest yürek ve ateşin islerin boğğan* 40. Hür yürek ve ateşin hisleri boğduğu
41. *Öşekçi kibbarlar arasında qaldı?* 41. Dedikoducu kibirliler arasında kaldı?
42. *İnsanları ta yaşlıqtan bile-bilgen soñ* 42. İnsanları ta küçüklüklerinden beri tanıdıktan
43. *Neden acep, alçaqlarğa bergen eken qol?* 43. Sonra acaba niye alçaklara el verdi(?).
44. *Boş laflarğa, yalanlarğa neçün inandı?* 44. Boş laflara, yalanlara niçin inandı?
45. *Ve evelki gülçemberin aselet alıp,* 45. Ve evvelki gülçemberin asaletini alıp
46. *Lavr üzre kiygizdiler tikenli çember:* 46. defne üzerine dikenli çember giydirdiler:
47. *Aydın sima şan-şüreti tursa da yanıp,* 47. Parlak simanın şan şöreti yanıp dursa da
48. *Onı qattı yaraladı gizli bir zeer;* 48. onu gizli bir zehir sert bir şekilde yaraladı.
49. *Alçaq caillerniñ misqılı ile.* 49. Alçak cahillerin alayı ile
50. *Zererlendi (?) oniñ soñki anleri,* 50. Onun son anları zehirlendi.
51. *Öldürildi-intiqam qaldı qalbinde* 51. Öldürüldü, intikam kaldı kalbinde
52. *Ve aldandğan ümütiniñ ğam-elemleri.* 52. Ve aldandığı ümidin gamı, elemeleri
53. *Acayip yırlarniñ sesleri tındı,* 53. Güzel şarkıların sesleri sustu,
54. *Artıq eşitilmez, yañramaz olar:* 54. Artık onlar yankılanmaz, işitilmez.
55. *Yırcı mekânına qaranlıq qondı,* 55. Şarkıcıların mekânına karanlık kondu,
56. *Oniñ ağızına müür qoydılar.* 56. Onun (şarkıcının) ağızına mühür koydular.
57. *Siz, alçaqlıq ile şüret qazanğan* 57. Siz, alçaklık ile şöhret kazanan
58. *Kibbar babaların pis evlâtları!* 58. Kibirli babaların pis evlâtları!
59. *Siz, keçmişniñ illetine bazanğan* 59. Siz, geçmişin illetine dayanan,
60. *Hor nesiller bahtı ile oynağan,* 60. Hor nesiller bahtı ile oynayan,
61. *Taht yanında açköz sürüday turğan* 61. Taht yanında açgözlü sürü gibi duran
62. *Azatlıq, Geniy ve Şan cellâtları!* 62. Hürriyet, Deha ve Şan cellâtları!
63. *Qanun kölgesinde turasız pısıp!..* 63. Kanun gölgesinde pısıp kalıyorsunuz!
64. *Qarşınızda sud, aqiqat qalalar susıp!.* 64. Karşınızda mahkeme, hakikât susup kalıyor.
65. *Amma ögünüzde tañrı sudi bar!* 65. Ama önünüzde Tanrı mahkemesi var!
66. *Deşetli üküim bar: o bekley sizni;* 66. Sizi bekleyen korkunç hüküm var

67. Altınğa satılmaycaq öyle ükümdar,
 68. O baqacaq yapmış er işiñizni:
 69. Küni kelir, amma pis beftaniñiz
 70. Bir daa qurtaralmaz cellâtlar canın,
 71. O vaqıt aqqan cemiy qara qanıñız
 72. Yuvıp olmaz Şairniñ muqaddes qanın

67. Altınla satın alınmayacak öyle bir hükümdar
 68. Yaptığınız her işe o bakacak.
 69. Ama gün gelir, pis iftiranız
 70. cellâtlardan canınızı bir daha kurtaramaz.
 71. O zaman akan bütün kara kanınız şairin
 72. Mukaddes kanını yıkayamaz!

AHLÂQSIZLIQ (29)

Abdulla Toqaydan

1. Pek forsayıp köz etivge başladıq ahlâqqa biz;
 2. Gönülde kir çoqluğundan yürmeyimiz aq yaqqa biz.
 3. Demin yüz kümüş hırsızlap kelgen bir hırsız kibi,
 4. Baqınamız çin söz aytmazdan evel er yaqqa biz.
 5. Bir söz aytmağa saranmız aqıllı fuqarege,
 6. Gül kibi söz yağdıramız paralı ahmaqqa biz.

DÖRTLİKLER

I. (30)

1. Taşday qattı olsa iradeñ,
 2. Er müşküliñ çezilir baştan.
 3. Qattılıqni alsaq da, kâde
 4. Suvuqlıqni almayıq taştan.

II.(31)

1. Ayt, taştan da suvuq ne bar, ne?
 2. O evelde şay suvuq olğan.
 3. Lâkin, eyat... İlk insan kene.
 4. Ateşini şu taştan alğan...

AHLÂKSIZLIK

Abdulla Tokay'dan

1. Pek tepeden bakıp ahlâkı gözetlemeye başladık biz,
 2. Gönülde kir çokluğundan hakkın tarafına yürümüyoruz biz
 3. Biraz önce yüz gümüş çalıp gelen bir hırsız gibi
 4. Gerçek söz söylemeden önce her tarafa bakınıyoruz biz.
 5. Akıllı fukaraya bir söz söylemeyi sakınıyoruz,
 6. Paralı ahmağa gül gibi söz yağdırıyoruz biz.

DÖRTLÜKLER

I.

1. İraden taş gibi sert olsa da
 2. her müşkülün baştan çizilir.
 3. Taşın sertliğini alsak da, bazen
 4. Soğukluğunu almayalım.

II.

1. Söyle, onun gibi önceden öyle soğuk olan
 2. Taştan daha soğuk ne var, ne?
 3. Lâkin , heyhat... İlk insan yine
 4. Ateşini u taştan almış...

III.(32)

1. *Taşnı-taşqa ursalar epkin-*
2. *Ateş çıqa, dülberim, ateş.*
3. *Yüregimiz qavuşsa bir kün,*
4. *İlle doğar biz için küneş.*

III.

1. Taşı taşa vursalar şiddetli
2. ateş çıkar, güzelim, ateş.
3. Bir gün yüreğimiz kavuşursa,
4. bizim için mutlaka doğar güneş.

IV.(33)

1. *Bir çımtım toz-topraq ketirdik Aydan.*
2. *Nice yıl miy yordu insan şu işçün.*
3. *İnsanğa keldimi ondan bir fayda?*
4. *Bilmeyim. Lâkin o, sınay ep küçün*

1. Ay'dan bir tutam toz toprak getirdik.
2. İnsanlar bu iş için kaç yıl beynini yordu.
3. İnsanlara ondan bir fayda geldi mi?
4. Bilmiyorum. Lâkin o, hep gücünü sınıyor.

V.(34)

1. *Nice ay ilamsız yaşadım, dostlar,*
2. *Nice ay ilamsız almadım qalem.*
3. *Nice ay ilamsız yaşadım, dostlar,*
4. *Nice fena şiiirden qurtuldu alem!*

1. Dostlarım aylarca ilhamsız yaşadım,
2. aylarca ilhamsız kalemimi (elime) almadım.
3. Dostlarım aylarca ilhamsız yaşadım,
4. Ne kadar kötü şiiirden kurtuldu âlem.

VI.(35)

1. *Qdırmañız belgisiz soldat qabirin,*
2. *O yaşay er künki ömürimizde.*
3. *Yüz biñmi, millionmı, adsız er birin*
4. *Qabiri bizim- saf yüregimizde.*

1. Tanınmayan asker kabrini aramayın;
2. O, her zamanki hayatımızda yaşar.
3. Yüz binlerce, milyonlarca adsız herbirinin
4. Kabri, bizim saf yüreğimizde.

VII.(36)

1. *Büyük şair edi ve büyük insan,*
2. *Ölümi de oldı büyük bir ibret.*
3. *Sebebi şudur ki, qaviy edi iman,*
4. *Qaviy edi onda sevgi ve nefret!*

1. Büyük şair ve büyük bir insandı,
2. Ölümü de büyük bir ibret oldu.
3. Sebebi şudur ki; onda iman,
4. sevgi ve nefret sağladı..

VIII.(37)

1. *Künci şair-küçsüz şairdir,*
2. *Şiiriyet meydanı küçlüler için.*
3. *Küçlüni özüñden etmesen ayırdı,*
4. *Bir satır doğurmay ölgeniñ hayırdır.*

1. Kıskanç şair, güçsüz şairdir;
2. Şiir dünyasında meydan güçlüler içindir.
3. Güçlüyü kendinden ayırt etmezsen,
4. Bir satır yazmadan ölmen hayırdır.

IX.(38)

1. Kimerde şay ola: aqıl bar-is yoq,	1. Bazen şöyle olur: Akıl var, his yok.
2. Kimerde şay ola: derdiñ bar-ses yoq.	2. Bazen şöyle olur: Derdin var, ses yok.
3. Bularniñ manası şöyledir, qardaşım;	3. Bunların manası şöyledir kardeşim:
4. Yelkeñde başıñ bar-yaraşqan fes yoq...	4. Omuzunda başın var, ona yakışan fes yok...

SEKİZLİKLER

1 (39)

1. Bu gece yastıq qoyma maña yanıñda,
2. Bu gece unut sıcak nefesimni.
3. Bu gece başqası bar benim añımda,
4. Bu gece istemeyim atta sesiñni.
5. Bu gece özüñe olsun yumşaq töşegiñ
6. Bu gece darılma, sarılma boynuma.
7. Bu gece eşqiña bir şiir töşeyim!
8. Bu gece kirmektem İlham qoynuna!

*** 2 (40)

1. Belki asırlarnen devir keçken soñ,
2. İnsan boşluqlarını «suvday içken» soñ,
3. (Sögmeñ meni pessimistlikte)
4. Belki derler: Ayat yoq kökte!
5. Amma kene toqtamaz İnsan
6. Yükseklikke intılır yürek.
7. Ana-Yerde o şöyle doğğan:
8. İnsanlarğa yükseklik kerek

*** 3 (41)

Kerem der ki, bu dünyada
Üç nesneden qorqarım:
Bir ayrılık, bir yoqsuzluq, bir ölüm...
{Halq yırıtı}

1. Dünyada çeşit soy belâlar çoqtır,
2. Belâlar belâsı elbet, «üç nesne»,

SEKİZLİKLER

1. Bu gece yastık koyma bana yanında,
2. bu gece unut sıcak nefesimi.
3. Bu gece başkası var aklımda,
4. Hatta bu gece istemiyorum sesini.
5. Bu gece yumuşak yatağın senin olsun;
6. Bu ge darılma, sarılma boynuma.
7. Bu gece aşkın için bir şiir yazayım!
8. Bu gece girmekteyim ilhamın koynuna!

1. Belki asırlarca dönem geçtikten,
2. insan boşluklarını “su gibi içtikten” sonra,
3. (Sögmeñ meni pessimistlikte),
4. Belki hayat yok gökte, derler.
5. Ama yine durmaz insan,
6. Yüksekğe atılır yürek.
7. İşte, yeryüzünde o böyle doğmuş:
8. İnsanlığa yükseklik gerek.

Kerem der ki, bu dünyada
Üç şeyden korkarım:
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm...
(Halk yırıtı)

1. Dünyada sebebi çeşitli belâlar çoktur,
2. Belâların en kötüsü elbette “üç nesne”dir.

3. <i>Belâlar ola ki, iç çare yoqtur,</i>	3. Bazı belâlar var ki, hiç çaresi yoktur,
4. <i>Qıçqırsañ bile sen bar küç, bar sesnen.</i>	4. Sen var gücünle ve sesinle haykırsan bile.
5. <i>Ah, Kerem! Qorquzma sen «üç nesnenen»,</i>	5. Ah Kerem! Sen “üç nesne ile” korkutma,
6. <i>Eyisi ber maña tükenmez alev,</i>	6. İyisi mi bana tükenmez alev ver.
7. <i>Yanaraq, öleyim ateşli sesnen.</i>	7. Yanarak öleyim ateşli ses ile;
8. <i>Ayrılıq, yoqsuzluq körmesin alem.</i>	8. Ayrılık, yoksulluk, görmesin âlem.

*** 4 (42)

1. *Ölüm ister edi olâr bir-birine,*
2. *Nice yıl yaşadılar bir-birin körmey.*
3. *Unuttılar atta yüz-bet sımasın,*
4. *Şöyle qartaydılar sağ esen, ölmey.*

5. *Qış küni (ey, taqdir) tayğaq edi yol,*
6. *Eki qart rastkeldi, birisi taydı...*
7. *Digeri qol tutup, dedi: Muqayt ol!*
8. *Ve şu an: Çoq sağ ol! cevabın aldı.*

*** 5(43)

1. *Moabit türmesinde şiir yazdı Calil,*
2. *Ölgence yırladı şeñ Irgat Qadır.*
3. *Şairler ölümü-yaşavğa delil:*
4. *Şairler yalnız yeñişke qadır.*

5. *Şairler yüregin delse de düşman,*
6. *Onıñ ateşin söndürüp olmadı.*
7. *Devletler sınıрын keçse de düşman,*
8. *Şiiriyet sınıрын keçip olmadı.*

*** 6 (44)

1. *Gür otaydı keçken cenkniñ qanlı yolları,*
2. *Şu yollarda millionlarnen bar qabir-şeyt.*
3. *Otaymadı kurbanlarnıñ şanlı yolları,*
4. *Er bir qabir benim için ölmez bir beyit.*

1. Onlar birbirine ölüm isterdi,
2. Yıllardır birbirini görmeden yaşadı.
3. Hatta birbirlerinin yüzlerini, simalarını unuttular;
4. Böyle sağ salım, ölmeden yaşadılar.

5. Takdir-i İlâhidir ki bir kış günü kaygandı yol,
6. İki ihtiyar karşılaştı. Birisi kaydı...
7. Diğer yardım edip, dikkatli ol, dedi;
8. Ve o anda, çok sağol, cevabını aldı.

1. Calil, Moabit'in hapishanesinde şiir yazdı,
2. Şen Irgat Kadir ölene kadar şarkı söyledi.
3. Şairlerin ölümü, yaşamaya delildir;
4. Şairler yalnızca yenemeye kadirdir.

5. Düşman, şairlerin yüreğini delse,
6. Onun ateşini söndüremedi.
7. Düşman, devletlerin sınırını geçse de
8. Şiir dünyasının sınırını geçemedi.

1. Çok otlandı geçen savaşın kanlı yolları.
2. O yollarda milyonlarca şehidin kabri var.
3. Otlanmadı kurbanların şanlı yolları,
4. Her bir kabir benim için ölmez bir beyittir.

5. Yurt başına musibetli künler tüşkende,	5. Memleketin başına musibetli günler geldiliğnde,
6. Halq qalbini teprendirgen yeller eseler.	6. Halkın kalbini canlandıran yeller eser.
7. Tıpqı şöyle bir beyitçik yaratsam men de:	7. Tıpkı öyle bir beyit yazsam ben de,
8. Razi edim soñra maña şair deseler.	8. Razıyım sonra bana şair desinler.

*** 7(45)

1. Deyler ki:-Maşalla, baba oğludur,
2. Bir vaqıt babasın sözünden çıqmaz.
3. Evlâdıñ şay olsa, ebet, oğurdır,
4. Böyleler, ölse de, ailesin yıqmaz.

1. Diyorlar ki, maşallah babasının oğludur,
2. Hiçbir zaman babasının sözünden çıkmaz.
3. Evlâdın öyle olursa elbette uğurdur,
4. Böyleleri ölse de ailesini yıkmaz.

5. Baba! dedi bir kün oğul açuvnen,
6. Yeter, yaşamayım artıq apaynen!
7. Sus deyim, pezevenk! Tıpqı şay oynen
8. Anañnen otuz yıl yaşayım da men!

5. Baba, dedi bir gün oğlan öfkeyle,
6. “Yeter, artık hanımımınla yaşamayacağım” dedi.
7. “Sus diyorum, pezevenk! Aynı senin düşüncelerinle
8. Annenle otuz yıldır yaşıyorum, ben”

*** 8 (46)

1. Yaşamaqтан tüñüldim bugün,
2. Yüregimni eziyet sıqtı.
3. Hayır ola, dersinüz, neçün?
4. Dost bellegenim düşmanım çıqtı.

1. Bugün yaşamaktan bezdim,
2. yüreğimi sıkıntılar bunalttı.
3. Hayır olsun, niçin (bu sıkıntı) dersiniz.
4. Dost bildiklerim düşman çıktı.

5. Yaşayım. Kim bar ya, ğamsız ve dertsiz?
6. Kene bu ayatnıñ azabın çekem.
7. Hayır, canım, daa ne? dersiz,
8. Düşman bellegenim çin dostum eken.

1. Yaşıyorum, kim var ki gamsız, dertsiz?
2. Gene bu hayatın ıstırabını çekiyorum.
3. “Hayır, canım, daha ne?” diyorsunuz.
4. Düşman bildiğim, gerçek dostummuş.

*** 9 (47)

1. Eyilik kösterse elâl bir evlât
2. Maqtavnen añalar ana-babasın,
3. Eger de olsa o arsız ve bedat
4. Qarğaylar atta ki, allasın

1. Helâl bir evlât iyilik gösterirse
2. Annesini, babasını övgüyle anarlar.
3. Eğer o, arsız ve bedat olursa,
4. Ona ve hatta Allah’a, beddua ederler.

9. Satırlarım maña evlâttır, qandaş,
10. Kelişiksiz kimerde boyu ve eni...
11. Bunuñçün, redaktor arqadaş,
12. Şiirimni degi de, baltala meni!

5. Satırlarım bana, evâttır, kandaştır.
6. Bazen (onların) boyu ve eni uygunsuzsuz
7. Redaktör arkadaş, bunun için
8. Şiirimi değil de beni baltala

*** 10 (48)

(Krilovğa taqlid)

1. Kene rastkeldiler Qarğa ve Tilki.
2. Kene Qarğa ağızında bir parça penir.
3. (Elbet bu körüşüv degildir ilki)
4. Dey Tilki:-Va-a-y! Körgenim nedir!
5. Sağındım sesiñni, yırlasa, canım,
6. Quşlar suqlanır bir kere deseñ «qar-r»
7. Penirni qanatı túbüne alıp,
8. Qarğa dey: Yırlarım! Çoqmı gonorar?

*** 11 (49)

1. Dağdan da yahşı, ayt ne ola bilir?
2. Dağdan da, yahşı yalnız dağdır!
3. İnsan bu dağlardan ne ala bilir?
4. Dağların bağrında mucize bardır!
5. Mına bu ekisi: Şiiriyet-Emek!
6. Dediñ sen lâle ve maden uzatıp,
7. Baht edi benimçün dağıña kelmek,
8. Qarşımda güya sen ediñ Gamzatov.

***12 (50)

1. Kimsege eyilik yapqanın bilmeyim,
2. Ters mezep ve hunzır olaraq yaşadı.
3. (Ey, rabbim, afu et, ölgenni külmeyim),
4. Qaç def insanniñ aqqını aşadı.
5. Maalleniñ qart-yaşı-episi keldiler,
6. Cenaze qılındı ve soñki sualge:
7. Yahşı edi, canına bir rahmet! dediler.
8. ...Onıñ tek bir kere aqqını yediler.

(Krilov'a nazire)

1. Gene Karga ve Tilki (birbirine) rast gelirler.
2. Gene Karga'nın ağızında bir parça peynir.
3. Elbette bu birlerini ilk görüşü degildir.
4. Tilki, "Vayy, ne er görüyorum!" der.
5. Sesini özledim; şarkı söylese, canım,
6. Bir kere "gak gak" desen, kuşlar sana özenir.
7. Karga, peyniri kanadının altına alıp,
8. "Söylerim, bedeli çok mu?" der.

1. Dağdan daha güzel, söyle ne olabilir?
2. Dağdan da güzel yalnız dağdır!
3. İnsan bu dağlardan ne alabilir?
4. Dağların bağrında mucize vardır.
5. İşte bu ikisi "Şiir dünyası ve Emek".
6. Dedin, sen lâle ve maden uzatıp
7. Bahtı benim için dağına gelmek,
8. Karşımda sanki sendin, Gamzatov.

1. Kimseye iyilik yaptığımı bilmem,
2. Farklı mezheptendi ve domuz olarak yaşadı.
3. Ey Rabbim, affet beni, öldüğüne gülmeyeyim.
4. Kaç kere kul hakkı yedi.
9. Mahallenin genci yaşlısı, hepsi geldi.
10. Cenaze namazı kılındı ve son soruya cevaben;
11. "İyi insandı, Allah rahmet eylesin!", dediler.
12. Onun hakkını sadece bir kere yediler.

*** 13 (51)

1. Yanıqniñ episi yanıqtır, elbet,
2. Birimizde eksik, birimizde çoq,
3. Beterini körüp, deyler, şükür et,
4. Kimisinde ise iç bir yanıq yoq.
5. Suqlanmam yanıqni bilmegenlerge,
6. Olarğa derdimni asla bildirmem.
7. Qalsın yanıqlarım özümnen birge,
8. Eyisi, özümnen kirsinler yerge

1. Acının hepsi acıdır, elbet,
2. Birimizde az, birimizde çok,
3. Beterini görüp, diyorlar, şükret,
4. Kimisinde ise acı hiç yok.
5. Acıyı bilmeyenlere imrenmem,
6. Onlara derdimi asla belli etmem.
7. Kalsın acılarım benimle birlikte,
8. İyisi toprağa girsinle benimle.

*** 14 (52)

1. Ne hucur eken bu dünyanıñ işi:
2. Zevqlanalar şahsını kökke köterip.
3. Yıqılıp, qırılğan soñ ağızında tişi,
4. Oña şay kerek edi! - deyler kögerip
5. Ey talih! Qoru meni böyle qısmetten;
6. Küçüme degerli olsun er işim.
7. Ve kıymet kesilsin küçüme, nisbeten
8. Vakıtsız kırılmasın ağızımda tişim...

1. Ne tuhafmış, bu dünyanın işi:
2. Gönül eğlendiriyorlar insanı göğe yükseltip.
3. Yıkılıp kırıldıktan sonra ağızında dişi,
4. “Ona böylesi gerekiyordu!” diyorlar,
5. Ey talih, koru beni böyle kısmetten,
6. Gücüm kadar değerli olsun, her işim.
7. Ve gücüme kıymet biçilsin, nisbeten
8. Vakitsiz kırılmasın ağızımda dişim.

*** 15 (53)

(Aqbardağ kitabındaki “Güzel Yarem” şiiriyle aynı)

*** 16 (54)

(Aqbardağ kitabındaki “İnanmaysın” şiiriyle aynı)

*** 17 (55)

(Aqbardağ kitabında “Yüregiñe tapmaz edim yol” şiiriyle aynı)

*** 18 (56)

(Aqbardağ kitabında “Yoq Tiz Çökemem
Karşında Dülber” şiiriyle aynı)

*** 19 (57)

Aqbardağ kitabında “Asret” şiiriyle aynı

*** 20 (58)

(Aqbardağ kitabında “Sevgini Sen Çoq
Yazasın, ayt ne için?” şiiriyle aynı)

ĞAZELLER

AŞIQ ÜMER (59)

(Duyğularım ile aynı)

GAZELLER

ÂŞIK ÖMER

EY-VAH! (60)

EYVAH!

1. *Hucur alğa tüşe eken dünyada insan, ey-vah!*

1. Tuhaf durumlara düşüyormuş insan, eyvah;

2. *Men özümni coydım bugün güzelim inan, ey-vah!*

2. Ben kendimi kaybettim bugün güzelim, eyvah!

3. *Közüm körmey, til aylanmay, tenim suvuqtaş kibi,*

3. Gözüm görmüyor, dilim dönmüyor, vücudum

4. *Añladım men: sen ekensiñ boynumnu urğan, ey-
vah!*

soğuk taş gibi;

4. Anladım ben, senmişsin boynumu bükən,

eyvah!

5. *Ne özüm bar, ne sözüm bar, ne alevli is-duyğum,*

5. Ben kendimde değilim, ne sözüm var, ne ateşli duyularım.

6. *Bu alımnı körgenler dey; Bayğuş çıldırğan,*

6. Bu hâlimi görenler diyor; “Baykuş çıldırmış,

ey-vah!

eyvah!”

7. *Men yüzümni coydım, coydım; oldım deli-divane,*

7. Ben yüzümü kaybettim, kaybettim, deli divane oldum.

8. *Hastalığım, derdime bardır bir derman, ey-vah!*

8. Hastalığıma, derdime vardır bir çare eyvah!

9. *Onı faqat özüm bilem, adamlar qaydan bilsinler*

9. Derdimi ben biliyorum ama başkaları sende

10. *Yoqluğımı sende şefqat, meramet, iman,*

şevkatin,

ey-vah!

10. Merhametin imanın olmadığını nereden bilsin,

eyvah!

QABAATIM NE MENİM? (61)**KABAHATİM NE BENİM?**

1. *Alımni çoq harap ettiñ, qabaatım ne benim* 1. Hâlimi harap ettin, kabahatim ne benim?
2. *Ahrı yaş canıma yettiñ, qabaatım ne benim?* 2. Sonunda genç yaşında canıma yettin, kabahatim ne benim?
3. *Qismet olmadı kendime qafesiñni açmağa,* 3. Kısmet olmadı bana gönlüne girmek;
4. *Qafeste quş kibi bittim, qabaatım ne benim?* 4. Kafesteki kuş gibi bittim, kabahatim ne benim?
5. *Sabır tübü-sarı altın, degenlerge inanmam,* 5. Sabrın sonu sabrın sonu selamettir, diyenlere inanmam;
6. *Sabır azapların çektim, qabaatım ne benim?* 6. Sabir için ıstırap çetim, kabahatim ne benim?
7. *Kerem kibi bulamadım «Er nesnege bir çare»,* 7. Kerem gibi, “Her şeye bir çare” bulamadım,
8. *Çaresiz bir dertke yektiñ, qabaatım ne benim?* 8. Çaresiz bir derde kattın, kabahatim ne benim?
9. *Seniñ için feda olğan şu taliysiz göñlüme* 9. Senin için feda olan şu talihsiz gönlüme
10. *Asret urluqların ektiñ, qabaatım ne benim?* 10. Hasret tohumları ektin, kabahatim ne benim?
11. *Bu dünyada yaşay edim sevgi nedir bilmeyip,* 11. Bu dünyada sevgi nedir bilmeyerek yaşıyordum;
12. *Ateşlerge taşlap kettiñ, qabaatım ne benim?* 12. Ateşlere bırakıp gittin, kabahatim ne benim?
13. *Soñ nefeste añlat, güzel, açıq eken közlerim,* 13. Son nefeste gözlerim açıkken anlat, güzel;
14. *Şakir cevap bekler: ne ettim, qabaatım ne benim?* 14. Şakir cevap bekler: “ne yaptım, kabahatim ne benim?”

ÇAĞIRIÑIZ MAHBUBEMNİ (62)**ÇAĞIRIN MAHBUBEMİ**

1. *Beriñiz elime, dostlar, çaldığım tek sazım olsun!* 1. Verin elime, dostlar, çaldığım sadece sazım olsun;
2. *Mahbubeme toyalmadım, barsın, şöyle yazım olsun* 2. Mahbubeme doyamadım, varsın, böyle kaderim olsun!
3. *Men oña şeñ yırlar tizdim, o ğayrıya külip baqtı,* 3. Ben ona neşeli şarkılar yazdım; o, başkalarına gülüp baktı.
4. *Ömrüm boyu yazdığım tek endi ğamlı nazım olsun!* 4. Ömür boyu yazdığım tek gamlı nazım bu olsun şimdi.
5. *Subhi saba em şebu-ruz* onu oylap fiğan çektim,* 5. Subhi sabah ve sabah akşam onu düşünüp figan ettim.

6. *Barsın, o da vefasızın yüreğine azm olsun!* 6. Varsın o da vefasızın yüreğine azm olsun!
7. *Bahtsızlığım iç oylamam, sevgenimçün bahtlıdırım,* 7. Bahtsızlığımı hiç düşünmem, sevdiğim için bahtlıyım.
8. *Kendim gibi aşıklara dünya cennet-acem olsun!* 8. Kendim gibi âşıklara dünya, acem cenneti olsun!
9. *Cesedimni kötergende, çağırınız mahbubemni,* 9. Cenazemi kaldırırken, Mahbubemi çağırın.
10. *Söyleñ, Şakir seni bekley, kelsin, cenazemni qılsın!* 10. Söyleyin, “Şakir seni bekliyor, gelsin, cenaze namazımı kılsın.
- *gece-gündüz

OLMASAÑ (63)

...Yanmaz edim, yandırıcı olmasañ.

A. Toqay

1. *Söner edim men de çoqtan, yandırıcı olmasañ,* 1. Sönerdim ben de çoktan, yandırıcı olmasan;
2. *«Ölüm yoq!» dep saf sevgiñni añdırıcı olmasañ!* 2. “ölüm yok” diye saf sevgini hatırlatıcı olmasan!
3. *Bu dünyada yaşavdan da accı şey yoq, der edim,* 3. Bu dünyada yaşamaktan daha acı bir şey yok, derdim;
4. *Tatlı isler deryasına daldırıcı olmasañ!* 4. Tatlı duygular deryasına daldırıcı olmasan!
5. *Doğğanıma peşman etip qolumni silter edim,* 5. Doğduğuma pişman edip elimi sallardım,
6. *Sen meni ohşap aşqımnı qandırıcı olmasañ!* 6. Sen beni okşayıp aşkıma kandırıcı olmasan!
7. *Köküsiñde yanıqlarıñ qalır edi özüñnen,* 7. Göğsünde acıların kalırdı seninle;
8. *Men kibi sevda dertlige aldırıcı olmasañ!* 8. benim gibi sevda derdine aldanır olmasan!
9. *Tizilmezdi bu satırlar, olmaz edi kedayıñ,* 9. Dizilmezdi bu satırlar, olmazdı âşığıñ;
10. *Dal-fidan boy endamıñni sardırıcı olmasañ!* 10. Dal gibi, fidan gibi boyun endamını sarmış olmasan!
11. *Misli şemsi* yüz-közüñe baqar edim toymayıñ!* 11. Misli güneş gibi yüzüne, gözüne doymadan bakardım;
12. *Közlerimni qamaştırıp taldırıcı olmasañ!* 12. Gözlerimi kamaştırıp daldırıcı olmasan!
13. *Bu dünyanıñ lezetinden añlamazdım bir mana!* 13. Bu dünyanın lezzetinden anlamazdım bir mânâ;
14. *Sen ömürni-sevgi dee sandırıcı olma añ!* 14. Sen ömrünü sevgi diye zannetmiş olmasan!
15. *Toqay kibi keter edim ağlap-ağlap dünyadan,* 15. Tukay gibi giderdim ağlaya ağlaya dünyadan;
16. *Biñ bir ümüt ile özüñ qaldırıcı olmasañ!* 16. Bin bir ümit ile kendin ikna edici olmasan!

OLMASAÑ

...Yanmaz edim, yandırıcı olmasañ.

A. Toqay

*güneş

NİÇÜN? (64)

Duyğularım Kitabındaki *Ğazeller IV* İle Aynı

KÖRDİM SENİ BAAR FASLI (65)

Duyğularım Kitabındaki *Ğazeller V* İle Aynı

SENİN İLE KETTİ QALBİM (66)

Duyğularım Kitabındaki *Ğazeller I* İle Aynı

MENDİRİM (67)

Duyğularım Kitabındaki *Ğazeller III* İle Aynı

BELLEYİM (68)

Duyğularım Kitabındaki *Ğazeller VI* İle Aynı

NE OLĞAN? (69)

Duyğularım kitabındaki "Gazel" şiiriyle aynı

POEMALAR

SEVGİ ALEVİ

MUQADDEME (70)

1. *Küneş aqrın başın qoydı*
2. *Qırniñ tizine.*
3. *Balqıldadı yıldızlarnıñ*
4. *Arasında ay.*
5. *Salqın aqşam kümüş saçın*
6. *Cayıp bezene,*
7. *Nazlı-nazlı bezene o*
8. *Yaş bir kelinday.*
9. *...Der maali olsa bile*
10. *Geceniñ endi,*
11. *Ne yerdedir söyletmekte*

POEMALAR

SEVGİ ALEVİ

MUKADDİME

1. Güneş, yavaşça başını koydu
2. kırın dizlerine
3. Parıldadı yıldızların
4. Arasında ay.
5. Serin akşam, gümüş saçını
6. serip süsleniyor,
7. nazlı nazlı süsleniyor o,
8. Genç bir gelin gibi.
9. bir vakti olsa bile,
10. Gecenin şimdi,
11. herhangi bir yerde çalmaktadır,

12. *Birev qavalın.*
13. *İñley-iñley qaval sesi*
14. *Yaylâğa endi,*
15. *Kim eken o, qaval çalıp*
16. *Küsken zavallı?*
17. *Bulutlarday dolanalar*
18. *Raatsız oylarım.*
19. *Em diñleyim, em kezem men*
20. *Yaylâ boyların.*
21. *Keçtim yaylâ, keçtim qurlar,*
22. *Barıp tapqance,*
23. *O qavalnı söylendirgen*
24. *Qırıq yürekni.*
25. *Kelip çöktim yançığına*
26. *Ve tañ atqance,*
27. *Köz ögümden keçti ötmış*
28. *Kördim erekni...*
29. *Söyley qaval qart çobannıñ*
30. *Qatqan elinde*
31. *Mavı alev olup yanğan*
32. *Sevgi qıssasın.*
33. *Buharaniñ keñ çölünde*
34. *Diñleyim men de*
35. *Duk-duk urğan yüregimni*
36. *Zar-zornen basıp.*
37. *Bu qıssanı diñley kökte*
38. *Parıldağan ay,*
39. *Diñley Çolpan, diñley qır, çöl,*
40. *Diñley bar alem.*
41. *Bu qıssanıñ er yırını*
42. *Men de qaldırmay*
43. *Em diñleyim, em yazam men*
44. *Elimde ..qalem...*
12. *Birisi kavalını*
13. *Kaval sesi inleye inleye*
14. *Yaylaya indi.*
15. *Kimmiş o kaval çalıp*
16. *Küsen zavallı?*
17. *Bulutlar gibi dolanıyorlar,*
18. *Huzursuz düşüncelerim.*
19. *Ben hem dinliyorum hem de geziyorum,*
20. *Yayla boylarını.*
21. *Geçtim yaylalar, geçtim kırlar,*
22. *Varıp bulana kadar,*
23. *kavalı çalan*
24. *Kırık yüreği.*
25. *Gelip çöktüm yanına,*
26. *Ve tan atana kadar*
27. *Gözümün önünden geçti geçmiş,*
28. *Gördüm uzağı.*
29. *Anlatıyor kaval, ihtiyar çobanın*
30. *Sertleşmiş elinde*
31. *mavi alev olup yanan*
32. *sevgi kıssasını.*
33. *Buhara'nın geniş çölünde*
34. *Dinliyorum ben de*
35. *Küt küt atan yüregimi*
36. *Güçlkle bastırıp.*
37. *Bu kıssayı dinliyor gökte*
38. *Parlayan ay,*
39. *Dinliyor Çolpan, dinliyor kır, çöl,*
40. *Dinliyor bütün âlem.*
41. *Bu kıssanın her şarkısını*
42. *Ben de bırakmadan*
43. *Hem dinliyorum hem yazıyorum*
44. *Elimde ... kalem...*

BİRİNCİ YIR (71)

1. Selbi kibi boyu bar edi,
2. Omuzları şu yaylâday keñ,
3. Sürüsine otlaq tar edi,
4. Goñlü alçaq, tabiatı şeñ.
5. Çıqar edi, sürü qoyunen
6. Otlqlarğa o, tañ atmazdan.
7. Körünürdi fidan boyunen
8. Tañ bekçisi-Çolpan batmazdan.
9. Irğağını alıp eline
10. Sürüsini aydap keterdi.
11. Qızdırmaçın baylap beline
12. Yaylâsına barıp yeterdi.
13. Sırdaş edi oña yaylâsı,
14. Sırdaş edi qırlar, otlaqlar.
15. Sırdaş edi evi -çaylâsı
16. Em de özü bilgen çoqraqqlar.
17. Çoban Nadir adın berdiler
18. Köyde oña yaşı ve qartı.
19. Emeğiçün sever ediler,
20. Berip ötmek ve urba-cartı.
21. Soy-uruvsız öksüz bir çoban,
22. Irğağından başqa şeyi yoq.
23. Yatsa, töşey túbüne toban,
24. Siyrek ola onıñ qarnı toq.
25. Namus ile çin hizmetiçün
26. Köy halqından ürmet qazandı.
27. Çobanlıqqa berdi can-küçün,
28. Şu işine daim bazandı.

BİRİNCİ ŞARKI

1. Selvi gibi boyu vardı,
2. Omuzları şu yayla gibi genişti.
3. Sürüsüne otlak dardı,
4. Alçak gönüllü ve neşeli bir tabiatı vardı.
5. Çıkardı, sürü koyunuyla
6. Otlaklara tan atmadan önce.
7. Görünürdü önce fidan boyuyla
8. Tan bekçisi Çolpan batmadan önce.
9. Kancasını eline alıp
10. Sürüsünü sürüp giderdi.
11. Kızdırmaç bağlayıp beline,
12. Yaylasına gidip yetişirdi.
13. Sırdaştı, ona yaylası,
14. Sırdaştı kırlar, otlaqlar.
15. Sırdaştı, ona evi, çadırı
16. Hem de kendinin bildiği kaynaklar.
17. Çoban Nadir adını verdiler.
18. Köyde ona gençler ve yaşlılar.
19. Emeği için severdiler,
20. Vererek ekmek, giysi ve eski eşyalar,
21. Soyı sopu bilinmeyen öksüz bir çoban,
22. Çengelinden başka bir şeyi yok.
23. Yatsa, yatağının altında saman var;
24. Nadiren de olsa onun karnı tok oluyor.
25. Namusu ve düzgün hizmeti için
26. Köy halkının gözünde hürmet kazandı.
27. Çobanlığa verdi bütün gücünü,
28. Bu işine daima dört elle sarılmış.

29. Gece bile, aydap qaytmazdan,
 30. Sürüsini baqar edi o.
 31. Köyge qayıp raat yatmazdan
 32. Çölde ateş yaqar edi o.

33. Sever edi ateş başında
 34. Öz-özünce hayal sürmekni.
 35. İster edi ateş başında
 36. Kelecegin, bahtın körmekni.

EKİNCİ YIR (72)

1. Aylar keçti, seneler keçti,
2. Yaş qoşuldı onıñ yaşına.
3. Çoqraqlardan tatlı suv içti,
4. Tizin qoyıp qattı taşına...
5. Er çobanğa adet olğanday,
6. Qaval çalır ve yırlar edi.
7. Coşıp-coşıp qaval çalğanda,
8. Yüregine qafes tar edi.
9. Yırlağanda, o yırlağanda
10. Yüreklerini bayıltır edi.
11. Yaylâ, çölni şay sırlağanda
12. Er bir qalbni cılıtır edi.
13. Muñlı-muñlı yırlasa kâde
14. Talğın-talğın hoş yelçik ese.
15. Yırı, özü kibi, pak-sade,
16. Nadir sesi yürekni eze..
17. Aylar keçti, keçti mevsimler:
18. De yeşerdi, de küydi kırlar.
19. Kimler ketti ve keldi kimler,
20. De muñ, de şeñ ayıldı yırlar.

29. Gece bile sürüyü sürüp dönmeden önce
 30. sürüsüne bakardı o.
 31. Köye dönüp huzurla yatmadan önce
 32. Çölde ateş yakardı o.

33. Severdi ateş başında,
 34. Kendi kendine hâyal kurmayı.
 35. İsterdi ateş başında
 36. Geleceğini, bahtını görmeyi.

İKİNCİ ŞARKI

1. Aylar geçti, seneler geçti,
2. Yaşlar eklendi onun yaşına.
3. Kaynakalardan tatlı su içti,
4. Dizini koyup taşına kattı.
5. Her çobanın âdeti olduğu gibi
6. Kaval çalar ve şarkı söylerdi.
7. Coşup coşup kavalını çalarken
8. Yüreğine göğüs kafesi dar gelirdi.
9. Şarkı söylerken o şarkı söylerken
10. Yürekleri mest ederdi.
11. Yayla ve kırları böyle sır ederken
12. Her bir kalbi yumuşatırdı.
13. Dertli dertli söylese de bazen,
14. Hafif hafif hoş bir rüzgâr eser.
15. Şarkısı da kendi gibi temiz ve sade,
16. Nadide sesi yüreği ezer.
17. Aylar geçti, geçti mevsimler;
18. Kâh yeşerdi, kâh yandı kırlar.
19. Kimler gitti ve geldi kimler ;
20. Kâh üzgün kâh mutlu söylendi şarkılar.

21. *Baar keldi qışnıñ artından*
 22. *Allı-güllü küpeler taqıp.*
 23. *Buzlu çeşme qırnıñ qatında*
 24. *Şıldır-şıldır başladı aqıp.*

25. *Qatqan yerler ciberildiler*
 26. *Küneş saçqan şavle küçünden.*
 27. *Quşlar kökke köterildiler*
 28. *Çıqıp tarçıq yuva içinden.*

29. *Naymançiq¹⁷¹ nıñ er bir evine*
 30. *Kelip kirdi baar qoqusı.*
 31. *Aç olsa da halqı sevine,*
 32. *Balalarınıñ kelmey yuqusı.*

33. *«Bayçiçeğim» yırını aytıp,*
 34. *Aqşamları dolana yaşlar.*
 35. *Baar kele daima şaytıp,*
 36. *Yüreklerge saf sevgi aşlay.*

37. *Naymançiqnıñ er bir evinde*
 38. *Çeşit türlü tıs aldı baar.*
 39. *Kimisine gül olup endi,*
 40. *Kimisine ketirdi qaar...*

ÜÇÜNCİ YIR (73)

1. *Navrez! Navrez! Senden başlana.*
 2. *Eñ tatlı dem. Ah, ne güzelsiñ.*
 3. *Yüreklerge sevgi aşlana,*
 4. *Sen-barlıqı uyantqan mevsim*
5. *Navrez! Navrez! Özüñsiñ aslı*
 6. *Bayramlarınıñ eñ dülber soyu.*
 7. *Sen özüñsiñ sırlı ve nazlı*
 8. *Sevdalarınıñ eñ dülber toyu.*

21. *Bahar geldi kışın ardından*
 22. *Allı güllü küpeler takarak*
 23. *Buzlu çeşme kırın yanında*
 24. *Şırlı şırlı başladı akarak.*

25. *Katılaşan yerler gittiler*
 26. *Güneşin saçtığı ışığın gücüyle.*
 27. *Kuşlar göğe yükseldiler,*
 28. *Çıkıp dar yuva içinden.*

29. *Naymançık'ın her bir evine*
 30. *Gelip girdi bahar kokusu.*
 31. *Aç olsa da halkı seviniyor,*
 32. *Çocukların gelmiyor uykusu.*

33. *“Bayçiçeğim” şarkısını söyleyip*
 34. *Akşamları dolaşır gençler.*
 35. *Bahar gelir daima böyle,*
 36. *Yüreklerge saf sevgi aşılar.*

37. *Naymançık'ın her bir evinde*
 38. *Çeşitli renkler aldı bahar.*
 39. *Kimisine gül olup indi,*
 40. *Kimisine getirdi kahr...*

ÜÇÜNCÜ ŞARKI

1. *Nevruz, Nevruz! Seninle başlıyor,*
 2. *En tatlı zamanlar. Ah ne güzelsin!*
 3. *Yüreklerge sevgi aşılıyor,*
 4. *Sen varlığı uyandıran mevsim.*
5. *Nevruz, Nevruz! Sensin asıl*
 6. *Bayramların en güzel soyu.*
 7. *Sensin sırlı ve nazlı*
 8. *Sevdaların en güzel toyu.*

¹⁷¹ Köyün adı

9. Kim külmegen navrez bayramda?

10. Yaresiçün kim gül cıymağan?

11. Kim bilmegen bu şeñ seyranda

12. Sevgilisin qalbin duymağan?

13. Azmı aşıq çember örmegen

14. Biñ-bir renkli güllerni sarıp,

15. Azmı aşıq ğamlı yürmegen

16. «Sevem» sözün aytalmay, ğarip.

17. Navrez! Navrez! Sen degilmisiñ,

18. Sevdalarını tapıştırğan da?

19. Navrez! Navrez! Sen degilmisiñ

20. «Tilsizlerni» aşıqtırğan da?

21. Eger bilseñ, er insan için

22. Keregi yoq ne tac, ne de taht.

23. Eger bilseñ, er insan için

24. «Navrez» sözü pek balaban baht!

25. Atqulaqlar teprense çölde,

26. Yeşil maqat örtünse bayır,

27. Yıltırasa çıq tamçısı gülde,

28. İnsan için ne büyük hayır!

29. Toplansalar cıyınğa yaşlar,

30. Avelese sevgi yırları,

31. Nazlı-nazlı süzülse qaşlar,

32. Şu degilmi ömür sırları?

33. Navrez! Navrez! Özüñsiñ aslı

34. Bayramlarınñ eñ dülber soyu.

35. Sen özüñsiñ tatlı ve nazlı

36. Sevdalarınñ eñ dülber toyu.

9. Kim mutlu olmamış nevrüz bayramında?

10. Sevgilisi için kim gül toplamamış?

11. Kim bilmemiş bu şeñ seyranda,

12. Sevgilisinin kalbini kim hissetmemiş?

13. Az mı âşık çember oyalamamış,

14. Bin bir renkli gülleri sarıp.

15. Az mı âşık gamlı yaşamamış

16. “Seviyorum” sözünü söylemeden garip.

17. Nevruz, Nevruz! Sen değil misin,

18. Sevdalarını buluşturan?

19. Nevruz, Nevruz! Sen değil misin,

20. “Dilsizleri” acele ettiren?

21. Bir bilsen her insan için

22. Geremez ne tac, ne de taht.

23. Bir bilsen her insana

24. “Nevruz” sözü çok büyük bir baht.

25. Atkulaklar hareket etse (sallansa) kırlarda,

26. Yeşil kilim örtünse bayırlar;

27. Parlansa çiy damlası gülde,

28. İnsan için ne büyük hayır!

29. Toplansalar meclis için gençler;

30. Havalansa sevgi yırları;

31. Nazlı nazlı süzülse kaşlar,

32. İşte bunlar değil mi ömrün sırları?

33. Nevruz, Nevruz! Sensin aslı

34. Bayramların en güzel soyu.

35. Sensin sırlı ve nazlı

36. Sevdaların en güzel toyu.

DÖRTÜNCÜ YIR (74)

1. Bu sefer de şeñ keldi baar,
2. Bütün barlıq kene canlandı.
3. Qarday irip, yoq oldı qaar,
4. Lâlelernen qırlar allandı.
5. Şu kün köyde kimse qalmadı,
6. Er kes aqtı navrez bayramğa.
7. Yırlamaqtan yaşlar talmadı,
8. Berilmedi, kimse der(T-ğamğa.
9. Yır yarışı ep genişledi,
10. Sevgi aqta edi bu yırlar.
11. De gür taştı, de sakinledi
12. Yüreklerde gizlengen sırlar.
13. Er yaş özü neveti ile
14. Sevdigine bir yır bağışlay,
15. Yır kim için olğanını bilgen
16. Qız yaresini içten alğışlay...
17. Ğamlı edi, kederli edi
18. Muñ oturğan bir yigit ğayet.
19. Yırlamağa oña da endi
20. Kelip yetti nevet, niayet.
21. Nevet ile keldi oña saz:
22. Sen de yırla, Nadir, -dediler
23. Qalbiñ kimni ete eken arz,
24. Sevgiñ nege qadir? -dediler.
25. Yaylalarğa, geniş qırlarğa
26. Bir hoş ezgi seslenip aqtı.
27. Er kes baqtı şu an kızlarğa;
28. Nadir kimniñ yüregin yaqtı?

DÖRDÜNCÜ ŞARKI

1. Bu sefer de neşeli geldi bahar,
2. Bütün âlem yine canlandı.
3. Kar gibi eriyip yok oldu kahr,
4. Lâlelerle kırlar allandı.
5. O gün köyde kimse kalmadı,
6. Herkes gitti nevruz bayramına.
7. Şarkı söylemekten gençler yorulmadı,
8. Kimse dert ve gamda kalmadı.
9. Yır yarışı hep çoğaldı,
10. Sevgi akıtıyordu bu yırlar.
11. Kâh gürleyip taştı, kâh sakinleşti
12. Yüreklerde gizlenen sırlar.
13. Her genç kendi sırasıyla
14. Sevdigine bir yır hediye eder.
15. Yırın kim için olduğunu bilen
16. Kız sevdiğini içten/gönülde alkışlar.
17. Ğamlıydı, kederliydi;
18. Dertli oturan bir delikanlı gayet.
19. Şarkı söylemek için ona da şimdi
20. Geldi sıra nihayet.
21. Sıra ile geldi ona saz:
22. Sen de söyle Nadir, dediler.
23. "Kalbin kimi ediyor acaba arz;
24. Sevgin neye kâdir?" dediler.
25. Yaylalara, geniş kırlara
26. Hoş bir ezgi seslenip aktı.
27. Herkes baktı o an kızlara
28. Nadir kimin yüregini yaqtı?

NADİRİNİN YIRI (75)

1. «Kene baar keldi qayıp,
2. Yeşillendi uvalar.
3. Kene bülbül yırlar aytıp
4. Yüregimni hırpalar.
5. Baar keldi, sen de kel, yar,
6. Qatlanayım nazıña.
7. Kel, kelüviñ ilham bersin
8. Tınıp qalğan sazıma.
9. Baar asret, men asretim,
10. Asret saña bülbüller.
11. Tek sen kelseñ açacaqlar
12. Aqbardaqlar, sümbüller.
13. Baar keldi, sen de kel, yar,
14. Qatlanayım nazıña.
15. Kel, kelüviñ ilham bersin
16. Tınıp qalğan sazıma.
17. Baq, yañğızdır altın küneş,
18. Baq, yañğızdır kümüş ay.
19. Faqat bizday sevdalarğa
20. Yañğızlıq iç yaraşmay.
21. Baar keldi, sen de kel, yar,
22. Qatlanayım nazıña.
23. Kel, kelüviñ ilham bersin
24. Yaş çobannıñ sazına...»

25. Tınıp qaldı çobannıñ sesi.
26. Er kes kördi: yana közleri.
27. Duymadılar, bir qızın esin
28. Alıp ketti onıñ sözleri.

BEŞİNCİ YIR (76)

1. Qızın qalbi tıslımlı sandıq,
2. O kime keñ, o kime tardır.
3. Yaş olğanda epimiz sandıq,
4. Qolumızda anahtar bardır.

NADİR'İN ŞARKISI

1. Yine geldi bahar dönüp,
2. Yeşillendi ovalar.
3. Yine bülbül şarkılar söyleyip
4. Yüregimi hırpalar.
5. Bahar geldi, sen de gel yâr,
6. Katlanırım nazına.
7. Gel, gelişin ilham versin
8. Susup kalan sazıma.
9. Bahar hasretli, ben hasretliyim;
10. Hasrettir sana bülbüller.
11. Sadece sen gelirsən açacaklar
12. Akbardaklar, sümbüller.
13. Bahar geldi, sen de gel yâr,
14. Katlanırım nazına.
15. Kel, gelişin ilham versin
16. Susup kalan sazıma.
17. Bak, yalnızdır altın güneş,
18. Bak, yalnızdır gümüş ay.
19. Fakat bizim gibi sevdalılara
20. Yalnızlık hiç yakışmıyor.
21. Bahar geldi, sen de gel yâr,
22. Katlanırım nazına.
23. Kel, gelişin ilham versin
24. Genç çobanın sazına...”

25. Susup kaldı çobanın sesi.
26. Herkes gördü, yanıyor gözleri.
27. Anlamadılar, bir kızın aklını
28. Alıp gitti onun sözleri.

BEŞİNCİ YIR

1. Kızın kalbi sihirli sandıktır,
2. O kime geniş, o kime dardır.
3. Gençken hepimizde sandık,
4. Elimizde anahtar vardır.

5. *Azmi kere yürekten yandıq,*
6. *Azmi kere qattı yañıldıq?*
7. *Açılmadı o sırlı sandıq*
8. *Azmi kere «bahtsız» añıldıq?*
9. *Qız yüregi-körünmez alev,*
10. *O yansa da, tek içten yana.*
11. *O alevni seçkende birev*
12. *Yıllar boyu bekley, dayana.*
13. *Nice kere beklep, dayandıq,*
14. *Şu alevde isinirmiz, dep.*
15. *Nice kere bötenge yandıq,*
16. *Özümüzni aldap yürdik ep.*
17. *Qızniñ qalbi suvdır ve taştır,*
18. *Daldıq suvğa, uruldıq taşqa.*
19. *Nice kere boğuldıq, taştıq,*
20. *Sevilgende oldıq bam-başqa.*
21. *Asırlarnen devir deñişir,*
22. *Qızniñ qalbi iç de deñişmez.*
23. *Sevda yigit ağı, bal içer,*
24. *Qolaylıqnen qız sırnı bilmez.*
25. *Qaydan bildiñ ey, dülber fidan,*
26. *Bu yırniñ saña olğanın?*
27. *Yaş qalbiñde qozdı bir fiğan,*
28. *Duydıñ çoban dertke tolğanın.*
29. *Neçün keldiñ sen bu bayramğa,*
30. *Savulmaz bir dertke qatıldıñ.*
31. *Sevgi yırı çevirildi yayğa,*
32. *Sen şu yayniñ oqunen atıldıñ!*
5. Kaç kere yürekten yandık,
6. Kaç kere kötü bir şekilde yanıldık?
7. Açılmadı o sırlı(cilâlı) sandık,
8. Kaç kere “bahtsız” diye anıldık?
9. Kız yüreği, görünmez alevdir;
10. O, yansa da sadece içten yanar.
11. O alevi seçerken birisi
12. Yıllar boyu bekler, dayanır.
13. Kaç kere bekleyip dayandık.
14. Şu alevlerde ısınırız deyip.
15. Kaç kere boş yere yandık,
16. Kendimizi kandırıp yaşadık hep.
17. Kızın kalbi sudur ve taştır;
18. Daldık suya, çarptık taşta.
19. Kaç kere boğulduk, taştık;
20. Sevilince olduk bambaşka.
21. Asırlarla birlikte devir değışir,
22. Kızın kalbi hiç değışmez.
23. Sevdalı olan delikanlı zehir ve bal içer,
24. Kolaylıkla kızın sırrı öğrenilmez
25. Nereden anladın ey güzel,
26. Bu şarkının senin için olduğunu?
27. Genç kalbinde bir fiğan başladığını,
28. Nereden hissettin çobanın dert ile dolduğunu
29. Niçin geldin sen bu bayrama,
30. İyileşmez bir derde düştün.
31. Sevgi şarkısı dönüştü, yaylaya
32. Sen bu yayın okuyla atıldın!

33. *Baar keldi, sen de kel, yar, dep*
 34. *Yırlağanda yürekten çoban,*
 35. *Neler keçti, ayt, yaş qalbiñden,*
 36. *Neçün esiñ coyduñ sen şu an?*

37. *Severdiñmi sen de çobanı,*
 38. *Ya gizlimi yürekte sırıñ?*
 39. *Endi nasıl beklersiñ tañı,*
 40. *Oña barıp yetermi yırıñ?..*

ALTINCI YIR (77)

1. *Gülnaz edi o qızınıñ adı,*
 2. *Köy içinde eñ dülber melek.*
 3. *Çeşme taba tañda yol aldı*
 4. *Boşasın, dep asretli yürek..*

5. *Bardı Gülnaz çeşme başına,*
 6. *Baqtı onıñ tınıq suvuna.*
 7. *Oturdu o çeşme taşına,*
 8. *Köletkesi suvda yuvuna.*

9. *Tepreneler küçük dalğalar*
 10. *Küzgü kibi suvniñ yüzünde.*
 11. *Peyda ola küçük alqalar*
 12. *Yaş tamçısı tüşse közünden.*

13. *Dertke tolu sevdalı yüregin*
 14. *Açıp taşlay çeşmege Gülnaz.*
 15. *Çeşme! Çeşme! Diñle tilegin,*
 16. *Sözlerini saf dalğaña yaz:*

GÜLNAZNIÑ YIRI (78)

1. *«Nasil saña añlatayım, cansız çeşme,*
 2. *Daa tünevin raat-raat yürgenimni.*
 3. *Sır açmağa keldim saña, ayıp etme,*
 4. *Faqat saña açayım men yüregimni.*
 5. *Çeşme, çeşme, nasıldır bir sıcaq duyğu*

33. *“Bahar geldi, sen de gel, yâr” diye*
 34. *Söyleyince yürekten çoban,*
 35. *Neler geçti söyle, genç kalbinden?*
 36. *Niçin aklını kaybettin sen o an?*

37. *Sever miydin sen de çobanı,*
 38. *Ya da gizli mi kalbinde sırırın?*
 39. *Şimdi nasıl beklersin tan vaktini*
 40. *Ona gidip ulaşır mı şarkın?*

ALTINCI ŞARKI

1. *Gülnaz idi o kızın adı,*
 2. *Köy içindeki en güzel melek.*
 3. *Çeşmeye doğru tan vaktinde yol aldı,*
 4. *Boşalsın, diye hasretli yürek.*

5. *Vardı Gülnaz çeşme başına,*
 6. *Baktı onun billur gibi suyuna.*
 7. *Oturdu o, çeşme başına*
 8. *Gölgesi suda yıkanıyor.*

9. *Kıpırdanıyor küçük dalğalar,*
 10. *Ayna gibi suyun üstünde.*
 11. *Peyda ouyor küçük halkalar,*
 12. *Göz yaşı düştüğünde gözünden.*

13. *Dertle dolu sevdalı yüregini*
 14. *Açıp bırakıyor çeşmeye Gülnaz.*
 15. *Çeşme, çeşme! Dinle dileğini*
 16. *Sözlerini saf dalğana yaz:*

GÜLNAZ'IN ŞARKISI

1. *“Sana nasıl anlatayım, cansız çeşme.*
 2. *Daha dün rahat rahat yaşadığımı.*
 3. *Sana sırrımı açmaya geldim, ayıp etme.*
 4. *Fakat sana nasıl açayım ben yüregimi.*
 5. *Çeşme çeşme, bilmediğim bir sıcak bir duygu*

6. *Hayalimni yaylalarğa alıp qaça.*
7. *Bütün gece közlerime kelmey yuqu,*
8. *Kimdir maña kel, dep, kel, dep quçaq açça.*
9. *On yedi yıl ömür kördim bu yaylâda,*
10. *İç bir vaqıt körmedim men böyle baar.*
11. *Çeçeklerniñ qoqusından baş aylana,*
12. *İlki kere kördim böyle subhi saar.*
13. *Ayretlendim baqıp kökte yıldızlarğa,*
14. *Ayretlendim yemyeşil ot ösken qırğa,*
15. *Ayretlendim lâlelerniñ açqanına,*
16. *Ayretlendim bulutlarnıñ qaçqanına.*
17. *Bedenime talğın esken yelçik tiye,*
18. *Sevinçimden közlerime yaşlar iye...*
19. *Yüregimni raatsızlay güzel bir yır,*
20. *Çeşme, çeşme, añlat maña, bu nasıl sır?!...*

*** (79)

1. *Qızğa cevap bermedi çeşme,*
2. *Büllür suvlu çeşme ep qaynay.*
3. *Qızğa cevap bermedi çeşme,*
4. *Çeşme onu neçünder qıynay.*
5. *Qaydan bilsin o sevda melek*
6. *Çeşmeniñ de dertke tolğanın.*
7. *Qaydan bilsin o bahtsız yürek*
8. *Bu çeşmeniñ közyaş olğanın.*
9. *Nice-nice sevişkenlerniñ*
10. *Közyaşları edi bu çeşme.*
11. *Qalbin otqa deñişkenlerniñ*
12. *Közyaşları edi bu çeşme.*
13. *O zamanda sevgi bar edi,*
14. *Tek yoq edi oña serbest yol.*
15. *Sevdalarçün dünya tar edi,*
16. *Yürekleri olsa bile bol.*

6. hayalimi yaylalara alıp kaçıyor.
7. Bütün gece gözüme uyku girmiyor,
8. Birisi bana “gel, gel” diye kucak açıyor.
9. On yedi yıl ömür geçirdim bu yaylada,
10. Hiçbir zaman böyle bahar görmedim.
11. Çiçeklerin kokusundan baş dönüyor,
12. İlk defa böyle seher vakti görüyorum.
13. Hayran oldum, bakıp gökteki yıldızlara;
14. Hayran oldum, yemyeşil otların yetiştiği kırlara,
15. Hayran oldum, lâlelerin açışına,
16. Hayran oldum, bulutların kaçışına.
17. Bedenime yavaşça esen rüzgâr değişiyor,
18. Sevincimden gözlerimden yaşlar akıyor...
19. Yüreğimi rahatsız ediyor güzel bir yır;
20. Çeşme, çeşme anlat bana bu nasıl bir sır?!”

1. Kıza cevap vermedi çeşme;
2. Billur sulu çeşme hep kaynıyor.
3. Kıza cevap vermedi çeşme ,
4. Çeşme ona niçin eziyet ediyor.
5. Nerden bilsin o sevdalı melek,
6. Çeşmenin de dertle dolu olduğunu?
7. Nerden bilsin o bahtsız yürek,
8. Bu çeşmenin gözyaşı çeşmesi olduğunu?
9. Pek çok sevenin
10. Gözyaşlarıydı bu çeşme.
11. Kalbini ateşe değişenlerin
12. Gözyaşlarıydı bu çeşme.
13. O zamanlar sevgi vardı,
14. Sadece ona açtı yol.
15. Sevdalılar için dünya dardı,
16. Yürekleri olsa bile bol.

17. Hurafatniñ qolunda edi
18. Sevdalarınıñ taqdir cugeni.
19. Hurafatniñ yolunda edi
20. Sevmek ayıp deye bilgeni.
21. Ayıp degil edi o zaman
22. Dindarlarnıñ küfür olğanı.
23. Ayıp degil edi o zaman
24. İmamlarnıñ soqur olğanı.

25. Yalñız bir sevip-sevilmek
26. Sayılırdı büyük cinaet.
27. Ayıp edi sevgini bilmek,
28. Şöyle edi quranda ayet...

29. Amma sevgi asav atdayın
30. Çoq küçlerge başın eğmedi.
31. Qara bulut toplanğan sayın
32. O yalt etken bir şemşek edi

YEDİNCİ YIR (80)

1. Nadir ile Gülnaz sevgisi
2. Mükemleşti kün ve ay sayın.
3. Gürüldedi eki qalb sesi
4. Qıgılçımdan yanğan otdayın.
5. Yana edi qalbniñ birisi
6. Yaylâlarda, otlaq, qırlarda.
7. İkincisi imam evinde...
8. Gülnaz aytqan sırlı yırlarda.
9. Eki yır bar edi bu evde:
10. Çağırırdı biri namazğa,
11. Defalarca eğilip yerge
12. Der edi ki: -Mevlâm şay yazğan.

37. Batıl inancın elindeydi,
38. Sevdalıların kaderinin dizgini.
39. Batıl inancın yolundaydı,
40. Sevmek ayıp diye bileni.
41. Ayıp değildi o zaman,
42. Dindarların küfür etmesi.
43. Ayıp değildi o zaman
44. İmamların kör olması.

45. Yalñız karşılıklı sevip-sevilmek,
46. Sayılırdı büyük cinayet.
47. Ayıptı sevgiyi bilmek
48. Böyleydi Kuran'da ayet...

49. Ama sevgi inatçı at gibi
50. Pek çok zorluğa başını eğmedi.
51. Kara bulutlar her toplandıgında
52. O, parlayan bir şimşekti.

YEDİNCİ ŞARKI

1. Nadir ile Gülnaz'ın sevgisi
2. ünler ve aylar geçtikçe mükemmelleşti
3. Gürüldedi iki kalbin sesi.
4. Kıvılcımdan yana ateş gibi
5. Yanıyordu kalbin birisi
6. Yaylâlarda, otlaklarda ve kırlarda
7. İkincisi imam evinde...
8. Gülnaz'ın söylediği sırlı şarkılarda.
9. İki şarkı vardı bu evde;
10. Çağırırdı biri namaza.
11. Defalarca eğilip yere
12. Diyordu ki: Mevlam böyle yazmış.

13. *Sevgi edi ikinci bir yır,*
 14. *Sevgi edi onda din, iman.*
 15. *Sevgi edi yürekteki sır*
 16. *Olsa bile babası imam:*

17. *«Bekleyim seni*
 18. *Küneş batqanda,*
 19. *Bekleyim, aqşam*
 20. *Çolpan qalqqanda,*
 21. *Bekleyim, közden yaşlar aqqanda,*
 22. *Bekleyim, canım,*
 23. *Sevgilim Nadir!*
 24. *Bekleyim seni*
 25. *Güller açqanda,*
 26. *İlvan lâleler*
 27. *Nurlar saçqanda,*
 28. *Bekleyim seni quçaq açqanda,*
 29. *Bekleyim, canım,*
 30. *Sevgilim Nadir!*
 31. *Bekleyim seni*
 32. *Dertlerge tolıp,*
 33. *Bekleyim seni*
 34. *Asrette solıp,*
 35. *Bekleyim seni-seniñki olup,*
 36. *Bekleyim, canım; Sevgilim Nadir!»*

SEKİZİNCİ YIR (81)

1. *Yırı keldi, özü de keldi*
 2. *Bir kün aqşam çapıp yaylâğa.*
 3. *Eki yürek muradqa irdi,*
 4. *Çolpan pısıp baqtı çaylâğa...*
 5. *Sakin aqşam. Kökte yıldızlar,*
 6. *Temiz edi yer, kök-bar cian.*
 7. *Yer yüzünde bir sükünet bar*
 8. *Qavuşqanda eki sevda can.*

13. *Sevgiydi ikinci şarkı,*
 14. *Sevgiydi onda din ve iman.*
 15. *Sevgiydi yürekteki sır,*
 16. *Olsa bile babası imam:*
 17. *“Bekliyorum seni,*
 18. *Güneş batarken.*
 19. *Bekliyorum, akşam*
 20. *Çolpan kaybolduğunda.*
 21. *Bekliyorum, gözlerden yaş akarken*
 22. *Bekliyorum, canım,*
 23. *Sevgilim, Nadir!*
 24. *Bekliyorum seni*
 25. *Güller açarken,*
 26. *Rengârenk lâleler*
 27. *Nurlar saçarken.*
 28. *Bekliyorum seni kucağımı açarken*
 29. *Bekliyorum, canım,*
 30. *Sevgilim Nadir!*
 31. *Bekliyorum seni*
 32. *Dertlerle dolup,*
 33. *Bekliyorum seni,*
 34. *Hasrette solup,*
 35. *Bekliyorum seni, senin sevgilin olup*
 36. *Bekliyorum, canım; Sevgilim Nadir!”*

SEKİZİNCİ ŞARKI

1. *Şarkısı geldi, kendisi de geldi;*
 2. *Bir gün akşam vakti koşarak yaylaya*
 3. *İki yürek muradına erdi,*
 4. *Çolpan pısıp baktı çadıra...*
 5. *Sakin akşam. Gökte yıldızlar,*
 6. *Temizdi yer, gök ve bütün cihan.*
 7. *Yeryüzünde bir sükunet vardı.*
 8. *İki sevdalı can kavuşurken*

9. *Ne küskünlük, ne ğam, ne dert bar,*

10. *Ne ölüm bar, ne de ayrılıq.*

11. *Olar faqat tenalıqqa zar*

12. *Ve olmasın asret, darğınlıq.*

13. *Sayısız şem yanğanda kökte*

14. *Eki yürek urmaqta edi.*

15. *Eki yürek ebediylikke*

16. *Yañı eykel qurmaqta edi.*

17. *Sarmaşıqday sarılıştılar,*

18. *Saf duygudan titredi beden.*

19. *Dil ve nefes çalt qarıştılar,*

20. *Tatlı bir is qozğaldı tende...*

21. *Arareti edi eki dil,*

22. *Arareti edi eki can.*

23. *Böyle otı bir küneş degil,*

24. *On küneşten alalmaz cian!*

25. *Eyecanlı edi eki qalb,*

26. *Eyecanlı edi çift yürek.*

27. *Böyle qudret, böyle küçlü al*

28. *Yanardağda olmasa kerek.*

29. *Susuzluğın qandırğan gülday*

30. *Bahtlı edi olar bu gece.*

31. *Bir-birini sevip toyalmay*

32. *Bu anlerge ettiler secde.*

33. *Menimsiñ sen ömürlük, Gülnaz.*

34. *-Menimsiñ sen sevgilim, Nadir.*

35. *-Canım feda etsem saña az.*

36. *-Sözleriñe olayım qadir!..*

9. Ne küskünlük, ne gam, ne dert var;

10. Ne ölüm var, ne de ayrılık.

11. Fakat onlar tenhalığa kötülük,

12. Ve olmasın hasret, dargınlık.

13. Sayısız şem yanarken gökte,

14. İki yürek çarpmaktaydı.

15. İki yürek sonsuzluğa

16. Yeni heykel kurmaktaydılar.

17. Sarmaşıklar gibi sarılıştılar,

18. Saf duygulardan bedenleri titredi.

19. Dil ve nefes hemen birbirine karıştı,

20. Tatlı bir his vücudu sardı.

21. Hararetiydi iki dil,

22. Hararetiydi iki can.

23. Böyle ateşi bir güneş değil,

24. On güneşten alamazdı cihan.

25. Heyecanlıydı iki kalp,

26. Heyecanlıydı çift yürek.

27. Böyle kudret, böyle güçlü hâl,

28. Yanardağda yoktur.

29. Susuzluğun kandırırığı gül gibi,

30. Bahtlıydı onlar bu gece.

31. Birbirlerini sevmeye doyamadan

32. Bu anlarda ettiler secde.

33. Sen benimsin ömür boyu, Gülnaz.

34. Sen benimsin sevgilim, Nadir.

35. Canımı feda etsem sana az.

36. Sözlerine olayım kâdir!...

37. -Saf sevgimiz ebediy yaşar!
 38. -Baht neşemsiñ, yazım-Gülnazım.
 39. -Ömrüm sensin, sevgilim, Nadir.
 40. -Sençün yırlay yüregim, sazım.
 41. -Yırlarıña tapalsam qadir!..
 42. -Saf sevgimiz ebediy yaşar,
 43. -Saf sevgimiz ebediy yaşar!
 44. -Menimsiñ sen ömürlük, Gülnaz!
 45. -Menimsiñ sen sevgilim, Nadir!
 46. -Bahtlı edi olar bu gece,
 47. -Bu anlerge ettiler secde.

DOQUZINCI YIR (82)

1. Mucizege tolu bu alem,
2. Eki yürek yanğanda tavlı
3. Lav-lav etti sırlı bir alev
4. Yer tübünden çıqıp al-mavı.
5. Buharaniñ qadim çölünde
6. Qaydan keldi böyle mucize?
7. Acep, neden eken bu alev?
8. Qaçan kördi böyle şey alem?!
9. Yanar edi itimal deñiz,
10. Yanar edi kâde çöl, kırlar.
11. Sevdalarını şaşirttı soñsız:
12. Acep, bunda nasıl bir sır bar?
13. El tutuşıp yavaş çaylâdan
14. Çıqtı olar baqıp alevge.
15. Alev ise degil yaylâda,
16. Körünmekte bütün alemge...
17. Köterile edi ep kökke
18. Mucizeviy ateşniñ «tili».
19. Oşay edi alev yürekke,
20. Dersiñ, eki sevdaniñ dili.

37. Saf sevgimiz, ebediyyen yaşar.
 38. Baht neşemsin, yazım, Gülnazım.
 39. Ömrüm sensin, sevgilim, Nadir.
 40. Senin için şarkı söylüyor yüreğim, sazım.
 41. Şarkılarını bulabilsem kadir!
 42. Saf sevgimiz ebediyyen yaşar.
 43. Saf sevgimiz ebediyyen yaşar.
 44. Sen ömürlük benimsin, Gülnaz!
 45. Sen benimsin sevgilim, Nadir!
 46. Bahtlıydılar onlar bu gece;
 47. Bu anlara ettiler secde.

DOKUZUNCU ŞARKI

1. Mucize dolu bu âlem,
2. İki yürek yandığında tavlı.
3. Lav lav etti çizgili bir alev,
4. Yer altından çıkarak allı mavili.
5. Buhara'nın eski çölüne
6. Nereden geldi böyle bir mucize?
7. Acaba bu alev nedenmiş?
8. Ne zaman gördü böyle şey âlem?!
9. Yanardı ihtimal deniz,
10. Yanardı bazen çöl ve kırlar.
11. Sevdalarını şaşirttı sonsuz:
12. “Acaba bunda nasıl bir sır var?”
13. El ele tutuşup yavaşça çadırdan
14. Çıktı onlar alevlere bakarak.
15. Alev ise sadece yaylada değil,
16. bütün âlemde görünmekteydi.
17. Yükseltiyordu hep göğe.
18. Mucizevî ateşin “dili”.
19. Benziyordu alev yüreğe
20. Zannedersin ki, iki sevdalının dili.

21. *Qız gönlünü aradı Nadir,*
 22. *Közlerine qaradı Nadir,*
 23. *Yaresinden soradı Nadir,*
 24. *Eyilikke yoradı Nadir:*
25. *«Gülnaz, Gülnaz! Köresiñmi, yar,*
 26. *Sevgimizden doğdı bu ateş.*
 27. *Bu ikmette bir eyilik bar,*
 28. *Belki budır biz için küneş?!*
29. *Kel, güzelim, ber maña izin:*
 30. *Tiz çökeyim sen yürgen izge.*
 31. *Şaat olsun bu alev bizim*
 32. *Özü kibi gür sevgimizge.*
33. *Qalbimizniñ töründe qalsın*
 34. *Bu alevniñ sıcaq şavlesi.*
 35. *Sönük qalpler ondan nur alsın,*
 36. *Serbest olsun sevdalar sesi.*
37. *Yer yüzünde yaşarken insan*
 38. *Yüreginde sevgi sönmesin.*
 39. *Ömrüniñ pak ziyneti olğan*
 40. *Muqaddes saf sevgi ölmesin.*
41. *Saf sevgiden doğsın sadaqat,*
 42. *Saf sevgiden doğsın namus, ar,*
 43. *Saf sevgiden doğsın küç, taqat,*
 44. *Yaşasınlar sevip insanlar.*
45. *Anadan ilk doğğan sabıyday*
 46. *Temiz olsun doğğan ilk sevgi.*
 47. *Tañda açqan mişgamber Gülday*
 48. *Temiz olsun doğğan ilk sevgi.*
21. *Kızın gönlünü aradı Nadir;*
 22. *Gözlerine baktı, Nadir,*
 23. *Sevdiğinden sordu Nadir,*
 24. *İyiliğe yordu Nadir:*
25. *-Gülnaz, Gülnaz! Görüyor musun, yâr,*
 26. *Sevgimizden doğdu bu ateş.*
 27. *Bu hikmette bir iyilik var,*
 28. *Belki budur bizim için güneş?!*
29. *Gel, güzelim bana ver izin;*
 30. *Diz çökeyim senin geçtiğin yollara*
 31. *Şahit olsun bu alev, bizim*
 32. *Kendi gibi büyük olan sevgimize.*
33. *Kalbimizin baş köşesinde kalsın,*
 34. *Bu alevin sıcak ışığı,*
 35. *Sönük kalpler ondan ışık alsın,*
 36. *Hür olsun sevdalıların sesi.*
37. *Yeryüzünde yaşarken insan,*
 38. *Yüreğinde sevgi sönmesin.*
 39. *Ömrün temiz mücevheri olan*
 40. *Mukaddes sevgi ölmesin.*
41. *Saf sevgiden doğsun sadakat,*
 42. *Saf sevgiden doğsun namus, ar;*
 43. *Saf sevgiden doğsun güç, takat;*
 44. *Yaşasın sevip insanlar.*
45. *Anadan ilk doğmuş sabi gibi*
 46. *Temiz olsun doğan ilk sevgi.*
 47. *Tan zamanı açan misk, amber, gül gibi*
 48. *Temiz olsun doğan ilk sevgi.*

49. *Gülnaz, Gülnaz! Kel közleriñden*
 50. *Sıcaq-sıcaq sevip opeyim.*
 51. *Gülnaz, Gülnaz! Kel yüregiñe*
 52. *Alev kibi yanıp öteyim».*

53. *...Bir-birini sarıp eki can*
 54. *Tatlı iske teren daldılar.*
 55. *Sır-alevni körüp, toplaşqan*
 56. *Adamlarnı duymay qaldılar.*

57. *Toplaşqanlar añlamadılar:*
 58. *Nedir bu al-estemi, tüşte?*
 59. *«Deşet» edi turğan eki yar*
 60. *Ve alevniñ körünişi de...*

ONUNCU YIR (83)

1. *Buharaniñ qadim toprağı*
 2. *Bilmegendi iç böyle gece.*
 3. *Ne ölüsi ve ne de sağı*
 4. *Körmediler böyle mucize.*

5. *Ne peygamber, ne de acısı*
 6. *Körse bile çoq ilâi küç,*
 7. *Ne kündüzi, ne de gecesi*
 8. *Körmediler böyle alını iç.*

9. *Yazılmağan edi quranda*
 10. *Yer tübünden ateş çıkar dep,*
 11. *Faqat şöyle yazılğan anda:*
 12. *«Ne olsa da alladandır ep...»*

13. *Yana edi alev parıldap,*
 14. *Yana edi intılıp kökke.*
 15. *Nurlu edi yaylâ, qır ve cap,*
 16. *Qorquñ sala ateş yürekke...*

49. *Gülnaz, Gülnaz! Gel, gözlerinden*
 50. *Sıcak sıcak sevip öpeyim.*
 51. *Gülnaz, Gülnaz! Gel, yüregine*
 52. *Alev gibi yanıp geçeyim.*

53. *Birbirine sarılıp iki can,*
 54. *Tatlı hislere derin bir şekilde daldılar.*
 55. *Sırlı alevleri görüp toplanan*
 56. *İnsanları hissetmeden kaldışar.*

57. *Toplananlar, anlamadılar:*
 58. *Nedir bu hâl gerçek mi, rüya mı?*
 59. *“Deşet” idi ayakta iki yâr,*
 60. *Ve alevin görünüşü de ...*

ONUNCU ŞARKI

1. *Buhara'nın kadim toprağı,*
 2. *Yaşamamıştı hiç böyle bir gece.*
 3. *Ölüsü de dirisi de*
 4. *Görmediler böyle mucize.*

5. *Peygamber de hacı da*
 6. *Görse bile pek çok ilâhî güç,*
 7. *Gündüzü de gecesi de*
 8. *Görmediler böyle hâlini hiç.*

9. *Yazılmamıştı Kuran'da,*
 10. *Yerin altından ateş çıkar diye.*
 11. *Ama şöyle yazılmı orada:*
 12. *“Ne olursa hepsi Allah'tandır”.*

13. *Yanıyordu alev parıldayarak,*
 14. *Yanıyordu ilerleyerek göğe.*
 15. *Nurluydu yayla, kır ve yamaç,*
 16. *Korku salıyordu ateş yüreklerle...*

17. *Bu qorqunçnı quva ve quva*
 18. *Dey: -Ey, mevlâm, özün qudret ol.*
 19. *Qayta-qayta oquldu dua,*
 20. *Tek eki can kötermedi qol.*
21. *Eykel kibi tura ediler*
 22. *Eki sevda alevge baqıp.*
 23. *Qalbler duk-duk ura ediler,*
 24. *Saniyeler keçkende aqıp.*
25. *Alev ise yana gürüldep,*
 26. *Yal(T-yalt ete mavi yalını,*
 27. *Köstermege istegenday ep*
 28. *Eki yaşnıñ coşqun alını.*
29. *Kimisi çetke çevirdi betin,*
 30. *Kimisi baqtı toymay suqlanıp,*
 31. *Kimisiniñ çimirdey eti...*
 32. *Kimisi tura çette saqlanıp.*
33. *Soñ baqtılar ayret-nazarnen*
 34. *Pek açuvlı imam közüne.*
 35. *İmam söyley ğayret, azarnen*
 36. *İnanmayıp özü-özüne;*
37. *-Ey, cemaat, ey siz müslimin,*
 38. *Yoq bularda, ne iman, ne din!*
 39. *Olsa bile o tuvğan kızım,*
 40. *Yoqtır onı körmege közüm.*
 41. *Olar yapqan namussızlıqtan,*
 42. *Olar yapqan bu arsızlıqtan.*
 43. *Qaar-ğadap allanı sıqtı,*
 44. *Şunçün yerden bu alev çıqtı.*
 45. *Günahkârğa azdır biñ ceza,*
 46. *Din olarğa şay üküim yaza:*
 47. *Olar başta tevbe etsinler,*
17. *Bu korkuyu kovarak*
 18. *Diyor: Ey mevlâm, sen güçlü ol.*
 19. *Döne döne okundu dua,*
 20. *sadece iki can kaldırmadı kol.*
21. *Heykel gibi duruyorlardı.*
 22. *İki sevdalı, aleve bakıp.*
 23. *Kalpleri küt küt atıyordu,*
 24. *Saniyeler giderken akıp.*
25. *Alev ise iki yana saçılarak,*
 26. *Çakıyor mavi ışığını.*
 27. *Göstermek ister gibi hep,*
 28. *İki gencin coşkulu hâlini.*
29. *Kimisi dışarı çevirdi yüzünü,*
 30. *Kimisi baktı doymadan hayran olarak*
 31. *Kimisinin gibi eti,*
 32. *kimisi duruyor kenarda saklanıp.*
33. *Sonra baktılar hayret dolu bakışlarla,*
 34. *Çok kızgın imamın gözüne.*
 35. *İmam, konuşuyor kuvvetle, azarla*
 36. *İnanmayarak kendi kendisine:*
37. *-Ey cemaat, ey siz müslümanlar!*
 38. *Yok bunlarda ne din, ne iman.*
 39. *Olsa bile o öz kızım,*
 40. *Yoktur onu göreceğ gözüm.*
 41. *Onların yaptığı namussuzluktan,*
 42. *Onların yaptığı bu arsızlıkta.*
 43. *Kahrır Allah'ı sıktı,*
 44. *Bundan dolayı da yerden bu alev çıktı.*
 45. *Günahkâra azdır bin ceza,*
 46. *Din onlara şöyle hüküm yazar:*
 47. *Onlar önce tövbe etsinler,*

48. *Tiz çöksinler, quran alsınlar,*
49. *Aksi alda... otta yansınlar!*

ADAMLAR ARASINDA: (84)

1. *-Etiñiz tevbe!*
2. *-Alıñız quran!*
3. *-Canıñızın etmeñiz viran!*
4. *-Tiz çökiñiz,*
5. *Ey, asiy qullar!*
6. *-Allanıñ da merameti bar....*

NADİR: (85)

1. *-Ey, cemaat! Sizge avale,*
2. *Etmışime üküm çıqarmaq.*
3. *Başta bir-qaç sözümni diñleñ,*
4. *Soñ cezalañ olmasam men aq.*
5. *Yoq, aslı da tevbe etmem men.*
6. *İnsan olup sevgenim için.*
7. *Otta bile yanıp ketmem men,*
8. *Añlağan soñ sevginiñ küçün:*
9. *Öz-özümni bilgenden berli,*
10. *Tek bu gece ömür kördim men.*
11. *Endi ise degilim dertli,*
12. *Endi ise qorqmam ölümnden.*
13. *Tek bu gece bahtlı yaşadım*
14. *Bu dünyada doğıp, ösip men.*
15. *Tek bir gece bahtlı yaşadım,*
16. *Endi ise qorqmam ölümnden.*
17. *Ölecekte yigit çökmez tiz,*
18. *Saf sevgisin etmez aqaret.*
19. *Ey, adamlar, yahşı biliñiz:*
20. *Bu gür alev degil ahiret.*

48. *Diz çöksünler, Kuran alsınlar.*
49. *Aksi hâlde ateşte yansınlar!*

İNSANLAR ARASINDA

1. *-Edin tövbe!*
2. *-Alın Kuran!*
3. *-Canınızı üzmeysin!*
4. *-Diz çökün,*
5. *Ey asi kullar!*
6. *-Allah'ın da merhameti var.*

NADİR

1. *-Ey cemaat! Size haveledir,*
2. *Yaptığıma hüküm verme işi.*
3. *Önce birkaç sözümü dinleyin,*
4. *Sonra beni cezalandırırsanız haksızsam.*
5. *Yok, asla tövbe etmem ben;*
6. *İnsan olarak birini sevdiğim için*
7. *Ateşte bile yanmam ben,*
8. *Anladıktan sonra sevginin gücünü.*
9. *Kendi kendimi bildiğimden beri,*
10. *Sadece bu gece hayatın tadına vardım, ben.*
11. *Şimdi ise değilim dertli,*
12. *Şimdi ise korkmuyorum ölümnden.*
13. *Sadece bu gece bahtlı yaşadım.*
14. *Bu dünyada doğup büyüdüğümünden beri.*
15. *Sadece bir gece bahtlı yaşadım,*
16. *Şimdi ise (artık) korkmuyorum ölümnden.*
17. *Delikanlı öleceği zaman bile diz çökmez,*
18. *Saf sevgisine hakaret etmez.*
19. *Ey insanlar, iyice anlayın;*
20. *Bu gür alev değildir ahiret.*

21. *Yoq, bu alev endi sönmecek,*
22. *Men azırım onda yanmağa!*

GÜLNAZ: (85)

1. *-O sevgimiz, Nadir, olmeyecek,*
2. *Men azırım sennen yanmağa!*
3. *Alev daa küçlü gürlledi,*
4. *Sıcağına qıyın dayanmaq.*
5. *Alem böyle küçni körmedi:*
6. *Havflı edi gâflette qalmaq.*
7. *Köz qamaşa onıñ nurundan,*
8. *Küydürmege istey sıcağı.*
9. *Olmasa da eser qorundan*
10. *Gürley, yoqtır soñu-bucağı.*
11. *Havflı edi gâflette qalmaq,*
12. *(Qalıp da bu ateşte yanmaq).*
13. *Toplaşqanlar artqa yürdiler,*
14. *Soñ şöyle bir alnı kördiler:*
15. *Aqçıl-mavı ateş bağrında*
16. *Bir-birine sıyıqışıp baş,*
17. *Em de yırlap aqrın-aqrından*
18. *Tura edi dülber qız ve yaş.*
19. *Tura edi sevgi-muabbet*
20. *Yırın aytıp baqiy ayatqa.*
21. *Degen kibi, insan secde et*
22. *Sevgi adlı muqaddes otqa!..*
23. *Yoq, yanmadı olar alevde-*
24. *Sevgi ölmey qaldı alemde.*

21. *Yok, bu alev şimdi sönmeyecek;*
22. *Ben hazırım onda yanmaya!*

GÜLNAZ:

1. *-Nadir, bu sevgimiz ölmeyecek;*
2. *Ben hazırım seninle yanmaya!*
3. *Alev daha güçlü yandı,*
4. *Sıcağına dayanmak zordu.*
5. *Âlem böyle güç görmedi,*
6. *Gaflette kalmak tehlikeliydi.*
7. *Göz kamaşıyor onun nurundan,*
8. *Yakmak istiyor sıcağı.*
9. *Eser olmasa da korundan*
10. *Gürlüyor, yoktur onun ucu bucağı.*
11. *Tehlikeliydi gaflette kalmak,*
12. *Kalıp da bu ateş de yanmak.*
13. *Toplananlar arkaya doğru yürüdüler,*
14. *Sonra şöyle bir durumu gördüler:*
15. *Beyaz ve mavi ateşin bağrında (içinde)*
16. *Birbirine sokulmuş iki baş,*
17. *Hem de yavaş yavaş şarkı söyleyerek*
18. *Duruyordu güzel kız ve delikanlı.*
19. *Duruyordu sevgi ve aşk,*
20. *Şarkısını söyleyerek ebedî hayata.*
21. *İnsanların dedikleri gibi secde ettiler*
22. *Sevgi adlı mükâdes ateşe.*
23. *Yok, yanmadı onlar alevde;*
24. *Sevgileri ölmeden kaldı âlemde.*

HATİME (86)

1. *Ey, Buhara, ey, Buhara,*
2. *Qadim Buhara!*
3. *Efsaneñni diñlegende*
4. *Qulan çölünde,*
5. *Yüregimde peyda oldı*
6. *Tatlı bir yara,*
7. *İç bir vaqıt savulmaz o aşiq gönümünden.*
8. *Ey, Buhara, ey, Buhara!*
9. *Qaç kervan keçti*
10. *Kâde taqır çöllerinde*
11. *Tegiz yuralmay?*
12. *Asırlarnen, devirlernen*
13. *Qaç insan keçti*
14. *Bağırında gizli yatqan*
15. *Otnı köralmay?*
16. *Qaç peygamber, kaç hanlarğa*
17. *Oldıñ sen mekân,*
18. *Nice-nice insan çekti*
19. *Senden aizar?*
20. *Çöllerinde baht tapmağa*
21. *Olmadı imkân,*
22. *Nice bahtsız aşıqlarğa*
23. *Oldıñ sen mezar.*
24. *Ağır yüklü kervan kibi*
25. *Keçkende ayat,*
26. *Bir küz küni top zalpından*
27. *Uyandı alem.*
28. *Şu künden soñ efsaneler*
29. *Oldı aqiqat,*
30. *Buña saat bağırında*
31. *Tapılğan alev.*

HATİME

1. Ey Buhara, ey Buhara,
2. Kadim Buhara!
3. Efsaneni dinlerken
4. Kulan çölünde,
5. Yüregimde peyda oldu,
6. Tatlı bir yara.
7. Hiç bir zaman iyileşmez o âşık gönlümden.
8. Ey Buhara, Ey Buhara!
9. Kaç kervan geçti
10. Bazen boş çöllerinde?
11. Sağlam yürüyemedim.
12. Asırlar ve devirler boyu
13. Kaç insan geçti
14. Bağırında gizli bir şekilde yatan
15. Ateşi görmeden?
16. Kaç peygambere, kaç hana
17. Oldun sen mekân;
18. Ne kadar insan çekti
19. Senden âh u zâr?
20. Çöllerinde bahtı bulmak
21. Mümkün olmadı,
22. Pek çok bahtsız âşığa
23. Oldun sen mezar?
24. Ağır yüklü kervan gibi
25. Geçerken hayat,
26. Bir sonbahar günü top atışından
27. Uyandı âlem.
28. O günden sonra efsaneler
29. Hakikat oldu,
30. Buna şahit bağırında
31. Bulunan alev.

32. *Buña saat uc-bucaqqa*
33. *Adıñ barğanı,*
34. *Aleviñniñ adamlarğa*
35. *Quvanç bergeni,*
36. *Qaramanlar qabirinde*
37. *Sönmeñ yanğanı,*
38. *Sevgi kibi sıcaq olıp*
39. *Mengü qalğanı*

1976

BAĞIŞLAV (89)

I

1. *Bügün seni hayırlayım coşqun sözümnem,*
2. *Bir yanardağ kibi bugün yüregim yaqtım.*
3. *Şu alevde qızdırmaqtam yürek sözümnem*
4. *Bağışlamaq içün saña, ey, tuvğan halqım!*
5. *Angi şair yırlamadı öz sözü ile,*
6. *Küçükmi o, büyükmi o, öz tuvğan halqın?*
7. *Seni menden ziyade, ayt, kim, seve bile!*
8. *Halqım, seni yırlamağa aqqım bar, aqqım!*

II

1. *Uzaq-uzaq keçmişine taşılayım nazar,*
2. *Körmek istep mazi olğan ecdadlarımni,*
3. *Şu an bütün vücudımda biñ bir dert qoza:*
4. *Sıcaq eyecan, suvuq isler taşa qanımda...*
5. *Kök aralaş boranlarda davulniñ sesi*
6. *Yüregime alıp kire tatlı bir qorqu,*
7. *Kökke baqam tutulğanday sıcaq nefesim,*
8. *Kökte parça bulut keze-dedemniñ börki.*
9. *Bulut kibi dünya üzre dolanğandır o,*
10. *Tapmaq istep özüne bir ebediy mesken.*
11. *Kökte kezgen bulut kibi şay qalğandır o,*
12. *Belki taqdir oña şöyle bir qismet-kesken.*

32. *Buna şahit dört bir tarafa*
33. *Adı varanı,*
34. *Alevin insanlara*
35. *Mutluluk vereni,*
36. *Kahramanların kabrinde*
37. *Sönmeden yananı,*
38. *Sevgi gibi sıcak olarak*
39. *Ebediyen kalanı.*

ARMAĞAN

I

1. *Bugün seni hayırlıyorum, coşkulu sözlerimle*
2. *Bir yanardağ gibi bugün yüregimi yaktım.*
3. *Bu alevde ısıtmaktayım yürek sözümü*
4. *Armağan etmek için ey öz halkım!*
5. *Hangi şair kendi sözü ile şarkılar söylemedi,*
6. *Halkının küçük ya da büyük olmasına bakmadan?*
7. *Söyle, seni benden daha fazla kim sevebilir?*
8. *Halkım, seni söylemeye hakkım var!*

II

1. *Uzun yıllar öncesine göz gezdiriyorum*
2. *Mazide kalan ecdatlarımı görmek isteyip.*
3. *O anda bütün vücudumda bin bir dert uyuyor;*
4. *Sıcak heyecan, soğuk duygular kanımdan taşıyor.*
5. *Gökyüzünde fırtınalarda davulun sesi,*
6. *Tatlı bir korkuyu alıp yüregime giriyor.*
7. *Sıcak nefesimi tutulmuş gibi göğe bakıyorum,*
8. *Gökte dedemin börkü bulutların arasında geziyor.*
9. *O, bulut gibi dünya üzerinde dolanandır.*
10. *kendine ebedi bir mesken bulmak isteyerek.*
11. *O, gökte gezen bulut gibi öyle kalandır,*
12. *Belki Allah ona böyle bir kader yazmıştır.*

13. *Eşitile daa bir ses: çalğı-çağana,* 13. Bir ses daha işitiliyor: Çalgılar çalınıyor,
 14. *İnlemekte zurna ile eyecanlı saz.* 14.Zurna ile bir saz heyecanlı inliyor.
 15. *Oyuncu kız gibi qanat cayğan çağala,* 15.Martı, oyuncu kız gibi kanat açmış;
 16. *Dersiñ, oña bu sıñırsız deñiz suvu az.* 16.Dersin ki ona bu uçsuz bucaksız denizin suyu az.
17. *Devam ete oyun muñlı ava altında,* 17. Oyun, sıkıntılı havanın altında devam ediyor;
 18. *Keyf çata çubuğını tütetip Girey.* 18.Giray çubuğunu tütürüp keyif sürüyor.
 19. *Qade altın, tahtı altın, çubuq altından,* 19.Kadehi altın, tahtı altın, tütün ağızlığı altından,
 20. *Öz halqınıñ taqdirini oylamaq bilmey.* 20.Kendi halkının kaderini düşünmek bilmiyor.
21. *Bilmey nice el yurtlarını zil titretse de,* 21. Nice yabancı ülkeleri zil gibi titretse de, bilmiyor.
 22. *Ömrüniñ yıldırımday qısqa olğanın.* 22. Ömrünün yıldırım gibi kısa olduğunu.
 23. *Bilmey üç yüz yıl içinde hanlıq etse de,* 23. Üç yüz yıl boyunca hanlık var olsa da
 24. *Tek halqınıñ ebediyen yaşap qalğanın.* 24. Yalnız halkının ebediyen yaşayacağını bilmiyor.
25. *Etmışinen halq yüregın tildirecegin,* 25. Yaptıklarıyla halkının yüregini parçalayacağını
 26. *Bilmey em de yüreginiñ bir taş olğanın.* 26. Bilmiyor kendi yüreginin de taş olduğunu.
 27. *Ulu şair bar dünyaya bildirecegin* 27. Büyük şairin bütün dünyaya anlatacağını
 28. *Bağçasaray çeşmesiniñ közyaş olğanın...* 28. Bahçesaray çeşmesinin gözyaşı olduğunu...
29. *Devam ete oyun muñlı ava altında,* 29. Oyun, sıkıntılı havanın altında devam ediyor;
 30. *Keyf çata çubuğını tütetip Girey.* 30. Giray çubuğunu tütürüp keyif sürüyor.
 31. *Qade altın, tahtı altın, çubuq altından,* 31. Kadehi altın, tahtı altın, tütün ağızlığı altından,
 32. *Öz halqınıñ taqdiri iç aqlına kelmey.* 32. Kendi halkının kaderini düşünmek bilmiyor.
33. *Halqım ise taqdirine başın egerek,* 33. Halkım ise kaderine boyun eğerek,
 34. *Yaşayberdi öz adetin, uruvın saqlap.* 34. Yaşamaya devam etti, kendi âdetini, soyunu saklayarak
 35. *Aynı kördi kâ de yarım, kâ de tögerek,* 35. Ay'ı bazen yarım bazen yuvarlak gördü,
 36. *Yaşayberdi er bir halqday adını aqlap.* 36. Yaşamaya devam etti, her halk gibi adını aklayarak.
37. *Yoq, ey, halqım, keçmişine taşlar atmayım,* 37. Yok halkım, geçmişine taş atmıyorum;
 38. *Sen daima benim canım-qanımdasıñdır.* 38.Sen daima benim canımda kanımdasın.
 39. *Adıñ ile yemin etem: boş laf satmayım* 39. Adın ile yemin ederim ki boş laf söylemiyorum,
 40. *Olğanıñday sen er vaqıt añımdasıñdır!* 40.Olduğun gibi sen her zaman benim aklımdasın!

41. *Beslegenday keň bağrında ana tabiat,* 45. *Beslediği gibi geniş bağrında ana tabiat,*
 42. *Beslediñ sen şeň bağrıñda tiken de, gül de,* 46. *Besledin sen mutlu bağrında diken de, gül de.*
 43. *Yoq, olarnıñ iç birisi maña degil yat,* 47. *Hayır onların hiçbirisi bana değil yât,*
 44. *Öz dalında, öte qarğa, öte bülbül de.* 48. *Kendi dalında ötüyor karga, ötüyor bülbül de.*

49. *Küneş kire yüregime eger oylasam,* 49. *Güneş doğuyor yüreğime, eğer düşünürsem*
 50. *Aşiq Umer kibi bülbül doğurğaniñni.* 50. *Âşık Ömer gibi bir bülbülü doğurduğunu.*
 51. *Onıñ er bir satırına qanıp toymasam,* 51. *Onun yazdığı her bir satırını okumaya doymazsam*
 52. *Keçirilmam asırlarnen yorulğanımnı.* 52. *Geçiremem asırlardır süren yorgunluğumu.*

53. *Leylâ bikeç baht aqqında şırın yır ayttı,* 57. *Leylâ hanım, baht hakkında tatlı bir şarkı söyledi.;*
 54. *Ömürü boyu közlerine accı yaş iyip.* 58. *Ömür boyu gözlerinden acı yaşlar süzülerek.*
 55. *Mırzalarıñ ve baylarıñ seni muğayttı,* 59. *Beylerin ve zenginlerin seni üzdü;*
 56. *Ar-namushı adına ve aqqıña tiyip.* 60. *Temiz adına ve hakkına leke sürerek.*

III

III.

1. *Şeň «Qaytarmañ» çalındı bir kün dünyada,* 1. *Şen “Kaytarman” çalındı bir gün dünyada;*
 2. *Mazlum halqıñıñ yüregini iñletken kibi.* 2. *Mazlum halkının yüregini inletir gibi.*
 3. *Öz ateşin nutqı ile Mediyev Dumada* 3. *Kendi ateşi Mediyev’in nutku ile Duma’da*
 4. *Çürip qalğan Rusiyeni titretken kibi.** 4. *Çürüyüp kalan Rusya’yı titrettiği gibi.*
5. *Boran qozdı, bir boran ki, yer şarı üzre* 5. *Boran ortaya çıktı, bir boran ki yeryüzü üzerine*
 6. *Baht ketirgen boran edi temiz ve sade.* 6. *Baht getiren boran temiz ve sade.*
 7. *1917de, boranlı küzde* 7. *1917’de, fırtınalı sonbaharda,*
 8. *İlham keldi mazlum halqqa ğayet ziyade.* 8. *İlham geldi mazlum halka oldukça ziyade.*
9. *Tarihiñni söylegende, aytmay keçalmam,* 9. *Tarihini anlatırken, söylemeden geçemeyeceğim.*
 10. *Kim saña baht em de quvanç ketirgenin.* 10. *Kimin sana hem baht hem de mutluluk getirdiğini.*
 11. *Gece-kündüz onuñ adın aytmaqtan talmam,* 11. *Gece gündüz onun adını söylemekten yorulmam,*
 12. *Ömrüm boyu tekrarlarım:-Tuvğanım-Lenin!* 12. *Ömrüm boyunca tekrarlarım: Kardeşim Lenin!*
13. *Nice kere dalğalandı raatsız deñiz,* 17. *Kaç kere dalgalandı huzursuz deniz;*
 14. *Nice kere ağladı o müşkül alıña.* 18. *Kaç kere ağladı o müşkül hâline?*
 15. *Ömür yoluñ degil edi «qolay ve tegiz,* 19. *Hayat yolun kolay ve düz (pürüzsüz) değildi;*
 16. *Baht ketirdi tuvğan Lenin çölüñ, yalıña.* 20. *Baht getirdi kardeş Lenin çölüne, deniz kıyına.*

* (Reşid Mediyevniñ Dumada çıqışını V. İ. Lenin «Ateşin revolütsiyon çıqış» dep tanıdı.)

21. *Tuvğan halqım, kimliğini Lenin bildirdi,* 21. Öz halkım, sana kimliğini Lenin öğretti,
 22. *Zift qaranlıq ömürüne oldu o küneş.* 22. Zift gibi karanlık ömrüne oldu o güneş.
 23. *Saňa qıyış baqqanların sesin tındırdı,* 23. Sana kötü bakanların sesini susturdu,
 24. *Teñ uquqlı halqlarğa sen oldıñ dost ve eş,* 24. Sana denk hukuktaki halklara oldun sen dost ve eş.

25. *Lenin! Lenin! Lenin! Lenin! Tilimde tespi,* 25. Lenin, Lenin, Lenin, Lenin! Dilimde tespihsin,
 26. *Tuvğan halqım, sen şu adnen yaşaysıñ bugün.* 26. Kardeş halkım, sen bu adla yaşıyorsun bugün.
 27. *Lenin ile ömüründe talğın yel esti,* 27. Lenin ile ömründe hafif rüzgar esti.
 28. *Lenin ile keñ ufuqqa barasıñ bugün!* 28. Lenin ile geniş ufuklara gidiyorsun bugün.

29. *O «sıdırğı közler», o «kerme qaşlar»* 33. O “yalın gözler”, o “yay gibi kaşlar”,
 30. *Halqım, seniñ yüregiñday o açıq mañlay,* 34. Halkım senin yüreğin gibi o açık alın.
 31. *Bizni daa çoq yeñişke yetekler-başlar,* 35. Bizi daha çok galibiyete sürüklemeye başlar.
 32. *Onıñnen biz ketecekmiz keride qalmay!* 36. Onunla biz gideceğiz geride kalmadan!

IV

1. *Azat halqlar endi başlap ömür körgende,*
 2. *Qaverenkli çuma keldi tuvğan yurtıña.*
 3. *Ömüründe endi yahşı devir sürgende,*
 4. *Cenk boranı, musibeti mindi sırtıña.*

5. *Qara haçlı svastika tamğası battı,*
 6. *Şay da yara izlerinden yanğan teniñe.*
 7. *«Tur, arqadaş!» dep yırladıñ. Qara tañ attı,*
 8. *Vatan için silâ aldıñ, halqım, eliñe.*

13. *Ayat için küreşkende Sovet Vatani,*
 14. *Can acımay şu küreşke sen de qatıldıñ.*
 15. *Nice-nice evdâdınıñ töküldi qanı,*
 16. *Irgat Qadır, Teifuq kibi cenkke atıldıñ.*

17. *Nice Asan, nice Bekir, nice Osmanlar*
 18. *Sen ve aziz Vatan için eykel oldılar.*
 19. *Alimeñday, Gülzadeñday nice yosmalar*
 20. *On yedige kîrer-kîrmez Gülday soldular.*

IV.

1. Azat halklar şimdiden itibaren ömür gördükçe
 2. Kahverenkli çuma (veba) geldi öz yurduna.
 3. Ömründe şimdi iyi bir devir sürerken
 4. Cenk boranının musibeti bindi sırtına.

9. Kara haçlı gamalı haç damgası battı;
 10. Öyle de yara izlerinden yanan tenine.
 11. “Kalk, arkadaş!” diye şarkı söyledin. Kara şafak söktü,
 12. Halkım vatan için eline silâ aldın.

13. Hayat için savaşırken Sovyet Vatani,
 14. Canına acımadan bu savaşa sen de katıldın.
 15. Ne kadar çok evlâdının kanı döküldü.
 16. Irgat Qadır, Teifuq gibi cenkke atıldın.

17. Nice Asan, nice Bekir, nice Osmanlar,
 18. Sen ve aziz Vatan için heykel oldular.
 19. Alimen gibi, Gülzaden gibi nice güzeller
 20. On yedisine girer girmez gül gibi soldular.

21. *Seniñ kibi istidatlı olsaydım şair,* 21. Senin gibi istidatlı şair olsaydım,
 22. *Yazar edim iç teñi yoq bir küçlü destan.* 22. Yazardım hiç dengi olmayan güçlü bir destan.
 23. *Yazar edim sen doğurğan merdlikke dair,* 23. Yazardım, senin doğurduğun mertliğe dair,
 24. *Em de adın qoyar edim «Amet-Han Sultan».* 24. Hem de adını koyardım “Amet Han Sultan”.
25. *Halqım, sende Amet-Hanniñ merdligin körem,* 25. Halkım, sende Amet-Han’ın mertliğini görüyorum,
 26. *Halqım, sende Amet-Hanniñ qanatları bar.* 26. Halkım, sende Amet-Han’ın kanatları var,
 27. *Halqım, sende Amet-Hanniñ erligin körem,* 27. Halkım, sende Amet-Han’ın yiğitliğini görüyorum,
 28. *Halqım, sende biñlep Amet-Han zatları bar.* 28. Halkım, sende binlerce Amet-Han gibi kişiler var.
29. *Yüzlep-biñlep, qaramanlar doğurdıñ, amma* 29. Yüzlerce, binlerce kahraman doğurdun ama
 30. *Bir cadıday yutup ketti çoqusını cenk.* 30. Bir cadı gibi çoğunu yutup gitti cenk.
 31. *Olarnı sen oylağanda bağırıñ yana,* 31. Sen onları düşününce bağırın yanar,
 32. *Bilmem, nasıl sabır ettiñ coyuqlarğa sen?* 32. Bilmem, nasıl sabrettin kaybettiklerine sen?
33. *«At izini tay basar» dep böten aytmadıñ,* 33. “At izinden tay gider” diye boşuna dememişler.
 34. *Evlâtlarıñ tınç emekniñ gür cebesinde.* 34. Evlâtlarının rahat emeğinin gür cepesinde.
 35. *Lenin bergen tüz yoluñdan kene qaytmadıñ,* 35. Lenin’in gösterdiği düz yoldan yine geri dönmedin,
 36. *Kömmunizm işi için saftasıñ kene.* 36. Komünizm işi için sıradasın yine.
37. *Çaçileriñ, Enverleriñ, Anifeleriñ* 37. Çaçilerin, Enverlerin, Anifelerin
 38. *Şuretiñni köterdiler ta kökke yerden...* 38. Şöhretini kaldırdılar göğe yerden...
 39. *Baht ketirdi emek ile tökülgen teriñ,* 39. Baht getirdi emek ile döktüğün terin.
 40. *Men tatarım, dep söyleysiñ yüksek minberden.* 40. Ben Tatarım, diye söylüyorsun yüksek minberden.
41. *Kömmunistler partiyası olup yolbaşçıñ,* 41. Komünistler partisi olarak liderin,
 42. *Kömmunizm ufqu taba bizni yetekley.* 42. Komünizm ufkuna doğru bizi sürüklüyor.
 43. *Ümüt ile kelecikke aydın yol açtıñ,* 43. Ümitle geleceğe aydınlık bir yol açtın,
 44. *Küreş, yaşa, talmaq bilmey, kerı çekilmey!* 44. Savaş, yaşa; yorulmak bilmeden, geri çekilmeden!
45. *Halqım, seniñ öz isseñ bar er bir yeñişte,* 45. Halkım, senin payın var her bir zaferde
 46. *Öz aqqıñ bar, öz bahtıñ bar, öz açıq yüzüñ.* 46. Senin hakkın var, bahtın var, açık yüzün.
 47. *Cemi halqday elâlsiñ sen er angi işte,* 47. Bütün halklar gibi helâlsin sen herhangi bir iş için;
 48. *Adıñ elâl, qalbiñ elâl, elâl aş-tuziñ.* 48. Adın helâl, kalbin helâl, helâl yemeğın tuzun.

49. *Seniñ ile ğurur tolu yaş yüregimde,* 49. Seninle gurulanan genç yüreğimde,
 50. *Tükenmeyecek daa saña berecek aqqım.* 50. Tükenmeyecek daha sana verecek hakkım.
 51. *Gece-kündüz bir oy yaşay saf tilegimde:* 51. Gece gündüz bir düşünce yaşıyor saf dileğimde,
 52. *Ömrüm boyu yırlaycağım seni, ey, halqım!* 52. Ömür boyu anlatacağım seni, ey halkım.

V

1. *Devam ete!*
 2. *Devam ete ebediy ayat,*
 3. *Deñiştirip zamanlarını ve insanlarını.*
 4. *Saifesin açar tarih müdavmet, qat-qat,*
 5. *Qabul eylep eyilikni ve nuqsanlarını.*

6. *Dünya seni, çoq mürekkep bu insan zatı,*
 7. *Tefekkürin, hayaliniñ yoqtır sınırı.*
 8. *O özüne Kündoğuştı em de Künbatı,*
 9. *O özüne handır, quldır özüne-tañrı.*

10. *O özüne keşf etti biñ türlü qanun;*
 11. *Qanun!-dedi tüşse yerge alma dalından.*
 12. *Yer aylâna!-dep ateşke berdi öz canını,*
 13. *Kâ de insan añlamadı insan alından:*

14. *Yıldızlarını sayğanlarınıñ kestiler başını,*
 15. *Elbet, bu da özcesine bir «qanun» edi...*
 16. *Kâ de insan boğuzladı tuvğan-qandaşın,*
 17. *Biñlep cenkte aqqan qanlar öz qanı edi.*

18. *Nege kerek saymaq maña birley ve birley,*
 19. *Çeşit halqniñ keçmişini ayrı ve ayrı.*
 20. *Tanumağa istemeyim dünyada bir şey*
 21. *İnsan tapqan ölmeycek bir qanundan ğayrı:*

22. *Öz bağına sığdıralmaz edi bu alem,*
 23. *Bol-sal yerde qırılışqan evlâtlarını.*
 24. *Qanğa siñgen, canğa siñgen fesat, kin, elem*
 25. *Qırar edi nice nesil qanatlarını:*

V

1. Devam ediyor!
 2. Devam ediyor ebedî hayat,
 3. Değiştirerek zamanları ve insanları.
 4. Sayfasını açar tarih sürekli, kat kat;
 5. Kabul ederek iyiliklerini ve noklsanlarını.

6. Dünyada senin, böylesine donanımlı insanın,
 7. Tefekkürünün ve hayalinin sınırı yoktur.
 8. O, kendine hem doğudur hem batı;
 9. O, kendine Han'dır, kuldur kandisine Tanrı.

10. O, kendi için koydu bin türlü kanun;
 11. "Kanun" dedi, düşse yere elma dalından.
 12. Dünya dönüyor, diyerek ateşe attı kendi canını,
 13. Bazen insanlar anlamadılar, insanın hâlinden:

14. Yıldızları sayanların kestiler başını,
 15. Evet, bu da kendine göre bir "kanun"du...
 16. Bazen insan, boğazladı öz kardeşini,
 17. Binlerce savaşta akan kanlar öz kanıydı.

18. Ne gerek saymak bana birer ve birer,
 19. Çeşitli halkların geçmişini ayrı ve ayrı.
 20. Öğrenmek istemiyorum bu dünyada bir şey,
 21. İnsanın bulduğu ölümsüz bir kanundan başka

22. Kendi bağına sığdıramazdı bu âlem,
 23. Çeşitli yerlerde ölen evlâtlarını.
 24. Kanına işleyen, canına işleyen fesat, kin ve elem
 25. Kırardı kaç neslin kanatlarını:

26. *Tabiatniñ eñ yetişip pişken mahsulı* 26. Tabiatın yetişip olgunlaşmış en iyi mahsulü,
 27. *İnsanlarğa kerek edi tayanç noqtası.* 27. İnsanlara gerekliydi dayanak noktası.
 28. *Çul tutmadı keşfiyatniñ iç bir usulı,* 28. İstihbaratın hiçbir usulü işe yaramadı,
 29. *Dostluq degen qanun dedi:-Qırğın toqtasın!* 29. Dostluk denen kanun dedi: Kırgın (Kıyım) dursun!
30. *Küçük halqım, şu qanunğa men secde etem,* 30. Küçük halkım, ben bu kanuna secde ediyorum;
 31. *Keçken büyük yollarıñni ańdığım zaman.* 31. Geçmişin büyük yolları hatırladığım zaman.
 32. *Dostluq-sıcaq künleriñde oldı bir melem,* 32. Dostluk, sıcak günlerde oldu bir merhem;
 33. *Dostluq ile boranlardan keçtiñ sen aman.* 33. Dostluk ile boranlardan geçtin sen sağ salım.
34. *Barsın, bugün sofrasına közün yumğanlar* 34. Barsın bugün sofrasına gözünü yumanlar,
 35. *Red etsinler bu qanunniñ qudretli küçün.* 35. Reddetsinler bu kanunun kudretli gücünü.
 36. *Parıladağan küneş nurın sevmez cumranlar* 36. Parlayan güneşin ışığını sevmez, köstebekler.
 37. *Dım yuvada yaşasınlar özleri için!* 37. Nemli yuvalarında yaşasınlar kendileri için!
38. *Degirmenniñ çarhlarına urulğan suvday* 38. Değirmenin çarklarına vuran su gibi,
 39. *Tökülgende közleriñden elemli yaşıñ,* 39. Dökülürken gözlerinden elemli yaşın,
 40. *Söyle halqım, yüregiñden ğururnı quvmay,* 40. Söyle halkım, yüreğinden gururu kovmadan
 41. *Unutılrmı dostlarıñniñ bergen tuz-aşı?!* 41. Unutulur mu dostlarının verdiği tuz ve yemek?
42. *Unutılrmı, «Yuqla, qozum, öksüz degilsin»,* 42. Unutulur mu “Uyu kuzum, öksüz değilsin”,
 43. *Dep sabiyniñ başı üzre yırlağanları?* 43. Diyerek sabinin başı üstünde ninni söyleyenler?
 44. *Unutılrmı, «ey, «qardaşım, soysız degilsin»,* 44. Unutulur mu “Ey kardeşim, soysuz değilsin”
 45. *Dep horlanğan yüregiñni cırlağanları?* 45. Diyerek horlanan yüreğin için sarkı söyleyenler?
46. *Şu degilmi, çin dostluqniñ temelli taşı?* 46. Bu değil mi, gerçek dostluğun temel taşı?
 47. *Şu degilmi, insanlarğa ruh bergen qanun?* 47. Bu değil mi, insanlara ruh veren kanun?
 48. *Şu degilmi, ömrümüzniñ mükemmel taşı?* 48. Bu değil mi, ömrümüzün mükemmel taşı?
 49. *Şu degilmi, damarıñda urğan saf qanıñ?* 49. Bu değil mi, damarında atan saf kanın?
50. *Ey, siz kara köşelerde pısıp yatqanlar,* 50. Ey siz, kara köşelerde pısıp yatanlar,
 51. *Til tiyetmeñ, Dostluq degen muqaddes sözge.* 51. Dil uzatmayın “Dostluk” denen mukaddes söze.
 52. *Bilmiş olsun bizge beftan taşın atqanlar:* 52. Bize iftira taşını atanlarşunu bilsinler:
 53. *Ulu qanun yaşar ekeç, yaşarmız biz de!* 53. Büyük kanun yaşadıkça, yaşarız biz de!

VI

1. *Yañı doğğan Yıldız kibi yaşa, ey, halqım,*
2. *Zeval körmey parıldasın aydın nurlarıñ!*
3. *Al küneşli kündüz kibi yaşa, ey, halqım,*
4. *Kömmünizm ufuqına yetsin yollarıñ!*

VI

1. Yeni doğan yıldız gibi yaşa ey halkım,
2. Zeval görmeden parıldasın aydınlık nurların!
3. Kızıl güneşli gündüz gibi yaşa ey halkım,
4. Komünizm ufkuına erişsin yolların!

BALLADALAR**NIKARAGUA FACİASINDAN****LEVALAR (90)**

...Masaye soqaqlarından birinde yanıp, yarı
kül olğan insan cesedi yata. Bu cesedni
soqaqlardaki biralqı köpekler tartıçılaylar.
...Esteli şeerinde yaş ana balasına süt qıdırıp
çıqqanda, balasinen atılıp öldürildi.
...Leon şeerinde Samosa gvardiyacıları 10
yaşında üç oğlançıqını divarğa qarşı qoyıp,
qurşunladılar.
...Samosa karatelleri azatlıq için
küreşkenlerniñ yüreklerini yarıp
almaqtalar...
(Gazetalardan)

I

1. *Ey, azatlıq için kül olğan İnsan,*
2. *Bügün sen meni de kül etmekteñ!*
3. *Men de seniñ kibi yanmaqtam, inan,*
4. *Yüregimde qıçıra dertli bir sesiñ.*
5. *Ey, siz «tarihçılar», söylemeñ yalan,*
6. *Bitmedi faşistler kırq beş senesi.*
7. *Oların yırtıcı soyları qalğan,*
8. *Bunu añlatmaqta Nikaragua sesi!*

BALATLAR**NIKARAGUA FACİASINDAN****BAŞLIKLAR**

... Masaye sokaklarından birinde yanıp yarı
kül olmuş insan cesedi yatıyor. Bu cesedi
sokaklarda bırakılan köpekler çekiştiriyor.(1)
... Esteli şeerinde genç anne çocuğuna süt
bulduğunda, çocuğuyla atılıp öldürüldü. (2)
Leon şeerinde Samosa¹⁷² hassacıları on
yaşında üç oğlanı duvara doğru dizip
kurşunladılar.(3).
Samoza'nın kartelleri , azatlık için mücadele
edenlerin yüreklerini kesip alıyorlar...
(Gazetelerden)

I

1. Ey azatlık için kül olan insan,
2. Bugün sen beni de kül etmekteñ!
3. Ben de senin gibi yanmaktayım inan,
4. Yüregimdeçinliyor dertli sesin!
5. Ey siz “tarihçiler”, söylemeyin yalan,
6. Bitmedi faşistlerin kırk beş sene¹⁷³si.
7. Onların yırtıcı soyları kalmış,
8. Bunu anlatıyor Nikaragua'nın sesi.

¹⁷² Nikaragua Ulusal Muhafızların komutanı Anastasio Somoza Garcia

¹⁷³ Bkz 45 yıllık Samoza rejimi

9. *Soqaqta qap-qara; insan kemigi,*
 10. *Azatlıqni tartıqıçlay, aşay köpekler!*
 11. *Kelir kün: biñ altın sıçan deligi,*
 12. *Şimdi qan tökerek yaşay köpekler!*

13. *Vatanını sevgen insanni yaqqan*
 14. *Pinoçetniñ orospu dostu Samosa,*
 15. *Östürgen oğluñ ¹⁷⁴* da avtomat taqqan,*
 16. *O da azatlıqni yaqa ve asa.*

17. *Yigirminci asırniñ yaqıcıları*
 18. *Diktator adını alğan cellâtlar,*
 19. *Ürlük, azatlıqniñ basqıncıları,*
 20. *Etmışiñizni bir kün tarih esaplar!*

21. *Bügün yanğan insan serilip yata,*
 22. *Bügün Nikaragua qanlarğa bata.*

II

1. *Esteli şeerinde atıldı Ana,*
 2. *Cellât insanni acımay, ata.*
 3. *Bilmem, buña yürek nasıl dayana,*
 4. *Anası yanında evlâdı yata...*

5. *Ana kim, bilirdi cellâtnıñ oğlu,*
 6. *Anadan aram süt emmegen olsa.*
 7. *Evlât kim, bilirdi cellâtnıñ oğlu,*
 8. *Dünyağa piç olup kelmegen olsa.*

9. *Süt qıdırğan ana onıñ közüne*
 10. *Körüngendir, belki, azatlıq olup,*
 11. *Öleyatqan sabiyiñ «Süt!» «Süt!» sözüne*
 12. *Qurşun attı közleri al qanğa tolıp.*

9. Sokakta kapkara insan kemiği,
 10. Azatlığı şiddetle zedeliyor(erek), yiyor köpekler.
 11. Gün gelir, bin altın sıçan deliğinde
 12. şimdi kan dökerek yaşar köpekler!

13. Vatanını seven insanı yakan
 14. Pinoşet'in orospu dostu Samoza;
 15. Yetiştirdiğin oğlun da otomatik silah kuşanmış,
 16. O da azatlığı yakıyor ve onu isteyenleri asıyor.

17. Yirminci asrın yakıcıları,
 18. Diktatör adını alan cellâtlar,
 19. Hürriyer ve azatlığın düşmanları,
 20. Yaptıklarınızı bir gün tarih sizden sorar!

21. Bugün yanan insanlar serilip yatıyor,
 22. Bugün Nikaragua kanlara batıyor.

II

1. Esteli şehrinde atıldı ana,
 2. Cellât insana acımay, atıyor.
 3. Bilmem buna yürek nasıl dayanır,
 4. Anasının yanında evladı yatıyor...

5. Anne kim, bilirdi cellâdın oğlu,
 6. Annesinden haram süt ememişse.
 7. Evlat kim, bilirdi celladın oğlu,
 8. Dünyaya piç olarak gelmemişse.

9. Süt arayan ana, onun gözüne
 10. Gözükmüşdür belki, azat olarak.
 11. Ölmekte olan sabinin "süt, süt" sözüne
 12. Kurşun attı gözlerini kan bürüyerek.

¹⁷⁴Samoza'nın 26 yaşında oğlu, karatellerin hassası komutanlığı yapıyordu.

13. *Tuvğan toprağında yutum sütke zar,*
14. *Esteli şeerinde eki ceset bar.*
15. *Tarihçılar, bunı yazıñ kitapqa.*
16. *Bu da kirsin endi qanlı esapqa!..*

III

1. *Qorqudan titregen üç oğlançıqni*
2. *İteklep, divarğa qarşı tizdiler.*
3. *Alâ on yaş körgeñ üç yaş cançıqni*
4. *Leon şeerinde birden üzdiler.*

5. *Ah, qalemim sınğaydı barem,*
6. *Böyle facianı yazıp olğance!*
7. *Yüregim urmaqtan tñğaydı barem,*
8. *Böyle aqsızlıqni eşitip, solğance!*

9. *Lâkin aqqım yoqtır susup turmağa*
10. *İnsan aq-uquqı taptalğan künde,*
11. *Aqqım yoq kenarda pısıp turmağa,*
12. *Azatlıq küreşine qatılğan künde.*

13. *Qurşunğa tizilgen üç evlâdıña*
14. *Şiirim olsun ölmeycek bir dua...*
15. *Temenna yeñilmez, mağrur adıña,*
16. *Men sennen yaşayım Nikaragua!*

17. *Bütün namuslı halq seniñnen bugün,*
18. *Demek, cellâtlarğa başlandı üküim!*

IV

1. *Masae soqağında yanğan cesedniñ*
2. *Üregini de oyıp alğanlar.*
3. *Cansız ten içinde bir parça etni*
4. *Tiri qalğan yürek sanğanlar...*

13. *Doğduğı toprakta bir yudum süte hasret,*
14. *Esteli şehrinde iki ceset var.*
15. *Tarihçiler bunu yazın kitaba,*
16. *Bu da girsin şimdi kanlı hesaba!*

III.

1. *Korkudan titreyen üç oğlanı*
2. *İtekleyip, duvara karşı dizdiler.*
3. *Hâli hazırda on yaşını görmüş üç gencecik canı*
4. *Leon şehrinde birdan kopardılar (öldürdüler).*

5. *Ah keşke kalemim kırılısaydı,*
6. *Böyle faciayı yazacağıma.*
7. *Kalbimin atışları susaydı,*
8. *Böyle ahlaksızlığı işitip solacağıma,*

9. *Lâkin hakkım yoktur susup kalmaya,*
10. *İnsan hakkının hukukunun çiğnendiği günde.*
11. *Hakkım yok kenarda pısıp durmaya*
12. *Azatlık mücadelesine katıldığım günde.*

13. *Kurşuna dizilen üç evlâdına,*
14. *Şiirim olsun ebedî bir dua...*
15. *İstek yenilmez, mağrur adına,*
16. *Ben seninle yaşıyorum Nikaragua!*

17. *Bütün namuslu halk seninle bugün,*
18. *Demek, cellâtlar için verilmeye başlandı hüküm!*

IV.

1. *Masaye sokağında yanan cesedin*
2. *Kalbini de çıkarıp almışlar.*
3. *Cansız tenin içinde bir parça eti,*
4. *Canlı kalan yürek sanmışlar...*

5. *Parça-parça keskenler onu,*
6. *Qayta baştan tirilmesin dep,*
7. *Soñ çızmalar ezgenler onu,*
8. *Halqqa yürek körünmesin dep.*

9. *Şöyle istey qanlı diktator,*
10. *Dollarlarğa¹⁷⁵ tayanıp arqa.*
11. *Yüreksizden qorqmağan «batır»,*
12. *Tek yürekli cesetten qorqa...*

13. *Kesilgen bir mağrur yürekniñ*
14. *Yüzlep-biñlep doğğanın bilmez,*
15. *Azatlıqçün tınğan yürekniñ*
16. *Arzuları bir vaqıt ölmez!*

YÜKLÜ QADIN (91)

1. *Geceniñ*
2. *Qaranlığını...*
3. *Şırnıqlığını...*
4. *Esleteler*
5. *Yüzündeki yufqa esmer lekeler.*
6. *Kündüzniñ*
7. *Yarıqlığını,*
8. *Yarınlığını*
9. *Esleteler*
10. *Közlerdeki mulâyim*
11. *Nurlar gururlar.*
12. *Şöyle yüznen,*
13. *Şöyle közlernen*
14. *Aqırın - aqırın*
15. *Atmaqta adım*
16. *Ağır ayaqlı qadın.*
17. *Añlamaqta yaşavnıñ*

5. Parça parça kesmişler onu,
6. Geri dönüp tekrar dirilmesin diye.
7. Sonra, çizmelerle ezmişler onu,
8. Halka kalbi görünmesin.
9. Böyle istiyor kanlı diktatör,
10. Kanlı diktatör dolar¹⁷⁶larına dayayıp sırtını
11. Yüreksizden kormayan “bahadır-yiğit”,
12. Sadece yürekli cesetten korkuyor.
13. Kesilen bir mağrur yüreğin,
14. Yüzlerce binlerce olup doğduğunu bilmez.
15. Azatlık için susan yüreğin arzuları
16. Hiçbir zaman ölmez!

HAMİLE KADIN

1. Gecenin
2. Karanlığını,
3. Sevimliliğini...
4. Hatırlatıyor,
5. Yüzündeki ince esmer lekeler.
6. Gündüzün
7. Aydınlığını,
8. Ahireti
9. Hatırlatıyor
10. Gözlerdeki mülâyim
11. Nurlar, gururlar?
12. Böyle yüzle,
13. Böyle gözlerle
14. Yavaş yavaş
15. Atmakta adım.
16. Hamile kadın.
17. Anlamakta hayatın

¹⁷⁵ Diktatörniñ profesyonel cellâtları Pentagonıñ gizli fonundan 60 milyon dollar kredit aldılar. (Gazetadan). (ş.n)

¹⁷⁶ Diktatörün profesyonel cellâtları Pentagon'un gizli fonundan 60 milyon dollar kredi aldılar. (Gazeteden) (a.n)

18. *Lezetin, dadın,*
19. *Aqırın-aqırın*
20. *Ataraq adım*
21. *Ağırayaqlı qadın.*
22. *Bağrında eyecan*
23. *Ve ikinci can-*
24. *Daa dünyayağa*
25. *Kelmegen insan.*
26. *Onı oylay*
27. *Ağırayaqlı qadın.*
28. *Onı qayğıra*
29. *Yer yüzünde ataraq adım.*

II.

1. *Er şey azır:*
2. *Beyaz qundaq,*
3. *Çarşafklar, bezler,*
4. *Nağışlı yorğan,*
5. *Yımşaq yüzbezler,*
6. *Püsküllü fesler...*
7. *Bağrında eyecan*
8. *Ve ikinci can.*
9. *Dünyağa gelecek insan.*
10. *Onı oylay,*
11. *Onı qayğıra*
12. *Ağır-ağır ataraq adım:*
13. *«Kim olacaq?*
14. *Qız mı?*
15. *Oğlan mı?*
16. *Leylâ mı?*
17. *Gülnar mı?*
18. *Ya, Rüstem? Asan?*
19. *Eh, kim olsa, olsun!*
20. *Tek başı üstünde*
21. *Küneş sönmegen*
22. *Olsun bir İnsan!»*

18. *Lezzetini, tadını*
19. *Yavaş yavaş*
20. *Atarak adım*
21. *Hamile kadın.*
22. *Bağrında heyecan*
23. *Ve ikinci can,*
24. *Daha dünyaya*
25. *Gelmemiş insan.*
26. *Onu düşünüyor,*
27. *Hamile kadın.*
28. *Onun için kaygılanıyor*
29. *Yer yüzünde adım atarak.*

II.

1. *Her şey hazır:*
2. *Beyaz kundak,*
3. *Çarşafklar, bezler,*
4. *Nakişli yorgan,*
5. *Yumuşak yüz havluları,*
6. *Püsküllü fesler...*
7. *Bağrında heyecan*
8. *Ve ikinci can,*
9. *Dünyaya gelecek insan.*
10. *Onu düşünüyor,*
11. *Onun için kaygılanıyor.*
12. *Ağır ağır atarak adım:*
13. *“Kim olacak?*
14. *Kız mı,*
15. *Oğlan mı?,*
16. *Leylâ mı?*
17. *Gülnar mı?*
18. *Ya da Rüstem mi, Asan mı?”*
19. *Eh, kız olsun erkek olsun,*
20. *Sadece başı üstünde*
21. *Güneş sönmeyen*
22. *Bir insan olsun!*

23. *Tatlı arzu,*
24. *Tatlı istek,*
25. *Tatlı niyet,*
26. *Tatlı duygular*
27. *Ağırayaqlı*
28. *Qadınğa*
29. *Ne qadar uyğunlar!*

III

1. *Özüni oylamay*
2. *O qadın.*
3. *Oylamay*
4. *Közleri*
5. *Neler körecek...*
6. *Oylay o*
7. *Bağrında*
8. *Ekinci canın.*
9. *Bu dünya*
10. *Evlâdına*
11. *Neler berecek...*
12. *Kötereceklermi*
13. *Onı ellerde?*
14. *Közlerinde*
15. *Oynaycaqmı*
16. *Küneşniñ şevqı?*
17. *Tıñlıq olacaqmı illerde?*
18. *Yüreginde*
19. *Qaynaycaqmı*
20. *Ayatnıñ zevqı?*
21. *Bağrındaki ağır*
22. *Yükünen degil.*
23. *Şu sualler ağır yükünen*
24. *O qadın*
25. *Kelmekte yolda!*
26. *Kelmekte yolda!*
27. *Onıñ ağır yükünü,*
28. *Yengilleştirmek*

23. *Tatlı arzular,*
24. *Tatlı istekler,*
25. *Tatlı niyetler,*
26. *Tatlı duygular,*
27. *Hamile*
28. *Kadına*
29. *Ne kadar uyğunlar!*

III.

1. *Kendini düşünmüyor.*
2. *O kadın.*
3. *Düşünmüyor,*
4. *Gözleri*
5. *Daha neler görecek...*
6. *Düşünüyor o,*
7. *Bağrındaki*
8. *İkinci canı.*
9. *Bu dünya*
10. *Evlâdına*
11. *Neler verecek...*
12. *Kaldıracaklar mı*
13. *Onu el üstünde?*
14. *Gözlerinde*
15. *Oynayacak mı*
16. *Güneşin şevki?*
17. *Refah olacak mı ülkelerde?*
18. *Yüreginde*
19. *Oymayacak mı*
20. *Hayatın zevki?*
21. *Bağrındaki ağır*
22. *Yüküyle değil,*
23. *Bu soruların ağır yüküyle*
24. *O kadın*
25. *Geliyor yolda!*
26. *Geliyor yolda!*
27. *Onun ağır yükünü*
28. *Hafifleştirmek*

29. İnsanlar,
30. İnsanlar,
31. Tek bizim qolda!

29. İnsanlar,
30. İnsanlar,
31. Sadece bizim elimizde!

MASALLAR

BİR DELİ VE QIRQ AQILLI (92)

1. Evel, evel, evelde,
2. Bilmem nice yıl evel,
3. Tüm-tüz çöllü bir köyde
4. Tınç yaşağan qavım-el.
5. Ekken, saçqan ve orğan,
6. Bol armanlar bastırğan.
7. Ğayet işsever olğan,
8. Keç yatqan, erte turğan.
9. Baar kelse, bütün çöl
10. Örtüngen al lâlege.
11. Peyda olğan lâle göl
12. İç teñi yoq alemde.
13. Şemşekten soñ güdürdep
14. Yağmur quyğan toqtamay.
15. Bereket bol olur, -dep
16. Halq sevingen yuqlamay.
17. Yaz kelgende, macarlar
18. Sıra-sıra yekilgen,
19. Bol bereket artqanlar:
20. Köçer ağaç bükülgen.
21. Küzde salqın yel esken,
22. Toplağanlar bol qoray.
23. Qılıç qayrap qış kelgen,
24. Yırlağanlar «Çal qoray»....

MASALLAR

BİR DELİ VE KIRK AKILLI

1. Evvel zaman içinde,
2. Bilmem ne kadar evvel,
3. Dümdüz kırlık bir köyde,
4. Kavim huzurla yaşamış.
5. Ekmişler, saçmışlar, yetiştirmişler,
6. Bol harman dövmüşler.
7. Gayet işsevermişler,
8. Geç yatıp erken kalkarlmışar.
9. Bahar geldiğinde bütün kır,
10. Bürünmüş kırmızı lâleye.
11. Peyda olan lâle gölün
12. Hiç dengi yok âlemde.
13. Şimşekten sonra gürüldeyerek
14. Yağmur yağmış durmadan.
15. Bereketi bol olur, diye
16. Halk uyumamış.sevincinden.
17. Yaz geldiğinde, deve arabaları
18. Sıra sıra koşulmuş.
19. Bolluk ve bereketleri artmış,
20. Ağacın mihveri bükülmüş?
21. Sonbaharda serin rüzgâr esmiş,
22. Toplamışlar bol bol yabani ot,
23. Kılıç bileyerek kış gelmiş,
24. Şarkısı söylemişler “Çal kuray¹⁷⁷”

¹⁷⁷ Başkurt millî müzik âleti, bir nevî kaval

25. Qısqqa etip aytqanda,
 26. Ömür zevqlı, ayat tınç.
 27. Er kün aqşam yatqanda,
 28. Halqta olmağan ökünç.

29. Kel-kel zaman, ket zaman,
 30. Yıl artundan yıl keçken.
 31. Halq yaşağan tınç-aman,
 32. Bir quyudan suv içken.

33. Teren eken quyu pek,
 34. Çıǵırıqen suv çekkenler.
 35. Qolay olsun, dep emek.
 36. Daim bir at yetkenler.

37. Nice zamanlar keçken,
 38. Quyuda suv bitmegen.
 39. Nice nesil suv içken,
 40. Quyunu terk etmegen.

41. Quyu yanında taşyaq
 42. Mallarnı da suvarğan.
 43. Yolcu keçkende, ancaq,
 44. Atın mında tuvarğan.

45. İşte, köylüler için
 46. Quyu - ayat menbayı.
 47. Şu quyudan suv içip
 48. Keçken küni ve ayı.

49. Er bir köyde olğanday
 50. Olğan mında bir deli.
 51. Qursaq aşqa toyğanda
 52. Qaşına eken eli.

25. Kısaca söylemek gerekirse,
 26. Ömürleri zevkli, hayatları rahat.
 27. Her gün akşam yatarken
 28. Halkta olmamış şikâyet..

29. Gel zaman, git zaman,
 30. Yıllar birbirini kovalamış.
 31. Halk sağlıkla ve rahatlıkla yaşamış,
 32. Bir kuyudan su içmiş.

33. Derinmiş, kuyu pek;
 34. Çıkrık ile su çekmişler.
 35. Kolay olsun diye emekleri,
 36. Daima bir atı da çıkırığa koşmuşlar.

37. Kaç zaman geçmiş,
 38. Kuyuda su bitmemiş.
 39. Kaç nesil su içmiş,
 40. Kuyuyu terk etmemiş.

41. Kuyunun yanında varmış yalak,
 42. Hayvanlarını da sulamışlar.
 43. Yolcular geçerken ancak,
 44. Atların koşumunu burada çözermiş

45. İşte köylüler için
 46. Bu kuyu, hayat menbaı idi.
 47. Bu kuyudan su içerek
 48. Geçmiş günler ve aylar.

49. Her köyde olduğu gibi
 50. Varmış burada bir deli.
 51. Karnı yemeğe doyduğunda
 52. Kaşınıyormuş eli.

53. *Kelgen quyu başına,*

54. *Suvu içip, kekirgen.*

55. *Baqıp taşyaq taşına*

56. *Sevinip pek sekirgen.*

57. *Aydi,-degen,-şu taşnı*

58. *Quyu içine atayım.*

59. *İnsan olup ömrümde*

60. *Men de bir iş yapayım.*

61. *On adam köteralmaz*

62. *Taşnı quyuğa itergen.*

63. *(Delide küç az olmaz)*

64. *Köyge belâ ketirgen.*

65. *Büyük bir taş saf-sade*

66. *Suv yolağın qapatqan.*

67. *Deli yapqan işinden*

68. *Memnün olup keyf çatqan.*

69. *Suv başında toplanğanlar*

70. *Mecliske qırq aqıllı.*

71. *Tamam qırq kün miy yorğanlar*

72. *Bir-birinden taqıllı.*

73. *Biri degen:-Taşnı andan*

74. *Çıqarmağa küç gerek.*

75. *Biri ise baş sallağan:*

76. *Olmaz, quyu pek teren.*

77. *-Yañı quyu qazar edik...*

78. *Yoq, yoq! Vaqıt keçecek*

79. *Yañı Quyu qazılğance*

80. *Köy qaydan suv içecek?..*

53. *Gelmiş kuyu başına,*

54. *Suyu içip geğirmiş.*

55. *Bakıp yalağın taşına*

56. *Sevinerek pek sıçramış.*

57. *Haydi, demiş, bu taş*

58. *Kuyunun içine atayım.*

59. *İnsan olarak ömrümde*

60. *Ben de bir iş yapayım.*

61. *On adamın kaldıramadığı*

62. *Taşı kuyuya itmiş.*

63. *Delide güç az olmaz),*

64. *Köye belâ getirmiş.*

65. *Büyük bir taş saf, sade;*

66. *Yolunu kapatmış.*

67. *Deli yaptığı işten*

68. *Memnun olup keyif çatmış.*

69. *Su başında toplanmış,*

70. *Meclise kırk akıllı.*

71. *Tam kırk gün kafa yormuşlar*

72. *Birbirinden*

73. *Birisi, demiş; taş oradan*

74. *Çıkarmak için güç gerek.*

75. *Birisi ise başını sallamı;*

76. *Olmaz, kuyu pek derin,*

77. *-Yeni kuyu kazardık...*

78. *Yok, yok! Vakit geçecek;*

79. *Yeni kuyu kazana kadar*

80. *Köy halkı nereden su içecek?*

81. Tüſüngenler, oylanğanlar,
82. Ölçeğenler, biçkenler,
83. Soñ dayanıp olmağanlar:
84. Quyuğa da tüſkenler.

85. Deli ise quyu yanında
86. Bu, işke pek zevqlana.
87. Ğam qasavet yoq añında
88. Oynap-oynap aylâna.

89. Bulunmağan iç bir çare
90. Taşnı andan almağa.
91. Soñ deyerek; -Ah, ne çare?
92. Köyde kimse qalmağan.

93. Bir deliniñ yapqan işi
94. Köyni suvsuz qaldırğan.
95. Onıñ quyuğa atqan taşı
96. Halqı oyğa daldırğan.

97. Yata emiş alâ o taş
98. Teren quyu tübünde.
99. Aqıllılar yoralar baş
100. Taş üstünde bugün de.

**CUMERT YILAN, ALİCENAP QART VE
HİYANET KÖSE AQQINDA MASAL (93)**

1. Bu masalrı qartbabam
2. Dedesinden eşitken.
3. Qartbabamıñ ağızından
4. Maña kelip yetişken.
5. Men de sizge, balalar,
6. Öz borcumrı ödeyim.
7. Qartbabalar sırasına
8. Masal aytıp öteyim.

81. Düşünmüşler, taşınmışlar,
82. Ölçmüşler, biçmişler,
83. Sonra dayanamayıp
84. uyuya inmişler. (81-84).

85. Deli ise kuyunun yanında,
86. Bu işten pek zevk alıyor.
87. Gam ve kasvet yok onun aklında,
88. Oynaya oynaya dönüyor. (87-88).

89. Bulunmamış hiçbir çare,
90. Taşı oradan almak için.
91. Sonra diyerek, ah ne çare,
92. köyde kimse kalmamış.

93. Bir delinin yaptığı işi,
94. Köyü susuz bırakmış.
95. Onun kuyuya attığı taşı,
96. Halkı düşüncelere daldırmış.

97. Yatıyormuş hâlâ o taş.
98. Derin kuyu dibinde.
99. Akıllılar yoruyorlar baş,
100. Taş üstünde bugün de.

**CÖMERT YILAN, ÂLİCENAP İHTİYAR
VE HİYANET KÖSE HAKKINDA**

MASAL

1. Bu masalı dedem,
2. Dedesinden duymuş.
3. Dedemin ağızından
4. Bana kadar gelip varmış.
5. Ben de size çocuklar,
6. Kendi borcumrı ödeyeyim,
7. ihtiyarlar sırasına
8. Masal söyleyip geçeyim.

9. *Amma şimdi men yaşım,*

10. *Ne közlük bar, ne saqal.*

11. *Şunuñ için pek qorqam:*

12. *Masal olmasın toqal.*

13. *Evel, ezel zamanda,*

14. *Biz bilmegen tamanda,*

15. *Çıtırman dağ bar eken,*

16. *Tepesi aq qar eken.*

17. *Dağnuñ içi bol emiş*

18. *Biñ bir türlü yemişke.*

19. *Tek dayansañ olğanı*

20. *Onqur-çonqur enişke.*

21. *«Eger dağğa çıqmasañ,*

22. *Saña yemiş qayda, ya?*

23. *Yatsañ evde yanbaşlap,*

24. *Qaydan kelsin fayda, ya?»*

25. *Degen qartnuñ birisi,*

26. *Ep dağ betke qarağan.*

27. *Dağğa çıqıp er küni*

28. *Anda qısmet arağan.*

29. *Çuvalına er küni*

30. *Türlü yemiş toldurğan.*

31. *Dağdan evge qaytqanda*

32. *Qart pek yaman boldurğan.*

33. *Kel, kel, zaman, ket zaman,*

34. *Çoq künlerniñ birinde*

35. *Yal almağa oturğan*

36. *Gür terekniñ tübünde.*

9. *Ama şimde ben gencim,*

10. *Ne gözlüğüm var, ne sakalım.*

11. *Bundan dolayı pek korkuyorum,*

12. *Olmasın masalım bodur.*

13. *Evel ezel zamanda,*

14. *Bizim bilmediğimiz zamanda,*

15. *Çıtırman dağ varmış,*

16. *Tepesi ak karmış.*

17. *Dağın içinde bolmuş*

18. *Binbir türlü meyve.*

19. *Tek dayandığın*

20. *Yamuk yumuk bir iniş.*

21. *“Eğer dağa çıkmazsan*

22. *Ssana meyve nerede ya?*

23. *Evde yan gelip yatarsan*

24. *Nereden gelsin fayda ya?*

25. *Demiş ihtiyarın birisi,*

26. *Hep dağın yüzüne bakmış.*

27. *Dağa çıkıp her gün,*

28. *Orada kısmet aramış.*

29. *Çuvalına her gün*

30. *Türlü meyveler doldurmuş.*

31. *Dağdan evine dönerken*

32. *İhtiyar, çok yorulmuş.*

33. *Gel zaman git zaman,*

34. *Günderden bir gün*

35. *Dinlenmek için oturmuş*

36. *Gür bir ağacın altına.*

37. *Çuvalına yanbaşlap*
 38. *Yal alğanda tekararı,*
 39. *Terektenmi, köktenmi,*
 40. *Sarqqarı çatalbaş yılan.*
41. *Apansızdan bu alğa*
 42. *Günahsız qart pek şaşqarı.*
 43. *Yılan ise burulıp,*
 44. *İnsan kibi söz qoşqarı:*
45. *«Menden asla qorqma, qart,*
 46. *Kimsege sır açmadım,*
 47. *Yılan olup kimsege*
 48. *Zeerimni saçmadım.*
49. *Aytqarımnı becerseñ,*
 50. *Hatriñni hoş eterim.*
 51. *Beceremeseñ, zeerimnen*
 52. *Qart başıña yeterim.*
53. *Er kün aqşam üstünde*
 54. *Ketir maña biraz süt.*
 55. *Lâkin özüñ bu işni*
 56. *Sır olaraq içte tut.*
57. *Saba küneş dogğanda*
 58. *Süt çanağın alıp ket.*
 59. *Balañ-çağañ öğüne*
 60. *Qısmetiñnen tezce yet».*
61. *Er kün aqşam üstünde*
 62. *Süt ketirgen qartbabay.*
 63. *Bir çanaq süt yerine*
 64. *Altın alğan pek nomay.*
- 37.Çuvalına başını koyup
 38.Biraz dinlenirken
 39.Ağaçtan mı, gökten mi
 40.Sarkmış çatal başlı bir yılan.
- 41.Birden bire olan bu duruma
 42.Günahsız ihtiyar, pek şaşırılmış.
 43.Yılan ise kıvrılıp
 44.İnsan gibi söz söylemiş:
- 45.“Benden asla korkma ihtiyar,
 46.Kimseye sır vermedim,
 47.Yılan olarak kimseye
 48.Zehirimi saçmadım.
- 49.Söylediklerimi yaparsan,
 50.Gönlünü hoş tutarım;
 51.Beceremezsen zehirimle
 52.İhtiyar başına yeterim.
53. Her gün akşam üstünde
 54. Getir bana biraz süt.
 55. Lâkin kendin bu işi
 56. Sır olarak içinde tut.
57. Sabah güneş doğduğunda,
 58. Süt çanağını alıp git.
 59. Çoluğunun çocuğunun önüne
 60. Kısmetinle çabucak yetiş.
61. Her gün, akşam üstünde
 62. süt getirmiş ihtiyar dede.
 63. Bir çanak süt yerine
 64. Altın almış pek çok.

65. *Künler keçken aradan*
 66. *Qart çoq altın toplagan.*
 67. *Soñ bazarğa ketmekçün*
 68. *Qomşusını oplağan:*

69. *«Babañ yahşı adam edi,*
 70. *Özüñ-aqay paşası*
 71. *Aytqanımnı yapsañ eger,*
 72. *Zengin olup yaşarsıñ.*

73. *Lâkin saña bunıñ içün*
 74. *Öğreteyim bir qurım*
 75. *Zengin olmaq qolay degil,*
 76. *İçte sakla tek sıırıñ.*

77. *Hıyanetlik ne olğanın*
 78. *Aqlıña ketirme.*
 79. *Hıyanetlik etip, soñra*
 80. *Mezarında ökürme.*

81. *Çıtırman dağ içinde*
 82. *Tura çatal bir terek.*
 83. *Er küin, aqşam üstünde*
 84. *Şu terekke süt gerek.»*

85. *Qomşusına qartbabay*
 86. *Ne yapmasın öğretken.*
 87. *Bir qaç küinden qaytırım,*
 88. *Dep, özü yolğa ketken.*

89. *Qomşusınıñ saqalı yoq,*
 90. *Başı ise taz eken.*
 91. *Taz oluv belâ degil,*
 92. *Aqlı-fikri az eken.*

65. Aradan günler geçmiş,
 66. İhtiyar çok altın toplamış.
 67. Sonra paraza gitmek için
 68. Komşusuna seslenmiş:

69. “Baban iyi adamdı;
 70. Sen beylerin paşasısın.
 71. Eğer söylediğimi yaparsan,
 72. Zengin olup yaşarsın.

73. Lâkin sana bunun için
 74. Öğreteyim bir kurum;
 75. Zengin olmak kolay değil,
 76. İçte sakla sadece sırrını.

77. Hıyanetliin ne olduğunu
 78. Aklına getirme,
 79. Hıyanetlik edip sonra
 80. Mezarında pişman olma.

81. Çıtırman dağ içinde
 82. Var çatal bir ağaç.
 83. Her gün, akşam üstünde
 84. Bu ağaca süt gerek.”

85. İhtiyar adam, komşusuna
 86. Ne yapması gerektiğini öğretmiş.
 87. Birkaç güne kadar dönerim,
 88. Diyerek kendi yola çıkmış.

89. Komşusunun sakalı yok,
 90. Başı da kel değil.
 91. Kel olması belâ değil,
 92. Sklı fikri azmış.

93. *Köse aqay barğan-kelgen,*
 94. *Maqsadına yetmegen.*
 95. *Bir çanaçiq altınğa o*
 96. *İç qanaat etmegen.*
97. *Ey, ey, degen, mında eken*
 98. *Bütün baylıq ve altın.*
 99. *Şu yılannı öldürmesem*
 100. *Köse olmasın adım.*
101. *Şu fikirnen köse aqay*
 102. *Balta baylap beline,*
 103. *Yolğa çıqqan em de alğan*
 104. *Bir çanaq süt eline.*
105. *Yılan sütüni içecekte*
 106. *Baltasını sallağan...*
 107. *Hıyanet ve pis hunzırnı*
 108. *Şu an camı qalmağan.*
109. *Qart bazardan kelip baqsa,*
 110. *Köse çoqtan serilgen.*
 111. *Nomay altın alacaqday*
 112. *Eki qolu kerilgen.*
113. *Ne terek bar, ne yılan bar,*
 114. *Baqın siz bu ikmetke.*
 115. *Süt taşılğan çanaq yata*
 116. *Qapaqlanıp bir çette.*
93. Köse adam varıp gelmiş,
 94. Maksadına erişmemiş.
 95. Bir çanaçık altınğa o,
 96. Hiç kanaat etmemiş.
97. -Hey, hey, demiş, buradaymış
 98. Bütün altınlar ve zenginlik.
 99. Bu yılannı öldürmezsem
 100. Köse olmasın adım.
101. Bu düşünceyle köse adam,
 102. Balta bağlayarak beline
 103. Yola çıkmış ve almış
 104. Bir çanak süt eline.
105. Yılan sütü içerken,
 106. Baltasını savurmuş;
 107. Hıyanet ve pis domuzun
 108. O anda ruhu yok olmuş.
109. İhtiyar, pazardan gelip baktığında,
 110. Kösenin çoktan yere serilmiş.
 111. Çok altın alacak gibi
 112. İki kolu açılmış.
113. Ne ağaç var, ne yılan;
 114. Bakın siz bu işin hikmetine.
 115. Süt taşınan çanak yatıyor
 116. Kapaklanmış bir tarafta.

UYANUV ŞİİR KİTABI**OKTYABR (1)****(Akbardak'takiyle aynı)****REKVİYEM¹⁷⁸ (2)**

1. Yer şarınıñ köbeğinde
2. Tizilişip turamız.
3. Er kün atqan tañ ögünde
4. Moñlı nabat uramız:
5. Ey. insanlar,
6. Biz yaşaymız, biz yaşaymız,
yaşaymız;
7. Bizde küç bar.
8. Nice yüz yıl ömürimizni aşaymız.
9. Bizde er yerde
10. Bile-bile siz doğurğan hatamız.
11. Buhenvaldde .
12. Maydanekde deşet olıp yatamız.
13. Oñmazsıñız,
14. Oñmazsınıñız bizler yaşay ekenmiz.
15. Olmazsıñız
16. Dert-qayğısız, biz -zeerli tikenmiz.
17. Adam sima
18. Adamlarınıñ özlerinden doğdıq biz,
19. Herosima,
20. Nagasakide nice canı boğdıq biz.
21. Bizni kâde
22. Bağışlaylar aqlamaqçün özünü,
23. Bizni kâde
24. Qarğışlaylar saqlamaqçün özünü.
25. Ya bizge ne!
26. Biz -hatamız, biz -hatamız, hatamız,
27. Bizler -ine:
28. Ande doğıp biñ yıl tenge batamız,

REKVİYEM

1. Yer kürenin göbeğinde,
2. Dizilip duruyoruz.
3. Her gün atan tan önünde
4. Hüzünlü nebat vuruyoruz.
5. Ey insanlar,
6. Biz yaşıyoruz, biz yaşıyoruz, yaşıyoruz;
7. Bizde güç var.
8. Yüzyıllardır ömrümüzü harcıyoruz,
9. Bizde her yerde
10. Biliyoruz sizin doğurduğunuz hatayız
11. Buhenvald'de
12. Maydanek'te dehşet saçıyoruz.
13. İyileşmezsiniz,
14. İyileşmezseniz bizler yaşıyormuşuz.
15. Olmazsınız,
16. Dertsiz tasasız, biz zehirli dikeniz.
17. İnsan yüzlü
18. İnsanların kendisindendoğduk biz.
19. Hiroşima,
20. Nagasaki'de nice canı boğduk biz.
21. Bazen bizi,
22. Bağışlarlar aklamak için kendilerini.
23. Bazen bizi,
24. Lanetliyorlar, korumak için kendilerini.
25. Bu bizim için ne ki!
26. Biz hatayız, biz hatayız, hatayız.
27. Bizler iğneyiz,
28. Orada doğup bin yıl tene batamız.
29. Az mı daha

¹⁷⁸ Katolik kiliselerinde söylenen bestelenmiş ölüm duası

29. Azmı daa
 30. Alâ bugün bizden canı yanğanlar?
 31. Azmı daa
 32. Alâ bugün bizni ağlap añğanlar,
 33. Biz -fitnemiz
 34. Felestina halqın yurtsız qaldırğan,
 35. Biz -etnemiz
 36. Nice insan nesilini taldırğan,
 37. Biz -aqaret,
 38. Yer yüzünde insan bahtın duymaymız,
 39. Biz -naqaret,
 40. İç bir yırnıñ aenkine uymaymız.
 41. Ey, insanlar!
 42. Yeter artıq, yeter, bizni doğurmañ!
 43. Tiri canlar!
 44. Ayıñız, ömrüñizni yoğurmañ!
 45. Yer şarınıñ köbeğinde
 46. Tizilişip turamız.
 47. Er kün atqan tañ ögünde
 48. Ğamlı nabat uramız.

TAYANÇ NOQTASI (3)

1. Bazanıp yaşayım men yıldızlarğa,
2. Million yıl uzaqta olsalar bile.
3. Gece tüşip qalsam yañlış yollarğa,
4. Yıldızlarğa baqıp doğru yol bilem.
5. Bazanıp yaşayım men tereklerge;
6. Etrafını yaqqanda küneş alqası,
7. Melem olaraq qızğan tenlerge,
8. Qurtara kimerde terek taldası.
9. Bazanıp yaşayım er ösken gülge:
10. Yaşamaq olur mu gülsiz-çeçeksiz?
11. Şeñlikke ya ğamğa tolğan gönülge
12. Çeçekler gönüldeş oluvı şeksiz.

30. Hâlâ bugün bizden canı yananlar?
 31. Az mı daha
 32. Hâlâ bugün bizi anarak ağlayanlar?
 33. Biz fitneyiz,
 34. Filistin halkını yurtsuz bırakan;
 35. Biz büyücüyüz,
 36. Birçok insan neslini uyutan.
 37. Biz hakaretiz,
 38. Yeryüzünde insan bahtını anlamıyoruz;
 39. Biz nakaratız,
 40. Hiçbir şarkının ahengine uymayız.
 41. Ey insanlar,
 42. Yeter artık, yeter; bizi doğurmayın!
 43. Diri canlar!
 44. Ayılın, ömrünüzü yormayın!
 45. Yer kürenin göbeğinde,
 46. Dizilip duruyoruz.
 47. Her gün atan tan önünde
 48. Kederli nebat vuruyoruz.

DAYANMA NOKTASI

1. Dayanıp yaşıyorum ben yıldızlara,
2. Milyonlarca yılı uzakta olsalar bile.
3. Gece sapsam da yanlış yollara
4. Yıldızlara bakıp doğru yolu biliyorum.
5. Dayanıp yaşıyorum ben ağaçlara,
6. Etrafı yaktığında güneş ışınları.
7. Merhem olarak kızarmış tenlere,
8. Kurtarıyor bazen ağaç dalı.
9. Dayanıp yaşıyorum, her büyüyen güle;
10. Yaşamak olur mu gülsüz, çiçeksiz?
11. Mutlulukla ya da gamla dolu gönül için
12. Çiçeklerin gönüldaş olması şüphesizdir.

13. *Bazanıp yaşayım men köbelekke:*
 14. *Oniñsiz quvançım olurmu tolu?*
 15. *Bazanıp yaşanıñ sınırsız kökke,*
 16. *Ebediy körünsin açıq-tañ yolum.*

17. *Köbelek, çeçekler, terek, yıldızlar*
 18. *Güzel dünyanıñ dülber qoqlası,*
 19. *Bazanıp yaşanıñ sizge, adamlar*
 20. *Menimçün ekâne tayanç noqtası.*

13. *Dayanıp yaşıyorum ben kelebeğe;*
 14. *Onsuz mutluluğum tam olur mu?*
 15. *Dayanıp yaşıyorum uçsuz bucaksız gökyüzüne*
 16. *Ebediyen görüñsün açık ve aydınlık yolum.*

17. *Kelebekler, çiçekler, ağaçlar ve yıldızlar,*
 18. *Onlar ki güzel dünyamızın kuklalarıdır.*
 19. *Dayanıp yaşıyorum size insanlar,*
 20. *Benim için yegâne dayanak noksısınız.*

CENK KÖRMEDİM (4)

(Duyğularım kitabındakiyle aynı)

KOMMÜNİST (5)

1. *Kommünist kimdir, dep sorsalar menden,*
 2. *Cevap berir edim şöyle sözlernen;*
 3. *Kommünist -Leninniñ tiri qanıdır,*
 4. *Ulu daiymizniñ ölmez şanıdır.*
5. *Kommünist kimdir, dep sorsalar menden,*
 6. *Cevap berir edim şöyle sözlernen:*
 7. *Kommünist -küreşçi raatlıq tapmağan,*
 8. *Halqniñ işançını işnen aqlağan.*
9. *Vicdanı temiz-pak ve qaviy insan*
 10. *Özüçün yaşamaz dünyada faqat.*
 11. *Alsa o Kommünist degen bir ünvan,*
 12. *Oniñçün yaşamaq küreştir qat-qat.*
13. *Kommünist kimdir, dep sorsalar menden,*
 14. *Cevap berir edim şöyle sözlernen:*
 15. *O-terek, tamırı terenge batqan,*
 16. *O-küneş, er keske birday nur saçqan.*

KOMÜNİST

1. *Komünist kimdir diye sorarlarsa benden,*
 2. *Cevap verirdim şöyle sözlerle:*
 3. *Komünizm, Lenin'in canlı kanıdır;*
 4. *Ulu liderimizin ölmez şanıdır.*
5. *Komünist kimdir diye sorarlarsa benden,*
 6. *Cevap verirdim şöyle sözlerle:*
 7. *Komünist, savaşıdır gün yüzü görmeyen.*
 8. *Halkın inancını işle haklı çıkarın.*
9. *Vicdanı temiz ve sağlam insan,*
 10. *Kendi için yaşamaz dünyada fakat.*
 11. *Alsa da o Komünist denen bir ünvan,*
 12. *Onun için yaşamak, savaşıdır kat kat.*
13. *Komünist kimdir diye sorarlarsa benden,*
 14. *Cevap verirdim şöyle sözlerle:*
 15. *O, bir ağaçtır kökleri derinlerde olan;*
 16. *O, bir güneştir herkese nur saçan.*

17. *Kommünist kimdir, dep sorsalar mende.* 17. Komünist kimdir diye sorarlarsa benden,
 18. *Cevap berir edim şöyle sözlernen:* 18. Cevap verirdim şöyle sözlerle:
 19. *O -men ve sen kibi adiy bir insan,* 19. O, benim ve senin gibi basit bir insandır.
 20. *Tek menden ve senden ziyade yanğan.* 20. Benden ve senden daha fazla yanan.
21. *Dünyada aman eken felâketlerden,* 21. Dünya kötüyken felâketlerden,
 22. *Aşlıq köterilip öserken yerden,* 22. Hububatlar büyüyüp yükselirken yerden,
 23. *Qalıqlerde yaşarken insaniyetli is,* 23. Kalplerde insaniyet duyguları yaşarken
 24. *Demek, aramızda yaşay Kommünist!* 24. Komünist aramızda yaşıyor demektir.

ÜR, YÜREGİM (6)

(Duyğularım kitabındakiyle aynı)

UYANUV (7)

1. *Ğaflet yuqusundan uyandım bir kün,*
2. *Baqşam ne köreyim, gül-baar kelgen!*
3. *Qaçıncı baarim, dep şaşıp qaldım:*
4. *Kırkıncı baarim kelgen de yetken...*
5. *Neçün körıp olmadım eken evelsi*
6. *Baarniñ böyle şeñ, dülber kelgenin?*
7. *Qulağımda çınlay quşlarnıñ sesi,*
8. *Yüregimde ise biñ bir öpke, kin;*
9. *Qaydan kelgen eken pervasız olmaq?*
10. *Niçün etrafıma ayretsiz baqtım?*
11. *Ne sebep, bilmedim yaşamaq-yanmaq?*
12. *Qırq yıllıq özenim neçün tınç aqtı?*
17. *Barlıq uyanırken er yıl baarde,*
18. *Er yıl tekrarlanmaz yırlar yarata.*
19. *Şu güzel, muqaddes subhi-saarde*
20. *Yuqlap qalğanlarnı yırlen uyanta.*

UYANIŞ

1. Gaflet uykusundan uyandım bir gün,
2. Bir de baktım ki bahar gelmiş!
3. Bu kaçınıcı baharım, diyerek şaşırıp kaldım
4. Kırkıncı baharım gelmiş de yetişmiş.
5. Niçin göremedim acaba önceden,
6. Baharın böyle neşeli, güzel geldiğini?
7. Kulağımda çınıyor kuşların sesi,
8. Yüregimde ise binbir öfke ve kin:
13. Nereden gelmiş acaba pervasız olmak?
14. Niçin etrafıma şaşırmadan baktım?
15. Yaşamının, yanmanın sebebini anlamadım?
16. Kırk yıllık nehrim niçin huzurlu aktı?
21. Varlık uyanırken her yıl baharda,
22. Her yıl tekrarlanmayan şarkılar yaratıyor.
23. Şu güzel, mukaddes sabah seherinde
24. Uyuyup kalanları şarkıyla uyandırıyor.

25. *Ey-at! Letargiya derdine dalğan*
 26. *İnsanday pervasız yaşap ötkenim.*
 27. *Vücadım sanki bir suvuq taş olğan,*
 28. *Aceba, qırq yaşta nege yetkenim?*

33. *Yazğan şiiirlerim, kitaplarımnda*
 34. *Yoq eken bir dane ölmez şah eser,*
 35. *Meni bilgen, bilmegen ustazlarım da:*
 36. *«Uyanmaq kereksin, uyanmaq!» deyler.*

41. *-Söyle baar, - deyim bir imdat beklep,*
 42. *Ne yapmalı, ömürden qalmaqtam erek?*
 43. *Baar dey, gülçember başını tiklep:*
 44. *-Azizim, qırq yaşta uyanmaq gerek!..*

29. *Heyhat! Rehavet derdine düşmüş*
 30. *İnsanlar gibi pervasız yaşayıp geçmişim.*
 31. *Vücadım sanki soğuk bir taş olmuş,*
 32. *Acaba kırk yaşında neye yetmişim?*

37. *Yazdığım şiiirlerde, kitaplarda*
 38. *Bir tane ölmez şaheserim yokmuş.*
 39. *Beni bilen, bilmeyen ustalarım da*
 40. *“Uyanmalısın, uyanmalısın!” diyorlar.*

45. *Söyle bahar; diyorum bir yardım bekleyerek,*
 46. *Ne yapmalıyım, ömürden uzak yaşamaktayım?*
 47. *Bahar diyor, gülçemberinden başını dikleştirip*
 48. *“Azizim, kırk yaşında uyanmak gerek.”*

KÜNLERİM (8)

(Aqbardaqtakiyle aynı)

YİRMİ MILLİON SAFQA TİZİLE(9)

1. *Cenkniñ alelhusus qanunları bar:*
 2. *Ayırmay er kesni bir safqa tize.*
 3. *Safta tek cesürler tapa itibar,*
 4. *Ğalebe taqdirin cesürler çeze.*

5. *Mahv olğan 20 million can*
 6. *Şimdi biz yaşağan bu güzel ayat!*
 7. *Olarnen muqaddes bu ülken cian,*
 8. *Olar -bizler için iç talmaz qanat.*

9. *Olar saqlap qaldı bugünki tañni,*
 10. *Canların bererek, ömrüni kıymay.*
 11. *Qalqanday qorçalap Ana-Vatannı*
 12. *Kettiler... Yaşavnuñ dadını duymay.*

YİRMİ MİLYON SIRAYA DİZİLMİŞ

1. *Savaşın özel kanunları var,*
 2. *Ayırmadan kimseyi aynı sıraya diziyor.*
 3. *Safta sadece cesurlar bulur itibar,*
 4. *Zaferin kaderini cesurlar çizer.*

5. *Mahvolan yirmi milyon can,*
 6. *Şimdi bizim yaşadığımız bu güzel hayat!*
 7. *Onlarla bu ülkeniz mukaddes bir cihan;*
 8. *Onlar, bizim için hiç yorulmaz kanat.*

9. *Onlar, korudu bugünki tan vaktini,*
 10. *Canlarını vererek, ömrüne kıymadan.*
 11. *Kalkan gibi koruyup Anvatanı*
 12. *Gittiler... Hayatın tadına varmadan,*

13. *Er sene kelgende 9 May künü,* 13. Her sen gelince 9 Mayıs günü,
 14. *20 million kene safqa tizile.* 14. 20 milyon yine sıraya diziliyor.
 15. *«Ğalebe!» adlı eñ quvançlı künde* 15. “Zafer” adlı en mutlu günde,
 16. *Nice kirpiklerden közyaş üzüle.* 16. Nice kirpiklerden gözyaşı süzülüyor.
17. *Taş kibi qatıp tura veteran,* 17. Taş gibi kaskatı kesilip duruyor veteran,
 18. *Ebediy alevli eykel yanında.* 18. Ebedî alevli heykel yanında.
 19. *O bile: tek bugün degil de er an* 19. O biliyor ki, bir tek bugün değil her an,
 20. *Eykeller yaşaylar onıñ canında.* 20. Heykeller onun canında.
21. *Saçları qar kibi ağarğan cenkçi* 21. Saçları kar gibi beyazlamış savaşçı,
 22. *Eykelge gül qoya... eller qaltıray.* 22. Heykele gül koyuyor... Elleri titriyor.
 23. *Ebet, biraz talğan, farığan cenkçi,* 23. Evet, biraz yorulmuş, kendinden geçmiş asker
 24. *Amma ördenleri tavlı yaltıray.* 24. Ama madalyaları pırıl pırıl parlıyor.
25. *Cenkten soñ ayatqa kelgen yaş nesil,* 25. Cenkten sonra dünyaya gelen yeni nesil
 26. *Saña şay ricam bar er kün, er saat:* 26. Senden bir ricam var; her gün her saat
 27. *Veteranlar ögünde daima egil!* 27. Veteranlar önende daima eğil!
 28. *Olardır 20 millionğa şaat.* 28. Onlar 20 milyonun şahididir.
29. *Cenkte mahv olğanlar em sağ qalğanlar* 33. Cenkte mahvolanların ve sağ kalanların
 30. *Aqqıçün yalıñız baş egmek azdır.* 34. Yaptıkları hakkı için sadece eğmek azdır.
 31. *Biz için can berip em can alğanlar* 35. Bizim için canlarını verip hem de can alanların
 32. *Aqqıçün tıñlıqnı saqlamaq farzdır!* 36. Yaptıklarının hakkı için huzuru sağlamak farzdır.

8-15 te (10)

*Hirosima şeeriniñ baş saati er kün bir kere -
 8-15 te ura. Onıñ sesi telâşlı nida kibi eşitle.
 1945 senesi-niñ avgust 6 künü saat elquvanları
 şu vaqıtı köstergende insanlıq tarihinde eñ
 müdhış facia yüz berdi... (Gazetadan):*

1. *Hirosima üzerinde ses bar muñlı, telâşlı,*
2. *Eşitle o er kün saat 8-15 te.*
3. *Añdıraraq adamlarınıñ aqqan accı közyaşın,*
4. *Añdıraraq faciayı düşmanlarğa, dost-eşke.*

8-15'te

Hiroşima şehrinin saat başı her gün bir kere 8-15'te vuruyor. Onun sesi telaşlı bir nida gibi işitiliyor. 1945 senesinde 6 Ağustos günü saatin yelkovanı o anı gösterdiğinde insanlık tarihinin en kötü faciası baş gösterdi. (Gazeteden):

1. Hiroşima üzerinde ses var, sıkıntılı, telaşlı,
2. İşitiliyor o her gün saat 8.15'te.
3. Hatırlatark insanlarınakan acı gözyaşını,
4. Hatırlatarak faciayı düşmanlara, eşe dosta.

5. *Hirosima, Hirosima! Eşitse de bin kere,* 5. Hiroşima, Hiroşima! Sesini işitse de bin kere,
6. *Toprağıni körmedim men, soqağında kezmedim.* 6. Toprağıni göremedim, sokağında gezmedim.
7. *Savuşmağan yanığına tapmasam da bir çare,* 7. İyileşmeyen yarana bulamasam da bir çare,
8. *Faciañni eşitmekten, oqumaqtan bezmedim.* 8. Facianı işitmekten ve okumaktan bezmedim.
9. *Menim aciz tasavurım seni cansız köstere,* 9. Benim aciz tasavvurum seni cansız gösteriyor,
10. *Hirosima dep eşitse, kül-viranlık körem men,* 10. Hiroşima diye işitse, kül ve viranlık görüyorum.
11. *Kimsin-kimler alâ bugün deşet «mantar» östüre,* 11. Birileri hâlâ bugün dehşet “mantar” büyütüyor,
12. *Bar insanlık kibi daim qorqu taşıp yürem men.* 12. Bütün insanlık gibi daima korku taşıyarak yaşıyorum
13. *Suv aqamı, ğam aqamı Ota degen deryañda?* 13. Su mu akıyor, gam mı Ota denen deryanda?
14. *Belki onıñ yalısında şeit ruhlar kezedir?* 14. Belki onun kıyısında şehit ruhları geziyordur?
15. *Saatiñniñ muñlı sesi darqalğanda er yanğa,* 15. Saatinin hüzünlü sesi dağılırken her yana,
16. *Saña kelgen millionlarnıñ yüregini ezedir?* 16. Sana gelen milyonların yüregini eziyordur?
17. *Hirosima, senden bahtsız şeer barmı alemde?* 17. Hiroşima, senden bahtsız bir şehir var mı âlemde?
18. *Saniyede elâk olğan biñlernen can-temsiliñ.* 18. Saniyede binlerce can hayatını kaybetmekte.
19. *Ömür billâ yaşaycaqsıñ ağır matem-elemde,* 19. Ömrübillah yaşayacaksın ağır matem ve elemde.
20. *Ah, bir vaqıt unutmasın faciañni nesiliñ!* 20. Ah hiçbir zaman facianı unutmasın neslin.
21. *Hirosima, seni neçün hatırladım men bu an?* 21. Hiroşima, seni niçin hatırladım ben şu an?
22. *İnsan aqlı ketmegeydi tayıp kene enişke.* 22. İnsan akıllı kayıp yine yokuş aşağı gitmeseydi.
23. *Dünyamızniñ baş saati iç bir vaqıt, bir zaman* 23. Dünyamız saat başı hiçbir zaman,
24. *Muñlı-muñlı seslenmesin saat 8-15 te.* 24. Kederli kederli seslenmesin saat 8.15’te.

ŞİİRİYETNEN YAŞARIM (11)

1. *Er sefer elime alğanda qalem,*
2. *İlhamım çoşaraq, ellerim titrey.*
3. *Bir eca hatrıçün on sözni silem,*
4. *Kene de satırlar ter-tekmil bitmey.*
5. *Nasıldır bir qorqu basa yürekni...*
6. *Sanarsıñ oğradım hayırsız alğa.*
7. *Qorqu dey: «Vazgeç, yazma, kerekmey!»*
8. *İlham dey: «Çekilme! Aldqa, ep aldqa!»*

ŞİİR DÜNYASIYLA YAŞIYORUM

1. Her seferinde elime kalemi aldığımda,
2. İlhamım çoşarak ellerim titriyor.
3. Bir hece hatırı için on sözü siliyorum,
4. Yine de satırlar tam tamına bitmiyor.
5. Bilmem nasıl bir korku basıyor yüreğimi,
6. Zannedersin ki uğradım uğursuzluğa.
7. Korku diyor: “Vazgeç, yazma, gerekmiyor!”
8. İlham diyor: “Çekilme, öne ilerle, hep öne ilerle!”

9. *Qorqu ve İlhamniñ emiri ile*
 10. *Şu güzel bağçada adımlar atam.*
 11. *«Ölmeycek bir şiir yazarım ille!»*
 12. *Degen oy ve tatlı hayalğa batam.*
13. *Bir kün ozğarırlar eñ soñki yolğa,*
 14. *Şu tatlı hayalnen sağlıqlaşarım.*
 15. *«Hayali ölmedi» deseler olğan;*
 16. *Kene şiiriyetnen bağlı yaşarım.*

USTAZNI HATIRLAP (12)

SSSRniñ 60 yılıña bağışlanğan
«Bütünsoyuz Müşairesi»
münasebetinen.

1. *Altmışnu yaşağan qocaman yurtta*
 2. *Başlandı acaip şeñli tantana.*
 3. *Şairler keldiler qıbladan, sırttan,*
 4. *Amma sen kelmediñ, qalxim incına.*
5. *Küçük olsañ da öz yarığı olğan*
 6. *Şiiriyet kökünde bir yıldız ediñ.*
 7. *Belli şairlernen keñ sana tolğan*
 8. *Ah, nasıl biline yoqluğıñ seniñ.*
9. *Ana, qızgınlaşa güir müşaire*
 10. *Dünyada eñ guzel bayram başlandı.*
 11. *Şiir oqumaqta şair, şaire.*
 12. *Köz etem... Deerli aqrandaşlarıñ.*
13. *Kavkaz dağlarınıñ ucları kibi*
 14. *Çalbaş Rasul da şiirler oqudı.*
 15. *Küçük bir ülkeniñ büyük saibi*
 16. *Dağstan gulleri olup qoqudı.*

9. Korku ve ilhamın emri ile,
 10. Bu güzel bahçede adımlar atıyorum.
 11. “Ölümsüz bir şiir yazarım elbette”
 12. Diyen düşünce ve tatlı hayale dalıyorum.
13. Bir gün uğurlarlar en son yola,
 14. Şu tatlı hayalle vedalaşırım.
 15. “Hayali ölmedi” deseler olurmuş,
 16. Yine şiir dünyasına bağlı yaşarım.

USTAYI HATIRLAYARAK

SSCB'nin 60. Yılına adanan
 “Bütünsoyuz Şair Yarışması”
 münasebetiyle”.

1. Altmışınıcı yaşını yaşayan kocaman yurtta,
 2. Başladı müthiş bir kutlama.
 3. Şairler geldiler kıbleden, arkadan
 4. Ama sen gelmedin, kalbim incildi
5. Küçük olsan da kendi ışığı olan
 6. Şiir dünyasının gökyüzünde bir yıldızdın.
 7. Meşhur şarilerle geniş sahne dolmuş,
 8. Ah, nasıl da anlaşılıyor yokluğun senin.
9. İşte, şair yarışması kızışıyor;
 10. Dünyadaki en güzel bayram başlıyor.
 11. Kadın ve erkek şairler şiir okuyor,
 12. Gözlüyorum... Değerli akranların.
13. Kafkas dağlarının zirvesi gibi
 14. Çalbaş Rasul da şiirler okudu.
 15. Küçük bir ülkenin büyük sahibi,
 16. Dağıstan gulleri olup koku saçtı.

- 17.Çegem yanlarında ösken qızılçiq
18.Aqqında söz ayttı can dostıñ Qaysın:
19.Qızılçiq gülüne tüşken qızıl çiq
20.Kibi er bir şair öz yırın aytsın!..
- 21.«Çöllər dostu -qalmıq» David Kügültin
22. Oqurken Puşkinniñ ulu «Eykelin».
23.Er keste titredi bütün vücut-ten,
24. Qardaşlar tuttular bir-birin elin.
- 25.Ey, Puşkin, ne qadar mergindir Deaň!
26.«Kiyik tunğuz» bile bugün bahtlıdır.
27.Yaşaysıñ, yaşarsıñ qaç tilde daa,
28.Seniñ aqiqatıñ daim aqlıdır.
- 29.Ustazım kelmedi müşairege,
30.Dep bugün yansam da, yoqtır elemim,
31.Incinmaq lâyıqmı bugün şairge?
32.Qalplerni nurlandır, ey, sen, qalemim!
- 33.İbret al şöyle söz ustalarından,
34.Olarnıñ deası küç bersin saña.
35.Öğren yaşamaqni ustalarından,
36.Bugün gürlegende büyük tantana.
- 37.Ulu ailede ulu toy-düğün
38.Devam eter eken, sevinem men de.
39.Seniñ de ey, ustaz, şegirtiñ bugün
40.İştirak etmekte muşairede! 1982 sene.
- 17.Çegem¹⁷⁹ yakınında büyüyen kızılıcık
18.Hakkına söz söyledi can dostun Qaysın:
19.Kızılıcık gülüne düşmüş kızıl çiğ
20.Gibi her şair kendi şarkısını söylesin!
- 21.“Çöllerin dostu, Kalmuk” David Kügült’i
22.Okurken Puşkin’in ulu “Heykel”ini
23.Herkesin bütün vücudu titredi,
24.Kardeşler tuttular birbirlerinin ellerini.
- 25.Ey Puşkin, ne kadar keskindir ki zekan,
26.“Yabanî Tunguz” bile bugün bahtlıdır.
27.Yaşıyorsun, yaşarsın daha kaç dilde;
28.Senin gerçeğin daima haklıdır.
- 29.Ustam gelmedi şarirler yarışmasına
30.Diye bugün yansam da elemim yoktur.
31.İncilmek yakışır mı bugün şaire?
32.Kalpleri aydınlat, ey sen kalemim!
- 33.İbret al, böyle söz ustalarından;
34.Onların dehası güç versin sana.
35.Öğren yaşamayı ustalarından,
36.Bugün coşarken büyük şamata.
- 37.Ulu ailede, ulu düğün
38.Devam ederken, seviniyorum ben de.
39.Senin de ey usta, öğrencin bugün
40.Şair yarışmasına iştirak etmekte.

ÇELTEK VE DEDEM (13)

1. Çeltek ne olğanın, ebet, bilesiz;
2. Hususan, çöl bette ola turğan şey,
3. Eger şimdi olsa, onıñ ile siz
4. Kene bazı şeyni çeltey bilesiz.»

ELEK VE DEDEM

1. Eleğin ne olduğunu elbette biliyorsunuz,
2. Özellikle kırlarda olan şeydir.
3. Eğer şimdi olsa, onunla siz
4. Yine bazı şeyleri eleyebilirsiniz.

¹⁷⁹ Çegem Kafkasya’da bir il

5. *Aqlımda, armanda bastırıp boğday,*
6. *Zavallı qartbabam egilterek bel,*
7. *Onı çelteklerdi iç tınış almay,*
8. *Ve ıslaq çalardı essin dee yel.*

9. *Soñra çelteklerden temiz aşlıqı*
10. *Alırken avuçu berçlengen elge:*
11. *Kördiñmi, -der edi sallap başını,*
12. *Püsürlikni nasıl savuram yelge.*

13. *Baqa edim çeltekniñ yapqan işine,*
14. *Böyle mucizege ağızımı açıp.*
15. *Sevinem dedemniñ tapqan işine,*
16. *Püsürlikni yel uçura saçıp.*

17. *Er şey keçe eken ayatnen birge,*
18. *Dedem yoq, o çoqtan teslimdir yerge.*
19. *Er sefer elime alğanda qalem,*
20. *Deyim: olsa edi çeltek ve dedem*

SEN MENİ ÖYLE SEV... (14)
(Duyğularım ile aynı)

BİZİM GÜZELLER (15)

1. *Alemde ne kadar qız olsa, epsin*
2. *Begenem, iç birin yaramay demem.*
3. *Ah, bizim güzeller, sizge kim yetsin!*
4. *Söyleñ, neçün sizni ziyade sevem?*
5. *Neçün közüñizge baqsam, yüregim*
6. *Uçacaq quş kibi sizge ıntıla?*
7. *Neçün eliñizni tutqanda, elim*
8. *Ve tilim tutula, nefesim tına?*

5. *Alkımda, harmanda bastırıp buğday*
6. *Zavallı dedemin egilterek bel.*
7. *Onları hiç elerdi, hiç nefes almadan*
8. *Ve rüzgâr ıslık çalardı, essin diye yel.*

9. *Sonra elenmiş temiz yiyeceği*
10. *Alırken avucu nasır tutmuş eline*
11. *Gördün mü, derdi sallayarak başını,*
12. *Çer çöpü nasıl savuruyorum rüzgâra.*

13. *Bakıyordum eleğin yaptığı işe,*
14. *Böyle mucizeye, ağızımı açarak.*
15. *Seviniyorum dedemin bulduğu işe,*
16. *Çer çöpü rüzgârı uçuruyor saçarak.*

17. *her şey geçiyor, hayatla birlikte*
18. *dedem yok; o, çoktan yere teslim oldu.*
19. *Her seferinde elime kalem aldığımda,*
20. *Diyorum ki, olsaydı elek ve dedem.*

SEN BENİ ÖYLE SEV...

BİZİM GÜZELLER

1. *Âlemde ne kadar kız varsa hepsini*
2. *Beğenirim, hiçbirisine olmaz demem.*
3. *Ah bizim güzeller, size kim yetişir?*
4. *Söleyin, niçin sizi daha fazla seviyorum?*
5. *Niçin gözünüze baktığımda, yüregim*
6. *Uçacak kuş gibi size doğru atılıyor?*
7. *Niçin elinizi tuttuğumda, elim*
8. *ve dilim tutuluyor, nefesim kesiliyor?*

9. *Yalñız sizni aruv dep bilsen de,*
 10. *Tiliñizden daima bal tama, demem.*
 11. *Siziñ qavmiñizdan azap çeksem de,*
 12. *Neçün kene sizni ziyade sevem?*

13. *Çatma qaş, ince qaş, civan qaş kızlar,*
 14. *Siziñ qaşlar kibi başqa, yoq, demem.*
 15. *Şefqatlı, şefqatsız, bağıri taş kızlar,*
 16. *Söyleñ, neçün sizni ziyade sevem?*

17. *Dünyadan ketecek musafirim men;*
 18. *Yıqılayatqanda eñ soñki carğa*
 19. *Tekrar söyler edim soñki nefesnen:*
 20. *-Ah, baqıp toymadım bizim kızlarğa!*

AENK VE RENK (16)

Zarema Trasinovağa

1. *Tılsımlı resimler turalar qarşımda,*
 2. *Olarda er çiziq sehrli, canlı.*
 3. *Hayallar dolana ayretli başımda:*
 4. *Ah, yazıq, ömürim pek kısqı anlı.*
5. *Coşqun gönlüñdeki aydın sırlarğa*
 6. *İsteyim, yırlarım olsun aenkdaş.*
 7. *Bağışla... Tabınam canlı sırlarğa,*
 8. *Çolpan ayğa baqıp olğanday renkdaş.*
9. *Yoqtır luğatlarda sen aytqan sözler,*
 10. *Can ve ruhumızda yaşasalar da.*
 11. *Ya, luğat ne gerek?! Körmekçün közler*
 12. *Ve teren duygulu yürekler bar da!*
17. *Sen ne Rafelsiñ, sen ne Belloni,*
 18. *Barsın, eksik olsun senin talantiñ.*
 19. *Belki olar kibi olmazsıñ belli,*
 20. *Amma sen özüñce güzel yır taptıñ.*

9. *Yalnız sizi güzel diye bilsen de,*
 10. *Dilinizden daim bal damlıyor, demem.*
 11. *Sizin kavminizden azap çeksem de,*
 12. *Niçin yine sizi çok seviyorum?*

13. *Çatma kaş, ince kaş, civan kaş kızlar,*
 14. *Sizin kaşlar gibi başka yok demem.*
 15. *Şefkatli şefkatsız bağıri taş kızlar,*
 16. *Söyleyin niçin sizi çok seviyorum?*

17. *Dünyadan gidecek misafirim ben;*
 18. *Düşmek üzereyken en son uçuruma,*
 19. *Son nefesimle tekrar söylerim:*
 20. *“Ah bakıp doyamadım bizim kızlara!”.*

AHENK VE RENK

Zarema Trasinova'ya

1. *Tılsımlı resimler, karşımda duruyor;*
 2. *Onlarda her çizgi sihirli ve canlı.*
 3. *Başımda hayret dolu hayaller dolamıyor,*
 4. *Ah yazık ki ömrüm pek kısadır.*
5. *Çoşun gönlündeki aydınlık sırlarla,*
 6. *İstiyorum şarkılarım aynı ahenkte olsun.*
 7. *Bağışla, canlı sırlara buluyorum.;*
 8. *Çolpan, Ay'a bakıp onun gibi renklere bürünüyor.*
13. *Yoktur lûgatlarda senin söylediğin sözler,*
 14. *Canımızda ve ruhumuzda yaşasalar da.*
 15. *Lûgatlara ne gerek, Görmek için gözler*
 16. *Ve derin duygularla dolu kalpler varken?*
17. *Sen ne Rafeelsin, ne de Belloni,*
 18. *Varsın senin yeteneğin eksik olsun.*
 19. *Belki onlar gibi olamazsın bu belli;*
 20. *Ama sen kendine göre güzel şarkı buldun.*

21. Aenk ve renkleriñ ne qadar uyğun,
 22. Olar yol bermeyler unutulışqa.
 23. Deaň davet ete ür intılışqa,
 24. Zaten halqnen yaşay yüregiñ, duyğuñ!

EÑ GÜZEL ADET (17)

1. Babalar mezarın ziyaret etmek
2. Temiz-pak tutmaq özüñ-özüñni.
3. Sen bunu unutsaň, mübarek ötmek
4. Tutsın da kör etsin eki közüñni.
5. Senden soň gelecek bahtlı nesilge
6. Qaldırmaq isteseň eň güzel adet
7. Ve sadıqlığıñı bildirseň İlge,
8. Babalar mezarın et sen ziyaret.
9. Aqiqat oğrunda babalar işin
10. Devam ettirirler aqikiy erler.
11. Babalar aqqında daima tüşün,
12. Babağa yat olğan - halqqa yat derler.
13. Olurmu, olurmu kendi qadriñni
14. Ğaflet yuqusında qalıp unutmak?
15. Unutsaň babalar aziz qabirini,
16. Sençün ömür billâ taş olsun topraq!

AVRUPA TOPRAĞI (18)

(Duyğularım kitabı ile aynı)

*** (19) *Men seni tüşümde öpken*
 (Duyğularım kitabı ile aynı)

*** (20)

1. Men seni sayğınen beğendim evel,
2. Duymadım qalbime kirgenin baar.
3. Men seni keşf ettim, nezirsiz güzel,
4. Men seni sevdim, sen -ketirdiñ qaar.

25. Ahenk ve renklerin ne kadar uygun,
 26. Onlar unutulmaya izin vermiyorlar.
 27. Zekan, hür çabaya davet ediyor;
 28. Zaten yüreğin ve duygun hakla yaşıyor.

EN GÜZEL ÂDET

1. Atalarının mezarını ziyaret etmek,
2. Kendi kendini temiz tutmak.
3. Sen bunu unutursan, mübarek ekmek
4. Tutsun da kör etsin iki gözünü.
5. Senden sonra gelecek bahtlı nesile
6. Bırakmak istersen en güzel âdeti
7. Ve sadakâtini bildirmek istersen vatana,
8. Atalarının mezarını ziyaret et.
9. Hakikat uğrunda atalarının işini
10. Devam ettirirler, gerçek erler.
11. Atalar hakkında daima düşün;
12. Atalarına yabancı olan, halka yabancı olur, derler.
13. Olur mu, olur mu kendi kadrini
14. Ğaflet uykusunda kalıp unutmak?
15. Unutursan atalarının aziz kabrini,
16. Senin için ömrübillah taş olsun toprak!

1. Ben seni sayğıyla beğendim evvel,
2. Hissetmedim kalbime giren baharı.
3. Ben seni keşfettim vaatsiz güzel;
4. Ben seni sevdim, sen bana getirdin kahr.

5. *Men saña söyledim güzelligiñni,*
6. *Men saña ilk defa qalbimni açtım.*
7. *Men saña eyledim eyiligimni,*
8. *Sen ise sevgimden kiyikday qaçtıñ*

9. *Tüşüme keldin sen olup melâike,*
10. *Men seniñ peşinden çaptım közyaşnen.*
11. *Taqdirge yalvardım telmirip kökke,*
12. *Aylanıp baqmadiñ, qalbiñ taş eken.*

13. *Hayâlde eliñni tuttum ilk defa*
14. *Saçıñ tellerine tiydi leblerim.*
15. *Ne büyük baht edi, ne tatlı sefa,*
16. *Amma qaydasıñ sen, boştır ellerim..*

17. *Ellerim boştır, yüregim tolu,*
18. *Saña bağışlaycaq asav sevgimle.*
19. *Ne küç qarşılıqsız sevginiñ yolu!*
20. *Bunu yürekten yanğanlar bile.*

*** (21) *Sıcağım pek büyük...*
(*Aqbardağ kitabıyla aynı*)

*** (22)

1. *Baar keldi.*
2. *Talğın elçik esmekte,*
3. *Qırda lâle açtı al renk dudağın.*
4. *Kirazlar da bürler açıp ösmekte*
5. *Kün nurında sallap nazik budağın.*
6. *Oynap-oynap uçqan sırlı köbelek*
7. *De o gülni, de bu gülni aldata.*
8. *Yalınayaq çapqan anav bala pek*
9. *Zevqni sürüp suvda gemi yaldata.*

5. Ben sana söyledim güzelliğini,
6. Ben sana ilk defa kalbimi açtım,
7. Ben sana yaptım iyiliğimi;
8. Sen ise sevdimden yabanî hayvan gibi kaçtın.

9. Rüyama geldin sen olup melîke,
10. Ben senin peşinden koştum gözyaşlarımla.
11. Allah'a yalvardım göğe doğru bakıp,
12. Dönüp bakmadın, kalbin taşmış.

13. Hayâlimde elini tuttum ilk defa,
14. Saçının tellerine değdi dudaklarım.
15. Ne büyük bahttı, ne tatlı sefa
16. Ama neredesin sen, boştır ellerim.

17. Ellerim boştur; yüreğim dolu,
18. Kalbim sana adanacak inatçı sevgimle.
19. Ne kadar zor karşılıksız sevginin yolu!
20. Bunu yürekten yananlar bilir.

1. Bahar geldi.
2. Hafif rüzgâr esmekte,
3. Kırdâ lâle açtı kırmızı dudağın.
4. Kirazlar da tomurcuk açıp büyümekte
5. Gün ışığında sallayarak nazik budağın.
6. Oynaya oynaya uçan çizgili kelebek
7. Ha o gülü ha bu gülü aldatıyor,
8. İşte yalınayak koşan çocuk pek
9. Zevkini sürüp suda gemi yüzdürüyor.

10. Yılğa boylap kele gülday qız ve yaş,
 11. Qız köksüne basqan bir top lâlesin.
 12. Yigit memnün taqdirinden -kökte baş!
 13. Qız köksünde lâle degil -yaresi...

14. Men çoq kördim qırda lâle açqanın,
 15. Men çoq kördim köbelekniñ uçqanın,
 16. Men oq yürdim suvda gemi yaldatıp,
 17. Kördim, ebet, ilk sevgiden dad tatıp.

18. Ya, ayt baar, feralanıp bugün men
 19. Körgenimni körüp, neçün şaşmaqam?!
 20. Çünki dostum, taze is ve ilhamnen
 21. Men qanıñda özen olup taşmaqam.

*** (23)

1. Yapalaqlap qar yağa tışta,
 2. Kök qubbesi dersiñ un-elek.
 3. Mına, yetip keldi bu qış da
 4. Beyaz kiydi er yer er terek.
 5. Hatirime tüştiñ sen, yarem,
 6. Qalbiñ qarday temiz ve sade.
 7. Qarda seniñ yüzüñni körem,
 8. Lâkin qarday suvuqsıñ kâde,
 9. Elem etme,
 10. Qabaat qarda.
 11. Qarnı körüp tüşündim seni.
 12. Suvuq laf mı? Afu et meni -
 13. Qarday temiz sevgimiz bar da!..

10. Nehir boyunca geliyor iki gül gibi genç,
 11. Kız göğsüne basan bir top lâlesin.
 12. Yiğit memnun takdirinden, başı gökte,
 13. Kız göğsünde lâle değil, yâresin.

14. Ben çok gördüm kırdâ lâle açtığını,
 15. Ben çok gördüm kelebeğin uçanını,
 16. Ben çok suda gemi yüzdürerek,
 17. Gördüm, elbet, ilk sevgiden keyif tadarak.

18. -Söyle, gül bahar, bugün ben ferahlayarak
 19. Göreceğimi görüp niçin şaşırıyordum?
 20. Çünkü dostum yeni his ve ilhamla,
 21. Ben kanında derya olup taşırıyordum.

1. Lapa lapa kar yağıyor dışarıda,
 2. sanki gök kubbe elekten un eliyor.
 3. İşte yetişip geldi bu kış da
 4. Her yer, her ağaç beyaz giydi.
 5. Hatırıma geldin sen yârim,
 6. Kar gibi temiz ve sade kalbinle.
 7. Karda senin yüzünü görüyorum,
 8. Lâkin bazen kar gibi soğuksun.
 9. Elem etme,
 10. Kabahat karda.
 11. Karı görüp düşündüm seni,
 12. Soğuk da laf mı? Affet beni,
 13. Kar gibi temiz sevgimiz var ya!

AH NEYLEYİM (24)

(Aqbardağ kitabıyla. ile aynı)

SOLDAT DOSTIMA (25)

(Aqbardağ kitabıyla aynı)

BELLEYİM (26)

(Sevgi Alevi kitabıyla aynı)

İNSANĞA (27)

(Sevgi Alevi kitabıyla aynı)

AYTILMAĞAN SÖZLER (28)

1. *Aytilğan çoq sözlerden*
2. *Aytilmağan sözler çoq.*
3. *Olar bir kün bizlerge*
4. *Sançılırlar olup oq.*
5. *Kâde “selâm» yerine*
6. *Başımızni sallaymız.*
7. *Bir söz çoqday körüne*
8. *Kendimizni aldaymız.*
9. *Sevip alğan qadınıñ*
10. *Külip tursa gül, narday,*
11. *“Canım, közüm» demeye*
12. *Neçün kâde til barmay?*
13. *Aq süt kibi ömürge*
14. *İç birimiz toymaymız.*
15. *«Anam, seni sevem» degen*
16. *Üç söz aytıp olmaymız.*
17. *Matem künü qalbimizni*
18. *Sara keder ve yanıq:*
19. *Sağ olğanda rahmetlige*
20. *Kerek sözni aytmadıq,*

SÖYLENMEYEN SÖZLER

1. Söylenen birçok sözden
2. Daha fazla söylenmeyen sözler vardır.
3. Onlar bir gün bize
4. Ok olup batarlar.
5. Bazen “selâm” yerine
6. Başımızı sallarız.
7. Bir söz çokmuş gibi görünür,
8. Kendimizi aldatırız.
9. Sevdiğimiz kadının
10. Gül gibi yüzü gülse;
11. “Canım, gözüm” demeye
12. Niçin bazen dili varmaz?
13. Ak süt gib ömrümüzde,
14. Birbirimize hiç doyamadık.
15. “Annem, seni seviyorum” diyen
16. Üç kelimeyi söyleyemiyoruz.
17. Matem günü kalbimizi
18. Sarar keder ve acı:
19. Sağ iken rahmetliye
20. Gereken sözleri söylemedik

21. *Paralı bir ahlâqsızniñ*
 22. *Safsatasın dinleyimiz.*
 23. *Ayılmağan sözler qala*
 24. *Tilimizde. İñleyimiz.*

25. *Mergin sözdir biz ölgen soñ*
 26. *Yoq olmaycaq malımız.*
 27. *Aşığıñız, kerek söznü*
 28. *Dostlar, aytıp qalıñız.*

29. *Ayılğan çoq sözlerden*
 30. *Ayılmağan sözler çoq.*
 31. *Olar bir kün bizlerge*
 32. *Sançılırlar olup oq.*

YİĞİT OLSAÑ (29)

(*Duyğularım kitabıyla aynı*)

QINALI YAPRAQLAR (30)

Küz manzumeleri

(*Duyğularım ile aynı*)
 (II-III-I Sıralamasıyla)

MASAL (31)

1. *Can sıkıcı qış gecesi,*
2. *Sabiy yata, yuqlamay.*
3. *İsraq çalıp yellər ese,*
4. *Tıştə ayaz. Qar nomay.*
5. *-Yuqla qozum, dey bitası,*
6. *Yum közün, ayya-ay,*
7. *Tıştə boran şamatası*
8. *Şaqa etip oynamay.*

21. *Paralı bir ahlâksızın*
 22. *Safsatasını dinliyoruz.*
 23. *Söylenmeyen sözler kalıyor*
 24. *Dilimizde. İnliyoruz.*

25. *Keskin nişancıdır sözler biz öldükten sonra,*
 26. *Yok olmayacak malımız.*
 27. *Acele edin, gerekli sözleri*
 28. *Dostlar, söyleyin.*

29. *Söylenen birçok sözden*
 30. *Daha fazla söylenmeyen sözler vardır.*
 31. *Onlar bir gün bize*
 32. *Ok olup batarlar. ok olup batarlar. (31-32).*

MASAL

1. *Can sıkıcı bir kış gecesi,*
2. *Sabi yatıyor uyumadan.*
3. *Dışarıda rüzgâr ıslık çalarak esiyor,*
4. *Ayaz var. Çok kar var.*
5. *Uyu kuzum, diyor büyükannesi,*
6. *Yum gözünü, e e e.*
7. *Dışarıda boranın gürültüsü*
8. *Şaka edip oynamıyor.*

9. *Çoq yuqlasañ, tosuncuğım,*
 10. *Tatlı tüşler körersiñ.*
 11. *Yum közüñni qozuçığım,*
 12. *Bir gecede ösersiñ.*

13. *Bitacığım, masal söyle,*
 14. *Soñ yuqlarım, dey bala.*
 15. *Bitay başlay mına şöyle,*
 16. *(Sabiy yuquğa dala):*

17. *Bir zamanda yaşay eken*
 18. *Cenk ne, bilmey adamlar,*
 19. *Çalışa ve aşay eken*
 20. *Cenkte ölmey adamlar.*

21. *Yer yüzünde zamanlar tınç,*
 22. *Devletler tınç kün körgen.*
 23. *Asker-masker olmağan iç,*
 24. *Er kes birday şen yürgen.*

25. *Balalarınıñ babaları*
 26. *Saban sürermiş tarlada,*
 27. *Nomay aşlıq obaları*
 28. *Yükselgenler armanda.*

29. *Kimse qorqup yaşamağan,*
 30. *Dünya cenksiz keñ eken.*
 31. *Yahşı-yaman halq olmağan,*
 32. *Er kes birday teñ eken.*

33. *Analarnıñ başı üzre*
 34. *Parıldığan al küneş.*
 35. *Yer -qocaman bir ev eken,*
 36. *Adamları dost ve eş...*

9. *Çok uyursan tosuncuğım,*
 10. *Tatlı drüyalar görürsün.*
 11. *Yum gözünü kuzucuğım,*
 12. *Bir gecede büyürsün.*

13. *Nineciğim, masal anlat,*
 14. *Sonra uyurum, diyor çocuk.*
 15. *Ninesi işte şöyle başlıyor,*
 16. *Sabi uykuya dalıyor:*

17. *Bir zamanlar yaşıyormuş.*
 18. *Savaşın ne olduğunu bilmeden insanlar,*
 19. *Çalışıyorlar ve yaşıyorlarmış;*
 20. *Savaşta ölmeden insanlar.*

21. *Yeryüzünde zamanlar huzurluymuş,*
 22. *Devletler rahat günler geçirmiş.*
 23. *Asker masker olmamış hiç.*
 24. *Herkes birlikte mutlu bir şekilde yaşamış.*

25. *Çocukların babaları*
 26. *Saban sürermiş tarlada,*
 27. *Pek çok yiyecek kümeleri*
 28. *Yükselmiş harmanda.*

29. *Herkes korkmadan yaşamış,*
 30. *Dünya savaşız genişmiş.*
 31. *İyi ya da kötü diye halk olmamış,*
 32. *Herkes birbirine denkmiş.*

33. *Annelerin başı üstünde*
 34. *Parlıyormuş kızıl güneş*
 35. *Yeryüzü, kocaman bir evmiş;*
 36. *İnsanların dost ve eş.*

37. Bitay söyley, çorap öre,
38. Yuqla qozum, ayya-ay...
39. Sabiy tatlı tüşler köre,
40. Sabiy tatlı, tınç yuqlay.

NAZIM İKMET (32)

Parça

1. O serbestlik aradı qalemine,
2. Ömründe serbestlik körmese de.
3. Dalmadı dülber qafiyeler alemine,
4. Serbest şiirler yazdı Bursa türmesinde¹⁸⁰
5. Bursada doğğan serbest satırlar
6. Cebege kettiler cenkçiler kibi.
7. Bursada doğğan biñlep satırlar
8. Bugün bizni qorçalay bekçiler kibi.
9. Onıñ er bir serbest satırı
10. Nice serbest fikir doğurdu.
11. Serbest satırlarınıñ alevli qorı
12. Zulmet qaranlığın yoğurdu.
13. Onı Vatan asretligi yıqtı.
14. Yoq! Onıñ tek yıkıldı cismi
15. Bastırıqınıñ divarları kelpedin:
16. Sıqtı. Sıqtı.
17. Ep bir sağ qaldı isimi!
18. ...Künde beş kere
19. Namaz qılğan Türkiye,
20. Ay-yıldızlı qubbelerge tolğan Türkiye,
21. Tanımadıñ peygamberiñni.
22. Biñ yazıq tanıyalmadıñ.
23. O sen için doğğan edi.
24. Olıp üriyet! Tanımadıñ, Türkiye!

37. Nine anlatıyor, çorap örüyor
38. Uyu kuzum, eee,; s
39. Sabi tatlı rüyalar görüyor;
40. Sabi sevimli, rahatça uyuyor.

NAZIM HİKMET

Parça

1. O, kalemine hürriyet aradı;
2. Ömründe hürriyet görmese de.
3. Güzel kafiyeler âlemine dalmadı,
4. Serberst şiirler yazdı Bursa hapishanesinde.
5. Bursa'da doğan hür satırlar,
6. Cepheye gitti savaşlar gibi.
7. Bursa'da doğan binlerce satır,
8. Bugün bizi koruyorlar bekçi gibi.
9. Onun her bir hür satırı,
10. Nice hür fikir doğurdu.
11. Hür satırlarının ateşli koru,
12. Zulmün karanlığını yoğurdu.
13. Onu Vatan hasreti yıktı;
14. Hayır, onun sadece cismi yıkıldı.
15. Hapishanenin duvarları kerpeten;
16. Sıktı. Sıktı.
17. Hep yaşayan ismi kaldı.
18. ... Günde beş kere
19. Namaz kılan Türkiye,
20. Ayyıldızlı camilere dolan Türkiye.
21. Tanımadın peygamberini;
22. Çok yazık ki tanıyamadın.
23. O, senin için doğmuştu;
24. Olarak Hürriyat! Tanımadın Türkiye!.

¹⁸⁰ Şair ömrünün 17 yılını türmede geçirdi. Reaksiyası tarafından o 50 yıl nezaret altında. (ş.n)

25. *Bir kereden yüreginiñ* 25. Bir defada yüreğinin
26. *On beş yerine sançıldı süngü... süngü...* 26. On beş yerine batırıldı süngü... süngü...
27. *On beş yerinden* 27. On beş yerinden
28. *Yaralı yüreknen* 28. Yaralı yüreği ile
29. *Kene küreşmekten talmadı.* 29. Yine de mücadele etmekten yorulmadı.
30. *Onuñ için bu yaralar* 30. Onun için bu yaralar
31. *Olmadı soñki* 31. Olmadı son,
32. *Daa kaç kere* 32. Kaç kere daha
33. *Yüreginden qanlar tamladı.* 33. Yüreğinden kan damladı.
34. *Er tamçı qan* 34. Her damla kan,
35. *Küreşmekçün doğdı yañı can!* 35. Mücadele etmek için doğdu yeni bir can.
36. *Er tamçı qan* 36. Her damla kan,
37. *Alem üzre ağarğan aq tan!* 37. Âlem üzerine ağaran ak tandır.
38. *Er tamçı qan* 38. Her damla kan,
39. *Seadetke yaqınlaşqan qan!* 39. Saadete yakınlaşan kandır.
40. *Er tamçı qan* 40. Her damla kan,
41. *“Kerem kibi yan, yan, yan!”* 41. “Kerem gibi yanmak, yanmak, yanmaktır.”
42. *Bastırıqniñ divarları kelpedin.* 42. Hapishanenin duvarları kerpeten;
43. *Sıqa. Sıqa. Sıqa.* 43. Sıkıyor. Sıkıyor. Sıkıyor.
44. *Amma serbestlikke intilğan yürekni* 44. Ama hürriyet için çırpınan yüreği
45. *Qapatıp olamadılar bastırıqqa.* 45. Kapatamdılar hapishaneye.
46. *Yüreginiñ er bir tamırı,* 46. Kalbinin her damarı,
47. *Asav derya kibi taştı.* 47. Azak denizi gibi taştı.
48. *Aceba qaydan aldı Şair böyle küçni?* 48. Acaba nerede aldı şair böyle bir gücü.?
49. *Alem ayretlendi, düşmanlar şaştı.* 49. Âlem hayret etti, düşmanlar şaşırdı.
50. *Vatandan yiraqqa ayrı tüşmek* 50. Vatandan uzata ayrı düşmek
51. *Şairçün müşkülden müşkül bir dertti.* 51. Şair için çok zor bir durumdu.
52. *Tasvur etiñiz olup bir ikmet,* 52. Hikmet olduğunuzu düşünüp tasavvur edin,
53. *Şundan soñ añlarsız, nasıl erdir!* 53. Ondan sonra anlarsınız, o nasıl erdir!

54. *Añlarsız onıñ kâinatını,*
 55. *Añlarsız onıñ terenligini,*
 56. *Añlarsız onuñ ulvî zatını,*
 57. *Añlarsız onuñ Keremligini.*

58. *Dert ne, hastalığ ne*
 59. *Ulu insaniçün?*
 60. *Ayrılıq, asretlik nedir?*

61. *Ögünde beklese küneşler arttırıp küçüñ?*
 62. *Muqaddes intiqam olsa ögünde?*
 63. *İnsan içün söyleñiz nedir bu dertler? !*
 64. *Küreşmek, yanmaqçün doğalar merdler!*

EMEN (33)

Çerkez-Aliniñ 60 yıllığına

1. *Yalpaq-Qaya ve Quş-Qaya eteginde*
2. *Tamır atqan emen bugün 60 yaşta.*
3. *Bağatırda talğın-talğın el eskende*
4. *Şu emenniñ damarında quvet taştı.*
5. *Quvet taştı onıñ er bir yaprağında*
6. *Küçü bitmez dalğalı bir deñizdayın.*
7. *Ğıda alıp qaynaq ömür çoqrağından*
8. *Ep pekişti «Cumertlik»nen ösken sayın.*
9. *Ösken sayın öse onda yañı dallar,*
10. *Tıñ ve serin «Sabalarnıñ quçağında».*
11. *Körse bile nice hışım, dertli allar,*
12. *Bükülmegen emen bugün gür çağında*
13. *Gür çağında şu emennin gür yırları*
14. *Epkin-epkin aqqan temiz «Uluqlar» day.*
15. *Etrafında ep çoqlaşa «Doğmuşlar»ı*
16. *Ve turalar yıqılmaz bir qoruvlarday.*

54. *Anlarsınız onun dünyasını,*
 55. *Anlarsınız onun derinliğini,*
 56. *Anlarsınız onun ulvî kişiliğini,*
 57. *Anlarsınız onun Keremliğini.*

58. *dert nedir, hastalık nedir,*
 59. *Büyük insanlar için?*
 60. *Ayrılık nedir, hasret nedir?*

61. *Onların önünde güneş beklese gücünü arttırır.*
 62. *Önünde mukaddes intikam olsa da,*
 63. *Söyleyin büyük insan için nedir bu dertler?*
 64. *Mücadele etmek, yanmak için doğar mertler!*

MEŞE

Çerkez Ali'in 60. Yaşına

1. *Yalpakkaya ve Kuşkaya eteginde*
2. *Kök salmış meşe, bugün altmış yaşında.*
3. *Bağatır'da hafif hafif rüzgâr esdikçe*
4. *Bu meşenin damarında kuvvet taştı. (3-4).*
5. *Onun her yaprağında kuvvet taştı,*
6. *Gücü bitmeyen dalğalı bir deniz gibi.*
7. *Hayatın kaynağında beslenerek,*
8. *Her defa "Cömertlik" ile büyüyerek hep pekişti.*
9. *Büyüdükçe onda yeni dallar da büyüyor,*
10. *Rahat ve serin "Sabahların kucağında".*
11. *Ne kadar çok hışıma uğrasa da, dertlense de*
12. *Bükülmeyen meşe, bugün gür çağında.*
13. *Gür çağında bu meşenin gür şarkıları,*
14. *şiddetli şiddetli akan temiz "Oluklar" gibi.*
15. *Etrafında hep çoğalıyor "Kardeşeler"i*
16. *Ve yıkılmaz korumalar gibi duruyorlar.*

17. «Yıkılmaz bir qoruvlarday er yanımda,- 17. “Yıkılmaz korumalar gibi her yanımda,
18. Emen dey ki,-yaşamakta «Arzularım» 18.Meşe diyor ki, “Arzularım” yaşamakta.
19. Demek, qaynay ömür aşkı damarımda, 19.Demek kaynıyor, hayat aşkı damarımda,
20. Demek, boten yaşamayım, safta barım. 20.Demek boşuna yaşamıyorum, safta ben de varım.
21. Safta barım, daa nice yıl turarım, 21.Safta varım, daha nice yıllar dururum,
22. Bağatırlı için nedir 60 yılıñ?! 22. Bağatırlı için nedir 60 yılın?
23. Önümde bar daa altmış yaz, qışlarım, 23.Önümde var daha altmış yaz, altmış kışım.
24. Sizge daa çoq güzel yır bağışlarım! 24.Size daha çok güzel şarkılar bağışlarım.

BALALIĞIM (34)

(Sevgi Alevindekiyle aynı)

QADINLARĞA (35)

KADINLARA

1. Bu dünyanıñ güzelliği - qadınlardır, qadınlardır, 1. Bu dünyanın güzelliği, kadınlardır, kadınlar.
2. Ömrümüzniñ tüzgünlüğü - qadınlardır, qadınlardı 2.Ömrümüzün düzeni kadınlardır, kadınlar.
3. Bu dünyanıñ sert capları-qadınlardır, qadınlardır 3. Bu dünyanın sert yamaçları kadınlardır, kadınlar.
4. Ömrümüzniñ azapları - qadınlardır, qadınlardır. 4.Ömrümüzün azapları kadınlardır, kadınlar
5. Bu dünyanıñ baş temeli -qadınlardır,qadınlardır, 5. Bu dünyanın baş temeli kadınlardır, kadınlar.
6. Ömrümüzniñ baş emeli-qadınlardır, qadınlardır. 6. Ömrümüzün baş emeli kadınlardır, kadınlar.
7. Bu dünyanıñ faniyliğı - qadınlardır, qadınlardır, 7. Bu dünyanın faniliği kadınlardır, kadınlar.
8. Ömrümüzniñ aniylüğü - qadınlardır, qadınlardır. 8. Ömrümüzün aynası kadınlardır, kadınlar.
9. Bu dünyanıñ tatlılığı - qadınlardır, qadınlardır, 9. Bu dünyanın tatlılığı kadınlardır, kadınlar.
10. Ömrümüzniñ şadlılığı - qadınlardır, qadınlardır. 10. Ömrümüzün mutluluğu kadınlardır, kadınlar.
11. Bu dünyanıñ terslenüvi-qadınlardır, qadınlardır 11. Bu dünyanın terslenmesi kadınlardır, kadınlar.
12. Ömrümüzniñ ertlenüvi-qadınlardır, qadınlardır. 12. Ömrümüzün ertelenmesi kadınlardır, kadınlar.
13. Bu dünyanıñ şeñ baari-qadınlardır, qadınlardır, 13. Dünyanın şeñ baharı kadınlardır, kadınlar.
14. Ömrümüzniñ şeñ saari-qadınlardır, qadınlardır. 14. Ömrümüzün şeñ seheri kadınlardır, kadınlar.
15. Bu dünyanıñ şarapları-qadınlardır, qadınlardır, 15. Bu dünyanın şarapları kadınlardır, kadınlar.
16. Ömrümüzniñ «harapları»-qadınlardır,qadınlardır. 16. Ömrümüzün “harapları” kadınlardır, kadınlar.

17. Bu dünyanıñ bar oluvı-qadınlardır, qadınlardır, 17. Bu dünyanın varlığının sebebi kadınlardır, kadınlar.
 18. Ömrümüzniñ yar oluvı-qadınlardır, qadınlardır. 18. Ömrümüzün yâr oluşunun sebebi kadınlardır, kadınlardır.
 19. Bu dünyada bil ki, Şakir, er bir nesne qadında 19. Şakir, bu dünyada bil ki her şey kadınlardır.
 20. Ömrüniñniñ quvançı da, kederi de yanındadır! 20. Ömrünün sevinci de kederi de yanındadır.

MENZUMECİ DOSTUMA (36)

A. S. Puşkinden

1. Arist! Sen de çoşuldıñ Parnas hizmetçisine!
2. Sen de minmek isteysiñ inat Pegas¹⁸¹ üstüne;
3. Havflı yolğa tüşip sen, lavr peşinden quvasıñ,
4. Tenqitçinen küreşke de qorqmay azır turasıñ!
5. Arist, inan sen maña, vazgeç kâğıt, qalemni,
6. Unut çoqraq, ormanlarını, can sıqıcı alemni.
7. Suvuq yırlar uydurıp, aşq alevinde yanma;
8. Dağdan yuvarlanırsıñ, tez tüş, ğaflette qalma!
9. Sensiz de şairler çoq, em daa çoq olurlar,
10. Şiirlerin bastırıp, tezden unutulırlar.
11. Belki de qaçıp şimdi çoq şamata ve sestem
12. Dostlaşaraq aqılsız ve sersem bir avesnen,
13. Egida Minervasınıñ¹⁸² tınç-sakin taldasında
14. Doğmaqtadır ikinci baba «Telemahida»¹⁸³.
15. Qorq sen datsız mantıqsız yırcılar taliyinden
16. Artıq, bezdik olarıñ oba-oba şiirinden!
17. Tek aqiqiy şairler itibar qazanğanlar;
18. Pindde lavr çoq, amma onda qıcıtqan da bar.
19. Mashara olmaqtan qorq! Barıp da Apollonğa
20. Malüm olsa tırmaşıp çıqqanıñ Gelikonğa,
21. Quvurçıq saç başını sallap sallap ğadapnen,
22. Ne yaparsıñ deañnı taqdirlese tayaqnen, soñ, ne?
23. Çırayıñ sıtqı, em azırsıñ cevapqa;
24. «Ebet, dersiñ sen maña, nafile başladıñ lafqa;

MANZUMECİ DOSTUMA

A.S. Puşkinden

1. Artist, sen de katıldın Parnas hizmetçisine!
2. Sen de binmek istiyorsun inatçı Peasus'un üstüne.
3. Korkulu yola girip sen, defne peşinden kovalarsın;
4. Tenkitçiyle mücadele etmek için de korkmadan
hazır durursun.
5. Artist, inan sen bana; vazgeç kağıt kalemnden.
6. Unut kaynakları, ormanları, can sıqıcı âlemi.
7. Soğuk şarkılar uydurup aşk alevinde yanma;
8. Dağdan yuvarlanırsın çabuk in, gaflette kalma!
9. Şairler sensiz de çok, daha da çok, var olurlar;
10. Şiirlerini baskı altına alıp çabucak unutulurlar.
11. Belki de kaçarak şimdi .ok gürültü ve sestem,
12. Dost olup akılsız ve sersem bir hevesle
13. Ediga mektebinin sessiz sakin gölgesinde
14. Doğmaktadır ikincii baba «Telemahida».
15. Sen tatsız, mantıksız şarkıcılar talihinden kork.
16. Artık bezdik onların yığın yığın şiirlerinden.
17. Sadece gerçek şairler itibar kazanmışlar;
18. Pindde defne çok ama orada ısırğan otları da var.
19. Mashar olmaktan kork! Gidip de Apollon'a
20. Malum olursa tırmanıp çıkman Gelikon'a,
21. Kıvırcık saçlı başını sallaya sallaya öfkeyle,
22. Ne yaparsın liderini takdir etse sopayla, sonra ne?
23. Yüzün düşmüş hem de hazırsın cevaba;
24. «Evet, dersin sen bana, boşa başladın lafa.»

¹⁸¹ Pegas: şiiriyet ilhamcısı, qanatlı at.

¹⁸² Mektep demek (A.S. Puşkinnin ihtarı)

¹⁸³ Vasily Kirillovich Trediakovsky'in Telemak'a atfen yazdığı şiir, bkz. <http://russiopedia.rt.com/prominent-russians/literature/vasily-trediakovsky/>

25. Men bir işni tuttummu, artqa adım atmazım, 25. Ben bir işi tuttum mu, geri adım atmam;
 26. Bilmiş ol, şu sazımla degenimden qaytmazım. 26. Bilmiş ol bu sazımla dediğimden dönmem.
 27. Alem ne dese-desin, devam eter şu yırım, 27. Âlem ne derse desin, devam eder bu şarkım;
 28. Qıçır, bağır, açuvlan, men episi bir şairim». 28. Bağırıp çağır, öfkelen, ben sonunda bir şairim.
29. Arist! Şair degildir qafiye çiftlegenler, 29. Artist! Şair değildir kafiye eşleştiren,
 30. Qalem ile kâğıtnı qaralaya bilgenler. 30. Kalem ile kağıdı karalayabilenler.
 31. Yahşı şiir yazılmay qolaylıqnen yengilden, 31. Güzel şiir kolaylıkla yazılmıyor,
 32. Fransızlar yeñilgeni kibi Vitgenşteynden. 32. Fransızların Vitgenştayn'a yenildiği gibi.
 33. Lâkin bil ki, ruslarda ölmeycek üç şanlı saz: 33. Lâkin bilin ki, Ruslarda üç şanlı saz ölmeyecek
 34. Dmitriyev, Derjavin, Lomonosov üç ustaz. 34. Dmitriyev, Derjavin, Lomonosov üç usta.
 35. Aqlımızğa ğıda berip beraber öğreteler, 35. Aklımızı besleyerek beraber öğretiyorlar,
 36. Amma nice çoq kitaplar doğmaz evel öleler! 36. Ama ne kadar çok kitap, doğmadan önce ölüyor.
 37. Rifmatovıñ, Grafovıñ yaratqan safsatalar 37. Rifmatov'un, Grafov'un yarattığı safsatalar
 38. Glazunovıñ tükânında çürip, küflü yatalar. 38. Glazunov'un dükkânında çürüyüp küflü yatıyorlar.
 39. Kim olarnı eske alıp oqur ve qulaq asar; 39. Kim onları akıl edip okur ve onlara kulak asar;
 40. Feb olarnıñ episine lânetli tamğa basar. 40. Feb onların hepsine lânetli damga basar.
41. Aydı, deyim, bir künü çıqtıñ Pindge bahtlısıñ, 41. Haydi, bir gün Pind'e çıkarsan bahtlısın, diyelim;
 42. Artıq, şair adını taşımağa aqlısıñ: 42. Artık şair adını taşımaya hak kazanırsın.
 43. Er kes seni oqup başlar büyük arzu-isteknen, 43. Herkes seni büyük bir arzuya okumaya başlar,
 44. Ebet, şair olduğınçün belki belleydirsıñ sen 44. Evet belki şair olduğun için sen anlarsın.
 45. Sınırı yoq baylıqlarınñ özü aqip kelir, dep: 45. Sınırı olmayan zenginliğin kendisi akıp gelir, diye.
 46. Bay olğan soñ memleketiñ seni tanır-bilir,dep 46. Zengin olduktan sonra memleketin seni tanır diye
 47. Demir sandıqlarıña çervon yığıp yaşarsıñ, 47. Demir sandıklarına altın para yığıp yaşarsın,
 48. Öz başıña raat yatıp, raat içip -aşarsıñ? 48. Kendi başına rahatça yiyip içip yaşarsın.
49. Yoq, dostçığım, iç bir zaman şair baylıq körmedi 49. Yok dostum, şair hiçbir zaman zenginlik görmedi,
 50. Taqdir oña mermer taşlı muhteşem ev bermedi. 50. Allah ona mermer taşlı muhteşem ev vermedi.
 51. Onıñ demir sandıqları saf altınğa tolmadı: 51. Onun demir sandıkları saf altınla dolmadı,
 52. Çardaqlı bir campik evden başqa evi olmadı 52. Çardaklı bir yan yatmış evden başka bir evi
 53. İşte, onıñ sarayları ve muhteşem keñ zallar, 53. İşte, onun sarayları ve muhteşem geniş salonları
 54. Şairlerni er kes maqtay, aşatqan tek-jurnallar; 54. Şairleri herkes övüyor, yedirmiş sadece dergiler.
55. Çast işiniñ köpçekleri tığırip kelmez şairge, 55. Kısım işinin tekerlekleri yuvarlanıp gelmez şaire;
 56. Çıplaq olup doğdı Russo, çıplaq kirdi qabirge; 56. Çıplak olarak doğdu Russo, çıplak girdi kabire.
 57. Kamoens tilenciler kibi yattı töşeksiz; 57. Kamoens, dilenciler gibi döşeksiz yattı;
 58. Köstrov da öleyata iç kimsege belgisiz, 58. Köstrov da hiç kimse bilmeden ölmüştü.
 59. Er birini yat adamlar cenazesiz kömdiler: 59. Her birini yabancılar cenazesiz gömdüler;

60. Tek qayğılı ömür körip, şuret körmey öldiler. 60. Yalnız kaygılı hayat yaşayıp şöhret görmeden öldüler.
61. Men bellesem, endi biraz daldıñ tüşünce oyğa 61. Bence şimdi sen biraz daldın düşüncelere.;
62. «Yahşı, amma, dersin, oşap yañı bir Yuvenalğa, 62. “Güzel ama sanki benzeyip yeni bir Yuvenal’a,
63. Ciddiy laflar söyledin ve bir çok akıl öğrettin, 63. Ciddi laflar söyledin ve bir çok akıl öğrettin,
64. Şiiriyet hususunda pek uzaqlarğa kettiñ; 64. Şiir hususunda çok uzaklara gittin;
65. Kendiñ ise iddalaşıp Parnas aptelerinen 65. Kendin ise iddalaşıp Parnas ablalarıyla
66. Maña öğüt bermege sen tutuñdın mı şiirnen? 66. Bana öğüt vermek için mi sen tutundun şiirle?
67. Söyle, saña ne oldu şu? Taymadıñ mı aqıldan? 67. Söyle sana ne oldu? Akıldan sapmadın mı?
68. Arist, uzun laf kerekmey, cevabım şu qısqadan: 68. Artist, uzun laf gerekmez, cevabım şudur kısaca:
69. Aqılımda, yaşay edi köyümüzde bir papaz, 69. Hatırımda, köyümüzde yaşıyordu bir papaz,
70. Kilsesinde köylülerni çoquñdıra qış ve yaz. 70. Kilisesinde köylülerni vaftiz ediyordu kış ve yaz.
71. Qomşularnen dava etmey yaşay edi, toq edi, 71. Komşularla kavga etmeden yaşıyordu, toktu;
72. Köy içinde onıñ kibi aqılısı yoq edi. 72. Köyde onun gibi akılısı yoktu.
73. Bir küñü o qadelerni boşatqan soñ tavlaniq, 73. Bir gün o, kadehleri boşalttıktan sonra tadını çıkarıp,
74. Aqşam üstü qayta edi toydan biraz sallanıq; 74. Akşam üstü, düğünden dönüyordu biraz sallanıq,
75. Yolda onıñ qarşısına mujikler rastkeldiler. 75. Yolda onun karşısına mujikler (Rus köylülerni)
76. «Qartım, seniñ bu yapqanıñ söyle, nedir? dediler. 76. çıktı.
77. İçmeñiz dep, kendiñ bizim tenbileysiñ, sögesiñ. 77. “İhtiyar, senin bu yaptığın nedir, söyle?” dediler.
78. İçki içmeñ, dep daima bizge emir etesiñ. 78. İçmeyin diye kendin bizi tenbihliyorsun, bize
79. İnanamız bizler saña; amma bugün özünüñ...» sövüyorsun,
80. «Diñleñ, dedi keyfli papaz, sizge deycek sözüñni: 80. içki içmeyin diye daima bize emrediyorsun.
81. Men kilsede ne söylesem, siz şu yoldan qaytmañı. 81. Bizler sana inanıyoruz, ama bugün kendini...”
82. Degenimni yapıñız da yapqanıñı yapmañız. 82. Dinleyin, dedi keyfli papaz size diyecek sözüñü:
83. Cevap bermek kerekim men, işte, saña böylece; 83. “Ben kilisede ne söylersem, siz o yoldan dönmeyin;
84. Öz özümüñ aqlamağa istemeyim zerrece: 84. Dediğimi yapın da yaptığımı yapmayın”.
85. Şiir yazmaq niyetine qapılmağan bahtlıdır, 85. Cevap vermeliyim ben, işte sana böylece;
86. Qasevetsiz ve qayğısız yaşamağa aqlıdır. 86. Kendi kendimi aklamayı istiyorum zerre kadar:
87. Maqtav tolu oda¹⁸⁴ yazıp jurnallarnı qıynamaz. 87. “Şiir yazmaq niyetine kapılmayan bahtlıdır,
88. Aftalarnen eksprompt¹⁸⁵ üzerinde oylanmaz! 88. Kasevetsiz ve kaygısız yaşamak hakkıdır.”
89. Kezinmege aşiq olmaz Parnas yüksekliginde, 89. Övgü dolu *oda* yazıp dergileri çekiştirmez
90. Temiz muza¹⁸⁶ araştırmaz çoşqun Pegas üstünde, 90. Haftalarca eksprompt üzerinde düşünmez!
91. Ramaköv da qalemnen qorqutalmaz onı, bil, 91. Parnas yüksekliginde gezinmeye acele etmez.
92. Öz başına erkin yaşar. Arist, o ; şair degil. 92. Temiz ilham perisi çoşkun Parnas yüksekliginde
93. Aydı, yetti, uzun lafnen usandırdım seni men, araştırmaz;
94. Em qıynadım, ğalba biraz satıralı sözüñnen. 94. Ramakov da kalemiyle korkutulamaz bunu da bil
95. İşte, saña ürmetli dost, berdim bir-qaç nasiat, 95. Kendi başına özgür yaşar. Artist, o; şair değil.
96. Haydi, yetti, uzun lafla seni usandırdım,

¹⁸⁴ Oda –köterinki ruhta yazılğan maqtav şiiri. Eksprompt, azırlıksız, bir kereden yazılğan qısqa eser.

¹⁸⁵ Eksprompt: hazırlıksız, bir defada yazılan kısa eser.

¹⁸⁶ Muza: ilham perisi

96. İsteseñ çal qavalıñnı, ister iseñ köter at... 94. Galiba biraz hicivli sözlerimle eziyet ettim.
 97. Angisini beğenirsiñ, seçip al ve oylap baq: 95. Kıymetli dost, işte sana birkaç nasihat verdim
 98. Şanlı olmaq yahşı amma, eyidir tıñ yaşamaq. 96. Hangisini beğenirsen seçip al ve düşünüp bak:
 1814 s. 97. Şanlı olmak güzeldir ama rahat yaşamak iyidir.

SEKİZLİKLER

*** 1 (37)

1. -Evlât asretine nasıl dayandıñ?
2. -Neyleyim, er şeyge dayana ana.
3. -Ömrüñde sen daa kaç kere yandıñ?
4. -Analar küneşday ebediy yana.
5. -Ömrüñde kaç kere yuquñnı böldiñ?
6. -Evlâdım yanımda olğan er tünde.
7. -Sen Küneş ediñ de, ne vaqıt söndiñ?
8. -Evlâdım düşmanğa qul olğan künde.

***2 (38)

1. Seyir ete qartbaba em zevqlana
2. Azbarda çapqalap oynay torunu.
3. Baqıp toyalmaylar yaş baba, ana:
4. İlk defa añlaylar ömür sırnı.
5. Çoq keçmey sürünip yıqıldı bala,
6. Ana-baba azır uçıp barmağa.
7. Olarğa sert baqıp dedi qartbaba:
8. Tiymeñiz, ögrensin özü turmağa!

*** 3 (39)

1. Şiir yazmaq birinci vazife
2. Degildir, inanıñ, şairçün.
3. Eger borc şiiirnen ödelse,
4. Yüz divan yazardım hayırçün...
5. Pek eski ve ğayet muqaddes
6. İnsanlıq borcu bar âlemde,
7. Bu qanun ögünde cevapkâr er kes,
8. Şairler! Ödelmey o tek qalemnen!

SEKİZLİKLER

1. -Evlât hasretine nasıl sayandıñ?
2. -Ne yapayım anne her şeye dayanır.
3. -Ömründe sen kaç kere daha yandıñ?
4. -Anneler güneş gibi edebiyen yanar.
5. -Ömründe kaç kere uykunu böldün?
6. -Evlâdımın yanımda olduğı her gece.
7. Sen Güneş'tin de ne zaman söndün?
8. -Evlâdım düşmana köle olduğı gün.

1. Seyrediyor dede ve mutlu oluyor,
2. Bahçede koşuşup oynuyor torunu.
3. Genç anne ve baba bakmaya doymuyor,
4. İlk defa anlıyorlar hayatın sırnı.
5. Çok geçmeden sürünerek yere yıkıldı çocuk;
6. Anası, babası uçup gitmeye hazırıldı.
7. Onlara sert bir şekilde bakarak dedesi:
8. "Dokunmayın, öğrensin kendisi, ayağa kalkmayı!"

1. Şiir yazmak birinci vazife,
2. Değildi, İnanın, şair için.
3. Eğer borçlar şiiirle ödenseydi,
4. Yüz divanlık şiir yazardım hayır için.
5. Çok eski ve çok mukaddes,
6. İnsanlık borcu var âlemde.
7. Bu kanun önünde cevap vermek zorunda herkes;
8. Şairler! Ödenmiyor o, sadece kalemle!

*** 4 (40)

1. *Ey, şair! Göñülüñ bol olsun,*
2. *Ayatta tarsıqıp yaşama.*
3. *Yoluñ hışımlı yol olsun,*
4. *Sen özüñ hışımğa oşama.*
5. *Şairlik -aliy bir rutbedir,*
6. *Onı tek aliylər qazana;*
7. *Şiiriyet -mubarek qubbedir,*
8. *Sen ondan quvet al sazıña.*

*** 5 (41)

1. *Qalbiñniñ saflıqın ölgence silme,*
2. *Temizge temizlik yaraşır.*
3. *Özüñni yekâne şair dep bilme,*
4. *Ömürüñ aqıvnen qarışır.*
5. *Tabiat yeşere küzgece,*
6. *Küz kelse yapraqlar solurlar.*
7. *«Şairler çoq olğan bizgece,*
8. *Bizden soñ kene de olurlar»¹⁸⁷*

*** 6 (42)

1. *Kimisini mecbur ete*
2. *Şiir yazmağa yüreği.*
3. *Böylesine can biñ qurban,*
4. *Olsun dünya direği.*
5. *Kimisini mecbur ete*
6. *Şiir yazmağa aşqazan.*
7. *Ne yapmalı, ne yapmalı?*
8. *Mına şusı pek yaman!*

1. *Ey şair! Gönlün geniş olsun,*
2. *Hayatta sıkılrak yaşama.*
3. *Yolun hışımlı yol olsun,*
4. *Sen kendin hışıma benzeme.*
5. *Şairlik, büyük bir rütbedir;*
6. *onu sadece büyükler kazanır.*
7. *Şiir dünyası, mübarek bir kubbedir,*
8. *Sen sazına ondan kuvvet al.*

1. *Kalbinin saflıqını ölene kadar kaybetme,*
2. *Temize temizlik yakışır.*
3. *Kendini biricik şair diye düşünme,*
4. *Ömrün zehir ile karışır.*
5. *Tabiat sonbahara kadar yeşerir,*
6. *Sonbahar gelince yapraklar solarlar.*
7. *“Bize gelene kadar pek çok şair var olmuştur;*
8. *Bizden sonra da yine olacaklar.”¹⁸⁸*

1. *Kimisini mecbur eder,*
2. *Yüreği şiir yazmaya.*
3. *Böylesine cana bin kere kurban*
4. *Olsun dünya direği.*
5. *Kimisini mecbur eder,*
6. *Şiir yazmaya midesi (açlık duygusu).*
7. *Ne yapmalı, ne yapmalı?*
8. *İşte bu çok kötü.*

¹⁸⁷ A. S. Puşkinden (ş.n)

¹⁸⁸ A. S. Puşkin'den (a.n)

*** 7 (43)

E. Şemi-zadeniñ hatiresine

1. *Ey ustazım, şiiiriyette*
2. *Kâ de küçüm yetmese,*
3. *Ruhuñızğa secde eylep*
4. *Sizden imdat arayım.*
5. *İcat etip çekişkende*
6. *İşim ögge ketmese,*
7. *Siziñ ötkür sözüñizge*
8. *Qalemimni qayrayım.*

*** 8 (44)

1. *Qarıştırdım çal tarihniñ*
2. *Biñ «qulaqlı» qazanın.*
3. *Anda kimler qaynamadı?*
4. *Anda neler pişmedi?*
5. *De eşittim cenkler sesin,*
6. *De muedzin ezanın,*
7. *Çömüçime halq ğamından*
8. *Başqa bir şey tüşmedi.*

*** 9 (45)

1. *Yıldızlı an ola, deyler,*
2. *Kimer insan ömründe.*
3. *Yani adı ulularniñ*
4. *Sırasına alına.*
5. *Bir an körsem anayımni*
6. *Evimizniñ töründe,*
7. *Deñişmezdim öyle annı*
8. *İç bir dünya malına.*

*** 10 (46)

1. *«Qırq yıl qırğın olsa bile*
2. *Ecelsizge ölüm yoq».*
3. *Qırq yıl oldu, qırğın degil,*
4. *Biz tınçlıqta yaşaymız.*
5. *Amma keçken şu kırk yılda*

E. Şemizade'nin hatırasına

1. Ey üstadım, şiiirde
2. Bazen gücüm yetmese de,
3. Ruhunuza secde edip
4. Sizden yardım istiyorum.
5. İcra ederek çekiştiğimde,
6. İşim yolunda gitmezse de,
7. Sizin keskin sözünüzle
8. Kalemimi biliyorum.

1. Karıştırdım ak tarihinin
2. Bin “gulak”lı kazanını.
3. Orada kimler kaynamadı?
4. Orada neler pişmedi?
5. Kâh işittim cenklerin sesini,
6. Kâh müezzinin ezanını.
7. Kepçeme halkın kederinden
8. Başka bir şey düşmedi.

1. Yıldızlı anlar olur, diyorlar,
2. Bazen insanın ömründe.
3. Yani adı uluların
4. Sırasına alınıyor.
5. Bir an görsem anneciğimi
6. Evimizin baş köşesinde
7. Değişmezdim öyle anı
8. Hiçbir malına değişmem.

1. “Kırk yıl kırğın olsa bile
2. Eceli gelmeye ölüm yok.”
3. Kırk yıl oldu, kırğınlıkla değil,
4. Biz huzurla yaşıyoruz.
5. Ama geçen şu kırk yılda

6. *Tiymese de kurşun, oq,*
7. *Keçken cenkiniñ qırğınlığın*
8. *Yüreklerde taşıyoruz.*

*** 11(47)

1. *Halqım, halqım dep yazsañ da*
2. *Halqıñ seni tanımaz,*
3. *Şair dostum, adımanıñı*
4. *Halqnen birge atmasañ.*
5. *Atta güzel şiirleriñni*
6. *Oquğanlar tapılmaz,*
7. *Halqıñ er bir ağır yükü*
8. *Halqnen birge tartmasañ.*

*** 12 (48)

1. *Şorbacısın küldi eşek:*
2. *-Ayaqlarıñ qıyış, dep.*
3. *-Kerçek, dedi şorbacı,*
4. *Lâkin seni minem ep.*
5. *Sebebini añlatayım*
6. *Eşek olup külseñ de:*
7. *Ayaqlarım qıyış oldı*
8. *Seniñ qatır eñseñde.*

DÖRTLİKLER

*** 1 (49)

1. Deyler: qarğa çoqumaz qarğanıñ közün,
2. Sevem böyle ikmetli atalar sözün.
3. Lâkin añlamayım, kimer insanlar
4. Neçün qarğa kibi tutmaylar özün?

*** 2 (50)

1. *Ne özü yaşar, ne de yaşatır,*
2. *Ne özü aşar, ne de aşatır.*
3. *Pahıl taşlarından tolu cepleri,*
4. *Ya saña, ya maña bir kün boşatır.*

6. Değmese de kurşun ve ok,
7. Geçen cenkin kırgınlığını
8. Yürklede taşıyoruz.

1. Halkım, halkım diye yazsan da
2. Halk seni tanımaz.
3. Şair dostum, adımanı
4. Halkla birlikte atmazsan.
5. Hatta güzel şiirlerini
6. Okuyanlar bulunmaz.
7. Halkın her ağır yükü
8. Halkla birlikte çekmezsən.

1. Eşek, sahibine güldü.
2. Ayakların eğri diye.
3. Doğru, dedi sahibi,
4. Ama senin üstüne biniyorum hep.
5. Sebebini anlatayım,
6. Eşek olarak gülsen de,
7. Ayaklarım sert oldu,
8. Senin katır ensende.

DÖRTLÜKLER

1. Diyorlar, karga oymaz karganın gözünü
2. Seviyorum böyle hikmetli atasözünü.
3. Lâkin anlamıyorum bazı insanların
4. Niçin karga gibi tutmıyorlar kendilerini?

1. Ne kendi yaşar, ne başkasını yaşatır;
2. Ne kendisi yer ne de başkasına yedirir.
3. Kıskançlık yaşlarıyla dolu cepleri,
4. Bir gün ya sana ya bana boşalır.

*** 3 (51)

1. <i>Ömür boyu yalan-yañlış söyledi,</i>	1. <i>Ömür boyu yalan yanlış konuştu,</i>
2. <i>İftira ve beftan qanın biyledi.</i>	2. <i>İftira kanını büyüledi.</i>
3. <i>Ahrı soñ cemaat yengil nefesnen:</i>	3. <i>Eninde sonunda cemaat hafif bir nefesle</i>
4. <i>«Am-i-in!» dep canına rahmet eyledi.</i>	4. <i>“Amin” diyerek ruhuna rahmet okudu.</i>

***4 (52)

1. <i>Düşman körse, qorqıp dır-dır titredi,</i>	1. <i>Düşman görse korkarak tir tir titrerdi,</i>
2. <i>Dost körse, talaşıp çetke itedi,</i>	2. <i>Dost görse dalaşıp kenara iterdi.</i>
3. <i>Bu dörtlik adam aqqında degil,</i>	3. <i>Bu dörtlük insan hakkında değil,</i>
4. <i>Ebet, añladınız, o... bir it edi.</i>	4. <i>Evet anladınız; o, bir köpek idi.</i>

*** 5 (53)

1. <i>Otuz yaşına köpek suvardı,</i>	1. <i>Otuz yaşına kadar köpek su verdi;</i>
2. <i>Aqıl öğretseler, burnuna sardı.</i>	2. <i>Akıl öğretseler burnunu kıvırırdı.</i>
3. <i>Endi aqlı keldi, er şeyni añlay,</i>	3. <i>Şimdi akılı yerine geldi, her şeyi anlıyor;</i>
4. <i>Yaşı da ta-a-mam ellige bardı.</i>	4. <i>Yaşı tam tamına elliye vardı.</i>

ĞAZELLER

KİM EKEN O (54)

1. <i>Kim eken o büllür suvda saçlarını yaydırğan?</i>	1. <i>Kim acaba o billur suda saçlarını yayan,</i>
2. <i>Köküsü üzre tellerini dalğalarğa saydırğan?</i>	2. <i>Göğsü üzerinde tellerini dalgalara saydırın?</i>
3. <i>Feriştemi, Gülzademi, Şemsinurmi¹⁸⁹, Mahinur¹⁹⁰</i>	3. <i>Melek mi, Gülzade mi, Şeminur mu, Mahinur mu?</i>
4. <i>Tolğun, tiğiz endamını salqın suvğa daldırğan?</i>	4. <i>Dolgun ve düzgün endamını serin suya daldıran?</i>
5. <i>Künciliknen seyir etip kökten baqqan Çolpanniñ</i>	5. <i>Gıpta ile seyrederek gökyüzünden bakan Çolpan'ın</i>
6. <i>Közlerini qamaştırıp-qamaştırıp taldırğan?</i>	6. <i>Gözlerini kamaştırma kamaştırma daldıran;</i>
7. <i>Beyaz eller ile suvni incilerday saçratıp</i>	7. <i>Beyaz elleri ile suyu inci gibi sıçratıp</i>
8. <i>Yalday-yalday bu dünyanıñ boşluğını toldırğan?</i>	8. <i>Yüze yüze bu dünyanın boşluğunu dolduran?</i>
9. <i>Kim eken o, kim eken o, qaysı yurtniñ Aqqusı,</i>	9. <i>Kim acaba o, kim acaba o, hangi yurdun kuğusu?</i>
10. <i>Tabiatniñ bergisinen tatlı isler qaldırğan?</i>	10. <i>Tabiatın verdikleriyle tatlı hisler bırakan,</i>
11. <i>Şu ilâiy körünüşke secde etken Şakirniñ</i>	11. <i>Bu ilâhî görünüşe secde eden Şakir'in</i>
12. <i>İlhamını taşırğan ve aqlını aldırğan?</i>	12. <i>İlhamını taşıran ve aklını başından alan kim?</i>

YAREM OLSAÑ (55)

1. <i>Yarem olsañ, dertleriñe biñ derman tapayım men,</i>	1. <i>Yârim olursan, dertlerine bin derman bulurum ben;</i>
2. <i>Yaqqmaq içün aşq otuna canımnı atayım men.</i>	2. <i>Aşk ateşini yakmak için ateşe canımı atarım ben.</i>

GAZELLER

KİMMİŞ O

YÂRİM OLSAN

¹⁸⁹ Şems: küneş

¹⁹⁰ Mah: ay

3. *Vaslıña yetmek yolunda ağularnı yutayım,* 3. Seninle görüşmek için zehirler içeyim,
 4. *Bir saniye lebleriñniñ şerbetin tatayım men.* 4. Bir saniye dudakların şerbetini tadayım ben.
5. *Sevgiñe toyıp-toyıp tapsam gönül tilegini,* 5. Sevgine doyarak gönül dileğini bulursam,
 6. *Soñra qara degil, nurlı qabirde yatayım men* 6. Sonra kara değil nurlu kabirde yatayım ben.
7. *Canfıdaim, ömürümde seni zerre incitsam,* 7. Canfıdaim, hayatımda seni zerre incitirsem,
 8. *İnci kibi közyaşıña boğulup batayım men.* 8. İnci gibi gözyaşına boğulup batayım ben.
9. *Ey-vah! Dülber, nedir maña köstergen bu cefaiñ?* 9. Eyvah güzel; bana gösterdiğin bu cefa nedir?
 10. *Sevmez iseñ, al canımnı, taş kibi qatayım men.* 10. Sevmezsen al canımı; taş gibi kaskatı kesileyim ben.
11. *Şakir dey ki: bu sözlerniñ kıymetini bilmeseñ,* 11. Şakir diyor ki; bu sözlerin kıymetini belmezsen
 12. *Kendimi ğarip qul kibi bir pulğa satayım ben.* 12. Kendimi kimsesiz bir kul gibi bir pula satayım ben.

GÜL KİBİ DÜLBERSİÑ (56)

1. *Gül kibi dülbersiñ amma tikenli zat ekensiñ,*
 2. *Saña sevda olğanlarğa qılınğan yat ekensiñ.*

3. *Seni maña söylediler misğamber dep qoqusı,*
 4. *Kendim kibi sevdalarğa ey gül, imdat ekensiñ.*

5. *Ömrüm boyu arağanım sen dep bastım köksüme,*
 6. *Tikenleriñ accı battı, ey-vah, afat ekensiñ,*

7. *Yazıq misğamber qoquña, yazıq quvam çağıña,*
 8. *Muabbetniñ tatlı duygusundan azat ekensiñ.*

9. *Cümert olup qoqlanmadıñ, köstermediñ meramet,*
 10. *Al gül olup bülbül qadrin bilmegen zat ekensiñ.*

11. *Sevda olğan Şakirniñ de añlamadıñ dertlerin,*
 12. *Tilge kirmez, dinge kirmez inat bir zat ekensiñ*

GÜL GİBİ GÜZELSİN

1. *Gül gibi güzelsin ama dikenli kişiymişsin*
 2. *Sana sevda olanlara mahsus yabancıymışsın.*

3. *Seni kokusu misk, amber diyerek bana söylediler;*
 4. *Ey gül, benim gibi sevdalılara medetmişsin.*

5. *Ömrüm boyunca aradığım sensin diye seni bastım*
 6. *Dikenlerin acıtarak battı, eyvah, afetmişsin.*

7. *Yazık misk amber kokuna, yazık olgunluk çağına;*
 8. *Muhabetin tatlı duygusundan azatmışsın.*

9. *Cömert olup koklatmadın kendini, göstermedin*
 10. *merhamet;*

10. *Al gül olup bülbülün kadrini bilmeyen kişiymişsin.*

11. *Sevda Şakir'in de dertlerini anlamadın;*
 12. *Dile elmez, dine gelmez, inatçı bir kişiymişsin.*

EY GÖNLÜM (57)

1. *Ey, göñülüm, hastalanma, seni tebdil¹⁹¹ etseler,*
2. *Parça-parça tebdil etip, kendin tekmiil etseler.*
3. *Bergen bal ve kevseriñni içip «ağü» deyerek,*
4. *Cümle alem qarşısında kendin «safdil» etseler.*
5. *Bil ki, dünya faniy degil, ömür izi silinmez,*
6. *Dayan, seni iprandırıp, kendin kâmil etseler.*
7. *Ayretlenme, bir kün ola, yerden kökke uçqanlar*
8. *Kene yerge enecekte seni zembil etseler.*
9. *İncituvlar, azaplavlar baqiy degil dünyada,*
10. *Şükran eyle, er nesnege seni amil etseler.*

EY GÖNLÜM

1. Ey gönlüm, hastalanma seni hırpalasalar,
2. parça parça bölerek kendilerini bütün etseler bile.
3. Verdiğin bal ve kevseri “zehir” diyerek içip,
4. Cümle âlem karşısında seni “safdil” ilân etseler bile.
5. Bil ki dünya fâni değil, ömür izi silinmez.
6. Dayan seni yıpratıp kendilerini kâmil etseler bile.
7. Şaşırma, bir gün olur, yerden göğe uçanlar
8. Yine yere incekler seni zembil etseler bile.
9. İncitmeler, eziyetler bakî değildir bu dünyada,
10. Şükret her şeye seni âmil etseler bile.

OY, YAŞAMAQ İSTEYİM! (58)

Qaya ve Qartal Aqqında Ballada (ama yok)
(oy yaşamaq isteyim-Aqbarda kitabıyla aynı)

SAGİN (59)**Şarq balladası**

«Arabstan qum çöllerinde...»

M. Yu. Lermontov

1. *Uzaq yurttan qayta edi*
2. *Menziline bir kervan,*
3. *Sahralarda yol yürümekten*
4. *Bitken edi küç-derman.*
5. *Deñizdeki gemilerday*
6. *Sallanalar develer,*
7. *Kervancılar seferlerden*
8. *Öz yurtuna keleler.*
9. *Nice kündür sahra bitmey,*
10. *Yolnuñ soñu körünmey.*
11. *Qum selleri quturğanda*
12. *Kâ de ögge yürülmey.*

SAGİN**ŞARK BALASI**

«Arabistan kum çöllerinde...»

M. Yu. Lermontov

1. Uzak bir yurttan dönüyordu,
2. Menziline bir kervan.
3. Sahralarda yol yürümekten
4. Bitmişti gücü dermanı.
5. Denizdeki gemiler gibi
6. Sallanıyor develer,
7. Kervancılar seferden
8. Yurduna geliyorlar.
9. Kaç gündür sahra bitmiyor,
10. Yolun sonu görünmüyor.
11. Kum selleri kudurduğunda,
12. Öne doğru yürünmüyor.

¹⁹¹ Tebdil: bölmek, hırpalamak

13. *Ateş gibi pek acımsız* 13. Ateş gibi çok acımasızca
14. *Yaqa küneş sıcağı,* 14. Yakıyor güneş sıcağı;
15. *Qumluq bitmey, sanki onıñ* 15. Kumluk bitmiyor, sanki onun
16. *Yoqtır ucu-bucağı.* 16. Yoktur ucu bucağı.
17. *Dört bir yaqtan kesertkiler* 17. Dört bir taraftan kertenkeleler,
18. *Köz aqaytıp baqalar,* 18. Göz ağartıp bakıyorlar,
19. *Qavrap qalğan saksauallar* 19. Kuruyup kalan çöl ağaçları,
20. *Canrı yaman sıqalar.* 20. Canı fena sıkıyorlar.
21. *Tuluplarda soñki yutum* 21. (Deri) Mataralardaki son bir yudum
22. *İçimlik suv çayqala,* 22. İçimlik su çalkalanıyor;
23. *Yemek bite, soyulmaqçün* 23. Yemek bitiyor, kesilmek için
24. *Eñ soñki yaş tay qala.* 24. En son küçük bir tay kalıyor.
25. *Kervan kete biñ bir türlü* 25. Kervan gidiyor binbir türlü
26. *Hışımlarğa dayanıp,* 26. Hışımlara direnerek,
27. *Menziline etmek arzu* 27. Menziline ulaşmak arzu
28. *Niyetine tayanıp.* 28. Niyetindeb güç alarak.
29. *Şu tayançı oña sabır,* 29. Bu direnci ona sabır,
30. *Qudret em de ruh bere,* 30. Kudret ve ruh veriyor;
31. *Şu tayançı ile kervan* 31. Bu direnci ile kervan
32. *Boranlarda yol yüre.* 32. Boranlarda yol gidiyor.
33. *Alla bilsin qaç kün yüre,* 33. Allah bilir kaç gündür yol gidiyor,
34. *Qarğışlı yol iç bitmey.* 34. Beddualı yol hiç bitmiyor.
35. *Artıq ögge intılmağa* 35. Artık öne atılmaya
36. *Taqat yetmey, küç yetmey.* 36. Takat kalmıyor, güç yetmiyor.
37. *Kervancılar soñki tayıñ* 37. Kervancılar son tayın
38. *Terisini «biçeler»,* 38. Derisini yüzüyorlar,
39. *«Tañrıñ, özüñ quvet ber»-dep* 39. "Tanrım, sen kuvvet ver." diyerek
40. *Soñki suvnu içeler.* 40. Son suyu içiyorlar.
41. *Kene yolğa tüşe kervan* 41. Yine yola koyuluyor kervan,
42. *Tekaran yal alğan soñ,* 42. Biraz dinlendikten sonra,
43. *Soñki ümüt, soñki işanç* 43. Son ümit ve son inanç
44. *Tañrısına qalğan soñ.* 44. Allah'a kaldıktan sonra.
45. *Daa bir qaç kün süyrelip* 45. Birkaç gün daha sürüklenip
46. *Davranalar, yüreler,* 46. Gayret ediyorlar, yürüyorlar;
47. *Ah, niayet arzu etken* 47. Ah nihayet arzuladıkları
48. *Manzaranı köreler:* 48. Manzarayı görüyorlar:

49. *Altın küneş nurlarında*
 50. *Güzel mekân tavlana,*
 51. *Yeşil selvi sıraları*
 52. *Talğan yelde sallana.*
 53. *Dalğalanıp mavi özen*
 54. *Aq köpükler saçrata,*
 55. *Yalısında zümrüt dağlar*
 56. *Dersiñ yuvuñıp yata.*
 57. *Mavılıqta beyaz gemi*
 58. *Yelkenlerin kermekte,*
 59. *Yavaş-yavaş kervan turğan*
 60. *Sahra betke kelmekte...*
 61. *Ümitsizden peyda olğan*
 62. *Bu acayip manzara*
 63. *Yolcularnıñ yüreginde*
 64. *Büyük quvanç doğura*
 65. *Közler sevinç yaşı tökip*
 66. *Özen betke çapalar,*
 67. *Qumlu-tozlu çalmaların*
 68. *Başı üzre atalar.*
 69. *Zavallılar abın-sürün*
 70. *Suv boyuna kelgende,*
 71. *Baht quşu aman-aman*
 72. *Baş ucuna engende,*
 73. *Ey-at, ey-at! Yüreklerni*
 74. *Kene qayğı-ğam sara;*
 75. *Barhanlarğa siñip kete*
 76. *Demın turğan manzara...*
 77. *Siñip kete soñki ümit,*
 78. *Soñki işanç ve dama,*
 79. *Nursızlanğan közlerinden*
 80. *Soñki accı yaş tama.*
 81. *Qurıp qalğan tañlaylarğa*
 82. *Ateşli qum yapışa,*
 83. *Soñki sözni aytmaq için*
 84. *Lebler zornen qavuşa:*

49. Güneşin altın nurlarında,
 50. Güzel mekânda demleniyor,
 51. Yeşil selvi sıraları
 52. Yorgun rüzgârda sallanıyor.
 53. Dalgalanarak mavi ırmak,
 54. Ak köpükler sıçratıyor.
 55. Kenarında zümrüt dağlar,
 56. Zannedersin ki yıkanıp yatıyor.
 57. Mavilikte beyaz gemi
 58. Yelkenlerini germekte,
 59. Yavaş yavaş kervan durmuş,
 60. Sahraya doğru gelmekte.
 61. Ümitsizlik yüzünden peyda olan
 62. Bu tuhaf manzara,
 63. Yolcuların yüreğinde
 64. Büyük bir sevinç doğuruyor.
 65. Gözlerinden sevinç gözyaşları dökerek
 66. Nehrin kenarına koşuyorlar;
 67. Kumlu, tozlu sarıklarını
 68. Başlarının üstünden atıyorlar.
 69. Zavallılar düşe kalka,
 70. Su boyuna geldiklerinde,
 71. Talih kuşu hemen
 72. Baş ucuna indiğinde,
 73. Heyhat, yüreklerini
 74. Yine kaygı ve gam sarıyor.
 75. Kum yığınlarına sinip gidiyor,
 76. Az önce görünen manzara...
 77. Sinip gidiyor son ümit,
 78. Son inanç ve ümit,
 79. Nursuzlaşan gözlerinden
 80. Son acı yaş damlıyor.
 81. Kuruyup kalan alınlara
 82. ateş gibi kumlar yapışıyor,
 83. Son sözleri söylemek için
 84. Lebler zorla kavuşuyor.

85. «Ey, sen tañrım, neçün böyle
86. Şaqa etip aldattıñ,
87. Suv kösterip, tenimizni
88. Qumlıqlarda yaldattıñ?
89. Qurtar bizni bu belâdan
90. Fenalaştı alımız,
91. Eyiligiñ unutmamız,
92. Saña sadıq qalırımız».
93. Pek yüksekte olğan tañrı
94. Yolcularni eşitmey,
95. Qutsızların nidaları
96. Oña barıp yetişmey.
97. Yıllar keçken.
98. Kimse haber
99. Bilmey kervan alından,
100. Şöyle sağın peyda ola
101. Emiş uzaq yalıda:
102. Qum üyrülip yel sızğırğan
103. Sahralarnıñ töründe
104. Kimsin nasıl adamlarnıñ
105. Yol-ızları körüne.
85. “Ey, sen Tanrım, niçin böyle
86. Şaka yapıp aldattın;
87. Su gösterip tenimizi
88. Kumlarda yüzdürdün?
89. Kurtar bizi bu belâdan,
90. Kötüye gidiyor hâlimiz;
91. İyiliğini unutmayız,
92. Sana sadık kalırız?”
93. Çok yükseklerde olan Tanrı,
94. Yolcuları duymuyor;
95. Bahtsızların nidaları
96. Ona ulaşmıyor.
97. Yıllar geçmiş,
98. Kimse haber
99. Almamış kervanın hâlinden..
100. Böylece serap peyda olmuş,
101. Uzak kenarlarda:
102. Kum dönerek bir yere yığılıp rüzgâr ıslık çalmış,
103. Sahraların baş köşesinde
104. Bilinmeyen adamların
105. Yolu izi görünüyor.

MERDİVENDEN YIQILDI (60)

Apaynıñ yamanı özü kün körmez.

Aqayına da kün köstermez.

(Atalar sözü)

Rivayet**I**

1. *Büyük-Asmı, Küçük-Asmı,*
2. *Ayserezmi, Qaralez?*
3. *Özenbaşmı, Stilâmu*
4. *Ya da Semikolodez?*

MERDİVENDEN YIQILDI

Kadının kötüsü kendine gün görmez.

Erkeğine de gün göstermez.

(Atasözü)

Rivayet**I.**

1. *Büyük As mı, Küçük As mı,*
2. *Ayserez mi, Karalez mi?*
3. *Özenbaş mı, İsltilâ mı*
4. *Ya da Semikolodez mi?*

5. <i>Bu vaqia kerçekten de</i>	5. Bu vaka gerçekten de
6. <i>Olıp keçken, sır degil.</i>	6. Yaşanmış, sır değil.
7. <i>Amma qayda, nasıl köyde?</i>	7. Ama nerede, hangi köyde,
8. <i>Oquyıcım özüñ bil.</i>	8. Okuyucum sen bil. .
9. <i>Bir zamanda olğan eken</i>	9. Bir zamanlar varmış
10. <i>Aqıldane bir ana.</i>	10. Akıllı bir ana.
11. <i>Qızın erge berecekte</i>	11. Kızını evlendirecekken
12. <i>Şöyle usul qullana:</i>	12. Şöyle bir usül kullanmış:
13. <i>Aqayğa çoq izin berme,</i>	13. Erkeğe çok izin berme,
14. <i>Telbevini qaviy tut.</i>	14. Dizginini sıkı tut;
15. <i>Ne berseñ de sözüñ berme,</i>	15. Ne yaparsan yap sözünü verme,
16. <i>Öğütimni yahşı küt.</i>	16. Öğüdümü güzelce bekle.
17. <i>Aqay zati pek arsızdır,</i>	17. Erkekler pek arsızdır,
18. <i>Elli berseñ, yüz sorar.</i>	18. Elli versen yüz sorar.
19. <i>Onı er kün sögip qızdır,</i>	19. Onu her gün azarlayıp kızdır,
20. <i>Soñ olur o bir qarar.</i>	20. Sonra olur o bir karar.
21. <i>İlki künden başlap erni</i>	21. İlk günden itibaren erkeğin
22. <i>Közüñ açıp elge al.</i>	22. Gözünü açıp onu ele al;
23. <i>Evde oña uquq berme.</i>	23. Evde ona hak tanıma,
24. <i>Özüñ alıp, özüñ sal.</i>	24. Kendin alıp kendin bırak.
25. <i>Öğretilgen arslandayın</i>	25. Eğitilmiş arslan gibi
26. <i>«Öp»! degende oynasın.</i>	26. “Öp” dediğinde oynasın;
27. <i>Saña boyun egsin daim,</i>	27. Sana boyun egsin daima,
28. <i>Daim seni oylasın.</i>	28. Seni düşünsün daima.
29. <i>Aqşam-saba, yatsañ-tursañ,</i>	29. Sabah akşam, yatıp kalkıp
30. <i>Er şeyge tap manaçıq.</i>	30. Her şeye bul bir mânâcık
31. <i>Azbarında buğa körseñ,</i>	31. Ahırında boğa gördüğünde
32. <i>De: -Bu nasıl tanaçıq?</i>	32. De, “bu nasıl danacık?”

33. *Qısqa kelâm diñle qızım,*
 34. *Qocañ başqa çıqmasın.*
 35. *Başqa çıqıp, coyıp esin,*
 36. *Qorantañni yıqmasın.*

37. *Aile -qırq beş basamaqlı*
 38. *Mürekkep bir merdiven,*
 39. *Yükselmege apay aqlı,*
 40. *Yükselmesin er senden.*

41. *Degenimday yapsañ eger*
 42. *Bahtlı olup yaşarsıñ.*
 43. *Sañta tabiy olmasa er,*
 44. *Künde zıqı aşarsıñ.*

II.

45. *Yahşımı o, yamanmı o,*
 46. *Ana aqlı aqıldır.*
 47. *Qız balanıñ tabiatı*
 48. *Anasına yaqındır.*

49. *Oldı bir kün şeñ toy-düğün,*
 50. *«Dolu», «Qoran» çalındı.*
 51. *Toy keçken soñ, ikinci kün*
 52. *Qız kiyevge alındı.*

III.

53. *Adetince, pek sevile;*
 54. *Evge tüşken yaş kelin.*
 55. *Qave tutup saba ille*
 56. *Alsa qartlarınıñ elin.*
 57. *Nezakette yılmayaraq*
 58. *«Saba şerifke» buyurtsa,*
 59. *Çeberliknen aylânaraq*
 60. *Hoş sefağa oturtsa.*

33. Sözüñ kısası dinle kızım,
 34. Kocanı başına çıkmasın;
 35. Başına çıkıp aklını kaybederek
 36. Aileni yıkmasın.

37. Aile, kırk beş basamaktan
 38. Mürekkep bir merdivendir;
 39. Yükselmesi için kadın aklının
 40. Yükselmesin erin senden.

41. Eğer dediğim gibi yaparsan
 42. Mutlu olup yaşarsın;
 43. Kocanı sana tâbî olmazsa
 44. Her gün azar yersin

II.

45. İyi mi kötü mü o,
 46. Ana akı akıldır;
 47. Kız çocuğunun tabiatı
 48. Anasına yakındır.

49. Oldu bir gün mutlu mesut düğün,
 50. “Dolu” ve “Qoran” çalındı;
 51. Düğün geçtikten sonra ikinci gün
 52. Kız, evlendi.

III.

53. Âdetlere göre pek sevilir,
 54. Eve gelen genç gelin.
 55. Sabahları kahve tutup ille
 56. Büyüklerin ellerini öperse.
 57. Nezaketle gülümseyerek
 58. “Sabah şerifiniz hayırlı olsun” derse,
 59. Beceriklilikle dönerek
 60. Hoş sefa oturtsa.(57-59).

61. «Ana» dese, «Baba» dese,
62. Tilinden bal tamlasa,
63. Yañı evde yüzü külse,
64. Ters ve mezep olmasa.

65. ...Aydi, yeter tatlı hayal!
66. İşni devam eteyim,
67. Rivayetim olsun ayan,
68. Soñunace yeteyim.

IV

69. İşte, böyle tüşti kelin,
70. Yüregin qurt aşadı.
71. Yeñin tirep, buvdı belin,
72. Ünerlerin başladı.

73. Kerçekten de yavaş-yavaş
74. Oldı evde ükümdar.
75. Eri yuva, pişire aş
76. Apayına hizmetkâr.

77. Cıyıştır, dep er bir yaqñı
78. Apay vira zıqarlay.
79. Ana aytqan «basamaq»ñı
80. Aqlından çıkarmay.

81. Ep yüksele, ep yüksele
82. «Merdivenge» tırmaşa.
83. Afta sayın ana kele
84. Ve qızınen sırlaşa.

85. İşte, şunday aftalarınñ
86. «Hayırsız» bir kününde
87. Al -ehvalın bileyim, dep
88. Teñlemege kelgende,

61. “Ana” dese, “Baba” derse,
62. Dilinden bal damlarsa;
63. Yeni evde yüzü gülerse,
64. Ters ve farklı mezhep olmazsa.

65. ...Haydi, yeter tatlı hayal;
66. İşe devam edeyim.
67. Rivayetim ayan olsun,
68. Sonuna kadar varayım. (67-68).

IV.

69. İşte böylece gelinin
70. Yüreğine kurt düştü ve onu yedi,
71. Kollarını sıvayıp belini sıkarak
72. Hünerlerine başladı.

73. Gerçekten de yavaş yavaş
74. Evde hükümdar oldu.
75. Kocasını yıkayan, yemek pişiren,
76. Hanımına hizmet eden oldu.

77. Topla, diyerek her tarafı,
78. Hanımı durmadan kocasını azarlar.
79. Annesinin söylediği “basamak”ı
80. Aklından çıkarmaz.

81. Hep yükseliyor, hep değerleniyor,
82. “Merdivene” tırmanıyor.
83. Her hafta kızın annesi geliyor,
84. Kızıyla dertleşiyor.

85. İşte böyle haftaların
86. “Hayırsız” bir gününde,
87. Hâlini öğreneyim diyerek
88. Gözüyle görmek için geldiğinde;

89. *Köre ana qılınğanın* 89. Görüyor ana yaptıklarını
90. *Qızınıñ öz erine.* 90. Kızının kendi beyine.
91. *Ve özünce pek sevinip,* 91. Kendince pek sevinip,
92. *Oylay: er iş yerinde!* 92. Düşünüyor, her şey yolunda!
93. *-Ay, maşalla qızçığım, dey,* 93. "Ay maşallah kızım, diyor,
94. *Öğütimni kütkensiñ.* 94. Öğüdümü tutmuşsun.
95. *Aqayıña yaşav bermey,* 95. Kocana yaşama hakkı vermeden
96. *Maqsadıña yetkensiñ.* 96. Maksudına ulaşmışsın.
97. *Şu arada aqay kele* 97. O arada işten kocası gelir,
98. *İşten talıp -boldurıp.* 98. İşten yorgun argın
99. *Apay ise emir bere* 99. Hanımı ise emirler verir,
100. *Ağızını toldurıp:* 100. Ağız dolusu
101. *-Bar da ketir quman-legen* 101. "Git de ibrik ve leğen getir,
102. *Em de biraz talğın suv.* 102. Biraz da su;
103. *Anam uzaq yoldan kelgen,* 103. Anam uzak yoldan geldi,
104. *Onıñ ayaq, elin yuv.* 104. Onun elini ve ayağını yıka."
105. *İşniñ aslın añlağan er* 105. İşin aslını anlayan koca,
106. *Apayın çetke, çağıra.* 106. hanımını dışarıya çağırır;
107. *-Bu anaña, bu - saña, -dep* 107. "Bu anana, bu sana" diyerek
108. *Eki şamar yandıra.* 108. İki şamar patlatır.
109. *Şamar sesin eşiterek* 109. Şamar sesini işitip
110. *Çapıp çıqa anası;* 110. Koşarak çıkar anası;
111. *Kiyev tura bilek tirep,* 111. Güveyi bileklerini sıvarken
112. *Serilip yata balası.* 112. Kendi kızı yerde serilip yatıyor.
113. *-Vay-y! Ne oldı kızıma, - dey,* 113. "Vah vah ne oldu kızıma, diyor
114. *Nege canı sıkıldı?* 114. Neye canın sıkıldı?"
115. *Sabır ile kiyev söyley:* 115. Damadı sabır ile söylüyor:
116. *- Merdivenden yıkıldı!...* 116. "Merdiven yıkıldı!"

POEMALAR**TUR ARQADAŞ, TAÑ AĞARDI..**

Kömmunist, şair, cenkçi Irğat Qadırın
aydın hatırasına.

Kiriş (61)

1. Cenkçi şair!
2. Qabul eyle satırlarımı
3. Ömürbillâ saña borclu qalğan nesilden.
4. Seniñ kibi alev qalpli batırlarını
5. Angi bir halq, angi bir il hatırdan silgen?

6. Destanımnı uzaqtaki qabir taşına
7. Qoyulacaq gülçemberday örmektem yanıp
8. Böyle qısmet yazılmağan olsa başıma,
9. Yaşar edim men özümni eñ bahtlı sanıp.

10. Sen -Şairsiñ,
11. Sen -Cenkçisiñ canını bergen
12. Menim kibi millionlarnıñ doğması için.
13. Qalem ile, süngü ile duşmanı sergen,
14. Tuvğan yurtıñ serbest, bahtlı olması için.

15. İnanmayım yatqanıña suvuq qabirde,
16. Zaten, adıñ nice yıldır, halqımnen yaşay.
17. İnanmayım «şair öldi» degen tabirge,
18. Şair ölmey, o ebediy cenkçiğe oşay.

19. Cenkçi Şair!-
20. Şöyle saña berilgen rütbe.
21. İnsan için barmı bundan yuksek bir kıymet?
22. Halqım saña öz qalbinde tikledi dürbe,
23. Şu dürbeñe menden küçük çember qabul et!

TUR, ARQADAŞ! (62)

1. Kimler için yarattıñ
2. Bu acayıp türkünü?
3. Tur, arqadaş, tañ attı,
4. Dep uyanttıñ er kimni.

POEMALAR**KALK ARKADAŞ, TAN AĞARDI**

Komünist, şair, savaşçı Irğat Kadir'in aziz
hatırasına.

Giriş

1. Savaşçı şair!
2. Kabul et satırlarımı
3. Ömrübillah sana borçlu kalan nesilden.
4. Senin gibi yürekli yiğitlerini
5. Hangi halk, hangi ülke hafızasından silmiş?

6. Destanımnı uzaktaki kabir taşına
7. Koyulacak çelenk gibi örmekteyim yanarak.
8. Böyle kısmet yazılmamış olsaydı başıma,
9. Yaşardım kendimi en bahtlı kişi sanarak.

10. Sen şairsin;
11. Sen savaşçısın, canını veren,
12. Benim gibi milyonların doğması için.
13. Kalem ile, süngü ile düşmanı yere seren
14. Vatanının hür ve bahtlı olması için.

15. İnanmıyorum soğuk kabirde yattığına,
16. Zaten adın yıllardır halkımla yaşıyor.
17. İnanmıyorum “Şair öldü.” diyen tabire
18. Şair ölmez, o ölümsüz savaşçıya benzer.

19. Savaşçı şair!
20. Sana böyle verilmiş rütbe.
21. İnsan için var mı bundan daha büyük kıymet?
22. Halkım sana kendi kalbinde yaptı türbe,
23. Bu türbene benden küçük bir çember, kabul et.

KALK ARKADAŞ

1. Kimler için yazdın
2. Bu güzel türkünü?
3. Kalk arkadaş, tan attı,
4. Diyerek herkesi uyandırdın.

5. Haberci bir kuş gibi

6. Uçtu yırñ köklerge,

7. Belgisiz bir tüş kibi

8. Kelip kirdi evlerge.

9. Bütün yaşlıq seslendi

10. Şu cenkâver yırñña.

11. Arbiy işke belsendi,

12. Tizilişip sırağa.

13. Yırladılar yırññı

14. Yalıboyu ve çölde,

15. Yandırıcı qorññı

16. Aşladñ er gönülge.

17. Qaydan bildiñ, çoq keçmey

18. Atacağın şöyle tañ?

19. Ayat şerbetin içmey

20. Ketecegin nice can?..

21. Qaydan bildiñ, özüñ de

22. Şu yırñña seslenip,

23. Ketecegin süngüñen

24. Ulu cenkke belsenip?

25. Ah, bir şair istermi

26. Gülbağçanıñ solğanın?

27. Ah, bir şair istermi

28. Qalem süngü olğanın?

29. Keldi bir kün, qarardı

30. Sen yırlağan güzel tañ.

31. Gülbağçalar sarardı –

32. Köterildi bar Vatan.

5. Haberci bir kuş gibi,

6. Uçtu senin şarkın göklere

7. Belirsiz bir rüya gibi

8. Gelip girdi evlere.

9. Bütün gençlik katıldı

10. Bu cengâver şarkına.

11. Harp işlerine hazırlandı.

12. Dizilerek sıraya.

13. Şarkımı söylediler;

14. Yalıboyu'nda ve Çöl'de (Kırım'ın kuzeyi).

15. Yakıcı korunu

16. Aşıladın er gönüle.

17. Nerden bildin, çok geçmeden

18. Böyle tan atacağımı?

19. Hayat şerbetini içmeden

20. Nice canın gideceğini?

21. Nerden bildin kendin de

22. Bu şarkına katılıp

23. Süngüyle gideceğini

24. Ulu savaşa hazırlanarak.

25. Ah, bir şair ister mi

26. Gülbahçesinin solmasını?

27. Ah, bir şair ister mi

28. Kalemlerin süngü olmasını?

29. Bir gün geldi, karardı;

30. Senin şarkısını söylediğin tan.

31. Gülbahçeleri saradı,

32. Bir araya toplandı bütün Vatan.

33. «Tur, arqadaş!» marşınla
 34. İl cebege atlandı.
 35. Yırın düşman qalbine
 36. Qurşun olup saplandı.

37. Köterildi bar Vatan,
 38. Köterildi cebege,
 39. Almaq için canğa-can
 40. Yır çağıra ketmege:

41. «Aydi, aydi, aydi
 42. Daim ileri!
 43. Ür Vatannın cesür
 44. Yaş askerleri!..»

22 İYUN, 1941 (63)

1. Qara deñiz köterildi
 2. Qoptı deşet furtuna,
 3. Ayat -memat küni keldi
 4. Şairniñ saf yurtuna.
 5. Qara dağniñ uclarına
 6. Endi qara dumanlar.
 7. Deñiz yana, dağlar yana,
 8. Qara olup yanalar.
 9. Qara qarğış ile qarğay
 10. Almanları analar.
 11. Viran köyde sabiy ağılay,
 12. Köyler, kentler yanalar.
 13. Qara qarğa kibi uça
 14. Kökte qara haçlılar.
 15. Aşlıq degil, qurşun saça
 16. Qara ecel saçalar.

33. “Kalk arkadaş!” marşınla,
 34. Memleket cepheye döndü.
 35. Şarkın, düşman kalbine
 36. Ok olup saplandı.

37. Bir araya geldi bütün vatan,
 38. Taşındı cepheye;
 39. Almak için can karşılığında can,
 40. Şarkı çağırıyor gitmek için.

41. “Haydi, haydi, haydi,
 42. Daima ileri!
 43. Hür vatanın cesur
 44. Genç askerleri!..”

22 Haziran 1941

1. Karadeniz yükseldi,
 2. Koptu dehşet fırtınası.
 3. Hayat memat günü geldi,
 4. Şairin saf yurduna.
 5. Kara dağın uçlarına
 6. İndi kara dumanlar.
 7. Deniz yanıyor, dağlar yanıyor,
 8. Kararıp yanıyorlar.
 9. Beddua ile lanetnetliyor
 10. Almanları analar,
 11. Viran köyde sabi ağılıyor,
 12. Köyler, kentler yanıyorlar.
 13. Kara karga gibi uçuyor,
 14. Gökte kara haçlılar (Almanlar).
 15. Yemek değil, kurşun saçıyor;
 16. Kara ecel/ölüm saçıyorlar.

17. *Qara niyet bar düşmanda:* 17.Kötü niyet var düşmanda:
 18. *Yer kök yansın, suv yansın.* 18.Yer gök yansın, su yansın.
 19. *Qara niyet bar düşmanda:* 19.Kötü niyet var düşmanda,
 20. *Atta küneş qararsın.* 20.Hatta güneş kararsın.
21. *Qara olsun halq taqdiri,* 21.kötü olsun halkın kaderi,
 22. *Başu üzre qaar olsun.* 22.Başının üstünde kahır olsun.
 23. *Doğup ösken toprağına* 23.Doğup büyüdüğü toprağında
 24. *Ömrübillâ zar olsun!* 24.Ömrübillah ağlayıp inlensin.
25. *Yer yüzünde yaşamasın* 25.Yeryüzünde yaşamasın,
 26. *Şair degen iç bir zat,* 26.Şair denen hiçkimse.
 27. *Yer yüzünde yır olmasın* 27.Yeryüzünde şarkı olmasın,
 28. *-Şairni at, yırni at!* 28.Şairler ve şarkılar atılsın.
29. *Qara tüste açsın güller,* 29.Kara renkte açsın güller, ,
 30. *Yerni zulmet qaplasın,* 30.Yeri zulmet kaplasın,
 31. *Qaranlıqta qalsın iller,* 31.Karanlıkta kalsın ülkeler,
 32. *Tañ ağarıp atmasın.* 32.Tan ağarıp atmasın.
33. *Qara deñiz köterildi,* 33.Karadeniz yükseldi,
 34. *Qoptı deşet furtuna.* 34.Koptu dehşet fırtınası.
 35. *Ayat -memat küni keldi* 35.Hayat memat günü geldi,
 36. *Şairniñ saf yurtuna.* 36.Şairin saf yurduna.
37. *Ketmek kerek, ketmek kerek,* 37.Gitmeli, gitmeli,
 38. *Ketmek kerek ileri!* 38.Gitmeli ileri!
 39. *Epkin-epkin ura yürek,* 39.Hızlı hızlı çarpıyor yürek,
 40. *Ketti Şair... Kelirmi?* 40.Gitti şair... Gelir mi?

SAĞLIQLAŞUV (64)

Sevimli azizlerim, Fatma ve Emilçigim!
 Bizlerni şimdi qısımlarğa bölip cebege
 yollaylar. Menim için raatsızlanmañız. Men
 sağ-selâmet qaytıp kelirim.

Halil. İyun 23, 1941.

VEDALAŞMAK

Sevgili canlarım, Fatma ve Emilçigim! Bizleri
 şimdi kısımlara ayırıp cepheye yolluyorlar.
 Benim için endişelenmeyin. Ben sağ salım
 döner gelirim.

Halil. 23 Haziran 1941

1. <i>Sağlıqnen qalıñız, serbest dağlar,</i>	1. Hoşçakalın, hür dağlar;
2. <i>Sağlıqnen qalıñız, çimen yılğalar.</i>	2. Hoşçakalın, kalın çimenden nehirler.
3. <i>Sağlıqnen qalıñız, zümrüt dağlarım,</i>	3. Hoşçakalın, zümrüt dağlarım;
4. <i>Sağlıqnen qalıñız, yaşlıq çağlarım!</i>	4. Hoşçakalın, gençlik çağlarım!
5. <i>Sağlıqnen qalıñız, qalemdaşlerim,</i>	5. Hoşçakalın, kalemdaşlarım;
6. <i>Sağlıqnen qalıñız, ey, köydeşlerim,</i>	6. Hoşçakalın, ey köydeşlerim.
7. <i>Sağlıqnen qalıñız, Fatmam, Emilim,</i>	7. Hoşçakalın Fatmam, Emilim;
8. <i>Sağlıqnen qalıñız, yurtum-temelim.</i>	8. Hoşçakalın yurdum, temelim.
9. <i>Sağlıqnen qalıñız, yırcı bülbüller,</i>	9. Hoşçakalın kalın şarkıcı bülbüller;
10. <i>Sağlıqnen qalıñız, men sevgen güller,</i>	10. Hoşçakalın sevdiğim güller.
11. <i>Sağlıqnen qalıñız, arzu-ümitim,</i>	11. Hoşçakalın arzu ve ümitlerim;
12. <i>Nurlu şeerlerim, tuvğan Üskütim!</i>	12. Nurlu şehirlerim, doğduğum yer Üskütüm.
13. <i>Sağlıqnen qalıñız, çölüm, çoqraqım,</i>	13. Hoşçakalın, çölüm, kaynağım;
14. <i>Dünyada en güzel cumert toprağım.</i>	14. Dünyanın en güzel cömert toprağım.
15. <i>Ufuqqa tutaşqan yeşil zanlarım,</i>	15. Ufuktabirleşen yeşil zanların,
16. <i>Sağlıqnen qalıñız, ruşen anlarım!</i>	16. Hoşçakalın, aydın anlarım.
17. <i>Düşmanı yer ile eksan etken soñ,</i>	17. Düşmanı yer ile yeksan ettikten sonra,
18. <i>Meraba!-deyerek qaytırım sizge.</i>	18. Merhaba diyerek dönerim size.
19. <i>Yurtumdan bir tamam afat ketken soñ,</i>	19. Yurdumundan bu afetin tamamı geçtikten sonra
20. <i>Bütün yırlarımın aytırım sizge!</i>	20. Bütün şarkılarımı söylerim size!
21. <i>Sağlıqnen qalıñız, ey, vatandaşlar,</i>	21. Hoşçakalın ey vatandaşlar;
22. <i>Irgatnı ür etken candaş -qandaşlar.</i>	22. Irgatnı hür yapan candaşlar, kandaşlar.
23. <i>Ğalebe yırların aytıp kelirim,</i>	23. Zafer şarkılarını söyleyerek gelirim;
24. <i>Men sağ-selâmet qaytıp kelirim!</i>	24. Ben sağ salim döner gelirim! (23-24).

*** (65)

1. <i>Fatma hanım!</i>	1. Fatma hanım!
2. <i>Çüye iliniz</i>	2. Çiviye asın.
3. <i>Onıñ mandolinasın.</i>	3. Onun mandolinasını
4. <i>Közden yaşnı siliñiz,</i>	4. Gözden yaşı silin,
5. <i>İncitmañız</i>	5. İncitmeyin.
6. <i>Onıñ aydın lirasın.</i>	6. Onun parlak lirasını

7. *Fatma hanım!*
8. *Şair qayıp*
9. «Şinanay»¹⁹²ni yırlaycaq,
10. *Yırlar ile*
11. *Epimizniñ*
12. *Qalbimizni sırlaycaq.*

13. *Fatma hanım!*
14. *Daa çoq kere*
15. *Quçaqlaycaq*
16. *Sizni onuñ elleri.*
17. *Çüyge iliñ. Üzülmesin*
18. *Mandolina telleri...*

19. *Fatma hanım!*
20. *Hayırlı gece.*
21. *Ana, küneş battı...*
22. *Ana, Emil Küneşe*
23. *Elçiklerin uzattı...*

ÜÇ KÖŞELİ MEKTÜPLER (66)

1. *Üç köşeli küçük mektüpler*
2. *Yazı stolımda yataalar.*
3. *Olar cenkni hatırlataalar,*
4. *Olar -men keçmegen mektepler.*
5. *Bundan tamam qırq yıl evelsi*
6. *Cenkçi ellerinen yazılğan,*
7. *Tübüne qatmer gül sızılğan*
8. *Mektüplerniñ tınğan nefesi.*
9. *Olar otta yanmaz quş kibi*
10. *Alevlerden uçıp keçkenler,*
11. *Asret yüreklerge etkenler,*
12. *Olar şimdi accı tüş kibi...*

7. Fatma hanım!
8. Şair dönüp
9. “Şinanay”¹⁹³ı söyleyecek,
- 10.Şarkıları ile
- 11.Hepimizin
- 12.Kalbine işleyecek.

- 13.Fatma hanım!
- 14.Pek çok defa daha
- 15.Kucaklayacak
- 16.Onun elleri sizi.
- 17.Çiviye as. Kopmasın
- 18.Mandolinanın telleri.

- 19.Fatma hanım!
- 20.Hayırlı geceler,
- 21.İşte güneş battı..
- 22.İşte Emil, güneşe
- 23.Ellerini uzattı.

ÜÇ KÖŞELİ MEKTÜPLER

1. Üç köşeli mektuplar,
2. Yazı masamda yatıyorlar.
3. Onlar, cenki hatırlatıyorlar;
4. Onlar, benim geçmediğim mektepler.
5. Bundan tam kırk yıl önce
6. Savaşçı elleriyle yazılmış,
7. Dibine katmerli gül sıkıştırılmış
8. Mektupların nefesi kesilmiş.
9. Onlar ateşte yanmayan kuş gibi
- 10.Alevlerden uçup geçmişler.
- 11.Hasretli yüreklerle erişmişler,
- 12.Onlar şimdi kötü bir rüya gibi...

¹⁹² Şairin mandolina çalıp yırlağan sevimli türküsü. (ş.n)

¹⁹³ Şairin mandolin çalıp söylediği güzel türküsü. (a.n)

13. *Toplansaydı eger bir yerge*
 14. *20 million qalp mektüpleri –*
 15. *Şeitlerniñ şah eserleri,*
 16. *Barmaz edim başqa müzeyge*
17. *Ah, taliyniñ emrinen mende*
 18. *Olsa edi istidatlı el,*
 19. *Qurar edim güzel bir eykel*
 20. *Üç köşeli mektüp şeklinde;*
21. *Ve 20 million satır*
 22. *Oyıp yazar edim mermerge –*
 23. *Cenkten soñki yaş nesillerge*
 24. *Ebediyen olsun dep hatır...*
25. *Nice ümüt, nice istekler*
 26. *Mektüplerde söñüp qaldılar.*
 27. *Yalñız bir gönül aldılar*
 28. *Üç köşeli şu saf mektüpler.*
29. *Nasıl keçer edi alñız,*
 30. *Ey, analar, ey yaş kelinler?*
 31. *Şu samimiy, adiy mektüpler*
 32. *Kelgeniçün siz sağ qaldıñız!*
33. *Olar ümüt aşladı sizge*
 34. *Tuvğan topraq iñlep yanğanda;*
 35. *Asret çekip hastalanğanda,*
 36. *Melem oldı gönüliñizge.*
37. *...Mına şimdi qarşımda bir-qaç*
 38. *Tıpqı şöyle mektüpler yata:*
 39. *(gece bitti. Artıq, tañ ata)*
 40. *Yüregim dey: Al, busın da aç!*

13. *Toplansaydı eğer bir yere*
 14. *Yirmi milyonun kalbindeki mektuplar,*
 15. *Şehitlerin şaheserleri,*
 16. *Gitmezdim başka müzeye.*
17. *Ah, talihin emriyle bende*
 18. *Olsaydı istidatlı bir el,*
 19. *Yapardım güzel bir heykel*
 20. *Üç köşeli mektup şeklinde.*
21. *Ve yirmi milyon satır,*
 22. *Oyarak yazardım mermere.*
 23. *Cenkten sonraki genç nesillere*
 24. *Ebediyyen bir hatıra olsun diye.*
25. *Ne kadar ümit, ne kadar istek*
 26. *Mektuplarda söñüp kaldı.*
 27. *Yalnız bir gönül aldılar,*
 28. *Üç köşeli şu saf mektuplar.*
29. *Nasıl düzelirdi hâliniz*
 30. *Ey analar, ey genç gelinler?*
 31. *Bu samimî, basit mektuplar*
 32. *Geldiği için siz sağ kaldınız!*
33. *Onlar ümit aşladı size*
 34. *Vatan toprağı inleyip yanarken.*
 35. *Hasret çekip hastaladığınızda*
 36. *Merhem oldu. gönünüze.*
37. *... İşte şimdi karşımda birkaç*
 38. *Tıpkı öyle mektup yatıyor:*
 39. *(Gece bitti, artık şafak söküyor.)*
 40. *Yüreğim; “Al, kederleri de aç!” diyor.*

41. Mektüp cikin açam yavaştan,
42. Sadeş kibi tegiz satırlar;
43. Olar maña neler aytırlar?..
44. Vucudımda telâş, eyecan.

- 41.Mektubu yavaştan açıyorum;
42.Sedef gibi dümdüz satırlar,
43.Onlar bana neler anlatırlar?
44.Vücutumda telaş ve heyecan var.

DÜŐMANĖA NEFRET BESLE! (67)

Qıymetli Emilçiğim! Saña yüregimniñ törinden babalık selâmı yiberem. Bu otrıtka üstündeki resimge diqqatnen baq: anda faşist köpekleri Vatanımızdaki talebelerni nasıl atıp öldürgenleri tasvirlengen. DüşmanĖa nefet beslemekni açıq köz olmaqnı öğren, ciddiy bala ol. Seni quçaqlap opem. Babañ Halil. İyul. 17, 19

DÜŞMANA NEFRET BESLE!

Kıymetli Emilciğim, sana yüregimin başköşesinden babalık selâmı gönderiyorum. Bu kartpostal üzerindeki resime dikkatle bak. Orada Faşist köpeklerin Vatanımızdaki talebeleri nasıl atarak öldürdükleri tasvir ediliyor. Düşmana nefret beslemeyi, açıkğöz olmayı öğren, ciddi çocuk ol. Seni kucaklayıp öpüyorum. Baban Halil. Temmuz 17,19

1. Aceba, kim edi o talebeler?
2. Nasıl bir aqlanmaz günâh yaptılar?
3. Neçün atıldılar o yaş sabiyler?
4. Neçün öz yurtunda ecel taptılar?
5. Kırmızı galstuk taqqanı içinmi?
6. DuřmanĖa nefretnen baqqanı içinmi?
7. Faşistlerini yaqqanı içinmi?
8. Doprosta insiz qatqanı içinmi?
9. Titredi řairniñ yüregi şu an,
10. Baqarken tikilip küçük resimge.
11. Kimlerni atmakta pis, alçaq düşman?
12. şair sabiylerini oşattı kimge?
13. Oşattımı yoqsa oğlu Emilge?
14. Oşattımı yoqsa gül-fidanĖa?
15. Oşattımı yoqsa horlanĖan ilge?
16. Oşattımı deşet ses-fiĖanlarĖa?

1. Acaba kimdi o talebeler,
2. Aklanmayan nasıl bir günah işlediler?
3. Niçin atıldılar o gencecik yavrular?
4. Niçin öz yurtlarında ecel buldular?
5. Kırmızı kravat taktıkları için mi?
6. Düşmana nefretle baktıkları için mi?
7. Faşistleri yaktıkları için mi?
8. Sorguda sessiz kaldıkları için mi?
9. Titredi şairin yüregi o an,
- 10.Bakarken dikilip küçük resme.
- 11.Kimleri atmakta pis, alçak düşman?
- 12.şair, yavruları benzetti kime?
- 13.Yoksa oğlu Emil'e mi benzetti?
- 14.Yoksa gül fidana mı benzetti?
- 15.Yoksa horlanan memlekete mi benzetti?
16. Yoksa dehşetli fiğanların seslerine mi benzetti?

17. *Canlandı şairniñ közü ögünde* 17.Canlandı şairin gözü önünde
 18. *Kökte serbest uçqan şeñ gögercinler.* 18.Gökte hür uçan mutlu güvercinler.
 19. *Endi ise olar qurşun tübünde!* 19.Şimdi ise onlar kurşunların altında!
 20. *Qurbanlarçün cevap berecek kimler?* 20.Kurbanlar için hesap verecek kimler?
21. *Cenkçide nefretnen qozğaldı yürek,* 21.Savaşçının yüreği nefret ile canlandı,
 22. *Unuttı bu ande şair olğanın.* 22.Unttu o anda şair olduğunu.
 23. *Oña tek cenkleşmek, cenkleşmek kerek,* 23.Ona sadece savaşmak, savaşmak gerekiyordu;
 24. *Kösterir o nege Qadır olğanın!* 24.Gösterir o neye Kadir olduğunu.
25. *Cenk kete alemde aqransız, deşet,* 25.Cenk, benzersiz ve dehşetle âlemde devam ediyor,
 26. *Böylesin alemde aslı kim körgeñ?* 26.Böylesini bu âlemde bugüne kadar kim görmüş?
 27. *Qısqa mektüp yaza, tizde planşet:* 27.Dizinde plânçete¹⁹⁴, kısa bir mektup yazıyor:
 28. *«Nefret beslemekni oğlum, sen öğren!28.«Oğlum, nefret beslemeyi sen öğren.»*
29. *Düşmanğa sıñırsız nefret beslemek* 29.Düşmana sonsuz nefret beslemek,
 30. *-Vatannı sıñırsız sevmektir demek,* 30.Vatanı sonsuz sevmek demektir.
 31. *Düşmanğa sıñırsız nefret beslemek –* 31.Düşmana sonsuz nefret beslemek,
 32. *Kerekse Vatançün ölmektir demek.* 32.Gerekirse vatan için ölmek demektir.
33. *«...Açıq köz olmaqnı öğren sen, oğlum!»-33.«Açıkgöz olmayı öğren sen oğlum*
 34. *Yağmur suvı aqsın, aqmasın qanlar.* 34.Yağmur suyu aksın, kanlar akmasın.
 35. *Açıq köz olmaqnı öğren sen, oğlum!»* 35.«Açıkgöz olmayı öğren sen oğlum!»
 36. *-Açıq köz oluñız, aziz insanlar!* 36.Açıkgöz olun, aziz insanlar!

ŞAİR VE CENK (68)

1. Şair olup doğğan insanğa
2. Cenkeçi olmaq isteği erek.
3. Yaşamaqçün doğğan er canğa
4. Şair yañı yır yazmaq kerek.
5. Şairge tek yaraşa qalem,
6. Qalem tutsın onıñ elleri.
7. Cenk içinde qalmasın alem,
8. Quturmasın ecel yelleri.

ŞAİR VE CENK

1. Şair olarak doğan insana
2. Savaşçı olmak isteği uzaktır.
3. Yaşamak için doğan her cana
4. Şairin yeni şarkı yazması gerekir.
5. Şaire sadece yskışır kalem,
6. Kalem tutsun onun elleri.
7. Cenk içinde kalmasın âlem,
8. Kudurmasın ecel yelleri.

¹⁹⁴ Plânçet: Harita çıkarmaya yarayan bir âlet. (TDK Türkçe Sözlük, Dokuzuncu baskı 1998 Ankara,cilt 2, s.1811)

9. *Ayat, ayat! Tatlılığın çoq,*
 10. *Olsa bile kâ de ağuvîñ.*
 11. *Ebet, seniñ qabaatıñ yoq,*
 12. *Devam eter epkin aquvîñ.*

13. *Kâ de saña qabaat yüklep,*
 14. *Kendimizni sayamız aql.*
 15. *Başımıznu yürsek de tiklep,*
 16. *Ümütimiz tek sennen bağı.*

17. *Doğar eken yurtta şairler,*
 18. *Ümütimiz artar, eksilmez;*
 19. *Şairlerden yaşay ana-yer,*
 20. *Şair olsa ayat kesilmez.*

21. *Şair ve cenk. Qadimiy yerde*
 22. *Bu eki söz bir-birine yat.*
 23. *Sen olarnı neçün kimerde*
 24. *Ketiresiñ köz-közge, ayat?!*

25. *Şair ve cenk -suv ile alev,*
 26. *Şair ve cenk - ayat ve ecel;*
 27. *Birisinen güzel bu alem,*
 28. *Diğerinen sarsıla temel.*

29. *...Sarsıtsa da düşman alemni,*
 30. *Keçse bile devlet sınırın,*
 31. *Yeñalmadı küçük qalemni –*
 32. *Yeñalmadı şairniñ yırın.*

33. *Maobit¹⁹⁵niñ çökür telleri*
 34. *Arasında yır tizdi Şair.*
 35. *Balta tutqan düşman elleri*
 36. *Körmediler, körmezler hayır.*

9. Hayat, hayat! Tatlılığın çok,
 10. Olsa bile bazen zehrin.
 11. Evet senin kabahatin yok,
 12. Devam eder en şiddetli akışın.

13. Bazen sana kabahat yükleyerek
 14. Kendimizi çıkarırız haklı.
 15. Başımız dik yaşasak da
 16. Ümitlerimiz sana bağlı.

17. Doğunca yurtta şairler,
 18. Ümidimiz artar, eksilmez;
 19. Şairlerle yaşıyor yeryüzü,
 20. Şair varsa hayat kesilmez.

21. Şair ve savaş. Eskiden beri
 22. Bu iki söz birbirine yad.
 23. Sen onları niçin bazen
 24. Getiriyorsun gözgöze hayat?!

25. Şair ve savaş; su ile alteştir.
 26. Şair ve savaş; hayat ve eceldir.
 27. Birisiyle güzel bu âlem
 28. Diğeriyile temelden sarsılıyor.

29. ... Sarsa da düşman âlemi,
 30. Geçse bile devlet sınırını,
 31. Yenemedi küçük kalemi,
 32. Yenemedi şairin şarkısını.

33. Maobit'in dikenli telleri
 34. Arasında şarkı yazdı Şair.
 35. Balta tutan düşman elleri,
 36. Görmediler, görmezler hayır.

¹⁹⁵ Berlin tarafında bir yerin adı.

37. *Halqımnıñ da yürek töründe*
 38. «On ekiler» hatrası yaşay.
 39. *Olar alev olıp körüne,*
 40. *Alev olıp qalacaqlar şay.*
41. *On ekiler adını ańsam,*
 42. *Yüregimden çıqa bir hitap:*
 43. *-Olar kibi lav etip yansam,*
 44. *Yaratalsam ölmez bir kitap.*
45. *Olsa onda on eki destan*
 46. *On ekiler hatiresine.*
 47. *Ah, sen liram, qoşulıp olsañ,*
 48. *Şu on eki yırcı sesine!*
49. *Yanmaz edim keçken ömrüme,*
 50. *On ekiler, adın saqlasam.*
 51. *Şairligim ödelir edi,*
 52. *On ekiler ruhun aqlasam.*
53. *Bügün meni dertler sıqqanda,*
 54. *Bir arzunen çapalana can:*
 55. *Yer yüzünde cenkler aqqında*
 56. *Yazmasınlar şairler destan.*
57. *Barsın, soñki şair olayım*
 58. *Cenkniñ soñki azabın çekken.*
 59. *Şair ceksiz yaşasın daim,*
 60. *Cenkte ölgen şairler yetken!*
61. *Ey, sen yañı kelecek Asır,*
 62. *Şairlerçün ol güzel aenk;*
 63. *Cenkke qarşı daim ol azır,*
 64. *İç olmadım sen kösterme cenk!*

37. Halkımın da yüreğinin başköşesinde
 38. “On ikiler”in hatrası yaşıyor.
 39. Onlar alev olarak görünüyor,
 40. Alev olarak kalacaklar.
41. On ikiler adını andığımda
 42. Yüreğimden çıkıyor bir hitap:
 43. “Onlar gibi lav olarak yansam,
 44. Yazabilsem ölmez bir kitap.”
45. Olsa onda on iki destan;
 46. On ikiler hatrasına.
 47. Ah, sen liram, katılsan,
 48. Bu on iki şarkıcının sesine!
49. Yanmazdım, geçen ömrüme,
 50. On ikiler ruhunu saklasam
 51. Şairliğim de aklanırdı,
 52. On ikiler ruhunu aklasam.
53. Bugün beni dertler sıktığında
 54. Bir arzuyla çırpınıyor can:
 55. “Yeryüzündeki savaşlar hakkında,
 56. Yazmasın şairler destan.”
57. Varsın, son şair olayım,
 58. Savaşın son azabını çeken.
 59. Şair, savaşız yaşasın daima;
 60. Savaşta ölen şairler yeter.
61. Ey sen yeni gelecek Asır,
 62. Şairler için o güzel aenk.
 63. Savaşa karşı daima hazır ol;
 64. Hiç olmazsa sen gösterme cenk!

65. Mektüplerni açam yavaştan,
66. Sedef kibi tegiz satırlar;
67. Olar maña neler aytırlar?..
68. Vucudımda biñ bir eyecan.

MUKÂFAT (69)

«...Bugünkü kün benim için pek büyük bayramdır. Meni mukâfatlar bölüğine çağırıp, 1944 senesi avgust 12 emirinen «Vatan Cenki ordeni»nen mukâfatlanğanımnı aytırlar...»
Halil, /944s. oktyabr 18

1. 1944 senesi.
2. Oktyabr 18...
3. Artıq kökte küzniñ nefesi.
4. Mektüp qısqa. Satırlar tegiz.
5. Er satırda gurur sezile.
6. Vatan cenki ordeni için.
7. Ebet, temiz, namusu ile
8. Cenkte azmı sarf etti küçün!
9. Azmı qurşun keçti yanından,
10. Asker leskerinen ököplar qazdı?
11. Azmı kere keçti canından?
12. Cenkke kirdi? Şiirler yazdı?!
13. «Qalqıñız tuvğanlar üçümge!
14. Sabırğa çıdam yoq, yer de yoq.
15. Keldi kün amansız küreşke.
16. Sizlerni tutacaq qudret yoq.
17. Diñleñiz yeñişler salıtn,
18. Neler bar bu yarıq dünyada.
19. Qalqıñız,

65. Mektubu açıyorum yavaştan;
66. Sedef gibi dümdüz satırlar,
67. Onlar bana neler anlatırlar?
68. Vucudumda binbir heyecan.

MÜKAFAT

“...Bugün benim için çok büyük bayramdır. Beni mükafatlılar bölüğüne çağırıp 12 Ağustos 1944 “Vatan Savaşı Nişanı”ı ile ödüllendirildiğim, söylediler.”
Halil, 18 Ekim 1944

1. 1944 senesi.
2. Ekim 18...
3. Artık gökte sonbaharın nefesi.
4. Mektup kısa. Satırlar dümdüz.
5. Her satırda gurur seziliyor,
6. Vatan savaşı nişanı için.
7. Evet, temiz, namusu ile
8. Savaşta az mı sarfetti gücünü!
9. Kaç kere kurşun geçti yanından,
10. Asker kürekleriyle siperler kazdı?
11. Kaç kere vazgeçti canından?
12. Kaç kere savaşa girdi? Şiirler yazdı?
13. Kalkın kardeşler, hücum;
14. Sabretmeye güç yok, yer de yok.
15. Amansız savaş günü geldiğinde
16. Sizi tutacak bir kuvvet yok.
17. Dinleyin zafer toplarını,
18. Neler var bu aydınlık dünyada.
19. Kalkın,

20. *Qanıñız qaynasın* 20. Kanınız kaynasın,
 21. *Faşistten qanğa -qan alğanda!..»* 21. Faşistten kan kan alınca!..”
22. *Bar edi Halilniñ elinde* 22. Vardı Halil’in elinde
 23. *Yeñilmez qudretli çift silâ:* 23. Yenilmez, kudretli bir çift silah;
 24. *Küreşti süngü ve qaleminen,* 24. Savaştı süngü ve kalemiyle
 25. *Yağdırıp duşmanğa biñ belâ.* 25. Yağdırıp düşmana bin belâ.
26. *Mükâfat qazanmaq bir zaman* 26. Mükâfat kazanmak hiçbir zaman
 27. *Kelmedi Şairniñ esine.* 27. Gelmedi şairin aklına.
 28. *Alevde qalğanda ür Vatan,* 28. Ateşte kaldığında hür Vatan,
 29. *Alevden küç aldı sesine.* 29. Alevden güç aldı sesine.
30. *«Men için pek Büyükbayram» dep* 30. “Benim için çok büyük bayram” diyerek
 31. *Yazdıñ sen gizlemey bahtıñı.* 31. Yazdın sen gizlemeden bahtını.
 32. *Çünkü sen yeñişni añdıñ ep,* 32. Çünkü sen zaferini andın hep
 33. *Ve añdıñ sevimli halqıñı.* 33. Ve andın sevimli halkını.
34. *«Qalqıñız tuvğanlar, ücümge!»* 34. “Kalkın kardeşler, hücumla!”
 35. *Sözleriñ küç-quvet berdiler,* 35. Sözlerin bize güç kuvvet verdi.
 36. *Halqıñıñ sen kibi biñlerce* 36. Halkının senin gibi binlerce
 37. *Erleri ucümge kirdiler.* 37. Eri (askeri) hücumla atıldı.
38. *Boranda qalğan bir ğonceday* 38. Boranda kalmış bir gonca gibi
 39. *Açılmay mahv oldı Alime.* 39. Açılmadan mahv oldu Alime.
 40. *Aqsa da közyaşı inciday,* 40. Aksa da gözyaşı inci gibi,
 41. *Sen kibi pak qaldı İline.* 41. Senin gibi temiz kaldı vatanına.
42. *Qanatın qılıçday qayrağan* 42. Kanadını kılıç gibi bilemiş
 43. *Amet-Han dolana köklerde.* 43. Ahmet Han dolanıyor göklerde.
 44. *Düşmanı titretip oynayan* 44. Düşmanı titretip oynamış
 45. *Bu şain añıla çoq erde.* 45. Bu şahin anılıyor her yerde.
46. *Yoq, daa adları belgisiz* 46. Hayır, daha adları bilinmiyor
 47. *Yüzlerce, biñlerce batırniñ.* 47. Yüzlerce, binlerce bahadırın.
 48. *Oğlunday qalacaq babasız,* 48. Senin oğlun gibi babasız kalacak,
 49. *Oğlu da «Mişka-tatar¹⁹⁶ niñ»* 49. Mişka-Tatar¹⁹⁷, in oğlu da.

¹⁹⁶ Kahramanlıkları savaştan sonra anlaşılan meşur partizan Adamanov (ş.n)

50. *Osman da gestapo elinde*¹⁹⁸ 50. Osman da gestapo¹⁹⁹ nun elinde
51. *Can berip sırrını bermedi.* 51. Can verip sırrını vermedi.
52. *Oğluñniñ addaşı Emil de* 52. Oğlunun adaşı Emil de
53. *Babasın quvançın körmedi.* 53. Babasının sevincini görmedi.
54. *Deñizniñ iñlegen dalğası* 54. Denizin inleyen dalgası
55. *Yuvmaқта matrosniñ yüzlerin.*²⁰⁰ 55. Yıkamaktadır Matros'un yüzlerini²⁰¹.
56. *Bitse de eñ soñki daqqası,* 56. Hayatının sonuna gelse de,
57. *Açıqtır ayretli közleri.* 57. Açıktır hayret dolu gözleri.
58. *O közler sanarsıñ deylet ki:* 58. O gözler zannedersin ki:
59. *«Ey, ayat, ne yaptım men saña?»* 59. «Ey hayat, ne yaptım ben sana?» derler.
60. *Seni dep yırladım şeñ türkü,* 60. Neşeli Türküyü sen diyerek söyledim,
61. *Baq, endi yat oldıñ sen maña.* 61. Bak şimdi yabancı oldun sen bana.
62. *Men seni severdim ey, ayat,* 62. Ben seni severdim, heyhat;
63. *Tenimde olğan bar canımnen.* 63. Tenimde olan bütün canımla.
64. *Endi şu sevgimni... Eyat,* 64. Şimdi bu sevgimi... Heyhat,
65. *Ödeyim muqaddes qanımnen».* 65. Ödeyeyim mukaddes kanımla.”
66. *Ah, Halil, dostlardan biriniñ* 66. Ah Halil, dostlarından birinin
67. *Şay edi yanıqlı nidası.* 67. Böyleydi yanıq nidası.
68. *Quçarken ana-yurt Yerini,* 68. Kucaklarken ana vatanının yerini
69. *Şay edi eñ soñki vedası.* 69. Böyleydi onun en son vedası.
70. *Saña şu berilgen mükâfat* 70. Sana verilen bu mükâfat,
71. *Yıltrap tavlana qarşımda.* 71. Parlayarak ışıldıyor karşımda.
72. *Qaç yıldır, tınsa da cenk -afat,* 72. Kaç yıldır dinse de savaşın felaketi
73. *Hayallar dolana başımda:* 73. Hayaller dolanıyor başımda:

¹⁹⁷ 2. Dünya Savaşı kahramanı olarak kabul edilen Yalta doğumlu Kırım Tatarı Mişka Tatar lakaplı Ümer Adamanov (a.n)

¹⁹⁸ Osman Amit, meşhur şairimiz, gespato elinde helâk oldu.(ş.n)

¹⁹⁹ Gespato: nazi almanyasında gizli polis örgütü. (a.n)

²⁰⁰ Mennan Camanaqlı:Denizci, şair, qaramanlarca elâk oldu.(ş.n) Tam olmağan malûmatlarğa köre, uruşlarda köstergen yararlıqları için Mennan Camanaqlı 17 kere mukâfatlana. Şair ve ressam Mennan 26 yaşında Aqyar uruşında elâk oldu.

²⁰¹

74. *Cenkâver dostlarıñ toplana,*
75. *Özara şeñ subet quralar.*
76. *Ordeniñ el-elden aylâna,*
77. *Episi baqışıp turalar.*

78. *-Cenkte mahv olğan, ey, batırlar!*
79. *-Deyim men fahrılı bir sesnen,*
80. *-Halq sizni Halil dep hatırlay,*
81. *Alıñız, siziñki şu örden!*

82. *Halilge berilgen mükâfat*
83. *Altında körem men halkımnı.*
84. *Qaç yıldır, keçse de cenk -afat,*
85. *Şu örden dep bilem halqımnı!*

74. Cengâver dostların toplanıyor,
75. Kendi aralarında hoş sohbet ediyorlar.
76. Nişanın elden ele dolaşüyor,
77. Hepsi bakışıp duruyorlar.

78. “Ey savaşta mahvolan yiğitler!”
79. Diyorum ben övgü dolu bir sesle.
80. Halk sizi Halil diye hatırlıyor;
81. Alın, sizinkisi bu nişan!

82. Halil’e verilen mükafatın
83. Altında görüyorum ben halkımı.
84. Kaç yıl geçse de savaşın felaketi üzerinden
85. Bu nişandan, diye biliyorum halkımı!

YILBAŞ GECESİ YAZILĞAN MEKTÜP (70)

«Menim aziz oğulçığım! Daa şimdiki senden mektüp aldım. Ğayet hoşnut oldım, çünkü o 1945 senesi alğan birinci mektübim edi. Elbet, oğulçığım, bılıtır olğanı kibi bu yıl da Yılbaşını qarşılamaq nasip olmadı. Bu yılbaşını men pek mürekkep şaraitta qarşıladım. Arbiy postımda edim, alçaq faşistlerni qurşun yağmurinen sıyladıq. Nemselerniñ toprağında faşistlerge lânet oqudıq. Qayda baqma, er yerde talanıp alıñan sovet eşyalarına rastkelesiñ. Menim gvardiyacılarım bugün zemlânkamızğa eki skemle alıp keldiler. Olarnıñ üstünde Harkov mebel, fabrikasınıñ yıldızlıqlı markaları bar... Yazıp tur, oğulçığım. Seni ve anañnı quçaqlap

öpem.

Halil. Yanvar 1. 1945 s

YILBAŞI GECESİ YAZILAN MEKTUP

Benim aziz oğlum! Daha şimdi senden mektup aldım. Gayet mutlu oldum, çünkü bu 1945 senesinde aldığım birinci mektup tu. Evet, oğlum geçen yıl olduğu gibi bu yıl da yılbaşını beraber qarşılamaq mümkün olmadı. Bu yılbaşını ben pek karmaşık şartlar altında qarşıladım. Askeri nöbetimdeydim, aşçak faşistleri kurşun yağmuruna tuttuk. Almanların toprağında faşistlere lanet okuduk. Nerede olduğuna bakma her yere dağılmış sovyet eşyalrına rastlarsın. Benim hassacılarım bugün toprağımıza iki iskemle alıp geldiler. Onların üstünde Harkov mobilya fabrikasının yıldızlı markaları var... Yazmaya devam et oğlum. Seni ve anneni kucaklayıp

öpüyorum.

Halil, 1 Ocak 1945

1. 1945 sene. Yılbaş gecesi.
2. Almanların toprağında acı yel inley.
3. Yel degil, bu -vızıladağan qurşunlar sesi,
4. Qaçayatqan duşman artıq şöyle «yır» diñley.

1. 1945 senesi. Yılbaş gecesi.
2. Almanların toprağında acı yel inliyor.
3. Yel değil, bu uğuldayan kurşunların sesi;
4. Karçarken düşman artık böyle “şarkı” dinliyor.

5. «Üçüncü reyh» toprağında böyle bir Yılbaş 5. “Üçüncü Reyh” toprağına böyle bir yılbaşı,
6. İç bir zaman oldımiken, söyle tarihçi. 6. Hiç oldu mu acaba, söyle tarihçi?
7. Kimde doğdı Gitler adlı cellât, delibaş? 7. Kimden doğdu Hitler adlı cellât, delibaş?
8. Onı ana doğurğandır, dep qana aytçı? 8. Hadi, onu da bir ana doğurdu diye söylesene?
9. Yer yüzünde baş qalqarlar bütün analar, 9. Yer yüzünde baş kaldırırlar bütün analar,
10. Sen melunsıñ dep adıña tamğa basarlar. 10. Sen melunsun diyerek adına damga vururlar.
11. Soñ bil: saña ne qurtuluş, ne yaşayış bar 11. Sonra anla; sana ne kurtuluş ne yaşayış var;
12. Gitler qurğan darağaçqa kendiñ asarlar. 12. Hitler’in kurduğı darağacına seni asarlar.
13. Göte, Şiller kibi sima doğurğan halqtan 13. Goethe, Schiller gibi simalar doğuran halktan
14. Nasıl olup doğdı eken böyle pis, alçaq? 14. Nasıl olup da doğdu acaba böyle pis, alçak?
15. Ey, tabiat, sen kâ de qaranı aqtan 15. Ey tabiat, sen bazen karayı aktan
16. Ayırmaysıñ, yaşatasıñ böylesin ancaq. 16. Ayırmıyorsun, böylesini yaşatıyorsun ancak.
17. Neçün onu doğuracaq loqsa qadınıñ 17. Niçin onu doğuracak lohusa kadının
18. Kün -saati muddetinden evel bitmedi? 18. Günü ve saati müddetinden evel dolmadı?
19. Eşitmegey edik barem onuñ adını, 19. Duymasaydık keşke onun adını,
20. Ey, tabiat, neçün şuña küçüñ yetmedi? 20. Ey tabiat, niçin ona gücün yetmedi?
21. Barem oña süt emizgen bahtsız o qadın 21. Hiç olmazsa ona süt emziren o bahtsız kadın,
22. Aqaretler ve qarğışlar eşitmez edi. 22. Hakaretler ve bedduaları eşitmezdi.
23. Ey, tabiat, nice halqçün doğurdıñ yanğın, 23. Ey tabiat, nice halk için yangın yarattın;
24. Yanğın degil, qanğa toymaz ajderha keldi. 24. Yangın değil, kana doymaz ejderha geldi.
25. Ey, siz ğaflet yuqusında qalğan insanlar! 25. Ey siz gaflet uykusunda kalan insanlar!
26. Adamsıfat ajderhamı duymay qaldıñız. 26. İnsan sıfatındaki ejderhayı hissetmediniz.
27. Yer yüzünde peyda oldı nice biñ mezar, 27. Yeryüzünde binlerce mezar peyda oldu,
28. Nice yıllar unutulmaz ğamğa daldıñız. 28. Yıllar boyu unutulmaz gama daldınız.
29. Nice nesil kelip-keçer, lâkin unutmaz 29. Kaç nesil gelir geçer, lâkin unutmaz
30. Babaların Ulu Cenkte canın bergenin. 30. Babalarının büyük savaşta canını verdiğini.
31. Atta yurtniñ talanğan er eşyası için 31. Hatta yurdunun dağılmış her eşyası için
32. Düşmanlarınñ ölüsini yerge sergenin. 32. Düşmanlarının ölüsünü yere serdiğini.

33. *Şu talanğn yıldızçıklı skemlelerni* 33.Şu dağılmış yıldızlı iskemleleri
34. *Körüp nasıl oyğa daldıñ Yılbaş gecesi?* 34. Görüp nasıl düşüncelere daldın yılbaşı gecesi?
35. *Köz ögüñe ketirdiñmi yanğan illerni?* 35. Gözünün önüne getirdin mi yanan ülkeleri?
36. *Nefret ile qarıştı mı sıcak nefesiñ?* 36. Nefret ile karıştı mı sıcak nefesin?
37. *Vatanıñniñ yıldızçıklı küçük eşyası* 37. Vatanının yıldızlı küçük eşyası,
38. *Köründimi yüregiñniñ parçası olup?* 38. Yüreğinin parçası olarak göründü mü?
39. *Mektübiñni oquğanda accı közyaşım* 39. Mektubunu okurken acı gözyaşlarım
40. *Şimdi benim boğazıma kelmekte tolıp.* 40. Şimdi benim boğazıma dolarak gelmekte.
41. *Vatanına sadaqatlı olmaqnı senden* 41. Vatanına sadakatli olmayı senden
42. *Öğrenecek yañı doğğan nice yaş nesil.* 42. Öğrenecek yeni doğacak nice nesil.
43. *Öz halqıñniñ ömürbillâ qalbine siñgen* 43. Kendi halkının ömrübillah kalbinde yer etmiş
44. *Gür alevli yırlarıñda ölmeycek sesiñ!* 44. Gür ateşli şarkılarında ölmeyecek sesin.
45. *1945-nci. Yılbaş gecesi.* 45. 1945 senesi. Yılbaşı gecesi.
46. *Almanlarñniñ toprağında accı el iñley.* 46. Almanların toprağında acı yel inliyor.
47. *Yoq, el degil, bu -deşetli qurşunlar sesi,* 47. Yel değil, bu uğuldayan kurşunların sesi;
48. *Qaçayatqan düşman artıq şöyle yır diñley.* 48. Karçarken düşman artık böyle “şarkı” dinliyor.
49. *Ah, nelerni hatırladıñ Halil, bu gece;* 49. Ah, neleri hatırladın Halil, bu gece
50. *Köz ögüñe dost -tuvğanlar kelip keçtimi?* 50. Gözünün önünden eşin dostun gelip geçti mi?
51. *Şimdi olar qayda eken, alları nice?..* 51. Şimdi onlar nerede acaba, halleri nicedir?
52. *Hatiriñe ya da başqa Yılbaş tüştümi?* 52. Ya da hatırına başka yılbaşı gecesi geldi mi?
53. *Aqlıñdamı, cenk arfesi, 40-ncı sene,* 53. Hatırlıyor musun savaş arifesinde, 1940 senesi,
54. *Yañı yılñı dostlar ile qarşılağanıñ?* 54. Yeni yılı dostlarınla karşıladığıñı?
55. *Şumina²⁰²niñ sade, keniş, cıllı evinde* 55. Şumina'nın sade, geniş, ılık evinde
56. *Sabağace «Ediyem»ni yırlap qalğanıñ?* 56. Sbaha kadar “Hediyem”i söylediğini?
57. *Aqlıñdamı, şemler yanğan güzel yolkaniñ* 57. Hatırlıyor musun mumlar yanan güzel
yılbaşı ağacının
58. *Etrafında Emilçikniñ çapqalağanı?* 58. Etrafında Emil'in koşuşturmalarını?
59. *Özüñ de gür şeñliknen ayaqçı olğanıñ,* 59. Senin de neşeyle önyak ayakçı olduğunu,
60. *Mandolina tellerini çertip çalğanıñ?* 60. Mandolinanın tellerini tıngırdatarak çaldığını?

²⁰² Zeynep Şuminanınñ hatırlavları.(L.B. noyabr 22, 1980 s.)(ş.n)
Zeynep Şumina'nın hatıraları (a.n)

61. *Ya hatiriñe tüştümeken Şemi-zadeniñ* 61. Ya hatırlıyor musun Şemizade'nin
62. *Oyçan-iri közlerinen baqıp turğanı?* 62. Düşünceli gözlerle bakıp durduğu?
63. *Şu gecesi şiir oqup, er bir sözünüñ* 63. O gece şiir oluyup her bir sözünün
64. *Eyecanlı yüreklerge barıp urğanı?* 64. Heyecanlı yüreklere ulaşıp vurduğu?
65. *Yelquvanlar on ekini urğanda dañ-dañ,* 65. Yelkovanlar on ikiyi vurduğunda dan dan:
66. *«Yer yüzünde barışq ve tınçlıq olsun, dep,* 66. “Yeryüzünde barış ve huzur olsun, diye
67. *Ayrılmasın adamlar öz tuvğanlarından,* 67. Ayrılmasın insanlar öz kardeşlerinden,
68. *Balalarnıñ ömürleri bahtqa tolsun», dep,* 68. Çocukların ömürleri batlı olsun.” diye.
69. *Yılbaş qade sözlerini sen ayttuñ,* 69. Yılbaşımın bazı sözlerini sen söyledin,
70. *Halil. Ey-at, ey-at! Şimdi ise qaldıñ uzaqta* 70. Halil. Heyhat, heyhat! Şimdi ise kaldın uzakta,
71. *Ve şu aytqan sözleriñe akis bir delil* 71. Ve o söylediğin sözlerin yansıması bir delil
72. *Olup tatlı hayallarıñ cenkte yanmaqta.* 72. Olarak tatlı hayallerin cenkte yanmakta.
73. *Yüregiñde saqlı turğan nice yırlarıñ* 73. Yüreğinde saklı duran birçok şarkın
74. *Derya kibi taşıp daa tökülmediler.* 74. Derya gibi taşıp dökülmediler henüz.
75. *Yazılmadı daa nice aydın oylarıñ,* 75. Daha pek çok parlak fikirlerin yazılmadı,
76. *Dörtünci yıl cenk ketmekte. Yana kök ve yer.* 76. Savaş dördüncü yılına girmekte. Yer ve gök yanmakta.
77. *Bügün Yılbaş. Tar zemlânka. Qalem eliñde* 77. Bugün yılbaşı. Dar yer. Kalem elinde.
78. *«Yağdıramız faşistlerge qurşun yağmuru...»* 78. “Yağdırıyoruz faşistlere kurşun yağmuru...”
79. *Qısqa mektüp yazmaqtaşıñ oğluñ Emilge,* 79. Kısa mektup yazıyorsun Emil'e,
80. *Gürlemekte alevlengen qalbiñniñ qorı.* 80. Gürlemekte alevlenen kalbinin kuru.
81. *Yuvasına soqulumaqta ezilgen yılan* 81. Yuvasına sokulmakta ezilen yılan,
82. *Şiddet ile ücüim ete qızıl askerler.* 82. Şiddetle hücum ediyor kızıl askerler.
83. *Soñki ücüim, soñki darbe ve soñki qurban,* 83. Son hücum, son darbe ve son kurban,
84. *Ür Galebe yaqınlaşa! Ögde Kenigsberg...* 84. Hür zafer yaklaşıyor. Önde Kenigsberg...

SOÑKI MEKTÜP (71)

«Oğulçığım, daa yaqında senden mektüp aldım. Lâkin, oğulçığım, resimiñ yahşı olsa da, yazıñ daa dülberleşmegen. Doğru yazmağa ziyade vaqıt ayır, azca oyna, ders azırlamağa çoq vaqıt qaldır-. Yorulmaq bilmeden tek «alâ»

SON MEKTUP

Oğlum, daha yakın zamanda senden mektup aldım. Lâkin oğlum, resmin güzel olsa da yazın henüz güzelleşmemiş. Doğru yazmaya fazla vakit ayır, daha az oyna, ders hazırlamaya çok vakit bırak. Yorulmak bilmeden sadece “alâ” ve “iyi”

ve «yahşı» işaretlerinden oku, «orta karar» işaretleri sende olmasın.

*Men munda tek alâ derecede cenkleşem.
Meni bekleñiz, tezden evge yeñişnen qayıp
kelirim. Ondan soñ er zaman beraber oluruz.
Ekiñizni de quçaqlap öpem.*

Babañ Halil, Yanvar 16, 1945 s.

işaretleriyle oku, “orta karar” işaretleri sende olmasın.

Ben burada sadece iyi bir şekilde savaşıyorum. Beni bekleyin, tez vakitte eve zaferle dönüp gelirim. Ondan sonra hep beraber oluruz. İkinizi de kucaklayıp öpüyorum.

Baban Halil, 16 Ocak 1945 s.

1. *Ey, gönülçen İnsan seni!*

2. *Ümüt ile yaşaysıñ,*

3. *Nice-nice qıyınlıqlar*

4. *Tursa bile qarşıñda.*

5. *Gönül bergen sırlı Umran*

6. *Melegine oşaysıñ,*

7. *Öz küneşiñ söneyatqan*

8. *Olsa bile başıñda.*

9. *Ey, şefqatlı İnsan seni!*

10. *Sınırsızdır hayalñ;*

11. *Sınırsızdır yaşayışqa*

12. *Olğan tatlı isteğiñ.*

13. *Sınırsızdır ömür adlı*

14. *Çoñ deñizde keñ yalıñ,*

15. *Şu yalığa intilğanğa*

16. *Bitmey eyi tileğiñ.*

17. *Ey, kudretli İnsan seni!*

18. *Saña yetken küç barmı,*

19. *Tuvğan Vatan ve halkım dep*

20. *Tutuşqanda duşmannen?*

21. *İradesiz ve yaltaq insan*

22. *Yükseklere uçarmı?*

23. *Cenkçi -Şair, kudretiñe*

24. *Tekrar şaşıp qalam men.*

25. *Gönülçenlik, şefkatlılıq*

1. Ey gönlü geniş insan seni!

2. Ümit ile yaşıyorsun,

3. Ne kadar çok zorluklar

4. Dursa bile karşında.

5. Gönül verdiğin sırlı Umran

6. Meleğine benziyorsun.

7. Kendi güneşin sönmüş

8. Olsa bile başında.

9. Ey şafkatli insan seni!

10. Sınırsızdır hayalin,

11. Sınırsızdır hayata

12. Olan tatlı isteğin.

13. Sınırsızdır ömür adlı

14. Çoñ denizde geniş yalın/kenarın;

15. Bu kenara doğru atıldığında

16. Bitmiyor iyi dileğin.

17. Ey kudretli insan seni!

18. Sana yetişmiş güç var mı,

19. Ana vatan ve halkım diyerek

20. Düşmanla çarpıştığında?

21. İradesiz ve yaltakçı insan

22. Yükseklerle uçar mı?

23. Savaşçı şair, kudretine

24. Tekrar şaşırıp kalıyorum ben.

25. Samimiyet, şefkatlilik

26. *Coyulmadı qalbiñden,*
 27. *Qarsambalı cenk yolları*
 28. *Seni dertke çekse de.*
 29. *Ümüt yipiñ uzülmedi*
 30. *Evlâdıñdan, eviñden,*
 31. *Nice kere ecel yeli*
 32. *Baş üstüñden ötse de.*
 33. *“Orta qarar» işaretler*
 34. *Alma oğlum, degensiñ,*
 35. *Evlâdıña soñki kere*
 36. *Şöyle ögüt bergensiñ...*
 37. *«Ebet, epkin sel quymasa,*
 38. *Uluq suvğa tolurmu?»*
 39. *Ebet senday aqiqiy er*
 40. *Orta qarar olurmu?*
41. *Orta qarar degil edi*
 42. *Seniñ cenkleşüvleriñ,*
 43. *Orta qarar degil edi*
 44. *Qaynap çıqqan yırlarıñ.*
 45. *Orta qarar degil edi*
 46. *Yavğa egeşüvleriñ,*
 47. *Orta qarar degil edi*
 48. *Biz bilmegen sırlarıñ...*
49. *Sende er şey alâ edi*
 50. *Tabiatıñ özüday;*
 51. *Alâ edi söylenüviñ,*
 52. *Alâ edi külüşüñ;*
 53. *Halqıñ cever yüzüğine.*
 54. *Pek yaraşqan közüday*
 55. *Alâ edi ömrüñde*
 56. *Er areket, er işiñ.*
57. *«Men yeñişnen qaytırım», dep*
 58. *Yazğanıñ da alâdır,*
26. Kaybolmadı kalbinden.
 27. Belâlı savaş yolları
 28. Seni dertlere çekse de.
 29. Ümit ipin kopmadı
 30. Evlâdından ve evinden,
 31. Kaç kere ecel rüzgârı
 32. Başının üstünden geçse de.
 33. “Orta karar” işaretler
 34. Alma oğlum demişsin;
 35. Evlâdına son defa
 36. Böyle ögüt vermişsin...
 37. “Evet, şiddetli sel bırakmazsa
 38. Oluklar suyla dolar mı?
 39. Evet, senin gibi hakiki bir er,
 40. Orta karar olur mu?
41. Orta kara değildi
 42. Senin mücadele edişin;
 43. Orta karar değildi
 44. Kaynayan şarkıların.
 45. Orta karar değildi,
 46. Düşmana sinirlenmelerin;
 47. Orta karar değildi
 48. Bizim bilmediğimiz sırların...
49. Sen de her şey mükemmeldi,
 50. Tabiatın kendisi gibi:
 51. Mükemmeldi konuşman,
 52. Mükemmeldi gülüşün.
 53. Halkın cevher yüzüğüne
 54. Çok yakışan göz gibi
 55. Mükemmeldi ömründe
 56. Her hareketin, her işin.
57. “Ben zaferle döneceğim.” diye
 58. Yazdığın da doğrudur.

59. *Yañılmadıñ, yañılmadıñ-*
 60. *Qayıp keldiñ Yeñişnen!*
 61. *Seniñ kibi şeitleriniñ*
 62. *Ruhları aq qaladır,*
 63. *Sen «Öldü» dep añılmadıñ,*
 64. *Yaşaysıñ ep Yeñişnen!*
 65. *Sen beklegen Ğalebege*
 66. *Üç buçuq ay qalğanda,*
 67. *Sıcaq, sezgir yüregiñe*
 68. *Tiydi suvuq bir qurşun.*
 69. *Can evlâdıñ senden soñki*
 70. *Şu mektüpni alğanda,*
 71. *Alâ daa duya edi*
 72. *Yüregiñniñ uruşın..*
73. *Eyat, eyat! Kenigsbergniñ*
 74. *Soñki şturmlarında*
 75. *Artıq toqtap qalğan edi*
 76. *Cenkçi -Şair yüregi.*
 77. *Sen, men ve biz içün aqqan*
 78. *Saf, muqaddes qanında*
 79. *Ebediyen qatıp qalğan*
 80. *Edi arzu -tilegi...*

SENİ BEKLERİM

HATİME YERİNE (72)

«Ürmetli redaktsiya!

Men şair olmasam da Ulu Vatan
 Cenkinde elâk olğan aqayım -belli yazıcımız
 İrgat Qadırniñ hatırasına bağışlap bir şiir
 yazmaqni çoqtan arzu ete edim. Bütün ömrüm
 boyu yüregimde oña, onıñ sönmez, ebediy
 yaşaycaq hatırasına beslegen is-duyğularımni
 şu kısqa satırlarda aks etecek olıp tırıştım... ve
 bu şiirni siziñ em de qıymetli
 oquyıcılarımızniñ diqqatına tevsiye etem:

59. Yanılmadın, yanılmadın,
 60. Dönüp geldin zaferle!
 61. Senin gibi şehitlerin
 62. Ruhları temizdir,
 63. Sen “Öldü” denilerek anılmadın,
 64. Yaşıyorsun hep zaferle!
 65. Senin beklediğin Zafere,
 66. Üç buçuk ay kaldığında
 67. Sıcak ve hassas yüreğine
 68. Değdi soğuk bir kurşun.
 69. Biricik evlâdın senden sonra
 70. Bu mektubu aldığında
 71. Hâlâ daha duyuyordu
 72. yüreğinin çarpıntısını.
73. Heyhat, heyhat! Kenigsberg’in
 74. Son hücumlarında
 75. Artık durmuştu
 76. Savaşçı şairin yüreği.
 77. Senin, benim ve bizimiçin akan
 78. Saf ve mukaddes kanında
 79. Ebediyen katılışp kalmış
 80. Arzusu, dileği.

SENİ BEKLERİM

HATİME(son, sonuç)YERİNE

Hürmetli editör!

Ben şair olmasam da Ulu Vatan Cenki’nde
 helâk olan ağabeyim, meşhur yazarımız İrgat
 Kadir’in hatırası için bir şiir yazmayı çoktan beri
 arzuluyorum. Bütün ömrüm boyunca yüregimde
 ona, onun sönmeyen ebedî hatırasına beslediğim
 hislerimi şu kısacık satırlarda aksettirmeye çalıştım.
 İşte bu şiiri sizin ve kıymetli okuyucularımızın
 dikkatine tavsiye ediyorum.

1. <i>Aqar suv kibi ömürim keçse de</i>	1. Ömrüm su gibi akıp geçse de
2. <i>Aqlımdan çıqmaysıñ, seni beklerim;</i>	2. Aaklımdan çıkmıyorsun; seni bekliyorum.
3. <i>Tek aylar degil, yıllar keçse de,</i>	3. Sadece aylar değil, yıllar geçse de
4. <i>Közlerim yollarda, seni beklerim.</i>	4. Gözlerim yollarda seni bekliyorum.
5. <i>Cıyın-toylarda «Tur, arqadaş!» çalına,</i>	5. Düğün derneklerde “Kalk Arkadaş!” çalınıyor.
6. <i>Ölmediñ, yaşaysıñ, seni beklerim.</i>	6. Ölmedin, yaşıyorsun; seni bekliyorum.
7. <i>Yırlarıñ eşitse közlerim torlana,</i>	7. Şarkılarını duyduğumda gözlerime yaşlar doluyor;
8. <i>Saqlısıñ köksümde, seni beklerim.</i>	8. Saklısın göğsümde, seni bekliyorum.
9. <i>Dostlarınıñ hatrında daima yaşarsıñ,</i>	9. Dostlarının hatırında daima yaşarsın;
10. <i>Sözleriñ aqlımda, seni beklerim.</i>	10. Sözlerin aklımda, seni bekliyorum.
11. <i>Mulâyim külüşüñ, ötkür baqışıñ</i>	11. Mülâyim gülüşün, keskin bakışın
12. <i>Ömürlük qalbimde, seni beklerim!</i>	12. Ömürlük kalbimde, seni beklerim!

*** (73) İbrahimova

(«Lenin bayrağı» mayıs 9, 1979 s.)

Fatma İbrahimova

(“Lenin Bayrağı”, 9 Mayıs 1979)

1. Fatma hanım!	1. Fatma Hanım!
2. Siziñ şu samimiy üç beyitiñiznen	2. Sizin şu samimî üç beyitiniz ile
3. Qoyam destanıma eñ soñki noqta.	3. Destanıma son noktayı koyuyorum.
4. Yoq, yoq, yazalmayım ziyade Sizden,	4. Yok, yok, sizden daha fazla yazamıyorum,
5. Şu, zayıf qalemim yazmaqdan toqta!	5. Şu zayıf kalemim yazmayı bırak.
6. <i>Fatma hanım!</i>	6. Fatma Hanım!
7. <i>Siziñ şu samimiy üç beyitiñiznen</i>	7. Sizin şu üç beyitinizde
8. <i>İlâiy sözler yoq, episi sade.</i>	8. İlahî sözler yok, hepsi sade.
9. <i>Şairniñ ruhu bar can -teniñizde,</i>	9. Şairin ruhu var ruhunuzda ve teninizde,
10. <i>Şairniñ sevgisi ölmegen Sizde!</i>	10. Şairin sevgisi ölmemiş sizde!
11. <i>Fatma hanım!</i>	11. Fatma Hanım!
12. <i>Men Sizni oşatam ana-Vatanğa,</i>	12. Ben sizi benzetiyorum ana vatana,
13. <i>Vatan unutmı qaramanını?</i>	13. Vatan unutmuyor mu kahramanını?
14. <i>Men Sizni oşatam saf, aydın tañğa,</i>	14. Ben sizi benzetiyorum saf ve aydınlık tana,
15. <i>Şu tañçün tökkendir Şair qanı,</i>	15. O tan için dökmüştür şair kanını.

16. *Fatma hanım!*
 17. *Men Sizni oşatam tuvğan halqıma,*
 18. *Halqımniñ aqlında onıñ sözleri,*
 19. *Halqım yırlar tize onıñ aqqında,*
 20. *Siz kibi yollarğa tikip közlerin.*

16. Fatma hanım!
 17. Ben sizi benzetiyorum öz halkıma,
 18. Halkımın aklında onun sözleri,
 19. Halkım şarkılar besteliyor onun hakkında,
 20. Sizin gibi yollara dikip gözlerini.

21. *Fatma hanım! Alıñız Şairniñ mandolinası* 21. Fatma Hanım! Alın şairin mandolinini
 22. *«Tur, arqadaş!»nı çertsinler eller.* 22. “Kalk Arkadaş!”ı çalsın eller.
 23. *Añayıq Şairniñ aydın lirasın,* 23. Analım şairin parlak lirini,
 24. *Yırlayıq, quraqşıp qalmasın teller!* 24. Söyleyelim kuruyup kalmasın teller.
 (1980-1982 s.) 1980-1982

BAĞIŞLAV (74)

(Sevgi Alevi kitabıyla aynı)

KAVKAZ ESİRİ (75)

A. S. Puşkinden.

N. N. Rayevskiye

1. Qabul eyle, aziz dostum, tebessüm ile
2. Muzanıñ ür em de serbest ediyesini:
3. Bağışladım saña taqip sazıñ sesini
4. Ve ilhamlı güzel, şırın demlerimni de.
5. Men günâhsız, ğam-kederde öleyatqanda,
6. Etrafımda kezer eken iftira, beftan,
7. Hiyanetlik hancerleri tenge batqanda,
8. Sevginiñ de ağır tüşü qıynap yaqqanda,
9. Ölüm azabında çekişkende can,
10. Yañğız seniñ etrafıñda sakinlik taptım;
11. Biz dostlaştıq -qalbim senden aldı tesellâ:
12. Uzaqlaştı baş töpemden quturğan belâ,
13. Tıñç sailde allalarğa eyi söz qattım.
14. Asretlikte keçken ğamlı künlerim
15. Ve benim oylarğa dalğan islerim,
16. Kene añdırdılar maña Kavkaznı,
17. Qocaman Beştav²⁰³niñ ucları duman,

KAFKAS ESİRİ

A. S. Puşkinden

N.N. Rayevskiy'e

1. Kabul eyle dostum, tebessüm ile,
2. Muza'nın hür hediyesini.
3. Bağışladım sana sazın sesini
4. Ve ilhamlı, güzel, tatlı demlerini de.
5. Ben günahsız, gam ve keder içinde ölüyorken
6. Etrafımda iftira gezerken, iftira,
7. Hiyanetlik hançeri tene batarken,
8. Sevginin de ağır hayalleri eziyet ederken,
9. Ölüm azabında can çekişirken,
10. Sadece senin etrafında huzur buldum.
11. Biz dost olduk, kalbim seninle teselli buldu:
12. Başımda kuduran belâ uzaklaştı,
13. Sessiz sahide Allah'a hayır duası ettim.
14. Hasretlik içinde geçen ğamlı günlerim
15. Ve benim düşüncelere dalmış hislerim,
16. Yine bana Kafkas'ı hatırlattılar.
17. Kocaman Beştav'ın uçları duman,

²⁰³ Beştav: Kavkaz dağlarından birisi (y.n)

18. Avl-çöl akimi -beş başlı Sultan, 18.Çöl hâkimi beş başlı Sultan,
 19. Yañı Parnas olup maña berdiler sazı. 19.Yeni Parnas olup bana verdiler sazı.
 20. Unutılırmı qayaların güzellikleri, 20.Unutulur mu kayaların güzellikleri,
 21. Qaynaq çoqraq ve solğun tüzemlikleri? 21.Kaynakları ve solgun ovaları?
 22. Sıcaq sahralı şu yurttta olaraq yoldaş, 22.Sıcak, sahralı şu yurda yoldaş olarak
 23. Açtıñ maña yaş, tesirçen, temiz göñlüñni; 23.Bana genç, etkili ve temiz gönlünü açtın.
 24. Aydamaqlar at oynatqan dağlarğa tutaş 24.haydutların at oynattığı dağlara (tam)
 25. Ve sağır sukünet içinde gizli 25.Ve sağır sükûnet içinde gizli
 26. Turğan asav ilham deasin 26.Duran huysuz ilham dehasını
 27. Hatırlap olursıñ belkim bunda sen: 27.Belki burada hatırlarsın sen:
 28. Yüregiñe yakın olğan aziz künlerni, 28.Yüreğine yakın olan aziz günleri,
 29. Bir-birine qapa-qarşı irsli demlerni, 29.Birbirine zıt olan zamanları;
 30. Saña belli olğan azap, hayallarımnen 30.Senin bildiğin azap ve hayallerimle
 31. Yüregimden qaynap çıqqan gizli islerni. 31.Yüregimden kayanayarak çıkan gizli hisleri,
 32. Biz kettik bu ayatta ayrı-ayrı yollarnen, 32.Biz bu hayatta ayrı ayrı yollardan gittik.
 33. Endi ömür körgende, batır babañ izinden 33.Şimdi ömür gördükçe yiğit babanın izinden,
 34. Yav oquñıñ bulutları uçqan qanlı meydanğa 34.Düşman okunun bulutların uçtuğu kanlı meydana
 35. Ğurur ile kirmege nasip oldu, dost, saña. 35.Gurur ile girmek nasip oldu, dost, sana.
 36. Aziz qurban, ümütniñ işanç nurı sayaraq. 36.Aziz kurban, ümidinin inanç nuru sayarak
 37. Vatan seni tatlı sevgi duyğusinen ohşadı. 37.Vatan seni tatlı sevgi duygusuyla okşadı.
 38. Men ise pek erte bildim ğam-kederni, taqipni, 38.Bense pek erken öğrendim gamı, kederi, takibi;
 39. Beftan, cail fesatçılar ömürimni aşadı. 39.İftira, cahil fesatçılar ömrümü yedi.
 40. Amma sabır ettim, başqa kelse bile biñ belâ; 40.Ama sabrettim başıma gelse de bin türlü belâ;
 41. Eyi küñler kelir ille dep baqtım; 41.İyi günler gelir mutlaka diye bekledim.
 42. Ve maña dost olğanların ur bahtı 42.Ve bana dost olanların uğuru, bahtı,
 43. Menim için oldu tatlı tesellâ. 43.Benim için teselli oldu.

I.

1. Aulda, öz bosağasın qarşısında
2. Bir top çerkes subetleşip oturalar,
3. Kavkaznıñ bu oğulları öz başından
4. Keçken çeşit küñlerini hatırlaylar:
5. Söyley olar ölüm-qalım cenk aqqında
6. Em de yengil cüyrükleriniñ güzelligin,
7. Tatlı-tatlı keyf çatıp daa yaqında

I.

1. Avluda kendi eşiğinin qarşısında
2. Bir grup Çerkes sohbet edip oturuyor.
3. Kafkas'ın bu oğulları kendi başından
4. Geçen çeşitlili günleri hatırlıyorlar.
5. Anlatıyor onlar ölüm kalım savaşı hakkında
6. Hem de hafif koşan atların güzelliği.
7. Tatlı tatlı keyif çatarak daha yakın zamanda

8. Basqınlıqta keçken künniñ ezelligin.
9. Üzdenlerniñ²⁰⁴ yalan tolu qurnazlıgıñ
10. Ve olarnıñ qanlı, ğalıp qılıçların,
11. Oqlarınıñ doğru nişan alğanını,
12. Qara közlü esir qızınıñ ohşavların,
13. Ve köylerniñ külge dönip qalğanını.
14. Geceniñ tıñ saatinde laf toqtamay;
15. Kök dumanı arasında ay ep yalday;
16. Şu arada peyda olğan atlı çerkes
17. Arqanlanğan yaş esirni süyrep keldi:
18. «Mına orus!»-dep qıçırdı yırtıcı ses.
19. Sesi şu an bar aulğa eşitildi.
20. Seyir baqmağa cıyılışıp keldi er kes.
21. Acıvsız şu sürüleriniñ qarşısında
22. Yata esir ölü kibi ses-soluqsız.
23. Sağ yeri yoq ne teninde, ne başında,
24. Suvuq teni qıbirdamay yata qutsız.
25. Düşmanniñ ne yüzün köre, ne eşite,
26. Ne olarnıñ söğüşine qulaq asa,
27. Mına-mına nefesi de dersini bite,
28. Ğarip tenni suvuq ecel tüşü basa.
29. Ve yaş esir şaytip nice vaqıtqace
30. Ağır alda yatıp qaldı esin coyıp.
31. Şeñ ve aydın parıldaraq talmatüşte
32. Başı üzre küneş yana nurın yayıp;
33. Küneş nuri qızdırğan şu bahtsız tende
34. Peyda oldı daa sağ can alâmeti:
35. Añlaşılmaz bir inilti eşitildi,
36. Çekişken ten aqrın-aqrın köterildi;
37. Ve taşladı etrafına zayıf nazar...
38. Qarşısında tura edi yüce dağlar,
39. Yüce dağlar ve qocaman qaya-taşlar.
40. Serbest yürgen çerkeslerniñ gür qalesi,
41. Mında yaşay aydamaqlar qabilesi.
8. Baskında geçen günün ezeli olduğunu.
9. Üzdenlerin²⁰⁵ yalan dolu kurnazlıgını
10. Ve onların kanlı, galip kılıçlarını,
11. Oklarının doğru nişan aldığını,
12. Kara gözlü esir kızın sevmelerini
13. Ve köylerinin küle dönüp kaldığını.
14. Gecenin sessiz saatinde laf bitmiyor,
15. Göğün sisleri arasında ay hep yüzüyor,
16. anda peyda olan atlı Çerkes
17. İnce sicimle bağlanmış genç esiri sürükleyip geldi:
18. «İşte Rus» diyerek bağırđı yırtıcı bir ses,
19. Sesi o an bütün avluda işitildi.
20. Seyretmek için herkes toplanıp geldi.
21. Acımasız bu sürülerin karşısında;
22. Yatıyor esir, ölü gibi sessiz soluksuz.
23. Sağlam yeri yok teninde ve başında;
24. Soğuk teni kıpırdamadan yatıyor kutsuz.
25. O, düşmanın ne yüzünü görüyor, ne sesini işitiyor;
26. Ne onların sövmelerine kulak asıyor.
27. İşte zannedersin ki nesefi de kesiliyor,
28. Zavallı tenini soğuk ecel düşleri basıyor.
29. Ve genç esir, böylece uzun bir müddet
30. Ağır halde aklını yitirip yattı.
31. Şen ve aydınlık daha parlayarak tam ögle vaktinde,
32. Başının üstünde güneş parlıyor ışığıny yayarak;
33. Güneş ışığının yaktığı bu bahtsız tende
34. Peyda oldu daha sağlan canın alâmeti.
35. Anlaşılmaz bir inilti işitildi,
36. Can çekişen vücudu yavaş yavaş doğruldu
37. Ve etrafına güçsüz bir bakış attı.
38. Karşısında duruyordu yüce dağlar,
39. Yüce dağlar ve kocaman kayalar, taşlar.
40. Hür dolaşan Çerkeslerin gür kalesi,
41. Burada yaşıyordu haydutların kabilesi.
42. Korkunç bir rüya (kabus) gibi biren hatırladı

²⁰⁴ Üzenler-yüksek tabaqağa mensüp dağlılar.knâzlar. (ş.n)

²⁰⁵ Üzenler- yüksek mevkideki dağlılar. (a.n)

42. Qorqunçlı tüş kibi birden hatırladı
 43. Esirlikke alınğanın ösmür oğlan.
 44. Nedir bir şey titis olup ğıçırdadı;
 45. Ah, ne körsin, ayaqları zıncırlanğan...
 46. Er şey bitti! dep qıçırdı deşetli ses;
 47. Qaranlıqlaştı köz ögünde bar tabiat,
 48. Afu eyle, ey muqaddes serbest ayat!
 49. Artıq o qul.
 50. Campik evler arqasında
 51. Tiken qora içersinde esir yata.
 52. Payna özü uzaqlarğa nazar ata.
 53. Çerkesler yoq, olar şimdi tarlasında;
 54. Saqçılar yoq, aul bom-boş, er yer çım-çırt.
 55. Tüzemlikler yeşilliknen örtüngenler;
 56. Bir-birine beñzer qaya, taş-dağlar da
 57. Örke-örkeç olup andan körüneler;
 58. Şu qayalar arasında dumanlarnen
 59. Uzaqlarğa alıp ketken yol başlana:
 60. Ve esirniñ yaş köküsi ağır oynen
 61. Yana-küye, sıqıla ve telâşlana...
 62. uzaq yol alıp kete Rusiyege,
 63. Yaşlıq devri tatlı keçken memleketke.
 64. ten anda bahtlı ömür körgen edi.
 65. Alevli, gür yaşlığımı anda başlap.
 66. İlki kere yüregine quvanç aşlap,
 67. Fahr ile ğam-kedersiz yürgen edi.
 68. O tek anda seve edi er bir şeyni,
 69. Azaplarınıñ deşetligin anda bildi.
 70. Tatlı ümüt, quvanç ve şeñ arzuların
 71. Şu tınçımaz ömürinen anda sildi.
 72. Ve eñ yahşı künleriniñ hatraların
 73. Artıq, solğun yüregine yerleştirdi.
43. Esir alındığını genç delikanlı.
 44. Bir şey kötü bir şekilde gıçırdadı;
 45. Ah, bir de baktı ki ayakları zıncırlanmış...
 46. Her şey bitti, diyerek bağırdı dehşet dolu ses;
 47. Gözünün önündeki bütün tabiat karardı.
 48. Affet, ey mukaddes ve hür hayat;
 49. Artık o bir köle!
 50. Yan yatmış evler arkasında,
 51. Dikenli tel içinde esir yatıyor,
 52. Bir başına uzaklara bakıyor.
 53. Çerkesler yok, onlar şimdi tarlasında;
 54. Korumalar yok, avlu bomboş, her yer sessiz.
 55. Ovalar, yeşilliklerle örtülmüş,
 56. Birbirine benzeyen kayalar, dağlar taşlar da
 57. Hörgüç gibi oradan görünüyorlar.
 58. O kayalar arasında dumanlarla
 59. Sislerle uzaklara giden yol başlıyor.
 60. Esirin genç göğsü ağır düşüncelerle
 61. Yanıyor, sıkılıyor ve telaşlanıyor...
 62. Uzun yol alarak gidiyor Rusya'ya,
 63. Gençliğinin tatlı tatlı geçtiği memlekete.
 64. Bedeni orada bahtlı bir ömür geçirmişti.
 65. Ateşli, dolu dolu gençliği orada başlayıp.
 66. İlk defa yüreğine mutluluk aşlayarak
 67. Övgüyle, dertsiz tasasız yaşıyordu.
 68. O, sadece orada seviyordu her şeyi;
 69. Azapların dehşetini orada öğrendi.
 70. Tatlı ümitlerini, sevinçlerini ve şen arzularını,
 71. O huzuru bozulmamış ömrünü orada sildi.
 72. Ve en güzel günlerinin hatıralarını,
 73. Artık solgun yüreğine yerleştirdi.
74. Bu vefasız ayatnıñ da kıymetini
 75. Kibbar ömür adamların körüp bildi,
 76. Aşq-muabbet hayalınıñ yalanlığı
74. Bu vefasız hayatın da kıymetini,
 75. Kibirli ömür geçiren insanları görerek öğrendi.
 76. Aşk ve sevgi hayalinin yalan olması,

77. Ve dostlarınñ düşmanlığı qalbin tildi; 77. Dostların düşmanlığı kalbini parçaladı.
 78. Nefret tolu em de kinli bu ayatnñ 78. Nefret ve kin dolu bu hayatın
 79. Aqsız yerde bir qurbanı olmayım, dep. 79. Haksız yere kurbanı olmayayım diye,
 80. İftiralar, fitnelerge qalmayım, dep, 80. İftiralara fitnelere kanmayayım diye,
 81. Kibbarlıqta, yaşavına peşman etip 81. Kibirli bir şekilde yaşadığına pişman olup,
 82. Araştırıp azatlıqññ şeñ kölgesin, 82. Azatlığın şen gölgesini araştırıp,
 83. Uzaq iller sınırına uçıp ketti 83. Uzak ülkelerin sınırına uçup gitti;
 84. Terk ederek tuvğan, aziz yurt -ülkesin. 84. Terk ederek doğduğu kıymetli ülkesini.
85. Ey, azatlıq! Tapmaq için o tek seni 85. Ey azatlı! Bulmak için o sadece seni
 86. Araştırdı nice vaqıt boş dünyada. 86. Araştırdı ne kadar çok zaman boş dünyada.
 87. Çeşit is ve duygulardan suvıp teni 87. Çeşitli duygulardan soğuyarak teni,
 88. Vazgeçti saz em de tatlı hayallardan. 88. Vazgeçti saz ve tatlı hayallerinden.
 89. Daim seniñ adnñ ile canlanaraq 89. Daima senin adın ile canlanarak,
 90. Eyecanle yırlarınñı pak saqladı, 90. Heyecanla şarkılarını temizce korudu;
 91. İşanç, ümüt alevinen gür yanaraq 91. İnanç ve ümit ateşiyle kuvvetli bir şekilde yanarak
 92. Seniñ mağrur aq taalânñı quçaqladı. 92. Senin mağrur hak tealanı kucakladı.
93. Er şey bitti... Artıq onı qurtaracaq 93. Her şey bitti... Artık onu kurtaracak
 94. Bir şey yoqtır ve körünmey bu dünyada. 94. Hiçbir şey yoktur ve görünmüyor bu dünyada
 95. Soñki hayal ve arzular, siz de ancaq, 95. Son arzular ve hayaller, siz de ancak
 96. Terk ettiñiz onı böyle müşkül alda. 96. Onu böyle müşkül bir hâldeyken terk ettiniz.
 97. O qul. Taşqa aqrın qoyıp yaş başını, 97. O köle. Taşa yavaşça koyup genç başını
 98. Batayatqan keçki küneş nurlarınen 98. Keşke batan güneş ışıklarıyla,
 99. Bekley ğamlı ayatınññ sönmesini; 99. Bekliyor gamlı hayatın sönmesini
 100. Ve arızlay dım qabirniñ kölgesini... 100. Ve arzuluyor nemli kabrinin gölgesini.
101. Yavaş-yavaş söne küneş dağ artında; 101. Yavaş yavaş sönüyor güneş dağ ardında,
 102. Uzaqlardan eşitle ses-şamata; 102. Uzaklardan işitiliyor sesler ve gürültü.
 103. Omuzlarda çalğıları, artıq qayta 103. Omuzlarında çalğıları, artık dönüyor
 104. Tarlasından aulına yaş, qartı da. 104. Tarlasından avluya genci ihtiyarı.
 105. Olar keldi; çıraq yandı er bir evde. 105. Onlar geldi, her bir evde lambalar yandı;
 106. Ses-şamata yavaş-yavaş tınıp qaldı; 106. Ses ve gürültü yavaş yavaş sustu.
 107. Etraf çım-çirt; qaş qararğan bir maalde 107. Etrafın sessiz, karardığı bir vakitte
 108. Ortalığı yengil tınçlıq sarıp aldı, 108. Ortalığı hafif rahatlık/huzur sarıp aldı.
 109. Uçurımlar arasında körünmekte 109. Uçurumlar arasında görünmekte

110. Yılım-yılım yıldırağan dağ çoqrağı; 110. Pırıl pırıl parlayan dağ kaynağı.
 111. Bulutların perdesinen örtülmekte 111. bulutların perdesiyle örtülmekte.
 112. Yuqlayatqan Kavkaznıñ er taş-toprağı... 112. Uyumaya başlamış Kafkas'ın bütün taşı toprağı.
113. Ya kim eken, tolğun aynıñ yarığında, 113. Ya kim acaba dolunayın ışığında
 114. Gecenıñ bu deren-dalğın tınçlığında 114. Gecenin bu derin düşünceli sessizliğinde
 115. Kelgen adam, ımpıs-tımpıs ayaq basıp? 115. Usulca adım atıp gelen adam?
 116. Rus oğlanı eleslenip açtı közün: 116. Rus genci kuşkulanarak gözünü açtı,
 117. Qarşısında tura yaş bir çerkes qızı 117. Karşısında duruyor genç bir Çerkes kıızı
 118. Ses-soluqsız, nezaketle başın asıp. 118. Sesiz sedasız, başını nazik bir şekilde eğip
 119. Baqıp qızğa hayli vaqıt ses çıqarmay, 119. Uzun bir süre ses çıkarmadan kıza bakarak,
 120. Öz başınca: bu yalan bir tüş dep oylay. 120. Kendi kendine, bu bir rüya, diye düşünündü.
 121. Yoqsa, yorğun islerimniñ şaqasını? 121. Yoksa yorgun hislerimin şakası mı?
 122. Dey de, kene özü qızdan közün almay. 122. Diyor da, yine kendisi gözünü kızdan alamıyor.
 123. Aynıñ ap-aq nurlarinen yarıqlanğan 123. Ay'ın bembeyaz ışıklarıyla parlayan
 124. Qız yavaştan oña taba yaqın keldi; 124. Kız yavaşça ona doğru yaklaştı.
 125. Şefqatlı bir baqış ile qaltırağan 125. Şefkatli bir bakış ile titreyen
 126. Ellerinen oña salqın qımız berdi. 126. Elleriyle ona soğuk bir kımız berdi.
 127. Lâkin melem savutu tez unutuldı; 127. Lâkin merhem kabı çabuk unutuldu.
 128. O qıdırı qıznıñ dülber közlerini. 128. O, kızın güzel gözlerini arıyor;
 129. Diñley onıñ tılsımlı laf-sözlerini. 129. Onun tılsımlı sözlerini dinliyor.
 130. Ecnebi til oña asıl añlaşılmay; 130. Kızın dilini asla anlamıyor,
 131. Qız nazarı tenin yaqa, almay nefes, 131. Kızın bakışı onun tenini yakıyor, nefes alamıyor;
 132. Lâkin şu an tatlı em de mulâyim ses: 132. Lâkin o anda tatlı ve mülâyim bir ses
 133. Tiril! dey ve esir nefes alıp başlay. 133. "Canlan" diyor ve esir nefes almaya başlıyor.
 134. Toplap zornen qalğan soñki küç-mecalın 134. Toplayarak kalan son gücünü toplayarak,
 135. İtaatle qalqtı esir aqırından 135. İtaatle kalktı esir yavaşça
 136. Ve qıznıñ şu can berici savutından 136. Ve kızın bu canlandırıcı merhem kabıyla
 137. Qandırdı o suvsızlıqtan talğan tenin. 137. Kandırdı o susuzluktan yorulmuş bedenini.
 138. Soñra kene taş üstüne baş egilip 138. Sonra yine taş üstüne başını eğerek
 139. Alsızlandı, talğın-talğın nefes aldı, 139. Hâlsizleşti ve yorgun yoganı nefes aldı.
 140. Lâkin çerkes qızğa sönük közün tikip, 140. Lâkin Çekes kızına donuk gözlerini dikip
 141. Kene hayli vaqıtqace baqıp qaldı. 141. Yine uzun bir vakit bakıp kaldı.
 142. Qız da onıñ qarşısında uzaq vaqıt 142. Kız da onun karşısında uzun bir süre
 143. Oturdu çırt etmey deren oyğa dalıp; 143. Çıt çıkarmadan derin düşüncelere dalıp oturdu.
 144. Şöyle tilsiz bulunuvı ile saqt 144. Böyle suskun ve dikkatli bir şekilde,
 145. O genç esirin gönlünü alarak oturdu:

145. Oturdu o yaş esirniñ gönlün alıp;
 146. Nedir aytmaq ister kibi açılaraq
 147. Nazik lebler bir-birine tiye edi;
 148. Ve kaç kere ağır köküs keçirgende
 149. Közlerine yaşlar tolıp iye edi.
150. Kölge kibi keçe künler ardı-sıra.
 151. Buğavlanğan esir sürü baqıp yüre;
 152. Kâde çille küneşi de pek qızdıra,
 153. Böyleliknen çobanlıkta kün keçire.
 154. Yüksek qaya ve dağların arasında,
 155. Canın saqlay qobalarınıñ taldasında.
 156. Siyarğan dağ uclarınıñ töpesinde
 157. Yılım-yılım körüngende ay boynuzı,
 158. Güğümünü qoyıp nazik omuzına
 159. Tenha soqaq boyu kele çerkes qızı.
 160. Alıp kele esirge o şarap, kırmız,
 161. Hoş qoqulu bal, özekli beyaz ötmek.
 162. yEmegini yaş esirnen paylaşa qız;
 163. Adet ola er gece şay kelip-ketmek.
 164. Qız yigitke nazlı-nazlı nazar taşlay,
 165. Nedir söyley işmar ete, gönlün aray.
 166. Bahtlı Gürci yırlarını sozıp başlay,
 167. Em de dağlar aqqında pek coşıp yırlay:
 168. Ve esirniñ asav, qaynaq hatresine
 169. Yat bir tilni yırlarınen şay siñdire.
 170. İlk kere temiz qızlıq yüreginen
 171. Sevda olup qız bahtını tapqan edi.
 172. Amma artıq esirlikte bulunğan ten
 173. Yaş ömürniñ şırnıqlıqın unutqan edi.
 174. Şunıñ için mes'um açıq, saf sevgige
 175. Cevap berip olmay yigit can-yürekten.
 176. Oña çoqtan unutulğan sevgi tüşü,
 177. Sevgi aqta hatraları çoq erekte.
146. Pek çok şey söylemek ister gibi açılarak
 147. Nazik dudakları birbirine değiyordu.
 148. Ve kaç kere ağır ağır iç çektiğinde
 149. Gözlerine yaşlar dolup süzülüyordu.
150. Günler, gölge gibi arka arkaya geçiyor,
 151. Zincirlenen esir, sürüye bakarak yaşıyor.
 152. Bazen yazın en sıcak günlerinde güneş çok yakıyor,
 153. Böylelikle çobanlıkta gün geçiriyor.
 154. Yüksek kaya ve dağların arasında,
 155. Canını koruyor mağaraların gölgesinde.
 156. Kararan dağ uçlarının tepesinde,
 157. Pırıl pırıl yeni hilal görüldüğünde,
 158. Güğümünü koyup nazikçe omzuna
 159. Tenha sokak boyunca geliyor Çerkes kızı.
 160. Alıp geliyor esire o şarap, kırmız,
 161. Hoş kokulu bal, iyi mayalanmış beyaz ekmek.
 162. Yemeğini genç esirle paylaşıyor kız,
 163. Adet oluyor her gece böyle gelip gitmek.
 164. Kız, delikanlıya nazlı nazlı bakıyor,
 165. Bir şeyler söylüyor, işaret ediyor ve gönlünü arıyor.
 166. Bahtlı Gürcü, şarkılarını uzatmaya başlıyor,
 167. Ve dağlar hakkında coşarak söylüyor.
 168. Esirin dertli ve kanayan hatirasını
 169. Yabancı bir dillin şarkı ile dindiriyor.
 170. İlk defa saf kız yüreğiyle,
 171. Sevdalanarak bahtını bulmuştu.
 172. Ama artık esarete olan bu ten,
 173. Genç ömrün sevimliliğini unutmuşu.
 174. Bundan dolayı masum, açık, saf sevgiye
 175. Cevap veremedi delikanlı, canıgönülden.
 176. Onun için, çoktan unuttuğu sevgi düşü,
 177. Sevgi hakkında hatıralar çok uzaktaydı.
178. Yaşlıgımız solup qalmay apansızdan,
 178. Gençliğimiz solup kalmadan aniden,

179. Apansızdan keçip ketmey zavqlı ayat, 179. Aniden geçip gitmiyor zevkli hayat.
180. Daa nice seadetli, quvançlı an 180. Daha nice saadetli ve sevinçli an,
181. Kene bizge qayıp kelir açıp qanat: 181. Yine bize dönüp gelir açıp kanat:
182. Lâkin, ey siz, canlı, aydın teessuratlar, 182. Lâkin, ey siz canlı ve aydınlık intibalar
183. Ve ilkingi uyanğan saf muabbet, siz 183. Ve ilk uyanan saf sevgi; siz
184. Ey ilâiy, coşqun em de otlı anlar, 184. Ey ilâhî, coşkun ve ateşli anlar;
185. Qanat yayıp kene bizge kelmeziñiz. 185. Kanat açarak yine bize gelmezsiniz.
186. Yavaş-yavaş aciz esir ğalba, endi 186. Yavaş yavaş aciz esir galiba, şimdi
187. Böyle moñlı yaşayışqa könip başlay. 187. Böyle kederli hayatı kabullenmeye başlıyor.
188. Esirliğin, asretliğin, isyan derdin 188. Esirliğini, hasretliğini, isyanını ve derdini
189. Yüreginiñ eñ törüne gizlep taşlay. 189. Yüreginin en kıymetli yerinde gizliyor.
190. Sabanıñ tañ saarinde, salqınlıqta, 190. Sabahın tan vaktinde, serinlikte,
191. Qayalarınñ arasında, talğınlıqta 191. Kayaların arasında, sakinlikte
192. Süyrelirken, ayretliknen kâ de baqa 192. Sivrilirken, hayret ederek bazen bakıyor
193. Ucları çal ,al-mavılı dağ tarafqa 193. Uçları kır, allı mavili dağlara doğru.
194. Yaş esirni nice türlü oylar sara; 194. Genç esiri kaç türlü düşünceler sarıyor.
195. Ne acayıp körüne bu hoş manzara! 195. Ne güzel hoş görünüyor bu hoş manzara!
196. Asırlarnen yatqan qarlar tahtı olup 196. Asırlardır burada yatan karlara taht olarak
197. Körüneler uzaqlardan dağ ucları, 197. Görünüyor uzaklardan dağ uçları.
198. Em de cansız bulutlarınñ zincirleri 198. Ve cansız bulutların zincirleri
199. Yıldıraylar buzluqlarınıñ tacı olup. 199. Parlıyor buz tutan yerlerin tacı olarak.
200. Ve onların arasında eki başlı, 200. Ve onların arasında iki başlı
201. Devday olup köterilgen qaya-taşlı 201. Dev gibi yükselen kaya taşlı
202. Yüksek Elbrus qocamanday körünmekte 202. Yüksek Elbrus, kocaman gibi görünmekte.
203. Çal başmen mavı tüslü yüksek kökte. 203. Kır başıyla mavi renkli yüksek gökte.
204. Nice kere aul üzre oturğanda 204. Kaç kere avluda otururken,
205. Kök aralaş boranlarınñ habercisi – 205. Göğün arasında boranların habercisi
206. Güdürdeli şemşek çaqıp quturğanda 206. Gürültülü şimşek çakıp kuduğunda,
207. Qıbırdamay esir qatıp qaldı dağda. 207. Kıpırdamadan esir donup kaldı dağda.
208. Kök yüzünü sarıp aldı bulut, duman, 208. Gökyüzünü bulut ve duman sarıp alıyor,
209. Üyürile çölde tozlu bir sazağan; 209. Kırdı tozlu bir yaz yağmuğu, uçurup dağıtıyor,
210. Ürküp taşlar arasında sığın tura, 210. Ürkerek taşlar arasında yabanî geyik, duruyor.
211. Ve canını qurtarmağa yer qıdırı; 211. Ve canını kurtarmak için yer arıyor;
212. Qartallar da qaya üzre avelene, 212. Kartallar da kaya üzerinde havalanıyor,
213. Yüksek kökte telâşlana ve seslene; 213. Yüksek gökte telaşlanıyor ve sesleniyor:
214. At sürülerinin ve diğər hayvanların gürültüsünü

214. Yıllıkların, sürülerin şamatasın
 215. Qasırgalı boran sesi kömip taşlay...
 216. yıldırım bulutların arasından
 217. Vadiylere burçaqlı sel quyup başlay;
 218. Qaç asırlıq dağ taşların yuvarlatıp
 219. Sel suvları dalğalanıp epkin aqa,
 220. Tutqun ise dağ ucundan şaşıp baqa,
 221. Qıbırdamay turar eken taşday qatıp.
 222. Turar eken paynözü şu dağ ucunda,
 223. Gündürel bulutların arqasından
 224. Al küneşniñ çıkacağı bekley edi.
 225. Qasırganıñ deşet yeli etmey qalğan
 226. Tenha yerde nasıldır bir sevinç ile
 227. Artıq, kücsüz boran sesin diñley edi.
 228. Amma avropalının bar diqqatını
 229. Bu acayıp halq özüne isindirdi.
 230. Dağlıların adetini baqıp yürdi,
 231. Ve közett olarnıñ din, itiqatın;
 232. Beğenirdi adiy, sade yaşavların,
 233. Musafirçen ve cenkâver olğanların,
 234. Bir-biriniñ küçlerini sınaşqanda
 235. Serbest-yengil küçke taşıp tolğanların;
 236. Saatlernen kâ de seyir ete edi.
 237. Yünli qalpaq, qara börkli bir çerkesniñ
 238. Ayaqların üzengige tirey berip,
 239. Keniş çöllər ve dağlarğa quçaq kerip,
 240. Cüyrüginin telbevini boş yiberip,
 241. Canbazlıqnen at üstünde çapqanını,
 242. Cenkleşmege öğrenip oq atqanını.
 243. Beğenirdi olarnıñ cenk urbaların,
 244. Sade em de kelişikli quşanğanın.
 245. Mina çerkes silâlanğan baştan-ayaq;
 246. Üst-başında oqdan, yaylar, qaviy qalqan,
 247. Küban yayı, hancer em de uzun arqan,
 248. Ve onıñ er emeginde, raatlığında
 249. Dostı olğan -qılıçı da saqlı qında.
215. Kasırgalı boran sesi gömüveriyor.
 216. Yıldırım bulutların arasından
 217. Vadilere doğru dolular sel olup akıveriyor.
 218. Kaç asırlıq dağ taşlarını yuvarlatarak
 219. Sel suları dalğalanıp şiddetli bir şekilde akıyor.
 220. Esir ise dağın ucundan şaşırıp bakıyor,
 221. Kıpırdamadan taş gibi kaskatı duruyormuş.
 222. Duruyormuş kendi başına bu dağ ucunda,
 223. Gümbürdeyen bulutların arkasından
 224. Kızıl güneşin çıkmasını bekliyordu.
 225. Kasırganın dehşetli rüzgârı ulaşmadan kalmış,
 226. Tenha yerlerde büyük bir sevinç ile
 227. Artık güçsüz boran sesi dinleniyordu.
 228. Ama Avrupa'nın bütün dikkatini
 229. Bu güzel halk kendisine ısındırdı.
 230. Dağlıların âdetini öğrenerek yaşadı
 231. Ve onların dinini, itikatını inceledi.
 232. Beğenirdi onların sade ve sıradan yaşayışlarını,
 233. Misafirperverliklerini ve cenğâver olmalarını
 234. Onlar birbirlerinin güçlerini sınarken
 235. Hür ve hafif bir güçle taşıp dolmalarını
 236. Bazen saatlerce seyrederdi.
 237. Yünlü kalpak, kara börkli bir Çerkes'in
 238. Ayaklarını üzengiye dayayarak,
 239. Geniş kırlara ve dağlara kucak açıp,
 240. Koşu atının dizginini boşa çıkarıp,
 241. Canbazlıkla at üstünde koşturmasını,
 242. Savaşmak için öğrenip ok atmasını seyrederdi.
 243. Beğenirdi onların savaş kıyafetlerini,
 244. Sade ve uygun kuşanmalarını.
 245. İşte baştan ayağa silahlanmış bir Çerkes:
 246. Tepeden turnağa oklar, yaylar, sağlam bir kalkan,
 247. Küban yayı, hançer ve uzun bir ip.
 248. Ve onun her emeginde, rahatlığında
 249. Dostu olan kılıcı da kınında saklı.
 250. Çerkes, silahlarının ağırlığını hissetmez;
 251. Gürültüsünü işitmez. İster yayan olsun,

250. Silâlarınıñ ağırlığın sezmeç çerkes,
 251. Şamatası eşitilmez; olsun cayav,
 252. Olsun atlı: daim birday em kesen-kes
 253. Yeñip olmaz birden-birge düşman ve yav.
 254. Zır-titrete urdumduymaz kazaklarını,
 255. Baylığı -Şu yengil, oynaç cüyruk atı
 256. Dağda ösken sürü-sürü yılqılarnıñ
 257. Dostqa sadıq ve sabırlı güzel zatı.
 258. Qobalı bir تنها yerde tuzaq qura,
 259. Keleyatqan yabancıyı körip qala.
 260. İlekârlıq ile qahpe pısıp tura,
 261. Ve oq kibi apansızdan çalt atıla;
 262. Qısqa ande cenkleşüvniñ taqdirini
 263. Onıñ küçlü bir darbesi tez al ete,
 264. Ve serseriy elge tüşken esirini
 265. Arqaninen bağlap-süyrep alıp kete.
 266. Ateşli bir cesürlükten tolıp taşqan
 267. Cüyriği de bar küçünen ep intıla.
 268. Kete baqmay bataqlıqqa, qaya, taşqa,
 269. Ogünde yol barmı-yoqmı, unutulı;
 270. Qanlı işler qala onıñ yollarında,
 271. Taqırdıqta eşitle tuyaç sesi;
 272. Qarşısında çal köpüklü suv aqmaqta
 273. Artıq, çerkes qaynaç suvda yaldamaqta;
 274. Qutsuz esir suv tübünde sessiz yata,
 275. Dalğalanğan bılanıqını yuta-yuta;
 276. Ölüm istey, azaplavlar küçten yıqça,
 277. Ve eceli keñezine yetip kele...
 278. Amma onıñ küçlü atı şiddet ile
 279. Köpüklengen yalı betke alıp çıqa.
280. Ya da aysız geceniñ der maalinde,
 281. Qırlar tünniñ perdesinen örtülgende;
 282. Boranlı sel-yağmurlarnen abratılğan,
 283. Quraqşığan, tamırları qatıp qalğan
 284. Çatal boynuz bir kütükke yapışaraq,
252. İster atlı, daima düşmanını birdenbire ve kesin
 253. Yenmez, birdenbire düşman ve dünür
 254. Vurdumduymaz Kazakları tir tir titetiyor,
 255. Zenginliği de bu hafif, oynak koşu atı.
 256. Dağda büyüyen sürü sürü atların
 257. Dosta sadık, sabırlı ve güzel zatı.
 258. Mağara gibi تنها bir yerde tuzak kuruyor,
 259. Gelen yabancıyı görüyor.
 260. Hilekârlık ve kahpelik pısıp duruyor
 261. Ve ok gibi aniden hızlıca atılıyor.
 262. Kısacık zamanda mücadelenin takdirini
 263. Onun güçlü darbesi tez hallediyor.
 264. Ve serseri eline düşen esirini
 265. İple bağlayıp sürükleyerek alıp geliyor.
 266. Ateşli bir cesaretle tolup taşan
 267. Koşu atı da bütün gücüyle hep öne atılıyor.
 268. Kayaya, taş, bataklığa bakmadan gidiyor;
 269. O gün yol var mı, yok mu unutuluyor.
 270. Onun yollarında kanlı işler var,
 271. Boşlukta toynak sesi işitiliyor.
 272. Karşısında beyaz köpüklü su akıyor;
 273. Artık, Çerkes kaynak suyunda yüzüyor.
 274. Bahtsız esir su dibinde sessizce yatıyor,
 275. Dalgalanan bulanık suyu yuta yuta.
 276. Ölümü arzuluyor, azapları güçten düşürüyor,
 277. Ve eceli boğazına ulaşıyor.
 278. Ama onun güçlü atı şiddetle
 279. Köpüklenmiş kenara doğru su üstüne çıkarıyor.
280. Ya da aysız gecenin bir vaktinde,
 281. Kırlar gecenin perdesiyle örtüldüğünde,
 282. Çerkes, boranlı yağmur seliyle yıkılmış
 283. Kurumuş ve kökleri katılmış,
 284. Çatal boynuzlu bir kütüğe yapışarak,

285. Çabikliknen kısqa ande çerkes, ancaq 285. Çabuklukla kısacık zamanda Çerkes ancak
286. Pıtaqlarğa asa urba-silâların 286. Budaklara asıyor kıyafet ve silahlarını,
287. Qalqan, börkü, oqdan, pantsir ve oqların, 287. Kalkanını, börkünü, oklarını ve zırhını.
288. Em olarnıñ peşinden çoq artta qalmay 288. Ve onların peşinden çok geçmeden
289. Dalğalanıp aqqan teren suvğa dala, 289. Dalgalanıp akan derin suya dalıyor,
290. Tınış almay ses-soluqsız epkin yalday. 290. Nefes almadan sessiz soluksuz, hızlıca yüzüyor.
291. Gece çım-çirt. Özen aqa ep ökürüp. 291. Gece sessiz. Nehir hep şırıldayarak akıyor,
292. Küçlü aquv alıp kete onu sürüp. 292. Güçlü akan su alıp götürüyor onu sürükleyerek.
293. Alıp kete yalı boyu uzaqlarğa - 293. Alıp götürüyor su boyunca uzaklara,
294. Yükseklikte mekân qurğan kazaklarğa; 294. Yükseklere mekân kuran Kazaklara.
295. Zift gece özen epkin aqar eken, 295. Zifiri karanlık gecede nehir hızla akarmış;
296. Kazaklar da aqqan suvğa baqar eken, 296. Kazaklar da hızla akan suya bakarmış.
297. İç bir şeyni duymaylar; sim-siya gece 297. Onlar, hiçbir şey duymuyor simsiyah gecede,
298. Yanlarından yav silâsı aqıp keçe... 298. Yanlarından düşman silahı akıp geçiyor...
299. Neler oylap daldıñ, kazak, düşüncege? 299. Kazak, neler düşünerek daldın düşüncelere?
300. Ölüm-qalım meydanında keçken cenkler 300. Ölüm kalım meydanında geçen cenkler
301. Tüşümeken yoqsa bugün hatiriñe? 301. Geldimi acaba bugün hatırına?
302. Yoqsa, polklar aytqan maqtav ve ayetler, 302. Yoksa alayın söylediği methiyeler ve ayetler,
303. Ya vatanmı?.. Ah, sen yalan, iylekâr tüş! 303. Ya da vatan mı? Ah, sen yalan ve hilekâr bir düş!
304. Elvida, ey, azat ülke ve menziller, 304. Elveda ey azat ülke ve menziller,
305. Sakin Don ve baba yurtı, aziz, iller, 305. Sakin Don ve baba yurdu, aziz ülkeler.
306. Elvida, ey yosma kızlar, qanlı uruş! 306. Elveda ey güzel kızlar, kanlı savaş!
307. Gizli düşman yalı betke yaqınlaşa, 307. Gizli düşman su kenarından yaklaşıyor,
308. Vızlatmaqçün oqdandan bir oq alına 308. Fırlatmak için sadaktan bir ok alınıyor.
309. Saqçılıqta turğan kazak başı aşa 309. Gözetlmede duran Kazak, baştan aşağıya
310. Qanğa batıp töpelikten yuvarlana. 310. Kan olup tepelikten yuvarlanıyor.
311. Mina çerkes özünüñ tınç qorantası 311. İşte Çerkes'in huzurlu ailesi
312. İle tuvğan ev içinde oturmaqta. 312. Ve akrabaları evin içinde oturuyor;
313. Tıšta yağmur quya. Titis dağ avası, 313. Dışarıda yağmur yağıyor. Kötü dağ havası,
314. Sobasında tütep-boñap ot yanmaqta; 314. Sobasında tüterek ateş yanıyor.
315. İşte, şöyle vaqıtnıñ der maalinde 315. İşte böyle bir vakitte,
316. Dağ yolcusı keter eken keçke qalıp, 316. Dağ yolcusu gidermiş geç vakite kalıp
317. Sadaqatlı attan tüşe, küçten talıp, 317. Sadakatli attan inip, güçten düşerek,
318. Ve tartınıp kire yavaş ev içine,- 318. Çekinip yavaşça evin içine giriyor.
319. Ev saibi nezaketli hoş keldinen 319. Ev sahibi nezaketle karşılayıp

320. Müsafirge saygı ile gönül kere. 320. Misafire saygı ile gönül açar.
321. Em de oña dağlığa has cümertliknen 321. Hem de ona, dağlılara has cömertlikle,
322. Mis qoqulu şarap tolu qade bere. 322. Mis kokulu şarap dolu kadeh verir.
323. Yolcu ise sılanğan dım börk tübünde, 323. Yolcu ise ıslanmış nemli börk dibinde,
324. İslı-paslı musafirçen ev içinde 324. İslı paslı misafirperver ev içinde,
325. Aqrın-aqrın dala tatlı bir yuquğa, 325. Yavaş yavaş dalıyor tatlı bir uykuya.
326. Erte saba sağlıqlaşıp çıqa yolğa. 326. Sabah erkenden vedalaşıp çıkıyor yola.
327. Ya da aydın, şeñ ramazan bayram kelse, 327. Ya da aydınlık, şen Ramazan bayramı gelince,
328. Qızgınlaşqan oyun-yırdan qalmaq kimse, 328. Hararetilenen oyun ve şarkılardan kalmaz kimse,
329. Yaş-yavqalar gür devrege toplanışa; 329. Genç gür devreye toplanıyorlar,
330. Merginlikte bir-birinen yarışlaşa. 330. Nişancılıkta birbiriyle yarışıyor.
331. De bulutlar arasında qartallarğa 331. Kâh bulutlar arasında kartalları
332. Közleyberip bir atuvda oq sançalar; 332. Gözlemleyerek bir atışta ok atıyorlar;
333. De eñişli, uçurumlu dağ-qırlarğa 333. Kâh yokuşlu, uçurumlu dağlara ve kırlara
334. Saf-saf olup çabikliknen tırmaşalar; 334. Sıra sıra olup çabuklukla tırmanıyorlar.
335. Apansızdan mahsus belgi berilgende 335. Aniden özel işaret verildiğinde
336. De atılğan sığın kibi serileler, 336. Kâh atılmış geyik gibi seriliyor,
337. De toz-topraq çañgıtıp tegiz yerde 337. Kâh tozu toprağı birbirine katarak düz yerde,
338. Canbirliknen çapışuvğa berileler. 338. Canıgönülden koşuverdiler.
339. Lâkin cenkçün yaratılğan yüreklerge 339. Lâkin cenk için yaratılmış yüreklere
340. Bir soy dünya bezdirici tesir aşlay. 340. Bir soy dünya bezirici tesir aşılıyor.
341. Qapıaraq sıq-sıq böyle keyflerge 341. Onlar, kapılarak sık sık böyle keyiflere
342. Olar başqa merametsiz oyun başlay. 342. Başka bir merhametsiz oyuna başlıyor.
343. Deşet ile qılıçların yıltıratıp 343. Dehşet ile kılıçlarını parlatıp,
344. Aqılsızca titisliknen egleneler, 344. Akılsızca kötülükle eğleniyorlar.
345. Ve qullarnıñ başı şart-şart kesilgende 345. Ve kölelerin başları küt küt kesilirken
346. Yaş balalar pek zevqlanıp şeñleneler. 346. Küçük çocuklar pek zevklenip neşeleniyorlar.
347. Amma böyle qanlı-titis eglencege 347. Ama böyle kanlı, adî eglenceye
348. Rus oğlanı perva etmey baqa edi. 348. Rus oğlanı korkmadan bakıyordu.
349. Evelleri şöyle şuret oyunları 349. Önceden böyle şöhret oyunları
350. Onıñ ölmek arzuların yaqa edi. 350. Onun ölüm arzularını yakıyordu.
351. Tutqunlıqta keçken ağır taqdirinde 351. Esarete geçen ağır kaderinde
352. Köre edi yaqınlaşqan soñ kününi, 352. Yaklaşan son gününü görüyordu.
353. Nice kere müthiş düel cenklerinde 353. Kaç kere ihtişamlı düello mücadelesinde

354. Qarşılardı suvuq ecel qurşunını.
 355. Belki teren oyğa dalıp hatırlaydır
 356. Azatlıqta ğam-kedersiz yürgenini,
 357. Belki şimdi yanıp-küyüp arızlaydır
 358. Dostlarından zevq ve sefa sürgenini...
 359. O künlerni esirlikte hatırlarken,
 360. Bütün arzu-ümitlerin bom-boş etken
 361. O künlere endi asret oldimeken?
 362. Dağlıların er bir sade eglencesin
 363. Meraq ile usanmayıp seyir ete,
 364. Kiyik em de vahşiy halqınñ adetleri
 365. Oña sadıq küzgü üzre körünmekte,-
 366. Yüreğiniñ kâ de epkin uruvların
 367. Göñüliniñ eñ töründe gizli saqlay.
 368. İç deñişmey cesür baqıp turışları
 369. Yüz-közünde qorqu ızı olmağanday.
 370. Onıñ böyle kendin cesür tutuşına
 371. Ayret ile baqıp yavuz şu çerkesler,
 372. Elde etken esirinen ğururlana
 373. Ve fısıldap öz arası söyleşeler.

II

374. Dağ melegi, ilki kere bildiñ sen de
 375. Ömür zevqın, qalbiñ sevinç ile ura;
 376. Seniñ otlı baqışında safdilane
 377. Muabbetniñ çizgileri yanıp tura.
 378. Zift qaranlıq gecelerniñ kölgesinde
 379. Sevgen dostıñ insiz-tinsiz öpse sarıp,
 380. Onıñ sıcaq, yandırıcı öpüşinden
 381. Unuturdiñ bar dünyañı sen de yanıp.
 382. Ve dey ediñ: «Ey, canımdan aziz esir,
 383. Qoy başıñı, köksüm saña olsun şeñ yurt.
 384. Tasalı şu baqışını neşelendir,
 385. Azatlıqını, vatanını artık unut.
 386. İsteseñ, ey yüregimniñ padişası,
 387. Azırım men sennen çölde gizlenmege!

354. Soğuk ecel kurşununu karşılamıştı.
 355. Belki derin düşüncelere dalıp hatırlıyordur,
 356. Azatlıktaki gamsız kedersiz yüreğini.
 357. Belki şimdi yanarak arzuluyordur,
 358. Dostlarıyla zevk ve sefa sürdüğünü.
 359. O günlerini esirlikte hatırlarken,
 360. Bütün arzu ve ümitlerini bomboş etmiş.
 361. O günlere şimdi hasret duyuyor mu acaba?
 362. Dağlıların her bir eglencesini
 363. Merakla usanmayıp seyrediyor.
 364. Yabanî ve vahşi halkın âdetleri
 365. Ona sadık bir ayna üzerinde görünüyor.
 366. Yüreğinin bazen hızlı hızlı vuruşunu
 367. Gönlünün en kıymetli yerinde saklıyor.
 368. Cesurca bakıp durmaları hiç deñişmiyor,
 369. Yüzünde, gözünde korku izi yokmuş gibi.
 370. Onun böyle kendini cesur tutmasına
 371. Hayretle bakarak şu gaddar Çerkesler,
 372. Elde ettikleri esirle gururlanıyorlar
 373. Ve kendi aralarında fısıldaşarak söyleşiyorlar.

II.

374. Dağ meleği, ilk defa sen de anladın
 375. Hayatın zevkini, kalbin sevinçle çarpıyor.
 376. Senin ateşli başında temiz kalpli
 377. Sevginin çizgileri yanıyor.
 378. Zifiri karanlık gecelerin gölgesinde
 379. Sevdiğin dostun sessiz sedasız sarılıp öpse
 380. Seni, onun sıcak, yakıcı öpüşünden
 381. Yanarak sen de bütün dünyayı unutturdun.
 382. Ve şöyle derdin: Ey canımdan aziz esir,
 383. Koy başını, göğsüm sana olsun şeñ bir yurt;
 384. Tasalı şu bakışını şenlendir,
 385. Azatlığı ve vatanını artık unut.
 386. Ey yüregimin padişahı, sen istersen
 387. Hazırım ben seninle çölde gizlenmeye!

388. Al, sar meni, bu sim-siya közlerimni 388. Al, sar beni; bu simsiyah gözlerimi
389. Şimdigece öptürtmedim iç kimsege. 389. Şimdiye kadar öptürmedim hiç kimseye.
390. Tınç gecede yañgız qalğan yatağıma 390. Sessiz gecede yalnız kalan yatağıma
391. Kirgeni yoq gizli adım basıp çerkes. 391. Girmedim gizlice adım atıp Çerkes.
392. Sadıq qaldım namuslı, saf qız çağıma, 392. Sadık kaldım temiz ve namuslu kızlık çağıma;
393. Dülber amma, şefqatsız, dey maña er kes. 393. Güzel ama şefkatsız, diyor bana herkes.
394. Lâkin bilem, meni azır taliy bekley: 394. Lâkin biliyorum, beni şimdi kader bekiliyor;
395. Babam, ağam şefqatsızlar, sabır etmey 395. Babam, ağabeyim, şefkatsızler sabretmiyor.
396. Sevmezime meni zorlap satacaqlar, 396. Sevmediğim birine beni zorla satacaklar;
397. Satıp nomay altın, para alacaqlar; 397. Satıp çokça altın ve para alacaklar.
398. Yalvarırım em babama, em ağama, 398. Yalvarırım hem babama hem ağabeyime;
399. Eger razı olmasalar, ille maña 399. Eğer razı olmazlarsa, mutlaka bana
400. Bir hancerniñ ya zeerniñ kücü yeter. 400. Bir hançerin ya da zehirin gücü yeter.
401. Nasıldır bir ilâiy küç, aqlım yetmey, 401. Nasıl ilâhî bir güçtür ki aklım almıyor,
402. Meni saña tamamiyle çekip aldı; 402. Beni sana tamamiyle çekip aldı.
403. Ey, esirim, saña olğan sevgim bitmey, 403. Ey esirim, sana olan sevgim bitmiyor;
404. Sevem seni, qalbim saña siñip qaldı...» 404. Seni seviyorum, kalbim sende tutuklu kaldı.”
405. Amma esir teessüfden ses çıkarmay 405. Ama esir üzüntüden ses çıkarmıyor,
406. İhtirashlı qızniñ er bir sözün diñley, 406. ihtirashlı kızın her bir sözünü dinliyor.
407. Şu daqqada onu ağır oylar qıynay, 407. O anda onu ağır düşünceler eziyor,
408. Çin sevginiñ sözlerinden qalbi iñley. 408. Gerçek sevginin sözlerinden kalbi inliyor.
409. Soñra ülkün ve deren bir dalğınlıqta 409. Sonra büyük ve derin bir dalğınlıkta,
410. Keçmiş künler hatrasinen döndi başı. 410. Geçmiş günlerin hatırasıyla döndü başı.
411. Şöyle tatlı hatralardan bir kün atta 411. Hatta böyle hatralardan bir gün
412. Burçaq kibi aqıp tüştü közden yaşı. 412. Burçak gibi akıp düştü gözünden yaşı.
413. Muabbetniñ unutulmaz asretligi 413. Aşkının unutulmaz hasreti
414. Yüreginde ağır kurşun kibi yata. 414. Yüreginde ağır kurşun gibi yatıyor;
415. Qarşısında turğan dülber civan kızğa 415. Karşısında duran güzel kıza
416. Sırın tökip azapların Şöyle ayta: 416. İstiraplarının sırrını açarak şöyle söylüyor:
417. «Unut meni: seniñ temiz-pak sevgiñe, 417. “Unut beni; senin saf ve temiz sevgine,
418. Quvançıña aslı lâyıq degilim men. 418. Sevincine asla lâyıq degilim ben.
419. Mennen keçken o kıymetsiz künleriñe 419. Benimle geçen o kıymetsiz günlerin için
420. Afu eyle, artıq dostlaş başqasinen. 420. Beni affet, artık başkasıyla dostluk kur.
421. Onıñ saña olğan kerçek çin sevgisi 421. Onun sana olan gerçek ve samimi sevgisi
422. Menim ğamlı qalbim kibi suvuq olmaz; 422. Benim gamlı kalbim gibi soğuk olmaz.

423. Sende olğan güzelliğini qadr-qıymetin 423. Sende olan güzelliğilerin kadir kıymetini
424. Tek, o bilir, saña olğan aşqı solmaz. 424. Sadece o bilir, sana olan aşkı solmaz.
425. Unutmaz alev gibi lebleriğini, 425. Unutmaz alev gibi dudaklarını,
426. Letafetli ve şefqatlı sözleriğini; 426. Latifeli ve şefkatli sözlerini.
427. Körmeysiğini, neşesiz ve eyyecansız 427. Görmüyor musun? Neşesiz ve heyecansız
428. İhtirasa kurban olup solmaqtam men. 428. Bir ihtirasa kurban olup solmaktayım ben.
429. Bahtsız sevgi ızına baq, o da cansız, 429. Bahtsız sevgi izine bak, o da cansız.
430. Titis boran ızı olup qalmaqtam men; 430. Kötü bir boran izi olup kalmaktayım ben,
431. Bırağ meni; ol yalnız merametli 431. Bırak beni. Yalnız merhametli ol,
432. Şu kederli, acınıqlı baş yazıma! 432. Şu kederli ve acınası kaderime!
433. Qayda ediğ sen evelsi, ey bahtsız ten? 433. Neredeydin sen önceki, ey bahtsız ten?
434. Közlerime körülmediğ sen evelden! 434. Közlerime gözükmedin sen evelden!
435. Rastkelmediğ men ümütke inanğanda, 435. Rastlamadım ben ümitle inandığıma,
436. Hayallarım, arzularım gür yanğanda! 436. Hayâllerim ve arzularımın gür yandığında.
437. Artıq, keçtir: mençün öldi baht-seadet, 437. Artık geçtir, benim için baht-saadet öldü;
438. Ümüt ruhu bir quş gibi uçıp ketti; 438. Ümit ruhu bir kuş gibi uçup gitti.
439. Dostuğ için unutuldu zevk ve lezet, 439. Dostun için zevk ve sefa unutuldu,
440. Yüreginde ince duyğuş artık bitti... 440. Onun yüreginde ince duygular artık bitti...
441. Ne qadar küç, iyip-taşqan közyaşlarğa 441. Ne kadar zor, süzölüp taşan gözyaşlarına
442. Suvuqlıqnen pervasızca baqıp külmek! 442. Soğukkanlılıkla, pervasızca bakıp gülmek!
443. Nafle yerde küncilikniğ qıynavında 443. Boş yere kıskançlığın eziyetinde
444. İ-s-duyğusuz bir taş gibi qatıp qalmağ, 444. Hissiz bir taş gibi kaskatı kesilmek!
445. İhtirashlı cıvan qızniğ quçağında 445. İhtirashlı güzel kızın kucağında
446. Ne qadar küç, başqasını oyğuş almağ!.. 446. Ne kadar zor, başkasını düşünmek!
447. Şerbet gibi içeren sakinlikte 447. Şerbet gibi içerken sakinlikte,
448. Menim er bir ohşavımnı dudaqlarığ, 448. Benim her bir okşamamı dudakların,
449. Seniğ gibi sevginiğ hoş daqqaları 449. Senin gibi sevginin hoş dakikaları
450. Çevirile tasasız bir seadetke. 450. Tasasız bir saadete çevriliyor.
451. Men ise pek mahzunlıqta, dalğınlıqta 451. Ben ise pek bir mahsunlukta ve dalğınlık içinde
452. İyip kelgen közyaşımı yuta-yuta, 452. Süzölüp gelen gözyaşımı yuta yuta,
453. Tüş körgenday ülkünlikte közüm yumam 453. Düş görmüş gibi büyüklükle gözümü yumuyorum.
454. Ve qarşımda peyda ola aziz sıma; 454. Ve karşımda muhterem bir sima peyda oluyor;
455. Seslenerek ona doğru atılıyorum ben. 455. Seslenerek ona doğru atılıyorum ben.
456. Sesim çıqmay, bilmem neler taqmaqlay 456. Sesim çıkmadan, bilmem neler umuyorum .
457. Kene saña qapılaraq ehmallıqnen, 457. Yine sana kapılarak ihmalkârlıkla
458. Hayalimde gizli teni kucaklıyorum. 458. Hayalimde gizli teni kucaklıyorum.
459. Her yerde, o benimle geziyor;

459. Her bir yerde o benimle kezip yüre; 460. Onu anarak sahralarda gözyaşı döküyorum.
460. Onı ańıp sahralarda közyaş tökem; 461. Gönlüme karanlık kaygı giriyor
461. Gönülime qaranıqlı qayğı kire, 462. Ve hasretli yüreğime sığmadan öfkem.
462. Ve asretli yüregime sığmay okem. 463. Beni bırak; beni esir eden zincirlerim,
463. Bırağ meni, esaretli zincirlerim, 464. Yalnızlıkta geçen تنها hayallerim,
464. Yańğızlıqta keçken tena hayallarım, 465. Hatıralarım, gam kederim, gözyaşlarım
465. Hatıralar, ğam-kederim, közyaşlarım 466. Benimle kalsın. Sen onları anlamazsın,
466. Qalsın mennen. Sen olarnı ańlamazsıñ. 467. Sen onları benimle paylaşmazsın.
467. Sen olarnı benim ile paylaşmazsıñ; 468. İşte, sana yüreğimden çıkan nida;
468. İşte, saña yüregimden çıqqan nida; 469. Affet... Ver elini ve hoşçakal / elveda!
469. Afu eyle... ber eliñni ve elvida! 470. Uzun sürmez, soğuk ve gamlı bu ayrılık
470. Çoqqa barmaz, suvuq, ğamlı bu ayrılıq 471. Unutulur, üzmez kızı inan:
471. Unutılır, çekiştirmez qızını inan: 472. Sevgi geçer, tasa yine peyda olur.
472. Sevgi keçer, kene peyda olur tasa, 473. Güzel kız, başkasına sevdalanır.
473. Başqasına sevda olur dülber civan».
474. Ağzın açıp ses-soluqsız, közyaşısız 474. Ağzını açıp sessiz sedasız, gözyaşı dökmeden,
475. İç-içinden ağlay-ağlay otura qız. 475. İçten içe ağlaya ağlaya oturuyor kız.
476. Oñıñ ğamlı, areketsiz baqışında 476. Onun gamlı, hareketsiz başında,
477. Sessiz vicdan azapları aydınlana; 477. Sessizce vicdanın acısı aydınlanıyor.
478. Kölge kibi benzi solıp, titrey teni; 478. Gölge gibi benzi solup, titriyor teni;
479. Ve buz kibi suvıp qalğan cansız eli 479. Buz gibi soğuyup kalmış cansız eli.
480. Sevgilisin ellerinde yata edi, 480. Sevgilisinin elnide yatıyordu,
481. Yüregini aşq elemi yaqa edi; 481. Yüregini aşk elemi yakıyordu.
482. Ve niayet ğamlı derdin tökip taşlay: 482. Nihayet, gamlı derdini döküverdi:
483. «Ah, rus oğlan, neçün seniñ yüregiñni 483. Ah Rus genci, niçin senin yüreğın
484. Bilmeytura, Böyle aşqqa uruldım men? 484. Bilmiyor? Niçin böyle bir aşka vuruldum ben?
485. «Ah, rus oğlan, neçün seniñ yüregiñni 485. Ah Rus genci, niçin senin yüreğın
486. Bilmeytura, Böyle aşqqa uruldım men? 486. Bilmiyor? Niçin böyle bir aşka vuruldum ben?
487. Ve ömürlik bellep, saña sarıldım men! 487. Ömür boyunca diye düşünerek, sana sarıldım ben!
488. Bar dünyasın unutaraq köküsiñde 488. Bütün dünyasını unutarak göğsünde
489. Uzaq vaqıt qız şeñlenip eglenmedi; 489. Kız uzun zaman neşelenerek eğlenmedi.
490. Nasip degil eken onıñ taliyine; 490. Nasip değilmiş onun kaderine
491. Seadetli, tatlı gece çoq körmedi! 491. Saadetli, tatlı gece; çok görmedi!
492. Olar kene kelirmekken bir kün ola? 492. Onlar yine bir gün olur gelir mi acaba?
493. Ya da sevinç, ebediyyen yok mu oldu?

493. Ya da sevinç yoq oldımı ebediyen?
 494. Menim ańsız yaşığımın, esir oğlan,
 495. Aldaybile ediñ maña pek acınıp,
 496. İnsiz-tinsiz çeşit sahta oñşavların;
 497. Letafetli ihtiyac ve itaatle
 498. Qısmetiñni men de eglendirir edim;
 499. Geceleri asretlikte yanğan dostnıñ
 500. Tıñlıgını qorup şeñlendirir edim;
 501. İstemediñ... Söyle maña, ya kim eken
 502. Seniñ sevgen güzellerden-güzel yosmañ?
 503. Sevesiñmi? O da seni sevemeeken?..
 504. Artıq, çekken azaplarıñ maña ayan...
 505. Afu eyle sen de benim közyaşıma,
 506. Külip baqma accı elem ve qayğıma».
507. Susıp qaldı. Ğarip qıznıñ yaş köküsi
 508. Feryad em de közyaşlardan pek sıqla.
 509. Esin coyıp, sara onıñ tizlerini,
 510. Lebler titrey, aytıp olmay sözlerini,
 511. Boğazına dersin kelip taş tıqla.
 512. Bahtsız qızın tursatırken yavaş elnen,
 513. Esir oña mına böyle cevap berdi:
 514.«Ağlama. Baq, men de senday taliysizmen,
 515. Ve yürekiñ azapların tatıp kördim.
 516. Yoq, benim de sevgim qaldı qarşılıqsız
 517. Yañgız sevip, yañgız azap çektim men de
 518. Ve sönmektem artıq, tütep alev-otsız,
 519. Kimsesiz şu unutulğan boş vadiyde;
 520. Ölürim men, kömülirim bu çöllerde
 521. Tuvğan aziz saillerden uzaqlarda;
 522. Esir olğan süyeklerim üzerinde
 523. Totlanırlar ağır zıncır -tuzaqlar da...»
507. Susup kaldı. Ğarip kızın genç göğsü,
 508. Feryat ve gözyaşlarından pek sıkıldı.
 509. Şuurunu yitirip onun dizlerine sarılıyor,
 510. Dudakları titriyor, sözlerini söyleyemiyor.
 511. Zannedersin ki gelip boğazına taş sıkışmış.
 512. Bahtsız kızı yavaşça eliyle ayağa kaldırırken
 513. Esir ona işte böyle cevap verdi:
 514. “Ağlama; bak, ben de senin gibi talihsizim.
 515. Yüreğin çektiği azapları tadıp gördüm.
 516. Yok, benim de sevgim kaldı karşılıksız
 517. Ben de yalnız sevip, yalnız ısırap çektim.
 518. Ve sönmekteyim artık, tüterek ateşsiz, alevsiz.
 519. Kimsesiz, şu unutulmuş boş vadiyde;
 520. Ölürüm ben gömülürüm bu kırık yerde.
 521. Doğduğum aziz sahillerden uzakta,
 522. Esir olan kemiklerimin üzerinde
 523. Paslanırlar ağır zincir ve tuzaklar da.
524. Kök şemleri başladılar kölgelenip;
 525. Uzaqlarda aydın-seydam belgilenip
 526. Körünmekte appaq qarlı ülken dağlar;
 524. Gökyüzünün şemleri gölgelenmeye başladılar;
 525. Uzaqlarda aydınlık ve şeffaf bir şekilde belirip
 526. Görünüyor apak, karlı, büyük dağlar.
 527. Onlar, başları eğik, gözlerini yere dikip,

527. Başlar egik, közlerini yerge tikip,
528. Olar sessiz bir-birinden ayrıldılar.

528. Sessizce birbirinden ayrılırlar.

529. Şundan berli yüregini qayğı sarğan

529. O zamandan beri yüregini kaygı saran

530. Esir aul civarında kezip yüre.

530. Esir, avlu civarında gezer.

531. Keçip ketken gecelerden soñ ağarğan

531. Geçip giden gecelerden sonr ağaran

532. Al tañ ufuq betten yañı kün ketire;

532. Kızıl tan, ufuk çizgisinden yeni gün getiriyor.

533. Daa nice şöyle tunler keçip kete;

533. Daha nice böyle geceler geçip gider;

534. Bayğuş tutqun qurtuluşını ep arz ete.

534. Baykuş esir kurtuluşunu hep arz eder.

535. Milt etkende qaranlıqta dağ eçkisi,

535. Dağ keçisi karanlıkta meleyerek

536. Ya, sekirip, çapıp ötse yengil sayğaç,

536. Ya sekerek koşarak geçse hafiföküz sineği

537. -Eleslene, şatırdatıp zıncır sesin,

537. -Telaşlanıyor. zincir sesini şingırtdatarak.

538. Ve köz tike kelirmeken, dep, bir kazak

538. Ve göz dikeyor, geliyor mu acaba bir Kazak, diye.

539. Aullarnı yaqıp-yıqıp öç almağa,

539. Avluları yakıp yıkıp öç almaya,

540. Cesürlükten esir qulnı qurtarmağa.

540. Cesaretle esir köleyi kurtatmaya

541. Ses çiqara... amma etraf sukünette;

541. Ses çıkarıyor... Ama etraf sükunetttir,

542. Eşitle tek özenniñ şuvultısı,

542. Sadece nehirin şırlıtısı işitilmektedir.

543. Kiyik ayvan sezip birden adam sesin,

543. Yabanî hayvan sezerek birdenbire adam sesini

544. Çapıp kete zift qaranlıq sahra betke.

544. Zifiri karanlık sahraya doğru koşarak gelir.

545. Künlerden bir künü esir qulağına

545. Günlerden bir gün esirin kulağına,

546. Dağ içinde eşitildi bir arbiy ses: "yılqılarğa, yılqılarğa 546. Dağ içinde gerçek bir ses çalındı: "Atlara, atlara!"

547. Çapa er kes; egerlengen atlar kişney, qaynay, çapa, 547. Herkes koşturuyor; egerlenen atlar kişniyor, koşturuyor.

548. Börkler siya, qalqanları yılım-yılım,

548. Börkler siyah, kalkanları pırıl pırıl;

549. Bütün aul azır tura cenk açmağa,

549. Bütün avlu savaş başlatmaya hazır duruyor.

550. Ve uruşniñ vahşiy, kiyik nesilleri

550. Ve savaşın vahşi, yabanî nesilleri

551. Qır-yeñişten derya kibi avdarıla,

551. Kırdan, ovadan derya gibi toplanıyor,

552. Küban betke yürüş ete talamağa,

552. Küban'a doğru yürüyor talan etmeye,

553. Cebr, zulüm, zorbalıqnen harc almağa.

553. Cebir, zulüm ve zorbalıkla haraç almaya.

554. Avlu tındı; küneş qızdı köterilip,

554. Avlu sessizleşti, güneş yükselip ısındı.

555. Qaraltıda yuqlap yata bekçi itler.

555. Karanlıkta bekçi köpekleri uyuyup yatıyordu.

556. Çırılçırıl esmeri ten sabiyçikler

556. Çırılçırıl esmer tenli sabiler,

557. Oynaşalar öz erkine pek berilip.

557. Kendi güçlerine kapılarak oynuyorlar.

558. Ve olarnıñ dedeleri şeñ kerilip,

558. Onların dedeleri, neşeli bir şekilde gerilip

559. Oturalar çubuqların tarta-tarta.

559. Sigaralarını çeke çeke oturuyorlar.

560. Qartlar diñley yaş qızların yırлаğanın;

560. İhtiyarlar, genç kızların şarkılarını dinliyor;

561. Tanış yırmıñ ezgin-ezgin maqamları
562. Dedelerniñ yüreklerin pek yaşarta.

561. Huzurlu şarkının yanık makamları
562. Dedelerin yüreklerini pek gençleştiriyor.

ÇERKES TÜRKÜSİ

I.

1. Özende çapa qaynağan dalğa;
2. Dağlarğa titis qaranlıq qonğan,
3. Kazak boldurıp yuquğa dalğan,
4. Silâsı üzre başını qoyğan.
5. Yuqlama kazak gece vaqtında,
6. Çeçen dolana özen artında.

II

1. Kazak kelmekte qayıqta yaldap,
2. Örmesin çekip suvniñ tübünde.
3. İlle bir küni baladay aldap
4. Çeçen batırır suvğa seni de.
5. Yuvunma kazak, çille vaqtında,
6. Çeçen dolana özen artında.

III

1. Muqaddes özen yalılarında
2. Bol stanitsalar çeçeklenmekte;
3. Anda şeñlenip tepeler qoran,
4. Qaçıñız kızlar, çeçen kelmekte.
5. Qaçıñız evge fırsat bar eken,
6. Özen artında dolana çeçen.
7. Kızlar yırlay. Oturırken suv başında,
8. Rus oğlanı tek qaçmaqñı hayallana;
9. Amma ağır zıncırları yaman sıqa,
10. Qarşısında teren özen epkin aqa...
11. Şu arada dag ve çöller yuqlap qaldı,
12. Zulmet sardı qayaların uclarını,

ÇERKES TÜRKÜSÜ

I.

1. Nehirde coşup kaynayan dalga,
2. Dağlara kötü karanlık sinmiş.
3. Kazak yorularak uykuya dalmış,
4. Silahını başının üstüne koymuş.
5. Uyuma Kazak gece vaktinde,
6. Çeçen dolanıyor nehir arkasında.

II.

1. Kazak gelmekte kayıkta yüzerek,
2. Kamçısını çekip suyun dibinde.
3. Mutlaka bir gün çocuk gibi aldatıp
4. Çeçen batırır suya seni de.
5. Yıkanma Kazak, çille vaktinde,
6. Çeçen dolanıyor nehir arkasında.

III.

1. Mukaddes nehir kenarlarında
2. Büyük Kazak köyü²⁰⁶ çokça çiçeklenmekte;
3. Orada şenlenerek horon tepiyorlar,
4. Kaçın kızlar, Çeçen gelmekte.
5. Kaçın eve fırsat varken,
6. Nehir arkasında dolanıyor Çeçen.
7. Kızlar şarkı söylüyor, otururken su başında
8. Rus genci sadece kaçmayı hayal ediyor.
9. Ama ağır zıncirler fena sıkıyor;
10. Karşısında derin nehir şiddetli akıyor.
11. Bu sırada dağ ve kırlar uyuyup kaldı,
12. Kayaların uçlarını zulmet sardı.

²⁰⁶ Stanitsa: Büyük Kazak köyü Mustafayev, Büyük Rusça-Türkçe Sözlük, Multilingual Yabancı Dil Yayınları İstanbul, s.874

13. Auldaki aq damlarğa serpep aldı
14. TONUQ ay da aqçıl-zayıf nurlarını.
15. Suv boyunda çırım ala sığınlar da,
16. Qartallarını tına keçki sesi bile,
17. Uzaqlarda sada berip taş-dağlardan
18. Yıllıqlarını tapırdağan aksi kele.
19. Şu vaqıtta eşitildi adım sesi,
20. Peyda oldı qarşısında qız kölgesi,
21. Moñli-ğamlı ve kederli sönük közü –
22. Doğru onı qarşısına keldi özü.
23. Dülber lebler nasıldır bir söz araylar;
24. Közlerinde tolu asret yanıkları,
25. Qara dalğa kibi siya gür saçları
26. Köküsi, omuzına yayılğanlar.
27. Bir elinde yıl(T-yıl ete keskin pıçqı,
28. Diğesinde alıp kelgen çelik hancer;
29. Ve sanarsın bu şaylı qız şimdi tıpqı
30. Gizli cenkke, cesürlükke tuta sefer.
31. Baqar eken közün üzmeş yaş esirden,
32. «Bar, qaç,-dedi dağlar qızı bir kereden
33. İç bir yerde çerkes seni rastketirmez.
34. Davran; gece saatleri boş ketmesin;
35. Qaranlıqta izlerini kimse körmez,
36. Al hancerini, oğurlı yol qismet etsin».
37. Qaltırağan ellerinde pıçqı ile
38. Onı bağı ayağına qız egile:
39. İniltinen qattı demir pıçılğanda
40. Közlerinden duvul-duvul yaş töküle
41. Ve niayet parçalana zincir.«Artıq,
42. Sen azatsın, dey moñli qız baqıp oña
43. Qaç- dey amma, kendi asret baqışında
44. Muabbetniñ şiddetli, gür otı yana.
45. Azaplana. Esken küçlü yel şuvulday,
46. Qızını yengil yapıncasın çekip oynay.
47. «Ah, dostum!»-dep rus oğlanı çekti feryad,

13. Avludaki ak damlara serpti
14. Donuk ay da beyazımsı zayıf ışıklarını.
15. Su boyunda geyikler de vahşi hayvanlar da ,
16. Kartalların sesi bile kesilse bile,
17. Uzaklarda dağ taştan ses verip
18. At sürülerinin kişneme seslerinin yankısı geliyor.
19. O vakit işitildi adım sesi,
20. Peyda oldu qarşısında kızın gölgesi.
21. Sıkıntılı, dertli ve gamlı sönük gözü,
22. Doğru onun qarşısına geldi kendisi.
23. Güzel dudaklar bilmem nasıl bir söz arıyorlar.
24. Gözlerinde hasret yanıkları dolu,
25. Kara dalga gibi siyah gür saçları,
26. Göğsüne, omzuna yayılmışlar.
27. Bir elinde pırl pırl parıldıyor keskin bıçak,
28. Diğesinde alıp gelmiş çelik hançer.
29. Ve zannedersin ki bu kız şimdi tıpqı
30. Gizli bir savaşta, cesaretle sefere çıkıyor.
31. Gözünü genç esirden ayırmadan bakarken:
32. «Git, kaç!» dedi dağlar kızı bir kereden.
33. Çerkes hiçbir yerde seni bulamaz;
34. Davran, gece saatleri boş geçmesin.
35. Karanlıkta izlerini kimse görmez;
36. Al hançerimi, yolun açık olsun.
37. Titreyen ellerinde bıçak ile
38. Kız onun bağı ayağına eğiliyor;
39. İniltiyle sert demir kesildiğinde
40. Gözlerinden tomruk tomruk yaşlar dökülüyor.
41. Ve nihayet zincir parçalanıyor. «Artık,
42. Sen azatsın.» diyor dertli kız ona bakıp.
43. Kaçı diyor ama; kendi hasret çeken başında
44. Aşkının şiddetli ve gür ateşi yanıyor.
45. Acı çekiyor. Esen güçlü yel uğulduyor,
46. Kızın hafif örtü çekip oynuyor.
47. Ah dostum, diyerek feryat ediyor Rus genci.
48. «Ölene kadar, ben seninin, ben seninin.

48. Men seniñkim, men seniñkim ta ölgence. 49. Terk edeyim bu dehşetli yurdu heyhat,
 49. Terk eteyim bu deşetli yurtı, eyat, 50. Kaç benimle!...“Yok, yok Rus; her şey bitti!
 50. Qaç benimle!..»-«Yoq, yoq, orus, er şey bitti! 51. Hayatın zevki ve sefası geçip gitti.
 51. Ayat zevqı ve sefası ötip ketti; 52. Ben her şeyi anladım, sevinci de anladım.
 52. Men er şeyni bildim, bildim sevinçni de. 53. Onlar artık bir düş gibi gelip geçti.
 53. Olar artıq bir tüş kibi kelip keçti. 54. Olur mu ya? Başkasını seviyorsun sen!
 54. Olurmu ya? başkasını sevesiñ sen!.. 55. Git, bul onu; nazlandır ve mesut et.
 55. Bar, tap onu, nazlandır ve şeñ eglendir; 56. Daha niçin hasret çekip üzülüyorum ben?
 56. Daa neçün asret çekip muğayam men? 57. Elemime, kederime sebep nedir?
 57. Elemime, kederime sebep nedir?.. 58. Beni affet! Saadetli bir sevgi,
 58. Afu eyle! Seadetli mesud sevgi 59. Ömrübillah sadık yoldaş olsun sana.
 59. Ömrübillâ sadıq yoldaş olsun saña. 60. Beni affet! Unut benim dertlerimi;
 60. Afu eyle -unut benim dertlerimni, 61. Ver elini, sonsuzluğu uzat bana.”
 61. Ber eliñni... soñğulıqqa uzat maña». 62. Ellerini kıza doğru uzatarak
 62. Uzataraq qızğa taba ellerini, 63. Yeniden doğan yüreğini dallandırdı.
 63. Qayta doğğan yüregini dallandırdı, 64. Ayrılığın son, tatlı öpüşleri
 64. Ayrıdıqñıñ soñki, tatlı öpüşleri 65. İki kalbin aşkını canlandırdı.
 65. Eki qalpñıñ muabbetin canlandırdı. 66. Onlar, el ele tutuşup yürekleri kaygılanarak
 66. Qol tutuşıp, yürekleri tasalanıp, 67. Nehrin sessiz kıyısına geldiler.
 67. Keldi olar özenniñ tınc yalısına - 68. İşte delikanlı artık derin suya dalıp
 68. Ana, yigit artıq teren suvğa dalıp 69. Yüzmekte köpüklenen dalgasında.
 69. Yaldamaqta köpüklengen dalğasında; 70. Delikanlı, karşıdaki sahile yüzüdü,
 70. Qarşıdaki yalı betke yaldap ketti, 71. elleriyle kayalara tırmanmakta.
 71. Ellerinen qayalarğa tırmaşmaqta... 72. Ve o anda işitildi bir inilti,
 72. Ve şu ande eşitildi bir inilti, 73. İşitildi acı bir ses uzak taraftan...
 73. Eşitildi accı bir ses uzaq yaqtan... 74. Vahşi hayvanlar sahil üzerine ayak basıp oradan
 74. Kiyik yalı üzre ayaq basıp, andan 75. Arkaya baktı: Tan attığında işaret verip
 75. Baqtı artqa: belgi berip atqan tañda 76. Köpüklenen dalgalarının içerisinde
 76. Köpüklengen dalğalarınñ içersinde 77. Kayalar, taşlar beyaz olup görünmekte.
 77. Qaya, taşlar beyaz olup körünmekte; 78. Artık sadece orada Çerkes kızı yoktu;
 78. Tek yoq edi çerkes qızı artıq anda, 79. Kız, uçurumda da sahilde de yoktu.
 79. Yoq edi o ne uçurım, ne yalıda... 80. Her şey cansız... Ama hafif esen rüzgârın
 80. Er şey cansız... faqat talğın esken yelniñ 81. İşitiliyor sahillerde hafif sesi.
 81. Eşitile saillerde yengil sesi. 82. Ay ışığında şırıldayıp sivrilerek
 82. Ay nurında, şapırılıp-üyürilip, 83. Kayboluyor köpüklü su dairesi.
 83. Ğayıp ola köpüklü suv dairesi.

84. Er şey ayan. Artıq esir soñki kere
 85. Sağlıqlaşıp qarşı betke baqıp aldı:
 86. Bom-boş tura aul, qora, tarla, dere,
 87. Esirlikte bulunuvı artta qaldı.
 88. Artta qaldı, yürgende o zincir süyrep,
 89. Talmatüşte esirge yal bergen çoqraq.
 90. Çerkeslerniñ erkin uçqan yırın diñlep,
 91. Kün keçirgen şefqatsız şu dağlı topraq.

MUQADDEME

1. Hayal dostu olmuş muza, şay er sefer
2. Asiyaniñ sınırına uça edi,
3. Ve özüne örmek için bir gülçember
4. Kavkaz çeçeklerin üzip quça edi.
5. Cenkte ösip yetişken şu nesilleri
6. Cazibenen onı esir ala edi,
7. Ve qarşımda yañı kiyim, ziynetlerin
8. Kiygen peri birden peyda ola edi;
9. Em de bom-boş aullarnıñ çevresinde
10. Yañgız özü dolana ve kezip yüre,
11. Anda, qaya, dağ-taşların içersinde
12. Yetim kızlar türküsini diñlep yüre;
13. Seve edi cenkâver köy menzillerin,
14. Cesür kazakların arbiy yürüşlerin,
15. Yılkıların şamatalı kişnevlerin,
16. Sakinlikte qalğan türbe, mezarların.
17. İkâyeler, türkülerniñ ilâiysi
18. Hatireler ile tolıp taşqan, deyler,
19. O, şefqatsız ve amansız şu Kavkazniñ
20. Qıssaların belki bugün tekrar söyler;
21. Söyler uzaq memleketler kıssasını,
22. Mstislavniñ ta qadimiy uruşında
23. Satqınlıqlar ve rusların yeñilüvin
24. İntiqamcı gürcü kızlar quçağında;
25. Men yırlarım şanlı anler olğanını;

84. Her şey görülmekte. Artık esir son defa
 85. Vedalaşıp qarşı tarafa baktı.
 86. Bomboş duruyor avlu, hisar, tarla, dere;
 87. Esirlikte bulunması geride kaldı.
 88. Geride kaldı, o zincir sürüyüp gezmesi,
 89. Tam öğlen vaktinde esire (huzur) veren kaynak.
 90. Çerkeslerin hür bir şekilde uçan şarkıyı dinleyip
 91. Gün geçirdiği şefkatsız bu dağlı, toprak.

MUKADDİME

1. Hayal dostu olmuş, işte öyle her sefer,
2. Asya'nın sınırına uçuyordu.
3. Ve kendine gülçember (yemeni) örmek için
4. Kafkas çiçekleini koparıp kucaklıyordu.
5. Cenkte büyüüp yetişen bu nesilleri
6. Cazibeyle onu esir alıyordu.
7. Ve karşımda yeni giyimli, ziynetlerini
8. Takmış peri birden peyda oluyordu.
9. Hem de bomboş avluların çevresinde
10. Yalnız kendisi dolanıyor ve geziniyor.
11. Orada kaya, dağ taşların içinde
12. Yetim kızların türküsünü dinliyor.
13. Seviyordu cengâver köy menzillerini,
14. Cesur Kazakların askervari yürüyüşlerini,
15. Yılkıların gürültülü kişnemelerini,
16. Sessizlikte kalan türbe ve mezarlarını.
17. Hikâyelerin, türkülerin ilâhisi,
18. Hatıralar ile dolup taşmış, diyorlar.
19. O, şefkatsız ve acımasız şu Kafkas'ın
20. Kıssalarını belki bugün tekrar söyler.
21. Söyler uzak memleketlerin kıssasını,
22. ta kadimî vuruşunda (savaşında),
23. Satılmalar ve Rusların yenilişini.
24. İntikamcı Gürcü kızların kucağında
25. Ben anlatırım, şanlı anların olduğunu

26. İddetlenip isyancı şu Kavkaz üzre
 27. Qanlı cenkniñ qoqusını sezip, bizim
 28. Eki başlı qartal qanat yayğañşı;
 29. Çal Terekniñ boylarında ilki kere
 30. Büyük cenkler güdürdisi eşitildi;
 31. Ve rusların davulları seslenerek,
 32. Qattı cenkte uruşlarğa belsenerek
 33. Coşqun qanlı Sitsianov yetip keldi;
 34. Kötlârevskiy , Kavkaz için bir felâket!
 35. Qayda kelseñ deşetli bir yıldırımday
 36. Ketirdiñ sen qara ölüm ve felâket,
 37. Qırdıñ, yaqtıñ ve yoq ettiñ nesillerni...
 38. İntiqamlı qılıçını biraqtıñ sen,
 39. At oynatıp olamaysıñ artıq cenkte;
 40. Bezginlikte, sezmeñ namus yaraların,
 41. Aşap-içip yatasıñ sen tınç eviñde
 42. Şahane ve şeñ-şatırlı keyfke tolıp...
 43. Amma baq sen-Şarq çekmekte fiğan-feryad
 44. Kene qarlı başını eg, kele bir zat,
 45. Eg başını, Kavkaz: saña kele Ermolov.
 46. Tındı cenkniñ şiddetli gür şamatası,
 47. Er şey tabiy oldı rusniñ qılıçına.
 48. Ey, Kavkazniñ kibbar, mağrur oğulları,
 49. Can berdiñiz şu amansız cenklerde siz;
 50. Amma sizi qurtarmadı ne bizim qan,
 51. Ne de meftun etici şu qaviy qalqan,
 52. Ne de yuce dağlar, uçqan cüyriğiz,
 53. Kurtarmadı ne de vahşiy gür sevgiñiz!
 54. Batuhanniñ qavmi kibi bir kün ola
 55. Kavkaz satar geçmişteki ecdadını,
 56. Unutaraq toymaq bilmez cenk dadını
 57. Bıraqr oq-yaylarını bir kün ola...
 58. Yuva qurıp siz yaşağan şu dereler
 59. Artıq titis olmaz kelgen yolcularğa;
 60. Çekken idam-azabını olarğa
 61. Masal kibi söyler qara rivayetler
- 26.Hiddetlenerek isyancı şu Kafkas üzerine
 27.Kanlı cenkin koksunu sezerek, bizim
 28.İki başlı kartalın kanat açısı,
 29.Çal Teterk'in boylarında ilk defa
 30.Büyük cenklerin gürültüsü işitildi.
 31.Ve Rusların davulları ses çıkararak
 32.Sert cenkte dövüşleregayret ederek
 33.Coşkun kanlı Sitsianov yetişip geldi.
 34.Kötlârevskiy, Kafkaslar için büyük bir felaket!
 35.Sen nereye gidersen korkunç bir yıldırım gibi
 36.Kara ölüm ve felaket getirdin.
 37.Kırdım, yaktın ve yok ettin nesilleri...
 38.İntikamlı kılıcını bıraktın sen,
 39.Artık at oynatamıyorsun cenkte.
 40.Bezginlikte namus yaralarını sezmeden,
 41.Yiyip içip yatıyorsun sen rahat evinde,
 42. Şahane ve neşeli keyif içinde
 43.Ama bak sen, Şark feryat fiğan etmekte!
 44.Yine bembeyaz başını eğ, bir adam geliyor;
 45.Eğ başını Kafkas, sana geliyor Ermolov.
 46.Kesildi cenkin şiddetli gürültüsü,
 47.Her şey tâbî oldu Rus'un kılıcına.
 48.Ey Kafkas'ın kibirli, mağrur oğulları,
 49.Can verdiniz şu acımasız cenklerde siz.
 50.Ama sizi kurtaramadı bizim kanımız,
 51.Meftun edici şu sağlam kalkanımız.
 52.Yüce dağlar da, uçan yarış atınız da;
 53.Kurtaramadı, vahşi büyük sevginiz!
 54.Batuhan'ın kavmi gibi bir gün olur
 55.Kafkas satar geçmişteki ecdadını.
 56.Unutarak doymak bilmediği cenkin tadını,
 57.Bir gün bırakır ok ve yayını.
 58.Yuva kurup yaşadığınız şu dereler,
 59.Artık kötü olmaz yolculara.
 60.Çektiğiniz idam acınızı onlara
 61.Masal gibi söyler kara rivayetler.

ELLERİNİ DİNLE**Ş İ İ R L E R****VATAN VE ŞİİRİYET (1)**

1. *Vatan ve şiiiriyet -ana ve evlât,*
2. *Vatan ve şiiiriyet -gonce ve bülbül.*
3. *Vatansız şiiiriyet -ögey em de yat,*
4. *Vatansız şiiiriyet -açmay solğan gül.*
5. *Vatan ve şiiiriyet -egiz ve qandaş,*
6. *Vatan ve şiiiriyet -tez em de yürek.*
7. *Vatansız şiiiriyet -yolda yatqan-taş,*
8. *O kimgе kerek?!*

BEYAZ TABAQ (2)

1. *Sen benimçün degilsin beyaz tabaq,*
2. *Sen benimçün -sehrli cenk meydanı!*
3. *Şu meydandan çıkarken er kün saba,*
4. *Kene qaytıp kirmege istey canım.*
5. *Sen benimçün -bugünkü raatsız alem:*
6. *Sen qarşımda bulunsañ, tınçlıgım yoq.*
7. *Sevinç, qaygı, asretlik, dert ve elem*
8. *Epsi saña saplana olup bir oq,*
9. *Ömürimde seni çoq qaraladım,*
10. *Ne aradım men sende ve ne taptım?..*
11. *Çekişüvden gıayrı şey bulamadım,*
12. *Azmi kere qarşıñda taşday qattım?*
13. *Azmi kere yumarlap attım seni?*
14. *Azmi kere taşladım yanğan otqa?*
15. *Meydanında cenkleşip, istegenim*
16. *Azmi olup çıkmadı damsız botqa?*

YELLERİNİ DİNLE**Ş İ İ R L E R****VATAN VE ŞİİRİYET**

1. Vatan ve şiiiriyet, ana ve evlâttır.
2. Vatan ve şiiiriyet, gonca ve bülbüldür.
3. Vatansız şiiiriyet , üvey ve yabancıdır.
4. Vatansız şiiiriyet, açmadan solan güldür.
5. Vatan ve şiiiriyet, ikiz ve kan kardeşiir.
6. Vatan ve şiiiriyet, cesaret ve yürektir.
7. Vatansız şiiiriyet, yolda yatan taştır.
8. O kime kerek?!

BEYAZ KAĞIT

1. Sen benim için beyaz bir sayfa değilsin.
2. Sen benim için sihirli cenk meydanısın.
3. Bu meydandan her gün sabah akşai çıkarken,
4. Yine dönüp gelmek istiyor canım.
5. Sen benim için bugünkü huzursuz âlemsin.
6. Sen karşımda bulunursan huzurum yok.
7. Sevinç, kaygı, hasretlik, dert ve elem,
8. Hepsi birer ok olup sana saplanır.
9. Hayatımda seni çok (kötüledim);
10. Ne aradım ben sende ve ne buldum.
11. Çekişmeden başka bir şey bulamadım,
12. Az mı karşımda taş gibi katı kesildim.
13. Kaç kere yuvarlayıp attım seni?
14. Kaç kere bıraktım yanan ateşe?
15. Meydanında savaşarak, istediğim gibi
16. Kaç kere çıkmadı tatsız botka²⁰⁷?

²⁰⁷ Botka: süt ve pirinçle yapılan koyu kıvamlı yiyecek.

17. *Vatan için cenkleşken askerdayın*
18. *Ümütüm bar olmağa bir kün galip.*
19. *Ümütime yetmeyip olsam ğayıp,*
20. *-Şu meydanda,- desinler,- öldi ğarip*

21. *Beyaz tabaq, kene sen qarşımdasıñ!*
22. *Ömürimniñ yañı bir saifesi*
23. *Açılacaq yolumniñ başındasıñ,*
24. *Ve eşitem acayıp küreş sesin...*

ÇIQ TAMÇILARI (3)

1. *Senin yelniñ talğın, hafif nefesi*
2. *Erte tañda teprendirdi güllerni.*
3. *Çıq tübünde olarnıñ er ğoncesi;*
4. *Taze nefes uyatmaqta çöllerni.*
5. *Çıqlı güller -yañı künge cavçılar,*
6. *Tañ şavlesi-olarnıñ ilk sözleri.*
7. *Yapraqlarnıñ üstündeki tamçılar*
8. *Aqsız qurban ketkenlerniñ köz-yaşı.*

SABİR TÜBÜ (4)

1. *«Sabır tübü sarı altın»,*
2. *«Susıp turmaq -altındır»*
3. *Dep bizlerge ögüt bergen*
4. *Ata-baba halqımdır.*
5. *Ey atalar, endi çoqtan*
6. *Mazıy olup qaldıñız,*
7. *Amma qaysı bir ayattan*
8. *Bu sözlerni aldıñız?*
9. *İtaatlı olmaq sizge*
10. *Ömür boyu ne berdi?*
11. *Söyleñ, angi biriñizge*
12. *Sabır baht ketirdi?*

17. *Vatan için savaşan asker gibi,*
18. *Bir gün galip geleceğime ümidim var.*
19. *Ümidime erişmeden kaybolursam,*
20. *Şu meydanda öldü garip, desinler.*

21. *Beyaz sayfa, yine sen karşımdasın!*
22. *Ömrümün yeni bir sayfasısın,*
23. *Açılacak yolumun başındasın.*
24. *Ve işitiyorum muhteşem güreş sesini.*

ÇİY TAMLALARI

1. *Senin rüzgârının yavaş ve hafif nefesi,*
2. *Sabah tan vaktinde canlandırdı gülleri.*
3. *Çiy dibinde onların her goncası,*
4. *Taze nefes uyandırmakta kırları.*
5. *Çiy damlalı güller yeni güne dünür başı*
6. *Tan ışığı, onların ilk sözleridir.*
7. *Yaprakların üstündeki damlalar,*
8. *Haksızlığa kurban gidenlerin gözyaşığıdır.*

SABİR TÜBÜ

1. *Sabrın sonu sarı altındır,*
2. *Susup durmak altındır,*
3. *Diyerek bizlere ögüt veren*
4. *Ata babalarımızdır.*
5. *Ey atalar, şimdi çoktan*
6. *Mazi olup kaldınız.*
7. *Ama hangi hayattan*
8. *Bu sözleri aldınız?*
9. *İtaatkâr olmak size*
10. *Ömür boyu ne getirdi.*
11. *Söyleyin, hangi birinize*
12. *Sabır baht getirdi.*

13. *Başıñızğa nagaykalar*
14. *Urulğanda sustıñız.*
15. *Seydametke darağaçlar*
16. *Qurulğanda sustıñız*
17. *Belki iç de olmağandır*
18. *Sabırlı halq sendayın.*
19. *Birevlerge şu sabırñ*
20. *Oldı altın menbayı,*
21. *Aytılmağan sözüñ qaldı*
22. *Atılmağan oq kibi.*
23. *Nice zaman yaşap keldiñ*
24. *Bar olsañ da yoq kibi.*
25. *Sabır ile yaşasañ da*
26. *Qalsañ bile onen sağ,*
27. *Ahrı-soñu sabır tübü*
28. *Oldı sanki yanardağ.*
29. *Yanardağ ki, patlavından*
30. *Yandı sabır temeli:*
31. *Yañı Ömür atlavından*
32. *Aldıñ ayat emelin!*
33. *Ketti zaman, keldi zaman,*
34. *Ayatıñ da deñiştı.*
35. *Qaç ölümden qaldıñ aman,*
36. *Keçtiñ nice eñiştın.*
37. *Boranlarğa rastkelgende*
38. *Sabır ettiñ çıdamnen.*
39. *Ğururlanam yaşaviña*
40. *Sabır bergen ğıdañnen.*
13. Başınıza kamçılar
14. Vurulurken sustunuz.
15. Seydahmet'e darağaçları
16. Kurulduğunda sustunuz.
17. Belki de hiç var olmamıştır.
18. Senin gibi sabırlı halk.
19. Birilerine bu sabrın
20. Altın membaı oldu.
21. Söylenmemiş sözün kaldı,
22. Atılmamış ok gibi kaldı.
23. Ne kadar zamandır yasayıp geldin,
24. Var olsan da yok gibi.
25. Sabır ile yaşasan da,
26. Kalsan bile onunla sağ;
27. Eninde sonunda sabrın sonu
28. Oldu sanki yanardağ.
29. Yanardağ ki, patlamasından
30. Yandı sabrın temeli.
31. Yani hayat atlamasından (değişiminden)
32. Aldın hayat emelini.
33. Gel zaman git zaman,
34. Hayatın da değıştı.
35. Kaç ölümden döndün sağ,
36. Geçtin nice iniştın.
37. Fırtanalara rastladığında
38. Metanetle sabrettin.
39. Gururlanıyorum yaşayışımla
40. Sabır veren gıdalarımınla.

41. *Ey, sen halkım, sadıq qaldıñ*

42. *Atalarınıñ sözüne*

43. *Saňa baqsam, altın olıp*

44. *Körünesiñ közüme.*

1986-1987 s.

ZAMANĖA (5)

1. *Bağışla kederli satırlarımı,*

2. *Bağışla, aynurlı tenqidçim, zaman.*

3. *Saňa dep tizmedim «yat» yırlarımı,*

4. *Menimçün olsañ da kimerde yaman.*

5. *«Zamanğa yat», deyley kimer yırımı,*

6. *«Zamanğa uymay», dep tapalar mana.*

7. *Ey, zaman, gizlemem senden sırrımı;*

8. *Meni sen doğurdıñ, sen maña -ana...,*

9. *Anağa yamanlıq etermi evlât?*

10. *Kendi doğurmuşın yüzün taptarmı?*

11. *Bügün anasına baqsa olıp yat,*

12. *Yarın onuñ için aq tañ atarmı?*

13. *Ebet, tegiz olmay insan ömüri,*

14. *Eniş-yoquşlardan keçmek qanundur.*

15. *Amma adamlar bar -alçaq bir sürü,*

16. *Olarçün zaman tek bügünki kündir.*

17. *Zaman, qabul eyle qalb yırlarımı,*

18. *Idırınıp, seniñnen adımım atam.*

19. *Yoq, yoq! Saňa degil, «yat» yırlarımı*

20. *Saňa yat adamlar için yaratam.*

ANA QIYMETİ (6)

1. *Dünyada er şeyniñ kıymeti ola.*

2. *Ana kıymetiniñ yoqtır ölçüsi.*

3. *Ayatniñ kaç çeşit ziyneti ola,*

4. *Ebediy qalğan şey tek ana tüsü.*

41. *Ey halkım, sadık kaldın*

42. *Atalarının sözüne;*

43. *Sana baktığımda altın olarak*

44. *Görünüyorsun gözüme.*

ZAMANA

1. *Bağışla kederli satırlarımı,*

2. *Bağışla, ay nurlu tenkitçim zaman.*

3. *Sana “yabancı” diye sıralamadım şarkılarımı.*

4. *Benim için olsan da bazen yaman.*

5. *“Zamana yabancı” diyorlar bazı şarkılarımı,*

6. *“Zamana uymuyor” diyerek mâna buluyorlar.*

7. *Ey zaman, gizlemem senden sırrımı;*

8. *Beni sen doğurdun, sen bana anasın.*

9. *Anneye fenalık yapar mı evlat?*

10. *Kendi doğurduğun yüzünü çiğnetir mi?*

11. *Bügün anasına yabancı olarak baksa,*

12. *Yarın onun için ak tañ atar mı?*

13. *Evet, pürüzsüz olmuyor insan ömrü,*

14. *İniş çıkışlardan geçmek kanundur..*

15. *Ama insanlar var alçak bir sürü gibidir,*

16. *Onlar için zaman sadece bugünkü gündür.*

17. *Zaman, kabul eyle kalpten şarkılarımı,*

18. *Çabalayarak, seninle adımımı atıyorum.*

19. *Hayır, hayır! “Yabancı” şarkılarım sana değil,*

20. *Sana yabancı insanlar için yazıyorum.*

ANA KIYMETİ

1. *Dünyada her şeyin bir kıymeti vardır,*

2. *Ana kıymetinin yoktur ölçüsü.*

3. *Hayatın kaç türlü ziyneti (süsü) vardır,*

4. *Ebedî kalan tek şey ana rengidir.*

5. *Analar bizlerge taqdir bahşışı,*
6. *Bir kere berile böyle- mukâfat,*
7. *Evlâtlar, aqlañız Ana alğışın,*
8. *Ğaflet belâsına oğramañ, ey-at!*

9. *Yer şarı aylana, doğa al küneş,*
10. *Başımız üstüne töküle nurlar.*
11. *Ömrümüz yolunda bizge daim eş.*
12. *Analar bar eken, demek, ayat bar.*

13. *Ayatta bar eken şefqat, meramet,*
14. *Ayatta bar eken sevgi-muabbet,*
15. *Ayatta bar eken işanç, namus-ar,*
16. *Episi, episi sizden, Analar!*

17. *Ey, sen silâlardan titregen alem*
18. *Tınç ayat oğrunda yañı yol başla,*
19. *Analar çekmesin eziyet-elem,*
20. *Oların başına gül-çeçek taşla!*

1987. s.

HATIRA KÜNÜ (7)

1. *Taqdiriñde nice facia oldı.*
2. *Nice horluqlarğa dayandıñ, halqım.*
3. *Sabır çanağın da rıqma-rıq toldı,*
4. *Qaç kere öldiñ ve sağ- qaldın halqım*
5. *Yoq men kötermeyim fiğan; köklerge*
6. *Tek benim halqıma belâ; keldi, dep.*
7. *Secde etem bugün şu ana-Yerge -*
8. *Şu ana-topraqqa tizimni tirep.*
9. *Büyük bir qabrıstan olup körüne*
10. *Keçken otuzıncı-qırqıncı yıllar-*
11. *Nice halq ve millet oña sürüne,*
12. *Aqsız ölülerge toldı bu yollar...*

5. Analar bize Allah'ın bir lütfudur,
6. Bir kere verilir böyle mükafat.
7. Evlâtlar, ana övgüsünü hak edin;
8. Gaflet belasına uğramayın, heyhat!
9. Dünya dönüyor, kızıl güneş doğuyor,
10. Başımızın üstüne nurlar yağıyor.
11. Ömrümüzün yolunda bize daima eş olarak
12. Analar varsa, hayat da vardır demek.
13. Hayatta varmış, şefkat ve merhamet.
14. Hayatta varmış, sevgi ve aşk.
15. Hayatta varmış, inanç ve namus.
16. Hepsi, hepsi sizdendir analar.
17. Ey sen silahlardan titreyen âlem,
18. Huzurlu hayat uğruna yeni yola başla,
19. Analar çekmesin eziyet ve elem;
20. Onların başına gül ve çiçek yağdır.

HATIRA GÜNÜ

1. Kaderinde ne kadar çok facia oldu;
2. Ne kadar çok horluğa dayandın, halkım.
3. Sabır çanağın hıncahınç doldu;
4. Kaç kere öldün ve kaç kere sağ kaldın, halkım.
5. Hayır, ben yükseltmeyeyim figanımı göklere;
6. Sadece benim halkıma belâ geldi, diyerek.
7. Secde ediyorum bugün şu ana yere,
8. Şu ana toprağa dizlerimi değdirerek.
9. Büyük bir kabristan olarak görünüyor
10. Geçen otuzlu, kırklı yıllar.
11. Kaç millet ona (onun için) sürünüyor,
12. Haksız ölülerle doldu bu yollar.

13. Aklımda öğütler berirdi anam:

14. «Evlâdım, şeitke qulvalla oqu».

15. Bugün millioilarnı yanıqnen aña...

16. Tenime sançıla aqsızlıq oqu.

17. Bugün şu muqaddes Hatıra Kününde

18. İç tilim aylânmay qulvallağa.

19. Bağışla, anayım, qabriñ üstünde

20. Lânetler oquyım Daiy-Allağa.

21. Üstünde otağın bir oba toprak,

22. Añdıra anayım, Ural dağları.

23. Canlana qarşımda yaqın ve iraq-

24. Orta Asyanıñ titis çağları.

25. Nice ulkelerde moñrayıp tura

26. Baş taşı olmağan adsız qabirler.

27. Olarnıñ qısmeti miyime ura -

28. Olarnı kimler ve nasıl tabirler?

29. Biz cenk qurbanların hatırlay edik:

30. -Yigirmi million can feda oldı», dep. –

31. «Bizçün qurban olğan batırlar edi

32. -Vatan borcu şöyle eda oldı», dep.

33. Bugün-Hatıra Künü baş egerek, men

34. Añam o yigirmi million qurbanni.

35. Ve halklar babasınıñ qanlı elinen

36. Yoq etilgen er bir günahsız canı.

37. Bugün men HATIRA UQUQI ile

38. Añmaqtam sağ qalğan qurbanlarını da.

39. Qalbimde yaşay tek bir arzı-tilek:

40. Keçmiş silinmesin İNSAN yadından!

13. Aklımda, öğütler verirdi anam:

14. “Evlâdım şehide kulhüvallah oku.”

15. Bugün milyonları acılarla anıyor...

16. Tenime batıyor haksızlık oku.

17. Bugün bu mukaddes Hatıra gününde,

18. dilim kulhüvallahı hiç dönmüyor.

19. Bağışla anacığım, kabrinin üstünde

20. Lanetler okuyorum Allah’a.

21. Üstünde otlar çıkmış bir tümsek toprak,

22. Andırıyor anacığım Ural dağlarını.

23. Canlanıyor karşımda yakın ve uzak

24. Orta Asya’nın kötü çağları.

25. Nice ülkede mahzunlaşıyor

26. Başında taşı olmayan adsız kabirler.

27. Onların kısmeti, beynime (aklıma) geliyor,

28. Onları kimler ve nasıl tabirlerler?

29. Biz, cenk kurbanlarını hatırlıyorduk.

30. Yirmi milyon can feda oldu, diye.

31. Bizim için, kurban olan yiğitler vardı.

32. Vatan borcu böyle eda oldu, diye.

33. Bugün Hatıra Günü, baş egerek ben

34. Anıyorum o yirmi milyon kurbanı.

35. Ve halkların babasının kanlı eliyle

36. Yok edilmiş her bir günahsız canı.

37. Bugün ben Hatıra Hukuku ile

38. Sağ kalan kurbanları da anıyorum.

39. Kalbimde sadece bir arzu yaşıyor:

40. Geçmiş silinmesin insan hatırından.

QALEMNEN DERTLEŞÜV (8)

1. Aydı, yetti, qalemim, tınç turğaniñ
2. Kene evelkisiday dertdeşim ol.
3. Duyasıñmı damarnıñ sıq urğaniñ?
4. Demek, kene açıldı zemetli yol,
5. Ah, kaç kere ant ettim yazmayım dep
6. Kimge kerek kâğıtta qalğan -yırlar
7. Yazsam qulaq asmaylar, yazmasam deñe,
8. Bu şair de tındı, dep yürgenler bar.
9. Eki biñ nüsha basılğan kitabımnı
10. Haberim yoq, kaç adam oquy eken.
11. Özü degil, attı ki cilt-qapını.
12. Yoqtır yahşı ve ne de yaman degen
13. Seyirciler yırçığa elçirpmasa.
14. Qaydan bilsin sesiniñ yarağanın??
15. Ya kıyamet qoparıp sızğırmasa,
16. Qaydan bilsin nafile yırlağanın?
17. Yoqsa bizde bittimi tenqidçılar?
18. Bar olsalar niçün şay tınç qaldılar?
19. Ne olacaq alımız, ketse böyle?
20. (Nafile olsa feryadım, afu eyle...)
21. Şuret için men seni ey, qalemim,
22. İç bir vaqıt elime alğanım yoq.
23. Seniñ ile keçirgen gecem-künüm
24. Senden kelgen aqqa da qalğanı yoq.
25. Yoq, men inkâr etmeyim yırlarımnu
26. Olar maña episi can evlâttır.
27. Lâkin qaydan bileyim men olarnıñ
28. Qaysı biri sadıqtır, qaysı yattır.

KALEMİMLE DERTLEŞME

1. Hadi, yeter kalemim sessiz durduğun;
2. Yine eskisi gibi dertteşim(dert ortağım) ol.
3. Damarın sık sık attığımı duyuyor musun?
4. Demek yine açıldı zahmetli yol.
5. Ah kaç kere ant ettim yazmayayım, diyerek.
6. Kime gerekli kâğıtta kalan şarkılar.
7. Yazsam kulak asmıyorlar, yazmasam deniyor
8. Bu şair de sustu, diyerek yaşayanlar var.
9. İki bin nüsha basılan kitabımı
10. Kaç kişi okuyor, haberim yok (bilmiyorum).
11. Kendini değil, hatta cildini, kabını
12. Yoktur iyidir, kötüdür diyen.
13. Seyirciler şarkıcıları alkışlamasa,
14. Nereden bilsin sesinin iyi olduğunu?
15. Ya da kıyamet koparıp ıslık çalmasa
16. Nereden bilsin boşa şarkı söylediğini?
17. Yoksa bizde bitti mi tenkitçiler?
18. Var olsalar niçin böyle sessiz kaldılar?
19. Ne olacak hâlimiz, böyle giderse?
20. Boşaysa feryadım, affet...
21. Ey kalemim ben hiçbir zaman
22. Şöhret için seni elime almadım.
23. Seninle geçirdiğim gecem gündüzüm,
24. Senden gelen hak kalmadı.
25. Hayır, ben inkâr etmiyorum şarkılarımı;
26. Onların hepsi bana can evlattır.
27. Lâkin ben onların hangisi sadıktır,
28. Hangisi yabancısıdır, nereden bileyim?

29. *Şay olsa da men seni terk etalmam,*
 30. *İçkilikten ayınmaz pyansaday...*
 31. *Bu elemli demlerni unutalmam,*
 32. *Öz kıymetin bilmegen bir insanday.*

33. *Kel, qalemim, dertdeşim, ol sen kene*
 34. *-Sevin eger sevinsem, yan -men yansam.*
 35. *Senden başka kimim bar? İşte, men de .*
 36. *Öz başına yırlağan bir pyansam.*

**ŞEMİ-ZADENİÑ QABİRİ YANINDA
DOĞAN ŞİİR (9)**

1. *Çivildeşmeñ, quşçıqlar?*
 2. *Yüregimni tilesiz,*
 3. *Uzaq yoldan keldim men,*
 4. *Bir tınış yal alayım*
 5. *Mında kimniñ yatqanın*
 6. *Sizler qaydan bilesiz?*
 7. *Ya bilseñiz, aytıñız,*
 8. *Men de quşçıq olayım.*
9. *Uçar edim avelep*
 10. *Şu mavi kök tübünde,*
 11. *Mında yatqan kedaynıq*
 12. *Temiz ruhun şad etip.*
 13. *Yañızlığın bildirmey*
 14. *Onıñ böyle küñünde,*
 15. *Öz halqına qaldırgan*
 16. *Yırlarını yad etip.*
17. *Ağızımnen suv taşıp*
 18. *Ketirirdim Salğırdan?*
 19. *Qabiriniñ üstünde*
 20. *Taze çeçek össin dep.*
 21. *Ten sıcağın berirdim*
 22. *Şu küçüçük bağırmıdan*
 23. *Toprağına suvuq yel*
 24. *Toqunmayıp ötsin dep.*

29. *Öyle olsa bile ben seni terk edemem*
 30. *Tıpkı içkiden ayrılamayan ayyaşlar gibi.*
 31. *Bu elemli demleri (anları) unutamam.*
 32. *Kendi kıymetini bilmeyen bir insan gibi,*
33. *Gel kalemim, dertdeşim ol yine sen.*
 34. *Sevin eğer sevinirsem; yan, eğer ben yanarsam.*
 35. *Senden başka kimim var? İşte ben de*
 36. *Kendi başına söylenen bir ayyaşım.*

**ŞEMİZADE'NİN KABRİ YANINDA
DOĞAN ŞİİR.**

1. *Cıvıldaşmayın, kuşçuklar;*
 2. *Yüreğimi parçalıyorsunuz.*
 3. *Uzak yoldan geldim ben,*
 4. *Bir nefes dinleneyim.*
 5. *Burada kimin yattığını*
 6. *Siz nereden bileceksiniz?*
 7. *Eğer biliyorsanız söyleyin,*
 8. *Ben de kuş olayım.*
9. *Havalanıp uçardım,*
 10. *Şu mavi göğün içlerine.*
 11. *Burada yatan âşığın (ozanın)*
 12. *Temiz ruhunu şad ederek.*
 13. *Yalnızlığını hissettirmeden*
 14. *Onun böyle bir gününde*
 15. *Kendi halkına bıraktığı*
 16. *Eserleri yad ederek.*
17. *Ağzımla su taşıyıp*
 18. *Salgır'dan getirirdim.*
 19. *Kabrinin üstünde*
 20. *Taze çiçekler büyüsün diye,*
 21. *Vücudumun sıcaklığını verirdim.*
 22. *Şu küçüçük bağırmıdan*
 23. *Toprağına soğuk yel*
 24. *Dokunmayıp geçsin diye.*

25. *Ey, qanatlı dostlarım,*
 26. *Mında başqa ruh aldım.*
 27. *Siziñ kibi yuvaçıq*
 28. *Qurar edim bir dalda.*
 29. *Şu ayatniñ yolların*
 30. *Kezip -artık usandım -*
 31. *Kök túbünde öz yuvam*
 32. *Olur edi er alda.*

33. *Çivildeşmeñ, quşçıqlar,*
 34. *Yüregimni tilesiz.*
 35. *Uzaq yoldan keldim men,*
 36. *Bir tınış yal alayım.*
 37. *Mında kimniñ yatqanın*
 38. *Ya siz qaydan bilesiz?*
 39. *İzin beriñ, bilseñiz,*
 40. *Men de siznen qalayım.*

25. *Ey kanatlı dostlarım,*
 26. *Burada başka bir ruh aldım.*
 27. *Sizin gibi bir yuvacık*
 28. *Kurardım bir dalda.*
 29. *Şu hayatı yollarını*
 30. *Gezmekten artık usandım;*
 31. *Göğün içinde kendi yuvam*
 32. *Olurdu her hâlde.*

33. *Cıvıldaşmayın, kuşçuklar;*
 34. *Yüregimi parçalıyorsunuz.*
 35. *Uzak yoldan geldim ben,*
 36. *Bir nefes dinleneyim.*
 37. *Burada kimin yattığını*
 38. *Siz nereden bileceksiniz?*
 39. *Biliyorsanız izin verin,*
 40. *Ben de sizinle kalayım.*

SENİ UNUTMAĞAN VATANIÑ OLSUN

(10)

1. *Taqdir merametsiz, şefqatsız kâde:*
 2. *İnsanı çoq şeynen ayıra bile.*
 3. *Amma urar eken yürek teniñde,*
 4. *Er alğan nefeste añla, dost, ille:*
 5. *Seni unutmağan Vataniñ olsun.*
6. *Taqdir qoldan ayırır-dayanırsıñ,*
 7. *Bahtdı yoldan ayırır- dayanırsıñ,*
 8. *Dayanırsıñ, dayanırsıñ, dayanırsıñ.*
 9. *Eñ ağır ahvalda ümütten tile:*
 10. *Seni unutmağan Vataniñ olsun.*

SENİ UNUTMAYAN VATANIN

OLSUN

1. *Kader bazen merhametsiz, şefkatsizdir;*
 2. *İnsanı çok şeyden ayrabilir.*
 3. *Ama yüreğin teninde vuruyorken*
 4. *Aldığın her nefeste anla dostum, mutlaka:*
 5. *Seni unutmayan vatanın olsun.*
6. *Kader elden ayırır, dayanırsın.*
 7. *Bahtlı yoldan ayırır dayanırsın.*
 8. *Dayanırsın, dayanırsın, dayanırsın.*
 9. *En ağır durumda ümitle dile:*
 10. *Seni unutmayan vatanın olsun.*

11. *Ayaqsız yürüyenler yok mu dünyada?*

12. *Bebeksiz qalğanlar yok mu dünyada?*

13. *Açlıktan ölenler yok mu dünyada?*

14. *Ama bahtlı olar Vatani ile-*

15. *Seni unutmağan Vataniñ olsun.*

16. *Közünüñ bebeği nursızlanacaq,*

17. *Ömür ne? Altın mı? - hırsızlanacaq,*

18. *Ebediy ne şüret, ne şan qalacaq,*

19. *Unutma kendiñni bilgenden-bile:*

20. *Seni unutmağan Vataniñ olsun.*

21. *Qaydadır cüyrukke minip çapsañ da,*

22. *Dumanlar artında yolsuz qalsañ da,*

23. *Ecnebiy topraqta alla olsañ da,*

24. *Közünüñ ögünde tursın öz qulleñ-*

25. *Seni unutmağan Vataniñ olsun.*

26. *Dünyada yap-yañgız olmayım deseñ,*

27. *Aspet depyasına çommayım deseñ,*

28. *Bülbülsüz gül kibi solmayım deseñ,*

29. *Uzaqta seslengen yellerni diñle:*

30. *Seni unutmağan Vataniñ olsun.*

31. *Taqdir merametsiz, şefkatsiz kâde*

32. *İnsanı çok şeyden ayıra bile.*

33. *Amma toqtasa da yürek teniñde,*

34. *Eñ soñki nefeste añla, dost, nle:*

35. *Seni unutamağan Vataniñ olsun.*

11. *Ayaksız yaşayalar yok mu bu dünyada?*

12. *Bebeksiz kalanlar yok mu bu dünyada?*

13. *Açlıktan ölenler yok mu bu dünyada?*

14. *Ama bahtlı onlar, vataniyla.*

15. *Seni unutmayan vatanın olsun.*

16. *Gözünün bebeği nursızlanacak.*

17. *Ömür nedir ki, altın mı? Çalınacak.*

18. *Ebediyyen ne şöret, ne şan kalacak;*

19. *Unutma kendini en iyi bilen için;*

20. *Seni unutmayan vatanın olsun.*

21. *Nerede hızlı koşan ata binip koştursan da,*

22. *Dumanlar arkasında yolsuz kalsan da,*

23. *Ecnebî toprakta Allah gibi olsan da,*

24. *Gözünün önünde dursun kendi kulelerin.*

25. *Seni unutmayan vatanın olsun.*

26. *Dünyada yapayalnız olmayayım dersin,*

27. *Hasret deryasına dalmayayım dersin,*

28. *Bülbülsüz gül gibi solmayayım dersin,*

29. *Uzaktan seslenen rüzgârları dinle:*

30. *Seni unutmayan vatanın olsun.*

36. *Kader bazen merhametsiz, şefkatsizdir;*

37. *İnsanı çok şeyden ayırabilir.*

38. *Ama yüreğin teninde vuruyorken*

39. *Aldığın her nefeste anla dostum, mutlaka:*

31. *Seni unutmayan vatanın olsun.*

GÜZEL TABİ? (11)

1. Qobada yaşağan ilk ecdatlarım
2. Kiyik ayvan töşün paylaşqan künde
3. Birsine az tiygen. O ai-zarın
4. Kimsege aytalmay çekişken ande
5. İlk kere aqsızlıq duyğan biçare,
6. Qıdıpıp başlağan derdine çare.

7. Sürüler içinden ayrılıp çıqqan
8. Namusnen yaşamaq istep özünce.
9. Yünlü bedeninde teprengen isyan,
10. Aqiqat qıdırıp başlağan. Ance
11. Aqsızlıq içinde fena horlanğan,
12. Daa nice million yıl közü torlanğan.

13. Bu faniy dünyada isyancı nesil
14. Qaç kere ölgen ve qayta tirilgen.
15. Aqiqat ve şefqat qıdırıp asıl,
16. Qaç kere qul olup yerge serilgen;
17. Amma boğdaynıñ ilk danesi kibi
18. Kene olup qalğan ömür saibi...

19. Prometey, soñ Spartak olup yaşağan,
20. Qıdırğan canına şefqat ve necat.
21. Ah, kene ve kene yoldan adaşqan
22. Qaç biñ yıl evelsi keçken şu ecdat:
23. Sanarsın olmaycaq bu yolnıñ soñu,
24. Sanarsın körmeycek insanlıq oni.

KÜÇÜK ÖGÜT (12)

1. Canıñ ağrımın bir-qaç şey sorsam,
2. Meni afu eyle, semetdeş-qandaş.
3. Qaydan keldi saña ayt, böyle forsa?
4. Qaydan keldi saña qopaymaq, qardaş?

GÜZEL TABİ

1. Mağarada yaşayan ilk ecdatlarımın
2. Yabanî hayvan döşünü paylaştığı günlerde,
3. Birsine az düşmüş. O, ağlayıp inlediğini
4. Kimseye söyleyemeden üzüldüğü bir anda,
5. İlk defa haksızlık hissetmiş biçare.
6. Aramaya başlamış derine çare.

7. Sürüler içinden ayrıtıp gitmiş,
8. Namusuyla yaşamak isteyip kendince
9. Tüylü bedeninde hareketlenmiş isyan,
10. Hakikatı aramaya başlamış.
11. Haksızlık içinde fena horlanmış,
12. Daha ne kadar uzun zaman gözü dolmuş.

13. Bu fâni dünyada isyancı nesil,
14. Kaç kere ölmüş ve dönüp dirilmiş.
15. Aslında hakikat ve şefkat arayarak,
16. Kaç kere kul (köle) olup yere serilmiş.
17. Ama buğdayın ilk tanesi gibi
18. Yine kalır ömür sahibi.

19. Promete, sonra Spartaküs olarak yaşamış,
20. Canına şefkat ve kurtuluş aramış.
21. Ah, tekrar tekrar yoldan şaşırılmış,
22. Kaç bin yıl önce yaşamış bu ecdat.
23. Zannedersin ki bu yolun sonu olmayacak;
24. Zannedersin ki insanlık onu görmeyecek.

KÜÇÜK ÖGÜT

1. Sana birkaç şey sorarsam canın acımasın;
2. Beni affet kardeşim, davadaşım, kankardeşim.
3. Sana böyle hava nereden geldi?
4. Sana kendini övmek nereden geldi?

5. *-Nege maktanasiñ? Baylığıñamı?*
6. *Baylıqı er sağlam deli de tapar.*
7. *Gül kibi kiyingen, şaylığıñamı?*
8. *Lafım yoq, bularğa degilsıñ sen var.*
9. *Lâkin qayda qaldı medeniyetiñ?*
10. *Laf etip olmaysiñ ana tiliñde.*
11. *Seni añlamasa tuvgan milletiñ,*
12. *Eñ ğarip adamsıñ yürgen iliñde.*
13. *Qurucu olaraq yahşı tanıldıñ,*
14. *Ög safta ketesiñ işhanelerde.*
15. *Eñ yahşı pamuqçı dep de añıldıñ...*
16. *Amma bular azdır, bil sen, ömürde.*
17. *Er gülge beñzeyen güller qoqlanmaz,*
18. *Özünce qoqusu, tüsü olmasa.*
19. *Atta ki, qafeste bir quş saqlanmaz,*
20. *Özünce şırnuqlı sesi olmasa.*
21. *Canıñ ağırmasın bir-qaç sualge,*
22. *Meni afu eyle semetdeş-qandaş.*
23. *Qayda, kim olsañ da ürmət et tilge*
24. *Medenietiñnen «forsalan» qardaş!*

LENİNGRAD ŞİİRLERİ

EÑ KÜNEŞLİ ŞEER? (13)

1. *Cenüpten kelgen adamğa birden*
2. *Şimaliy şeerde çoq şey tik kele*
3. *Sıcaqqa alışan, çilleni körgen*
4. *Cenüpli sağına küneşni ille.*

5. *Niye övünüyorsun? Zenginliğinle mi?*
6. *Zenginliği her sağlam deli de bulur.*
7. *Gül gibi giyinmiş usluluğunla mı?*
8. *Bunlara lafım yok, sana var.*
9. *Lâkin nerede kaldı senin medeniyetin?*
10. *Konuşamıyorsun ana dilinde,*
11. *Seni anlamıyorsa kendi milletin,*
12. *en garip adamsın yaşadığın ülkede.*
13. *Kurucu olarak güzelce tanındın,*
14. *Ön safta gidiyordun iş yerlerinde.*
15. *En iyi pamukçu diye de anıldın.*
16. *Ama bunlar, bil sen, ömürde azdır.*
17. *Güle benzeyen her çiçek koklanmaz;*
18. *Kendine göre korusu, rengi olmasa.*
19. *Öyle ki, kafeste de hiçbir kuş saklanmaz.*
20. *Kendince çekici sesi olmasa.*
21. *Sana birkaç şey sorarsam acının acımasın;*
22. *Beni affet kardeşim, davadaşım, kankardeşim.*
23. *Nerede ve kim olursan ol, diline saygı duy;*
24. *Medeniyetinle “övün” kardeşim!*

LENİNGRAD ŞİİRLERİ

EN GÜNEŞLİ ŞEHİR?

1. *Güneyden gelen insana birden*
2. *Kuzey şehrinde çok şey ters gelir.*
3. *Sıcağa alışan, yazın en sıcak günlerini gören*
4. *Güneyli, güneşi mutlaka özler.*

5. <i>Nevanıñ boyunda nice küñ kezdim.</i>	5. Neva nehri ²⁰⁸ 'nin boyunda kaç gün gezdim,
6. <i>Ayret ve eyecan içinde qalıp.</i>	6. Hayret ve heyecan içinde kalıp.
7. <i>Yalıñız bulutlı künlerden bezdim,</i>	7. Sadece bulutlu günlerden bezdim,
8. <i>Kezmekten toñıldım kimerde talıp.</i>	8. Bazen gezmekten vazgeçtim yorulup.
9. <i>Yoq, meni afu et, ey ulu şeer?</i>	9. Hayır, beni affet, ey büyük şehir.
10. <i>Küneşsiz künleriñ çoq dep aytalmam.</i>	10. Güneşsiz günlerin çok diye söyleyemem.
11. <i>Qarşımda mına bu yaslanğan neer</i>	11. Karşımda işte bu yaslanan nehrin
12. <i>Küçünden küç almay keri qaytalmam.</i>	12. Gücünden güç almadan geri dönemem.
13. <i>Cianda küneşsiz qalğan halqlarga</i>	13. Cihanda güneşsiz kalan halklara,
14. <i>İlk kere eñ parlaq küneş dogupıp</i>	14. İlk defa en parlak güneşi doğdurup
15. <i>«Avrora»ñ ses berdi pek çoq yaqlarga</i>	15. Avrora ²⁰⁹ 'n ses verdi çeşitli taraflara,
16. <i>Zift qara künlerin zalpnen yogurıp.</i>	16. Zifiri karanlık günleri yayılım ateşiyle yoğurup.
17. <i>Doğğan şu küneşiñ al tañ atqanda</i>	17. Doğan şu güneşin kızıl tanları atarken
18. <i>Daiy adı kibi bir vaqıt sönmez</i>	18. Lider, adı gibi hiç bir zaman sönmez.
19. <i>Melem alğan edi ondan tatar;</i>	19. Merhem almıştı ondan Tatar,
20. <i>Şunçün eyi arzu qalbinde ölmez</i>	20. Bunun için iyi arzu kalbinde ölmez.
21. <i>Meni afu eyle, ey ulu şeer,</i>	21. Beni affet, ey büyük şehir.
22. <i>Küneşsiz künlerniñ çoq dep aytalmam</i>	22. Güneşsiz günlerin çok diye söyleyemem.
23. <i>Qarşımda mına şu yaslangan neer</i>	23. Karşımda işte bu yaslanan nehrin
24. <i>Küçünden küç almay keri qaytalmam.</i>	24. Gücünden güç almadan geri dönemem.

QARA ÖZENÇİK (1837 s.) (14)

1. *Sen bu adnı*
2. *Dertten aldıñmı; Qara Özençik?*
3. *Yanığñdan*
4. *Qurıp qaldıñmı, Qara Özençik?*

KARA NEHİR (1837 sene)

1. Sen bu adı
2. Dertten mi aldın; Kara Özençik?
3. Acından
4. Kuruyup mı kaldın; Kara Özençik?

²⁰⁸ **Neva Nehri**, Rusya'da 74 km uzunluğunda, Ladoga Gölü'nden (Ладожское Озеро) başlayıp Karelya Kıstağı'nı (Карельский Перешеек) takip edip ve St. Petersburg'tan (Санкт -Петербург) Finlandiya Körfezi'ne dökülen bir akarsudur. Nehrin döküldüğü yerde bulunan St. Petersburg'ta sel tehlikesi yüzünden nehir etrafında su bariyerleri inşa edilmiştir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Neva_Nehri

²⁰⁹ **Avrora** (Rusça: Аврора), Rusya İmparatorluk Deniz Kuvvetleri'nde korumalı kruvazör olarak, Sovyet Deniz Kuvvetleri'nde eğitim gemisi olarak hizmet eden savaş gemisi. 1957'den itibaren Sankt Petersburg'da Neva Nehri kenarında müze gemisi olarak demirlemektedir. [http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrora_\(kruvaz%C3%B6r\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrora_(kruvaz%C3%B6r)) adresinden 18 Aralık 2014'de alınmıştır.

5. <i>Keldim seni</i>	5. Geldim seni
6. <i>Körmek için, Qara Özençik.,</i>	6. Görmek için, Kara Özençik?
7. <i>Taliyiñni</i>	7. Talihini
8. <i>Bilmek için, Qara Özençik.</i>	8. Öğrenmek için, Kara Özençik?
9. <i>Senden yañğız</i>	9. Senden yalnız
10. <i>Bir ad qalğan: Qara Özençik.</i>	10. Bir ad kalmış, Kara Özençik.
11. <i>Etrafiñda</i>	11. Etrafında
12. <i>Adam tolğan, Qara Özençik.</i>	12. İnsan dolmuş, Kara Özençik.
13. <i>Niçün Şair</i>	13. Şair niçin
14. <i>Saña keldi, Qara Özençik?</i>	14. Seni geldi, Kara Özençik?
15. <i>Yüregini</i>	15. Yüreğini
16. <i>Qurşun deldi, Qara Özençik.</i>	16. Kurşun deldi, Kara Özençik.
17. <i>Yoq, qabaat</i>	17. Hayır, kabahat
18. <i>Sende degil, Qara Özençik.</i>	18. Sende değil, Kara Özençik.
19. <i>Şay olsa da</i>	19. Öyle olsa da
20. <i>Sen şunu bil, Qara Özençik.</i>	20. Sen şunu bil, Kara Özençik.
21. <i>İç günâhiñ</i>	21. Hiç günahın
22. <i>Olmasa da, Qara Özençik,</i>	22. Olmasa da, Kara Özençik;
23. <i>Senden çıqa</i>	23. Senden çıkıyor
24. <i>Soñki sada, Qara Özençik,</i>	24. Son ses, Kara Özençik.
25. <i>Biñ yıl keçer,</i>	25. Bin yıl geçer
26. <i>Unutulmazsıñ, Qara Özençik.,</i>	26. Unutulmazsın, Kara Özençik.
27. <i>Şu adıñdan</i>	27. Şu adından
28. <i>Qurtulmazsıñ, Qara Özençik</i>	28. Kurtulmazsın, Kara Özençik.

ÇAVDAR ÖTMEGİ (15)

-Baba, bu bolluqta leningradlılar bütün aşhanede beyazinen beraber niçün ille qara ötmek de aşaylar?

-Şu qara ötmek şeerni ölümünden qurtardı, kızım.

ÇAVDAR EKMEĞİ

-Baba bu bollukta Leningradlılar bütün yemekhanelerde beyaz ekmek ile birlikte niçin kara ekmek de yiyorlar?

-Bu kara ekmek şehri ölümünden kurtardı kızım.

1. <i>Açıqiy açlıqni körgen adamlar</i>	1. Hakikî açlığı gören insanlar,
2. <i>Bügün toqluqniñ da qadrine yete.</i>	2. Bugün tokluğun da kadrini bilir.
3. <i>Qızım, bu sözlerde teren ikmet bar,</i>	3. Kızım, bu sözlerde derin hikmet var.
4. <i>Leningradlılar bunu adet dep küte.</i>	4. Leningradlılar bunu âdet diyerek yaşatırlar.
5. <i>Muzeyde biz körgen 125 gramm</i>	5. Müzede bizim gördüğümüz 125 gram
6. <i>Qara ötmek için kündüz ve gece</i>	6. Kara ekmek için gündüz gece,
7. <i>Senday yaş qızçıqlar nevbette turğan;</i>	7. Senin gibi genç kızlar sırada durmuş,
8. <i>Açlıqtan ölgenler- nice ve nice.</i>	8. Açlıktan ölmüş sayısız.
9. <i>Tanyanıñ defterin²¹⁰ oquğanıñda</i>	9. Tanya'nın defterini okurken
10. <i>Niçün közleriñden yaş aqtı qızım?</i>	10. Niçin gözlerinden yaş aktı kızım?
11. <i>Şu çavdar parçaçıq yetmey qalğanda</i>	11. Şu çavdar parçacığı ona yetişmeyince,
12. <i>Söngen edi onıñ kökte yıldızı...</i>	12. Onun yıldızı gökte sönmüştü.
13. <i>Teslim olmadılar olar düşmanğa</i>	13. Onlar, düşmana teslim olmadılar;
14. <i>Bir parça ötmekniñ ürmeti için.</i>	14. Bir parça ekmeğin hürmeti için.
15. <i>Şu parça küç bergen qart ve yaş canğa,</i>	15. Bu parça güç vermiş ihtiyar ve genç cana,
16. <i>Vatan ötmeginden alğan halq küçün.</i>	16. Halk gücünü vatan ekmeğinden almış.
17. <i>Ebet, şimdi bolluq, er yerde ötmek.</i>	17. Evet, şimdi her yerde bolluk ve ekmek var.
18. <i>Fırını olmağan köy bile yoqtır.</i>	18. Fırını olmayan köy bile yoktur.
19. <i>Amma şu ötmekniñ qadrine yetmek</i>	19. Ama bu ekmeğin kıymetini bilmek,
20. <i>Ebediy qalacaq qaramanlıqtır.</i>	20. Ebediyyen kalacak kahramanlıktır.

GÖNÜL (16)

Leningrada yaşağan semetdeş²¹¹ime cenk ve emek veteranı Enver Asanovğa.

1. *Qasevet pancası tırnay gönümni,*
2. *Yañğızlıq tenimni taş kibi eze.*
3. *Azapnen ötkerem gece-künümni,*
4. *Miyimde tasalı tüşünce keze.*

GÖNÜL

Leningrad'ta yaşayan semetdeşime, cenk ve emekğin öncüsü Enver Asanov'a.

1. Kasvet pençesi gönümü parçalıyor,
2. Yalnızlık tenimi taş gibi ezliyor.
3. Azapla gecemi gündüzümü geçiriyorum,
4. Aklımda tasalı düşünceler geziyor.

²¹⁰ Blokada günlerinde bütün ailesiyle açlıktan ölen kızcağızların günlük defter (Pisharöv Kabristan müzesinde saklanmakta) s. 24 Yellerini Dinle.a.n.

²¹¹ Semetdeş demek, şeerniñ bir bölgesinde yaşağanlarını aňlata, erkân demek, yolbaşçılıq yapqan adamlar ola; temenna, arbiy adamlar elini mañlayı yanına ketirip selâmlaşuvı sayıla. **Rustem Muyedin**, <http://avdet.org/node/3582> adresinden 02 Kasım 2014'de alınmıştır.

5. *Şeerniñ eñ şaylı müsafirhanesi.* 5. Şehrin en güzel misafirhanesinde,
6. *Odada dolanam. Açıq pencere...* 6. Odada dolaniyorum. Açık pencere...
7. *Soqaqta tınçlanğan şamata sesi,* 7. Sokakta susmuş gürültünün sesi,
8. *Perdeni titretip salqın yel kire.* 8. Perdeyi titreterek serin rüzgâr giriyor.
9. *Geceniñ der vaqtı. Yalğız Neva* 9. Gecenin geç bir vaktinde sadece Neva
10. *Menim oylarımday toqtamay aqa.* 10. Benim düşüncelerim gibi durmadan akıyor.
11. *Oña çın yürekte olsam da sevda,* 11. Ona gerçekten yüreğimden sevdalı olsam da
12. *Bu gece niçündür goñlümni sıqa.* 12. Bu gece niyedir bilmem canımı sıkıyor.
13. *Tuvğan ve dostlardan bekleyim bir ses.* 13. Akraba ve dostarımdan bir ses bekliyorum.
14. *Bir seske asrettir zeinim, añım.* 14. Bir sese hasrettir zihnim ve aklım.
15. *Arz etem: kelseydi bir hoş haber tez,* 15. Hoş bir haber tez gelsin diye arzu ediyorum.
16. *Bekleyim atta ki, telefon çañın.* 16. Hatta telefonun çalmasını bekliyorum.
17. *Mucize yoq deyle, ayatta o bar:* 17. Mucize yoktur derler; o gerçekte vardır:
18. *Telefon seslendi, seslendi birden!* 18. Telefon çaldı, çaldı birden!
19. *Goñlümden darqaldı perişan qaar.* 19. Gönlümden dağıldı perişan hâlde kahr.
20. *Qaydan bu mucize yerdenmi, kökten?* 20. Bu mucize neredendir; yerden mi, gökten mi?
21. *Allo, ya sensiñmi, Şakir qardaşım?* 21. Alo, sen misin, Şakir kardeşim?
22. *Ayt, bugün qızıñniñ ehvalı nasıl?* 22. Söyle, bugün kızımın hâli nasıldır?
23. *Afu et... ve diñle, sen menden yaşsıñ.* 23. Affet... Ve dinle, sen benden gençsin.
24. *İnanam... Tüzelir, insan şay asıl...* 24. İnanamam... Düzeliyor, insanın aslı güzeldir.
25. *Ah, gönül! Ne qadar muhtacsıñ kâde* 25. Ah gönül! Ne kadar muhtaçsın bazen
26. *Kütülgen eki-uç samimiy sözge.* 26. Beklenen iki üç samimî söze.
27. *Olar olsalar da tanış ve sade,* 27. Onlar bildik ve sade olsalar da
28. *Dünya başqa türlü körüne közge.* 28. Dünya başka türlü görünüyor gözüne.
29. *Leningrad! Hatırma yerleşip qaldı* 29. Leningrad! hatırıma yerleşip kaldı;
30. *Eyi teessuratlar olup bir yoldaş..* 30. İyi intibalar bırakan bir yoldaş olarak
31. *Er küniñ ömrüme teren ız saldı-* 31. her günün gönlüme derin iz bıraktı.
32. *Sanarsıñ goñlümni alğan semetdaş..* 32. Zannedersin gönlümü alan bir semetdaş.

PİSKARÖV QABRİSTANI (17)

«...Men çoqça amerikalınıñ Rusiyeye barıp kelmesini ister edim. Eminim ki, olar benim anda körgenlerimniñ yarısını körseler bile, sovet adamlarınıñ tıñlıqını nasıl sıcaqlıqnen istegenlerine emin olıp qaytır ediler.

Men iç bir vaqıt ağlamadım. Amma Leningraddaki Piskaröv qabristanında olğanda közyaşlarımıñ tıyıp olamadım...»

Eg Derkin,

Madison şeeri (AQŞ) yanğın söndüriciler komandasınıñ başı.
(«Pravda» 25 avgust 1985 s)

1. Nefesim qısıla.
2. Siñir tartışa.
3. Matem ezgileri
4. Yürekni eze.
5. Tenge
6. bir ağır yük
7. yaman yapışa,
8. Sanarsıñ
9. Ögümde
10. ğamlı ruh keze.
11. Bir degil,
12. on degil,
13. yüz degil
14. 470 biñ can
15. obalar túbünde
16. “Defin” sözüne
17. inanmay
18. gönül,
19. Olar ses bereler
20. bizge

PİSKAREV KABRİSTANI

“Ben birçok Amerikalının Rusya’ya gelmesini isterdim. Eminim ki, onlar benim orada gördüklerimin yarısını görseler bile sovyet insanların huzurunu nasıl sıcaklıkla istediklerine emin olarak dönerdiler.

Ben hiçbir zaman ağlamadım. Ama Leningrad’taki Piskarev kabristanında gözyaşlarım engel olamadım. Eg Derkin.

Medison şehri, itfaiyecilerin başı.

(“Pravda” 25 Ağustos 1985)

1. Nefesim kısılıyor,
2. Sinirlerim dayanamıyor.
3. Matem ezgileri
4. Yüreği eziyor.
5. Tene
6. Ağır bir yükür,
7. Fena yapışiyor.
8. Zannedersin ki
9. Önümde
10. ğamlı bir ruh geziyor.
11. Bir değil,
12. on değil,
13. yüz değil,
14. 470 bin can;
15. Obalar dibinde
16. “Defin” sözüne
17. inanmıyor
18. gönül.
19. Onlar ses veriyorlar

21. bugün de.
22. Dinle sen,
23. arkadaş,
24. Dinle sen,
25. cevap,
26. Dinleniñ
27. ilvanlı hanımlar!
28. Cenk aptıq kerekmi?
29. alırsız cevap,
30. Dinleniñ
31. Ey ğaflet adamlar!
32. Kim ayttı
33. eykel dep
34. bu Ana-Vatanmı?
35. Baqıñız
36. o- tiri,
37. adımlap kelmekte.
38. O - tura
39. başında
40. 470 biñ cannıñ.
41. Aytqañ ep
42. bir sözni
43. yürekni delmekte:
44. Men- Anam!
45. Men- Anam!
46. Temsilim Vatan
47. Pedestal üstünde
48. qoydılar meni.
49. Menimçün
50. farqsızdır ne gece
51. ne tañ
52. Dünyada
53. közlerim
54. körmedi neni...
55. Kelesiz
56. dünyanıñ
20. Bize
21. bugün de.
22. Dinle sen,
23. arkadaş;
24. Dinle sen
25. cevap.
26. Dinleyin
27. Süslü hanımlar,
28. Savaş artık gerekiyor mu?
29. Alırsınız cevap.
30. Dinleyin,
31. Ey gaflet içindeki insanlar!
32. Kim söyledi
33. heykel diye
34. Bu Ana vatani?
35. Bakın
36. O canlı,
37. Adım atarak gelmekte.
38. O duruyor ,
39. Başında,
40. 470 bin canın.
41. Söylediği her
42. bir söz
43. yürekleri delmekte.
44. Ben anayım!
45. Ben anayım!
46. Temsilim Vatan'dır.
47. Yüksek mevkiye
48. Koydular beni,
49. Benim için
50. Farksızdır gece de,
51. Tan da.
52. Dünyada
53. Gözlerim
54. Neler görmedi?
55. Geliyorsunuz,

57. biñ bir yerinden,
58. Temenna etesiz
59. Baş egip maña.
60. 470 biñ evlât
61. qalbim töründe
62. Sönmez alev olup
63. benimle yana.
64. Köresiz,
65. elimde tutam gülçember,
66. Nice yıl
67. turmaqtam
68. şay oyğa dalıp
69. Qoyardım
70. bir qabir
71. olsaydı eger,
72. Ya mında biñler de...
73. Ne müşkül alım!
74. Kördim men
75. cenklerniñ
76. eñ deşetlisin,
77. Adamlar,
78. sizge daa
79. nasıl cenk kerek?
80. Söylerim,
81. kelsin de
82. menden eşitsin
83. Yañı cenk
84. arz etken
85. er bir taş yürek
86. Kördim men keçende
87. niçündür
88. qorqqan
89. Yaş güzel qızçıqmı
90. sıması sıcaq..
91. Babasın ellerin
92. pek
56. Dünyanın
57. Her bir yerinden,
58. Temenni ediyorsunuz
59. Baş eğip bana.
60. 470 bin evlât
61. Kalbimin baş köşesinde
62. Sönmeyen bir alev olarak
63. Benimle yanıyor.
64. Görüyorsunuz,
65. Elimde bir demet çiçek
66. Uzun zamandır
67. Duruyorum,
68. Öyle düşüncelere
dalıp.
69. Koyardım,
70. Bir kabir
71. Olsaydı eğer.
72. İşte burada binler de...
73. Ne kadar müşkül hâlim!
74. Gördüm ben,
75. savaşların
76. en dehşetlisini.
77. İnsanlar,
78. size daha,
79. Nasıl savaş gerek?
80. Söylerim
81. gelsin de
82. benden duysun
83. Yeni savaş
84. isteyen
85. her taş yürek,
86. Gördüm ben geçenlerde
87. Niçin
88. Korkmuş,
89. Genç ve güzel kızın,
90. Yüzü sıcak....

93. sıqıp tutqan,
 94. Sanarsıñ
 95. babası
 96. mında qalacaq..
 97. Kördim men,
 98. okean
 99. artından kelgen
 100. Bir cenap
 101. qarşımda
 102. süküt saqladı,
 103. Adamım degil iç
 104. körgeñ ve bilgen,
 105. Amma o
 106. közyaşın
 107. töküp ağladı.
 108. Yigirminci asırnıñ
 109. saf adamları,
 110. Baş egiltiñiz
 111. bu qabristanğa!
 112. Yigirminci asırnıñ
 113. vahşiy adamlarını,
 114. Cevapkârsız
 115. kömülgen
 116. mında er canğa!

91. Babasının ellerini
 92. pek
 93. Sıkı tutmuş,
 94. Sanki
 95. Babası
 96. Burada kalacak.
 97. Gördüm ben,
 98. okyanus
 99. Ötesinden gelen
 100. Bir cenap,
 101. Karşımda
 102. Susup kaldı.
 103. Milletimden değıl,
 104. onu hiç görmedim ve tanımadım.
 105. Ama o
 106. Gözyaşını
 107. Döküp ağladı.
 108. Yirminci yüzyılın
 109. Saf insanları!
 110. Baş eğdirin
 111. Bu kabristana.
 112. Yirminci yüzyılın
 113. Vahşi insanları!
 114. Cevap vermelisiniz
 115. Burada yatan
 116. her cana!

BAĞÇASARAY (18)

1. Yeşil caplar arasında esken eliñ
2. Tar soqaqlı mahallelerde kimni aray?
3. Niçün qurıp qaldı «Sırlı Çeşme»leriñ?
4. Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray.
5. Çürük-Suv»niñ boylarında tamur atqan
6. Selbileriñ niçün ösmey, niçün qavray?
7. Otuz eki Ay-yıldızın qayda batqan?
8. Söyle baña, Bağçasaray, Bağçasaray.

BAHÇESARAY

1. Yeşil yarlar arasında esen yelin,
2. Dar sokaklı mahallelerde kimi arayıyor?
3. Niçin kuruyup kaldı “Sırlı Çeşme”lerin?
4. Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.
5. “Çürük Su”yun kenarlarında kök salmış
6. Selvilerin niçin büyümüyor, niçin kuruyor?
7. Otuz iki Ayyıldızın nerede batmış?
8. Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.

9. *Yigirminci asırdan da merametsiz* 9. Yirminci asırdan daha merhametsiz,
 10. *Bir asırnı kördimeken bu Hansaray?* 10. Bir asırı gördü mü acaba Hansaray?
 11. *Tarmhıñda yıl oldımı der(T-zametsiz?* 11. Tarihinde oldu mu dertsiz, zahmetsiz yıl?
 12. *Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray* 12. Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.
13. *Befstanlardan qamburayğan qutsız kibi* 13. İftiralardan kamburlaşan bahtsız gibi,
 14. *Alçaq-campik evler kimden imdat soray?* 14. Alçak ve yamuk evler kimden yardım istiyor?
 15. *Kimler edi bu evlerniñ öz saibi?* 15. Kimleri bu yerlerin gerçek sahibi?
 16. *Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray.* 16. Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.
17. *Kimler edi bu caplarda qoy cayratıp,* 17. Kimlerdi bu yamaçlarda koyun güdereek
 18. *Top-Qayanıñ kölgesinde qaval çalğan?* 18. Top Kaya'nın gölgesinde kaval çalan?
 19. *Allı-pullu feslerine güller taqın,* 19. Allı pullu feslerine güller takıp
 20. *Gügüminen çeşmelerden suvlar alğan?* 20. Güğümüyle çeşmelerden sular alan?
21. *Qayda şimdi o yosmalar? Ne yerlerde* 21. Nerede şimdi o güzeller, nerelerde
 22. *Çalarğan ve siyrekleşken saçın taray?* 22. Ağaran ve seyrekleşen saçını tarıyor?
 23. *Sen olarnı hatırladıñ nice kere,* 23. Sen onları hatırladın kaç kere?
 24. *Söyle maña, Bağçasaray, Bağçasaray.* 24. Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.
25. *Rastketerdim bir yosmanı soqagiñda,* 25. Rastladım bir güzeline sokağında,
 26. *“Merabañız...» dedi, qaşı-közü qara.* 26. “Merhaba...” dedi, kaşı gözü kara.
 27. *Qara deñiz dalğalandı ten-qanımda.* 27. Karadeniz dalgalandı, vücudumda, kanımda,
 28. *İnan buña, Bağçasaray, Bağçasaray.* 28. İnan buna Bahçesaray, Bahçesaray.
29. *Afu eyle, saña tanış olğan tilde* 29. Af et, senin bildiğin dilde,
 30. *Böyle sözni eşktmediñ nice zaman.* 30. Böyle sözü işitmedin uzun zamandır.
 31. *Biz epimnz iraq edik tuvğan İlden,* 31. Biz hepimiz uzaktık anayurttan,
 32. *İcranlıqta oleyazdıq aman-aman.* 32. Gurbette ölecektik neredeyse.
33. *Oleyazdıq derke derman tapalmayıp* 33. Ölecektik derdimize derman bulmak için,
 34. *Hastalığı gizli olğan biçareday.* 34. Hastalığı gizli olan biçare gibi.
 35. *Sen dedadıñ asretlikte yıllar sayıp?* 35. Sen de yoruldun gurbette yılları sayarak,
 36. *Çoq ipranğan, Bağçasaray, Bağçasaray,* 36. Çok yıpranan Bahçesaray, Bahçesaray.

37. *Bu künye de taqdnrime biñ evalla!*
 38. *Yettimsaña boranlarğa oğray-oğray.*
 39. *Sevem seni olsañ bile nasıl alda,*
 40. *Bağçasaray, Bağçasaray, Bağçasaray.*
Qırım, 1988 s.

DEFN OLUNĞAN ŞİİRLERİME (19)

1. *Ey, benim yaşavğa aqsız şiirlerim,*
2. *Vağıtsız kömülgen, bahtsız şiirlerim,*
3. *Yüreğim köşkünde, tahtsız şiirlerim,*
4. *Bağrımnı dert yaqa, sizge yas tutam.*
5. *Közüme yaş iye, boğulıp yutam.*

6. *Bilip olamayım, qabriñiz qayda.*
7. *İzlep tapsam bile şimdi ne fayda?*
8. *Siz kibi vağıtsız öldi Toqay da,*
9. *Amma qalbinde o er bir tatarnıñ,*
10. *Ah, sizge de bir kün al tañ atarmı?*

11. *«Sus!» degen sözge pek lâyıq ve addaş,*
12. *Sensiñ Suslov, Suslov arqadaş,*
13. *Nice köz çıkardıñ qoyam diye qaş;*
14. *Bu şiirni yollayım sen olğan yerge,*
15. *Defn olunsın o da seniñnen birge.*

16. *Seniñ namusında «Baş muarririm»,*
17. *Menim defn olunğan bütün şiirlerim.*
18. *Şimdi eşitilmey fiğan-dertlerim.*
19. *Bir kün sed çekilir başsız deryağa,*
20. *Yañı muarrirler kelir dünyağa...*
1981 s.

*** (20)

1. *Men seni er yerde, er yerde tanırman.*
2. *Taqdirniñ ükmünen dünyanıñ çetinde*
3. *Körüşsek attı ki, diqqatsız qaldırmam,*
4. *Bin yıllıq tuvğanlıq duyarman betiñde.*

37. Bugünkü kaderime bin eyvallah!
 38. Geldim sana fırtınalara uğraya uğraya.
 39. Seviyorum seni, ne hâlde olursan ol
 40. Bahçesaray, Bahçesaray, Bahçesaray.

DEFNETTİĞİM ŞİİRLERİME

1. Ey benim yaşaması haksız şiirlerim;
2. Vakitsiz gömülen, bahtsız şiirlerim.
3. Yüreğimin köşkünde, tahtsız şiirlerim;
4. Bağrımnı dert yakıyor, size yas tutuyorum.
5. Gözümden yaş akıyor, boğularak yatıyorum.

6. Bilemiyorum kabriniz nerede?
7. Arayıp bulsam bile şimdi ne fayda?
8. Sizin gibi vaksız ölsü Tukay da,
9. Ama kalbinde o her Tatarın,
10. Ah size de bir gün kızıl şafak söker mi?

11. “Sus!” denen söze pek lâyıq ve adaş,
12. Sensin Suslov, Suslov arkadaş.
13. Kaç kere çıkardın koyuyorum diye taş.
14. Bu şiiri yolluyorum senin olduğun yere,
15. Defnedilsin o da seninle birlikte.

16. Senin namusunda “Baş muarririm”,
17. Benim defnedilen bütün şiirlerim.
18. Şimdi işitilmiyor, figanım, dertlerim.
19. Bir gün sed çekilir başsız deryaya,
20. Yeni muarrirler gelir dünyaya.

1. Ben seni her yerde, her yerde tanırım;
2. Kaderin hükmüyle dünyanın bir ucunda,
3. Görüşsek bile dikkat etmeden duramam
4. Bin yıllık kardeşlik hissederim yüzünde.

5. *Milletiñ kimdir dep aslı da soramam,* 5. Milletin kimdir diye asla sormam,
 6. *Menimçün bir baqış, bir sözüñ yeterli.* 6. Benim için bir bakış bir sözün yeterlidir.
 7. *Yanıñdan pervasız keçip de olamam,* 7. Yanınsan pervasız da geçemem,
 8. *Arqadaşlar rastkelse indemey ötermi?* 8. Arkadaşlar karşılaşırsa ses çıkarmadan geçer mi?
9. *Meraba, tuvganıñ!-denilgen saf sözler* 9. Merhaba, kardeşim! Denilen saf sözler,
 10. *Ne qadar hoş kele ve siñe yürekke!* 10. Ne kadar hoş geliyor ve sınıyor yüreğe.
 11. *Nefesler tutula, torlana em közler,* 11. Nefesler tutuluyor, doluyor gözler,
 12. *Er şeyniñ kıymeti biline erekte»* 12. Her şeyin kıymeti biliniyor uzakta.
 1979 s.

MANZARA (21)

1. *Sakin gece.*
2. *Özen başı.*
3. *Sügüt teregi.*
4. *Yeşil dallar arasında*
5. *Yuva qurğan Ay.*
6. *Raatlana tabiatnıñ ülken yüregi*
7. *Yapraqlarını teprendirip*
8. *Yeller oynamay,*
9. *Kümüş sügüt taldasında*
10. *Ah, neni kördüm!*
11. *Eki sevda bir-birine*
12. *Sarılp tura.*
13. *Sıcaq qanm şu an birden*
14. *Miyime urdı,*
15. *Gençliğimni hatırlattıñ,*
16. *Sağ ol, manzara*

UNUTILMAĞAN YIR (22)

1. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
2. *Mavi yıqılğan terekke.*
3. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
4. *Saf ava qırılğan yürekke.*

MANZARA

1. Sakin gece.
2. Özen başı.
3. Söğüt ağacı.
4. Yeşil dallar arasında
5. Yuva kuran Ay.
6. Dinleniyor tabiatın büyük yüreği.
7. Yapraklarını hareket ettirerek
8. Yeller oynamıyor.
9. Gümüş söğüt gölgesinde,
10. Ah ne gördüm!
11. İki sevdalı birbirine
12. Sarılıp duruyor.
13. Sıcak kanım o an birden
14. Benime vurdu.
15. Gençliğimi hatırlattın,
16. Sağ ol, manzara.

UNUTULMAYAN ŞARKI

1. Gerekmez, gerekmez, gerekmez
2. Mavi yıkılmış ağaca.
3. Gerekmez, gerekmez, gerekmez
4. Saf hava kırılmış yüreğe.

5. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
6. *Quruğan özenge serin yel.*
7. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
8. *Aşlıqsız çöllerge taşqın sel.*
9. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
10. *Qanatsız bülbülge muhteşem yuva*
11. *Kerekmey, kerekmey kerekmey*
12. *Muacir ölgenge suselâ-dua.*
13. *Dep yırlay edi o közyaşın tökip,*
14. *Nelerdir kimlerdir aqqında.*
15. *Diñledim onu men tiz çökip,*
16. *Çıqarıp olmayım şu yırnu aqlımdan.*

ÜÇ QIZIMA (23)

1. *Üç kızım bar-*
2. *Ömrümniñ üç yıldızı.*
3. *Üç kızım bar-*
4. *Ömrümniñ üç arzısı,*
5. *Üç kızım bar*
6. *Ömrümniñ şen kündüzi,*
7. *Tileyim men*
8. *Sizge üç baş yazısı:*
9. *İlk tilegim*
10. *Yoldaşñız olsun aqıl-feraset.*
11. *Ekincisi-*
12. *Ayrılmãñız ömürbillâ namustan.*
13. *Üçüncisi-*
14. *İnsanlarğa olmañız iç qaba-sert,*
15. *Dülberlikni*
16. *Ala daim şu üç şeyden saf insan.*

1984 s.

5. *Gerekmez, gerekmez, gerekmez*
6. *Kuruyan nehireserin yel.*
7. *Gerekmez, gerekmez, gerekmez*
8. *Bitkisiz kırlara taşqın sel.*
9. *Gerekmez, gerekmez, gerekmez*
10. *Kanatsız bülbüle muhteşem yuva.*
11. *Gerekmez, gerekmez, gerekmez*
12. *Muhacir öldüğünde suselâ-dua.*
13. *Deyip mırıldanıyordu o gözyaşını döküp,*
14. *Kimbilir neler ve kimle hakkında.*
15. *Dinledim onu ben diz çöküp*
16. *Çıkaramıyorum bu şarkıyı aklımdan.*

ÜÇ KIZIMA

1. *Üç kızım var,*
2. *Ömrümün üç yıldızı.*
3. *Üç kızım var,*
4. *Ömrümün üç arzusu.*
5. *Üç kızım var,*
6. *Ömrümün şen gündüzi.*
7. *Diliyorum ben*
8. *Size üç alın yazısı:*
9. *İlk dileğim,*
10. *Yoldaşımız olsun akıl ve feraset.*
11. *İkincisi,*
12. *Ayrılmayın namustan ömrübillah.*
13. *Üçüncüsü,*
14. *İnsanlara olmayın hiçbir zaman kaba ve sert.*
15. *Güzelliği*
16. *Daima bu üç şeyden alıyor insan.*

TERTSİNA (24)

1. Halq adından söylemekçün başta halqtan izin al,
2. Dalda yapraq teprengende tamırdan küç alğanday.
3. Halqıñ seni tanımağa istemese ihtimal
4. Menlik satma öz başıña. Deñiz suvsız çalqanmay.
5. Dünyada eñ mesul ünler- halq adından söylemek,
6. Bu ünerniñ vazifesi quru söznen aqlanmay.
7. Şair olsañ, başta lâzim yüregiñni biylemek
8. Er satırñ, er sözüñnen işleriñniñ birligin;
9. Tek şundan soñ mümkün olur halq adından söylemek
10. Ses-sedasız kökke siñgen Qaramanıñ erligi
11. Yürekleriñ eñ sevimli derti kibi ölmeycek,
12. Epimizge añlataraq söznen işniñ birligin.
13. Böyle birlik güneş kibi ebediyen sönmeycek.
14. Şay olğan soñ nege kerek yüksek söznen oynamaq?
15. Budur işte qısqa lafım, şair, saña söyleyecek.

SIRA/DİZİ/ KAT

1. Halk adına konuşmak için önce halktan izin al,
2. Dalda yaprağın canlanırken kökünden güç alması gibi
3. Halkın seni tanımak istemesi de ihtimal.
4. Gurur satma kendi başına; deniz susuz çalkalanmaz.
5. Dünyada en mesuliyetli hüner, halkın adına konuşmak;
6. Bu hünerin vazifesi kuru sözle aklanmaz.
7. Şair olmak için önce yüreğini bilemek gerek.
8. her satırın, her sözün ve işlerinin birliği ile
9. Ancak ondan sonra mümkün olur halk adına konuşmak
10. Sessiz sedasız gökyüzüne sinmiş kahramanın yiğitliği,
11. Yüreklerin en sevimli derdi gibi hep yaşayacak.
12. Hepimize işin birliğini sözle anlatarak
13. Böyle birlik, güneş gibi ebediyen sönmeyecek.
14. Böyle olduktan sonra niye gerek yüksek söz söylemek?
15. Budur işte kısa lafım, şair, sana söyleyecek.

ADLARI SİLİNGEN KÖYLER (25)

1. Çoq dolandım men Qırımñ babam yürgen çölleri.
2. Ecdadlarım nice asır saban sürgen çölleri.
3. Pıçma taştan, kirametli evlerini qıdırdım,
4. Halkın coyıp qalğan dertli köylerini qıdırdım.
5. Sarıbolat, Acibolat, Aqmanaynı qıdırdım,
6. Aci-Tarhan, Curtçı, Semen, Toqmanaynı qıdırdım
9. Doğğan köyüm Büyük-Asnı tapalmadım, tuvğanlar,
10. Oña çoqtan «Beryozovka» degen bir ad qoyğanlar..
13. Şaşıp qaldım bizim köyde ösemi dep aqqayın
14. Bir aqqayın körünmedi, dolansam da kün sayın.

ADLARI SİLİNEN KÖYLER

1. Çok dolandım ben Kırım'da babamın yaşadığı kırları,
2. Ecdatlarımın nice asır saban sürdüğü kırları.
3. Kesme taştan, kiremitli evlerini aradım;
4. Halkın kaybolup giden dertli köylerini aradım.
7. Sarıbolat, Acibolat, Akmanay'ı aradım;
8. Aci-Tarhan, Curtçı, Semen, Tokmanay'ı aradım.
11. Doğdum köy Büyük As'ı bulamadım kardeşler;
12. Ona çoktan "Beryozovka" denen bir ad vermişler.
15. Şaşıp kaldım, bizim köyde büyür mü diye akkayın;
16. Dolansam da her gün, görünmedi bir Akkayın.

17. Qoñrat, Kıpçaq, Qıyatların adı-yolu silingen 19. Konrat, Kıpçak, Kıyatların adı, yolu silinmiş.
18. Añılmasın dep bir zaman başqa halqlar tilinde. 20. Başqa halkların dilinde hiçbir zaman hatırlanmasın diye.
21. Böyle bir al Yer yüzünde, acep, qayda körgülgen?- 23. Böyle bir durum yeryüzünde acaba nerede görülmüş?
22. Qabaatsız köyler bile haritadan sürülgen. 24. Kabahatsız köyler bile haritadan silinmiş/ sürülmüş.
25. Nice asır furtunalı hışımlarğa dayanıp, 27. Kaç asır fırtınalı hışımlara dayanıp,
26. Nice asır afatlardan, ateşlerden sağ qalıp, 28. Kaç asır afetlerden ve ateşlerden sağ çıkıp,
29. Nice asır ecdadların adlarını taşığan, 31. Kaç asır ecdatlarının adlarını taşımış
30. Şu topraqta öz qısmeti-taliyinen yaşağan 32. Bu toprakta kendi kısmeti ve bahtı ile yaşamış,
33. Köylerimiz bir şefqatsız cinasirniñ elinen 35. Köylerimiz bir şefkatsizin eliyle,
34. Vahşilerce öz adından bile marum etilgen. 36. Vahşilerce kendi adından bile mahrum edilmiş.
37. Bir emirnen el siltegen hiyanetlik allası: 39. Bir emiri el çırpın hiyanetin Allah'ı:
38. Halqı degil, köyü bile er yuzünde qalmasın!..» 40. "Halkı değil, köyü bile kalmasın!..."
41. Şöyle emir berip ketti, bahtsız etip halqımnı, 43. Böyle emir verip gitti, bahtsız edip halkımı
42. Yılıtravuş sıcmasınen taptap uquq-aqımnı. 44. Parlak ile çiğneyip hukuk ve hakkımı.
45. Ey, siz çöller, qulan çöller! Ne qadar keñ bağrıñız! 47. Ey siz çöller, geniş çöller! Ne kadar geniş bağrıñız!
46. Bugün benim bağırımda siziñ accı ağırıñız. 48. Bugün benim bağırımda var sizin acı ağırınız.
49. Bilem, yañı köyler doğar, yañı adlar qoyulır, 51. Biliyorum, yeni köyle doğar, yeni adlar konulur,
50. Amma benim yüregimden ağırı nasıl coyulır? 52. Ama benim yüregimden ağırı nasıl kaybolur?
- Qırım-Samarqand, 1988 s.

Rauf Parft

EÑ UZUN TERCİMEİİ ALİM (26)

1. Doğğan yılım: 43. Babam-bağçevan, anam-yipekçi.
2. Oquvğa vaqıtları olmağan olarnıñ.
3. Köy mektebi. Şeer mektebi. Aqşamki.
4. Soñra bütün ayat mektepleri.
5. Pişkinlik şeadetnamesi. Lenin darulfunun.-
6. Studentligimniñ başlanuvı.
7. Studentlikniñ yeküni.
8. Zenaatım: er çeşit emek.
9. İlâve: sevem şiirmi. Şiiriyet...

Rauf Parft

HÂLİMİN EN UZUN TERCÜMESİ

1. Doğduğum yıl, 43. Babam bahçıvan, anam ipekçi.
2. Okumaya vakiteri olmamış onların.
3. Köy mektebi, şehir mektebi, akşam mektebi;
4. Sonra bütün hayat mektepleri.
5. Olgunluk şeadetnamesi. Lenin darülfünunu.
6. Öğrenciliğimin başlangıcı.
7. Öğrenciğin tamamı.
8. Zanaatım, her çeşit emek.

10. Eger şiir demek mümkün olsa, 9. İlâve; şiiri ve şiir âlemini seviyorum.
 11. Birncisiniyazğan künüm: 53. mart 5. 10. Eğer şiir demek mümkün olursa,
 12. Ders: Alışer Navoiyden ta Abdulla Arifkece, 11. İlkini yazdığım gün: 5 Mart 1953.
 13. Aleksandr Puşkinden ta Viktor Sosnorağace. 12. Ders, Ali Şir Nevâyi'den Abdulla Arif'e kadar;
 14. Soñ, men bilgen şairler. 13. Aleksandr Puşkin'den ta Viktor Sosnora'ya kadar.
 15. Men bilgen accı-tatlı dersler. 14. Sonra, ben şairler öğrendim;
 16. İtiqadımınñ yolbaşçısı: Vladimir Lenin 15. Acı tatlı dersler öğrendim.
 17. Sevimli yazıcı: Nazım İkmət. 16. İtikadımın önderi: Vladimir Lenin;
 18. Elimden kelmeycek iş: şiir yazmamaq. 17. Sevimli yazar Nazım Hikmet.
 19. Niyetim: 18. Elimden gelmeyecek iş, şiir yazmamak.
 20. Yazuv işaretleri kibi sadıq olmaq- 19. Niyetim:
 21. zenaatıma, derslerge ve arzularğa. 20. yazma işaretleri gibi sadık olmak
 22. Ölümni?.. Kerçek... 21. Zanaatime, derslere ve arzulara.
 23. Ölümnen uzlaşamayım. 22. Ölüm mü?... Gerçek.
 23. Ölümle uzlaşamıyorum.

ASRET ANANIÑ AYNENİSİ (1944) (27)

1. Tatlı quzum, tatlı tüşler kör, balam,
 2. Sen benim tenimsiñ, sen benim canım,
 3. Anañniñ köksünde gizli intiqam,
 4. Yüreginde oq parçası- Vatanım.
 5. Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,
 6. Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni.

7. Ana yurtını bastı yavuz yıldırım,
 8. Yakıp-yıqtı, mesken artık kül oldı
 9. Ana yurtını qan içinde qaldırıp
 10. Ayrı tüşmek, balam, pek muşkül oldı.
 11. Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,
 12. Senniyoqtan peyda ettim, ay-neni.

13. Qan uyuşqan ufıqlarda al çabaq,
 14. Küneş bile qonalmayıp turmaqta.
 15. Adam yüklü poezd kete şarq taba,
 16. Köpçekleri köksümni yarmaqta.
 17. Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,
 18. Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni.

HASRET ANANIN NİNNİSİ (1944)

1. Tatlı kuzum, tatlı rüyalar gör yavrum;
 2. Sen benim tenimsin, sn benim canım.
 3. Annenin göğsündeki gizli intikam,
 4. Yüregindeki ok parçasıdır Vatanım.
 5. Figân ettim, bağırdım, ninni;
 6. Seni yoktan var ettim ninni.

7. Ana yurdu kötü yıldım bastı;
 8. Yakıp yıktı, mesken artık kül oldu.
 9. Anayurdu kan içinde bırakıp
 10. Ayrı düşmek yavrum, çok zor oldu.
 11. Figân ettim, bağırdım, ninni;
 12. Seni yoktan var ettim ninni.

13. Kan uyuşmuş ufuklarda kızıl şafak,
 14. Güneş bile konamayıp durmakta.
 15. İnsan yüklü tren şarka doğru gitmekte;
 16. Tekerlekleri göğsümü yakmakta.
 17. Figân ettim, bağırdım, ninni;
 18. Seni yoktan var ettim ninni.

19. *Yalılarğa çapa, döne dalğalar,* 19. Sahillere doğru koşuyor, dönüyor dalgalar.
20. *Kederim dumanlı kök kibi, balam,* 20. Kederim dumanlı gök gibi yavrum
21. *Bağçalar içinde qara qarğalar,* 21. Bahçelerin içinde kara kargalar.
22. *Bağçalar bülbülden ayrıldı, balam.* 22. Bahçeler bülbülen ayrıldı, yavrum.
23. *Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,* 23. Figân ettim, bağırdım, ninni;
24. *Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni* 24. Seni yoktan var ettim ninni.
25. *Anda qurşun vız-vız uça-dönedir,* 25. Orada kurşunlar vızır vızır uçup dönüyor,
26. *Qurşunlar uçmazlar botenden-boten.* 26. Kurşunlar boşuna uçmazlar.
27. *Tiri canniñ, balam, şemi sönedir-* 27. Yavrum, canlılığın şemi (mumu) sönyüyor
28. *Yav için küneş nur saçmasın kökten.* 28. Düşman için güneş nur saçmasın gökten.
29. *Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,* 29. Figân ettim, bağırdım, ninni;
30. *Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni.* 30. seni yoktan var ettim ninni.
31. *Belki efsaneler söyler bulutlar,* 31. Belki efsaneler söyler bulutlar,
32. *Türküler ayırlar musaffa, uyğun.* 32. Türküler çığırırlar, saf ve uygun.
33. *Uzaq-uzaqlardan uça turnalar,* 33. Çok uzaklardan uçuyor turnalar;
34. *Ayrılıq türküsün yırlaydır bugün* 34. Ayrılık türküsünü çığırıyordur bugün.
35. *Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,* 35. Figân ettim, bağırdım, ninni;
36. *Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni.* 36. Seni yoktan var ettim ninni.
37. *Babañ cenkte. Babañ seni körmeycek,* 37. Baban savaşta, seni görmeyecek.
38. *Anañ qara mektüp aldı, evlâdım,* 38. Annen kara mektup (haber) aldı, evlâdım.
39. *Babañ kelip ehvalıñni bilmeycek,* 39. Baban gelip hâlini görmeyecek;
40. *Bu âlemde yañğız qaldı anayıñ.* 40. Bu âlemde yalnız kaldı anacığın.
41. *Fiğan ettim, nida ettim ay-neni,* 41. Figân ettim, bağırdım, ninni;
42. *Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni.* 42. Seni yoktan var ettim ninni.
43. *Yanıqnen közlerin yumğandır babañ* 43. Baban, üzüntü ile gözlerini yummuştur;
44. *Can berip düşmandan alğandır öçün,* 44. Can verip düşmandan öcünü almıştır.
45. *Niçün dalğın nefes alasıñ, balam?* 45. Yavrum, niçin yorgun nefes alıyorsun?
46. *Niçün qorqıp, seskendiñ, niçün?* 46. Niçin korkup ürküyorsun, niçin?
47. *Fiğan ettim, nida ettim, ay-neni,* 47. Figân ettim, bağırdım, ninni;
48. *Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni.* 48. Seni yoktan var ettim ninni.

49. Şeker qozum, tatlı tüşler kör, balam, 49. Tatlı kuzum, tatlı rüyalar gör yavrum;
 50. Sen benim tenimsiñ, sen benim canım. 50. Sen benim tenimsin, sen benim canım.
 51. Anañniñ közündeki gizli intiqam, 51. Annenin gözündeki gizli intikam,
 52. Yüretginde oq parçası- Vatanım. 52. Yüreğindeki ok parçasıdır Vatanım.
 53. Fiğan ettim, nida ettim ay-neni, 53. Figân ettim, bağırdım, ninni;
 54. Seni yoqtan peyda ettim, ay-neni. 54. Seni yoktan var ettim ninni.

Boris Çiçibaby

SUDAQ ELEGİYASI (28)

1. Qoyulaşıp-qarışa tüşler تنها Sudaqta...
 2. Maña qısmet degil, elbet, yaşamaq bu toppaqta
 3. Pek sevimli ve lâkin o berilmegen alladan.
 4. Aluştanı, Simeizni, kördim Bağçasaraynı...
 5. Dedim: Allanın cenneti böyle alğa oğraymı
 6. Ayrılgan soñ sürgün olğan Ava em de Adamdan

7. Yürdim azap-yanıqlarñı, cezaların izinden,
 8. Damın tattım kebabnıñ qor qoqusın lezzetinen
 9. Otlar basqan mezarların taşındaki yazılar,
 10. Arabanı çeke yolda yükü tüşken eşeçik,
 11. Çalı yüklü dağlar mında sanki deve örkeçi,
 12. Ep şey başqa- Rusiyege oşamaylar iç bular.

13. Qavrap qalğan çölleri de yayav yurip keçtim men
 14. Yükseklikte qatıp qalğan taş izlerge çöktim men.
 15. Mında bir taş dev keçkenmi, mudhim canavar yahut
 16. Er bir yerde temiz ava kibi tek Şarq sezile-
 17. çobanı bar, sürüsü yoq, aydınlıqta ezile,
 18. kiyimlere çullu amma, tayağında bar yaqut.

19. Mende añlamayım, ya ne içün, ya nege
 20. orman boyu nice kere köterildim Perçemge,
 21. Mında kama neşi kirgen saran yerniñ qarine,
 22. Qatmer-qatmer, salqın, yeşil dağlar-qırlarga ancaq,
 23. Baqar edi şu Georgiy yüksekliğinden monah
 24. Maqsimilyan Voloşinniñ çizğan resimlerine

Boris Çiçibaby

SUDAK ELEGİYASI(ELEJİ-AĞIT)

1. Koyulaşıp karışıyor düşler تنها Sudak'ta;
 2. Bana kısmet değil elbet yaşamak bu toprakta.
 3. Çok sevimli ama o verilmemiş Allah'tan.
 4. Aluşta'yı, Simeiz'i, Bahçesaray'ı gördüm.
 5. Dedim: "Allah'ın cenneti böyle hâle uğrar mı?"
 6. Ayrıldıktan sonra sürülen Havva ve Adem'den.

7. Azapların, hüzünlerin ve cezaların izinden yürüdüm,
 8. Kebabın kor kokusunu ve tadını lezzetiyle tattım.
 9. Otların kapladığı mezarların taşındaki yazılar,
 10. Arabayı çekerek yolda yükü düşen eşekçik,
 11. Çalı yüklü dağlar sanki deve hörgücü,
 12. Her şey başka; bunlar, Rusya'ya hiç benzemiyorlar.

13. Kavurucu çölleri de yürüyerek geçtim ben.
 14. Yükseklerde sertleşmiş taş ilerine çöktüm ben.
 15. Burada bir taş dev ya da müthiş bir canavar mı?
 16. Her yerde temiz bir hava gibi, sadece Şark hissediliyor.
 17. Çobanı var, sürüsü yoq; aydınlıkta eziliyor,
 18. Kıyafetleri eski püskü ama değneklerinde yakut.

19. Ben de anlamıyorum niçin, niye
 20. Orman boyunca kaç kere çıkarıldım Perçem'e.
 21. Burada kama leşigirmiş, sarmış yerin kahrına
 22. Katmer katmer, serin, yeşil dağlar ve kırlar ancak
 23. Bakardı şu Georgiy yüksekliğinden
 24. Maksimilyan Voloşin'in çizdiği resimlere monah.

25. Budda papazı edi o, paniç ukrainalı, 25. O, Buda rahibiydi; paniç Ukraynalı,
 26. Moskvada Frantsiyalı, Frantsiyada moskvalı, 26. Moskova'da Fransalı, Fransa'da Moskovalıdır.
 27. Ayatnıñ eñ özeginde, altın qollu bu insan 27. Hayatının en merkezinde, altın elli bir insan,
 28. Yüz parmaqlı feryad-fiğan eşitilip tursın dep 28. Yüz parmaklı feryat fiğanı işitilsin diyerek,
 29. Gece-kündüz yüregimni ezgelesin, yırtısın dep 29. Gece gündüz yüregimiezsın, yırtısın diyerek
 30. Facialı şu Qırımda özüne yuva qurğan. 30. Facia dolu şu Kırm'da kendine yuva kurmuş.
31. Bulutların qanatından mas-mavı Köktebelge 31. Bulutların kanadından, masmavi Köktebel'e
 32. Uçar edim, amma benim beşiğim Rusiyede, 32. Uçardım, ama benim beşiğim Rusya'da.
 33. Ve iç kimse iç bir yerde sımarışnen doğmay da 33. Hiç kimse hiçbir yerde ısmarlamayla doğmuyor ki?
 34. Añlamayım, tilime iç almasam da lânetni 34. Anlamıyorum, dilime lâneti hiç almasam da
 35. Niçün, acep, şu talihsiz-qarğışlı memleketni 35. Niçin acaba, şu talihsiz ve lânetli memleketten.
 36. Sanki tatlı maraz kibi taşıyım öz qanımda. 36. Sanki tatlı bir hastalık gibi kendi kanımda taşıyorum.
37. Parçalanıp mermer-taşlar tuzlu şekerge dönse, 37. Mermer taşlar parçalanıp tuzlu şekere dönerse,
 38. Tamırlardan çıqqan ümüt oña barıp tökülse, 38. Köklerden çıkan ümit ona ulaşıp dökülürse,
 39. Ah, bundan da qara yazı olur qaysı bir başta! 39. Bundan daha kara yazı başka hangi başa gelir!
 40. Yüregime sabaları bir tüş olup körüne 40. Yüregime sabahları bir düş olarak görünüyor.
 41. İnd -ibadethanesiday ğamlı ada burunu 41. Hint ibadethanesi gibi gamlı ada burnu,
 42. Mavılıqqa, yeşillikke siñe-siñe yavaştan... 42. Mavilikte, yeşilliklere sine sine yavaşa...
43. Bir kün ola bu ayatnıñ işlerinden yorulup, 43. Bir gün olur, bu hayatın işlerinden yorulup
 44. Yıqılğan sersem başnen stoluma urulup, 44. Eğilmiş, sersem başla sandalyeme dönüp
 45. Saqlanırım içimliknen qandalaylı bir evde, 45. İçecekle, tahta kurulu bir evde saklanırım.
 46. Barsın, benim destanlarım arınsın ğam-alemden 46. Varsın benim destanlarım arınsın gam âleminden
 47. Yuvşan em de unutulğan cennet nuru edemnen 47. Yavşan ve unutulğan cennet nuru adem ile
 48. Yaldan keçken kiyik gülday mavı deñiz üstünde 48. Kenardan geçen vahşi gül gibi mavi deniz üstünde.

1987 s.

ERECEPNIÑ ÖPKESİ (29)

(Aqbardaq kitabıyla aynı)

BALLADALAR**ÜÇ ESİR (30)**

1. *Qorqu bilmez üç cesüri*
2. *Alğan düşman esirge,*
3. *Üçünü de qapağanlar*
4. *Dımlı, suvuq bir yerge.*

BALLADA**ÜÇ ESİR**

1. *Korku bilmez üç cesuru,*
2. *Düşman esir almış.*
3. *Üçünü de kapatmışlar,*
4. *Nnemli, soğuk bir yere.*

5. <i>Duraqları olmuş artıq</i>	5. Durakları olmuş artık
6. <i>Demir çabaqlı zindan,</i>	6. Demir parmaklıklı zindan.
7. <i>Ayırğanlar yaresinden,</i>	7. Ayırmışlar, sevdiklerinden,
8. <i>Anasından, Vatandan.</i>	8. Analarından ve vatandan.
9. <i>Üçünüñ de beñzi solğan,</i>	9. Üçünün de benzi solmuş,
10. <i>Sararğan ve bitkenler,</i>	10. Saramış ve bitmişler (tükenmişler).
11. <i>Qurtuluruz bir kün ille,</i>	11. Kurtuluruz bir gün mutlaka,
12. <i>Dep-pek ümüt etkenler.</i>	12. Diyerek çok ümit etmişler.
13. <i>Ay ışığı taralğanda</i>	13. Ay ışığı azaldığında
14. <i>Demir çabaq -artından,</i>	14. Demir parmaklıklar ardında
15. <i>Özarası subetleşken-</i>	15. Kendi aralarında
16. <i>Laf etkenler yavaştan</i>	16. Yavaşça sohbet etmişler.
17. <i>Laf başlağan yigitlerniñ</i>	17. Lafa başlamış yiğitlerden
18. <i>Biri yanıp-yaqılıp,</i>	18. Biri yana yakıla
19. <i>Tar zindanda yaş cançığı</i>	19. Dar zindanda genç canı
20. <i>Soñ derece sıqılıp:</i>	20. Son derece sıkılarak:
21. <i>Ah, bu yerden çıqsam eger</i>	21. Ah, bu yerden çıkarsam eğer,
22. <i>Bir kün ola qurtulup,</i>	22. Bir gün olup kurtulup,
23. <i>Ömürbillâ yaşar edim.</i>	23. Ömür boyu yaşardım
24. <i>Sevgilime qul olup.</i>	24. Sevgilime köle olup.
25. <i>Yoqtur benim bundan başqa</i>	25. Yoktur benim bundan başka
26. <i>İç bir türlü tilegim,</i>	26. Hiçbir dileğim,
27. <i>Şu zindanda tek yaremni</i>	27. Şu zindanda sadece yârimi
28. <i>Arızlay yaş yüregim.</i>	28. Arzuluyor yüreğim.
29. <i>O da menday asretlikte</i>	29. O da benim gibi hasretlikten
30. <i>Acci acci ağlaydır.</i>	30. Acı acı ağlıyordur.
31. <i>Ayrılıqniñ azabında</i>	31. Ayrılığın azabında
32. <i>Qaralarını bağlaydır.</i>	32. Karalarını bağlamıştır.
33. <i>Tañrım, saña yalvaraman</i>	33. Tanrım sana yalvarıyorum,
34. <i>Ümütüm boş ketmesin.</i>	34. Ümüdüm boşa gitmesin.
35. <i>Men sağ ekeç yarem maña</i>	35. Ben sağ oldukça müddetçe yârim bana
36. <i>Vefasızlıq etmesin.</i>	36. Sadık olsun. (vefasızlık etmesin).
37. <i>İñlep-iñlep cenkten daa</i>	37. İnleye inleye cenkten kalan yaraları daha
38. <i>Savulmağan yaradan;</i>	38. İyileşmeden yaraları:

39. *Yigitlerniñ ekincisi*
40. *Laf başladı anadan:*
41. *Ah, dostlarım, qurmaydır*
42. *Anayımniñ közyaşı,*
43. *Yüregini ezgeleydir*
44. *Şefqatsızlıq dert taşı.*
45. *Bilem, onu gece-kündüz*
46. *Bir tüşünce sıqadır -*
47. *Ölgenime degil, esir*
48. *Tüştümi dep qorqadır*
49. *Ah, biçarem, çıqsa edim*
50. *Bu zindandan arınıp,*
51. *Yalvarırdım onıñ cilli*
52. *Quçağına sarılıp:*
53. *“Anayçığım, yaralanıp*
54. *Esir tüştüm düşmanğa,*
55. *Sağ qalğanım için, inan*
56. *Keldim biñ-bir peşmanğa..”*
57. *Yigitlerniñ üçüncisi*
58. *Ses solusqsız yatmaqta,*
59. *Ay da kökten nurlarını*
60. *Cıyıstırıp almaqta.*
61. *Ep qaranlıq çöke şay da*
62. *Nursız titis zindanğa,*
63. *Sanarsıñ Ay bile saran*
64. *Taliysiz şu üç canğa...*
65. *Yigitlerniñ üçüncisi*
66. *Qoşalmay laf-subetke,*
67. *Közlerini yummay tike*
68. *Qoyulaşqan tınç kökke.*
69. *Saat sayın ağırlaşa*
70. *Qafesinde nefesi,*
71. *Bir şey deycek ola amma,*
72. *Eşitilmey iç sesi.*
73. *Dostları pek yanıqlaylar*
39. Yiğitlerden ikincisi,
40. Lafa başladı annesinde:
41. Ah dostlarım, kurumuyordur;
42. Anneciğimin gözyaşı,
43. Yüreğini eziyordur.
44. Şefkatsızlığın dert taşı.
45. Biliyorum onu gece gündüz
46. Bir düşünce sıkıyordur.
47. Ölmemden değil de esir
48. Düşmemden korkuyordur.
49. Ah biçarem, çıksaydım
50. Bu zindandan kurtulup
51. Yalvarırdım onun ılık
52. Kucağına sarılıp:
53. Anacığım yaralanıp
54. Esir düştüm düşmana;
55. Sağ kaldığım için inan
56. Bin pişman oldum.
57. Yiğitlerin üçüncüsü
58. Sesiz soluksuz yatmakta,
59. Ay da gökten ışıklarını
60. Toplayarak almakta.
61. Hep karanlık çöküyor;
62. Nursuz, kötü zindana;
63. Zannedersin ki Ay bile cimri
64. Talihsiz bu üç cana...
65. Delikanlıların üçüncüsü
66. Lafa, sohbeta katılmıyor;
67. Gözlerini yummadan diyor
68. Koyulaşan sessiz göğe.
69. Her saat ağırlaşıyor,
70. Göğüs kafesinde nefesi.
71. Bir şey diyecek oluyor ama
72. İşitilmiyor hiç sesi.
73. Dostları pek üzüyorlar,

74. *Yaqınlaşqan ecelge,*
75. *“Teslim olma,- deyler oña”-*
76. *Al Özüñni, al elge!”*
77. *Zindan suvuq, zindan titis,*
78. *Düşman ise şefqatsız.*
79. *Bilmem daa qaç kün yata*
80. *Esirlikte üç qutsız.*
81. *Qaranlıqta nursızlana*
82. *Yiğitlerniñ közleri,*
83. *Artıq siyrek eşitile*
84. *Ümüt tolu sözleri.*
85. *Üçüsi de qurtulmaqta*
86. *Soñki ümütin üze,*
87. *Lâkin ola eken kâde*
88. *Beklenmegen mucize.*
89. *Yer yüzünü uyantqanda*
90. *Yarıq berip atqan tañ,*
91. *Şu zindanğa uçıp keldi*
92. *Qocaman bir yaş qartal.*
93. *Çoqucını küçlü-küçlü*
94. *Urıp demir çabaqqa*
95. *Yiğitlerniñ qarşısında*
96. *Olğan sedni şart yıqa.*
97. *Üçünüzden biriñizni-*
98. *Dey o,- keldim almağa.*
99. *Lâkin bilmek ister edim*
100. *Nasıl sebep bar buña?*
101. *Yiğitlerniñ birincisi*
102. *Dey ki: «Diñle, ey qartal,*
103. *Menimkinden büyük sebep*
104. *Yoqtır, başta meni al.*
105. *Asretlikte qalğan yarem*
106. *Accı-accı ağılaydır,*
107. *Ayrılıqniñ azabında*
74. Yaklaşan ecel için.
75. Ona; teslim olma, diyorlar;
76. “Kendine gel, idareyi ele al!”
77. Zindan soğuk, zindan pis;
78. Düşman ise şefkatsız (acımasız).
79. Bilmem daha kaç gün yatar,
80. Esarette üç bahtsız.
81. Karanlıkta görmez oluyor,
82. Yiğitlerin gözleri.
83. Artık seyrek işitiliyor.
84. Ümit dolu sözleri.
85. Üçü de kurtulmak için
86. Son ümidini de kesiyor.
87. Lâkin bazen oluyor
88. Beklenmeyen bir mucize oluyor.
89. Yeryüzünü aydınlatırken
90. Işık saçarak atan tañ;
91. Bu zindana uçup geldi
92. Kocaman bir yavru kartal.
93. Gagasını, güçlü güçlü
94. Vurarak demir parmaklıklara
95. Delikanlıların karşısında
96. Olan engeli hemen yıkar.
97. Üçünüzden birini
98. Diyor o, almaya geldim.
99. Lâkin bilmek isterim,
100. Bunun için nasıl bir sebebiniz var?
101. Delikanlılardan ilki:
102. -“Dinle ey kartal,
103. Benimkinden büyük sebep
104. Yoktur, önce beni al.
105. Hasret çeken yârim
106. Acı acı ağılıyordur,
107. Ayrılığın azabından

108. *Qaralarını bağlaydır...»*
109. *Ebet, bilem,- dedi qartal,-*
110. *Yareñ çoq kün yas tuttu.*
111. *Bekley-bekley ahri-soñu*
112. *Sen bahtsızni unuttu.*
113. *Beklev ile keçti omñ*
114. *Ömürüniñ yarısı,*
115. *Unut onu, yareñ şimdi*
116. *Başqasınıñ qarısı.*
117. *Nevbet keldi söylemege*
118. *Ekinci yaş tutqunğa,*
119. *-Anam! Anam!..- dey de bayguş,*
120. *Eyecanlana, yutquna,-*
121. *Diñle qartal, mende yanıq*
122. *Sebebi pek büyüktir*
123. *Asretlik te anayımniñ*
124. *Teni-bağrı küyüktir.*
125. *Nasıl esir tüşkenimni*
126. *Şefqatlıma añlatsam,*
127. *Peşman olmaz edim soñra*
128. *Qara topraqta yatsam.*
129. *- Yigit, yanma! -dedi qartal,-*
130. *Sen erlerce cenkleştiñ,*
131. *Anayıñni qul oluvdan*
132. *Qurtarmaqçün qan keçtiñ!*
133. *Ağlay-ağlay yüreginiñ*
134. *Uruvları bitkende,*
135. *«Men oğlumdam razım», dedi*
136. *Soñki yolğa ketkende...*
137. *Yigitlerniñ üçüncisi*
138. *Mağrur baqtı qartalğa.*
139. *Dedi:- Yetmek ister edim*
140. *Candan aziz Vatanğa.*
141. *Vatan içüm küreştim men,*
108. Karaları bağlıyordur.” dedi.
109. -“Evet, biliyorum.” dedi kartal.
110. Yârin uzun süre yas tuttu,
111. Bekleye bekleye eninde sonunda
112. Sen bahtsızni unuttu.
113. Beklemekle geçti onun
114. Ömrünün yarısı,
115. Onu unut, yârin şimdi
116. Başkasının karısı.
117. Söz sırası geldi
118. İkinci genç esire.
119. Anam, anam, diyor da baykuş,
120. Heyecanlanıyor, yutkunuyor:
121. -“Dinle kartal, benim üzüntümün
122. Sebebi çok büyüktür.
123. Hasret çeken anamın
124. Teni bağrı yanıktır.
125. Nasıl esir düştüğümü
126. Şefkatli anama anlatırsam,
127. Sonrasında pişman olmadım;
128. Kara toprakta da yatsam” dedi.
129. Delikanlı, yanma, dedi kartal;
130. Sen kahramanlar gibi mücadele ettin;
131. Anacığını kul/köle olmaktan
132. Kurtarmak için kan geçtin.
133. Ağlaya ağlaya yüreginin
134. Çarpıntısı tükendiğinde,
135. Ben oğlumdan razıyım, dedi.
136. Son yolculuğuna giderken...
137. Delikanlıların üçüncüsü
138. Mağrur bir şekilde baktı kartala
139. Dedi ki: Ulaşmak isterdim,
140. Canımdan aziz vatana.
141. Vatanım için mücadele ettim,

142. *Vatan için cenkleştim,*
 143. *Onın azatlığı için*
 144. *Böyle allarğa tüştüm.*
 145. *Taliyime peşmanım yoq,*
 146. *Qartal, saña bar ricam:*
 147. *Qurtaralsañ meni mindan,*
 148. *Vatanıma baracam.*
 149. *Soñki borcum qalğan olsa,*
 150. *Soñ nefeste bermege,*
 151. *O da şudur- isteyim tek*
 152. *Vatanımı körmege.*
 153. *Bilem, endi qurumaqta*
 154. *Ömürimniñ çoqrağı.*
 155. *Qartal qurtar, alsın meni*
 156. *Ana-yurtniñ toprağı!*
 157. *Qartal dedi:-Çoq dolandım –*
 158. *Ömürimde dünyanı,*
 159. *Nice qaviy dağını kördim,*
 160. *Nice coşqun deryanı.*
 161. *Lâkin böyle qaviy dağ ve*
 162. *Coşqun derya körmedim,*
 163. *Vatanım dep küyüp-yanğan*
 164. *Böyle feryad körmedim.*
 165. *Arzuñni eda eteyim,*
 166. *Kel, min, yigit, sırtıma,*
 167. *Sadıqlığıñ beyan olsun-*
 168. *Qavuş Ana-Yurtuña,*
 169. *Beyan olsun bar alemge*
 170. *Sözlerimniñ manası:*
 171. *Vatansızniñ ne yaresi*
 172. *Olur. Ne de anası...*
 173. *Aydi, yigit, qanatlarım*
 174. *Olsun saña düldülüñ,*
 175. *Bekley seni Vataniñda*
 176. *Anañ em de sevgiliñ!*
142. *Vatanım için savaştım;*
 143. *Onun azatlığı için*
 144. *Böyle hâllere düştüm*
 145. *Talihim için pişman değilim,*
 146. *Kartal senden bir ricam var:*
 147. *Beni buradan kurtarırsan*
 148. *Vatanıma gideceğim.*
 149. *Son borcum kalmış olsa bile*
 150. *Son nefesimi vermek için*
 151. *Sadece budur tek isteğim*
 152. *Vatanımı görmektir.*
 153. *Biliyorum şimdi kurumakta*
 154. *Ömrümün pınarı.*
 155. *Kartal kurtar, alsın beni*
 156. *Anavatanın toprağı.*
 157. *Kartal dedi ki: Çok gezdim,*
 158. *Ömrüm boyunca, dünyayı.*
 159. *Nice sağlam dağ gördüm.*
 160. *Ve nice coşkun deryayı.*
 161. *Lâkin, böyle sağlam dağ ve*
 162. *Coşkun derya görmedim.*
 163. *Vatanım diyerek yananı,*
 164. *Böyle feryat edeni görmedim.*
 165. *Arzunu eda edeyim (yerine getireyim);*
 166. *Gel yigit, bin sırtıma.*
 167. *Sadakatin beyan olsun,*
 168. *Kavuş anavatanına.*
 169. *Beyan olsun bütün âleme.*
 170. *Sözlerimin mânası:*
 171. *Vatansızın ne sevgisi,*
 172. *Olur. Ne anası olur...*
 173. *Haydi delikanlı, kanatlarım*
 174. *Olsun sana atın;*
 175. *Bekliyor seni vatanında*
 176. *Annen ve sevgilin..*

SAĞIN (31)**(uyanuv kitabı aynı)****QAYA VE QARTAL (31)**

1. *Qocaman bir dağın Qayası olup*
2. *Tura edi başın köklere tirep.*
3. *Adam baqtı oña sevinçke tolıp*
4. *Ve dedi:- Bu Qaya bizge pek kerek!*
5. *Qaya da sevindi adamğa baqıp,*
6. *«Men de olar için kerek oldım», dep.*
7. *Adamlar nasıldır aletler taqıp,*
8. *Qaya etrafında aylandılar ep.*
9. *Keçmek kerek edi qurulacaq yol*
10. *Şu Qaya tiklenip turğan mekândan,*
11. *Onıñ çet-etrafı olsa bile bol,*
12. *Ey-at! Şöyle edi maqsad planda...*
13. *Buravnen teştiler Qaya temelini,*
14. *Qoydular tübüne patlayıcı madde.*
15. *Maqsadqa intilğan adamnıñ elini*
16. *Toqtatmaq qıyındır, qıyındır adden.*
17. *Bir sernik al etti Qaya taqdirin,*
18. *Sıñırsız köklerde qoptı güdüirdi.*
19. *Qaya añlamadı bu işniñ sırını*
20. *Ve kendin soñ kere köklerde kördi.*
21. *...Deşet güdüirdiden qalmadı eser-*
22. *Güya olmağanday edi iç bir al.*
23. *Tek toznu darqatıp talgın yel ese*
24. *Ve kökte uçmaqta güzel bir Qaptal.*

KAYA VE KARTAL

1. Kocaman bir dağın tepesi olarak
2. Başını göklere dikerek duruyordu.
3. İnsanlar ona seviçli bir şekilde baktı
4. Ve “Bu kaya bize çok gerekli.” dedi.
5. Kaya da insanlara bakarak sevindi;
6. “Ben de onlar için gerekliyim.” diye.
7. İnsanlar bilemem nasıl aletler takıp
8. Dağın etrafında dolandılar hep.
9. Geçmesi gerekliydi kurulacak yolun;
10. Bu kayanın dikleştiği yerden.
11. Onun etrafı geniş olsa bile
12. Heyhat, böyleydi maksatları plânlarında.
13. Matkapla deldiler Kayanın temelini,
14. Dibine patlayıcı madde koydular.
15. Maksadı için çabalayan insanın elini
16. Durdurmak zordur; zordur.
17. Kayanın kaderini bir kibrit belirlerdi,
18. Uçsuz bucaksız göklerde gürültü koptu.
19. Kaya bu işin sırrını anlamadı
20. Ve kendini son defa göklerde gördü.
21. Korkunç gürültüden eser kalmamıştı.
22. Sanki hiçbir şey olmamış gibiydi.
23. Sadece tozu dağıtarak hafif bir rüzgâr
esiyor
24. Ve gökte güzel bir kartal uçuyor.

25. *Qanatları onıñ iç de silkinmey* 25. O, kanatlarını hiç kıpırdatmadan
26. *Aveley bem-beyaz bulut túbünde.* 26. Bembeyaz bulutların altında süzülüyor.
27. *Qayağa ne oldı? Qayda o?- bilinmey* 27. Kayaya ne oldu, nerede o? Bilinmiyor.
28. *Soñ.... birden ot, yandı Qaptal qalbinde!* 28. Sonra birden ateş yandı kartalın kalbinde!.
29. *Añladı deşetli adamlar küçün* 29. Korkunç insanların gücünü anladı.
30. *Artıq Qaya yoqtur. Onıñ taşların* 30. Artık kaya yoktur. Onun taşlarını
31. *Süreler, taşıylar yol qurmaq için* 31. Yol inşa etmek için sürüyorlar, taşıyorlar.
32. *Em kökke baqalar qalqıp başların.* 32. Hem de başlarını kaldırıp göğe bakıyorlar.
33. *Qartal ep tópede tınmay aylana* 33. Kartal tepede yorulmadan dönüyor,
34. *Adamlardan üzmeý ötkür közüni* 34. İnsanlardan keskin gözünü almıyor.
35. *Nelerdir yapmaqnı dersiñ oylana* 35. Sanki neler yaptığını düşünüyor,
36. *Eñ bahtsız quş esap ete özünü.* 36. En bahtsız kuş kendisiyle hesaplaşıyor.
37. *Qayalar içinde şu Qaya edi* 37. Kayalar içinde bu kayaydı;
38. *Qartalğa qaç biñ yıl mekânı» olğan* 38. Kartalın kaç bin yıl mekânı olan.
39. *O qayda uçmasın, tek şuña* 39. O nerelere uçmasın, sadece bu sebeple
40. *Onıñçün şu Qaya yekâne olğan.* 40. Bunun için bu Kaya yegâne olmuş.
41. *Ah, yazıq! Ür-serbest kökler sultanı* 41. Ah yazık! Hür göklerin sultanı
42. *(Olsa bile dağda diğەر qayalar)* 42. (Olsa bile dağda diğەر kayalar).
43. *Birine qonmadı.Sıqıldı canı* 43. Hiçbirine konmadı. Canı sıkıldı,
44. *Aceba, Qartalda nasıl meram bar?* 44. Acaba kartalda nasıl bir dert var?
45. *Dayanıp olmadı Qartal Yüreği,* 45. Kartal yüreği dayanamadı,
46. *Asretlik çeküvniñ saati toldı.* 46. Çektiği hasretin vakti (saati) doldu.
47. *İzaat etmekniñ yoqtur keregi-* 47. İzah etmenin gereği yoktur;
48. *Kendin yerge urıp çil-larça oldı.* 48. Kendini yere vurup paramparça oldu.
49. *Er kesni şaşırđı taacipli al,* 49. Bu tuhaf durum herkesi şaşırttı;
50. *Cesetke baqmaqçün çapıp keldiler.* 50. Onlar cesede bakmak için koşarak geldiler.
51. *Baş egip dediler: Ah, bahtsız Qartal!* 51. Başlarını eğerek: “Ah, bahtsız kartal!” dediler.
52. *Kim bilsin belki de aqlı ediler...* 52. Kim bilir, belki de haklıydılar.

(sene 1983)

POEMALAR**BAR KÜÇNEN (32)****Publististik poema****KİRİŞ**

1. *Vladimir Vladimiroviç!*
2. *İzin beriñiz*
3. *Siziñ ile söyleşmege*
4. *bir-qaç daqiqa*
5. *Ömürimizde*
6. *belli tura*
7. *ülken yeriñiz*
8. *Coyulmağan kibi*
9. *ölmez*
10. *ulviy Aqiqat.*
11. *Bügün*
12. *bizge*
13. *ğayet kerek*
14. *Siz atqan adım.*
15. *Em de*
16. *Siziñ*
17. *inqilâbiy*
18. *qaviy «Sol marşı»*
19. *Usulñuznen*
20. *yazayım dep*
21. *qalemim aldım,*
22. *Taqlid degen şeyge*
23. *göñlüm*
24. *olsa da qarşı.*
25. *(Zaten,*
26. *büyük simalarğa*
27. *taqlid etüv de*
28. *İstidatsız*
29. *bir kimseniñ*
30. *elinden kelmez;)*

POEMALAR**VARGÜÇLE****Halkçı poema****GİRİŞ**

1. *Viladimir Viladimiroviç!*
2. *İzin verin,*
3. *Sizinle konuşmaya*
4. *birkaç dakika.*
5. *Hayatımızda,*
6. *Bellidir*
7. *Sizin büyük yeriniz.*
8. *Kaybolmamış gibi*
9. *ölmeyen*
10. *yüce bir hakikattir.*
11. *bugün*
12. *bizim için*
13. *gayet gereklidir.*
14. *Sizin attığınız adım.*
15. *ve*
16. *Sizin*
17. *inkılâbınızın*
18. *sağlam “sol marşı”*
19. *Usûlünüzle*
20. *yazayım diye*
21. *kalemimi elime aldım.*
22. *Gönlüm takdit*
23. *Denen şeye*
24. *karşı olsa da sizin.*
25. *Zaten*
26. *büyük simaları*
27. *taklit etmek de*
28. *İstidatsız*
29. *Bir kişinin*
30. *elinden gelmez.)*

- 31.Ebet, 31.Evet,
 32. *bilem,* 32. Biliyorum,
 33.*küçüm yoqtur* 33. gücüm yoktur,
 34. *Sizge yetmege-* 34. size ulaşmaya.
 35.*Bunu añlar oquyıcım* 35.Bunu anlar okuyucum
 36.*ve* 36.ve
 37.*meni külmez,* 37.bana gülmez.
 38.*Yigirminci* 38.Yirmili
 39. *yıllardaki* 39.yıllardaki
 40.*deñişüvlerge* 40.değişmelere
 41.*İsseñizni* 41.Payınızı/katkınızı
 42.*qoştıñız Siz* 42.sağladınız siz
 43.*ötkür* 43. keskin
 44. «*Bar sesnen!*»! 44. “Bütün sesinizle!
 45.*Tezleştirüv* 45. Hızlanarak
 46.*yükün alğan* 46.yükünü alan
 47.*bizim nesilge* 47.bizim nesile
 48.*Küreşmege sıra keldi* 48. savaşıma sırası geldi,
 49.*bar quvet-* 49.bütün kuvvetiyle,
 50.*küçnen!* 50.gücüyle!.
- I. I.
51. *Ey, ilhamım,* 51.Ey ilhamım,
 52.*İnqılâbnın* 52.İnkilâbın
 53.*taze nefesi* 53.taze nefesi,
 54. *Memleket* 54. memleket
 55.*ve* 55.ve
 56. *dünya üzre* 56.dünya üzerine
 57. *kene üfürdi.* 57.yine üfledi.
 58. *Eşitilmek gerek* 58.Duyulması gerek
 59.*artıq* 59.Artık
 60.*menim de sesim,* 60. benim sesimin.
 61. *Şuniñ için* 61.Bunun için
 62.*icadımni* 62.eserimi
 63.*negizden burdım.* 63.temelden değiştirdim.?
 64. *Ey, ilhamım,* 64.Ey ilhamım,

65. *biñ doquz yüz seksen altınıñ* 65. bindokuz yüz seksen altının
66. *Şeñ baari* 66. Mutlu baharında,
67. *adetten tış* 67. her zamankinden farklı
68. *buyurdı erte.* 68. erken emretti.
69. *Aqıqatnıñ* 69. Hakikatin
70. *totlanmaycaq* 70. paslanmayacak
71. *doğma altını* 71. doğuştan gelen altını
72. *Sennen birge* 72. Seninle birlikte
73. *islerimni* 73. hislerimi
74. *çoşqun teprete.* 74. çoşkulukla harkete geçirdi.
75. *Ey, ilhamım,* 75. Ey ilhamım,
76. *rica etem,* 76. rica ediyorum;
77. *bırakma meni* 77. beni bırakma.
78. *Yañı nefes* 78. Yeni nefes
79. *urulğanda* 79. vurulduğunda
80. *açiq yüzüme.* 80. açık yüzüme.
81. *Seniñ ile* 81. Seninle
82. *tutaşqanda* 82. yandığında (tutuştığında),
83. *bağırım-tenim* 83. Bağrım, vücudum.
84. *Küç-qudret ber* 84. Gayret kuvvet ver,
85. *er satırım,* 85. her satırıma
86. *er bir sözüme.* 86. ve her sözüme.
87. *Zaten,* 87. Zaten
88. *artıq* 88. artık
89. *aqqım yoqtır* 89. hakkım yoktur.
90. *zayıflaşmağa,* 90. zayıf olmaya,
91. *Aqqım yoqtır* 91. Hakkım yoktur
92. *küçlüklerden* 92. güçlüklerden
93. *qorqıp qaçmağa* 93. korkup kaçmaya.
94. *Talap ete* 94. Söylemeyi gerektiriyor
95. *bügün devir:* 95. bugün devir,
96. *qaranı- qara,* 96. karayı kara,
97. *Aqnı- aq dep* 97. akı ak diyerek
98. *dogrusını* 98. doğrusunu
99. *açiq aytmağa.* 99. açıkça.
100. *Ey, ilhamım,* 100. Ey ilhamım,

101. *yollarına* 101. yollarına
 102. *közümü tiktim,* 102. gözümü diktim.
103. *İtiqadın* 103. İtikatin
 104. *işançını* 104. inancını
 105. *coyğan bahtsızday.* 105. kaybetmiş bahtsızlar gibi.
106. *Öz-özünü* 106. Kendi kendimi
 107. *aldatuvniñ* 107. aldatmanın
 108. *dertlerin çektim,* 108. sıkıntılarımı çektim.
109. *O künlerni* 109. O günleri
 110. *hatırlasam* 110. hatırladığımda
 111. *tenim buz-buzlay.* 111. vücudum buz kesiyor.
112. *Yoq,* 112. Hayır,
 113. *keçken* 113. geçen
 114. *iç bir künni* 114. hiçbir günü
 115. *silip atmayım,* 115. silip atmıyorum.
116. *Ulu Yurtniñ* 116. Sadece ulu vatanın
 117. *Ulu Yolu* 117. ulu yolu
 118. *degil tek gülzar.* 118. gülzar değil.
119. *Abınsam da,* 119. Sürünsem de,
 120. *yıkılsam da* 120. yıkılsam da
 121. *bu yoldan tayıp,* 121. bu yoldan şaşıp.
122. *Ebet,* 122. Elbette
 123. *menim özümniñ de* 123. benim de
 124. *qabaatım bar.* 124. kabahatim var.
125. *Kel, ilhamım,* 125. Gel ilhamım,
 126. *medetkâr ol* 126. medetkâr ol,
 127. *maña bugüninde,* 127. bugün de bana.
128. *Bilem,* 128. Biliyorum,
 129. *küçtir* 129. Güçtür,
 130. *mort solaqtan* 130. kırılğan petekten
 131. *balniñ tamması.* 131. balın damlaması.
132. *Bu mürekkep,* 132. Bu karışık,
 133. *bu telâşlı,* 133. bu telaşlı
 134. *bu aydın künde* 134. aydınlık günlerde
135. *Davet ete.* 135. Davet ediyor,
 136. *partiyamniñ PROGRAMMASI.* 136. partimin programı.

137. *Davet ete*
 138. *kelecekte*
 139. *ayatımızıni*
140. *Dağ çoqrağı*
 141. *kibi temiz*
 142. *saf olmasına.*
143. *Davet ete,*
 144. *yetmiş yıllıq*
 145. *qanatımızıni*
146. *Epkinleşken*
 147. *süratına*
 148. *küç tolmasına.*
149. *Yañı asır taba endam*
 150. *adım*
 151. *atqan*
 152. *Yurt*
153. *Taliylerge*
 154. *kene qaviy*
 155. *ümiit aşladı.*
156. *Ey, ilhamım,*
 157. *qalemimni*
 158. *özün qaviy tut,*
159. *Yüregimni*
 160. *yañı bir is*
 161. *qozğap başladı.*
- II.**
162. *XXVII-*
 163. *rum raqamı*
 164. *kirdi tarihqa,*
165. *Yuqlap qalğan*
 166. *vicdanlarğa*
 167. *yañı ruh berip.*
168. *Qana,*
 169. *kim o qaranlıqta?*
 170. *Çıqsın yarıqqa,*
137. *Davet ediyor*
 138. *gelecekte*
 139. *hayatımızın*
140. *dağ pınarı*
 141. *gibi temiz*
 142. *ve saf olmasına.*
143. *Davet ediyor,*
 144. *yetmiş yıllık*
 145. *kanadımızın*
146. *Hızlanarak*
 147. *süratine güç*
 148. *toplamasına.*
149. *Yeni asıra doğru endam*
 150. *adım*
 151. *atan*
 152. *yurt,*
153. *Kadere*
 154. *yine sağlam*
 155. *ümit aşladı.*
156. *Ey ilhamım,*
 157. *kalemimi*
 158. *sen sağlam/sıkı tut,*
159. *yüreğimde*
 160. *yeni bir his*
 161. *canlanmaya başladı.*
- II.**
162. *Yirmi yedi*
 163. *rum rakamı*
 164. *tarihe girdi,*
165. *uyuyup kalan*
 166. *vicdanlara*
 167. *yeni ruh verip.*
168. *Hani*
 169. *o karanlıktaki kim?*
 170. *Çıksın aydınlığa,*

171. *Çıqsın,* 171. *çıksın*
 172. *artuq* 172. *artık*
 173. *bu meydanda* 173. *bu meydanda*
 174. *tapsın öz yerin!* 174. *yerini bulsun!*
175. *Qana,* 175. *Hani,*
 176. *kim o,* 176. *kim o*
 177. *qaplıbaqa* 177. *kurbağa*
 178. *kibi süyrelgen?* 178. *gibi sivrilen?*
179. *Vaqıt adlı* 179. *Vakit adlı*
 180. *cevairni* 180. *mücevherini*
 181. *dört yaqqa saçqan?* 181. *dört tarafa saçan?*
182. *Boş boğaznen* 182. *Kim boş boğazla*
 183. *şuret arap* 183. *şöhret arayarak*
 184. *canğa tüyrelgen?* 184. *cana iliştirilmiş?*
185. *Yoq* 185. *Yok,*
 186. *İnqilâb başlanmadı-* 186. *inkılâp başlamadı,*
 187. *devam etmekte,* 187. *devam etmekte;*
188. *Temizlemek kerek yolnu* 188. *temizlemek gerek yolu*
 189. *püsürliklerden.* 189. *püsürüklerden.*
190. *Dosttan* 190. *Dosttan*
 191. *eksik* 191. *az*
 192. *degil düşman-* 192. *değil düşman,*
 193. *közün tikmekte,* 193. *gözünü dikiyor.*
194. *Tikmek degil,* 194. *Dikmek değıl,*
 195. *taqip ete* 195. *taqip ediyor*
 196. *qaradan* 196. *yerden*
 197. *kökten:* 197. *göge.*
198. *Ay-ay,* 198. *Hay ay*
 199. *bizler* 199. *bizler*
 200. *sürünsek de* 200. *sürünsek de,*
 201. *keride qalsaq,* 201. *geride kalsak da,*
202. *Quraqşısıa* 202. *kurusa da*
 203. *biz yaratqan* 203. *bizi yaratan*
 204. *qudretli uluq,* 204. *kudretli oluk.*
205. *Ay-ay* 205. *Hay hay,*
 206. *gece-kündüz* 206. *gece gündüz*

207. <i>şarap</i>	207. şarap
208. <i>içip</i>	208. içip
209. <i>boğulsaq da</i>	209. boğulsak da.
210. <i>İstisalda</i>	210. İstisalda
211. <i>devam etse</i>	211. devam etse de
212. <i>titis durğunluq.</i>	212. kötü durgunluk
213. <i>İhtirası</i>	213. İhtirası
214. <i>çoqtan söngen</i>	214. çoktan sönmüş
215. <i>orospu kibi</i>	215. orospu gibi
216. <i>İftirasın</i>	216. iftirasını
217. <i>üstümüzge</i>	217. üzerimize
218. <i>şıbalay</i>	218. sıçratsa da
219. <i>düşman.</i>	219. düşman.
220. <i>-Olamasaq</i>	220. Olamazsak;
221. <i>eger bugün</i>	221. eğer bugün
222. <i>ömür saibi;</i>	222. ömür sahibi;
223. <i>Qırımtatar</i>	223. Kırım Tatar'ın
224. <i>degeniday</i>	224. dediği gibi
225. <i>yarın</i>	225. yarın
226. <i>«soñ peşman...»</i>	226. “son pişmanlık”.
227. <i>Qa,</i>	227. Hadi/hani
228. <i>arqadaş,</i>	228. arkadaş,
229. <i>belni buvıp</i>	229. belini sıkıp
230. <i>davran küreşke,</i>	230. katıl güreşe.
231. <i>Dalğalansın</i>	231. Dalgalansın
232. <i>baş töpeñde</i>	232. başının üstünde
233. <i>yeñiş bayrağı!</i>	233. zafer bayrağı!
234. <i>Beşyılıqını</i>	234. Beş yıllığı
235. <i>çevireyik</i>	235. çevirelim
236. <i>«yahşı» ve “beş”e</i>	236. “güzel” ve “beş”e
237. <i>Qaviy tutup</i>	237. sıkı tutarak
238. <i>memleketniñ</i>	238. memleketin
239. <i>“Çöküç-Orağın»</i>	239. “Çekiç-Orak'ın”.
240. <i>Biz degilmi,</i>	240. Biz değil miyiz
241. <i>yañı zaman</i>	241. yeni zamanın
242. <i>qapusın açqan?</i>	242. kapısını açan?

243. *Biz degilmi,* 243. Biz değil miyiz
 244. *eski turmuş* 244. eski hayatın
 245. *temelin yıqqan?* 245. temelini yıkan?
 246. *Qırtış açıp* 246. Toprak açıp
 247. *ilk bereket* 247. ilk bereket
 248. *urluğun saçqan?* 248. tohumunu saçan?
 249. *Biz degilmi,* 249. Biz değil miyiz
 250. *er cebede* 250. her cephede
 251. *darb adım atqan?* 251. darp adım atan?
 252. *Alev-ottan* 252. Alevden ateşten
 253. *sağ-selâmet* 253. sağ salım
 254. *çıqqan* 254. kuş gibi çıkan?
 255. *quşdayın.* 255. Kanadını
 256. *mağrur,* 256. Mağrur
 257. *keniş* 257. ve geniş
 258. *açtı Vatan.* 258. yandırdı Vatan.
 259. *Tek ileri,* 259. Sadece ileri,
 260. *tek ileri* 260. sadece ileri
 261. *ıntıldiq daim,* 261. atıldık daima.
 262. *Küreşmekten* 262. Mücadele etmekten
 263. *usanmadıq,* 263. usanmadık,
 264. *tınmadıq* 264. yorulmadık
 265. *bir an.* 265. bir an.
 266. *Ğarpta bazı* 266. Garpta bazı
 267. *aqıl-* 267. Akıl-
 268. *da-* 268. da -
 269. *ne-e-e* 269. ne-e-e
 270. *«sovetşinaslar»* 270. «sovyetçiler».
 271. *Haykırıyorlar,* 271. Haykırıyorlar,
 272. *«Sotsializm artta qala», dep.* 272. «Sosyalizm geride kaldı»
 diyerek.
 273. *Gizlemeyimiz,* 273. Gizlemiyoruz,
 274. *ebet,* 274. evet,
 275. *bizde* 275. bizde de
 276. *eksiklikler bar,* 276. eksiklikler var.
 277. *Taptalmağan yoldan* 277. Çiğnenmemiş yoldan

278. *çünkü* 278. *çünkü*
 279. *ketmektemiz ep.* 279. *gitmekteyiz hep.*
280. *Ne qadar çoq* 280. *Ne kadar çok*
 281. *ağır olsa* 281. *ağır olursa*
 282. *yükü kervanniñ* 282. *kervanın yükü,*
283. *O qadar küç-* 283. *o kadar zor*
 284. *qıyın ola* 284. *oluyor*
 285. *uzaq seferi,* 285. *uzak yol seferi.*
286. *Ve köpekler* 286. *Ve köpekler*
 287. *avlap-ariüp* 287. *havlayarak*
 288. *yaqqanda canni* 288. *canı yakarken*
289. *Eki-üç qat* 289. *iki, üç kat daha*
 290. *meşaaqqath* 290. *meşakatliidir*
 291. *yürmek ileri.* 291. *ileri yürümek.*
292. *Köz yummaymız,* 292. *Göz yumuyoruz,*
 293. *ebet,* 293. *Evet,*
 294. *bizde eksiklikler bap* 294. *bizde de eksiklikler var;*
295. *Yeñişlerge köre* 295. *Zaferlere göre*
 296. *olar* 296. *onlar*
 297. *direm olsa* 297. *dirhem kadar olsa da.*
 da.
298. *Maqtanuvğa,* 299. *şımartılmaya*
 299. *qabartuvğa* 300. *çok itibar ettik.*
 300. *çoqça itibar*
301. *Berdik kâde* 301. *Bazen*
 302. *eñ qıyın yol* 302. *en zor yol*
 303. *ögde tursa da...* 303. *önde dursa da...*
304. *«Semereli beşyılıqlar»-* 304. *“Semereli beş yıllar”a,*
 305. *dedik,* 305. *dedik,*
 306. *olmadı..* 306. *olmadı.*
307. *«Keyfiyetli beşyılıqlar»-* 307. *“Keyifli beş yıllar”a,*
 308. *dedik.* 308. *dedik,*
 309. *olmadı.* 309. *olmadı.*
310. *Tonna-tonna* 310. *Tonla*
 311. *kâğıtlarğa* 311. *kağıtlara*
 312. *raqam* 312. *rakam doldurduk...*
313. *Sadece amelde* 313. *Sadece amelde*

- doldurdük...
- 313.** *Tek amelde*
- 314.** *kerek olğan*
- 315.** *plan tolmadı.*
- 316.** *Venerağa*
- 317.** *doğrulğanda*
- 318.** *yañı raketa*
- 319.** *Men tükânda körgeñ edim:*
- 320.** *köylü bir qadın.;*
- 321.** *Ayret ile*
- 322.** *çift potükni*
- 323.** *elinde tuta ..*
- 324.** *Alayımnu*
- 325.** *almayımnu*
- 326.** *değenday satın.*
- 327.** *Yoq,*
- 328.** *parasın acımay o,*
- 329.** *canı istegen*
- 330.** *Oña bir çift*
- 331.** *keyfiyetli*
- 332.** *ayaqqap kerek.*
- 333.** *Almay qaytqan olsa da,*
- 334.** *ya*
- 335.** *alsa da eger.*
- 336.** *Bilem*
- 337.** *şu kun*
- 338.** *bir insanda*
- 339.** *qırıldı yürek.*
- 340.** *Samarqandda*
- 341.** *fabrika bar -*
- 342.** *«Ücüm» adına,*
- 343.** *Alltmış yıldır*
- 344.** *bir tezyası*
- 345.** *deñiştirilmey.*
- 346.** *Bir zamanda*
- 347.** *ücüm etken mında qadınlar*
- 314.** *gerekli olan*
- 315.** *plan dolmadı.*
- 316.** *Venera'ya*
- 317.** *doğrulduğunda*
- 318.** *yeni roket*
- 319.** *Ben dükkânda görmüşüm,*
- 320.** *köylü bir kadın.*
- 321.** *Hayret ile*
- 322.** *bir çift ayakkabıyı*
- 323.** *elinde tutuyor.*
- 324.** *Satın alayım mı,*
- 325.** *almayayım mı*
- 326.** *diyor gibi.*
- 327.** *Hayır*
- 328.** *parasına acımıyor,*
- 329.** *canı istemiş.*
- 330.** *Ona bir çift*
- 331.** *keyif verici*
- 332.** *ayakkabı gerekli.*
- 333.** *Almadan geri dönecek olsa da*
- 334.** *ya da*
- 335.** *alırrsa,*
- 336.** *biliyorum ki*
- 337.** *bugün*
- 338.** *bir insanda*
- 339.** *kırıldı yürek.*
- 340.** *Semerkant'ta*
- 341.** *bir fabrika var*
- 342.** *“Hücum” adında;*
- 343.** *altmış yıldır*
- 344.** *bir tezgâhı*
- 345.** *değıştirilmiyor.*
- 346.** *Bir zamanlar*
- 347.** *burada hücum etmiş kadınlar*
- 348.** *eskilere,*

348. *Eskillikke.* 349. ama çoktandır hücum görmemiş.
 349. *Amma çoqtan ücüm körülmey,* 350. İki gözü
 350. *Eki közü* 351. tamamen kör
 351. *dımma soqur* 352. bir mâlüle
 352. *bir invalide* 353. üç yıl evvel
 353. *Üç yıl evel* 354. yeni bir daire
 354. *ayırdılar* 355. ayırdılar.
 355. *yañı kvartira.* 356. O, bugün hâlâ değneği ile
 356. *Alâ bugün tayağınen* 357. katılıyor o JEK'e
 357. *qatnay o JEKke»* 358. "Bu belâyı benden alın." diye
 358. *«Bu belâni alıñız, dep, menden»* 359. yalvarıyor.
 359. *yalvara,* 360. Çeyrek asır
 360. *Çerik asır* 361. evel ben
 361. *evelsi men* 362. talabeydim.
 362. *edim talebe,* 363. Bütün mektep
 363. *Bütün mektep* 364. tarlaya çağrılıyordu.
 364. *çıqarıla edi tarlağ.* 365. Sosyalyarısta"
 365. *«Sotsyarişta”* 366. galibiyet elde etmek için.
 366. *elde etmek için ğalebe,* 367. Aklımda
 367. *Aqılımda,* 368. çatlıyordu.
 368. *çatlay edi* 369. her parmağım.
 369. *er bir parmağım.* 370. Hayır, ben
 370. *Yoq men* 371. geçen günler için pişman olup
 371. *peşman olup keçken* 372. yanmıyorum.
 372. *künge yanmayım.* 373. Heyecan
 373. *Entuziazm* 374. kaynıyordu
 374. *qaynay edi* 375. kanımızda.
 375. *qanlarımızda.* 376. Lâkin bugün
 376. *Lâkin bugün* 377. düşüncelere dalıp
 377. *oyğa dalıp* 378. anlayamıyorum.
 378. *añlap olmayım:* 379. Teknikle
 379. *Tehnikanen* 380. birlikte büyüyen
 380. *birge ösken* 381. hatıralarımızda.
 381. *añlarımızda* 382. Niçin yaşayarak geldi
 382. *Niçin yaşap keldi* 383. dehşet
 383. *deşet* 384. tutuculuk?

384. konservatizm?.. 385. Nereden geldi
385. *Qaydan keldi* 386. başımıza
386. *başımızğa* 387. beceriksiz rehberler?
387. *çolpa* 388. Onlara bu durgunluk için
- reberler? 389. kim izin verdi?
388. *Olarğa bu durgunluqqa* 390. Evet, dersiniz ki
389. *kim berdi izin?* 391. buna çoktur,
390. *Ebet,-dersiz,-* 392. çoktur sebep.
391. *çoqtır buña,* 393. Arkadaşlar
392. *çoqtır sebepler.* 394. sebepleri
393. *Arqadaşlar,* 395. açi ve net,
394. *sebeplerni* 396. beyan etti
395. *açiq ve aydın* 397. hepimize
396. *Beyan etti* 398. en büyük (âli) Forum.
397. *epimizge* 399. Aklımıza
398. *eñ aliy Forum.* 400. sindirelim
399. *Añımızğa* 401. onun
400. *siñdireyik* 402. her kaydını.
401. *onıñ* 403. Çalışalım
402. *er qaydın* 404. tutuşturun
403. *Çalışayıq* 405. yürek korunu.
404. *tutandırıp* 406. Zamanı gelir,
405. *yürekler qorın!* 407. sebeplerni
406. *Vaqıt kelir* 408. daha çok
407. *sebeplerni* açıklamaya.
408. *daa çoq açmağa”* 409. Yaşamak gerek
409. *Yürmek kerek* 410. Bugün büyük
410. *büğün Ulu* 411. Tezleştirüv ile
411. *TEZLEŞTİRÜVNEN* 412. Vakit yoktur
412. *Vaqıt yoqtır* 413. ağız açıp
413. *ağız açıp* 414. Bakıp durmak için.
414. *baqıp turmağa,* 415. Çalışalım!
415. *Çalışayıq!* 416. Çalışalım!
416. *Çalışayıq!* 417. Olan
417. *Olğan -* 418. Bütün
418. *bar küçnen!* gücümüzle!

III.

419. *Teraqqiyat..*
 420. *Tezleştiriv...*
 421. *İnsan faktori*
 422. *İnkilabiy memlekette*
 423. *bu tuvğan sözler*
 424. *Qana*
 425. *aç*
 426. *bak*
 427. *luğatlarda,*
 428. *acep*
 429. *yoqırmı?*
 430. *Şimdi körip*
 431. *añladıqmı*
 432. *oları*
 433. *bizler?*
 434. *Dneprelstan,*
 435. *Magnitogorsk*
 436. *em de KAMAZlar*
 437. *Teraqqiyat*
 438. *degilmidi*
 439. *ayatımızda?*
 440. *Adı*
 441. *iri arifile*
 442. *yazılğan İnsan*
 443. *Denilgende*
 444. *ilk-evelâ*
 445. *sovet adamın*
 446. *İç şubesiz*
 447. *köz ögüne ketirem,*
 448. *inan,*
 449. *Onıñ ile*
 450. *añladım men*
 451. *yaşavniñ dadın!*
 452. *Ağırın da,*
 453. *yengilin de*

III.

419. *Terakkiyat...*
 420. *Tezleştiriv*
 421. *İnsan faktörü...*
 422. *İnkılâbî memlekette*
 423. *Bu ana sözler*
 424. *Hani (işte)*
 425. *Aç,*
 426. *Bak*
 427. *Lugatlarda*
 428. *Acaba*
 429. *yok mudur?*
 430. *Şimdi görüp*
 431. *anladık mı*
 432. *onları*
 433. *bizler?*
 434. *Dneprelstan,*
 435. *Magnitogorsk*
 436. *Hem de KAMAZlar*
 437. *İlerleme*
 438. *değil miydi*
 439. *hayatımızda?*
 440. *Adı*
 441. *İri harflerle*
 442. *yazılmış insan*
 443. *denildiğinde*
 444. *ilk önce*
 445. *sovyet insanını*
 446. *hiç şüphesiz*
 447. *göz önüne getiriyorum,*
 448. *inan.*
 449. *Onınla*
 450. *anladım ben*
 451. *yaşamının tadını!*
 452. *Ağırımı da*
 453. *Hafifini de*

454. *çektim onuñle* 454. *çektim onunla.*
455. *Biyesiniñ* 455. *Kısrağının*
456. *hoş sütüne* 456. *hoş sütüne*
457. *toymağan tayday.* 457. *doymayan tay gibi.*
458. *Şunuñ içünmeken,* 458. *Bunun için mi acaba,*
459. *deyim,* 459. *diyorum*
460. *bügün göñlümde* 460. *bugün gönlümde*
461. *Quvançlarım* 461. *sevinçlerim*
462. *ve* 462. *ve*
463. *dertlerim* 463. *dertlerim*
464. *tartılğan yayday.* 464. *gerilmiş yay gibi.*
465. *Saqın-saqın,* 465. *Sakın*
466. *qaba elnen* 466. *kaba elle*
467. *toqunmañ yayğa,* 467. *dokunmayın yaya.*
468. *Quvanç -* 468. *Sevinç*
469. *dertke,* 469. *derde,*
470. *dert -* 470. *dert*
471. *quvançqa* 471. *sevince*
472. *çevirilmesin.* 472. *çevrilmesin.*
473. *Muqaytlıqnen* 473. *Dikkatle*
474. *yanaşñız* 474. *yanaşın*
475. *aziz İnsanğa,* 475. *Aziz insana.*
476. *Pervasızlıq* 476. *Pervasızlığın*
477. *ne olğanın,* 477. *ne olduğunu*
478. *eyat,* 478. *heyhat*
479. *bilmesin.* 479. *bilmesin.*
480. *Er bir şeyniñ* 480. *Her şeyin*
481. *başlanğanın* 481. *başladığımı*
482. *azret* 482. *hazreti insandan*
483. *Bilgen edim* 483. *Öğrenmiştim,*
484. *qartbabamniñ* 484. *dedemin*
485. *öpkende elin* 485. *elini öptüğümde.*
486. *Ve* 486. *Ve*
487. *ilk kere* 487. *ilk defa*
488. *oturğanda* 488. *oturduğumda*
489. *rahle başına* 489. *rahle başına*

489. *rale başına* 490. heyecanla
490. *Eyecanle* 491. yazmışım
491. *yazğan edim* 492. heceleyerek:
492. *ecalap:* 493. LE-NİN...
493. *LE-NİN...* 494. Benim için
494. *Menim için* 495. Bu sözle
495. *şu söz ile* 496. başladı hayat.
496. *başlandı ayat.* 497. Bu sözle
497. *Şu söz ile* 498. bulundu
498. *tapılğandı* 499. ilk anahtarım.
499. *ilk anahtarım.* 500. Düşündüğümde
500. *Oylap baksam* 501. Bugün yine
501. *bügün kene* 502. Bu sözdür kanat,
502. *şu sözdür qanat -* 503. Bu sözle
503. *Şu söz ile* 504. Başlanmıştır
504. *başlanmıştır* 505. İnsan faktörü.
505. *insan faktori,* 506. İlerleme,
506. *Teraqqiyat,* 507. tezleştirüv
507. *tezleştirüv* 508. kelimeleri
508. *kelimeleri* 509. tekrar tekrar
509. *Tekrar-tekrar* 510. söylendiğinde
510. *ayılğanda* 511. ulu minberden,
511. *ulu minberden,* 512. gözümün önüne
512. *Köz aldıma* 513. geldi bütün
513. *geldi bütün* 514. yer sakinleri (sahibi).
514. *yer sakinleri.* 515. Zaten
515. *Zaten* 516. Sıkı bağlıyım
516. *sıqı bağlım* 517. bugün memleketlerle.
517. *bügün memleketlernen.* 518. İlerleme
518. *Teraqqiyat* 519. Olur mu hiç
519. *olurmi iç* 520. Tek bir ülkede,
520. *tek bir ülkede,* 521. düşünmezse
521. *Qayğırmasa* 522. birbirini
522. *bir-birini* 523. dünya halkları?
523. *dünya halqları?* 524. Birlik olup
524. *Birlik olup* 525. taşımazsak

525. *taşımasaq*
526. *ülken yelkede*
527. *Bu hışımlı seyyareniñ*
528. *aizarların?*
529. *Gazetelerde çoq yazalar:*
530. *«İnsan faktori...»*
531. *Baba,*
532. *añlap olamayım*
533. *oniñ manasın.*
534. *Diñle,*
535. *saña añlatayım*
536. *bu sözler sırın.*
537. *Zekki, qızım,*
538. *cevabıma belki qanarsuñ*
539. *İlk-evelâ*
540. *yüksek añnen*
541. *çalışsın yürek,*
542. *Bu dünyada*
543. *doğıp,*
544. *ösip*
545. *yaşağanıçün.*
546. *Er bir insan*
547. *mesuliyet*
548. *taşımaq kerek.*
549. *Cemiyetniñ*
550. *nimetini*
551. *aşağanıçün.*
552. *Lâkin*
553. *bügün*
554. *bir memleket çerçivesinde*
555. *Sınırlanıp*
556. *qalsa eger*
557. *insan faktori,*
558. *İnsanlıq*
559. *öz qabuğınıñ*
560. *tar içersinden*
526. *büyük ensede(omuzda/sırtta)*
527. *bu hışımlı gezegenin*
528. *ahuzarlarını?*
529. *Gazetelerde çok yazarlar:*
530. *“İnsan faktörü...”*
531. *Baba,*
532. *Anlayamadım,*
533. *onun mânâsını.*
534. *–Dinle,*
535. *Sana nalatayım*
536. *bu sözlerin sırrını.*
537. *Zeki kızım,*
538. *Cevabıma belki kanarsın,*
539. *İlk önce*
540. *Yüksek akılla*
541. *Çalışsın yürek,*
542. *bu dünyada*
543. *doğup*
544. *büyüyüp*
545. *yaşadığı için.*
546. *Her insanın*
547. *mesuliyet*
548. *taşıması gerek.*
549. *Cemiyetin*
550. *nimetlerinden*
551. *faaydalandığı çin.*
552. *Lâkin*
553. *Bugün*
554. *Bir memleket çerçevesinde*
555. *Sınırlanarak*
556. *Kalırssa eğer*
557. *insan faktörü,*
558. *insanlıq*
559. *kendi kabuğunun*
560. *dar içinden*
561. *çıkamaz,*

561. *Çıqıp olmaz,*
 562. *sönüp qalır*
 563. *qalbiniñ qori*
 564. *Bilesiñ de, qızım,*
 565. *mavı ekran yanında*
 566. *“Çellencer”niñ*
 567. *patlağanın*
 568. *körüp ağladıq.*
 569. *Çeşit renkli*
 570. *edi cesür*
 571. *ruhu eşqına*
 572. *Ailemnen*
 573. *taşday qatıp*
 574. *suküt saqladıq.*
 575. *Endi*
 576. *bizim Çernobilde*
 577. *yüz berdi qaza,*
 578. *Olar*
 579. *binbir türlü fitne,*
 580. *uydurma yaza,*
 581. *Öşek tolu*
 582. *gazetlerni senden saqlayım,*
 583. *Deyim*
 584. *şeffaf-*
 585. *saf qalbiñni*
 586. *boten yaqmayım.*
 587. *Ebet.*
 588. *bizler şay añlaymız*
 589. *insanlıq alın,*
 590. *Biz-*
 591. *lenince añlılarğa*
 592. *ğarezlik yattır.*
 593. *Eyilikler*
 594. *qalbimizde*
 595. *gürlegen yalın,*
 596. *Bizim için*
 597. *böyle yaşav --*
 598. *TERAQQİYATTIR!*
562. *sönüp kalır*
 563. *kalbinin kuru.*
 564. *Biliyorsun ya kızım,*
 565. *Mavi ekran yanında*
 566. *“Çernobil”in*
 567. *patladığını*
 568. *görüp ağladık.*
 569. *Çeşitli renkteydi*
 570. *Cesur*
 571. *Ruhunun aşkı,*
 572. *Ailemle*
 573. *Taş gibi katılaşıp*
 574. *Sükutla bekledik.*
 575. *Şimdi*
 576. *bizim Çernobil’de*
 577. *meydana geldi kaza,*
 578. *Onlar*
 579. *Binbir türlü fitne,*
 580. *Uydurma yazıyor.*
 581. *Dedikodu dolu*
 582. *Gazeteleri senden saklıyorum.*
 583. *Diyorum ki*
 584. *Şeffaf,*
 585. *saf kalbini*
 586. *Boş yere yakmayayım.*
 587. *Evet,*
 588. *Bizler böyle anlıyoruz*
 589. *İnsanlık hâlini.*
 590. *Biz-*
 591. *Lenin gibi düşüncelilere*
 592. *Garez yabancıdır.*
 593. *İyiliklerin,*
 594. *Kalbimizde*
 595. *Gürleyen alevi*
 596. *Bizim için*
 597. *Böyle yaşamak*
 598. *İLERLEMEKTİR!*

IV
 “Tolko vot
 Poetov
 k sojalennyu Netu.”
 (VI. Mayakovski)

599. Vladimir Vladimiroviç!
 600. Uşbu poemam
 601. Yazılğanda
 602. köz aldımdan
 603. ketmey turdıñız.
 604. İnaniñız,
 605. Sizge yalan aytıp olamam,
 606. Ciddiy,
 607. keskin
 608. baqış ile
 609. meni «urdıñız»...
 610. Sanki
 611. tek men
 612. qabaatlım
 613. çiy şiirlerçün
 614. Sanki tek men
 615. yol açqanıam
 616. diletantlarğa,
 617. Doğrusını
 618. aytsam Sizge,
 619. bilmeyim niçün
 620. Yol berildi
 621. qafiyebaz
 622. deliqañlarğa ?
 623. Şiiriyetniñ
 624. «Ş» arifin
 625. yazmağa bilgen
 626. Kusurlı doğğan
 627. «istidatlar»
 628. kirdi Soyuzğa.
 629. Pek çoqlaştı

IV.
 Tolko vot
 Poetov
 k sojalennyu Netu.”
 (VI. Mayakovski)

599. Vladimir Vladimiroviç!
 600. İş bu poemam
 601. Yazılırken
 602. gözümün önünden
 603. gitmediniz.
 604. İnanın
 605. size yalan söyleyemem
 606. Ciddi,
 607. Keskin
 608. Bakışınızla
 609. Beni “vurdunuz”...
 610. Sanki
 611. Yalnız ben
 612. kabahatliyim
 613. olgunlaşmamış şiirler için.
 614. Sanki yalnız ben
 615. Yol açmışım
 616. Amatörlere.
 617. Doğrusunu
 618. söylesem sizlere
 619. bilmiyorum niçin
 620. yol verildi
 621. kafiyeci
 622. gençlere?
 623. Şiir âleminin
 624. “Ş” harfini
 625. Yazmayı bilmeyenler
 626. Kusurlu doğan
 627. “istidatlar”
 628. girdi birliğe.
 629. Çoğaldı

630. *aramızda*
631. *sayığa kirgen,*
632. *Amma*
633. *pek az*
634. *tutamaqlı eserler yazğan,*
635. *Özümi de*
636. *şa -*
637. *i -*
638. *rim! dep*
639. *aytalmayım men,*
640. *Yazıcılar Soyuzına*
641. *aza olsam da.*
642. *Bu*
643. *sözlerim*
644. *yanıq ile*
645. *çıqa qalbiden,*
646. *Çünki*
647. *daa*
648. *olalmadım*
649. *halqımçün sada,*
650. *Sizniñ kibi*
651. *millionlarnıñ*
652. *ögünde turıp*
653. *Bar sesimnen*
654. *yüreklerni*
655. *titretalmayım.*
656. *Alâ daa*
657. *olalmayım*
658. *yolumnı burıp,*
659. *Şiirlerimden*
660. *aqqaq suvni*
661. *qurutalmayım..*
662. *Vladimir Vladimiroviç!*
663. *Dert tökmek degil*
664. *Siziñ ile*
665. *qonuşmaqtan*
630. Aramızda
631. sayıya giren
632. ama
633. pek azı
634. sağlam eserler yazmış.
635. Kendim de
636. şa-
637. i-
638. rim, diye
639. söyleyemem ben,
640. Yazarlar Birliği'ne
641. aza olsam da.
642. Bu
643. Sözlerim
644. acı ile
645. çıkıyor kalbiden.
646. Çünkü
647. henüz
648. olamadım
649. halkımın sesi,
650. sizin gibi
651. milyonların
652. önünde durarak.
653. Bütün sesimle
654. yürükleri
655. titretemedim.
656. Hâlâ daha
657. olamıyorum
658. yolumu çevirerek
659. şiirlerimden
660. akan suyu
661. kurtaramıyorum.
662. Vladimir Vladimiroviç!
663. Dert dökmek değil
664. Sizinle
665. konuşmaktaki

666. *birinci maqsad* 666. ilk maksadım.
667. *Doğrusunu söylemektir* 667. doğrusunu söylemektir
668. *açaraq goñül:* 668. gönül açarak:
669. *Şiiriyetimiz* 669. Şiir dünyamız
670. *bügünde- bugün* 670. bugüne bugün
671. *bayağı aqsay...* 671. bayağı aksıyor.
672. *İqtisadiy* 672. İktisadî
673. *ceetten biz* 673. taraftan biz
674. *biraz keride* 674. biraz geride
675. *Qalğanımız* 675. kalmamız
676. *deşet degil* 676. korkutucu değil
677. *cemiyet için.* 677. cemiyet için.
678. *Amma nenen* 678. ama ne ile
679. *uyantmalı* 679. uyandırmalı
680. *yürek töründe* 680. yüreklerin başköşesinde
681. *İnsanlarını* 681. insanların
682. *yuqlap qalğan* 682. uyuyup kalan
683. *maneviy küçün?* 683. manevî gücünü?
684. *Tonna-tonna* 684. Tonlarca
685. *kâğıtlarğa basıla söz-ler,* 685. kağıtlara basılan sözler,
686. *Oqup baqsañ* 686. okuyup baktığında
687. *ağırılığ* 687. ağırlığı
688. *terazede –nol.* 688. terazide sıfır.
689. *Bir şah satır* 689. Bir mükemmel satır
690. *tapayım dep* 690. Bulayım diye
691. *yorula közler* 691. Yoruluyor gözler.
692. *Hayır canım!* 692. Hayır canım!
693. *Cıyıntıqlar -* 693. Antolojiler
694. *suvğa tolu göl.* 694. Suyla dolmuş göl.
695. *Hayır canım -* 695. Hayır canım
696. *«biz keride qalamız», deseñ* 696. “biz geride kalıyoruz” dersin;
697. *Yoq, ösemiz!»-* 697. “yok, büyüyünüz”
698. *dep kögerip* 698. Diye morarıp,
699. *baqıp turdılar.* 699. bakıp duruyorlar.
700. *Kimlergedir kerek edi* 700. Kimlere gerekliydi
701. *yalandan ösmek,* 701. yalandan büyüme,

702. *Çın ösüvniñ* 702. gerçek büyümenin
703. *qarşısına* 703. karşısına
704. *sedler qurdılar.* 704. sedler kurdular.
705. *Azçıq qaldı,* 705. Azıcık kaldı
706. *edebiyat* 706. edebiyatın
707. *tolçok-bazarğa* 707. bit pazarına
708. *Kelip-kelip* 708. gitgide
709. *bir kün ola* 709. bir gün olup
710. *çevirilmesine.* 710. çevrilmesine.
711. *Neşriyatlar* 711. Neşriyatların
712. *birevleriniñ* 712. birilerinin
713. *para qazanğan* 713. para kazandığı
714. *Yengil-yelpi* 714. ucuz (?)
715. *menbayına* 715. membasına
716. *devirilmesine.* 716. devrilmesine.
717. *Azçıq qaldı,* 717. Az kaldı,
718. *ğururımız -* 718. gururumuz
719. *klassiklerini* 719. klasikleri
720. *Ustazlarınıñ* 720. ustaların
721. *sırasından* 721. sırasından
722. *çıqarayazdıq.* 722. çıkarmaya.
723. *Bir kitabın tab etmeden* 723. Bir kitabını tabetmeden
724. *Aşiq Umerniñ,* 724. Âşık Ümer'in,
725. *Şakir, Şeryan, Mambetleriniñ* 725. Şakir, Şeryan, Mambetlerin
726. *«cönklerin» bastıq...* 726. “cönklerini” bastık...
727. *Olar şair degil desem,* 727. Onlar şair değil dersem
728. *tutılın tilim,* 728. tutulsun dilim,
729. *Azmi-çoqmi* 729. ne kadar çok
730. *qafiyelendi* 730. kafiyelendi
731. *bayağı satır.* 731. bayağı satır.
732. *«Kingotorg»niñ* 732. «Kingotorg»ın
733. *tükânında* 733. dükkânında
734. *tutaşa dilim* 734. tutuşur dilim.
735. *Ufaq-tüfek* 735. Ufak tefek
736. *ciyıntılar* 736. antolojiler
737. *kaç şağa tatır?* 737. kaç ?

738. *Nasıl etip dayanırsıñ,*
739. *nasıl özersiñ,*
740. *Tuvğan tiliñ qıbirdamay*
741. *yatsa raflarda?*
742. *Şairlikniñ*
743. *taqdirine*
744. *nasıl tözersiñ,*
745. *Adiñ-yoluñ*
746. *añlsa tek*
747. *o sahta laflarda?*
748. *Şair olmaq -*
749. *borc degildir,*
750. *lâkin grajdanin*
751. *Olmağa sen borclusıñdır,*
752. *degen ustazni*
753. *Tapsam bugün*
754. *tiz çöker*
755. *ve öperdim elin,*
756. *Ve bir çetke*
757. *silter edim*
758. *qalem-yazını!*
759. *Qayda qaldı*
760. *grajdanlıq duyğusı bizde?*
761. *Cevap beriñ,*
762. *gruppalarğa*
763. *bölüngen «işler»*
764. *Tek ğarezlik biylendimi*
765. *göñülüñizde?-*
766. *Şay dep sorar*
767. *bizden soñra*
768. *kelgen nesiller.*
769. *«Tuvğan tilim».*
770. *«Tuvğan halqım»,*
771. *«Tuvğan Vatanım»*
772. *Sözlerinen*
773. *oynamağan*
738. *Nasıl dayanırsın,*
739. *nasıl büyürsün*
740. *ana dilin kıpırdamadan*
741. *yatarsa raflarda?*
742. *Şairliğin*
743. *takdirine*
744. *nasıl dayanırsın,*
745. *adın yolun*
746. *hatırlanırsa sadece*
747. *o sahte laflarda?*
748. *Şair olmak*
749. *mecburiyet değıldir,*
750. *lâkin vatandaş*
751. *olmaya sen mecburdundur,*
752. *diyen ustayı*
753. *bulursam bugün*
754. *diz çöker*
755. *öperdim elini.*
756. *Ve bir kenara*
757. *fırlatıp atardım*
758. *kalemi, yazıyı!*
759. *Nerede kaldı*
760. *Vatandaşlık duyğusu bizde?*
761. *Cevap verin*
762. *gruplara*
763. *bölünmüş “işler”*
764. *Yalnız kötülük mü bilendi*
765. *gönlünüzde?*
766. *Böyle diyerek sorar*
767. *Bizden sonra*
768. *gelen nesiller.*
769. *“Ana dilim”,*
770. *“Öz haklım”,*
771. *“Ana Vatanım”*
772. *sözleriyle*
773. *oynamayan*

774. *şair qaldımı ?* 774. şair kaldı mı?
775. *Amma tuvğan til keçilgen* 775. Ama ana dil öğreten
776. *mektepen,* 776. mektepen
777. *canım,* 777. canım,
778. *Vaziyetni ogrenmekçün* 778. vaziyeti öğrenebilmek için
779. *haber aldıqmı?* 779. haber aldık mı?
780. *«Moskvaniñ qolu bar»* 780. “Moskova’nın eli var.”
781. *dep afıra düşman,* 781. diye havlıyor düşman,
782. *Unutlsa tuvğan tili* 782. unutulursa ana dili
783. *ufağ milletniñ.* 783. ufak milletin.
784. *Bu yerde men* 784. Burada ben
785. *Moskvağa* 785. Moskova’ya
786. *bir qabaat qoşmam -* 786. bir kabahat bulmam,
787. *Biz özümüz* 787. biz kendimiz
788. *çoq doğurdıq* 788. çoğalttık
789. *böyle illetni.* 789. böyle illeti.
790. *Merkezkomğa,* 790. Merkezkom’a
791. *Minprosqa* 791. Minpros’a
792. *bardıñmi, şair,* 792. gittin mi şair,
793. *Yaş neslimiz* 793. genç neslimiz
794. *tuvğan tilde* 794. ana dilinde
795. *oquyalmay, dep?* 795. okuyamıyor, diye?
796. *Bu mesele* 796. Bu mesele
797. *saña degil,* 797. sana değil,
798. *ayt, kimge dair?* 798. söyle, kimi ilgilendirir?
799. *Yo-o-o-q,* 799. Yooook
800. *sen baş kötermey* 800. sen baş kaldırmadan
801. *şiir yazasıñ ep...* 801. şiir yazarsın hep...
802. *Tuvğan halqniñ sanatı -* 802. Öz halkın sanatı
803. *tek bir ansambl.* 803. yalnız bir topluluk.
804. *Olğanı da* 804. Onun da olduğu
805. *gece* 805. gece
806. *tatlı yuquñni bozmay.* 806. tatlı uykunu bozmazsın.
807. *Kerçekten de* 807. Gerçekten de
808. *tuvğan halqniñ için* 808. öz halkın için
809. *yansañ, bil:* 809. yanarsan anla ki:

810. *Tek bir qalem* 810. Sadece bir kalem
811. *tutmaq ile* 811. tutmakla
812. *şairlik olmay,,* 812. şairlik olmuyor.
813. *«Vatanım...!»* 813. “Vatanım...!”
814. *dep şiir oquğan* 814. diye şiir okuyan
815. *bir qaraqalpaq* 815. bir karakalpaklı
816. *yüregime zerre qadar* 816. yüreğime zerre kadar
817. *tesir etmedi.* 817. tesir etmedi.
818. *Çünkü Aral sularınıñ* 818. Çünkü Aral sularının
819. *kün-künden* 819. günden güne
820. *ancaq* 820. ancak
821. *Eksilgeni* 821. eksildiği
822. *köz aldımдан* 822. gözümün önünden
823. *bir an ketmedi,* 823. bir an gitmedi.
824. *Mına nasıl peyda ola* 824. İşte nasıl meydana geliyor
825. *yengil eserler!* 825. hafif (basit) eserler!
826. *Oquğanda olarnı* 826. Okuduğunda onları
827. *bir tüküñ titremey.* 827. bir tüyün diken diken olmaz.
828. *Böylesine* 828. Böylesine
829. *şah eser dep* 829. Şaheser diye
830. *qıymet kesseler,* 830. Kıymet biçseler
831. *Faniy dünya işlerine* 831. Fanî dünya işlerine
832. *aqılıñ yetmey* 832. Aklın yetmez.
833. *Vladimir Vladimiroviç,* 833. Vladimir Vladimiroviç,
834. *afu etiñiz,* 834. affedin,
835. *Qarşıñızda* 835. karşınızda
836. *qorqmay - pısmay* 836. kormadan, sinmeden
837. *bayağı taştım.* 837. bayağı çoştum.
838. *Menim için* 838. Benim için
839. *adaletli ustaz -* 839. âdil usta,
840. *Özüñiz,* 840. sizsiniz.
841. *Duyam,* 841. Hissediyorum,
842. *kâde alevlenip* 842. bazen alevlenip
843. *qarardan aştım...* 843. sınırları aştım...
844. *Qaşlarıñız arasında* 844. Kaşlarınız arasında
845. *toplandı tuiyüm,* 845. toplandı düğüm

846. *Bilmem niçün*
 847. *açuvlanıp baqa sert közler?*
 848. *E,*
 849. *añlayım:*
 850. *edebiyat degildir oyun,*
 851. *Yüreklerini*
 852. *çoşturmaqçün*
 853. *yazıla sözler.*
 854. *Ey, sert ustaz!*
 855. *Yoq, men siziñle*
 856. *Bu satırlar uzerinde*
 857. *sağluqlaşmayım.*
 858. *Bizler daa*
 859. *körüşürüz*
 860. *eñ Ulu Künde -*
 861. *Kommünizm*
 862. *adlı*
 863. *aydın nurlar içinde!*

HATİME

1. *Ey, zamandaş!*
2. *Ey, Vatandaş!*
3. *Etrafına baq,*
4. *Nasıl büyük*
5. *değişmeler*
6. *olmakta bugün.*
7. *Temizlikçün*
8. *Küreşkende*
9. *Er namuslu halq,*
10. *Tezleştirüv dalğasına*
11. *Qoşulmaqçün*
12. *Qalq!*
13. *Elimizde*
14. *Burulışınıñ bayrağı-*
15. *Destür,*
16. *Añımızda*

846. *bilmem niçin*
 847. *kızarak bakıyor sertçe gözler?*
 848. *E,*
 849. *anlıyorum:*
 850. *edebiyat oyun değildir.*
 851. *Yürekləri*
 852. *çoşturmak için*
 853. *yazılıyor sözler.*
 854. *Ey sert usta!*
 855. *Hayır, ben sizinle*
 856. *Bu satırla üzerinden*
 857. *vedalaşmıyorum.*
 858. *Bizler daha*
 859. *Görüşürüz*
 860. *En ulu günde,*
 861. *Komünizm*
 862. *Adlı*
 863. *aydınlık nurlar içinde!*

HATİME

1. *Ey zamandaş!,*
2. *Ey vatandaş!*
3. *Etrafına bak,*
4. *nasıl büyük*
5. *değişmeler*
6. *olmakta bugün.*
7. *Temizlik için*
8. *mücadele ederken*
9. *her namuslu halk gibi*
10. *Tezleştirüv dalğasına*
11. *katılmak için*
12. *kalk!*
13. *Elimizde*
14. *dönüşün bayrağı,*
15. *destür,*
16. *aklımızda*

17. Partiyaniň aq PROGRAMMASI.
18. Vaqıt dey ki:
19. bar küçnen özüňni köster.
20. Ulu Yurtta
21. püsürlikten eser qalmasın.
22. Dertke dolu
23. seyyareniň
24. yükün kötermek.
25. Zaman ükmü ile
26. qısmet
27. eken
28. bizlerge.
29. Şunuň için
30. öz yurtuňda
31. nizam köstermek
32. Demektir ki,
33. sadıq qalmaq
34. bu Ana Yerge.
35. Ey, zamandaş!
36. Ey, Vatandaş!
37. Etrafına baq,
38. Yaňı küreş
39. dalğasına
40. goşulmaqçün
41. qalq!

Aprel-iyul 1986 sene

HATIRA UQUQINEN

(A. Tbardovskiyden)

Poema

1. Keçken ömürimniň derslerin aňsam,
2. Tiri ve ölüler tura qarşymda.
3. Kimlennen bu yolda men keçken olsam,
4. Olarnen qonuşmaq keze başymda.
5. İlk kere degil bu fikir miyimde,
6. Eki qat nezaret olsun dep sözge

17. partinin ak programı.
18. Vakit der ki:
19. Bütün gücünle kendini göster.
20. ulu yurtta
21. püsürüklerden eser kalmasın.
22. Dertle dolu
23. gezegenin
24. yükünü kaldırmak,
25. zamanın hükmü ile
26. kismet
27. imiş
28. bizlere.
29. Bunun için
30. kendi yurdunda
31. nizam göstermek
32. demek,
33. sadık kalmak demektir
34. bu ana yere.
35. Ey zamandaş!,
36. Ey vatandaş!
37. Etrafına bak,
38. Yeni mücadele
39. dalğasına
40. katılmak için
41. kalk!

Nisan-Temmuz 1986 senesi.

HATIRA HUKUKUYLA

(A. Tbardovskiy ‘den çeviri)

Poema

1. Ömrümde başımdan geçenleri hatırlasam
2. Ölü ve diriler karşımda duruyor.
3. Ben bu yollardan kimlerle geçmişsem,
4. Onlarla konuşmalarım başımda dolanıyor.
5. Bu düşünce aklıma ilk defa gelmiyor,
6. Sözüme iki kat nezaret olun diye,

7. *Belki de tiriler indemez yerde*
8. *Ölüler der maña:*
9. *Söyle sen bizge!*
10. *Olup keçkenlerniñ yüzü ögünde*
11. *Qurnazlıq etmege aqqıñ yoq bugün,*
12. *Bil ki, o künlerniñ közü ögünde*
13. *Nice aq töledik hatıra için...*
14. *Barsın, bu söz maña olsun bir yasaq,*
15. *Qarşımda sert bekçi körünse bile.*
16. *Aqiqat sözümni aytacam ancaq*
17. *Tiri hatıranıñ uquqı ile.*

Uçuvdan evel

1. *Seniñ aqlıñdamı, küz arfesinde,*
2. *Buña da on yıllar keçti,-bir gece*
3. *Sigara çekerdik piçen üstünde*
4. *Qorqmayıp havflı yasaqtan ance»*
5. *İyulniñ pek tınçıq gecelerinde*
6. *Piçenniñ qoqusı yuqlatmağanday,*
7. *Hayalğa qapılıp şu gece biz de*
8. *Taňğace laqırdı ettik köz yummay.*
9. *Satırlar oqudıq de birevlerden,*
10. *De birden coyaraq subet bağı,*
11. *Ketmege şaylandıq uzaq yerlerge»*
12. *Bazanıp gençlikniñ ilki çağına,,*
13. *Şair,*
14. *Mütefekkir -biz ekimiz de*
15. *Ayrılp - terk etip ğamsız, kedersiz,*
16. *Küçük köyümüzni öz fikrimizce*
17. *Bütün bir dünyaya ğeñişirdik biz»*

7. Belki de canlıların ses çıkarmadığı
8. Bu yerde ölüler bana:
9. Söyle sen bize,
10. Olup geçenlerin yüzü önünde,
11. Kurnazlık etmeye hakkın yok bugün,
12. Bil ki o günlerin gözü önünde
13. Nice hak ödedik hatıra için, dedi.
14. Varsın, bu söz bana bir yasak olsun;
15. Karşımda sert bekçi gibi görünsün.
16. Hakikat sözümü söyleyeceğim ancak
17. Canlı hatıranın hukuku ile.

UÇMADAN EVVEL

1. Sen hatırlıyor musun? Güz arifesinde,
2. Bundan yıllar önce, bir gece
3. kuru otlar üstünde sigara içerdik
4. Korkmayıp korku dolu yasaktan öylece.
5. Temmuz ayının sessiz gecelerinde,
6. Otun kokusundan uyuyamadığımızdan
7. Hayallere kapılıp o gece biz de
8. Göz kapatmadan tan vaktine kadar sohbet ettik.
9. Bazen birilerinden satırlar okuduk,
10. Bazen sohbet bağıni birden kaybederek
11. Uzak yerlere gitmek için şaylandıq,
12. Gençliğin ilk çağlarına dayanıp .
13. Şair
14. Ve mütefekkiriz, biz ikimiz de
15. Ayrılarak terk edip gamsız ve kedersiz,
16. Küçük köyümüzü kendi fikrimizce,
17. Bütün dünyayı değıştirdik biz.

18. *Qalplerde bar edi tatlı arzular:*
 19. *Bütün ilimlərinin tübünə dalmaq,*
 20. *Dalğan soñ olarda ne qadar sır bar-*
 21. *Epsini-epsini ellerge almaq.*
22. *Şubenin ruhu da bizge belgisiz,*
 23. *Biz o hazineye baqarmız çoşıp,*
 24. *Babalar-dedeler, mına körersiz,*
 25. *Sizçün de alırmız eki qat çoşıp,*
26. *Tekrarlay edik biz: belâğa, dertke,*
 27. *Ne qadar olsa da çıdar başımız*
 28. *Seadet beklerdik kökləge yetken.*
 29. *Tek şuña ögrenen edi yaşımız*
30. *Bilirdik: baht kelir, seliqə berip*
 31. *Şiddetən kirişip er sedni yıqsaq*
 32. *Dünya tefekkürin içine kirip,*
 33. *Onı- tübünece aqtarıp çıqsaq.*
34. *Seferge ketmekçün biz azır edik,*
 35. *Şaylandıq kirməge suvğa ve otqa.*
 36. *Yalan*
 37. *Aytmamaqçün an(T-emin berdik,*
 38. *Qorqmayıp*
 39. *Ve sadıq qalmağa halqqa.*
 40. *Ant ettik:*
 41. *Sevimli ey, ana-Vatan,*
 42. *Kerekse, seniñçün qurban olsun can!:*
43. *Bundan qolayı ne!*
 44. *Aydı, böylece*
 45. *Qalsın o künlərinin arzu-emeli.*
 46. *Kelgende sırası söyleyim anca:*
 47. *E, kolay.*
 48. *Ya nege müşkül demeli?*

18. Kalplerde tatlı arzular vardı:
 19. Bütün ilimlərin içine dalmak,
 20. Daldıktan sonra onlarda ne kadar sır var
 21. Hepsini ele almak gibi.
22. Şüphenin ruhu da bizim için belirsiz
 23. Biz o hazineye çoşarak bakarız.
 24. Atalarımız işte görüyorsunuz,
 25. Sizin için de iki kat koşup alırız..
26. Tekrarlıyorduk biz, ne kadar belâ ve dert
 27. Başımızda olsursa olsun sabrederiz, diye.
 28. Göklərə erişən bir saadet bekliyorduk;
 29. Sadəcə bunu ögrenmişdi gençlərimiz.
30. Bilirdik, baht gelecektir yoluyla yordamıyla,
 31. Kuvvetlə girişip hər seddi yıkarsak.
 32. Dünya tefekkürünün içine girip
 33. Onu dibinə kadar aktarıp çıxarsak.
34. Biz səfərə gitmək üçün hazırдық,
 35. suya və atəşə girməy gözə aldık?
 36. Yalan
 37. Söyləməmək ant etdik, yemin verdik
 38. Korkmayıp
 39. Və halka sadıq kalmak üçün.
 40. Ant etdik:
 41. Ey sevgi dolu anayurt,
 42. Gerekirse sənin üçün canımız kurban olsun!
43. Bundan kolay ne var!
 44. Həydi, böylece
 45. Kalsın o günlərin azu və emeli
 46. Sırası gəldiyində söyleyeyim anca:
 47. E, kolay
 48. İse neyə müşkül demeli?

49. Bellidir, aydındır ufuqlarımız,
 50. Ay nursuz körüne ediler közge.
 51. İhtiras -coşuvle söyleşirdik biz -
 52. Acet de yoq edi iddialı sözge,
 53. Er şeyde añaşa edik ekimiz.

54. Laqırdı keterken ilim aqqında,
 55. Der edik hayalğa qapılıp birden:
 56. Aceba, qayırtımız nasıl ştanda
 57. Tuvğan evimizge o uzaq yerden?

58. Ağla sen, anayım, şaşıp qal, baba:
 59. Vay, al-la-a-a-m, bu nasıl musafir eken!
 60. Forsanen kele o tuvğan ev taba,
 61. Ağzında paytahtnıñ papirosinen

62. Moskva -paytahttır uzaq bir yaqta,
 63. Sen ise, ey, tuvğan köyümüz, ille
 64. Kene şay qalsañ da ep tenalıqta,
 65. Er zaman bizlerni teleksip bekle,

66. Şeñ olsun hutornıñ toy-düğünleri,
 67. «Qoran»da bir-birin elin tutsınlar.
 68. Em de Zagoreniñ şeñ güzelleri
 69. Bizni közlerinen aşap yutsınlar
 70. Nazlanıp tutqanda ellerimizni
 71. Yosmalar allansın qulağınace,..

72. Biz munda eglenip pek şeñlengende
 73. Asretlik çeksın o, beklesin anca,
 74. Paytahtta daa dülber eki dost civan
 75. Çoq qatlı evlerde -yüksek hanede.
 76. Biz ise azırmız seferge şu an
 77. Uçıp ketmek için piçenhaneden

49. Bilinir ki, ufuklarımız aydınlıktır.
 50. Ay, nursuz görünmekte göze.
 51. İhtirasla, coşkuyla söyleşirdik biz.
 52. Hacet yoktu iddialı söze,
 53. Her konuda anlaşıyorduk ikimiz.

54. İlim hakkında konuşurken
 55. Derdik hayale kapılıp birden:
 56. “Acaba nasıl döneriz
 57. Doğduğumuz eve o uzak yerden?

58. Ağla sen anem, şaşırıp kal babam.
 59. Hay Allahım, bu nasıl misafirmiş!
 60. O, havayla ve doğduğu eve doğru geliyor;
 61. Ağzında merkezin sigarasıyla.

62. Moskova, uzak bir tarafta payitahttır.
 63. Sen ise ey doğduğumuz köy, mutlaka
 64. Yine böyle kalsan da tenhada,
 65. Her zaman bizleri heyecanla bekle.

66. Şen olsun küçük çiftlik düğünleri,
 67. “Horon”da birbirlerinin elini tutsunlar.
 68. Hem de Zagora’nın mutlu güzelleri,
 69. Bizi gözleriyle yiyip yutsunlar..
 70. Nazlanarak ellerimizi tuttuğunda
 71. Güzeller, kulağına kadar allansın.

72. Biz burada eğlenerek mutlu olurken;
 73. O hasret çeksın, beklesin ancak.
 74. Payitahtta daha güzel, iki civan dost,
 75. Çok katlı evlerde ve yüksek hanede.
 76. Biz ise hazırız sefere şu an,
 77. Piçenhaneden uçup gitmek için.

78. Biz bilip olmadıq mında o zaman
79. Ömrümüzde neler olacağını;
80. Basıp keleşegin qasırga-boran,
81. Ana yurt yerinden qopacağını
82. Ve tufan içinde qalacağını
83. Aqlıñdamı,
84. Tañda - aęaręanda yer,
85. Bağırıp-çağırgan horazlar sesi?
86. Biz - eki dost için berdiler haber:
87. Yaz keçip, kelmekte küzniñ nefesi,
88. Boğazı qarılęan horaz sesleri
89. Kelirken tobanlar üyülgen yerden,
90. De coşqun yır kibi eştile serin,
91. De sabiy ağlavın añdıra birden
92. Nasıldır qısılęan boğuq ğam ile
93. Olarnıñ qarılęan -buñalęan sesi
94. Bizim şeñ balalıq künlerimizniñ
95. Sanarsıñ, sanarsıñ soñki nağmesi
96. Sanarsıñ, bazanıp küç-taqatına
97. Muñlu bir türkünü soza ediler:
98. Bizgece unutulmaz künler aqqında
99. Ve bizden soñ daa olacaq neler,
100. Amma biz o zaman şu piçenlikte
101. Olarnı diñlemey qaldıq perişan,
102. Tatlı-tatlı esnep ayretlendik de
103. Dedik: köz yummadıq, tañ da yarışqan
78. Biz bilemedik burada o zaman,
79. Ömrümüzde neler olacağını.
80. Kaasırga ve boranın basıp geleceğini,
81. Ana yurttan kopacağını
82. Ve tufan içinde kalacağını.
83. Hatırlıyor musun,
84. Tan vaktinde aydınlanırken yeryüzü
85. Öten horozların sesini?
86. Bizim için, iki dost için:
87. Yaz keçip gidiyor, geliyor güzün nefesi.”
88. Sesi kısılmış horozun sesleri,
89. Samanların yığın yığın toplandığı yerden
90. Bazen coşkun bir şarkı gibi sakince.
iştiliyor,
91. Bazen sabinin ağlamasını hatırlatıyor birden.
92. Bilmiyorum ki nasıl boğuk bir gam ile
93. Onların kısılmış, kederlenen sesi.
94. Bizim mutlu çocukluk günlerimizin
95. Zannedersin ki, zannedersin ki son namesi.
96. Zannedersin ki, gücüne ve takâtına
dayanarak
97. Hüzünlü bir türkü çığırıyorlar.
98. Bize kadar unutulmamış günler hakkında
99. Ve bizden sonra daha neler olacağı
hakkında.
100. Ama biz o vakitte bu otlukta
101. Onlar dinlemeden perişan bir şekilde
kaldık
102. Tatlı tatlı esneyerek şaşırdık da;
103. Göz yummadık, tan da yarışmış, dedik.

104. Biz qaydan bilirdik seferden evel,
 105. Bundan soñ keleşek yañı künlerde
 106. Nasıl bir belgi bar, nasıl bir emel -
 107. Taqdir ne azırlay, nasıl bir müjde.
108. Ne yerde, ne zaman ve angimizge
 109. Nasıl bir diyarda, nasıl senede,
 110. Şu horaz sesile gençliğimizge
 111. Qaytmaq olurmiken nasip kene de?
112. Aşıqıp arz etken qısmetimizniñ
 113. Yoluna atıldık, degil tevekkel.
 114. Daveti şay edi irademizniñ:
 115. Damını tatıp baq ötmek ve tuzniñ,
 116. Ne zaman oldu bu?
 117. Bir ömür evel...

2. Oğul baba için cevapkâr degil

1. Oğul baba için cevapkâr degil
 2. Olğanı beş sözdür, beş sözdür, ancaq
 3. Olarnıñ manası ey, kence nesil,
 4. Sizlerge birden-bir añlaşılmaıcaq,
5. Bunu Kremlde söyledi bir kün
 6. Er kesniñ taliyin al etken adam,
 7. Tuvğan babamız dep er millet için
 8. Onı añardılar tantanalarda,
9. Sizge,
 10. Yañı kelgen başqa nesilge,
 11. Bu sözler pek sade körünecektir,
 12. Günasız günahkâr etilgenlerge -
 13. Terenden bilmezsiniz, bu ne demektir.
14. Sizi çekiştirmez anketalarda
 15. Soralğan zulumca böyle bir qanun!
 16. Babañız kim edi daa siz doğmazdan?
 17. Ölümü, tirimi - farqı yoq bunıñ.

104. Biz nereden bilirdik seferden önce
 105. Bundan sonra gelecek yeni günlerde
 106. Nasıl bir işaret, nasıl bir emel var?
 107. Kader ne hazırlıyor, nasıl bir müjde hazırlıyor?
108. Nerede, ne zaman ve hangimize
 109. Bilmediğimiz bir diyarda ve senede
 110. Bu horozun sesiyle gençliğimize
 111. Geri dönmek nasip olur mu acaba?
112. Acele ederek arz eden kısmetimizin
 113. Yoluna atıldık, boşuna değil.
 114. İrademizin daveti böyleydi:
 115. Ekmeğin ve tuzun lezzetine tadıp bak.
 116. Ne zaman oldu bu?
 117. Bir ömür evel....

Oğul Baba İçin Cevap Veren Değildir.

1. Oğul baba için cevap veren değildir;
 2. Olanı beş sözdür, beş sözdür ancak.
 3. Ey en yeni nesil, ancak onların manası
 4. Yalnız sizler tarafından anlaşılmaıcaq.
5. Bunu Kremlin'de söyledi bir gün;
 6. Herkesin kaderini çizen adam.
 7. Halkımızın babasıdır, diyerek her millet için
 8. Onu andılar şatafatlı kutlamalarda.
9. Size,
 10. Yeni gelen diğer nesile,
 11. Bu sözler çok sade görünecektir.
 12. Günahsızken günahkâr ilân edilenler için
 13. Bu ne demektir, gönülden bilemezsiniz.
14. Sizi yormaz anketlerde
 15. Sorulan bu zulümkâr kanun
 16. Siz doğmadan önce babanız kimdi,
 17. Ölü mü, canlı mı farkı yok bunun.

18. *Yarı geceleriniň toplaşuvında* 18. Gece yaraları toplantılarında
19. *Çekiştirmez sizni o sual kâde:* 19. Bazen o soru sizi rahatsız etmez.
20. *Babanı siz saylap almadıñız da -* 20. Babanızı siz seçmediniz ki,
21. *İşte, cevap böyle açık ve sade* 21. İşte cevap böyle açık ve sadedir.
22. *Amma o ilkingi beşyılıqlarda* 22. Ama ilk beş yıllık dönemlerde
23. *Böyle anketanen baht tapmağanlar* 23. Böyle anketlerle mutluluk bulamayanlar,
24. *Silinmez tamğanıñ titis altında* 24. Silinmeyen damganın âdiliği altında
25. *Bahsız ve melül olup qaldılar.* 25. Bahtsız ve melül olarak kaldılar.
26. *Utanutv-arlanuv olmasın erek,* 26. Utanma, arlanma uzak olmasın;
27. *Tamganı taşı sen - böyle qanun bar.* 27. Damganı taşı sen, böyle kanun var.
28. *Elbette ap-azır bulunmaq gerek* 28. Elbette hazır bulunmak gerekir,
29. *Yetişmey qalğanda sınıf düşmanlar.* 29. Yetişmediğinde sınıf düşmanlarını.
30. *Azır tur aşkâre tahqirlevlerge* 30. Hazır ol. Cemaat için her an
31. *Cemaat içinde er an, er zaman.* 31. Cemaat içinde şimdi her an, her zaman
32. *Azır tur yedi qat yerge kirmege -* 32. Her zaman aşikâr hakaretlerine,
33. *Eñ yakın dostuñ da buña köz yumar..* 33. Eñ yakın dostun da nbuna göz yumar.
34. *Ey, benim gençliğim, hışımlı zaman,* 34. Ey benim gençliğim, hışımlı zamanlarım,
35. *Ve onuñ amansız musibetleri,* 35. Gençliğimin amansız müsibetleri,
36. *Dün baba degenim, baq, bugün düşman.* 36. Dün baba dediğim bak bugün düşmanım.
37. *Ya ana?* 37. Ya anne?
38. *Deyley ki, bu dünyaya eki,* 38. Diyorlar ki bu dünyada iki kere,,
39. *Anılmay ananıñ qasevetleri* 39. Anılmıyor annenin kasvetleri .
40. *Sen mında kelmege aşığıp çaptın,* 40. Sen buraya gelmek için acele edip koştun.
41. *Suvların taşıyıp aqqanda neer.* 41. Nehir sularını taşıyıp akarken.
42. *O yıllar özüñe nasıl ad taptıñ?-* 42. O yıllar kendine nasıl bir ad aldın/buldun?
43. *Saňa oğul degil, öksüzçik deyley...* 43. Sana oğul değil, öksüz derler.
44. *Böyle lağapqa o nasıl dayanır,* 44. Böyle lakaba o nasıl dayanır,
45. *Ömrü nasıl keçer gençlik yaşından?* 45. Ömrü nasıl geçer gençlik yaşından?
46. *Mezkür satırlarını* 46. Mezkur satırları

47. *Yazğan bir şair* 47. Yazan bir şairin
48. *Bularnı keçirdi kendi başından.* 48. Başından geçti bunlar.
49. *Yatsıñ, qurbanıñ qara lekeniñ,* 49. Yabancısn, kara lekenin kurbanısn
50. *Evlât sayılmaysıñ tuvğan iliñde.* 50. Doğduğun topraklarda evlât sayılmıyorsun.
51. *Çünkü kendi babañ seniñ ekeni* 51. Çünkü öz baban, senin yaptıklarını
52. *Qayd olmış o müdhiş qara cedvelde.* 52. Kaydetmiş o müthiş kara cetvele.
53. *Sen ise hayalğa bererek meyil,* 53. Sen ise hayale meylederek
54. *Yasaq dairege kirmek istediñ.* 54. Yasak daireye girmek istedin.
55. *Eliñni sıqarken almaqçün gönül* 55. Elini sıkarken almak için gönül,
56. *Hayfsırap dostlardan biri...* 56. Korkarak dotlarından biri...
57. *Şay dedi:* 57. Şöyle dedi:
58. *-Oğul baba için cevapkâr degil.* 58. -Oğul babası için cevap veren değil.
59. *Adıñdan silindi o qara leke.* 59. Adından silindi o kara leke,
60. *Yüz kere bahtlısıñ, bahtlısıñ, ey-at!* 60. Yüz kere bahtlısın, bahtlısın, heyhat!
61. *Ümitsiz bir ande bitti telüke,* 61. Ümitsiz bir anda bitti tehlike,
62. *İç yoqtır günâhuñ, temizdir ayat.* 62. Hiç yoktur günahın, temizdir hayat.
63. *Artıq bitti seniñ qara künleriñ,* 63. Artık senin kara günlerin bitti,
64. *Yüz açıp qarşıla aydın sabañni* 64. Yüzünü açıp aydınlık sabahı karşıla.
65. *Halqlar babasına teşekkür bildir,-* 65. Halkların babasına teşekkür et;
66. *Afu eyledi o tuvğan babañni.* 66. O, öz babanı affetti.
67. *Lânet tamğasını silip taşıladı,* 67. Lânet damgasını siliverdi
68. *Yengil bir işmarı kâfidir oniñ -* 68. Onun hafif bir işareti kâfidir.
69. *Sanarsıñ o şimdi añlap başladı* 69. Zannedersin ki o, şimdi anlamaya başladı.
70. *Böyle bir hucurlı qanun olğanın.* 70. Böyle tuhaf bir kanunu olduğunu.
71. *(Ebet, o bilirdi, tilin taydırmay* 71. (Evet, o acelece söylerken dilini
72. *Sıqletke qalğanda -beklenmegende* yuvarlamıyor.
73. *Özüniñ hatasın iç de qaldırmay* 72. Beklenmedik bir zamanda
74. *Başqanıñ üstüne yüklemeye de;* 73. Kendinin hatasını bırakmayı.
75. *Bergen vasiyetin ğalip reberden* 74. Başkasının üstüne yükmeyi de
76. *Düşmanlar bozalar şaşmalap-şaşıp.* 75. Verdiği vasiyetini galip reberden

77. *O vade etken çoq ğalebelerden* 76. Düşmanlar şaşırarak bozuyorlar.
78. *Kimsin-kimleriniñdir aylana başı)* 77. Onun vaddettiği pek çok galibiyetten
79. *Oğul baba için cevapkâr degil!* 78. Kimbilir kimlerin başı dönüyordur.
80. *Amin!* 79. Oğul için baba cevap veren değil.
81. *Barıp da yetimçik degil, bu oğul* 80. Amin!
82. *Qanuniy uquqın almaq istese,* 81. Gidip de yetim değil, bu oğul,
83. *Babaçün cevapkâr olmaq istese,* 82. Kanunen hakkını almak isterse,
84. *Ne yapmaq kerek dep oylap oturmaz.* 83. Babası için cevap vermek isterse,
85. *Demek ki, elinde aqqı bar oniñ -* 84. Ne yapmak gerek diyerek sürekli düşünmek olmaz.
86. *Barsın, ilim-fenden olsun o erek,* 85. Demek ki, onun elinde hakkı var.
87. *Babası kim edi -hatırda tutmaz,* 86. Varsın o, ilimden, fenden uzak olsun.
88. *Faqat qollarını hatırlar oniñ.* 87. Babasının kim olduğunu hatırlamaz
89. *Tüyümçik-tüyümçik el damarları,* 88. Ama onun kollarını hatırlar.
90. *Parmaqlar bir-birin üstüne mine,-* 89. Düğümcük düğümcük el damarları,
91. *Sanarsıñ yat eller kibi olarnı* 90. Parmakları birbirinin üstüne biniyor.
92. *Ah çekip qoyardı sofrı üstüne.* 91. Zannedersin ki, yabancı eller gibi onları
93. *Tırnavuç sapını tutqanı kibi* 92. Ah çekerek sofrı üstüne koyardı.
94. *Qaşıqı sapına yapışıp tuta,* 93. Tırmık sapını tutar gibi
95. *Qatqan parmaqlar tek emek saibi -* 94. Kaşığın sapına yapışıp tutuyor.
96. *Qaşıq tutmaqı da kâde unuta.* 95. Kurumuş parmaklar sadece emek sahibidir,
97. *Ne de küç açıla o sert parmaqlar,* 96. Kaşık tutmayı bazen unutup.
98. *Ne de küç bükülip bir yumruq olmaq;* 97. Ne kadar zor açılır, sert parmaklar.
99. *Yumruq olğanda da ğayet salmaqlı -* 98. Ne kadar zordur bükerek yumruk olmak.
100. *Büs-butün nasırlı.* 99. Yumruk olunca da ğayet ağırdır,
101. *Aqiqiy külak!* 100. Tamamen nasırlı eller.
102. *Bir parça topraqta sürdi o saban,* 101. Gerçek yumruk..
103. *Nice yılı belini eki qat büküp.* 102. O, bir parça toprakta saban sürdü.
104. *Saba yarığında aqşamğa qadar* 103. Yıllarca belini iki kat bükerek.
105. *Çalıştı bedava qan-terin tökip* 104. Sabah ışığından akşama kadar,
105. Çalıştı, bedava kan ter dökerek.

106. *Özümden qoşayım bir vaqianı:*

107. *Onıñçün bahtsızlıq küni yetkende*

108. *Yarabbi, ne qadar ağırdı canı -*

109. *Mujik de kibbarlı ola eken de!*

110. *Sürgünde, baraknıñ divarlarından*

111. *Asılıp tursa da buz çomaqları,*

112. *Toldı ve taştı o ğururlanuvdan*

113. *Qabul etkeniçün külak safları.*

114. *-Yañlışmı? Aytmañız, iç yañlış degil*

115. *Deyerek özünü inandırardı,-*

116. *Demek, yer sakini, şorbacısıñ, bil*

117. *Deyerek göñlüni şay qandırardı*

118. *Belki de asretlik yanığın çekip,*

119. *Bıraqup ketkende evin-azbarın,*

120. *Biñ kere lânetlep, biñ kere sögip*

121. *Red etti vahşiylik ükü-m-qararın.*

122. *Eşelon keterken Ural tarafqa*

123. *Adamlar toluşqan at vagonına,*

124. *Özüñ mağrur tuta, qoşulmay lafqa,*

125. *Dersiñ taliydeşler yabancı oña,*

126. *Nefesler tutula o tepluşkada.*

127. *Çıqarmaq istese tışqa başların,*

128. *İzin bermez edi balalarına,*

129. *Gizliden silerek aqqan yaşların.*

130. *(Qaydandır ses kele uzaqtan-uzaq:*

131. *Baq onıñ öpkeli yanıq goñlüne,*

132. *Kene öz*

133. *Qubbesinden baqa bu külak,*

106. Kendimden bir hikâye anlatayım:

107. Onun için bahtsızlık günü gelirken

108. Yarabbi, onun canı ne kadar yandı.

109. Köylü de ne kadar kibirli oluyormuş!

110. Sürgünde, barakasının duvarlarında

111. Buzdan topuzlar asılı dursa da,

112. Gmğsü kabardı onun gururdan,

113. Köyağasının saflarını kabul ettiği için.

114. -“Yalan mı? Söylemeyin, hiç de yalan değil.”

115. Diyerek kendini inandırdı.

116. “Demek ki, yer sakini sahipsin (patronsun),
bil”

117. Diyerek gönlünü böyle kandırdı.

118. Belki de ayrılık acısı çekerek,

119. Bırakıp giderken evini bahçesini

120. Bin kere lânetleyerek, bin kere söverek

121. Reddetti vahşiliğin hükmü ve kararını.

122. Katar giderken Ural’a doğru,

123. İnsanlar dolmuş at vagonuna.

124. Kendisi mağrur duruyor, karışmıyor lafa;

125. Sanki onunla aynı kaderi paylaşanlar yabancı
ona.

126. Nefesler tutuluyor, o sobalı yük
vagonunda.

127. Başlarını dışarı çıkarmak istese

128. İzin vermezdi, çocuklarına.

129. Akan gözyaşlarını gizlice silerek.

130. (Çok uzaktan bir yerlerden bir ses geliyor:

131. Bak onun öfkeli yanık gönlüne.

132. Yine kendi

133. Kubbesinden bakıyor bu köyağası

134. *Suv töke düşmannıñ degirmenine.* 134. Düşmanın değirmenine su döküyor.
135. *Ah, deyim, yarabbi, ne vaqıtqace* 135. Ah, ne diyeyim yarabbi? Ne zamana kadar
136. *Bu eski laflarını eşitecem men?* 136. Bu eski lafları işiteceğim ben?
137. *Aks-sada berip yıl keçti nice,* 137. Sesler yankılanarak yıllar geçti.
138. *Artıq ne qubbe bar, ne de degirmen.)* 138. Artık ne kubbe var, ne de değirmen.)
139. *Başqalarınıñ açuv merametinden* 139. Başkalarının öfkeli merhametinden
140. *Beli qamburayıp bükülip qalğan,* 140. Beli kamburlaşıp bükülen,
141. *Sovet devletine alğışlar etken* 141. Sovyet devletine alkış tutan bu adam,
142. *Bu adam, baq, bugün sınıfıy bir düşman* 142. Bak bugün bir sınıf düşmanı.
143. *Kelgende Sovetler adlı üriyet,* 143. Sovyet adlı hürriyet geldiğinde,
144. *Onıñ yardımcısı, sadıq asker* 144. Sovyetlerin yardımcısı ve sadık askeri
145. *Olarq barlıqlı oldı niayet,* 145. Olarak zengin oldu nihayet,
146. *Çünkü bar bir parça toprağı-yeri* 146. Çünkü onun bir parça toprağı ve yeri var.
147. *Devletni açuvnen tilge almadı* 147. Devlete öfkesini anlatan bir şey dile getirmedi.
148. *Aqsızlıq qurbanı olğan ömründe;* 148. Haksızlığa kurban giden ömründe.
149. *Ondan ümütsiz de olup qalmadı* 149. Devletten ümidini de kesmedi,
150. *Büyük deñişmeler olğan devirde.* 150. Büyük değışmelerin olduğu dönemde.
151. *Ve yaşay edi o qaviy işançnen:* 151. Ve o, sağlam bir inançla yaşıyordu:
152. *Er şey öz yerini tapacaq -tayam* 152. Her şey tamamen yerli yerini bulacak.
153. *Onıñ mektübini Stalin şahsen* 153. Stalin, onun mektubunu şahsen
154. *Kremlde alıp oquğan zaman..* 154. Kremlin'de alıp okuduğu zaman.
155. *(Mujik anlamazdı, o qaydan bilsin,* 155. Köylü anlamazdı, o nereden bilsin.
156. *Ne qadar yalvarma, endiden kerı* 156. Bundan sonra yalvarma,
157. *Artık ne Lenindir, ne de Kalinin* 157. Artık ne Lenin'dir, ne Kali'nin.
158. *Bütün Rusiyeniñ baş adres yeri.* 158. Bütün Rusya'nın baş adresi (yönetimi).
159. *Başqa bir adam bar, kömmunizmge* 159. Başka bir adam var, komünizme
160. *Yañıca keñ qulaç yaydırğan edi* 160. Yeni ve geniş alanlar açan.
161. *Başqa şey körünmey onıñ közüne.* 161. Başka hiçbir şey görünmüyor onun
162. *Respublikalar da onıñ şanına* 162. gözüne.

163. *Nesir ve şiirnen mektüpler toquy.*

164. *Bu adam yalıñız olarnı oquy.)*

165. *Kim bilsin, belki de başqa yollarnen*

166. *Taqdirin çezmekçün mujik degendir:*

167. *Evge qaytmaq içün çare yoq eken,*

168. *Ğurbet illerde de alla –keremdir.*

169. *Özüne kesen-kes qarar çıqardı,*

170. *Qa, sınaq baqayım taliyimni dep:*

171. *Maña da el uzat, Magnitka dağı,*

172. *İşçiler safına al, qoş meni de.,*

173. *Baba nasıl tapsın özüne yurt-il?*

174. *Amma bu hususta ketmey mesele:*

175. *Oğul baba içün cevapkâr degil,-*

176. *Demek, oğulnu tüz yolnen teminle!*

177. *Olğanı beş sözdür...*

178. *Yıl-Yıldan, ey-at,*

179. *Bu sözler silinip ketse de añdan,*

180. *HALQ DÜŞMANINIÑ OĞLUDIR -bu
ad*

181. *Silinmez olaraq qaldı qanunda.*

182. *Kulakniñ oğlumi, ya da narkomniñ.,*

183. *Serasker oğlumi, ya da papazniñ...*

184. *Bir qanun ögünde farqı yoq oniñ,*

185. *Taqdir episine bir üküm yazdı,*

186. *Dünyağa yañı bir sabiy keldimi,*

187. *Tamğa basılırdı: düşman qanı bar*

188. *Sanarsıñ Vatanğa yetişmez edi*

189. *Tamğalar basılğan böyle oğullar*

162. *Cumhuriyetler onun şanına*

163. *Nesir ve şiir ile mektuplar yazıyor.*

164. *Bu adam yanız onları okuyor.*

165. *Kim bilir, belki de başqa yollardan*

166. *Kaderini çizmek için köylü demiştir ki:*

167. *“Eve dönmek için çare yokmuş,*

168. *Gurbet ellerde Allah keremdir.”*

169. *Kendisi için, kesin bir kanun çıkardı.*

170. *Hani sınaq kaderimi görelim bakalım, diye.*

171. *Magnitka dağı, bana da el uzat,*

172. *Beni al, işçiler sınıfına kat.*

173. *Baba kendisine nasıl yer yurt bulsun?*

174. *Ama bu hususta bitmiyor mesele.*

175. *Baba, oğlu için cevap verecek kişi değil.*

176. *Oğlunu doğru yol ile eğitmeli!*

177. *Olduğu beş sözdür.*

178. *Yıllar geçtikçeheyhat.*

179. *Bu söz akıllardan silinse bile;*

180. *Halk düşmanının oğludur, şeklindeki yakıştırma*

181. *Silinmez bir iz olarak kaldı kanunda.*

182. *Köyağasının oğlu da olsa, halk komiserinin de*

183. *Seraskerin oğlu da olsa, papazın da*

184. *Bir kanun önünde onun farkı yok.*

185. *Kader (Takdir) hepsine bir hüküm yazdı.*

186. *Dünyaya yeni bir sabi geldi mi
(geldiğinde),*

187. *Düşman kanı var diye damga basılırdı.*

188. *Zannedersin ki vatana ulaşamazdı,*

189. *Tamga basılan böyle oğullar.*

190. *Ve lâkin qanlı cenk ketken künlerde,* 190. Velâkin kanlı savaşın geçtiği günlerde,
 191. *Vatannı sarğanda ölüm, felâket,* 191. Vatanı ölüm ve felâket sardığında,
 192. *Olarını günâhı türtülmey yüzge,* 192. Onların günahları yüzlerine vurulmaz,
 193. *Yürekni yaqsa da acci eziyet,* 193. Zulüm onların yüreğini yaksa da.
 194. *Ne qadar tüzelmez, müdhiş olsa da* 194. Ne kadar düzelmez, müthiş olsa da
 195. *Cebe uquq berdi bu oğullarğa* 195. Cephe hak hukuk verdi bu oğullara.
 196. *Ölmek ve qazanmaq için şan-şüret* 196. Ölmek ve kazanmak için şan şöret,
 197. *Bir imkân bar edi: oğul degen ad* 197. Bir imkân vardı: oğul denen ad
 198. *Tek arbiy qısımda mumkün qoyulmaq...* 198. Sadece askerî kısımda mümkün
 koyulmak.
199. *Amma beter edi ölmekten yüz qat* 199. Ama ölmekten bin kat beterdin
 200. *Cenklerde belgisiz-adsız coyulmaq.* 200. savaşlarda adsız sansız kaybolmak
201. *Em de yarı ölü alda yaşamaq* 201. Yarı ölü hâlde yaşamak,
 202. *Esirlikke tüşip esirliklerden.* 202. Esirlikten esirliğe düşerek.
 203. *Daa ağır eki qat tamğa taşımaq,* 203. Bunlardan daha ağırı damga taşımak,
 204. *Ğalebe topları atqan künlerde.* 204. Galibiyet toplarının atıldığı günlerde.
205. *Yoq, sen ömürbillâ aqlña bile* 205. Hayır, sen ömrübillah aklına bile
 206. *Ketirip olmazdıñ ey, ana-Vatan:* 206. Getiremezdin ey ana vatan:
 207. *Bu qadar oğluñı dört bir taraftan* 207. Bu kadar oğlunu dört bir taraftan
 208. *Cıyıp alacağın uzaq Magadan.* 208. Uzak Maga'dan toplayacağını.
209. *Bilmezdiñ bu ne al, bu ne vaziyet –* 209. Sen bu ne hâl, bu ne vaziyet bilmezdin;
 210. *Olarnı östürdiñ sen qana-qana.* 210. Onları doya doya büyüttün.
 211. *Tikenli qorada çekip eziyet* 211. Onlar dikenli telde eziyet çekerek
 212. *Olar saña baqa, ey, tuvğan ana...* 212. Sana bakıyor ey ana.
213. *Bayram ve qayğılı künler keçirip,* 213. Bayram ve kaygılı günler geçirirken
 214. *Çoqumuz bilmedik qulaq salmağa,* 214. Çoğumuz bilmedik kulak asmayı,
 215. *Ölgen adamlarğa davuş-ses berip.* 215. Ölenlerin seslerine
 216. *Öz ustavı ile kelgen allağa.* 216. Kendi yasasıyla gelen Allah'a.

217. *O söyler edi ki: anañ-babañni* 217. O söylüyordu ki: “Sen anneni, babanı
218. *Bıraq sen, taqıl da yür, peşimden ket.* 218. Bırak, gel de peşimden yürü.
219. *Em kelip-keçici ayatıy añni* 219. Sen hayatın gelip geçici anını
220. *Bıraq sen ve unut -seniñdir cennet.* 220. Bırak, unut; cennet senindir.”
221. *Biz ise allağa inanmaymız dep,* 221. Biz ise Allah’a inanmıyoruz, diyerek
222. *Ağız köpürtirdik keçip imandan,* 222. İmandan uzaklaşıp ağız köpürtürdük.
223. *Kene talap ettik şöyle qurban ep:* 223. Yine talep ettik böyle kurban hep:
224. *Yüz çevir babañdan em de anañdan.* 224. Yüz çevir hem annenden hem babandan.
225. *Unut uruvıñni, nesiliñni sil* 225. Unut soyunu, neslini sil
226. *Ve söz qaytarmayıp inan buña da:* 226. Ve buna itiraz etmeden inan buna da:
227. *Halqlar babasını sever iseñ, bil,* 227. “Halkların babasını seversen bil ki,
228. *Başqa sevgi yoqgir faniy dünyada.* 228. Başka sevgi yoktur fâni dünyada.”
229. *Maqsadıñ aydıdır, işiñ muqaddes* 229. Maksadın aydınlık, işin mukaddestir;
230. *Şu yoldan taypınma -seniñdir ayat.* 230. Bu yoldan ayrılma, hayat senindir.
231. *Dost qorçalamaq aqlıña kelmez,* 231. Dost korumak aklına bile gelmez,
232. *Ve gizliden doğmuş ağañni da sat.* 232. Gizlice doğmuş ağabeyini de sat.
233. *Ya benim insanlıq islerim bar dep,* 233. Ya benim insanî duygularım var diyerek
234. *Vicdanıñ ögünde çekiştirme can.* 234. Vicdanının önünde can cekiştirme.
235. *Daiyçün sahta şaat olmaq ar, dep* 235. Lider için sahte şahit olmak namustur, diye
236. *Oturma, vahşiy ol onuñ adından.* 236. Oturma, onun adına vahşi ol.
237. *Taqdiriñe baş eg, olıp minnetdar,* 237. Kaderine minnettar olarak baş eğ.
238. *Tekrarla: Daiymiz ne qadar ulu!* 238. Liderimiz ne kadar ulu, diye tekrarla!
239. *Barsın, olsañ bile sen qımtatar,* 239. Sen Kırım Tatarı da olsan,
240. *Ya inguş, ya qalmıq çöllerniñ oğlu.* 240. İnguş ya da Kalmuk çöllерinin oğlu da olsan.
241. *Aqıl irişmeyecek alay ükümgе* 241. Akıl ermeyecek bütün hükümlere
242. *Gurdeli-gurdeli eller şapıldat.* 242. Şamatalı şamatalı el çırp. (alkış tut).
243. *Sürgün olsañ bile bir halqnen birge,* 243. Bir halkla birlikte sürgün edilsen bile,
244. *Şu halqmı beftan çirkefine at.* 244. O halkı boşuna çirkefe at.

245. *Sen dertten, azaptan boğulğan yerde* 245. Senin dertten ve ıstıraptan boğulduğun yerde,
 246. *İncilde degil bu, bizim künlerde,-* 246. İncil’de değil bu, bizim günlerde,
 247. *Halqlar babasını köklerge köter:* 247. Halkların babasını göklere çıkar.
 248. *O er şeyni köre,* 248. O, her şeyi körür;
 249. *O - eñ yüksek yer.* 249. En yüksek yerdedir.
 250. *Er kesten üstündür, er şeyge qadır,* 250. O, her şeyden üstündür; her şeye kâdirdir.
 251. *Onıñ üküminde em sema, em er.* 251. Hem gökyüzü hem yer onun hükmündedir.
252. *Oğul baba için cevapkâr degil –* 252. Oğul, baba için cevap verici değildir,
 253. *Denilgen qanunda böyle söz de bar:* 253. Denilen bir söz var kanunda.
 254. *Amma baba ise oğul için, bil,* 254. Ama baba ise oğlu için bil ki,
 255. *Daima başınen ola cevapkâr.* 255. Daima başıyla cevap verendir.
256. *Hayırlı bir gece ketirdi sevap,* 256. Hayırlı bir gece sevap getirdi;
 257. *Rebernen yoq oldı üküm büs-bütün.* 257. Hüküm, lider ile tamamen yok oldu.
 258. *Oğluçün artıq o bermeycek cevap,* 258. Oğlu için artık o cevap vermeyecek.
 259. *Ah, ne oğlu için, ne qızı için.* 259. Ah oğlu için de, kız için de cevap vermeyecek.
260. *Kremlniñ tilsiz divarı yanına* 260. Kremlin’in dilsiz duvarı yanında,
 261. *Sessiz yatır eken qabir içinde,* 261. Sessizce yatarmış kabir içinde.
 262. *Bilmey o, babalıq şu qara belâ* 262. Bilmiyor o, babalığın kara bir belâ olarak
 263. *Basıp yatqanını ahiretinde...* 263. Basıp yattığını ahiretinde.
264. *Çoqtan baba oldı endi evlâtlar,* 264. Artık evlâtlar çoktan baba oldu.
 265. *Umumbaba için lâkin epimiz,* 265. Lâkin hepimiz bütün babaların gözünde
 266. *Er vaqıt birdayın oldıq cevapkâr* 266. Her zaman cevap veren olduk.
 267. *On yıllarce devam ete bu üküm,* 267. Onlarca yıl devam etti bu hüküm
 268. *Ve soñu - ahırı körünmey bugün.* 268. Ve sonu görünmüyor bugün.

3. Hatıra aqqında

1. *Unut, unut deyler çıqarmayıp ses,*
2. *Tiri keçmişini deryağa bıraq,*
3. *Dalgalar tübüne batsın kesen-kes.*
4. *Olurmu keçmişni silmek -unutmaq!*

3. Hatıra Hakkında

1. Ses çıkarmayıp unut, unut diyorlar.
2. Canlı geçmişini deryalara bırak,
3. Dalgaların dibine mutlaka batsın, diyorlar.
4. Geçmişini silmek, unutmak olur mu?

5. Unut tıvğanlarını, vazgeç dostlardan.
6. Unut aziz olğan bet sımaların.
7. Olar keçti nice sırat yollardan
8. Masal dep qabul et epsin bularnıñ
9. Epsini-epsini çıkar hatırdan
10. Yoq, bu rüya degil, gençlik çağında,
11. Ömürü vaqıtsız söngenler için,
12. Titis lagerlerniñ uc-bucağında
13. Ya külge, ya tozğa döngenler için.
14. Nasıl unutulır, ah nasıl, söyle,
15. Cebeden qaytmağan nice merhumlar?
16. Kimlerdir birevler, atta ki böyle
17. Accı şereften de marum qaldılar.
18. Deyler ki, unut sen, bu-emir, rica:
19. Hatıra ağzına müür basılsın.
20. Bir şeyden haberi olmağanlar da
21. Açılğan sırlarğa şaşıp qalmasıñ.
22. Günâhsız günâhkâr olğan analar
23. Ve dertli qadınlar çıkarmı yaddan?
24. Olardan ayrılğan öksüz balalar
25. Cenkten evelsi ve cenk bitken soñ da?
26. Yeridir- söz açmaq habersizlerden:
27. Er kes haberdardır,
28. Ya kim habersiz?
29. Er kes yahşı bile, bütün halq birden
30. Belâğa qalğanın! Halq -demek ki biz.
31. Biri bile tende yara izinden,
32. Birisi sayıdan, biri terenden,
33. Özü körmese de
34. Körgen birinden...
5. Unut akrabalarını, vazgeç dostlarından.
6. Unut aziz olan yüzleri, simâları;
7. Onlar geçti nice sırat köprüsünden.?.
8. Bunların hepsini masal diye kabul et,
9. Hepsini çıkar hatırdan.
10. Hayır, bu rüya değil; gençlik çağında,
11. Ömrü vakitsiz bitenler için.
12. Pis kampların kenarında
13. küle ya da toza dönenler için.
14. Nasıl unutulur, ah nasıl, söyle;
15. Cepheden dönmeyen nice merhum?
16. Kimbilir birileri, böyle
17. Acı şereften mahrum kaldılar.
18. Diyorlar ki, sen unut; bu emirdir, ricadır:
19. Hatıraları anlatan ağzına mühür basılsın.
20. Bir şeyden haberi olmayanlar da
21. Ortaya dökülen sırlara şaşırıp kalmasıñ.
22. Günâhsız olup günâhkâr diye suçlanan analar
23. Ve dertli kadınlar, akıldan çıkar mı?
24. Onlardan ayrılan öksüz yavrular,
25. Savaştan önce ve savaştan sonra da akıldan çıkar mı?
26. Habersizlerden söz açmanın yeridir.
27. Yaşananlardan herkes haberdar,
28. Peki kim habersizdir?
29. Herkes, bütün halk, iyi biliyor
30. Belâyaya düştüklerini! Halk demek, biz demek.
31. Kimisi tendeki yara izinden,
32. Kimisi sayısından, kimisi derinden biliyor.
33. Kendisi görmese de

35. *Nafîle tüşüne bazı birevler*
36. *Hatıra kıymeti ille söner dep,*
37. *Vaqıtıñ perdesi kelir de ener*
38. *Ve keçmiş accısın ille örter dep;*
39. *Keçken er yılını ve künlerni sayıp*
40. *Seyyâre dolana öyle ve böyle,*
41. *Yüreği yanaraq dönse de külge*
42. *Şairniñ susqanı iç degil ayıp,*
43. *Yasaq kölgeleriniñ qorqusı ile*
44. *Aytacaq sözünü olmadı aytıp...*
45. *Yoq, yoq, keçmişteki aytilmağan söz*
46. *Bügün ayılsın dep borc davet ete.*
47. *Komsomol qızıña añlat baqayım,*
48. *Manaçiq olmaz öz Glavlitniñ de;*
49. *Añlat sen baqayım, kimniñ ve niçün*
50. *Elinen doğdı o yasaq maddeler,*
51. *Adı añılmağan asırniñ öçün*
52. *Em de hatırasını silecek kimler?*
53. *Ayt oña olğanın nasıl bir s'ezd,*
54. *Kirmegen olsa da kün tertibine,*
55. *Ve bizçün er şeyni o al eterek,*
56. *Haç qoydı yuqusız hatıra üstüne.*
57. *Kim ayttı, biz -yaşı yetişkenlerge*
58. *Oqumañ, dep keçmiş saifelerin?*
59. *Ar-namus sönecek edimi yerde,*
60. *Kimniñ eksilirdi şan-şüretleri?*
34. *Görmüş birisinden..*
35. *Bazıları, boşuna düşünüyor;*
36. *Hatıra kıymeti mutlaka unutulur diye.*
37. *Zamanın perdesi gelip iner*
38. *Ve geçmişin acısını mutlaka örter diye.*
39. *Geçen her yılı ve günü sayarak*
40. *Öyle veya böyle dünya döner.*
41. *Yüreği yanaraq küle dönse bile*
42. *Şairin susması hiç ayıp değildir.*
43. *Yasakların gölgesinin korkusu ile*
44. *Söyleyecek sözü olmadı.*
45. *Hayır, hayır, geçmişte söylenmeyen söz*
46. *Bugün söylensin diye borcunu ödemeye çağırıyor.*
47. *Komsomol²¹² kızına anlat bakalım*
48. *Kendi Glavlit'inin (sansür kurumun) de mazeret olmadığını.*
49. *Anlat bakalım sen, kimin elinden ve niçin*
50. *Doğdu o yasaq maddeler,*
51. *Adı anılmayan asrın öcünü*
52. *Hem de hatırasını kimler silecek? (51-52).*
53. *Söyle ona nasıl bir kongre olduğunu,*
54. *gündemine girmemiş olsa bile,*
55. *bizim için her şeyi onun hâlederek*
56. *Uykusuz hatıra üstüne kaç koyduğu.*
57. *Kim söyledi bize, yaşı ilerlemiş kişilere,*
58. *Geçmişin sayfalarını okumayın, diye?*
59. *Orada ar namus mu sönecekti?*
60. *Kimin şanı, şöhreti eksilirdi?*

²¹² Komsomol: Komünist gençler birliği (*MUSTAFAYEV, Rusça Türkçe sözlük.,s.335*)

61. Keçmişten açılsa laf ve sözüümüz,
62. Düşmanlar sevinip külermi faqat?
63. Ğalebe için ya azmı özümüz
64. Nice aq töledik -qıymeti üç qat.

65. Özümüz yaratqan nice keşfiyat,
66. Onıñçün tökülgen nice ter ve qan.
67. Yoqsa qıymetini coydımı, ey-at?!
68. Bütün işlerimiz hayalmı yoqsa,
69. Yoqsa, uydurmamı boş bu şuret-şan?

70. Şay ise, susqanlar doğru yaptılar,
71. Şay ise bir kapik nesir, şiiriyet,
72. Epsini uydurıp, demek, taptılar.
73. Şay ise acet yoq ayretlenmege,
74. Bir daa belâğa qalmamaq için
75. Hatıranıñ aqiqat sesi şay dese:
76. Qızğanıp keçmişin kim de gizlese,
77. Kelecek ile o añlaşmaz bir kün...

78. Kim bile, büyükmi, küçükmi, lâkin
79. Adamlar topraqtan çıqqan ot degil:
80. Olar iç bir zaman unutmaz neslin,
81. Em bu aqiqatnı yahşı añla, bil!

82. Barsın, bu nesilge kimler şaattır,
83. Ayatnıñ tübüne batsınlar sessiz.
84. Unutmaq bizlerçün ezelden yattır,
85. Tabiatımız öyle –
86. Unutmamız biz.

87. Kimersi der edi: qara künlerni
88. Unutuñ, unutuñ, kimse bilmesin.
89. Olarnı azbardan quviñiz keri,
90. Tüşmesin bizlerge qara kölgesi.

61. Geçmişten laf açılsa,
62. Düşmanlar sevinip güler mi?
63. Ama galibiyet için kendimiz,
64. Kıymetinden üç kat daha hak ödemedik mi?

65. Yoksa bizim buluşlarımız,
66. Onun uğruna dökülen nice ter ve kan,
67. Kıymetini mi kaybetti, heyhat?
68. Bütün işlerimiz hayal mi yoksa?
69. Yoksa uydurma mı bu şöhret, şan?

70. Öyle ise susanlar doğru yaptılar.
71. Öyle ise nesir ve şiirleri bir kapike
72. Uydurup buldular.
73. Öyle ise gerek yok hayret etmeye,
74. Bir daha belâya batmamak için
75. Hatıranın hakiki sesi şöyle derse:
76. Kıskaçıp geçmişini kim gizlerse gizlesin;
77. O, gelecek ile hiçbir zaman anlaşamaz.

78. Büyük mü, küçük mü olacağını kim bilir? Ama
79. Adamlar (İnsanlar) topraktan çıkan ot değil.
80. Onlar neslini hiçbir zaman unutmaz,
81. Bu hakikati iyi anla, bil.

82. Varsın, bu neslin yaşadıklarına kimler şahitse,
83. Sesizce hayatın dibine batsın.
84. Unutmak, bize ezelden yabancısıdır.
85. Tabiatımız böyle,
86. Unutmamız biz.

87. Bazısı, kara günleri unutun, derdi:
88. Unutun, unutun, kimse bilmesin.
89. Onları bahçeden geri kovun,
90. Bizlere kara gölgesi düşmesin, derdi.

91. *Lâkin olğan şeyniñ episi yadda.* 91. Ama olan şeylerin hepsi yâdda (hatırda),
92. *Episi ap-açıq körüne közge.* 92. Hepsi apaçık görünüyor göze.
93. *Bizimçün zarardır bir yalan atta,* 93. Hatta bize bir yalan bile zarardır.
94. *Yalıñız aqiqat yaraşır bizge!* 94. Bize sadece hakikat yakışır.
95. *Men ise -yaşımnu yaşağan bu çağ –* 95. Benimse gençliğimi yaşadığım bu çağda,
96. *Ayıptır, özüme bir müddet alsam,* 96. Benim kendime zaman ayırmam ayıptır;
97. *Ayıptır, zamanğa borclu qalsam –* 97. Zamana borçlu kalsam ayıptır.
98. *Yelkemden tüşkeday olur edi dağ,* 98. Ensemden dağ gibi yük kalkmış olurdu.
99. *Sessiz ağırları sözlerge salsam.* 99. Sessiz ağırları sözlerle dile getirsem,
100. *Öyle ağırlar ki, qaç yıldan berli* 100. Öyle ağırlar ki, yıllardan beri
101. *Yürekte turdular qısılıp, qatıp.* 101. Kasılıp, katılaşıp yürekte durdular.
102. *Biz ise olarnı bastıq, gürdeli* 102. Biz ise onları, babanın şerefine
103. *Baba şerefine el şapıldatıp.* 103. Şamatalı el çırparak bastırdık.
104. *Soñ derece küçnen, keniş zallarda,* 104. Son kuvvetle geniş salonlarda,
105. *Avuçnu avuçqa gürdeli urdıq,* 105. Avucu avuca, gürlütle vurduk.
106. *Çünkü biz epimiz böyle allarda* 106. Çünkü biz, böyle hâllerde
107. *Daima başqa bir babanı kördik.* 107. Daima başka bir babayı gördük.
108. *Sanarsıñ o daim turdı yan-yana,* 108. Zannedersin ki o, daima yanyana durdu.
109. *Teslim etse bile yerde nevetin.* 109. Yerde nöbetini teslim etse bile.
110. *Uçmadı er kesniñ alğışlarına,* 110. Herkesin alkışlarına sevinmedi (uçmadı),
111. *Bilse de olarnıñ qadir-qymeti.* 111. Onların kadrini kıymetini bilse bile.
112. *Onıñ iç ölmeycek tiri sımasın,* 112. Onun, hiç ölmeyecek canlı simasını
113. *Dünya saqlap qaldı uçurımlardan,* 113. Dünya, uçurumlardan döndürdü (korudu).
114. *Halqlar babası da qayda olmasın,* 114. Halkların babası da nerede olursa olsun
115. *Añardı ocam dep, onı er zaman.* 115. Onu, her zaman hocam diyerek anardı.
116. *Qabaca biz ise bu eki adnı* 116. Kabaca biz bu iki adı,
117. *Ekisi birdir dep yaptıq çoq şiar.* 117. İkisi birdir diyerek şiar edindik.
118. *Olar qumaçlarda bir parıldadı,* 118. Onlar kırmızı bayraklarda bir parıldadı,
119. *Sanarsıñ ekisiniñ bir manası bar.* 119. Zannedersin ki ikisinin bir mânâsı var.

120. *Başımız ucunda qorqu, telüke*
 121. *Turğay zamanlarını nice yıl kördik.*
 122. *Bahtsızlıq kezerdi olup bir kölge,*
 123. *Susup turmaqı da yahşı öğrendik.*

124. *Öğrendik kendi aq-uquqımızı*
 125. *Mahsus bir sektorğa teslim etmege.*
 126. *Çoq yıllıq ağırlar qıynadı bizni,*
 127. *Uzaqtan olarnıñ sadası kele:*
 128. *Qana, sen ber bizge ilâyi belgi,*
 129. *Allamı-tañrimi, körünsin ille.*

130. *Azırmız demege ah çekip şu an*
 131. *Eñ soñki sabırğa kelgende tözüüm:*
 132. *Başını köterip Lenin tabuttan,*
 133. *Er şeyni közünen körseydi özü...*

134. *Közünden qaçmazdı er ufaq-tüfek,*
 135. *Enin de, boyun da körerdi top-top*
 136. *Ya belki, qısaraq omuzların tek,*
 137. *Der edi:*
 138. *-Amma da iş olğan qartop!*

139. *Öyle dep, böyle dep, fal baqa kimi*
 140. *Özünce tahminen üküüm çıkarıp,*
 141. *-Çoq oynap boldurğan balalar kibi*
 142. *Üykenler qaytuvın bekleyler talıp.*

143. *Ne oldı, ne qaldı -bizlerden ketmez,*
 144. *Zamanlar deñişken çağ olğanda da.*
 145. *Em Lenin tirilip bizni sud etmez*
 146. *-O alla olmadı sağ olğanda da.*

147. *Siz ise, o keçken mutlu künlerden,*
 148. *Ümitli qalğanlar, belki, kim bilir*
 149. *Çağırñ, Stalin tursın qabirden*

120. Başımızın ucunda korku, tehlike;
 121. Turgay zamanları yıllardır gördük.
 122. Bahsızlık bir gölge olup gezerdi;
 123. Susup durmayı da iyi öğrendik.

124. Öğrendik, kendi hak hukukumuzu
 125. Hususî bir sektöre teslim etmeyi.
 126. Yıllardır süren ağırlar bize çok eziyet çektirdi,
 127. Uzaktan onların sesi geliyor:
 128. Haydi, sen bize ilâhî bir işaret ver;
 129. Allah mı, Tanrı mı görünsün mutlaka.

130. Hazırız şu an ah demeye
 131. Sabrımızın sonuna geldiğimiz
 132. Lenin tabuttan başını kaldırıp
 133. Her şeyi kendi gözüyle görseydi.

134. Gözünden kaçmazdı ufak tefek olan hiçbir şey,
 135. Enini de boyunu görürdü top top.
 136. Ya da belki sadece omuzlarını kısarak,
 137. Derdi:
 138. -Amma da iş olmuş papates, derdi.

139. Kimileri öyle böyle diyerek, fal bakıyor;
 140. Kendince tahmin ile hüküm çıkararak.
 141. Çok oynadığı için hâli kalmayan çocuklar gibi
 142. Yorularak büyüklerin dönüşünü bekliyorlar.

143. Ne oldu, ne kaldı , bizden gitmez,
 144. Zamanlar değışir, çağ olduğunda.
 145. Hem Lenin, bizi mahkemeye vermez,
 146. O yaşarken de Allah olmadı.

147. Siz ise, o geçmiş mutlu günlerden
 148. Ümitli kalanlar, kim bilir
 149. Çağırın Stalin'i kalksın kabirden.

150. -O alla edi de

151. -Belki tirilir.

152. Añılğanda -azır, denilgen kibi,

153. Dar dünyada alla -lafnıñ qısqası,

154. Ola bile buña şaat saibi –

155. Onıñ Qıtaydaki aynı nüshası.

156. Ne ise, o zaman şu piçenlikte

157. Geceni yuqusız keçirdik bizler.

158. Peşman olmağa da acet yoq iç de,

159. Ebet, başqa edi bizim menziller.

160. Ömür tecribemiz-muqaddes ekim,

161. Kimerde yol aldık, kimerde taldık,

162. Asırnıñ emrinen ayatta belki,

163. Şu ekim şerbetin içip sağ qaldık.

164. Er atqan adımnı yedi ölçedik,

165. Ayrılmay yaşadıq tam aqiqattan.

166. Buniñçün biz nice sınavdan keçtik

167. Sen ve men... ekimiz çeşit tarafta.

168. Artıq, qopsa bile fırtına-boran,

169. Bizler nasıl edik, qalırız öyle,

170. -Közlerge baqarmız olıp çın insan,

171. Gizliden degil de

172. Açık köz ile.

(1966-1969)

150. O Allah'tı madem ki;

151. Çağırım, belki dirilir.

152. Hatırlandığında, şimdi denildiği gibi

153. Dar dünyada Allah lafının kızası,

154. Bına şahit olabilir,

155. Onun Çin'deki aynı nüshası.

156. Neyse, o zaman bizler şu otlukta

157. Geceyi uykusuz geçirdik.

158. Pişman olmaya da hiç gerek yok,

159. Evet bizim menziller başkaydı.

160. Bizim ömür tecübemiz, mukaddes Ekim'dir.

161. Bazen yol aldık, bazen yorulduk.

162. Belki asrın emriyle belki

163. Şu Ekim şerbetini içerek sağ kaldık.

164. Attığımız her adımı yedi kere ölçüyordu

165. Hakikatten tam olarak ayrılmadan yaşadık.

166. Bunun için biz, nice sınavdan geçtik

167. Sen ve ben, ikimiz ayrı taraflarda.

168. Artık, fırtına kopsa bile

169. Bizler nasılsak öyle kalırız.

170. gözlere bakarız gerçek insan olarak,

171. Gizlice değil de

172. Açık gözlerle.

TÜŞÜNCE ŞİİR KİTABI

TÜŞÜNCE²¹³ (1)

1. *Nasıl bir künlerge qaldıq, qardaşlar.*
2. *Bu uzun yollarla taldıq, qardaşlar,*
3. *Aman-aman bitip-yandıq, qardaşlar,*
4. *Közümüz ögünde sabiylər öle,-*
5. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
6. *bir köznen küle.*

7. *Dünyağa nam bergen bir millet edik,*
8. *Asırlar tübünden tirilip keldik,*
9. *Vatanğa köz tikip qurbanlar berdik,*
10. *Bizni kene böleler bir şına ile,-*
11. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
12. *bir köznen küle.*

13. *Qalmadı aramızda birlik keñeşi,*
14. *Şunuñçün qızdırmay Vatan küneşi,*
15. *Şunuñçün yürüşmey, ey, halqım, işiñ,*
16. *Şunuñçün bağırını hancerler tile, -*
17. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
18. *bir köznen küle.*

19. *Epimiz qabardıq mingen hamırday,*
20. *Qarışıp qalmayıq bir top çamurday,*
21. *Kesilip başladıq quruğan tamırday,*
22. *Yaşaymız bularnı bile ve bile, -*
23. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*
24. *bir köznen küle.*

25. *Bizni kene birevler oynatmaq istey,*
26. *Kene damsız bir şorba qaynatmaq istey,*
27. *Kenardan hoşlanıp bir baqmaq istey,*
28. *Bar, oyna, közyaşıñ sile ve sile, -*
29. *Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,*

TÜŞÜNCE

1. *Nasıl günlere kaldık, kardeşler.*
2. *Bu uzun yollarla yorulduk, kardeşler,*
3. *Neredeyse bitip yandık, kardeşler.*
4. *Gözümüzün önünde sabiler ölüyor,*
5. *Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,*
6. *Bir gözüyle gülüyor.*

7. *Dünyaya nam salmış bir millettik,*
8. *Asırlar öncesinden canlanıp geldik,*
9. *Vatan için kurbanlar verdik,*
10. *Bizi bölüyorlar bir çivi ile,*
11. *Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,*
12. *Bir gözüyle gülüyor.*

13. *Kalmadı aramızda birlik şûrası,*
14. *Bundan dolayı ısıtmıyor Vatan güneşi.*
15. *Bundan dolayı yürümüyor, ey halkım, işin,*
16. *Bundan dolayı bağırını hançerler dilimliyor,*
17. *Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,*
18. *Bir gözüyle gülüyor.*

19. *Hepimiz kabardık bindiğimiz hamur gibi,*
20. *Karışıp kalmayalım bir top çamur gibi,*
21. *Kesilmeye başladık kuruyan kök gibi,*
22. *Yaşıyoruz bunları bilerek ve biliyoruz?*
23. *Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,*
24. *Bir gözüyle gülüyor.*

25. *Bizi yine birileri oynatmak istiyor,*
26. *Yine tatsız bir çorba kaynatmak istiyor.*
27. *Kenardan hoşlanıp bir bakmak istiyor,*
28. *Git, oyna, gözyaşını silerek ve silerek,*
29. *Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,*

• Tüşünce* ve "Bağçasaray* şiirleri 1996 senesi aprel 20-de Anqarada "Qutludoğum aftasında ötkerilgen "Vatan ve millet sevgisi imandandır" adlı şiiriyet yarışında birinci mükâfat ile taqdirlendiler. (Muarrir).

30. bir köznen küle.

30. Bir gözüyle gülüyor.

31. Sanki düşman oldıq bir-birimizge,
 32. Ürmet yoq ne ölü, ne tirimizge,
 33. Ne oldı, qardaşlar, ne oldı bizge?!
 34. Kene dersin bir belâlar bastırıp kele, -
 35. Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,
 36. bir köznen küle.

31. Sanki düşman olduk birbirimize,
 32. Hürmet yok ölümüne de dirimize de.
 33. Ne oldu, kardeşler, ne oldu bize?!
 34. Yine dersiniz ki bir belâ çöküp geliyor,
 35. Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,
 36. Bir gözüyle gülüyor.

37. Alladan berilgen güzel bu topraq,
 38. Közlerimiz kibi körleşmiş bu kaynak,
 39. Tereklerimizde sararğan yapraq
 40. Biz kibi çekmekte feryad ve na-te,
 41. Dünya bizge baqıp, bir köznen ağlay,
 42. bir köznen küle.

37. Allah tarafından verilmiş bu güzel toprak,
 38. Gözlerimiz gibi körleşmiş bu kaynak.
 39. Ağaçlarımızda sararmış yaprak,
 40. Bizim gibi çekmekte feryat ve figan
 41. Dünya bize bakıp bir gözüyle ağlıyor,
 42. Bir gözüyle gülüyor.

43. Ey, felek, işiñe aqıllar yetmey,
 44. Tatarın başında tüşünce bitmey,
 45. Bir küçük arzum bar -aqlımdan ketmey:
 46. Ömürler bite ve ömürler kele,
 47. Demesinler:
 48. “Dünya bunlarğa baqıp, bir köznen ağlay,
 49. Bir köznen küle”.

43. Ey felek, işine akli ermiyor,
 44. Tatarın başında düşünce bitmiyor.
 45. Bir küçük arzum var, aklımdan gitmiyor:
 46. Ömürler bitiyor ve ömürler geliyor,
 47. Demesinler:
 48. “Dünya bunlara bakıp bir gözüyle ağlıyor,
 49. Bir gözüyle gülüyor.”

BAGÇASARAY (2)

(Yellni Diñle kitabındaki ile aynı)

YARALANĖAN TÜRKÜLER (3)

1. “Aluşta'dan esken yeller” furtuna oldı,
 2. Sudaq-Kefe yollarına qiyamet teldi,
 3. Güzel Qırım dağlarınıñ çırayı soldı, -
 4. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.
 5. “Seit oğlu Seydamet”ler kene uruldu,
 6. Papazların dar ağacı kene quruldu,
 7. Kene qırımtatarlarınñ gönli qırıldı, -
 8. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü.

YARALANAN TÜRKÜLER

1. “Aluşta'dan esen yeller” fırtına oldu,
 2. Sudak-Kefe yollarına kıyamet doldu.
 3. Güzel Kırım dağarının yüzü soldu,
 4. Eyvah dostlar, yaralandı Vatan türküsü.
 5. “Seit oğlu Seydahmet”ler yine vuruldu,
 6. Papazların dar ağacı yine kuruldu.
 7. Yine KırımTatarlarının gönli kırıldı,
 8. Eyvah dostlar, yaralandı Vatan türküsü.

9. “Şu Yaltadan” taş yüklenmey, yüklene para, 9. “Şu Yalta’dan” taş yüklenmiyor, yükleniyor para;
 10. Bütün Qırım çevirildi tolçok-bazara, 10. Bütün Kırım çevrildi tolçok-bazara,
 11. Er adımda aydutlar ve yezitler tura, 11. Her adımda haydutlar ve yezitler var.(duruyor).
 12. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü. 12. Eyvah dostlar, yaralandı Vatan türküsü.
13. “Tatarlığım” -tuvğan yerim horlana bugün, 13. “Tatarlığım” doğduğum yer horlanıyor bugün,
 14. Qurbanlarğa baqıp közler torlana bugün, 14. Kurbanlara bakıp gözler doluyor bugün,
 15. Bu muqaddes toprağımız zorlana bugün, 15. Bu mukaddes toprağımız zorlanıyor bugün,
 16. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü. 16. Eyvah dostlar, yaralandı Vatan türküsü.
17. Ey, “Bulutlar”, biz olmağan yurtqa yetiñiz, 17. Ey “Bulutlar”, bizim olmadığımız yurda ulaşınız,
 18. Bağrımızda olğan dertni atıp ketiñiz, 18. Bağrımızdaolan derdi atıp gidin,
 19. Nomanlarğa, Bekirlerge selâm etiñiz, 19. Numanlara, Bekirlere selam edin,
 20. Ey-vah, dostlar, yaralandı Vatan türküsü. 20. Eyvah dostlar, yaralandı Vatan türküsü.
21. “Ant etkenmen”... tek şu türkü yaralanmadı, 21. “Ant etmişim” ... sadece bu türkü yaralanmadı,
 22. Bizge ondan ğayrı işanç-ümit qalması, 22. Bize ondan başka güvence, ümit kalmadı,
 23. Güzel Qırım, bugün saña secdem -şu türkü, 23. Güzel Kırım, bugün sana secdem bu türkü,
 24. Yaralanğan türkülere mel’em -şu türkü. 24. Yaralanan türkülere merhem bu türkü.

1995 senesi, iyün-iyül

ÇELEBİ CİHANNİŇ SOŇKI YIRI (4)

“Ant etkenmen, söz bergenmen millet için ölmege”

1. Ant etkenmen kerek bolsa kene qayıp kelmege,
2. Nasıl etip, evlâtlarım men sizlerni taşılayım?
3. Bugün kene millet için küreşimni başlayım
4. Suretimni bayraq etip köterdiñiz köklerge,
5. Yırlarımni darqattıñız ğururlanıp köp yerge.
6. Lâkin daa bilmeyisizdir eñ muqaddes sıırımni
7. Aytayım men, evlâtlarım, sizge soñki yırımni:
8. Ant etip siz çağırduñız kök bayraqlı Qurultay,
9. Amma kökni yaraştırmay yıldızlırsız tek bir ay.
10. Zametiñiz boşuña keter, sizde birlik bolmasa,
11. Birleşmekçün ant etmege sizde erlik bolmasa.
12. Evlâtlarım, bunu sizge Quran öpüp aytaman!

ÇELEBİ CİHAN SON ŞARKISI

“Ant etmişim, söz vermişim millet için ölmeye”

1. Ant etmişim gerekirse yine dönüp gelmeye,
2. Nasıl yapıp evlâtlarım ben sizleri bırakayım?
3. Bug yine millet için savaşmaya başlayayım.
4. Suretimi bayrak yapıp yükselttiniz göklere,
5. Şarkılarımı dağıttınız ğururlanarak çok yere.
6. Lâkin daha bilmiyorsunuzdur en mukaddes sıırımni,
7. Söyleyeyim ben evlâtlarım size son şarkımı:
8. Ant edip siz çağırduñız gök bayraklı Qurultay’ı,
9. Ama göge yakışmıyor yıldızlırsız tek bir ay.
10. Zahmetiniz boş gider, sizde birlik

13. Red etseñiz, yırlarımni alıp artqa qaytaman, olmazsa,
 14. Demek, halqım oñmay keldi, oñmay yaşap oñmağan, 11. Birleşmek için ant etmeye sizde
 15. Demek, halqını qurtaracaq yañı nesil doğmağan!.. yigitlik olmazsa.
12. Evlâtlarım, bunu size Kuran öpüp
 söylüyorum!
 13. Redderseniz, şarkılarımı alıp
 geriye dönerim,
 14. Demek halkım iyileşmeden
 geldi, iyileşmeden yaşayıp
 düzelemeyecek,
 15. Demek halkı kurtaracak yeni nesil
 doğmamış!...

OKTABR 6, 1992 (5)

Yağmur yağsa -qaq turar,
 Han qutursa -halq turar.

(Atalar sözü)

1. Küçlü bir yumruqday toplanıp keldiñ
2. Ve kim olğanıñni kösterdiñ, halqım,
3. Ve kim olğanıñni özüñ de bildiñ
4. Aşalanuv degil tek uquqıñ aqqıñ.
5. Sen halqısıñ -milletsiñ, sürü degilsin,
6. Saña "sürü" degenler özleri sürü.
7. Ğadaplansañ -taşqan küçlü bir selsin
8. Saña qarşı turalmaz qanlı köz börü.
9. Köpekler ömürlük afırsa bile,
10. Ağızı köpürüp -şapırsa bile,
11. Yol alğan bir kervan yolundan qalmaz,
12. Menzili -Vatandır, kervan iç talmaz.
13. Köpek zenaatı -afırmaq, bilem
14. Men onu olucı bir al dep sanam.
15. Amma şu aqılsız köpekler ile
16. Bizim köpekler de afırsa, yanam...

6 EKİM 1992

Yağmur yağarsa göl ayağa kalkar,
 Han kudurursa halk ayağa kalkar.

Atasözü

1. Güçlü bir yumruk gibi toplanıp geldin,
2. Ve kim olduğunu gösterdin halkım.
3. Ve kim olduğunu kendin de anladın,
4. Aşağılanmak değil yalnızca hakkın.
5. Sen halksın, milletsin; sürü değilsin.
6. Sana "sürü" diyenlerin kendisi sürü
7. Öfkelenirsen taşan küçük bir selsin.
8. Sana karşı duramaz kanlı gözlü kurt
9. Köpekler ömür boyu havlasa bile,
10. Ağızı köpürüp şapırdasa bile,
11. Yol alan bir kervan yolundan kalmaz,
12. Menzili Vatandır, kervan hiç yorulmaz.
13. Köpekğin zanaatı havlamaktır, biliyorum;
14. Ben onu olğan bir hâldir zannediyorum.
15. Ama şu akılsız köpekler ile
16. Bizim köpekler de havlasa yanıyorum...

17. Sabrı tükənip ipranğan halqım,
18. Qalqtıñ da oldıñ sen bir ateş aqım.
19. Ah, körip olsaydım sönmegeniñni,
20. Ah, körip ölseydim ölmegeniñni!..

* * * (6)

1. "A-zat etiñiz!"
2. "A-zat etiñiz!"
3. Meydanda el sallap qıçıra millet.
4. "Mından ketiñiz!"
5. "Mından ketiñiz!"
6. Dep sopa sallay qara küç -zillet.
7. "Kimni azat etmek?"
8. Ne istey bu halq?"
9. Dep soray rusça sarışın qadın.
10. Kimse qulaq asmay oña. Ses kele:
11. "Saqt oluñız! Saqt..."
12. Qadın menden soray:
13. "Kim qapavlı? Kim?"
14. Sert –sert cevap berem: "Halq!"
15. Belleyim bilmeydir belkim...

* * * (7)

1. Ölü közü kibi pencereler.
2. Camları qırılğan pencereler...
3. Dersiñ acderhamıñ közlerin
4. Oyup alğanlar.
5. Pencere tübünde açuv taşları.
6. Qırılmağan camlar yıldıray
7. Sağ qalğan acderha başları...
8. Bina içinde suvuq rüzgâr ese,
9. İndir taşı kibi halqımnı eze, eze, eze...

*** (8)

1. Çalbaş, büriüşük qartiy yalvara:
2. "Yarabbim! Kilisesi yansın yavurnıñ,
3. Çoqunmağa yer tapmasın, yarabbim!"...
4. Tenim titrey, men de yalvaram:

17. Sabrı tükənip yıpranan halkım,
18. Kalktın da oldun sen bir ateş akımı.
19. Ah, görebilseydim sönmediğini;
20. Ah görebilseydim ölmediğini!...

1. Azat edin!
2. Azat edin!
3. Meydanda el sallayıp haykırıyor millet.
4. "Buradan gidin!"
5. "Buradan gidin!"
6. Diye sopa sallıyor kara güç, zillet.
7. "Kimi azat etmek?"
8. Ne istiyor bu halk?"
9. Diye soruyor Rusça sarışın kadın.
10. Kimse kulak asmıyor ona. Ses geliyor:
11. "Dikkatli olun, dikkatli..."
12. Kadın bana soruyor:
13. "Kim kapavlı? Kim?"
14. Sert sert cevap veriyorum: "Halk!"
15. Sanıyorum ki bilmiyordur belki....

1. Ölü gözü gibi pencereler.
2. Camları kırılmış pencereler....
3. Zannedersin ki ejderhanın gözlerini
4. Oyup almışlar.
5. Pencerenin dibinde açık taşları.
6. Kırılmayan camlar parıldıyor.
7. Sağ kalan ejderha başları...
8. Bina içinde soğuk rüzgâr esiyor,
9. İndir taşı gibi halkımı eziyor, eziyor, eziyor...

1. Kır saçlı, kı rışık yaşlı kadın yalvarıyor:
2. "Yarabbim! Kilisesi yansın gavurun,
3. Vaftiz etmeye yer bulamasın, yarabbim!"...
4. Tenim titriyor, ben de yalvarıyorum:

5. “Yarabbim! Diñleme, diñleme
6. biçare qartiyi yarabbim!
7. Yarabbim! Kilsesin yaqma!
8. Barsın da çoqça çoqunsın, -
9. Elleri başına, köksüne toqunsın
10. Belki añlar benim de başımnı, köksümni.
11. Qartiyim,
12. qartiyçiğim,
13. ökünme!”

oktābr 7—9, 1992 s

DOBRUCALI QIRIMTATARLARĞA (9)

1. Bugün sizmen savluqlaşıp men Qırımğa ketemen,
2. Ey, qardaşlar, sav bolıñız, dep temenna etemen.
3. Göñlüm taşa, tıyalmanman -közlerimni yaşlayman,
4. Cüregimniñ bir parçasın üzip mında taşlayman.
5. Allam, özüñ quvet ber, dep bu ayrılıq künlerde,
6. Cüregimniñ episini berir edim sizlerge,
7. İnanıñız, men Qırımğa cüregimsiz qaytalmam,
8. Cürek canmay, gönül taşmay sizden selām aytalmam.
9. Kelgenimnen curdaşlarım quçağına sararlar, -
10. Dobrucada tatar barmı, ayt bizge? - dep sorarlar.
11. Men -Bar! - dermen, bizim tatar bar! - dermen,
12. Asretlikte camp olar ana curtqa zar! -dermen.

5. “Yarabbim!, Dinleme, dinleme
6. Biçare yaşlı kadını yarabbim!
7. Yarabbim kilisesini yakma!
8. Gitsin de çoqça vaftiz etsin,
9. Elleri başına, göğsüne dokunsun,
10. Belki anlar benim de başımı, göğsümü.
11. Yaşlı kadını,ım,
12. İhtiyar teyzeciğim,
13. Şikayet etme!”

DOBRUCALI KIRIM

TATARLARA

1. Bugün sizinle vedaşalıp ben Kırım’a gidiyorum.
2. Ey kardeşler, sağolun, deyip selam veririm.
3. Gönlüm taşıyor, tutamıyorum gözlerimi ağlıyorum
4. Yüreğimin bir parçasını kesip burada bırakıyorum.
5. Allahım, sen kuvvet ver bu ayrılı gününde,
6. Yüreğimin hepsini verirdim sizlere,
7. İnanın, ben Kırım’a yüreğim olmadan dönemem.
8. Yürek yanmadan, gönül taşmadan sizden selam söyleyemem.
9. Kelmemle beraber yurttaşlarım kucaklaşırlar,
10. Dobruca’da Tatar var mı, söyle bize, diye sorarlar.
11. Ben, var, derim; bizim Tatar var, derim.
12. Hasretlikle yanarak onlar, ana yurda ağlıyor, derim.

13. *Derim* -olar Köstencege, Mecdiyege toplanğan
 14. *Tilleri de bizimkiday, dermen, biraz totlanğan...*
 15. *Amma, dermen, ğurbetlikte eki yüz yıl keçse de,*
 16. *Dobruçalı qırımtatarlar nice ağuv içse de,*
17. *Qayta-qayta dermen: - Olar tatarlığın coytmağan,*
 18. *Ğurbet ilniñ ay -küneşi cüreklerin cıltmağan.*
 19. *Teleksirep yaşay olar körermiz dep Qırımı,*
 20. *Toy-cıyında cırlaşalar "Güzel Qırım" cırını.*
21. *Derim: -Dostlar, Dobrucadan sizge selâm ketirdim!*
 22. *Derim: -Mehmet Niyaziyniñ mezarı başında oturdım.*
 23. *"Tatar qayday?" -dep soradı mezarından Niyazi,*
 24. *Dedim: -Raat bol, ulu şair, tatar senden pek razı.*
25. *Dostlar bugün siziñ ile savluqlaşuv gecesi*
 26. *Qaldıramız sizge ölmez "Qaytarma" niñ neşesin.*
 27. *Qaldıramız "Taşlama" nı, qaldıramız "Tım-tım" nı –*
 28. *Qaldıramız Qırım degen aruv curtnıñ köşesin.*
29. *-Dobrucada tatar barmı? -dep sorsalar, Bar!- dermen,*
 30. *Qanı sıcak, közü açıq uyanğan tatar, dermen.*
 31. *Ğurbetlikniñ zincirlerin bir kün üzip atar, dermen.*
13. *Derim, onlar Köstence'ye, Mecidiye'ye toplanmış;*
 14. *Dilleri de bizimki gibi, biraz paslanmış...*
 15. *Ama derim, ğurbetlikte iki yüz yıl geçse de,*
 16. *Dobruçalı Kırım Tatarları ne kadar zehir içse de,*
17. *Döne döne derim: Onlar Tatarlığını kaybetmemiş.*
 18. *Ğurbet ülkesinin ayı, güneşi yüreklerini yumuşatmamış.*
 19. *Umutlanıp yaşıyor onlar görürüz diye Kırım'ı.*
 20. *Toyda toplantılarda söylüyorlar "Güzel Kırım" yırını.*
21. *Derim: Dostlar Dobruca'dan size selam getirdim!*
 22. *Derim: Mehmet Niyazi'nin mezarı başında oturdum.*
 23. *"Tatar?" diye sordu mezarında Niyazi,*
 24. *Dedim: Rahatol, ulu şair, Tatar senden pek razı.*
25. *Dostlar bugün sizinle vedalaşma gecesi;*
 26. *Bırakıyoruz size ölümsüz "Kaytarma"nın neşesini.*
 27. *Bırakıyoruz "Taşlama"yı, bırakıyoruz "Tım tım"ı,*
 28. *Bırakıyoruz Kırım denen güzel yurdun köşesini.*
29. *Dobruca'da Tatar var mı, diye sorarlarsa; var, derim.*
 30. *Kanı sıcak, gözü açık uyanık Tatar, derim.*

32. Dobruçalı tatarlar da ana curtqa qaytar, dermen!
Köstence,
iyül 28-29,1992 s.

HAYAL (10)

Çıqarsam ğarip halqımı tar gölçikten.
Keñ deryağa cetkizsem, bolsam özen.
Bekir Çoban-zade.

1. Ah, tabılsañ bugün sen, Çoban-zade,
2. Açıq calpaq betiñmen bir cılmaysañ.
3. Şu teren ve şu halqçan em de sade
4. Cırlarıñman halqımını bir quvantsañ.

5. Körse ediñ bugün sen qayta tuvıp
6. QırımTatar qalbine cetkeniñni.
7. Otuzıncı cıllarda seni buvıp,
8. Yoq etken şu hainniñ çekkenini.

9. Onıñ qanlı kölgesi yerde-kökte
10. Seniñ aziz ruhuñdan qaçıp cüre.
11. O alçaqıñ tabanın calap-öpken
12. Bazı tipler zeerini saçıp cüre...

13. Ah, tabılsañ, qarasañ bu qurumğa –
14. Öksüzlerge kene de toy bolğanın.
15. Ğururlanıp sen cürgen şu Qırında
16. Tatarların birleşip soy bolğanın.

17. Ah, tabılsañ, bugün sen, Çoban-zade,
18. Totayköyde caşlarğa dersler berseñ.
19. Candan süygen halqıñniñ şeer, köyde
20. Dervizağa kelgenin, ah, bir körseñ!

21. ...Taqdir seni, ey ustaz, qayda-qayda
22. Qarsambalı cıllarda fırlatmadı.
23. Seni tuvıp östürgen halqıñni da
24. Nice cıllar acıvsız horlatmadı.

31. Gurbetliğn zincirlerini bir gün
kesip atar, derim.

32. Dobruçalı Tatarlar da ana yurda
döner, derim.

HAYAL

Çıqarsam garip halkımı dar gölden,
Geniş deryaya ulaştırısam, olsam
nehir.
Bekir Çoban-

- zade
1. Ah, bulunsan bugün sen Çobanzade;
2. Açıq yayvan yüzünle bir gülümsemen.
3. Şu derin ve halkçı, hem de sade
4. Şarkılarınla halkı bir sevindirsen.

5. Görsen bugün sen dönüp tekrar doğup
6. KırımTatar kalbine yetiştigini.
7. Otuzlu yıllarda seni boğup
8. Yok eden şu haini çektiğini.

9. Onun kanlı gölgesi yerde gökte,
10. Senin aziz ruhundan qaçıp yaşıyor.
11. O alçağın tabanını yalayıp öpen
12. Bazı tipler zehrini saçıp yaşıyor.

13. Ah, bulunsan, bakarsan bu yaşayışa
14. Öksüzlere yine de toy olduğunu.
15. Gururlanıp senin yaşadığın Kırım'da
16. Tatarların birleşip soy olduğunu.

17. Ah, bulunsan, bugün sen Çobanzade,
18. Totayköy'de gençlere dersler versen.
19. Candan sevdiğin halkının
şehirde,köyde
20. Derviza'ya geldiğini, ah, bir görsen!

21. ... Takdir seni, ey usta, döne döne
22. Dolambaçlı yıllarda fırlatmadı
23. Seni dünyaya getirip büyüten halkını
da
24. Yıllarca öfkesiz hor göstermedi.

25. *-Dunay taşa! -dep taştıñ. İnkılâbqa*
 26. *Ümütiñni baǵladıñ qanıp-qanıp.*
 27. *Gürüldegen şu küçlü alev-otqa*
 28. *Tutaştıñ da, can berdiñ aqsız canıp.*

29. *Aqsızlıqmı? -biz onu unutmamız*
 30. *Senday asıl-zadeler aqqı için.*
 31. *Yeter, horluq -aǵuvnı iç yutmamız*
 32. *Neslimizniñ kelecek bahtı için.*

33. *Ah, tabılsañ, eşitseñ, Çoban-zade,*
 34. *“Ğarip halqım” dep canıp aytqanıñni.*
 35. *Aramızda tabılıp bir körseñ de*
 36. *Halqımızniñ Vatanga qaytqanıñni!..*
 1989—1992.ss.

“ZINCIRLI MEDRESE” (11)

(monolog)

1. *-Zincirlerim pek totlandı*
 2. *Zincirlerim yaralı.*
 3. *Yoqtır maña alıp kelgen*
 4. *Ne yolçıq, ne aralıq.*
5. *Dört divarım qaldı benim,*
 6. *Men -“Zincirli medrese” ...*
 7. *Ğam-yanıqlar aldı meni,*
 8. *Dertlerim de ep öse.*
9. *Zincirimni totlar bastı,*
 10. *“Bassa-bassın”, dediler.*
 11. *Sardı meni cin-albastı*
 12. *Ve günâhsız deliler.*
13. *Demezmedi İsmail bey*
 14. *Körse bunu ve bilse:*
 15. *“Böyle işke aqlım yetmey,*
 16. *Ah, “Zincirli medrese”...*

25. *Tuna taşıyor, diyerek taştın. İnkılâba*
 26. *Ümidini baǵladn kana kana.*
 27. *Gürüldeyen şu güçlü aleve ateşe*
 28. *Tutuştun da, can verdin haksız yere*
 yanıp.

29. *Haksızlık mı, biz onu unutmıyoruz;*
 30. *Sen gibi asilzadeler hakkı için.*
 31. *Yeter, horluk zehirini hiç*
 yutmuyoruz.,
 32. *Neslimizin gelecek bahtı için.*

33. *Ah, bulunsan, işitsen, Çobanzade,*
 34. *“Garip halkım” diye yanıp*
 söylediğini.
 35. *Aramızda bulunup bir görsen de*
 36. *Halkımızın Vatana döndüğünü.*

“ZINCIRLI MEDRESE”

(monolog)

1. *Zincirlerim pek paslandı,*
 2. *Zincirlerim yaralı.*
 3. *Yoktur bana gelen*
 4. *Ne yol, ne aralık.*
5. *Dört duvarım kaldı benim,*
 6. *Ben “Zincirli medrese” ...*
 7. *Gam keder aldı beni,*
 8. *Dertlerim de hep büyüyor.*
9. *Zincirimi paslar bastı,*
 10. *Basarsa bassın dediler.*
 11. *Sardı beni cinler, albastılar,*
 12. *Ve günâhsız deliler.*
13. *Demez miydi İsmail Bey,*
 14. *Görse bunu ve bilse:*
 15. *“Böyle işe aklım ermiyor,*
 16. *Ah, “Zincirli Medrese”...*

17. *Men yaşarım qayta baştan –*
 18. *Halqım meni tikleycek.*
 19. *Artıq, ne sel, ne de boran*
 20. *Dal boyumnu bükmecek.*

21. *Tek aña sen, “ulu devlet”,*
 22. *Yaptığıña tövbe et.*
 23. *Etmez iseñ, delihane*
 24. *Olur bütün memleket.*

HANSARAY KÖLGELERİ (12)

1. *Avgustosniñ tinç gecesi*
 2. *Ses-şamata yatışqan.*
 3. *Talğın-talğın çır-çır sesi*
 4. *Eşitile yavaştan.*

5. *Bir serseriy olup gece*
 6. *Soqaqlarda kezdim men.*
 7. *Ana-Yurtqa etip secde,*
 8. *Ah, nelerni kördim men:*

9. *Hansarayniñ saf kökünde*
 10. *Lip-lip yana yıldızlar.*
 11. *Arem qapısı ögünde*
 12. *Ne saqçı bar, ne kızlar...*

13. *Tınıp qalğan odalarda*
 14. *Parıldamay qandiller.*
 15. *Oda degil, qobalarda*
 16. *Keze qara kölgeler...*

17. *Uzaqlardan eşitile*
 18. *Qırımtatar avası.*
 19. *Qara kölge pısıp kele –*
 20. *Yavuz arem ağası.*

21. *Birden tına nağme sesi,*
 22. *Qılıç kibi kökte ay...*
 23. *Çalt coyula qalın fesi,*
 24. *Peyda ola han Geray.*

17. *Ben yaşarım dönüp baştan,*
 18. *Halkım beni canlandıracaq.*
 19. *Artık, ne sen ne de boran*
 20. *Dal gibi boynumu bükmeyecek.*

21. *Sadece anla sen, “ulu devlet”,*
 22. *Yaptığına tövbe et.*
 23. *Etmezsen tımarhane*
 24. *Olur bütün memleket.*

HANSARAY GÖLGELERİ

1. *Ağustos'un sessiz gecesi,*
 2. *Ses gürültü yatışmış.*
 3. *Ağır ağır çır çır sesi*
 4. *İşitiliyor yavaştan.*

5. *Bir serseri olarak gece*
 6. *Sokaklarda gezdim ben.*
 7. *Ana yurda edip secde*
 8. *Ah, neler gördüm ben:*

9. *Hansarayın saf göğünde*
 10. *Işıl ışıl yanan yıldızlar.*
 11. *Harem kapısının önünde*
 12. *Ne nöbetçi var, ne kızlar.*

13. *Susup kalan odalarda*
 14. *Parıldamadan kandiller.*
 15. *Oda değil, mağaralarda*
 16. *Geziyor kara gölgeler.*

17. *Uzalardan işitiliyor,*
 18. *Kırım Tatar havası.*
 19. *Kara gölge pısıp geliyor,*
 20. *Yavuz harem ağası.*

21. *Birden susuyor nağme sesi,*
 22. *Kılıç gibi gökte ay...*
 23. *Hemen kayboluyor kalın fesi,*
 24. *Peyda oluyor han Geray.*

25. *O bir kölge olup yüre*
 26. *Leylâ-bikeç peşinden,*
 27. *Ömür billâ solup yüre*
 28. *Keçip dünya işinden.*

29. *Tamçı-tamçı ağlay garip*
 30. *Dilâranıñ çeşmesi,*
 31. *Asretlikten sim-siyarıp,*
 32. *Coyğan bütün neşesin,*

33. *Uçıp kele yaş bir şain,*
 34. *Qona Toğan Qullege.*
 35. *Bütün ömrü peşmandayın*
 36. *Ses çıkara inlegen...*

37. *Bütün gece kezip yüre*
 38. *Hansarayda kölgeler.*
 39. *Kezip yüre, kezip yüre*
 40. *Endi çoqtan ölgenler...*

41. *Çürük-Suvniñ aqıntısı*
 42. *Deşet tüşni ańdıra.*
 43. *Munda canniñ sıqıntısı*
 44. *Ağır oyğa daldıra...*

ĞAVR (13)

1. *Ğavr! Ğavr! Ey, Qırımniñ*
 2. *Tılsımlı bir köşesi!*
 3. *Ğavr! Ğavr! Ey, yurtumniñ*
 4. *Saf avalı neşesi!*

5. *Ay-Petriniñ eteginde*
 6. *Taqdir saña süs bergen.*
 7. *Mevlâm boya bölüşkende,*
 8. *Saña yeşil tüs bergen.*

9. *Kördim seni, erlğanlar*
 10. *Top-top olup açqanda.*
 11. *Kördim seni, qırımtatar*
 12. *Yerge urluq saçqanda.*

25. *O bir gölge olup geziyor,*
 26. *Leylâbikeç peşinden.*
 27. *Ömrübillah solup geziyor*
 28. *Vazgeçip dünya işinden.*

29. *Damla damla ağlıyor garip*
 30. *Dilâra'nın çeşmesi.*
 31. *Hasretlikten simsiyahlaşıp*
 32. *Kaybetmiş bütün neşesini.*

33. *Uçup geliyor genç şahin,*
 34. *Konuyor Toğan Kalesi'ne.*
 35. *Bütün ömründen pişman gibi*
 36. *Ses çıkarıyor inleyen.*

37. *Bütün gece gezip dolaşiyor*
 38. *Hansaray'da gölgeler.*
 39. *Gezip dolaşiyor, gezip dolaşiyor*
 40. *Şimdi çoktan ölenler.*

41. *Çürük Su'yun akıntısı*
 42. *Korkunç bir rüyayı hatırlatıyor.*
 43. *Burada canının sıkıntısı*
 44. *Ağır düşüncelere daldırıyor.*

GAVR

1. *Gavr, Gavr! Ey Kırım'ın*
 2. *Tılsımlı bir köşesi!*
 3. *Gavr, Gavr! Ey yurdumun*
 4. *Sav havalı neşesi!*

5. *Ay Petri'nin eteğinde*
 6. *Takdir sanasüs vermiş.*
 7. *Mevlâm boyaları bölerken*
 8. *Sana yeşil renk vermiş.*

9. *Gördüm seni, erguvanlar*
 10. *Top top açarken.*
 11. *Gördüm seni, Kırım Tatar*
 12. *Yere tohum saçarken.*

13. Şundan sebep güzelliğini

14. Siñip qaldı bağırma.

15. Bülbüllerini melem oldu

16. Qalbimdəki ağrıma...

17. İnanınız, Gavrda olmaq

18. Dostlar, büyük bir bahttır.

19. Gavrda olup şiir yazmamaq

20. Şair için günâhtır.

13. Bundan dolayı güzelliğini

14. Sinip kaldı bağırma.

15. Bülbüllerin merhem oldu

16. Kalbimdəki ağrıma....

17. İnanın, Gavr'da olmaq,

18. Dostlar büyük bir bahttır.

19. Gavr'da olup şiir yazmamak

20. Şair için günâhtır.

TÜRKİYEDE YAŞAĞAN YURTTAŞLARIMA

(14)

1. Deñiz qaynaq, col uzaq, yıllar suvuq

2. Bolsada, ey, tuvğanlar, gönül cuvuq.

3. Sındı hannıñ qılıçı urulup taşqa,

4. Barmı düşman bizlerge yavurdan başqa?

5. Biz bu yaqta cılaymız, cürek suvmay,

6. Siz ketken soñ Qırımda küneş tuvmay.

7. Toprağımız bir edi, qanımız bir,

8. Çoqrağımız bir edi, canımız bir.

9. Savrulğan tarıday sepildik kettik,

10. Sizler anda, biz -mında neler çektik!

11. Bizler yavur qolunda, siz -müsülman,

12. Qay birinde köp eken aq ve iman?

13. Ale bugün bilmeymiz, cılaşamız...

14. Dertimizi gizlep soñ surlaşamız...

15. Qol sınığanda saqladıq ceñ içinde,

16. Cumruqlarını saqladıq cep içinde.

17. Şunday etip üç yüz yıl can saqladıq,

18. Millet degen temiz bir qan saqladıq.

TÜRKİYEDE YAŞAYAN YURTTAŞLARIMA

1. Deniz kaynak, yol uzak, yıllar soğuk;

2. Olsa da ey kardeşlerim, gönüller sıcak.

3. Kırısı hannın kılıcı vurulup taşa,

4. Var mı düşman bizlere gâvurdan başka?

5. Biz bu tarafta ağlıyoruz, yürek soğumuyor;

6. Siz gittikten sonra Kırım'da güneş doğmuyor.

7. Toprağımız birdi, kanımız bir;

8. Kaynağımız birdi, canımız bir.

9. Savrulmuş darı gibi dağıldık gittik;

10. Sizler orada, bizler burada neler çektik!

11. Bizler gâvur elinde, siz mslüman;

12. Hangi birinde çokmuş hak ve iman?

13. Hâlâ bugün bilmiyoruz, ağlıyoruz....

14. Dertimizi gizleyip sonra sır anlatıyoruz...

15. Kol kırıldığında sakladık yen içinde,

16. Yumrukları sakladık cep içinde.

17. Böyle yapıp üç yüz yıl can sakladık,

18. Millet denen temiz bir kan sakladık.

19. *Ey, yurtdaşlar, tuvğanlar, ey, ğazılar,*

20. *Ayrıliqta köpmü taa cürek sızlar?*

21. *Kerçniñ colin ot bastı, Çoñğar cılay,*

22. *Cavun cava toqtamay, pek şıbalay...*

23. *Manğıt, Manay teleksip colğa qaray,*

24. *Asretlikten çalarğan saçın taray.*

25. *İnşalla, siz de qaytarsız yeşil curtqa,*

26. *Dep toqtamay qaraymız deñiz, sırtqa.*

27. *Ah, bu dertten cüregim tilim-tilim,*

28. *Dep sizge selâm cibergen Şakir Selim.*

BAĞIŞLAV (15)

İsmail bey Gaspralınıñ 140 yıllığında oqulğan şiir

1. *Ey, sen, qara gecelerni yarıp kelgen ulu zat,*

2. *Türkiy halqlar dünyasınıñ ümüt bergen küneşi!*

3. *Bu alemde yaşamaqçün qalmağanda bir firsat,*

4. *Berdiñ iman, berdiñ išanç, berdiñ aqıl keñeşi..*

5. *Sen ketken soñ Bağçasaray öksüz qalıp ağladı,*

6. *Qopqan qara fırtınada silindiler izleriñ.*

7. *Nice nesil Şefikalar qara şallar bağladı,*

8. *Avdarıldı qaya, faqat, ölmey qaldı sözleriñ.*

19. *Ey yurttaşlar, kardeşler, ey gaziler,*

20. *Ayrılıkta daha mı çok yürek sızlar?*

21. *Kerç'in yolunu otlar kapladı, Çongar ağlıyor,*

22. *Yağmur yağıyor durmadan, çok şıyrıdayarak.*

23. *Mangıt, Manay heyecanlanıp yola bakıyor,*

24. *Hasretlikten kırılan saçını tarıyor.*

25. *İnşallah, siz de dönersiniz yeşil yurda,*

26. *Diye durmadan bakıyoruz denizden tarafa.*

27. *Ah, bu dertten yüreğim parça parça,*

28. *Diye size selâm veren Şakir Selim.*

HATIRA

İsmail Bey Gaspıralı'nın Doğumu'nun
140. Yılına

1. *Ey sen, kara geceleri yırtıp gelen ulu zat,*

2. *Türk halklarının dünyasına ümit veren güneşi!*

3. *Bu âlemde yaşamak için kalmadığında bir firsat,*

4. *Verdin iman, verdin inanç, verdin akıl fikir.*

5. *Sen gittikten sonra Bahçesraray öksüz kalıp ağladı,*

6. *Kopan kara fırtınada silindi izlerin.*

7. *Nesillerdir Şefikalar qara şallar bağlad*

8. *Naklettirildi kaya, fakat ölmeden kaldı sözlerin.*

9. *Hitap etip: Tilde birlik, em fikirde, em işte, -*
10. *Peyğamberday tenbilediñ yüz yıl evel halqıñı.*
11. *Ah, nelerni ve kimlerni tutqan ediñ sen közde?*
12. *Ya duydıñmı basacağın bir kün ecel halqıñmı?..*
29. *Ey-at, ustaz! yañılmadıñ, ecel yeli üfürdi,*
30. *Tuvğan halqıñ bir gecede sürüldi öz yurtundan.*
31. *Qartabalar, qartanalar qan zuqumlar tükürdi,*
32. *Mezar taşın ağlap qaldı biçareler artından.*
33. *“Tercüman”nı ad-ismiñnen bastırıqqa tıqtılar,*
34. *Parıldağan nurlarını gizlediler nesliñden.*
35. *Milletiñniñ hatırasın qırşavlarnen sıqtılar, -*
36. *Manqurt kibi keçmişini çıqarsın dep esinden.*
37. *Yıllar keçti... Omrap qalğan seniñ dürbe taşınñday*
38. *İcretlikte parça-kesek dağıttılar halqıñmı.*
39. *Ey, sen taqdir! Bugün ise 140 yıllıq yaşında*
40. *Baş köterip qıçırasıñ, beriñiz, dep, aqqımnı!*
41. *Afu eyle, afu eyle, ustaz, ğarip nesliñni,*
42. *Aciz edik, qabiriñni bile saqlap olmadıq.*
43. *Alâ bugün eşitmege zarmız ötkür sesiñni:*
44. *“Birlik!..” dediñ, “Birlik!..” dediñ-bizler aqlap
olmadıq.*
9. *Hitap etip: Dilde birlik, hem de fikirde, hem işte*
10. *Peyğamber gibi tembihledin yüz yıl evvel halkını.*
11. *Ah, neleri ve kimleri tutmuşsun sen gözde?*
12. *Ya da hissettin mi bir gün ecelin basacağımı halkımı?*
13. *Heyhat usta! Yanılmadın, ecel yeli savurdu,*
14. *Öz halkın bir gecede sürüldü ana yurdundan.*
15. *Dedeler, nineler, kan tükürdü,*
16. *Mezar taşın ağlayıp kaldı biçarelerin arkasından*
17. *“Tercüman”ı adıyla sanıyla hapse attılar,*
18. *Parıldayan nurlarını gizlediler nesilden.*
19. *Milletinin hatırasını çemberle sıktılar,*
20. *Mankurt gibi geçmişini çıkarsın diye aklından.*
21. *Yıllar geçti... Çöküp kalan senin türbe taşın gibi,*
22. *Hicrette parça parça dağıttılar halkını.*
23. *Ey, sen takdir! Bugün ise 140 yıllık yaşında*
24. *Başını kaldırıp haykırıyorsun verin, diye hakkımı!*
25. *Affet, affet usta, garip neslini;*
26. *Acizdik, garibini bile koruyamadık.*
27. *Bugün hâla işitmek için ağlıyoruz keskin sesini:*
28. *“Birlik”... dedin, “Birlik”.. dedin bizler anlayamadık.*

45. *Şükür, Yurtqa qaytmaqtamız baş köterip adınen,* 29. Şükür yurda dönmekeyiz baş kaldırıp
 46. *Abdiyekday tilimizde tekrarlına "Terciman".* adınla,
 47. *Tilimizni saqlap keldik bu baş qara yazınen,* 30. Abide gibi dilimizde tekrarlanıyor
 48. *Camilerde namaz qıla saña halqıñ er cuma.* "Tercüman".
 31. Dilimizi koruyup geldik bu alınmızın
 kara yazısıyla,
 32. Camilerde namaz kılıyor sana halkın
 her Cuma.
 49. *Bu yalancı faniy-yurtta yıqıntılar tiklenir,* 33. Bu yalancı fani yurtta yıkıntılar
 50. *Mermer taşqa şu muqaddes ad-ismiñni oyarmız.* canlanır,
 51. *Aqsızlıqlar yeksan olur, adaletli kün kelir,* 34. Merer taşqa şu mukaddes isimlei oyarız.
 52. *Bütün Qırım üzerine kök bayraqlar qoyarmız!* 35. Haksızlıklar yeksan odur, adaletli gün
 gelir.
 Mart, 1991 s. 36. Bütün Kırm üzerine gök bayraklar
 koyarız.

BİR GECEDE (16)

1. *Yer ağladı, kök ağladı, millet ağladı,*
2. *Üstümüzge yapırılıp keldi meşher kün.*
3. *Dağlar qara bulutlardan şallar bağladı,*
4. *Bir gecede taliylerge çekildi yekün.*
5. *Bir gecede saibinden ayrıldı mekân,*
6. *Büllür suvlu çoqraqlarınıñ yumuldu közü;*
7. *"Sağlıqnen qal!" dep ayتماğa olmadı imkân,*
8. *Boğazında qatıp qaldı tatarınıñ sözü.*
9. *Açıq qaldı sobaları sönmegen evler,*
10. *Odalarda ceennemniñ yelleri oynay,*
11. *Ortalıqta dolanalar silâlı devler,*
12. *Anaların közyaşına közleri toymay.*

BİR GECEDE

1. *Yer ağlası, gök ağladı, millet ağladı,*
2. *Üstümüze kapanıp geldi mahşer günü.*
3. *Dağlar kara bulutlardan şallar bağladı.*
4. *Bir gecede tahliye edildi topyektün.*
5. *Bir gecede sahibinden ayrıldı*
mekân,
6. *Billur sulu pınarların yumuldu gözü.*
7. *"Sağlıcakla kal!" diye söylemeye*
olmadı
imkân,
8. *Boğazında kaskatı kesilip kaldı*
Tatar'ın sözü.
9. *Açık kaldı sobaları sönmemiş evler,*
10. *Odalarda cehennemniñ yelleri oynuyor.*
11. *Ortalıkta dolanıyor silahlı devler,*
12. *Anaların gözyaşına gözleri doymuyor.*

13. *Kök Allası şaşırıp qaldı "Yer allası"na*
 14. *Böyle alğa şaşırıp qaldı bizni yaratqan.*
 15. *Çare yoqtır halqniñ yurtta sağ qalmasına,*
 16. *Dersiñ bütün alem bağı taş olup qatqan.*
17. *Vagonlarğa yüklenildi bütün bir millet,*
 18. *Eşelonlar kete ögge -ecel tarafqa...*
 19. *Gönüllerde qarışık bir qaranlıq-zülmet,*
 20. *Parovozniñ sızğıruvı yürekni yaqa.*
21. *-Qartbabam, ya aytsa, bizler qayda ketemiz*
 22. *-Bilmeyim de, balam, biz tek dua etemiz...*
 23. *-Anam, anam, anançığım, bir tilim ötmek...*
 24. *-Ah, bu sözni eşitkence eyidir ölmek!..*
25. *...Elli yıldır -alâ daa kete şalonlar,*
 26. *Bu azaplı uzun yolniñ soñu körünmey,*
 27. *Yarı millet elâk oldu. Ya, sağ qalğanlar?*
 28. *Yaşaylar şu elli yılda baht nedir -bilmey.*
29. *Elli yıldır -bir gecede bardan yoq oldıq,*
 30. *Elli yıldır -basıp tura qaranlıq gece.*
 31. *Elli yıldır -horluqlarğa boğazdan toydıq,*
 32. *Küreş ise devam ete ta bugüngece!*
33. *Yeter artık közyaşları, yeter fiğanlar,*
 34. *Yeter, şair, ğam tellerin urıp çertkeniñ.*
 35. *Bugün bizler Vatandaşımız, eş-dost, tuvğanlar,*
 36. *Köstereyik bu küreşniñ devam etkenin.*
13. Gökyüzünün Allahı şaşırıp kaldı,
 "Yer Allah'ına,
 14. Böyle hâle şaşırıp kaldı bizi yaratan.
 15. Çare yoktur halkın yurtta sağ kalması için.
 16. Sanki bütün âlem bağı taşlaşmış.
17. Vagonlara yükletildi bütün millet,
 18. Katarlar gidiyor öne, ecel tarafına doğru...
 19. Gönüllerde karışık bir karanlık zulmet,
 20. Lokomotiflerin gıcirtısı yürekleri yakıyor.
21. -Dedem söylesene biz nereye gidiyoruz?
 22. -Bilmiyorum da, yavrum, biz sadece dua ediyoruz.
 23. -Anam, anam, anacığım, bir dilim ekmek....
 24. -Ah bu sözü işitene kadar iyidir ölmek!.
25. ... Elli yıldır hâla daha gidiyor şalonlar,
 26. Bu ızdıraplı yolun sonu görünmüyor.
 27. Milletin yarısı helâk oldu. Ya sağ kalanlar?
 28. Yaşıyor bu elli yılda baht nedir bilmeden.
29. Elli yıldır, bir gecede vardan yok olduk,
 30. Elli yıldır, basıp duruyor karanlık gece.
 31. Elli yıldır horluğa boğazdan doyduk.
 32. Mücadele ise devam ediyor taa
 bugüne kadar.
33. Yeter artık gözyaşları, yeter fiğanlar,
 34. Yeter şair, gam tellerine basıp acıttığını.
 35. Bugün bizler Vatandaşımız, eş dost, akrabalar,
 36. Gsterelim bu mücadelenin devam ettiğini.

37. *Köstereyik qırımtatar çekilmeycegin,*
 38. *Vatanında qullar kibi yekilmeycegin.*
 39. *Elli yıldır -biz yaşavnı Küreş dep bildik,*
 40. *Biz Vatanğa: ya Vatan, ya ölüm dep keldik!*

37. Gösterelim Kırım Tatarın çekilmeyeceğini,
 38. Vatanında köleler gibi koşulmayacağını.
 39. Elli yıldır biz hayatı mücadele diye bildik.
 40. Biz vatana ya vatan ya ölüm diyerek geldik!

QIRIM CENNET DEĞİL, DOSTLAR (17)

1. *Qırım cennet degil, dostlar,*
2. *Berilse de Alladan,*
3. *Mında çoqtan ne uriyeler,*
4. *Ne melekler qalmağan.*
5. *Qırım cennet degil, dostlar,*
6. *Siz cennetke qızmañız.*
7. *Allandırıp-ballandırıp*
8. *Yalan resim sızmañız.*
9. *O, tek qara deñiz degil,*
10. *Sazlığı bar, gölü bar,*
11. *Suyundan tuz damı kelgen .*
12. *Qavrap qalğan çölü bar,*
13. *Dülber olup körünse de*
14. *Qarağanda tışından,*
15. *Qasım ayı kirgenden soñ,*
16. *Can tüñülir qışından.*
17. *Qırım cennet degil, dostlar,*
18. *Pekhorlanğan, deñişken,*
19. *Mında nice yol ayrılıp,*
20. *Nice yollar kesişken.*
21. *Nice yıllar mında ayaq*
22. *Basmağanlar qalmağan.*
23. *Selbilerge torbasını*
24. *Asmağanlar qalmağan.*

KIRIM CENNET DEĞİL, DOSTLAR

1. Kırım cennet değil, dostlar;
2. Verilse de Allah'tan,
3. Burada çoktan beri ne huriler
4. Ne melekler kalmış.
5. Kırım cennet değil, dostlar;
6. Siz cennete kızmayın.
7. Allandırıp ballandırıp
8. Yalın yanlış resim çizmeyin.
9. O, sadece kara denizden ibaret değil,
10. Sazlığı var, gölü var.
11. Suyundan tuzun tadı gelen
12. Kuruyup kalan çölü var.
13. Güzel olarak görünse de
14. Bakınca dışından,
15. Kasım ayı girdikten sonra
16. Can kışından.
17. Kırım cennet değil, dostlar;
18. Pek horlanmış, değişmiş.
19. Burada nice yol ayrılıp
20. Nice yol birleşmiş.
21. Yıllardır burada ayak
22. Basmayan kalmamış.
23. Selvilere torbasını
24. Asmayan kalmamış.

25. *Nice yıllar yeşil ada* 25. Yıllardır yeşil ada
 26. *Olğan kervan sarayı.* 26. Olan kervan sarayı.
 27. *Yemiş bitken bağlarında,* 27. Meyve yetiştirilmiş bağlarında
 28. *Çölllerinde qorayı.* 28. Kırılarında yabanî otu.
29. *Zeer-lâcsız bereket yoq* 29. Zehir..... bereket yok
 30. *Bağçasında-bağında.* 30. Bahçesinde bağında.
 31. *Suv qalmağan Qarasuvda,* 31. Su kalmamış Karasu'da,
 32. *Salğır degen ağımda.* 32. Salgır denen nehirde.
33. *Kelmeşekniñ er bir soyı* 33. Sonradan gelenlerin herbiri
 34. *Alayım dep tırışqan,* 34. Alayım diyerek çalışmış.
 35. *Kentler-köyler boruqsığan,* 35. Kentler, köyler,
 36. *Tütünlernen qarışqan.* 36. Tütünlerle karışmış.
37. *Qırım! Qırım! Bir zamanda* 37. Kırım! Kırım! Bir zamanlar
 38. *Belki cennet ediñ sen.* 38. Belki cennettin sen.
 39. *Endi ise ceennemniñ* 39. Şimdi ise cehennemin
 40. *Qapısına keldiñ sen.* 40. Kapısına geldin sen.
41. *Qayıp kele saña, yañı* 41. Dönüp geliyor sana yeni
 42. *Can berecek tamırñ.* 42. Can verecek kökün.
 43. *Şu tamırñ ile bağı* 43. Bu kök ile bağlı
 44. *Er bir ğıdañ, er sırñ.* 44. Her bir gıdan, her sırrın.
45. *Qırım! Seni qurtarırmız,* 45. Kırım! Seni kurtarıyoruz,
 46. *Soñ maqsadqa yetermiz,* 46. Sonra masadımıza erişiriz.
 47. *Ya da senday taptalır da* 47. Ya da senin gibi çiğnenir de
 48. *Ölöp-sönip ketermiz.* 48. Ölüp sönüp gideriz.
49. *Qırım, belki birevlerge* 49. Kırım, belki birilerine
 50. *Sen bir cennet-mekânsıñ.* 50. Sen bir cenet mekânısın.
 51. *Bizge ise cennet degil,* 51. Bize ise cennet değil,
 52. *Qırım, bizge Vatansıñ!* 52. Kırım, bize Vatansın!

BAHTLI QUL SAY ÖZÜÑNİ (17)

1. Ey, vatandaş, qandaş, dındaş, bugün qayda
olsaında,
2. Çekken azap-zametlerden biñ bir dertke tolsañ da,
3. Uzun avdet yollarında gül çırayıñ solsa da,
4. Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni.
5. Neler kördiñ, neler çektiñ bu yalancı dünyada,
6. Alâ bugün körgenleriñ tüşte qorqunç, ruyada,
7. Nice ecel tuzaqların keçtiñ ateş, deryada, -
8. Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni.
9. Köresiñmi, ruzgâr ese bağrımızni buzlatıp,
10. Yılbaş kele, Yılbaş kele ağrımızni sızlatıp,
11. Belki eyi yıl kelir, dep, eyilikke köz atıp,
12. Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni.
13. Ğurbetlikte “Vatan, Vatan!” dep Vatanğa keldiñ
de,
14. Kene ğurbetlikte qaldıñ ana topraq içinde,
15. Etrafiñda düşmanlarıñ biñ beşaret biçimde,
16. Sabır ile, Rabbim, diye bahtlı qul say özüñni.
17. Bu topraqqa toymay ketken babalarğa dua et,
18. Bugün doğup küñ körmegen balalarğa dua et,
19. Bu küñlerge dayanğan ür analarğa dua et,

BAHTLI KUL SAY KENDİNİ

1. Ey vatandaş, kandaş,
dındaş,bugün nerede olursan ol;
2. Çektiğın zahmetlerden binbir kere
dertle dolsan da;
3. Uzun dönüş yollarında gül yüzün
solsa da;
4. Yarabbim, diye şükret, bahtlı kul
say kendini.
5. Neler gördün, neler çektin bu
yalancı dünyada,
6. Hâlâ bugün gördüklerin düşte
korkunç
7. Nice ecel tuzaklarını geçtin ateş,
deryada ,
8. Yarabbim, diye şükret, bahtlı kul
say kendini.
9. Görüyor musun rüzgâr esiyor
bağrımızni dondurup,
10. Yılbaş geliyor, yılbaş geliyor,
bağrımızni sızlatıp.
11. Belki iyi bir yıl gelir, diye iyiliğe
göz atıp
12. Yarabbim, diye şükret, bahtlı kul
say kendini.
13. Gurbette “Vatan, Vatan!” diye
Vatan’a geldin de
14. Yine gurbette kaldın ana
toprağının içinde,
15. Etrafında düşmanların bin
beşaret şeklinde,
16. Sabır ile, Rabbim diye bahtlı kul
say kendini.
17. Bu toprağa doyamadan giden
atalara dua et,
18. Bugün doğup gün görmeyen

20. Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni.

yavrulara dua et,

19. Bu günlere dayanan hür analara
dua et,

20. Yarabbim, diye şükret, bahtlı kul
say kendini.

21. Bizge başqa Yılbaş kelir, kelir bir kün inşalla,

21. Bize başka yılbaşı gelir, gelir bir
gün inşallah;

22. Tek sen, yurtdaş, ümüt coyma, küreşmekten iç
talma,

22. Tek sen, yurttaş, ümüdini
kaybetme, savaşmaktan hiç
yorulma.

23. Bu topraqta sençün yanğan evlâtlar bar, bar Alla,

23. Bu topraklarda senin için yanan
evlatlar var, var Allah,

24. Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özüñni
1994 s. Yılbaş gecesi

24. Yarabbim, diye şükret, bahtlı kul
say kendini.

MERABA, GENÇLİK! (19)

1995 senesi noyabr 23-te Qırım sanayi-pedagogika
institutınıñ talebelerinen körüşüvde oqulğan şiir.

1. Meraba, ey, yurtqa kelgen yañı nesil, meraba!

2. Meraba, ey, baar kibi yañı fesil, meraba!

3. Ana yurttan bilgi alğan bahtlı nesil, meraba,

4. Ant etmege meil bergen antlı nesil, meraba!

5. Keçmiş baba-dedelerden siz qaldıñız, evlâtlar,

6. Nomanlarnıñ bayrağını siz aldıñız, evlâtlar!

7. Bugün sizge işanç beslep köz tikemiz, evlâtlar,

8. Neslimiz bar, dep, ümütten ter tökemiz,
evlâtlar!

MERHABA GENÇLİK

1995 senesi 23 Kasım'da Kırım
Sanayi-Pedagoji Enstitüsü'nün
talebeleriyle görüşmede okunan
şiir.

1. Merhaba, ey yurda gelen yeni
nesil, merhaba!

2. Merhaba, ey bahar gibi yeni
fasıl, merhaba!

3. Ana yurttan bilgi alan bahtlı nesil,
merhaba!

4. Ant etmeye meyilleden antlı nesil,
merhaba!

5. Geçmiş nesillerden sizler kaldınız
evlatlar,

6. Nomanların bayrağını siz aldınız
evlatlar!

7. Bugün size inanıp üstünüze titriyoruz
evlatlar.

8. Neslimiz var, diye ümitle ter
döküyoruz, evlatlar!

9. Bugün sizin gözünüze bakıyor hor “Zincirli medrese”
10. İsmail bey qabri üzre için çekip yel ese...
11. Til doğrayan Azrailge Bekir canın aldırdı,
12. Amma kene “Tuvğan til!” dep bizge tilin qaldırdı.
13. Sizler öyle inat zatnıñ neslidirsiz, evlâtlar,
14. Ecdadlarınñ ezan kibi sesidirsiz, evlâtlar!
15. Bugün siz bir qan tökülmez cebedesiz, evlâtlar,
16. Bilgi olsa, şan bükülmez cebedesiz, evlâtlar!
17. Tek bilginen düşmanlarınñ taşın-tahtın yıqarsız,
18. Tek bilginen bu Vatanğa saip olup çıqarsız!
19. Meraba, ey, yurtqa kelgen yañı nesil, meraba!
20. Meraba, ey, baar kibi yañı fesil, meraba!
9. Bugün sizin gözünüze bakıyor hor “Zincirli medrese”
10. İsmail bey kabrinin üzerinde içini çekip yel esiyor.
11. Dil doğrayan Azrail’e Bekir canını aldırdı,
12. Ama yine de “Tuvğan dil!” diyerek bize dilini bıraktı.
13. Sizler öyle inat kişinin neslisiniz, evlatlar;
14. Ecdadlarının ezan gibi sesisiniz, evlatlar!
15. Bugün siz kan dökülmeyen cephedesiniz, evlatlar;
16. Bilgi olursa şan bükülmez cephedesiniz evlatlar!
17. Sadece biliyle düşmanların taşını tahtını yıkarsınız,
18. Sadece bilgiyle bu Vatana sahip olup çıkarsınız!
19. Merhaba, ey yurda gelen yeni nesil, merhaba!
20. Merhaba, ey bahar gibi yeni fesil, merhaba!

DEVLET TİLİ AQQINDA ORMAN QANUNI

(18)

(Vaqia Qırım dağlarınıñ birinde olup keçe)

1. Bir ormanda yaşay edi
2. biñ bir türlü mevcudat,
3. Tapqanını aşay edi
4. öz başına er bir zat.
5. Qaysı biri küçlü olsa,

DEVLET DİLİ HAKKINDA

ORMAN KANUNU

(Vaka Kırım dağlarının birinde yaşanmıştır.)

1. Bir ormanda yaşıyordu,
2. Binbir türlü mahlukat,
3. Bulduğunu yiyordu,
4. Kendi başına her bir kişi.

6. *kimse bozmay qanını,*
7. *Eceli bar -süçlü olsa,*
8. *işte, orman qanunu...*
9. *Bu ormanda Şerhan edi*
10. *adaletniñ eñ başı,*
11. *Onu körgen mahluqlarnıñ*
12. *uçıp tura köz-qaşı.*
13. *İşte, bir kün Şerhan ağa*
14. *yaman etip bağırdı,*
15. *Tiri cannıñ episini*
16. *toplaşuvğa çağırdı.*
17. *Kelgenlerge birer-birer*
18. *manalı köz taşladı,*
19. *“Ciddiy laf bar!” -dep salmaqılı*
20. *laqırdısın başladı:*
21. *-Ortalıqta şimdi, dostlar,*
22. *devlet tili çoq oldı,*
23. *Sebebini biledirsiz*
24. *eski yaşav yoq oldı.*
25. *Lafım şudur epiñizge*
26. *biz de qanun kütetik,*
27. *Bizde bugün devlet tilin*
28. *tez-tez qabul eteyik.*
29. *Kerek bizim epimizge*
30. *umumiyy til tapmağa,*
31. *Qaşqır, dostum, izin saña*
32. *bu aqta laf aytmağa.*
33. *Şorbacığa Qaşqır çoqtan*
34. *sadaqatlı zat edi,*
35. *Şorbacısı içün daim*
36. *onıñ sözü tam edi.*
37. *Şerhan ağam, maña qalsa,*
38. *fikirimni biliñiz:*
39. *Laf etmekçün pek kelişe*
40. *Siziñ tatlı tiliñiz.*
41. *Mında siziñ tiliñizni*
5. *Hangisi güçlü olursa olsun*
6. *Kimse bozmuyor kanını.*
7. *Eceli tamamen olursa*
8. *İşte orman kanunu.*
9. *Bu ormanda Şerhan'dı*
10. *Adaletin en tepesi,*
11. *Onu gören mahlukların*
12. *Uçup gidiyor gözyaşı.*
13. *İşte bir gün Şerhan ağa*
14. *Kötü bir şekilde bağırdı.*
15. *Yaşayan canlıların hepsini*
16. *Toplantıya çağırdı.*
17. *Gelenlere birer birer*
18. *Mânâlı bir bakış attı.*
19. *“Ciddi sözüm var! diye okkalı*
20. *Konuşmasına başladı:*
21. *-Ortalıkta şimdi dostlar,*
22. *Devlet dili çoğaldı,*
23. *Sebebini biliyorsunuzdur,*
24. *Eski hayat yok oldu.*
25. *Lafım şudur hepimize,*
26. *Biz de kanun çıkaralım,*
27. *Biz de bugün devlet dilini*
28. *Alél acele kabul edelim.*
29. *Bize, hepimize*
30. *Umumî bir oluşturmak gerek.*
31. *Çakal, dostum, sana müsade,*
32. *Bunun hakkında konuşman*
33. *çin.*
33. *Sahibine Çakal çoktan beri*
34. *Sadakatle bağlı kişiydi.*
35. *Sahibi için daima*
36. *Onun sözü doğrudu.*
37. *Şerhan ağam, bana kalırsa*
38. *Fikrimi bilin:*
39. *Konuşmak için çok uygun*

42. *añlamağan ayvan yoq,*
 43. *Em şu tilnen ilimizni*
 44. *bayıttıq ve ettik toq...*
 45. *Men bellesem, şaqallarnıñ*
 46. *tili de sizge kelişe,*
 47. *Qalğan tiller qulaqlarğa*
 48. *pek yaramay ilişe...*
 49. *Mesele aydın! -dedi Şerhan, -*
 50. *qa, bir qanun tizeyik,*
 51. *Başqa teklif olmaz deyim,*
 52. *bunen lafnı üzeyik!*
 53. *Şerhan ağa, -dedi Sığın, —*
 54. *mende de bir teklif bar:*
 55. *Bu ormanda bir zamanda*
 56. *yaşay edi Sığınlar.*
 57. *Sizge belli -yurtumuzda*
 58. *deşet yanğın olğanda,*
 59. *Er bir terek, er bir çalı*
 60. *ot içinde qalğanda,*
 61. *Aqsız belâ tüşken edi*
 62. *Sığınlarnıñ başına,*
 63. *Çoq zar olıp yaşadılar*
 64. *tuvğan dağı-taşına.*
 65. *Mına endi quvulğanlar*
 66. *Yurtqa qayıp keleler,*
 67. *Bütün orman ayvanları*
 68. *bunu yahşı bileler.*
 69. *Deyeceğim, Şerhan ağa,*
 70. *uzun lafnıñ kelâmu –*
 71. *Sığınlarnıñ özüne has*
 72. *bar öz yurtu -selâmu...*
 73. *Nasıl olur, tilimizni*
 74. *şu qanunğa kiritsek,*
 75. *Ve şundan soñ çin dostluqmı*
 76. *qaviy etip pekitsek?*
 77. *Şerhan ağa, afu etiñ*

40. Sizin tatlı diliniz.
 41. Burada sizin dilinizi
 42. Anlamayan hayvan yok.
 43. Hem de bu dille ülkemizi
 44. Zenginleştirdik ve doyurduk.
 45. Bence çakalların
 46. Dil de size uygun,
 47. Kalan diller kulaklara
 48. Pek iyi gelmiyor..
 49. Mesele açık, dedi Şerhan;
 50. İşte bir kanun yazalım,
 51. Başka teklif olmaz diyorum,
 52. Bununla lafi keselim!
 53. Şerhan ağa, dedi Sığın,
 54. Benim de bir teklif var:
 55. Bu ormanda bir zamanlar
 56. yaşıyordu Geyikler
 57. Siz in bildiğiniz yurdumuzda
 58. Deşet dolu bir yangın
 olduğunda
 59. Her ağaç, her çalı
 60. ateş içinde kaldığında,
 61. Haksız yere belâ gelmişti
 62. Geyiklerin aşına,
 63. Çok ağlayarak yaşadılar,
 64. Anavatanın dağına taşına.
 65. İşte şimdi kovulmuşlar,
 66. Yurda dönüp geliyorlar.
 67. Bütün orman hayvanları
 68. Bunu iyi biliyorlar.
 69. Diyeceğim Şerhan ağa
 70. Uzun lafin kısası
 71. Geyiklerin kendine has
 72. Var öz yurdu, selâmı.
 73. Nasıl olur, dilimizi
 74. Bu kanuna sosak?

78. *cesaretimçün ancaq,*
 79. *Aslın aytsam, bizimkidir*
 80. *bu orman ve bu topraq.*
 81. *Lâkin bizde yoq itiraz,*
 82. *aydı, yaşayberniiz,*
 83. *Lâkin siz de bizge, elbet,*
 84. *aqqımızni beriñiz!*
 85. *...Zıy-çuv oldı ormandaki*
 86. *olğan bütün ayvanlar,*
 87. *Kimisi dey: “Doğru ayta!”,*
 88. *kimisi: “Ne aqqı bar?!”*
 89. *Şerhan, Qaşqır cekirdiler,*
 90. *kökni tuttu qaba ses,*
 91. *Böyle qanun çıqardılar*
 92. *müür basıp kesen-kes:*
 93. *“Küçsiz olup yürseñ eger*
 94. *öz tuvğan yurt-iliñde,*
 95. *Laf etmege borclusiñ sen*
 96. *küçlülerniñ tilinde”.*
- 1989

VATANĞA QAYTUV (21)

1. *Aqmescitniñ ava yolu, -*
2. *Samolötlar top-tolu:*
3. *Qalpaqlı bar, şapkeli bar,*
4. *Taqieli bar, yalınbaş...*
5. *Yantayğanda kimerde bir*
6. *Kөгerteniñ sağ-solu,*
7. *“Olân! Olân!” -dep aytalar*
8. *Bir-birine sallap baş.*

75. *Ve bundan sonra gerçek*
 - dostluğı*
 76. *Sağlamlaştırıp pekiştirsek?*
 77. *Şerhan ağa, affedin*
 78. *Cesaretim için ancak,*
 79. *Aslını söylesem bizimdir*
 80. *Bu orman ve bu toprak.*
 81. *Lâkin bizden yana yok itiraz,*
 82. *Haydi yaşamaya devam edin.*
 83. *Lâkin siz de bize elbette,*
 84. *Hakkımızı verin!*
 85. *... oldu ormandaki*
 86. *Olan bütün ayvanlar,*
 87. *Kimisi diyor: Doğru söyle!*
 88. *Kimisi diyor: Ne hakkı var?!*
 89. *Şerhan, çakal*
 90. *Göğü tuttu kaba sesi.*
 91. *Böyle kanun çıkardılar*
 92. *Mühür basıp kesinlikle:*
 93. *“Güçsüz olarak yaşarsan eğer*
 94. *Kendi anavatanında,*
 95. *Konuşmaya mecbursun sen,*
 96. *Güçlülerin dilinde.”*
- 1989

VATANA DÖNÜŞ

1. *Aqmescit'in hava yolu,*
2. *Uçaklar dopdolu:*
3. *Kalpaklısı var, şapkalısı var,*
4. *Takkelisi var, başı çıplak olanı*
- var.*
5. *Bazen yana yatarak*
6. *Morartanın sağ kolu*
7. *“Ulan, ulan!” diye söylerler*
8. *Birbirlerine baş sallayarak.*

9. -Bular kimler, ya? dep soray	9. Bunlar kimler ki, diye sorar
10. Sarışın bir qırcıman,-	10. Sarışın bir orta yaşlı adam.
11. Laflarını anlamayıp,	11. Laflarını anlamayıp
12. Nasıl tilde aytalar?	12. Nasıl bir dilde konuşuyorlar?
13. Oña şöyle cevap bere	13. Ona şöyle cevap verir
14. Qalpaq kiygen "terciman":	14. Kalpak giyen "tercüman":
15. -Bular bizim qırımtatarlar,	15. "Bunlar bizim Kırım
16. Vatanına qaytalar.	Tatarlarıdır,
	16. Vatanına dönüyorlar."
17. Görültisi kökni yarıp	17. Gürültüsü göğü yarıp
18. Yerge qona samolöt.	18. Yere konuyor uçak.
19. Basamaqtan entir-tentir	19. Merdivenden tıngır mıngır
20. Başta qartlar tüşeler.	20. Önde ihtiyarlar iniyor.
21. Avada mis qoqu toli, -	21. Hava mis kokuyla dolu
22. Sanki etraf yeşil ot,	22. Sanki etraf yeşil ot.
23. Şu qoqu ve şu topraqnen	23. Bu koku ve bu toprakla
24. Ağlaşıp körüşeler...	24. Ağlayarak görüşüyorlar.
25. -Acep, niçün bu adamlar	25. "Acaba niçin bu insanlar
26. Tüşkeninen avadan,	26. İnmeleriyle birlikte havadan
27. Bu topraqni öpmek için	27. Bu oprağı öpmek için
28. Egileler -yatalar?	28. Eğiliyorlar, yatıyorlar?"
29. Közün üzmey şöyle sual	29. Gözünü kaçırmadan böyle soru
30. Bergen anav adamdan	30. Sormuş bu insanlara.
31. Qalpaqlı dey: -Qırımtatarlar	31. Kalpaklı demiş: "Kırım Tatarları
32. Vatanına qaytalar!	32. Vatanına dönüyorlar.
33. Aqmescitniñ dört tarafqa	33. Akmesçit'in dört tarafa
34. Uzanğan dört yolu bar,	34. Uzanan dört yolu var,
35. Yol çetinde yolcularğa	35. Yol kenarında yolculara
36. Yol köstergen "qolı" bar...	36. Yol gösteren "....." var...
37. Dört bir yaqqa darqalalar	37. Dörbir tarafadağılıyorlar
38. Tatarlar ev qıdırıp,	38. Tatarlar ev arayarak,
39. Çölniñ, dağniñ ve deñizniñ	39. Kırın, dağni ve denizin
40. Keçip yarı sınırın.	40. Yarı sınırını geçerek.

41. *Qırımda çeşit hınzır yaşay,* 41.Kırım'da çeşitli domuz yaşar,
 42. *Tik baqalar közüne,* 42.Dik dik bakar gözüne.
 43. *Tatarlardan qalğan yurtı* 43.Tatarlardan kalan yurdu
 44. *Tatarlarnıñ özüne* 44.Tatarların kendisine
 45. *Babasınıñ kıymetinden* 45.Babasının kıymetinden
 46. *Yedi qat çoq satarlar, -* 46.Yedi kat daha fazlaya satarlar.
 47. *Qırımtatarlar Vatanına* 47.Kırım Tatarları vatanına
 48. *Mına böyle qaytalar.* 48.İşte böyle dönüyorlar.
49. *Propiska dep çapqalaylar* 49.Oturma izni diye koşturuyorlar,
 50. *Er afta ve er ayda,* 50.Her hafta ve her ay;
 51. *Şu hayırsız propiskasız* 51.Bu hayırsız izin olmadan
 52. *Raat yaşav, iş qayda?* 52.Rahat yaşamak, rahat iş nerede?
 53. *Ayaq topı kibi seni* 53.Ayak topu gibi seni
 54. *Fırlatalar, atalar, -* 54.Fırlatıyor, atıyorlar.
 55. *Qırımtatarlar Vatanına* 55.Kırım Tatarları vatanına
 56. *Mına böyle qaytalar...* 56.İşte böyle dönüyorlar.
57. *Hastalanıp vefat etti* 57.Hastalanıp vefat etti
 58. *Bir sabıyçık üç yaşta,* 58.Bir sabicik üç yaşında.
 59. *Propiskası olmağançün* 59.İzni olmadığı için
 60. *Kömülmedi o Saqta...* 60.Gömülmedi o Sak'ta...
 61. *Böyle alını körgen halqlar* 61.Böyle bir durumu gören halklar
 62. *Taş kesilip qatarlar, -* 62.Taş kesilip kalıyorlar.
 63. *Qırımtatarlar Vatanına* 63.Kırım Tatarları vatanına
 64. *Mına böyle qaytalar!..* 64.İşte böyle dönüyorlar.
65. *Kördim ava limanında* 65.Gördüm hava alanında
 66. *Yürek-bağrım sızladı,* 66.Yüreğim, bağrım sızladı.
 67. *Bitasinen sağıqlaşıp* 67.Babannesesi ile vedalaşıp
 68. *Ağlap qaldı kızlarım.* 68.Ağlayıp kaldı kızlarım.
 69. *Ağlap-sızlap sağıqlaştı* 69.Ağlayıp sızlayıp vedalaştı
 70. *Daa nice bitalar, -* 70.Dana nice
 71. *Qırımtatarlar Vatanına* 71.Kırım Tatarları vatanına
 72. *Mına böyle qaytalar.* 72.İşte böyle dönüyorlar.

73. *İç tükenmey avdet yolu,* 73. Hiç tükenmeden dönüş yolu
74. *Köç yarası savuşmay,* 74. Göç yarası iyileşmez,
75. *Ayrı tüşken qorantalar* 75. Ayrı düşen aileler
76. *Bir-birine kavuşmay.* 76. Birbirine kavuşmadan.
77. *Rabbim, öziñ sabır ber, dep,* 77. Rabbim, sen sabır ver, diye
78. *Dua oquy atalar, -* 78. Dua okuyor atalar.
79. *Qırımtatarlar Vatanına* 79. Kırım Tatarları vatanına
80. *Mına böyle qaytalar.* 80. İşte böyle dönüyorlar.
81. *Bu milletniñ sabırını* 81. Bu milletin sabrını
82. *Sınaycaqsıñ qaç asır? –* 82. Sınayacaksın kaç asır?
83. *Ey, sen felek -yalan dünya,* 83. Ey sen felek, yalan dünya,
84. *Yüreklerni yoğurdiñ!* 84. Yüreklere yoğurdun!
85. *Pek çoqlaştı aramızda* 85. Çoğaldı aramızda
86. *Namussız ve cinasır, -* 86. Namussuz ve
87. *Halq qısmetin aşap-yutqan* 87. Halk kısmetini yiyip bitiren
88. *Çoq “erbablar” doğurdiñ.* 88. Çok “erbab”lar doğurdun.
89. *Yetmegenday bu azaplar,* 89. Yetmemiş gibi bu azaplar,
90. *Aşalıqlar, horlıqlar,* 90. Aşağılamalar, horluklar,
91. *Ögümüzde tizilgende* 91. Önümüze sıralandığında
92. *Daa nice zorluqlar,* 92. Dana nice zorluklar,
93. *Öz halqıñniñ sersemeleri* 93. Kendi halkının sersemeleri
94. *Zeer-zoqum qatarlar, -* 94. Zehir zıkkım katarlar.
95. *Qırımtatarlar Vatanına* 95. Kırım Tatarları vatanına
96. *Mına böyle qaytalar!..* 96. İşte böyle dönüyorlar.
97. *Tarih bir kün yekün çeker,* 97. Tarih bir gün hepsini çeker,
98. *Er şey kelir yerine,* 98. Her şey gelir yerine,
99. *Töpemizde adaletniñ* 99. Tepemizde adaletin
100. *Işıqları körüne...* 100. Işıkları görünüyor.
101. *Bugün bizge dünya ehli –* 101. Bugün bize dünya ehli
102. *Qaytıñız! -dep aytalar,* 102. Dönün, diye söylüyor.
103. *Qırımtatarlar Vatanına* 103. Kırım Tatarları vatanına
104. *Qaytacaq em qaytalar!* 104. Dönecek ve dönüyorlar..
- 1989-1996 s.s.

İNSANĖA (22)

(Sevgi Alevi kitabındaki ile aynı)

AYTILMAĞAN SÖZLER (23)

(Uyanuv kitabındaki ile aynı)

ANAM SENİ BEK SAĞINDIM (24)

(Sevgi Alevi kitabındaki ile aynı)

ANA QIYMETİ (25)

(Yellerini Dinle kitabındaki ile aynı)

ELVİDA ANAM!(26)

*Rahmetli anam Şahzadeniñ
qabri başında doğğan şiir*

1. *Elvida, elvida, elvida, Anam!*
2. *Soñ kere qabriñniñ otların yulqtım.*
3. *Eñ ağır ayrılıq keldi dep sanam,*
4. *Anayım, men Vatan yoluna çıqtım.*
5. *Qırq yıllıq qabriñden bir sıqım topraq*
6. *Aldım da tüyümlep qoydım yavluqqa.*
7. *Anayım, ketsem de senden pek iraq, -*
8. *Şu topraq benimle olur sağlıqta.*
9. *Qırq dörtte... Menimçün alıp tek qundaq*
10. *Sürgünlük yoluna tüşkensiñ, ey-at!*
11. *Ecdatlar qabrinden bir sıqım topraq*
12. *Almağa sen için olmağan fırsat.*
13. *Baq, bugün men senden bayağı bahtlım...*
14. *Tek bilmem, niçün şay yüregim sızlay.*
15. *Qabriñ başındaki terekke baqtım –*
16. *O cansız ve renksiz turmaqta buzday.*

ELVEDA ANAM!

Rahmetli anam Şahzade'nin
qabri başında doğğan şiir

1. Elveda, elveda, elveda anam!
2. Son defa kabrinin üstündeki otları yoldum.
3. En ağır ayrılık diye şüşünüyorum,
4. Annem, ben vatan yoluna çıktım.
5. Kırk yıllık kabrinden bir avuç toprak
6. Aldım da düğümleyip koydum mendile.
7. Annem, senden çok uzağa gitsem de
8. Şu toprak benimle olur ömür boyu.
9. Kırk dörtte... Benim için sadece alıp kundak,
10. Sürgünlük yoluna düşmüşsün, heyhat!
11. Ecdatlar kabrinden bir avuç toprak
12. Almak için senin fırsatın olmamış.
13. Bak, bugün ben senden bayağı bahtlıyım.
14. Yalnız biliyorum, niçin böyle yüregim sızlar.
15. Kabrin abaşındaki ağaca baktım,
16. O cansız ve renksiz duruyor buz gibi.

17. *Aceba, şu qadar ağırımı eken*
 18. *Ömürlük beklengen Vatanğa qaytmaq?*
 19. *Bağırma sançıla ağırıvlu tiken,*
 20. *Şu qadar ağırımı üç sözni aytmaq?*

21. *Elvida, elvida, elvida, Anam, -*
 22. *Ebediy qalasıñ muacirlikte...*
 23. *Vatanğa qaytsam da bir şeyge yanam:*
 24. *Biz için ayrılıq kene kelmekte.*
 1989 s. noyabr. Cambay.

17. Acaba, bu kadar ağırımıymış
 18. Ömür boyu beklenen vatana dönmek?
 19. Bağırma batıyor zehirli diken,
 20. Bu kadar ağır mı üç sözü söylemek?

25. Elveda, elveda, elveda anam!
 26. Ebediyyen kalıyorsun muhacirlikte...
 27. Vatana dönsem de bir şeye yanarım:
 28. Bizim için ayrılık yine gelmekte.

EYECAN (27)

(Duyğularım kitabındaki ile aynı)

ÜÇ ESİR BALLADA (28)

(Sevgi Alevi kitabındaki ile aynı)

BALALIĞIM (29)

(Sevgi Alevi kitabındaki ile aynı)

QALMADI (30)

“Qalması başımda qopmadıq kıyamet qalması”.

Aşık UMER

1. *Ey, gönül, şu alem üzre iç adalet qalması,*
 2. *Qalması, dostlıq-aşnalıqqa ürmet qalması.*
 3. *Qalması, yurtumuzla şanu-şevket qalması.*
 4. *Qalması, baq, halkımızda Ummet-mamet qalması,*
 5. *Qalması, Noman, Eşrefler kibi zade qalması.*
 6. *Qalması, şiiriyetimizde seadet qalması.*

KALMADI

“Kalmadı başımda kopmadık kıyamet kalmadı.” Âşık Ümer

1. Ey gönül, şu âlem üzerinde hiç adalet kalmadı,
 2. Kalmadı, dostluk arkadaşlık, hürmet kalmadı.
 3. Kalmadı, yurdumuuzda şanu-şevket kalmadı.
 4. Kalmadı, bak halkımızda ümmet Muhammed kalmadı.
 5. Kalmadı, Noman, Eşrefler gibi zade kalmadı.
 6. Kalmadı, şiir dünyamızda saadet kalmadı.

7. *Qalmadı ketti suv kibi aqıp ömür, bilmedik,*
8. *Bilmedik, gâflette ömür oldu kömür, bilmedik,*
9. *Bilmedik, 100 yıl olğanın Aşık Umer bilmedik,*
10. *Bilmedik, ğurbetlikten de yaman üner, bilmedik,*
11. *Bilmedik, biz çekmegen vahşiy eziyet qalması,*
12. *Qalmadı, bugünde bizge yahşı eziyet qalması,*

7. Kalmadı gitti su gibi akıp ömür, anlamadık.
8. Anlamadık, gâflette ömür oldu kömür, anlamadık.
9. Anlamadık, Âşık Ümer'in yüzüncü yılını anlamadık.
10. Anlamadık, gurbetlikten de yaman hüneri, anlamadık,
11. Anlamadık, çekmediğimiz vahşî eziyet kalmadı,
12. Kalmadı, bugün de bize yapılan eziyet

13. *Qalmadı, ne cami, ne din-ömrümüz qurban, bilmiş ol,*
14. *Bilmiş ol ki, Aşık Umersiz halqniñ viran, bilmiş ol,*
15. *Bilmiş ol, Aşığı oqup alem ayran bilmiş ol.*
16. *Bilmiş ol, onıñ er satrı bizge ferman, bilmiş ol,*
17. *Bilmiş ol, aldanma Şakir, ğurbette ziyet qalması,*
18. *Qalmadı, Yurtuñ olmasa, saña kıymet qalması!*

13. Kalmadı, cami de dine kurban ömrümüz de, bilmiş ol.
14. Bilmiş ol ki, Âşık Umersiz halkın viran, bilmiş ol.
15. Bilmiş ol, Âşık'ı okuyup âlem hayran olmuş bilmiş ol.
16. Bilmiş ol, onun her satırı bize ferman, bilmiş ol.
17. Bilmiş ol, Aldanma Şakir, gurbette ziyet kalmadı.
18. Kalmadı Yurdun olmasa, sana kıymet kalmadı!

İSTEMEM (31)

*Aşık Umer divanınıñ 213-nci saifesindeki
güzel resimniñ muellifi
Zarema hanım Trasinovağa*

1. *Sevdayım men sen yaratqan badem közlü perige,*
2. *Sevdayım men varlığımnen şu mah yüzlü perige,*
3. *Quşlar ile subet qurğan tatlı sözlü perige,*
4. *Fesindeki yaraşıklı bahtyıldızlı perige,*
5. *Ah, gönlümniñ böyle isten arınğanın istemem.*

İSTEMEM

*Âşık Ümer divanınının 213. Sayfasındaki
güzel resmin müellifi
Zarema hanım Transinova'ya*

1. Sevdalıyım ben, seni yaradan badem gözlü periye.
2. Sevdalıyım ben, varlığım ile şu ay yüzlü periye.
3. Kuşlarla sohbet kuran tatlı sözlü periye.
4. Fesindeki güzel baht yıldızlı periye,
5. Ah, gönlümün böyle duygudan arınmasını istemem.

6. <i>Bir melek ki simasınla seniñ simañ körüne,</i>	6. Bir melek ki, simasında senin siman görünüyor.
7. <i>Oña baqсам ateş kire yüregimniñ törine,</i>	7. Ona baksam ateş giriyor yüreğimin başköşesine.
8. <i>Tarifini yazar isem qalemim de sürüne,</i>	8. Tarifini yazarsam kalemim de sürünüyor,
9. <i>Hayalında siya saçı ellerimnen örüle,</i>	9. Hayalimde siyah saçı ellerimle örülüyor.
10. <i>Aşqqa yetmey yüregimniñ yarılğanın istemem.</i>	10. Aşka ulaşmadan yüreğimin yaralanmasını istemem.
11. <i>Resimiñe baqıp turam: bağları bar Qırımniñ,</i>	11. Resmine bakıp duruyorum: Bağları var Kırım'ın.
12. <i>Kiyikleri serbest kezgen dağları bar Qırımniñ,</i>	12. Vahşi hayvanları serbest gezen dağları var Kırım'ın.
13. <i>Güllerine el tiymegen çağları bar Qırımniñ,</i>	13. Güllerine el değmeyen çağları var Kırım'ın.
14. <i>Şu gülşende seniñ kibi sağları bar Qırımniñ,</i>	14. Şu gülşende senin gibi sağları var Kırım'ın.
15. <i>Men olarnıñ yat ellerge alınğanın istemem.</i>	15. Ben onların yabanc ellere alınmasını istemem.
16. <i>Söyle maña, böyle bahtnı saña Alla berdimi?</i>	16. Söyle bana, böyle bahtı sana Allah mı verdi?
17. <i>Mağa degil, başqasına seni lâyıq kördimi?</i>	17. Bana değil, seni başkasına mı lâyük gördü?
18. <i>Cumert talih quçağını ancaq sana kerdimi?</i>	18. Cömert talih kucağını ancak sana mı açtı?
19. <i>Yazdıǵıyla Şakir asla maqsadına irdimi?</i>	19. Yazdıǵıyla Şakir aslında masadına mı erdi?
20. <i>Bu beytlerge Alimiñniñ²¹⁴ darılğanın istemem...</i>	20. Bu beytitlere Alim'in darılmasını istemem.

ÇELTEK VE DEDEM (32)

(Uyanuv kitabındakiyle aynı)

AQMESCİT BAZARINDA (33)

1. Aqmescitniñ bazarında qaynay adam deryası,
2. Biri ala, biri sata taqan-tuqan keryasın.
3. Bir soy millet bu bazarda, episi para peşinde,
4. Bütün “internatsional” aluv-satuv işinde.
5. Dev kevdeli gürci tura: qartal burun, çot saqal,
6. Tizip qoyğan qarşısına bir cemidan portaqal.
7. “Dorogoy” dey, “morogoy” dey, müşterini aldata,
8. Gürcistanda ateş yana, o Qırımda mal sata.

AKMESCİT PAZARINDA

1. Akmescit pazarında kaynıyor insan denizi,
2. Biri alıyor, biri satıyor gergefini.
3. Bütün bir millet bu bazarda, hepsi para peşinde.
4. Hepsi “uluslar arası” ticaret işinde.
5. Dev gövdeli Gürcü dikiliyor: Kartal burun, top sakal.
6. Dizip koymuş karşısına bir çanta portakal.
7. “Dorogoy” diye, “morogoy” diye müşteriyi aldatıyor.
8. Gürcistan'da ateş yanıyor; o, Kırım'da mal satıyor.

²¹⁴ Ressamniñ ömür arqadaşı

9. Azerlernelen ermeniler can berip can alğanda, 9. Azeriler ile Ermenilercan verip can alırken,
 10. Canım-canım topraqları cenkte viran olğanda, 10. Canım canım toprakları cenkte viran olurken,
 11. Öz yurtunu taşlap ketken bu “delovoy” erifler 11. Öz yurdunu bırakıp giderken bu “delevoy”
 12. Aqmescitniñ bazarında dollar deñiştiriler. herifler,
 12. Akmescit’in pazarında dolar değıştiriyorlar.
 13. Bu bazarda osetin de, abhazı da aylana, 13. Bu bazarda Oset’i de, Abhaz’ı da dönüyor.
 14. Ey, sen dünya! Epsi para qazıgına baylana. 14. Ey sen dünya! Hepsi para kazıgına bağlanıyor.
 15. Ayıp degil bazarlarğa çingeneler tolğanı, 15. Ayıp değıl pazarlara çingenelerin dolması,
 16. Bu zavallı millet bilmey Vatanniñ ne olğanım. 16. Bu zavallı millet bilmiyor, vatanın ne olduğunu.
 17. Aqmescitniñ bazarında tiledim Aq-Taaladan; 17. Akmescit’in pazarında diledim Hak Teala’dan:
 18. “Milletimniñ evlâtların saqla böyle belâdan!” 18. “Milletim’in evlatlarını koru böyle beladan!”

EY KAVKAZ DAĞLARI! (34)

(Cesür çeçen halkına)

1. Kene keldi başınızğa, Kavkaz dağları,
2. Kotlârevskiy, Yermolovniñ qanlı çağları²¹⁵.
3. Kene döndi kerige dünyanıñ çarhı,
4. Bitmeyecekmi çeçenlerniñ yanığı-ahı?
5. Kene yañı generallar çıqtı meydanğa,
6. Yañı Yıldı qadeleri top-tolu qanğa.
7. Rusiyeni Yılbaş ile hayırlay Yeltsin,
8. Başqa söz yoq -Alla onıñ aqqundan kelsin!
9. Yoq, bu sözler qarğış degil,
10. Bu sözler -tekbir,
11. Er çeçenniñ ağızındaki “Allahu-ekber!”
12. Er çeçenniñ elindeki qaviy bu silâ, —
13. Şeit ketken er çeçenge dua -suselâ.
14. Şairlerini meftün etken-Kazkaz dağları,
15. Sizni topqa tutqanlarınıñ barmı arları?
16. Unuttımı olar yoqssa Hacı-Muratnı?
17. Yeksan etmek isteylermi yoqsa Qurannı?
18. Duymaylarmı ya Şamilniñ tirilgenini? —
19. Cohar onıñ ruhu olup körüngenini?
20. Bu künlerde bağırmı çoq sual turnay,

EY KAFKAS DAĞLARI!

(Cesur Çeçen halkına)

1. Kafkas dağları, yine geldi başınıza,
2. Kotlârevskiy, Yermolov’ın kanlı çağları²¹⁶
3. Yine geriye döndü dünyanın çarkı,
4. Bitmeyecek mi, Çeçenlerin acısı, ahı?
5. Yine yeni generaller çıktı meydana,
6. Yeni yılda kadehleri dopdolu kanla.
7. Rusya’nın yeni yılını hayırlıyor Yeltsin.
8. Başka sözüm yok, Allah onun hakkından gelsin!
9. Hayır bu sözler beddua değıl;
10. Bu sözler tekbir,
11. Her Çeçen’in ağızındaki “Alllau Ekber!”.
12. Her Çeçen’in elindeki sağlam bir silah.
13. Şehit giden her Çeçen’e dua.....
14. Şairlerini meftun eten Kafkas dağları,
15. Sizi topa tutanların var mı namusları?
16. Unuttu mu onlar yoksa Hacı Murat’ı?
17. Yeksan etmek istiyorlar mı yoksa Kuran’ı?
18. Hissetmiyorlar mı ya şamil’in dirildiğini?
19. Cohar, onun ruhu olarak görüdüğüünü?

²¹⁵ Kavkaznı ilk sefer zapt etken generallar.(ş.n)

²¹⁶ Kafkasları ilk defa işgal eden generallerin adları (a.n)

21. Söylemeyecek olam, amma ağızımda turmay:
 22. Qaysın ağa sağ olğaydı, birinci olup
 23. Ortalıqqa çıxar edi ğadapqa tolup.
 24. Ya ne için eşitilmey Rasul degen ses?
 25. Niçün kelmey Dağıstandan cıllı bir nefes?
 26. İnguş, Malqar ve Qabarda, ne oldu sizge?!
 27. Şay dep belki aytasızdır öz-özüñizge...
 28. Sizge aqıl öğretmege yoq benim aqqım,
 29. Men bir kiçik evlâdıman uquqsız halqñıñ.
 30. Ey, siz, Kavkaz dağlarınıñ cesür merdleri,
 31. Kiçik halqñıñ dev yürekli çeçen erleri,
 32. Bu künlerde men de sızsiz yaşap olmayım,
 33. Bu şiirimni bir silâh dep sizge yollayım!
- yanvar 1, 1995

20. Bugünlerde bağırimi pek çok soru acıtıyor,
21. Söylemeyecek oluyorum, ama ağızımda durmuyor:
22. Kaysın ağa sağ olsaydı, ilk defa olarak
23. Ortalığa çıkardı öfkeyle dolup.
24. Ya niçin işitilmiyor, Rasul denen ses?
25. Niçin gelmiyor Dağıstan'dan ılık bir nefes?
26. İnguş, Malkar ve Kabardin, ne oldu size?!
27. Böyle diyerek belki söylüyorsunuzdur kendi kendinize
28. Size akıl öğretmeye yok benim hakkım,
29. Ben küçük bir evlâdıyım hukuksuz halkın.
30. Ey siz Kafkas dağlarının cesur mertleri,
31. Küçük halkının dev yürekli çeçen erleri,
32. Bu günlerde ben de sızsiz yaşayamıyorum,
33. Bu şiirimi bir silah diyerek, size yolluyorum.

MERDİVEN YIQILDI (35)

(Uyanuv kitabındakiyle aynı)

“ARIQ BAŞNIÑ ETEĞİNDE” (36)

Eşref Şemi-zadege

1. Tasalandım, bilmem niçün, bugün kene,
2. Tar körüne közlerime bütün alem.
3. Şair dedi: yüregiñde qalmaz elem,
4. Barsañ eger Arıqbaşñıñ etegine
5. Bardım... Meni selâmladı melevşeler,
6. Selâmladı yüregimday taşqın Belbek.
7. Selâmladı gülge aşiq er köbelek,
8. Mavi kökte qarılğaçlar söyleşeler.
9. Dersiñ benim saniyeli ömrüm qalğan, -
10. Ketalmayım Arıqbaşñıñ quçağından.
11. Duyğularım taşa onıñ sıcağından, -
12. Dersiñ menden ölmeyecek bir şiir qalğan...

“ARIKBAŞ”IN ETEĞİNDE

Eşref Şemizade'ye

1. Tasalandım, bimmem niçin, bugün yine,
2. Dar gözüküyor gözüme bütün âlem.
3. Şair dedi: Yüreğinde kalmaz elem,
4. Bakarsan eğer Arıbaş'ın eteğine.
5. Vardım... Beni selamladı, menekşeler,
6. Selamladı, yüreğim gibi taşkın Belbek.
7. Selamladı güle âşık her kelebek,
8. Mavi gökte kırlanğıçlar ötüşüyorlar.
9. Sanki, benim saniyerce ömrüm kalmış,
10. Gidemiyorum Arıbaş'ın kucağından.
11. Duygularım taşıyor onun sıcaklığından,
12. Sanki benden ölmeyecek bir şiir kalmış.

13. *Bir körümsüz Arıqbaşnıñ etegine*
 14. *Şaşırıp qaldım, bu qadar sır qaydan kelgen?*
 15. *Şaşırıp qaldım, bu qadar yır qaydan kelgen*
 16. *İnce ruhlu bir kedaynıñ yüregine?*

17. *Ey-at, dostlar! Qaytalmayman,
 qaytalmayman*
 18. *Şu tılsımlı Arıqbaşnıñ eteginden.*
 19. *Böyle taliy daa kimge qısmet eken?*
 20. *Ey-at, dostlar! Aytalmayman,
 aytalmayman!..
 iyün, 1974 s.*

13. Bir meçhul Arıkbaş'ın eteğine,
 14. Şaşırıp kaldım, bu kadar sır nereden gelmiş?
 15. Şaşırıp kaldım, bu kadar yır nereden gelmiş,
 16. İnce ruhlu bir ozanın/âşığın yüregine?

17. Heyhat dostlar! Dönemiyorum, dönemiyorum,
 18. Bu efsulu Arıkbaş'ın eteğinden.
 19. Böyle talih daha kime kısmet olur acaba?
 20. Hayhat dostlar! Söyleyemiyorum,
 söyleyemiyorum!...

YAZ AQŞAMI QARAĞAÇ TÜBÜNDE (37)

(Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

QADINLARĞA (38)

(Uyanuv kitabındakiyle aynı)

BİZİM GÜZELLER (39)

(Uyanuv kitabındakiyle aynı)

BAAR KELDİ, SEN DE KEL (40)

(Aqbardağ kitabındakiyle aynı)

PEŞMAN (41)

“Ne kördim men bu cihanda? Ne bitirdim?

Oylasam:

Aldıma tek tüz yollardan çetke tayğanım kele.

Yırlayım, lâkin yırımdan fayda barmı halqıma?

*Bir melekten, ya da şeytandanmı ilhamım
 kele?”*

Abdulla Toqay

(“Tereddud ve şübhe”)

PİŞMAN

“Ne gördüm ben bu cihanda? Ne bitirdim?

Düşünsem:

*Önüme tek düze yollardan sınıra
 yuvarlanasım geliyor.*

*Söylüyorum, lâkin söylediklerimden fayda
 var mı halka?*

Bir melekten ya da şeytandan mı

ilhamım geliyor?

Abdulla Toqay (“Tereddüt ve şüphe”)

I

1. *Ömür kördim bu dünyada elli yıldan ziyade,*
2. *Azmi-çoqmi, accı-tatlı şeyler keldi başıma.*
3. *Artıq ömrüm ekindige avıp turğan bu künde*
4. *Kederlenem, peşman etem keçip ketken yaşıma.*

5. *Keçken ömrüm - köz aldımında qurşun tüslü bir duman,*
6. *Ne açıla, ne darqala, kün yarığın körsetmey.*
7. *Sanki dersin keçken ömrüm öz başıma bir düşman,*
8. *Köküs kerip, gururlanıp, baş tikletip yürsetmey.*

II

1. *Balalıqtan soñ ösmürlük, ğurbetlik ve sürgünlük,*
2. *Qafiyedaş olup, uyğun turdıñız yan-yanaşa...*
3. *Aqlım yetmey añlamadım, dedim: ömür bir künlik,*
4. *Oyna, Şakir, şeñlen, zevqlan, ğamsız-dertsiz küil, yaşa!*

5. *Peşman etem: on sekizde ilk sevgimni qaçırdım,*
6. *O başıma qonğan edi bir melâyke quş kibi.*
7. *Ah, sen gençlik, ne matüvsiñ! üşküttim de uçurdım,*
8. *O demlerni hatırlayım endi tatlı tüş kibi.*

III

1. *Ah, ilk sevgi qaytmay eken dağdan uçan suv kibi,*
2. *Onu elden qaçırdıñmı, ömürbillâ bahtsızsıñ;*
3. *Qarşıdaki uçurumñıñ ne soñu bar, ne tübü,*
4. *Aşqsız qursañ hanlığınñı -ömürbillâ tahtsızsıñ.*

I.

1. *Ömür geçirdim bu dünyada elli yıldan fazla,*
2. *Ama az ama çok, acı tatlı şeyley geldi başıma.*
3. *Artık ömrüm ikindiye kavuşan bir günde*
4. *Kederleniyorum, pişman oluyorum geçip giden yaşıma.*

5. *Geçen ömrüm gözümün önünde gri renkli bir sis,*
6. *Ne açlıyor, ne dağılıyor; gün ışığını göstermiyor.*
7. *Sanki geçen ömrüm kendi başıma bir düşman.*
8. *Göğüs gerip, gururlanıp baş dikleştirip yaşatmıyor.*

II

1. *Çocukluktan sonra gençlik, gurbetlik ve sürgünlük,*
2. *Aynı kafiyede olup uygun durdunuz yanyana...*
3. *Aklım yetmiyor, anlamadım, dedim: ömür bir günlük,*
4. *Oyna Şakir, sevin, zevk al, gamsız dersiz gül, yaşa.*

5. *Pişman oluyorum: On sekizimde ilk sevgimi kaçırdım.*
6. *O başıma konmuştu bir melâike uş gibi.*
7. *Ah, sen gençlik, ne aptalsın! Ürküttüm de uçurdum.*
8. *O anları hatırlıyorum şimdi tatlı bir düş gibi.*

III

1. *Ah ilk sevgi geri dönmüyormuş dağdan akan su gibi,*
2. *Onu elden kaçırdın mı, ömürbillah bahtsızsın.*
3. *Karşıdaki uçurumun ne sonu var be dibi,*
4. *Aşksız kurarsan hanlığını, ömürbillah tahtsızsın.*

5. *Ne işançım, ne sevgim bar artıq qadın zatına,*
6. *Rabbim, böyle tünülünü düşmanıma yollama.*
7. *Belki zayıf qullarıñnıñ aqsız tiyem zıtına, -*
8. *Sen olarğa feraset ber, meni ise oylama.*

IV

1. *Gençlik keçti ilk baarde tüşken soñki qar kibi,*
2. *Şiiriyetke qapıldım da, yazdım neler aqqında!..*
3. *Ömür güzel köründi ep suvda aqqan nar kibi,*
4. *Keç añladım yurtsızğa baht külmeycegin yaqında.*
5. *Peşman etem, ömürümniñ keçken er bir daqqasın*
6. *Aldandım da, Vatanımniñ davasına bermedim.*
7. *Uzalmadım ömürümniñ turmuş degen alqasın,*
8. *Sadaqatlı qulluqni şap etip yerge sermedim.*

V

1. *Kimge kerek edi benim safsatalı yırlarım,*
2. *Hor milletim aşalanıp bastırıqta yatqanda?*
3. *Şu cealet memlekette nice ülvî sırlarım*
4. *Doğmaz burun yüregimde al qanlarğa batqanda?*
5. *Ne özüme, ne halqıma bir faydası tiymedi*
6. *Tilimizni saqlayım dep manzumeler yazğanım.*
7. *Ay sen, halqım, öz tiliñni bir quvet dep bilmediñ,*
8. *Ay men bayğuş, ine ile nafle quyu qazğanım...*

5. Ne inancım ne sevgim var artık kadınlara,
6. Rabbim böyle bezginliği düşmanıma verme.
7. Belki zayıf kullarının haksızca değiyorım zıttına.
8. Sen onlara feraset ver, beni ise düşünme.

IV

1. Gençlik geçti ilkbaharda düşen son kar gibi.
2. Şiir âlemine kapıldım da yazdım neler hakkında!...
3. Ömür güzwl göründü hep suda akan nar gibi.
4. Geç anladım yurtsuza bahtın gülmeyeceğini yakında.
5. Pişmanım ömrümün geçen her bir dakikası için,
6. Aldandım da, onu Vatanımın davasına harcamadım.
7. Geçemedim ömrümün hayat denen halkasını
8. Sadakatli kulluğu böyle edip yere sermedim.

V

1. Kime gerekliydi benim safsatalı türkülerim,
2. Hor milletim aşğılanıp hapiste yatarken?
3. Şu cahil memlekette nice ulvî sırlarım
4. Doğmaz önce yüregimde al kanlara batarken?
5. Ne kendime ne halkıma bir faydası dokundu
6. Dilimizi koruyayım diye yazdığım manzumelerin.
7. Ah sen halkım, öz dilini bir kuvvet diye düşünmedin,
8. Ah ben baykuş, iğne ile kuyu kazdığım anlamadım.

VI

1. Eşref ağam tek bir kere evimizge kelgende,
2. O teşrifniñ nasıl büyük baht olğanın bilmedim.
3. Halq şairi ilk baarde azbarımda yürügende,
4. Peşman etem, bir tereçik oturtıñız, demedim.

5. O terekten bir pıtaçiq ketirirdim Qırımğa,
6. Aşlar edim qabirinde ösken inci terekke.
7. Secde etip özüüm açqan böyle güzel ırımğa,-
8. Aşlar edim samimiyylik er bir künci yüreкке...

VII

1. Yañıldım men aman-aman atqan er bir adımda,
2. Ne iş tutsam, qaydan kelip ille şeytan qarıştı.
3. Keçken ömrüm bir dağ-peşman olup tura aldımda,
4. Ey-vah, şöyle deşetli bir ömürge men alıştım!

5. Alıştım men, dost degenim duşmanımı aqlasa,
6. Alıştım men, küfürleriniñ arasında yürmege.
7. Alıştım men, alıñ nasıl, dep tuvğanım baqmasa,
8. Alıştım men milletimniñ ağlağanın körmege.

VIII

1. Çoqtan öldi ant etkenler millet için ölmege,
2. Rabbim, özüñ afu eyle, men ise ep yaşayım.
3. Barem qısmet etmegeydiñ bu künlerni körmege,
4. Amma qayda gizleneyim, amma qayda qaçayım?

VI

1. Eşref ağabeyim tek bir kere evimize geldiğinde,
2. O teşrifinin nasıl büyük bir baht olduğunu anlamadım.
3. Halk şairi ilk baharda bahçemde yürürken
4. Pişman oluyorum, bir ağaç altına oturun, demedim.

5. O ağaçtan bir dal getirdim Kırım'a
6. Aşlırdım kabrinde büyüyen inci ağacına.
7. Secde edip kendim açan böyle güzel mucizeye,
8. Aşlırdım samimiyyet, her bir kıskanç yüreğe...

VII

1. Yanıldım ben hemen hemen attığım her adımda,
2. Ne iş tutsam, nereden gelip ille şeytan karıştı.
3. Geçen ömrüm bir dağ, pişmanlıkla duruyor önümde.
4. Eyvah, böyle dehşetli bir ömüre ben alıştım.

5. Alıştım ben dost dediğim duşmanımı aklasa,
6. Alıştım ben, küfürlerin arasında yaşamaya
7. Alıştım ben, hâlin nası diye akrabam bakmasa,
8. Alıştım ben, milletimin ağladığını görmeye.

VIII

1. Çoqtan öldü, millet için ölmeye ant edenler.
2. Rabbim, sen affet, bense hep yaşayayım.
3. Hiç olmazsa nasip etmeseydin bu günleri görmeye.
4. Ama nerede gizleneyim, ama nereye kaçayım?

5. *Qaramanlar pek çoqlaştı millet için
“yaqılğan”,*
6. *Tek özünü tüşüneler, halqqa ise yoq kelâm.*
7. *Birisi yalday yağ içinde, birisine saray
yapılğan,*
8. *Ulu şair degeniday: “Episi tuvar,
vesselâm!”*

IX

1. *Daa yaqında Mubarekniñ sahrasında yurt
qurğan*
2. *Ve, bu bizge Vatandır, dep boğaz kergen,
şahslar,*
3. *Baqıñız siz, (ey, sen zaman!) iş başına
oturğan!*
4. *Ağız açsañ, “ya -patriot!” dep ağızına şap
urar.*
5. *Ne tövbe bar, ne namus bar -ne ırz bar
olarda,*
6. *Halq mitingde duva etse, el açmağa utanır.*
7. *Eski qurum qaytsa bugün, partibiletin alır
da,*
8. *Ne anasın, ne babasın, ne iman ve din
tanır.*

X

1. *Çatırdağğa nazar atsam, köz ögümde canlana*
2. *Milletimniñ millet için yanıp ölgen erleri.*
3. *Ümitlerim tutaşa da küneş kibi allana,*
4. *“Peşman etme!” dep bağıra Vatanımniñ er
yeri.*

5. Millet için “yakılan” kahramanlar pek çoğaldı.
6. Yalnız kendini düşünüyorlar, halka ise yok
kelam.
7. Birisi yüzüyor yağ içinde, birisine saray
yapılmış.
8. Ulu şairin dediği gibi: “Hepsi hayvan,
vesselâm!”

IX

1. Daha yakında Mübareğin sahasında yurt
kuran,
2. Ve bu bize Vatandır, diye boğaz geren,
şahıslar.
3. Bakın siz, (ey sen zaman!) iş başında oturan!
4. Ağız açsan “ya vatansever!” diye ağızına pat
vurur.
5. Ne tövbe var, ne namus var, ne ırz var
oralarda.
6. Halk mitinginde dua etse, el açmaya utanır.
7. Eski kurum dönerse bugün, parti bileti alır da,
8. Ne anasını, ne babasını, ne iman ne de din
tanır.

X

1. Çatırdağ’a göz atsam, gözümün önünde
canlanıyor.
2. Milletimin millet için yanıp ölen erleri.
3. Ümitlerim tutuşuyor da güneş gibi allanıyor.
4. “Peşman etme!” diye bağıyor Vatanımın her
yeri.

5. *Soñki duvam saña, Rabbim, tövbe etip sorayım:*
6. *Belâlardan qurtulmağan milletime tözüim ber.*
7. *Başqa çare yoqtır, Mevlâm, senden imdat arayım,*
8. *Dalap etken bir quluñman, küç ve taqat özüñ ber!*

QARĞIŞ (42)

1. *Sürgünlükte yazılıp başlanğan ve*
2. *Vatanğa qaytqan soñ bitken şiir*
3. *-Asa-a-a-n!*
4. *Asa-a-a-n!*
5. *Alla canıñı alsın, Asan!*
6. *Doğmağa yetişmegeydiñ, Asan!*
7. *Eki yaqañ bir-birine kelmesin, Asan!*
8. *Uruviñ kim olğanın kimse bilmesin, Asan!*
9. *Bir qopqa suvğa zar ettiñ, Asan!*
10. *Dünyanı başıma tar ettiñ, Asan!*
11. *Qayda coyulıp kettiñ, hayırsız bala?*
12. *Dep qıçıra bütün kün zavallı ana.*
13. *Biz Asannen çilik oynaymız.*
14. *Kün boyu çilik oynamaqtan toymaymız.*
15. *Menim işim -eçki baqmaq.*
16. *Asanıñ işi -suv taşımaq.*
17. *Menim işim qolay: eçki qazıqqa bağı.*
18. *Künde eki-üç yerge avuşturmaq kerekim*
19. *Avuştırmayım. Çilikten qol tiymey.*
20. *Asanıñ işi qıyın: özenden suv taşımaq.*
21. *Asanıñ anası er kün çamaşır yuva,*
22. *(Amma, ğarip, zar bir qopqa suvğa),*
23. *Çamaşır yuvğanına Asan qabaatlı*
24. *Artıq doquz yaşına kire;*
25. *Amma acetin tek tüşünde köre...*
26. *Biz Asannen çilik oynaymız.*
27. *Ne eçkini, ne suvnu oylaymız.*
28. *Asanıñ qopqası fırlanıp yata,*

5. *Son duam sana, Rabbim, tövbe edip sorayım:*
6. *Belâlardan kurtulmayan milletime tözüim ver.*
7. *Başqa çare yoktur, Mevlâm, senden yardım istiyorum,*
8. *Talep eden bir kulunum, güç ve takatı sen ver!*

BEDDUA

1. *Sürgünlükte yazılmaya başlayan ve*
2. *Vatana döndükten sonra biten şiir*
3. *-Asa-a-a-n!*
4. *Asa-a-a-n!*
5. *Allah canımı alsın Asan!*
6. *Doğmaya yetişmeyeydin, Asan!*
7. *Eki yakan bir araya gelmesin, Asan!*
8. *Soyunun kim olduğunu kimse bilmesin, Asan!*
9. *Bir kova suya ettin , Asan!*
10. *Dünyayı başıma dar ettin, Asan!*
11. *Nereye kaybolup gittin hayırsız çocuk?*
12. *Diye bağılıyor bütün gün zavallı ana.*
13. *Biz Asan ile çelik oynuyoruz.*
14. *Gün boyu çelik oynamaya doymuyoruz.*
15. *Benim işim keçi bakmak.*
16. *Asanın işi su taşımak.*
17. *Benim işim kolay, keçi kazığa bağı.*
18. *Günde iki üç yere götürmeliyim.*
19. *Gezdirmeliyim. Çelikten el değmiyor.*
20. *Asan'ın işi zor, nehirden su taşımak.*
21. *Asan'ın anası her gün çamaşır yıkıyor.*
22. *(Ama garip muhtaç bir kova suya.*
23. *Çamaşır yıkamasında Asan kabahatli/suçlu.*
24. *Artık dokuz yaşına giriyor;*
25. *Ama hacetini sadece rüyasında görüyor...*
26. *Biz Asan ile çelik oynuyoruz.*
27. *Ne keçiyi ne de suyu düşünüyoruz.*
28. *Asan'ın kovası fırlatıp atılıyor,*

- 29.Şırq etip burnın çeke de, ep çilik ata.
29. Hıh edip burnunu çekiyor da hep çelik atıyor.
- 30.Evge qaytsaq, körrersiñ degenday,
30. Eve dönsek, görürsün der gibi
- 31.Menim eçkim açlıqtan bir şeyler çaynay.
31. Benim keçim açlıktan bir şeyler çiyiyor.
- 32.-Men yigirim beş oldım, dey Asan,
- 32.-Ben yirmi beş oldum, diyor Asan.
- 33.-Men -yigirim dört, deyim. Baq Asan, küneş bata.
- 33.-Ben yirmi dört, diyorum; bak Asan güneş batıyor.
- 34.Batsa-batsın, daa bir qol oynayıq, dey Asan,
- 34.-Batarsa batsın, bir el daha oynayalım, diyor Asan.
- 35.Çilikni tayaq ucuna alıp fırlata.
35. Çeliği sopa ucuna alıp fırlatıyor.
- 36.Qaş qararğanda evge qaytamız,
36. Tan atarken eve dönüyoruz,
- 37.Asannıñ qopqası boş. Menim eçkim aç.
37. Asan'ın kovası boş, benim keçim aç.
- 38.-Men yigirmi altı, dey Asan, ya, sen qaç?
- 38.-Ben yirmi altı, diyor Asan, ya senin kaç?
- 39.-Ya, evde analarımızğa ne aytarmız?
- 39.-Ya evde annelerimize ne söyleriz?
- 40.-Özende suv bitti, dep aytarım, dey Asan,
- 40.-Nehirde su bitti, diye söylerim, diyor Asan.
- 41.Sen ise otlar qurıp bitken, dersiñ.
41. Sen ise otlar kuruyup bitmiş, dersin.
- 42.İşte, öyle aqıllı edi dostum Asan.
42. İşte böyle akıllıydı dostum Asan.
- 43.Asannıñ anası -Emine yeñge.
43. Asan'ın'ın anası,Emine yenge.
- 44.Çırayı balavuz kibi. Özü qurup qalğan.
44. Yüzü mum gibi. Kendi kuruyup kalmış.
- 45.Urmağa bile taqatı yoq.
45. Vurmaya bile takatı yok.
- 46.Peştimalinen közyaşını sile-sile
46. Önlüğüyle gözyaşını sile sile
- 47.Qırıq sesinen dar dünyada bir Asanını söge:
47. Üzgün sesiyle küçük dünyasında bir Asan'a sövüyor:
- 48.-Qarnımda doğmay qalğaydıñ, Asan,
- 48.-Karnımda doğmadan kalsaydın Asan,
- 49.Azrail canıñni alğaydı, Asan...
49. Azrail canını alaydı, Asan...
- 50.Açlıqtan qurup qatqaydıñ, Asan,
50. Açlıktan kuruyup kalaydın Asan!
- 51.Qopqañnen özende batqaydıñ, Asan!
51. Kovayla nehirde bataydın, Asan!
- 52.Babañ cenkte ölmegeydi de
52. Baban cenkte ölmeyeydi de
- 53.Bu künlerni körmegeydik, Asan!
53. Bu günleri görmeyeydik, Asan!
- 54.Çilik oynañan bahtlı künlerimizden birinde “Ulu babamız” öldi.
54. Çelik oynadığımız bahtlı günlerimizden birinde “Ulu babamız” öldü.
- 55.-Bugün çilik oynamayıq, yas tugayıq, dedi Asan,
- 55.-Bugün oynamayalım, yas turalım, dedi Asan.
- 56.Amma anam niçündür pek şeñ köründi.
56. Ama anam niyedir bilmem, pek mutlu göründü.
- 57.-“Er kes ağlay, anam, ya sen niçün sevinesin?desem,
57. -“Herkes ağlıyor, anam sen niçin seviniyorsun, desem
- 58.-Ebet, balam, çoqtan külmedim, dedi,
- 58.-Evet yavrum, çoktan beri gülmedim, dedi.
- 59.Balam, ilk sefer tübüñe siymediñ, dedi.
59. Yavrum, ilk defa altına işemedin, dedi.

60. *Asanların soyları tapılğan Uralda.*
 61. *Anasinen köçip kettiler,*
 62. *Öksüz kibi qaldım Asansız.*
 63. *Ömürler keçip ketti amansız...*
 64. *Avdet başlandı ana-Vatanğa.*
 65. *Men de qayıp keldim qırcıman olup,*
 66. *Qalbime nice asretlikler, qayğılar tolıp,*
 67. *Canköy bazarında rastketirdim Emine*
yeñgeni,
 68. *Közler çökken, beller bükülgen,*
 69. *Saçlar çalarğan, tişler tökülgen...*
 70. *Özümni tanıttım. Sarıldı maña.*
 71. *Ağlamağa çaresi yoq, teni şaltıray.*
 72. *Menim de vücudım dır-dır qaltıray.*
 73. *-Asan qayda? dedim.*
 74. *-Sorama, dedi. Alla meni urdı, sen urma,*
dedi,
 75. *Qazağa oğralı Asanım Uralda,*
 76. *Yatarken töşekte ağır bir alda:*
 77. *-Anam, çoq qarğışıñni aldım, afu et, dedi...*
 78. *Ah, Asanım ne qadar aqıllı edi!..*
 79. *Men saçlarımı yulqtım, ağladım,*
 80. *Balam, dedim, seni degil, ükümetni*
qarğadım,
 81. *Sözlerimni eşitmedi Asanım.*
 82. *İşte dünyada paynozüm qaldım.*
83. *Sağlıqlaştıq Emine yeñgenen.*
 84. *O siñip ketti ömür bazarına...*
 85. *Men siñip kettim Vatan ai-zarına.*

QIRIMĞA QAYTQAN EMİRAMEŦ (43)

Büyük şairimiz Eşref Şemi-zade sürgünlükte bulunğan halkımızniñ arasında rastkelgen bazı inat-ahmaqlar aqqında “Emirametniñ inatlığı” adlı şiir yazğan edi.
Bu şiirimde men şu Emirametniñ Qırımğa qayıp kelgenini kördim...

60. *Asanların ailesi bulunmuş Ural’da.*
 61. *Annesiyle göç ettiler.*
 62. *Öksüz gibi kaldım Asansız.*
 63. *Ömürler geçip gitti amansız.*
 64. *Dönüş başladı Anavatan’a.*
 65. *Ben de dönüp geldim orta yaşlı erkek olarak,*
 66. *Kalbime nice hasretlikler, kaygılar dolarak.*
 67. *Canköy bazarında rastladım Emine*
yengeye.
 68. *Gözleri çökmüş, beli bükülmüş,*
 69. *Saçları ağarmış, dişleri dökülmüş...*
 70. *Kendimi tanıttım. Sarıldı bana.*
 71. *Ağlamaya mecali yok, teni titriyor.*
 72. *Benim de vücudum tir tir titriyor.*
 73. *-Asan nerede? Dedim.*
 74. *-Sorma, dedi. Allah bana vurd, sen vurma,*
dedi.
 75. *-Kazaya uğradı Asanım Ural’da,*
 76. *Yatarken döşekte ağır bir hâlde:*
 77. *-Anam, çok bedduanı aldım, affet, dedi...*
 78. *Ah Asanım ne kadar akıllıydı!..*
 79. *Ben saçlarımı yoldum, ağladım;*
 80. *Yavrum, seni değil hükümeti lânetledim.*
 81. *Sözerimi duymadı Asanım.*
 82. *İşte dünyada bir kendim kaldım.*
83. *Vedalaştık Emine yengeyle.*
 84. *O sinip gitti ömür pazarına...*
 85. *Ben sinip gittim Vatan’a.*

KIRIMA DÖNEN EMİRAMEŦ

Büyük şairimiz Eşref Şemizade, sürgünlükte bulunan halkımızın arasında rastladığı bazı inatçı ahmaklar hakkında “Emiramet’in inatlığı” adlı şiir yazmıştı. Bu şiirimde ben bu Emiramet’in Kırım’a dönüp geldiğini gördüm...

1. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,*
2. *Millette pe-e-k yakın olup görünmesem.*
3. *Millette pe-e-k yakın olup körüngeñ soñ,*
4. *Bir özüm dört gruppaga bölünmesem.*
5. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,*
6. *Laf etkende boğaz kerip, pek coşmasam.*
7. *Pek coşqanda aytlğan er bir lafıma*
8. *“No”, “koneçno”, “zapsem” degen söz qoşmasam.*
9. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,*
10. *Er yerde tek benim sözüm aq demesem.*
11. *Çoqluq yürgen yel-ızlarğa şap tükürüp,*
12. *Ahrı-soñu balaban bir ... yemesem.*
13. *Emiramet dep meni iç tanımazlar, -*
14. *Elli yıllıq ğurbetlikten ders almasam.*
15. *Başımızlan keçkenlerni tez unutıp,*
16. *Cemaatqa düşman kibi ters olmasam.*
17. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,*
18. *Bitke ola yorğan-töşek küydirmesem.*
19. *Domuz baqıp, sala aşap, raqı içip,*
20. *Yavurlarğa özümni pe-e-k sevdirmesem.*
21. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,*
22. *Atlanmaycaq özenlerden atlamasam.*
23. *Doğmuş ağam menden büyük ev qurğanda,*
24. *Küncilikten yanıp-küyüp patlamasam.*
25. *Maña derler: “Bizim inat Emiramet*
26. *Qalsa bile cail olup, dımma soqur,*
27. *İnatlıqtan taş kesilip, ömrü boyu*
28. *Ana tilde ne gazet, ne kitap oqur”.*
1. Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
2. Millete pek yakın olarak görünmezsem.
3. Millete pek yakın olarak göründükten sonra
4. Bir kendim dört gruba bölünmezsem.
5. Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
6. Konuşurken boğaz gerip, pek coşmazsam.
7. Çok coştuğumda seylediğim her lafıma
8. “No”, Koneçno”, “zapsem” denen sözleri katmazsam.
9. Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
10. Her yerde benim sözüm doğrudur, demezsem.
11. Çoğunluğun geçtiği yollara tü diye tükürtüp
12. Eninde sonunda büyük bir ... yemezsem.
13. Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
14. Elli yıllık gurbetlikten ders almazsam.
15. Başımızdan geçenleri tezden unutup
16. Cemaate düşman gibi ters olmazsam.
17. Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
18. Pire için yrgan yakmazsam.
19. Domuz bakıp, koyun yiyip, rakı içip
20. Gavurlara kendimi çok sevdirmezsem.
21. Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
22. Geçilmeyecek nehirlere geçmezsem.
23. Büyük ağabeyim benden büyük ev kurduğunda
24. Kıskançlıktan çatır çatır çatlamazsam.
25. Bana derler: “Bizim inat Emiramet
26. Kalsa bile cahil olarak, tamamen kör,
27. İnatlılığından taş kesilip ömür boyu
28. Ana dilinde ne bir gazete, ne kitap okur.”

29. *Maña derler: “Bizim inat Emiramet
30. Kâr olmasa, balaq tirep suvğa kirmez”,
31. “Tatar tilin bilip qayda kirecek?”, dep,
32. Balasını milliy oquvğa da bermez.*

33. *Emiramet dep meni iç tanımazlar,
34. Milletimniñ tarihuna tükürmesem.
35. Bugünime, yarınıma tükürgen soñ,
36. Ahirette mezarımda ökürmesem.*

37. *Men kene de şu Emirmen, şu Ametmen,
38. İnat olup iç bir şeyge irişmedim.
39. Elli yılda soqur közüm açılmadı,
40. Sürgünlükten qaytsam bile deñişmedim.*

29. *Bana derler: “Bizim inat Emiramet
30. Kâr olmasa paçalarını sıvayıp suya girmez.”
31. “Tatar dilini bilip nereye girecek?” diye
32. Çocuğunu milli mektebe de vermez.*

33. *Emiramet diye beni hiç tanımazlar,
34. Milletimin tarihine tükürmezsem.
35. Bugünüme, yarınıma tükürdükten sonra,
36. Ahirette, mezarımda pişman olmazsam.*

37. *Ben de bu Emirile, bu Amet ile
38. İnat ederek hiçbir işe girişmedim.
39. Elli yılda kör gözüm açılmadı,
40. Sürgünlükten dönsem bile değışmedim.*

GAZELLER

I (44)

*(Senin ile ketti qalbim/ adıyla Sevgi Alevi
kitabındakiyle aynı)*

II (45)

*(Aşiq Ümer / adıyla Sevgi Alevi kitabındakiyle
aynı)*

III (46)

*(Mendirim / adıyla Sevgi Alevi kitabındakiyle
aynı)*

IV (47)

(Niçün / adıyla Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

V (48)

(Kördüm Seni Baar Faslı)

(adıyla Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

VI (49)

*(Belleyim / adıyla Sevgi Alevi kitabındakiyle
aynı)*

VII (50)

(Kim O Eken / adıyla Uyanuv kitabındakiyle aynı)

VIII (51)

(Yarem Olsaň / adıyla Uyanuv kitabındakiyle aynı)

IX (52)

(Gül gibi dülbersiň / adıyla Uyanuv kitabındakiyle aynı)

X (53)

(Ey Gönlüm / adıyla Uyanuv kitabındakiyle aynı)

SEKİZLİKLER**I (54)**

(Sekizlikler /Uyanuv kitabındakiyle aynı)

II (55)

(Sekizlikler /Uyanuv kitabındakiyle aynı)

III (56)

(Sekizlikler /Uyanuv kitabındakiyle aynı)

*** * * IV (57)**

1. -Evlât asretine nasıl dayandıñ?
2. -Neyleyim, er şeyge dayana ana.
3. -Ömrüñde sen daa kaç kere yandıñ?
4. -Analar küneşday ebediy yana.
5. -Ömrüñde kaç kere yuquñni böl-diñ?
6. -Evlâdım yanımda olğan er tünde.
7. -Sen Küneş eliñde, ne vaqıt söñdiñ?
8. -Evlâdım düşmanğa qul olğan künde.

***** IV (57)**

1. Evlat hasretine nasıl dayandıñ?
2. Ne yapayım, her şeye dayanır ana
3. Ömründe sen kaç kere daha yandıñ?
4. Analar güneş gibidir, ebedi yanar.
5. Ömründe kaç kere uykunu böl-dün?
6. Evladımın yanımda olduğu her gece.
7. Sen güneş elinde, ne zaman söñdün?
8. Evladım düşmana esir olduğu gün.

*** V (58)

1. *Seyir ete qartbaba em zevqlana*
2. *Azbarda çapqalap oynay torunu.*
3. *Baqıp toyalmaylar yaş baba, ana:*
4. *İlk defa añlaylar ömür sırnı.*
5. *Çoq keçmey sürünip yıqıldı bala,*
6. *Ana-baba azır uçıp barmağa.*
7. *Olarğa sert baqıp dedi qartbaba:*
8. *-Tiyemeñiz, ögrensin özü turmağa!*

*** VI (59)

1. *Şiir yazmaq birinci vazife*
2. *Değildir, inaniñ, şairçün.*
3. *Eger borc şirnen ödelse,*
4. *Yüz divan yazardım hayırçün...*
5. *Pek eski ve ğayet muqaades*
6. *İnsanlık borcu bar alemde,*
7. *Bu qanun ögünde cevapkâr er kes,*
8. *Şairler! Ödelmey o tek qalemnen!*

1. Seyrediyor dede hem de keyifleniyor
2. Bahçede koşarak oynuyor torunu.
3. Bakmaya doyamıyor genç anne ve baba:
4. İlk defa anlıyorlar hayatın sırnını.
5. Çok geçmeden takılıp düştü çocuk
6. Anası babası hazır uçup gitmeye.
7. Onlara sert bakıp dedi dede:
8. Dokunmayın, öğrensin kendisi kalkmayı.

1. Şiir yazmak birinci vazife
2. Değildir, inanın, şair için.
3. Eğer borç, şiirle ödense
4. Yüz divan yazardım hayır için.
5. Pek eski ve gayet mukaddes
6. İnsanlık borcu var âlemde.
7. Bu kanun önünde cevap vermeye
mecbur herkes
8. Şairler! Ödenmiyor o tek kalemle!

E. ŞEMİ-ZADEGE

(Uyanuv kitabındaki sekizlikler başlığının altında
“E. şemi-zadeniñ hatiresine” adlı sekizlik şiiriyle
aynı. Burada 4 tane sekizlik yer alırken
Uyanuv’da buna ilave 2 sekizlik daha var.)

*** I (60)

*** II (61)

*** III (62)

*** IV (63)

BALALARĖA**BİZİM QORANTAMIZ (64)**

1. *Qorantamız büyük degil,*
2. *Epsi olup on bir can:*
3. *Babam, anam, ağam, aptem,*
4. *Ayşe-Fatma ve Gülcan.*
5. *Ağam -Asan, aptem -Gülnaz,*
6. *Ayşe-Fatma -egizler.*
7. *Qorantada epsi olup*
8. *Altı balamız bizler.*
9. *Qartbabammen bitam da*
10. *Bizim evde yaşaylar.*
11. *Bizlerdayın er kün saba*
12. *Sütlü botqa aşaylar.*
13. *Qana bir daa sayayım:*
14. *Onmu ya da on bir can?*
15. *Babam, anam, ağam, aptem,*
16. *Ayşe, Fatma, men, Gülcan.*
17. *Qartbabam ve bitammen -on...*
18. *Vay, yañıldım mı sayğanda?*
19. *A... a... ayılmayıp yuqlağan*
20. *Pardoşımız qalğan da!*

MEN ÖZÜM (65)

(Duyğularım kitabındakiyle aynı)

KÖBELEK (66)

(Duyğularım kitabındakiyle aynı)

CUMERT YILAN, ALİCENAP QART VE HİYANET KÖSE AQQINDA MASAL (67)

(Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

MASAL (68)

(Uyanuv kitabındakiyle aynı)

ÇOCUKLARA**BİZİM AİLEMİZ**

1. Ailemiz büyük değil,
2. Hepsi toplam on bir can.
3. Babam, annem, ağabeyim, ablam
4. Ayşe, Fatma ve Gülcan.
5. Ağabeyim Asan, ablam Gülnaz,
6. Ayşe ve Fatma ikizler.
7. Ailede hepimiz
8. Altı çocuğuz biz.
9. Dedem ile babaannem de
10. Bizim evde yaşıyorlar.
11. Bizler gibi her gün sabahları
12. Sütlü botka yiyorlar.
13. İşte bir daha sayayım:
14. On mu on bir mi can?
15. Babam, anam, ağabeyim, ablam,
16. Ayşe Fatma, Ben, Gülcan.
17. Dedem ve babaannem, on ...
18. Vay yanıldım mı sayarken?
19. A... a... ayılmayıp uyuyan
20. Kedimiz de kalmış.

IRIMNAME-1 SAYLANMA ESERLER**KİTABI****OQUYICIMA (1)**

1. *Bu kitap icadının sonnu, ortası,*
2. *Belki şerbetidir, belki tortası,*
3. *Belki «qaynatmamın» damsız sorpası,*
4. *Oquycım, özüñ kıymet kesersin.*
5. *Geceler özümnen özüm qalğanda,*
6. *İlhamım de sönip, de gür yanğanda,*
7. *Er sefer qalemim elge alğanda,*
8. *Samimiy oquycım, tek seni andım.*
9. *Satırlarda birevler tanırlar özün,*
10. *Birevler ayretnen tikerler közün,*
11. *Er fırsat kelgende yazdım çin sözüm,*
12. *Taqdir kefinimni özün biçersin.*
13. *Bin türlü şubeler qıynap yaqqanda,*
14. *Ümitsiz tenimden qan-ter aqqanda,*
15. *Azrail töpeme kelip sarqqanda,*
16. *Oquycım, tek senin eşqınnen yandım.*
17. *Bilemen, kün-künden eksilmektesin,*
18. *Til bilmey tamırdan kesilmektesin,*
19. *Ecdatlar hatrasın ep silmektesin,*
20. *Tilsiz bir millette çevrilmektesin.*
21. *Çoban-zademizni oqup olmasan,*
22. *Noman-zademizni oqup olmasan,*
23. *Öz tuvğan yurtında kimsin ve nesin? -*
24. *Ecel töşeginde yatqan milletsin...*

KIRIMNAME-1 SEÇME ESERLER**KİTABI****OKUYUCUMA**

1. Bu kitap eserlerimin sonu mu, ortası mı?
2. Belki şerbetidir, belki telvesi,
3. Belki “haşlamamın” tatsız sorpa²¹⁷ sıdır,
4. Okuyucum kendin kıymet biçersin.
5. Geceleri kendi kendime kaldığımda,
6. İlhamım da bir sönüp bir yandığında,
7. Kalemimi elime her aldığımda,
8. samimî okuyucum bir tek seni andım.
9. Bazıları satırlarda tanırlar kendilerini,
10. Bazıları hayretle dikerler gözlerini.
11. Yeri geldiğinde yazdım gerçek sözümü,
12. Takdir kefenimi kendin biçersin.
13. Bin türlü şüphe canımı acıtıp yakarken,
14. Ümitsiz vücudumdan kan ter akarken,
15. Azrail gelip tepemden uzanırken,
16. Okuyucum sadece senin aşkınla yandım.
17. Biliyorum, günden güne eksilmektesin;
18. Dil bilmeden köklerinden ayrılmaktasın;
19. Ecdâdın hatırasını hep silmektesin;
20. Dilsiz bir millete çevrilmektesin.
21. Çobanzâdemizi okumazsan,
22. Numanzâdemizi okumazsan,
23. Ana yurdunda kimsin ve nesin?
24. Ecel döşeginde yatan bir milletsin.

²¹⁷ Sorpa: 1. pişmiş et suyu, 2. Çorba, 3. Salça (*Qırımtatarca-Rusça-Ukraince Luğat Aqmescit “Tezis” Neşriyat evi, 2008, s. 509*)

25. *Bağışla keñezge kelgende canım,*
 26. *Seni böyle titis sözlernen ańdım,*
 27. *Barsın, tilsiz tende qurusın qanım,*
 28. *Tilsizlik beterdir vatansızlıqtan.*

29. *Tilsizlik beterdir biñ aqsızlıqtan,*
 30. *Közyaşñ qurumaz olmasa tiliñ...*
 31. *Tuvğantil - eñ büyük Vatamñ-iliñ,*
 32. *Tilnen qurtulırsñ bataq-sazlıqtan!*

33. *Öz tuvğan tiliñden lezet almasañ,*
 34. *Öz tuvğan tiliñnen ğururlanmasañ,*
 35. *«Ant ettim!» - degende coşıp yanmasañ,*
 36. *Ne özüñ qalırñ, ne qalır sesiñ.*

37. *Dünyada İman ve Vatan yekâne,*
 38. *Vatanda Millet, Til ve Can yekâne.*
 39. *Tuvğan tiliñ ile milletmen, dersiñ,*
 40. *Barsıñmı, yoqsıñmı - Tilde körersiñ!*

MENİM BİR DAVAM - VATAN DAVASI (2)

1. *İç bir davam yoqtır dünya malına,*
 2. *Menim bir davam - tek Vatan davası.*
 3. *Qalsam da bir aciz insan alına,*
 4. *Maña kuvet bere Vatan avası.*
 5. *Maña kuvet bere horlanğan topraq,*
 6. *Qanımmı quturta deñiz dalğası.*
 7. *Tenimni titrete sararğan yapraq,*
 8. *Közüme nur bere küneş alqası.*
 9. *Tuvğan çöllirimde quruğan yuvşan?*
 10. *Qoqusın avligip yutam içime.*
 11. *Ana, qulaq tiklep qaçtı bir tavşan,*
 12. *Küç qoşa şu tavşan bile küçüme.*
 13. *Çölñiñ ortasında bir noğay köyü, -*
 14. *Evleri cantayğan, isarı batqan...*
 15. *Qalmağan uruvı, qalmağan soyu,*

25. *Bağışla, genzime geldi canım;*
 26. *Seni böyle âdi sözlerle andım.*
 27. *Varsın, dilsiz tende kurusun canım;*
 28. *Dilsizlik beterdir vatansızlıktan.*

29. *Dilsizlik beterdir bin haksızlıktan,*
 30. *Gözyaşın kurumaz olmasa dilin...*
 31. *Anadil, en büyük vatanın, memleketin;*
 32. *Dille kurtulursun bataklıktan, sazlıktan.*

33. *Kendi anadilinden lezet almazsan,*
 34. *Kendi anadilile gurlanmazsan;*
 35. *“Ant ettim” denilince coşup yanmazsan;*
 36. *Ne kendin kalırsın, ne sesin kalır.*

37. *Dünyada iman ve vatan yegânedir;*
 38. *Vatanda millet, dil ve can yegânedir.*
 39. *Anadilin ile milletim dersiñ;*
 40. *Var mısın, yok musun dilde görürsün.*

BENİM BİR DAVAM, VATAN DAVASIDIR

1. *Hiçbir davam yoktur dünya malına;*
 2. *Benim bir davam var, sadece Vatan davası.*
 3. *Kalsam da aciz bir insan hâlinde,*
 4. *ana kuvvet verir Vatan havası.*
 5. *Bana kuvvet verir horlanan toprak,*
 6. *Kanımmı kurutur deniz dalğası.*
 7. *Tenimi titretiyor sararan yaprak,*
 8. *Gözüme nur verir güneş halkası (ışıkları).*
 9. *Doğduğum kırlarda kuruyan yuvşan?*
 10. *Kokusunu Çekerim içime.*
 11. *İşte, kulaklarını dikerek kaçtı bir tavşan;*
 12. *Güç katıyor şu tavşan bile gücüme*
 13. *Kırların ortasında bir Nogay köyü,*
 14. *Evleri yana yatmış, hisarı batmış.*
 15. *Kalmamış akrabası, kalmamış soyu;*

16. *Şu köydir qalbime ümütler qatqan...*
17. *Sivaş?nın ağarıp qatqan tuzları,*
18. *Sağını balçıqları, bataq-sazları,*
19. *Saibi olmağan Orniñ qapısı -*
20. *Güzelmi-çirkinmi - bular episi*
21. *Maña quvet bergen büyük ikmettir,*
22. *Bular benim için quvanç ve derttir!*

SONU KÖRÜLMEGEN ŞİİR (3)

(Parça)

1

1. *Halqım, ne olacaq seniñ taqdiriñ?*
2. *Nice ülkelerde ölüñ ve tiriñ -*
3. *Bu qadar qarğışlı ekenmi yazıñ?*
4. *Ne zaman qurtulır qayğıdan saziñ?*
5. *Bir qartal ediñ sen, yuvañ bozuldı,*
6. *Alevli yüregiñ suvıp buz oldı.*
7. *Yaşadıñ olıp sen yuvaş gögercin,*
8. *Nice emirlerni susıp becerdiñ...*
9. *Ağlap qaldı tuvğan taşiñ, toprağıñ,*
10. *Qurıp qaldı taşqın büllür çoqrağıñ.*
11. *Deyler sen ne yoqsın, deyler ne barsıñ,*
12. *Atta ki qoraylı çölüne zarsıñ.*
13. *Kim atsa özüniñ beftan? taşını,*
14. *Kelip taptı seniñ ğarip başıñı.*
15. *Adıñı kaç kere deñiştirdiler,*
16. *Ev degil, qabriñni bile sürdiler.*
17. *Ne qadar bay oldıñ çeşit yarlıqqa:*
18. *De «satqın» oldıñ sen, de «milliy fırqa»,*
19. *Nice milletlerni «yaqtıñ sobada»,*
20. *Halqım, sabır ile dayan buña da...*

16. *Bu köydür kalbime ümitler katan... .*
17. *Sivaş'ın ağarıp katılaşan suları;*
18. *Sak²¹⁸'ın çamurları, bataklıkları, sazları;*
19. *Sahibi olmayan Or'un kapısı;*
20. *Güzel de olsa, çirkin de olsa bunların hepsi*
21. *Bana kuvvet veren büyük hikmettir.*
22. *Bunlar benim için kıvanç ve derttir.*

SONU GÖRÜLMEYEN ŞİİR

(Parça)

1

1. *Halkım ne olacak senin kaderin?*
2. *Birçok ülkede ölün ve dirin var.*
3. *Bu kadar beddualı mıymış yazın?*
4. *Ne zaman kurtulur kayğıdan sazin?*
5. *Bir kartaldın sen, yuvan bozudu;*
6. *Alevli yüregiñ soğuyup buz oldu.*
7. *Yaşadın sen sakin bir güvercin olarak,*
8. *Nice emirleri susarak becerdin...*
9. *Ağlayıp kaldı doğduğun taşın, toprağın;*
10. *Kuruyup kaldı taşkın billur kaynağın..*
11. *Diyorlar sen ne varsın, ne yoksun.*
12. *Hatta tuzlu çölüne (kırına) muhtaçsın.*
13. *Kim atsa kendinin iftira taşını,*
14. *Gelip buldu senin garip başını.*
15. *Adımı kaç kere deñiştirdiler,*
16. *Evini değıl, kabrini bile sürdüler.*
17. *Ne kadar zengin oldun çeşitli fermanla;*
18. *Bazen “satkın” oldun sen, bazen “milliy fırka”.*
19. *Birçok milleti “yaktın sobada”;*
20. *Halkım sabır ile dayan buna da...*

²¹⁸ Kırım'da bir şehir adı

21. *Dayan, halqım, dayan! Seni yaradan*
 22. *Alla da qurtarıp olmaz bu aldan...*
 23. *Zaten, nice-nice «allalar başı»*
 24. *Tek saña, tek saña turdılar qarşı:*

25. *Bir «Alla» bar edi qanğa toymağan,*
 26. *Türmege qapavlı canğa toymağan,*
 27. *Öylesin bir zaman alem körmegen,*
 28. *Ölüsün attılar alıp türbeden²¹⁹.*

29. *Ondan soñ kelgeni ümüt aşladı,*
 30. *Hayırlı bir işler yapıp başladı.*
 31. *Ey, halqım, sen kene qaldıñ öksüzday,*
 32. *Qalbiñe saçıldı tek mısırboğday²²¹ ...*

33. *Kene bir «allamız» körüñdi kökte,*
 34. *Ey, halqım, ümütiñ degildir böten;*
 35. *Ah, o da cügenni alğan soñ elge,*
 36. *Köksüni toldurdu altın medalge²²³.*

37. *Halqım, «allalar» ep turdı başıñda,*
 38. *Soñkisi def oldı seksen yaşında.*
 39. *«Siziñ aqqıñızda, - degen o yavaş, -*
 40. *Ayttı maña eki hohol arqadaş²²⁵ ...»*

41. *Halqım, ne olacaq seniñ taqdiriñ?*
 42. *Ne vaqıt bitecek ağuv dertleriñ?*
 43. *Daa nice azaplar tura yoluñda,*
 44. *Halqım, taqdiriñ tek kendi qoluñda!*

21. *Dayan, halkım, dayan! Seni yaradan*
 22. *Allah da kurtaramaz bu hâlden.*
 23. *Zaten birçok “Allahlar başı”,*
 24. *Tek sana, tek sana durdular kaşı.*

25. *Bir “Allah” vardı kana doymayan,*
 26. *Kapalı hapisanede cana doymayan,*
 27. *Öylesini âlem hiçbir zaman görmemiş,*
 28. *Ölüsünü attılar alıp türbeden (kabrinden)²²⁰.*

29. *Ondan sonra geleni ümit aşladı,*
 30. *Hayırlı işler yapmaya başladı.*
 31. *Ey halkım, sen yine kaldın öksüz gibi*
 32. *Kalbine saçıldı yalnız mısır buğday²²²*

33. *Yine bir “Allahımız” görüñdü gökte,*
 34. *Ey halkım, ümidin degildir boşuna.*
 35. *Ah, o da dizginleri aldıktan sonra ele,*
 36. *Göğsünü doldurdu altın madalyalarla²²⁴.*

37. *Halkım, “Allahlar” hep durdu başında,*
 38. *Sonuncusu defolduseksen yaşında.*
 39. *“Sizin hakkınızda, demiş o yavaş,*
 40. *Söyledi bana iki Ukraynalı arkadaşı²²⁶ ...”*

41. *Halkım ne olacak senin bu kaderin?*
 42. *Ne zaman bitecek, acı dertlerin?*
 43. *Daha nice azap var yolunda,*
 44. *Halkım, kaderin sadece senin elinde!*

²¹⁹ İ. Stalin (y.n)

²²⁰ Şair, İ. Stalin’i kastediyor. (a.n)

²²¹ N. Hruşçev (y.n)

²²² Şair, N. Hruşçev’i kastediyor. (a.n)

²²³ L. Brejnev (y.n)

²²⁴ Şair, L. Brejnev’i kastediyor. (a.n)

²²⁵ A. Gromiko (1987 s. Milletimizniñ vekillerinen körüşüvde, “nemselerge hızmet etkeniñiz aqqında maña eki ukrain arqadaş söyledi”, degen)

²²⁶ Şair, A. Gromiko’yu ve onun 1987’de söylediği bir cümleyi kastediyor. (1987 s. Milletimizin vekilleriyle görüşmesinde, “Almanlara hızmet ettiğiniz hakkında bana iki Ukrain arkadaşı bilgi verdi”, demiş.)

2

45. *Taqdiriñde nice facia oldı,*
 46. *Nice horluqlarğa dayandıñ, halqım.*
 47. *Sabır çanağıñ da rıqma-rıq toldı,*
 48. *Qaç kere öldiñ ve sağ qaldıñ, halqım.*

49. *Yoq, men kötermeyim fiğan köklerge*
 50. *Tek benim halqıma bela keldi, dep.*
 51. *Secde etem bugün, şu tuvğan yerge*
 52. *Şu ana-topraqqa tizimni tirep.*

53. *... Büyük bir qabrıstan olıp körüne*
 54. *Keçken otuzıncı-qırqıncı yıllar*
 55. *Nice halq ve millet oña sürüne,*
 56. *Aqsız ölülerge toldı bu yollar.*

57. *Nice ülkelerde moñrayıp tura*
 58. *Baş taşı olmağan adsız qabirler.*
 59. *Olarıñ qısmeti miyime ura -*
 60. *Oları kimler ve nasıl tabirler?*

61. *Halqım, ne olacaq seniñ taqdiriñ?*
 62. *Bügün barmı seniñ olmağan yeriñ?*
 63. *Daa nice azaplar tura yoluñda.*
 64. *Halqım, taqdiriñ tek kendi qoluñda!*

65. *Halqım, taqdiriñ tek kendi qoluñda,*
 66. *Nice sedler tura bugün yoluñda.*
 67. *Ant etip birleşir, sedni bozarmız,*
 68. *Birleşip olmasaq, qumday tozarmız!..*
 1987—1990 ss. *Samarqand—Aqmescit*

2

45. *Kaderinde nice facia oldu,*
 46. *Nice horluklara dayandın, halkım.*
 47. *Sabır çanağın da tıkabasa doldu,*
 48. *Kaç kere öldün ve sağ kaldın, halkım.*

49. *Yok, ben yükseltmeyeyim figanıma*
 göklere;
 50. *Tek benim halkımın başına belâ geldi,*
 diyerek.
 51. *Secde ediyorum bugün, şu doğduğum*
 yere,
 52. *Şu ana toprağa dizimi dayayarak.*

53. *...Büyük bir kabristan olarak görünüyor,*
 54. *Geçen otuzlu, kırklı yıllar.*
 55. *Kaç millet ona doğru sürünüyor,*
 56. *Haksız ölülerle doldu bu yollar.*

57. *Kaç ülkede üzülüp duruyor,*
 58. *Baş taşı olmayan adsız kabirler.*
 59. *Onların kısmeti beynime vuruyor,*
 60. *Onları kimler ve nasıl tabirler?*

61. *Halkım ne olacak senin kaderin?*
 62. *Bugün, var mı senin olmayan yerin?*
 63. *Daha nice azap duruyor yolunda.*
 64. *Halkım, kaderim yalnız kendi elinde!*

65. *Halkım, kaderin yalnız kendi elinde,*
 66. *Nice setler duruyor bugün yolunda.*
 67. *Ant edip birleşir, seddi bozarız,*
 68. *Birleşemezsek, kum gibi dağılıyoruz!...*

PERDE AÇILA (4)*«Arzı qız» prem'erasına bağlısana*

1. Ömrüñ gizli edi perde artında,
2. Halqım, köterile bugün şu perde.
3. Yañı tamur attıñ ana yurtıñda,
4. Tamırlar öse tek temelli yerde.
5. Dülberniñ düşmanı çoq ola, deyler -
6. Taliyiñ böylemi, güzel Arzı qız?
7. Seni incitmadı ömürde kimler?
8. Cevabın kim berir bunıñ, Arzı qız?
9. Baq, deñiz başqaca bugün şuvulday,
10. Arzı qız, sen qaytıp keldiñ yurtıña.
11. «Ali babalar» qaşqırday uvulday
12. İçinde qaynağan aset qurtundan.
13. Güzeller güzeli, çıq sen sanağa,
14. Halqıñıñ ezilgen bağrın titretip.
15. Küç ber yurtqa qaytqan er bir anağa,
16. Qavuşuv temsilin gür meşal etip.

Aprel, 1990 s.

PERDE AÇILİYOR*“Arzı Kız” Poeması için*

1. Ömrüñizliydi, perde arkasında,
2. Halkım, kaldırılıyor bugün bu perde.
3. Yeni kök saldın ana yurdunda,
4. Kökkler büyüyor, yalnız temelli yerde.
5. Güzelin düşmanı çok oluyor, diyorlar;
6. Talihin böyle mi, güzel Arzı kız?
7. Seni ömründe kimler inciltmedi?
8. Cevabını kimler verir bunu, Arzı kız?
9. Bak, deniz bugün başkaca şırıldıyor,
10. Arzı kız, sen dönüp geldin yurduna.
11. “Ali babalar” kurt gibi uluyor,
12. İçinde kaynayan haset kurdundan.
13. Güzeller güzeli çık sen sahneye,
14. Halkının ezilen bağrını titretip.
15. Güç ver yurda dönen her bir anaya,
16. Kavuşma temsilini gür meşale edip.

TUVGAN SİMA (5)*Siğar yaqıp oturğan qartnıñ resimine baqıp*

1. Niçün tüşüncege daldıñız, qartım?
2. Nasıl oy dolana çal başıñızda?
3. Bir letin tütüñniñ keyfini çatıp,
4. Nelerini köresiz qart yaşıñızda?
5. Aman da yaraşqan şu filiz qalpaq
6. Ah sen, balqıladağan mübarek teri!
7. Ne güzel Vatanda qart olup qalmaq.
8. Siz körgen künler tek qaytmasın keri...

AKRABA SİMA*Sigara yakıp oturan ihtiyarın resmine bakıp*

1. Niçin düşünceye daldınız, ihtiyarım?
2. Nasıl düşünce dolanıyor kır başımızda?
3. Bir letin tütününün keyfini çatıp,
4. Neleri görüyorsunuz ihtiyar yaşımızda?
5. Pek de yakışmış şu yeni kalpak,
6. Ah sen, parıldayan mübarek deri!
7. Ne güzel Vatan'da ihtiyar olup kalmak.
8. Yalnız, sizin gördüğünüz günler dönmesin geri...

9. *Tek, maña, tek maña tanış ismiñiz,*
 10. *O benim yat bilmez teren sırrımdır.*
 11. *Ecdatlar devamı - sıcaq cismiñiz,*
 12. *Bütün baqışıñız – tuvğan Qırımıdır!*

13. *Yalnız bana, yalnız bana tanıdık isminiz,*
 14. *benim, yabancı bilmez derin sırrımdır.*
 15. *Ecdatlar devamı, sıcaq cisminizdir.*
 16. *Bütün bakışımız, ana Kırım'dır.*

«Vatan Nedir?»

**Degen Sualime Cevap Berip Olamağan
Gençlerimizge (6)**

1. *Vatan - soñu körülmegen halqımızniñ sabırı,*
 2. *Vatan - baba-dedeleriniñ Qırımdaki qabiri.*
 3. *Vatan-küzde yapraqlarda quruğan al tüs qandı*
 4. *Vatan-seniñ genç qalbiñde yuqlap yatqan*
isyandır.

5. *Vatan-köm-kök bayraqlarda taraq-tamğa*
nişandır,
 6. *Vatan-keniş çölümüzde qoqu saçqan yuvşandır.*
 7. *Vatan-daa öz yurtiñde alalmağan aqqıñdır,*
 8. *Vatan-bügün yel sızgırğan külbelerde halqıñdır*

9. *«Vatan nedir?» dep sorasam, Çatırğa baq,*
Çatırğa!

10. *Soñ añlarsıñ, baş egersiñ Noman adlı*
batırğa.

11. *Vatan-seniñ istiqbaliñ, uyanacaq milletiñ,*

12. *Vatan-nice qurbandan soñ tiklenecek*
devletiñ.

13. *Vatan -nice soğuşlarda sınavlardan keçendir.*

14. *Vatan - nice ölümlerden qorqmay keçken*
Çeçendir!

15. *«Vatan nedir?» dep soradım, susıp qaldıñ*
tilsizsiñ,

16. *Ana tilsiz, ey, qardaşım, vatansızsiñ - ilsizsiñ.*

«Vatan Nedir?»

**Diyen Sualime Cevap Veremeyen
Gençlerimize**

1. *Vatan, sonu görülmeyen halkımızın sabrıdır.*
 2. *Vatan, ecdatların Kırım'daki kabridir.*
 3. *Vatan, güzde yapraklarda kuruyan al renkli kandır.*
 4. *Vatan, senin genç kalbinde uyuyan isyandır.*

5. *Vatan, masmavi bayraklarda taraktamga nişandır.*
 6. *Vatan, geniş kırlarımızda koku saçan yavşandır.*
 7. *Vatan, daha öz yurdunda alamadığın hakkındır.*
 8. *Vatan, bugün yelin uğuldadığı kulübelerdeki halkındır.*

9. *“Vatan” nedir diye sorsam, Çatır'a bak, Çatır'a!*
 10. *Sonra anlarsın, baş eğersin Noman adlı yiğide.*

11. *Vatan, senin istikbalin, uyanacak milletin.*

12. *Vatan, nice kurbandan sonra kurulacak devletin.*

13. *Vatan, nice savaşlarda sınavlardan geçendir.*

14. *Vatan, nice ölümlerden korkmadan geçen*
Çeçendir!

15. *“Vatan nedir” diye sordum, susup kaldın, dilsizsin.*

16. *Ana dilsiz, ey kardeşim, vatansızsın, ilsizsin.*

17. *Vatan - daa düşmanlarğa açılmağan sırındır,* 17. Vatan, daha düşmanlara açılmamış sırındır.
 18. *Vatan daa bar sesiñmen ayılmağan yırındır.* 18. Vatan, daha bütün sesinle söylenmemiş yırındır.
 19. *Vatannıñ ne olğanını, evlat, bir gün añlarsıñ,*
 20. «*Vatan nedir?*» dep sorsalar, göñlüñ taşıp ağlarsıñ. 19. Vatanın ne olduğunu, evlat, bir gün anlarsın
 20. “Vatan nedir” diye sorsalar, gönlün çoşup ağlarsın
 Mart, 1996 s.

AYDIÑIZ, GENÇLER! (7)

1. *Aydiñiz, qırımtatar gençleri,*
2. *Küreş meydanıdır gençlerniñ yeri.*
3. *Çağıra bizni atalar şanı,*
4. *Vatançün ölgen şeitler qanı.*
5. *Vatanda doğğan yañı nesilmiz,*
6. *Nesiller tamırı yurtta kesilmez.*
7. *Qoldan tüşmesin tamğalı bayraq,*
8. *Yatlardan arınsın bu aziz topraq!*
9. *Çelebicihan - bizlerge temel,*
10. *Bizçün şuret-şan, bizge baş emel!*
11. *Küreşten qorqqan çekilsin çetke!*
12. *Mına, biz barmız ög safta ketken!*
13. *Aydiñiz, qırımtatar gençleri!*
14. *Küreş meydanıdır gençlerniñ yeri!*

BİZNİ AÑLAMAĞAN YİVANLARĞA (8)

«*Yalvarıp qıralğa, tüştik fiğanğa,
 Sözümüz keçmedi sarı İvanğa...»*
 («*Qırım destanı*», 1860 s.)

1. *Qalsaq da böyle müşkül bir alğa,*
2. *Olar iç kelmezler dinu-imanğa,*
3. *Artıq, yalvarmañız sarı yivanğa,*
4. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

HAYDİ GENÇLER!

1. Haydi, Kırım Tatar gençleri,
2. Güreş meydanıdır gençlerin yeri.
3. Çağırıyor biz ataların şanı,
4. Vatan için ölen şehitler kanı.
5. Vatanda doğan yeni neslimiz,
6. Nesillerin kökü (damarı) yurtta kesilmez.
7. Elden düşmesin tamgalı bayrak,
8. Yabancılardan arınsın bu aziz toprak!
9. Çelebicihan, bizlere temel,
10. Bizim için şan şöhret, bize baş emel.
11. Güreşten korkan çekişsin kenara!
12. İşte biz varız ön safta giden!
13. Haydi, Kırım Tatar gençleri,
14. Güreş meydanıdır gençlerin yeri.

BİZİ ANLAMAYAN YİVANLARA

“*Yalvarıp krala, düştük fiğana,
 Sözümüz geçmedi sarı İvan’a...»*
 (“*Kırım Destanı*”, 1860)

1. Kalsak da böyle müşkül bir hâlde,
2. Onlar hiç gelmezler dine, imana.
3. Artık yalvarmayın sarı İvan’a,
4. Bu da bize yeni güreş yoludur!

5. *Ciğerler tolsa da ağır zeerge,*
6. *Baqalar tolsa da Salğır-neerge,*
7. *Qılt-qılt yaş tolsa da ğamlı közlerge,*
8. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

9. *Çarh-felek artına sürüldi bugün,*
10. *Qara künler kene körüldi bugün,*
11. *Cuğanıñ²²⁷ balları tirildi bugün, -*
12. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

13. *Epsi Yivan belki sarı degildir,*
14. *Anası Grudinaday²²⁸ qarı degildir,*
15. *Aytqanları namus-arı degildir,*
16. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

17. *«Bilemiz, sizlerniñ közüñiz köktir»,*
18. *Bizge daa sançacaq ineñiz köptir,*
19. *Tatar közüñizge tirelgen çöptir,*
20. *Bu da bizge yañı küreş yoludur!*

1996 s.

SALĞIR TAŞTI (9)

*Bu yıl baarde Salğırniñ yolunu kesken
suv tıynağı açıldı ve neerimiz
Bitaq yalıısına taşıp başladı...*

1. *Salğır taştı! Suvu bu yıl pek nomay,*
2. *Sakin aqqan Salğırğa iç oşamay.*
3. *Salğır taştı qurğaqılıqını qandırıp,*
4. *Salğır taştı Seit-Bekirni añdırıp...*
5. *Bir zamanda Dunay da şay taşqandır,*
6. *Mazlumlarınñ alın körüp şaşqandır,*

5. *Ciğerler dolsa da zehire,*
6. *Kurbağalar dolsa da Salğır nehrine,*
7. *Hızlı hızlı yaş dolsa da gamkı gözlere,*
8. *Bu da bize yeni güreş yoludur!*

9. *Çarkifelek arkasına sürüldü bugün,*
10. *Kara günler yine görüldü bugün.*
11. *Stalin'in balları dirildi bugün,*
12. *Bu da bize yeni güreş yoludur!*

13. *İvanların hepsi, belki sarı değildir,*
14. *Anası Grudina gibi kadın değildir.*
15. *Söyledikleri namuslu (doğru) değildir.*
16. *Bu da bize yeni güreş yoludur!*

17. *“Biliyoruz , sizin gözünüz mavidir.”*
18. *Bize batracak iğneniz daha çoktur,*
19. *Tatar, gözünüze dikilen çöptür.*
20. *Bu da bize yeni güreş yoludur.*

SALĞIR TAŞTI

*Bu yıl baharda Salğır'ın yolunu
kesen su havuzu açıldı ve nehrimiz
Bitaq kenarına doğru taşmaya
başladı...*

1. *Salğır taştı! Suyu bu yıl pek çok,*
2. *Sakin akan Salğır'a hiç benzemiyor.*
3. *Salğır taştı, kuraklığı kaldırıp,*
4. *Salğır taştı, Seit Bekir'i hatırlatıp...*
5. *Bir zamanlar Tuna da böyle taşmıştır.*
6. *Mazlumların hâlini görüp şaşmıştır.*

²²⁷ Stalin (ş.n)

²²⁸ Grudina-Kırım parlamentindeki şovnistlerden biri, Staliniñ bizge yapqan zulümlüklerini doğru, dep sayğan soylarından (ş.n) “Grudina, Kırımparlementosundaki şovanistlerinden biri, Stalin'in bize yaptığı zulümleri doğru diye sayanlardan.” (a.n)

7. *Ay, Seit-Bekir, sen Dunaynı aytasıñ,* 7. Ay, Seit Bekir, sen Tuna'yı söylüyorsun.
8. *Hayalında Salğırına qaytasıñ.* 8. Hâyalinde Salgır'ına dönüyorsun.
9. *Bügün Salğır arslan kibi atıla,* 9. Bugün Salgır arslan gibi atılıyor.
10. *Buzlu tenge can bermekçün qatıla.* 10. Buz tutan tene can vermek için katlaşıyor.
11. *Ya, ne istey eken ğarip neerimiz?* 11. Ya, ne istiyor acaba garip nehrimiz?
12. *Suvğa batıp qalmağaydı şeerimiz.* 12. Suya batıp kalmasın şehrimiz.
13. *Ah, ğafletler yuqusını bozğaydı,* 13. Ah, gafletler uykusunu bozsun.
14. *Taşuvında Dunaynı da ozğaydı.* 14. Taşmasında Tuna'yı da geçsin.
15. *Çoban-zadem, baqsa ediñ Salğırğa,* 15. Çobanzadem, baksaydın Salgır'a.
16. *Nefretlenip tükürerdüñ yavurğa.* 16. Nefet edip tükürürdün gavura.
17. *Danimarknuñ qıralıday kezesiñ,* 17. Danimarka'nın kralı gibi geziyorsun,
18. *Ölmez ruhsıñ, alımıznı sezesiñ.* 18. Ölmeyen ruhsun, hâlimizi seziyorsun.
19. *«Ağzıñ küle, közler cılay» halqım, dep.* 19. "Ağzın gülüyor, gözler ağlıyor" halkım diye;
20. *Yanğan qalbim iç sönmeycek yalqın, dep.* 20. Yanan kalbim hiç sönmeyecek alev, diye;
21. *Sennen kezem Salğırımnuñ boyunda,* 21. Seninle geziyorum Salgır'ın boyunda,
22. *Oynarmız, dep tuvğan halqnuñ toyunda.* 22. Oynarız, diye öz halkının düğününde.
23. *Lakin toy yoq, açuvlı bir taşqın bar,* 23. Lâkin toy (düğün) yok, öfkeli bir taşkınlık var;
24. *Şu taşqınğa iç sönmeycek aşqım bar!* 24. Bu taşkınlığa hiç sönmeyecek aşkım var!
25. *Bir istegim, bir dertim bar, ah-aman;* 25. Bir isteğim, bir derdim var, ah aman;
26. *Ey, milletim, taşacaqsıñ ne zaman?!* 26. Ey, milletim, taşacaksın ne zaman?!
27. *Seit-Nomanlar, Seit-Bekirler taşqanday,* 27. Seit-Nomanlar, Seit-Bekirler taşmış gibi,
28. *Tatar kelse, yavuz melun qaçqanday...* 28. Tatar gelse kötü melun kaçmış gibi...
29. *Salğırım, taş! Örnek köster millete,* 29. Salgırım, taş! Örnek göster millete,
30. *Yuqlap yatsañ, yetalmazsıñ niyetke.* 30. Uyuyup kalırsan, niyetine yetişemezsin.
31. *Tek baarde degil, yazda, güzde taş,* 31. Sadece baharda değil, yazda, güzde taş.
32. *Seni tutqan tıynaqlarnı üz de taş!* 32. Seni tutan küçük gölleri kopar, ayır da taş!
- Aprel 10, 2000 s. Bitaq*

SENİ UNUTMAĞAN VATANIÑ OLSUN (10)

(Yellerini Diñle kitabıyla aynı)

BİÇARE QIRIM (11)

1. *Qırında yuva çoq çeşit millete,*
2. *Bağırına sığdırğan, ep qabul etken.*
3. *Çıkarıp atmağan kimseni çetke,*
4. *Anaday sabırlı, bağı keñ eken.*

BİÇARE KIRIM

1. Kırım'a yuva çok, türlü millete
2. Bağırına sığdırmış, hep kabul etmiş.
3. Çıkarıp atmamış kimseyi kenara,
4. Anne gibi sabırlı, bağı genişmiş.

5. Yunanı, urumu, cenevizi de,	5. Yunan'ı Rum'u, Ceneviz'i de,
6. Marmara, Egeyi, Aq deñizinden	6. Marmara, Ege'yi Aqdeniz'den,
7. Qaysı bir zamanda kelip sıyıqqan, -	7. Ne zaman gelip sokulmuş,
8. Dağına, çölüne kelip ıyıqqan.	8. Dağına, kırına yerleşmiş.
9. ... Soñ Ermeni kelgen Surb-haçı ile,	9. Sonra Ermeni gelmiş Surb haçı ile,
10. Lasiller cavğanlar darb-haçı ile;	10. Lasiller yağmışlar darb-haçı ile;
11. Arsızniñ nicesi mında quturğan,	11. Arsızın nicesi burada kudurmuş,
12. Müsülman toprağın haçqa toldurğan...	12. Müslüman toprağını haçla doldurmuş.
13. Sen nasıl tüştüñ ya bu yerge, bulğar?	13. Sen nasıl düştün bu yere, Bulgar ?
14. Sen de bir yetimsiñ bu yerde, hünğar...	14. Sen de bir yetimsin bu yerde, Hünkâr ?
15. Seniñ öz Kurañ bar, ey mağrur gürci,	15. Senin kendi Kura'n bar, ey mağrur Gürcü,
16. Yat yurtta yaşamaq qazaqniñ arcı...	16. Yabancı yurtta yaşamak Kazak'ın harcı...
17. Men seniñ yerinde olsaydım, alman,	17. Ben senin yerinde olsaydım, Alman,
18. Bu ğarip topraqta bir zaman qalmam!	18. Bu garip toprakta bir dakika daha durmam!
19. Ağır batmasın, dep, yımşaq aytayıq:	19. Ağır gelmesin, diye, yumuşak söyleyelim:
20. Er quşqa özünüñ yuvası layıq.	20. Her kuşa kendin yuvası layık.
21. Bazırğan dindaşım azer de mında...	21. Bezirgân dindaşım Azeri de burada...
22. Vatansız dayfaday kezer de mında;	22. Vatansız tayfa gibi gezenler de burada;
23. İç birsin qalbinde zerrece şer yoq,	23. Hiçbirisinin kalbinde zerrece şer yok,
24. Tek, biñ yıl ev qurğan baltağa yer yoq...	24. Yalnız, bin yıldır ev kuran baltaya yer yok...
25. Halqlar botqasına çevrildi Qırım,	25. Halklar botka ²²⁹ sına çevrildi Kırım,
26. Nice arsızlıqtan devrildi Qırım;	26. Pek ço arsızlıktan devrildi Kırım,
27. Yat bir evlatlarğa süt bergen ana	27. Yabancı evlatlara süt veren ana,
28. Kibi taldı, öldi-serildi Qırım	28. Gibi yoruldu, öldü, serildi Kırım.
29. Şu sebep degilmi, - soysız ağalar	29. Bu sepepten değil mi, soysuz ağalar;
30. Saipsiz Qırımnu yulqa, sağalar...	30. Sahipsiz Kırım'ı yoluyorlar, sağıyorlar.

²²⁹ Botka: (Butka) Buğday benzeri hububatın süt veya suda, üzüm, havuç ve etle pişirilmesiyle yapılan bir iç pilav. (Kazan Tatar Türkçesi Sözlüğü, Mustafa Öner, TDK Ankara, 2009, s.49)

YA KİMLERNİ DİÑLESİN BİZİM**MİLLET? (12)**

1. Yeter artık bom-boş quru çağıruvlar,
2. Yeter artık öğretüvler, bağıruvlar,
3. Halq taqdirin pek qayğırıp «ağıruvlar»,
4. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

5. Qulaq asmaz büyük şair Petefige,
6. Qulaq asmaz ne imanğa ve ne dinge,
7. Qulaq asmaz yanıp yazğanAsaninge,
8. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

9. Ya kimlerni diñlesin bu ğarip millet?
10. Er bir işte aqıllı çoq olsa, ille...
11. Közyaşını sen ne qadar tökip, silme,
12. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

13. Tatar degil, qırımman dep «iñlesinmi»?
14. Hizb-u-tahrir ya vahabni diñlesinmi?
15. Ortalıqta «lider» tolsa, Külmesinmi?
16. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

17. Birsı: ana til Küreşi - boş laflar, dey,
18. Birsı tuvğan babasın bir şağa ilmey;
19. Odamanlar çoqlaşqanın, qa, kim bilmey?
20. Ya soñ kimni diñlesin bu bizim millet?!

21. Bir imanğa - bir mezhepke kelmeyince,
22. «Cetemenim mına bu!» - dep bilmeyince,
23. Çiy başlardan menmenlikni silmeyince,
24. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

25. Halqqa aqıl öğretip, ters yoldan ketseñ,
26. Halq turğanda, sen Reiske elem etseñ,
27. Bu topraqqa ihtilâf urluğın ekseñ,
28. İç kimseni diñlemez bu bizim millet!

YA KİMLERİ DİÑLERSİN BİZİM**MİLLET?**

1. Yeter artık bomboş kuru çağırılmalar,
2. Yeter artık öğretmeler, bağırmalar,
3. Halkın kaderi için endişelenip “hastalanırlar”
4. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

5. Kulak asmaz büyük şair Petefi’ye,
6. Kulak asmaz imana da dine de,
7. Kulak asmaz acıyla yazan Asanın’e,
8. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

9. Ya kimleri dinlesin bu garip millet?
10. Her işte akıllı çok olursa, mutlaka...
11. Gözyaşını sen ne kadar dökersen dök, silme
12. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

13. Tatar değil, Kırımın diye “inler misin?”
14. Hizbultahrir ya da vahabiliği “dinler misin?”
15. Ortalık “lider” dolu olursa gülmez misin?
16. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

17. Birsı, anadil mücadelesi, boş laf diyor,
18. Birsı ata babasını dikkate almıyor.
19. Büyük burunluların çoğaldığını kim bilmiyor?
20. Ya sonra kimi dinlesin bizim bu millet?!

21. Bir imana, bir mezhebe gelmeyince,
22. “Cetemenim işte bu” diyemeyince,
23. Çiğ başlarından bencilliği silmeyince
24. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

25. Halka akıl öğretip ters yoldan gidersen,
26. Halk ayağa kalktığında, sen Reis’e elem edersen
27. Bu toprağa ihtilaf tohumu ekersen
28. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

29. *Qabaatnı tek yatlarğa taşlasaq da,*
 30. *Bizden aruv millet yoq, dep, başlasaq da,*
 31. *Kendimizge «büyük» sevgi aşlasaq da,*
 32. *İç kimseni diñlemez bu bizim millet!*

33. *Bizge birlik kerek, dep, biñ kere qıçır,*
 34. *Isteseñ şu ağızıñdan quşlar uçur,*
 35. *Boğaz kerip kökten aynı yerge tüşür,*
 36. *İç kimseni diñlemez bu bizim millet!*

37. *«Ömür ketti, duyam - pek az qaldı Küçüm,*
 38. *Halq ögünde bardır benim de öz suçum»,*
 39. *Dep bilseydik, demez edik soñra: niçün*
 40. *İç kimseni diñlemez bu bizim millet!*

QORQMAÑIZ, TATARLAR! (13)

*Seniñ bu inkarıñ qorqudan kele...
 «Men tatar tügülmen!» Avropa Küle.
 Azğana yüregiñ bolsa tek seniñ,
 Añlasañ ciğitlik ne demek ekenin,
 «Tatarman!» der ediñ kökregiñ tüyip,
 «Tatarman!» der ediñ öz tiliñ süyip...
 Bekir Çoban-zade.
 «Tatar tügülmen» degenlerge*

1. *Ey, siz, öz adından qorqqan tatarlar,*
2. *Mashara olmañız, kene satarlar!*
3. *Aytıñız, tatardan qorqmağan kim bar?*
4. *Olurmu, qardaşlar, qorqudan inkar?!*
5. *Oğuzman, qıpçaqman degenden köre*
6. *«Tatarman!» deseñ olmazmı, törem?*
7. *Bu addan düşmanniñ yuqusı qaça,*
8. *«Tatarva» dünyğa şan-şüret saça.*
9. *Bu adnen buv kibi ğayıp olmazsıñ,*
10. *Bu adsız Vatanğa saip olmazsıñ.*

29. Kabahati sadece yabancılara bıraksak da,
 30. Bizden iyi millet yok, diye başlasak da,
 31. Kendimize “büyük” sevgi beslese de,
 32. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

33. Bize birlik gerek, diye bin kere bağır,
 34. İstersen şu ağızla kuş uçur,
 35. Boğaz gerip gökten aynı yere düşür,
 36. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

37. “Ömrüm bitti, hissediyorum, çok az kaldı
 gücüm,
 38. Halk önünde vardır benim de kendi suçum”,
 39. Diyebilseydik, demezdik sonra: niçin?
 40. Hiç kimseyi dinlemez bu bizim millet!

KORKMAYIN TATARLAR!

*Senin bu inkârın korkudan geliyor...
 “Ben Tatar değilim!” Avrupa gülüyor.
 Birazcık yüreğin olsa yalnız senin,
 Anlasan yiğitliğin ne demek olduğunu,
 “Tatarım” derdin göğsünü dövüp,
 “Tatarım” derdin öz dilini sevip...
 Bekir Çoban-zade.
 «Tatar değilim» diyenlere*

1. Ey siz öz adından korkan Tatarlar,
2. Maskara olmayın yine satarlar!
3. Söyleyin, Tatar’dan korkn-mayan kim var?
4. Olur mu arkadaşlar, korkudan inkar?!
5. Oğuzum, Kıpçak’ım dediklerine göre
6. “Tatarım” desen olmaz mı, beyim?
7. Bu addan düşmanın uyusu kaçıyor,
8. “Tatarva” dünyaya şan şöret saçıyor.
9. Bu adla buhar gibi kaybolmazsın,
10. Bu ad olmadan vatana sahip olmazsın.

11. *Yoq, bu ad bizlerge lağap degildir,* 11. Hayır, bu ad bizlere lâkap değildir,
 12. *«Lağap» degenlerniñ başın egildir.* 12. “Lâkap” diyenlerin başını eğdir.
 13. *Mesele lağapta ve adda degil,* 13. Mesele lâkap ve adda değil,
 14. *Mesele - cigitlik, cesürlikte, bil!* 14. Mesele, yiğitlik ve cesarete, bil!
15. *Baş saqlap qaçsañ «dubinkalardan»,* 15. Başını saklayıp kaçsan “coplardan”,
 16. *Yavni fırlatmasañ uçurım-cardan,* 16. Düşmanı fırlatmazsan uçurumlardan,
 17. *Düşman vaqif olsa er bir sırıñdan,* 17. Düşman vâkıf olursa her bir sırrına,
 18. *Söyle, ne fayda bar böyle «qırımñdan»?* 18. Söyle, ne fayda var böyle “Kırım’dan?” ?
 19. *Elge taş alıp da atmasañ eger,* 19. Ele taş alıp da atmazsan eğer,
 20. *Adıñni qorqmayıp aytmasañ eger, -* 20. Adını korkmayıp söylemezsen eğer,
 21. *Üstüñe kene de yün-teri cabın,* 21. Üstüne yine de yün, deri örtün;
 22. *Qobaña bar da, taşlarğa abın!..* 22. Mağarana git de, taşlara sürün!...
23. *Cingizdan çoq evel biz mında edik,* 23. Cengizden çok evvel biz buradaydık,
 24. *Aslında biz mında doğğanımız, dedik;* 24. Aslında biz burada doğmuşuz, dedik.
 25. *Barsın, «üçöñiyiñ» biñ mana tapsın,* 25. Varsın “âlimin” bin mânâ bulsun,
 26. *«Tatar»dan vazgeçmem, ne yapsa yapsın* 26. “Tatar”dan vazgeçmem, ne yaparsan yapсын!
 27. *Butün milletleriñ menden töregen,* 27. Bütün milletlerin benden türemiş,
 28. *Asiyañ, Avrupañ göz qıpıp yürgen,* 28. Asyan, Avrupan yumup yaşamış,
 29. *Tamırın-hamırın rus menden alğan,* 29. Kökünü hamurunu Rus benden almış,
 30. *Qara mazinleriñ Karamzin olğan.* 30. Kara mazilerin Karamzin olmuş.
 31. *Baq sen betindeki er bir sızıqqa,* 31. Bak senin yüzündeki her bir çizgiye
 32. *Baq sen, kübanlıman, degen qazaqqa,* 32. Bak sen, Kübanlıyım diyen Kazak’a,
 33. *Epsiniñ qanında tatar taparsıñ,* 33. Hepsinin kanında Tatar bulursun,
 34. *Soñ nasıl eter de adıñ satarsıñ?* 34. Sonra nasıl eder de adını satarsın?
35. *Ey, sen vatandaşım, terence oylan,* 35. Ey vatandaşım derince düşün,
 36. *Şu şanlı adıñnen güreşke şaylan!* 36. Şu şanlı adınla mücadeleye yönel!
 Noyabr, 2000 s. Aq-şeyh.

TİYME MEZHEBİME! (14)

«Müsülmanlıqta millet yoqdur»,
degen bir arap missionerine

1. Aqaretten aqar eken milletimniñ gözyaşları,
2. Zulmet içre yapıq, tüyüm eken onıñ göz,
qaşları,
3. Qayda edi bu zamanda onıñ arap dindaşları?
4. Meşher günü inlegende, qayda edi indaşları?
5. Qayda ediñiz, bizlerge darağaçlar qurulğanda?
6. Başımızğa biñ bir felaket taşları urulğanda?
7. Bağ-bağçamız yeksan olup, mezar taşlar hor
olğanda?
8. Milletni ve dinimizni qurtarmaq pek zor
olğanda?
9. Arabistan sahraların bizler nice defa keçtik...
10. Millet, Vatan eşqi için nice zeer-zoqum içtik.
11. Töpemizde leş araqan quzğunlarğa kefin biçtik...
12. Milletimiz, dep ana-yurtqa müşkül avdet yolun
seçtik.
13. Endi ise siz bizlerge «millet yoqdur... falan», deysiz,
14. Üçümüzge, yedimizge, qırqımızğa yalan, deysiz,
15. Ehli islam er kes için ter-tegiz bir alan, deysiz...
16. Silağı da, qurustı da - odun kibi qalan, deysiz...
17. Yoq, efendim! Odun degil, biz tanılğan bir
milletimiz!
18. «Subhaneke birabbike» etrafında, ebet, yekmiz,
19. Aqçañızğa zar olsaq da... kendi-kendimizge bekmiz,
20. Rutubetten vucudımız şişik olğan millet - tek biz!

DOKUNMA MEZHEBİME

“Müslümanlıkta millet yoktur.”
diyen bir Arap misyonerine

1. Hakaretten akarken milletimin gözyaşları,
2. Zulmet içre kapanmış, düğümmüş onun özü,
kaşları
3. Neredeydi o zamanlar onun Arap dindaşları?
4. Mahşer günü inlerken, neredeydi sesteşlerin?
5. Neredeydiniz, bizlere darağaçları kurulurken?
6. Başımıza bin bir türlü felaket taşları vurulurken?
7. Bağ bahçelerimiz yeksan olup, mezar taşlarımız
horlanırken?
8. Milleti ve dinimizi kurtarmak çok zor olduğunda?
9. Arabistan sahralarını bizler nice defa geçtik...
10. Millet, vatan aşkı için nice zehir zıkkım içtik.
11. Tepemizde leş arayan kuzgunlara kefen biçtik...
12. Milletimiz, diye anayurda müşkül dönüş
yolunu seçtik
13. Şimdi ise siz bizlere “millet yoktur...falan”
diyorsunuz,
14. Üçümüze, yedimize, kırkımıza yalan
diyorsunuz,
15. Ehli islam herkes için dümdüz bir alan
diyorsunuz...
16. Yaşı da, kurusu da odun gibi diyorsunuz.
17. Yok, efendim! Odun değil, biz tanınan bir
milletiz!
18. “Subhaneke birabbike” etrafında, evet, yekiz.
19. Paranızı muhtaçolsak da kendi kedimize
beyiz.
20. Rutubetten vücudu şimiş olan millet, yalnız
biziz!

21. *Yoq, efendim! Alla razı olsun, tiyme mezhebime,*
 22. *Quyu qazdır, cami qurdu, amma tiyme adetime,*
 23. *Nizamını soquşturma, aç olsa da tınç evime,*
 24. *Añla bunu, ey dındaşım, Rabbimizniñ ürmetine!*

2001 s.

KATARİNANIÑ QAZIQLARI (15)

Belorusiyede Suvorovniñ eykelini yıqtılar.

-Ne için böyle yaptınız? degen sualge yerli vatanperverler:

-O, Rusiye için qaraman, biz için ise basqıncıdır! dep cevaplandılar.

«İnter-Faks» haberi.

1. *Söyleñiz, ya emce, bu nasıl qazıqlar,*
2. *Rastkele Qırımniñ yolları çetinde?*
3. *Evladım, olarda köstergiç sızıq bar,*
4. *Potömkın yaptırğan olarnı metinden...*

5. *Qırımniñ eñ büyük basqıncı haini*
6. *Hansaray tarafqa aşıqqan bu yolnen.*
7. *Deyler ki, aldatıp bizim yaş Şainni,*
8. *Qırımğa seyaat yapqan bu yolnen.*

9. *Potömkın aselet öyle yol qazıqlar*
10. *Qataytqan canlı qazıqqa oşatıp...*
11. *Aliye zatlarnı tarsıqıp, olup zar*
12. *Yol keçken qazıqlar şekline köz atıp...*

13. *İşte, şu qazıqlar turalar qatayıp,*
14. *Sağınıp qabarıq köküslü qadını.*
15. *Turalar, tatarlar kelse de qayıp,*
16. *Turalar aşşalap Qırımniñ adını.*

Sentyabr 20, 1998 s.

Bağçasaray—Aqmescit

21. *Yok efendim! Allah razı olsun, dokunma meshebime.*
 22. *Kuyu kazdır, cami kurdur ama dokunma âdetime,*
 23. *Nizamını sokma, aç olsa da huzurlu evime,*
 24. *Anla bunu ey dındaşım. Rabbimizin hürmetine!*

KATARİNA'NIN KAZIKLARI

Belarus'ta Suvorov'un heykelini yıktılar.

-Niçin böyle yaptınız? diyen sorulara yerli vatanperverler:

-O, Rusya için kahraman, bizim içinse istilâcıdır.

“İnter-Faks” haberi

1. *Söyleyin, ya amca, bunlar nasıl kazıklar;*
2. *Kırım'ın rastgele yolları dışında?*
3. *Evladım, onlarda işaret çizici var,*
4. *Potemkin yaptırmış onları methedilmek için*

5. *Kırım'ın en büyük istilâcı haini*
6. *Hansaray'a doğru davranmış bu yolla.*
7. *Diyorlar ki aldatarak biim genç Şahin'i,*
8. *Kırım'a seyahat yapmış bu yolla.*

9. *Potemkin hususî böyle yol kazıklar*
10. *Diktirmiş canlı kazığa benzetip...*
11. *Aliye'nin kişileri? sıkılıp, olup zar*
12. *Yol geçmiş, kazıkların şekline göz atıp...*

13. *İşte bu kazıklar duruyorlar dikilip,*
14. *Özleyerek kabarık göğüslü kadını.*
15. *Duruyorlar, Tatarlar gele de dönüp,*
16. *Duruyorlar, aşığılatıp Kırım'ın adını.*

QARA QIŞTAN SON BAAR ARFESİNDE

(16)

«Bunaldım kendi kendimden,
Zaman hissiz, mekan hissiz;
Ne vahşetlerde bir yoldaş,
Ne zulmetlerde bir yıldız».

Mehmet Akif Ersoy

KARA KIŞTAN SONRA BAHAR**ARİFESİNDE**

«Bunaldım kendi kendimden,
Zaman hissiz, mekan hissiz;
Ne vahşetlerde bir yoldaş,
Ne zulmetlerde bir yıldız».

Mehmet Akif Ersoy

- 1.İs-duygu yoq yüregimde, yaman ezdi qara qış,
- 2.Ne semada, ne zeminde yoqtır sıcaq bir baqış.
- 3.Nice vadiy, nice dağlar keçtik, aqsay atımız,
- 4.Ne aşyan bar, ne Vatan bar, ne de saltanatımız.
- 5.Millet qaldı orta yolda çekip feryad, çekip ah,
- 6.Elin aç: «Eşhedü en-la-ilahe illallah!»
- 7.Suri-Meşher keldimi ya, ep gözyaşlar aqmaqta,
- 8.Eki yurtdaş bir-birini yılan kibi çaqmaqta...
- 9.Qayda qaldı bir-birine hemdert ata demleri?
10. Ya Rab, nasıl zamandır bu, yarattıñ sen kimlerni?
11. Neden oldı ayatımız böyle viran - perişan?
12. Qaytacaqmı elimizge tarağ-tamğalı nişan?
13. İslamñ bu yeşil yurtı üzre bir tañ atarmı?
14. Ya da ummet bir-birini çaynap yerge batarmı?
15. Ne bitmez bir qış oldı bu, kelirmisiñ, baarım?
16. Bem-beyaz vişne gülüday külermisiñ, baarım?

17. Azbarıma keldim bugün çıqıp hastahaneden,
18. «Qara qıştan sağ çıqtıñmı?»dep soradım bademden
19. «Aq-Taalağa bazandım», dep cevap berdi teregim,
20. Qarlar kibi irip ketti bütün derdim, yüregim!..

Mart, 2002 s.

- 1.Duygu yok yüregimde, fena ezdi kara kış;
- 2.Ne semada, ne yerde var sıcak bir bakış.
- 3.Nice vadiler, nice dağlar geçtik; aksıyor atımız.
- 4.Ne aşyan var, ne Vatan var, ne de saltanatımız.
- 5.Millet yol ortasında kaldı edip feryat, çekip ah;
- 6.Elini açıyor: «Eşhedü en-la-ilahe illallah!»
- 7.Sur-i mahşer geldi mi ya, hep gözyaşları akmakta;
- 8.İki yurtdaş birbirini yılan gibi sokmakta...
- 9.Nerede kaldı birbirine dertlerini paylaştığı demleri?
10. Ya Rab, nasıl zamandır bu, yarattın sen kimleri?
11. Neden, oldu hayatımız böyle viran, perişan?
12. Dönecek mi elimize tarak tamğalı nişan?
13. İslamın bu yeşil yurdu üzerine bir güneş doğar mı?
14. Ya da ümmet birbrini çiğneyip yere batar mı?
15. Ne bitmez bir kış oldu bu, gelir misin baharım?
16. Bembeyaz vişne çiçeği gibi güler misin baharım?

17. Bahçeme geldim bugün çıqıp hastaneden,
18. «Kara kıştan sağ çıktın mı?»diye sordum bademden,
19. «Hak tealaya güvendim», diye cevap verdi ağacım,
20. Karlar gibi eriyip gitti bütün derdim, yüregim!...

VATANDA YAŞA (17)

«Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa.»
Gerontoloģiya iliminden

1. Ister, ol sen millioner, sultan ya paşa,
2. Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa.
3. Ister, er Kün çiberek, köbete aşa,
4. Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa
5. Ister ol sen Seydamet, Abram, ya Daşa,
6. Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa.
7. Daa nasıl aytayım çoq qabaqbaşa: -
8. Çoq yaşamaq isteseñ - Vatanda yaşa!..

SAÇIM AĞARDI (18)

1. Kene bir yıl keçti, ömür qısqardı,
2. Gönlümü aydın bir ğam-keder sardı.
3. Sebebin sizlerge söyleyim, dostlar,
4. Başımda bir qaç tel saçım ağardı.
5. Şimdi pek mot emiş ağarğansaçlar,
6. Ah, men şu motlıqtan artta olğaydım.
7. Sim-siya mıyıqlı, sim-siya saçlı
8. Delikan bir yiğit olup qalğaydım.
9. Nice yıl uzaqta yaşadıq yurttan,
10. Asretlik ömürü yamandan-yaman.
11. Ğurbetlik rüzğarı üfürdi sırttan,
12. Başımızğa neler yağmadı, aman!
13. Ne zulümlüq olsa, baqtıq epsine,
14. Başımızğa qasevet qarları yağdı.
15. Menim çalarğan bir tel saçım ne?
16. Bütün milletimniñ saçı ağardı.

VATANDA YAŞA

“Çok yaşamal istersen, vatanda yaşa.”
yaşlanmanın ve yaşlılığın ilminden

1. İster milyoner ol sen, ister sultan ya da paşa;
2. Çok yaşamak istersen, vatanda yaşa.
3. İster her gün çiğbörek, köbete ye;
4. Çok yaşamak istersen, vatanda yaşa.
5. İster Seydamet ol sen, Abraham ya da Daşa;
6. Çok yaşamak istersen, vatanda yaşa.
7. Daha nasıl anlatayım çok kabak başa;
8. Çok yaşamak istersen, vatanda yaşa!...

SAÇIM AĞARDI

1. Yine bir yıl geçti, ömür kısaldı;
2. Gönlümü parlak bir kak keder sardı.
3. Sebebinizi sizlere söyleyeyim dostlar;
4. Başımda birkaç tel saçım ağardı.
5. Şimdi pek modaymış ağaran saçlar,
6. Ah ben şu modadan geride kalaydım.
7. Simsiyah bıyıklı, simsiyah saçlı
8. Delikanlı bir yiğit olup kalaydım.
9. Nice yıl uzakta yaşadın yurttan,
10. Hasrette yaşamak pek yaman.
11. Gurbet rüzğarı üfürdü arkadan,
12. Başımıza neler yağmadı, aman!
13. Ne zulüm olursa olsun göğüs gerdik hepsine,
14. Başımıza kasvet karları yağdı.
15. Benim ağaran bir tel saçım ne ki?
16. Bütün milletimin saçı ağardı.

17. *Bügün, epiñizge, ey, vatandaşlar,*
 18. *Tileymen bahutlı, hayırlı yaşlar!*
 19. *Saçlar ağardı dep kederlenmeñiz,*
 20. *Yaşasın vatanda çalarğan başlar!*
 1997 s

QIZILTAŞNIŇ ASRETLİK TÜRKÜSİ (19)

Cıñız Dağcığa

1. ... Sarsa da etrafın zümrüt bağça-bağ,
 2. Mahzün deryasında gamlı Ayuv-Dağ,
 3. Er kün dua ete, ol, dep aman-sağ:
 4. Qaydasıñ yavrum-evladım-qozum?
 5. Sen ketip qaytmağan yollarda közüm
-
6. Bebekler asılğan dallar sallana,
 7. Sen sevgen armutlar dalda ballana,
 8. Er yazda kızılçiq ottay allana,
 9. Qaydasıñ yavrum-evladım-qozum?
 10. Sen ketip qaytmağan yollarda közüm.
-
11. Kel, tüzet eviñni, dağıldı taşı,
 12. «Suvuqsuv»da yeksan dedeler naşı,
 13. «Kelinqaya» ğaripniñ çalardı başı,
 14. Qaydasıñ yavrum-evladım-qozum?
 15. Sen ketip qaytmağan yollarda közüm.
-
16. Ğurzufta can berdi «Dereli çeşme»,
 17. O dertli derenin yanından keçme,
 18. Yavurlar pisledi, suvundan içme,
 19. Qaydasıñ yavrum-evladım-qozum?
 20. Sen ketip qaytmağan yollarda közüm
-
21. Anneñe yazılğan mektüpler mende,
 22. Er biri kurşundur hasta bu tende,
 23. Kelsene, kelsene men sağ ekende,
 24. Qaydasıñ yavrum-evladım-qozum?
 25. Sen ketip qaytmağan yollarda közüm.

17. Bugün hepinize ey vatandaşlar,
 18. Diliyorum bahtlı, hayırlı yaşlar!
 19. Saçlar ağardı diye kederlenmeyin;
 20. Yaşasın vatanda ağaran başlar!

KIZILTAŞ'IN HASRETLİK TÜRKÜSÜ

Cengiz Dağcı'ya

1. ... Sarsa da etrafını zümrüt bağ bahçe,
 2. Mahsun deryasında gamlı Ayuv Dağ,
 3. Her gün dua ediyor, o, diye sağ:
 4. Neredesin yavrum, evladım, kuzum?
 5. Senin gidip dönmediğin yollarda gözüm.
-
6. Bebeklerin asıldığı dallar sallanıyor,
 7. Senin sevdiğin armutlar dallarda ballanıyor,
 8. Her yaz kızılçık ateş gibi allanıyor,
 9. Neredesin yavrum, evladım, kuzum?
 10. Senin gidip dönmediğin yollarda gözüm.
-
11. El düzelt evini, dağılsı taşı,
 12. “Soğuksu”da karıştı dedler naaşı,
 13. “Gelinkaya” garibin ağardı başı,
 14. Neredesin yavrum, evladım, kuzum?
 15. Senin gidip dönmediğin yollarda gözüm.
-
16. Gurzuf'ta can verdi “Dereli çeşme”,
 17. O dertli derenin yanından geçme.
 18. Gavurlar pisletti, suyundan içme,
 19. Neredesin yavrum, evladım, kuzum?
 20. Senin gidip dönmediğin yollarda gözüm.
-
21. Annene yazılmış mektuplar bende,
 22. Her biri kurşundur hasta bu tende,
 23. Gelsene, gelsene ben sağ iken,
 24. Neredesin yavrum, evladım, kuzum?
 25. Senin gidip dönmediğin yollarda gözüm.

26. *Körüp olamasam daa bir kere,*
 27. *Közyaşğa boğulır bu dağ, taş, dere,*
 28. *Ah, böyle asretlik kirgeydi yere!*
 29. *Qaydasıñ yavrurum-evladım-qozum?*
 30. *Sen ketip qaytmağan yollarda közüm.*
 Dekabr 8, 2000 s. - mayıs 6, 2001 s.
 Qızıltaş—Bitaq

İSYAN ETİP KETTİ (20)

Ayder Osmannıñ Ölümüne

1. *Añlap olamadıq onuñ yüregın,*
2. *Saqlap qalamadıq onuñ yüregın.*
3. *Qadirsız suv kibi tınç aqıp ketti,*
4. *Ayat degil, bizni biraqıp ketti.*
5. *Elbette, «ölmek - bir yañılıq degil»,*
6. *Amma isyan etip ketti o gönül,*
7. *Añlap olamadıq onuñ yüregın,*
8. *Saqlap olamadıq onuñ keregin.*
9. *Butün dertlerini bir özü çekti,*
10. *Çektigi dertlerin yüklenip ketti.*
11. *Milletim, duymadıñ onuñ ketkenin.*
12. *Onuñ derdi edi seniñ dertleriñ...*

Iyün 20, 1997 s.

BASIR ĞAFARNIÑ BAŞTAŞINA (21)

*1991 senesi Bulğanaq
qabristanında defn etildi*

1. *Tilimizni saqlap qalğan alimlerden birisiñ,*
2. *Tilşınaslıq iliminiñ körümli bir pirisiñ,*
3. *Milliy Kütüphanemizde butün variyetleriñ*
4. *Ana tilni sevgenleriñ qalplerinde tirisiiñ.*

26. Göremezsem daha bir kere,
 27. Gözyaşına boğulur bu dağ, bu taş, dere,
 28. Ah bu hasret girsın yere!
 29. Neredesın yavrurum, evladım, kuzum?
 30. Senin gidip dönmediğın yollarda gözüm.
 8 Aralık 2000-6 Mayıs 2001s.

İSYAN EDİP GİTTİ

Ayder Osman'ın Ölümüne

1. Anlayamadık onun yüregini,
2. Koruyamadık onun yüregini
3. Kadirsız su gibi huzurlu akıp gitti,
4. Hayatı değil bizi bırakıp gitti.
5. Elbette, “ölmek bir yenilik değil”,
6. Ama isyan edip gitti o gönül,
7. Anlayamadık onun yüregini,
8. Koruyamadık onun gerkliliğini.
9. Bütün dertlerini bir kendisi çekti,
10. Çektığı dertlerini yüklenip gitti.
11. Milletim, hissetmedin onun gittiğini.
12. Onun derdiydi, senin dertlerin...

1997

BASIR ĞAFAR'IN BAŞTAŞINA

1991 senesi Bulganak kabristanına
defnedildi.

1. Dilimizi koruyan âlimlerden birisin,
2. Dilcilik ilminin meşhur bir pîrisin,
3. Millî kütüphanemizde bütün varlığını,
4. Anadili sevenlerin kalplerinde dirisin
(yaşıyorsun)

NARLI DERE (22)

1. Narlı dere! Narlı dere! Ne de güzel adıñ bar,

2. Kördim seni men ilk kere, ne narıñ, ne daliñ bar.

3. Ne olurdu dereñ içre er yer tolu nar olsa,

4. Aq-Taala ilk doğurğan güzelliğiñ bar olsa.

5. Seniñ tek bir adıñ qalğan aq-uquqsız halq kibi,

6. Pek muğayıp körünesiñ teprenmegen qağ kibi...

7. Dere degil, dert içinde nefes almay taş qattım,

8. Keşki sene körmegeydim, ömürimni qısqartım...

Avğust 18, 1997 s.

NARLI DERE

1. Narlı dere! Narlı dere! Ne de güzel adın bar,

2. Gördüm seni ben ilk defa, ne narın, ne dalın bar.

3. Ne olurdu derin içinde her yer dolu nar olsa,

4. Hak Tealâ'nın ilk doğurduğu güzelliğin var olsa.

5. Senin tek bir adın kalmış haksız hukuksuz halk gibi

6. Pek kederlenip görünüyorsun kıpırdamayan göl gibi

7. Dere değil, dert içinde nefes almadan taş attım.

8. Keşke seni görmeseydim, ömrümü kısalttım...

SERSEMLİK (23)

1. Sevilmeye, sevmeye iktidarım qalmasa,

2. Güzeli kadın körgende irsim qozıp, yanmasa,

3. Bedenimde er tükim qabarmasa, qanmasa,

4. Demek, günüm bitken eken soñ saatim çalınsın!

5. Sabiy kibi yatqandayın bir zamanda beşikte,

6. Aciz alda yatıp qalsam qıbirdamay töşekte,

7. Tanırım, yolla Azrailni uçurumlu keçitten,

8. Demek, günüm bitken eken zayıf canım alınsın!

9. «Tövbe et, ey, serssem qulım! dedi bir ses uzaqtañ

10. Nasıl etip ayrılırsıñ bu sevimli topraqtañ?

11. İçilecek suviñ bitmey daa tuvğan çoqraqtañ,

12. Yüreğiñe yañı quvet, yañı ilham salınsın!»...

Dekabr, 1998 s.

Semaşkö hastahanesi

SERSEMLİK

1. Sevilmeye, sevmeye iktidarım kalmasa,

2. Güzeli kadın görünce ruhum heyecanlanıp yanmasa,

3. Bedenimde her tüyüm kabarmasa, kanmasa

4. Demek, günüm bitmiş son saatim çalınsın!

5. Sabi gibi yatmış bir zamanlar beşikte,

6. Aciz hâlde yatıp kalsam kıpırdanmadan döşekte,

7. Tanırım, yolla Azrail'i uçurumlu geçitten,

8. Demek günüm bitmiş, zayıf canım alınsın!

9. «Tövbe et, ey serssem kulum!» dedi bir ses uzaktan

10. Nasıl edip ayrılırsın bu sevimli topraktan?

11. İçecek suyun bitmeden daha doğduğun kaynaktan,

12. Yüreğine yeni kuvvet, yeni ilham salınsın!»...

MENİ HATIRLAMA (24)**(ROMANS)**

1. Meni hatırlama, artık yalvaram,

2. Hatırlavlar boş bir eglence.

3. Ey-at, ömürbilla tüzelmez yaram,

4. Hatırlasañ bile ölgence.

BENİ HATIRLAMA**(ROMANS)**

1. Beni hatırlama, artık yalvaram,

2. Hatırlar, boş bir eglence.

3. Heyhat, ömürbilla düzelmez yaram,

4. Hatırlasan bile ölene kadar.

5. *Men çoqtan vazgeçtim hatırlavlardan,*
6. *Yaşayım ayatta serbest quş kibi.*
7. *Başıma tökülgen beyaz qarlardan*
8. *Ömürüm keçmekte ağır tüş kibi.*
9. *Hatırlavlar saña da, maña da düşman.*
10. *Ömür keçip keter, keçer, inşalla.*
11. *Hatırlavlar - eñ accı peşman,*
12. *Bağışlasın meni de, seni de Alla.*
13. *Meni hatırlama, artıq, yalvaram,*
14. *Hatırlavlar - boş bir eglence.*
15. *Inan, ömürbillah tüzelmez yaram,*
16. *Hatırlasañ bile ölgence.*

5. Ben çoktan vazgeçtim hatıralardan,
6. Yaşayayım hayatta serbest kuş gibi.
7. Başıma dökülen beyaz karlardan
8. Ömrüm geçmekte ağır düş gibi.
9. Hatıralar sana da bana da düşman.
10. Ömür geçip gider, geçer inşallah.
11. Hatıralar, en acı pişmanlık.
12. Bağışlasın beni de, seni de Allah.
13. Beni hatırlama, artık yalvaram.
14. Hatıralar, boş bir eğlence.
15. İnan, ömrübillah düzelmez yaram,
16. Hatırlasan bile ölene kadar.

QALPAQÇI ASAN AĞA (25)

Bağçasaraylı Asan ağa Mustafa oğluna

1. *Ekimlerini hatırlay kimer kişi öksürse,*
2. *Biz de sizni hatırlaymız, qalpağımız eskirse.*
3. *Bir körüniş beriñiz, qalpaqçı Asan ağa,*
4. *Ya, bittimi teriñiz, qalpaqçı Asan ağa?*
5. *Maña qalpaq yaraşqanın siz pek yahşı bilesiz.*
6. *Seniñ betiñ ne uzun, ne calpaq, dep gülesiz.*
7. *Yalama filiz teriñiz qatıp tura başımda,*
8. *Bir quvançım olsa, şudur, artıq esli yaşımda.*
9. *Bir zamanda babañız da güzel «Yeşil malle»de*
10. *Qalpaq tikip adamlarını sevindirgen, allelem.*
11. *Bağçasaray qalpaqçısı Mustafanıñ oğlusız,*
12. *Babañızğa rahmet olsun, dert körmesin qoluñız*
13. *Esen-aman - tendürist, sav-selamet bolsañız,*
14. *Qoñur - kökmi - qaramı, bir sımariş alsañız,*
15. *Hatrimiz hoş bolur edi, qalpaqçı Asan ağa,*
16. *Gönlümüz tolur edi, qalpaqçı Asan ağa.*

KALPAKÇI ASAN AĞA

Bahçesaraylı Asan Ağa Mustafa oğluna

1. Hekimleri hatırlıyor bazıları öksürse,
2. Biz de sizi hatırlıyoruz, kalpağımız eskirse
3. Bir gösteriverin, kalpakçı Asan ağa,
4. Ya, bitti mi deriniz, kalpakçı Asan ağa?
5. Bana kalpak yakıştığını siz çok iyi biliyorsunuz.
6. Senin yüzün ne uzun, ne basık, deyip gülüyorsunuz.
7. Aşınmış körpe deriniz sertleşip duruyor başımda
8. Bir sevincim olursa, budur artık akıllıyaşımda
9. Bir zamanlar babanız da güzel “Yeşil mahalle”de
10. Kalpak dikip insanları sevindirmiş,
11. Bahçesaray kalpakçısı Mustafa'nın oğlusunuz,
12. Babanıza rahmet olsun, dert görmesin eliniz.
13. Esen iyi, canlı, sağ salim olsanız,
14. Kahverengi, mavi mi, kara mı bir sipariş alsanız
15. Gönlümüz hoş olurdu, kalpapçı Asan ağa,
16. Gönlümüz dolardı, kalpapçı Asan ağa.

17. Sizge qalpaq tiktirmegen gönüller tınç yatarmı? 17. Size kalpak diktirmeyen gönüller rahat yatar mı?
 18. Başında qalpaq bolmağan-aslı qırımtatarmı? 18. Başında kalpak olmayan gerçek Tatar mı?
 19. Bir körüniş beriñiz, qalpaqçı Asan ağa, 19. Bir gösteriverin, kalpakçı Asan aga,
 20. İç bitmesin teriñiz, qalpaqçı Asan ağa! 20. Hiç bitmesin deriniz, kalpakçı Asan aga!
 Mayıs, 1997 s. 1997

DÜNYA TEREKLERİ BUYÜK TELAŞTA (26)

1997 senesi sentyabr 12 künü Halqara cemaat
 Erbapları toplanğan Livadiya sarayında
 qırımtatar ve ingliz tillerinde oqulğan şiir.

1. Dünya terekleri büyük telaşta:
2. Doğğanına biñ peşman kibi olalar,
3. Afğanda, Bosnaqta, Pamir Yanında
4. Yanalar, yanalar, yanalar,
5. Yıldırımdan degil,
6. qur-
7. şun-
8. lana-
9. lar!

10. Dünya terekleri oyğa dalalar:
11. Ne oldı, ne oldı sizge insanlar?
12. Kökten yağmur degil, yağa qurşunlar,
13. Kökte şain uçmay, uça «körşunlar».
14. Dünya terekleri
15. qur-
16. şun-
17. lana-
18. lar!

19. Dağlarda, taşlarda, çöllerde zulüm,
20. Sahrada, deryada, göllerde zulüm,
21. Yırtıcı tiş kibi ellerde zulüm,

DÜNYA AĞAÇLARI BUYÜK TELAŞTA

12 Eylül 1997 tarihinde milletlerarası cemaat
 erbaplarının toplandığı Livadiya sarayında
 Kırım Tatarca ve İngilizce okunan şiir.

1. Dünya ağaçları büyük telaşta:
2. Doğduklarına bin pişman gibiler.
3. Afganistan'da, Bısna'da, Pamir yanında
4. Yanıyorlar, yanıyorlar, yanıyorlar.
5. Yıldırımdan degil,
6. kur-
7. şun-
8. lanıyor-
9. lar!

10. Dünya ağaçları düşüncelere dalıyorlar:
11. Ne oldu, ne oldu size insanlar?
12. Gökten yağmur degil, yağoyor kurşunlar,
13. Gökte şahin uçmuyor, uçuyor "kör kurşunlar"
14. Dünya ağaçları
15. qur-
16. şun-
17. lanıyor-
18. lar!

19. Dağlarda, taşlarda, çöllerde zulüm;
20. Sahrada, deryada, göllerde zulüm.
21. Yırtıcı diş gibi ellerde zulüm,

22. Patrontaş bağlanmış bellerde zulüm,
23. Dünya terekleri
24. qur-

25.şun-

26.lana-

27. lar!

28. Somalide açlık çekken sabiyler
29. Terekler túbünde top-top öleler.
30. İblistay silahlı kültüs arbiyeler
31. Kürreni köbete kibi böleler, -
32. Dünya terekleri
33. qur-

34.şun-

35.lana-

36.lar!

37. Ecel kölgeleri dolaşa kökte,
38. Asret ateşleri er bir terekte,
39. Merhametiñ barmı, insan, yürekte?
40. Olmaqtasıñ Kaliguladan beter, -
41. Artıq toqta,

42.yeter,

43.yeter,

44. yeter!

45. Güzellik qurtarır, deyley, dünyanı,
46. Bu laf çoqtan degildir yañı,
47. Bıraç omuzıñdan, insan, silahı,
48. Omuzıñda olsun sevgi yükleri,
49. Yanmasın dünyanıñ saf terekleri!

- 22.Aynı patronun bağladığı bellerde zulüm,
23.Dünya ağaçları,
24.kur-

25.şun-

26.lanıyor-

27.lar!

- 28.Somali'de açlık çeken sabiler,
29.Ağaçların dibinde grup grup ölüyorlar.
30.İblis gibi silahlı külrenkli askerler,
31.Yeryüzünü köbete gibi bölüyorlar.
32. Dünya ağaçları,
33. Kur-

34.şun-

35.lanıyor-

36.lar!

37. Ecel gölgeleri dolaşiyor gökte,
38.Hasret ateşleri her bir ağaçta,
39.Merhametin var mı, insan yüreğinde?
40.Olmaktasın Kaligula²³⁰ dan beter.
41.Artık dur,

42. Yeter,

43.Yeter,

44. Yeter!

45. Güzellik kurtarır, diyorlar dünyayı;
46. Bu laf önceden değildir, yeni.
47. Bırak omuzundan, insan, silahı;
48. Omuzunda olsun sevgi yükleri,
49. Yanmasın dünyanın saf ağaçları!

²³⁰ **Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus** (d. 31 Ağustos 12 - ö. 24 Ocak 41), Daha çok **Caligula** takma adı ile bilinen, 37 - 41 yılları arasında görev yapmış, Julio-Claudian Hanedanı mensubu ve Roma İmparatorluğunun dördüncü İmparatoru.Aşırı savurganlığı, tuhaflığı, ahlaksızlığı ve acımasızlığıyla tanınır, despotluğuyla hatırlanır. Kendi muhafızlarının birkaçı tarafından 41 yılında öldürüldü. Romalı tarihçi Suetonius, *Sezarların hayatı* adlı eserinde döneminin en ünlü olaylarını anlatır. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Caligula> adresinden 18 Aralık 2014'de alınmıştır.

ÇOÇAMIY (27)

1. Bugün saba erte uyandım,
2. Uyandım da yürekten yandım:
3. Etrafımda iç kimse yoqtır,
4. Dar dünyada yalnız qaldım...
5. Cığır sızlay, ağır inledim,
6. Çoçamiyniñ sesin diñledim.
7. Pencereden kelgen bu sesniñ
8. Saibini ańsız künledim.
9. Hastalık ve ömür yoquşı
10. Ne olğanın bilmey çöl quşı.
11. Sağınuv ve ayrılıq çekmey,
12. Qulan çölde keçe yaz, qışı.
13. Sıqa meni yeşil bir kölge
14. Ve çağıra keniş - tüz ilge.
15. Dudaqlarım yavaş qıbirday:
16. «Yoq, olmaycaq ketmesem çölge...»

Aprel, 1998 s.

ŞAMATA (28)

1. *Bezdim şamatalı böyle yaşavdan,*
2. *Soqaqta şamata, zalda şamata...*
3. *Dersin bu dünyamız devrilgen-avğan,*
4. *Tınçlıq yoq: Er yanda, er kün şamata.*
5. *Dört adam toplansa q subet qurulmay,*
6. *Ağızlar köpüre, zeerler qata.*
7. *Darqalıp olmayız şına urulmay...*
8. *Aqıl toqallaşa, yürekler qata.*
9. *Yañı bir şamata doğma qta güçlü,*
10. *Ah, ğarip milletni epeyce sağalar.*
11. *«Milletni ölümden qurtarma q için»*
12. *Başımızğa kelmekte yañı ağalar.*

BOZTORGAY

1. Bugün sbah erken uyandım,
2. Uyandım da yürekten yandım.
3. Etrafımda hiç kimse yoktur.
4. Dar dünyada yalnız kaldım...
5. Ciğirim sızlıyor, acı acı inledim;
6. Serçe'nin sesini dinledim.
7. Penceredengelen bu sesin
8. Sahibini, bilinçsizce kıskandım.
9. Hastalık ve ölüm yokuşunu,
10. Ne olduğunu bilmiyor çöl kuşu.
11. Özlem ve ayrılık çekmeden,
12. Geniş çölde geçiyor yazı, kışı.
13. Sıkıyor beni yeşil bir gölge,
14. Ve çağırıyor geniş, düz memlekete;
15. Dudaklarım yavaşça kıpırdıyor::
16. "Yok, olmayacak gitmezsem çöle..."

ŞAMATA

1. Bezdim böyle şamatalı yaşamaktan,
2. Sokakta şamata, salonda şamata...
3. Dersiniz bu dünyamız yıkılmış, eğrilmiş;
4. Huzur yok: Her yanda, her gün şamata.
5. Dört adam toplansak, sohbet kurulmuyor;
6. Ağızlar köpürüyor, zehirler katıyor...
7. Dağılmıyoruz,
8. Akıl azalıyor, yürekler katılıyor.
9. Yeni bir şamata doğmakta güçlü,
10. Ah, garip milleti epeyce sağıyorlar.
11. "Milleti ölümden kurtarmak için"
12. Başımıza gelmekte yeni ağalar.

13. Şamata için biz yaratılmışımız,
 14. Küçük meşrebede qopa furtuna.
 15. Özara davağa oğratılmışımız,
 16. Şamata, şamata. Qulaqlar tına!
 İyün, 1998 s.

- 13.Şamata için biz yaratılmışız,
 14.Küçük maşrapada kopuyor firtına.
 15.Kendi aramızda davaya uğratılmışız,
 16.Şamata, şamata. Kulaklar kesiliyor!

SAVLIQMAN QAL, TATARLIQ... (29)

«Tatar barmı?» dep kim soray? Mina, men barman!
 Adın, sanın bek tanığan caş tatarman!
 Öz teregin beğenmegen soysızlarğa
 Gür davuşman «kerekmeysiz!» dep aytarman.

M. Niyazi

SAĞLICKAKLA KAL, TATARLIK

“Tatar var mı” diye kim sorar? İşte ben varım!
 Adını, sanını iyi tanıyan genç Tatarım!
 Öz ağacını beğenmeyen soysuzlara,
 Gür sesle “gerekmiyorsunuz” diye söylerim.

M. Niyazi

1. Savlıqman qalıñız ustazlar, ketemen cenkke,
2. Atımnıñ başı aylandı «Qırım» betke.
3. Anda şimdi pek kızgın davalar bar, -
4. Yañlış emiş adımız-ismimiz «tatar».
5. Muellifler arasında qılıçlar sına,
6. Okuyıcı avamnıñ baş-közü tına...
7. Tatar barmı? - dep sorama mezariñdan,
8. Yahşı cevap alalmazsıñ sen Qırımdan.
9. Saña qulaq asacaq yoq şimdi mında,
10. Raatsızlansañ bile, ustaz, mezariñda.
11. «Tatarlığım-tuvğancerim», dep inleme,
12. Men aytayım, Şevqi ustaz, sen diñleme.
13. Eşref ağam, senmen bugün tabışalar,
14. «Qırım» degen bir sözüñe cabışalar.
15. Sen de «tatar» dep yırladıñ Çelebican,
16. Doğrumı dep şeklenemiz, çekişe can.
17. Ayt, bu kadar ne çekiştiñ, Kermençikli,
18. Neçün aldıñ öz boynuña böyle yükni?
19. «Qorquñ şemşek iç durmayıp çaqarse,
20. Er tarafı yıldırımlar yaqarse,
21. Biñ yıl yağmur, burçaq, qar-buzlar yağıp,
22. Düşen seller ortalığı yıqarse,
23. Yükselirim, alçalırım, batarım,
24. Yer altına kirsem, yine tatarım!»

1. Sağlıkla kalın ustalar, gidiyorum cenke,
2. Atımın başı çevrildi “Kırım” yönüne.
3. Orada şimdi çok kızgın davalar var,
4. Yanlışmış adımız “Tatar”.
5. Müellifler arasında kılıçlar kırılıyor,
6. Okuyucu halkın başı gözü sakinliyor?
7. Tatar var mı, diye sorma mezarından,
8. Güzel cevap alamzsın den Kırım’dan.
9. Sana kulak asacak şimdi burada,
10. Rahatsız olsan bile usta, mezarında.
11. “Tatarlığım, doğduğum yer” diye inleme,
12. Ben söyleyeyim, Şevi Usta, sen dinleme.
13. Eşref ağabeyim, seninle bugün buluşuyorlar,
14. “Kırım” dediğin bir sözüne koşuyorlar.
15. Sen de “Tatar” diye söyledin Çebician,
16. Doğru mu diye şüphe ediyoruz, çekişiyor can.
17. Söyle, bu kadar ne çekiştin, Kermençikli,
18. Niçin aldın kendi boynuna böyle yükü?
19. “Korkunç şimşek hiç durmayıp çakarsa,
20. Her tarafı yıldırımlar yakarsa,
21. Bin yıl yağmur, burçak, kar ve buzlar yağıp,
22. Akan seller ortalığı yakarsa,
23. Yükselirim, alçalarım, batarım,
24. Yer altına girsem, yine Tatarım!”

25. *Añlamayım men seni de ulu Amdi Geraybay,* 25. Anlayamadım ben seni de ulu Amdi Geraybay,
 26. *Neçün «tatar» adı için güreştiñ sen arslanday?* 26. Niçin “Tatar” adı için güreştin sen aslan gibi?
 27. *«Tatar için incerermen, azarman,* 27. “Tatar için incelirim, kabalaşırım?
 28. *Tatar söziñ baştaşıma yazarman...»* 28. Tatar sözünü baş taşına yazarım...”
 29. *Şu baştaştan silinecek tatar adıñ, antiñ da,* 29. Şu baştaşından silinecek Tatar adın, antın da,
 30. *Evlatlariñ balta tutup tizildiler qatıñda.* 30. Evlatların balta tutup dizildiler yanında.
 31. *Tatar için nice-nice deryalarını tıyacaq,* 31. Tatar için nice nice deryaları tutacak,
 32. *Tatar için bir ineniñ teşiğine sıyacaq,* 32. Tatar için bir iğnenin deliğine sığacak.
 33. *Canım Amdi, baş köterip sen olardan sorasa,* 33. Canım Amdi, sen baş kaldırıp onlardan sorsan,
 34. *Eylemeñiz-etmeñiz, dep eyilikke yorasa.* 34. Etmeyin, eylemeyin deyip iyiliğe yorsan.
 35. *Belki olar urmet etip seni sayıp diñlarlar* 35. Belki onlar hürmet edip seni sayıp dinlerler,
 36. *Dünyağa söz tutturacaq tatarlıqñı çññlarlar.* 36. Dünyaya söz tutturacak Tatarlığı haykırırlar.
 37. *Dünyağa bar derdimizni biz şu adnen ayttıq da,* 37. Dünyaya bütün derdimizi biz bu adla söyledik de
 38. *Şu adnen yurttan quvılıp, şu adnen yurtqa* 38. Bu adla yurttan kovulup, bu adla yurda döndük
qayttıq da! de
 39. *Qırım tatar adı, barsın, zirildetsin dünyanı,* 39. Kırım Tatar adı, varsın titretsın dünyayı,
 40. *Şu Qırım da davul urıp güriñdetsin dünyanı!* 40. Şu Kırım’da davul çalıp çınlatsın dünyayı!
 İyül, 1998 s.

AFU ET, TÜRKİYE (30)

«O bir şanlı yerdir ki, Rabbi bulmuş
 qanında.»

N. Hikmet

1. Ey, Türkiye! Büyük millet, büyük devlet, memleket,
2. Buyüklüğüñ aqqı onu, yalvarırım, afu et!
3. İstanbulda, Anqarada, büllür sıvlu
 İzmirde,
4. İzmirniñ de yüzük taşı olmuş Qarşıyaqada,
5. Qayda olsam, bir insanı aradım men er yerde,
6. Bulamadım, duyamadım, yapıştım ep yaqama...

7. Tövbe, dedim, Türk asabam, neçün bilemiyorsın?
8. Öyle büyük Şairiñni olurmu ya unutmaq?
9. Qalbiñdeki kin-açuvnu neçün silemiyorsın?
10. Kerem kibi yanğanlarğa olurmu ya kin tutmaq?

AFFET TÜRKİYE

“O, şanlı bir yerdir ki, Rabbi bulmuş kaında”

N. Hikmet

1. Ey, Türkiye! Büyük millet, büyük devlet, memleket;
2. Büyüklüğün haqqı onu, yalvarırım, affet!
3. İstanbul’da, Ankara’da, billur sulu İzmir’de,
4. İzmir’in de yüzük taşı olmuş Karşıyaka’da,
5. Nerede olursam, bir insanı aradım ben her yerde,
6. Bulamadım, hissedemedim, yapıştım hep yakama...

7. Tövbe, dedim; Türk kardeşim, niçin bilemiyorsun?
8. Öyle büyük şairini olur mu ya unutmak?
9. Kalbindeki kin ve öfkeyi niçin silemiyorsun?
10. Kerem gibi yananlara olur mu ya kin tutmak?

11. *Alanyada, Ulu Cami azbarında Sivasta,* 11. Alanya'da Ulu Cami bahçesinde, Sivas'ta,
 12. *Yeşilköyde, Üsküdar, qalabalıq Çarşıda,* 12. Yeşilköy'de, Üsküdar'da, kalabalık Çarşı'da,
 13. *İlk baarde, sıcaq yazda, qaltıratqan bir qışta.* - 13. İlkbaharda, sıcak yazda, titreten bir kışta,
 14. *«Valla-billa, bilmiyoruz», dep turdılar qarşımda* 14. “Vallahi billâhi, bilmiyoruz.” dediler karşımda...
15. *Eyvah Allah! Ey, sen büyük memleketim, Türkiye!* 15. Eyvah Allah! Ey, sen büyük memleketim, Türkiye!
 16. *Men de seniñ bir evladıñ, günahkârlı bir türküm.* 16. Ben de senin bir evladın, günakâr bir Türküm...
 17. *Epimize Nazım olup istedi o Ürriyet,* 17. Hepimize Nazım olup istedi, o Hürriyet.
 18. *Avf et onu, ey milletim, sañadır işbu türküm.* 18. Affet onu, ey milletim, sanadır bu türküm.
19. *Asret, quvğun rüzğarları baş ucunda estiler* 19. Hasret, kovalayıcı rüzgarlar başucunda estiler;
 20. *Aramzatlar aldattılar, yollarını kestiler.* 20. Harazadeler aldattılar, yollarını kestiler.
 21. *Men de nice yıl esirim aramlarınıñ elinde,* 21. Men de nice yıl esirim kafirlerin edlinde,
 22. *O Şair de benim qalbim, yüregimde, evimde...* 22. O şair de benim kalbim, yüreğimde, evimde....
23. *Şaat oldım: Türkiyede onu Şair sanmazlar,* 23. Şahit olsum: Türkiye'de onu şair saymazlar,
 24. *Doğğan küñün, ölgen küñün iç bir yerde* 24. Doğduğun ve öldüğün günü hiçbir yerde anmazlar.
añmazlar. 25. “Türk şiiri” kitabında adını bile yazmazlar.
 25. *«Türk şiiri» kitabında adın bile yazmazlar,* 26. Anmayanlar hiçbir zaman Kerem gibi yanmazlar!
 26. *Añmağanlar iç bir zaman Kerem kibi yanmazlar.*
27. *Ey, Türkiye! Büyük millet, büyük devlet, memleket,* 27. Ey, Türkiye! Büyük millet, büyük devlet, memleket;
 28. *Büyükliğıñ aqqı onu, yalvarırım, afu et!* 28. Büyüklüğün haqqı onu, yalvarırım, affet!
- 1996—1998 ss.

KÜZ YAPRAQLARI (31)

1. *Küz yapraqları töküle, töküle,*
2. *Sen yoqsın yanımda, qalbim öküne.*
3. *Aşqımız sönmesin bu ğamlı küznen,*
4. *Muğayıp tura kök tamçılı köznen.*
5. *Muğaydı Çatırdağ, muğaydı Salğır,*
6. *Asrette yaşamaq ne qadar ağır.*
7. *Yapraqlarını, aman, rüzğar savura,*
8. *Güzelim, uzaqtasın, qalbim ağıra.*
9. *Aşqımız sönmesin bu ğamlı küznen,*
10. *Muğayıp tura kök tamçılı köznen.*

GÜZ YAPRAKLARI

1. Güz yaprakları dökülüyor, dökülüyor;
2. Sen yoksun yanımda, kalbim üzülüyor.
3. Aşkımız sönmesin bu gamlı güzle;
4. İnciniyor gökyüzü, yaşlı gözle.
5. İncindi Çatırdağ, incindi Salğır.
6. Hasret çekerek yaşamak ne kadar ağır.
7. Yapraklarını hemen, rüzgâr savuruyor;
8. Güzelim, uzaktasın, kalbim sızlıyor.
9. Aşkımız sönmesin bu gamlı güzle;
10. İnciniyor gökyüzü, yaşlı gözle.

11. Muğaydı Çatırdağ, muğaydı Salğır,

12. Asrette yaşamaq ne qadar ağır.

13. Bağçalar kiydiler altın tüs fesin,

14. Yüksekte eşitile turnalar sesi.

15. Sen ketme olarnen, ey, Telli Turnam,

16. Sensiz men küzlerde yaşap olmam.

17. Muğaydı Çatırdağ, muğaydı Salğır,

18. Asrette yaşamaq ne qadar ağır!..

1999 s.

BİLMİR (32)

1. Dünyada iç yoqtır onıñ bilmegeni,

2. Oña belli özenlerniñ boyu, eni.

3. Oña belli yüce dağlar yüksekliğı,

4. Er milletiñ eyiligi, eksikligi.

5. Tilimizniñ asılını tek o bile,

6. Ondan sorañ nedir mihrab, nedir qulle.

7. Ondan sorañ halqniñ asıl adı nedir,

8. Ondan sorañ mahkeme ve qadı nedir.

9. Ondan sorañ quyu nasıl qazıla, dep,

10. Ondan sorañ şiir nasıl yazıla, dep.

11. Episini cartı-curı oqup bilgen,

12. Er teşikke burnunu soqup bilgen.

13. Ne lisey, ne aliy oquv yurtı körgen,

14. «Menbilemlik» yollarından taymay yürgen.

15. Mektep için derslik deseñ, derslik yazar.

16. Er bir şeyden bilgisi bar azar-azar.

17. Qayda barsa şaplavuzı iç yapılmaz,

18. Meclislerde ondan aqıllı tapılmaz.

19. Laf berseñ, ne ötmek aşar, ne suv içer,

20. O olmasa ne Qurultay «canlı» keçer.

21. Minberde o demağognıñ demağogi,

22. «Nutqı»niñ ne ahırı bar ne de ögü:

11. İncindi Çatırdağ, incindi Salğır.

12. Hasret çekerek yaşamak ne kadar ağır.

13. Bahçeler giydi altın renkli fesini,

14. Yüksekte işitiliyor turnaların sesi.

15. Sen gitme onlarla, ey Telli Turnam;

16. Sensiz ben güzlerde yaşayamam.

17. İncindi Çatırdağ, incindi Salğır.

18. Hasret çekerek yaşamak ne kadar ağır.

BİLMİR?

1. Dünyada hiç yoktur onun bilmediğı;

2. O, bilir nehirlerin boyunu, enini.

3. O, bilir yüce dağların yüksekliğini;

4. Her milletin iyiliğini, eksikliğini.

5. Dilimizin aslını yalnız o biliyor;

6. Ondan sorun nedir mihrap, nedir kule.

7. Ondan sorun halkın asıl adı nedir;

8. Ondan sorun mahkeme ve kadı nedir.

9. Ondan sorun kuyu nasıl kazılır, diye;

10. Ondan sorun şiir nasıl yazılır, diye.

11. Hepsini eski meski okuyabilmiş;

12. Her deliğe burnunu sokabilmiş.

13. Ne lise, ne yüksek okul yurdu görmüş;

14. «Ben bilirim» yollarından sapmadan yürümüş.

15. Mektep için derslik desen, derslik yazar;

16. Her şeyden bilgisi azar azar.

17. Nereye gitse gevezelik hiç yapmaz;

18. Meclislerde ondan akıllı bulunmaz.

19. Laf verirsen ne ekmek yer ne su içer;

20. O olmazsa ne de Kurultay «canlı» geçer.

21. Minberde o, demağogun demağogu;

22. «Nutuk»unun ne sonu var, ne başı:

23. «Arkadaşlar, Meclis yanlış yoldan kete,
 24. Devletçilik gerek bizge, artıq yeter!
 25. Bizge artıq laf kerekmey, tek iş gerek,
 26. Düşmanlarını tır-mır etip yeñiş gerek!
 27. Biz birleşip olamasaq yeñalmamız,
 28. Tereklerde pişmez armut ve almamız».
 29. Ne rusçası temiz, ne de ana tili,
 30. Ağzını köpürtire sallap elin.
 31. «Minder» nedir, «minber» nedir farqın bilmez,
 32. Ekisi de bir şey, der de, yüzü külmez.
 33. Er kes bilgen safsatanen plan biçer,
 34. «Nutuk»tan soñ qafiyeli sözge keçer.
 35. O em şair, em yazıcı, em gazetçi,
 36. Em tarihçi, iqtisatçı, siyasetçi.
 37. Em folklorcı, em çalgıcı, em bestekar,
 38. Adım atmaz, raat yatmaz bulmasa kâr...
 39. Camilerde o muderris, değil sohta,
 40. Cemaat da demez oña: olân, toqta!
 41. Er qazanda et köpüğü gibi taşar.
 42. Büyüknen de, küçüknen de sporlaşar,
 43. Aramızda böyle bilmir pek çoqlaştı,
 44. Bilmirlerden milletin de aqlı şaştı...
- Sentyabr 23, 2000 s.

SOS! (33)

1. Qurtarıñız, qurtarıñız, gemimiz bata!
2. Gemimizin baş direği yıqlayata.
3. Deryamızı bastı boran - quru safsata,
4. Deñizciler yarı ölü alında yata.
5. İsmail-bey, nidadımızı eşit! Kel, yetiş!
6. Evlatlarıñ yat lehcede qayray til ve tiş.
7. Qayıp keldik ana-yurtqa, amma oldı iş!
8. Böyle müdhiş olmağandır Vatandan ketiş...

23. Arkadaşlar, Meclis yanlış yoldan gidiyor,
24. Yeter artık bize devletçilik gerek!
25. Bize fazla laf gerekmiyor, yalnız iş gerek.
26. Düşmanları tarumar edip yenmek gerek!
27. Biz birleşemezsek yenemeyiz;
28. Ağaçlarda olgunlaşmaz artmut ve elmamız.”
29. Ne Rusçası temiz, ne de anadili;
30. Ağzını köpürtüyor sallayarak elini.
31. “Minder” nedir, “minber” nedir, farkını bilmez;
32. İkisi de bir şey, der de, yüzü gülmez.
33. Herkesin bildiği safsatayla plan yapar;
34. “Nutuk”tan sonra kafiyeli söze geçer.
35. O hem şair, hem yazar, hem gazeteci;
36. Hem tarihçi, iktisatçı siyasetçi.
37. Hem halkbilimci, hem çalgıcı, hem bestekâr;
38. Adım atmaz, rahat yatmaz bulmasa kâr...
39. Camilerde o müderris, değil sohta;
40. Cemaat da demez ona: hey, dursana!
41. Her kazanda et köpüğü gibi taşar,
42. Büyükle de, küçükle de sporlaşar.
43. Aramızda böyle bilmir pek çoğaldı,
44. Bilmirlerden milletin de aklı şaştı....

SOS

1. Kurtarın, kurtarın, gemimiz batıyor!
2. Gemimizin baş direği yıkılıyor.
3. Deryamızı bastı boran kuru safsata,
4. Denizciler yarı ölg hâlde yatıyor.
5. İsmail bey, nidadımızı işit! Gel, yetiş!
6. Evlatların yabancı lehçelerde biliyor dil ve diş.
7. Dönüp geldik anayurda, amma oldu iş!
8. Böyle müdhiş olmamaştır vatandan gidiş...

9. Ana-yurtqa qayıtp keldik - ilsiz yaşaymız, 9. Anayurda dönüp geldik, devletsiz yaşıyoruz;
10. Bir millette olmağan şey - tilsiz yaşaymız, 10. Hiçbir millete olmamış şey, dilsiz yaşıyoruz;
11. Acılar ep çoqlaşa da, - dinsiz yaşaymız, 11. Acılar hep çoğalıyor da, dinsiz yaşıyoruz;
12. Qalbimizde derdimiz çoq - insiz yaşaymız. 12. Kalbimizde derdimiz çok, inlemeden yaşıyoruz.
13. Üç evlatnı egiz etip doğurğan ana, 13. Üç evladını ikiz olarak doğuran ana,
14. Tuvğan tilde bir söz aytmay teleyayında. 14. Anadilde bir söz söylemiyor televizyonda.
15. Asan, Üsein ve Osman, dep adların aña, 15. Asan, Üseyin ve Osman, diye adlarını anıyor;
16. Amma millet, Vatan ruhu qaydadır, qana?! 16. Amma millet, Vatan ruhu nerededir, hani?!
17. Dört yıl evel egizlerge baqıp sevindik, 17. Dört yıl önce ikizlere bakıp sevindik;
18. Milletimiz böyle artar, inşalla, dedik. 18. Milletimiz böyle artar, inşallah, dedik.
19. Milliy Meclis tarafından bahşiş da berdik, 19. Millî Meclis tarafından hediye de verdik,
20. Bugün şu üç oğlançıqta yat ruhun kördik. 20. Bugün şu üç oğlancıkta yabancı ruhunu gördük.
21. Nidamızı eşit sen de, ey Çoban-zade! 21. Nidamızı işit sen de, ey Çobanzade!
22. «Tuvğan til»ni oquğanda ağlaymız kade, 22. “Anadil”i okurken ğalıyoruz bazen.
23. Nasıl zengin edi tiliñ ve nasıl sade, 23. Nasıl zengindi dilin ve nasıl sade;
24. Başqa tilde söyleşmekni ettik biz adet. 24. Başka dilde söyleşmeyi edindik âdet.
25. «Quş yavrusı yuvasında körgeñin küter», - 25. “Kuş yavrusu yuvasında gördüğünü güder.”
26. Bugün bizler quş alından betermiz, beter. 26. Bugün bizler kuş hâlimden beteriz, beter.
27. Gemimizniñ direği - til, batar da keter, 27. Geminizin direği, dil, batar da gider;
28. O batqan soñ, unutulup, millet de biter. 28. O battıktan sonra, unutulup, millet de biter.
29. Adımıznı deñiştirmek, - dey yetmişli qart, 29. Adımızı değıştirmek, diyor yetmişlik ihtiyar;
30. Muim iştir! - Qartım, çekil, arabañnı tart! 30. Mühim iştir! İhtiyarım, çekil, arabanı çek!
31. Ana tiliñ batayatqan hasis zamanda 31. Anadilin batıyor, kötü zamanda;
32. Alcırağan dedem, söyle, nege böyle şart? 32. Bunamış dedem, söyle, niye böyle şart?
33. Nege böyle tartışuvlar, nege qaynaymız? 33. Niye böyle tartışmalar, niye kaynıyoruz?
34. «Milliy devlet», «milliy ad» dep ep can çaynaymız? 34. “Millî devlet”, “millî ad” diye hep can çigniyoruz?
35. Milliy tilde olsun «qırım» ya «tatar» barmı? 35. Millî dilde olsun “Kırım” ya da “Tatar” var mı?
36. Tilsiz millet taqdirinen neçün oynaymız? 36. Dilsiz millet kaseriyle niçin oynuyoruz?

37. *Qurtarıñız, qurtarıñız! Gemimiz bata!*
 38. *Gemimizniñ baş diregi yıqlayata.*
 39. *Deryamızda qoptı tufan -küçlü safsata,*
 40. *Deñizciler yarı ölü alında yata!*

Aprıl, 2000 s.

AVAŞERFE (34)

1. *Közleriñiz oyulğaydı, ey, pervasız aqaylar,*
2. *Körmeysizmi, qatıñızda horlanmaqta apaylar.*
3. *Körmeysizmi, can talaşıp sararıp-solğanların?*
4. *Evde degil, soqaqlarda, bazarda olğanların?*
5. *Ana, tura Avaşerfe - quçağında balası,*
6. *Qarşısında bir-qaç qopqa alma, armut meyvası.*
7. *Yüreğini turnay er kün düşmanlarınıñ calası,*
8. *Onı ciltmay, şenlendirmey ana yurtınıñ avası.*
9. *Daa eki yavruçığın evine taşlap kelgen,*
10. *Olar için qısmet arap, közlerin yaşlap kelgen.*
11. *Din-imandan keçken eri maruşkege evlengen,*
12. *Nankör, hunzır evli-barqlı şu yavurnı begengen.*
13. *Kördim Avaşerfeniñ beton qarıştırganın,*
14. *Qomşu erkek oña baqıp çette sarğuş turğanın,*
15. *Kördim Avaşerfeniñ dağda yemiş cıyğanın,*
16. *Namusını temiz saqlap, er bir işke uyğanın.*
17. *Kördim Avaşerfeniñ mitinglerge çıqqanın,*
18. *«Ant etkenmen» yırın yırlap, yumruqların sıqqanın.*
19. *Şovinstler arasında kördim yañğız qalğanın,*
20. *«Prodajnaya» degenlerniñ saçın yulqıp alğanın.*
21. *Men Sonaqta kördim oniñ balçıqlarğa batqanın.*
22. *-Bu balçıqtan çıktı Noman! dep gururnen aytqanın.*

37. Kurtarın, kurtarın, gemimiz batıyor!
 38. Gemimizin baş direği yıkılıyor.
 39. Deryamızı koptu tufan, güçlü safsata,
 40. Denizciler yarı ölü hâlde yatıyor.

AVAŞERFE

1. Gözlerimiz oyulaydı, ey pervasız beyler;
2. Görmüyor musunuz, yanınızda horlanıyor hanımlar?
3. Görmüyor musunuz, can çekişip sararıp solduklarını?
4. Evde değil, sokaklarda, pazarlarda olduklarını?
5. İşte, duruyor Avaşerfe, kucağında bebeği;
6. Karşısında birkaç kova elma, armut meyvası.
7. Yüreğini yaralıyor her gün düşmanların iftirası,
8. Onu ısıdırmıyor, şenlendirmiyor anayurdun havası
9. Daha iki yavrusunu evine bırakıp gelmiş;
10. Onlar için kısmet arayıp, gözlerinden yaşlar gelmiş.
11. Dinden imandan çıkmış beyi Rus hanımla evlenmiş
12. Nankör, domuz, evli barklı yu kafiri beğenmiş.
13. Gördüm Avaşefe'nin beton karıştırdığını;
14. Komşu erkeğin ona bakıp kenarda sarhoş olduğunu.
15. Gördüm Avaşefe'nin dağda yemiş topladığını;
16. Namusunu temizce koruyup her işe katıldığını.
17. Gördüm Avaşefe'nin mitinglere çıktığını;
18. "Ant etmişim" marşını söyleyip yumruklarını sıkıştırdığını.
19. Şovinstler arasında gördüm yalnız kaldığını.
20. "Satılmış" diyenlere saçını yolduğunu.
21. Ben Sonaq'ta gördüm onun çamurlara battığını;
22. -Bu çamurdan çıktı Noman! diye gururla söylediğini

23. *Dudaqların, tırnaqların boyalarnen aşlamay,* 23. Dudaklarını, tırnaklarını boyalarla boyamamış;
24. *Bostan asray, ellerinden qazma-kürek taşlamay.* 24. Bostan yetiştirmiş, ellerinden kazma küreği bırakmamış.

25. *Közleriñiz oyulğaydı, ey, pervasız aqaylar,* 25. Gözleriniz oyulsaydı ey, pervasız beyler;
26. *Qatıñızda horlanmaqta böyle nurlı apaylar.* 26. Yanınızda horlanmakta böyle nurlu hanımlar.
27. *Amma olar zarlanmaylar ne sizge, ne Allağa,* 27. Amma onlar ağlanmıyorlar size de Allah'a da.
28. *Gece-gündüz ıdrınalar qısmetini almağa.* 28. Gece gündüz çabalıyorlar, kismetini almaya.

29. *Bu alemniñ sabırları bizim Avaşerfede,* 29. Bu âlemin sabırları bizim Avaşerfe'de,
30. *Turmuşniñ eñ ağırları bizim Avaşerfede;* 30. Hayatın en ağırları bizim Avaşerfe'de.
31. *Avaşerfe - halqımızniñ sarsılmaycaq direği,* 31. Avaşerfe, halkımızın sarsılmayacak direği;
32. *Avaşerfe - halqımızniñ güç, qanadı, yüreği!* 32. Avaşerfe, halkımızın gücü, kanadı, yüreği!

33. *Deyler: Ava yaratılğan Adem qaburğasından,* 33. Diyorlar: Havva yaratılmış Adem kaburgasından;
34. *Yoq, bu Ava yaratılğan Çatırdağ qayasından!* 34. Yok, bu Havva yaratılmış Çatırdağ kayasından!
35. *Yoq, bu Ava yaratılğan çöllər qasırgasından!* 35. Yok, bu Havva yaratılmış çöllər kasırgasından!
36. *Yaratılğan Ana-yurtniñ Analar Anasından!* 36. Yaratılmış Anayurdun analar anasında!
Fevral 26, 1999 s.

AQAYLIQ BORCU (35)

8 Mart munasebeti ile

1. Aqaylıq borcu bar çarhlı dünyada,
2. Onı eda etmək - muqaddes farzdır,
3. Eda etalmasañ, qavrulup yan da,
4. Özüñe kün evel teren lât qazdır.
5. Aqaylıq borcu pek şerefli boreddir,
6. Aq-Taala bizlerge şay reva körgen;
7. Aqay degil episi qalpaqlı yürgen,
8. Ve özen körmeyip balağın tirgen...
9. Açıq lafım budır sizge, aqaylar:
10. Qadınsız olamaz Vatan sevgisi.
11. Yurtqa sevgiñizni olar saqlaylar,
12. Qadınlar - em Vatan, em evniñ tüşü.

AQAYLIQ BORCU

8 Mart münasebetiyle

1. Erkeklik borcu var dünyada;
2. Onu eda etmək, mukaddes farzdır.
3. Eda edemeszsen, kavrulup yan da;
4. Kendine gün evvelinden derin lahit kazdır.
5. Erkeklik borcu pek şerefli borçtur.
6. Hak Teala bizlere böyle reva görmüş;
7. Bey değil, hepsi kalpaklı yaşamış,
8. Ve nehir görmeyip paça sıvamış.
9. Açıq sözüm budur size beyler:
10. Kadınsız olmaz Vatan sevgisi.
11. Yurda sevginizi onlar korurlar;
12. Kadınlar, hem vatanın hem evin rengidir.

13. Tek qadınlar aňlar aqaylığıñni,
14. Kerçekten de aqay olup olalsañ...
15. Qadınlarğa sarf et bar baylığıñni,
16. Dünyada kimsesiz paynözü qalsañ.

17. Yürekten yanıp ağlarlar ölseñ,
18. Cennet uriyleri olup uçarlar.
19. Saña merhametli tek olar, bilseñ,
20. Ölmez ruhuñni da anda quçarlar.

21. Asla şek ketirmem: yücedir Alla, -
22. Onıñ sadıq qulı muqaddes qadın.
23. Kerçek aqay olsañ, qadinsız qalma,
24. Saqla yüregiñde onıñ pak adın.

25. Onıñ ayaqları astında cennet,
26. Bu lafni söyledi Yüce Peyğamber.
27. Aqaylıq borcuñni elal tuhfe et, -
28. Bütün varlığıñni qadınlarğa ber!

29. «Qabrimde melekler sorğu sorasa»,
30. Azrail tenimni qaç parça doğrasa,
31. Canımniñ parçası - qadıdır, dermen,
32. Canımni qadıñğa berip ölermen!..

Mart, 2001 s.

YAPRAQ (36)

M.Yu. Lermontovdan

1. Emen yaprağı üzüldi tuvğan aziz dalından,
2. Ve uçurıp alıp ketti onu çölge sert boran.
3. Ayaz, sıcaq, horluqlardan qurudu ve sarardı,
4. Qara deñiz yalısına kelip ahri yal aldı.
5. Qara deñiz yalısında öse edi yaş çınar,
6. Talğın yelnen söyleşeler yeşil yapraq ve dallar;
7. Şu dallarda sallanalar ahiret-cennet quşları,
8. Suv perisin dülberligin maqtay tatlı yırları.

13. Sadece kasınlar anlar beyliğini,
14. Gerçekten bey olabilirsen...
15. Kadınlara safr et bütün varlığını,
16. Dünyada bir başını kimsesiz kalsan.

17. Yürekten yanıp ağlarlar ölürsen;
18. Cennet Hurileri olup uçarlar.
19. Sana merhametli bir tek onlar, bilirsen;
20. Ölmez ruhunu da orada uçururlar.

21. Asla şüphe etmem: Yücedir Allah.
22. Onun sadık kulu mukaddes kadın.
23. Gerçek adam olsan kadınsız kalma,
24. Sakla yüregiñde onun pak adını.

25. Onun ayakları altında cennet,
26. Bu lafi söyledi Yüce Peyğamber.
27. Erkeklik borcunu helâli hoş et;
28. Bütün varlığıñni kadınlara ver!

29. “Kabrimde melekler sorguua çekse”,
30. Azrail tenimi parça parça doğrasa,
31. Canımın parçası kadındır, derim;
32. Canımı kadına verip ölürem.

Mart, 2001 s

YAPRAK

M. Yu. Lermontov'dan

1. Meşe yaprağı koptu duğduğu aziz dalından,
2. Ve uçurup götürdü onu çöle sert boran.
3. Ayaz, sıcak, horlanmalardan kurudu ve sarardı,
4. Karadeniz kenarına gelip sonunda dinlendi?
5. Karadeniz kenarında büyüyordu genç çınar,
6. Hafif rüzgârla söyleşiyor yeşil yaprak ve dallar.
7. O dallarda sallamıyor ahiret, cennet kuşları;
8. Su perisinin güzelliğini övüyor tatlı yırları.

9. Yüksek çınar tamurına kelip sıyıqtı yurtsız; 9. Yüksek çınar köküne gelip sığındı yurtsuz;
 10. Yaşamaqçün mekan soray pek yalvarıp, ah, qutsız. 10. Yaşamak için mekân sorar çok yalvararak, ah, bahtsız.
 11. Dey ki: «Emen yapraçığım, ğarip allarğa tüştim, 11. Diyor ki: “Meşe yağrağım, garip Allah’a düştüm;
 12. Şefqatsız bir yurtta doğıp östim, erte yetiştim. 12. Şefkatsiz bir yurtta doğup büyüdüm, erken yetiştim.
13. Öz başıma bir maqsatsız dünya kezem pek çoqtan, 13. Bir başıma maksatsızca geziyorum dünyayı çoktan,
 14. Qurıp qaldım ve sarardım horluq em bahtsızlıqtan. 14. Kuruyup kaldım ve sarardım, horluk ve bahtsızlıktan.
 15. Zümrüt dallı bağırıñdan, çınar, mekan ber maña, 15. Zümrüt dallı bağrından, çınar, mekân ver bana;
 16. Çoq acayıp yırlar bilem, epsin söylerim saña». 16. Çok güzel yırlar biliyorum, hepsini söylerim sana.”
17. «Ne kereksiñ sen maña? dep cevap bere yaş çınar, 17. “Ne gereksin sen bana? diye cevap veriyor genç çınar.
 18. Sen solğansıñ, mende öse taze yeşil yapraqlar. 18. Sen solmuşsun, bende büyüyür taze yeşil yapraklar.
 19. Çoq şey kördiñ ve bilesiñ - maña masal ne kerek? 19. Çok şey gördün ve biliyorsun, bana masal ne gerek?
 20. Şay da cennet quşlarını diñley-diñley bezdim pek. 20. Böylece cennet kuşlarını dinleye dinleye bezdim pek.
21. Keteber ey, mekansız ten, tanımayım iç seni! 21. Gidiver ey mekânsız ten, tanımıyorum hiç seni!
 22. Men küneşçün yaşayım, çünkü seve o meni. 22. Ben güneş için yaşıyorum, çünkü seviyor o beni.
 23. Keniş kökte serbest-serbest ösmekteler dallarım, 23. Geniş gökyüzünde sebestçe büyümekte dallarım,
 24. Tamırlarımı yuvalar salqın deñiz suları». 24. Köklerimi yıkıyor serin deniz suları.

ÇİNGİZ VE SUSANNAĞA (37)

Nikah toylarında oqulğan şiir

1. Bağçamızni yaraştırğan gülller kibi
2. Tuvğan yurtta çırayıñız iç solmasın.
3. Saf sevgiñiz temiz olsun bullür kibi,
4. Ömürüñizde ayazlı kün iç bolmasın.
5. Çingiz, seniñ yanıñda bir gül otura,
6. Sen o gülni yaman elden, yelden qızğan.
7. Yiğit degen yigit yaşavni şay qura:
8. Qara mışıqlar bolmasın ayat bozğan.
9. Bu ayatta er şey bolur, Susan kızım,
10. Aytacağım saña budır, iç unutma:
11. Sen ketesiñ bugün başka memlekette,
12. Yañı yurtñiñ qanunıman yaşa, çıray sıtma.

ÇİNGİZ VE SUSANNA'YA

Nikâh töreninde okunan şiir

1. Bahçemizi güzelleştiren güller gibi,
2. Öz vatanda yüzünüz hiç solmasın.
3. Saf sevginiz temiz olsun billur gibi,
4. Ömrünüzde ayazlı gün hiç olmasın.
5. Çingiz, senin yanında bir gül oturuyor,
6. Sen o gülü kötü ellerden , yelden kıskan.
7. Yiğit denen yiğit hayatını böyle kuruyor:
8. Kara kediler olmasın hayat bozan.
9. Bu hayatta her şey olur, Susan kızım;
10. Söyleyeceğim sana budur, hiç unutma.
11. Sen gidiyorsun bugün başka memlekete,
12. Yeni yurdun kanunıyla yaşa, surat asma.

13. *Çingiz - şamdan, sen - şam bolip yaşasañız,* 13. Çingiz şamdan, sen mum olup yaşayacaksınız.
 14. *Ömür qatran-zeer bolmaz iç bir zaman.* 14. Ömür katran zehir olmaz hiçbir zaman.
 15. *Bir almanı eki bolip aşasañız,* 15. Bir elmayı ikiye bölüp yersiniz,
 16. *Ne qaynana, ne qaynata bolmaz yaman...* 16. Kaynana da kaynata da olmaz yaman...
 17. *Daa ne aytayım? Men sizlerge baht tileymen,* 17. Daha ne söyleyeyim? Ben sizlere baht diliyorum,
 18. *Temelinde sevgi bolğan taht tileymen.* 18. Temelinde sevgi olan taht diliyorum.
 19. *Ömürbilla qalpleriñiz qırılmasın,* 19. Ömrübillah kalpleriniz kırılmasın,
 20. *Bir yoluñız eki yaqqa burulmasın!* 20. Bir yolunuz iki tarafa dönmesin!
 İyün 7, 2002 s.

BiR AY BAR (38)

1. *Yüce Allamızdan farz olup engen,*
2. *Hulüs qalbimizge sıcaqlıq bergen,*
3. *Evimizge aydın nur olup kirgen,*
4. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
5. *Elal ve hayırlı qısmet yorağan,*
6. *Sen musulmansıñı? diye sorağan,*
7. *İnsançün cennetke yollar arağan,*
8. *Bir aydır ki, bu Ramazan ayı.*
9. *Yaradan ruhumızğa nefret salmaycaq,*
10. *Çarez hastalığı tende qalmaycaq,*
11. *Bu ayda fitne-oşek olmaycaq.*
12. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
13. *Bu ayda faqırnuñ rızqı üzülmez,*
14. *İmansız olğanğa şerbet süzülmez,*
15. *Bismillah demesek, ömür tüzelmey,*
16. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
17. *Vatandaş, nice yıl onu unuttıq,*
18. *Ne oraza tuttuq, ne iman küttik,*
19. *Şu sebeptir belki, - zeerler yuttıq, -*
20. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*

BİR AY VAR

1. *Yüce Allah'ımızdan farz olup inen,*
2. *Temiz kalbimize sıcaklık veren,*
3. *Evimize aydınlık nur olup giren,*
4. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
5. *Helâl ve hayırlı kısmete yoran,*
6. *Sen müslüman mısın? diye soran,*
7. *İnsan için cennete yollar arayan,*
8. *Bir aydır ki, bu Ramazan ayı.*
9. *Yaradan ruhumuza nefret ekmeyeceki*
10. *Garez hastalığı ücüttaalmayacak,*
11. *Bu ayda fitne, dedikodu olmayacak.*
12. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
13. *Bu ayda fakirin rızkı kesilmez,*
14. *İmansız olana şerbet süzülmez,*
15. *Bismillah demeysen, ömür düzelmez,*
16. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
17. *Vatandaş, nice yıl onu unuttuk;*
18. *Ne oruç tuttuk, ne imanı yaşattık.*
19. *Bu sebepten belki, zehirler yuttuk;*
20. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*

21. *Milletim, saña da olsun farz - adet*
 22. *Bu Güzel Vatanda qılmaq ibadet,*
 23. *Qandil gecelerde bulmaq seadet,*
 24. *Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.*
 1998 s.

TERTSİNA (39)

(Yellerini Diñle kitabındakiyle aynı)

SAĞ OL, ÖZBEK! (40)

QDMPU (Qırım Devlet Müendis-Pedagoji
 Üniversitesi) yanındaki «Tiklenüv» abidesi
 münasebetinen yazılğan şiir

1. Sağ ol, bar ol deymen saña, ey, özbek!
2. Küneşli yurtıñda sağ qaldı canım.
3. Aqlımda, - qıt edi bir parça ötmek,
4. Ağzıñdan üzip bergen zağara nanıñ
5. *Müdhiş bir iblisniñ yapmışlarından*
6. *Halqımnıñ közyaşı qurumağanda,*
7. *Yüz taptıq insanlıq degen şanıñdan*
8. *Yıkılıp ve yanıp qurum olğanda.*
9. *Azırdır edi daim pialañ, çayıñ,*
10. *Musafirçenlikte sendayın halq yoq.*
11. *Qavalımız kibi dertlidir nayıñ,*
12. *Tarihta eziyetler çektin sen de çoq.*
13. *Farhad-GES, Mirzaçöl ızanlarında*
14. *Biz siznen beraber qan-terler töktik.*
15. *«Aq altın»lı zeer tozanlarında*
16. *Biz siznen beraber bel büktik, çöktik.*
17. *«Dostluqñıñ qadrini dost bilir», degen*
18. *Alişer Navoiñ dünyağa belli.*
19. *Aşuq Umer kibi icranlıq çekken*
20. *Halqım bugün qayıtıp yurtına keldi.*

21. Milletim sana da olsun farz, âdet;
22. Bu güzel vatanda etmek ibadet;
23. Kandil gecelerinde bulmak saadet;
24. Bir aydır ki, bu mübarek Ramazan ayı.

SAĞOL, ÖZBEK!

KDMPU (Kırım Devlet Mühendilik
 ve Pedagoji Üniversitesi) yanındaki
 «Tiklenüv» abidesi
 münasebetiyle yazılan şiir

1. Sağol, var ol diyorum sana, ey Özbek!
2. Güneşli yurdunda sağ kaldı canım.
3. Aklımda, kıt idi bir parça ekmek,
4. Ağzıñdan koparıp verdiğin yanık ekmeğin.
5. Âdi bir iblisin yaptıklarından,
6. Halkımın gözyaşı kurumayınca,
7. Yüz çevirip insanlık denen şanıñdan
8. Yıkılıp ve yanıp kurum(kül) olunca.
9. Hazırdır daima pialañ, çayın,
10. Misafirperverlikte senin gibi halk yok.
11. Kavalımız gibi dertlişidir neyin,
12. Tarihte eziyetler çektin sen de çok.
13. Ferhad-GES, Mirzaçöl sınırlarında,
14. Biz sizinle beraber kan ter döktük.
15. “Ak altın”lı zehir tozlarında,
16. Biz sizberaber bek büktük, çöktük.
17. “Dostluğun kadrini dost bilir” diyen,
18. Alişir Nevai dünyaca ünlüdür.
19. Âşık Ömer gibi hasret çeken
20. Halkım bugün geri dönüp yurduna geldi.

21. *Vatanğa qayturken, unutmadıq biz,*
 22. *Muqaddes sanarmız özbekniñ yerin.*
 23. *Ziyaret etmekçün qatnar - kelirmiz.*
 24. *Tatarıñ biñlerce mezarın-qabrin.*

25. *«Küneşli ür ülke, ilge baht, necat,*
 26. *Sen oldıñ dostlarğa yoldaş, mehriban!*
 27. *Yaşasın ebediy ilim, fen, icat,*
 28. *Şuretiñ gür olsun, yaşarken cihan!»*
 2004 s.

BAZI AQAYLARIMIZĞA (41)

1. *Ekranda kaç defa kördim gözyaşları tökkeniñ,*
 2. *Ey, sen qalpaq kiygen ağam, bu alıña utandım.*
 3. *Qırım tatar aqayısıñ, soñu barmı öpkeñniñ?*
 4. *Şikayetiñ, arzualıñ diñlemekten usandım.*
5. *Babañ-dedeñ 21-niñ açlığını keçirdi,*
 6. *37—44'lerde nice kere mahv oldıñ.*
 7. *Sovetlerniñ zorbalığı nice ağuv içirdi,*
 8. *Butün vaqıt taqdiriñe özüñ padşa-taht oldıñ.*
9. *Aqlıñdamı, ölüm-qalum o sürgünlük yılları:*
 10. *Ketmen ile yıqılğanıñ ğuzapaya içinde?*
 11. *Unuttıñmı ceset tolu Asiyaniñ yolların? -*
 12. *Aytsa, nasıl ölmey qaldıñ? Aytsa, nasıl keçindiñ?*
13. *Boğdayıñ bir başağıçün ölüñ ittay serilgen,*
 14. *Brigadirler qamçısından başıñ saqlap*
qaçqanıñ;
 15. *Qırım tatar degen zatqa ne aq-uquq berilgen, -*
 16. *Er ay barıp komendantlar qapusını açqanıñ, -*

21. *Vatana dönerken unutmadık biz,*
 22. *Mukaddes saydığımız Özbek'in yerini.*
 23. *Ziyaret etmek için memnuniyetle geliriz,*
 24. *Tatarların binlerce mezarını kabrini.*
25. *“Güneşli hür ülke, vatana baht ve necat,*
 26. *Sen oldun dostlara yoldaş, merhametli!*
 27. *Yaşasın ebedî ilim, fen, icat;*
 28. *Şöhretin gür olsun, yaşarken cihan!”*

BAZI BEYLERİMİZE

1. *Ekranda kaç defa gördüm gözyaşlarını dökenini,*
 2. *Ey, sen kalpak giyen ağam, bu hâline utandım.*
 3. *Kırım Tatar erkeğisin, sonu var mı öfkenin?*
 4. *Şikâyetinin arzuhalini dinlemekten usandım.*
5. *Baban deden 21'in açlığını geçirdi,*
 6. *37-44'lerde nice kere mahvoldun.*
 7. *Sovyetlerin zorbalığı nice zehir içirdi.*
 8. *Bütün vakit takdirine kendin tahtının padişahı oldun.*
9. *Aklında mı, ölüm kalım o sürgünlük yılları;*
 10. *Ketmen²³¹ ile yıkıldığını pamuk çubuğu içinde?*
 11. *Unuttunmu ceset dolu Asya'nın yollarını?*
 12. *Söylesene nasıl ölmeden kaldım? Söylesene nasıl*
geçindin?

²³¹ Yeri kazmada kullanılan aygıt (Burhan Paçacıoğlu. 8.-16. yy Türkçenin Sözcük Dağarcığı, Ank., Nisan 2006, s.315)

17. *Aytsa ağam, bular epsi seniñ için tüşmidir?* 17. Söylesene beyim, bunların hepsi senin için düş
18. *Ne ağlaysıñ, bugün kelip öz Vatanıñ-iliñe?* müdür?
19. *Yardım sorap qapularğa qatnağanıñ işmidir?* 18. Ne ağlıyorsun, bugün gelip öz vatanına?
20. *Neçün bugün bazanmayıñ öz küçüñ, öz beliñe?* 19. Yardım isteyip kapılara gitmrn iş midir?
20. Niçin bugün dayanmıyorsun kendi gücüne,
beline?
21. *Yıqılğanda avuçıña topraq alğan tatarıñ,* 21. Yıkılırken avucuna toprak alan Tatarsın,
22. *Bol topraqlı Vatanım, dep, maqtanasıñ Qırımnen,* 22. Bol topraklı vatanım diye, övünüyorsun Kırımla.
23. *Gumanitar yardım körseñ, aqaylığıñ satarsıñ,* 23. Sosyal yardım görseñ, adamlığını satarsın.
24. *Afu eyle... bugün seni añdım keskin yırımnen.* 24. Affet... Bugün seni andım keskin sözlerimle.
25. *Közyaşınıñ büyük etip kösterseler ekranda,* 25. Gözyaşını büyüterek gösterecekler ekranda,
26. *Düşmanlarıñ «Oh olsun!» dep quvanğanın bilmeysiñ.* 26. Düşmanlarının “Oh olsun!” diye kıvandığın
27. *Sen olarınıñ domuz kibi çoqlaşqanın er yanda,* bilmiyorsun.
28. *Sadeligiñ sebebinden nazarıña ilmeysiñ.* 27. Sen onların domuz gibi çoğaldığı her yerde,
28. Sadeliğin sebebiyle gözüne ilişmiyorsun.
29. *Qırımtatar yigitisiñ, köter qalpaq-perçemiñ!* 29. Kırım Tatar yiğidisin, kaldır kalpağını,
30. *Bu zorluqlar sende olğan batırlıqıñı aldı mı?* perçemiñ!
31. *Edigeler, Toğay beyler babañ-dedeñdir seniñ,* 30. Bu zorluklar sende olan cesareti mi aldı?
32. *Komitetler parasına bugün küñüñ qaldı mı?* 31. Edigeler, Togay beyler baban, dedendir senin,
32. Komite parasına bugün günün mü kaldı?
33. *Damañıñ üz çet-bucaqtan, ağız açıp oturma,* 33. Damanı kopar köşe bucaktan, ağız açıp oturma;
34. *Pek bilesiñ: Alla bere dalap etken quluna.* 34. İyi biliyorsun: Allah verir talep eden kuluna.
35. *Biñ bir türlü aferistke telbeviñni tuttırma,* 35. Binbir türlü dolandırıcıya dizginlerini kaptırma,
36. *Özüñ çırpın, özüñ yıqıl, min öz ayat yoluña!* 36. Kendin çırpın, kendin yıkıl, bin kendi hayat
yoluna!
37. *Tikle ölmez ğururıñı, tikle ölmez şanıñı,* 37. Canlandır ölmez gururunu, canlandır ölmez
38. *Biz ölmeycek urluqlardan ösip çıqqan erlerimiz.* şanıñı,
39. *Öl ve tiril saqlamaqçün qırımtatar qanıñı,* 38. Biz ölmeyecek tohumlardan büyüüp çıkan
40. *Qıynlıqlar qarşısında tiz çökmez, baş egmemiz!* erlerimiz.
39. Öl ve diril korumak için Kırım Tatar kanını,
40. Zorluklar karşısında diz çökmez, baş eğmeyiz!

41. Geraybaylar, Nomanların qarşısında ant etip, 41. Geraybayların, Nomanların qarşısında ant edip,
 42. Birlik olup belseneyik, tişimizni sıqayıq. 42. Birlik olup hazırlanalım, sişimizi sıkalım.
 43. Kerek olsa, düşmanların ağzı-burnun qan etip, 43. Gerekirse düşmanların ağzını burnunu kan edip
 44. Yiğit olup, aqay olup zorluqları yıqayıq. 44. Yiğitçe adam olup zorlukları yıkalım.
45. Ey, vatandaş, ey, arqadaş, imanımız bir dindaş, 45. Ey vatandaş, ey kardeş, imanımız bir dindaş,
 46. Boyun burmay yürəniñe sevineyim, küleyim. 46. Boyun bükmeden yüreğine sevineyim, güleyim.
 47. Ömrümde eñ muqaddes arzum şudur, ey, qandaş, 47. Ömrümde en mukaddes arzum şudur ey kandaş;
 48. Közyaşını körmey, sennen ğururlanıp öleyim! 48. Gözyaşını görmeden seninle ğururlanıp öleyim!

Oktyabr, 1998 s.

YÜKLÜ QADIN (43)

(Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

İNSANĖA (44)

(Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

YAŞAMAQ İSTEYİM! (45)

(Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

QADINİZM BİN YAŞASIN! (46)

(ŞAQA TARZINDA)

1. Kirpiklerin bizge hancer etip urğan,
2. Erkekleriniñ raatlığın hırsızlağan,
3. «Qaburğañda et qaldırmam», dep yırlağan
4. Qadın zatı tapmacadır tapılmağan.
5. Tatlı tilnen güzel laflar keliştirir,
6. Sevse bile «Sevmeyim» dep eriştirir.
7. Yüreğiniñ anahtarın saña berir,
8. İkinci kün kilitini deñiştirir.
9. Zayıf demeñ, ondan küçlü mahluq olmaz,
10. Qadinsız yurt sobasını yaqmaq olmaz,
11. «Qadınlarını sevmem», degen ahmaq olmaz,
12. Qadını yoq erkeklerde ahlaq olmaz.

KADINİZM BİN YAŞA

(ŞAKA TARZINDA)

1. Kirpiklerini bize hançer edip vuran,
2. Erkeklerin rahatlığını çalan,
3. “Kaburganda et bırakma” diye mırıldanan,
4. Kadın kısmı bulmacadır çözülmeyen.
5. Tatlı dille güzel laflar yakıştırır,
6. Sevse bile “sevmiyorum” diye kızdırır.
7. Yüreğinin anahtarını sana verir,
8. İkinci gün kilidini değıştirir.
9. Zayıf demeyin, ondan güçlü yaratılmış yoktur,
10. Kadinsız yurt ateşini yakmak olmaz.
11. “Kadınları sevmem” diyen ahmak yoktur,
12. Kadını olmayan erkeklerde ahlak olmaz.

13. Dülber qadın körsek, kökten tez enemiz,
14. Baqıp közler toymay, keçə yıl-senemiz,
15. Nefsi toymaz de tekemiz, de devemiz,
16. Ah, çünki biz qadınlarnı pek sevemiz!

17. Barsın, olar bizni qurt kibi aşasın,
18. Biñ-bir azap, ateş-alevge taşlasın.
19. Kömmünizm degen ömür quralmadıq;
20. QADINIZM biñ yaşasın, biñ yaşasın!
1997 s.

ASIYE SAALE (47)

«Qırım» ansambliniñ istidatlı yırcısına

1. Bülbüller tek Şarqta yırlaylar güzel,
2. Qırında bülbül çoq ezelden-ezel;
3. Sesiñden şarqıcı yanığı kele,
4. Qalplerni yaqasıñ, Asiye Saale.

5. Nazikten-nazik bir «Ince qamış»sıñ,
6. Böyle nefasetni halqtan almışsıñ,
7. Sanamız bağında lalesiñ, lale,
8. Yat eller üzmesin, Asiye Saale.

9. Ayatnıñ başı da evela - yırdır,
10. Ayatnıñ soñu da Suselâ - yırdır,
11. Yırdır ki, milletni saqlağan qale, -
12. Qalemiz yıqılmaz, Asie Saale.

13. Sabriye, Ediyeniñ ruhları keze...
14. Sesiñ şu ruhlarday yürekni eze,
15. Dünyada yır qala, ğayrısı öle,
16. Yır kibi baqıy ol, Asie Saale!

17. Yırcığa ne gerek çeçekten başqa?
18. Şairniñ ilhamı yır ile taşa;
19. Gül-çeçek yerine, saña, dep, qalem
20. Bu yırnı yarattım, Asie Saalem...

İyün, 2002 s.

Qazan—Aqmescit

13. Güzel kadın görsek, gökten tez ineriz,
14. Bakarak gözlerimiz doymaz, geçer senemiz.
15. Nefsi doymaz bir tekeyiz, bir deveyiz;
16. Ah çünkü biz kadınları pek severiz!

17. Varsın, onlar bizi kurt gibi yesin;
18. Binbir ıstıraba, ateşe ve aleve salsın.
19. Komünizm denen ömrü kuramadık;
20. KADINİZİM bin yaşasın, bin yaşasın!

ASIYE SAALE

“Kırım” ansambilinin istidatlı sanatçısına

1. Bülbüller sadece şarkte öter güzel,
2. Kırım’da bülbül çok ezelden.
3. Sesinden şarkıcı yanığı gelir,
4. Kalpleri yakarsın Asiye Saale.

5. Çok nazik bir “ince kamış”sın,
6. Böyle nefisliğini halktan almışsın.
7. Sahnemizin bahrında lalesin, lale;
8. Yâd eller üzmein seni Asiye Saale.

9. Haytın başı da evvela, yırdır;
10. Haytın sonu da Suselâ, yırdır.
11. Yırdır ki, millet koruyan kale;
12. Kalemiz yıqılmaz, Asiye Saale.

13. Sabriye, Ediye’nin ruhları geziyor...
14. Sesin bu ruhlar gibi yürekleri eziyor,
15. Dünyada yır kalıyor, kalanı ölüyor;
16. Yır gibi bâkî ol, Asiye Saale!

17. Sanatçıya ne gerek çiçekten başqa?
18. Şairin ilhamı yır ile taşar.
19. Gül, çiçek yerine sana kalemim diyerek
20. Bu yırnı yazdım, Asiye Saalem...

KERVANBAŞI VE ÇALBAŞ BORA(48)**(RiVAYET)**

Mevzu muellifi Feyzi Rahmanğa büyük itiram ile

1. Arabistan qumluqları ateş kibi qızdıra,
2. Bu azapqa dayanalmay yılan bile sızgıra.
3. Kervan kete Qırım, Acem mallarınen yüklengen,
4. Bu yollarda kırq yıl yürgen Çalbaş bora**4** yüklengen.
5. Qatır eşek ögde kete, onda da tüs qalmağan,
6. Eşeklerniñ eñ eşegi - çalışmaqta talmağan...
7. Kervanbaşı yuqusıray, qanğıp kete kimerde,
8. Ömründe raat yaşap yuqlamağan bir yerde.
9. Qaç eşekni deñiştirgen develerniñ ögünde,
10. Zavallınıñ keçken ömrü qum-qasırğa «dügünde».

11. Aq-Taala er bir şeyge yekün çeke, niayet,
12. Ayat keçe, ömür bite, faydasızdır şikayet.
13. Kervanbaşı keçekte bu dünyanıñ işinden,
14. Külbesine aydap kele develerni peşinden.
15. Develerim, vedalaşmaq vaqtı keldi sizmen, - dey.
16. İlk baarım, yazım keçti, endi solğun küzmen, dey,
17. Artıq ögde dım qaranlıq, titis, suvuq qışım bar,
18. Padişamı, tilencimi - ille böyle hışım bar;
19. Sizmen yaşap kün keçirdim, taliyime küsmeymen,
20. Soñ saatte qarşınızda avf sormağa isteymen.
21. Zor kelgende üstüñizge artqaç yükler yüklettim,
22. Afta degil, aylar boyu suvsızlıqta beklettim.
23. Men özüm de sizden aruv yaşamadım, bilesiz,
24. Vedalaşuv künü bugün... siz de közyaş silesiz.
25. Avf etiñiz razı bolup, menzilime keteyim,
26. Soñ mekanım, soñ yerime raat barıp yeteyim...

27. Çalbaş bora çıktı ögde közyaşların aqızıp,
28. Dudaqların salındırıp, çaynay-çaynay saqızın...
29. Söz başladı boralarğa has bir ciddiy tavurnen:
30. Birge boldıq, birge yürdik bir yürek - bir bavurnen,
31. Yahşı künmi, yaman künmi biznen birge tartıñ sen,
32. E, bilemiz, üstümüzge ağır yükler arttıñ, sen;

KERVANBAŞI VE ÇALBAŞ BORA**(Rivayet)**

Mevzu müellifi Feyzi Rahman'a büyük ihtiram ile

1. Arabistan kumluqları ateş gibi yakıyor.
2. Bu ıstıraba dayanılmıyor, yılan bile yorgun düşüyor.
3. Kervan gidiyor Kırım, Acem malları ile yüklenmiş.
4. Bu yollarda kırk yıl yaşamış Çalbaş bora bükülmüş.
5. Katır, eşek önde gidiyor, onda da renk kalmamış.
6. Eşeklerin en eşegi çalışmaktan yorulmamış
7. Kervanbaşı uyukluyor, gidiyor bazen,
8. Ömründe rahat yaşayıp uyumamış bir yerde.
9. Kaç eşegi değiştirmiş develerin önünde
10. Zavallının geçmiş ömrü kum kasırgası
“dügünde”

11. Hak Teala her şeyin hesabını yapar, nihayet;
12. Hayat geçiyor, ömür bitiyor, faydasızdır şikayet.
13. Kervanbaşı vazgeçtiğinde bu dünyanın işinden
14. Kulübesinde sürüp geliyor develerini peşinden.
15. Develerim, vedalaşmak vakti geldi sizinle, diyor;
16. İlkbaharım, yazım geçti, şimdi solgun güzüm, diyor.
17. Artık önümde dım karanlık, kötü, soğuk kışım var;
18. Padişaha da dilenciye de illâ böyle hışım var.
19. Sizinle yaşayıp gün geçirdim, talihime küsmem;
20. Son saatlerimde karşınızda af dilemek isterim.
21. Zorda kalınca üstünüze fazla yük yükledim;
22. Hafta değil, aylar boyu susuzlukta beklettim.
23. Ben kendim de sizden güzel yaşamadm bilin;
24. Vedalaşma günü bugün... Siz de gözyaşınızı silin.
25. Af edin razı olup, menzilime gideyim;
26. Son mekânım, son yerime rahatça varıp ulaşayım..

27. Çalbaş bora çıktı öne gözyaşlarını akıtıp,
28. Dudaklarını sarkıtıp, çiğneye çiğneye sakızını...
29. Söze başladı, develere has ciddî bir sesle:
30. Birlik olduk, birlikte yaşadık; bir yürek bir kalple.
31. İyi günü de, kötü günü de bizimle yaşadın sen.
32. Evet biliyoruz, üstümüze ağır yükler yükledin sen.

33. *Yük artqanıñ bağışlaymız, Alla razı bolsın, dep,*
 34. *Ahirette diñleycegiñ cennet sazı bolsın, dep.*
 35. *Kervanbaşı! Tek bir şeyni iç bağışlap bolmaymız,*
 36. *Soñ yoluñda bu günahni saña yüklep yollaymız.*
 37. *Suçıñ budır: keçerkenmiz nice sahra sırtından,*
 38. *Ömür boyu yürsettıñ sen bizni eşek artından...*
 Avğust 7—14, 2001 s.

ÇÖL QADINI (49)

1. *Boldurmaqıñ ne olğanın añlamaz,*
2. *Bütün derdin içten çeker - ağlamaz,*
3. *Qırq küñ matem tutıp qara bağlamaz, -*
4. *Çöl qadını yüregimni titrete!*

5. *Belin buvğan, mañlay tartıq, qol qaba,*
6. *Tañ yıldızı ile turar er saba,*
7. *Qorantada sönmey yanğan güñ soba*
8. *Çöl qadını yüregimni titrete!*

9. *Ayaqlarda rezinadan çizması,*
10. *Yattır oña qaş ve kirpik sızması,*
11. *Şay da aruv alan, qıpçaq «bozması»,*
12. *Çöl qadını yüregimni titrete!*

13. *Çöl qoqusın ciğeriñe siñdirir,*
14. *Sersemleri doğru yolğa mindirir,*
15. *«Qadın tuvul, aqayman!» dep güldürir,*
16. *Çöl qadını yüregimni titrete!*

17. *Köksü tiğiz, bet - tögerek qalaqay,*
18. *Yazda çölge çıqıp toban obalay,*
19. *Qışta siğay cünin tintip savalay, -*
20. *Çöl qadını yüregimni titrete!*

21. *Yuvşan kibi çölniñ dülber naqşıdır,*
22. *Süt, qaymağı, qatığı pek yahşdır,*
23. *Suqlanaman aqayına - bahtlıdır,*
24. *Çöl qadını yüregimni titrete!*

33. *Yükü arttırmanı bağışlıyoruz, Allah razı olsun diye*
 34. *Ahirette dinleyeceğın cennet sazı olsun, diye.*
 35. *Kervanbaşı! Tek bir şeyi hiç bağışlayamıyoruz,*
 36. *Son yolculuğında bu günahı sana yüklüyoruz.*
 37. *Şuçun şudur: Geçmişiz nice sahra üstünden,*
 38. *Ömür boyu yürüttün sen bizi eşek arkasından...*

ÇÖL KADINI

1. *Yorulmanın ne olduğunu anlamaz,*
2. *Bütün derdini içinde yaşar, ağlamaz.*
3. *Kırk gün yas tutup karalar bağlamaz;*
4. *Çöl kadını yüregimi titretiyor!*

5. *Beli boğulmuş, alını çekilmiş, elleri kaba;*
6. *Tan yıldızı ile kalkar her sabah.*
7. *Ailede sönmeyen yanar güñ soba;*
8. *Çöl kadını yüregimi titretiyor!*

9. *Ayaklarında lastikten çizmesi,*
10. *Yabancıdır ona kaş ve kirpik boyası?*
11. *Öyle de güzel dost, Kıpçak “bozması”,*
12. *Çöl kadını yüregimi titretiyor!*

13. *Çöl kokusunu ciğerine sindirir,*
14. *Sersemleri doğru yola getirir,*
15. *“Kadın değil, erkeğim!” diyerek güldürür,*
16. *Çöl kadını yüregimi titretiyor!*

17. *Göğsü düz, beti yuvarlak kalakay,*
18. *Yazın kıra çıkıp saman yığıyor,*
19. *Kışın dağ keçisi yününü didip savuruyor,*
20. *Çöl kadını yüregimi titretiyor!*

21. *Yuvşan gibi çölün güzel nakışdır,*
22. *Sütü, kaymağı, yoğurdu pek güzeldir.*
23. *Kıskanıyorum beyini, bahtlıdır,*
24. *Çöl kadını yüregimi titretiyor!*

25. Çalışuv dep bile ömür ziynetin,
26. Öz-özünüñ bilmez qadir-qıymetin,
27. Rabbim, saqla! Oña nazar tiymesin, -
28. Çöl qadını yüregimni titrete!

29. Kimerde pek ayretlenip qalaman;
30. Qorantada sekizinci balaman,
31. Çölge barsam, başqa nefes alaman, -
32. Çöl qadını yüregimni titrete!

33. Pek bahtlıman, ömürüm de oğurlı,
34. Meni çölde çöl qadını doğurdı,
35. Hamırımni çöl unıman yoğurdı... -
36. Çöl qadını yüregimni titrete!
İyün 26—27, 2001 s.

ÖZ-ÖZÜME (50)

«...Kirlenip bittim özüm, dünyanı pakleyalmadım»

A. Toqay

1. Ey, asabam, taşla şunu, sefillerge sataşma!
2. Üstüne kir tökseler de, sabırlı ol, taş atma!
3. Boynuzuna yügen taqsañ bile ögüz at olmaz,
4. Yüregiñde dertleriñni ögüzlerge boşatma!
5. Olarnıñ bir bilgenleri - pahılıqtır dünyada,
6. İndemey keç yanlarından, sıq tişiñni, söz qatma!
7. Sefilleriniñ aşu - leştir, yuvaları - bataqlıq,
8. Olar batqan şu bataqqa, saqın-saqın, sen batma!
9. Oñğanıñni körseler, ep dir-dir titrer tenleri,
10. Pahıllarınıñ, küncüleriniñ hastalıqları - sıtma...
11. Yerde çapqan yumranlarğa baqmağan qartal kibi,
12. Mağrur ol, er canavarğa yüz-çırayıñni sıtma!

25. Çalışmak diye, biliyor ömrün ziynetini,
26. Kendi kendinin bilmez kadir kıymetini.
27. Rabbim koru! Ona nazar değmesin,
28. Çöl kadını yüregimi titretiyor!

29. Bazen çok şaşırıp kalıyorum,
30. Ailede sekizinci çocuğum,
31. Kızlara gitsem başka nefes alıyorum,
32. Çöl kadını yüregimi titretiyor!

33. Çok şanslıyım, ömrüm de uğurlu,
34. Beni de çölde, çöl kadını doğurdu.
35. Hamurumu çöl unuyla yoğurdu...
36. Çöl kadını yüregimi titretiyor!
26-27 Haziran 2001

KENDİ KENDİME

“...Kirlenip bittim kendim, dünyayı temizleyemedim” A. Tokay

1. Ey akrabam, bırak bunu, sefillere sataşma!
2. Üstüne kir dökseler de, sabırlı ol, taş atma!
3. Boynuzuna yular taksan bile öküz at olmaz,
4. Yüreginde dertlerini öküzlere boşatma!
5. Onların tek bildikleri, kıskançlıktır dünyada;
6. Ses çıkarmadan geç yanlarından, sık dişini, söz söyleme!
7. Sefillerin yemeği leştir, yuvaları bataklıktır.
8. Onların battığı şu bataklıkta, sakın sen batma!
9. İyileştiğini görseler, hep tir tir titrer tenleri;
10. Kıskançların hastaları, sıtma...
11. Yerde koşan kır farelerine bakmayan kartal gibi,
12. Mağrur ol, canavara yüzünü çevirme!

13. Davalaşsañ, özlerine qoşıp seni kirlerler,
14. Sen olarğa sataşıp da, Toqayday kirge batma!..
Yanvar 11, 2001 s.

«YAÑI» MOLLA, İMAMLAR (51)

1. Şuralarnıñ devirinde impis-timpis tünç yürgen
2. Bir tanışım molla bolğan, saqal, mıyıq östürgen.
3. Acilikke barıp kelgen Fondniñ yardım qoluman,
4. Boğaz kerip bugün dey ki: men Allanıñ quluman!
5. Baba-dede mezhebinden vazgeçken ve tanımaz,
6. «Yañı seçken» din yolundan oqday keter, iç
taymaz.
7. Meydanlarda dua oqur artist kibi qıçırıp,
8. Közün yumar, elin sallar derviş kibi baş urıp.
9. «Yañı imam» gruppası tizer, cemiyetler doğurır,
10. Tenkit etseñ, seni satqın, dep, balçıqqa yoğurır.
11. Aramızda peyda oldı «yañı» molla, imamlar,
12. Bazısınıñ kafasında ne insaf, ne iman bar.
13. Eki dua, bir cenaze çıqsa, tapar ebini,
14. Başqasına iç qaldırılmaz, oylar kendi cebini.
15. Maylı mışık kibi yürer, «Felaq», «Elham»nı oqur,
16. Evge kelip qarısınıñ miyin tinter ve çoqur.
17. Der: «Ne için açık yüre, burünmey qapanmaysıñ?»
18. Eliñ açık, betiñ açık, din kütmez nas apaysıñ?»
19. Daa bir soy «yañı imam» rus tilinde oqur vaaz,
20. «Napisano tak v Körane» dep kestirir bu «papaz».
21. Diğər «yañı molla» için din - bir fesat meydanı,
22. Allam, özüñ al ortadan dinge böyle «sevda»nı!

HÜLASA:

23. Fuqarege yañı bir ton kiysetkenler,
24. «Sen de insan sıfatında ol», - degenler.
25. Pek qopayğan bu körmemiş, qazday yürgen,
26. Adam boldım, dep, etrafqa şap tükürgen.
27. İşte, bazı körmemişler bizde de bar,
28. Din kördik, dep, qararını qaçırılar.

13. İddalaşsarsan, kendilerine katarak seni kirletir;
14. Sen onlara sataşıp da Tokay gibi kire batma!

“YENİ” MOLLA İMAMLAR

1. Şüraların devrinde sessiz sedasız huzurla yaşayan,
2. Bir tanıdığım molla olmuş, sakal bıyık bırakmış.
3. Hacca gidip gelmiş yardım kurumunun yardımıyla,
4. Boğazını gerip bugün diyor ki: ben Allah'ın kuluyum!
5. Atalarının mezhebinden vazgeçmiş ve tanımaz,
6. “Yeni seçtiği” din yolundan ok gibi gider, hiç
caymaz.
7. Meydanlarda dua okur artist gibi bağırıp,
8. Gözünü yumar, elini sallar derviş gibi başını vurup.
9. “Yeni imam” grupları dizer, cemiyetler doğurur;
10. Tenkit edersen seni satılmış diye çamurla yoğurur.
11. Aramızda peyda oldu “yeni” mollalar, imamlar.
12. Bazısının kafasında ne insaf ne iman var.
13. İki dua, bir cenaze çıksa bulur
14. Başkasına hiç aldırılmaz, düşünür kendi cebini.
15. Şişman kedi gibi yürür, “Felak”, “Elham”ı okur;
16. Eve gelip karısının beynini yer ve kemirir.
17. Der: “Niçin açık geziyor, örtünüp kapan mıyorsun?”
18. Elin açık, yüzün açık, dini yaşamaz, nasıl kadınsın?
19. Dahası “yeni imam” Rusça okur vaaz,
20. «Napisano tak v Körane» diye kestirir bu “papaz”.
21. Diğər “yeni molla” için din, bir fesat meydanı;
22. Allahım, sen al ortadan dine böyle “sevda”lıyı”.

HÜLASA

23. Fukaraya yeni bir kıyafet giydirenler,
24. “Sen de insan sıfatında ol.” Demişler.
25. Pek övünüyormuş bu görmemiş, kaz gibi yürümüş;
26. Adam oldum diye etrafa şap tükürmüş,
27. İşte bazı görmemişler bizde de var,
28. Din gördük diye kararını kaçırıyorlar.

ŞİİRİYET (52)

Şair olmağa urunğan bir qardaşıma

1. Şiiriyet - azap yolu, qardaşım,
2. Niçün bilmem, urunasıñ sen buña;
3. Sen bu yolğa kirme saqın adaşıp, -
4. Şair kişi ne öler de, ne oñar...
5. Şiiriyet - tolçök-bazar degildir,
6. Biñ maqtasañ bile malıñ satılmaz.
7. Tek ölgen soñ qıymetiñni bilirler,
8. Sağ olğanda «Sağ ol!» - degen tapılmaz.
9. Şiiriyet - Tañri qurğan Saraydır,
10. Bu Sarayğa pencereden kirilmez.
11. Er işiñe kökten Özü qaraydır, -
12. Ruh bermese, yazdıqlarıñ körülmez.
13. Şiiriyet - evliyalar yurtudur,
14. Anda akim Mevlanalar, Emreler;
15. Yazdıqlarıñ belki tezden unutulur,
16. Şiir yazmazdan evel insan ol! derler.
17. İşte, berdim saña bir-qaç nasiat,
18. Bilmem, mana barmı-yoqmı sözümde...
19. İster añla, ister iseñ köter at,
20. Şiiriyetni añlamayım özüm de...

ŞAIR BOLSAÑ (53)

1. Şair bolsañ - yaş bolsañ.
2. Şairlerge baş bolsañ;
3. Ağır günde halqıña
4. Ruh bergen yoldaş bolsañ.
5. Şair bolsañ – qalemiñ
6. Qılıçtan keskin bolsa;
7. Şiiriyetiñ - alemiñ
8. Boranday epkin bolsa.

ŞİİRİYET

Şair olmak için çırpınan bir kardeşime

- 1.Şiir dünyası, azap yolu kardeşim;
- 2.Niçin bilmiyorum, dövünüyorsun sen buna.
- 3.Sen bu yola gir me sakın şaşırıp,
- 4.Şair kişi ne ölür ne de iyileşir...
- 5.Şiir dünyası, bit pazarı değildir,
- 6.Bin kere övsen bile malın satılmaz.
7. Yalnız öldükten sonra kıymetini bilirler,
- 8.Sağlığında “Sağ ol!” diyen bulunmaz.
9. Şiir dünyası, Tanrının kurduğu Saray’dır;
10. Bu Saray’a pencereden girilmez.
11. Her işine gökten Kendisi bakmaktadır;
12. Ruh vermezse, yazdıkların görünmez.
13. Şiir dünyası, evliyalar yurdudur;
14. Orada hâkim Mevlanalar, Emrelerdir.
15. Yazdıkların belki çabuk unutulur,
16. Şiir yazmadan evvel insan ol, derler.
17. İşte, verdim sana birkaç nasihat;
- 18.Bilmem mânâ var mı, yok mu sözümde...
- 19.İster anla, istersen kaldır at;
- 20.Şiir dünyasını anlamıyorum kendim de...

ŞAIRSEN

1. Şairsen, gençsen,
2. Şairlere baş olursun;
3. Zor günde halkına
4. Ruh veren yoldaş olursun.
5. Şairsen, kalemin,
6. Kılıçtan keskin olursa;
7. Şiir dünyasının, âlemin
8. Boran gibi şiddetli rüzgâr olursun.

9. *Şair bolsañ - sazıñman*
 10. *Aşıq Umerday bolsañ;*
 11. *Biñ dertli baş yazıñman*
 12. *Kene ünerdıy bolsañ.*

13. *Şair bolsañ - pirleriñ*
 14. *Emre, Zadelers²³²;*
 15. *Yaratqan şiirleriñ*
 16. *Halqçan ve sade bolsa.*

17. *Şair bolsañ, - Toqayday*
 18. *Ğurüldep yansañ, sönseñ;*
 19. *«Ant etkeniñ antiçün»*
 20. *Geraybay kibi ölseñ!*

21. *Şair bolsañ - sesiñni*
 22. *Eşitken bülbül tınsa;*
 23. *Bütün izze(T-nefsiñni*
 24. *Halq, şiiriyet, dep duysa.*

25. *Kervaniñ da afırğan*
 26. *Köpeklerge baqmasa;*
 27. *Delidonlar canıñni*
 28. *Qıynamasa, yaqmasa.*

29. *Şair bolsañ, - yurtıñda*
 30. *Seni añlağan bolsa;*
 31. *Sen ketken soñ, artıñdan*
 32. *Yanıp, ağlağan bolsa.*

33. *Ey sen, qalem saibi,*
 34. *Azaplarğa dayansañ;*
 35. *Tuvğan Qırımıñ kibi*
 36. *Çal Çatırğa tayansañ.*

9. Şairsen, sazınla
 10. Âşık Ömer gibiysen;
 11. Bin dertli kaderinle,
 12. Yine hüner gibi olursun.

13. Şairsen, pirlerin
 14. Emre, Zadelers²³³se,
 15. Yazdığın şiirler
 16. Halcı ve sade olur.

17. Şairsen, Tokay gibi;
 18. Parlayıp yanarsın, sönersin.
 19. “Ant edenin andı için”
 20. Geraybay gibi ölürsün!

21. Şairsen, sesini
 22. Duyan bülbül susar,
 23. Bütün izzetinesini
 24. Halk, şiir dünyası diye hisseder.

25. Kervanın da havalayan
 26. Köpeklere bakmazsa,
 27. Delidonlar canını
 28. Eziyet etmezse, yakmazsa.

29. Şairsen, yurdunda
 30. Seni anlayanlar varsa,
 31. Sen gittikten sonra, arkandan
 32. Yanıp ağlayanlar olur.

33. Ey sen kalem sahibi,
 34. Acılara dayanırsan;
 35. Vatanın Kırım gibi
 36. Kır Çatır’a yaslanırsın.

²³² Yu. Emre, Çoban-zade, Latif-zade, Şemi-zade (ş.n.)

²³³ Yunus Emre, Bekir Sıtkı Çobanzade, Abdullah Lâtifzade, Eşref Şemizade (a.n)

37. *Şair bolsañ - ul²³⁴ bolsañ,*
 38. *Tek halqıña qul bolsañ;*
 39. *Öz yurtınıñ köksünde*
 40. *Parıldağan pul bolsañ!*

ROLLAN QADIYEVNIÑ HATIRASINA (54)

1. *Nasıl insan ediñ - añlap olmadım...*
 2. *Tartıştıq, fikriñni yaqlap olmadım,*
 3. *Menden çoq ziyade aqıllı ediñ, -*
 4. *O zaman çoq şeyni çağlap olmadım.*
5. *Bir eski resmiñ bar, qarşımda tura,*
 6. *Mahzün, saf közleriñ miyime ura,*
 7. *Hayalda saña bir abide quram,*
 8. *Asav bir at ediñ, bağlap olmadım.*
9. *Bir arslan sıfatın kördim kendiñde,*
 10. *Azekten töregen batır ediñ de,*
 11. *Pakize Çauşniñ nurlı evinde*
 12. *Ayrılışqan zamanda ağlap olmadım.*
13. *Cepparlar, Bekirler ustaziñ edi,*
 14. *Türmeler seniñ de baş yazıñ edi,*
 15. *Milletniñ yarası - dert saziñ edi,*
 16. *Amma tutqan yoluñ añlap olmadım.*
17. *Vatanğa qavuşqan bazı kimseler,*
 18. *«Qaraman - bizimiz!» - dep ayta bileler,*
 19. *Ve seni hatırdan eppey sileler,*
 20. *Günahlım, hatrañni saqlap olmadım.*
21. *Vatandan uzaqta yatasıñ sessiz,*
 22. *Dost-eşiñ çoq edi, qaldıñ kimsesiz,*
 23. *Zaten, biz epimiz yatamız essiz,*
 24. *Bağrım ep yansa da, dağlap olmadım.*
 Sentyabr-oktyabr, 2001 s.

37. Şairsen, yiğitsen
 38. Sadece halkına kul olursun;
 39. Kendi yurdunun bağrında
 40. Parıldayan pul olursun!

ROLLAN QADIYEV'İN HATIRASINA

1. Nasıl insandın, anlayamadım...
 2. Tartıştık, fikrini yakalayaadım,
 3. Benden çok daha akıllıydın,
 4. O zaman çok şeyde çağlayamadım.
5. Bir eski resmin var, karşımda duruyor;
 6. Mahzun, saf sözlerin beynime çarpıyor.
 7. Hayalimde sana bir abide dikiyorum,
 8. İnatçı bir attın, bağlayamadım.
9. Bir arslan sıfatını gördüm kendinde,
 10. Azekten doğan yiğittin de,
 11. PakizeÇavuşun nurlu evinde,
 12. Ayrıldığıımız zaman ağalayamadım.
13. Cepparlar, Bekiler ustandı,
 14. Hapishaneler senin de kaderindi.
 15. Milletinin yarası, dert sazındı;
 16. Ama tuttuğun yolu anlayamadım.
17. Vatana kavuşan bazı kimseler,
 18. “Kahraman, bizim!” diye söyleyebilirler.
 19. Ve seni hatırdan epey silerler.
 20. Günahlım, hatıranı koruyamadım.
21. Vtandan uzakta yatıyorsun sessiz,
 22. Dostun eşin çoktu, kaldım kimsesiz,
 23. Zaten hepimiz yatıyoruz akılsız,
 24. Bağrım hep yansa da, dağlayamadım.

²³⁴ Ul-yiğit, aqay manasında-müellif.

«LENİN BAYRAĞI» ĞAZETASINI HATIRLAP
(55)

1. Arqadaşlar, biz çoqumuz şü «Bayraq»tan töredik,
2. Yımşaq yerde otursaq da serbest bir kün körmedik.
3. Qart nesilden til öğrendik, qalemlerni qayradıq,
4. Partiyani maqtap kâde bülbül kibi sayradıq.
5. Doğrusını aytmayq kerek, açıq bolsın yüzümüz,
6. Bazı çirkin allarğa da yol berdik biz özümüz.
7. Kollektiv iş taşlağanda, taşlamağanlar oldı
8. Yüregine Yurt sevgisin aşlamağanlar oldı.
9. Şimdi olarnıñ episi vatanperver - patriot,
10. «Men yañlıştım, bağışlañız» demez iç bir idiot...
11. Halqımıznıñ yüregi bol, o er şeyni bağışlar,
12. Bugün elal hizmet etseñ, seni kene alğışlar.
13. Neler oldı, neler qaldı - keçken işke salavat,
14. Aramızda olmasın tek bugün hınzır, pis ve yat.
15. Gazetacı ve yazıcı yaşay büyük emelnen,
16. Bu zavallı halqımızğa ruh beremiz qalemnen.
17. Bir qalemniñ küçü, deyler, yüz qılıçtan ziyade,
18. İşte, bizim vazifemiz böyle ulu ve sade.
19. Millet bugün yazıcısın, ziyalısın tanımay,
20. Şay olsa da qırmsıqaday çalışmalımız tınmay.
21. Qatayik qa, sav bolğanda yoqtır bizge itibar,
22. «Tatar tatarı qıdırsa», bir kün bizni de tapar.

Dekabr 27—28, 2003 s.

ARZU-HAYAL (56)

1. Taqdirniñ çoq qamçısın qabul eterim,
2. Rabbim, kösterme beterden-beterin:
3. Özün dost köstergen pahlı pislerniñ
4. Qamçısın kösterseñ, öler keterim.

AŞQ GÖLÜ (57)

1. Ela közler turğanda,
2. Yıldızlarğa baqmam men.
3. Tatlı sözler turğanda,
4. Sazğa teller taqmam men.

LENİN BAYRAĞI GAZETESİNİ
HATIRLAYIP

1. Arkadaşlar, bizim doğumuz bu “Bayrak”tan doğduk
2. Yumuşak yerde otursak da hür bir gün görmedik.
3. İhtiyar nesilden dil öğrendik, kalemleri bileedik;
4. Partiyi överek bazen bülbül gibi şakıdık.
5. Doğrusunu söylemek gerek, açık olsun yüzümüz;
6. Bazı çirkin hâllere de yol verdik biz kendimiz.
7. Kollektiv iş bırakıldığında, brakmayanlar oldu.
8. Yüregine yurt sevgisini aşlamayanlar oldu.
9. Şimdi onların hepsi vatanperver, patriot²³⁵,
10. “Ben yanıldım, bağışlayın” demez hiç bir idiot²³⁶
11. Halkımızın yüregi geniş, o her şeyi bağışlar;
12. Bugün helâl hizmet edersen seni yine alkışlar.
13. Neler oldu, neler kaldı, geçen işe salavat;
14. Aramızda olmasın tek bugün domuz, pis ve yâd.
15. Gazeteci ve yazar yaşar büyük emekle,
16. Bu zavallı halkımıza ruh veriyoruz kalemle.
17. Bir kalemin gücü, diyorlar, yüz kılıçtan ziyade,
18. İşte bizim vazifemiz böyle ulu ve sade.
19. Millet bugün yazarlarını, aydınların tanımıyor;
20. Öyle de olsa karınca gibi çalışıyoruz durmadan.
21. Ne yapalım, sağlığımızda yoktur bize itibar;
22. “Tatar Tatarı ararsa” bir gün bizi de bulur.

27-28 Kasım 2003 s.

ARZU VE HAYAL

1. Kaderin pek çok kamçısını kabul ederim;
2. Rabbim, gösterme beterden-beterini;
3. Kendini dost gösteren kıskançlık pislerinin
4. Kamçısını göstersen, ölü giderim.

AŞK GÖLÜ

1. Ela gözler uyandıığında,
2. Yıldızlara bakmam ben.
3. Tatlı sözler uyandıığında,
4. Saza teller takmam ben.

²³⁵ Patriot: yurtsever, vatansever, vatanperver. (MUSTAFAYEV, Rusça Türkçe sözlük.,s.593)

²³⁶ İdiot: 1. Doğuştan aptal, alık. 2. Aptal.(MUSTAFAYEV, Rusça Türkçe sözlük.,s.283)

5. *Qarşımda bir aydın nursuñ,*
6. *Ayğa da köz taşlamam.*
7. *Dert çölümde ösken gülsuñ,*
8. *Başqa gülge aşlamam.*
9. *Küneşimsuñ, gül-bağçamsuñ,*
10. *Bermem ilvan dağlarğa.*
11. *Yat bülbülni iç qondırmam*
12. *Bağçamdaki dallarğa.*
13. *Yaşap olmam, Salgır kibi*
14. *Saňa taba aqmasam.*
15. *Saňa aqıp, seni yaqıp*
16. *Aşq gölüne batmasam.*

İLK SEVGİM (58)

1. *Sensuñ dar dünyada var-variyetim,*
2. *Arzu-hayalımda tek sen ayrısıñ.*
3. *Ah, benim ilk sevgim - ilk muhabbetim! -*
4. *Yoqtır yüregimde senden ğayrısı.*
5. *Selam ketirdiler... Yaşay ekensuñ...*
6. *Aq-Taala saňa çoq ömürler bersin.*
7. *Ep açqan lalege oşay ekensuñ,*
8. *Meni körseñ şimdi, quruğan ten, dersuñ.*
9. *Ya senuñ aşquñda ömürlük yanğan*
10. *Men kibi biçare nasıl qurumasın?*
11. *Yatqanda, turğanda ep seni añğan—*
12. *Közyaşın tökmeyip nasıl yırlasın?..*
13. *Köz aldımda tura ela gözleruñ,*
14. *Saçlaruñnuñ siya yipek telleri.*
15. *Ömrüm boyu seni isteyerek özledim,*
16. *Ey-vah, şu hayırsız taqdir elleri!..*

5. Karşımda aydınlık bir nursun,
6. Ay'a da göz atmam.
7. Dert çölümde büyüyen gülsün,
8. Başka gül aşlamam.
9. Güneşimsin, gül bahçemsin,
10. Vermem süs dağlara.
11. Yabancı bülbülü hiç kondurmam,
12. Bahçemdeki dallara.
13. Yaşayamadım Salgır gibi,
14. Sana doğru akmasam.
15. Sana akıp seni yakıp
16. Aşk gölüne batmasam.

İLK SEVGİM

S. 'ge...

S.'ye

1. Sensi dar dünyada bütün varlığım,
2. Arzu hayalimde tek sen ayrısın.
3. Ah benim ilk sevgim, ilk muhabbetim!
4. Yoktur yüreğimde senden senden gayrısı.
5. Selam getirdiler... Yaşıyormuşsun...
6. Hak Teala sana uzun ömür versin.
7. Hep açan laleye benziyormuşsun,
8. Beni görseñ şimdi, kurumuş ten dersin.
9. Senin aşkımdan ömür boyu yanan
10. Ben gibi biçare nasıl kurumasın?
11. Yatarken, kalkarken hep seni anan
12. Gözyaşını dökmeyip nasıl dile gelsin?
13. Gözümün önünde duruyor ela gözlerin,
14. Saçlarının siyah ipek telleri.
15. Ömrüm boyu seni isteyerek özledim,
16. Eyvah, şu hayırsız kaderin elleri!...

17. Bir ayağım yerde, birsi - qabirde...
 18. Kimsege bildirmey tek seni aındım.
 19. Elli yıl Mecnunum Sahra-Kebirde,
 20. Seni sevgenimçün sağ-aman qaldım.

21. Seni sevgenimçün afatlar keçtim,
 22. Qaza-belalarnı şap urdım yerge.
 23. Ölüm töşeginde zuqumlar içtim, -
 24. Er zaman yanımda oldıñ sen birge...

25. Sen - boynumda duam-talismanımsıñ, -
 26. Canımnı saqladıñ qaç ölümlerden.
 27. İlk sevgim! Damarda aqqan qanımsıñ,
 28. İlk sevgim! Men olsem, ruhum-canımsıñ!
 2005—2006 ss.

VASIYET (59)

(ŞAQA TARZINDA)

Yak umru, to pohovayte
 Mene na moğili,
 Sered stepy şirökögö,
 Na Vkraini miliy.
 T. Şevçenkö

1. Ölsem, benim cesedim tüm-tüz çölge kömülsin,
 2. Qabrim üstünde qış-yaz cuvşan, tatran güir össin.
 3. Meni çölden ayırğan düşmanlarğa bir darbe, -
 4. Dep Kültöbe üstüne tiklenilsin bir dürbe.
 5. Şu dürbeniñ taşına «çölmek-çömüç» oyuñız,
 6. «As qavmınıñ tamğası - şu», dep yazıp qoyuñız.
 7. Mezarımda bir terek ösip çıqsa, kesiñiz,
 8. Açıq çölde ür-serbest olup, yeller, esiñiz.
 9. Tatranlardan, cuvşanlardan, yüzerlikten bir eykel
 10. Tikleñ maña, geniş çölde doğmadım men tevekkel.
 11. Puşkiniñ de «Eykel»inden yüksek bolsın abidem...
 12. Ulu habaş qavmından da qadimiydir qabilem!..

17. Bir ayağım yerde, biri kabirde...
 18. Kimseye hissettirmeden seni andım.
 19. Elli yıl Mecnunum Sahra-i Kebir’de,
 20. Seni sevdiğim için sağ sağlım kaldım.

21. Seni sevdiğim için afetlerden geçtim,
 22. Kaza belâları şap diye vurdum yere.
 23. Ölüm döşeginde, zehir içtim.
 24. Her zaman yanımda oldun sen birlikte.

25. Sen boynumda duam, muskamsın;
 26. Canımı korudun kaç ölümden.
 27. İlk sevgim! Damarda akan kanımsın.
 28. İlk sevgim! Ben ölsem de ruhum, canımsın!

VASIYET

(Şaka tarzında)

1. Ölürsem benim cesedim dümdüz çöle gömülsün,
 2. Kabrimin üstünde yaz kış yavşan otu, tatran büyüsün,
 3. Beni çölden ayıran düşmanlara bir darbe,
 4. Diye Kültöbe üstüne inşa edilsin bir türbe.
 5. Bu türbenin taşına “çömlük kepçe” oyunuz.
 6. “Asıl kavminin damgası, bu” diye yazınız.
 7. Mezarımda bir ağaç büyürse kesin,
 8. Açık çölde hür olup yeller gibi esin.
 9. Tatranlardan, yavşanlardan, üzerlikten bir heykel,
 10. Dikin bana, geniş çölde doğmadım ben tevekkel.
 11. Puşkin’in “Heykel”inden yüksek olsun abidem...
 12. Ulu Habeş kavminden de kadimidir kabilem!..

13. ... Egerli at daima alışıqtır qabdalğa - 13. ... Eyerli at daima alışkıdır qabdala,
 14. Bilem, meni çölge degil, cıyarsıñız «Abdalğa»... 14. Biliyorum, beni çöle değil, yığarsınız “Abdal’a”...
 15. Şaqa ettim, dostlarım, maña eykel qoymañız, 15. Şaka yaptım, dostlarım, bana heykel dikmeyin,
 16. Qabir taşım üstüne «şair» sözün oymañız... 16. Mezar taşımın üstüne “şair” sözünü koymayın...
 17. Biñ yılda bir doğuradır Şairlerni Yaradan, - 17. Bin yılda bir doğuruyordur şairlerini Yaradan,
 18. Men beyitler yazdım işte, qalmayım, dep, sıradan. 18. Ben beyitler yazdım işte, kalmayayım diye sıradan.
 2005 s. 2005 s.

TOYDAN EVEL DAVUL, ZURNA ÇALMAÑIZ

(60)

(Eşmirza qartnıñ ikayesi)

1. Yaşım artıq yüz sekizde, nur qalmadı közümde,
2. Yahşı etip dıñlasañız, köp ikmet bar sözümde.
3. Ay, ballarım, men nelerni keçirmedim başımdan,
4. Yüz sekizden yetmiş yılını yaşadım yurt tışında.
5. Nikolaylar zamanında aruv bir kün körmedim,
6. Öz curtumda cayrap-yaşap keyf ve sefa sürmedim
7. Knyazlarnıñ, mirzaların paytonların aydadım,
8. Olar safyan çizme kiydi, men çarıqlar bayladım.
9. Muarebege aydadılar biñ doquz üz on dörtte,
10. Bay balları üyde qaldı, biz qatıldık biñ dertke.
11. Aq padişa için tamam üç cıl barot qoqladım,
12. Cenk bitken soñ ortalıqñı bolşevikler boqladı.
13. Kene bolsa, biz olarğa pek quvanıp inandıq,
14. Şükür, carıq kün körermiz, dep, epimiz uyandıq.
15. Hoş keldiñiz, bolşevikler, Qırımğa! dep cırladıq,
16. Yañı-yañı çuñ, maneni kommunaman sırladıq.
17. Bilmiy qaldık, toydan evel davul-zurna
çalğanmız,
18. Yıgirmi birniñ açlığında ölüp-bitip talğanmız.

TOYDAN EVVEL DAVUL, ZURNA

ÇALİYORUZ

(Eşmirza İhtiyarın Hikâyesi)

1. Yaşımız artık yüz sekiz, nur kalmadı gözümde,
2. Güzelce dinleseniz, çok hikmet var sözümde.
3. Ay çocuklarım, ben neleri geçirmedim başımdan,
4. Yüz sekiz yılın yetmişini yaşadım yurt dışında.
5. Nikolaylar zamanında iyi bir gün görmedim,
6. Kendi yurdumda yaşayıp zevkisefa sürmedim.
7. Knyazların, mirzaların paytonlarını sürdürdüm,
8. Onlar safyan çizme giydi, ben çarıklar bağladım.
9. Muharebeye gönderdiler bin dokuz yüz on dörtte,
10. Zenginlerin çocukları evde kaldı, biz karıştık
bin derde.
11. Çar için tam üç yıl barut kokladım,
12. Cenk bittikten sonra ortalığı bolşevikler batırdı.
13. Yine olsa, biz onlara pek kıvanıp inanırdık;
14. Şükür, aydınlık gün görürüz, diye hepimiz uyandıq.
15. “Hoş geldiniz, Bolşevikler, Kırım’a!” diye haykırdık,
16. Yeni yeni, çın, maneyi komün ile sırladıq.
17. Bilmeden yaşadık, toydan evvel davul zurna
çalduğımızı;
18. Yirmi birin açlığında ölüp bitip yorulduğumuzu?

19. *Kulak dedi, düşman dedi, tır-mır etti milletni,* 19. Gulak dedi, düşman dedi, tarumar etti milleti;
20. *Kolhoz qurup, tenimizden sıdırdılar soñ etni.* 20. Kolhoz kurup tenimizden sıyırdılar son eti.
21. *Otuz yedide bir cellât baltasını qayradı,* 21. Otuz yedide bir cellat baltasını bileidi;
22. *Cigit ulı cigitlerni çıtır-mıyır qıyradı.* 22. Yiğit oğlu yiğitleri çıtır çıtır qıyradı.
23. *Başta Noman, soñ Bekirler tizildiler qurşunğa,* 23. Başta Noman, sonra Bekirler dizildiler kurşuna;
24. *Bir istidat köre qalsa, cellât dedi: Ur şuña!* 24. Bir istidat göre, cellat dedi: Vur şuna!
25. *Halqı «böyle unsurlardan» temizledik degende,* 25. Halkı “böyle unsurlardan” temizledik deyince,
26. *Halq bir tamam ırğat bolup başın eğip* 26. Halk tamamen ırgat olup başını eğip yaşayınca,
cürgende,
27. *Şu zavallı başımızğa top, bombalar patladı,* 27. Şu zavallı başımızda top, bombalar patladı;
28. *«Aydı, aydı, ileri» dep Irğat cenkke atlandı.* 28. “Haydi haydi ileri” diye Irgatlar, cenke gönderildi.
29. *Alman keldi - köyni caqtı, sovet keldi - qan aqtı,* 29. Alman geldi, köyü yaktı; sovyet geldi, kan aktı.
30. *Anavı da, mınavı da tatarğa tek suç taqtı.* 30. Öteki de beriki de Tatar’a tek suç taktı.
31. *Eki otıñ arasında qurğan qorayday candıq,* 31. İki ateşin arasında kurumuş ot gibi yandık,
32. *Ne osından, ne bosından şefqat-meramet aldıq.* 32. Ne ondan, ne bundan şefkat merhamet gördük.
33. *... Orden, medal taqıp keldim soğuşlardan, qopayıp,* 33. ...Nişan, madalya takıp geldim savaşlardan övünüp,
34. *Bom-boş köyüm qarşısında qatıp qaldım çompayıp.* 34. Bomboş köyümün karşısında donup kaldım çöküp.
35. *NKVD cellâtları cetip keldi artımdan,* 35. NKVD cellatları yetişip geldi arkamdan,
36. *Yaqaladı, alkettiler köymizniñ qatından.* 36. Yakaladılar, alıp götürdüler köyümüzün yanından.
37. *Bundan soñki körgenlerim sizge belli, ballarım,* 37. Bundan sonraki gördüklerimi siz de biliyorsunuz
38. *Şu-şu boldı, altmış sene köyümüzge barmadım.* 38. O oldu, altmış sene köyümüze gitmedim.
yavrularım,
39. *Sürgünlükte aqqımızni yemegen qurt bolmadı,* 39. Sürgünlükte hakkımızı yemeyen kurt kalmadı,
40. *Bol Küneşli Özbekistan bizlerge curt bolmadı.* 40. Ol güneşli Özbekistan bizlere yurt olmadı.
41. *... Perestroyka yetip keldi, qalpke ümüt aşladıq,* 41. ...Perestroyka yetişip geldi, kalbe ümit aşıladık,
42. *Halq qozğaldı, dambur-dumbur kene çalıp* 42. Halk canlandı, tangır tungur yine çalmaya
başladıq. başladıq.

43. *Pek balaban şu türmeniň qapuları açıldı,* 43. Çok büyük bu hapishanenin kapıları açıldı,
 44. *Sasıp qalğan leş-bataqqa ilk mis-çoqu saçıldı.* 44. Kötü kokan leşe bataklığa ilk defa mis koku saçıldı.
45. *Deryadayın taşıp keldik curtqa zurna, davulman,* 45. Derya gibi taşıp geldik yurda zurna, davulla;
 46. *Aman, Allam! Vatanda da dertler baştan savulmay.* 46. Aman Allahım! Vatanda da dertler baştan gitmiyor.
47. *Curtumuzğa qaytqan soň da qaç kereler* 47. Yurdumuza döndükten sonra da kaç kere aldandık;
aldandıq, 48. Bir o padişah, bir bu padişah hükmüne hizmet ettik.
 48. *De o padişa, de bo padişa ükümine yallandıq.*
49. *Birsi kele, birsi kete - qalaylanmay eski taz,* 49. Birisi kelir, birisi gider, kalaylanmadan eski taz
 50. *Kene zakon araştırdı da, kene yañı leyha yaz!..* 50. Yine kanun araştırdı da, yine yeni tasarı yaz!...
51. *Bundan tamam yüz yıl evel aytqan edi qartbabam:* 51. Bundan tam yüz yıl evvel söylemişti büyükbabam:
 52. *«Suv körmezden evel asla balaq tırme, asabam»...* 52. “Dereyi görmeden paçayı sıvama, yavrum”...
53. *Portaqal tūs inqilâpqa qoltuttıq, dep, ğururnen* 53. Turuncu devrime yardım ettik, diye gururla
 54. *Ğazetlerge resimlerin qoyğanların köremen...* 54. Gazetelere fotoğraflarını koyanları görüyorum...
55. *Kene davul-dare çalıp, pek quvana milletim,* 55. Yine davul, dare çalıp çok seviniyor milletim,
 56. *Alla bersin, başımızdan ketsin düşman zilleti.* 56. Allah versin, başımızdan gitsin düşman zilleti.
57. *Olla, birden aqılıñızni aldırmañız, ballarım,* 57. birden aklınızı kaptırmayın, çocuklarım;
 58. *Toydan evel davul-zurna çaldırmañız, ballarım.* 58. Toydan evvel davul zurna çaldırmayın çocuklarım.
59. *Tek Allanıñ qudretimen ğüreşmekten talmayıq,* 59. Yalnız Allah’ın kudretiyle mücadele etmekten
 60. *Padişalarğa işanıp da avız açıp qalmayıq!* yılmayalım,
 60. Padişahlara inanıp da ağız açıp kalmayalım.

QAYDA QALDI ALTIN EDEBİYATIN?

(61)

«İç toqtamadan areket etip turğan vucudumuzğa, tenimizge suv, ava ne qadar zarar olsa, turmuş yolunda çeşit qara kirlerden sönükken ruhumız için edebiyat o qadar kerektir. Edebiyat yaşasa, millet yaşar: edebiyatı güllemegen, edebiyatınıñ inkişafına çalışmağan ve edipler yetiştirmegen millet ahırı bir kün is-duyğudan, oy-fikirden marum qalaraq, yavaş-yavaş inqiraz olur. Bunu inkâr

NEREDE KALDI ALTIN EDEBİYATIN?

“Hiç durmadan hareket eden vücudumuza, tenimize su, hava ne kadar gereklisya, hayat yolunda çeşitli karaa kirlerden sönüşken ruhumuz için edebiyat o kadar gereklidir. Edebiyat yaşarsa, millet yaşar; edebiyatı edebiyatın inkişafına çalışmayan ve deipler yetiştirmeyen millet, eninde sonunda bir gün hislerden, fikirlerden mahrum kalarak yavaş yavaş ölür. Bunu inkâr etmek olmaz.”

etmek olmaz.» Çolpan

1. *Şarqta doğup parıldığan küneşday*
2. *Nefis söznen ğaflet yurtnu uyanttıñ.*
3. *Millet ediñ egilmeycek bir başday,*
4. *Qayda qaldı altın edebiyatıñ?*
5. *Butün Şarqta cedidlikke baş ediñ,*
6. *Muslümlikte ilki roman yarattıñ,*
7. *Nefasette yañı ayday qaş ediñ, -*
8. *Qayda qaldı altın edebiyatıñ?*
9. *O şerefli hanlıq devriñ aytmayım,*
10. *Ep ögdeydi ilham - qanatlı atıñ;*
11. *Bügün ise bir dam-lezzet tatmayım, -*
12. *Qayda qaldı altın edebiyatıñ?*
13. *Acizlik bar zaman şiirlerinde,*
14. *Yoqmı Bekir, Eşreflerden bir zatıñ? -*
15. *Ne mana bar, ne ölçüsi yerinde, -*
16. *Qayda qaldı altın edebiyatıñ?*
17. *Bediilik, nefislik ne olğanın*
18. *Añlamağan zır-zoplar ep yazalar.*
19. *Gazetalar istey saife tolğanın,*
20. *Kelecekke ölüm latin qazalar.*
21. *Ne roman bar, ne kıssa bar, ne destan,*
22. *Eser oqup ne ağladıq, ne küldik.*
23. *Yoq şeylerge «Bar, bar!» deymiz eñqastan,*
24. *Quru beytler tizmesinden tuñıldık.*
25. *Rus tilinde çıqsa yañı bir kitap,*
26. *Aleketli «Taqdimname» yapamız.*
27. *Zavallı halq! Köpüresiñ ep maqtap, -*
28. *Inqirazğa, işte, böyle çapamız!*

Çolpan

1. Şarkta doğup parıldayan güneş gibi,
2. Güzel sözlerle gafletteki yurdunu uyandırdın.
3. Millettin eğilmeyecek bir baş gibi,
4. “Nerede halkının altın edebiyatın?”.
5. Bütün şarkta ceditçiğiğe baş idin,
6. Müslümanlıkta ilk romanı yazdın.
7. Nefasette yeni ay gibi kaş idin,
8. “Nerede halkının altın edebiyatın?”.
9. O şerefli hanlık devrini söylemeyeyim,
10. Hep önde ilhamın, kanatlı atın.
11. Bugün ise bir tat, lezzet almayayım,
12. “Nerede halkının altın edebiyatın?”.
13. Acizlik var zamanevî şiirlerinde,
14. Yok mu Bekir, Eşreflerden bir şahsın?
15. Ne mânâ var, ne ölçüsü yerinde,
16. “Nerede halkının altın edebiyatın?”.
17. Bediiliğin, nefisliğin ne olduğunu
18. Anlamayan zırzoplar hep yazıyorlar.
19. Gazeteler istiyor sayfaların dolmasını,
20. Geleceğe ölüm lahitini kazıyorlar.
21. Ne roman var, ne kıssa var, ne destan;
22. Ne eser okuduk, ne ağladık, ne güldük.
23. Yok şeylere “Var, var!” diyoruz enkastan,
24. Kuru beyitler dizmesinden vazgeçtik.
25. Rusça çıksa yeni bir kitap
26. Ses getiren “Taqdimname” yazıyoruz.
27. Zavallı halk! Köpürüyorsun hep övünerek,
28. Ölmeye/felakete, işte böyle koşuyoruz.

29. *Bazı kimse millet adın «qayğıra»,*

30. *Bilmey millet keteyatqanın batıp.*

31. *Ay, efendim, kötersene yayğara:*

32. *«Qayda halqniñ altın edebiyatı?!»*

33. *Yaş Geraybay, yaş Çolpanlar, Mağcanlar*

34. *Mahv oldılar altın sözler yaratıp.*

35. *Bügün soray o ebediy yaş canlar:*

36. - *Qayda halqniñ altın edebiyatı?*

37. *İnqirazğa oğradıqmı yoqsa biz?*

38. *İstidatlar yudıarmı qatıp?*

39. *Aytsa, millet, edebiyatsız kimmiz?*

40. *Yaşaycaqmı altın edebiyatıñ?*

Aprel-iyun, 2005 s.

İTİRAZ (62)

1. *Hanlar gazel, muammesler yazsalar da ezelden,*

2. *Bilseydiler saltanatın pekitmek dep muaqqaq.*

3. *Yurtumızı mengü saqlap qalğaydılar, bugün men*

4. *Bu dünyanıñ yollarında yürmez edim tilep aq.*

29. Bazıları millet adına “endişeleniyor”,

30. Bilmiyor milletin gitiğini battıp.

31. Ay, efendim, koparsana yaygara;

32. “Nerede halkın altın edebiyatın?”.

33. Genç Geraybay, genç Çolpanlar, Mağcanlar,

34. Mahvoldular, altın sözler yazıp.

35. Bugün soruyor o ebedi genç canlar:

36. “Nerede halkın altın edebiyatın?”.

37. Felâkete mi uğradık yoksa biz?

38. İstidatlar taş gibi kesilip kaldılar mı?

39. Söyle millet, edebiyatsız kimmiz?

40. Yaşayacak mı altın edebiyatın?

İTİRAZ

1. Hanlar gazel, muammesler yazsalar da ezelden,

2. Bilseydiler saltanatını sağlamaştırarak diye,

muhakkak

3. Yurdumuzu sonsuza kadar koruyup kalsaydılar,

bugün ben,

4. Bu dünyanın yollarında yürümezdim isteyerek hak.

TUVĞAN TİLİM (63)

1. *Seni sürgün ettiler, ah, tuvğan tilim,*

2. *İstediler ayırmağa tamırıñdan.*

3. *Ateşlerde savurıldı kökke külüñ,*

4. *Tek kimler kıl qıdırmadı hamırıñdan?*

5. *Nice yüz yıl qarsambalı yollar keçtiñ,*

6. *Sendedi ata-babam qayğıları.*

7. *Yaşavıñnen düşmanlarğa kefin biçtiñ,*

8. *Öldürtmediñ halqıñniñ saf duyğuların.*

ANADİLİM

1. Seni sürgün ettiler, ah, anadilim,

2. İstediler ayırmayı köklerinden.

3. Ateşlerde savruldu göğe külün,

4. Yalnız kimler kıl aramadı hamurundan?

5. Kaç yüz yıl dolambaçlı yollardan geçtin,

6. Sendeydi ata babalarının kaygıları.

7. Hayatınla düşmanlara kefen biçtin,

8. Öldürtmediñ halkın saf duyğularını.

9. Soyqıruvnu aslı senden başladılar,
10. Qapadılar zorlap-nıqtap tar kirilge...
11. Halqıñ kibi alev-otqa taşladılar, -
12. Efsaneviy quş oldıñ sen ep tirilgen.

13. «Zengin tiller» luğatların açaman da,
14. Şaşıp qalam! olarnı sen bayıtqansıñ.
15. «Ridna mova»da yoqsıñımı, ya rusçada?
16. Qa, baqayım, tatarca söz yoq, dep aytsın!

17. Bu qadarlıq bol cümertlik olurmu, ya?
18. Yatqa berip, özüñ ai-zar çekesiñ.
19. Til macarıñ oñğanlıqqa tolurmu, ya?
20. Toprağıña domuz tamır ot ekesiñ.

21. Yoq, men saña şikâyetnen zarlanmayım,
22. Özümüz de seni horlap iprandırdıq.
23. Ep bir sennen ğururlanam! Arlanmayım! -
24. Sennen ağlap, sennen külip yattıq, turdıq.

25. Ah, bugün de qadiriñni bilse edik,
26. Yıltıratsaq - totlarıñni silse edik,
27. Fikrimizni seniñ ile qayrar edik,
28. Senden keyf alıp, ah, bir mayrar edik!

29. Tuvğan tilim! Güzel tilim! Kene yaşa!
30. Sen bar ekeç, ölümge biz baş bermemiz.
31. Yurtqa qayttıq sennen birge yıllar aşa,
32. Topraq degil, düşmanğa bir taş bermemiz!
Yanvar 4—5, 2006 s.

YETİM BALA (64)

Aqmescit Yetimhanesinde

1. Maña böyle mahzün-mahzün baqma, sabiy,
2. İpranğan şu yüregimni yaqma, sabiy,
3. Çal başıma dert taşların atma, sabiy,
4. Barem közsiz qalıp, seni körmegeydim.

9. Soykırırma asıl senden başladılar,
10. Kapadılar zorlayarak yetersiz kiril²³⁷e.
11. Halkın gibi aleve taese attılar,
12. Efsanevi kuş oldun sen hep dirilen.

13. “Zengin diller” lugatlarını açıyorum da,
14. Şaşıp kalıyorum! Onları sen zenginleştiriyorsun.
15. “Ridna mova”da yok musun, ya da Rusçada?
16. Hadi bakayım, Tatarca söz yok, diye söylesin!

17. Bu kadar çok cömertlik olur mu ya?
18. Yabancıya verip, kendin ahuzar çekiyorsun.
19. Dil arabaların başarıyla dolar mı ya?
20. Toprağına domuz köklü ot ekiyorsun.

21. Yok, ben sana şikâyetle ağlanmıyorum,
22. Kendimiz de seni horlayıp yıprandırdık.
23. Hep seninle gururlanıyorum! Utanmıyorum!
24. Seninle ağlayıp, seninle gülp yattık, kalktık.

25. Ah bugün de kadrini bilseydik;
26. Parlatsak, paslarını silseydik.
27. Fikrimizi seninle bilerdik;
28. Senden keyif alıp ah, bir rahatlardık!

29. Anadilim! Güzel dilim! Yine yaşa!
30. Sen var oldukça ölüme biz baş vermeyiz.
31. Yurda döndük seninle birlikte yıllar geçiyor
32. Toprak değil, düşmana bir taş vermeyiz!
4-5 Ocak 2006

YETİM ÇOCUK

Akmescit Yetimhanesinde

1. Bana öyle mahzun mahzun bakma sabi,
2. Yıpranmış şu yüregimi yakma, sabi.
3. Ak düşmüş başıma dert taşlarını atma sabi,
4. Keşke gözsüz kalıp seni görmeseydim.

²³⁷ Kiril: Rusların kullandığı alfabenin adı (a.n)

5. <i>Kim doğurup, seni munda kim taşıladı?</i>	5. Kim doğurup, seni buraya kim bıraktı?
6. <i>Eki yıldız közçigiñni kim yaşladı?</i>	6. İki yıldız gözüne kim yaşlar kondurdu?
7. <i>Böyle meçhul ayatıñni kim başladı? -</i>	7. Böyle meçhul hayatını kim başlattı?
8. <i>Barem közsiz qalıp, seni körmegeydim.</i>	8. Keşke gözsüz kalıp seni görmeseydin.
9. <i>Saña masallar aytacaq anañ qayda?</i>	9. Sana masallar söyleyecek annen nerede?
10. <i>Baş üstüne köterecek babañ qayda?</i>	10. Baş üstünde taşıyacak baban nerede?
11. <i>Altın çabaq olup külgen sabañ qayda? -</i>	11. Altın parmaklık olup gülen sabahın nerede?
12. <i>Barem közsiz qalıp, seni körmegeydim.</i>	12. Keşke gözsüz kalıp seni görmeseydin.
13. <i>Ortalıqta ne açlıq, ne ateş cenk bar, -</i>	13. Ortalıkta ne açlık, ne ateşli cenk var;
14. <i>Bu zamanda kimler seni etti inkar?</i>	14. Bu zamanda kimler seni etti inkar?
15. <i>Bunu körüp yaşamaqta barmı şıkar? -</i>	15. Bunu görüp yaşamaktan var mı şıkar (şüphe)?
16. <i>Közsiz qalıp, şu yetimni körmegeydim.</i>	16. Gözsüz kalıp şu yetimi görmeseydin.
17. <i>«Yetim ölmez - örselenir»... ösersiñ sen,</i>	17. «Yetim ölmez, örselenir» ... büyüsün sen,
18. <i>Birevlernen bir kün esap kesersiñ sen...</i>	18. Birilerinden bir gün hesap kesersin sen ...
19. <i>Belki iç de qulaq asmay keçersiñ sen,</i>	19. Belki hiç de kulak asmadan geçersin sen,
20. <i>«Dünya küfür, insanlar da pis», dersin sen...</i>	20. «Dünya kâfir, insanlar da pis» dersin sen ...
21. <i>Közlerime mahzün-mahzün baqma, balam,</i>	21. Gözlerime mahzun mahzun bakma, yavrum;
22. <i>İpranğan şu yüregimni yaqma, balam,</i>	22. Yıpranan şu yüregimi yakma, yavrum;
23. <i>Dertlerime dert taşların taqma, balam, -</i>	23. Dertlerime dert taşlarını takma, yavrum;
24. <i>Barem közsiz qalıp, seni körmegeydim!</i>	24. Keşke gözsüz kalıp seni görmeseydin.

Mart 1, 2006 s.

YAPMA, BALAM, AYIPTIR (65)

(A. Geraybayğa nazire)

*Künümüzde çöl tarafta yaşağan bir
anamızniñ ai-zarını eşittim*

1. *Üzilmeycek bavrımız tek sen ediñ,*
2. *Ah, kızçığım, bizlerni taşılap kettiñ.*
3. *Yetişmeydiñ barmağa şu şeerge,*
4. *Hasta babañ ekimiz battıq qaarge.*

YAPMA, YAVRUM, AYIPTIR

(A. Geraybay'a nazire)

*Günümüzde çöl tarafta yaşayan bir
anamızın ahuzarını eşittim.*

1. *Kesilmeycek bağrımız yalnız sendin,*
2. *Ah kızcağzım, bizleri bırakıp gittin.*
3. *Yetişmeseydin gitmeye şu şehire,*
4. *Hasta baban ile ikimiz battık dertlere.*

5. *Sobamızı yaqmağa bir kişi yoq,*
6. *İç kimseniñ bizmen de bir işi yoq.*
7. *Mında er kes özüniñ qaydın çeke,*
8. *(Yurtqa qayıp yaşamaq bonday eken).*

9. *Halq ağzına kırq arşın bez cabılmaz,*
10. *Köy içinde pek yaman laflar cüre;*
11. *Diylər: ondan bıralqı qız tabılmaz...*
12. *Er kes bozuq qızını senden köre...*

13. *Niçün bizni mashara etesiñ sen?*
14. *Niçün yaman collarğa ketesiñ sen?*
15. *Neslimizde yoq edi bonday adet,*
16. *Evlat ana-babağa bolğan seadet.*

17. *Boyñ cetip kelmediñ bir tavurğa,*
18. *Urulmaydıñ bareme bir yavurğa.*
19. *Oquv dediñ, oquvnu taşlağansıñ,*
20. *Yamanlarğa qoşulıp başlağansıñ.*

21. *«Bar»ğa bara, siğara cağa ekensiñ,*
22. *Moyniña altın ilvanlar tağa ekensiñ.*
23. *Qaydan kele, ayt, qızım, sağa para?*
24. *Bolmağaydı ah balam, betimiz qara.*

25. *Çalpan-çarıq tırıştıq, aybetledik,*
26. *Ne urbağa, otmekke zar etmedik.*
27. *Köz nurumuz sen ediñ, bahtımız - sen,*
28. *Curtqa qayıp belledik: tahtımız - sen.*

29. *Hasta babañ töşekte, alı yaman,*
30. *Gece-gündüz calbara: - Qadır Mevlam!*
31. *Şer yolundan balamı qurtarsa, diy,*
32. *Ökünmezdim şundan soñ köz cumsam, diy*

5. Sobamızı yakmaya bir kişi yok,
6. Hiç kimsenin de bizimle bir işi yok.
7. Burada herkes kendinin çeker,
8. (Yurda dönüp yaşamak böyleymiş.)

9. Halk ağzı kırk arşın bezle kapatılmaz,
10. Köy içinde çok kötü laflar dolanıyor;
11. Diyorlar ki: Ondan serseri kız bulunmaz...
12. Herkes bozuk kızını senden biliyor...

13. Niçin bizi maskara ettin sen?
14. Niçin kötü yollara gidiyorsun sen?
15. Nesimizde yoktu bunun gibi âdet,
16. Evlat ana babaya olan saadet.

17. Boyun yetip gelmedin bir tavıra,
18. Vurulmasaydın keşke bir gavura.
19. Okuma dedin, okumayı bıraktın;
20. Kötülere katılmaya başlamışsın.

21. “Bar”a gidiyor, sgara içiyormuşsun;
22. Boynuna altın ziynetler takıyormuşsun.
23. Nereden geliyor, söyle kızım sana par?
24. Olmayaydı ah yavrum, yüzümüz kara.

25. Bütün kuvvetimizle çalıştık, el üstünde tuttuk;
26. Ne kıyafete, ne ekmeğe itiraz ettik.
27. Göz nurumuz sendin, bahtımız sen;
28. Yurda dönüp zannettik, tahtımız sen.

29. Hasta aban yatakta, hâli kötü;
30. Gece gündüz yalvarıyor: Kadir Mevlam!
31. Şer yolundan yavrumu kurtarsa, diyor.
32. Pişman olmazdım bundan sonra göz yumsam, diyor.

33. *Yapma, balam, ayıptır, qayt-kei üyge,*
 34. *Bizni mashara etme alay köyge...*
 35. *Cibergensiñ bizge dep yardım-para,*
 36. *Yoq, kerekmiy! Olmayıq tek mashara!*

37. *Parañ bizge ne şıkar nam bolmasa,*
 38. *Aşağan aşın elal-pak tam bolmasa.*
 39. *Yapma, balam, ayıptır, esiñni cıy,*
 40. *Aram colğa ketme sen, nefsiñni tıy.*

41. *Boyñ cetti, aqlıñ da cetecektir,*
 42. *Namussız halq Ölümge ketecektir.*
 43. *Yapma, balam, sen halqñıñ ırız bol,*
 44. *Halq şanına tiymesin aram bir qol!*
 Yanvar 4-5, 2006 s.

QADINLARIMIZĞA ARZUHALIM (66)

1. *Ey, bizim qadınlar, bizim qadınlar,*
 2. *Sizge çin gönülden arzuhalım bar:*
 3. *Yañı Nomanları doğurırsız mı?*
 4. *Ya, qadınlarımız şay oğursız mı?..*
5. *«Arafat dağı» bekley sizlerden evlat,*
 6. *Evlat ki, Sabriye, Ediyeler kibi.*
 7. *Olardır aqiqiy sanat saibi,*
 8. *Bügünkü şamatabazlar kiyik em de yat!*
9. *Ey, qırımtatar qadın-qızları,*
 10. *Halqımızñıñ qanı suvıp buzladı.*
 11. *Yañı Çoban-zade doğurıñ bizge, -*
 12. *Can kirsin totlanğan şu tilimizge.*
13. *Ey, bizim qadınlar! Sizge şeref-şan,*
 14. *Der edik, Avcıköyde doğsa bir insan!*
 15. *Bu yurtñıñ gülünü soldurmaycaq - siz,*
 16. *Saf nesil doğurmaqtan boldurmaycaq - siz!*
 Mart, 2006 s.

33. *Yapma yavrım, ayıptır, dön gel eve;*
 34. *Bizi maskara etme bütün köye.*
 35. *Göndermişsin bize yardım diye para,*
 36. *Yok gerekmiyor! Olmayalım yalnız maskara!*

37. *Paran bize ne av nam olmasa,*
 38. *Yediğin yemek helâl, temiz olmasa.*
 39. *Yapma yavrım, ayıptır, aqlını topla;*
 40. *Haram yola gitme sen, nefisine hâkim ol.*

41. *Boyun ywtıştı, aqlın dda yetecektir;*
 42. *Namussuz halk ölüme gidecektir.*
 43. *Yapma yavrım, senin halkın namusu çok,*
 44. *Halk şanına dokunmasın haram bir kol!*
 4-5 Ocak 2006

KADINLARIMIZA ARZUHÂLİM

1. *Ey bizim kadınlar, bizim kadınlar;*
 2. *Size canıgönülden arzuhâlîm var:*
 3. *Yeni Nomanları doğurur musunuz?*
 4. *Ya, kadınlarımız bu kadr mı uğursuz?*
5. *“Arafat Dağı” bekliyor sizlerden evlat,*
 6. *Evlat ki, Sabriye, Ediyeler gibi.*
 7. *Onlardır hakikî sanat sahibi,*
 8. *Bugünkü şamatazılar vahşi hem de yâd!*
9. *Ey Kırım Tatar kadınları, kızları;*
 10. *Halkımızın kanı donup kaldı.*
 11. *Yeni Çobanzade, doğurun bize,*
 12. *Ruh gelsin paslanan şu dilimize.*
13. *Ey bizim kadınlar! Size şeref şan,*
 14. *Derdik, Avcıköy’de doğsa bir insan!*
 15. *Bu yurdun gülünü soldurmayacak sizsiniz;*
 16. *Saf nesil doğurmaktan yorulmayacak sizsiniz!*

KİM NENİ SEVER (67)

1. *Diñle sen, yavrum, aytayım saña*
2. *Kim neni sever:*
3. *Beşikte bala yuquğa dala,*
4. *Ayneni sever.*
5. *Tamçı tammaşa, lâleler ösmez,*
6. *Çöl yağmur sever.*
7. *Ğağasın tıqmasa, ördek keyflenmez,*
8. *O, çamur sever.*
9. *Tavlanıp-tavlanıp terende yüzgen*
10. *Balıq suv sever.*
11. *Anayıñ içine mantılar tizgen*
12. *Qazan buv sever.*
13. *Tembel bir bala dersin baqmayıp,*
14. *Yatmağa sever.*
15. *Tembeller iş yapmay er keske aqıl*
16. *Satmağa sever.*
17. *Deñizde adaşıp qalğan gemiler*
18. *Mayaknı sever.*
19. *Ayağın tiregen inat eşekler*
20. *Tayaqnı sever.*
21. *Anası yanında ösken quluntay*
22. *Çapmağa sever.*
23. *Saibi terbiye bermegen Aqbay*
24. *Qapmağa sever.*
25. *Yem-yeşil baqa özüday yeşil*
26. *Bataqnı sever.*
27. *Tikeni olsa da bülbül, gül açqan*
28. *Pitaqnı sever.*

KİM NEYİ SEVER

1. Dinle sen, yavrum, söyleyeyim sana;
2. Kim neyi sever.
3. Beşikte bebek uykuya dalıyor,
4. Ninni esever.
5. Damla damlasa, lâleler büyümez;
6. Çöl yağmur sever.
7. Gagasını sokmasa, ördek keyiflenmez;
8. O, çamur sever.
9. Keyiflene keyiflene derinde yüzen
10. Balık su sever.
11. Anneciğin içine mantılar dizdiği
12. Kazan buhu sever.
13. Tembel bir çocuk dersine bakmayıp
14. Yatmayı sever.
15. Tembeller iş yapmadan herkese akıl
16. Satmayı sever.
17. Denizde şaşırıp kalan gemiler,
18. Deniz fenerini sever.
19. Ayak direyen inatçı eşekler
20. Dayağı sever.
21. Anasının yanında büyüyen tay gibi
22. Koşmayı sever.
23. Sahibi terbiye vermeyen Akbay
24. Kapmayı sever,
25. Yemyeşil bakıyor kendi gibi yeşil
26. Batağı sever,
27. Dikeni olsa da bülbül, gül açan
28. Budağı sever.

29. Aqıllı babalar on ölçep bir kere

30. Biçmege sever.

31. Aqılsız babalar, betleri şişse de,

32. İçmege sever.

33. Balıqçı - gölni, tüfekli avcı -

34. Qaranı sever.

35. Biñ yalan uydurğan şarlattan falcı

36. Paramı sever.

37. Aqıyiy insanlar öz evin, öz yurtın

38. Qurumın sever.

39. Bir takım kelmeşek bizim Yurt-Tahtımız

40. Qırımı sever.

ÇOBAN ÇOQ OLGAN YERDE... (68)

(Pek eski rivayet)

1. Çoban, qasap edi köyde Dostmambetniñ dostları,

2. Caltrağan pıçağında bolmaz edi totları...

3. Der ediler: - Mayda cürgen pıçaqta tot bolurmu?

4. Sürülermen taptalğan otlakta ot bolurmu?

5. Qısqa kelim, çölde er kün «et», «may», «pıçaq»
sözleri,

6. Et, may aşap semirmekten qısıq bolğan közleri.

7. Abdallıqımı, ehmallıqımı - işleri oñ kelmegen,

8. Öz-özünü külseler de qursaqları semmegen.

9. ... Aydı, endi köydeşimiz Dostmambetke qaytayıq,

10. Küle-küle, noğaylıqtan taa bir ertek aytayıq.

11. Dostmambetmen Acimelek qırq yıl ömür
qurğanlar,

12. Ne tapsalar, oğlu Cemay için cıyıp turğanlar.

29. Akıllı babalar on kere ölçüp bir kere

30. Biçmeyi sever.

31. Akılsız babalar yüzleri şişse de

32. İçmeyi sever.

33. Balıqçı gölü, tüfekli avcı

34. Karayı sever.

35. Bin yalan uyduran şarlattan falcı

36. Parayı sever.

37. Hakikî insanlar kendi evini, kendi yurdunu

38. Kurumunu sever.

39. Bir takım göçmen bizim yurdumuz, tahtımız

40. Kırım'ı sever.

ÇOBANIN ÇOK OLDUĞU YERDE

(Pek eski Rivayet)

1. Çoban, kasaptı köyde Dosmambet'in dostları,

2. Parıldayan bıçağında olmazdı pasları...

3. Derler ki: Yağda yaşayan bıçakta pas olur mu?

4. Sürülerle çiğnenen otlakta ot olur mu?

5. Kısa kelim, çölde her gün "et", "yağ", "bıçak" sözleri,

6. Et, yağ yeiyip şişmanlamaktan yumulmuş gözleri.

7. Aptallık mı, ahmaklık mı, işleri rast gelmemiş.

8. Kendi kendine gülseler de boğazları içine çökmüş

9. Haydi, şimdi köydeşlerimiz Dosmambet'e gidelim;

10. Güle güle Nogaylık'tan bir daha masal söyleyelim.

11. Dosmambet ile Acimelek kırk yıl ömür

sürmüşler,

12. Ne bulurlarsa, oğlu Cemay için toplamışlar.

13. *Cemay da şu çölde ösip, halqтан artta qalmağan,* 13. Cemay da bu çölde büyüyüpp, halktan geri
14. *Yazda tilki, qışta - qoyan avlamaqtan talmağan* kalmamış;
14. Yazın tilki, kışın tavşan avlaaktan yorulmamış.
15. *Daa bir işi - çoban bolıp çölde sürü aydamaq,* 15. Bir işi de çoban olup çölde sürü gütmek;
16. *Qoylar cayrap otlağanda, pıçağını qayramaq.* 16. Koyunlar yayılıp otlanırken bıçağını bilemek.
17. *Yaşı endi alay-bılay qırqqa kelip cetkende* 17. Yaşı şimdi aşağı yukarı kırka gelip yetişince
18. *-Babam, nenem, ne oylaysız?.. -dep sabırı* 18. -Babam, ninem ne düşünüyorsunuz? diye
bitkende, sabrı bitince;
19. *Dostmambetmen Acimelek qız qıdırıp başlaylar,* 19. Dosmambet ile Acimelek kız aramaya başlarlar,
20. *Kelgen-keiken dost, uruvğa derdin ayıtıp* 20. Gelen giden dost, arkrabaya derdini anlatırlar.
taşlaylar.
21. *Qızı bolğan ev qapısı açıla da cabıla,* 21. Kızı olan ev kapısı açılıp kapanır;
22. *Ne ise de şu Cemayğa aruv bir qız tabıla.* 22. Sonuda bu Cemay'a güzel bir kız bulunur.
23. *Köy bayından iri bir qoy satıp ala Dostmambet,* 23. Köy zenginlerinden iri bir koyun satın alır
24. *Ulina dey: - Arpa berip besle, - toyğa bolur et.* Dostmambet;
24. Oğluna der: -Arpa verip besle, toya olur et.
25. *Olla saqt bol, qararman ber, köp aşatıp bıqtırma,* 25. Ama dikkatli ol, kararıyla ver, çok yedirip
26. *Toyğa kelgen sapırlerge aşatırmız bastırma.* bıktırma;
26. Toya gelen misafirlere yediririz pastırma.
27. *Seliqasın qoyıp Cemay qoynı yaman semirte,* 27. Bütün itinasıyla Cemay koyunu şişmanlatır;
28. *Arpa, malat berip, «tüf-tüf, Köz tiymesin!» -* 28. Arpa verip "tü tü göz değmesin!" dedirtir.
dedirte
29. *Cerge tiye şu ayvanniñ bilq-bılq etken quyruğı,* 29. Yere değıyor bu hayvanın şıp şıp eden kuyruğı;
30. *Tantiminen becerile babasınıñ buyruğı.* 30. Tantiminen yapılıyor babasının buyruğı.
31. *Qoy ayvanı şu Cemayğa kızdın aruv körüne,* 31. Koyun, bu Cemay'a kızdın güzel görünüyor;
32. *Gece-kündüz onı besley, qoy peşinden sürüne.* 32. Gece gündüz onu besliyor, koyunun peşinde
sürünüyor.
33. *Ayt-uyt künler keçe, toyğa tedarik de başlana,* 33. Öyle böyle günler geçer, toy için hazırlığa başlanır,
34. *Dostmambetmen Acimelekniñ tap közleri yaşlana.* 34. Dosmambet ile Acimelek'in gözleri yaşlarla
dolar.

35. *Köydeşleri, eş-dostları yardımğa dep keleler,* 35. Köylüleri, eş dostları yardıma diye gelirler;
 36. *Soğum qatip soyılmasın epsi yahşı bileler.* 36. Kurbanlık hayvanın nasıl kesildiğini hepsi iyi bilirler.
37. *«Ya, pisminna!» - dey de dört-beş kişi qoyını* 37. “Ya Bismillah!” der de dört beş kişi koyunu
avdara, devirir;
 38. *Can talaşıp ğarip ayvan kötere bir yayğara.* 38. Can havliyle garip hayvan koparır bir yaygara.
39. - *Üç ayağın qoşıp bayla, dördüncisin qıvarsıñ,* 39. - Üç ayağımı birlikte bağla, dördüncüsünü
 40. - *Şılay tuvıl, bulay bolur, - başın cerge basarsıñ!* sıkıştırırsın,
 40. -Öyle dğil, böyle olur , başımı yere bastırırısın!
41. - *Cipmen moynın sıqtırıp tut, çapalanıp bolmasın,* 41. -İple boynunu sıkıp tut! debelenmesin,
 42. - *Saqt bol, pıçaq siltegende ortalıq qan tolmasın.* 42. Dikkatli ol, bıçak sallandığında ortalık kan
 olmasın
43. - *Bo pıçağın qayralmağan, ketir, aqam,* 43. -Bu bıçağımı bilememiş, getir beyim başkasını;
başqasın, 44. -Bu dedğin ne oluyor ki, sen de hemen
 44. - *Şay degeniñ ne şo, olâ, sen de aman şaşqansıñ!..* şaşırımışsın!...
45. - *Aydi endi ceter şoni, ğarip ayvan buvıldı,* 45. -Haydi şimdi yeter, garip hayvan boğuldu;
 46. *Soyacaq bosañ soy, ayvannıñ eti-teni suvudı...* 46. Keseceksen kes, hayvanın eti teni soğudu...
47. *Kerçekten de qutsız ayvan sıqtırılıp buvilğan,* 47. Gerçekten de bahtsız hayvan, sıkılıp boğulmuş;
 48. *Çoban pıçaq siltegence can bergen de suvuğan.* 48. Çoban bıçağı vuruncaya kadar can vermiş de
 soğumuş.
49. *Er bir yerde bolğan kibi köyde etsiz toy bolmaz,* 49. Her yerde olduğu gibi köyde de etsiz toy
 50. *Fuqarege başqa bir qoy ketirecek soy bolmaz.* olmaz;
 50. Fukaraya başka bir koyun kestirecek soy
 olmaz.
51. *Bolıp keçken tavkellikke özleri de küleler,* 51. Olup geçen aptallığa kendileri de gülüyorlar.
 52. *Er mısılğa Dostmambetniñ cevabın da bileler:* 52. Her alaya Dostmambet'in cevabını da biliyorlar.
53. - *Çobanların köpliğinden aram öldi qoyumuz -* 53. -Çobanların çokluğundan haram
 54. *Dey Dostmambet, - şuniñ için etsiz boldi* olup öldü koyunumuz;
toyumuz. 54. Diyor Dostmambet, bunun için etsiz
 oldu toyumuz.

BİZİM QORANTADA DAVALAR OLMAY

(69)

(Şükrullodan)

1. Bazı bir dostlarım, qadınım ile
2. Davalaştım, dep şikayət eteler maña.
3. Doğrusun aytsam, lafların diñlep,
4. İçimden aves etem, suqlanam oña.
5. Qarı-qoca tartışıp, kâde talaşp,
6. Bir işi bitirse, ya nesi yaman?
7. Dertleriñ içiñde yatsalar taşp,
8. Amma söylemege olmasa imkan, -
9. Mına bu yaman.
10. Belki, qadınıñ yoq, tiliñ yoq, dersiz,
11. Yoq-yoq, qadınım da, til-ağzım da bar.
12. Lakin iç kimsege qısmet etmesin, -
13. Qadınımıñ hucur tabiatı bar.
14. Men bir laf aytacaq olsam kimerde,
15. Bilesizmi, maña ağız açırmaq.
16. İşte, añladıñız, şunuñ için de
17. Bizim qorantada davalar olmay.

Balalarğa**Bir Deli Ve Qırq Aqullı (70)**

(Masal)

(Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)

QIRIMNAME (71)

(DESTAN)

Bizni sen sevgisiz, suvsız, avasız
 Ve Vatansız biraqma, Allahım!
 Müsülmanlıqnen yoğrulğan yurttu
 Müsülmansız biraqma, Allahım!
 Arif Nihat Asiya

BİZİM AİLEDE DAVALAR OLMUYOR

(Şükrullah'tan)

1. Bazı dostlarım, hanımım ile
2. Tartıştım, diye şikayət ediyorlar bana.
3. Doğrusunu söylesem laflarını dinleyerek
4. İçimden heves edeyim, seviniyorum ona.
5. Karı koca tartışıp bazen sataşp,
6. Bir işi bitirse, ya nesi kötü?
7. Dertlerin içinde yatsalar taşp,
8. Amma söylemeye olmasa imkân,
9. İşte bu kötü.
10. Belki kadının yok, dilin yok, dersiniz;
11. Yok yok, kadınım da ağzım dilim de var.
12. Lâkin hiç kimseye kısmet etmesin,
13. Kadının tuhaf huyu var.
14. Ben bir söz söyleyecek olsam bazden,
15. Biliyor musunuz, bana ağız açtırmıyor.
16. İşte, anladınız bunun için de
17. Bizim ailede davalar olmuyor.

KIRIMNAME

(DESTAN)

Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
 Ve Vatansız bırakma, Allah'ım!
 Müslümanlıkla yorulan yurd
 Müslümansız bırakma, Allah'ım!
 Arif Nihat Asya

Kiriş

1. *Ey, vatandaş! Ateşke kir, azır ol sen yanmağa,*
2. *Vatan için can bermeseñ, niçün keldiñ dünyağa?*
3. *Güzel Qırım toprağında ecdadıñniñ qanı bar,*
4. *Er bir terek yaprağında milletiñniñ canı bar.*
5. *Kerek olsa furtunaday atıl düşman üstüne,*
6. *Köster oña asırlarnen toplanğan bar küçüñni.*
7. *Yeñmegence ömür-billa küreş kene ve kene!*
8. *Al, dedeler alalmağan intiqam ve öçüñni!*
9. *Sen milletsin, bir zamanda Moskovda at oynatqan,*
10. *Aciz qalğan getmanlarğa yardım qolun uzatqan.*
11. *Bügün niçün anda-mında qorqıp-pısıp yüresin?*
12. *Öz yurtında suçlu gibi boynunı qısıp yüresin?*
13. *Bu topraqniñ bağçevanı - saibi tek biziz, biz,*
14. *Bu topraqta açıldı ve yumulacaq közümüz.*
15. *Ne şerefli bu topraqta küreşmek ve can bermek!*
16. *Ne şerefli Taraq-Tamğa kök bayraqnı kötermek!*
17. *Antlı Noman ve Caferler, Amet Ozenbaşlılar,*
18. *Millet için Qara deñiz kibi qaynap taştilar,*
19. *Musa Mamut meşal oldı, Mustafalar sınmadı,*
20. *Ceennemden keçseler de Vatanım, dep tınmadı.*
21. *Şu degilmi, millet, saña gurur bergen, küç
bergen?*
22. *Cesürlük ve qaramanlıq yollarını köstergen?*
23. *Taqdiriñe yazğan Mevlam - küreşmege atlan sen,*
24. *Vatan qolay qazanılmay, er belağa qatlan sen!*
25. *Dalğalansın bayrağımız epkin esken yellerde,*
26. *Dalğalansın boranlarda, qasırgalı sellerde,*
27. *Dalğalansın Hansarayda, er saçaqta, er evde,*
28. *Nesillerden nesillerge tüşmesin o ellerden!*

Giriş

1. Ey vatandaş! Ateşe gir, hazır ol sen sanmaya;
2. Vatan için can vermezsen, niçin geldin dünyaya?
3. Güzel Kırım toprağında ecdadının kanı var,
4. Her bir ağaç yaprağında milletin canı var.
5. Gerekirse fırtına gibi atıl düşman üstüne,
6. Göster ona asırlarca toplanan bütün gücünü.
7. Yenene kadar ömrübillah savaş yine ve yine!
8. Al, dedelerinin alamadığı intikam ve öcünü.
9. Senin milletindir, bir zamanlar Moskova'da at
oynatan;
10. Aciz kalan getmanlara yardım elini uzatan.
11. Bugün niçin orada burada korkarak yaşıyorsun?
12. Kendi yurdunda suçlu gibi boynunu eğip
yaşıyorsun?
13. Bu toprağın bahçevanı, sahibi yalnız biziz, biz;
14. Bu toprakta açıldı ve yumulacak gözümüz.
15. Ne şerefli bu toprakta güreşmek ve can vermek!
16. Ne şeref tarak tamgalı gök bayrağı yükseltmek!
17. Antlı Numan ve Caferler, Amet Özenbaşlılar;
18. Millet için Karadeniz gibi kaynayıp taştilar.
19. Musa Mamut meşale oldu, Mustafalar kırılmadı;
20. Cehennemden geçse de vatanım diye susmadı.
21. Bu değil mi, millet, sana gurur veren, güç veren?
22. Cesaret ve kahramanlık yollarını gösteren?
23. Kaderine yazmış Mevlam, güreşmek için atan sen;
24. Vatan kolay kazanılmıyor, her belaya katlan sen!
25. Dalgalansın bayrağımız hızlı esen yellerde,
26. Dalgalansın boranlarda, kasırgalı sellerde.
27. Dalgalansın Hansaray'da her saraçta, her evde;
28. Nesillersin nesillere düşmesin o ellerden!

29. Nice kere quvulaman, kene qayıp kelemen,
30. Qurumağan közyaşımı dertli elnen silemen.
31. Kimler-kimler yazmadılar tarixini ey, adam?
32. Dünyalarğa sığmay artıq feryatlarım ve sadam.
33. Kimler-kimler kelip saña ayağını basmadı?
34. Kimler kelip skeleñe zincirlerin asmadı?
35. Kimler kelip uryan-puryan yaqıp-yıqıp qaçmadı?
36. Kimler cennet toprağıña zeerini saçmadı?
37. Qay kelmeşek taqdiriñe arsız tiyip keçmedi?
38. Qay köçmenci çölleriñde aşap-kiyip keçmedi?
39. Deyler: mende peçenegniñ cenkaverlik qanı bar,
40. Deyler: mende quman-qıpçaq uruvınıñ şanı bar...
41. Aşında siz qıdırıñız meni Kiyik-Qobada,
42. Men doğğanım neandertal yaşağan şu yuvada.
43. Tavırınız, skifiñiz daa dün keçken mazıdır,
44. Eki biñ yıl yaş berseñiz maña - bu eñ azıdır
45. «Milletimniñ isarından er kün bir taş aldılar»
46. Isarımız yıklısa da, taş izleri qaldılar.
47. Nice kere yaratıldı ve silindi adımız,
48. Tatarsıñı, qırımsıñı - bizim Yeşil Adamız!
49. Soñki yüz yıl keçip ketti, yarıq bir kün körmedik,
50. Başımızğa kiyermiz dep, baht çemberin örmedik.
51. Soñki yüz yıl içinde örselendik, talq oldıq,
52. Talamağan it qalmaq - ne millet, ne halq oldıq.
53. Dimağıma kelip tiye köget - yuvşan qoqusı,
54. Vucudımı sarıp ala titis icret qorqusı.
55. Tañrim, artıq bu qoqudan milletimi ayırma,
56. Biñ belalar ketirseñ de, halqı yurtsız qaldırma.
29. Kaç kere kaovalandım, yine dönüp gelirim;
30. Kurumamış gözyaşımı dertli elle silerim.
31. Kimler kimler yazmadı tarihi ey adam?
32. Dünyalara sığmıyor artık feryatlarım ve sedam.
33. Kimler kimler gelip sana ayak basmadı?
34. Kimler gelip iskelene zincirlerini asmadı?
35. Kimler gelip kaba saba yakıp yıkıp kaçmadı?
36. Kimler cennet toprağına zehirini saçmadı?
37. Hangi göçmen kaderine arsız değıp geçmedi?
38. Habgi göçmen çölleriñde yiyip giyip geçmedi?
39. Diyorlar: Bende Peçenek'in cengaverlik kanı var,
40. Diyorlar: Bende Kuman-Kıpçak kavminin şanı var...
41. Aşında siz aradınız beni Vahşi ayı yuvasında,
42. Ben doğmuşum neandertalin yaşadığı şu yuvada;
43. Tavırınız, daha dün geçen mazıdır;
44. İki bin yıl yaş verseniz bana, bu en azıdır.
45. "Milletimin hisarından her gün bir taş aldılar".
46. Hisarımız yıkılsa da taş izleri kaldılar.
47. Kaç kere yaratıldı ve silindi adımız,
48. Tatar mı, Kırım mı bizim Yeşil Adamız!
49. Son yüz yıl geçip gitti, ferah bir gün görmedik,
50. Başımıza takarız diye, baht çemberini örmedik.
51. Son yüz yıl içinde örselendik, yok edildik.
52. Isırmayan it kalmadı; ne millet, ne halk olduk.
53. Dimağıma gelip değıyor yavşan otu kokusu,
54. Vucudumda sarıyor kötü hicret korkusu.
55. Tañrım, artık bu kokudan milletimi ayırma,
56. Bin belalar getirsen de hakı yurtsuz bırakma.

KÜN SIYARDI

MAYIS 18, 1944 S. (72)

1. Kün tutuldu... Sim-siyardı cez tabağını alqası
2. Tınıp qaldı şu kün qaynaq Qara deñiz dalğası.
3. Başqa yerde gün sönmedi, taşqın dalğa tınmadı,
4. Başqa yerde başqa halqıñıñ baht teregi sınmadı.

GÜN KARARDI

18 MAYIS 1944 s.

1. Güneş tutuldu... Kapkara oldu bakır tabağın halkası,
2. Susup kaldı bugün kaynayan Karadeniz'in dalğası.
3. Başka yerde güneş batmadı, taşkın dalga dinmedi,
4. Başka yerde başka halkın baht ağacı kırılmadı.

5. <i>Başqa yerde mañraşmadı qutsız, aciz tuvarlar,</i>	5. Başka yerde meleşmedi, bahtsız, aciz davarlar.
6. <i>Başqa yerde eşilmedi Aziz mezar divarlar,</i>	6. Başka yerde eşilmedi Aziz mezar duvarlar.
7. <i>Başqa yerde inlemedi böyle bir il ve topraq,</i>	7. Başka yerde inlemedi böyle bir ülke ve toprak.
8. <i>Başqa yerde qurumadı biñ yıl qaynağan çoqraq</i>	8. Başka yerde kurumadı bin yıldır kaynayan kaynak.
9. <i>... Niçün seni böyle güzel yaratmışdır Aq-Tañrim,</i>	9. ... Niçin seni böyle güzel yaratmıştır Hak Tanırım.
10. <i>Ey, sen benim savulmaycaq accı yaralı ağrım!</i>	10. Ey, sen benim iyileşmeyecek acı yaralı ağrım!
11. <i>Şu ağrımnen destanımı yazacaqman, Qırımım,</i>	11. Bu ağrıyla destanımı yazacağım, Kırımım;
12. <i>Şu ağrımnen mezarımı qazacaqman, Qırımım!</i>	12. Bu ağrıyla mezarımı kazacağım, Kırım!

BİR GECEDE (73)

(Tüşünce kitabınakiyle aynı)

EV

Mayıs 1, 1990 s. (74)

1. *Ev qurmağa başladım pıçma taştan,*
2. *Keçtim tamam yaqında 48 yaştan...*
3. *Azbarıma oturttum beş-on terek,*
4. *Olar maña degil, yoq, -*
5. *Neslime kerek...*
6. *Dört köşege dört qazıq urğan edi,*
7. *Sürgünlükte babam ev qurğan edi.*
8. *Mına bugün maña da keldi nevbet,*
9. *Yıqılsam da, tursam da qurarım, ebet.*
10. *Amma bir ev qurayım Vatanımda, -*
11. *Teprentide, boranda yıqılmasın.*
12. *Er tolası-taşına öz canımdan*
13. *Can bereyim. Ömürlük yoq olmasın!*
14. *Zilday ağır ilk pıçma taş alaman,*
15. *Elhamdülilla, deymen, Köz yaşlana.*
16. *Babam, bunu sen İçün men salaman,*
17. *Qurucılıq ilk taştan şay başlana...*

EV

1 Mayıs 1990 s.

1. Ev kurmaya başladım kesme taştan,
2. Geçirdim tam yakında 48 yaşımı...
3. Bahçeme diktim beş on ağaç,
4. Onlar bana değil, yok;
5. Neslime gerek.
6. Dört köşeye dört kazık çakmıştı,
7. Sürgünlükte babam ev kurmuştu.
8. İşte bugün nbana da geldi nöbet,,
9. Yıkılsam da kalksam da kurarım elbet.
10. Amma bie ev kurayım Vatanımda,
11. Depremde, boranda yıkılmasın.
12. Her tuğlasına, taşına kendi canımdan
13. Can vereyim. Ömr boyu yok olmasın.
14. Zil gibi ağır ilk kesme taşı alıyorum,
15. Elhamdürillah, diyorum, gözüm yaşlanıyor.
16. Babam bu senin için ben koyuyorum,
17. Kuruculuk ilk taştan böyle başlanıyor.

18. *Hatırlayım babamın çot saqalın, -*
 19. *Dua etse, oylansa, sıypay edi.*
 20. *Hatırlayman pek ağır yaşav alın,*
 21. *Bizler sekiz bala, pek quypa edik.*

22. *Ağır hasta nenemnen doquz canmız,*
 23. *Campiygen bir evdemiz, balçiq taban.*
 24. *Satqın olup epimiz quvulğanmız,*
 25. *Yatsaq, tursaq: «Sav bolsın Stalin babam!..»*

26. *Babam qoruy kolhozniñ armanını,*
 27. *Doquz canğa bir qapım ötmek için.*
 28. *Pek bilemiz, tüşünmey öz qarnını,*
 29. *Ne berseler, alıp evge yetmek için.*

30. *Babam, bizni açlıqtan sen qurtardıñ,*
 31. *Yatqan yeriñ, Yarabbim, nurğa tolsun!*
 32. *Yat topraqni, neyleyim, bir kün sardıñ,*
 33. *Öz yurdumda bu ilk taş saña olsun!*

34. *Sürgünlükte keçingen doğmuşlarım*
 35. *Aqqı İçün, bu taştan ev başladım.*
 36. *Babam, bu taş-abide - namus, arım,*
 37. *Bu ilk taşı men saña bağışladım.*

38. *Qaytalmadıñ sen tuvğan Buyük-Asqa,*
 39. *Anda evler qalmağan pıçma taştan.*
 40. *Bizler için yoqtır yurt bundan başqa,*
 41. *Ev yasayman Qırımnda qayta-baştan!*

42. *Ekinci bir taş qoydım yan-yanaşa,*
 43. *Ana, anam, gönülçen munis anam!*
 44. *Nice ömür ve nice yıllar aş*
 45. *Eşitemen sesiñni: «Canım balam!..»*

18. Hatırlıyorum, babamın çene sakalını,
 19. Dua etse, düşünse, sıvazlardı.
 20. Hatırlıyorum, çok ağır yaşadığı hâlini;
 21. Bizler sekiz çocuk, çok küçüktük.?

22. Ağır hasta ninemle dokuz canız,
 23. Yamulmuş bir evdeyiz, çamur taban.
 24. Satıcı olup hepimiz kovulmuşuz,
 25. Yatsak kalksak: “Sağolsun Stalin babam!...”

26. Babam koruyor kolhozun harmanını,
 27. Dokuz cana bir lokma ekmek için.
 28. Çok iyi biliyoruz, düşünmez kendi karnını,
 29. Ne verirlerse, alıp eve yetiştirmek için.

30. Babam, bizi açlıktan sen kurtardın,
 31. Yattığın yeri Yarabbim, nurla doldursun!
 32. Yabancı toprağı neyleyeyim, bir gün sardın;
 33. Öz yurdumda bu ilk taş sana olsun!

34. Sürgünlükte vefat eden akrabalarım
 35. Hakkı için, bu taştan eve başladım.
 36. Babam, bu taş abide ar namusum;
 37. Bu ilk taşı ben sana bağışladım.

38. Geri dönemedin sen doğduğun Büyük As’a;
 39. Orada evler kalmamış kesme taştan.
 40. Bizim için yoktur yurt bundan başka.
 41. Ev yapıyorum Kırım’da dönüp baştan!

42. İkinci bir taş koydum yanyana;
 43. İşte anam, gönül kadını munis anam!
 44. Nice ömür ve nice yılları aşıyor,
 45. Duyuyorum sesini: “Canım yavrum!...”

46. *Bu ikinci taşnı men saña qoydım,*
 47. *Seni de öz yurtña ketirmekçün.*
 48. *Şahzade, dep ismiñni taşqa oydım,*
 49. *Şu bitmeyecek dertimni bitirmekçün.*

50. *Amma qayda!.. Bizde iç dert bitermi?*
 51. *Qırım tatar doğğanda dertnen doğğan.*
 52. *Bahtsızlıqta oña bir halq yetermi, -*
 53. *Allam, niçün qısmeti böyle olğan?*

54. *Anam, seniñ taşnı qoyarkenmen,*
 55. *Kene kirpiklerime yaş tizildi.*
 56. *Sen ölgende men daa yaş ekenmen,*
 57. *Baht yıldızım kökümnden tez uzıldı.*

58. *Köz qarşımda, qulaqta köz ve sesiñ,*
 59. *Saña «nenem» degenim unutmayman.*
 60. *Kirse bile başıma sensiz esim,*
 61. *Seni añmay, oylamay aş yutmayman.*

62. *Hatıraña şu taşnı qoyarkenmen,*
 63. *Hatırlayman hastacan yatqanıñni.*
 64. *Balalığım keçmedi, anam, sennen,*
 65. *İç unutmam «kencem», dep aytqanıñni*

66. *Alâ daa baqasıñ uzaqlardan,*
 67. *Maramañni ağartıp, yelpiretip.*
 68. *Qaytımeken balam, dep cat yaqlardan,*
 69. *Baqışıñnen qalbimni zil titretip.*

70. *Alâ daa başımniñ ucundasıñ,*
 71. *Hastalansam, yorulsam, alsızlansam.*
 72. *Sensiñ benim quvançım, keder, yasım,*
 73. *Tesellim tek sensiñ, yañğız qalsam*

46. Bu ikinci taşı ben senin için koydum,
 47. Seni de öz yurduna getirmek için.
 48. Şehzade, diye ismini taşta oydu;
 49. Bu bitmeyecek derdimi bitirmek için.

50. Ama nerede!... Bizde dert hiç biter mi?
 51. Kırım Tatar doğduğunda derle doğar.
 52. Bahtsızlıkta ona bir halk yetişir mi,
 53. Allahım niçin kısmeti böyle olmuş?

54. Anam, senin taşını koyarmışım;
 55. Yine kirpiklerime yaş dizildi.
 56. Sen öldüğünde ben daha küçükmüşüm,
 57. Baht yıldızım gökten çabuk ayrıldı.

58. Gözün karşımda, kulakımda sesin,
 59. Sana “nenem” dediğimi unutmuyorum.
 60. Aklım başıma gelse de sensiz,
 61. Seni anmadan, düşünmeden yemek yiyemiyorum.

62. Hatırana şu taşı koyarken
 63. Hatırlıyorum hasta hâlde yattığımı.
 64. Çocukluğum geçmedi, anam seninle;
 65. Hiç unutmam “en küçük yavrum” diye söylediğini

66. Hâlâ daha bakıyorsun uzaklardan
 67. Yemenini ağartıp süzülerek.
 68. Döndün mü yavrum, diye uzak taraflardan
 69. Bakışınla kalbimi titreterek.

70. Hâlâ daha başımın ucundasın,
 71. Hastalansam, yorulsam, halsizleşsem.
 72. Sensin benim sevincim, kederim, yasım.
 73. Tesellim yalnız sensin, yalnız kalsam.

74. *Anaların ayağı astındadır*
 75. *Cennet, denen Allanın Peyğamberi.*
 76. *Düşmanlardan alacaq qastım bardır,*
 77. *Soñ ölse de ökünmem borcum berip.*

78. *Mına daa bir taşnı aldım qolğa,*
 79. *Emcem İzzet Mangıtın adın añıp.*
 80. *Can qurtarıp ketken o Qarşı Yolğa,*
 81. *Türkiyede mezarı - öldi yanıp.*

82. *Quranımız içinde resmi bar;*
 83. *Babam onu daima saqlap keldi.*
 84. *Ölecekte yaş tökip ve çekip zar,*
 85. *«O da asrette yanıp öldi», - dedi.*

86. *Üsküdar da cıylğan İzzet emcem!*
 87. *Qabiriñni, soyuñnu tapalmadım.*
 88. *İşte, bugün epiñiz oldıñız cem,*
 89. *Bu hatıra taşını saña saldım.*

90. *Sürgünlükte mahv olğan Abdülkerim -*
 91. *Eñ sevimli tuvğanım, dayım edi.*
 92. *Alla rahmet eylesin saña, derim,*
 93. *Qaçıncı taş? Oturmam sayıp endi.*

94. *Abdulhayır, Seytaci, Ğafar, Basit, -*
 95. *Şevkiye, Selime, Nuriye bir de Melek,*
 96. *Epiñizge birer taş, birer yasin*
 97. *Bağışlayman Alladan rahmet tilep.*

98. *Yüzge yakın akrabam, yakınlarım,*
 99. *Sürgünlükte çekişip can berdiler.*
 100. *İç-içimden ağladım, yanıqladım,*
 101. *Qara yerge kefinsiz kömüldiler.*

74. *Anaların ayağı altındadır*
 75. *Cennet, demiş Allah'ın Peyğamberi.*
 76. *Düşmanlardan alacak kastım vardır;*
 77. *Sonra ölse de pişman olmam, borcumu verip.*

78. *İşte bir taşı daha aldım ele,*
 79. *Amcam İzzet Mangıt'ın adını anıp.*
 80. *Can kurtarıp gitmiş o Karşı Yol'a,*
 81. *Türkiye'de mezarı, öldü yanıp.*

82. *Kuranımızın içinde resmi var,*
 83. *Babam onu daima korudu.*
 84. *Ölürken gözyaşı döküp çekip hıçkırarak ağlayıp*
 85. *“O da hasretle yanıp öldü.” dedi.*

86. *Üsküdar'da gömülen İzzet amcam!*
 87. *Kabrini, soyunu bulamadım.*
 88. *İşte bugün hepiniz ettiniz cem,*
 89. *Bu hatıra taşını senin için bıraktım.*

90. *Sürgünlükte mahvolan Abdülkerim,*
 91. *En sevgili akrabam, dayımdı.*
 92. *Allah rahmet etsin sana, derim,*
 93. *Kaçıncı taş? Oturmam sayıp şimdi.*

94. *Abdulhayır, Seytaci, Ğafar, Basit,*
 95. *Şevkiye, Selime, Nuriye bir de Melek,*
 96. *Hepinize birer taş, birer Yasin*
 97. *Bağışlıyorum Allah'tan rahmet dileyip.*

98. *Yüze yakın, akraban, yakınlarım;*
 99. *Sürgünlükte acı çekip can verdiler.*
 100. *İçten içe ağladım, üzüldüm;*
 101. *Kara yere kefensiz gömüldüler.*

102. *Çakıltaşday sepilgen doğmuşlarım,* 102. Çakıltaşı gibi dağılmış akrabalarım,
 103. *Epiñizni toplayman birer-birer.* 103. Hepnizi topluyorum birer birer.
 104. *Pıçma taşını er sefer qolğa alıp,* 104. Kesme taşı her seferinde elime alıp
 105. *Tüşünemen: «Olar da evge kirer».* 105. Düşünüyorum: “Onlar da eve girer.”
106. *Kirerler de, keçerler sıcaq töрге,* 106. Girerler de geçerler sıcak baş köşeye,
 107. *Daa kimçün taş qoydñ? - dep sorarlar, -* 107. Daha kim için taş koydun? diye soruyorlar.
 108. *Daa kime borclusıñ bu ömürde?* 108. Daha kime borçlusun bu ömürde?
 109. *Derim: «Mençün küreşkenler daa barlar...»* 109. Derim: “Benim için güreşenler daha varlar...”
110. *Ceppar Akim, Selimov Mustafalar,* 110. Ceppar Akim, Selimov Mustafalar,
 111. *Bekir Ümer, bolşevik Abduraman, -* 111. Bekir Ümer, Bolşevik Abdurrahman,
 112. *Köz ögümde ruhları saf olalar,* 112. Göz önünde ruhları saf tutuyorlar,
 113. *Er biriçün taş tizip ev qalayman* 113. Herbiri için taş dizip ev duvarı örüyorum.
114. *Eñ namuslı - vicdanlı kişilerni,* 114. En namuslu, vicdanlı kişileri
 115. *Hatıramdan çıkarsam, kör olayım.* 115. Hatıramdan çıkarırsam kör olayım.
 116. *Milletimçün yapqan er işlerini,* 116. Milletim için yaptığım her işlerini,
 117. *Adlarını añaraq, taş salayım.* 117. Adlarını anarak, taş
118. *Bu taş sizge, akademik - dost Saharov,* 118. Bu taş size akademik, dost Saharov;
 119. *Vicdanıñız ögünde milletimden.* 119. Vicdanınız önünde milletimden.
 120. *Pis devletni yıqtıñız soñ-ahırı,* 120. Pis devletini yıktınız sununda,
 121. *Öleyazdıq yavuzniñ illetinden.* 121. Ölmeyeyakın, kötünün illetinden.
122. *Grigerenkö, asabam, bu temenna* 122. Grigerenkö, akrabam, bu temenna
 123. *General degil, insanğa urmetimdir.* 123. Generale değil, insana hürmetimdir.
 124. *Boğazğa yaş tıqla, közüm tına,* 124. Boğazım tıkanıyor, gözümde yaş diniyor.
 125. *Yoq, bu pıçma taş degil, ten-etimdir...* 125. Yok, bu kesme taş değil, benim etimdir.
126. *Aleksandr Tvardovskiy! - Cesür Şair!* 126. Aleksandr Tvardovskiy! Cesur Şair!
 127. *Siz ediñiz ilkide añğan bizni.* 127. Sizdiniz ilk defa anan bizi.
 128. *Aqsızlarını qorçalap, sözge mahir* 128. Haksızlıkları koruyup söze mahir
 129. *Olğanıñız köterdi gönlümüzni.* 129. Olmanız yüceltti gönlümüzü.

130. *Çiçibabin kibi saf vicdanlılar,*
 131. *Baş bermegen Evtuşenkö, Boğarazlar,*
 132. *Pristavkin, Baruzdin ve Bulatlar*
 133. *İnşalla, hatıramızdan iç çıqmazlar.*
134. *Taqdirdeşim, büyük Şair Qaysın ağa,*
 135. *Baracaqman bir kün ille şu Çegemge.*
 136. *Qabriñizniñ başında turıp, ağa,*
 137. *Kiriñiz, dep aytarman, bizim evge...*
138. *Siziñ için qoydım men ayrı bir taş,*
 139. *Şemi-zade taşınen yan-yanaşa.*
 140. *İcretlikniñ nazmında ediñiz baş,*
 141. *Eki taşnı opemen, göñlüm taşta.*
142. *Beş biñ pıçma tizildi sıra-sıra,*
 143. *Talaqağa keldiler dos(T-aqraba.*
 144. *Bizçün feda olğanlar safta tura,*
 145. *Olarğa Köz tikemen aqşam-saba...*

146. *On yıl azap çektim men bitirgençe,*
 147. *Odalarını süsledim, ziynetledim.*
 148. *On yıl geçti içine ta kirgençe,*
 149. *Hatra olsun menden dep, niyetlendim.*
150. *Hatra olsun, bu evni qurmaq için*
 151. *Taşta adı añılğan er insanğa.*
 152. *Avdet yolun Vatanğa burmaq için*
 153. *Maña küç ve ruh bergen er bir canğa.*
154. *Yüzler degil, biñlerniñ adın añdım,*
 155. *Türkiyeden, Dobrucadan meded aldım.*
 156. *Öz yurtumda ev qurıp, temel saldım,*
 157. *Ahır-soñu küç bitti... hastalandım.*

130. *Çiçibabin gibisaf vicdanlılar,*
 131. *Baş vermeyen Evtuşenko, Boğarazlar,*
 132. *Pristavkin, Baruzdn ve Bulatlar*
 133. *İnşallah, hatırımızdan hiç çıkmazlar.*
134. *Kaderdeşim, büyük şair Kaysın bey,*
 135. *Gideceğim bir gün ille şu Çegem'e.*
 136. *Kabrimizin başında durup bey,*
 137. *Girin, diye söylerim, bizim eve...*
138. *Sizin için koydum ben ayrı bir taş*
 139. *Şemizade taşıyla yanyana.*
 140. *Hircetliğin nazmındaydınız baş;*
 141. *İki taşı öpüyorum, gönlüm taşıyor.*
142. *Beş bin kesme dizildi sıra sıra,*
 143. *İmeceye geldi dost akraba.*
 144. *Bizim için feda olanlar safta duruyor,*
 145. *Onlara göz dikiyorumakşam sabah...*

146. *On yıl eziyet çektim ben bitirene kadar,*
 147. *Odaları süsledim, güzelleştirdim.*
 148. *On yıl geçti içine girene kadar,*
 149. *Hatıra olsun benden diye niyetlendim.*
150. *Hatıra olsun, bu evi kurmak için*
 151. *Taşta adı anılan her insana.*
 152. *Dönüş yolunu Vatan'a çevirmek için*
 153. *Bana güç ve ruh veren her bir cana.*
154. *Yüzler değil, binlercesinin adını andım;*
 155. *Türkiye'den, Dobruca'dan medet aldım.*
 156. *Kendi yurdumda ev kurup, temel attım;*
 157. *Eninde sonunda gücüm bitti... Hastalandım.*

158. *Bir kün kelir nesiller Salğır keçip,*
 159. *Bitaqta bir soqaqni qıdırarlar.*
 160. *Azbarımda çeşmeden suvlar içip,*
 161. *Meni degil, taşları hatırlarlar...*

162. *Vatanda bir ev qurdım pıçma taştan,*
 163. *Ana-mına degen day, altmış yaştam...*
 164. *Azbarımda oturttum beş-on terek,*
 165. *Olar maña kerekmey,*
 166. *Neslime kerek!*

158. *Bir gün gelir nesiller Salgır geçip,*
 159. *Sapa yolda bir sokağı aradılar,*
 160. *Bahçemde çeşmeden sular içip*
 161. *Beni değil, taşları hatırlarlar...*

162. *Vatanda bir ev kurdum kesme taş,*
 163. *Ona buna demiş gibi, altmış yaşındayım.*
 164. *Bahçemde oturttum beş on ağaç,*
 165. *Onlar bana gerek,*
 166. *Neslime gerek!*

AMERİKAĞA MEKTÜP (75)

*Yañı yurt hayırlav duasına eñ sevimli
 aktörlerimni çağırdım.*

Olar kelmediler. Amerikağa ketkenler...

1. *Selam sizge, Amerika*
2. *Icretinde olğanlar,*
3. *Dos(T-qardaşlar, qavm-uruvlar,*
4. *Uzaqlaşqan tuvğanlar.*
5. *Ökeanlar sırtın aşıp*
6. *Fırtlandıñız - kettiñiz,*
7. *Apansızdan qaldıq şaşıp,*
8. *Aceba, ne ettiñiz?*

9. *Ayşe apte, Meryem apte,*
10. *Ihtiyar Mecit ağa,*
11. *Ne qıdırıp kettiñiz ya*
12. *Uzaq Amerikağa?*
13. *Hatırlayman sizni sıq-sıq,*
14. *Tüşüme de kiresiz,*
15. *Daa tünevin olğan kibi*
16. *Yanımda yüresiz.*

AMERİKAYA MEKTUP

*Yeni yurt hayırlama duasınaen sevgili
 aktörlerimi çağırdım.*

Onlar gelmediler. Amereika'ya gittiler.

1. *Selam size, Amerika*
2. *Hicretinde olanlar,*
3. *Dostlar, kardeşler, kavim ve boylar,*
4. *Uzaklaşmış akrabalar.*
5. *Okyanus sırtını aşıp*
6. *Fırtlandıñız, gittiniz.*
7. *Ansızın kaldık şaşırıp*
8. *Acaba ne yaptınız?*

9. *Ayşe teyze, Meryem teyze,*
10. *İhtiyar Mecit ağa,*
11. *Ne arayıp gittiniz ya*
12. *Uzak Amerika'ya?*
13. *Hatırlıyorum sizi sık sık,*
14. *Düşüme de giriyorsunuz,*
15. *Daha dün olduğu gibi*
16. *Yanımda yürüyorsunuz.*

17. *Qırım yoqtur başqa yerde,*
 18. *Başqa yerde yoq Salğır.*
 19. *Açılğan soñ demir perde*
 20. *Taşlap ketmek ne ağır*
 21. *Anayurtını, tuvğan kökni,*
 22. *Çatırtavını, deñizni, -*
 23. *Dep özümce tüşünemen*
 24. *Sağınganda men sizni.*

25. *Yat topraqtan kele haber:*
 26. *Aruv yaşay ekensiz.*
 27. *Öşekçiler tili çeber:*
 28. *Sendvîç aşay ekensiz.*
 29. *Mersedesler taşıy emiş*
 30. *Sizni soqaq-çarşıda,*
 31. *Azır emiş türlü yemiş*
 32. *Aldıñızda-qarşıda.*

33. *Türkçe tilnen aytqanda*
 34. *Bular - «dedikodular».*
 35. *Bizim tilnen aytqanda*
 36. *İşte, ayttı qoydılar.*
 37. *Fitneci ve oşekçiniñ*
 38. *Ağızları qapalmaz.*
 39. *Bilesiñiz, halq ağızını*
 40. *Qırq arşın bez yapalmaz.*

41. *Amma niçin kettiñiz ya*
 42. *Uzaq Amerikağa,*
 43. *Ayşe apte, Meryem apte,*
 44. *İhtiyar Mecit ağa?*
 45. *Hatırlayman sizni sıq-sıq,*
 46. *Tüşüme de kiresiz,*
 47. *Daa tünevin olğan kibi*
 48. *Yanımda yüresiz.*

17. *Kırım yoktur başka yerde,*
 18. *Başka yerde yok Salgır.*
 19. *Açılan son demir perdeyi*
 20. *Bırakıp gitmek ne ağır*
 21. *Ana yurdu, doğduğun göğü*
 22. *Çatırdav'ı, denizi*
 23. *Diye kendimce düşünüyorum*
 24. *Özlediğimde ben sizi.*

25. *Yabancı topraktan geliyor haber:*
 26. *İyi yaşıyormuşsunuz.*
 27. *Daedikoduların dili becerikli,*
 28. *Sandviç yiyormuşsunuz.*
 29. *Mersedesler taşıyormuş*
 30. *Sizi sokakta, çarşıda.*
 31. *Hazırmış türlü yemiş*
 32. *Önünüzde, karşınızda.*

33. *Türkçe söylendiğinde*
 34. *Bunlar “dedikodular”.*
 35. *Bizim dille söylendiğinde*
 36. *İşte söyleyiverdiler.*
 37. *Fitneci ve dedikoducunun*
 38. *Ağızları kapanmaz.*
 39. *Biliyorsunuz, halk ağızını*
 40. *Kırk arşın bez yapılmız.*

41. *Amma niçin gittiniz ya*
 42. *Uzak Amerika'ya*
 43. *Ayşe teyze, Meryem teyze,*
 44. *İhtiyar Mecit ağabey,*
 45. *Hatırlıyorum sizi sık sık,*
 46. *Düşüme de giriyorsunuz,*
 47. *Daha dün olduğu gibi*
 48. *Yanımda yürüyorsunuz.*

49. *Qoñuzniñ da ola eken*
 50. *Sevgen kübre-toprağı,*
 51. *Qarılğaçlar unutmaylar*
 52. *Balçiq alğan çoqrağın.*
 53. *İnsanlarğa qaydan kele*
 54. *Tuvğan yurtııı terk etmek?*
 55. *Özü istep ketken soñra*
 56. *Asretlikten dert çekmek?*
57. *Mecbur olup ketkenlerni*
 58. *Aq-Taala bağışlar,*
 59. *Halqnen qalıp öz yurtında*
 60. *Çekişkenni alğışlar.*
 61. *Ayşe apte, Meryem apte,*
 62. *Muhterem Mecit ağa,*
 63. *Em acıyman, sağınaman*
 64. *Öpke etmeñiz maña.*
65. *Yat yurtlarğa ketmek için*
 66. *Tuvğan yurtqa qaytmadıq.*
 67. *Nice yıllar Qırım dedik,*
 68. *Başqa sözni aytmadıq.*
 69. *Siz de güzel şu Qırımniñ*
 70. *Közü, qaşı ediñiz,*
 71. *Qayta doğğan sanamızniñ*
 72. *Ana-başı ediñiz.*
73. *Lafqa çeber, balday tatlı*
 74. *Tiliñizni añaman,*
 75. *Teatroğa kiremen de*
 76. *Taşday qatıp qalaman.*
 77. *Ürmet etip oturtalar*
 78. *Meni zalniñ törüne,*
 79. *Sizler yoqsız, teatromız*
 80. *Bom-boş olup körüne.*
49. Koyununuz da oluyormuş
 50. Sevmiş gübreyi, toprağı.
 51. Kırılğıçlar unutmuyorlar
 52. Çamurlanan kaynağını.
 53. İnsanlara nereden geliyor
 54. Doğduğı vatani terk etmek?
 55. Kendisi isteyerek gittikten sonra
 56. Hasretlikten dert çekmek?
57. Mecbur olup gidenleri
 58. Hak Teala bağışlar,
 59. Halkla kalıp öz yurdunda
 60. Acı çekenleri takdir eder.
 61. Ayşe abla, Meryem abla
 62. Muhterem Mecit ağabey
 63. Hem acıyorum, özlüyorum
 64. Öfkelenmeyin bana.
65. Yabancı yurtlara gitmek için
 66. Anayurda dönmedik.
 67. Yıllardır Kırım dedik,
 68. Başka sözü söylemedik.
 69. Siz de şu güzel Kırım'ın
 70. Gözü, kaşıydınız.
 71. Dönerken doğmuş sahnemizin
 72. Annesi, başı idiniz.
73. Lafta hünerli, bal gibi tatlı
 74. Dilinizi anıyorum.
 75. Tiyatroya giriyorum da
 76. Taş gibi katılıp kalıyorum.
 77. Hürmet edip oturtuyorlar
 78. Beni salonun baş köşesine,
 79. Sizler yoksunuz, tiyatromuz
 80. Bomboş olup görünüyor.

81. Bizler mında çekişemiz,
82. Bavurumuz tartışa,
83. Dör(T-bir yaqtan duşmanlar da
84. Raatsızlay, sataşa.
85. Kene şunday: soqaqlarğa
86. Tolıp-taşıp çıqamız,
87. Közge yaşlar iyip kele, -
88. Tişimizni sıqamız.
89. Kene şunday; aqqımız yoq
90. Yurtqa saip olmağa,
91. Böceklerday tırışamız
92. Yuvamızda qalmağa.
93. Uzaq kökte lip-lip etken
94. Yıldızlarğa oşaymız,
95. Ğururumuz, şerefimiz -
96. Biz Vatanda yaşaymız!
97. Böyle Ğurur, böyle şeref
98. Bilmem daa qayda bar?
99. Şunen yaşay, şunen öle
100. Yurtta qırımtatarlar.
101. Ah, Vatanniñ toprağında
102. Yaşamaqtan, ölmekten
103. Şerefli baht berilgenmi
104. İnsanğa yüce kökten?!
105. Sizge, aziz vatandaşlar,
106. Üküm yoqtır elimde,
107. Qayda,nasil ömür etmek
108. Er kesniñ öz aqqıdır.
109. Lakin adiy aqiqat bar
110. Kelimemde, tilimde:
111. Yaşayışniñ tam manası: -
112. Öz Vatanniñ, halqıdır.
- 81.Bizler burada eziyet çekiyoruz,
82.Bağrımız çekişiyor,
83.Dört bir taraftan düşmanlar da
84.Rahatsız ediyor, sataşiyor.
85.Yine bunun gibi, sokaklara
86.Dolup taşıp çıkıyoruz;
87.Gözümüzden yaşlar süzülüyor
88.Dişimizi sıkıyoruz.
- 89.Yine bunun gibi, hakkımız
90.Yok yurda sahip olmaya,
91.Böcekler gibi çalışıyoruz,
92.Yuvamızda kalmaya.
93.Uzak gökyüzünde yanıp yaıp sönen
94.Yıldızlara benziyoruz,
95.Gururumuz, şerefimiz (İle)
96.Biz Vatan'da yaşıyoruz.
- 97.Böyle gurur, böyle şeref,
98.Bilmem başka nerede var?
99.Bununla yaşar, bununla ölür
100.Yurtta Kırım Tatarlar.
101.Ah, Vatan'ın toprağında
102.Yaşamaktan, ölmekten
103.Şerefli baht verilmiş mi
104.İnsana yüce gökyüzünde?!
- 105.Size, aziz vatandaşlar,
106.Hüküm yoktur elimde,
107.Nerede, nasıl yaşayacağımı seçmek
108.Herkesin öz hakkıdır.
109.Lâkin basit bir gerçek var,
110.Kelimemde, dilimde:
111.Yaşamanın tam mânâsı;
112.Öz Vatan'ın, halkındır.

113. *Ayrılıqniñ - asretlikniñ*
 114. *Dertlerinden azaman,*
 115. *İşte, sizni pek sağınip,*
 116. *Bu mektüpnı yazaman.*
 117. *Ayşe apte, Meryem apte,*
 118. *İhtiyar Mecit ağa,*
 119. *Yurtını terk etmegeydiñiz,*
 120. *Dey de küyip-yanaman.*

113. Ayrılığın, hasretliğin
 114. Dertlerinden azaman.
 115. İşte size çok özleyerek
 116. Bu mektubu yazıyorum.
 117. Ayşe abla, Meryem abla
 118. İhtiyar Mecit ağabey,
 119. Yurdu terk etmeyeydiniz
 120. Diyor da, yanıyorum.

QUZĞUNLAR (76)

*Vatanğa qayıp keldik, amma kene
 bir-birimizni çoquçlay beremiz...
 (Sıq-sıq ayılğan laflardan)*

*«Bu Kamil dünyadan yükünü tutmuş,
 Gizli alametler ep zuur etmiş,
 Kimsede merhamet qalmamış, gitmiş,
 Cihanniñ alına baqıp, usandım».
 Muhammed Geray (Kamil), XVI asır*

1. *Bu dünya insançün yalancı saray,*
2. *Töpeñden quzğunlar köz yummay qaray,*
3. *Han olsañ bile sen Muhammed Geray,*
4. *Quzğunlar çoquçlap öldürdi seni.*
5. *Dilara bikeçim, dürbeñe bardım,*
6. *Qalbimni taşıña urdım da yardım,*
7. *Qanlı ölenlerni boynuma sardım, -*
8. *Quzğunlar pahıllap öldürdi seni.*
9. *Sepilip yatalar mezar taşları,*
10. *Hanlar sulalesin kesik başları...*
11. *Leyla-bikeç, bitmey qan-közyaşlarıñ,*
12. *Quzğunlar közüñni oyduklar seniñ.*

KUZGUNLAR

*Vatana dönüp geldik, amma yine
 Birbirimizi gagalayıveriyoruz.
 (Sık sık söylenilen larlardan)*

*“Bu Kâmil dünyanın yükünü tutmuş,
 Gizli alâmetler hep zuhur etmiş.
 Kimsede merhamet kalmamış, gitmiş,
 Cihanın hâline bakıp usandım.”
 (Muhammed Geray(Kâmil), 16. Asır*

1. Bu dünya insan için yalancı saray,
2. Tependen kuzgunlar göz yummadan bakıyor,
3. Han olsan bile sen Muhammed Geray,
4. Kuzgunlar gagalayıp öldürdü seni.
5. Dilara bikeçim, türbene vardım,
6. Kalbimi taşına vurdum da yardım,
7. Kanlı otlarını boynuma sardım,
8. Kuzgunlar kıskanarak öldürdü seni.
9. Dağılmış yatıyorlar mezar taşları,
10. Han sülalesinin kesik başları...
11. Leyla bikeç, bitmeden kan gözyaşların,
12. Kuzgunlar gözünü oyduklar senin.

13. *Ne hanlıq, ne şüret qalmadı - bitti,*
 14. *Episi talaşp-qırılıp ketti,*
 15. *Mazı atalardan qalma ikmet bar:*
 16. *«Ömür-billa ölmey yaşay quzğunlar!»*

17. *... İrfan hanı oldıñ, Mirza İsmail,*
 18. *Türkiy qavımlarğa oldıñ sen Daiy,*
 19. *Bütün istegiñe olmadıñ nail, -*
 20. *Quzğunlar çoquçlap turdılar seni.*

21. *Halqı qurtarmaqı tüşündiñ, törem,*
 22. *Saña qarşı cailni bugün de körem,*
 23. *Seni de çoq şeyde ep suçladılar,*
 24. *Quzğunlar ciğeriñni çoquçladılar.*

25. *Tohtarğazi, taşqın sel ediñ ayrı,*
 26. *Ne kördiñ ömrüñde dertlerden ğayrı?*
 27. *Pıçaqnen yoğruldu ciger-u-bağrıñ,*
 28. *Seniñ de başıña yetti quzğunlar.*

29. *«Anayım, dedim, men - balam demediñ», -*
 30. *Ayt, Bekir, bu lafı niçin söylediñ?*
 31. *Sanki sen Qırım da ya(T-ögey ediñ, -*
 32. *Yurtqa sığdırmadı seni quzğunlar...*

33. *«Eşekler, tuvarlar epsi, vesselam!» -*
 34. *Dep kimge yolladıñ hitabu-kelam?*
 35. *Yetmiş yıldan soñra bildik derdiñni:*
 36. *Quzğunlarğa eken «tatlı» bu selam.*

37. *Zindanda delirip mahv olğan İpçi,*
 38. *Miy süyeginece asıl milletçi,*
 39. *Milletiñ içinden çıqmadımı, zar,*
 40. *Seni çoquçlağan sasıq quzğunlar?*

13. *Ne hanlık ne şöret kalmadı, bitti;*
 14. *Hepsi dağılıp kırılıp gitti.*
 15. *Mazide atalardan kalma hikmet var.*
 16. *“Ömrübillah ölmeden yaşıyor kuzğunlar!”*

17. *... İrfan hanı oldun, Mirza İsmail,*
 18. *Türk kavimlerine oldun sen lider,*
 19. *Bütün isteğine olmadın nail,*
 20. *Kuzğunlar gagalayıp durdular seni.*

21. *Halkı kurtarmayı düşündün, törem;*
 22. *Sana karşı cahili bugün de görüyorum.*
 23. *Seni de çok şeyde hep suçladılar,*
 24. *Kuzğunlar ciğerini gagaladılar.*

25. *Tohtargazi, taşkın seldin ayrı;*
 26. *Ne gördün ömründe dertlerden gayrı?*
 27. *Bıçakla yoğruldu bağrın, ciğerin;*
 28. *Senin de başına ulaştı kuzğunlar.*

29. *“Anneciğim, dedim ben; yavrum demedin.”*
 30. *Söyle Bekir, bu lafı niçin söyledin?*
 31. *Sanki sen Kırım’da yabancı, üveydin.*
 32. *Yurda sığdırmadı kuzğunlar...*

33. *“Eşekler, davarlar, hepsi, vesselam!”*
 34. *Diye kime yolladın kelamı ve hitabı?*
 35. *Yetmiş yıldan sonra anladık derdini:*
 36. *Kuzğunlaraymış “tatlı” bu selam.*

37. *Zindanda delirip mahvolan İpçi*
 38. *Kafatasına kadar kökten milliyetçi,*
 39. *Milletinin içinden çıkmadı mı, muhtaç?*
 40. *Seni gagalayam kötü kokulu kuzğunlar?*

41. *Latif-zade, Erbab İlyas Tarhanlar,*
 42. *Daa nice-nice mahv olğan canlar,*
 43. *Cıģeriñizden tamlay qoyurğan qanlar, -*
 44. *Alâ bugün çoquçlay sizni quzğunlar.*

45. *Quzğunlar bugün de tınç-raat yatmay,*
 46. *İstidat körseler, öleri patlay,*
 47. *Menmenlikte ecdat ölüsün atlay,*
 48. *Alâ çoquçını qayray quzğunlar.*

49. *Şemyi-zade tedbirine ayağın basmaz,*
 50. *Büyük istidatqa iç qulaq asmaz,*
 51. *90 yıllığına ilanlar köre:*
 52. *«Bu nasıl ajiotaj!» dep boğaz kere.*

53. *Sağ olğanda onıñ qadrin bilmegen,*
 54. *Qorqudan evine bile kelmegen,*
 55. *Zır-zıbildaq botqa-satır yazğanlar,*
 56. *Büyük şair ruhundan qorqa quzğunlar...*

57. *Qattıbaş bir cail çıkar minberge,*
 58. *Mustafa Cemilni «batırar» kirge, -*
 59. *Millet keçmişini batırar yerge,*
 60. *Halqım, quzğunlarıñ seni öldüre.*

61. *Halq hatırası pek kısqadır dep,*
 62. *Nafile söylemegen bir felsefeci.*
 63. *Keçmişni kün-künden unutamız ep,*
 64. *Bunıñ soñu - yañı ve çeşit feci.*

65. *Lager-türmelerde açlıq çekkeni,*
 66. *Quru kemiğinen sınmay qalğanı,*
 67. *Qarşısında yavuzlar boyun bükkeni, -*
 68. *Halqım! - dep halqından quvet alğanı, -*

41. Latifzade, Erbab İlyas Tarhanlar;
 42. Daha kaçır kaçır mahvomuş canlar;
 43. Ciğerinizden damlıyor koyulaşan kanlar,
 44. Hâlâ bugün gagalıyor sizi kuzgunlar.

45. Kuzgunlar bugünde huzurlu, rahat yatmıyor;
 46. İstidat görseler ödleri patlıyor.
 47. Bencillikte ecdat ölüsünü atlıyor,
 48. Hâlâ gagasını biliyorkuzgunlar.

49. Şemizade tedbirsiz ayağını basmaz,
 50. Büyük istidata hiç kulak asmaz.
 51. Doksan yılı için olan ilânlara göre:
 52. “Bu nasıl ajitasyon” diye boğaz geriyor.

53. Sağlığında onun kıymetini bilmeyen,
 54. Korkudan eve bile gelmeyen,
 55. Zırzıbildak satır yazmışlar,
 56. Bugün şair ruhundan korkuyor kuzgunlar...

57. Dikkafalı bir cahil çıkar minbere,
 58. Mustafa Cemil’i “batırır” kire,
 59. Millet geçmişini batırır yere,
 60. Halkım, kuzgunların seni öldürür.

61. Halk hatırası pek kısqadır diye,
 62. Nafile söylememiş bir felsefeci.
 63. Geçmiş günden güne unutuyoruz hep
 64. Bunun sonu yeni ve türlü feci.

65. Kamplarda, hapishanelerde açlık çektiğini,
 66. Kuru kemiğinle kırılmadan kaldığını,
 67. Karşısında kötülerin boyun büktüğünü,
 68. Halkım, diyerek halkından kuvvet aldığını,

69. *Bir kiçik şahısniñ ajderha kibi*
 70. *Deşet memleketke qarşı turğanı,*
 71. *Butün bir millette bir dea kibi*
 72. *Qırımğa avdet yolun burğanı,*
73. *Milletim, bular ne? - uzaq keçmişmi?*
 74. *Vatanğa qaytqan soñ unutuldımı?*
 75. *Ya sençün tabirsiz yengil bir tüşmi?*
 76. *Qaraman demeysiñ, til tutuldımı?*
77. *Er qırımtatarnıñ qorantasına*
 78. *Vatanğa Mustafa yol açqan edi.*
 79. *Doğrusın aytacaq olsaq, aslında*
 80. *Ümüt alevini o yaqqan edi.*
81. *Bu satırlar nasıl tesir taşlaycaq?*
 82. *Birevler belki de çirayın sıtıp,*
 83. *Közlerin patlatıp, silekiy yutıp,*
 84. — *Yaltaqlıq! - dep meni sögip başlaycaq.*
85. *Niçün başqalarını añmaysıñ? - derler,*
 86. *Bir takım «niçin»ni ögge sürerler.*
 87. *Aferin! - Küreşte çoq edi erler!*
 88. *Zaman seçip aldı tek birsin, dermen.*
89. *Rollan Qadıevni, Yuriy Osmannı*
 90. *Unutqan millet - nankör millettir.*
 91. *Olar feda etti milletçün canını,*
 92. *Olar millet bağından üzülmez ettir.*
93. *Ya, bugün bir avuç «aqsaqal» çıqsa,*
 94. *Kömmunist qazanına başını tuqsa,*
 95. *Ölgenler ruhunu taptav degilmi?*
 96. *Millette bir hancer saplav degilmi?*

69. Bir küçük şahsın ejderha gibi,
 70. Deşet dolu memlekete karşı duranı,
 71. Bütün bir millete bir deha gibi,
 72. Kırım' dönüş yolunu döndüreni,
73. Milletim, bunlar ne? Uzak geçmiş mi?
 74. Vatana döndükten sonra unutuldu mu?
 75. Ya senin için tabirsiz hafif bir düş mü?
 76. Kahraman demiyorsun, dilin tutuldu mu?
77. Her Kırım Tatar'ın ailesinde
 78. Vatan'a Mustafa yol açmıştı.
 79. Doğrusunu söyleyecek olsak, aslında
 80. Ümit alevini o yakmıştı.
81. Bu satırlar nasıl tesir bırakacak?
 82. Birileri belki de suratını asarak,
 83. Gözlerini kapatıp, tükürüğünü yutup,
 84. Yaltaklık! diye bana savmeye başlayacak.
85. Niçin başkalarını anmıyorsun? diyorlar,
 86. Bir takım "niçin"i öne sürerler.
 87. Aferin! Güreşte çoktu erler!
 88. Zaman seçti birisini diyorum.
89. Rollan Kadıyrov'ı, Yuriy Osman'ı,
 90. Unutan millet, nankör millettir.
 91. Onlar feda etti millet için canını,
 92. Onlar millet bağından kopmayan ettir.
93. Ya bugün bir avuç "aksakal" çıksa,
 94. Komünist kazanına başını soksa,
 95. Ölenlerin ruhunu çiğnemek değil mi?
 96. Millere bir hançer saplamak değil mi?

97. *Tek sağlam yemişni aşaylar qurtlar,*
 98. *Darma-dağın oldı hanlıqlar, yurtlar.*
 99. *Özüimizden çıqqan miysiz manqurtlar*
 100. *Aramızda yürgen qara quzğunlar.*

101. *Qırımım, Qırımım, can ve tenimsiñ,*
 102. *Eki dünyada da sen tek menimsiñ.*
 103. *Bir parça topraqta boyu-enimsiñ,*
 104. *Latime soqulmasa oldı quzğunlar.*

105. *Vatanlar İçinde tek bir Vatanım!*
 106. *Yoqtur senden ğayrı başqa mekanım,*
 107. *Hiyanetliklerden usandı canım,*
 108. *Qayğı vacip, diye keçsin er ağrım, -*
 109. *Quzğunlarğa çoqutma meni tek, Tañrım!*

RIVAYET—1

ADINI BEGENMEGEN TALTINKELERGE (77)

«Soñki yıllarda milletimizniñ adı hususunda çoq
 hucur davalar olmaqta. Davacıardan biri
 «Adımızni deñiştirmesek, belalardan
 qurtulmaycaqmız», kibi fikir bildirdi. Ne yapmaq
 kerek? Kerçekten de adımız yaramaydır?..»

(Oquyıcınıñ mektübinden)

1. *Evlatsız qoranta bahtsız sayılğan,*
2. *Eki qat bahtsızdır müsülmanlıqta.*
3. *Evladı çoq olsa, bahttan bayılğan,*
4. *Ğururnen yaşağan sağ-amanlıqta.*
5. *Allanıñ keremi bol em de qızğanç;*
6. *Bir evge baqasıñ, bir ocaq bala.*
7. *Bir evge baqasıñ, yoq şeñlik, quvanç,*
8. *Azbarı mezarday tınç-sakin ola.*

97. *Sadece sağlam meyveyi yiyorlar kurtlar,*
 98. *Darmadağın oldu hanlıklar, kurtlar.*
 99. *Kendimizden çıkan akılsız mankurtlar,*
 100. *Aramızda yaşayan kara kuzgunlar.*

101. *Kırımım, Kırımım, van ve tenimsin,*
 102. *İki dünyada da sen tek benimsin,*
 103. *Bir parça toprakta boyum enimsin,*
 104. *Lahitime sokulmasa olur kuzgunlar.*

105. *Vatan içinde yalnız bir Vatanım!*
 106. *Yoktur senden başka mekânım,*
 107. *Hiyanetliklerden usandı canım,*
 108. *Kaygı vacip, diye geçsin her ağrım,*
 109. *Kuzgunlara gagalatma beni tak, Tanrım!*

RİVAYET-1

ADINI BEĞENMEYEN YAPMACIKLARA

“Son yıllarda milletimizin adı hususunda çok
 tuhaf davalar vardır. Davacıardan biri “Adımızı
 değıştirmesek, belalardan kurtulmayacağız”,
 gibi fikir bildirdi. Ne yapmak gerek? Gerçekten
 de adımız kötü müdür?

(Okuyucunun Mektubundan)

1. *Evlatsız ailede bahtsız sayılan,*
2. *İki kat bahtsızdır müslümanlıkta.*
3. *Evladı çok olsa, bahttan zenginleşen*
4. *Gururla yaşamış sağ selamette.*
5. *Allah’ın keremi bol hem de kışkanç,*
6. *Bir eve bakarsın bir ocak çocuk.*
7. *Bir eve bakarsın, yok şeñlik kıvanç;*
8. *Bahçesi mezar gibi sessiz sakin olur.*

9. *İşte, şay tınç olğan bir ailege*
 10. *Künlerniñ birinde baht nuru kire.*
 11. *Qarı-qoca sevinip baqa alemge,*
 12. *Yaradan olarğa bir evlat bere.*
13. *El açıp köklerge eteler secde,*
 14. *Quvanç közyaşını yutıp toyalar.*
 15. *Ah, Rabbim, hayırlı ömür ber, dey de,*
 16. *Sabiye Yaşar dep bir ad qoyalar.*
17. *Sabi qulağına oqula ezan,*
 18. *Sofralar qurula, süzüle boza.*
 19. *Adınen qart olsun, - deyley qomşular,*
 20. *— Adınen yaşasın, - deyley doğmuşlar.*
21. *Qaşları sim-siya, közleri elâ,*
 22. *... Amma çoq yaşamay doğğan bu evlat.*
 23. *Yaşar, dep ümütnen ad qoysalar da*
 24. *İşte, şay bastırıp keldi ilk belâ.*
25. *Allahniñ keremi keniştir, boldır,*
 26. *Ömür - bir quvançlı, kederli yoldır,*
 27. *Evlât asretinde yanğan bu evde,*
 28. *Baqıñız, ikinci bir evlat doğdı.*
29. *Sabi qulağına oquldı ezan,*
 30. *Sofralar kuruldı, süzüldi boza.*
 31. *Demir, qaya kibi qaviy olsun dep,*
 32. *Temirqaya adını qoydular istep.*
33. *Ah, yazıqlar olsun, beş aylıq ömür*
 34. *Ana ve babağa qaldırdı kömür...*
 35. *Kene matem içre qaldı aile,*
 36. *Adamlar ayrette: aceba, bu ne?!*

9. İşte, böyle sessiz olan bir aileye
 10. Günlerden bir gün baht nuru girer.
 11. Karı koca sevinerek bakar âleme,
 12. Yaradan onlara bir evlat verir.
13. El açıp göklere ederler secde,
 14. Sevinç gözyaşlarına gark olurlar.
 15. Ah, Rabbim, hayırlı ömür ver, diyorlar da,
 16. Sabiye Yaşar diye bir ad koyarlar.
17. Sabi kulağına okunur ezan,
 18. Sofralar kurulur, süzülür boza.
 19. Adıyla yaşlansın, der komşular;
 20. —Adıyla yaşasın, der akrabalar.
21. Kaşları simsiyah, gözleri elâ;
 22. ... Amma çok yaşamaz, doğan bu evlat;
 23. Yaşar, diye ümitle ad koysalar da
 24. İşte böyle bastırıp geldi ilk belâ.
25. Allah'ın keremi geniştir, boldur;
 26. Ömür, sevinçli, kederli yoldur.
 27. Evlât hasretinde yanın bu evde,
 28. Bakın ikinci bir evlât doğdu.
29. Sabi kulağına okundu ezan,
 30. Sofralar kuruldu, süzüldü boza.
 31. Demir, kaya gibi sağlam olsun diye
 32. Demirkaya adını koydular isteyerek.
33. Ah, yazıklar olsun, beş aylık ömür
 34. Ana ve babaya bıraktı kömür...
 35. Yine matem içinde kaldı aile,
 36. İnsanlar hayrette: Acaba bu ne?

37. *Ana ve babada qalmadı ümüt,*
 38. *Qorantanı bastı ağır bir sukut.*
 39. *Amma berem dese Allah-u-Kerem,*
 40. *Ümitsiz kör közge ışıq-nur bere.*
41. *Dünya yüzü kördü üçüncü evlat! -*
 42. *Başlandı bu evde yañı bir ayat.*
 43. *Kene ana-baba cırayı küldi,*
 44. *Sanarsıñ ebediy oğurlıq keldi.*
45. *Sabiy qulağına oquldu ezan,*
 46. *Sofralar quruldu, süzüldi boza...*
 47. *Butün soy-soplarda buyük quvanç bar,*
 48. *Ketmesin! - dep, adın qoydılar Tohtar!*
 49. *Sekiz ay yaşadı naçar bu evlat,*
 50. *Taqdir merhametsiz, acıvsız, ey-at!..*
 51. *Tohtar da bu evni yaqtı-yandırdı,*
 52. *Beşaret bir belâ bar, dep añdırdı...*
53. *Üçüncü evlatnıñ qırqı keçken soñ,*
 54. *Soylar toplanışıp, oylap-biçken soñ,*
 55. *Çağırdılar meşur Loqman ekimni,*
 56. *Soradılar, ayt, dep, qabaat kimniñ?*
57. *Babası hastamı yahut anası?*
 58. *İç bitmey bu evniñ kederi-yası.*
 59. *Qaç yıldır, bu evde közyaş qurumay,*
 60. *Bu evde doğğan evlatlar turmay.*
61. *Loqman-tabib belli-meşurdur Şarqta,*
 62. *İkmetli rivayetler çoqtır bu aqta.*
 63. *Qayda çağırsalar, kelgen o yaqqa,*
 64. *Hastalıqnıñ sebebin tapqan o başta.*

37. Ana ve babada kalmadı umut,
 38. Aileyi bastıağır bir sükut.
 39. Amma veririm dese Allahuekber
 40. Ümitsiz kör göze ışık verir.
41. Dünya yüzü grdü üçüncü evlât!
 42. Başladı bu evde yeni bir hayat.
 43. Yine ana babnın yüzü güldü,
 44. Sanırsın ki ebedî uğur geldi.
45. Sabinin kulağına okundu ezan,
 46. Sofralar kuruldu, süzüldü boza...
 47. Bütün soy soplarda büyük sevinç var.
 48. Gitmesin, diye adını koydular Tohtar!
 49. Sekiz ay yaşadı çaresiz bu evlat,
 50. Kader nerhametsiz, acımasız, heyhat!
 51. Tohtar da bu evi yaktı, yandırdı,
 52. Beşaret bir belâ var, diye hatırlattı...
53. Üçüncü evlâdın kırkı geçtikten sonra,
 54. Akraları toplanıp, ölçüp biçtikten sonra,
 55. Çağırdılar meşhur Lokman hekimi,
 56. Sordular, söyle diyerek kabahat kimin?
57. Babası hasta mı yahut anası?
 58. Hiç bitmiyor bu evin kederi, yası.
 59. Kaç yıldır bu evde gözyaşı kurumuyor,
 60. Bu evde doğan evlatlar, yaşamıyor.
61. Lokman tabip meşurdur şarkta,
 62. Hikmetli rivayetler çoktur onun hakkında.
 63. Nereye çağırırlarsa gelirmiş o tarafa,
 64. Hastalığın sebebin bulurmuş o başta.

65. *Bahtsızlıq sebebin bilgen teşkerip,*
 66. *Mesele aydın, degen, Loqman el kerip.*
 67. *Boşluq derdi mevcut peder qanında,*
 68. *Bu hastalıq keçə evlat canına.*

69. *Bu hastalıq nice nesilni yuta,*
 70. *Bu hastalıq kelse, qalpler boş qala,*
 71. *Kim edi, kim oldı? - epsin unuta,*
 72. *Pervasızlıq basa, yüregi tala...*

73. *Qurt kibi kemire nesil-nesilni,*
 74. *Ahır-soñ coyasañ aqıl esiñni.*
 75. *Böyle dert taşığan çoq ömür körmez,*
 76. *Nasıl ad qoyasañ da, iç fayda bermez*

77. *Oquyıcım, bular degil kinaye,*
 78. *Bu - adiy ve sade eski rivayet.*
 79. *Degenler: añlasañ sivri-sinek saz,*
 80. *Añlap olamasañ, davul-zurna az.*

RIVAYET-II (78)

SUDAQLI NOĞAY

1. *Bir tamçı qatran bozğanday balni,*
2. *Bazı bir pis allar titrete canni:*
3. *«Muharrir arkadaş, aytsañız niçin*
4. *Alâ bugün ayıralar tatni, noğayni?»*
5. *Ne aytayım sizge, aziz oquyıcım?*
6. *Aslında şiir yazmaq işim ve gücüm.*
7. *Mektübüñizni aldım, küyip oqudım,*
8. *Böyle bir rivayet sizge toqudım:*
9. *Solday deyley, Soğday deyley,*
10. *Suvdağ deyley Sudaqqa.*
11. *Bir zamanda tegiz çölden*
12. *Noğay kelgen bu yaqqa.*

65. *Bahtsızlık sebebin bilirmiş inceleyip,*
 66. *Mesele açık, demiş Lokman el açıp,*
 67. *Boşluk derdi mevcut peder kanında,*
 68. *Bu hastalık geçiyor evlât canına.*

69. *Bu hastalık birçok nesli yutuyor,*
 70. *Bu hastalık gelirse kalpler boş kalıyor.*
 71. *Kimdi, kim oldu; hepsini unutuyor,*
 72. *Pervasızlık basıyor, yüreği daralıyor...*

73. *Kurt gibi kemiriyor nesilden nesile,*
 74. *Eninde sonunda kaybedersin aklını fikrini.*
 75. *Böyle dert taşıyan çok ömür görmez,*
 76. *Nasıl ad koyarsan koy, hiç fayda vermez.*

77. *Okuyucum bunlar değil kinaye,*
 78. *Bu basit ve sade, eski rivayet.*
 79. *Diyenler, anlasyana sivrisinek saz;*
 80. *Anlamayana davul zurna az.*

RİVAYET-II

SUDAKLI NOGAY

1. *Bir damla katranın bozduğu gibi balı*
2. *Bazı pis hâller titretiyor canı:*
3. *“Muharrir arkadaş söyleyin niçin*
4. *Hâlâ bugün ayırıyorlar Tat’ı, Nogayı’ı?”*
5. *Ne söyleyeyim size, aziz okuyucum?*
6. *Aslında şiir yazmak işim gücüm.*
7. *Mektubunuzu aldım, üzülerek okudum,*
8. *Böyle bir rivayet sizin için dokudum.*
9. *Solday derler, Soğday derler,*
10. *Suvdağ derler Sudak’a.*
11. *Bir zamanlar düz çölden*
12. *Nogay gelmiş bu tarafa.*

13. *Çoq kezmegen, çoq körmegen* 13. Çok gezmeyen, çok görmeyen
14. *Noğay daa yaş eken,* 14. Nogay daha gençmiş.
15. *Şaşır qalğan bu Sudaqqa, -* 15. Şaşırıp kalmış bu Sudak'a,
16. *Çevre çeti taş eken.* 16. Çevresi civarı taşmış.
17. *«Bular mında qatip yaşay* 17. “Bunlar burada nasıl yaşıyorlar
18. *Tegiz ceri bolmasa,* 18. Düz yeri olmasa,
19. *Capalağı calp-calp etken* 19. Pervanesi ağır ağır (nasıl) dönüyormuş
20. *Celtirmeni bolmasa?* 20. Yel değirmeni olmasa?
21. *Vay, bayğuşlar, oğrağanlar* 21. Vay baykuşlar, uğramışlar
22. *Yaradannıñ qahrine...»* 22. Yaradan'ın kahrına....”
23. *Noğay ğarip öz başına* 23. Nogay garip kendi başına
24. *Işte, şay dep tüşüne.* 24. İşye öyle diye düşünüyor.
25. *Allam, özüñ quvet ber, dep* 25. Allahım, sen kuvvet ver, diye
26. *Şaşır dua etkende,* 26. Şaşırıp dua ettiğinde,
27. *Arabasın aydaştırıp* 27. Arabasını hızla sürüp
28. *«Baqa-Taşqa» yetkende,* 28. “Kaplumbağalar” yettiğinde
29. *«Noğay geliy, noğay geliy!» -* 29. “Nogay geliyor, Nogay geliyor!”
30. *Dep balalar çıqalar,* 30. Diye çocuklar çıkıyorlar,
31. *Ur-patlasın, aman-aman* 31. Vur patlasın, aman aman
32. *Arabasın yıqalar.* 32. Arabasını yıkıyorlar.
33. *Ne de olsa, noğay için* 33. Ne de olsa Nogay için,
34. *Telaşlı bir küin eken.* 34. Telaşlı bir günmüş.
35. *Zavallınıñ arabası* 35. Zavallının arabası,
36. *Tolu boğday, un eken.* 36. Buğday, un doluymuş.
37. *Calpaq betli, qıpq közli* 37. Basık yüzlü, çekik gözlü
38. *Bizim ğarip yaş noğay.* 38. Bizim garip genç Nogay.
39. *Dey: «Bu tatlar ömürinde* 39. Diyor: “Bu tatlar ömründe
40. *Noğay körmegen buğay...* 40. Nogay görmemiş buğday...

41. *Bar aytıñız üyiñizge -*
 42. *Cılap, biyday sataman.*
 43. *Sataman da bu taş cerden*
 44. *Tez-tez üyge qaytaman».*

45. *Üykenler de toplanışıp*
 46. *Keleler, söz qatalar:*
 47. *«Hoş geldiniz, noğay qardaş»,*
 48. *Dep tatlı söz aytalar.*

49. *Armut, alma, «Qara ekim»*
 50. *Yüzüminen sıylaylar.*
 51. *Pek oşlı bir noğay eken, -*
 52. *Ketmesin, dep qıymaylar.*

53. *Arabağa yüklenilgen,*
 54. *Tolğan türlü yemişler.*
 55. *Bir ketemen, bir ketmeymen,*
 56. *Degenden qorq, demişler.*

57. *Künler keçe, aylar keçe,*
 58. *Noğay qaytmay evine.*
 59. *Taraq-Taşlı qorantadan*
 60. *Bir yosmağa evlene.*

61. *Kene aylar, yıllar keçe,*
 62. *Gece yuqu bölüne:*
 63. *Noğayımız asret ola*
 64. *Qoray ösken çölüne.*

65. *Çıpırdaşqan ballarinen*
 66. *Öz köyüne qayta o.*
 67. *Köydeşlerge Sudağından*
 68. *Çeşit masal ayta o.*

41. *Gidip söyleyin evinize,*
 42. *Ağlayarak buğday satıyorum.*
 43. *Satıyorum da bu taş yerden*
 44. *Çabuk çabuk eve dönüyorum.”*

45. *Büyükler de toplanıp*
 46. *Geliyorlar, söze katılıyorlar:*
 47. *“Hoş geldiniz Nogay kardeş”,*
 48. *Diye tatlı söz söylüyorlar.*

49. *Armut, elma, “Kara hekim”*
 50. *Üzümü ile ağırlarlar.*
 51. *Pek komik bir Nogaymış,*
 52. *Gitmesin, diye kıyamıyorlar.*

53. *Arabaya yüklenilmiş,*
 54. *Dolmuş türlü yemişler.*
 55. *Bir gidiyorum, bir gitmiyorum*
 56. *Diyenden kork, demişler.*

57. *Günler geçer, aylar geçer,*
 58. *Nogay dönmez evine.*
 59. *Tarak Taşlı aileden*
 60. *Bir güzel ile evlenir.*

61. *Yine aylar, yıllar geçer;*
 62. *Gece uyku bölünür:*
 63. *Nogayımız hasret kalır*
 64. *Yabanî ot büyüyen çölüne.*

65. *Çıpırdaşqan ballarinen*
 66. *Kendi köyüne dönüyor o.*
 67. *Köylülerine Sudak’ından*
 68. *Türlü masal anlatıyor o.*

69. *Köydeşleri etrafını*
 70. *Sarıp ala - oraylar,*
 71. «*Tegiz ceri iç de coqmi?» -*
 72. *Dep ayretnen soraylar.*
73. «*Ne bolmasın, Alla olarğa*
 74. *Bir tegiz cer qaldırğan,*
 75. *Tat deseñ tat, şu cerni de*
 76. *Tuzlı suvman toldırğan.*
77. *Qateyim qa, aşiq boldım*
 78. *Aruvça tat qızına,*
 79. *Şundan sebep, avf etiñiz,*
 80. *Qaytalmadım ızıma.*
81. *Kiyev boldım, baba boldım,*
 82. *Boldım ebet, eñişte.*
 83. *Tat içinde yaşağan soñ*
 84. *Til de biraz deñişti».*
85. *Köydeşlerge ne noğay, ne*
 86. *Tat olğanın bildire.*
 87. «*Geliy-kitiy, emiş-demiş»,*
 88. *Dep kimerde Küldüre.*
89. *Şu-şu olğan, Sudaq ve çöl*
 90. *Qatnav yolu açılğan.*
 91. *Evlatlar da yetişken soñ*
 92. *Dağğa, çölge saçılğan.*

MUELLIFTEN:

93. *Maña kimse noğay demey,*
 94. *Qıpq yoqtır közümde.*
 95. *Niçün böyle oldı eken,*
 96. *Dep şaşaman özüm de.*

69. Köylüleri etrafını
 70. Sarıyorlar, toplıyorlar.
 71. “Düz yeri hiç yok mu?”
 72. Diye hayretle soruyorlar.
73. “Niye olmasın, Allah onlara
 74. Düz bir yer bırakmış.
 75. Tat desen tat, bu yeri de
 76. Tuzlu suyla doldurmuş.
77. Ne yapayın ki, âşık oldum,
 78. Güzel Tat kızına,
 79. Bundan dolayı affediniz,
 80. Dönemedim izime.
81. Damat oldum, baba oldum,
 82. Oldum evet, inişte?
 83. Tat içinde yaşadıkten sonra
 84. Dil de biraz değışti.
85. Köylülere ne Nogay, ne
 86. Tat olduğunu hissettiriyor.
 87. “Geliyor, gidiyor; imiş, demiş”,
 88. Diye bazen güldürüyor
89. Bunlar bunlar olmuş Sudak ve çöl
 90. Kaynaşma yolu açılmış.
 91. Evlatlar da yetiştikten sonra
 92. Dağa, çöle dağılmış.

MÜELLİFTEN:

93. Bana kimse Nogay demiyor,
 94. Kirpik yoktur gözümde.
 95. Niçin böyle oldu acaba,
 96. Diye şaşırıyorum kemdim de.

97. *Mına bugün qarşıñızda*
 98. *Qıpıqsız noğay tura.*
 99. *Belki onıñ damarında*
 100. *Çöl-Sudaq qanı ura.*

101. *Belki men de şu noğaynıñ*
 102. *Bir torunu bolaman,*
 103. *Maña da bir qısmet bardır,*
 104. *Dep Sudaqta qalaman!..*

QIRIMLI ŞAIRLER (79)

«Şarqta şairler çoq olğan, deylet.
 Biz qırımli şairlerni de bilmeymiz.
 Olar kimler ve nasıl şairler edi?
 Siz bunu aytıp olursız mı?»

(1995 s. noyabr 23-te QDMPU'de körüşüvde
 berilgen sual).

1. *Şarqmıñ şairlerin menden sorama,*
2. *Olarını sora sen Aşık Umerden.*
3. *Bizni şairlikke, kadam, yorama,*
4. *Şairler doğalar Alla emrinen.*
5. *Aşık Umerimiz «Şairname»de*
6. *Episin inciday tizmedi tegiz:*
7. *Olarğa ayrıca kıymet keskende,*
8. *Kimine bal tiydi, kimine bigiz...*
9. *İcat-itibarın tanıırken, ancaq,*
10. *Bir sıra şairge yer berdi aşa;*
11. *Biz bala ekende aqılsızlansaq,*
12. *Anadan böylece yer edik maşa.*
13. *Maşağa pek layıq şairlerimiz*
14. *O zaman da olğan, şimdi de barlar.*
15. *Olarğa bir kapık? ölü-tirimiz,*
16. *Olar tek bir şeyge - şüretke zarlar.*

97. *İşte bugün karşınızda*
 98. *Kirpiksiz Nogay duruyor.*
 99. *Belki onun damarında*
 100. *Çöl-Sudak kanı vuruyor.*

101. *Belki ben de bu Nogay'ın*
 102. *Bir torunu çıkarım,*
 103. *Bana da bir kısmet vardır,*
 104. *Diye Sudak'ta kalırım!...*

KIRIMLI ŞAIRLER

“Şarkta şairler çok varmış, diyorlar,
 Biz Kırımli şairleri de bilmiyoruz.
 Onlar kimler ve nasıl şairlerdi?
 Siz bunu söyleyebilir misiniz?”

(1995 s. Kasım 23'te KDMP'de görüşmede
 verilen soru)

1. *Şarkın şairlerini benden sorma,*
2. *Onları sor sen Âşık Ümer'den sor.*
3. *Bizi şairlikte, kardeşim, yorama,*
4. *Şairler doğuyorlar Allah'ın emriyle.*
5. *Âşık Umerimiz “Şairname”de*
6. *Hepsini inci gibi dizmedi düz:*
7. *Onlara ayrıca kıymet biçtiğinde*
8. *Kimine bal değdi, kimine bigiz...*
9. *Eser ve itibarını tanıırken, ancak*
10. *Bir sıra şaire yer verdi ...*
11. *Biz çocukken haksızlığa uğrasak*
12. *Anadan böylece yerdik maşa.?*
13. *Maşayı pek hak ediyor şairlerimiz,*
14. *O zaman da varmış, şimdi de varlar.*
15. *Onlara bir kuruştur ölü ve dirimiz,*
16. *Onlar tek bir şeye şöhrete muhtaç*

17. *Qoñuz da tezekten «qalaboq» yapıp,* 17. Böcek de tezekten “kule” yapıp
18. *«Baquñız, ne büyük iş yaptım», degen...* 18. “Bakın, ne büyük iş taptım” demiş ...
19. *Tıpqı şay degilmi, üç-dört söz tapıp,* 19. Tıpkı böyle değil mi, üç dört söz bulup
20. *Olarını zar-zornen qafiyelegen?* 20. Onları zar zorla kafiyelenmiş?
21. *Ay-ay, qafiyesi bir tegiz olsa,* 21. Ay ay kafiyesi dümdüz olsa,
22. *Kimerde o da yoq«lar», «ler»den başqa.* 22. Bazen o da yok”lar”, “ler”den başka.
23. *Azır tura onda «olsa»ğa «tolsa»,* 23. Hazırdır orada “olsa”ya, “dolsa”
24. *Ya daa ne kelsin o toban başqa?* 24. Ya daha ne gelsin o saban başka?
25. *Biçare millet de nazarğa ilmey, -* 25. Biçare millet de göz iluştirmiyor,
26. *Şair kim, qoñuz kim, qafiyebaz kim?* 26. Şair kim, böcek kim, kafiyeci kim?
27. *Ulu şairlerin halqımız bilmey,* 27. Ulu şairlerini halkımız bilmiyor,
28. *Bilse, saf incini körerdi belkim.* 28. Bilse, saf inciye görürdü belki.
29. *Aramızda yürgen bir qafiyebaz,* 29. Aramızda yaşayan bir kafiyeci,
30. *(Adını aytmayım, o er zaman bar),* 30. (Adını söylemeyeyim, o her zaman var),
31. *Yubileyde şiir aytmasa olmaz,* 31. Yubileyde şiir okumasa olmaz,
32. *Şiirde tanımay özün yubilar...* 32. Şiirde kendini bilmiyor yubilar
33. *«Yıldız hastalığı» ura kimisin,* 33. “Yıldız hastalığı” vuruyor kimsini,
34. *Qırq yaşta unvanlar almağa istey.* 34. Kırk yaşında unvanlar almak istiyor.
35. *Özün qay köklerde belley, kim bilsin,* 35. Kendini hangi göklerde sanıyor, kim bilir,
36. *Sahte şan peşinden çapmaqtan küsmey.* 36. Shte şan peşinden koştuktan erinmiyor.
37. *Eşref Şemyi-zade altmış yaşında* 37. Eşref Şemizade altmış yaşında,
38. *Devletten ilk kere nam körgen edi.* 38. Devletten ilk defa nam kazanmıştı.
39. *Vallai, saatlar bardır qarşımda, -* 39. Vallahi, şahitler vardır karşımda,
40. *O «nam»ğa şap etip tükürgen edi...* 40. O “nam”a tü edip tükürmüştü.
41. *Şiiriyette onuñçün bar edi bir nam,* 41. Şiir dünyasında vardı bir nam,
42. *Tek şu namdan istedi körmege hayır.* 42. Sadece bu namdan istedi görmeyi hayır.
43. *Der edi: -Allağa başta inanam,* 43. Derdi: -Allah’a başta inanıyorum.
44. *Ve onuñ emrinen doğsa bir Şair!* 44. Ve onun emriyle doğarsa bir Şair!

45. *Şarqniñ şairlerin menden sorama,* 45.Şarkın şairlerini benden sorma,
 46. *Olarını sora sen Aşık Umerden.* 46.Onları sor sen Âşık Ümer'den.
 47. *Bizni şairlikke, kadam, yorama,* 47.Bizi şairliğe, kardeşim, yorma?
 48. *Şairler doğalar Alla emrinen.* 48.Şairler doğarlar Allah'ın emriyle.

 49. *Aşık Umerimiz «Şairname»de* 49.Âşık Ümerimiz “Şairname”de
 50. *Şairlerini añdı yüzden ziyade,* 50.Şairleri andı yzden fazla.
 51. *Biz de işbu zayıf «Qırımname»de* 51.Biz de işte bu zayıf “Kırımname”de
 52. *Qırım şairlerin ańsaq ne olğan?* 52.Kırım şairlerini ansak ne olmuş?

 53. *Qırımniñ toprağı evel-ezelden* 53.Kırım'ın toprağı evel ezelden,
 54. *Bülbüller mekanı olup tüzilgen,* 54.Bülbüller mekânı olarak düzenlenmiş.
 55. *Şair çoqtur «Kâf» ve «Nun» ile kelgen,* 55.Şair çoktur “Kaf” ve “Nun” ile gelmiş,
 56. *Biz de birer-birer saysaq ne olğan?* 56.Biz de birer birer saysak ne olmuş?

 57. *Mahmud Qasımdan başlayıq satır,* 57.Mahmud Kasım'dan başlayalım satıra,
 58. *Qırımniñ birinci şairi odır,* 58.Kırım'ın ilk şairi odur.
 59. *«Yusyf-u-Zuleyha»sı eñ ögde yadır,* 59.“Yusuf-u Züleyha”sı en önde yatıyor,
 60. *Oqup, oña meftün olsaq ne olğan?* 60.Okuyup ona meftun olsak ne olmuş?

 61. *Kefeli bir hatip oğlu Baqaiy* 61.Kefeli bir hatibin oğlu Bakaî,
 62. *Em Mısır, em Şamda bilgi aqayı,* 62.Hem Mısır hem Şam'da bilgi ağabeyi,
 63. *Nazmiyet bazmında olup saqaiy* 63.Nazım bezminde olup sakaî,
 64. *Unutulğan, bugün ańsaq ne olğan?* 64.Unutulmuş, bugün ansak ne olmuş?

 65. *Ğazaiydir - Bora Ğazı Geray han,* 65.Gazaî'dir, Bora Gazi Geray Han;
 66. *«Ğafil olmañ, dostlar, irdi yine ahır zaman,* 66.“Ğafil olmayın, dostlar, erdi yine ahır zaman,
 67. *Döndi aksine er işler, qalmadı emn-u-iman»,* 67.Döndü aksine bütün işler, kalmadı emin-u iman”,
 68. *Degenin bugünçün alsaq ne olğan?* 68.Dediğinin bugün için alsak ne olmuş?

 69. *Tatar Şeyh İbraim onıñ babası,* 69.Tatar Şeyh İbraim onun babası,
 70. *Deş(T-i-Qıpçaq Afifiy tavabası,* 70.Deş(T-iKıpçak Afifi nesli,
 71. *Ğazelleri - yuvşanlı çöller sabası,* 71.Gazelleri, yuvşanlı çöller sabahı,
 72. *Şu sabalar İçre qalsaq ne olğan?* 72.Bu sabahların içinde kalsak ne olmuş?

73. *Daa bir han şairimiz Remzidir,* 73.Şairlerimizden biri de Remzi'dir.
74. «Güzel yüzler, temiz sözler», remzidir, 74.“Güzel yüzler, temiz sözler” remzidir.
75. *Hansarayda bir taş onun beñzidir,* 75.Hansaray'da bir taş onun yüzüdür,
76. *Saf ruhuna namaz kılsa ne olğan?* 76.Saf ruhuna namaz kılsak ne olmuş?
77. *Kefe camisine yakın türbede,* 77.Kefe camiisine yakın türbede,
78. *Kelimiyniñ hakı zardır secdege,* 78.Gelmeyenin hakkı ağlamaktır secdeye,
79. *Unutmañız oña dua etmege,* 79.Unutmayın ona dua etmeyi,
80. *Onı da şair dep tanısaq ne olğan?* 80.Onu da şair diye tanısak ne olur?
81. *Vecihyçün asıl yurt - Bağçasaray,* 81.Vecihî için asıl yurt, Bahçesaray;
82. *Aşq gazellerinen qurdı bir saray,* 82.Aşk gazelleriyle kurdu bir saray.
83. «Nemli köz peri»den ep imdat aray, 83.“Nemli göz peri”den hep yardım ister,
84. *MÜhürdarı Mecnun saysaq ne olğan?* 84.Mühürdarı Mecnun saysak ne olur?
85. *Selamet Geraynıñ oğlu Kamildir,* 85.Selamet Gerayın oğlu Kâmil'dir,
86. *Tahtta ve nazmda ğayet kamildir,* 86.Tahtta ve nazımda gayet kâmdir.
87. *Felsefi fikirleri evvel-amildir,* 87.Felsefi fikirleri evvel âmildir.
88. *Şairden bir beyit alsaq ne olğan:* 88.Şairden bir beyit alsak ne olmuş:
89. «Bu dehrin haline eyledim nazar, 89.“Bu dehrin haline eyledim nazar,
90. *Her biri bir derde giriftar ancaq,* 90.Her biri bir derde giriftar ancak.
91. *Kemale irince har ile gülzar,* 91.Kemale büyükçe har ile gülzar,
92. *Bülbülün adeti ah ve zar ancaq».* 92.Bülbülün âdeti ah ve zar ancak”.
93. *Şeyhlerden birisi - Kefeli İzziy,* 93.Şeyhlerden birisi Kefeli İzzî,
94. *Sinopta, Hicazda qalğandır izi,* 94.Sinop'ta, Hicaz'da kalmıştır izi.
95. *Er satırda Allağa sığınmış özü,* 95.Her satırda Allah'a sığınmış kendisi,
96. *Nazmına cevher dep baqsaq ne olğan?* 96.Nazmına cevher diye baksak ne olmuş?
97. *Qırımlı Alide şarap ve lâl çoq,* 97.Kırımlı Ali'de şarap ve lâl çok,
98. «Bezm ve lâle ruh, qameti dal» çoq, 98.“Bezm ve lâle ruh, qameti dal” çok,
99. *Lâle yanaqlınen sarhoşlı al çoq,* 99.Lâle yanaklıyla sarhoş hâli çok,
100. *Şarap deryasında aqsa, ne olğan?..* 100. Şarap deryasında aksa, ne olmuş?...

101. *Lütfi de çoq içken şairlerdendir,*
 102. *Fikirde Hayyammen bahs ete bilir,*
 103. *Sarhoş dep alçaltmaq insaf degildir*
 104. *Adını añarken qalqsaq, ne olğan?*

105. *Ruslarını titretken Selim Geraydır,*
 106. *Şiirle zikir etken Selim Geraydır,*
 107. *Dört tahtta fikir etken Selim Geraydır,*
 108. *Şairhan rütbesin taqsaq, ne olğan?*

109. *«Aşiq Umer der ki aşqqa yanarım,*
 110. *İçip aşqıñ şarabını qanarım,*
 111. *Qıblam Haqtır, yolum saña dönerim,*
 112. *Mihrabımdır eki qaşqıñ arası».*

113. *Şiiriyetniñ alâ-arşısında*
 114. *Aşqıñı bir Sultan sansaq ne olğan?*
 115. *Böyle ulu satırlar qarşısında*
 116. *Şairimiz demeye yalsaq, ne olğan?*

117. *Cevheriydir Aşiq Umerden soñra,*
 118. *Kim olduğın şiirlerinden sora,*
 119. *Er satırı cevher taştır bir tuğra,*
 120. *«Aruzundan» örnek alsaq, ne olğan?*

121. *Qılıç ve qalemli Meñli Hanımız,*
 122. *Qırımda o qurğan tekke, camimiz, -*
 123. *Tenden ayrılmaycaq tatlı canımız,*
 124. *Adın gururlanıp aytsaq, ne olğan?*

125. *Tahsinge layıqtır Rahmi şair de,*
 126. *Doğum - Bağçasaray, ölüm - Edirne,*
 127. *Farsçası «bisyar»dır, gönlü «peyman»,*
 128. *Biz de şay lisan aytsaq, ne olğan?*

101. *Lütfi de çok içen şairlerdendir,*
 102. *Fikirde Hayyam ile yarışabilir.*
 103. *Sarhoş diye alçaltmak insaf değildir,*
 104. *Adını anarken kalksak, ne olmuş?*

105. *Rusları titreten Selim Geray'dır,*
 106. *Şiirle zikir eden Selim Geray'dır.*
 107. *Dört tahtta fikir eden Selim Geray'dır,*
 108. *Şairhan rütbesini taksak, ne olur?*

109. *“Âşık Ümer der ki aşka yanarım,*
 110. *İçip aşkın şarabına kanarım.*
 111. *Kıblem Hak'tır, yolumu sana dönerim,*
 112. *Mihrabımdır eki kaşının arası.”*

113. *Şiir dünyasının arşılâsında*
 114. *Âşığı bir Sultan saysak ne olmuş?*
 115. *Böyle ulu satırlar karşısında*
 116. *Şairimiz demeye utansak, ne olmuş?*

117. *Cevheri'dir Âşık Ümer'den sonra*
 118. *Kim olduğunu şiirlerden sor,*
 119. *Her satırı cevher taştır, bir tuğra;*
 120. *“Aruzundan” örnek alsak, ne olmuş?*

121. *Kılıç ve kalemler Meñli Hanımız,*
 122. *Kırım'da o kurmuş tekke, camimizi;*
 123. *Tenden ayrılmayacak tatlı canımız,*
 124. *Adını gururlanarak söylesek, ne olmuş?*

125. *Tahsine layıktır Rahmi şair de,*
 126. *Doğumu Bahçesaray, ölümü Edirne.*
 127. *Farsçası “bisyar”dır, gönlü “peyman”*
 128. *Biz de böyle lisan söylesek, ne olmuş?*

129. *Aslı kırınımlıdır Selim Divane,*
 130. *Aşk otunda yandı olup pervane,*
 131. «*Aruzu*», «*parmağı*» *ep dane-dane,*
 132. *Yazımızı ölçep saysaq, ne olğan?*

133. *Soyadı Umerdir, mahlası Besim,*
 134. *Qırım tatarlarında unutulğan isim,*
 135. *İstanbulda yaşay necibu nesli,*
 136. *Qırında adını yaysaq, ne olğan?*

137. *Mevlevîy tariqatın Ramiz tarqattı,*
 138. «*Seven Allahu sever*» - *Haqqa ah attı,*
 139. *Gönüllerge imandan dil-u-nur qattı,*
 140. *Dinsizlik yolundan taysaq, ne olğan?*

141. *Şahbaz Geray oğlu han Halim Geray,*
 142. «*Gülbün-i-Hananı*» *tarihqa yaray,*
 143. *Meşur şair oldı, olmadı qalğay,*
 144. *Biz de öyle unvan alsaq, ne olğan?*

145. *Daa bir unutulğan dedemiz Refat,*
 146. *Mekke de acılıqta etmiştir vefat,*
 147. «*Osmanlı zincirine taqıldı*» *ey-at,*
 148. *Alına biz de ağlasaq, ne olğan?*

149. *Geraylar sülalesindendir Siyretiy,*
 150. *Añlamadım gazeliniñ dad-u-lezzetin,*
 151. *Barsın, aramızda olmasın yetim,*
 152. *Onı da sıramızğa qoşsaq, ne olğan?*

153. *Şerif sevgiden şarap almaq ister,*
 154. *Ciğeri yanıp kebab olmaq ister,*
 155. *Gül renki sararıp harap olmaq ister,*
 156. *Biz de muhabette yansaq, ne olğan?*

129. *Aslında Kırınımlıdır Selim Divane,*
 130. *Aşk ateşinde yandı olup pervane,*
 131. «*Aruzu*», «*parmağı*» *hep tane tane,*
 132. *Yazımızı ölçerek saysak, ne olmuş?*

133. *Soyadı Ümer'dir, mahlası Besim;*
 134. *Kırım Tatarlarında unutilan isim,*
 135. *İstanbul'da yaşıyor necibu nesli,*
 136. *Kırım'da adını yaysak, ne olmuş?*

137. *Mevlevî tarikatını Ramiz yaydı,*
 138. «*Seven Allah'ı sever*», *Hakk'a ah attı.*
 139. *Gönüllere imandan dilinur kattı,*
 140. *Dinsizlik yolundan şaşarsak, ne olmuş?*

141. *Şahbaz Geray oğlu Halim Geray,*
 142. «*Gülbün-ü Hanan*» *tarihe yarıyor,*
 143. *Meşur şair oldu, olmadı kalgay*
 144. *Biz de öyle unvan alsak, ne olmuş?*

145. *Bir tane daha unutilan dedemiz Refat,*
 146. *Mekke'de hacılıkta etmiştir vefat.*
 147. «*Osmanlı zincirine takıldı*» *heyhat,*
 148. *Hâline biz de ağlasak, ne olmuş?*

149. *Geraylar sülalesindendir Siyretî,*
 150. *Anlamadım gazelinin tadını lezzetini.*
 151. *Varsın, aramızda olmasın yetim,*
 152. *Onu da sıramıza katsak, ne olmuş?*

153. *Şerif, sevgiden şarap almak ister,*
 154. *Ciğeri yanarak kebab olmak ister.*
 155. *Gül rengi sararıp harabolmak ister.*
 156. *Biz de muhabette yansak, ne olmuş?*

157. *Hanlar deviri bitti, oldıq «qırcıman»,*
 158. *Yañı nesil keldi, doğdı «Tercıman»,*
 159. *Halq için başladı zilletli zaman,*
 160. *O zamana basqı dep aytsaq, ne olğan?*

161. *Mırza İsmail-bek - maarifçi, edip,*
 162. *Şuret qazanmıştır «Usul-u-Cedit»,*
 163. *«Til, fikirde, işte birlik»ni sevip,*
 164. *Mücevher kibi taqsaq, ne olğan?*

165. *Eşmirza, Canğazı kedaylarımız,*
 166. *Halq ağızında ölmez şuret-şanımız,*
 167. *Çiñlar uyduruvda iftiharımız,*
 168. *Bügün de olarnı tapsaq, ne olğan?*

169. *Yañıca şairler sülâlesinde*
 170. *Şiiriyet ustası al-Qadri-zade,*
 171. *Qullanğan er sözü nefis ve sade,*
 172. *«Be yahu» dep onu añsaq ne olğan?*

173. *Niyazıdır tatarlıqnı ep arağan,*
 174. *Mezarından: «Tatar qayday», dep sorağan,*
 175. *Bügün bile soysızlarğa ters qarağan,*
 176. *Biz de ondan örnek alsaq, ne olğan?*

177. *Asan Çergeyevniñ şiiri tüzgün,*
 178. *Bala şairi yoq ondan da özgün,*
 179. *«Közyaş han çeşme»si türküdür ezgin,*
 180. *Oquğanda tişlerni sıqsaq, ne olğan?*

181. *Maarifperver şair - Tohtarğazıdır,*
 182. *«Fi medhi Qırım»ı muñlı sazıdır,*
 183. *Ayatı çoq müşkül taqdir - yazıdır,*
 184. *«İbliske lanet!» - dep aytsaq ne olğan?*

157. Hanlar devri bitti, olduk “evli adam”,
 158. Yeni nesil geldi, doğdu “Tercüman”,
 159. Halk için başladı zilletli zaman,
 160. O zamana baskı desek ne olmuş?

161. Mirza İsmail Bey, eğitimci, edip,
 162. Şöhret kazanmıştır “Usül-ü Cedit”,
 163. “Dil, fikirde, işte birlik”i sevip
 164. Mücevher gibi taksak, ne olmuş?

165. Eşmirza, Cangazi âşıklarımız,
 166. Halk ağızında ölmeyen şöhretimiz, şanımız.
 167. Çiñsöylemede iftiharımız,
 168. Bugün de onları bulsak, ne olmuş?

169. Yeni şairler sülâlesinde
 170. Şiir dünyasının ustası Kadriyade,
 171. Kullandığı her sözü nefis ve sade,
 172. “Be yahu” diye onu ansak ne olmuş?

173. Niyazı’dir Tatarlığı hep arayan,
 174. Mezarından: “Tatar nasıl? diye soran,
 175. Bugün bile soysuzlara ters bakan.
 176. Biz de ondan örnek alsak ne olmuş?

177. Asan Çergeyev’in şiiri düzgün,
 178. Çocuk şairi yok ondan daha özgün.
 179. “Gözyaşı Han çemesi” türküdür ezgisi,
 180. Okurken dişleri sıksak ne olmuş?

181. Maarifperver şair, Tohtargazi’dir,
 182. “Fi Medhi Kırım”ı dertli sazıdır.
 183. Hayatı çok müşkül alını yazısıdır.
 184. “İblise lanet” diye söylesek ne olmuş?

185. *Elak olmağaydı Çelebicihan,* 185. Helak olmayaydı Çelebicihan,
 186. *Qırımğa suqlanırdı alem-u-cihan,* 186. Kırım'a özenirdi âlem-i cihan.
 187. *Şiiriyet devletin qurardı, inan,* 187. Şiiriyet devletini kurardı, inan;
 188. *Adı añılğanda qalqsaq, ne olğan?* 188. Adı anıldığında kalksak ne olmuş?
189. *Bügünki zayıf şiiriyetimizge,* 189. Bugünkü zayıf şiiriyetimize,
 190. *Elde etilmegen varyiyetimizge,* 190. Elde edilmeyen varyiyetimize,
 191. *Nesiller basacaq er izimizge* 191. Nesillerin basacağı her izimizge
 192. *Nomandan küç-quvet qatsaq ne olğan?* 192. Noman'dan güç kuvvet katsak ne olmuş?
193. *«Noğaynıñ adağı»n bilmegen barmı?* 193. "Nogay'ın adağı"nı bilmeyen var mı?
 194. *Ayneciliğine külmegen barmı?* 194. Kurnazlığına gülmeyen var mı?
 195. *Memet Nüzetimiz maqtavğa zarmı?* 195. Mehmet Nüzetimizi övmek zarar mı?
 196. *Noğayğa bir eykel qoysaq, ne olğan?* 196. Nogay'a bir heykel diksek, ne olmuş?
197. *Ah, Şevqi Bektöre, Şevqi Bektöre!* 197. Ah, Şevki Bektöre, Şevki Bektöre!
 198. *Şiiriyetimizde belli bek, töre,* 198. Şiir dünyamızda çok meşhur, töre,
 199. *Sibirya alâ seni tüşünde köre,* 199. Sibirya hâlâ seni düşünde görüyor.
 200. *Stalinniñ anasın satsaq, ne olğan?* 200. Stalin'in anası satsak ne olmuş?
201. *Yaqub Şakir-Ali - mektep ocası,* 201. Yakup Şakir Ali, mektep hocası,
 202. *Qalemi zayıf, amma tüzgün ecası,* 202. Kalemi zayıf, ama düzgün hecesi.
 203. *«Mektep»ke teşbihi - «ilim deryası»,* 203. "Mektep"e teşbihi, "ilim deryası",
 204. *Cealetten biz de qaçsaq ne olğan?* 204. Cehaletten biz de kaçsak ne olmuş?
205. *Latif-zade ruhu ölmeden yaşar,* 205. Latifzade'nin ruhu ölmeden yaşar,
 206. *«Ölmem men», degeni ömürge oşar,* 206. "Ölmem ben" diyen ömüre benzer,
 207. *Er sözü gönülge nur-şavle qoşar,* 207. Her sözü gönle nur ışık katar,
 208. *Biz de şavleге oşasaq, ne olğan?* 208. Biz de ışığa benzesek, ne olmuş?
209. *Bekir Çoban-zade - nefis söz piri,* 209. Bekir Çobanzade, mükemmel söz piri;
 210. *Teşbihleri dülber, sözleri tiri,* 210. Teşbihleri güzel, sözleri diri.
 211. *Añlap olamaymız, ne bunıñ sıırı,* 211. Anlayamıyoruz bunun sıırı
 212. *Yazmaq degil, añlaya alsaq ne olğan?* 212. Yazmak değil, anlayabilsek ne olmuş?

213. Cemil Kermençikli «Tatarım!» - dedi,
 214. Tatarlıq onıñ şan-şureti edi,
 215. Ondayın tatarıdan qorqmañız endi,
 216. «Qırım»ğa «tatar»nı qoşsaq ne olğan?
217. Daa bir Cemil bar, soyadı Kence,
 218. «Büyük» degil, bala şairi anca,
 219. «Turnaları» «Bulutlar»ğa taqliddir, mence,
 220. Taqlidni de şiir dep sansaq ne olğan?
221. Altañlı - al tañğa aldanğan şair,
 222. Tili kömmunistçe ballanğan şair,
 223. Boş hayal içinde sallanğan şair,
 224. Ömrüne yazıq, dep yansaq, ne olğan?
225. Onıñ soyu edi Noman Şeyh-zade,
 226. Büyük ürmüt ile alamız yade,
 227. «Bolşevik - aç ittir», dep yazdı sade,
 228. Baş egmez şair, dep aytsaq, ne olğan?
229. Cığitler-cigiti Amdi Geraybay,
 230. Şiirlerin oqusañ, tende qan qaynay,
 231. Oqup aqlamağan qaysı bir anay?
 232. Bügün kim cigit? - dep sorsağ, ne olğan?
233. Irğat Qadır, Amdi Alim, Osman Amit,
 234. Tair Üsein, Bekir Vaap, Azam Amet,
 235. Şeitlerniñ er birine birer güldemet
 236. Yasap, gönülde yas tutsaq, ne olğan?
237. Cavtöbeli komsomolğa pek sadıq qaldı,
 238. «Zarafşan»dan, «aq altın»dan ilhamlar
 aldı,
 239. Halq ep yurtqa intulğanda, o artta qaldı,
 240. Biçarege «Rahmet» dep aytsaq, ne olğan?
213. Cemil Kermençikli «Tatarım» dedi,
 214. Tatarlıq onun şan şöhetiydi.
 215. Onun gibi Tatarıdan korkmayın şimdi,
 216. «Kırım»a «Tatar»ı katsaq ne olmuş?
217. Bir Cemil daha var, soyadı Kence;
 218. «Büyük» değil, “”çocuk şairidir anca.
 219. «Turnaları”, «Bulutlar»a taklittir, bence.
 220. Taklidi de şiir diye farzettsek ne olmuş?
221. Altanlı, al tana aldanan şair;
 222. Dili komünistçe ballanmış şair.
 223. Boş hayal içinde sallanan şair,
 224. Ömrüne yazık, diye yansak ne olmuş?
225. Onun soyuydu Noman Şeyhzade,
 226. Büyük hürmet ile hatırlarız.
 227. «Bolşevik, aç ittir» diye yazdı sade;
 228. Baş eğmeyen şair, desek ne olmuş?
229. Yiğitler yiğidi Amdi Geraybay,
 230. Şiirlerini okursan, tende kan kaynar.
 231. Okuyup anlamayan herhangi bir ana var mı?
 232. «Bugün kim yiğit?» diye sorsak, ne olmuş?
233. Irğat Kadir, Amdi Alim, Osman Amit,
 234. Tair Üsein, Bekir Vaap, Azam Amet;
 235. Şehitlerin herbirine birer güldemet,
 236. Yapıp gönülde yas tutsak, ne olmuş?
237. Cavtöbeli, komsomola pek sadık kaldı.
 238. «Zarafşan»dan «ak altın»dan ilham aldı.
 239. Halk hep yurduna doğru ilerlerken, o arkada
 kaldı.
 240. Biçareye «Rahmet» desek, ne olmuş?

241. *Bulğanaqlı şair edimi, bilmem,* 241. Bulganaklı şair miydi, bilmem,
 242. *İcadına ne ağlarım, ne Külmem,* 242. Eserine ne ağların, ne gülerim.
 243. *Ne olsa da onu sıradan silmem,* 243. Ne olursa olsun onu sıradan silmem.
 244. *Halq unuttu, ya unutsa, ne olğan?..* 244. Halk unuttu, ya da unutursa ne olmuş?
245. *Eşref Şem'i-zade - sönmeyecek şemdir,* 245. Eşref Şemizade, sönmeyecek mumdur.
 246. *Biz - nazm pıtaqları, o - qaviy tendir,* 246. Biz, nazım dalları; o, sağlam gövdedir.
 247. *Onlarca şairge bir özü teñdir,* 247. Onlarca şaire bir kendisi denktir.
 248. *Şair o edi, dep aytsaq, ne olğan?* 248. Şair oydu, desek, ne olmuş?
249. *Ramazan Aytandan - şair çıqmadı,* 249. Ramazan Aytan'dan şair çıkmadı.
 250. *İlham azapları oña yuqmadı,* 250. İlhamın acıları ona bulaşmadı.
 251. *Çoq satır yarattı, özün sıqmadı,* 251. Çok satır yazdı, kendini sıkmadı.
 252. *Şiirine pervasız baqsaq, ne olğan?* 252. Şiirine pervasız baksak, ne olmuş?
253. *Sevdiyar mahlaslı Memet ağamız,* 253. Sevdiyar mahlaslı Mehmet ağabeyimiz,
 254. *Milletçi şair dep daim añamaz,* 254. Milliyetçi şair diye daim anıyoruz.
 255. *«Millet - babamızdır, Vatan - anamız»,* 255. “Millet babamızdır, Vatan anamız”,
 256. *Satırın altınğa alsaq, ne olğan?* 256. Satırının altına alsak, ne olmuş?
257. *Edipler arası - keniş daire,* 257. Edipler arası, geniş daire,
 258. *Amma pek çoq degil onda şaire,* 258. Amma onda çok da değil şaire,
 259. *Nefis, dülber sözlü - bir Cevaire,* 259. Nefis, güzel sözlü bir Cevaire,
 260. *Çırçıqqa ziyaretkə barsaq, ne olğan?..* 260. Çırçıq? Ziyarete gitsek, ne olmuş?
261. *Talihsiz bir şair - Amet Mefadır,* 261. Talihsiz bir şair, Amet Mefa'dır;
 262. *Bizge aytıp ketti: İçki-cefadır,* 262. Bize söyleyip gitti: İçki cefadır.
 263. *Güzel satırları - canğa sefadır,* 263. Güzel satırları, cana sefadır,
 264. *Qabrine barıp taş qoysaq ne olğan?* 264. Kabrine gidip taş koysak ne olmuş?
265. *Reşid Muradımız özgün sözlüdür,* 265. Reşid Muradımız özgün sözlüdür,
 266. *«Tango»sı daima «mavı közlü»dir,* 266. “Tango”su daima “mavi gözlü”dür.
 267. *Körge-keçirgeni biraz gizlidir,* 267. Görüp geçirdikleri biraz gizlidir.
 268. *Tek yahşı tarafın alsaq, ne olğan?* 268. Tek iyi tarafını alsak, ne olmuş?

269. *Enver Selamettir eñ soñki şair,*
 270. *Ondan soñ şair doğmadı, hayır,*
 271. *Hudam, onu bizden ayrıca ayır, -*
 272. *Nazmına ötmekday toysaq, ne olğan?*

273. *Zornen bir güzellik iç olmaz, derler,*
 274. *Ğıdalı topraqta gül solmaz, derler,*
 275. *Lömanday şairni zayıf bilerler,*
 276. *Allahçün doğrusın bilsek, ne olğan?*

277. *Rahmetli Burnaş da çoq satır yazdı,*
 278. *Inenen quyusun nafîle qazdı,*
 279. *Yalñız bir-qaç şiiri sazdır,*
 280. *«Saqatlanma kaday»ğa külsək, ne olğan?*

281. *Mambet Ablâlimov Canköy balası,*
 282. *Yüreği temiz-pak, sözü bal, asıl,*
 283. *Dost edik, ebediy qalbimde qalsın,*
 284. *Erte ölüm ögün alsaq, ne olğan?..*

285. *Bügün aramızda tendürist-sağlam,*
 286. *Daa şairler çoq, olarnı añmam.*
 287. *Özümnı de, valla, şair dep sanmam,*
 288. *Kelecek bilir dep aytsaq, ne olğan?*

HATİME (80)

1. *Destanımda aytilğan bu laflardan*
2. *Aytilmağan laflar çoqtır, dostlarım.*
3. *Daa nice fikirlerim - saflarda,*
4. *Bekçilerday qorçalaylar «postların»...*
5. *Bekçileriñ seraskeri - Çatırdağ,*
6. *Oña közün tikip tura Ayuvdağ,*
7. *Yırlanmadı daa nice bağça-bağ,*
8. *Nebet kelir olarğa da, olsaq sağ.*

269. Enver Delamt'tir en son şair;
 270. Ondan sonra şair doğmadı hayır.
 271. Hüdam, onu bizden ayrıca ayır,
 272. Nazmına ekmek gibi doysak, ne olmuş?

273. Zorla hiçbir güzellik olmaz, derler.
 274. Gıdalı(verimli) torakta gül solmaz, derler.
 275. Löman gibi şairi zayıf bilirler.
 276. Allah için doğrusunu bilsek, ne olmuş?

277. Rahmetli Burnaş da çok satır yazdı.
 278. İğneyle kuyusunu boşuna kazdı,
 279. Yalnız birkaç şiiri sazdır,
 280. "Saklanma kardeşçığım"e gülsək ne olmuş?

281. Mambet Ablâlimov, Canköy çocuğu;
 282. Yüreği temiz pak, sözü bal, asıl.
 283. Dosttuk, ebedî kalbimde kalsın,
 284. Erken ölümün önünü alsak, ne olmuş?

285. Bugün aramıda sapasağlam,
 286. Şairler daha çok, onları anmam.
 287. Kendimi de, vallah, şair dye farzetmem.
 288. Gelecek ilir desek, ne olmuş?

SONUÇ

1. Destanımda söylenen bu laflardan
2. Söylenmeyen laflar çoktur, dostlarım.
3. Daha pek çok fikirlerim sırada,
4. Bekçiler gibi koruyorlar "vazifelerini"...
5. Bekçilerin seraskeri Çatırdağ,
6. Ona gözünü dikip duruyor Ayuvdağ.
7. Söylenmedi daha nice bağ bahçe.
8. Sıra gelir onlara da, olursak sağ.

9. *Şu Qırımniñ tarihıday terendir*
 10. *Er kelgenge külgen Qara deñizi.*
 11. *Haçlı, haçsız, bazıları erendir,*
 12. *Tek kimlerniñ yoqtır mında ad, izi.*

13. *Kelip keçti vızıladağan yeldayın*
 14. *Eki biñ yıl. Mında tek biz qalırız.*
 15. *Taqatımız olur taşqın seldayın,*
 16. *Yañı asırda Baht telbevin alırız!*

17. *Allam, bizçün yarattıñ bu mekannı,*
 18. *Şu mekandan ilham ber Sen sazıma.*
 19. *Medhiyenen seveceğim Vatannı,*
 20. *«Qırımname» daa bitmey, yazıla!..*
 1990—2000 ss.

UKRAİN KLASSİK EDEBIYATINDAN

T.G. Şevçenko

KATERINA (81)

Vasiliy Andreeviç Jukovskiyege

1838 sene aprel 22 Küniüne hatıra

I

1. *Kimge sevda olsañız da,*
2. *Qara qaşlı civanlar,*
3. *Moskallerge sevda olmañ,*
4. *Olar yat, aldatırlar.*
5. *Moskal yattır siz için,*
6. *Eğlenir, keter-taşlar*
7. *Yosma ise elak olur,*
8. *Ğam çekip yanıp başlar.*
9. *Barsın, özü elak olsun*
10. *Taqdirini lanetlep.*
11. *Amma tuvğan anasın da*
12. *Elak eter, yaqar ep.*
13. *Solmaq için layıq şey*
14. *Olsa, yürek yırtın solar.*

9. *Şu Kırım'ın tarihi gibi derindir,*
 10. *Her gelene gülen Karadeniz'i.*
 11. *Haçlı, haçsız bazıları erendir.*
 12. *Yalnız kimlerin yoktur burada adı, izi.*

13. *Gelip geçti uğuldayan yel gibi,*
 14. *İki bin yıl. Burada yalnız biz kalırız.*
 15. *Takatımız olur taşkın sel gibi,*
 16. *Yeni asırsa baht telvesini alırız!*

17. *Allahım, bizim için yarattın bu mekânı,*
 18. *Bu mekândan ilham ver Sen sazıma.*
 19. *Methiye ile seveceğim vatannı,*
 20. *“Kırımname” daha bitmez, yazılır.*

UKRAİN KLASİK EDEBIYATINDAN

T.G. Şevçenko

KATERİNA

Vasiliy Andreeviç Jukovskiyege

1838 senesi, 22 Nisan gününe hatıra

I

1. *Kime sevdalansanız sevdalanın*
2. *Kara kaşlı civanlar,*
3. *Moskallere sevdalanmayın.*
4. *Onlar yabancı, aldatırlar.*
5. *Moskal yabancıdır sizin için,*
6. *Eğlenir, gider, taşlar;*
7. *Güzel ise helak olur,*
8. *Gam çekip yanmaya başlar.*
9. *Varsın, kendi helak olsun.*
10. *Takdirini lanetleyip.*
11. *Amma öz annesini de*
12. *Helak eder, yakar hep.*
13. *Solmak için layık şey,*
14. *Olsa yürek sesiyle solar.*

15. Adamlar qalbiñe baqmaz,
16. Em acımaz seni olar.
17. Kimge sevda olsañız da,
18. Qara qaş gül-civanlar,
19. Moskallerge gönül bermeñ,
20. Olar - yat, aldatırlar.
21. Ne ana, ne babasınıñ
22. Qulaq asmay sözlerine
23. Sevda oldı Katerina
24. Bir moskalge yüreginden.
25. Sevda oldı yaş yigitke,
26. Bağça oldı bir eglence.
27. Kendi qızlıq taqdirini
28. Kendi ğayıp etmegence.
29. Aqşam anası çağıra,
30. Qızı asla eşitmey,
31. Bağçalarda yigit ile
32. Sabağace geceley.
33. Nice gece öpe, toymay
34. Yanğan elâ közlerge,
35. Ahrı-soñu yol açıla
36. Accı öşek sözlerge.
37. Öşekçiler qaydan bilsin
38. Qızda yürek taşqanın,
39. Duymay ğarip Katerina
40. Belâ yakınlaşqanın.
41. Hayırsız bir haber keldi:
42. Seferge yol körüldi.
43. Moskal ketti, qızınıñ ise
44. Başı şalnen örtüldi²³⁸.
45. Unuttı ar-namusını,
46. Duymay keçti qatından.
47. Tatlı közyaş tökip qaldı
48. Sevgilisin artından.

15. İnsanlar kalbine bakmaz,
16. Hem de acımaz sana onlar.
17. Kime sevdalanırsanız sevdalanın
18. Kara kaş, gül civanlar,
19. Moskallere gönül verneyin.
20. Onlar yabancıdır, aldatırlar.
21. Ne anasının, ne babasının
22. Kulak asar sözlerine.
23. Sevdalandı Katerina
24. Bir Moskal'e yüreğinden
25. Sevdalandı delikanlıya,
26. Bahçe oldu bir eglence.
27. Kendi kızlık kaderini
28. Kendisi kaymemeeyene kadar.
29. Akşam anası çağırıyor,
30. Kızı asla işitmiyor.
31. Bahçelerde delikanlı ile
32. Sabaha kadar geceliyor.
33. Gecelerce öpüyor, doymuyor
34. Yanan elâ gözlere.
35. Eninde sonunda yol açılıyor
36. Acı dedikodu sözlerine.
37. Dedikodular nereden bilsin
38. Kızda yürek taşkınlığını.
39. Hissetmiyor garip Katerina,
40. Belânın yaklaştığını.
41. Hayırsız bir haber geldi:
42. Sefer için yol görüldü.
43. Moskal gitti, kızın ise
44. Başı şalla örtüldü²⁴⁰.
45. Unuttu ar namusunu,
46. Hissetmeden geçti yanından.
47. Tatlı gözyaşı döküp kaldı
48. Sevgilisinin ardından.

²³⁸ Nikâhsız bala doğurğan qızınıñbaşını örteler. "Örteler" demek bundan kelip çıqqan. (ş.n)

²⁴⁰ Nikâhsız çocuk doğuran kızın başını kapatıyorlar, örtüyorlar. "Örtüyorlar" sözübüradan doğmuştur..

49. Sağ olsam, qaytarım, dedi, -
 50. Vade berdi qaraqaş.
 51. Katerina, bekle endi,
 52. Bekle onu egip baş!
 53. Moskallernen tuvğanlaşsañ,
 54. Olmaz qaseve(T-qaar.
 55. Şimdi ise oşekçiler
 56. Ne istese aytsınlar.
 57. Közyaş sile Katrusâ,
 58. Qalbin asretlik eze.
 59. Qızlar artıq soqaqlarda
 60. Katerinasız keze.
 61. Aqşam olsa, Katerina
 62. Qopqalarını ala,
 63. Ses çıqarmay ve yol boyu
 64. Tüşüncelerge dala.
 65. Ses çıqarmay quyu başına
 66. Kele, qalbin ğam tırnay.
 67. Kalinanıñ tübünde
 68. “Gritse”²³⁹ yırunı yırlay.
 69. Öyle tolıp-taşıp yırlay,
 70. Ğamdan kalina ağlay.
 71. Yanığını adamlardan
 72. Gizli tuta, ep saqlay.
 73. Katerina ğam-kederin
 74. Kimselerge bildirmey,
 75. Soylarını ağlatmay ve
 76. Düşmanını küldürmey.
 77. Er kün baqa pencerege,
 78. Vaqıt zuv-zuv keçmekte.
 79. Alsızlandı Katerina,
 80. Sağlıq, sabır bitmekte.
 81. Zarnen-zornen nefes ala,
 82. Teni yana, allana.
 83. Sobanıñ da yançığında
- 49.Sağ olursam, dönerim dedi.
 50.Vade verdi karakaş,
 51.Katerina bekliyor şimdi.
 52.Bekliyor onu, eğerek baş!
 53.Moskaller ile akraba olursan,
 54.Olmaz kasvet ve kahr.
 55.Şimdi ise dedikoducular
 56.Ne isterlerse söylesinler.
 57.Gözyaşını siliyor Katrusa,
 58.Kalbini hasretlik eziyor.
 59.Kızlar artık sokaklarda
 60.Katerinasız geziyor.
 61.Akşam olunca Katerina
 62.Kovalarını alıyor
 63.Ses çıkarmıyor ve yol boyu
 64.Düşüncelere dalıyor.
 65.Ses çıkarmadan kuyu başına
 66.Geliyor, kalbini gam acıtıyor.
 67.Kartopu ağacının dibinde
 68.“Gritse” şarkısını söylüyor.
 69.Öyle dolup taşıp söylüyor.
 70.Gamden kartopu ağacı ağlıyor.
 71.Üzüntüsünü insanlardan
 72.Gizli tutuyor, hep saklıyor.
 73.Katerina gam ve kederini,
 74.Kimselere hissettirmiyor.
 75.Soylarını ağlatmıyor ve
 76.Düşmanlarını güldürmüyor.
 77.Her gün bakıyor pencereye,
 78.Vakit çok çabuk geçmekte.
 79.Halsizleşti Katerina
 80.Sağlık ve sabrı bitmekte.
 81.Zar zor nefes alıyor.
 82.Teni yanıyor, allanıyor.
 83.Sobanın da yanında

²³⁹ Gritse aqqında türkü.Yar üstüne yar tutan delikanlıyı zehirleyen kız hakkında türkü

84. *Beşik yavaş sallana.*
85. *Zeer tilli qomşular ep*
86. *Anasına söz qata:*
87. *“Endi bildik, qızıñ niçin*
88. *Moskalge qaş oynatqan...*
89. *Qızıñ ayıñ on dördü, -*
90. *Yoqtır bunıñ yalanı,*
91. *Beşiğinde sallay o*
92. *Soldattan olğan balanı:*
93. *Arağanını - buldı...*
94. *Işte, olacaq - oldı...”*
95. *Ah, tiliñiz tutulğaydı,*
96. *Şaplavuz öşekçiler.*
97. *Sizni de yanıq urğaydı,*
98. *Oluñız bundan beter.*
99. *Katerina, benim qalbim!*
100. *Başıña belâ keldi!*
101. *Bu dünyada şu yetimnen*
102. *Nasıl yaşarsıñ endi?*
103. *Kim aliñni soraycaq da,*
104. *Kimler seni ohşaycaq?*
105. *Anañ-babañ yat adamlar, -*
106. *Olarneñ yaşav olmaycaq!*
107. *Biraz alı tüzelgen soñ,*
108. *Oğlun alıp qoluna,*
109. *Katerina közün uzmay*
110. *Baqa köyniñ yoluna.*
111. *Baqa Katrâ - yoqtır, yoqtır...*
112. *Belki asla kelmeycek?..*
113. *Közyaş tökmek istey bağda -*
114. *Ya, adamlar körecek.*
115. *Kene bara Katerina, -*
116. *Şu bağçada adımlay.*
117. *Oğlun basıp yüregine*
84. Beşik yavaşça sallanıyor.
85. Zehir dilli komşular hep
86. Anasına laf atıyor:
87. “Şimdi anladık, kızın nizye
88. Moskal’e kaş oynattığını...
89. Kızın ayın on dördü,
90. Yoktur bunun yalanı,
91. Beşiğinde sallıyor o
92. Askerden olan bebeği:
93. Aradığını buldu ...
94. İşte olacak, oldu...”
95. Ah, diliniz tutulsun,
96. Küskün dedikoducular.
97. Sizi de acı vursun,
98. Olun bundan beter.
99. Katerina, benim kalbim!
100. Başına belâ geldi!
101. Bu dünyada şu yetimle
102. Nasıl yaşarsın şimdi?
103. Kim hâlini soracak da
104. Kimler seni sevecek?
105. Aanan baban, yabancılar,
106. Onlarla yaşamak olmayacak!
107. Biraz hâli düzeldikten sonra,
108. Oğlunu alıp koluna,
109. Katerina gözünü almadan
110. Bakıyor köyün yoluna.
111. Bakıyor Katra yoktur, yoktur...
112. Balki asla gelmeyecek?
113. Gözyaşını dökmek istiyor bağda,
114. Ama insanlar görecek.
115. Yine gidiyor Katerina,
116. Şu bahçede dolanıyor.
117. Oğlunu basıp yüreğine

118. *Yavaşçıktan hatırlay:*
 119. “Onu mında bekler edim,
 120. Sarılırdım vesline,
 121. A-a-na, anda, oğlançığım!..”
 122. *Dey de lafi kesile.*
123. *Yeşillenip kirez, vişne*
 124. *Başladılar açmağa.*
 125. *Kene çıktı Katerina*
 126. *Tınç ve تنها bağçağa.*
 127. *Amma endi evelkisi*
 128. *Kibi yırlap olamay.*
 129. *Sevgilisin beklegenday*
 130. *Yüreğiği tolamay.*
 131. *Ğam-asretten Katerina*
 132. *Sesçigini çıkarmay.*
 133. *Qomşu qadınçılqar ise*
 134. *Ep oşekley, zıqarlay.*
 135. *Zeer tilnen mısquillaylar,*
 136. *Bu işke ne yapmalı?*
 137. *Ey, qaraqaş, sen qaydasıñ?*
 138. *Kimden necat tapmalı?*
 139. *Qaraqaş uzaqta, bilmey*
 140. *Onıñ ne körgenini.*
 141. *Körmey qutsuznıñ üstünden*
 142. *Düşmanlar külgenini.*
 143. *Belki Dunay artında*
 144. *Dim qabirge yatqandır?*
 145. *Belki Moskov qatında*
 146. *Başqasını tapqandır?*
 147. *Yoq, o Dunay artında*
 148. *Titis qabirde yatmaz.*
 149. *Bar dünyanı aylansa da*
 150. *Böyle qaşlarını tapmaz.*
 151. *Barsın, ketsin Moskovğa,*
 152. *Derya aşır taşırır!*

118. *Yavaşçıktan hatırlıyor:*
 119. “Onu burada beklerdim,
 120. Sarılırdım,
 121. İşte, orada, oğlançığım!...”
 122. *Diyor da sözü kesiliyor.*
123. *Yeşillenenek kiraz, vişne*
 124. *Başladılar açmaya.*
 125. *Yine çıktı Katerina*
 126. *Sessiz ve تنها bahçeye.*
 127. *Ama şimdi önceki*
 128. *Gibi şarkı söyleyemiyor.*
 129. *Sevgilisini bekler gibi*
 130. *Yüreği dolamıyor.*
 131. *Gam ve hasretten Katerina*
 132. *Sesini çıkarmıyor.*
 133. *Komşu kadınlar ise*
 134. *Hep dedikodu ediyor, azarlıyor.*
 135. *Zehir saçan diliyle alay ediyor.*
 136. *Bu işi nasıl çözmeli?*
 137. *Ey, karakaş, sen neredesin?*
 138. *Kimden kurtuluş bulmalı?*
 139. *Karakaş uzakta, bilmiyor*
 140. *Onun ne yaşadığını.*
 141. *Görmeden bahtsızın üstünden*
 142. *Düşmanların güldüğünü.*
 143. *Belki Tuna arkasında*
 144. *Islak kabire yatmıştır?*
 145. *Belki Moskova yakınında*
 146. *Başkasını bulmuştur?*
 147. *Yok, o Tuna arkasında*
 148. *Kötü kabirde yatmaz.*
 149. *Bütün dünyayı dolaşsa da*
 150. *Böyle kaşları bulamaz.*
 151. *Varsın gitsin Moskova’ya*
 152. *Derya aşır taşırır!*

153. *Dülberlikte Katerina*
 154. *Episini şaşırar.*
 155. *Qaşlar qara, közler elâ,*
 156. *Damarında küçlü qan.*
 157. *Tek anası öz qızına*
 158. *Baht bermege unutan.*
 159. *Baht olmasa, sen dünyada*
 160. *Yolda ösken gülsiñ, zar.*
 161. *Yel-yağmurlar egiltirir,*
 162. *Kelgen-keçken yulquçlar.*
 163. *Katerina, acci-acci*
 164. *Közyaşıñda yuvun sen!*
 165. *Moskaller çoqtan qayttılar*
 166. *Başqa taraf yollarınen.*

II

167. *Masa başında babası*
 168. *Qollarına tayanğan.*
 169. *Dünya körülmey közüne,*
 170. *Teren oylarğa dalğan.*
 171. *Çoq fariğan anası da*
 172. *Qızına nazar taşladı.*
 173. *Közyaşların duv-duv tökip,*
 174. *Ağırdan söz başladı:*
 175. *“A, kızım, toy olacaqmı?”*
 176. *Yanğız başıñda qaar...*
 177. *Kiyev qayda coyuldu, ya?*
 178. *Qayda qaldı qudalar?*
 179. *Olar epsi Moskovdalar,*
 180. *Barem sen de anda ket.*
 181. *Anda qıdır qorucıñı,*
 182. *Bar, Moskovğa secde et.*
 183. *Añlaşıldı, bir hayırsız*
 184. *Künde seni doğğanım.*
 185. *Böyle künler körmez edim,*
 186. *Keşki seni boğğaydım...*

153. *Güzellikte Katerina*
 154. *Hepsini şaşırır.*
 155. *Kaşlar kara, gözler elâ,*
 156. *Damarında güçlü kan.*
 157. *Yaknız Anası kızına*
 158. *Baht vermeyi unutmuş.*
 159. *Baht olmazsa, sen dünyada*
 160. *Yolda büyüyen gülsün, güçsüz.*
 161. *Yel ve yağmurlar eğiltir,*
 162. *Gelen geçen yolar.*
 163. *Katerina, acı acı*
 164. *Gözyaşıñda yıkan sen!*
 165. *Moskaller çoktan döndüler,*
 166. *Başka tarafın yollarıyla.*

II.

167. *Masa başında babası*
 168. *Kollarına dayanmış.*
 169. *Dünya görünmüyor gözüne,*
 170. *Derin düşüncelere dalmış.*
 171. *Çok yorulmuş anası da*
 172. *Kızına bakış attı.*
 173. *Gözyaşlarını inci gibi döküp*
 174. *Ağırdan söze başladı:*
 175. *“A kızım, füğün olacak mı?”*
 176. *Yalnız başında kahr...*
 177. *Damat nereye kaboldu, hani?*
 178. *Nerede kaldı dünürler?*
 179. *Onların hepsi Moskova’dalar,*
 180. *Hiç olmazsa sen de oraya git.*
 181. *Orada ara korucunu,*
 182. *Git, Moskova’ya secde et.*
 183. *Anlaşıldı, bir hayırsız*
 184. *Günde seni doğurmuşum.*
 185. *Böyle günler görmezdim,*
 186. *Keşke seni boğsaydım...*

187. *Sen de yanıq körmez ediñ,*
 188. *Bahtıñ qara olmazdı.*
 189. *Ah, sen yavrum, gül-çeçegim,*
 190. *Kün evelden solmazdıñ!*
 191. *Tatlı meyva kibi seni*
 192. *Kün nurında östürdim.*
 193. *Ah, sen qızım, gögercinim,*
 194. *Maña neler kösterdiñ...*
 195. *Bar, endi ket Moskoviña,*
 196. *Qaynanañ da bekleydir!*
 197. *Öz anañni diñlemediñ,*
 198. *Belki onu diñlersiñ.*
 199. *Bar, onu sen qıdır da tap,*
 200. *Bar, bahtlı ol sen anda.*
 201. *Gider iseñ oğur olsun,*
 202. *Qayıp kelme sen mında,*
 203. *Artıq, artqa yol qıdırma*
 204. *Şu uzaq ülkelerden...*
 205. *Amma sensiz kimler cıyar*
 206. *Bir kün ola olsem men?*
 207. *Baş ucumda kimler ağlar,*
 208. *Kim taqmaqlar küskünde?*
 209. *Kim kalina oturtacaq*
 210. *Mezarımnıñ üstüne?*
 211. *Günahların bağışla, dep,*
 212. *Kim Allağa yalvarar?..*
 213. *Ah, sen qızım, tuvğan bavrım...*
 214. *Aydi, yeter... endi bar!"*
 215. *Ğarip ana qalqtı yavaş,*
 216. *Soñ sallandı, yıqıldı,*
 217. *"Alla seni qorçalasın" -*
 218. *Dedi, sözü tıqıldı...*
 219. *Babası da: "Ket!" - dep birden*
 220. *Yanğan yağni dağladı.*
 221. *Katerina tiz çökerek,*
 222. *Öküir-öküir ağladı:*

187. Sen de acı çekmezdin,
 188. Bahtın kara olmazdı.
 189. Ah, sen yavrum, gül çiçeğim,
 190. Bir gün önceden solmazdın.
 191. Tatlı meyva gibi seni
 192. Gün ışığında büyüttüm.
 193. Ah, sen kızım, güvercinim,
 194. Bana neler gösterdin...
 195. Var, şimdi git Moskovana,
 196. Kaynanan da bekliyordur!
 197. Öz anneni dinlemedin,
 198. Belki onu dinlersin.
 199. Git, onu sen ara da bul,
 200. Git, bahtlı ol sen orada.
 201. Gidersen uğurlar olsun,
 202. Dönüp gelme sen buraya,
 203. Artık, arkaya doğru yol arama,
 204. Şu uzak ülkelerden...
 205. Ama sensiz kimler toplar
 206. Bir gün ola ölürsem beni?
 207. Başucumda kimler ağlar,
 208. Kim ağıt yakar kara günde?
 209. Kim kartopu ağacını oturtacak
 210. Mezarımın üstüne?
 211. Günahlarımı bağışla diye
 212. Kim Allah'a yalvarır?
 213. Ah, sen kızım, öz bağrım...
 214. Haydi, yeter ... şimdi git!
 215. Garip ana kalktı yavaş,
 216. Sonra sallandı, yıkıldı,
 217. "Allah seni korusun."
 218. Dedi, sözü kesildi...
 219. Babası da: "Git!" diye birden
 220. Yanan yeri dağladı.
 221. Katerina diz çökerek,
 222. Bağıra bağıra ağladı:

223. *“Babacığım, bağışlañız,*
224. *Ah, nelerge oğradım!*
225. *Katrüsâñız oz elinen*
226. *Taqdirini doğradı!”*
227. *“Bağışlavnu bul Alladan,*
228. *Adamlardan - merhamet!*
229. *Maña eyilik isteseñ, -*
230. *Bar, yolğa çıq, tez-tez ket!..”*
231. *Qızı zornen turdı yavaş,*
232. *Başımı egip aldı;*
233. *Eki qart campik hótada*
234. *Öksüzday olup qaldı.*
235. *Tenha vişne bağçasında*
236. *Dua etti Allağa.*
237. *Bir avuç tuvğan topraqnu*
238. *Unutmadı almağa:*
239. *“Tuvğan yurtqa artıq qaytmam, -*
240. *Taqdir meni azarlar, -*
241. *Yat yerlerde yat adamlar*
242. *Mezarımnu qazarlar.*
243. *Barsın, bir avuç bu topraq*
244. *Mezarıma sepilsin.*
245. *Accı-ağuv taqdirimni*
246. *Barsın, adamlar bilsin...*
247. *Bilmeseler, muna bu söyler*
248. *Anasınıñ taqdirin!*
249. *Ey, sen Tañrim, olsa edi*
250. *Baş soqmağa bir yerim.*
251. *Ebediyen baş soqacaq*
252. *Yerim - suvniñ tübüdir,*
253. *Günahımnu dua ile*
254. *Evladım, özüñ sildir...”*
255. *Kete yolda Katerina,*
256. *Közler şişken-ağlağan;*
257. *Ellerinde oğlançığı,*
258. *Başı şalnen bağlanğan.*
223. *“Babacığım, bağışlayın,*
224. *Ah nelere uğradım!*
225. *Katrüsanız öz eliyle*
226. *Kaderini doğradı!*
227. *Bağışlanmayı bul Allah’tan,*
228. *İnsanlardan, merhameté*
229. *Benim için iyilik istersen,*
230. *Var, yola çık, hemen git!...”*
231. *Kızı zorla kalktı yavaş,*
232. *Başımı eğdi,*
233. *İki ihtiyar köylü evinde*
234. *Öksüz gibi kaldı.*
235. *Tenha vişne bahçesinde*
236. *Dua etti Allah’a.*
237. *Bir avuç toprağı*
238. *Unutmadı almayı.*
239. *“Doğduğum yere artık dönmem,*
240. *Takdir beni azarlar;*
241. *Yabancı yerlerde yabancı adamlar*
242. *Mezarımı kazarlar.*
243. *Varsın, bir avuç toprak*
244. *Mezarıma serpilsin.*
245. *Zehir gibi acı kaderimi*
246. *Varsın, insanlar bilsin....*
247. *Bilmezlerse, işte bu söyler*
248. *Anasının takdirini!*
249. *Ey, sen Tanrım, olsaydı*
250. *Başımı sokmak için bir yerim.*
251. *Ebediyyen baş sokacak*
252. *Yerim, suyun dibidir,*
253. *Günahımı dua ile*
254. *Evladım, kendin sildir...”*
255. *Gidiyor yolda Katerina,*
256. *Gözleri şişmiş, ağlamış;*
257. *Elinde yavrucuğu,*
258. *Başı şalla bağlanmış.*

259. Çıktı çölge - yürek sızlay,
 260. Artına bir aylandı -
 261. Başın egip gönlü taşı,
 262. Közyaşın tıyalmadı.
 263. Tozlu yolniñ bir çetinde
 264. Taşday qatayıp qaldı,
 265. Gece tüşken çıq suvuday
 266. Közyaşqa toyıp aldı.
 267. Közyaşından körıp olmay
 268. Kün nurını, yolunu,
 269. Bağırına qattı basıp,
 270. Toymay ope oğlunu.
 271. Sabıyçıkniñ iç bir şeyden
 272. Haberi yoq, ğamu yoq:
 273. Ana köksüne tamşana, -
 274. Başqa şeyniñ damı yoq.
 275. Qır artına qondı güneş,
 276. Qaş qararıp başladı.
 277. Katerina buruldı da
 278. Tez-tez adım taşladı.
 279. Köyde daa hayli vaqıt
 280. Öyle-böyle dediler.
 281. Artıq, ana-babası
 282. Bir şey eşitmediler...
283. Baqıñız siz bu dünyaya,
 284. Adamlar ne yapalar!
 285. Birsin bağlay, birsin soya,
 286. Birsini özün öldüre...
 287. Ya, ne için? Alla bile!
 288. Baqasıñ keñ dünyaya,
 289. Baş soqmağa yer yoqtur
 290. Yañğız qalğan adamğa.
 291. Birisine berilgendir.
 292. Sıñırı yoq topraqlar,
 293. Başqasına - uç arşınlıq

259. Çıktı çöle, yüreği sızlıyor,
 260. Arkasına bir döndü,
 261. Başını eğip gönlü taşı,
 262. Gözyaşını tutamadı.
 263. Tozlu yolun bir kenarında
 264. Taş kesilip kaldı.
 265. Gece düşen çiy suyu gibi,
 266. Gözyaşlarına boğuldu.
 267. Gözyaşından göremedi
 268. Gün ışığını, yolunu.
 269. Bağırına sıkıca basıp
 270. Doymadan öpüyor oğlunu.
 271. Sabinin hiçbir şeyden
 272. Haberi yok, gamı yok:
 273. Ana göğsüne imreniyor,
 274. Başka şeyin ümidi yok.
 275. Kır arkasına kondu güneş,
 276. Kaş kararmaya başladı.
 277. Katerina döndü de
 278. Hızlı hızlı adım atmaya başladı.
 279. Köyde daha hayli vakit
 280. Öyle böyle dediler.
 281. Artık, ana babası
 282. Bir şey duymadılar.
283. Bakın siz bu dünyaya,
 284. İnsanlar ne yapıyorlar!
 285. Birisini bağlıyor, birisini kesiyor;
 286. Birsini kendini öldürüyor...
 287. Ya niçin? Allah biliyor!
 288. Bak geniş dünyaya,
 289. Baş sokmaya yer yoktur,
 290. Yanlız kalan adama.
 291. Birisine verilmiştir,
 292. Sınırsız topraklar.
 293. Başkasına üç arşınlık

294. *Dım topraqlı bir mezar.*
 295. *Gece-kündüz biz qıdırğan*
 296. *Eyi adamlar qaydalar?*
 297. *Olar yoqtır, coyuldılar, -*
 298. *Belki kökte-aydalar!*
299. *Taqdir barmı dünyada, -*
 300. *Kim bile de, kim köre?*
 301. *Ya, serbestlik barmeken?*
 302. *Olsa, o qayda yüre?*
 303. *Adamlar bar, dünyada*
 304. *Altınlarnen yiltıray.*
 305. *Qısmet ne olğanın bilmey,*
 306. *Bay olsa da qaltıray.*
 307. *Ne qısmetli, ne serbest!*
 308. *Belâ bastırıp kelse,*
 309. *Jupanını kiyeler,*
 310. *Ağlamağa utanalar,*
 311. *Közyaşların iyeler.*
 312. *Alnız şu altınlarını, -*
 313. *Zenginlikke batnız.*
 314. *Tek accı şu közyaşlarını*
 315. *Sizler maña qatnız.*
 316. *Accı qısmetimni men*
 317. *Közyaşlarnen boğarım.*
 318. *Yalınayaqlarımnen*
 319. *Bahtsızlıqnu doğrarım!*
 320. *Tek şundan soñ zenginim,*
 321. *Em memnünim, em şeñim.*
 322. *Tek şundan soñ serbestlikte*
 323. *Urar benim yüreğim!*

III

324. *Gece quşu ses çıqara,*
 325. *Yıldızçıqlar yiltıray.*
 326. *Yol çetinde yumranlardan*

294. Nemli topraklı bir mezar.
 295. Gece gündüz bizim aradığımız
 296. İyi adamlar neredeler?
 297. Onlar yoktur, kayboldular,
 298. Belki gökte-belki aydalar!
299. Kader var mı dünyada,
 300. Bim biliyor da, kim görüyor?
 301. Ya hürriyet var mı acaba?
 302. Olsa da nerede yaşıyor?
 303. İnsanlar var dünyada
 304. Altınlarla parlıyor.
 305. Kısmetin ne olduğunu bilmiyor,
 306. Zengin olsa da titriyor.
 307. Ne kısmetli, ne serbest!
 308. Belâ bastırıp gelse,
 309. Jupanı giyerler.
 310. Ağlamaya utanırlar,
 311. Gözyaşlarını akıtırlar.
 312. Alın şu altınları,
 313. Zenginliğe batın.
 314. Yalnız acı dolu şu gözyaşlarını
 315. Sizler bana akıtın.
 316. Acı dolu kısmetimi ben
 317. Gözyaşlarımla boğarım.
 318. Yalınayaqlarımla
 319. Bahtsızlığı doğrarım!
 320. Yalnız bundan sonra zenginim,
 321. Hem memnunum, hem sevinçliyim.
 322. Yalnız bundan sonra hürriyette
 323. Çarpar benim yüreğim!

III

324. Gece kuşu ses çıkarıyor,
 325. Yıldızcıklar parlıyor.
 326. Yol kenarında kır farelerinden

327. *Taze otlar şıltıray.*
328. *Gece yorğanı örtüldi*
329. *Adamlarınñ üstüne.*
330. *Kimisi yanıq, kimisi bahttan*
331. *Yoruldılar kün boyu.*
332. *Ana kibi episini*
333. *Toplap gece yuqlattı.*
334. *Bizim Katrâ qayda eken?*
335. *Qayda bir saçaq taptı?*
336. *Belki çeren tübünde*
337. *Yata oğlu ve ana?*
338. *Belki yeşil çam artında*
339. *Qaşqırlardan saqlana?*
340. *Böyle belâ kelir ise*
341. *Barem doğmağaydınız,*
342. *Qaşlar qara, közler elâ -*
343. *Dülber olmağaydınız!*
344. *Ne olacaq, ne qalacaq, -*
345. *Bekley onu der(T-ğamlar!*
346. *Bekley onu tozlu qumlar,*
347. *Bekleyler yat adamlar.*
348. *Bekley onu boranlı qış...*
349. *Ya, aqayı tapılsa?*
350. *Ya, barıp da yüz çevirse?*
351. *Ya, barıp da tanırsa?!*
352. *Unutırdı Katerina*
353. *Bütün yanıq belâsın,*
354. *Canım, dese, erkelese...*
355. *Ey-vah, qaydan tapasıñ...*
356. *Qana biraz diñleneyik,*
357. *Qana biraz bekleyik...*
358. *Moskovağa ketken yolnu*
359. *Soraştırıp bileyik.*
360. *Ah, o yol pek uzaq yoldur!*
361. *Keñezime tıqla.*
327. Taze otlar hışırdıyor.
328. Gece yorganı örtüldü
329. İnsanların üstüne.
330. Kimisi acıdan, kimisi bahttan
331. Yoruldular gün boyu.
332. Ana gibi hepsini
333. Toplayarak gece uyuttu..
334. Bizim Katrâ nere acaba?
335. Nerede bir saçaq buldu?
336. Belki ekin dibinde
337. Yatıyor oğul ve ana?
338. Belki yeşil çam altında
339. Kurtlardan/çakallardan saklanıyor?
340. Böyle belâ gelecekse
341. Keşke doğmasaydınız,
342. Kaşlar kara, gözler elâ
343. Güzel olmasaydınız!
344. Ne olacak, ne kalacak,
345. Bekliyor onu dert kerder!
346. Bekliyor onu tozlu kumlar,
347. Bekliyor, yabancı adamlar.
348. Bekliyor onu fırtınalı kış...
349. Ya beyi bulunsa?
350. Ya gidip de yüz çevirirse?
351. Ya gidip de tanırsa?
352. Unuturdu Katerina
353. Bütün acı belâsını,
354. Canım dese, şımartsa...
355. Eyvah nereden bulsun...
356. Haydi biraz dinlenelim,
357. Haydi biraz bekleyelim...
358. Moskova'ya giden yolu
359. Sorup öğrenelim.
360. Ah, o yol pek uzak yoldur!
361. Boğazıma tıkanıyor,

362. Hatırlasam o yolları,
 363. Yürek-bağrım sıqıla.
 364. Boydan-boyğa keçtim onu, -
 365. Keçip onu ölçedim!..
 366. Alla sizge köstermesin, -
 367. Men nelerni körmedim!
 368. Aytsam sizge, inanmazsınız, -
 369. Dersiz: “erif ufürte,
 370. Epimizge yalan aytıp,
 371. Böten yerde baş küte...”
 372. Doğru aytaşız, adamlar,
 373. Laflarıma külesiz.
 374. Qalbim közyaş istegenin
 375. Sizler qaydan bilesiz?
 376. Er kesniñ qaar-qaseveti
 377. Öz-özüne yetecek.
 378. Yeter artıq, sözüm başqa
 379. Mevzu taraf ketecek.
 380. Şimdilik, qa, ketir birer
 381. Keskin letin yaqayıq.
 382. Ğam-kederler tütün ile
 383. Basılırmı, baqayıq.
 384. Eyisi, men söz başlayım,
 385. Qardaş, meni qıynama.
 386. Acep, neler rastkeldiler
 387. Yolda Katerinama.
 388. Uzanğan Kiev yolunda
 389. Çomaqlar çoq qatnaylar.
 390. Puğaç türküsinden ğayrı
 391. Başqa türkü aytmaylar.
 392. Rastkeleler yaş qadıñğa, -
 393. Kilseden qaytamı ne?
 394. Közler nursız, çıray solğun,
 395. Pek kederli körüne.
 396. Arqasında boş torbası,
 397. Tayağı sol elinde.

362. Hatırlarsam o yolları,
 363. Yüreğim, bağrım sıkılıyor.
 364. Boydan boya geçtim onu,
 365. Geçip onu ölçtüm!...
 366. Allah size göstermesin,
 367. Ben neler görmedim!
 368. Anlatsam size, inanmazsınız;
 369. Dersiniz: “Herif uyduruyor,
 370. Hepimize yalan söyleyip
 371. Boş yere başımızda bekliyor...”
 372. Doğru söylüyorsunuz, insanlar,
 373. Laflarıma gülüyorsunuz.
 374. Kalbimin gözyaşı istediğini
 375. Siz nereden bileceksiniz?
 376. Herkesin derdi kederi,
 377. Kendi kendine yetecek.
 378. Yeter artık, sözüm başka
 379. Mevzu yönüne gidecek.
 380. Şimdilik, hadi getir birer
 381. Keskin letin yakalım.
 382. Gam keder, tütün ile
 383. Sindiririlir mi, bakalım.
 384. İyisi, ben söze başlayayım;
 385. Kardeş, bana eziyet etme.
 386. Acaba, neler rastgeldi
 387. Yolda Katerinama.
 388. Uaznmış Kiev yolunda,
 389. Çomaqlar (öküz) çoq qatnaylar.
 390. Puğaç türküsünden başka
 391. Farklı türkü söylemiyorlar
 392. Rastlıyorlar genç bir kadına,
 393. Kiliseden mi dönüyor ne?
 394. Gözleri nursuz, yüzü solgun;
 395. Çok üzgün görünüyor.
 396. Sirtında boş torbası,
 397. Sopası sol elinde.

398. *Urbası da ilme-teşik,*
399. *Sabiyi sağ elinde.*
400. *Çomaqlarğa yaqınlaştı,*
401. *Yavrın çulnen oradı.*
402. *“Moskov betke yol qayda, ya?” -*
403. *Dep yavaştan soradı.*
404. *“Moskovğamı? İşte, budır.*
405. *Pek uzaqmı ya, yoluñ?”*
406. *“Ebet, Alla eşqına...” - dep,*
407. *Uzattı tilenç qolun.*
408. *Tilendi de sanki yerge*
409. *Kirdi utanğanundan.*
410. *Ah, tilenmez edi, bala*
411. *Çekişmese açlıqtan!*
412. *Közyaşların yuta-yuta*
413. *Adımladı çabikçe,*
414. *İvasçıqqa? prânik aldı*
415. *Çomaqlar bergen kapikke.*
416. *Yolculardan soruştıra, -*
417. *Çoq yol bar daa ögünde.*
418. *Nice kere geceledi*
419. *Qoralarnıñ tübünde...*
420. *Kördiñizmi, ey qızlar*
421. *Katrüsâğa baqıñız,*
422. *Accı közyaş tökmege*
423. *Kerek oldı közleri.*
424. *Onıñ körgenlerini*
425. *Boyuncaq etip taqıñız,*
426. *Peşman olmañ, aldanmañız,*
427. *Yalandır moskal sözleri.*
428. *Katerina kibi sizler*
429. *Yañılmañız bir zaman...*
430. *Soramañız: “Öşekçiler*
431. *Niçün tınmaylar, aman?”*
432. *Yat erkegni hatağa*
398. *Kıyafeti dedelik deşik,*
399. *Küçük çocuğu sağ elinde.*
400. *Öküzlere yaklaştı,*
401. *Sırtını çul ile topladı.*
402. *“Moskova’ya doğru yol nerededir, ya?”*
403. *Diye yavaştan sordu.*
404. *“Moskova’ya mı? İşte, buradadır.*
405. *Pek uzak mı ya, yolun?”*
406. *“Evet, Allah aşkına ...” diye,*
407. *Uzattı isteyen elini,*
408. *Dilendi de sanki yere*
409. *Girdi utandığında.*
410. *Ah, dilenmezdi, yavru,*
411. *Çekişmese açlıktan!*
412. *Gözyaşlarını yuta yuta,*
413. *Adımladı çabukça.*
414. *İvasçık bisküvi aldı,*
415. *Öküzlerin verdiği bozuk paralarla.*
416. *Yolculardan soruşturuyor,*
417. *Çok yol var daha önünde.*
418. *Kaç kere geceledi,*
419. *Bahçelerin dibinde...*
420. *Gördünüz mü, ey kızlar;*
421. *Katrüsâ’ya bakın,*
422. *Acı gözyaşı dökmek için*
423. *Gerekliydi gözleri.*
424. *Onun gördüklerini*
425. *Kolye yapıp takın;*
426. *Pişman olmayın, aldanmayın,*
427. *Yalandır Moskal sözleri.*
428. *Katerina(nın yanıldığı) gibi sizler*
429. *Yanılmayın hiçbir zaman...*
430. *Sormayın: “Dedikoducular,*
431. *Niçin susmuyorlar, hemen?”*
432. *Yabancı erkeği hataya*

433. *Kirsetmek de pek yaman...*
434. *Soñki peşman fayda bermez,*
435. *Adamlar ne bilecek?*
436. *Alla kimge ceza berse,*
437. *Olar da ceza berecek...*
438. *Yel qayaqqa üfürse,*
439. *Egileler duydurmay.*
440. *Öksüzge küneş tiyse de*
441. *Bedenini qızdırmay.*
442. *Küneşni örter ediler,*
443. *Parıldap turmasın, dep.*
444. *Zavallı şu öksüzniñ*
445. *Közyaşı qurmasın, dep.*
446. *Böyle qısmetni oña*
447. *Niçün berdiñ, ey, Kerem?*
448. *Qabaatı ne oniñ?*
449. *Adamlarğa ne kerek?*
450. *Toqtamay ağlasın, depmi?..*
451. *Katerina, ağlama!*
452. *Adamlarnıñ qarşısında*
453. *Yüregiñni dağlama!*
454. *Sabağace ormanlarda*
455. *Közyaşıña yuvun sen.*
456. *Ay yüzüñniñ solğanını*
457. *Adamlar iç körmesin.*
458. *Körmeseler - külmeler,*
459. *Der(T-yanığın bilmezler.*
460. *Merhametsiz bu adamlar*
461. *Közyaşıñni silmezler.*
462. *İşte, nasıl bahtsızlıq*
463. *Basıp kele kimerde:*
464. *Oynadı da bir moskal,*
465. *Katrüsânı taşıladı.*
466. *Kimse bilmey belânıñ*
467. *Kelecegin ne yerden,*
468. *Belâ basqan adamnı*
433. *Girdirmek (sürüklemek) de pek güç...*
434. *Son pişmanlık fayda etmez,*
435. *Adamlar ne bilecek?*
436. *Allah kime ceza verirse*
437. *Onlara da verecek...*
438. *Rüzgâr nereye eserse essin*
439. *Eğiliyorlar, hissettirmiyorlar.*
440. *Öksüze güneş değse de*
441. *Bedenini ısıtmıyor.*
442. *Güneşi kapatırdılar,*
443. *Parıldamasın diye.*
444. *Zavallı bu öksüzün*
445. *Gözyaşı kurumasın diye.*
446. *Böyle kısmeti ona*
447. *Niçin verdin, ey Kerem?*
448. *Kabahati ne onun?*
449. *İnsanlara niye gerekli?*
450. *Durmadan ağlasın diye mi?*
451. *Katerina ağlama!*
452. *İnsanların karşısında*
453. *Yüregini dağlama!*
454. *Sabaha kadar ormanlarda*
455. *Gözyaşınla yıkan sen.*
456. *Ay yüzünün solduğunu*
457. *İnsanlar ihiç görmesin.*
458. *Görmezlerse gülmezler,*
459. *Dertsini kederini bilmezler(anlamazlar).*
460. *Merhametsiz bu adamlar,*
461. *Gözyaşını silmezler.*
462. *İşte, nasıl bir bahtsızlık*
463. *Basıp geliyor bazen:*
464. *Oynadı da bir Moskal,*
465. *Katrüsâyı bırakı.*
466. *Kimse bilmiyor belânı*
467. *Geleceğini nereden.*
468. *Belâyaya karışan insana*

469. Adamlar iç acımaz.
 470. “Barsın, yanık içinde qız
 471. Yanıp bitsin, barsın,
 472. Öz qadrini bilmedimi,
 473. Qadrsizlikte yansın”,
 474. Derler, qızlar, baqıñız,
 475. Yañılmañız-yanmañız
 476. Soñ moskalni qıdırıp,
 477. Adın-yolun añmañız!
 478. Qaydalar da yüre Katrâ?
 479. Qaysı qora tübünde
 480. Yuqlay eken zavallı?
 481. Daa yol çoqmu ögünde?
 482. Moskovağa yeteyim, dep
 483. Aşıqqanda qış keldi.
 484. Qar ufürip boran turdı,
 485. Accı ayazlar keldi.
 486. Yırtıq urba, teşik çarıq,
 487. Ğarip Katrâ qaltıray.
 488. Keter eken, köre ögde -
 489. Bir yarıçıtq yıltıray...
 490. Belki moskaller keledir,
 491. Dep yüregi buz-buzlay.
 492. Şaşqanından, Ğarip Katrâ
 493. Ayaq-ellerin duymay.
 494. Öglerine çapıp çıqa:
 495. “Belki körgendirsiñiz,
 496. Qayda qaraqaş İvanım?”
 497. “Öylesin körmedik biz!”
 498. Mısqıl etip zavallını
 499. Şaqa ete, küleler:
 500. “Baq sen, bizim yigitler de
 501. Aldatmağa bileler!..”
 502. Baqtı olarğa Katrüsâ:
 503. “Eh, siz adam-adamlar!..
 504. Qulaq asma, oğlançığım,

469. İnsanlar iç acımaz.
 470. “Varsın, yanık içindeki kız
 471. Yanıp bitsin, gitsin.
 472. Kendi kıymetini bilmiyorsa
 473. Kadirsizlikten yansın.”
 474. Derler, kızlar, bakın;
 475. Yanılmayın, yanmayın.
 476. Sonra Moskal’i arayıp
 477. Adını, yolunu anmayın!
 478. Nerelerde yaşıyor Katrâ?
 479. Hangi bahçe dibinde
 480. Uyuyor acaba zavallı?
 481. Daha yolu çok önünde?
 482. Moskova’ya ulaşayım, diye
 483. Acele ederken kış geldi.
 484. Kar savrulup boran çıktı,
 485. Acı ayazlar geldi.
 486. Yırtık kıyafet, delik çarık,
 487. Garip Katrâ titriyor.
 488. Giderken görüyor önünde
 489. Bir ışık parlıyor...
 490. Belki Moskaller geliyordur,
 491. Diye yüreği donuyor.
 492. Şaşkınlığından, garip Katrâ
 493. Ayaklarını, ellerini hissetmiyor.
 494. “Önlerine koşarak çıkıyor:
 495. “Belki görmüşsünüzdür,
 496. Nerede karakaş İvanım?”
 497. “Öylesini görmedik biz!”
 498. Alay ederek zavallıya
 499. Şaka yapıyorlar, gülüyorlar:
 500. “Bak sen, bizim yigitler de
 501. Aldatmayı biliyorlar!..”
 502. Baktı onlar Katrüsâ:
 503. “Eh siz erkekler, erkekler!..
 504. Kulak asma, yavrucuğum,

505. *Belki ögde quvanç bar.*
 506. *Qıdırayıq, onu ille*
 507. *Bir kün ola taparım.*
 508. *Seni oña teslim etip,*
 509. *Mezarıma yatarım.”*
510. *Yel üfürdi, tufan qoptı,*
 511. *Ayazda - büyük öke.*
 512. *Katrâ kete ep toqtamay,*
 513. *Közyaşın töke-töke.*
 514. *Keçip ketti boran birden,*
 515. *Etraf biraz tınçlandı.*
 516. *Katrâ daa ağlar edi,*
 517. *Lakin közyaş qalmadı.*
 518. *Közyaşlarından sılanğan*
 519. *Oğlançığına baqtı.*
 520. *Nefes ala, közler elâ, -*
 521. *Saba çeçeği sanki.*
 522. *Katerina tebessümle*
 523. *Yılmaydı ve öküdi.*
 524. *Yılan gibi bir titislik*
 525. *Dıydı şu an köksünde.*
 526. *Ögge baqtı Katerina, -*
 527. *Bir qaraltı körüne.*
 528. *Bardı orman túbündeki*
 529. *Şu hátanıñ öğüne.*
 530. *“Yür, oğlanım, tezden aqşam...”*
 531. *Barıp qonaq sorayıq.*
 532. *Belki evge kirsetirler, -*
 533. *Eyilikke yorayıq.*
 534. *Eger qabul etmeseler,*
 535. *Qapı túbünde yatarımız.*
 536. *Ayaz em de qoyu tuman*
 537. *Suvuğında qatarımız.*
 538. *Men olmasam, sen bir özüñ*
 539. *Gecelersıñ ne yerde?*

505. Belki önümüzde sevinç var.
 506. Arayalım, onu mutlaka
 507. Bir gün olur bulurum.
 508. Seni ona teslim edip
 509. Mezarıma yatarım.”
510. Rüzgâr esti, tufan koptu,
 511. Ayazda, büyük öfke.
 512. Katrâ gidiyor hep durmadan,
 513. Gözyaşını döke döke.
 514. Geçip gitti boran birden,
 515. Etraf biraz rahatladı.
 516. Katrâ daha ağlardı,
 517. Lâkin gözyaşı kalmadı..
 518. Gözyaşlarından ıslanan
 519. Yavrusuna baktı.
 520. Nefes alıyor, gözler elâ;
 521. Sabah çiçeği sanki.
 522. Katerina tebessümle
 523. Gülümsedi ve pişman oldu.
 524. Yılan gibi bir kötülük
 525. Hissetti o an göğsünde.
 526. Önüne baktı Katerina,
 527. Bir karaltı göründü.
 528. Gitti orman dibindeki
 529. Şu köy evinin önüne.
 530. “Yürü, yavrum, hemen akşam(oldu)...
 531. Gidip kalacak yer soralım.
 532. Belki eve alırlar,
 533. İyiliğe yoralım.
 534. Eğer kabul etmezlerse,
 535. Kapı dibinde yatarız.
 536. Ayaz ve yoğun sis
 537. Soğuğunda donarız.
 538. Ben olmazsam, sen bir başına
 539. Nerede gecelersin?

540. Belki köpek yuvasında,
 541. Köpeklernen bir yerde?!
 542. İtler seni horlamaz,
 543. Üstünden de külmezler...
 544. Köpekler insan değil,
 545. Yamanlığı bilmezler”.

546. Yetim qalsa bir köpek - tapıla oña merhamet,
 547. Köpekni de adamlar erkelerler, severler;
 548. Yahut bağlı tutsalar da, bermeseler de nimet,
 549. Anañ qayda, babañ qayda? - dep eziyetlemezler.

550. Bu sabiyden ise sorap, batırırlar balçıqqa,
 551. Kün bermezler, köteklerler, eziyetlep çoqurlar.
 552. Baş soqmağa yer qıdırsa, köpeklerday afırıp,
 553. Kimsin neler tüşünirler, uydururlar-toqurlar.
 554. Ah, sen ğarip biraqılğan esmer yüzliü oğlançiq...
 555. Dar dünyada bir quvançññ - eki qara qaşññ bar,
 556. Saña onu da pahıllaylar, ne belâlî başññ bar...

IV

557. Yeşil dağlar eteginde
 558. Yüz yıllıq emenler bar,
 559. Qartlar kibi başın mağrur,
 560. Tik köterip turalar.
 561. Aşağıda - suv tıynağı, -
 562. Ayazlarda buzlağan.
 563. Suv almaqçün ortasında
 564. Buz teşiği oyulğan...
 565. Bulutlarıññ arasından
 566. Küneş çıktı yıldırap.

540. Belki köpek uvasında
 541. Köpeklerle bir (aynı) yerde?!
 542. İtler seni horlamaz,
 543. Üstünden de gülmezler...
 544. Köpekler insan değil,
 545. Kötülükğü bilmezler.”

546. Yetim kalırsa bir köpek, bulunur ona merhamet;
 547. Köpeği de insanlar şımartırlar, severler.
 548. Yahut bağlı tursalar da, vermeseler de nimet;
 549. Anan nerede, baban nerede, diye eziyet etmezler.

550. Bu sabiden ise sorarak, (onu) batırırlar çamura.
 551. Gün göstermezler, döverler, eziyet edip
 552. Başını sokacak yer ararsa, köpekler gibi havlayıp
 553. Kimbilir neler düşünürlar, uydururlar.
 554. Ah, sen ğarip bırakılan esmer yüzliü yavrucak...
 555. Dar dünyada bir kıvancın, iki kara kaşın var,
 556. Senden onu da kıskanırlar, ne balâlî başın var...

IV

557. Yeşil dağlar eteginde
 558. Yüz yıllık meşeler var.
 559. İhtiyarlar gibi bşını mağrur,
 560. Dik şekilde kaldırıp duruyorlar.
 561. Aşağıda su gölü
 562. Ayazlarda buz tutmuş.
 563. Su almak için ortasında
 564. Buz deliği açılmış...
 565. Bulutların arasından
 566. Güneş çıktı parıldayarak.

567. *Kene birden qoptu boran,*
568. *Orman inley qaltırap.*
569. *Ava titis, ava suvuq,*
570. *Toqtamayıp yel inley.*
571. *Sanki dersiñ bütün dünya*
572. *Boran sesini diñley.*
573. *Ormancı da evinden*
574. *Tışqa çıqıp olamay!*
575. *Boran öyle aylandıra! -*
576. *Nasılsıñ? - dep soramay.*
577. *“Ama da qış! Köz açırmaq,*
578. *Bar baqayım ormanğa!..*
579. *Toqta, bular kimler eken? -*
580. *Bürüngenler tonlarğa!*
581. *Belki bu taliysizlerni*
582. *Şeytan yoldan urğandır?*
583. *Niçipor, baq, şu moskaller*
584. *Yolun mında burğandır!”*
585. *“Moskallermi?” - Katerina*
586. *Dir-dir titrep başladı, -*
587. *Qayda benim tuvğanlarım?”*
588. *Tışqa nazar taşladı.*
589. *“Ana-ana, körmeysiñmi?*
590. *Üs(T-başları bem-beyaz...”*
591. *Katerina artqa baqmay*
592. *Çaptı tışqa, ep ayaz...*
593. *“Zavallınıñ aqlına*
594. *Moskov pek siñgen anca,*
595. *Ep moskalni çağırdı o*
596. *Bütün gece tañğace...”*
597. *Qar obası, kütüklerge*
598. *Sürünerek çaptı o.*
599. *Yalınayaq qalsa bile,*
600. *Moskallerni taptı o.*
601. *Sıra-sıra tizilişip*
567. Yine birden koptu boran,
568. Orman inliyor titreyerek.
569. Hava kirli, hava soğuk,
570. Durmayıp rüzgâr inliyor.
571. Sanki dersin bütün dünya
572. Boran sesini dinliyor.
573. Ormancı da evinden
574. Dışarıya çıkamıyor!
575. Boran öyle döndürüyor!
576. Nasılsın, diye sormuyor.
577. “Amm da kış! Göz açtırmıyor,
578. Gidip bakayım ormana!...
579. Dur, bunlar kim acaba?
580. Bürünmüşler küklere!
581. Belki bu talihsizleri
582. Şeytan yolda vurmuştur?
583. Niçipor, bak, şu Moskaller
584. Yolunu burada dönürmüştür!”
585. “Moskaller mi?” Katerina
586. Tir tir titremeye başladı,
587. Nerede benim akrabalarım?
588. Dışarıya göz attı.
589. “İşte işte, görmüyor musun?
590. Üstleri başları bambeyaz...”
591. Katerina arkasına bakmadan
592. Koştu dışarıya, hep ayaz...
593. “Zavallının aklına
594. Moskova epey sindiği ana kadar,
595. Hep Moskal’i çağırdı o
596. Bütün gece sabaha kadar...”
597. Kar tümseğine, kütüklere
598. Sürünerek koştu o.
599. Yalınayak kalsa bile,
600. Moskalleri buldu o.
601. Sıra sıra dizilişip

602. *At üstünde keleler.*
603. *Qarşısında Moskovlılar*
604. *Yürek-bağrın tileler.*
605. *Ana, safnıñ eñ başında*
606. *Kele tanış bir sıma.*
607. *Asker başı olsa kerek,*
608. *“Vanâm! - dey de ses tına, -*
609. *Sevdiğim, aziz Vanâm,*
610. *Qaydalarda qaldıñ sen?*
611. *Bekley-bekley, canım seni,*
612. *Usandım ve taldım men”.*
613. *Vanâ ise qulaq asmay,*
614. *Eşitmey em sözlerin...*
615. *Aydaştırıp kete atın,*
616. *Tikip yolğa közlerin.*
617. *“Toqta, canım, qaydalarğa*
618. *Aşiqasıñ bu qadar?*
619. *Men seniñ Katrüsân olam,*
620. *Tanımadıñ meni, zar?*
621. *Ya, tanımaq istemeysiñ,*
622. *Ey, şainim, sen meni?”*
623. *Moskal kene qulaq asmay,*
624. *Çeke atnıñ cügenin.*
625. *“Azarlama meni, canım,*
626. *Köresiñ, yaş tökmeyim.*
627. *Yahşı baq sen, Katrüsânım,*
628. *Isteseñ, yemin eteyim!”*
629. *“Aydı, ket başımdan, kahpe!*
630. *Defetiñ bu delini!”*
631. *Vay, baqıñız, meni taşlay,*
632. *Ya, söz bergen kim edi?”*
633. *“Alıp ketiñ! - dedim sizge, -*
634. *Nege baqıp turasız?!”*
635. *“Ah, ne alğa qaldı başım!*
636. *Sizler kimni urasız?*
637. *Onıñ ile bağçalarda*
602. *At üstünde geliyorlar.*
603. *Karşısında Moskovlılar*
604. *Yüreğini bağrını yaralarlar.*
605. *İşte, sıranın en başında*
606. *Geliyor tanıdık bir simâ.*
607. *Asker başı olmalı,*
608. *“Vanâm, diyor da ses kesiliyor!*
609. *Sevdiğim, aziz Vanâm,*
610. *Nerelerde kaldın sen?*
611. *Bekley bekley canım seni,*
612. *Usandım ve yoruldum ben.”*
613. *Vanâ ise hem kulak asmıyor,*
614. *Hem İşitmiyor (onun) sözlerini...*
615. *Hızlıca sürerek gidiyor atımı,*
616. *Dikip yola gözlerini.*
617. *“Dur, canım, nerelere*
618. *Acele ediyorsun bu kadar?*
619. *Ben senin Katrusânım,*
620. *Tanımadın beni herhalde?*
621. *Ya da tanımak istemiyorsun,*
622. *Ey şahinim, sen beni?”*
623. *Moskal yine kulak asmıyor,*
624. *Çekiyor atın yularını.*
625. *“Azarlama benim canım,*
626. *Görüyorsun yaş dökmeyeyim.*
627. *İyi bak sen, Katrusânım,*
628. *İstersen, yemin edeyim!”*
629. *“Haydi git başımdan kahpe,*
630. *Defedin bu deliyi!*
631. *“Vah, bakın, bu beni bırakıyor,*
632. *Peki söz veren kimdi?”*
633. *“Alıp gidin, dedim size;*
634. *Niye bakıp duruyorsunuz?!”*
635. *“Ah ne hâle düştü başım!*
636. *Sizler kimi vuruyorsunuz?*
637. *Onun ile bahçelerde*

638. *Olğan Katrüsânımı?*
639. *Oña oğlan bağışlağan,*
640. *Solğan Katrüsânımı?*
641. *Dar dünyada ey, sevgilim,*
642. *Qaçma, sennen qalayım!*
643. *Isteseñ üstüme yar tut,*
644. *Saña ırğat olayım...*
645. *Men er şeyni unuturım:*
646. *Bala doğurğanımnı,*
647. *Saña ola qız başımnı*
648. *Mashara olğanımnı...*
649. *Unuturım episini,*
650. *Qalbiñe tuz aşlamam.*
651. *Meni yañğız taşlasañ da,*
652. *Evladiñni taşlama!*
653. *Taşlama sen, doğmuş balañ*
654. *Zar olmasın atağa!*
655. *Şimdi onu körersiñ sen..."*
656. *Çapıp ketti hátağa.*
657. *Qayıp çıqa ev içinden,*
658. *Oña oğlun ketire;*
659. *Közü yaşqa tolıp turğan*
660. *Yetimini köstere:*
661. *"Mına, baq, bu - seniñ oğluñ!..*
662. *Ya, niçin... qayda kettiñ?*
663. *Yazıq, yazıq, öz yavruñnu*
664. *Beklemediñ, red ettiñ...*
665. *Ey, Allam, men endi nasıl*
666. *Yaşayım bu yetimnen?*
667. *Al ketiñiz, ayrılalım*
668. *Bir parçaçıq etimden!*
669. *Al ketiñiz yetimçikni,*
670. *Babasına beriñiz.*
671. *Elâk olmasın horlanıp, -*
672. *Başçıñızğa şay deñiz.*
673. *Oğlunu o taşlar ise,*
638. *Olan Katrusâ'yı mı?*
639. *Ona oğlan bağılaşayan*
640. *Sılmış Katrusâ'yı mı?*
641. *Küçük dünyada ey sevgilim,*
642. *Kaçma seninle kalayım!.*
643. *İstersen üstüme gül kokla,*
644. *Sana ırğat olayım...*
645. *Ben her şeyi unuturum;*
646. *Çocuk doğurduğumu,*
647. *Seninle olup kız başımla,*
648. *Maskara olduğumu...*
649. *Unuturum hepsini,*
650. *Kalbine tuz aşlamam.*
651. *Beni yalnız bıraksan da*
652. *Evladını bırakma(terk etme)!*
653. *Terk etme sen, doğmuş çucuğun*
654. *Kötü olmasın babaya!*
655. *Şimdi onu görürsün sen..."*
656. *Koşarak gitti köy evine.*
657. *Dönüp çıkıyor ev içinden,*
658. *Ona oğlunu getiriyor;*
659. *Gözü yaşla dolmuş*
660. *Yetimini gösteriyor:*
661. *"İşte, bak bu senin oğlun!...*
662. *Ya niçin... Nereye gittin?*
663. *Yazık, yazık, öz yavrunu*
664. *Beklemedin, reddettin...*
665. *Ey Allahım, ben şimdi nasıl*
666. *Yaşayayım bu yetimle?*
667. *Alıp gidin, ayrılalım*
668. *Bir parçacık etimden!*
669. *Alıp gidin yetim çocuğu,*
670. *Babasına verin.*
671. *Helâk olmasın horlanıp*
672. *Liderinize böyle deyin.*
673. *Oğlunu o bırakırsa,*

674. *Men de taşlap keterim.*
675. *Barsın, babası da körsin*
676. *Ğam-kederniñ beterin!*
677. *Oğlum, seni günahlarda*
678. *Doğurdım, gözyaş aqızdım.*
679. *Endi insaf - adamlarğa! -*
680. *Qar üstüne yatqızdı. –*
681. *Araştır da tap babañni,*
682. *Araştırıp men taldım.”*
683. *Çapıp ketti Katerina,*
684. *Balası yolda qaldı.*
685. *Moskaller artqa baqmayıp*
686. *Atqa qamçı saldılar.*
687. *Bala ağlay yol üstünde, -*
688. *Adamlar tapıp aldılar.*
689. *Katerina yalınayaq*
690. *Qarğa batıp çapmaqta,*
691. *De İvannı lânetley o,*
692. *De qarğışlay taqmaqlap.*
693. *Çapıp bardı ormançıqqa,*
694. *Suv tıynağı körüne.*
695. *Buz teşigin araştıra,*
696. *Çapa, tapa, sürüne.*
697. *“Allam, qabul et canımni,*
698. *Sen ise al tenimni!..”*
699. *Suv üstünde peyda oldı*
700. *Iri-iri alqalar.*
701. *Sağır bir ses çıkarğan soñ*
702. *Tımp qaldı dalğalar...*
703. *Qaraqaşlı Katerina*
704. *Arağanını buldı...*
705. *Suv tıynaqta buz iridi,*
706. *Taze suvlarnen toldı.*
707. *Küçlü-küçlü yeller esse,*
674. Ben de bırakıp giderim.
675. Varsın, babası da görsün,
676. Gam kederin beterini!
677. Oğlum seni günahların içinde
678. Doğurdum, gözyaşı akıttım.
679. Şimdi insaf, insanlara!
680. Kar üstüne yatırdı.
681. Araştır da bubabanı,
682. Aramaktan ben yoruldu.”
683. Koşup gitti Katerina,
684. Çocuğu yolda kaldı.
685. Moskaller arkaya bakmayıp
686. Atı kamçılادılar.
687. Çocuk ağlıyor yol üstünde.
688. Adamlar bulup aldılar.
689. Katerina yalınaya
690. Kara batarak koşmakta.
691. Bazen İvan’ı lanetliyor o,
692. Bazen beddua ediyor ağıt yakarak.
693. Koşup vardı ormana,
694. Küçük göl görünüyor.
695. Buz deliğini araştırıyor.
696. Koşuyor, sürünüyor.
697. “Allahım, kabul et canımı,
698. Sen ise al tenimi!..”
699. Su üstünde peyda oldu,
700. İri iri halkalar.
701. Sağır edici bir ses çıkardıktan sonra
702. Susup kaldı dalğalar...
703. Karakaşlı Katerina
704. Aradığını buldu...
705. Küçük gölde buz eridi,
706. Taze sularla doldu.
707. Güçlü güçlü yeller esse,

708. Emen teregin yıqar.
 709. Ana ölse - yelden beter:
 710. Yüreklerni ğam sıqar.
 711. Ana olse, ana-topraq
 712. Onı özüne ala.
 713. Adet üzre analardan
 714. Bir oba topraq qala.
 715. Yetim qalsañ, qabirge
 716. Barıp közyaş tökersiñ.
 717. Adamlardan azap çekseñ,
 718. Mezar taşın öpersiñ.
 719. Ya, bu ğarip yetimçikke
 720. Aytñız ya, ne qaldı?
 721. Ne ananıñ mezarı bar, -
 722. İşte, böyle dert qaldı.
 723. Közyaşından, telükeden
 724. Ğayrı-başqa şeyi yoq.
 725. Tozlu-qumlu yoldan başqa
 726. Baş soqmağa evi yoq.
 727. Böyle qara qaşlar oña
 728. Nege kerek, - kerilgen?
 729. Ebet, ebet! Tanılsın dep
 730. Böyle qaşlar berilgen.

V

731. Kievağa ketken yolda
 732. Bir qobuzcı otura.
 733. Qatında boş torbasinen
 734. Qaraqaş oğlan tura.
 735. Başı egik, köz astından
 736. Ğamlı bir nazar taşlay.
 737. Şu vaqıtta qobuzcumız
 738. Lİsus²⁴¹ nı yırlap başlay.
 739. Kelgen-keçken sadaqa dep

708. Meşe ağacını yıkar.
 709. İşte ölürse, yelden beter:
 710. Yüreğini gam sıkar.
 711. İşte ölürse, ana topra
 712. Onu kendine alır.
 713. Âdet üzre analardan
 714. Bir oba toprak kalır.
 715. Yetim kalırsan, kabire
 716. Varıp gözyaşı dökersin.
 717. İnsanlardan eziyet çekersen
 718. Mezar taşını öpersin.
 719. Ya, bu garip yetime
 720. Söyleyin ne kaldı?
 721. Ne annenin mezarı var,
 722. İşte böyle dert kaldı.
 723. Gözyaşından, tehlikeden
 724. Gayrı bir şey yok.
 725. Tozlu kumlu yoldan başka
 726. Başını sokacak evi yok.
 727. Böyle kara kaşlar ona
 728. Niye gerekli, gerilmiş?
 729. Evet, evet! Tanınsın diye,
 730. Böyle kaşlar verilmiş.

V

731. Kiev'e giden yolda
 732. Bir kopuzcu oturuyor.
 733. Yanında boş torbasıyla
 734. Karakaş oğlan duruyor.
 735. Başı eğik, göz altından
 736. Gamlı bir bakış atıyor.
 737. O zaman kopuzcumuz
 738. Lİsus²⁴² usöylemeye başlıyor.
 739. Gelen geçen sadaka diye

²⁴¹ Diniy mevzuda türkü (ş.n)

²⁴² Dini mevzuda türkü (a.n)

740. *Qalaç, kapik uzata.*
741. *Körğa kapik bergen qızlar*
742. *Yetimçikke köz ata.*
743. *Qaraqaşlı qızlar şaşa:*
744. *“Çıplaq dülber yaş civan.*
745. *Anası böyle qaşlar bergen, -*
746. *Baht bermege unuqtan!”*
747. *Kievağa bir lineyka*
748. *Kete, yaman zın-zortlı.*
749. *Gaspadin bar, lineykası*
750. *Qorantasinen tolu.*
751. *Mına, keldi de toqtadı*
752. *Fuqareler aldında.*
753. *Ivas bardı el uzatıp,*
754. *Şu biçare alında.*
755. *Yaş ve dülber pani oña*
756. *Bir-qaç kapikler berdi.*
757. *Pan İvanğa baqıp qaldı,*
758. *Birden yüzün çevirdi.*
759. *O, bu qaşlarını tanıdı,*
760. *Tanıdı em közlerni...*
761. *Rastketirdi doğmuş oğlun, -*
762. *Almağa istemedi.*
763. *“Adıñ nedir?” - soray pani.*
764. *“İvas”. “Güzel oğlançık!”*
765. *Atlar yerinden köçtiler,*
766. *Toz çañğıtıp keçtiler...*
767. *Bular cıyğan sadaqasın*
768. *Esap-kitap ettiler.*
769. *Al küneşe dua oqup,*
770. *Yolğa tüşip kettiler.*
740. Simit, kapik (bozuk para) uzatıyor.
741. Köre bozuk para veren kızlar,
742. Yetime göz atıyor.
743. Kara kaşlı kızlar şaşıyor:
744. “Çıplak güzel, genç civan.
745. Anası böyle yaşlar vermiş;
746. Baht vermeyi unutmmuş!”
747. Kiev’e bir brik²⁴³ arabası
748. Gidiyor, yaman
749. Gaspadin var, brik arabası
750. Ailesiyle dolu.
751. İşte, geldi de durdu
752. Fukaraların önünde.
753. İvas vardı, el uzatıp
754. Bu biçare hâliyle.
755. Genç ve güzel pani ona
756. Birkaç kapik verdi.
757. Pan İvan’a bakıp kaldı.
758. Birden yüzünü çevirdi.
759. Bu, o kaşları tanıdı.
760. Tanıdı hem gözleri...
761. Rastladı doğmuş oğluna,
762. Almayı istemedi.
763. “Adın nedir?”, soruyor pani.
764. “İvas.” “Güzel oğlancık!”
765. Atlar yerinden göçtüler,
766. Toz kaldırıp (savurup) geçtiler...
767. Bunlar topladıkları sadakaları
768. Hesap kitap ettiler.
769. Al güneşe dua okuyup
770. Yola düşüp gittiler.

²⁴³ Brik : En önde ço yüksek bir oturma yeri, arkada da oylamasına yerleştirilmiş oturacak yerleri bulunan dört tekerlekli, yaylı at arabası. (TDK Türkçe Sözlük, Dokuzuncu baskı 1998 Ankara,cilt 1., S. 347)

STEPAN RUDANSKIY**ES, TALĞIN YEL, UKRAYNAĞA**

1. *Ukraynağa es, talğın yel,*
2. *Anda qaldı yosmam... Güzel...*
3. *Es, zift-qara gecelerde, -*
4. *Qara qaşlım olğan yerge!*
5. *Dereler İçinde yayla...*
6. *Beyaz hata tura şaylı;*
7. *Şu evçikte gögercinim,*
8. *Yaşay cançığım-ciğerim...*
9. *Es yel, es yel kün doğğance,*
10. *Pencere yanında ance,*
11. *Cayılğandır beyaz töşek,*
12. *Sevde yosmam bekley, bişek.*
13. *Yavaş egil, sıypa tenin,*
14. *Sıypa allı-güllü betin.*
15. *Dağınıklı saçın tara,*
16. *Yuqlaymeken, yavaş qara...*
17. *Uyanmayıp yuqlar ise,*
18. *Rüyasına kir de söyle,*
19. *Söyle kimni sevgenini,*
20. *Yemin etip küygenini...*
21. *Yüreçiği eyecanlansa,*
22. *Ağır-ağır nefes alsa,*
23. *Qara közden yaş tökülse,*
24. *Ey, yel, gece qayıp kel sen!..*
25. *Eger meni unutqan olsa,*
26. *Ğayrıya qalp tutqan olsa, -*
27. *Yaylâ üzre es sen anda,*
28. *Qayıp kelme Ukraynadan.*

STEPAN RUDANSKIY**ES, SERİN RÜZGÂR, UKRAYNA'YA**

1. *Ukrayna'ya es, serin rüzgâr,*
2. *Orada kaldı güzelim.... Güzel...*
3. *Es, zifiri karanlık gecelerde,*
4. *Kara kaşlımın olduğu yere!*
5. *Dereler içinde yayla ...*
6. *Bayaz köy evi duruyor öyle;*
7. *Bu evde güvercinim,*
8. *Yaşıyor canım ciğerim...*
9. *Es yel, es yel gün doğana kadar;*
10. *Pencere yanında ama*
11. *Toplanmıştır beyaz döşek,*
12. *Sevde yosmam bekley, bişek*
13. *Yavaşça eğil, okşa tenini;*
14. *Okşa allı güllü yüzünü.*
15. *Dağınık saçını tara,*
16. *Uyuyır mu acaba, yavaşça bak...*
17. *Uyanmayıp uyuyorsa,*
18. *Rüyasına gir de söyle,*
19. *Söyle kimi sevdiğini,*
20. *Yemin edip yandığını...*
21. *Yüreği heyecanlanırsa,*
22. *Ağır ağır nefes alırsa,*
23. *Kara gözünden yaş dökülürse,*
24. *Ey ey, gece dönüp gel sen!...*
25. *Eğer beni unutmuşsa,*
26. *Başkasına kalbi tutulmuşsa,*
27. *Yayla üzerine es sen orada,*
28. *Dönüpgelme Ukrayna'dan.*

29. *Rüzgâr ese, rüzgâr ese,*
 30. *Qalpni eze, qalpni kese...*
 31. *Rüzgâr qaytmay, esip tala,*
 32. *Yürek gâmdan qatıp qala.*

İyül 24, 1856 s.

Sankt-Peterburg

VL. SOSÛRA

UKRAYNANI SEVİÑİZ (84)

1. *Seviñiz Ukraynanı sevgen kibi küneşni,*
 2. *Yelni, suvni, otlarnı sevgen kibi tañlarda.*
 3. *Bahıtlı saatlerde sevgen kibi dost-eşni,*
 4. *Seviñiz Ukraynanı kök buluth çağlarda.*
5. *Seviñiz Ukraynanı tüşte em de rüyada,*
 6. *Yaraşıqlı bağçalar, vişnelikler ilini.*
 7. *Dülberligi ölmeycek ebediyen dünyada,*
 8. *Seviñiz omñ tatlı bülbül kibi tilini.*
9. *Qardaş halqlar içinde sanarsıñ gül bağça-bağ,*
 10. *O ep aydın parılday asırlarnıñ üstünde.*
 11. *Seviñiz bar yüreknen, tolu olsun sevgi-aşq,*
 12. *Seviñiz Ukraynanı bütün işiñiz ile.*
13. *Dar dünyada o bizçün bir danedir - yekâne,*
 14. *Sehirli ve bayılıcı tatlı mucizelerde.*
 15. *O, sügütniñ dallarında, yıldızlarda körüne,*
 16. *Dük-dük etip urğan er bir yüreklerde-qalplerde.*
17. *Er çeçekte, er quşçıqta, elektrik yarıqta,*
 18. *Er türküde, er bir oyda, er bir aydın fikirde.*
 19. *Sabiylerniñ külüşinde, qız közündə, varlıqta,*
 20. *Dalğalanğan bayraqlarnıñ şuvultısı içinde...*

29. Rüzgâr esiyor, rüzgâr esiyor,
 30. Kalbi eziyor, kalbi kesiyor...
 31. Rüzgâr dönmüyor, esip yoruluyor,
 32. Yürek gamdan katılıp kalıyor.

VL. SOSÛRA

UKRAYNA'YI SEVİN

1. Sevin Ukrayna'yı, güneşi sevdiğiniz gibi;
 2. Rüzgârı, suyu, otları sevdiğiniz gibi tanlarda.
 3. Bahıtlı saatlerde sevdiğiniz gibi eşi dostu,
 4. Sevin Ukrayna'yı mavi bulutlu çağlarda.
5. Sevin Ukrayna'yı hayalde ve rüyada,
 6. Göz alıcı bahçeler, vişneliker ülkesini.
 7. Güzelliği ölmeyecek ebediyen dünyada,
 8. Sevin onun tatlı bülbül gibi dilini.
9. Kardeş halkar içinde zannedersin gül bağ-bahçe
 10. O hep aydınlık parılıyor, asırların üstünde.
 11. Sevin bütün yüreğinizle, dolu olsun sevgi aşk;
 12. Sevin Ukrayna'yı bütün işiniz ile.
13. Muhtaç dünyada o bizim için bir tanedir,
 yegâne;
 14. Sihirli ve kendinden geçirici tatlı mucizelerde.
 15. O, selvinin dallarında, yıldızlarda görünüyor;
 16. Küt küt ederek vurur her bir yürekte.
17. Her çiçekte, her kuşta, elektrik ışığında,
 18. Her türküde, her düşüncede, her aydın fikirde.
 19. Sabilerin gülüşünde, kız gözünde, varlıkta;
 20. Dalgalanan bayrakların sesi içinde...

21. *Gür-gür yağın köğemniñ sönmeycek alqasında,*
 22. *Yaşay yeşil ormanlarda, soqaçlı er yerde.*
 23. *Güdoqlarınıñ feryadında, Dnepr dalğasında,*
 24. *Bulutlar yultırağan erğuvan tüs renklerde.*

25. *Yeşil mundir kelmeşekniñ gülün kökke savurğan*
 26. *Küçlü-Küçlü güdürdiler arasında yaşay o.*
 27. *Qaranlıqta bizçün aydın ve serbest yol qıdırğan*
 28. *Tüfekleriniñ ötkür süngü-qamasında yaşay o.*

29. *Ey, genç! Oña bağışla sen açıq tebessümiñni*
 30. *Ve ölgence közleriñden aqqan yaşını oña ber...*
 31. *Asla sevip olamazsın başka halqı-milletni,*
 32. *Kendi tuvğan Ukraynañni sevip olmasañ eger.*

33. *Ey, qız! Başınıñ üzerinde mavı kökke secde et,*
 34. *Sev sen onu er saniye, sev sen onu er daqqa.*
 35. *Ukraynağa beslemeseñ yüregiñde muhabbet,*
 36. *Aziz yareñ seni sevip olmaycağı muaqqaq!*

37. *Seviñiz er iş-emekte, em sevgide, em cenkte,*
 38. *Yıldızdayın uçqan yırmı sevgendayın seviñiz...*
 39. *Kendi Ukraynañızni taşıñız er yürekte,*
 40. *Ebediyen beraberimiz, o - ebediy evimiz!*
 1944 s.

21. Gür gür yanan yabani gülümün sönmeyecek
 halkasında,
 22. Yaşiyor yeşil ormanlarda, dar patikalı her
 yerde.
 23. Sirenlerin feryadında, Dnepr dalgasında,
 24. Bulutların parladığı erguvan renklerinde.

25. Yeşil göçmeninin gülünü göge savuran
 26. Güçlü kuvvetli arasında yaşıyor o.
 27. Karanlıkta bizim için aydınlık ve hür yol
 arayan
 28. Tüfeklerin keskin süngüsünde, kamasında
 yaşıyor o.

29. Ey genç, ona bağışla sen açık tebessümünü.
 30. Ve ölene kadar gözlerinden akan yaşını ona ver...
 31. Asla sevmeyizsin başka halkı, milleti;
 32. Kendi doğduğun Ukrayna'yı sevmeyizsen eğer.

33. Ey kız! Başının üzerindeki mavı göge secde et,
 34. Sev onu her saniye, sev sen onu her dakika.
 35. Ukrayna'ya beslemeyizsen yüregiñde muhabbet
 36. Aziz yârinin seni sevmeyeceği muhakkak!

37. Sevin her işi memeği, sevgiye ve sacası
 38. Yıldız gibi uçan şarkıyı sever gibi sevin.
 39. Kendi Ukraynanızı taşıyın her yürekte,
 40. Ebediyen beraberiz, o bizim ebedi evimiz!

KAYNAKLAR

- Antologiya Krımskoy muzıkıy-QırımHalq Muzıqasınıñ Antologiyası. (2001). Aqmescit-Simferopol
- Babayev, E. (1997). *Ustam ve Ağabeyim Nazım Hikmet*, Nazım Hikmet Dizisi 5, Milliyet yayınları.
- Baydar, A.S. (2012). Şakir Selim'in Edebî Şahsiyetine Dair Notlar. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 47, Erzurum.
- Bozkurt, G. S. (2007). Kırım Tatarları ve Sürgün., E.G.Naskali ve L.Şahin (Editörler). *Stalin ve Türk Dünyası*. 1. basım Kaknüs Yayınları
- Cemilev, M. (2009). *Millî Harekette Onuñ Öz Bir Yeri Bar Edi*, Yıldız, No:1 Aqmescit: Yanvar-Fevral.
- Çelebicihan, N. (2002) *Savlıqman Qal Tatarlıq*. Ant Etkenmen. Köstence.
- Devlet, N. (1999). *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905-1917)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 172.
- Dilçin, Cem. (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 419
- Edemova, U. (2004). *Qırımtatar Efsaneleri*, Aqmescit: Tavriya Neşriyatı, 6-12.
- Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi*. (1995). 208 Mayıs-Haziran
- Fazıl.R.(Tertip eden) (1977). *Analar Yaş Ekende*. Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.11-28
- Fazıl, R., Nagayev, S., (2001). *Qırımtatar Edebiyatınıñ Tarihi*. Simferopol: Qırım devlet oquv-pedagogika neşriyatı.
- Fisher, A. (2009). *Kırım Tatarları*. (Çev. Eşref Özbilen). İstanbul: Selenge Yayınları.134, 136.
- Hablemitoğlu, Ş. (1994). *Şefika Gaspıralı ve Rusya'da Türk Kadın Hareketi 1893 – 1920*.
- Hammer-Purgstall, J. (2013). *Kırım Hanlığı Tarihi*. (Çev. Dr. Seyfi Say). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Hülâgü, M. (2004, 31 Mayıs-4 Haziran). Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), Simferopol, Ukrayna, Kırım.
- İrğat Qadır'ın "Taşqın-Şiirler ve Poemalar", Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşken (T-1974).
- İnalcık, H. (1944). *Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığının Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi (30 sayılı

Bellesten'den ayrı basım)

İnalçık, H. (1966). Kırım Hanlığı. *Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi*, 36 Eylül-Ekim,
İnternet: <http://kirimderneği.org.tr/dataprint.asp?id=285> adresinden 21 Ekim 2014'da alınmıştır.

İnternet: <http://nenedirnedemekhakkindakimdirbiyografi.com/1045262-Putilov-Fabrikası/Putilov Fabrikası> adresinden 12 Temmuz 2014'alınmıştır.

İnternet: <http://old.kesfetmekicinbak.com/kultur/tarih/01060/> adresinden 18 Aralık 2014'de alınmıştır.

İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/II._D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1 adresinden 14 Aralık 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://qha.com.ua/gaspirali-kutuphanesinde-kadin-casus-alime-abdennanova-yi-anma-sergisi-132917tr.html> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.qirim.net/qaraman.aspx/qaraman.aspx?id=4> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://qha.com.ua/gaspirali-kutuphanesinde-kadin-casus-alime-abdennanova-yi-anma-sergisi-132917tr.html> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.qirim.net/qaraman.aspx/qaraman.aspx?id=4> adresinden 21 Ekim 2014de alınmıştır.

İnternet: <http://qha.com.ua/kirim-da-amethan-sultan-fonu-kurulacak-38579tr.html> adresinden 21 Ekim 2014de alınmıştır.

İnternet: <http://old.kesfetmekicinbak.com/kultur/tarih/01060/> adresinden 18 Aralık 2014'de alınmıştır.

İnternet:<http://qha.com.ua/amethan-sultan-anitinin-insaati-icin-hesap-acildi-45311tr.html> adresinden 21 Ekim 2014de alınmıştır.

İnternet: <http://qha.com.ua/dilbilimci-basir-gafar-in-dogumunun-106-yildonumu-121079tr.html> adresinden 2 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://qha.com.ua/merhum-sabriye-erecepova-vatanina-geri-donuyor-113628tr.html> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://qha.com.ua/yazar-emil-amit-kitap-sergisi-ile-anildi-123216tr.html> 29 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: [http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrora_\(krvaz%C3%B6r\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrora_(krvaz%C3%B6r)) adresinden 10. Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/Josef_Stalin adresinden 12 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/Neva_Nehri adresinden 10 Kasım 2014'de

alınmıştır.

İnternet: http://tr.wikipedia.org/wiki/Resul_Hamzatov adresinden 30 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.bilgievi.gen.tr/frmWhoIsWhoShow.aspx?WhoIsWhoID=187> adresinden 06 Ocak 2015'de alınmıştır.

İnternet:<http://www.kalgaydergisi.org/index.php?sayfa=dergiicerik&sayi=15&kod=621> adresinden 02 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.milliyet.com.tr/uzay-yolunda-olenler---e-yukseldi/yasam/haberdetayarsiv/03.02.2003/1729/default.htm> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://avdet.org/node/3582> adresinden 02 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://ilmiyqirim.blogspot.com.tr/2014/06/krmn-surgun-cocuklarnn-imgelerinde.html> adresinden 02 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: http://ismailgaspicali.org/ismailgaspicali/?page_id=4 adresinden 19 Ekm 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Caligula> Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus adresinden 03 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.avdet.org/tr/node/1593> adresinden 20 Kasım 2014'de alınmıştır.

İnternet: http://www.turkey.mid.ru/hakk_t06.html adresinden 18 Adresinden 2014'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.vatankirim.net/yazi.asp?YaziNo=98> adresinden 20 Ekim 2014'de alınmıştır.

İnternet:[http://russiapedia.rt.com/prominen\(T-russians/literature/vasily-trediakovsky/](http://russiapedia.rt.com/prominen(T-russians/literature/vasily-trediakovsky/) adresinden 18 Adresinden 2014'de alınmıştır.

İnternet:<http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=haberyazdir&articleid=863676> adresinden 21 Ekim 2014'de alınmıştır.

İpçi, Ömer. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*. 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı, 475

Kabaklı, A. (2002) *Nâzım Hikmet Bütün Eserleri*, Türk Edebiyatı Vakfı, 1. Baskı

Karakaş, Ş. (2009). Sosyalist Realizm (Toplumcu Gerçekçilik) ve Sovyet Edebiyatı Hakkında Resmî Bir Yazı. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29.597

Karaş, E. (2008). "30. Ölüm Yıldönümünde Kırım'ın Ebedi Meşalesi Musa Mahmut'u Anarken" <http://www.fikirdebirlik.org/yazdir.asp?yazi=200806002> adresinden 18 Ekim 2014'de alınmıştır.

- Karaş, E. (2009, Temmuz-Ağustos-Eylül). “Şakir Selim İle Röportaj”, *Emel Dergisi*, (228), 26.
- Kermençikli, C. (1999). *Tatarım. Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı, 474.
- Kırimal, E. (1970, Temmuz-Ağustos). Kırım Türkleri. *Emel İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi*. (59), 11-15.
- Kırımlı, H. (Baş editör). (2004). *İsmail Bey Gaspıralı İçin*. Ankara: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları
- Kırımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik Millî Hareketler (1905-1916)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi-Sayı 167. Ankara.
- Kırımoglu, M.A. (2004). *Kırım Tatar Millî Hareketinin Kısa Tarihi (Ruşadan Türkçeye Çeviren: Hakan Kırımlı)*. Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları No 6., 20-25
- Krimer, C.S. (1996). *Gaspıralı İsmail Bey*. (Yayına Haz. Ramazan Bakkal). İstanbul: Avrasya Bir Vakfı Yayınları-2
- Kurat, A.N. (2002). *IV.-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Murat.
- Kurtnezir, Z. (2000). *Qırımtatar Edipleri*. Aqmescit: Tavriya” Neşriyatı.
- Kültür Bakanlığı. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı
- Mustafayev, E.M.E; (1996). *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Niyazi, M. (1999). *Tatar Barmı, Dep Sorağanlarğa. Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, 13.cilt, Kırım Türk-Tatar Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı, 367
- Osman, Lütfü. (1992, Eylül-Ekim). Kırım Tatarları Güçlerini Gösterdi. *Emel İki Aylık-Fikir Kültür Dergisi*, 192.
- Otar, İ. (1999). *Kırımlı Türk Şair ve Bilgini Bekir Sıtkı Çobanzade*. Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., İstanbul, s.147-148
- Öner, M. (2009). *Kazan Tatar Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: TDK.
- Özdemir, E. (1990). *Örnekli-Açıklamalı Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 32-33.
- Özkan, F. (1994). *Abdullah Tukay’ın Şiirleri*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

- Paçacıoğlu, B. (2006). *8.-16. yy Türkçenin Sözcük Dağarcığı*, Ankara.
- Qırımtatarca-Rusça-Ukraince Luğat Aqmescit “Tezis” Neşriyat evi, 2008,
- Sava, I.I., (2014). *Şiirde Ana Dil Vurgusuna Örnek: Şakir Selim’in Şiirlerinde Kırım Tatarcasının Yeri*. Gazi Türkiyat, Bahar: 145-156.
- Selim, Ş. (1974). *Aqbardağ*. Taşkent: Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.
- Selim, Ş. (1979). *Duyğularım*. Taşkent: Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.
- Selim, Ş. (1982). *Sevgi Alevi*. Taşkent: Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.
- Selim, Ş. (1986). *Uyanuv*. Taşkent: Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.
- Selim, Ş. (1992). *Yellerni Diñle*. Taşkent: Gafur Gulam Adına Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, 1992.
- Selim, Ş. (1996). *Tüşünce şiirler-tercümeler kitabı*, Kırım, “Tavridya” Neşriyatı,
- Selim, Ş. (2006). *Qırımname I-Seçme Eserler (şiirler-destanlar-tercümeler) Simferopol*, Kırım Devlet Oquv-Pedagogika Neşriyatı.
- Selim, Ş. (2008). *Qırımname II-Tamçılar*, Hatıralar, Aqmescit, Tarpan Neşriyat.
- Selim, Ş. (Editörler). (2008). *Ey Ana Til! Ey Tuvğan Til!*. Aqmescit: “Qırımdevoquvpedneşir” neşriyatı, 20-21
- Selimova, L. (Editör). (2014). *Şakir Selim-Şair Bolsañ*, Aqmescit, “Dola” Neşriyatı, 5-6
- Şahin, İ. (1996). *Cengiz Dağcı'nın Hayatı ve Eserleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Baimevi.
- Şamil, A. (2009). Yüzünü Görmediğim Dost Şakir Selim. *Emel dergisi*.
- Şemizade, E. (2008). *Saylama Eserler-I*. (Haz. R. Fazıl-A.Şemizade). Aqmescit: Tarpan.59-60
- Tekin, A.(2006). *Edebiyatımızda Terimler*. Ankara: Elips Kitap, 36
- TDK Türkçe Sözlük, Dokuzuncu baskı (1998). Ankara.
- Turan, A.- Üseinova, F. (2013, 21-24 Mart). *Ağlayan Kırım: “Menim Adım Seyit Oğlu Seydamet” Türküsü*, IV. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı bildirileri, Fethiye, cilt 1, s. 373-374.)
- Yüksel, Z. (2005). *Kırım Tatar Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*. Ankara: Semih Eğitim Kültür Yayınları, 16-.20.
- Yüksel, Z. (2012). *Kırım Tatar Şairi Hamdi Giraybay*. Ankara: Grafiker Yayınları, 136.

Yükseler, K. (2012), *Aleksandr Sergeyeviç Puşkin Poemalar*, Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, YKY..

EKLER

EK-1. Şekil ve Muhteva Tablosu

KİTABIN ADI	ŞİİRİN ADI	NAZİM BİÇİMİ NAZİM BİRİMİ	ÖLÇÜ	KAFİYE DÜZENİ	MUHTEVA
Aqbardağ 1974	Duyularım Taşqanda -Yolğa Çıqtım (1)	(1x5)+(4x4) + (1x5)	4+5=9'lu hece ölçüsü Bir mısrası 4+4=8 Son dördlük kırık dizeli, aslında 3 mısra ama 1. Ve 2. Mısralar 4+5=9 hece ölçüsüne denk geliyor.	Karışık 1.a-b-c-b-c (-aq tk/ -t'ler yk; -ceğim red.) 2.d-e-d-e (es- tk; -se edim men red./ -aş tk; -mas edim red.) 3. f-f-f-f (oz- tk isteyim red./ et- tk isteyim red.) 4.x-g-y-g (yoldaşım-yol başı/ kanat-ayat -at tk) 5.h-ı-h-ı (komünizimdir- menim izimdir / etken-yetken et- tk; -ken red.) 6.i-j-k-j-k (keterim-yeterim et'ler tk; erim'ler red./ dağlar-ağlar ağ'lar tk; -lar red.)	hayat
Aqbardağ 1974	-Oktyabr (2)	Dördlük (5x4)	8+5=13'lü hece ölçüsü Bir mısrası 8+6=14'lü hece ölçüsü	Çapraz Kafiye 1. a-b-a-b (boğdı-doğdı oğ'lar tk;-dı'lar redif) 2. c-d-c-d (külgeni-silgeni l'ler yk; -geni kibi'ler red./ taşladı-aşladı aş'lar tk; ladı'lar red.)	Ekim ihtilâli/sosyalizm

				<p>3.e-f-e-f (acıqat- qatqat qat'lar zk tunç k. /seadet-adet</p> <p>4.g-h-g-h (qızdıra-sındıra -dıra'lar red./ köksini-ülkesini -sini'ler red.)</p> <p>5.i-i-i-i (halqım-bahtın ım-, ın red. elinden-belinden el'ler tk. tunç; -nden'ler red.)</p>	
Aqbardağ 1974	-Eykeller (3)	Dörtlük (4x4)	3+3+3=9	<p>Çapraz Kafıye 1.a-b-a-b (yerde-şeerde er'ler tk., - de'ler red./ eykeller-eller el'ler tk. Tunç k; -ler'ler red.) 1. 2. c-d- c-d (yoq-oq oq'lat tk. Tunç/ parılday- yuqlamay ??? 2. 3. e-f- e-f (şineller- eller el'ler tk.; - ler'ler red./turalar- quralar -ur'lat tk; -alar'lar red.) 3. 4. h-i- h-i (Cellâtlar- soldatlar -at'lar tk; -lar'ler red./ silsinler- bilsinler -il'ler tk.; -ler'ler red.)</p>	sosyalizm
Aqbardağ 1974	-Soldat Dostuma (4)	Sekizlik Bentleri sekiz dize olan biçim (5x8)	Bir mısra 4+4=8 Bir mısra 4+3=7 şeklinde tekraklanıyor.	KAFİYE YOK	Asker/Rus ya vatan

Aqbardağ 1974	-Atom Degil (5)	(1x20)	4+4+4=12	DÜZ KAFİYE aa-bb- cc-dd-ee- ff-gı-gı-ii-jj-kk 1.yanaşa-Saşa (-şa tk) 2.birden- yerden (-den zk) 3.orman- yorğan (-an tk) 4.nefesi-sesi (- es tk, -i redif) 5.qorqmadı- qalmadı (- madı redif) 6-7. attılar- patlattılar (at'lar tunç k.tk, -tılar redif; küçün- içün -ün tk ??) 8. sarqtı yerge-baqtı yerge (-q'lar yk, -tı yerge redif) 9.qana(T-ayat (-at tk) 10. Saşa- yanaşa (-şa tk)	Komünizm / Rusya vatan
Aqbardağ 1974	-Soldatınım Vatanım (6)	Dörtlük (6x4)	1. Dörtlük 4+7=11, 12, 12, 11 2.Dörtlük 12, 11, 11, 11 3. Dörtlük 11,11,11,11 4. Dörtlük 11; 11,11,11 5. Dörtlük 11,11,11, 11 6. Dörtlük 11,11,11, 11	ÇAPRAZ KAFİYE aaaba / cdcd / efef /ghgh /iii/ jkjk 1.Tüşümde- postumda- tüşünip-dostum da (-um'lar tk,-da'lar redif) 2.şaştım men- açtım men (-aş; aç tk -ım mer redif; qarşımda- başıma -m'ler - a'lar redif) 3.terekday-kerek şay (-ay tk yıqıldım ıntıldım -ıl tk dım'lar redif)	Asker / Rusya vatan

				4.baq-mıtlaq (aq'lar tk) eycannen-cenkin sen -en'ler tk) 5.	
Aqbardağ 1974	-Abaqan-Tayşet (7)	Dörtlük (3x4)	1.Dörtlük, 12, 11, 11, 12 2.Dörtlük 11, 11, 11, 12 3.Dörtlük 11, 11, 11, 11	KARIŞIK ??? abba /ccdd/eeff (-ur'lar tk - mağa'lar redif; -et'ler tk)	Komünizm / Rusya vatan
Aqbardağ 1974	-Ordum Seni Unutmam (8)	Dörtlük (3x4)	4+4+3=11 11'li hece ölçüsüyle	DÜZ KAFİYE a-a-b-b (alğanda- atqanda- q/ğanda'lar redif; yer- künler -er'ler tk) c-c-d-d (ay- olğanday ay'lar tk; abtoma(T- serjant t'ler yk) e-e-f-f (ev-dev el'ler tk tunç k.; nam- unutmam am'ler tk)	Rusya vatan/ Asker
Aqbardağ 1974	***-Taştan EkenYüregi Dep Kimerde (9)	Beşlik (2x5)	4+4+3=11 11'li hece ölçüsüyle	KAFİYE ??? a-b-a-b-a (kimerde- yerde- qalğanda da'lar tk.; insanğa-alğa ğa'lar tk) c-d-c-d-d (olacaq- qalacaq l'ler yk. acaq'lar red.;	sevgili
Aqbardağ 1974	-Fal Kerekmey (10)	(20x1)	4+4+3=11	ÇAPRAZ KAFİYE Abab-cdcd- efef-ghgh-ıııı	hayat
Aqbardağ 1974	***-Sıcağı Pek Büyük, Yatam	Dörtlük (5x4)	6+5=11	ÇAPRAZ KAFİYE	hayat

	Döşekte (11)			<p>abab/cdcd/efg h/iini/jkjk</p> <p>1.d. töşekte- beşikte (-k'ler yk, -te'ler red.); başım- yaşım (-aş'lar tk, -ım'lar red.)</p> <p>2. d. Şair- cevair (-air'ler zk); oquy- qoquy (oqu- 'lar zk-tunç k, -y'ler red.)</p> <p>3.d.</p> <p>4.d. diñleyim- iñleyim (iñ'ler tk, -leyim'ler red.); ümü(T- unut (-t'ler yk ama -u-ü de kafiye sayılır);</p> <p>5. d. Dedim- ölecek edim (- dim'ler red.), teşekkür-nur (- r'ler yk)</p>	
Aqbardağ 1974	-Yer Anam (12)	Serbest nazım (ölçülü- kafiyeli) 1x15	4+4+3=11'li hece ölçüsü	Serbest (ölçüsüz kafiyesiz)??? ABCBCDED EFGFH	Yeryüzü, hayat
Aqbardağ 1974	-Meraba (13)	Serbest nazım (ölçüsüz kafiyeli) 1x13	11'li hece ölçüsü ağarlıkları ama bir mısra 10, bir mısra 12'li	Serbest??? a-bb-cc-dd-ee- fggf	Hayat , komünizm
Aqbardağ 1974	***-Bütün Gece Yağmur Yağdı, Çoq Yağdı (14)	Dörtlük (5x4)	4+4+3=11'li hece ölçüsü	KARIŞIK abbb/cdcd/efef /fefe	hayat
Aqbardağ 1974	***-Bir Çıtlım Toz topraq Ketirdik Ay'dan (15)	Dörtlük (1x4)	11'li	Abcb ???	hayat
Aqbardağ 1974	***-Ayt, taştan da suvuq ne bar, ne? (16)	Dörtlük (1x4)	4+5= 9'lu hece ölçüsü	ÇAPRAZ KAFİYE Abab	hayat
Aqbardağ 1974	***-Taştay Qattı Olsa İraden (17)	Dörtlük (1x4)	4+5= 9'lu hece ölçüsü	KARIŞIK abcb	hayat
Aqbardağ	-İyun 30 1971	Serbest	6'lı, 5'li ve 11'li vezin	Serbest	hayat

1974	(18)	nazım Ölçülü- kafiyesiz? Uzun ve kısa dizeleri düzenli (7x6)	Kısa mısraları 6+5=11 'li ölçüyün duraktan bölünmesiyle uzun mısralar da 6+5=11^li ölçüyle yazılmış şiirin vezin düzeni: _____ 6 _____ 5 _____ 6+5 =11 _____ 6 _____ 5 _____ 6+5 =11	AABCAB/DE FEEF/ GHIİHJ	
Aqbardağ 1974	-Aqbardağ (19)	Serbest nazım ÖLÇÜLÜ KAFİYELİ 1x13	4+4+3=11 Bir yerinde kırık mısra, vezin kısa mısra da 4, uzununda 4+3 olarak bölünmüş. Bölünmüş mısrayı tek mısra kabul edersek 12 mısra.	ÇAPRAZ KAFİYE ababcbdefgfg ?? qaq-Aqbardağ (-aq'lar tk) keçtiler- seçtiler (- eç'ler tk, tiler red.) ses-kes (- es'ler tk) ande-men de (de'ler tk mi??)	hayat
Aqbardağ 1974	-Ressam (20)	Beyit Kaside tipi (9x2)	4+4+4+3=15'li hece ölçüsü	DÜZ KAFİYE Kaside tipi düz kafiye aa- bb- cc- dd- ee 2. firçn nı-borcınnı (- nnı'lar red.) 3. tellerin- ellerin (el'ler tk lerin redif) 4. turğanı n-qurğanın(- ur'lar tk, - ğanın'lar red.) 5. uçqanı n-quçqanın (uç'lar tk, - qanın red.) 6. özüdür- sözüdür (öz'ler tk, -dir'ler red.) 7. ter isi-	hayat

				<p>qalb irsi (-s'ler yk. -i'ler red.)</p> <p>8. çalışa- alışa (alış'lar zk, tunç k; - a'lar red.)</p> <p>9. bizlerg e-sözlerge (- z'ler yk, lerge'ler red.)</p> <p>10. körmeg e-bermege (- r'ler yk, mege'ler red.)</p>	
Aqbardağ 1974	-Şairge Qıyın (21)	Dörtlük (3x4) (1x5)(kırk dize)	<p>Birinci dörtlüğün ilk mısrası 10, üç mısrası 9 heceli;</p> <p>2. Dörtlük 9 heceli,;</p> <p>3. Dörtlüğün üç mısrası 9 heceli son mısrası kırk dizeli 6 heceli ve 3 heceli.</p> <p>4. dörtlüğün 1., 2. Ve 4. Mısraları 9 heceli, 3. Mısrası 10 hecelidir.</p>	<p>ÇAPRAZ KAFİYE abab/cded/efef /ghgh</p> <p>1. yırday -birday (-yler yk), kelse de-ölse de (-l'ler yk -se de 'ler red.)</p> <p>2. bezm ey-sezmey (- ez'ler tk, - mey'ler red)</p> <p>3. çıqıp-ozıp (-ıp red.), yırday-şay (- ay'lar tk)</p> <p>4. qıyın-miyin (- ıyın'ler zk), yırcı-körçi (???)</p>	Şair- şiir- hayat
Aqbardağ 1974	-Oy yaşamaq İsteyim (22)	Altılık (8x6) Ölçülü- kafiyesiz (4+4)	Her altılı 8-7-8-7-8-7 vezin düzenindedir.	Serbest ?????	hayat
Aqbardağ 1974	Krasnoyarsk Defterinden -Anam(23)	Dörtlük (2x4)	4+4+3=11	<p>ÇAPRAZ KAFİYE Abab/cded olsam da- qalsañ da (da'lar red. Ama -lsam'lar zk sayılır mı?), özümün- yüzünün (-z'ler yk, -</p>	anne

				<p>üñ(m)in'ler red.mi???)</p> <p>1. anam - inanam (-m'ler red.), ordumnu-borcumnu (-imni'lar red.)</p>	
Aqbardağ 1974	-Yeniseyim (24)	Dörtlük (4x4)	4+4+3=11	<p>ÇAPRAZ KAFİYE Aabb- cdcd/efef/ghgh</p> <p>1. men-eycannen (-en tk), ayta-uyanta (t'ler yk, -a'lar red.)</p> <p>2. aqası ñ-yaqasıñ (aq'lar tk, -asıñ'lar red.), GESlerge-evlerge (-lerge'ler red.)</p> <p>3. şad-ayat (-at(t)'lar tk), çeber halkım olmasa-yeter halqım olmasa (-er'ler tk, halkım olmasa'lar red.)</p> <p>4. şen-şeramet/hızmet et (-et'ler tk-tunç kaf.), yalda(T-soldat (-ldat'lar zk ??))</p>	Sovyet hayatı lenin
Aqbardağ 1974	-Endi Birkaç Yaprak açqan Nazik Dalda (25)	Serbest nazım (1x4)+(1x6) Ölçülü kafiyesiz	4+4+4=12 ilk dörtlük 2. dörtlük kırık 3 mısra _4 _4 _4 üç mısra 12 vezinli	Serbest Abcb/ defgfg	Rus Askeri
Aqbardağ	-On Ekide (26)	Serbest	4+4+4=12li hece ölçüyü	serbest	yılbaşı

1974		nazım Ölçülü kafiyesiz	ama kırık mısralı yerleri var. Düzen şöyle: ____ 4 ____ 4+4 ____ 4+4+4 ____ 4 ____ 4+4 ____ 4+4+4 ____ 4 ____ 4+4 ____ 4+4+4 ____ 4 ____ 4+4 ____ 4+4+4		
Aqbardağ 1974	-Mektüp Yaz (27)	Dörtlük (2x4)	4+4+3=11	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/cdcd 1. Alsam men- talsam men (al'lar tk, -sam men'ler red.), şadlana- maña (-a'lar yk??) 2. olsun az/ mektüp yaz (az'lar tk, tunç kafiye)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Yaremden Bahşış (28)	Dörtlük (3x4)	6+5=11	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/cdcd/ efef 1. maña-yana (aň(n)a'lar zk ????), bir qutu alma-ağzıña alma (alma'lar zengin ve cinaslı kafiye) 2. Emri ne-ya ne (- ne'ler tk), temaşa- qamaşa (- maşa'lar zk mi??)	sevgili

Aqbardağ 1974	-Aydın Gecede (29)	(1x5)+(2x4)	İlk dördlük kırık mısralı ____4 ____5 ____4+5 ____4+5 ____4+5 Diğer iki dördlük ____4+5 şeklinde	Karışık (çapraz ve serbest) Abcdc/efef/ghgh 1. dördlük Bardım-sardım (-ar'lar tk, -dım'lar red.), küküş ay-yalday (ay'lar tk, tunç kaf.???) 2. dördlük delirtken-alevlendirgen (-gen/-ken'ler redif), baqqan kim- belkim (-kim'ler zk tunç kaf.???)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Yareme (30)	Dördlük (2x4)	3. Dördlük ____6+5=11 ____6+5=11 ____4+6=10 ??? ____4+4+3=11 4. Dördlük ____4+4+3=11 ____4+4+3=11 ____4+4+3=11 ____4+4+3=11	ÇAPRAZ KAFIYE Abab/cdcd 1. Dağlar -beraber (-ar'er'ler tk), tüşümde-işimde (-i(ü)ş'ler tk, -i(ü)mde red.) 2. Belimde e-elimde (-el'ler tk, -imde'ler red.), atlatmam-taptatmam (-a'lar yk, -tmam'lar red.)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Bağışla! (31)	Dördlük (4x4)	5. Dördlüğün ölçüsü 6+5=11'dir. Bu şiirin geriye kalan bütün mısraları 6+6=12 ölçüsündedir.	2. Karışık (çapraz ve serbest) Abcb/dede/fgg/iiij ???	sevgili
Aqbardağ 1974	-Soldatım Beklemek Kerek (32)	Dördlük (4x4)	Bu şiirde bir dördlükte 13'lü, bir dördlükte 8'li, bir dördlükte 13'lü, bir dördlükte 8'li hece ölçüsü kullanılmıştır. Şiirin düzeni şöyledir: 6. Dördlük ____ 4+4+5=13 7. Dördlük ____4+4=8 ____3+3+2=8	ÇAPRAZ KAFIYE Abab/cdcd/fgg/cdcd 1. tursam men-sevgiñnen (-en'ler tk), yanıma-añıma (-an(ñ)'lar tk, -ıma'lar red.) 2. dayan-	Rusya vatan/ Asker

			<p>___ 4+4=8 ___ 4+4=8</p> <p>8. Dörtlük ___ 4+4+5 =13</p> <p>9. Dörtlük ___ 4+4=8 ___ 3+3+2=8 ___ 4+4=8 ___ 4+4=8</p>	<p>ayan (ayan'lar zk), 3. Sene- yanıma kene (- ene'ler zk), qayırtım- aytırım (ayt'lar zk- rırım'lar red.) 4.dayan-bayan (ayan'lar zk), soldatını beklemek kerek (d), sağınğanda seni yürek(e) red.</p>	
Aqbardağ 1974	-Hoş Keldiñ! (33)	Serbest nazım Ölçülü kafiyeli Uzun ve kısa dizeleri düzensiz olanlar1x13	Hece ölçüsünün düzeni şöyledir: __ 3 __ 3+3=6 __ 4+4+4+ =12 __ 3+3+3=9 __ 3+3+3=9 __ 3+3+3=9 __ 4+4+4+ =12 __ 3+3+3=9 __ 4+4+4+ =12 __ 3 __ 3+3=6 __ 4+4+4+ =12 __ 3+3+3=9 __ 4+4+4+ =12	Ababcbdcdeafa f???? (çapraz kafiye mi?) A'lar May- yuqlamay (may'lar zk, tunç k.), May- yorulmay (may'lar zk, tunç k.) B'ler üstünden-kün künden (- den'ler red.) C'ler tанда- zamanda (- an'lar tk, - da'lar red.) D'ler yerine- körüne (- ine'ler zk????) F'ler bahşışçün- bahtıñçün (- çün'ler zk)	Bahar - vatan
Aqbardağ 1974	SEVGİ ÇEŞMESİ -Güzel Yarem (34)	Dörtlük (2x4)	__ 4+4+4+ =12	ÇAPRAZ KAFIYE abab/ cdcd 1. d. köksüme- yüzüme (- üme'ler red.), quçağıma- dudağıma (-	sevgili

				aq'lar tk, - ıma'lar red.) 2. d. Emegimnen- sarılısam men (-en'ler tk), ye(T-cennet (- et'ler tk)	
Aqbardağ 1974	-İnanmaysın (35)	Dörtlük (2x4)	__4+4+4+ =12	Karışık (çapraz ve serbest) abab/cdee 1.d kere-dere (-ere'ler zk.), sözlerge- közlerge (öz- 'ler tk, -lerge red.)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Yigit ve Qız (yır) (36)	Karşılıklı konuşma	???	aa-bb-cc-dd-ee	Sevgili kız-erkek
Aqbardağ 1974	-Taşnı Taşqa Ursalar Epkin (37)	Dörtlük (1x4)	__4+5=9 __4+4+2=10 __4+5=9 __4+5=9	ÇAPRAZ KAFİYE abab	sevgili
Aqbardağ 1974	-Sağınış, Tegenekli Güllerin (38)	Dörtlük (3x4)	İlk dörtlük: __3+4+3 =10 __4+3+3=10 __4+5=9 __4+5=9 _diğer iki dörtlük __4+5=9 ölçüsünde	Karışık kafiye Aaba/ cbdd/ eeff	sevgili
Aqbardağ 1974	-Sevgini Sen Çoq Yazasın, ayt ne için? (39)	Beyit (4x2)	1.b. __4+4+4=12 __4+4+3=11 2.b. __4+4+3=11 __4+4+3=11 3. b. __4+4+3=11 __4+4+3=11 4. b. __ 4+4+3=11 __4+4+3=11	DÜZ KAFİYE (Mesnevi tipi) aa-bb-cc-dd 1.b. için-kün (- ün'ler tk) 2.b. bar-tar (- ar'lar tk) 3.b. insanmı- Vatannı (-an'lar tk, -m'lar red.) 4.b. eycannen- men (-en'ler tk)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Albomiña (40)	Dörtlük (3x4)	Üç dörtlük de __4+4+3=11 ölçüsünde	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/cdcd/efe f	sevgili

				<p>1.d. qalacaq-alacaq (-al'lar tk, -acaq'lar red.), yanağıñ-dudağıñ (-aq'lar tk, -iñ'lar red.)</p> <p>2.d. eliñnen-qalbiñden (-en'ler tk.), baqarsıñ-yaqarsıñ (-aq'lar tk, -arsıñ'lar red.)</p> <p>3.d. yürekten-sen (-en'ler tk), başıñnı-közyaşıñnı (-aş'lar tk, -iñni'lar red.)</p>	
Aqbardağ 1974	***-Yüregiñe Tapmaz Edim Yol (41)	Dörtlük (2x4)	İki dörtlük de ___4+5=9 ölçüsünde	<p>ÇAPRAZ KAFİYE abab/cdcd</p> <p>1.d. yol-bol (ol'llar tk), qudretnen-öğretken (-en'ler tk)</p> <p>2.d. sevgimizge-bizge (-iz'ler tk, -ge'ler red.), belkim-kim (kim'ler zk, tunç k)</p>	sevgili
Aqbardağ 1974	-Bilesiñ (42)	Dörtlük(2x 4)	<p>3. d. ___ 6+5=11</p> <p>4. d. ___ 4+3+4=11 ___ 4+3+4=11 ___ 4+4+3=11 ___ 4+4+3=11</p>	<p>DÜZ KAFİYE aabb/ccdd</p> <p>1.d. beñzetem-köz etem (-etem zk-tunç k.), özüne-közüme (öz'ler tk, üm(n)e'ler red.)</p> <p>2.d. künleme-belleme (-leme'ler red.), arzum bar-farzım bar (-m</p>	sevgili

				bar'lar red.)	
Aqbardağ 1974	-Kökke Bakıp: "Ne Qadar Uzaq" (43)	Dörtlük (3x4) ????? (1x12?) Bitişik yazılmış	9'lu hece ölçüsü 4+5=9	KARIŞIK KAFIYE (çapraz ve düz kaf.) Abab/cdcd/eef f (4+5) (çapraz ve düz kaf.) 1.d. uzaq-aq (aq'lar zk-tunç k), dedim- dediñ (dedim(ñ) red.) 2.d. sesimni- esimni (-es'ler tk, -imni'ler red.), kökten- böten (-ten'ler zk) 3.d. tura-ura (- ur'lar tk, -a'lar red.), kökten- böten (-ten'ler zk)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Cevaire (44)	Dörtlük (3x4)	5. dörtlüğün son mısrasındaki 5+5=10'lu hece ölçüsü hariç, şiirde 6+5=11'li hece hâkim.	ÇAPRAZ KAFIYE abab/cdcd/ efeg (çapraz kafiye) (6+5) 1.d. baqsam- aqsam (aq'lar tk,-sam'lar red.), kire- Cevaire (- ire'ler zk) 2.d. belkim- kim (kim'ler zk, tunç k), ire-Cevaire (- ire'ler zk) 3.d. sen- kökten (-en'ler tk)	sevgili
Aqbardağ 1974	-Baarde (45)	Dörtlük (5x4)	İlk iki dörtlük 6+5= 11li hece ölçüsüyle Üçüncü dörtlük ___6+5= 11 ___6+5= 11 ___4+4+3=11	ÇAPRAZ KAFIYE Abab /cdcd/ efef/ ghgh/ iiii (çapraz kafiye) 1.d. esmekte-	Bahar

			<p>___4+4+3=11</p> <p>6. dörtlük ___4+4+3=11</p> <p>7. dörtlük ___4+4+3=11</p>	<p>ösmekte (-s'ler yk, -mekte'ler red.), dudağın-budağın (-dağ'lar zk, -n'lar red.)</p> <p>2.d. Köbelekpek (-ek'ler tk), aldata-yaldata (al'lar tk, data'lar red.)</p> <p>3.d. yaş-baş (aş'lar tk),</p> <p>4.d. açqanın-uçqanın (-ç'ler yk. qanın'lar red.), yaldatıp-tatıp (-at'lar tk, ip'lar red.)</p> <p>5.d. men-ilhamnen (-n'ler tk), şaşmaqtam-taşmaqtam (aş'lar tk, maqtam'lar red.)</p>	
Aqbardağ 1974	-Baar Keldi Sen de Kel (Yır) (46)??? SORRR	Dörtlük (6x4)	<p>Altı dörtlük de şu şekilde tekarlanmakta:</p> <p>___4+4=8</p> <p>___4+3=7</p> <p>___4+4=8</p> <p>___4+3=7</p>	Karşık kafiye Abab/cded/fgg g/cded/hiii/cde d	sevgili
Aqbardağ 1974	-Qarday Temiz (47)	Dörtlük (3x4)	9'lu hece ölçüsü 4+5=9	Karışık Kafiye Çapraz k ama sonu sarmal a-b-a-b/c-d-c- d/e-f-f-e	sevgili
Aqbardağ 1974	-Asret (48)	Dörtlük (2x4)	11'li ___6+5= 11	Karışık kafiye (çapraz ve koşma tarzı kafiye) a-b-a-b/ c-c-c- d	sevgili
Aqbardağ 1974	-Yoq Tiz Çökemem Karşında Dülber (49)	Dörtlük (2x4)	9'lu hece ölçüsü 4+5=9	Karışık kafiye (Sarma ve koşma tarzı kafiye)	sevgili

				Abba/cccd	
Aqbardağ 1974	-Eh, Neyleyim Alışqan Yürek (50)	Dörtlük (3x4)	9'lu hece ölçüsü 4+5=9	Sarma kafiye Abba/cddc/eff e	sevgili
Aqbardağ 1974	-Ah Ne yazıq (51)	Dörtlük (3x4)	12'li 4+4+4=12	Karışık kafiye ??? (Koşmat, koşma t, çapraz) aaab/cccd/efef redifli	Sevgili- şair.
Aqbardağ 1974	-Neyleyim (52)	Dörtlük (5x4)	12'li 6+6=12	Karışık kafiye ??? abab/cded/ (çapraz k) efgf/ ? hıhı / (çapraz k) ijki / ??	sevgili
Aqbardağ 1974	Siz De Öser , Büyürsüz Ayneni Dinlep (53)	Dörtlük (6x4)	12'li h.ö 6+6	ÇAPRAZ KAFİYE Abab /cdcd/ efef/ ghgh/ iiii /abab	hayat
Aqbardağ 1974	-Seitnen Veli (54)	Dörtlük (10x4) +(1x6)+(7 x4)	4+3=7'li hece ölçüyüyle yazılmış olan bu şiirin 20., 21., 30. ve 53. Mısraları 5+3=8, 39. Ve 41. Mısraları 5+2=7'li, 62. Mısrası 3+3=6'lı hece ölçüsü şeklindedir.	Karışık kafiye??? Aaba/ cdec/ fghf /iiii/ jklk/mnon/öpr p/	hayat
Aqbardağ 1974	-Erecepniñ Öpkesi (55)	Dörtlük (39x4)	4+3=7'li hece ölçüyüyle yazılmış olan bu şiirin bazı mısralarında değişik hece ölçüyü kullanılmıştır. Şiirin 10., 37., 41., 52., 72., 85., 108., 112. Mısralarında ___3+4=7'li, 44. ve 102.mısralarında ___5+3=8'li, 93. Mısrasında 4+4=8'li, 76., 110. Ve 113. Mısralarında 5+2=7'li,	ÇAPRAZ KAFİYE (ama aralarda farklı olanlar var) abab/ccdd/efef /ghii/jklk/mno n/öpöp/ rsss/tsst/uüüü/ vyvy/vzxx	hayat

			121. mısrasınca 2+5=7'li hece ölçüyü kullanılmıştır.		
Aqbardağ 1974	-Şiirlerime (56)	Dörtlük (3x4)	___4+4+3=11	Mani tarzı kafiye aaba/ccdc/eefe	Şiir-hayat

DUYĞULARIM	Avrupa Toprağı (1)	Serbest nazım Ölçüsüz kafiyesiz 42+8+14 +5			
DUYĞULARIM	Yaralı Çili (2)	Serbest nazım Ölçüsüz kafiyesiz Uzun kısa dizeleri düzensiz 81+10			
DUYĞULARIM	Tezyalarnın Yüregi Bar Arareti Çelik Kaynay (3)	Dörtlük (4x4)	___4+3+4=11	Çapraz kafiye Abab/ cdcd/ efef/ ghgh	
DUYĞULARIM	İşçi Oğlu (4)	Dörtlük (6x4)	___4+4+3=11	Çapraz kafiye (5x4) Karışık (1x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ ijij/ klkl/	
DUYĞULARIM	Navrez (5)	Altılı (8x6) Uzun kısa dizeleri düzenli	_4 _5 _4+5 _4 _5 _4+5	????? Abcdbe / aefgef/ ghiihi/ klmklm/ anoano/ öprspr/ şştst/ aefgef	
DUYĞULARIM	Alime (6)	Dörtlük (10x4)	11. mısrası 5+5= 10'lu hece ölçüyündür, diğer bütün mısraları 6+5=11'lidir.	ÇAPRAZ KAFİYE (aralarda farklılar var)	Kahramanlık- vatan?

				abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ ijij/ klkl/ lmlm/ nnno	
DUYĞULARIM	Minareler (7)	(1x6)+(5x8)	38. mısra 3+3=6'lı, diğer mısralar __4+4=8'li /_4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.	Abcbbd/ efghhg/ ijklmno/	
DUYĞULARIM	Matematik (8)	(2x10)+(1x2)	__8+7=15	Aabbccdde / ffgghhujj /kk mesnevî tipi	
DUYĞULARIM	Böyle Yigit (9)	Dörtlük (5x4)	__4+4+4=12 __4+4+4=12 __6+6=12 __5+6=11 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __6+6=12 __6+6=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12 __4+4+4=12	Çapraz kafiye Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii	
DUYĞULARIM	Cenk Körmedim (10)	Dörtlük (4x4)	4+4+3=11'li	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ cdcd/ efef/ ghgh	2. dünya savaşı
DUYĞULARIM	Yigit Olsañ (11)	Dörtlük (3x4)	1.d. 12 2.d.10-10-11-12 3.d. 12-10-12-	Çapraz k. (2x4) Karışık k.	Kahraman

			12	(1x4) Abac/ dede/ fgfg	
DUYĞULARIM	Ür Yüregim (12)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 13. Mısrası 6+5=11'li, diğer mısraları 4+4+3=11'li hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ cdcd/ efef/ ghgh -ler, -ler; - masın, - masın'lar redif -lañız (redif)	İnsanî duygular
DUYĞULARIM	Halkımdan Öğrendim (13)	Dörtlük (2x4)	__6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz kafiye Abab/ cdcd	
DUYĞULARIM	Alupqada Bir Eykel Bar (14)	(1x2)+(10x4) +(1x2)	__4+4+5=13	Aa/ bcbc/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijij/ klkl/ mnmn/ oöoö/ prpr/ şşşş/ tu	
DUYĞULARIM	Gazel (15)	Beyit (4x2)	__7+7=14	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da	Sevgili
DUYĞULARIM	Elzara (16)	Dörtlük (5x4)	__4+4+3=11	Çapraz kafiye Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii	
DUYĞULARIM	ŞeñAyatqa Qaytırım (17)	Dörtlük (6x4)	__4+4+3=11	Çapraz kafiye Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii/ jkjk	
DUYĞULARIM	Eyecan (18)	(8x4)+ (1x5)	1. ve 2. dörtlük __6+6=12'li, 12., 17., 18., 35., 36., 37., 38. Mısralar ve 8. Dörtlük __6+6=12'li, diğer mısralar ve dörtlükler __6+5=11'li	Çapraz Kafiye (5x4) Karışık Kafiye (3x4) ???? (1x5)	
DUYĞULARIM	Yaz Aqşamı Qarağaç Tübünde (19)	Dörtlük (15x4)	16. mısrası 3+3+3+4=13'lü, 20. Mısrası	ÇAPRAZ KAFİYE abac/dede/fgf	Haya(T-aile- kaytarma

			5+4+3=12'li, 21. Mısrası 6+6=12'li, 22. Mısrası 5+7=12'li, 24. Mısrası 4+7=11'li, 33. mısrası 6+5=11'li, 54. mısrası 5+4+3=12'li diğer mısralarının hepsi 4+4+3=11'li hece ölçüsünde yazılmıştır.	g//hıhı/ijij/klk l/mnon/ öprp/sşşş/vyv y/zxzx	
DUYĞULARIM	Anama Eñ Büyük Şiirim (20)	Dörtlük (1x4)	___4+4+4=12'li	Çapraz Kafiye abab	
	Anam Seni Bek Sağındım (21)	Dörtlük (18x4)	14. mısrası 4+5+5=14'lü, dier bütün mısraları 4+4+5=13'lü hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE (aralarda farklılar var) Abcb/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijij / klkl/ mnmn/ oöoö / prpr/ sşşş?/ tuüu/ vyvz/ aa-aa- aa-aa/ bb-cc- bb-cc/ dd-ee- dd-ee/ ff-gg- ff-hh/ ıı-ii-ıı- ii/ jj-kk-jj-kk/	Haya(T-aile- anne
DUYĞULARIM	*** ????? (22)	Üçlü (4x3)		??	
DUYĞULARIM	KÜZ LEVHALARI Küz Yaprakları (23)	V. Serbest nazım (müstezat uzun ve kısa mısraları düzenli) VI. Dörtlük (4x4) VI. Dörtlük (3x4)	I. B Ö L Ü M 12/3 12/5 11/5	IV. Ç praz k. Ababcdcd efef V. Ç praz k. (3x4) /Karışık k. (1x4) Abab/cdc	1.Güz mevsimi 2.Güz mevsimi 3.Güz mevsimi

			11/5 11/5 II. Bölüm de 4 dörtlük de __4+5=9'lu hece ölçüsündedir. III. Bölüm de 3 dörtlük de __4+5=9'lu hece ölçüsündedir.	d/efeg/hıh ı VI. Çapraz kafiye (3x4) abab/cdcd /efef	
DUYĞULARIM	Evelki Şairler Ömüründe (24)	Dörtlük (5x4)	19. Ve 20. Mısralar __5+6=11, diğer mısralar __6+6=12	Çapraz Kafiye (3x4) Karışık Kafiye (2x4)	
DUYĞULARIM	Sizni Oyladım (25)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11'li	Çapraz Kafiye (5x4) Karışık Kafiye (1x4)	
DUYĞULARIM	GAZELLER I (Seniñle ketti qalbim) (26)	Beyit (6X2)	__8+7=15	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da- ea-fa	sevgili
DUYĞULARIM	II Aşiq Umer) (27)	Beyit (6X2)	__4+4+7=15	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da- ea-fa	Bir şairin şahsiyl ilgili şiir (Aşiq Ümer)
DUYĞULARIM	III mendirim) (28)	Beyit (6X2)	__8+7=15	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da- ea-fa	sevgili
DUYĞULARIM	IV niçün) (29)	Beyit (6X2)	4.ve 5. Mısraları __7+7=14, diğerleri __8+7=15	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da- ea-fa	sevgili
DUYĞULARIM	V Kördim seni baar faşlı) (30)	Beyit (6X2)	__8+8=16	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da- ea-fa	sevgili
DUYĞULARIM	VI belleyim) (31)	Beyit (5x2)	__8+7=15	KASİDE TİPİ aa-ba-ca-da-	sevgili

				ea-fa	
DUYĞULARIM	Keldim Seni Tapmadım (32)	(3x4)+(1x 5)	1.dörtlük __4+4+3=11 2.dörtlük __4+4+3=11 __4+4+3=11 __6+5=11 __6+5=11 3.dörtlük __6+5=11 __6+5=11 __4+4+3=11 __6+5=11 Son beşlik __4+4+3=11 __4+4+3=11 __4+4+3=11 __6+5=11 __4+3=7	Çapraz Kafiye (3x4) Karışık Kafiye (1x5)	
DUYĞULARIM	Sen Meni Öyle Sev (33)	Dörtlük (4x4)	__6+6=12 __3+3+3=9 __6+6=12 __3+3+3=9 __6+6=12 __3+3+3=9 __6+6=12 __3+3+3=9 __6+6=12 __3+3+2=8 __6+6=12 __3+3+2=8 __3+3+3=9 __3+3+3=9 __6+6=12 __3+3+3=9	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ acac/ acac/ abab	Sevgili-sevgi
DUYĞULARIM	İlk Sevgim (34)	VII.	I.Bölüm __4+5=9	Çapraz Kafiye	

		VIII.	II.Bölüm 1.ve2.dörtlük __4+5=9 2. Dörtlük 3. Dörtlük Mısra __4+5=9, diğerleri __6+5=11	(3x4) Çapraz Kafiye (2x4)/Karışık Kafiye (1x4)	
DUYĞULARIM	** Ey şair (35)	Dörtlük (1x4)	__6+5=11	Çapraz Kafiye (1x4) abab	
DUYĞULARIM	Tanıştılar (36)	(2x4)+(2x5)+(1x4)	13. ve 17. Mısraları __8+8=16, diğer mısraları __8+7=15'liş	Düz Kafiye (3x4)/ Karışık k. (2x5)	
DUYĞULARIM	Men Nasıl Şair Oldım (37)	Dörtlük (19x4)	7'li hece ölçüsüyle,	Çapraz K. 15dörtlük MANİ TİPİ 2 dörtlük Sebest 2 dörtlük	
DUYĞULARIM	BALALARĞA				
DUYĞULARIM	Men Özüm(38)	Dörtlük (7x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.	Karışık Kafiye (1x4)/ Çapraz Kafiye (6x4)	
DUYĞULARIM	Köbelek (39)	Dörtlük (3x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.	Çapraz Kafiye (3x4)	
DUYĞULARIM	Ayneni(40)	Beyit (7x2)	6.beyit __4+5+3=12, diğer beyitler __4+4+3=11	Ayneni redifli aa- aa-aa-aa-aa- aa-aa	

SEVGİ ALEVİ 1982					
SEVGİ ALEVİ 1982	-Oktyabr (Aqbardaqtakiyle aynı) (1)	Dörtlük Şekli Farkı Kırık dize		a-b-a-b c-d-c-d	Ekim ihtilâli/sosyalizm
SEVGİ ALEVİ 1982	Zamandaş (2)	Beşli (9x5)	12. mısrası 5+5 = 10'lu hece ölçüsünde, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedi r.	Koşma tarzı kafiye son mısrası nakarat aaabc/ddd ec/fffgc/h hhic/iiijc/ kkklc/	hayat
SEVGİ ALEVİ 1982	-Soldat Dostuma (3) (Aqbardaqtakiyle aynı)	Sekizlik Bentleri sekiz dize olan biçim		Asker/Rusya vatan
SEVGİ ALEVİ 1982	Yılbaş Şiiri (4)	Dörtlük (8x4)	16., 25., 31. Ve 32. Mısraları 7+5=12'li hece ölçüsünde olup diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsünde yazılmıştır.	ÇAPRAZ KAFIYE abac/dede/f gfg/hıhı/iji j/klkl/mnm n/ oöoö	hayat
SEVGİ ALEVİ 1982	Balalığım (5)	Dörtlük (13x4)	Bir mısrası 4+4=8 Bir mısrası 4+3=7'li hece ölçüyü ile yazılmış ve şiiirin tamamında bu ölçüyle tekrarlanmıştı r.	ÇAPRAZ KAFIYE (aralarda farklılar var) abac/dede/f gfg/hıhı/iji j/klkl/mno n/ öprp/ssss	Haya(T- çocukluk
SEVGİ ALEVİ 1982	Yaz Aşamı Karağaç Tübünde (6)				

	Duygularım ile aynı				
SEVGİ ALEVİ 1982	Qarbabanı Beklep (7)	Dörtlük (9x4)	8. mısrası 5+2=7'li, diğer mısraları ise Bir mısrası 4+4=8'li, bir mısrası 4+3=7'li hece ölçüyü ile yazılmış ve şiirin tamamında bu ölçüyle tekrarlanmıştı r	ÇAPRAZ KAFİYE (aralarda farklılar var) Abcb/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijkj/ mnon/ öprp/ şşşş/ tutü	Haya(T-aile-
SEVGİ ALEVİ 1982	Anam Seni Bek Sağındım (8) (Duyguları ilr aynı)	Dörtlük (18x4)	14. mısrası 4+5+5=14'lü, dier bütün mısraları 4+4+5=13'lü hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE (aralarda farklılar var) Abcb/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijij / klkl/ mnmn/ oöoö / prpr/ şşşş? tüüü/ vyvz/ aa-aa-aa- aa/ bb-cc- bb-cc/ dd- ee-dd-ee/ ff-gg-ff-hh/ ıı-ii-ıı-ii/ jj- kk-jj-kk/	Haya(T-aile- anne
SEVGİ ALEVİ 1982	Alime (9) Duygularımla Aynı				
SEVGİ ALEVİ 1982	Sizge Ne Kerek? (10)	Altılı (5x6)	Her altılı bölümün ilk mısrası 5'lidir. 1. Altılığın 3. Ve	1 ve 6. Mısralar nakarat ??? Abbbbc/a	kızlar

			4. Mısraları 3+4=7'li hece ölçüsündedir. Şiirin diğer mısraları 3+5=8'li hece ölçüsünde yazılmıştır.	bbbc/ abbbc/ abbbc/ abbbc	
SEVGİ ALEVİ 1982	Yırcı (11)	Dörtlük (6x4)	6. mısrası 7+5=12'li hece ölçüyü, diğer mısralarının tamamı 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE (arada farklı var) Abac /dede/ fgfg/ hıhı/ ijij/ klkl	Haya(T- şahsiyete ithaf
SEVGİ ALEVİ 1982	Künlerim (12)	Altılı (5x6)	Altılılardan da da kullanılan hece ölçüsünün düzeni şöyledir: ___4 ___4 ___4+4=8 ___3 ___4+4=8 ___3	1, 2, 4 ve altıncı mısraları nakarat Aabcbc/ aabcbc/ aabcbc/aa bcbc/ aaddec?	hayat
SEVGİ ALEVİ 1982	Ömür-Değirmen (13)	Dörtlük (7x4)	Şiirin tamamında 4+4+4=12'li hece ölçüyü kullanılmıştır.	ÇAPRAZ KAFİYE abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iiii /jkjk/lml m	Haya(T- şahsiyete ithaf
SEVGİ ALEVİ 1982	*** Men Seni Tüşümde Öpkenim (14)	Dörtlük (3x4)	Şiirin tamamında 6+5=11'li hece ölçüyü kullanılmıştır.	ÇAPRAZ KAFİYE (arada farklı var) Abab/ cdcd/ efff	Sevgili
SEVGİ ALEVİ	Tatlı Zehir (15)	Beyit (33x2)	19. mısrası	Mesnevi	Sevgili

1982			6+5=11'li, 24., 31. 32., 42., 45., 46., 53., 55., 60. Ve 66. Mısraları 4+4+4=12 hece ölçüsünde yazılmıştır. Şiirin diğer mısraları ise 4+3+4=11'li hece ölçüsündedir.	tarzı kafiye aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ıı- ii-jj-kk-ll	
SEVGİ ALEVİ 1982	Oy Yaşamak İsteyim (16) (Aqbardağ'takiyle aynı)	Altılık			Hayat
SEVGİ ALEVİ 1982	-Ayneni Dinlep (17) (Aqbardağtakiyle aynı)	Dörtlük		a-b-a-b / c-c-c-d	hayat
SEVGİ ALEVİ 1982	İnsanğa (18)	Dörtlük (7x4)	33. dörtlük ___4+3=7'l i 34. dörtlük ___3+4=7'l i 35. dörtlük ___4+3=7'l i 36. dörtlük ___4+4=8 ___4+3=7 ___4+4=8 ___4+3=7 37. dörtlük ___4+4=8'l i 38. dörtlük ___4+4=8 ___4+3=7 ___4+4=8	ÇAPRAZ KAFİYE (arada farklı var) Abab/cde d/fgfg/hıh ı/ ijij/klkl/m nmn	İnsan- hayat

			<p>___4+3=7</p> <p>39. dörtlük</p> <p>___4+4=8</p> <p>___4+3=7</p> <p>___4+4=8</p> <p>___4+3=7</p> <p>düzenindedir.</p>		
SEVGİ ALEVİ 1982	Eşref Şemizade'nin Vefatına (19)	Dörtlük (3x4)	<p>3. ve 2. Dörtlükte 6+5=11'li hece ölçüyü kullanılırken</p> <p>4. dörtlükte</p> <p>___3</p> <p>___3+5=8</p> <p>___4+4+5=13</p> <p>___4+3+5=12</p> <p>___4+3+5=12</p> <p>düzeninde hece ölçüyü kullanılmıştır.</p>	ÇAPRAZ KAFİYE abcb/ cdcd/ efef	Haya(T-şahsiyete ithaf
SEVGİ ALEVİ 1982	Şair (20)	Dörtlük (7x4)	<p>Şiirin 19. Mısrasında 6+6=12'li hece ölçüyü kullanılırken diğer mısralarının tamamında 6+5=11'li hece ölçüyü kullanılmıştır.</p>	(6x4 ÇAPRAZ KAFİYE) (1x4 Karışık k) abab/ cdcd/ dbdb/ cbcb/ cbcb/ ebfb	Şair, hayat
SEVGİ ALEVİ 1982	Vâçeslav Mikrovga (21)	Dörtlük (12x4)	<p>Şiirin 1., 33. Ve 41. Mısralarında 6+6=12, 17.</p>	ÇAPRAZ KAFİYE (11x4) (Karışık k	Haya(T-şahsiyete ithaf

			<p>mısrasında 7+5=12, 43. mısrasında 6+4=10'lu hece ölçüyü kullanılırken diğer mısraların tamamı 6+5=11'li hece ölçüsünde yazılmıştır.</p>	<p>1x4) abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii / jkj/ lmlm/ nono / öpöp /rsşs/ tutu</p>	
<p>SEVGİ ALEVİ 1982</p>	Lokatacılara (22)	Beyit (16x2)	<p>17. B. ___ 6+6=12 ___ 4+4+4=1 2 18. B. ___ 6+6=12 ___ 5+6=11 19. B. ___ 4+3+4=1 1 ___ 4+3+4=1 1 20. B. ___ 4+3+4=1 1 ___ 5+6=11 21. B. ___ 4+4+4=1 2 ___ 4+4+3=1 1 22. B. ___ 4+3+4=1 1 ___ 4+3+4=1 1 23. B. ___ 4+3+4=1 1 ___ 4+3+4=1 1</p>	<p>Mesnevi tarzı kafiye aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ıı- ii-jj-kk-ll</p>	hayat

			<p>24. B. $\underline{\quad}4+3+4=1$ 1</p> <p>$\underline{\quad}6+6=12$</p> <p>25. B. $\underline{\quad}4+4+5=1$ 3</p> <p>$\underline{\quad}4+3+4=1$ 1</p> <p>26. B. $\underline{\quad}4+3+4=$ 11</p> <p>$\underline{\quad}$ 3+3+5=11</p> <p>11.B. $\underline{\quad}4+3+4=11$</p> <p>$\underline{\quad}4+4+4=12$</p> <p>12.B. $\underline{\quad}4+3+4=11$</p> <p>$\underline{\quad}4+3+4=1$ 1</p> <p>13.B. $\underline{\quad}4+3+$ 4=11</p> <p>$\underline{\quad}4+4+4=12$</p> <p>14. B. $\underline{\quad}4+4+4=12$</p> <p>$\underline{\quad}4+4+4=12$</p> <p>15. B. $\underline{\quad}4+4+4=12$</p> <p>$\underline{\quad}4+4+3=1$ 1</p> <p>16. B. $\underline{\quad}4+4+4=12$</p> <p>$\underline{\quad}4+4+4=12$</p>		
SEVGİ ALEVİ 1982	Yahşı İnsan (23)	Dörtlük (5x4)	2. ve 5. Mısrası 5+5=10, 7. Mısrası 7+4=11, diğer mısraları	5. ÇAPRAZ KAFİYE (4x4) (Karışık k 1x4)	İnsan hayat

			6+5=11'li hece ölçüsünde yazılmıştır.	abab/ cded/ fgfg/ hıhı/ ijij	
SEVGİ ALEVİ 1982	Düel (24)	Dörtlük (6x4)	2. d. ____ 6+5=11'li 21. mısra ____4+4+4=12 'li, 22. diğer mısraları ise ____6+4+3=13'l ü hece ölçüsünde yazılmıştır.	ÇAPRAZ KAFİYE (5x4) (Karışık k 1x4) abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iiii / jklk/	Bir şairin şahsıyla ilgili şiir (Lermaontov için şiir)
SEVGİ ALEVİ 1982	TERCÜMELER				3. Dilenci(25) 4. Tüş (26) 5. Qancal(27) 6. Şairmiñ Ölümü (28) 7. Ahlaqsızlıq (29)
SEVGİ ALEVİ 1982	Dörtlükler (30-38) İlk dört dörtlük aqbardak ile aynı	Dörtlük (9x4)	5.d. _11 6.d. _ 11-12- 11-12 7.d. _11 8.d. _9-12-12- 12 9.d. _11-12- 11-11	5.D. ÇAPRA Z KAFİYE (abab) 6.D. ÇAPRA Z KAFİYE (abab) 7.D. ÇAPRA Z KAFİYE (abab) 8.D. ???????? ?? (abaa) 9.D. Mani tarzı (aaba)	1-2-3-4 dörtlük İlk dört dörtlük aqbardak ile aynı 5-6-7-8-9
SEVGİ ALEVİ 1982	Sekizlikler (39)	Sekizlik (20x8) sorayım dörtlük diye mi alacağım?	3.Skzlk ____3+4+5=1 2 ____ 3+4+4=11 ____ 3+4+4=11 ____ 3+4+5=1 2 ____ 3+5+5=13	1.S. ÇAPRA Z KAFİYE (abab/cd cd) 2.S. Karışık (düz k. aabb + çapraz k. abab) 3.S. ???????? ????? (abac/cdc e) 4.S. Karışık	2.Skzlk sevgili 3.Skzlk hayat 4.Skzlk aşk Kerem'e atf 5.Şairler ve şiir dünyası 6.Şairlik ve hayat 7.Aile hayatı 8.Hayat 9. ??? 10. Krilkov'a nazire (Karga ile Tilki) 11. Şairlik ve hayat 12. Hayat 13. Hayat 14. Hayat 15. Sevgi –sevgili

			—	?? (abcb ? /dede)	16. Sevgi-sevgili
			6+6=12	5.S.	17. Sevgi-sevgili
			—	ÇAPRA	18. Sevgi-sevgili
			6+6=12	Z	19. Sevgi-sevgili
			—	KAFİYE	20. Sevgi-sevgili
			6+5=11	(abab/ab ab)	?
			—	6.S.	
			4.Skzlk	ÇAPRA	
			6+5=11	Z	
			—	KAFİYE	
			6+5=11	(abab/cd cd)	
			—	7.S.	
			4+5=9	Karışık ?	
			—	(abab	
			4+5=9	çap.+ccc	
			—	d semâf?)	
			4+5=9	8.S.	
			—	Karışık ?	
			4+6=10	(abab	
			—	çap.+cdc	
			4+5=9	e??)	
			—	9.S.	
			4+5=9	ÇAPRA	
			—	Z	
			4+5=9	KAFİYE	
			—	(abab/cd	
			4+5=9	cd)	
			—	10. S.	
			4+5=9	Karışık	
			—	? (abab	
			4+5=9	çap.+c	
			—	ded??)	
			5.Skzlk	11. S.	
			6+5=11	Karışık	
			—	? (abab	
			6.Skzlk	çap.+c	
			—	dce??)	
			—	6+6=12	12. S.
			—	7+5=12	Karışık
			—	—	? (abab
			6+5=11	—	çap.+c
			—	—	dcc??)
			6+5=11	13. S.	
			—	Karışık	
			6+5=11	? (abab	
			—	çap.+c	
			6+5=11	dcc??)	
			—	14. S.	
			6+5=11	ÇAPR	
			—	AZ	
			6+5=11	KAFİY	
			—	E	
			6+5=11	(abab/c	
			—	dcd)	
			6+5=11	15. S.	
			—	ÇAPR	
			6+5=11	AZ	
			—	KAFİY	
			6+5=11	E	
			—	(abab/c	
			6+5=11	dcd)	
			—	16. S.	
			7. Skzlk	Karışık	
			ilk	? (abab	

			<p>mısrası $\underline{\quad}7+5=12,$ 6. mısrası $\underline{\quad}5+6=11$ diğer mısraları $\underline{\quad}6+5=11$ dir.</p> <p>8.Skzlk 2. mısrası $\underline{\quad}4+5+4=13,$ diğer mısları $\underline{\quad}4+4+5=1$ 3'tür.</p> <p>9.Skzlk $\underline{\quad}6+5=11$'d ir.</p> <p>10. İlk dörtüğü $\underline{\quad}4+5=9,$ ikinci dörtlüğü ???</p> <p>11. İlk drtlk</p> <p>$\underline{\quad\quad\quad}6+5=1$ 1</p> <p>$\underline{\quad\quad\quad}6+5=1$ 1</p> <p>$\underline{\quad\quad\quad}3+3+3=$ 9</p> <p>$\underline{\quad\quad\quad}6+5=11$ $\underline{\quad\quad\quad}$ $6+5=11$</p> <p>$\underline{\quad\quad\quad}3+3+3=$ 9</p> <p>$\underline{\quad\quad\quad}7+5=12$??</p> <p>12. Skzlk 2. Mısrası $\underline{\quad}4+4+5=13,$ diğer mısraları $\underline{\quad}6+5=11$</p>	<p>çap.+c dcc??)</p> <p>17. S. ÇAPR AZ KAFİY E (abab/c dcd)</p> <p>18. S. Karışık ? (abba sarma k+ ccdc mani tk)</p> <p>19. AQBA RDAQ takiyle aynı (2x4) burada dörtlük</p>	
--	--	--	--	---	--

			<p>13. Skzlk. 2. mısrası ___5+5=10, 5. mısrası ___6+6=1 2, diğer mısraları ___6+5=11</p> <p>14. Skzlk 9. Mısrası ___7+6=13, diğer mısraları ___6+6=12</p> <p>15. Skzlk ___6+5=11</p> <p>16. Skzlk ___6+5=1 1 ___6+5=11 ___ 7+6=13 ___7+6=13 ___7+5=12 ___6+5=11 ___6+6=12 ___7+6=13</p> <p>15. sekizlik Aqbardağ kitabında “Sevgi Çeşmesi- Güzel Yarem” şiriyle aynı</p> <p>16. sekizlik Aqbardağ kitabında “Sevgi Çeşmesi-</p>		
--	--	--	---	--	--

			<p>İnanmaysiñ” şiiiriyle aynı 17. sekizlik Aqbardağ kitabında “Yüregiñe tapmaz edim yol” şiiiriyle aynı 18. sekizlik Aqbardağ kitabında “Yoq Tiz Çökemem Karşında Dülber” şiiiriyle aynı</p> <p>19.sekizlik Aqbardağ kitabında Asret şiiiriyle aynı</p> <p>20. Skzlk Aqbardağ kitabında “- Sevgini Sen Çoq Yazasın, ayt ne içün? (38)” şiiiriyle aynı, Aqbardak’taki beyitler hâlinde yılmış burada dörtlük olarak. (57)</p>		
SEVGİ ALEVİ 1982	GAZELLER				
SEVGİ ALEVİ 1982	Aşık Ümer (59) Duygularım’daki				

	ĞAZELLER II ile aynı				
SEVGİ ALEVİ 1982	Ey-Vah (60)	Beyit (5x2)	40. Mısra ___4+5+5= 14 diğerleri ___4+4+7= 15 (8-7 mi?)	KASİDE TİPİ aa-ba-ca- da-ea-	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Qabahatim Ne Menim (61)	Beyit (7x2)	___4+4+7= 15 (8-7 mi?)	KASİDE TİPİ aa-ba-ca- da-ea-fa- ga	sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Çağırımız Mahbubemi (62)	beyit(5x2)	8. Mısrası ___8+7=15, diğerleri ___8+8=16	KASİDE TİPİ aa-ba-ca- da-ef(?)	sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Olmasan (63)	Beyit (8x2)	___8+7=15	KASİDE TİPİ aa-ba-ca- da-ea-fa- ga-ha	sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Niçün? Duyularım'daki ĞAZELLER IV ile aynı (64)				
SEVGİ ALEVİ 1982	Kördüm Seni Baar Faslı (65) ? Duyularım'daki ĞAZELLER V ile aynı				
SEVGİ ALEVİ 1982	Senin İle Ketti Kalbim (66) Duyularım'daki ĞAZELLER I ile aynı				
SEVGİ ALEVİ 1982	Mendirim (67) Duyularım'daki ĞAZELLER III ile aynı				

SEVGİ ALEVİ 1982	Belleyim (68) Duyularım'daki ĞAZELLER V ile aynı				
SEVGİ ALEVİ 1982	Ne Olğan (69) Duyularım ile aynı orada Gazel adıyla geçiyor				
SEVGİ ALEVİ 1982	POEMALAR				
SEVGİ ALEVİ 1982	SEVGİ ALEVİ Mukaddeme (70)	(8x1)+(12x1)+ (16+1)+(8x1)	Bir mısra 8 bir mısra 5 heceli tekrarlanıyor.	serbest (Ölçsüz kafiyesiz Uzun ve kısa dizeleri düzensiz olan şiir)	
SEVGİ ALEVİ 1982	Birinci Yır (71)	Dörtlük (9x4)	___ 4+5=9	. ÇAPRAZ KAFİYE (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii / jkj/ lmlm/ nono/ öpöp)	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Ekinci Yır (72)	Dörtlük(10x4)	___ 4+5=9	ÇAPRAZ KAFİYE (6x4)+ (karışık kafiye (4x4) abab/ cded/ fdfd/ ghgh/ iii/ jkl/ mnmn/ oöoö/ prps/ ştut	Sevgili
SEVGİ ALEVİ	Üçüncü Yır (73)	Dörtlük (9x4)	___ 4+5=9	ÇAPRAZ	Sevgili

1982				KAFİYE (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii / jkjk/ lmlm/ nono/ öpöp)	
SEVGİ ALEVİ 1982	Dördüncü Yır (74)	Dörtlük (7x4)	17. Mısra 4+6=10'lu, diğer mısraları ___ 4+5=9	ÇAPRAZ KAFİYE (abab/ cdcd/ efef/ hgıh/ ijij/ klkl/ mnmn)	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	NADİRİN YIRI(75)	(24x1) + (1x4)	Bir mısra __4+4=8 Bir mısra __4+3=7 diye tekrarlanıyor. Son dörtlük ___ 4+5=9	Ayırır sak böyle mi olur? Abab/ cded/ fggg/ cded/ hiii/ cded	
SEVGİ ALEVİ 1982	Beşinci Yır (76)	Dörtlük (10x4)	31. mısra __4+6=10 diğer mısralar ___ 4+5=9	KARIŞIK KAFİYE ÇAPRAZ KAFİYE (6x4) Karışık kafiye (4x4) Abab /cccc/ dede/ fgfg/ hiii/ jkjk/ lmlm/ nono/ öprp/ şşşş	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Altıncı Yır (77)	Dörtlük (4x4)	___ 4+5=9	KARIŞIK KAFİYE	sevgili

				Çapraz Kafiye(2x 4) Karışık Kafiye (2x4) Abab/ cccc/ dedf/ghgh	
SEVGİ ALEVİ 1982	Gülnaznın Yır (78)	Beyit (10x2) (20x1)?	__4+4+4=12	KARIŞIK KAFİYE (6x2 çapraz k.)(4x2 düz kafiye) Ababcdcd efef- gghhiii	sevgili
	*** Qızğa cevap bermedi çeşme (79)	Dörtlük (8x4)	___ 4+5=9	ÇAPRAZ KAFİYE (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii / jkj/ lmlm/ nono)	
SEVGİ ALEVİ 1982	Yedinci Yır (80)	Dörtlük/ serbest (4x4)+ (21x1)	Dört dörtlük ___ 4+5=9, Serbest kısım ___5 ___5 ___5 ___5 _____5+ 5=10 ___5 ___5 ___5 ___5 ___5 ___5 ___5 _____5+	KARIŞIK KAFİYE Abab/ cddd/ efeg/ hıhı /+ serbest	Sevgili

			5=10 ___5 ___5 ___5 ___5 ___5 ___5 _____5+ 5=10 ___5 ___5		
SEVGİ ALEVİ 1982	Sekizinci Yır (81)	Dörtlük/ serbest (8x4) +karşılıklı konuşma+(2x1)	Sekiz dörtlük __4+5=9 Karşılıklı konuşma ve beyit de ___ 4+5	ÇAPRAZ KAFIYE (iki dörtlük farklı- karışık) (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iij/ klkl/ mnom/ öpöp	Sevgili

SEVGİ ALEVİ 1982	Dokuzuncu Yır (82)	Dörtlük (15x4)	__4+5=9	KARIŞIK KAFİYE Çapraz Kafiye(10 x4) Karışık Kafiye (5x4) Abcb/ deca/ fgfg/ hii/ jkjk/ lll/ mnmn/ oöoö/ prpr / şşşş/ tutu/ üvüv / yzxz/ aabbaabb/ ccddccdd	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Onuncu Yır (83)	Dörtlük (9x4)	__4+5=9	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iijjkjk/ lmlm/non o/öpöp/	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Adamlar Arasında (84)	Serbest (konuşma)			inanç
SEVGİ ALEVİ 1982	Nadir (85)	Dörtlük (5x4)+(2x1) (sonu beyit)	__4+5=9	Karışık mı, serbest mi? Abcb/ dede/ fdfg/ hdgh/ iiii/ jk	Sevgi-sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	Gülnaz (86)	Beyit (2x1)	__4+5=9	jk	Sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	*** ??? (87)	Dörtlük (5x4)+(2x1)	__4+5=9	KARIŞIK KAFİYE	

		(sonu beyit)		Çapraz Kafiye(4x 4) Düz Kafiye (1x4) Abab/ cdcd/ eeff/ghgh /iii/ jk	
SEVGİ ALEVİ 1982	Hatime (88)	Sekizlik (1x7)+(4x8)	___4+4=8 ___5 düzeni tekrarlanıyor.	Aabbcad / ???????	Sevgi-sevgili
SEVGİ ALEVİ 1982	BAĞIŞLAV (89) I.	Dörtlük (2x4)	___4+4+5	Çapraz Kafiye(2x 4) abab /cdcd	Halk için duygular
SEVGİ ALEVİ 1982	II.	Dörtlük (14x4)	___4+4+5	KARIŞIK KAFİYE Çapraz Kafiye(11 x4) Karışık Kafiye (3x4) Abcb/ defd/ ghgh / iii/ jkl/ mnmn/ oöoö/ jkl/ prpr/ şşş/ tutu/ üvüv/ yzyz/qwq w	Tarihi dönemlere dönüş, eleştiri
SEVGİ ALEVİ 1982	III.	Dörtlük(7x4)	___4+4+5	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye(6x 4)	1917'ye, Lenin'e övgü

				Karışık Kafiye (1x4) Abab/ cddd/ /efef/ ghgh/ iiii/ jkjk/ lmlm	
SEVGİ ALEVİ 1982	IV.	Dörtlük (12x4)	___4+4+5	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye(11 x4) 1x4? Abab/ cdcd/ efef/ gggg/ hıhı/ ijij/ klkm/ nono/ öpöp/rsrs/ ştst/ uüüü	2.dünya savaşı, sovyetlerde hizmet eden Kırım Tatarları
SEVGİ ALEVİ 1982	V.	Dörtlük (14x4)	___4+4+5=13 10. Mısrası ___4+4+ 4=12, 46., 47. ve 49. mısrası ___5+4+5= 14	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye (12x4) (Karışık kafiye 2x4) (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iiii / jkjk/ lmlm/ nonö/ prpr/ ssss/ tütü/ vyvy/ zxzx/ qwqw

SEVGİ ALEVİ 1982	VI	Dörtlük (1x4)	___4+4+5	ÇAPRAZ KAFİYE abab	Halkı için temenniler
SEVGİ ALEVİ 1982	BALLADALAR				
SEVGİ ALEVİ 1982	Nikaragua Faciyasından Levhalar (90)				
	I.	Dörtlük (5x4)+(2x1)	Düzensiz ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+5=11 ___7+5=12 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+7=13 ___6+5=11 ___7+5=12 ___6+5=11 ___6+5=11 ___5+5=10 ___7+5=12 ___6+5=11 ___6+5=11 ___7+5=12 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+6=12 ___6+5=11 ___7+5=12	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye (5x4) (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii) jk	Nikaragua'daki sosyal ve ekonomik durum
	II.	Dörtlük (4x4)	___7+5=12 ___5+5=10 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+5=11 ___5+5=10	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye (3x4) Düz kafiye	

			$__6+5=11$ $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__7+5=12$ $__7+5=12$ $__6+5=11$ $__7+5=12$ $__6+5=11$ $__6+5=11$	(1x4) (abab/ cdcd/ efef/ gghh)	
	III.	Dörtlük (4x4)+(2x1)	1.D. $__6+5=11$ 2.D. $__4+5=9$ $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__6+6=12$ 3.D. $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__7+5=12$ 4.D. $__6+5=11$ $__5+5=10$ $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__6+5=11$ $__6+5=11$	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye (4x4) (abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ ıı)	

	IV.	Dörtlük (4x4)	1.d. __7+5=12 — 5+5=10 __6+5=11 __4+5=9 2., 3. E 4. D. __4+5=9	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye (3x4) Karışık kafiye (1x4) Abcb/ dede/ fgfg/ hıhı	
SEVGİ ALEVİ 1982	Yüklü Kadın (91)	? 29+29+31	Düzensiz		Hayat/ gelecekle ilgili kaygı
SEVGİ ALEVİ 1982	MASALLAR				
SEVGİ ALEVİ 1982	Bir Deli ve Kırk Akıllı (92)	Dörtlük (25x4)	7., 24., 33., 37, 39., 41. Mısraları __5+2=7 54. ve 58. Mısraları __5+3=8 30., 65., 67., 69., 71., 73., 75., 77., 79.,83., 85., 87., 89., 91., 93., 95. Mısraları __4+4=8 81. mısrası 4+5=9 diğerleri 4+3=7	ÇAPRAZ KAFİYE Çapraz Kafiye (19x4) Karışık kafiye (6x4)	
SEVGİ ALEVİ 1982	Cumert Yılan, Alicenap Qart Ve Hiyanet Köse Aqqında Masal (93)	Dörtlük (29x4)	7-7-8-7 7-7-8-7	Çapraz kafiye (9x4) Karışık kafiye (16x4)	
UYANUV 1986	ŞİİRLER				

UYANUV 1986	-Oktyabr (1) (Aqbardaqtakiyle aynı)	müstezat			Ekim ihtilâli/sosyalizm
UYANUV 1986	Rekviyem (2)	Serbest nazım Müstezat (24x2)	İlk dört mısra 4+3=7'li 4+4=8'li 4+3=7'li 4+4=8'li şeklinde, şiirin geriye kalanı müstezat mısralar -4 -4+4+3=11'li hece kalıbında tektarlanmakt a.Son dört mısra ise -4+4 --4+3 -4+4 --4+3 şeklinde bitmektedir.	ÇAPRAZ KAFİYE ababcbb dbdbebb fgfghııib ibjkjkbm bm	İnsanlara isyan
UYANUV 1986	Tayanç Noktası (3)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 7. Mısrası 5+5=10'lu, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz kafiye (3x4) Karışık kafiye (2x4) Abac/ada d/ aeae/ afag/hdhd	İnsanlara güven
UYANUV 1986	Cenk Körmedim (4) Duygularım ile aynı				
UYANUV 1986	Kommünist (5)	Dörtlük (6x4)	Şiirin 7. Mısrası 6+6=12'li, 21. ve 23. Mısraları 7+5=12'li, diğer mısraları	(abab/ aacc /dfdf/ aacc/ aagg/ hhıı) a-b—ğan redif	Kommünistliği anlatma

			6+5=11'li hece ölçüsündedir.		
UYANUV 1986	Ür Yüregim (6) Duygularım ile aynı				
UYANUV 1986	Uyanuv (7)	Dörtlük (7x4)	6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz kafiye (5x4) Karışık kafiye (2x4) Abcb/ dede/ fgfh/ iiii/ jkjk/ lmlm / nono	İnsanî duygular
UYANUV 1986	Künlerim (sevgi alevinen aynı) (8)	Altılık			Sevgili
UYANUV 1986	20 Million Safqa Tizile (9)	Dörtlük (8x4)	Şiirin 2. Dörtlüğünün hece ölçüsü -6+4=10 -6+5=11 -6+4=10 -6+5=11 şeklindedir. 14. mısrası ___6+7=13 Diğer mısraların hepsi ___6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz kafiye (7x4) Karışık kafiye (1x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghıh/ iiii/ jkjk/ lmlm/ nono	2. dünya savaşı
UYANUV 1986	8-15'te (10)	Dörtlük (6x4)	Şiirin 2.ve 7. Mısrası ___7+7=14'lü , 16. Mısrası ___9+7=16'lı, diğer mısraları ___8+7=15'li hece	ÇAPRAZ KAFİYE Abcb/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijij	2.dünya savaşı- hiroşima

			ölçüsündedir.		
UYANUV 1986	Şiiriyetnen Yaşarım (11)	Dörtlük (4x4)	6+5=11'li hece ölçüsündedir.		Şiir hakkında
UYANUV 1986	Ustazını Hatırlap (12)	Dörtlük(10x4)	6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz kafiye (8x4) Karışık kafiye (2x4) Abcb/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijij /klkl/ mnon/ öpöp/ rsrs / ştşt	
UYANUV 1986	Çeltek ve Dedem (13)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 13. mısrası __7+5=12'li, 16. mısrası __5+5=10'lu , diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz k. (3x4) Düz k. (1x4) Karışık? (1x4) Abcc/ dede / fgfg/ hıhı/ ijij	Aile sevgisi (dedesine)
UYANUV 1986	Sen Meni Öyle Sev (14) Duygularım'dakiyle aynı				
UYANUV 1986	Bizim Güzeller (15)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 9. mısrası __7+4=11'li, 10. Mısrası __7+5=12'li, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/cdc d/ebef/ fbfb/ghgh	Kızlar ?
UYANUV 1986	Aenk ve Renk (16)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 1. Ve 3 __6+6=12'li, diğer	Çapraz k. (4x4) Sarma k.	Ressam için şiir (zarema trasinova

			mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	(1x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iiii	
UYANUV 1986	Eñ Güzel Adet (17)	Dörtlük (4x4)	Şiirin 2. Ve 17. Mısraları __5+5=10'lu, 18. __6+6=12'li, diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ cdcd/ efef/ baba	Babaya hürmet, âdet
UYANUV 1986	Avrupa Toprağı (18) Duygularım şiir kitabıyla aynı				Avrupa ?
UYANUV 1986	“Men Seni Tüşümde” (19) “Sevgi Alevi” şiir kitabındaki ile aynı	Dörtlük (3x4)		ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ cdcd/efef/	Sevgili-sevgi
UYANUV 1986	“Men Seni Sayğınen Begendim” (20)	Dörtlük (5x4)	Şiirin 9. Mısrası __6+6=12'li, 20. Mısrası __5+5=10'lu diğer mısraları 6+5=11'li hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE Abab/ cdcd/efef/ ghgh/iiii	Sevgili-sevgi
UYANUV 1986	“Sıcağım Pek Büyük” (21) Aqbardağ ş.k ile aynı	Dörtlük (5x4)			Sevgili-sevgi
UYANUV 1986	“Baar Keldi” (22)	Dörtlük (5x4)	İlk dörtlüğün ilk mısrası kırık mısra ve __4 __7(4+3?) __4+7(4+3?) =11 __4+7(4+3?) =11	Çapraz k. (3x4) Karışık k. (1x4) Düz k. (1x3) Abab/ cada/ efef/	Sevgili-sevgi

			Diğer dörd dörtlük de __4+7(4+3?) =11'li hece ölçüsü düzeninde.	gghh/ iiii	
UYANUV 1986	“Yapalaqlap qar yava” (23)	Dörtlük (3x4)	Üç dörtlük de __4+5=9'lu hece ölçüsünde, son dörtlüğün ilk mısrası kırık mısra olarak __4 __5 şeklinde yazılmış.	Çapraz k. (2x4)/ Sarma k. (1x4) Abab/cdc d/ effe	Sevgili-sevgi
UYANUV 1986	“Ah Neyleyim” (24) Aqbardağ ş.k. ile aynı (Eh neyleyim)	Dörtlük (3x4)	__4+5=9'lu hece ölçüsünde	Sarma k. (3x4) Abba /cddc/ effe	Sevgili-sevgi
UYANUV 1986	Soldat Dostuma (25) (Aqbardağ ve Sevgi Alevi ile aynı)				
UYANUV 1986	Belleyim (26) (Sevgi Alevi ile aynı)	Beyit			Sevgili-sevgi
UYANUV 1986	İnsanğa (27) (Sevgi Alevi ile aynı)	Dörtlük			insanlık
UYANUV 1986	Ayılmağan Sözler (28)	Dörtlük (8x4)	Şiirin ilk üç ve son dörtlüğü __4+3=7'li hece ölçüsündedir. 4. Dörtlük __4+3=7'li __4+3=7'li __4+4=8'li __4+3=7'li 5.Ve 6. Dörtlük	???? Abcb/ dede/ fgcg/ cehe/ iiii/ jeke ...	hayat

			<p>__4+4=8'li __4+3=7'li __4+4=8'li __4+3=7'li</p> <p>9. Dört lük __4+5=9'lu __4+3=7'li __4+4=8'li __4+3=7'li</p> <p>hece ölçüsündedir.</p>		
UYANUV 1986	Yigit Olsañ (29) Duygularım şiir kitabıyla aynı				
UYANUV 1986	Qınalı Yapraqlar (30) Küz Manzumeleri (Duyğularım ile aynı) (II-III-I Sıralamasıyla)	<p>I. Serbest nazım (müstezat uzun ve kısa mısrları düzenli)</p> <p>II. Dörtlük (4x4)</p> <p>IX. Dörtlük (3x4)</p>	<p>I.</p> <p>12/3 12/5 11/5 11/5 11/5</p> <p>II. Bölümde 4 dörtlük de __4+5=9' lu hece ölçüsünde dir.</p> <p>III. Bölümde 3 dörtlük de __4+5=9' lu hece ölçüsünde dir.</p>	<p>I.</p> <p>II. Çapraz k. (3x4) /Karışık k k. (1x4) Abab/c dcd/efe g/hıhı</p> <p>III. Çapraz k. (3x4) abab/c dcd/efe f</p>	<p>4.Güz mevsimi 5.Güz mevsimi 6.Güz mevsimi</p>
UYANUV 1986	Masal (31)	Dörtlük (10x4)	Şiirin 10	Çapraz k.	Savaşsız dönemi

			dörtlüğünde mısralar __4+3=7 __4+4=8'li hece ölçüsünde tekrarlanmakt adır.	(8x4)/ Karışık k. (2x4) Abcb/dede/ fgfg/hıhı/ ijij/ kkl/ mnmn/ pööö/ prör/sşşş	içeren masal
UYANUV 1986	Nazım İkmet (32)	Görsel şiir		????	Şair için şiir
UYANUV 1986	Emen (33)	Dörtlük (6x4)	__4+4+4=12'li i hece ölçüsündedir.	Çapraz k. (3x4)/ Karışık k. (3x4) Abac/ aded/fafa/ ghgh/ iiii/ jkj/	Şair için şiir (çerkes Ali için)
UYANUV 1986	Balalığım (34) (Sevgi Alevi ile aynı)	Dörtlük (13x4)		ÇAPRAZ KAFİYE Abcb/ dbdb/ eeef/ ghgh/ iiii/ jkjk/	Çocukluk hakkında şiir
UYANUV 1986	Qadınlara (35)	Beyit Dörtlük (???)	__8+8=16'li hece ölçüsündedir.	(???)	Kadınlar için şiir
UYANUV 1986	Manzumeci Dostuma (36)(tercüme- puşkin'den)				
UYANUV 1986	Sekizlikler (37)	1.skzlk (dörtlük) 2.skzlk (dörtlük) 3.skzlk (dörtlük) 4.skzlk (dörtlük) 5.skzlk (dörtlük) 6.skzlk (dörtlük)	1.skzlk: 6+5=11'li (2x4) 2. skzlk:11- 10-11-11 11- 11-11-11 3.skzlk 9-10- 10-10 9-9- 11-11 7. skzlk: __3+	Çapraz k. / Abab/cdcd Çapraz k. / Abab/cdcd Çapraz k.(1x4)/Karı şık k.(1x4) abab/cdcd Çapraz k. / Abab/cdcd Çapraz k. / Abab/cdcd Karışık?	2.Savaş ve evlat acı 3.Çocuk yetiştirme 4.Şairlik hakkında şiir 5.Şairlik hakkında şiir 6.Şairlik hakkında şiir 7.Şairlik hakkında şiir 8.Şairin şiir kabiliyetinden güç alma 9.Milletinin tarihine bakış 10. Anneye özlem

		7.E.Şemizade'nin hatırına sekizlik	3+3=9'lu(7. M 10'LU)	abcb/aded Karışık? Abcdabed	11. 2. Dünya savaşının acı hatıraları 12. Halk ve şairlik 13. Eşek ve sahibi (patronu)
		8.skzlk (dörtlük)	8. skzlk: 11-9-11-9 9-9-9-9	Düz kafiye aabbccde (sonu farklı) ?????	
		9.skzlk (dörtlük)	9. skzlk: 8-8-8-7 7-8-8-7	abcbdbdb ?????? abcdabcd	
		10. skzlk (dörtlük)	7. skzlk:ilk mısra 4+5=9'lu, diğer mısraları __4+3=7 / __4+4=8'li	?????? abcdebfd ??????	
		11. skzlk (dörtlük)	8.skzlk mısralar __4+3=7 / __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.		
		12. skzlk (dörtlük)	9.skzlk mısralar __4+3=7 / __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.		
			10.skzlk mısralar __4+3=7 / __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.		

			<p>11.skzlk 5.mısrası __4+5=9'lu, diğer mısraları __4+ 3=7 / __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.</p> <p>1., 5. Ve 7. Mısraları _4+4=8'li, diğer mısraları _4+3=7'li</p>		
UYANUV 1986	Dörtlükler (49)	<p>1.Drtlk (dörtlük)</p> <p>2.Drtlk (dörtlük)</p> <p>3.Drtlk (dörtlük)</p> <p>4.Drtlk (dörtlük)</p> <p>5.Drtlk (dörtlük)</p>	<p>1. Drtlk : __7+5=12 __7+5=12 __6+ 5=11 __6+ 5=11</p> <p>2.drtlk: : __5+5=10 __5+5=10 __6+ 5=11</p> <p>3.drtlk: __4+4 +3=11 __4+4+3=11 __6+ 5=11 __7+ 5=12</p>	<p>Aaba (mani tarzında)</p> <p>Aaba (mani tarzında)</p> <p>Aaba (mani tarzında)</p> <p>Aaba (mani tarzında)</p>	<p>2. Atasözünün hikmetleri 3.</p>

			4.drtlk: __6+5=11 __6+ 5=11 __5+ 5=10 __6+ 5=11 5.drtlk: __6+5=11 __6+ 5=11 __6+ 5=11 __6+ 5=11		
UYANUV 1986	GAZELLER				
UYANUV 1986	Kim Eken o? (54)	Beyit (6x2) (bitişik yazılmış)	__8+7=15 mi __4+4+4+3 mü	Kaside tipi ? Aabacada eafa	Sevgili sevgi
UYANUV 1986	Yarem Olsañ (55)	Beyit (6x2)	__8+7=15	Kaside tipi ? Aabacada eafa	Sevgili sevgi
UYANUV 1986	Gül Gibi Dülbersiñ (56)	Beyit (6x2)	__8+7=15'li, 8.mısra 6+9=15'li	Kaside tipi ? Aabacada eafa	Sevgili sevgi
UYANUV 1986	Ey Göñlüm (57)	Beyit (6x2) (bitişik yazılmış)	__8+7=15	Kaside tipi ? Aabacada eafa	İnsanî duygular
UYANUV 1986	Qaya ve Qartal Aqqında Ballada (ama yok) (58) (oy yaşamaq isteyim- Aqbardaqtakinen aynı)				
UYANUV 1986	Sağın (59)	Serbest (?) 88+8	Şiirin mısraları __4+3=7 / __4+4=8'li şeklinde dönüşümlü	Çapraz - Karışık Abcb- dede-ffgf- hıı-jjjj- klkl-	

			tekrarlanıyor.	mnmn- oöpö	
UYANUV 1986	Merdivenden Yığıldı (60)	Dörtlük V. Bölüm (11x4) VI. Bölüm (2x4) VII. Bölüm (4x4) VIII. Bölüm (12x4)	1. Bölüm: 4.mısra _2+5=7'li, 46.mısra _5+4=9'lu diğer mısralar ___4+4=8'li /_4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor. 4.mısra _2+5=7'li, 6.mısra _5+3=8'li, diğer mısralar ___4+4=8'li /_4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor. ___4+4=8'li /_4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.	I. Çapraz Kafiye (9x4)/ karışık kf.(2x4) Abab/ cdcd/ efge/ hıhı/ ijijl/ klml/ nono/ öpöp/ rsrs/ şştş/ uüüü II. Karışık k. (1x4)/ Çapraz Kafiye (1x4) Abcb/dede III. Çapraz Kafiye (4x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghgh IV.	Atasözü için şiir

				Bölüm Çapraz Kafiye (10x4)/ karışık kf.(2x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iiii/ jkjk/ lmlm/ nono/ öpöp/ rsşt/ uüşü/ vyvy	
UYANUV 1986	POEMALAR				
UYANUV 1986	Tur, Arqadaş! Tañ Ağardı (61)	<ul style="list-style-type: none"> • Kiriş (61) (3x5)+(2x4) • Tur Arqadaş (62) (11x4) • 22 Haziran 1941 (63) (10x4) 	<p>1.ve 3. Dörtlüklerin ilk mısraları kırık msra hece ölçüleri de şöyledir. __4 __4+5</p> <p>3.dörtlüğün 3. Mısrası __4+5+5=14 'lü, şiirin diğer mısraları __4+4+5=13 'lü hece ölçüsündedir. __4+3=7'li hece ölçüsündedir.</p>	<p>Kiriş - Çapr az Kafi ye Abcbc/ dede/ fghgh/ iiii/ fklkl</p> <p>• Tur Arqa daş Çapraz Kafiye (8x4)/ karışık kf.(3x4) Abcb/ dede/</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İrgat kadir için şiiir • 2. Dünya savaşı • 2. Dünya savaşı • 2. Dünya savaşı

		<ul style="list-style-type: none"> • Sağlıqlaşuv (64) (6x4) ___4+4=8'li /___4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor. • Fatma hanım (65) (4x6) • Üç köşeli mektüpler (66) (11x4) ___6+5=11'li hece ölçüsündedir. • Düşmanğa nefret besle (67) (9x4) ___4+5=9 ___4+5=9 ___6+5=11 ___4+5=9 hece ölçüsündedir. • Şair ve cenk (68) (17x4) 	<p>fgfg/ hıhı/ ijij/ klml/ nono/ öpöp/ rsrs/ şşt/ ...?</p> <p>2 2</p> <p>H a z i r a n</p> <p>1 9 4 1</p> <p>Çapraz Kafiye</p> <p>Serbest Abab/ cdcd/ efef/ İlk üç dörtlük ___4+5=9'lu/ ___6+3=9'lu hece ölçüsündedir.</p> <p>4.dörtlük ___4+5=9 ___4+5=9 ___6+5=11 ___4+5=9 hece ölçüsündedir.</p> <p>5., 6., 7., 8., 9., 10. Ve 11.dörtlükler ___4+5=9'lu hece ölçüsündedir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fatma ibraimova hakkında şiir
--	--	---	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Mükâfat (69)(22x4) • Yılbaş gecesi yazılğan mektüp (70) (21x4) • Soñki mektüp (71) (3x8)+ (1x9)+(1x7)+(2x8)(1x10)+(1x6)?? • Seni beklerim / hatime yerine (72) (3x4) 	<p>2.dörtlük __5+6=11 __6+6=12 __6+6=12 __6+5=11</p> <p>4.dörtlük __6+5=11 __6+4=10 __6+5=11 __6+5=11</p> <p>Diğer dörtlükler __6+5=11'li hece ölçüsündedir.</p> <p>__4+5=9'lu hece ölçüsündedir.</p> <p>Farklı hece ölçüsündeki mısralar şunlardır: 2. Mısra __6'lı (4+2?), 49. Mısra __3+5=8'li, 64. Mısra __6+2=8'li,73. Mısra __5+5=10'lu.</p> <p>Durakları farklılıklar göstermekle beraber diğer</p>	<p>Fatma hanım ????</p> <p>Üç köşeli mektüpler</p> <p>Sarmakafiye Abba/cddc/ effe/ ghhg/ iiii/ jkkj/ lmm/ noon/ öppö/ rssr/ sşşs</p> <p>• Düşmanğa nefret besle Çapraz Kafiye (8x4)/ Düz Kafiye (1x4) Abab/ ccccc/ dede/ fgfg/ hıhı/ ijij/ kklk/ mnmn/ ööö</p>	
--	--	---	---	--	--

		<p>• Fatma İbrahimova (73) (5x5)</p>	<p>mısraları 9'lu hece ölçüsündedir.</p> <p>15.mısrası __4+3+5=12'l i, diğer mısraları __4+4+5=13'l ü hece ölçüsündedir.</p> <p>Şiir 8'li ve 7'li hece ölçülerinin tekrarından oluşmaktadır. Şiirin mısralarının çoğunda __4+4=8'li /__4+3=7 duraklı hece ölçüsü görülürken 42. Ve 74. Mısraları (2+5=7'li), 46. Mısrası (2+6=8'li) duraklı yapıdadır.</p> <p>__5+6=11 __6+5=11 __5+6=11 __6+5=11 __5+7=12 __6+5=11 __5+6=11 __6+5=11</p>	<p>• Şair ve cenk Çapraz Kafiye (16x4)/ karışık kf.(1x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii/ jkjk/ lmlm/ nono/ öpöp/ rsrs/ şşt/ uüüü/ vyvy/ zxqx / aabbaabb/</p> <p>• Çapraz Kafiye (22x4) Abab/ cdcd/ efef/ ghgh/ iii/ ijij/ klkl/</p>	
--	--	--	---	---	--

			<p>___6+6=12 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+5=11</p> <p>Beş beşliğin hece ölçüsü şöyledir:</p> <p>___4 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+5=11 ___6+5=11</p>	<p>mnmn/ oöoö/ prpr</p> <p>• Yılbaş gecesi yazılığa n mektüp Çapraz Kafiye (16x4)/ karışık kf.(5x4) Abab/ cdcd/ eefe/ ghgh/ iiji/ klkl/ mnmn/ uüvü/ zyaa/ bbccbbcc /.....</p> <p>• Soñki mektüp ??????</p>	
--	--	--	---	---	--

				<p>Çapraz Kafiye (3x4) Abab/ cbcb/ebeb</p>	
				<p>• Fatma Hanım! Çapraz kafiye Abcb/a ccc/ dede/ fgfh/ iii</p>	
UYANUV 1986	Bağışlav (74) (Sevgi Alevi şiir kitabıyla aynı)	I. Dörtlük II. Dörtlük III. Dörtlük IV. Dörtlük V. Dörtlük VI. Dörtlük			
UYANUV 1986	Qavqaz Esiri (75) (Puşkin'den tercüme)				
YELLERİNİ DİNLE 1990	Vatan ve Şiiriyet (1)	Dörtlük (2x4)	___7+5=12	<p>Çapraz Kafiye (3x4) abab/</p>	Vatan ve edebiyat

				cdcd	
YELLERİNİ DİNLE 1990	Beyaz Tabak (2)	Dörtlük (6x4)	___4+3+4=11	Çapraz Kafiye (3x4) Karışık Kafiye (3x4)	Aşk, sevgi
YELLERİNİ DİNLE 1990	Çıq Tamçıları (3)	Dörtlük(2x4)	___4+4+3=11	Çapraz Kafiye abab/ cdcd	Hayat
YELLERİNİ DİNLE 1990	Sabır Tübü (4)	Dörtlük (11x4)	___4+4=8'li /_4+3=7 şeklinde dönüşümlü tekrarlanıyor.	Çapraz Kafiye (6x4) Karışık Kafiye (5x4)	Hayat, gelenek
YELLERİNİ DİNLE 1990	Zamağa (5)	Dörtlük (5x4)	22.mısrası ___ 7+5=12, diğer mısraları ___6+5=11	Çapraz Kafiye (5x4)	Hayat, zaman
YELLERİNİ DİNLE 1990	Ana Qıymeti (6)	Dörtlük (5x4)	___6+5=11	Çapraz Kafiye (3x4) Düz kafiye (1x4) Karışık Kafiye (1x4)	Anne kıymeti
YELLERİNİ DİNLE 1990	Hatıra Künü (7)	Dörtlük (10x4)	15., 30. ve 33. mısraları ___7+5=12'li, diğer mısraları ___6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz Kafiye (8x4) Karışık Kafiye (1x4) Kafiyesiz (1x4)	Halk hayatı
YELLERİNİ DİNLE 1990	Kalemnen Dertleşüv (8)	Dörtlük (9x4)	2.mısrası ___2+5+4=11'l i, diğer mısraları ___4+3+4=11 'li hece	Çapraz Kafiye (7x4) Düz kafiye (1x4)	Okuyuculardan şikayet

			ölçüsündedir.	Karışık Kafiye (1x4)	
YELLERİNİ DİNLE 1990	Eşref Şemizadenin Kabri Başında doğan Şiir (9)	Sekizli(5x8)	4+3=7'li hece ölçüsündedir.	?????	E.Ş. ye vefa
YELLERİNİ DİNLE 1990	Seni Unutmayan Vatanın Olsun (10)	Beşli (7x5)	4. beşlik: __7+4=11 __7+4=11 __4+4+4= 12 __6 +5= 11 __6 +5= 11 Şeklinde, diğer beşlikler __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	????? Ababc/dd dbc/ eeebc/fffb c/	Vatan sevgisi
YELLERİNİ DİNLE 1990	Güzel Tabi (11)	Altılı (5x6)	19.mısra __7+5=12, diğer mısraların hepsi __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	????? Ababcc/ dedeff/ ghghı/ jkjkl/ mnmnoo	Halk hayatı?
YELLERİNİ DİNLE 1990	Küçük Öğüt (12)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11'li hece ölçüsündedir	Çapraz Kafiye (5x4) Karışık Kafiye (1x4)	Ana Dilin önemi
YELLERİNİ DİNLE 1990	LENİNGRAD ŞİİRLERİ En Küneşli Şeer (13)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11'li hece ölçüsündedir	Çapraz Kafiye (6x4)	
YELLERİNİ DİNLE 1990	Qara Özençik (14)	Dörtlük (Uzun ve kısa dizeleri düzenli) (7x4)	__4 __5+5 __4	????? Abcb/ dbeb/	Hayat

			diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.		
YELLERİNİ DİNLE 1990	Piskarov Kabristanı (17)	Görsel şiir merdiven		?????	
YELLERİNİ DİNLE 1990	Bağçasaray (18)	Dörtlük (10x4)	3.ve 38. Mısraları __6+6=12'li, diğer mısralar __4+4+4=12'l i hece ölçüsündedir.	Çapraz Kafiye (8x4) Karışık Kafiye (2x4)	Bahçesaray şehri ve ona olan sevgi, saygı
YELLERİNİ DİNLE 1990	Defn Olunğan Şiirlerime (19)	Beşli (4x5)	12.mısra __4+5=9'lu, 14.mısra __7+5=12'li, 17.mısra __6+6=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	????? Aabab/cc cde/ fffgg/ hhhu/	Şairin şiirleriyle ilgili hayıflanması
YELLERİNİ DİNLE 1990	*** Men Seni Er Yerde, Er Yerde Tanırım (20)	Dörtlük (3x4)	__6+6=12'li	Çapraz Kafiye (3x4)	Öz halkına sevgi
YELLERİNİ DİNLE 1990	Manzara (21)	Sekizlik (2x8)	serbest	?????????	tabiat
YELLERİNİ DİNLE 1990	Unutulmağan Yır (22)	Dörtlük (4x4)	10., 12. 13. Ve 16. mısraları __3+3+5=11, diğer __3+3+3=9'l u hece ölçüsündedir.	Çapraz Kafiye (4x4)	Vatandan uzakta kalmanın acısı
YELLERİNİ DİNLE 1990	Üç Qızıma (23)	Sekizli (2x8) Ölçülü kafiye Uzun ve kısa dizeleri düzenli	__4 __4+4 __4 __4+4 __4	????? Abababeb / fghıhgı? ??	Ailesi, kızları için şiir

			<p>__4+4 __4 __4+4 __4 __4+4+3 __4 __4+4+3 __4 __4+4+3 __4 __4+4+3</p>		
YELLERİNİ DİNLE 1990	Tertsina (24)	Üçlük (5x3)	__8+7=15	Terzarim a kafiye ama son dize yok? Aba bcb cdc ded efe	
YELLERİNİ DİNLE 1990	Adları Silingen Köyler (25)	Beyit (14x2)	__8+7=15	Mesnevi tarzı (13x2) Karşık kafiye (1x2)	Kırım'da siyasi sepeplerle adları silinmiş köyler için şiir
YELLERİNİ DİNLE 1990	Eñ Uzun Tercimeiy Hâlim (26)	RAUF Parfşı'dan bir şiir serbest nazım (tercüme???)			RAUF Parfşı'dan kendisini anlatan bir şiir
YELLERİNİ DİNLE 1990	Asret Ananıñ Aynennisi (27) A.O. yazıyor???				
YELLERİNİ DİNLE 1990	Sudaq Elegiyası (28)	(Altılık) Boris çiçibabiç?en tercüme? (8x6)			
YELLERİNİ DİNLE 1990	Erepniñ Öpkesi (29) (Aqbardağ k ile aym)	Dörtlük (40 x4)			
YELLERİNİ DİNLE 1990	BALLADALAR				
YELLERİNİ DİNLE 1990	Üç Esir (30)	16+20+40+20+ 20	<p>__4+4=8'li /__4+3=7 şeklinde dönüşümlü</p>	Serbest	

			tekrarlanıyor.		
YELLERİNİ DİNLE 1990	Sağın (uyanuv ile Aynı) (31)				
YELLERİNİ DİNLE 1990	Qaya ve Qartal (32)	Dörtlük (13x4)	__6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Çapraz kafiye (10x4) Karışık kafiye (2x4) Mani tarzı k. (1x4)	?
YELLERİNİ DİNLE 1990	POEMALAR				
YELLERİNİ DİNLE 1990	Bar Küçnen (33)	Görsel şiir (serbest nazım merdiven gibi)			Kırım tatarlarının hâliyle ilgili isyan 1986'da yazılmış.
YELLERİNİ DİNLE 1990	Hatıra Uququnen (34) (A. Tbardovskiy 'den çeviri)	4lük, 6'lık, 9'luk (karışık)			
TÜŞÜNCE 1997	Tüşünce (1)	(8x6) Altılı???	Altıncı mısra kısa mısra, beşinci ve altıncı mısralar her altılığın sonunda tekrar kısmı. __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __5 __6+5=11 __6+6=12 __6+5=11 __7+5=12	Aaabc- dddbc- eeebc- fffb- gggbc- hhhbc- ııbc-iiibc	

			$_6+5=11$ $_5$		
			$_7+5=12$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_5$		
			$_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_5$		
			$_7+5=12$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_5$		
			$_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_8+5=13$ $_6+5=11$ $_5$		
			$_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_5$		
			$_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_4$ $_7+5=12$ $_5$		

TÜŞÜNCE 1997	Bağçasaray (2) (Yellerini Dinle şık ile aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Yaralanğan Türküler (3)	Dörtlük (6x4)	İlk beş dörtlük _4+4+5_13'li ü hece ölçüsü, son dörtlük 21. Mısrası _4+4+4=12'li diğer mısraları 4+4+5_13'lü	Semaî tarzı kafiye hece sayısı farklı Aaab- cccb- dddb- eeeb-fffb- gghh	
TÜŞÜNCE 1997	Çelebi Cianniñ Sonki Yırı (4)	Sekizli (2x8)	_8+7=15'li	Düz kafiye??? Aabbccdd -eeffgghh	
TÜŞÜNCE 1997	Oktyabr 6, 1992 (5)	Dörtlük (5x4)	4., 6. Ve 8. Mısraları ___7+5=12'li, diğer mısraları _6+5=11	Çapraz kafiye (3x4) Düz kafiye (2x4) Abab- cdd- eeff- ghgh-iiii	
TÜŞÜNCE 1997	*** "Azat etiñiz!"(6)	Mısra (15x1)	Serbest	????	
TÜŞÜNCE 1997	*** Ölü közü kibi(7)	Mısra (9x1)	Serbest	Aabacdee e ???	
TÜŞÜNCE 1997	*** Çalbaş (8)	Mısra (13x1)	Serbest	Son üç mısra merdiven ?????	
TÜŞÜNCE 1997	Dobruçalı KırımTatarlarğa (9)	Dörtlük (8x4)	16.mısra ve 24. Mısra _9+7=16'li, 22. Mısra _8+9=17'li, 32. Mısra _8+8=16'li, diğer mısraların	Düz kafiye (6x4)+M ani tarzı k (1x4) ???? (1x4) Aabb- ccdd-	

			hepsi __8+7=15'li hece ölçüsünde	eeff- gghh-iii- jjkk-llmn- ooöo-pprr	
TÜŞÜNCE 1997	Hayal (10)	Dörtlük (9x4)	__4+3+4=11	Çapraz kafiye (8x4) ???? (1x4) Abab- cdcd- eefe- ghgh-iii- jkjk- lmlm- nono- öpöp	
TÜŞÜNCE 1997	Zincirli Medrese (11)	Dörtlük (6x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış	Çapraz kafiye (4x4)+ Mani t k (1x4)+?? (1x4) Aabc- dede- fgfg-hıhı- ijij-kklk	
TÜŞÜNCE 1997	Hansaray Kölgeleri (12)	Dörtlük (11x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış	ÇAPRAZ KAFIYE Abab- cdcd- efef- ghgh-iii- jkjk- lmlm- nono- öpöp- rsrs-ştşt	
TÜŞÜNCE 1997	Gavr (13)	Dörtlük (5x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle	ÇAPRAZ KAFIYE Abab- cdcd- efef- ghgh-iii-	

			yazılmış	jkjk	
TÜŞÜNCE 1997	Türkiyede Yaşayan Yutdaşlarım (14)	Beyit (14x2)	2.beyit __4+3+5=12'l i, 25. ve 28. mısralar __5+3+4=12'l i, diğer mısralar __4+3+4=11'l i hece ölçüsündedir.	Mesnevî Tazrî kafiye aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ıı- ii-jj-kk-ll- mm	
TÜŞÜNCE 1997	Bağışlav (15)	Dörtlük (9x4)	__8+7=15'li hece	Çapraz k (7x4)+ ?? (1x4) Abab- cdcd- efef- ghgh-iii- jklk- mnmn- oöp-rsrs	
TÜŞÜNCE 1997	Bir Gecede (16)	Dörtlük (10x4)	__4+4+5=13'l ü	Çapraz k (9x4)+ Düz k(1x4) Abab- cdcd- efef- ghgh-iii- jkjk- lmlm- nono- öpöp-rsss	
TÜŞÜNCE 1997	Qırım Cennet Degil, Dostlar (17)	Dörtlük (13x4)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.	????? Abab- acdc- efgf-hııı- ajkj- lmmn- oööö- prrr-sşşş- ptu(T- vyvy- zxzz-	

				qwqw	
TÜŞÜNCE 1997	Bahtlı Qul Say Özünü (18)	Dörtlük (6x4)	__8+7=15'li hece	Semaî t k. ama hece sayısı farklı Aaab- cccb- dddb- eeeb-fffb- gggb	
TÜŞÜNCE 1997	Meraba Gençlik! (19)	Beyit (10x2)	__8+7=15'li hece	Mesnevî t k. aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ii- aa	
TÜŞÜNCE 1997	Devlet Tili Aqqında Orman Kanunu (20)	Serbest nazım Ölçülü kafiyeli Uzun ve kısa dizeleri düzenli 1x96	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.	???	
TÜŞÜNCE 1997	Vatanga Qaytuv (21)	Sekizlik (13x8)	Tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.	Aabcbadc -efghifhh- ????	
TÜŞÜNCE 1997	İnsanğa (22) (Sevgi Alevi Ş. K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Ayılmağan Sözlər (23) (Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Anam Seni Bek Sağındım (24) (Sevgi Alevi Ş. K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Ana Qıymeti (25) (Yellerini Dinle Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Elvida Anam! (26)	Dörtlük (6x4)	__6+5=11	ÇAPRAZ KAFIYE	

				Abab- cdcd- efef- ghgh-iiii- jkjk	
TÜŞÜNCE 1997	Eyecan (27) (Duyğularım Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Üç Esir Ballada (28) (Sevgi Alevi Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Balalığım (29) (Sevgi Alevi Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Qalmadı (30)	Altılı (3x6)	15-14-14-15- 15-13 15-15-15-15- 15-13 16-16-15-15- 16-15	Aaaaaa- bbbbaa- ccccaa ???	
TÜŞÜNCE 1997	İstemem (31)	Beşli (4x5)	__8+7=15'li hece	Aaaab- ccccb- ddddb- eeeeb ???	
TÜŞÜNCE 1997	Çeltik ve Dedem (32) (Uyanuv ş.k. ile aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Aqmescit Bazarında (33)	Beyit (9x2)	__8+7=15'li hece	Mesnevî ?*** Ab-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ii- ii-	
TÜŞÜNCE 1997	Ey Kafkaz Dağları!(34)	(1x33)	3.Mısra __7+5=12'li, diğer mısraları __8+5=13'lü	Aabbccdd efgghhii jjkkl	
TÜŞÜNCE 1997	Merdiven Yıqıldı (35) (Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Arıq Başniñ Eteginde (36)	Dörtlük (5x4)	9.mısra __4+3+4=11'l i, diğer mısralar __4+4+4=12'l i	Sarma kafiye Abba- cddc- effe- ghhg-iiii	Eşref Şemizade için şiir

TÜŞÜNCE 1997	Yaz Aqşamı Qarağaç Tübünde (Sevgi Alevi Ş.K. İle Aynı) (37)				
TÜŞÜNCE 1997	Qadınlarğa(38) (Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Bizim Güzeller (39) (Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Baar Keldi, Sen De Kel (40) (Aqbardağ Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Peşman (41)	20x4	__8+7=15'li	I.Bölüm (2x4) abab- cdcd II. Bölüm (2x4) abab- cdcd IX. Bölü m (2x4) abab- cdcd X. Bölü m (2x4) abab- cdcd XI. Bölü m (2x4) abab- cdcd XII. B ölüm (2x4) abab- cdcd XIII. Böl üm (2x 4) aba c- ded e XIV. Böl üm (2x 4) aba b- cdc d XV. B ölüm	

				(2x4) abab- cdcd XVI. B ölüm (2x4) abab- cdcd	
TÜŞÜNCE 1997	Qarğış (42)	Serbest nazım Ölçüsüz kafiyeli Uzun kısa mısraları düzensiz 51+7+ 23+3	serbest	??? Aaaaaabb ccddefdg gehhuiijji	
TÜŞÜNCE 1997	Qırımğa Qaytqan EmirAmet (43)	Dörtlük (10x4)	12.mısra _4+4+3=11'l i, 32.mısra _4+5+3=12'l i, diğer mısralar _4+4+4=12'l i	Abcb- abdb- abeb- abfb- abfb- abgb-	
TÜŞÜNCE 1997	Gazeller I (44) (Senin İle Ketti Qalbim/ Adıyla Duyğularım Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	II (45) (Aşiq Ümer Adıyla /Duyğularım Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	III (46) (Mendirim Adıyla / Duyğularım Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	IV (47) (Niçün Adıyla Duyğularım Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	V (48) (Kördüm Seni Baar Fash Adıyla / Duyğularım Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	VI (49) (Belleyim Adıyla Duyğularım Ş.K İle Aynı)				

TÜŞÜNCE 1997	VI (50) (Kim O Eken Adıyla Uyanuv Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	VIII (51) (Yarem Olsañ Adıyla Uyanuv Ş.K İle Aynı))				
TÜŞÜNCE 1997	IX (52) (Gül Gibi Dülbersiñ Adıyla Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	X (53) (Ey Göñlüm Adıyla Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Sekizlikler (54-55-56) (Uyanuv ş.k. sekizlikler başlığındaki ilk üç sekizlik buradaki sekizlikler ile aynı) (57-58-59)		1.sekizlik __6+5=11 2.sekizlik 1.mısra __7+4=11'li, diğer mısraları __6+5=11'li, 3.sekizlik __10'lu, __9'lu, __9'lu __10'lu, __9'lu, __9'lu, __11'li __11'li		
TÜŞÜNCE 1997	E. ŞEMİ-ZADEGE (60- 61-62-63) (UYANUV şiir k. sekizlikler başlığının altında "e. şemi-zadeniñ hatiresine" adlı sekizlik şiiryle aynı. burada 4 tane sekizlik yer alırken uyanuv' da buna ilave 2 sekizlik daha var.?)				
TÜŞÜNCE 1997	BALALARĞA				
TÜŞÜNCE 1997	Bizim Qorantamız (64)	Dörtlük (5x4)	Tek numaralı satırlar 8'li,		

			çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış.		
TÜŞÜNCE 1997	Men Özüm (Duygularım Ş.K. İle Aynı) (65)				
TÜŞÜNCE 1997	KÖBELEK (66) (Duygularım Ş.K. İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	Cumert Yılan, Alicenap Qart Ve Hiyanet Köse Aqqında Masal (67) (Sevgi Alevi Ş.K İle Aynı)				
TÜŞÜNCE 1997	MASAL (68) (Uyanuv Ş.K. İle Aynı)				
	TERCÜMELER 18 şiir ADAM MİTSKEVİÇ' ten (86)				
	KONSTANTİN LEVİN' den QART şiiri (87)				
	Mustay KERİM'den üç perdelik tiyatro şiir olarak (Ay Tutulğan gece) (88)				
QIRIMNAME 2006	Oquyucuma (1)	Dörtlük (10x4)	1.ve 3. Mısraları 12'li, 4.mısrası 10'lu, diğer mısralarının hepsi $_6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.	Düz kafiye (2x4) Semai kafiye (4x4) Çapraz (2x4) Dörtlü (2x4)	Okuyucularına
QIRIMNAME 2006	Menim Bir Davam Vatan Davası (2)	(1x22) düzeninde	$_6+5=11$ 'li	4x4 çapraz 1x4 Düz 2x1 ?	Vatan Kırm için

			Diğer mısraları __6+5=11'li	cccb- dddb- eeeb-fffb	
QIRIMNAME 2006	Salğır Taştı (9)	Beyit ??? (32x1)	4.mısrası __4+4+5+3=12 'li, 7.mısrası __5+4+3=12'l i, 11., 12. Ve 19.mısralar __4+4+4=12'l i, 27.mısra __5+5+4=14'l ü, diğer mısralar __4+4+3=11'l i	Mesnevî tarzı kafiye aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg	Kırım Tatarlarını Salğır nehri gibi çoşmaya davet eden şiir
QIRIMNAME 2006	Seni Unutmağan Vatanın Olsun (10) (Yellerini dinle ile aynı)	Beşlik (7x5)		????? Ababc- dddbc- eeebc- fffb- gggbc- hhhbc- Ababc	Vatan sevgisi
QIRIMNAME 2006	Biçare Qırım (11)	Dörtlük (7x4)+2	__6+5=11'li	Düz kafiye (4x4) Mani (1x4) ??? (abaa) ??? öö	Çeşitli milletlere ev sahipliği yapan Kırım'da Kırım Tatarlarının haklarının olmamasına sitem
QIRIMNAME 2006	Ya Kimlerni Diñlesin Bizim Millet? (12)	Dörtlük (10x4)	18.mısra __7+5=12'li, 27.mısra __4+5+2=11'l i, diğer mısraları __4+4+4=12'l i hece ölçüsü	Semaî (9x4) Sarma k (1x4)	Kırım Tatarının birlik olmamasından yakınma
QIRIMNAME 2006	Qorqmañız Tatarlar (13)	(14x1)+(20x1)+ (2x1)	6., 15. ve 22.mısraları	????? düz kafiye mi	Tatar adını anmayanlara sitem

			__5+5=10'lu, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	? mesnevi tipi mi? aabbccdd eeffgghh / niijjklm mnn/ ooöo/ pp	ve Kırım Tatar tarihine övgü
QIRIMNAME 2006	Tiyme Mezhebime (14)	Dörtlük (6x4)	12.mısrası __9+8=17'li, 21.mısrası __4+6+5=15'l i, diğér diğér mısraları __8+8=16'lı hece ölçüsündedir.	Dörtlüler i diyeceğiz ? Aaaa- bbbb- cccc- dddd- eeee-ffff- gggg	Millet kavramının İslamiyette olmadığını
QIRIMNAME 2006	Katarınanın Qızları (15)	Dörtlük (4x4)?	8.mısra __3+5+3=11'l i, 10.mısra __5+6=11'li, 15.mısrası __6+5=11'li, diğér mısraları __6+6=12'li hece ölçüsü	Çapraz k. abab- cdcd- efef-ghgh	Rusların Kırım Tatarlarına yaşattıklarına sitem
QIRIMNAME 2006	Qara Qıştan Soñ Baar Arfesinde(16)	(16x1)+4	__8+7=15'li hece ölçüsü	Aabbccdd eeffgghh- iii	Türlü zorlıklar la karşılaşan Kırım Tatarlarının kara kışımın bitmesi için temenni
QIRIMNAME 2006	Vatanda Yaşa (17)	İkilik (4x2)	1.mısrası __8+5=13'lü, diğér mısraları __7+5=12'li hece ölçüsündedir.	????? aa-aa-aa- aa	Vatan sevgisi
QIRIMNAME 2006	Saçım Ağardı (18)	Dörtlük (5x4)	14.mısra __7+4=11'li, 15.mısra __5+5=10'lu	Çapraz k. (2x4) Mani t k.(2x4)	Vatan sevgisi

			, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	???? (1x4) Aaba- bcdd- efef- ghgh-iii	
QIRIMNAME 2006	Qızıltaşnın Asretlik Türküsi (19)	Beşlik (6x5)	9., 14., 19. Ve 29. mısraları __5+5=10'lu, 13.mısrası __7+5=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	???? Ababc- dddbc- eeebc- fffb- gggbc- hhhbc-	Cengiz Dağcı için şiir
QIRIMNAME 2006	İşyan Edip Ketti (20)	Dörtlük (3x4)	__6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Düz kafiye Aabb- ccdd- eeff-gghh	Ayder Osman için şiir
QIRIMNAME 2006	Basır Gafarın Baştaşına (21)	Dörtlük (1x4)	__8+7=15'li hece ölçüsü	Dörtlü ???? aaaa	Basır Gafar için şiir
QIRIMNAME 2006	Narlı Dere (22)	İkilik (4x2)	3.mısrası __8+6=14'lü, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.	Mesnevi tarzı k ? aa-bb-cc- dd	Narlı Dere'ye Kırım Tatarlarının talihini bir tutup üzülme
QIRIMNAME 2006	Sersemlik (23)	Dörtlük (3x4)	1.,2.,3. Mısraları __7+7=14'lü, 4. Mısrası __8+6=14'lü, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.	Semaî t k. Aaab- cccb- dddb	Hasta yatağında Vatan için çırpınma
QIRIMNAME 2006	Meni Hatırlama (24)	Dörtlük (4x4)	2. Ve 4. dört lük __6+5=11	Çapraz k Abab- cdcd-	Sevgiliye sitem

			<p>__4+5=9 __6+5=11 __4+5=9</p> <p>2. dörtlük __6+5=11'li</p> <p>3.dörtlük __7+5=12 __6+5=11'li __4+5=9 __7+5=12</p>	efef-ghgh	
QIRIMNAME 2006	Qalpaqçı Asan Ağa(25)	Dörtlük (5x4)	<p>1.dörtlük __7+7=14 __8+7=15 __7+7=14 __7+7=14</p> <p>2.dörtlük __8+7=15 __7+7=14 __8+7=15 __8+7=15</p> <p>3.dörtlük __8+7=15</p> <p>4.dörtlük __7+7=14 __7+7=14 __8+7=15 __7+7=14</p> <p>5.dörtlük __8+7=15 __8+7=15 __7+7=14 __7+7=14</p>	Düz kafiye (4x4) ??? (1x4) Aabb- ccdd- efgg-hhii- ijj	Gelenekler
QIRIMNAME 2006	Dünya Terekleri Büyük Telaşta (26)	Altılık MI BEŞLİ Mİ? (ama 6. Mısraları 4 basamalı merdiven) 5x6	2.Bölüm __6+5=11 __7+5=12 __6+5=11 __3+3+3=9 __6 _1	???	Dünya üzerindeki savaşlardan sorumlu olanlara sitem

			_1 _2 _1 2.bölüm __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+6=12 _6 _1 _1 _2 _1 3.bölüm __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 _6 _1 _1 _2 _1 4. Bölüm __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 _6 _1 _1 _2 _1 5. Bölüm __6+5=11 __6+5=11 __6+5=11 __4+5+2=11 _4 _2		
--	--	--	--	--	--

			$_2$ $_2$ 6.bölüm $_6+5=11$ $_4+5=9$ $_6+5=11$ $_6+5=11$ $_6+5=11$		
QIRIMNAME 2006	Çoçamy (27)	Dörtlük (4x4)	$_4+5=9$	Mani tazı k Aaba- ccdc- eefe-gghg Kırım'ın Çöl tarafına özlem)
QIRIMNAME 2006	Şamata (28)	Dörtlük (4x4)	12.mısrası $_7+5=12$ 'li , diğer mısraları $_6+5=11$ 'li hece ölçüsündedir.	Çapraz k Abab- cdcd- efef-ghgh	Hayat kavgası
QIRIMNAME 2006	Savlıqman Qal, Tatarlık... (29)	(1x40)??	14-12-11-12- 13-12-12-12- 12-13-11-12- 11-12-12-12- 12-12-11-11- 11-11-11-11- 15-15-11-11- 15-15-15-15- 15-15-15- 15-15-16-15- 15	Düz mü mesnevî mi? Aabbccdd eeffgghhı iijjkllm mnnooöö pprrss	Kırım Tatarlarına sitem
QIRIMNAME 2006	Afu Et, Türkiye (30)	2+(6x4)+2	$_8+7=15$ 'li hece	Çapraz k (3x4) Düz k (1x4) ???? (1x4) Dörtlü (1x4) aa-bcbc- dede- fgfg-hıii-	Nazım Hikmet için şiir

				jkk-ııı-ii	
QIRIMNAME 2006	Küz Yaprakları (31)	4+2+4+2+4+2	1.mısrası __5+6=11'li, 16.Mısrası __6+4=10'lu, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsündedir.	Düz kafiye Aabb-cc- ddee-cc- fghh-cc	Güz mevsimi- sevgili
QIRIMNAME 2006	Bilmir (32)	(1x44)	12'li hece ölçüsündedir. 13.mısrası __3+5+4=12, 18.mısrası __4+5+3=12, 19.mısrası __3+3+6=12, 44.mısra __4+4+5=13 diğer mısraları __4+4+4=12 duraklı? Düz mü mesnevî mi? Aabbccdd eeffgghhı ııjjklmm nnooöpp rrsst	Ukalalara sitem
QIRIMNAME 2006	Sos! (33)	Beşlik (10x5)	15.mısra __5+4+5=14 'lü, diğer mısralar __4+4+5=13'l ü hece ölçüsü	Çapraz k (3x4)Düz k (1x4)Dört lü (3x4) Semaî (1x4)man i t(2x4) Abab- ccdd- eeee- fgfg- hhhh-ıııı- jjjj-kklk- mmnm- oöoö	Kırım Taatarlarının geleceği hakkında endişe
QIRIMNAME 2006	Avaşerfe (34)	Dörtlük (9x4)	13.,15.,17.mıs raları __7+7=14'lü hece	Düz k (4x4)Dört lü (5x4) Aabb-	Vatan Kırım'a dönen Tatarların hâli

			ölçüsünde, diğer heceleri __8+7=15'li hece ölçüsündedir.	cccc- dddd- eeee-ffff- gghh-iiii- jjkk-ıııı	
QIRIMNAME 2006	Aqaylıq Borcu (35)	Dörtlük (8x4)	7.mısrası __7+5=12, 30.mısrası __6+6=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li hece ölçüsünde.	Çapraz k (6x4) Düz k (1x4) ???? (1x4) Abab- cddd- efef- ghgh-iiii- jkjk- lmlm- nnoo	
QIRIMNAME 2006	Yapraq (36) (Lermantov'dan tercüme)	Dörtlük (6x5)			Kadınlarmn hakkı için şiir
QIRIMNAME 2006	Çingiz ve Susannağa (37)	Dörtlük (5x4)	7.mısra __4+5+3=12'l i, 12.mısra __4+6+4=14'l ü, 17. Mısra __6+4+ 4=14'lü, diğér mısralar __4+4+4=12 duraklı hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFIYE Abab- cdcd- efef- ghgh-iiii	Yeni evlenen çift için temenniler
QIRIMNAME 2006	Bir Ay Bar (38)	Dörtlük (6x4)	11-11-11-13 11-11-11-11 12-11-10-13 11-11-11-13 11-11-11-13 11-11-11-13	SEMAİ T KAFIYE Aaab- cccb- dddb- eeeb-fffb- gggb- hhhb	Ramazan ayı için şiir
QIRIMNAME 2006	Tertsina (39) (Uyanuv ş.k. ile aynı)			Örüşük Kafiye (terzerim a) ama	

				son tek mısra yok Aba-bcb- cdc-ded- efe	
QIRIMNAME 2006	Sağ Ol, Özbek (40)	Dörtlük(7x4)	4., 9. Ve 12. mısralar __7+5=12'li, diğer mısralar __6+5=11'li hece ölçüsünde	ÇAPRAZ KAFİYE Abab- cdcd- efef- ghgh-iii jkjk-lmlm	KMPÜ yanındaki Kuruluş abidesi için yazılan şiir
QIRIMNAME 2006	Bazı Aqaylarımızğa (42)	Dörtlük (12x4)	14. Mısrası __9+7=15'l i, diğer mısraları __8+7=15'l i	Çapraz k (11x4) ???? (1x4) Abab- cdcd- efgg-hıhı- ijij-klkl- mnmn- oöoö- prpr-sşşş- tutu-üvüv	Halinden şikâyet eden Kırım Tatar erkeklerine sitem
QIRIMNAME 2006	Yüklü Qadin (43) (Sevgi Alevi'ndekiyle Aynı)				
QIRIMNAME 2006	İnsanğa (44) (Sevgi Alevi'ndekiyle Aynı)				
QIRIMNAME 2006	Yaşamaq İsteyim! (45) (Sevgi Alevi'ndekiyle Aynı)				
QIRIMNAME 2006	Qadinizm Bin Yaşasın! (46) (Şaqa Tarzında)	Dörtlük (5x4)	17.ve 18. Mısraları __4+5+3=12 'li, diğer mısraları __4+4+4=12'l i hece ölçüsündedir.	Dörtlü kafiye Aaaa- bbbb- cccc- dddd- eeee	Kadınlar hakkında latifeli şiir
QIRIMNAME 2006	Asiye Saale (47)	Dörtlük (5x4)	__6+5=11'li hece	Düz kafiye	"Kırım" ansambilinin

			ölçüsünde	Aabb- ccbb- dobb- eebb-ffgg	istidatlı yircısına
QIRIMNAME 2006	Kervanbaş ve Çalbaş Bora (48) (Rivayet)	(10x1)+(14x1)+ (12+1)	__8+7=15'li hece ölçüsündedir	???? (düz kafiye mi mesnevi tarzı mı?) Aabbccdd ee- ffgghhiiij jkkll- mmnooö öpprr	
QIRIMNAME 2006	Çöl Qadını (49)	Dörtlük (9x4)	_4+4+3=11'l i	koşma tipi kafiye ?? Aaab- cccb- dddb- eebfff- gggb- hhhb-ııb- iiib-jjib	Kır kadını hakkında şiir
QIRIMNAME 2006	Öz-Özüme (50)	Beyit (7x2)	__8+7=15'li hece ölçüsündedir	Kaside tipi kafiye aa-ba-ca- da-ea-fa- ga -ma'lar redif	Hayat hakkında kendi kendine dertleşme
QIRIMNAME 2006	“Yañı” Molla, İmamlar (51)	(22x1)	1.ve2.mısrası __7+7=14'lü, 9.ve 20.mısrası __9+7=16'li, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.. .	Mesnevî t k aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ıı- ii-jj -gen redif -l yk uman redif -maz redif	

			HÜLASA BÖLÜMÜ (6X1) 24.mısra__4+ 5+3= 12'li, diğer mısraları __4+4+4=12'l i	-ip redif -ır redif eb tk -ini redif ... -sın redif -az tk ...	
QIRIMNAME 2006	Şiiriyet (52)	Dörtlük (5x4)	16., 20.mısraları 12'li, diğer mısraları __4+4+3=11'l i	Çapraz (4x4)+ ??? (1x4) Abcd- efef- ghgh-iii- jkjk	Şiir dünyası ile ilgili şiir
QIRIMNAME 2006	Şair Bolsañ (53)	Dörtlük (10x4)	İlk iki dörtlükte tek numaralı satırlar 8'li, çift numaralı satırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılmış. Diğer dörtlükler ise 7'li	Çapraz Kafiye (7x4)+ma ni t k (1x4)+ ???? (2x4) Aaba- cdcd- eaea- fdfd- ghgh/iii Bolsan redif	Şairlikle ilgili şiir
QIRIMNAME 2006	Rollan Qadiyevniñ Hatırasına (54)	Dörtlük (6x4)	12.mısrası __7+5=12'li, diğer mısralar __6+5=11'li	Mani t k (1x4) Aaba- ccca- ddda-eeee (iñ edi redif) fffa (-ler redif),ggg a(-siz redif)	Şahsa ithaf
QIRIMNAME 2006	“Lenin Bayrağı” Gazetasını Hatırlap (55)	(1x22)	__8+7=15'li hece ölçüsündedir.	Aaaa- bbcc- ddee-	

				ffgg-hhı- ii	
QIRIMNAME 2006	Arzu-Hayal (56)	Dörtlük (1x4)	__7+5=12 __5+6=11 __6+5=11 __6+5=11		hayat
QIRIMNAME 2006	Aşq Gölü (57)	Dörtlük (4x4)	7., 9., 11., 15. Mısraları __4+4=8'li, diğer mısraları __4+3=11'li.	1.Abab (-z yk -ler turğanda redif/-aq tk mam men redif) 2.Cdcd (- sın redif/ aş tunç k, -lamam redif) 3..... 4.	Sevgili-sevgi
QIRIMNAME 2006	İlk Sevgim (58)	Dörtlük (7x4)	8.mısrası __6+6=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li.	Abab (- etim redif/)?	Sevgili-sevgi
QIRIMNAME 2006	Vasiyet (59)	Altılık (3x6)	İlk altılık, 7., 8., 15., 16. Mısralar __7+7=14'lü, diğer mısralar __8+7=15'li hece ölçüsündedir.	1. Aabbcc (-sin redif/ -rbe zk/- oy tunç k. -uñız redif) 2. ddeeff (es- tunç k. -iñiz redif/-kel zk/-e yk m redif) 3. gghhı (abdal tunç k. - ğa redif/ oy tunç k. -mañız redif/- adan zk)	Şaka tarzında şiir vasiyet içerikli
QIRIMNAME 2006	Toydan Evel Davul Zurna Çalmañız (60)	İkilik (30x2)	__8+7=15'li hece ölçüsündedir.	aa-ba-cc- dd-ee-ff- gı-ii-jj-	Genç Tatarlara tarihten örneklerle nasihat

				kk-ll-mm	
QIRIMNAME 2006	Qayda Qaldı Altın Edebiyatın (61)	Dörtlük (10x4)	11'li hece ölçüsünde	<p>ÇAPRAZ KAFİYE. Abab- cbcb- dbdb- ebcb- fbfb- gbgb- ğbğb- hbhb- 1.-ş yk, day redif/ -ñ redif olur mu? (Biri şahıs eki, biri iyelik) 2. -aş tk ediñ redif /-ñ redif olur mu? 3. -t yk ~ -mayım redif /-ñ redif (iyelik ikisi de) 4. -leri/-i yk? -nde redif/-ñ redif (iyelik ikisi de) 5. ol-tunç k~ğanın redif/-az tk, -alar redif 6.-tan zk/-dik redif 7.-tap zk</p>	Kırım Tatar edebiyatının gelişmemesinden şikâyet

				<p>/-ap tk – amız redif 8. ? –a redif/ <i>altın</i> <i>edebiyatı</i> son mısralar redif (8- 910) 9. –can tunç k. – lar redif/ 10. altın edebiyatı son mısra redif 3 mısra ?</p>	
QIRIMNAME 2006	İtiraz (62)	Dörtlük (1x4)	___8+7=15’li hece ölçüsündedir.	ÇAPRAZ KAFİYE. Abab	Kırım Tarihinde bazı durumlara sitem
QIRIMNAME 2006	Tuvğan Tilim (63)	Dörtlük (8x4)	28.mısrası 11’li, diğer mısraları 12’li hece ölçüsündedir.	<p>1.Xbyb (-ır tk –ından redif) 2.Cxcy (-ç yk –tiñ redif) 3.Dxdy (- aş tk – ladılar redif/ - ilge~ilge n ? redif olur mu? 4.....? 5.Fxfy (Ol- tunç k. - ur mı ya? Redif/ ek- tunç k. -esin redif) 6. ghgh (ar- tunç k. lanmayım redif/ - dıq’lar</p>	Ana dilin önemi

				redif) 7. ını (-il tk -se edik redif/ -ra- tk -r edik redif) 8. ijij (aş- tunç k. -a redif/ aş- tk bermemiz redif)	
QIRIMNAME 2006	Yetim Bala Aqmescit Yetimhanesinde (64)	Dörtlük (6x4)	12'li hece ölçüsündedir.	Semaî tarzı kafiye Aaab- cccb- dddb- eeeb-fffg- hhhb 1. Baq-ma sabiy (- ma sabiy redif) Yaq-ma sabiy A(T-ma sabiy ...seni körmege ydim (redif) 2. Kim taşladı? (-aş- tk - ladı'lar redif) Kim yaşladı? Kim başladı? ...seni körmege ydim (redif) 3. Anañ qayda? Babañ	

				qayda? Sabañ qayda? ...seni körmege ydim (redif) 4.Bar	
QIRIMNAME 2006	Yapma Balam Ayıptır (65)	Dörtlük (11x4)	21. Ve 24. mısrası 12'li, 22.mısrası 13'lü, diğer mısraları 11'li hece ölçüsündendir.	Düz Kafiye (9x4) Çapraz Kafye (1x4) Kafiyesiz ??? (1x4) Aabb/ccd e/fgfg/hhı ı/ijjj/kkll/ mmnn/oo öö/pprr/ss şş/ttuu	
QIRIMNAME 2006	Qadınlarımızğa Arzuhalim (66)	Dörtlük (4x4)	İlk dörtlüğü _6+5=11'li, 2.dörtlüğü _7+5=12 _6+5=11 _6+5=11 _8+5=13'lü 3.dörtlüğü _5+5=10 _6+5=11 _6+5=11 _6+5=11'li 4.dörtlüğü _6+5=11 _7+5=12 _6+5=11 _7+5=12'li hece ölçüsündedir.	Düz kafiye (3x4) Sarma kafiye (1x4) Aabb/cdd c/eeff/ggh h	
QIRIMNAME 2006	Kim Neni Sever(67)	Dörtlük (10x4) uzun ve kısa	1.drtlk _5+5=10	ÇAPRAZ KAFIYE.	

		mısraları eşit	_5 __5+5=10 _5 2.drtlk __5+5=10 _5 __6+5=11 _5 3.drtlk __6+5=11 _5 __6+5=11 _5 4.drtlk __5+5=10 _5 __6+5=11 _5 5.drtlk __6+5=10 _5 __6+5=10 _5 6.drtlk __6+5=11 _5 __6+5=11 _5 7.drtlk __5+5=10 _5 __5+5=10 _5 8.drtlk __6+6=12 _5 __6+6=12 _5	Abab/cbcb/ dbdb/ebdb/ fbfb/gbgb/ hbhb/ıbıb/i bib/jbjb/kb kb/lbmb	
--	--	----------------	---	---	--

			<p>9.drtlk _5+5=10 _5 _6+5=11 _5</p> <p>10.drtlk _6+6=12 _5 _6+6=12 _5</p>		
QIRIMNAME 2006	Çoban Çoq Olğan Yerde... (68) (Pek Eski Rivayet)	Beyit (27x2)	34.mısrası 9+7=16'lı, diğer mısraları _8+7=15'li hece ölçüsündedir.	Mesnevi tarzı Aa-bb-cc- dd-ee-ff- gg-hh-ıı-ii- jj-kk-ll- mm-nn-oo- öö-pp-rr- ss-şş-t(T- uu-üü-vv- yy-zz	
QIRIMNAME 2006	Bizim Qorantada Davalar Olmay (Şükrolladan) (69)				
QIRIMNAME 2006	Balalarğa Bir Deli ve Qırq Aqıllı (70) (Sevgi Alevi kitabındakiyle aynı)				
QIRIMNAME 2006	Qırımname (Destan) (71)	Dörtlük (7x4)+ Dörtlük (7x4)=14X4	_8+7=15'li hece ölçüsündedir.	Çapraz Kafiye (1x4) Koşma k (1x4) Düz kafiye (5x4) Aabb- cdcd-	

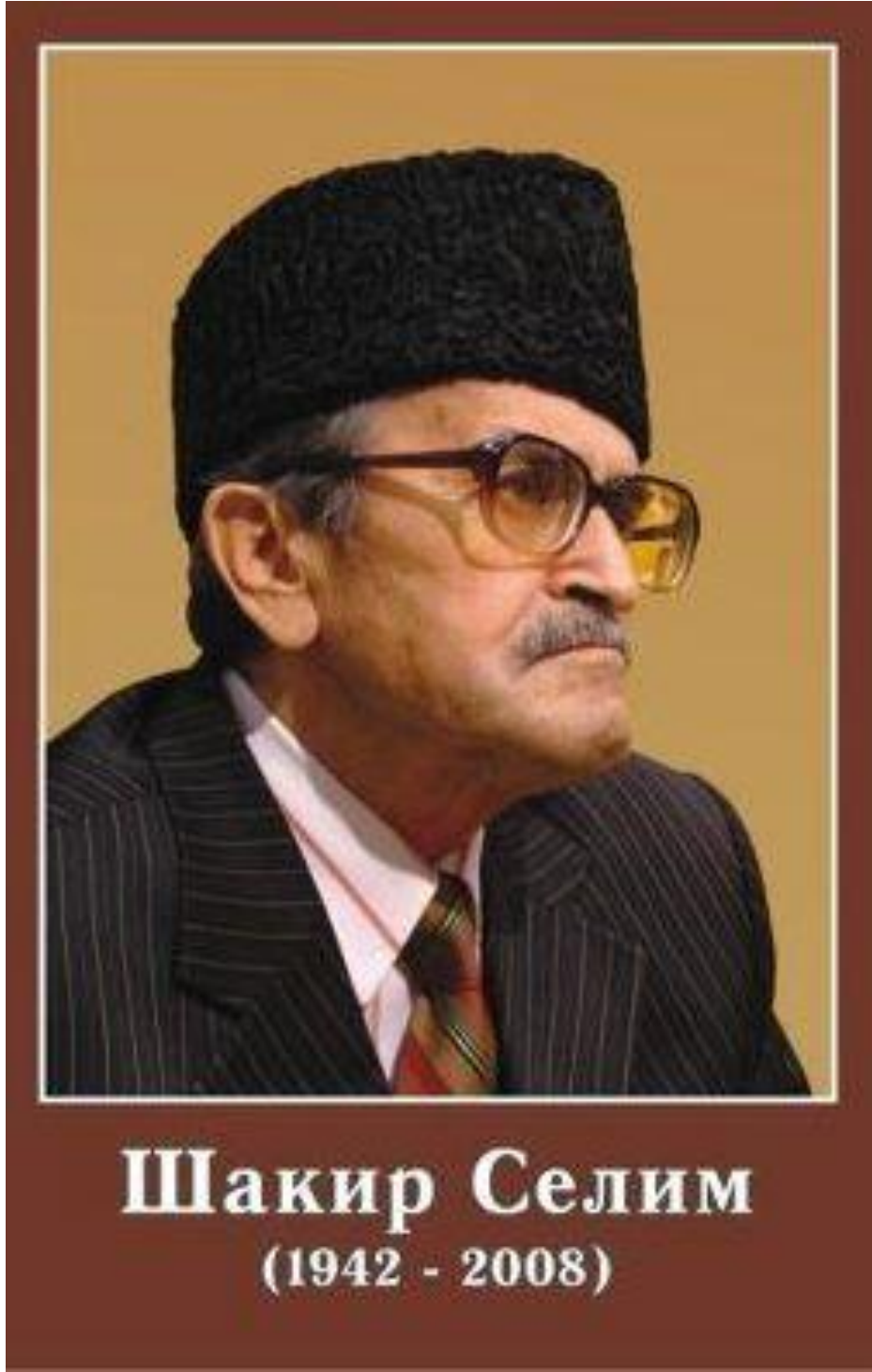
				eeff- gghh-iii- jjll-llmm	
QIRIMNAME 2006	*** Nice Kere Qurulaman...	Dörtlük (7x4)	51..mısrası __7+7=14'lü, diğer mısraları __8+7=15'li hece ölçüsündedir.	DÜZ KAFİYE Aabb- ccdd- eeff- gghh-iii- jjkk-llmm	Qırımname ile birlikte yazılmış numaralandırılır ken nasıl yapacağım mısraları??
QIRIMNAME 2006	Kün Siyardı Mayıs 18, 1944 s.(72)	Dörtlük (3x4)	__8+7=15'li hece ölçüsündedir.	DÜZ KAFİYE Aabb- ccdd-eeff	
QIRIMNAME 2006	Bir Gecede (73) (Tüşünce k. İle Aynı)				
QIRIMNAME 2006	Ev (74) Mayıs 1, 1990	Dörtlük (41x4) Dörtlük (5x4)=46 x4	1.drtlk son mısra kırık __7+4=11 __7+5=12 __7+4=11 __7 __5 2.drtlk __7+4=11 __6+5=11 __7+4=11 __7+5=12 95.mısrası __9+4=13'lü, 131., 133., 134., 135. Ve 155. Mısraları __8+4,012'li,	Çapraz Kafiye (26x4) Düz Kafiye (2x4) ????? (8x4)	
QIRIMNAME 2006	*** On yıl Azap Çektim Men..		son mısrası kırık mısra olarak __7 __5'li, diğer mısraları __7+4=11'li	Çapraz Kafiye (3x4) Sarma kafiye (1x4) ????? (1x4)	Ev ile birlikte yazılmış numaralandırılır ken nasıl yapacağım mısraları??
QIRIMNAME 2006	Amerikağa Mektüp (75)	Sekizli (15x8)	5.sekizlik	Abbbcdc	

			<p>__7 __7 __7 __7 __8 __7 __8 __7</p> <p>119.mısra __9'lu, diğer mısraları tek numaralılar __8'li, çift numaralılar __7'li</p>	<p>d/ effghıh/ ijjklklml/ nonoöpöp</p>	
QIRIMNAME 2006	Quzğunlar (76)	Dörtlük (26x4) Beşli (1x5)	<p>22., 24., 43., 44., 49., 52., 56., 62., 67., 109. Mısraları __7+5=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li</p>	<p>Koşma tipi kafiye (9x4) Düz kafiye (7x4) Çapraz kafiye (7x4) Sarma kafiye (1x4) ???? (2x4)</p>	
QIRIMNAME 2006	Rivaye(T-I (77) Adını Begenmeyen Taltinkelerge	Dörtlük (20x4)	<p>11., 62., 64. Mısraları __7+5=12'li, diğer mısraları __6+5=11'li</p>	<p>Düz kafiye (7x4) Çapraz kafiye (6x4) Mani tipi kafiye (1x4) ???? (6x4)</p>	
QIRIMNAME 2006	Rivaye(T-II (78) Sudaqlı Noğay	Dörtlük (26x4)	<p>1.d. 11 2.d. 12-11-12-</p>	<p>Karışık çapraz da</p>	

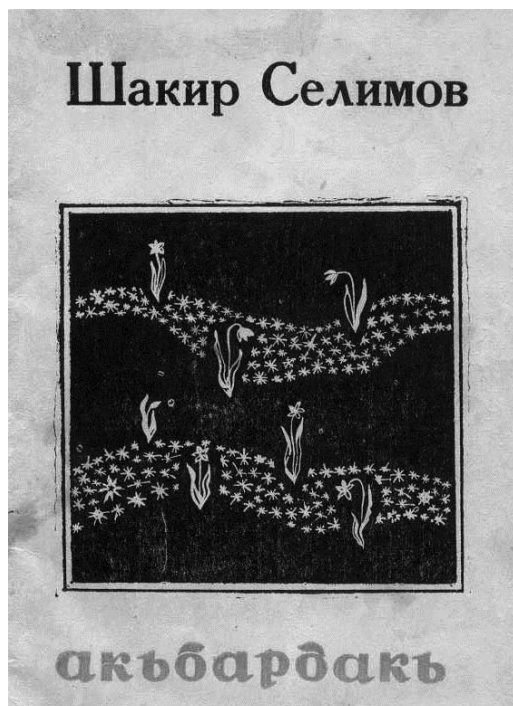
	Müelliften		11 3.d. 8-7-8-7 4.d. 8-7-8-7 5.d. 8-7-8-7 6.d. 8-7-8-7 7.d. 8-7-8-7 8.d. 8-7-8-7 9.d. 8-7-8-7 10.d. 8-7-8-7 11.d. 8-7-8-7 12.d. 8-7-8-7 12-d.-26 = 8-7-8-7	var, mani tarzı da var, ??? da var.	
QIRIMNAME 2006	Qırımlı Şairler (78)	Dörtlük (72x4)	66. mısrası 14'lü, 67. mısrası 15'li, 71., 95., 137., 138., 139., 146., 147., 149., 152., 155., 160., 161., 170., 173., 174., 175., 181., 186., 187., 190., 199., 200 ., 202., 212., 220., 233., 240., 243., 252., 260., 280., Mısrası 12'li, 86 .mısrası 9'lu, 88. ve 128., 164., 193., 209., 211., 214., 218., 221., 222.,	Çapraz kafiye	

			270., Mısrası 10'lu, 150., 219., 234., 235., 237., 238., 239., mısrası 13'lü,		
QIRIMNAME 2006	Hatime (79)	Dörtlük (5x4)	11'li hece ölçüsünde...	Düz kafiye (2x4) aabb-ccdd Çapraz kafiye (3x4) efef-ghgh-iiii	
QIRIMNAME 2006	Ukrain Klasik Edebiyatından T. G. Şevçenko Katerina (80)				
QIRIMNAME 2006	STEPAN RUDANSKIY (*Ukrain şairi S.R. – Leniyara S) ES, TALĞIN YEL, UKRAYNAĞA (81)				
QIRIMNAME 2006	V.L. SOSURA Ukraynanı Seviniz (82)				
Qırımname II (TAMÇILAR)	13 ŞİİR HEPSİ TERCÜME GERİSİ HATIRA				

EK-2. Şakir Selim ile İlgili Fotoğraflar

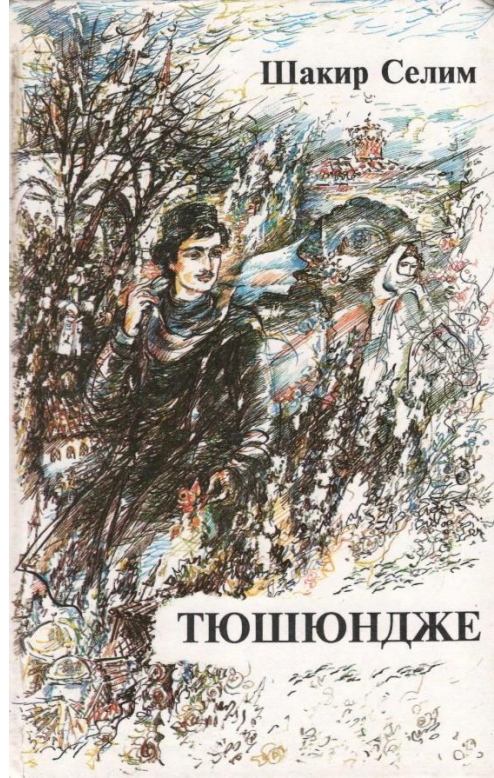
Resim 1-Şakir Selim'in son yıllarından bir fotoğraf

Resim 2-Aqbardaq kitabının kapağı

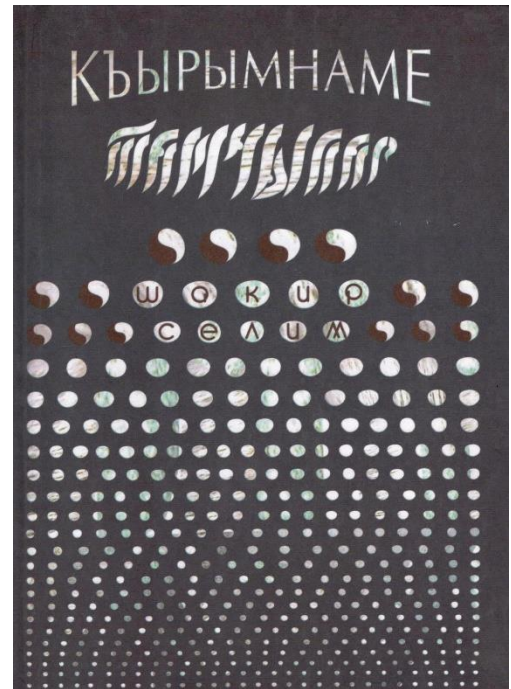
Resim 3-Duyğularım kitabının kapağı

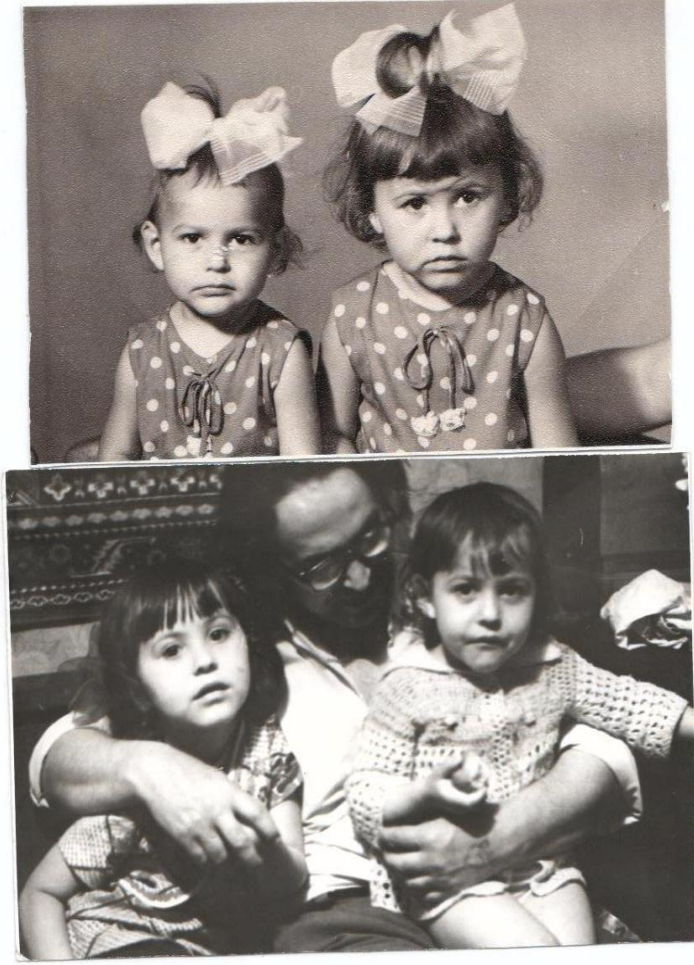
Resim 4-Tuşunçe kitabının kapağı

Resim 5-Kırımname 1 kitabının kapağı

Resim 6-Kırımname Tamçılar kitabının kapağı

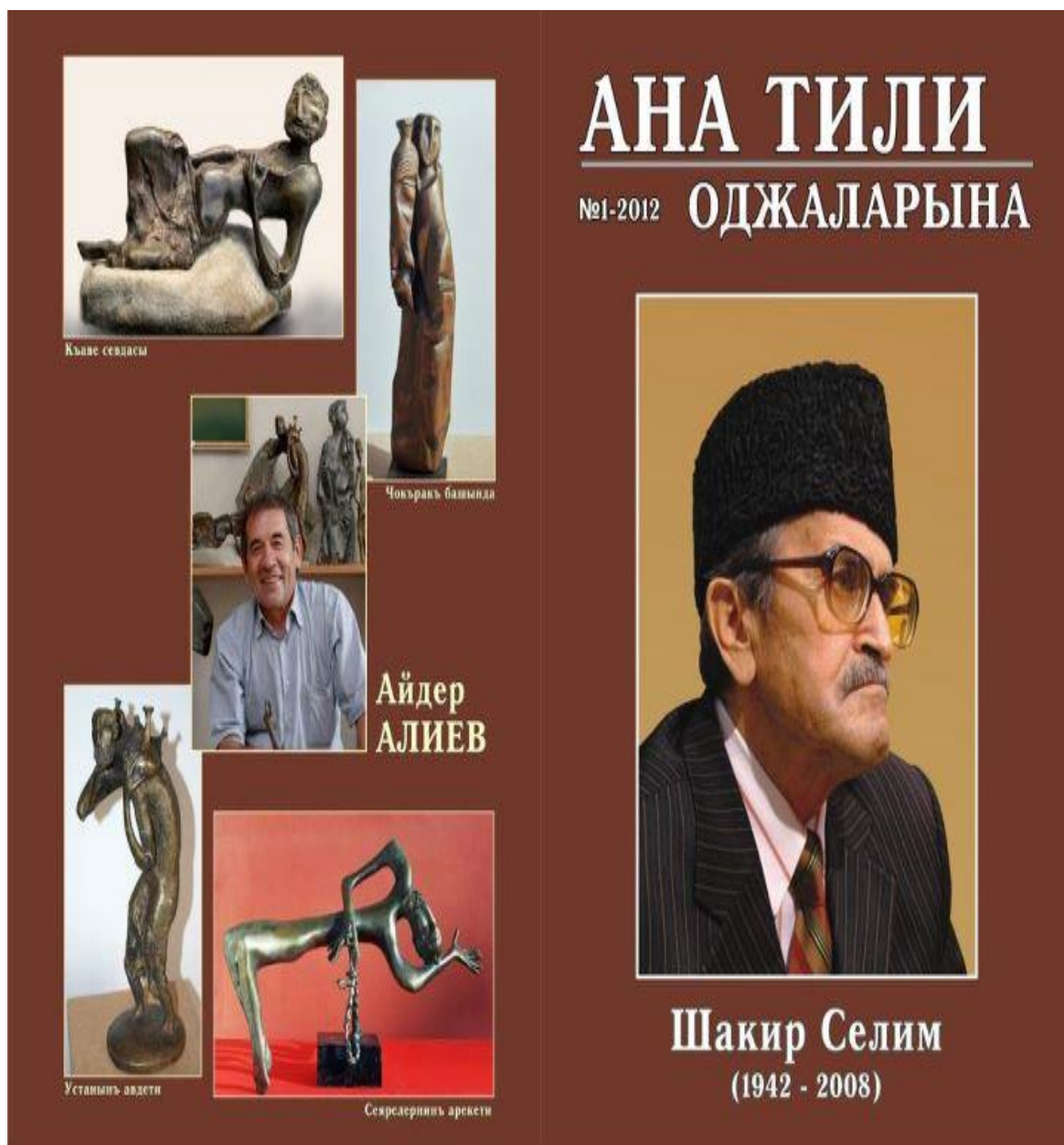
Resim 7-Kızlarıyla

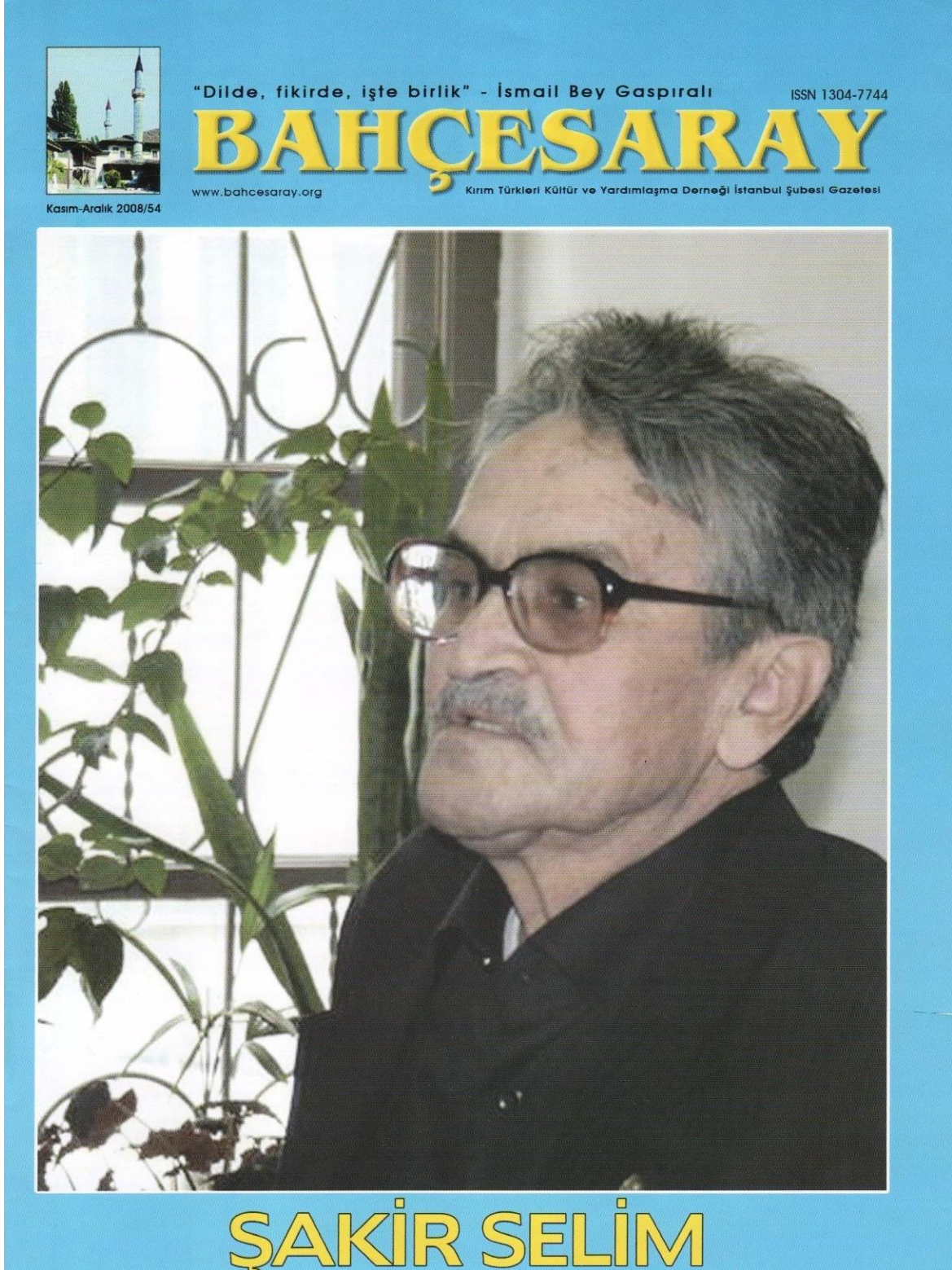
Resim 8-İsmail Kerim ile

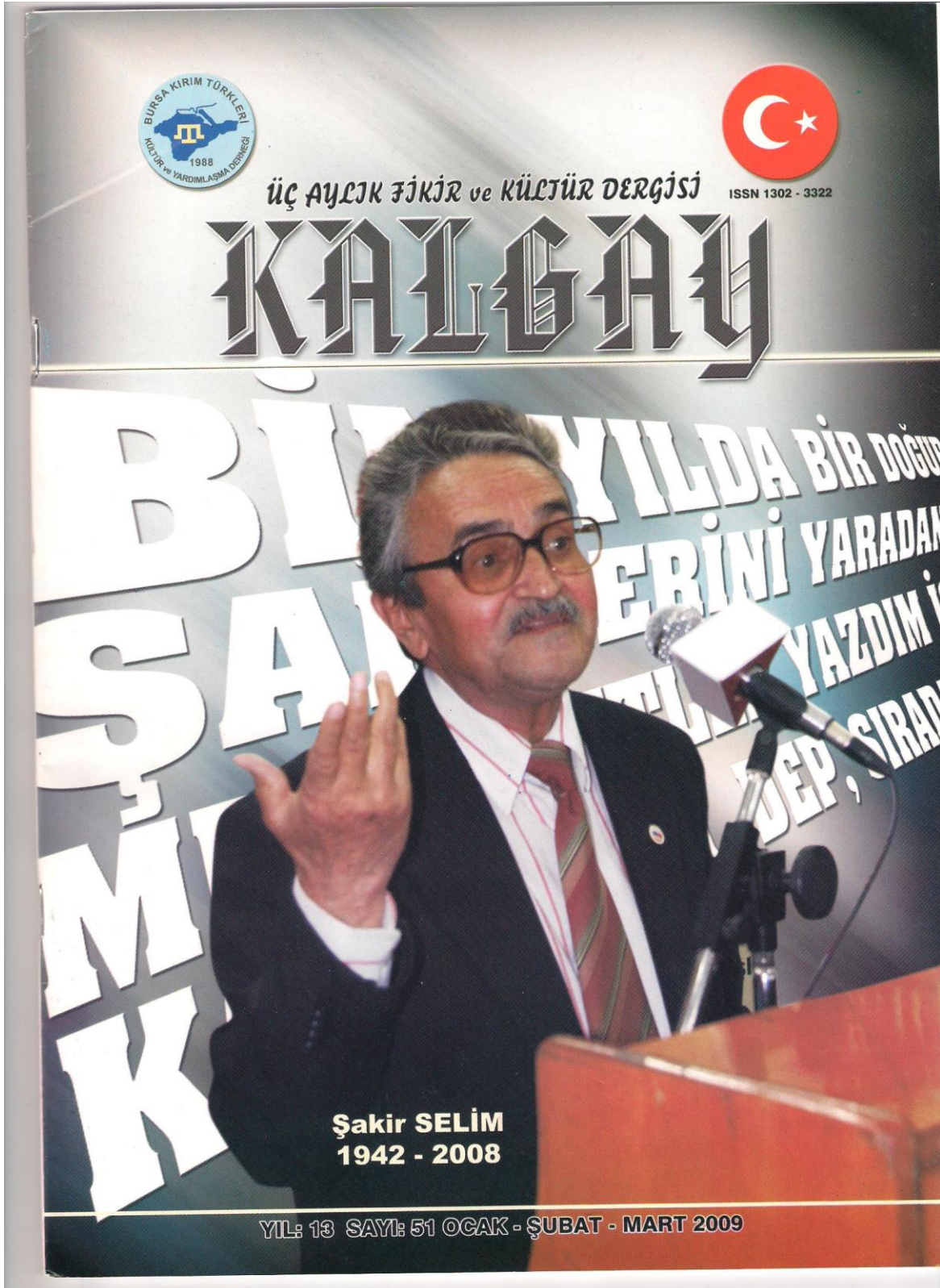
Resim 9-Ödül töreninde

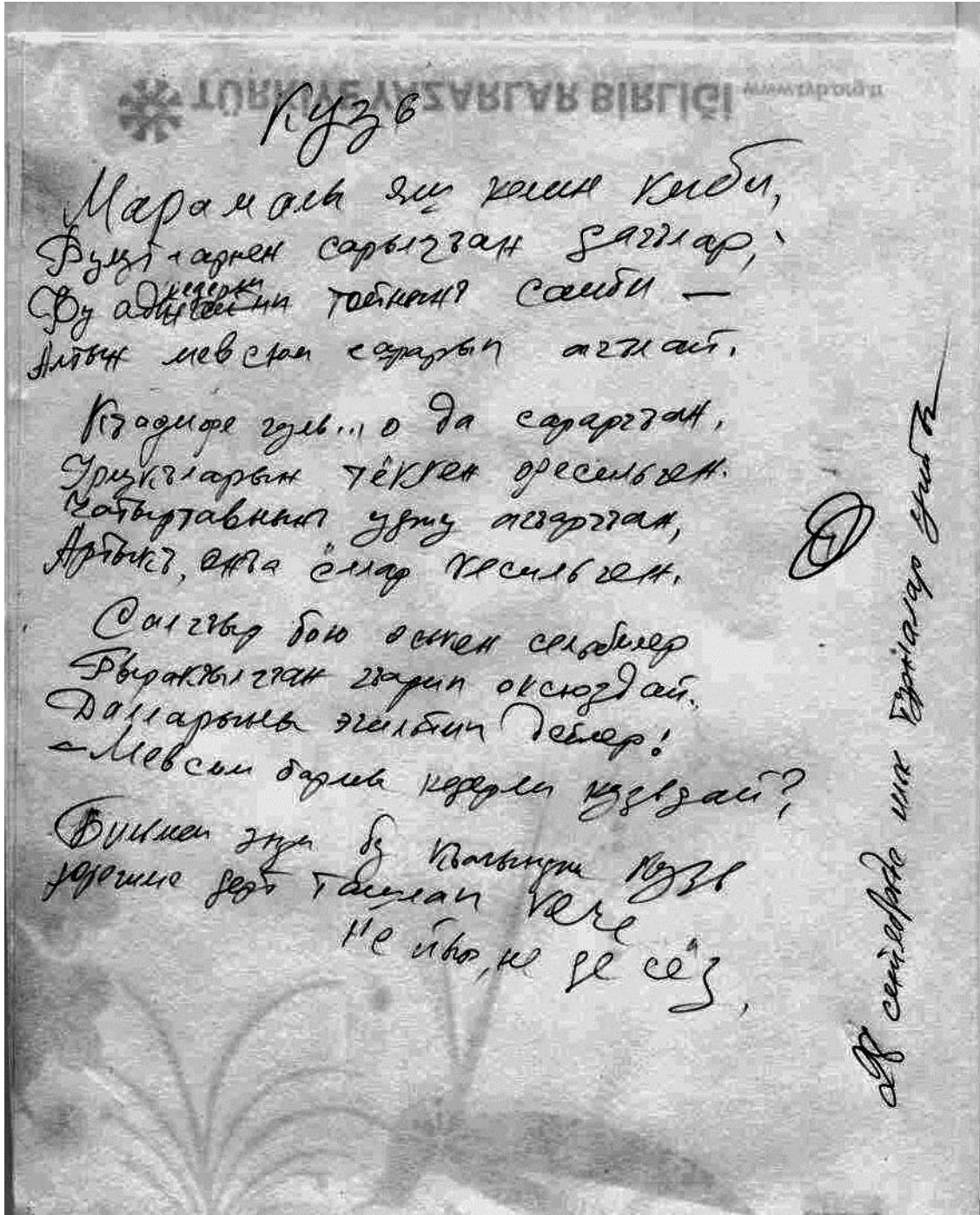
Resim 10-Ana Tili dergisinin Şakir Selim sayısı

Resim 11-Bahçesaray dergisinin Şakir Selim sayısı

Resim 12-Kalgay dergisinin Şakir Selim sayısı

Resim 13-Şakir Selim'in el yazısı

Resim 14-Şakir Selim ve Kırım Tatarlarının lideri Mustafa Abdulcemil Kırımoğlu

Resim 15-Krasnoyarsk'taki askerlik yıllarından(1960'lı yıllar)

Resim 16-Zincirli Medrese'nin önünde

Resim 17-Babası Selim Halit ile Cambay'da(1970'li yıllar)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : SAVA, Işıl
 Uyuşu : Türkiye Cumhuriyeti
 Doğum tarihi ve yeri : 08.06.1981 /Gelibolu
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 05353552327
 e-mail : isilay@gazi.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri	2008
Lisans	Gazi Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları	2003
Lise	Gelibolu Lisesi	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2005-Halen	Gazi Üniversitesi ÇTLE	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

- (2012). Kırım Tatar Ninnilerinde “Vatan Kırım” Ve “Gökbayrak” Kavramlarının İşlenmesi. *Milli Folklor*, 96(260-266).
- (2013). 20. Yüzyıl Kırım Tatar Şiirinde Ant Etme Motifi. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 2(1-13).
- (2013). Kırım Tatar, Kazan Tatar ve Başkurt Türkçelerinde –DAn Eki ile Yapılan Pekiştirme. *Dil Araştırmaları*, 12(163-173 ss.).

- “Şakir Selim’in Şiirlerinde Anadil Mevzusunun İşlenişi”, Şair Şakir Selim’in Yetmiş Yıllığına Bağışlanan Konferans 21 Mayıs 2012 Akmeşcit/Kırım (Ukrayna) (Basım Aşamasında)(2012)
- Kırım Tatar Şairi Şakir Selim’in Şiirlerinde Abdullah Tukay’ın İzleri”, Kazan Üniversitesi Profesörü D.G.Tumaşeva Hatırasına Bağışlanan Halklararası Türkoloji Konferansı 21-24 Ekim 2011 Kazan/Tataristan (Rusya), Basılı Bildiri, Bildiri Kitabı Ekim 2011, Kazan, s. 380-382(2011)
- Orta Türk Destanlarında Kalmuklarla Mücadele Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü II. Genç Bilim Adamları Sempozyumu, 17-18-19 Mayıs 2010 (2010)
- Türkiye Türkçesi ve Başkurt Türkçesinde Fiil Çekimlerinin Mukayesesi Tarihi, Şimdiki Zamanı, Perspektifleri Sempozyumu”, 9-10 Aralık 2009 (Basılı Bildiri, Sterlitamak-Başkurdistan/Rusya(2009)
- Tatar Destanlarından Edigey’de Kültür Unsurları ve Motifler Üzerine Bir İnceleme TUDOK 2008 II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi 4-6 Ağustos 2008 İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul(2008)
- Wilhelm Radloff’un Proben Adlı Eserinde Kırım Türkçesi’ndeki k>g Değişimi Üzerine Bir Değerlendirme VI. Uluslararası Türk Dili Kutultayı 20 Eylül-24 Eylül 2008 Ankara(2008)

Hobiler

Kırım Tatar, Kazan Tatar, Başkurt tarihi ve kültürü; karate

GAZİ GELECEKTİR..

